

Mastro de Serrua del coll.
de la Comp. eccl. de Granada. R. 9142

Maestro de la Cerda del Llo.
y la comp. de los de Granada. R. 912.9

*Mat. & C. de Granada
Ecclesie Comp. d'Ordo.
Granada.*

IOANNI BAPTISTÆ,
VINCENTIO, IOSEPHO,
FABIO SQVARCIAFICIS

Nobilissimis, Doctissimis, Humanissimis,
Concordissimis Fratribus

JOANNES LVDOVICVS DE LA CERDA

S. D.

VLLOS vnquam æquiùs quàm Vo s, viri principes,
optare patronos potui, vt quos exornat Nobilitatis
gloria, Doctrinæ claritas, Humanitatis ius, virtus
Concordiæ. Has lineas non transfiliam. Nobilitatem
vestram annales Genuenses loquuntur, Doctrinam
docti, Humanitatem miseri, Concordiam vniuersi.

Hanc dum agito quadrigam, spectent illi, qui falso
Nobilitatis fuco gloriantur, qui inani Doctrina insolescunt, qui Hu-
manitatis iura abiiciunt, qui parùm in suos Pij sunt.

NOBILITAS vestra non ea est, quæ à vobis inceperit, à vestris pa-
rentibus, auis, atauis: superat longissimè hæc nomina, n. vestros
atauos felicia iam tum cunabula exceperunt; partusque illorum claris-
fimi fuerunt: quantumque mens humana respectare cogitando po-
rest, tantum antiquitatis Nobilitas vestra sibi ab omni æuo vendicat.
Nulla in hac re fides maior, quàm carere certi temporis fide. Claudit
in se antiquitas occultatque primum originis huius principium, &
quo occultius, eo augustius. Id adeò certum, vt iam ab anno septua-
gesimo decimo sexto Varonem Magnum Germaniæ, quem fasti vestri
primum numerant, nobilissimum ex historiis fuisse constet. Secuti
post illum viri omni æuo nobilitate præstantes, siue pacis, aut belli
munia specentur, siue equestrium ordinum & marchionatum tituli.
Fuisset res ista clarior nisi Genuensia archiuia anno centesimo supra
millesimum misero incendio corrupta periissent: quam calamitatem
non florentissima modò Squarciaforum familia, sed reliqua Genu-

entes

enses lugent, ut in qua maxima antiquitatis decora, & maiorum monumenta perierint. At cum de nouo fieri fasti nobilissimae Reipub. cœperunt, statim anno post cladem illam septuagesimo septimo inueniuntur Squarciafici ad publica officia recepti, ad quæ non nisi nobiles; illisque insignis est platea, quæ in eo populo ex more gentis maximum est nobilitatis indicium. Sed ad tantæ familiae gloriæ vos appello illustrissimas animas Nicolai, Iacobi, Ambrosij, quæ diuerso ævo floruitis, sed vnius Squarciaficorum nomine clarissimæ. Certè humus illa, quæ vestra corpora, non gloriæ obruit: adhuc loquuntur cineres victorias partas; & sepulcra maiestatis plena, quales ipsæ fueritis, indicant. N I C O L A V S. in Pisano bello præclarè floruit, egregiamque operam contulit in foederibus illis, de quibus illustrissima mentio in annalibus Genuensium. I A C O B V S præfecturæ biremium quatuordecim præpositus, quas Respublica illi, maritimi Imperatoris ac generalis Principis titulo, administrandas commisit; vix dici potest quæ felicitate maria illa à piratis purgauerit, & Menarolam eiisque castellum Genuensium Imperio subiecerit. A M B R O S I V S verò dominus fuit insulæ Pantalereæ: & quantum est posse in vestra familia numerari principes viros insularum dominos? Iam si ad illustrissimas familiæ conuertar, cum quibus clarissima hæc domus connubia contraxit, nulla penè est earum, quæ cum hac vna nuptias iniuisse non maximopere glorietur. Atque ita ex nobilissimis familiis vxores illustrissimas duxistis clarissimi Squarciafici, & tales Heroinas, qualè omnes tuam, ô V I N C E N T I, in Curia Philippi Regis M A R I A M F I E S C V M vidi mus pulchritudine corporis, modestia vultus, sermonis suauitate, sed maioribus adhuc animi dotibus spectandam: vt in qua ingenij acumen singulare erga reconditas disciplinas, & politiorem doctrinam, præsertim Musas, ita vt auxisse illarum numerum crederetur; tanta in pangendo carmine venustas inerat. Sed cesso, ne tuas, & totius populi lacrymas renouem, qui ingenti luctu vidit illustrissimam feminam annos agentem nondum vnum supra viginti ad sepulturam duci, parvumque filium vix triennem eodem fato abreptum, & tres sorores virgines. Hæc vastitas quem non pupugit? Moerent adhuc mortales vni familie tot acerba funera contigisse; & meas nunc, cum totobius immaturos scribo, lacrymas iam hæc pagina perbibit. Sed recreo calamum obtusum hebetatumque hoc luctu: resumet ille noua acumina scripturus de altera nobilitatis vestræ stirpe, nam haec tenus paternam tantum memorauit: & quanta est etiam materna Iustinianorum? Hi quoq; ad honores omnes admissi, ad quos non nisi nobilissimi Genuenses, eadem decora cum Squarciaficiis, idem splendor generis, maiestas eadem, claritudo eadem: autæ insuper multis Cardinalij galeri, & Episcopaliū infilarum dignitatibus. Quid si memorem ornamenti militiae I O A N N E M, & I A C O B V M Iustinianos? Quoru prior dux maximus Imperatoris Constantini vltimi Principis Byzantinorū Con-

stanti

stantinopolim mense octo supra decem ab impetu Barbarorum defendit, ac tunc illa concidit cum ille concidit: posterior in bello Genuensium contra Alphonsum Regem Aragonum & Neapolitanum non solum egregiam operam nauauit, sed in eo uno alterius partis fortuna posita existimata est, adeò vt vietus Rex Iacobo ditionem se facturum, nemini præterea condixerit, & ita factum; tanta erat auctoritas viri.

Iam verò si non solum illi de vrbibus bene merentur qui nobilitate & rebus gestis sempiternam sui memoriam postea reliquerint, sed etiam qui præclaras artes honore prosequuntur, quid de vobis existimandum est viri D O C T I S S I M I, qui eas etiam exercetis? Vos certè literarum studia coluistis, & nunc colitis. In vestris ædibus Philosophia perstrepit, interque rationales pecuniariæ rei libros Aristoteles cernitur, & quæstiones physicæ passim agitantur: iam Astrologia est locus, inque ipsis pluteis cernuntur coelestis & terrestris machinæ globi magnitudine visendi mira, & formis grandibus decorati; tum etiam insignes sphæræ, & terrarum orbis cartæ: nec carent Musæ honore suo, quando pangendi carminis gloria excellitis: nec ratio ptiudentiæ, quæ discitur à politicis scriptoribus Tacito, Liuio, Sallustio. Quis putaret Genuenses viros tanto literarum ardore incendi, vt librorum cupidi magnam diei partem in illis euoluendis insument: interque alios tum præcipue Doctores magnos Ecclesiæ, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium, alios? O vos maximi Squarciafici, ex quoru ædibus tanquam ex emporio exportatur loco mercium naturalis quæstio aliqua definita, cœli ambitus exsertus, Musarum cantilena, prudenter ratio, & honesta virtus. Existimantur videlicet, idque merito, magnæ esse merces Iustitia, Vrania, Calliope, Minerua, Themis.

HUMANITATEM tertio loco proposui, quam in vobis admiror. Quale enim est viros nobilitate, & opibus præstantes ea esse virtute præditos, quæ faciles omnibus ingressus præbeat, & respuat neminem? quæ nihil sibi arroget & subleuet aliorum inopiam? quæ non ab honesta grauitate deficiens comitatem cunctis & ciuitatem exhibeat? Nomen vestrum tantam hanc virtutem præfert, æquatisque illud quod conuenit Squarciatis diuisi erga omnes humanitatem. Hanc virtutem aliarum cumulus sequatur neceſſe est. Si enim Homero licuit, vt interpretatur magnus ille Euphrada, Humanitati adiungere fidem, iustitiam, integritatem, pudorem, virtutesque alias quæ ab humana charitate proueniunt; cur non easdem vobis adscribam præstantissimi viri? Etenim qui φιλάνθρωπος est, ait ille, inest proinde in eo φιλότης & δολερæ, & ἐπίθετος, nam qui subdolus est & insidiosus, longissime abest ab amore illo, cui erga vniuersos homines vna præest Humanitas. Itaque ædes vestras clementia, benignitas, mansuetudo possident Humanitatis comites, illasque tanquam firmissimi satellites

Cerda in Aeneid. tom. 2.

¶ 3 muniunt,

muniunt, ad quas malignitas nulla succedit, nulla propinquat calamina, criminatio omnis arcetur.

Restat virtus illa omni æuo vt magna, ita etiam rara, quam in vobis stupeo, fraterna scilicet CONCORDIA, qua vna virtus necesse est accedat ingenti aliarum numero comitata, vt quæ sola esse nequeat, sed multis habeat comites administrasque virtutes. Nescio qua mortalium calamitate factum, vt fratres fratribus aduersentur; nisi lues ista à prima conditi orbis origine iam tum eruperit, cum princeps frater vita fratrem priuauit, quod venenum in reliquos fusum est fratres, & inde in primos quoque Romani Imperij conditores propagatum. An vos alia natura estis Genuenses vii, quam reliqui mortaliū non certe, sed alia virtute. Tantum abest, vt inuidia aut odio rapiamini, vt potius mutuo & ardentissimo plusquam credi potest amore innexi, charitatis ignem exspiretis. Vnus vos exercet ludus, vna lætitia dissoluit, seueritas vna coercet, disciplina vna conformat. Ut naturæ necessitas germen cogit eius à qua pullulavit radicis persimile esse, ita vos virtus simillimos facit, nec inuita tamen, sed blando quodam charitatis imperio. Quale, Deus Maxime, spectaculum æuo isto mortales cernimus, fratres scilicet concordissimos, æqualiter non dicō sentientes, sed etiam exspirantes: domum officinam amoris, penum bencuolentia, emporium charitatis! penates in quibus habitant tres Gratiae vno nexu, vno nodo, vno vinculo! Si contentio aliquando, semper ea sancta, quia manente charitate, & ea tandem in id recidit, vt neuter à neutro superetur: quin contentio illa semper ad incrementum siue literarum, siue virtutum ex proba æmulatione: nam hanc qui neget, virtutem neget. Peperit olim Venus Amorem (recurso ad fabulam mysterij plenam) cetera quidem formosum, & tanta dignum parente, cui tamen hoc deerat, vt corpus nunquam cresceret, sed ea semper statura esset, qualis cum editus erat. Mōret mater & Gratiae nutrices, adeūntque Themidem interrogantes, quanam ratione puer deberet in molem corporis excrescere. Tum matri Themis, Tuus puer, ô Venus, nasci solus potest, crescere solus non potest. Anterote tibi opus est, si Erom cupis crescere. Hæc enim amborum fratum natura erit, vt alter alteri incrementi sit causa: cum enim sese inuicem aspicerint, æqualiter adolescent. Paret Venus, & Anterotem parturit, statimque crescere Amor cœpit, & pennas producere, ac fieri grandior. Si quando solus, tunc marcidus; si cum fratre, tunc adultus. O vos felicissimi S Q V A R C I A F I C I, qui semper ex mutuo congreſsu fraternarum æmulatores virtutum crescitis. In vobis vnis agnosco pennatos Erotas, pennatos Anterotas, alter alteri estis incrementi causa. Omnes moribus clementes, quia maior ingenio placidus: omnes singularis eloquentia & nitidæ literaturæ pleni, quia prior ille politiores doctrinas coluit. Omnes denique nescio qua naturæ conformitate

mitate læti vultu, pulchri corpore, amabiles moribus, grati omnibus, iucundi vita; vt nihil ad omnem æqualitatem desit præter astatem quæ esse par nequivit; sed ita dispar, vt uno penè effusi parti videamini. Sic omnes contrà hostes criminum, vitiosum inimici; desidiae osores, fugitantes inuidia, omnium demum animi pestium vitabundi. Magna hæc vestra inauditaque fraternitas omnibus admirationi est, vt non æui huius, & nullius fortasse: mihi vero yenerationi, vt planè cœlestis. Cuius ergo tam felix oratio esse possit, cuius ingenij tanta fœcunditas, vt tot virtutes æquare dicent valeat? Clarissima vestra Nobilitas integrum petit scriptorem; Doctrina encomiasten, Humanitas oratorem, concordia panegyristen. Valete Nobilissimi, Doctissimi, Humanissimi, Concordissimi fratres. Dat. Matrit. VIII. Calend. April.

Ann. M. D C. X. VII.

**

Epigram

Epigrammata fratrum quatuor Squarcia-
ficorum ad Ioannem Ludouicum
de la Cerdæ.

IOANNIS BAPTISTÆ.

Cum Vatem, & tanti cerno sensa eruta Vatis;
Præstas Virgilio? Virgilius ne tibi?
Hoc ausim, quantum Italia decus addidit ille,
Hispanis tantum Cerda dedisse tuis.

VINCENTII.

Cerno Anchisiadem rēvocatum ad luminis oras,
Qui vixit, vinit lumine Cerda tuo.

JOSEPHI.

Vltas quisquis amat cognoscere Palladis artes,
Virgilij euoluat gemmea scripta tui.
Dulcia fecunda mentis libamina præstas
Floribus ex variis sedulius instar apis.
Fama volans nomen clarum iam dedicat orbi,
Eternum viuet, nec morietur opus.

FABII.

Insignis pietate viri memoranda cothurno,
Quæ canit illustri carmine facta Maro,
Obrucent tristes tenebra, ni lumen auara
Mentis Cerda tuum panderet ingenium.
Quam Maro Troiano, tantum decus ipse Maroni
Affers: sic nomen debet vterque tibi.

Dominici Rauascherij ex Comitibus
Lauaniæ Epigramma.

Cerda velis magnis cum Regibus acta tuorum
Faedera, seu Reges enumerare tuos.
Clarum ab stirpe genus pariter pietate, vel armis
Eternum referes, nec tibi vana fides.

Illa olim fuerint veterum decora alta parentum,
Nunc tibi sint Musæ, Castaliūnque nemus.
Atque hac magna satis, dum Phœbo digna locutum
Virgiliōque tuum fama loquetur opus.

Henrici Bentlei Angli.

Octa manus diti si quid calauerit auro,
Materiamne probes ambigis, anne manum?
Dumque probes utram magis, ambigis; utraque seſe
Ambarum iuncta plus tibi laude probat:
Alteraque alterius confusu gratior, auget
Materiesque manum, materiemque manus.
Quam bene, consorti laudis certamine, profert
Doctum opus in dites Cerda Maronis opes.
Vtra prior laus sit dum litigat utraque laudem
Altera ab alterius laus sibi laude capit.
Altera ut alterutri certet; Maro nescio Cerda.
Anne opus, an vincat Cerda Maronis opes?

Ioannis Baptistæ Auendanni Hispani.
Virgilij & Commentatoris
contentio.

Vtrum vter illustret quis iudicet: est tamen hac lis
Arbitrio, Salomon Rex, dirimenda tuo.
Ille sibi pulchrum peperit decus: hunc quoque parti.
Noninis illustris gloria nata decet.
Concubuere simul Vatis, Sociisque labores,
Linxque unum ex duplice reddidit alma decus.
Scilicet oppresit genitum pater unus honorem.
Ille suum repetit, vendicat iste suum.
Divisum inclamat Maro, nec bene credit habere,
Ni scindatur bonus: hoc amat, idque petit.
Non ita, tu contra: detur laus integra Vatis.
Iudicat hic Salomon. Gloria nata tua est.

JVDICIV M

JUDICIVM REGII CENSORIS.

ERTIAM hanc Argumentorum, Explicationum, Notarum partem P. Ioannis Ludouici de la Cerda ex praescripto supremi Senatus perlegi, & perquam audiē: quem enim non illicō adlicerent stili candor, terum varietas, & tanti operis maiestas? Nihil in eo sancta fides non sanctum, nihil probi mores non probum, nihil politiores Musæ non politissimum agnoscunt: tam piē, tam solidē, tam doctē condit omnia, federatque profanos auctores cum sacrī in summi Vatis gloriam summus Scholiaست. Dignissima ergo est hæc eius germana soboles, quæ cum prioribus lucem videat, & communi tum vita, tum honore æternū fruantur supremus Poëta, supremus Interpres. Dat. Matrit. III. Non. Ianuar. Ann. M. D C. X VI.

ANTONIVS ROSSAS.

Facultas Reuerendi Patris Prouincialis Societatis IESV in Toletana Prouincia.

Go Ludouicus de la Palma Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Tole-
tana, potestate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Ferdinando Alber-
to Vicario Generali Societatis IESV, facultatem concedo, vt Argumenta, Explicatio-
nes, Notæ, Patris Ioannis Ludouici de la Cerda in sex posteriores libros Aeneidos, grauium do-
ctorumque hominum nostræ Societatis iudicio approbata typis mandentur. In
quorum fidem has litteras manu nostra subscriptas, & sigillo nostro munitas dedi-
mus. Matrii pridie Calendas Maij, Anno Domini M. D C. X V.

LUDOVICVS DE LA PALMA.

Facultas R.P. Provincialis Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi.

Go Bartholomæus Iacquinotius Societatis IESV in Prouincia Lugdunensi
Præpositus Prouincialis, Opus quod inscribitur, Commentarij P. Ioannis Ludouici de la Cerda Societatis IESV, in Curia Philippi Regis Hispaniae Primarij Eloquentie Professoris in sex posteriores Aeneidos libros, iuxta priuilegium eidem Societati à Regibus Christianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus pro-
hibetur, ne libros ab hominibus nostræ Societatis compositos absque Superiorum eius permissione imprimant, permitto HORATIO CARDON Lugdunensi Bibliopola, ut ad sex primos annos imprimere, ac liberè diuendere possit. Datum
Lugduni die 7. Iulij M. D C. XVII.

B. IACQVINOTIVS.

APP R O

APPROBATIO.

OANNES CLAVD IVS DE VILLE in sacra Theologia Magister, & in S. Pauli Lugdunensis Canonicus, & in hac Lugdunensi Diocesi, à Domino Dionysio Simone de Marquemont Illustrissimo, & Reuerendissimo Archiepiscopo librorum Censor designatus: fidem facimus, nos P. Ioannis Ludouici de la Cerda è Societate IESV in Curia Philippi Regis Hispaniae Primarij Eloquentie Professoris Commentarios in sex posteriores Aeneidos libros perlegisse, nihilque in illis contra doctrinam Catholicæ, Apostolicæ, ac Romanæ Ecclesiæ contineri. Lugduni apud Sanctum Paulum die 10. Iunij 1617.

DE VILLE.

R.D.D. de Meschatin la Faye huius libri imprimendi facultas.

HOMAS DE MESCHATIN LA FAYE, Comes, Canonicus, & Camerarius Ecclesiæ Lugdunensis, in suprema Dombarum Parlamenti Curia Confliliarius, Galliarum Primatiæ Officialis, & in Archiepiscopatu Lugdunensi Vicarius Generalis, visa Theologorum approbatione: Opus quod inscribitur, Commentarij P. Ioannis Ludouici de la Cerda Societatis IESV, in Curia Philippi Regis Hispaniae Primarij Eloquentie Professoris in sex posteriores Aeneidos libros, vt in lucem edatur, facultatem concedo. Lugduni 4. Augusti 1617.

MESCHATIN LA FAYE.

CONCESSIO.

IBRVM hunc, qui inscribitur, Commentarij P. Ioannis Ludouici de la Cerda Societatis IESV, in Curia Philippi Regis Hispaniae Primarij Eloquentie Professoris in sex posteriores Aeneidos libros, Ego Iacobus Daueyne Regis Procurator typis mandari, tum demum in lucem exponi consentio. Lugduni 4. Augusti 1617.

DAVEYNE.

IBRVM hunc inscriptum, Commentarij P. Ioannis Ludouici de la Cerda Societatis IESV, in Curia Philippi Regis Hispaniae Primarij Eloquentie Professoris in sex posteriores Aeneidos libros, ab HORATIO CARDON Bibliopola Lugdunensi in lucem dari permittimus: simul ne quis citra factam ei ab ipso potestatem, denuò excudat, interdicimus. Dat. Lugduni die 4. Augusti 1617.

SEVE.
SUMMA

S V M M A P R I V I L E G I I à Christianissimo Galliarum Rege concessi.

VDOVICI XIII. Galliae & Nauarræ Regis auctoritate sancitum est; atque patentibus literis cautum, ne quis in Regno suo, aliisve locis ditioni suæ subiectis, intra proximos annos decem, à die impressionis primæ inchoandos, ac numerandos excudat, vendat, excludendum, vendendumque quoquis modo & ratione conetur librum, qui inscribitur, *Commentarij P. Ioannis Ludouici de la Cerdæ Societ. I E S V, in Curia Philippi Hispania Regis Primarij Eloquentia Professoris in sex posteriores Æneidos libros,* præter **HORATIVM CARDON** Bibliopolam Lugdunensem, aut illos, quibus ipse met concesserit. Prohibitum insuper eadem auctoritate Regiæ omnibus suis subditis, eundem librum extra Regni sui limites imprimendum curare, vel quempiam, vbi cumque fuerit, ad id agendum impellere, ac instigare sine consensu dicti **HORATII CARDON**. Idque omne sub confiscazione librorum, aliisque poenis originali Diplomate contra delinquentes expressis. Datum Turonibus die 19. Aprilis 1616.

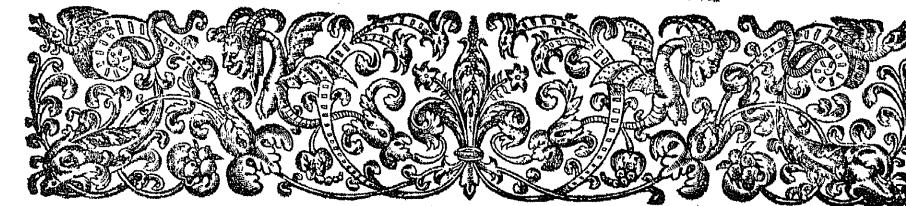
De mandato Regis.

Signatum,

BERRVYER.

PHILIPPI III. Hispaniarum Regis licentiâ data Madriti decima octaua Februarij anno millesimo sexcentesimo decimosexto, & signata MARMOL, concessum est P. Ioanni Ludouico de la Cerdæ Toletano Societatis I E S V, in Curia Regis Hispaniæ Primario Eloquentia Professori, vt *Commentarios in sex posteriores Æneidos libros* extraneo Bibliopolæ cui voluerit, tradat manuscriptos qui excudantur, atque in lucem emissi virtute istius licentiæ in omnibus terris suæ potestati subiectis liberè diuendantur.

P. VIR

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS LIBER VII.

ARGVMENTVM.

OLVID Æneas Caieta, solitis prius exequiis nutrici; describitur Circe Regia, eiusque incantationes. Appellunt Troiani ad littus in ea parte Italia, qua Tyberis influit in mare. Narratur genus Latini, Lauinia eius filia, Lauinia procul Turnus, Amata Regina in illum studia, belli Italici prodigium duplex; Fauni oraculum ad Latinum, quo monetur filiam dandam externo. Euulga Latinus oraculum, ac per id tempus Æneas in Italia pedem fixerat. Parant sibi Troiani conuiuolum in loco herbido, & consumpto cibo mensas appetunt; rem primus omnium animaduertit Ascanius, obstupescit, & gaudet Æneas ad tantum omen, ac reuocato in memoriam pristino oraculo, intelligit eum esse fataliter terminum errorum. Firmantur Troiani caelesti signo; mittit Æneas oratores ad Latinum cum donis; describitur Regia Latini, aui, atani. Sequitur oratio eiusdem ad Legatos, cui Ilionensis respondet, & offert munera; quo audito reuocat Rex in memoriam Fauni patris oraculum, quo iubebatur collocare natam externo viro; heretque, an hic sit Æneas, ad quem remittit mandata amoris plena, & addit dona. Hoc punto temporis iacit semen ad rem planè tragicam ex interuentu Iunonis acerrima hostis Troianorum, que tota queribunda interminatur Troianis dirissimum bellum Latinum. Nec mora, adit inferos, eruit inde Alesto Furiam, cui dat negotium turbandæ pacis, ferendi bellum inter Troianos, & Latinos. Rem Furia perficit, assumpta ad tragædiam Amata, que filiam in sylvas abdit; assumpto Turno, quem ad iram incendit: inchoato demum bello ipso ex pretextu percuti cerui; vocatis agricolis ad arma, ubi cadit Almon Tyrri filius, & senex Galeus. Compos itaque cætorum Furia adit Iunonem, promittens maiora; contenta Iuno cœrat plura, illamque cælo exterminat: describitur locus in quem se Furia abdit. Tunc omnes Itali, Iunone acuente, bellum conclamant, pastores, Turnus, urbani iuuenes resiliunt unus Latinus, canens Turno exitium. Adiungitur mos indicendi belli referatis portis Iani, à qua re Latinus abstinet, sed Iuno aperit; imò frangit, bellum indicens. Sequitur statim furor militaris totius Italiae; feruent omnia armis, furore, strepitu. Inde incipit catalogus euntium ab bellum contra Æneam. Primi omnium numerantur Mezentius, & Lausus; deinde Auentinus, tertio Catillus, & frater, quartò Cæculus, quintò Messapus, sexto Clausus, septimò Halefus, octauò Oebalus, nonò Vfens, decimò Vmbro, undecimò Hippolytus; demum Turnus, & post illum Camilla, que librum claudit.

V quoque littoribus nostris Æneia nutrix
Æternam moriens famam Caieta dedisti.
b Et nunc seruat honos sedem tuus; ossaque nomen
Hesperia in Magna (si qua est ea gloria) signat.

s At pius exequiis Æneas ritè solutis,
Cerda in Æneid.com.z.

A Agge

Aqua cur di-
caur tre-
mure.

tremere; ita conuersim quæ tremunt, splendere. Ita A
7. En. *stilus cypriacus*, pro trementibus. Alibi, *hastam-*
que coruscat, id est, vibrat, & *semiammissaque micant di-*
gi, & *centena*. Credamus vero aquam duci tremere;
quia non uno loco stat, sed concutitur, ad eum mo-
dum, quo dixit Lutetius:

10. Proxima Circæ raduntur littora terræ,
11. Dives inaccessos vbi Solis filia lucos
Asliduo resonat cantu, tectisque superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens peccine telas.
15. Hinc exauditi gemitus, iræq; leonum
Vinc la, reculantum, & fera sub nocte rudentum:
Setigerique sues, atque in praesepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vularare luporum.
20. Quos hominum ex facie Dea sœua potentibus herbis
Induerat Circæ in vultus, ac terga ferarum.
Quæ ne monstra pij paterentur talia Troës,
Delati in portus, neu littora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis,
Atque fugam dedit, & præter vada feruida vexit.

A R G U M E N T U M.

Ex occasione cursus Æneas describitur Regia Circæ,
eiusque incantationes, ad extremum Neptuni cura in ser-
nando Æneas.

E X P L I C A T I O.

C V M Æneas soluit Caieta versùs Italiani; hæ-
buit in viâ proxinam insulam Circæ, quam
non ausus ingredi, tantum strictrum attigit, & rafit le-
uiter, ac legit:

In hac insula degebat Circe, que Solis filia, & sa-
tis dives cōtinuo cantu in lucis amoenissimis æuum
traducebat. Adhibet deinde argumentum diuina-
ritati eius: fata & tecta erant superba, & in his tectis
non vulgaribus lignis ad nocturna lumina vtebâ-
tur Circe, sed odorata, & pretiosa cedro. Tertiò po-
nit studium Circæ in telarum texture: itaque non
lanificio aut acuæ addicta erat, vt molles feminæ; sed
telis, quæ virorum sunt. Has percurrebat peccine.
Cur hoc vocat argutum, dicam in Notis. Vocat lucos
Circæ inaccessos ab timore, quasi non tufo adeundos.
Resonat lucos cantu, est, facit resonare, explicatore
Seruio.

Audiuit in ipso cursu Æneas gementes atq; ira-
scentes leones, sues, atque visos saeuentes, lupos
vulantes. Dicit, exaudire, sœuire, vularare, pro, exaudi-
bantur, saeuebant, vullabant. Dicit, sera nocte, quia
cūdibile lero noctis Æneam ed appulisse, qui intio-
mætis Caieta soluerat. Rudentes leones explicat, fre-
mientes, atque indignantes.

Explicat iam, quæ haæ feræ: nimirum homines in
feras conuersi feuita Circæ, herbarum potentia.

Ne quid simile Troiani paterentur, quos pios
vocat ab pietate ducis Æneas, Neptunus secundam
admodum nauigationem illius prabuit, fugæ perfi-
xilem, vexitque classem præter vada feruida, atque
astuosa, ac prouinde periculosa. Subeant Lector, quæ

Fiet utiris tremulo concusa cachinnant.
Quemadmodum enim risum in rebus Græci, ita quoq;
aquam, quod facile concutatur; neque stet loco
uno. Quod Manili lib. i. dixit: fluitarum lumina. Sic à
concussione tremulos cachinos dixit Pers. Sat. 3. videlicet
per se vixit.

10. Proxima Circæ raduntur littora terræ,
11. Dives inaccessos vbi Solis filia lucos
Asliduo resonat cantu, tectisque superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenues percurrens peccine telas.
15. Hinc exauditi gemitus, iræq; leonum
Vinc la, reculantum, & fera sub nocte rudentum:
Setigerique sues, atque in praesepibus vrsi
Sæuire, ac formæ magnorum vularare luporum.
20. Quos hominum ex facie Dea sœua potentibus herbis
Induerat Circæ in vultus, ac terga ferarum.
Quæ ne monstra pij paterentur talia Troës,
Delati in portus, neu littora dira subirent,
Neptunus ventis impleuit vela secundis,
Atque fugam dedit, & præter vada feruida vexit.

B Neptunus promisit Veneri ad calcem lib. 5. in fatto-
rem Æneæ. Dira littora, sunt iam malè ominata, &
infamia simili successu.

N O T A E.

1. P R O X I M A , &c.] Pendet hic locus ex Homi-
rica imitatione lib. 5. Odyss.

Hier. ὅρη μεγαστικὴ τοῦτο, φέντε νύμφων
Νάεις ἐπαλβιαίαις, τὸν τεῦθινόν τε τερψίην τοῦτο.
Πῦρ πῦρ ἔχειν δύναμιν μέγα μεγά, θυεῖται δὲ εἰδούση
Κεφαλὴ τελετεῖται, θέτει τὰ τέλη τὸν εἰδώλον
Διαφρόνιον, οὐδὲν δένειν αἰσθάνετο τὸν καλῆν
Ιστὸν ἐποχούντα γνωσθεὶν υπειδίην ὑφαίνειν.
Ibat, donec ad ingentem specum peruenit, vbi Nympha
Habitabat pulchricoma, hanc vero intus inuenit:
Ignis quidem ad focum ingens ardebat, procil vero odor
Cedrigæ fissilis, thuriisque per insulam redolebat
Ardenitum: ipsa vero intus camillans voce pulchra
Telam percurrens, aureo radio texebat.

In istis parem splendorēm Macrobius inuenit cum
Virgilianis; sed Scaliger in Virgilianis excellentiam,
& rectè. Nam heroïta est phrasis in illis resonat lucos
cantu: & melius, argutum peccine, quæm aureo.

2. R A D V N T Y R I L I T T O R A.] Verbum nauti-
cum, reapparet ex hoc loco, & ex lib. 3. vbi,

— Prædictaque saxa Pachyni

Radius, —

Et ex 5. vbi de naue certantium,

Radii iter lexum interior.

D Itaque Lucretius à mari locutionem accepit, cum

script lib. 4.

Scilicet expletis quoque ianua raditum oris.

Flumina etiam dicuntur radere littora, pro, stringere,
Græci μαζεύειν dicunt: & Apollon. lib. 4.

— mæzeyt̄ mazeyt̄ v̄x̄d̄

Itaque propriæ dicentur radi littora, arenæ, cautes.

Omnino quod in 5.

— Stringat sine palmula cautes.

Et

IN VII. ÆNEIDOS.

Et quod Horat. Od. 10. lib. 2.

Nimium premendo

Litus intimum,

3. INACCESSIONIS.] Parte forma lib. 8. de spelunca

Cæsi

— Solis inaccessum radii.

Et Claud. 1. Rap. de infernis locis.

— nullumque sub umbra

Peccus inaccessum Veneri.

4. SOLIS FILIA.] Circæn Solis filiam etiam fa-
ciit Hesiodus in Theog. & Cicer. lib. 3. de Nat. & ante

illos Homer. Odyss. 10. Porro Virgiliano hoc loco

deceptus Plinius lib. 13. c. 16. accipit Homerius verius,

quos iam adhuc huius de Circæ, cum Græcus tamen de

Calypsoni scripsit. Redeo. Interpres Apollonij.

Kipar τηνες μῆλον Αιτίας ἀδιαγνώσαντες τηνες ἡ Θυρηίδης φασιν έτι:

Circe alijs Αετος σορονεις, οιη filum. Hom. Odyss. for-

rōrē facit. Adducit deinde predictus interpres Dio-

nyñi Milestium, qui scribit, Circæ verè fuisse filiam

Ætæ, ac proinde sororē Medeæ; alij narrant illi ma-

trein Hecaten filiam Persei. Hoc verosimilium. Poëta

tamen filiam faciūt Solis, fortasse, quia magica omnia

vim à Sole capiunt. Diodorus lib. 5. narrat Solis

fuisse duos liberos, Αεταν, & Perlen, Αεtau regnaf-

se in Colcho, Perlen in Taurica, vtrumque efferunt.

Ex Perle ortam Hecaten doctissimam maleficiorum,

quæ sublato patre, Αεta nupl̄it, ex quo genuit

filias duas, Circæ, & Medeam: filium vnum Αgia-

leum. Hac ille multis. Homerius tamen Perlen ipsam

facit matrem Circæ: μυρτρὸς ἐν τούραις. De loco, vbi

Circe habitauit, quam Poëta, & alij vocant insulam,

ait Dionys. lib. 4. Antiqui rupem instar peninsule

in mari Tyrrheno. Non multum abeunt quæ lib.

5. Diodorus scribit. Aristot. θεον τηνες μηνemini

montis circa Italiam, quem vocat Circæum, vbi ait

nasci venenum mortiferum.

Cantus labores lenit.

5. C A N T V.] Scilicet ad lenendum laborem te-

la. Noti hac de re versus Ouidiani. Inde pastor Ec-

log. 9. querit cantum ad leuandum iter,

Cantantes ut canus ego hoc te fascie leuabo.

Plutarchus adhibet initium musicæ non solùm vo-
luptatem, sed etiam dolorem. Hoc idem satis indi-
cat Maximus dissert. 15. vbi ait multos non posse tol-
erare virtutem nisi Τελετεῖται, η Φαλακτα, μηνιν-
tes, & cantantes. Vide, quæ tam ego lib. 1. Georg. ad
illud.

Inertia longum cantu solata laborem

Arguto coniux percurrevit peccine telas.

Homerus quoque eandem Circæ inducit canen-
tem inter texendum.

Εἰ φίλει, ἵνα τε της ἐποιησεμένη μέλος αἴσιον

Καλὴν αἰδούσα.

O socij, intus sanè aliqua percurrens ingentem telam

Pulchre canit.

Et de eadem.

Kipar δέ ένδον της αἰδούσας έτι καλῆ;

Circe autem intus audiebam canenem voce pulchra.

Sic & Claudian. lib. 1. Rap. de Proserpina lanifico

occupata ait:

Ipsa domum tenero mulcens Proserpina canit.

Ammianus incitationes Circæ dixit lib. 30. ad signan-

das incantationes. Horat. epist. 2. lib. 1. Circæ vocat

meretricem, cui seminarum generi annexa, vt plu-

rimum, istæ cantuiculae. Itaque, sine laboriofam

consideres, sine incantatricem, sine meretricem, illi

quadrat poëticus cantus.

6. V R I T C E D R V M.] Dubitatur, an hic cum

interpretibus, & Turnebi etiam, atque Spondano

Cerda in Aeneid. tom. 1.

A accipienda sint ligna, vt dicat pretiosam materiam,

non vilissima alia ligna, vbi in ædibus Circæ; an por-

tiūs dicat, Circæ pro vulgari oleo vt oleo expreso

ex cedro. Caufam dubitandi probent verba Hesyo-

chij, qui ait veteres habuisse in mediis ædibus ξε-

περ, id est, fucus, ἥπατος, ἥπατος, ἥπατος, ἥπα-

τος, & ζεδία: vbi vrebam sicca ligna, ac tadas causâ

luminis. Adducit hoc in voce ξεπηρη. Seruus etiam

explicans hunc locum, ait. *Hoc ideo, quia vris olei apud*

maiores non fuit, precipue in Italia. Apud Claudianum

3. Rapt. Ceres qualitatem filiam facies accedit ex pi-

nu, cedro, abiete. Et apud Statuum 3. Theb. mater

quædam quæfigura filios in bello occisis,

Multifida attollens antiqua lumina cedro.

Vbi faces accensas intelligit. Spondanus etiam scri-

bit, Homerum, & Virgilum induxit hoc genus

ligni ex decoro Dearum, qua vterentur pretioso

igne, non vulgari. Demum quia Poëta adspicans ad

Luceretum, qui lib. 6. dixit:

Nōnne vides etiam nocturna ad luminalium

Nuper vbi extinximus admouseas?

Ita videatur cedrum capere, vt ille linum. Certè Plini-

nius verba Homericæ iam adducta de arboribus ex-

Secernunt calathis, variisque coloribus herbas.
Hesit verò Virgilius Homero, qui Odyss. 7. inducit Circen,

Eπωαχερινής δύνασθαι εἰποτον.

Percurrentem relam ingentem diuinam.

Quibus telis addit etiam elogia, sic. Sedet, &c.

Cursus de 8. PER CYRENS.] Ad verbum Homerius, pectine, & iugis est ergo in. Morem inuenit Seruius, quia olim stantes texebant, à quo habitu non abest cursus. Placer potius, ut dicatur percurrere ipso pectine; nam Iuuenal. Sat. 9. dixit percurre, quod Noster percurre, cùm scribit:

Et mēs percussus extorxit pettine Galli;
scilicet, laccinas.

9. HINC EX A V D I R I , &c.] Locus Homerius Odyss. 10. vbi Græcus vates de eadem Circen ita loquuntur.

Εὔρεν δὲ ἐν βίσσοι τε πυργίνα δόμηδα Κύρου

Στέγεσσι λάσσον περισκέπτοι εἰν χώρῳ.

Αργοὶ δέ τινες λύνοι θήσαν δρέπετοι, ήδε λέσσει,

Τέσσαρες δέ τινες λύνοι φέρεται εἰδωλαν.

Inueniebant autem in cornu alle adificatas ades Circes

Πολιτούσισι conficuo in loco.

Circa ipsam autem lupi erant montani, atque leones,
Quos illa dementabat, postquam mala pharmaca de-

dixit.

Homerum superat Virgilii. *Virgilianis palmam dat Scaliger, in quibus sunt circumscriptiones accommodo datissimæ ad heroicam maiestatem, ut in leonum; & naturam ferarum, ut vinclæ recusantium. Et quia haec fera, erant homines, facie solium mutata, ideo non lupos dixit: sed formas lu-*

portum. Quidam quoque in Troadib. verbo ad Maronem accedente,

Η σύνη μερόπτρια

Κύρη.

Suum transformatrix Circe.

Dissidet tamen Horat. Epop. Od. 17. nam de sociis

Vlyssis restitutis in formam pristinam.

— runc mens, & sonus

Relapsus, atque nouus in vultus honor.

16. POTENTIBVS HERBIS.] Harum origo Circe herbas

autem à Circe; nam alioqui Italia benignissima terra

rum fuit. Plin. lib. 25. cap. 2. Certe quid non replenire

fabulis Colchis Medea, aliis, in primis Itala Circe, Dis

eriam adscripta? Unde arbitor natum, ut Aeschylus è ve-

tusfissimis in poëtica, refertam Italianam herbarum potentia

prodere.

17. IN D V E R A T .] Silius lib. 2. cui vultus induita Inducere vul-

pare. & 1. Aeneid. puer puer induit vultus. Horat. quo- tuis.

que Od. 17. Epop. ad auram Maronis.

Setosa doris exsiccatae pellibus

Laboriosæ remiges Ulyssi

Volente Circe membra.

Sed Virgilius ad Homerii auram, qui de Circe Odyss.

10. τὸν αὐτὸν κατέτεξε: quia delimento quadam

dementabat homines, idque potentiis herbis, ait Vir-

giliius. Homerius autem εἰτε κακὰ φέρεται εἰδῶν; da-

Circe venenat bibenda venenata pocula. Sic à Maxi-

mo Tyrio differt. 6. vocatur, οὐ φραγμὸς, mulier ve-

nefica. Ab Ouid. Eleg. 1. lib. 3. de Pont. vertendis nata

figuris.

18. CIRCE.] Notes hinc ab Horatio epist. 2. Circe, Circe

lib. 1. infelix Circe. nam vbi vulgares codices le-

gunt, & sive pocula nostri antiqui (quos sequuntur

E iam docti) exhibent: & Circe pocula nostri. Idem in Sym-

macho obseruauit epist. 47. lib. 1. vbi ait, suada Circe

pocula.

19. TERG A.] Ita Propert. Eleg. 5. lib. 4.

Et sua nocturno fallere terga lupo.

20. VENTIS IMPLEVIT VELA SECUNDIS.] Est hoc, quod Plutarchus in Catone dixit

non longè ab initio, οὐλούσιος φερόμενος. Euripides

prius dixerat, οὐλούσιος φερόμενος; ut hinc impluit: ita Or-

pheus, οὐλούσιος φερόμενος εἴτε την.

Rudor de teris.

13. RUDIMENTVM.] Placuit Poëta Græcorum

φυγαδῶν περιπορum reddere. Que vocula, quamvis

fit aliorum, rectè datur leonibus, utique alligatis

presupponit. De illis κατέτεξε dixit Hesiod. in Scuro.

25. ^a Iamque rubefebat radiis mare, & æthere ab alto

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis:

b Cùm

^a 14. SETIGERIQUE SVES.] Ab Lucret. qui lib. 5.

Setigerique parés subibus fluestrâ membra.

Vtitur Marx eodem epitheto lib. 11. & 12. loquens de subibus oblatis in sacrum. Suum etiam meminit Nazianz. Carr. 50. attingens hanc subulam, εἰπεν καὶ σύνειν εἰπέντε.

^b 15. FORMAS LVPORVM.] Quia non verè Homines in lupi, tantum simulacra quadam luporum; unde Homerus,

Oī δὲ σὺν μὲν ἔχον πεφαλάς, φωνήσει, δέρμαζε,

Κατίρχεις : εὐλαβής οὐκ εἰσιστεῖσθε τὸ πάρες περ.

Illi suum habebant capita, vocesque, corporaque,

Et setas: sed mens erat firma ut antea.

Ideo Poëta infra tantum dixit, in vultus, ac terga ferarum. Et Plutarchus in Grylio, de eadem re loquens tantum scriptis, εἰ τομαστὸς Θηρίου: in corporibus ferarum. Appaudunt Ouidij versus,

fed nulla timenda,

Nullaque erat nostro faictura in corpore vultus.

Quin etiam blandas mouere per aéra eandem.

Νηδράς adulantem comitant vestigia, donec

Excipiunt famule, pôrque auria marmore scita

Ad dominam ducunt.

Euripides quoque in Troadib. verbo ad Maronem accedente,

Η σύνη μερόπτρια

Κύρη.

Suum transformatrix Circe.

Dissidet tamen Horat. Epop. Od. 17. nam de sociis

Vlyssis restitutis in formam pristinam.

— runc mens, & sonus

Relapsus, atque nouus in vultus honor.

16. POTENTIBVS HERBIS.] Harum origo Circe herbas

autem à Circe; nam alioqui Italia benignissima terra

rum fuit. Plin. lib. 25. cap. 2. Certe quid non replenire

fabulis Colchis Medea, aliis, in primis Itala Circe, Dis

eriam adscripta? Unde arbitor natum, ut Aeschylus è ve-

tusfissimis in poëtica, refertam Italianam herbarum potentia

prodere.

17. IN D V E R A T .] Silius lib. 2. cui vultus induita Inducere vul-

pare. & 1. Aeneid. puer puer induit vultus. Horat. quo- tuis.

que Od. 17. Epop. ad auram Maronis.

Setosa doris exsiccatae pellibus

Laboriosæ remiges Ulyssi

Volente Circe membra.

Sed Virgilius ad Homerii auram, qui de Circe Odyss.

10. τὸν αὐτὸν κατέτεξε: quia delimento quadam

dementabat homines, idque potentiis herbis, ait Vir-

giliius. Homerius autem εἰτε κακὰ φέρεται εἰδῶν; da-

Circe venenat bibenda venenata pocula. Sic à Maxi-

mo Tyrio differt. 6. vocatur, οὐ φραγμὸς, mulier ve-

nefica. Ab Ouid. Eleg. 1. lib. 3. de Pont. vertendis nata

figuris.

18. CIRCE.] Notes hinc ab Horatio epist. 2. Circe, Circe

lib. 1. infelix Circe. nam vbi vulgares codices le-

gunt, & sive pocula nostri antiqui (quos sequuntur

E iam docti) exhibent: & Circe pocula nostri. Idem in Sym-

macho obseruauit epist. 47. lib. 1. vbi ait, suada Circe

pocula.

19. TERG A.] Ita Propert. Eleg. 5. lib. 4.

Et sua nocturno fallere terga lupo.

20. VENTIS IMPLEVIT VELA SECUNDIS.] Est hoc, quod Plutarchus in Catone dixit

non longè ab initio, οὐλούσιος φερόμενος. Euripides

prius dixerat, οὐλούσιος φερόμενος φερόμενος εἴτε την.

^a Cùm venti posuere, omnisque repente resedit Flatus, & in lenito lucentur marmore tonse.

^b Atque hinc Æneas ingentem ex æquore lucum Prospicit: hunc inter fluvio Tyberinus ameno

Vorticibus rapidis, & multa flauis arena In mare prorumpit: varia circumque, suprâque Assuetæ ripis volucres, & fluminis alueo

Æthera mulcabant cantu, lucoque volabant.

^c ^d Flectere iter sociis, terræq; aduertere proras Imperat, & latus fluui succedit opaco.

A — omni curru splendente sub vndis.
Et lib. 12. — primaque rubescit

Lampade Neptunus.

Hi profecto à Virgilio, qui, rubescet radiis mare: Expendebam explicans varietates colorum, quibus Poëta aurotam tuam ornat, rubri, rosei, lutei. Nam scilicet cōtraria hęc nocti, in qua omnia sunt coloris viuus. Basilius Imperator ad Leonem filium, Hæc om̄n̄i p̄c̄p̄t̄c̄c̄x̄d̄l̄v̄t̄c̄: Absente Sole obscura omnia sunt, & indiscreta.

^e 2. ATHERAB ALTO.] Pulcherrime, quasi pars illa semper splendeat, & inde ad nos aurora. Fatuè Homerius (hoc quippe verbo constat cœnitus Homeris) per initia lib. 11. ait auroram affire lucem immortalibus. Iu. d'Avetosias φέρετον. Miser illi nisi semper luceat, in ab illis ad nos lux. Inde in 4. de aurora, tantum ait, spargebat lumine terras, cum nulla mentione immortalium, & hinc, iamque rubescet radiis mare. Itaque cum sape infisteret descriptioni Homeris, amputauit quod vitiosum in illo.

^f 3. ROSEIS.] Allusum ad Homerum, à quo sepe nōc̄ p̄c̄p̄t̄c̄c̄x̄d̄l̄v̄t̄c̄, aurora roſeis digiis; & p̄c̄p̄t̄c̄c̄x̄d̄l̄v̄t̄c̄, Roseus cor. roſeis cubis. Ab eodem Lucretius lib. 5.

S. LVCTEA.] Pacuius in Thyeste,
Non illiciteis aurora bigis.
Quis sit hic color iam in Eclogis. Statius 2. Theb.,
dixit, aurora pallore.

Bige aurorae &c.] Dar h̄c auroræ bigas, vt & Pacuius iam adductus; & Val. 2. Arg.
—Rofeis auroram surgere bigis.

Quadrigæ.] In 6. tamen Æneid. quadrigas assignauit,
Hac vice sermonum rofis aurora quadrigis
In medium aethereo cursu traiecerat axem.

Aurora e- quis vici- tur.] Ab Theocrito in Hyla aurora dicitur ἀλεύρωτη, ab equis splendentibus, quibus vehitur Lycophron in Alexandro. ait auroram vehi Τυράννος οὐκέτι, alii Pegei. Hom. Odyss. 23.
Ηῶπολαι ἐχοτι:
Auroram vehunt equi.
Quod videlicet 5. Æneid.
Auroram Phœnicii equi iam luce vehebant.

Pono, abso- lucē.] 7. Posvere.] Subaudi, vel se, vel status. In primum inclino. Sic præcipitat, id est, præcipitat sc; & alia innumera. Sic etiam Statium explicò lib. 5.
Raucu Paretonio decedunt agmina Nilo,
Cum fera ponit hyems.
Id est, ponit se. Nisi quis in Virgilio, & Statio subaudiat, freta. Nam Horat. Od. lib. 1. de Noto,
voltere, seu ponere vult freta.
Sidon. epist. lib. 2. fabri posse. Noster in 10. Æn.
Tum Zephyri posse.

Malacia maris.] Indicat verò his duobus versibus malaciā maris, cāque notis quatuor: videlicet, à ventis positis, à cessante flatu, à lēnitia aquarum, à luctatione remotorum. Lucanus lib. 5. effulsum fuit in describenda hac malacia. Præcipua sunt hæc:
Equorale iacent, alto torpore ligata.
Et; Vnde immota, pigra, herentes, franges, inertes, seu
quies pelagi, stagna ignava aqua iacentis, languente freto,
stagnis torpentinib; fixa carina. Pontus non correbat astu,
non tremuit horrore, non vibrat. Qui legat integra Lutani, amabit sobrietatem Virgilij.

Resideo.] 8. Resedit.] Ad iram transtulit in 6. Æneid.
—tumida ex ira tum corda residit.

Luctor de remis.] Itaque vicinque residit, & cor tumens ira, & mare tumens flatu.

Marmor pro mati.] 9. LVCTANTVR.] Pari verbo 8. Æneid.
—remo ut tutamen abefet.

D. IO. MARMORE.] Petron. in Halosi,
Pulsuque marmor abieti imposita gerit.
Catull. in Aty, marmora pelagi. Prudent. &c. 5. re-
menō marmore. Sedilius lib. 3.
Circumfusa sacras lambelant marmora plantas.
Sed qui non ita locuti?

Tonsa pro naibus, & curita dicta.] 11. TONSÆ.] Suni remi, aut potius inæ remorum partes, quas vocant palmulas. Dicuntur tonsæ, non a tondendis fluctibus, quasi illis, vt ferro, tondeantur, quamvis hoc & Seruus, & Festus: sed verius à tundendis fluctibus. Hoc enim aptius ad naturam remi. Graci aut nōrū, aut sp̄lūc̄ vocant; Lycophron ὥδα. Probè itaque luctantur tonsæ, appetit enim tanquam luces simulacrum inter remos, & aquam. Ea voce vñ multi. Lucret. lib. 2.
Antennas, proram, malos, tonsisque natantes.
Ennius ad explicandum conamen remigum: referunt ad pectora tonsas. Quem ita imitatur Silius lib. 11.
Et sicut adductis percussa ad pectora tonsas.

E. Æneas ad quam partem Italiam appulit.] 12. INGENTEM LVCM.] Est hic locus, vbi Æneas descendit post longissimam navigationem. Distinctissime Strabo lib. 5. Æneam vñ cum Anchise patre, & Ascanio filio Laurentum applicuisse memoriæ prodidimus est, ad litus prope Hesitium, ac Tiberium. Plu-

A tarch. in Rom. ait, Troianos profugos capta Troia ἦλι τὸν θύμην περιπολεῖσθαι, οὐ πολιφεις ad ammen Tybrim. Nota indicari à Poëta proceritatem arborum, quæ essent in eo luco, cū summo statim manu illæ apparent, quasi Sol stolidus in eas impingeret. Ita de Regia Augusti, ad indicandam eius altitudinem, ait Martial. lib. 8. Epig. 36.
Ex prius arcana satietur lumen Phœbi.
Sol enim ut oritur, in altiora irruit.

13. PLAVS.] Non dubium, quin respectum Fluvij omnes aurea ramenta, quibus omnia flumina ditia esse nec aurei. prædicantur. Sic Seneca in Oct.
Flamus rapidissima Lycomas.

14. ARENA.] Poëta alludere ad annis ἡγε-
reav, id est, perspicuitatem, ita ut interiores quoque B arenae viscentur: qualiter describit Mosellam Antonius, in quo
— Arcanique patet penemque fluenti.
Et, — Durante per intima visu.
Et, — Lucetque latèque
Calculus, & viridem distinguit glaream usum.

15. PRO RVMPT.] Quia vorticibus ideo pro-
rumpit. Vraque enim voce aptè signatur rapiditas. Sic 1. Æneid. rapidus vortex. Et quidem prorumpit ma-
iestate est plenum, quasi ipse fluuius viam sibi
aperiat vel renitente mari. Fluuios, qui cum hac
maiestate mare adeunt, θυετάτη vocat Maximus
differt. 11. generosissimos. Nonnus lib. 12. πένην δια μέσος
ιδόντες. Inest maiestas in voce: & de Asopo lib.
27. Καρπόντης. Quod Poëta de vorticibus, idem
Nonnus de eodem Hydaspi βαθὺν δινει κόλασην. Hac pro-
ruptione Poëta significat ostia fluminū, quæ Ouid.
2. Trist. vocat egreßus lóquens de Istro.
16. ASSVETAE RIPIS VOLVRES.] Ex
duplici consideracione inducit à Poëta aium
concentus, quia ista comites sunt & nascentes auro-
ra, & nemorum flumiorum. Vtrunque autem, ut vi-
des, h̄c attingit Vates. Primum de aurora confir-
mant versus Lucretij lib. 2.
Aues comi-
tes auroræ,

Aves canunt.] Similem voluptatem in amoenissimi horti descri-
ptione exhibet Achilles Alexandrin. lib. 1. de Cli-
toph. & Leucip. Necnō Petron. in Satyr. his versibus.
Dignus amore locus, teſtis ſylueſter Aēdon.
Atque arbanda Progne, quæ circum gramina fuſe,
Ac molles violas, cantu ſua rura colebant.

17. MVLGEDANT.] Congruit autibus, ut blan-
dis natura. Sic Anacreon molliflum Cupidinem
inducit Σιχυολε. Basilius Episcop. Seleucien. de ipso
auium cantu lib. 1. vita Teclæ, ἀδην ἐριθων ἦς μάλα
Σαραπιατε, καὶ πελαθεύσαντα, autem captus &
admirabilis, & apres ad demissendum. Sitio carta lib. 2.
Hist. Mauric. cap. 1. dat autibus, τοῖς μέλεσι μισθωτορεον.
Eadem à Dione Chrysost. Orat. 35. ἐν φωνή τοῦ τῶν
ὄργων: ipsi μηχισ instrumentis consonantiores. De auro
Anacreon. Δόξας Θεον. Sed & hunc autum can-
tum dat Poëta die oriente: sic Philostratus in He-
roicis inducit philomelas cantantes ἐπειδὴν ἑρμη-
νεύσαι, diei initio.

18. FLECTERE.] Ita in 5. flette viam. & Ouid.
— Nunc age, qui Reges Erato, quæ tempora rerum,
Quis Latio antiquo fuerit status, aduenia classem.
Cùm primùm Ausoniis exercitus appulit oris,
40. Expediam: & primæ reuocabo exordia pugna.
— Tu vatem, tu Diua mone. Dicam horrida bella,
Dicam acies, aetosque animis in funera Reges,
Tyrrhenamque manum, totamque subarma coactam.
Hesperiam. Maior rerum mihi nascitur ordo.

45. Maius opus moueo.

A in Trist. fleximus in leuum cursu.
19. ADVERTERE PRORAS.] Ita 4. Georg. Aduertere
—Torris festinem aduertere proram.
Dicit vero hoc Poëta sui memori: Quippe in 2. Crea-
fa locum istum signauerat, Italiam praedicens:
Ad terram Hesperiam venies, ubi Lydius arva.
Inter optimam virum leni flui agmine Tybris.
20. SVCCOPT.] Quāli hospitio acceptus Æ- Succedo de-
nas ab flumio. Nam lib. 4. hospitibus.
Quis nouis hic nostris successu sedibis hospes?
Et lib. 3. parva succeditus urbi. Ad imitationem Vir-
gilij Silius lib. 1. inducit nauem Sagittinorum aduen-
tem Italianum codem loco, ad quem Troiana classis
appellit.
Donec Laurentes puppis defertur adoras,
Qua pater acceptis Amenis diuor undis
In pontum flauo descendit gurgite Tybris.
Ait Festus, Ænariam dictum locum, quod Æneas Ænaria-
clasm Troia adueniens appulit. Quod Latini suc-
cedere urbi, miro flumio; Græci adverbū προσωγύνει
πόλει, ιπέται, οδημα.

A. ARGVMENTVM.

Inuocat Musam, proponit misteriam sequentium librōrum, videlicet arma bellū Latini.

E X P L I C A T I O.

VLT expedire initio posteriorum sex librorum statum, in quo erant res Italiae eo tem-
pore, quo Troiana classis illuc appulit; Ad quam
rem Musam inuocat. Sunt res temporum explicatore
eodem Poëta, statu res.

b Tametli verum sit prioribus sex libris Ænei-
dos multa scripta, quæ pertinent ad bellum, & im-
primis librum secundum de expugnata Troia; nihil
ominis certum est materiam armorum referuatam
esse ad sex istos posteriores libros Æneidos. Inde
proponit se cantarum bella, acies, Regum funera,
maximos exercitus coactos, Italianum conspi-
rantem ad arma. Absoluti demum, rem hanc maiori-
ris esse operis, & verè heroici. Pars enim hæc tota
est tragica, vt in qua nihil aliud spectes; quām mu-
rones & gladios, ferrum, & iracundiam, exercitus,
& militares copias, Regum bella, & funera, omnia
demum illa, quæ horrorem, & metum incutunt.

N O T A.

i. NVNC AGE, &c.] De nouo inuocat, rem
nouam, & magnam aggressurus. Ita etiam in 9.

Inuocatio Musarum. Erato cur ad
bellum in-
tia, & potissima, quæ placet Germano, & debet om-
nibus;

nibus; est, inuocari hanc Musam ex Lauinia nuptiarum prolatione, & ambitu. Nam bellum, quod sequitur, hoc vno veluti flabello exarbitur. Commodè igitur inuocatur Musa, quae nomen habet ab amore, dicitur. Inde etiam ab Ouidio inuocatur lib. 2. de Art. & additur ratio;

Nunc Erato, nam tu nomen amoris habes.

Sed si alios aliunde deducere. Inde etiam Apollonius lib. 3. Argon. vbi iam auspicatur nuptias Medeæ cum Iasone hanc Deam, non aliam inuocat.

*Εἰ δὲ δῆμον Πέρσας, οὐδεὶς θεῖται, καὶ μηδὲ εἴσισθε
Ερατο, ὅταν τὸν αὐγούσαν καὶ τὸν
Μηδέαν, ὃντας τὸν γάμον τοῦ πρίνατος αὐτοῦ
Επιμορφώσας, ἀδελφαῖς τοῖς μελέτημασι θελγεῖς
Παρθενίκας. τῷριτοι τοῖς θεόταροις θυμῷ εὐθέται.
Εἰς αὖτε νῦν Ερατο, οὐδεὶς μηδέ εὔποιος
Ινδε, γνωμόδιον ἀλλοιοντος οὐλοντος
Μεδεᾶς ἀμορ: tu enim & Veneris portionem
Sortita es: inuictusque tuus curvis mulcens*

Virgines, ideo & iibis amabile nomen inditum est.

Quem in locum ita interpres, τὴν Ερατὸν φασὶ οὐρανού τερπήνατ; θελόντως δὲ Αστελλοντος μεταμορφώσας τὴν Ερατὸν φυσι τῶν τῆς Αφροδίτης ὥρων λέγους ἢ τῶν γαρίνων τερπούς οὐρανούς έτερας. Aitn Erato inuenies saltationem: ac proprie Apollonius ait, commode illam proesse sacris Veneris. Sermonem autem impialem & nuptria, & saltatio consequuntur. Statius quoque in Epithalamio Stella, & Violantillæ.

Hic Erato incunda doce.

Ergo, cui non inuocetur ad nuptias, vt placata sit, quandoquidem τὴν Ερατὸν (ait Plato in Phæd.) εἶ τοι θεοῦ, eam videlicet propitiari reddunt, qui versantur in amoribus? Atheneus lib. 13. per initia ait clare, inuocandam Erato his, qui de amoribus scribunt. Laudo itaque Brodæum, qui lib. 1. Epig. ad versum illum;

*Ζεπος δὲ οὐδεὶς θεος φίλον τελοῦσθε πάτερνον άλλοις,
Η μητρὸν Μνήμην νοεσθε ποτε πάτερνον.*

intelligit hanc Musam, non aliam. Perstringuntur quippe Epicurei, qui virtutem positam putabant in voluptate. Sententia est: *Carnis voluptas finis est viris aliis, ut cecinit una filiarum Memoria. Erato (inquam) nam quæ alia caneret has voluptates?*

3. LATI CANTIQV O.] Vel, quia duo sunt, vetus, & nouus, ait Seruus; & quidem Plinius veteris Latii commenist lib. 3. cap. 5. verba eius sunt. *Latiūm antiquum à Tyberi Circos seruatum est mille passuum quinquaginta longitudine, tam tenuis primordia Imperij fuere radices. Paucis interiectis noui speminit, cum addit. Vnde nomen modo Latij propositum ad Latiūm ammen. Et fortasse ius Latii, quod olim duplex fuit, aliud cum facultate petendi magistratus, sicuti illi, qui in vrbe habitabant; aliud sine hac prerogativa, originem duxit à dupliciti Latio. Non enim graue videri potuit Romanis pauca oppida esse cum ea*

** Rex arua Latinus, & vrbes*

tam senior longa placidas in pace regebat.

** Hunc Fauno, & Nympha genitum Laurente Marica*

Accipimus: Fauno Picus pater, isque parentem

Te Saturne refert, tu sanguinis ultimus auctor.

*50. * Filius huic fato Diuīum, prolēisque virilis*

Nulla fuit, primāque oriens crepta iuventa est.

** Sola domum, & tantas seruabat filia sedes,*

Iam matura viro, iam plenis nubilis annis.

** Multi illam magno ē Latio, totaque petebant*

Latiūm du-

plex.

A prærogatiis, multa esse grauissimum potuit videri. Dixi primam explicationem. Altera est pote, locutum Poëtam ad eum modum, quo solennius dicere, vetus xium, prisca tempora, antiquæ fiduci hominem.

4. A D V E N A.] Alciatus 2. Paperg. cap. 7. ad Aduena.

uenam dici ait, qui domicilium non contraxit. Probè ergo Poëta; nondum enim Æneas in Italia contraxerat domicilium. Græcè ἄποινος. Opponuntur indigenæ, & aduenæ:

5. E X S R C I T V S.] Στράτευ intellige; nam h̄c Exercitus de naualibus copiis est posse. Itaque quasiuit vox copiis naualium Poëta respondentem Græcæ. Nam libus.

B sicut στράτευ, que vox propriè signat copias nauales, tamen etiam aliquando terrestres, vt apud Arr.lib. 4. Sic exercitus, qui sepissime terrestris est, à Poëta pro nauali sumitur.

6. A P P V L I T O R I S.] Est hoc quod idem Poëta, quas vento accesseris oras. Libye venturi ad oras.

Cretæ sicut in oris. & mukis aliis.

7. D I V A M O N E.] Adludi h̄c ad Monetam Moneta matrem Musarum, quæ Græcis dicta Muniperūn, ex Dea. Pallatio scribit Germanus.

8. D I C A M H O R R I D A B E L L A.] Non abit hac pollicitatione illa lib. 4. Georg.

*Magnanimosque duces, totisque ordine gentis
Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.*

9. M A N V M.] Sic Græci χερα capiunt pro copiis. Manus pro Herodian. lib. 3. στράτευ τούντι χερας τοτεινος τρέψ copiis.

Εχθρας τη τρόπια: egere majoribvs copiis ad loci tristionem.

*Eurip. Rhel. πληρης πολεμιας χερος: pleni campi hostili manus. Latinos quid numerem? Do vnum Ammianum, qui lib. 16. de Juliano Cæsare loquens, ita ait: *Ira exundante substridens, cum erumpere sepe conatus, paucitate presentis manus impediretur.**

10. M A I O R R E R V M M I H I N A S C I T V R O R D O.] Claudian. i. Stil. commutauit ita; *magnum mihi padiatur equor.*

11. M O V E O.] In re pari Tibull.

— Omne mouemus

Hoc tibi.

Hoc loco videtur innui molimen grande, & difficultas. Sicut in Tertul. libro de Anima. cap. 57. te grandi.

D Ecce hodie eiusdem Simonis hereticos tanta presumptio artis extollit, ut etiam Prophetarum animas ab inferis mouere se sponteant. Vbi non dubium, quin h̄c grande ali-

quid significetur. Videtur locutio sumpta ab teotonicis, qui in mouendis ad structuram domorum lapidibus plurimum sudant. Apud Polyb. uvēt est,

mouere castra, quod semper cum molimine. Sed & versum Virgilii usurpat Ammianus lib. 15. vbi ma-

*iora, quam antea, molimina aggreditur. Demum quis necfit, vocem motu usurpari solitata in magnis bellis; ac proinde Virg. *maius opus mouet cum emphasi in re belli. Sic uenit, & uirga.**

55 Ausonia: petit ante alias pulcherrimus omnes Turnus aus, atque isque potens: quem Regia coniux Adiungi generum miro properabat amore.

f Sed variis portenta Deum terroribus obstant.

A Seruus, fugisse Poëtam asperitatem vocum, & pro Fauna, aut Fatua Maricam posuisse. Hæc prima opinio.

*Altera, Maricam hanc fuisse Circen. Laclantius Marica, & lib. 1. cap. 21. Solent, mortuis nomina immutari; nam & Circe cœde. Romulus post mortem Quirinus dictus est, Leda Nemesis, & Circe Marica. Hoc Laclantij defendi potest; nam Latinum Regem, quem Virgilius canit filium Maricæ, Hesiodus scribit filium fuisse Circes, ac proinde liquidum Circen, & Maricam eandem esse. Hoc de Circen confert videtur cum Poëta, qui loquens de Latino lib. 12. ait, *Solis aut specimen.* Fuit enim Circe Solis filia, vt suprà vidisti.*

*Tertia est, Maricam hanc fuisse Venerem; nam Venus, & iuxta Maricam facillum videbatur, in quo scriptum, Marica ea-
vnuo Apropos, Templum Veneris. Scriptum hoc à Ser-
uio Lilius acrip. Cruiquis in Horatium eam esse
Ruminam Deam coniecat, ducta etymologia & Marica ea-
rū μαρίνον Doricorum dialecto, qui, in ε, & ν, in ι, dem.*

*B Habit Latinus filium, sed Deorum fato, & voluntate erexit, est patri in ipsa iuuenture. Ut paternus dolor indicet, ait *erupta*: & componit cum verbo *oīens*, vt angeat affectum. Est enim magnus dolor orientem eripi patri, & in ipsa iuuenture, in qua propinquior spes.*

d Erupti filij solitum erat filia magnarum opū hæres sola, & eo iam etatis, vt possit virum capere, & nuptias contrahere.

e Qui non petenter hanc virginem in matrimoniū, opulentia hereditatis inuitamento alleget;

Multi (inquit Poëta) sed ante omnes Turnus.

Commendat hunc à pulchritudine; erat enim pulcherrimus ante alijs procos: à genere, quo plurimum poterat; genus enim potentia sequitur, ideo

*ait, *aut, atque isque potens.* Demum commendat ab stu-*

dio Amata, quæ coniux Latini, in Turnum inclina-

bat, vt is filiam duceret. Ut vero studium istud ex-

pliceret, sunt enim impotentissimæ in cupiditatibus

*feminæ, ait, *miro properabat amore.* Omnia signifi-*

ciantur ad ardorem hunc.

g Qui Formiarum mania dicitur

Principes, & innamet Marica

Litteribus temisse Larim

Late Tyrannus.

Lucanus quoque lib. 11. ita scribit.

h nocturnaq; editor aura

Sarnus, & umbra Laris per regna Marica

Veltinus impulsus aquis.

Et Claud. Paneg. Pro布.

Flaneq; tenens quercta Marica

Lritis.

Meminere Maricæ Plutarchus in Mario, vbi & de lu-

co illi sacro. Augustinus 2. de ciuit. Velleius, Liuius

lib. 37. vbi ait, Minturnis lucum Maricæ de coelo ta-

ctum. Porphyrio in Horat. vbi signat. Laris fumen,

vbi Marica Nympha colitur. Vocab. verò Laurentem,

quia tota pars illa ad Laurentes pertinet.

3. F A V N O P I C U S P A T E R.] &c. Huius profopia Picus.

solemnis est Arnobij locus lib. 1. irridens Deos Ge-

tilium. Quid Picum Fauni patrem, atque animi Latini

(genius) Saturnus, vt iisdem vos vestris scriptis, atque au-

ctoribus traditis. Ergo si hec ita sunt, sequitur, ut Picus, &

Impiæ germaniæ sibi sociati sint tunc, ut pote uno ex san-

guine, vnoque ex semine procreari. De Pico filio Saturni

Ouid. 14. Metamorph.

Picus in Ausoniis proles Saturnia terris.

4. T V S A N G V I N I S V L T I M V S A V C T O R.] Ex

Catullo, qui ad signandum primam originem, dixit

vltimam. Nam in phasellico loquens de Cythoro, vnde

excisæ naues ad phasellicum fabricandum, ita

air,

vltima ex origine

Tuo stetisse dicit in cacumine.

Aut à Tullio, qui 1. de Finib. Tam multis, tamque va-

riis ab vltima antiquitate repetiis. Notum illud eiusdem;

pueris memoriam recordari vltimam. Quibus in locis

vltimum

COMMENTARII

12

Vtimum, idem quod primum. Sic enim alibi loquitur Virgilius;

— prima repetens ab origine pandam.

Et Quid.

— primus ab origine mundi.

Idque ex Græcorum imitatione, quibus ὁμοίως est Sanguis, pro vtimum, & tamen ponitur pro summo, & primo. Porro sanguinem dici ad signandum genus, aut sobolem, iam alibi. Hic adilice Valer. cap. 9. lib. 5. Nec inducere in unum posset, ut verum sanguinem ad hoc sceleris progressum cederet, id est, verum filium. Silius lib. 8. Et Tallo singulis ubi alto. Horat. ad Pison. Pomilia sanguis. Peri. Satyr. 1. patricius sanguis. Non. lib. 22. dixerit oīus. sanguis profectus à lione.

5. FILIVS HVIC, &c. Est hoc, quod de stirpe Gelonis ait Val. lib. 1. c. 2, quius genus, abolita religia stirpe, redactū est ad vnicā filiam Harmoniam. Paria fermè Statius 1. Theb. loquens de Adrasto:

Hic sexus melioris inops, sed prole viribus Feminea, gemino naturam pignore fuitus.

Ab Statio Claudio.

Aenea Cereris proles optata viribus.

Icerum eodem lib. Stat.

— Huic primis, & pubescenibus annis

Mira deco & pio seruabat nata penates.

6. FATO DIVVM.] Pro eodem Virgilius sumit fatum, imperium, iussa, præcepta, mandata, monita, cùna nimirum sermo est de Diis. De fato hinc audis. De reliquis subiiciunt testimonia. In 5. Et Iouis imperium. In 1. Venus ad filium:

— tu ne qua parentis

Iussa time, nec præceptis parere recusa.

In 4. de Ioue,

Ipse fecit ferre iubet celeres mandata per avas.

In 6. An monita Divum. His adde pacem, mentem, numerum. In 10. Venus ad Iouem. Si sine pace tua. In 5. Encas,

Hand equidem sine mente rebus, sine numine Divum.

Dominus pro hereditate. 7. Dom m v m. Non hinc in vulgari significatio- ne, sed pro bonis, & hereditate. Sic Gracis 1. Odyss. Nam 1. Odyss. Id arte, bñor tñor, deuorantes meam domum, pro, meas facultates, & bona. Sic 4. Odyss. id arte, bñor tñor.

8. SEDES.] Cùm hinc seruare domum, & sedes, sit expectare hereditarium Imperium, non dubium quin sedes posuerit pro paterno domicilio. Ita Ouid. 4. Trist. Eleg.

Hic ego sollicitè iaceo nouis incola sedis.

Inde sedes figere, pro acquirere domicilium, Latini dicunt. Et Virg. de Antenore, sedesque locans. Suetonius cap. 1. Vitell. cùm dixit, quodam ex Vitellii subfide Nyceria, nihil aliud dicit, quām ibi Vitellios domicilium fixisse. Ammian. lib. 17. Sedes alias suscipere dixit, pro, domicilium commutare. Virgilium imitatur Statius lib. 1. Theb.

— Huic primis, & pubescenibus annis

Mira deco & pio seruabat nata penates

Innumerata toris.

Id est, expectabat paternos penates, & domicilium. Itaque rectè quadrat in hunc locum Germanus. Virgo 1. ni nota, qui ait, Poëtam indicare Virginem, etiam sensu alio. Inde procedit illa Horatij eiusdem comparatio Od. 5. lib. 2.

Tolle cupidinem

Immitis vne.

Id est, acerba, & cruda virginis: & prosequitur codem semper ductu nam addit,

— iam tibi liuidos

Distingue Autumnus racemos

Purpureo variis colore.

Sic

Sie & Graci à viris eum oppositione ad πέπερον A Σίνην, ἵτει δακτύνειν εἰδεῖσθαι. Omirto alias locutiones, quibus cruditas ita signatur, ut αἴλιος τοιούτος, αἴλιος τοιούτος, αἴλιος τοιούτος, αἴλιος τοιούτος, αἴλιος τοιούτος. Sed & αἴλιος τοιούτος pen αἴλιος, & πεπερικήν explicuit Scholiastes Eschyli in Agamemn. Pollux lib. 3. cap. 4. αἴλιος explicat per αἴλιον, quasi quæ sit expers hymenai. Et quidem Sophoc. in Elect. virginem dixit αἴλιον, καὶ αἴλιον, quasi sine lecto, & hymenæo. Ifocrates in laudatione Helenæ vocat εὐπόλιον αἴλιον. Plutarc. in Ant. μητρά δεαν. Eurip. Hipp. αἴλιον. Ad illud, de iugo, & tauro allusit Horatius Od. 5. lib. 2. scribens.

Nondum subiecta ferre iugum valet

Ceruice, nondum munia comparis

Æquare: nec tauri ruentis

In Venerem tolerare pondus.

Scias etiam ab Plutarch. εὐπόλιον virginem nondum maturam vocari αἴλιον. Sed ne auctum agam, vide quæ iam de hac voce Lælius Bifolia lib. 4. Horat. Subs. cap. 15. Sophoc. in Elect. αἴλιον nominat, & ibid. αἴλιον, & in Antig. ἄνθεις αἴλιον.

10. PETÈN B A N T.] Proprietam & procī à pro-

procōrum. cando, id est, petendo dicuntur. Ita Ouidius,

Multi illam petiere, illa auersata petentes.

Catullus.

Nulli se dicit mulier mea rubore malle,

— quam rubi, non si se Iuppiter ipse petat.

Bene itaque Seruius in lib. 1. Æneid. Procōre, est petere,

unde & procī petentes dicuntur. Isidor. in Gloss. m. 5.

petentes uxorum procī. Graci quoque nam Homer. 13.

Il. loquens de Othryoneo,

— Ητερος πριεστος θυντηριαν ειδεις απιστη.

Perebat priami filiarum forma optimam.

Pindarus Od. 9. Pyth.

Ταῦ μαλα πελλερηπι-

— σης αὐδην αἴτερον

εὐγενειαν, περιπολοι τοιούτου.

— Laurus erat recti medio in penetralibus altis,

60. Sacerda comam, multosque metu seruata per annos:

— Quam Pater inuentam primas cum conderet arces,

Ipse ferebatur Phœbo sacraffe Latinus,

Laurentisque ab ea nomen posuisse colonis.

— Huius apes sumimum densæ (mirabile dictu)

65. Stridore ingenti liquidum trans æthera ve&tex

Obsedere apicem: & pedibus per mutua nexis

Examen subitum ramo frondente pependit.

— Continuo Vates: Externum cernimus, inquit,

Aduentare virum; & partes petere agmen easdem

70. Partibus ex iisdem, & summa dominarier arce.

— Præterea castis adolet dum altaria tædis,

Et iuxta genitorem astat Lauinia virgo,

Vita (nefas) longis comprehendere crinibus ignem,

Arque omnem ornatum flamma crepitante cremari,

75. Regalesque accensa comas, accensa coronam

Insignem gemmis, tum fumida lumine fuluo

Intiolui, ac totis Vulcanum spargere tæcis.

— Id verò horrendum, & visu mirabile ferri:

Cerda in Æneid. tom. 2

Σίνην, ἵτει δακτύνειν εἰδεῖσθαι.

Quam plurimi fortissimi viri petebant cognati; multi etiam ex peregrinis, quoniam admiranda erat cius forma. Eadem proprietate Stat. 2. Theb.

— quæ int̄is connubia nostra procōrum

Turba petat studiis.

Claudianus 1. Rap. dixit; Personat asyla procōris, id est, procōris, id est, petitoribus. Ouid. patrī potestate 3. Metamorph. petidores.

Multi illam iuuenes, multa petib' pueri.

Et quidem procōre, & precari à voce πρατητης, id est, mendicus, videntur nata. Lege Heraldum ad lib. 1. Arnobij. Mihi suspicio incidit, an procōres dicantur Procōres à procōris, ita ut Principes populi dicantur ad similitudinem eorum, qui principes sunt in ambiendis nuptiis. Causa huc huius suspicioni præbent tum similitudo vocum, tum versus Ouid. 10. Metamorph.

vndique leti

Te cupimus procōres, totisque Orientē iuuenis.

Ad thalami certamen adeſt.

11. PVLCERRIMVS.] De pulchritudine Principum. Exemplis ibi adductis ad pulchritudo Homer. lib. 3. Iliad.

Kαὶ δὲ οὐτὸν εἴδειν διαβατίσσοντας,

Οὐδὲ γέτες πεποιηθέντας.

Pulchrum vero sic ego nondum vidi oculis,

Neque sic venerabilē: Regi enim viro similis est.

Quasi insicū effet in animis mortaliū, Reges debere esse pulcherrimos. Non ablutit Lucret. lib. 5.

Et pecudes, & agros diuinis, atque dedere,

Pro facie cuiusque, & viribus, ingenioque,

Nam facies multum valuit.

De Antipatro Regis filio, cui tamen alij post natū in regna præponebantur, ait Egesip. lib. 1. cap. 36. Cui forma, cui decoris gratia suppeteret, ut irre prefrendū omnibus stimaretur.

12. PROPERABAT.] Ita Homer. in re nuptiali Odys. 8. γένους στενάδειον.

B

Namque

*Ibi ille noctem integrum quis pelle contexitus
Voluebat suo animo iter, quod Minervam dixerat.*

Lecti ex pel- *Huic virtutis institut Scipio, de quo in Iberic. ait Appianus, illum veruisse haberi lectos, atque primum in strumento dormiisse. Porro, quia veteribus hoc visitatum, factu ut aīdō rāv̄ dēp̄t̄w̄, id est, pellibus, Latinū ducerent verbum dormi, quasi dormio. Sic certe visum Scaligerum in Coniectan. & habet comprobatores Christianum Florentem Comm. Arithopham, in Vesp. Notes etiam pellum visum in religione. Latinus enim dormit in pellibus datus operam religioni. Sic in 8. in sacris Herculis, pellibus in morem cuncti.*

Dormio aīdō rāv̄ dēp̄t̄w̄.

Pellū vīsū in religione.

Incubare, pro oraculum accipere.

9. INCUBIT. Verba Seruji pro responsu esse possunt ad explicationem huius loci. Ait ille: *Incubare dicuntur proprii hi, qui dormiunt ad accipienda responsa. Vnde est, ille incubat Iovi, id est, dormit in Capitolo, ut responsa possit accipere. Verissime hoc Seruji; verissime etiam Festus: *Cubans antipicatur qui in lecto querit augurium, Firmant rem hanc multa. Plautus Curcul. act. 2. scen. 2.**

*Nihil est mirandum, melius si nihil sit tibi.
Namque incubare satius te fuerat Iovi.
Tibi qui auxilium in iure iurando tulit.
Ipdem act. 1. scen. 1.
— qui hic leno egrotus incubat.*

In Esculapij fano.

*Cicero etiam lib. 1. de Diuinat. Aique etiam, qui praevant Lacedemonii, non contenti vigilabitibus curis, in Paphae fano, quod est in agro proper urbem, somniandi causa incubabant, quia vera quietis onusca ducebant. Val. Max. cap. 1. lib. 6. loquens cum Pudicitia: *Tu Capitolina Iunonis pulchritibus membris. Solinus cap. 4. loquens de cornu Ammonis (cuius etiam meminim Plin. lib. vlt. cap. 10.) ait, *Predicuina somnia representare dictim subiectus capiti incubantium. Scilicet lapis, quem vocant cornu. Aduocat Geim. locum hunc Sophoce. Trachin.***

*Martia uera ēt̄, ταλαις Συντροπαιοι γιλαντειναι
Ατ̄ δρειον, και χαμαγκων τηθι Ηρακλειον την πατερα την εχουσαν εποκο.*

*Kantinia zona veteribus equilia, η οι θεοι την αναστησουσι
Quod cum montanorum, & humi cubantum
Sellorum lucum ingressus essent.*

Humicubae qui perunt oracula.

Selli vates Iouis.

Loquitur de Sacerdotibus Dodone sylua, qui non solum a re-hac xanthoroi dicuntur, sed etiam xanthoroi, & xanthini, quod cubaret in sole acceptu-oracula. Ego quoque incidi in locum. Maximus T. r. vbi. de Sacerdotibus Dodone ita loquitur disserit. 26. *Oi οι χαμηλαι, οι εν αντροφοροι εν ανδρινη σημαντινη την πατερα την εχουσαν εποκο.*

12. ET VARIAS AVDIT VOCES.] Quales solitae Voces loco, audiri in lucis plena horrores, & formidinis: vt quam r. sum. inter alia prodigia ipse afferit 1. Georg.

*Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes
Ingeni, & simulacra modis pallentia miris, &c.*

Quem locum adi. Sed cur varias voce? Allusum forraste ad sacras illas veterum incantationes, quas Lucanus lib. 6. dat cuiusdam mage, in quibus non videntur, sed multiplices erant & variae voces. Pro-

Educo versus Lucani.

*Tunc vox Letheos cunctis pollentior herbis
Excitare Deos, confundit murmur primum
Diffona, & humana multum discordia lingue.
Iuppiter Rex Dodone, Pelasgice, longe habitans,
Dodona presidens frigoribus exposuit, circum autem Sellis
Te habitant vates, illo pedibus, humi dormientes.
Parant aliqui Propertium responxisse Eleg. 4. lib. 4. ad hunc fatidicum incubitum, cum scripsit.*

Ergi incubant in ade Esculapij, putantes Esculapij, sibi inter dormendum remedium praescribi. Vnde

A. Esculapij dīcāt̄w̄ sunt in Atiside in sacris. Pausan. in Corinth. loquens de templo Esculapij, id aīdō ciērāt̄. ή Σεω να θεούσαν, ibi, qui precium ad Deum veniunt, dormiunt. Et hoc est, quod Petron. dixit, medicinam somno peti. Demum huc pertinent verba Strabonis lib. 16. loquens de Moze magno Iudaorum legilatore. Cum enim praeviserit, quae Moses docet suos, tum hoc inter alia: ἐγομένος δὲ καὶ αὐτοῖς, οὐτοὶ εὐτελεῖτε, εἰπεπέριον αλλοιούσις εἰσιντει, pro se quenque, & pro aliis alios, qui effent ad bene somniandum apti, oportere indormire. Itaque in somnis rex sacrae peragebantur. Mirum est, quod de Epimenide Cretensi quodam narrat Maximus disserit. 28. ή μέτεπερ απειπε Διὸς τῷ ἀντρῷ νείκενος θεούς θεοῦ εἴην τούτος, οὐ περ ἔφερεν τὸν θεόν, καὶ θεού λόγον, καὶ αἰλανθήν, καὶ σὴν, illum, cùm clara luce in Dictae Ioniis antrum sepe ficeret, multis ibi annos profunde dormiisse. Deoque in somnis, vocesque eorum usurpare, atque ita veritati litasse, & instaurata. Non omittam notam Calij repetentis hunc morrem ab Amphiarao, ad cuius oraculum qui pergebant, lustrali prius arietis pelle substrata obdormientes, somnos captabant. Hinc Casaubonus dat lucem Poëtis, qui superstitionem hanc ad suos mortes transtulerunt, persuadentes sibi, illos repente futuros Poëtas, qui in illis montibus somniallent. Firmat ex Propertio, qui de se lib. 3.

*Vixi etiam molli recubans Heliconis in umbra,
Bellerophontei qui fuit humor equi:
Reges Alba tuus, & Regum facta tuorum,
Tantum operis neruis hiscere posse meis.*

C. Contrad. Persius,

*Nec in bicipiti somniaesse Parnaso
Memini, ut sic repente Poëta prodirem.
Quos tamen versus ad somnos Ennianos multi referunt; sed hoc nihil inconuenit.*

10. SOMNOS QVE PETITIV. Hinc Tibull.

*Non arces, non vallis erat, somniumque petebat
Securus varias dux gregis inter ones.*

D. MVLT A MODIS SIMVLACRA, &c. Ipse Eneid.

*Ora modis attollens pallida mira.
Licutret. lib. 6.*

*terum simulacra vagari
Multam modis malis.*

Plautus:

*Resnumini miris modis mirabilis.
Intellige per simulacra species, imagines, reūdōwā; & le-*

*ri oracula. Ego quoque incidi in locum. Maximus T. r. vbi. de Sacerdotibus Dodone ita loquitur disserit. 26. *Oi οι χαμηλαι, οι εν αντροφοροι εν ανδρινη σημαντινη την πατερα την εχουσαν εποκο.**

12. ET VARIAS AVDIT VOCES.] Quales solitae Voces loco, audiri in lucis plena horrores, & formidinis: vt quam r. sum. inter alia prodigia ipse afferit 1. Georg.

*Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes
Ingeni, & simulacra modis pallentia miris, &c.*

Quem locum adi. Sed cur varias voce? Allusum forraste ad sacras illas veterum incantationes, quas Lucanus lib. 6. dat cuiusdam mage, in quibus non videntur, sed multiplices erant & variae voces. Pro-

Educo versus Lucani.

*Tunc vox Letheos cunctis pollentior herbis
Excitare Deos, confundit murmur primum
Diffona, & humana multum discordia lingue.
Iuppiter Rex Dodone, Pelasgice, longe habitans,
Dodona presidens frigoribus exposuit, circum autem Sellis
Te habitant vates, illo pedibus, humi dormientes.
Parant aliqui Propertium responxisse Eleg. 4. lib. 4. ad hunc fatidicum incubitum, cum scripsit.*

Ergi incubant in ade Esculapij, putantes Esculapij, sibi inter dormendum remedium praescribi. Vnde

ait, fuitur, Deorum Colloquio, infernos Deos intelligit, sicut in 4. Ter centum tonat ore Deos, nempe infernos, quia sequitur, Erebusque, Chaosque. Itaque sacra hæc Gentilium, quibus Dij elicitur ad colloquiū, non dubium quin magica sint.

13. COLLOQVIO. Ita in 6. in re etiam sacra,

Quisque pī vates, & Phœbo digna locuti.

14. CENTVM. Aut numerus certus pro quolibet, quod visitatum Poëtis: aut verè centum, splendido sacro, & planè Regio. De verbis matto, rite, bidentes, iam locis aliis.

15. EFFVLTVS. Lege quam 6. Eclog. ad illud,

Ille latus ninen molli fultus hyacintho.

Et hinc adiice Lucillum, qui, pulchro fultus: & Iuvenalem, qui, fulsisque toro meliore recumbet. In quibus, & aliis locis nihil est aliud, fulcire, quam pīdō, ut etiam in Pers. Sat. 5.

*tibi torta cannabi filio
Cane sit in transiro.*

Est vetò in Poëta ēt̄ dīdō uōn, tergo, stratisque, pro, tergis stratis.

Reddo, verbum oracula.

16. VOX REDDITA LVCO EST. Ut diuino, ex veterum superstitione. Sic Alaricus apud Claud. de Bel. Get.

*Honorantes his adde Deos, non somnia nobis,
Nec volvres, sed clara palam vox redditu luce est.
Vbi & formam retinuit. Sic 3. Æneid. Vox redditu fer-*

17. EXTRNI VENIENT GENERI. Simile oraculum haber Ioann. Leffleur lib. 1. de Reb. Scotorum. Habitum enim est responso externam gentem illuc summa porturam. In nonnullis legitur venient, praesentiis ad rem. Ut hīc externi generi, ita Propter. Eleg. 32. lib. 1.

Tyndaris extreno patriam mutauit amore.

Videlicet, propter Pariden. Et de eadem historia Ovid. in epist. Oenones, externo Iesu amore dolet, scilicet Menelaus dolet causā Paridis, qui externus.

18. THALAMIS PARATIS. Erat enim iam Launia desponsa Turno, quod & Lutius scribit. Monuit Pontan.

19. VTRVNQVE. Est uterque Oceanus, coum, & occiduum mare. Sic apud Horat. Od. 1. lib. 2. uterque Oceanus, seruier vni, id est, eos, & occiduus, qui Gaditanus est. Vido me 3. Georg. ad illud.

Bisque triumphatis virroque ab littore genes.

Illud sub pedibus illistrati in Eclog. Illud de Sole spectatore in 4. Æneid. Illud (veri) petendum à lib. 1. Æneid. in initio tempestatis ad illud, totumque à sedibus imis. Que enim à me primo, aut altero tomo illustrata, non in hoc tertio Lector expectet.

20. HÆC RESPONSA PATRIS FAUNI, MONITUSQUE SILENTI

Nocte datos, non ipse suo premit ore Latinus:
Sed circum latè volitansiam fama per yrbes

105 Ausonias tulerat: cùm Laomedontia pubes Gramineo ripæ religavit ab aggere classem.

b Æneas, primi, duces, & pulcher Iulus
Corpora sub ramis deponunt arboris altæ:
Instituuntque dapes, & adorea liba per herbas,
Subiiciuntque epulis (sic Iuppiter ipse monebat)

110 Et Cereale solum pomis agrestibus augent.

C

AR.GYMEN.TVM.

N.O.T.E.

1. VOLITANS FAMA. Petet à lib. 4. Æneid.

2. PVBS. Qualem in Sicilia delegit, cùm celi-
cti ibi senes, & vulgis inuidulum.

3. GRAMINEO. Hoc ipso indicat locum herbis, loco amoenis, & canem, & qualēm suprà descripsit ex opa-
citate vmbriarum, ex aurum cantu, ex aliœ fluminis.

4. RELIGAVIT. Potuit hoc Æneas in alieno loco, & littore iure quidem gentium. Iustinian. lib. 2. ripæ com-
Instit. titulo 2. Riparum quoque usus publicus est iure gen-
tium sicut ipsius fluminis. Itaque nases ad eas appellare, su-
nes arboribus ibi natis religare, omnes aliquod in his reponere,
cuilibet liberum est. Id ipsum suprà dixerat de littori-
bus maris, praesertim hyberno tempore, cùm fluctus
seuunt. Nemo igitur ad littus maris accedere prohibetur.
Nazian. Orat. 25. merita ponit inter bona communia
Inde graui illa querela. Ilionei lib. 1.

bisqute prohibemur avena.

Bella cincti, primaque vetant confidere terra.

Vocem sumpfit à Catullo, quā de Nupt. Pelci:
Perfidus in Cretam religaffer nasita funem

A quo & Horat. lib. 1. Od. 32. religaret udo littore nauim.

5. SVB

5. **SUB RAMIS.**] Pari voluptate Horat. Od. II. A Varronem : *Plebi rura largiuntur adorem.* Et Plaut. lib. 2. *Cur non sub alia planano, &c.* Lege reliqua. Pari Ouid. 3. *Fast.*
Plebs venit, & virides passim disseta per herbas
rotat. —
 Huc refer illud Tullij de Antonio, dat natalitia in horis. Plato lib. 2. Pol. μάζας γενιδας, και αρτος οι πάντες ηλιαχθόνιοι φύλλα καθέπερ, καθελιντες οι σιδώνιοι τηροφύλλοι μίκαστες, καρπίνεις, πυρογόνα τα επόμενα, & τα παρόντα : *Egregias placentas, panesque super calamis, aut puris frondibus imponentes, in lectisque ex herbis sinilace, atque myrio fastis discumbentes. comeduntur ipsi, & eorum filii.* Vero appetit ex Lucretio, arque etiam ex adductis verbis Platonis representantur prifica mortalium hilaritas, qui sub arboribus veterum in epulabantur, nullo alio apparatu. Versus Lucretij epulis quæ lib. 5. sunt:
Sepe itaque inter se prosterni in gramine molli
Proprius aqua riuum, sub ramis arboris alta
Non magnis opibus iucundè corpora habebant.
Præfertim cum tempes̄tis ridebat, & amici
Tempora pingebant vividas floribus herbas.
Tum iocazum sermo, tum dulces esse cuchinni
Confuerant : agrestis enim tum Mysa vigebat.
Ex eadem hilaritate Propertius lib. 4. Eleg. 6.
Candida nunc molli subebeant cornua luco,
Blandies, suau per mea colla rose.
Bacchus erit apud Nonnum lib. 14. αὐτὸν λόγιας
κατέβαντιν εἰς νον, Coniūnum statu in lucis, suis videlicet
Saryis. Sed adhuc altior, credo, mens Poëta. Exhi
bet hac nota militarem Aeneam suum, blandiente
huic cogitationi Plinij loco in Paneg. vbi ita de Tra
niano. Veniet ergo tempus, quo poteris vivere, & sibi tradere
minoribus suis gemitum, qui fidores tuos haurierit campus,
qua reflectiones tuas arbores, qua somnum sacra preteco
riunt.
 6. **DEPONVNT.**] Coniunxit versum ex duplice Lucretij. Ait hic:
hinc fessa pecudes per patulq. lata
Corpora deponunt. —
Alibi:
Proprius aqua riuum sub ramis arboris alta.
Ergo ex his duobus ;
Corpora sub ramis deponunt arboris alta.
Ab utroque Horat. lib. 2. Od. 7.
Ergo obligatam reddi Tonu daper,
Longaque fessum militia latu.
Depone sub lauru mea, nec
Parce cadis ibi destinatis.
Instituo vox. — 7. INSTRVNT.] Vox coniuiialis. Silius lib. 11.
coniuiialis. Instituum de more opulas : &c. Aeneid. Crateras magnas
statuum. Homir. Odyss. 14. & 16. epurp̄as.
 8. **AD ORAT. LIBA.**] Plinius cap. 8. lib. 18. *Fare*
quid adorem veteres appellauere. Glossæ : adus, offrū.
Icerum, ador, Zerd. Alij extendunt ad omnem fru
ctum, & prouentum agrotum. Nam Sulpitius apud
 11. **POMIS AGRESTIBVS.**] Attingit coniuiolum illud, quod Graci vocant *avapov*, & *avapov*. Dc. quo iam Eclog. 1. ad finem.
Consumptis hīc fortē aliis, vt vertere mortus
Exiguam in Cererem penuria adegit edendi:
Et violare manu, malisque audacibus orbem
 11. **Fatalis crusti, patulis nec parcere quadris.**
Heus etiam mensas consumimus, inquit Iulus.
Nec plura alludens. ea vox audita laborum
Prima tulit finem : primāmque loquentis ab ore
Eripuit pater, ac stupefactus numine pressit.

Con

12. **Continuò salutis fatis mihi debita tellus,**
Vosque ait, ô fidi Troiæ saluete Penates.
Hic domus, haec patria est; genitor mihi talia namque
(Nunc repeto) Anchises fatorum arcana reliquit.
Cum te, nate, famæ ignota ad littora vēctum
 125 **Accisis coget dapibus consumere mensas,**
Tum sperare domos defessis, ibique memento
Prima locare manu, moliri que aggere tecta.
Hæc erat illa famæ: hæc nos suprema manebant
Exitis positura modum.
 130 **Quare agite, & primo læti cum lumine Solis,**
Qui loca, quive habeant homines, ubi menia gentis
Vestigemus, & à portu diuersa petamus.
 135 **Nunc pateras libate Ioui, precib[us]que vocate**
Anchisea genitorem, & vina reponite mensis.

A lùm illæ, in quibus sacrificia peragebantur, & que erant pro aris: sed omnes, in quibus dabatur epulis opera. Arnob. lib. 1. *Sacras faciunt mensas salinorum ap-positu, & simulacris Deorum. Qui legat quæ Plinius scri-psi cap. 2. lib. 28. ab eo loco. Recedente aliquo ab epulis, &c. aperte videbit, mensas fuisse veteribus sacratissimas. Sed hoc iam ego fuisse lib. 1. Aeneid. Itaque aptè hīc violo, vt in re sacra, & male audaces. Nam quæ audacia rem sacrum violare?*

3. **CRVSTI.**] Sic legendum codicum omnium Crustum le-arbitrio, non fructu. Nihil enim allucet, quæ matrem crudum in veterem lectionem. Admonet Iulius Scal. *voces Virg. tritum, & panis non esse è grauitate heroici carnis, ac proinde semper Cererem, & hīc crustū vſurpatum. Vocat fatale, quia in eo sita fata. Sed cur orbem crufi, cūm postea, patulis quadris? Pendet hōc ex sequenti nota.*

4. **EXPLICATIO.**

IXERAT superpositas epulas mensis panis: ergo consumptis epulis, vt erant famelici, mensis ipsi pro cibo vtruntur, conuersisque ad quædras illas, & crusta fatalia (est enim *πάτησις*) manu, & ore cuncta diripiunt, vt farnem saturent.

b Clamat subito Ascanius. Ea quid facimus? mensas etiam decūramus.

c Nihil ille vtria: ca quidem vox auditæ laborum omnium finem attulit. Illam statim Aeneas vt omen arripit, & attönito simili Ascanij vocem prescit, nihil ultra volens audire à quoquam, cum videret iam expleta oracula.

d Salutat terram fatis sibi debitam, salutat Penates Troiæ, qui libi fideles fuerunt: ac plenus latitia, certo affirmat, eam sibi esse domum, eam patrīam. Mox reticat, quæ a patre audierat. Solitus enim Anchises fuerat natum monere, illam terrarum partem ad domicilium assignatam Troianis, vbi confūptis, epulis, mensa ad cibum appetenterunt.

e Hortatur filios, vt cælo deinde abefcente à portu abeant, & perquirant, quinam libi homines, quæ vibes.

f Vult vt prius sacra fiant Ioui, ad quæ etiam Anchises vocetur, vt vnu sè colectibus.

format opus, palmaque suum dilatat in orbem.

Et notat expressis aquo discriminis quadris.

A qua forma veteres de hoc pane dicebant *spavp̄etis*, quia hæc figura crucem reficit. Inde lucem capiunt loca quedam Poëtarum. Horat. epist. 17. libi 1. dixit:

Et mihi dividua findetur munere quadra.

Martial. Epig. 76. lib. 3.

Nec te liba innat, nec secta quadra placenta.

Et Epig. 95. lib. 9.

Liberis tibi candidas ad aras

Secta plurima quadra de placenta.

In quibus fissio, & sectio aperte notant, quadratam placentam ex decussatione. Huius mortis rationem

tibi aperit. Homerus sæpe coniuium vocat ex-

quale *συζυγον*, quia æqua omnibus pars data, nisi

qui *πολυτελες* essent, vt Duces, aut Principes. Quin inde

volunt

Mensa omni-
nis sacra.

Ius unde ha- volunt natam vocem iuris distribuentis cuique sua A. victoriae accipit, neque nullus est.
beat nomen. & iure, aut iusculo, sed est, portione aqua cibi. Inde panes quadrati, ut diuini iam essent iusta portione. Mansit postea in Christianis mos idem a Gentilibus acceptus; sed mutata ratione, ut in multis aliis: nam factum in honorem Crucis, quod ab Gentilibus ad aquam distributionem. Vide doctissimum Iacobum Gretserum lib. 4. de Cruce cap. 18, ubi afferet historiam Martyrij monachii peritam ab Greg. lib. 1. Moral. Dial. 11. Nota etiam, ab Athenaeo huiuscmodi panes dici uerba: ab hac quadrantali forma; nam cubus hanc habet figuram, ut in ludo tessellatum: & ab Aristophane in Ranis καταλαβεται; nam illud Comici, πλακάτων φρασται, sic explicant viri docti, placentas sive quadrangulae. Et Scholia ibi inter reliqua interpretamenta, επιπλακάτων τε πλακάτων, species placenta quadrangula. Quin solebat fieri, ut plurimis incisuris notarentur placentae. Nam apud Athen. lib. 3, leguntur επιπλακάτων, panes bucellarii: & apud Hesiod. επιπλακάτων, panis octo bucellarium. De quo panis generis Ammian. lib. 17. Frumentum ex eo, quod erat in sedibus consimilium, ad usum diuturnitatem excoccatum, bucellatum, ut vulgo appellant, humeris impositum libentium milium. Mitto hic, mensas quoque ipsas dictas quadratas, potius quadratas. Festus: Esse mensas quadratas vocantur, in quibus homines epulantur. Varro etiam lib. 4. de Ling. Lat. Mensam esauriam cibilam appellabam: ei erat quadrata, ut etiam nunc in castris, & aib. cibilla dicta, postea rovinda facta. Illud Iuuenalis, aliena viuera quadra, ad cibum refero, non ad mensam.

5. MENSAS CONSUMMIVS.] De hac ipsa historia Strabo loquitur lib. 13. Adduxi iam lib. 1. Aeneid. hic satis sit Dionysium audire lib. 1. Antiq. Latin. tantum, quia pluricula: Ipsi prandium humi sumentibus, multi apium subfruerunt, hocque mensa loco cibos sustinebant. Sed (ut alii dicunt) crusta panis triticei mundis causa cibis subiecerunt. Sed cum cibi appositi iam absunti fuisse, & apium, sive panis crusta ipsi suffisa, unus, siue mox alter comedisset, tunc quidam sine de Aenea filio, ut ferunt, sive de conuberialium numero, exclamans hec procul: Καὶ τίς γέ τοι τόπος αὐτῷ σύντητος; Cūm autē hoc audiatur, vel ipsam consummari coperunt, quod tunc primum oraculum redidimus ad finem sumus fuisse peradulcum. Nam, ut quidam aint, ipsis quoddam oraculum Dodona fuerat redditum, aut in Etybris Ida vico, ubi habitabat Sibylla, illius loci Nympha fatidica, qua ipso: inferat Occidentem versus nauigari, donec in eum lucum perherirent, in quo mensas comedentes Adiungamus verius Lycophronis, quos aduoceat. Vrbinus, qui ex verbis Dionysij clarerunt, nulla alia gentes interpretationem.

Pueris Egypti priorum in esse corpus Osiridis, omnes Egypti existimauerunt et vis diuinandi vim inesse pueris, ex quorum vocibus audiuntur. Autem est Plutarch. lib. de Is. & Osir. Coniunge, si placet, ad Poëtam historiam Pauli, quam habet apud Valer. Maxim. lib. 1. cap. 5. ubi ex filiolis admotum parvula responso fortuita dato Paulus omen

A. victoriae accipit, neque nullus est. 7. ERIPVIT.] Quasi è fauoris vocem rapuerit. Erripio, articulo in omnibus quoque Spartanus, & Valerius. Ille in pio in omnibus. Seuero: Sibi omen fuura felicitatis arripuit. Hic de Paulo Emilio lib. 1. cap. 5. Arripuit igitur omen Paulus, éque fortius dicto quasi spem certam clarissimi triumphi animo presumpsit. In hac re solemne fuit omen accipere. Sed & extra omen verba haec ultata fuisse fatus liquidum ex nota Germani, qui adducit Euripedem, Sophoclem, Platonem, qui vix verbis simillimiis in sermone, primus in Hercule, ἔρμην, alter in Aiace, Εὐραπτέρη, tertius in Gorgia, πρωτητέρην ἀλλάλων τὰ λεγόμενα. 8. SALVE FATIS MIHI DEBITA TELLVS.] Frequentissimum hoc accendentibus ad exoptatum locum. B. cum. Vlysses accedens ad Ithacam Odys. 13.

— καὶ τὸν ζεῦς ἀροῖς ἐπιφεύγει,
Αὐρίαν δὲ Νύμφης ἑρπότες χειρας ἀρεγών,
Νύμφης Ναϊδες παρα Δίδες, &c.

— Oscularis est autem albam tellurem,
Statim autem Nymphis supplicant sublatis manibus,
Nymphae Naïdes filie Iouis, &c.

Ouidius lib. 1. Fast.

Diique petitorum, dicit, saluere locorum,
Tug, nouos celo terra datura Deos.
Fluminas, & fontes, quibus vivitur hoffita tellus,
Et nemorum Nymphae, Ναϊδουνις choroi.

Scholiastes Apolloni lib. 2. τὰ διατηρήσατε, οὐ δὲ τὴν ἀλλαζόνην θύει θυσιοῖς, καὶ οὐ ποτε. Quibus ait, morem fuisse, ut qui ad locum aliquem accederent, sacrificarent Diis, & Heroibus illius loci. Seruus apud Plaurum Bacchid.

— Herilis patria falso, quam ego biennio
Postquam in Ephesum abi, conspicio libens.
Alter in Sticho.

Saluete Athene, que nurrices Greciae,
O terra herilis patria te video libens.

Catullus.

— Salve o venusta Stirno, atque hero gaude.
Gaudere volg. Lydie lacus unde, &c.

Hac latitudo osculo significatur. Premisi iam locum & osculum Homeri Odys. 13. & adiicio alterum, Odys. 4. bantur, vbi de Agamemnonem attinente patram, καὶ μεταποτε οὐ περιπλε : osculabam, attingens suum patriam. Non satis osculum, in adoratio. Euribates & adorabili apud Senecam Agam.

Delubra, & aras celum, & pavios lates
Post longa festus spatio, vix credens mihi
Supplex adoro.

Plutus etiam apud Aristophanem act. 3. scen. 3.

Καὶ προσκυνει τὸ πρόσωπο μεν τὸ πλούτον,
Επειδεὶ σεμνὶς Παλλαδίος καίρει περιθέμα,
Χαρακτερισθεντος τοιούτου Θεοῦ, εἰδέσθαι:
Primò μὲντον Θεοῖς adora lampada,
Alma subinde Palladis clarum fulmen,

6. EA. VOX AVDITA.] Noteatur Maronis doctrina vbique elucens. Attribuit pater vocem Ascanij, ut diuinum omen, non solum, qui eius vox responderet oraculus Anchisa, sed etiam quia pater esset Iulus. Quid ergo si allusum à multis locis Poëta ad doctrinam Aegyptiorum. Ex quo enim His indicium accepit à pueris illius ostij, per quod in mare electum priorum in esse corpus Osiridis, omnes Egypti existimauerunt et vis diuinandi vim inesse pueris, ex quorum vocibus audiuntur. Autem est Plutarch. lib. de Is. & Osir. Coniunge, si placet, ad Poëtam historiam Pauli, quam habet apud Valer. Maxim. lib. 1. cap. 5. ubi ex filiolis admotum parvula responso fortuita dato Paulus omen

Accisa copia: ibidem: prælio uno accidit Vestinorum res. A. Oī τινες ἀνέπει τὸν Χρῖστον ἀποτελεῖσθαι.
At tunc ego socios premisi sciscitatum profectos
Quinamori efficiunt supra terram pane vescentes.
13. PRECIBVSQVOCATE ANCHISEN.] Hic
consecrari patrem à filio Aenea iam Laetantius ani-
maduertit lib. 1. cap. 15. & ex eo Turnebus; & ex
vtroque alij: ideo omitto.
14. REPONITE.] Quis ignorat verbum esse con-
tinuiale? Athen. lib. 1. ιτα δημόσιον αποτελεῖσθαι, ut εα- Repono, vox
lidissima apponam. Iterum: βασιλεὺον εἴπει αποτελεῖσθαι, coniugalis.
Non ὄμηρος, Regibus eximia Homerus apponit. Et 1.
Aeneid. poca ponant. Quem verò mōrem hīc attin-
get Poëta explicui lib. 4. Georg. ad illud,
Pars epulis onerant mensas, & plenareponunt
Pocula. — Transfer huc. Cur autem reponite, non ponite, expli-
cat sic Seruus: aut timore verborum Ascanij interrupta
renonate, aut frequenter ponite.

135 ^a Sic deinde effatus frondenti tempora ramo
Implicat: & Geniumque loci, primāque Deorum
Tellurem, Nymphásque, & adhuc ignota precatur
Flumina: tum Noctem, Noctisque orientia signa,
Idæumque Iouem, Phrygiāmque ex ordine Matrem
140 Inuocat, & duplices cœloque, Ereboque parentes.
^b Hic Pater omnipotens ter cœlo clarus ab alto
Intonuit: radisque ardente lucis, & auro
Ipse manu quatiens ostendit ab æthere nubem.
^c Diditur hic subito Troiana per agmina rumor,
145 Aduenisse diem, quo debita mœnia condant.
Certatim iustaurant epulas, atque omne magno
Crateras latti stauunt, & vina coronant.

C

ARGUMENTVM.

NOTÆ.

1. FRONDENTI TEMPORA RAMO IMPLICAT.] Vt in re sacra. Aristid. orat. de non agendis Coronarum aditu. Adhibet Iuppiter grata voluntatis significationem ter tonitu repetito: letantur Troiani ad rumorem quietis iam inuenta post tot errores

EXPLICATIO.

FACTURVS rem sacram, Deosque precaturus primū omnium coronat se ramis viridibus: quo factō Deos inuocat, ut sibi adiungat. Dij qui sequuntur, aperientur in Notis, ideo hīc nihil.

^b Aenea preces excepsisse Iouem Poëta ostendit sequuto omne. Erat tunc serenum, & subito auditum est tonitru, illudque ter repetitum, ne, si semel tantum, casus putaretur, non Deorum voluntas. Quin in ipso tonitru fragore, Iuppiter nubem ostendit luce, & auro ab radiis Solaribus fulgidam; nam si nubilam, & tristem, aduersum esset omen.

^c Exultabundi Troiani ob famam dissipatam statim per totum exercitum de sedibus iam inuentis epulas apparant, coronant vina, latti scilicet magno illo omniē tonitru, & coruscantis nubis.

Cerda in Aeneid. tom. 2.

Tu qui

Σὺ μὲν πάτερ γεράνει τὸν περιθέμα
Καὶ νέος τε τὸν πάτερν εἰρηναῖς λαβάν
Βούλεις τὸν ἀλλος διαιμνῶν θυσιοῖς
Θεος, οἵ τε πάτερ τοῖς δι' αὐτοῖς τέμπατε
Πάτερες πολύτεροι.

COMMENTARII

7. RAMIS VELATOS PALLADIS.] Statius 2. A

Theb.

—ramus manifestat olive

Legatum, causēisque via.

Olea nota Ergo, quia pacem petituri, velantur ramis Palladis. Et Sil. lib. 13. ramum oliua vocat, pignora pacis. Sed vide in 8. vbi meminit pacifera olive. Velatos explicat gestantes velamenta in manibus, quem locum illum fru in hoc libro, ad illud, Preferimus manibus viatis.

Legati cum 8. DONAQVE FERRE VIRO.] Ex more rece donis. prissimo. Quid enim aptius ad flectendos animos illorum, ad quos destinata legatio? Legati Hispanorum dant Annibali apud Silium lib. 1.

—Cyprem fauo fulgore micantem

Oceani genies ductori doma feruant.

Collaūca telluris opus, galeamque coruscis

Subnimam criftis, vibrant cui verice coni

Albertos nunc tremulo nutamine penna.

Inde lib. 11. Aeneid. Venulus Legatus,

Postquam introgressi, & corām dita copia fundi,

Munera preferimus, nomen, patriamq; docemus.

9. DESIGNAT MOENIA.] Recurrit ad illud

lib. 5.

Interea Aeneas urbem designat arato.

Colonia Erthīc addit illud de arato capiendum non solum in arato si vrbibus, sed etiam in coloniis: hīc enim Aeneas cognatur. Ioniā fundat. Itaque quadrant in hunc locum. Vrbes unde verba Varronis lib. 4. de Lingua Lat. Quare & oppida, que prius erant circumducta arato, ab orbe, & vrbe, vrbes: & ideo colonia nostra omnes in literis antiquis scribuntur urbes, quād item condita, ut Roma: & ideo colonia ut vr-

160 Iāmque iter emensi, turres, ac teēta Latinorum
Ardua cernebant iuuenes, murōque subibant.

b Ante vrbe pueri, & primāuo flore iuuentus
Exercentur equis, domitantque in puluere currus,
Autacres tendunt arcus, aut lenta lacertis

165 Spicula contorquent, cursuque, iētūque laceſſunt.
c Cūm praeuctus equo longāui Regis ad aures

Nuntius, ingentes ignota in veste reportat
Aduenisse viros. Ille intra teēta vocari

Imperat, & folio medius cōfedit auita.

ARGUMENTVM.

Redit ad Legatos, qui vrbe adeunt, & Regem vocati ab eo. Narrantur obiter puerorum Latinorum exercitationes.

EXPLICATIO.

Tria dicit, videlicet confectum iter Legato rum, visa à longè moenia, viri successum.

b Pueri Latinorum in ipso campo ante vrbe exercent sed disciplina aut equestri, aut curuli: tum etiam telis ludunt, quā aut tendunt arcubus, aut torquent propria lacertorum virtute.

c Ruit ad Regem nuntius, aduenisse ignotos Legatos: iubet statim illos accedere, atque in folio, quo vī maiores, auditurus sedet.

NOTÆ.

1. ITER EMENSI.] Repetit in II. vide ibi.

2. MVRQVE SVBIBANT.] Ita de equo Troiano ingrediente vrbe ille subit. in 6. Iam subeunt Tri ingrediōne lucos. Itaque subire in his locis est ingredi.

4. ANTE VRBEM.] Habuit, credo, ante oculos locum Hesiodi in Scuto.

—prope scutum pōdōnōc

NoīS' ἡταν οὐτε εἴθεν:

—ante urbem

Terga equorum incendentes discurrebant.

De hac puerorum, & adolescentium exercitatione magna fuit semper veterum cura, vt quā necessaria tū medit. ad rem militarem. Cassiod.lib. 1. Var. Producit iuuenes tiones ad vestros in Martiam disciplinam: sub vobis videant, quod posteris referre contendant. Nam quod in iuuentute non discitur, in matura aetate nescitur. Et aduocat exemplum: Ac cipitres

IN VII. ÆNEIDOS.

Accipitrum cipitres ipsi, quorum vietus semper ex preda est, fortis suos noui, ut marcentes nidis proturbant, ne ad molle orium consueſcant, alii verberant immorantes, cogunt pullos teneros ad volatum, ut tales debeat exsistere, de quibus posse pietas materna presumere. Vos autem, quos & natura erigit: & amor opinonis excusat, stude tales filios relinquere, quales vos conſtat patres habuisse. Claud. inter praeconia Hororij Paneg. 4.

Cum vectaris equo simulacrumque Maxia ludis, Quis molles sinuare fingas, quis tendere contum Acvior, aut subitos melior flexiſſe recursus?

De Pompeio adolescentē Sallustius in Fragmen. Pompeius cum alacribus satiu, cum velocibus curſu, cum validis vēcte curvabat: neque enim ille alter posset par esse Servio, nisi se, & milites frequentibus exercitus preparauſet ad prælia. De Constantio apparante se contra luanum Ammian.lib. 21. Ad concursatorias pugnas mili-

Lycurgi leges de exercitationibus ephēborū. tem Iuuenis. De legibus Lycurgi Paſan. Laconic. Et Meſſianac, multū prodeſſe ad consequendā scientiam rei militaris, ἀπόνοι, id est, meditationem, exercitationēque. Plutarch. de liberis instituendis, τοῖς γε τοῖς σπουδαῖς ἀρχώντας τὰ παιδίας αὐτοῖς, ait: exercitūs pueri in militariis usi certaminibus, &c. Lege illum. De legibus Persarum Herodot.lib. 1. παιδίων τοῖς τε τριήσδε διδοτε πελάτεροι αρχέψιδοι μέγετοι εκπατέρεοι τοῖς παῖσι, ταταύεν, καὶ Εἴσοδος, καὶ απαλοῦτες: Docent pueros ab quinquennio usque ad vigesimum aetas annum tria solum, equitare sagittas iacere, veritatem dicere. De iſdem Strabo lib. 15. πάντα τοῖς παιδίοις Εἴσοδος, καὶ αὐστηρός, καὶ ιατροῦτες. Instituuntur à quinto aetas anno sagittas Romanus mittere, torque iacula, equitare. Sed attingi à Poēta simon in adolescentibus gnanter Romanum morem Seruus docet scribens hīc: Bene Romania militis exprimit morem: nam post libertatem armis exercebantur, & decimoseptimo anno militabant, quo etiam solo sub custodiis agebant. Eadem scribit Iſid. lib. 9. Ex Romano more locutus est Horat. Od. 7. lib. 1. reprehendens Sybarim, cūm de coait. cur apricum

Oderit campum patiens pulueris, atque Solis?
Cur neque militaris
Inter aquiles equitū; Gallica nec luptatis
Timperet ora frans?

Nec non Terent. Eunuch. vbi Parmeno ad Chercam adolescentem, Fac periculum in lienis, fac in palaſtra. De loco (nam hinc ante vrbe aſſignat Poēta) consentit Pausan. vbi ſuprā, vbi Ephebeum, id est, locum, vbi ephebi exercebantur, constituit extra vrbe Therapnae: nam dī loquitur. Verba eius. τοῖς ἐφικτοῖς θεοῖς ἐν τοῖς πόλεως Θεράπνης ἡ πολὺ ἀρεστός. Et quidem Ephebeī Vitruvius etiam meminit lib. 5. c. 11. Velerus quoque in Notis ad monu-

Ephēbeum vbi. menta Augustæ Vindelicorum notat, veteribus fuſſe circos quosdam extra vrbes ad agitationem curriculorum, & de his accipit Virgilium. Eodem spe- etat Homerius in adductis versibus nominans cam- pum. Est apud Liuum lib. 5. locus ad hanc rem per- tinens, etiam si non de armata, sed de literaria exer- citatione: Principum liberos, sicut ferē ſi, qui scientia vi- debatur precellere, eruditib. Is, cum in pace inſtituifet pueros ante vrbeſſim lufus, exercentique cauſū producere, &c. Loquitur de Faliscis. Videtur verò Poēta hoc

pugna ſimulacro intelligere illos, quos Graci vo- cant ὑπαταὶ οἰκιαὶ φοινικαὶ, umbrailes milites; qui vi- bratilis miles, quis.

Et PRIMAEV FLORE IVV: NIVS.] Iſidor. Tyrociuij lib. 9. c. 3. refert ad primam tyrocinij aetatem, qua atas. erat ab anno decimoſexto.

DOMITANTQE IN PULVERE CVRRVS.] Pul- curruſ pro chre pro equis; non enim curruſ, sed equi doman- tur. Pari audacia ipſe in 12. Infranant alij curruſ. Et proprii domitanti: nam in hoc lib. Lauſus equum da- minor. Hos dictos à Manilio lib. 3. magifros notat Al. Magistri di- bericuſ in Lectionibus Virg. c. 4. eo verſu:

Quadrupedum omne genus poſſit dominare magifris. curruſ domi- totes. Et ab August. 1. de libero arbitri. mansuetarios. Non Mansuetarij abit, Heroas Homericos dici ολεξιπονε, Pulchre qui. etiam puluere, quā magna est militantium nota. Ma- puluis nota ximus diſſert. 39. cūm dicat, turpe effe coenati abſ- que notis virtutis, inter alias adhibet, εὐδαὶ, εὐ- rī. Ammian. lib. 2. 1. exercitū puluere coalitum Martio. Ibid. Non nīſi bellico puluere induari preficiebantur ar- matis. Marius apud Sallust. Sudorem, puluere, & alia talia relinquant nobis, quibus epulis incendiora sunt. De Traiano Plin. Paneg. loquens de hac ipsa exercita- tionē: Cum in illa meditatione campestri militariſbus trun- mis Imperatorum puluerm, sudoremque miseres. Valer. Flac. 1. Arg. in nota virtutis, Solymo nigrantem puluere fratrem.

6. CVRSVQVE, ICTVQVE.] Cum respectu ad superiora. Respicit quippe curſus spicula contorta Cursus nor- ē lacertis, iētū sagittas emissas arcubus. Solent quip- eft iaculatō. pe haſta torqueri curſu quodam promoto, vt acruſ mittantur: sagittas fixo ſemper corpore.

7. NVNCIVS.] Morem Persarum, quo nemini Regiam ingredi licet, nīſi priū per internuntium significato aduentu, vide apud Brisſon.lib. 1. de Reg. Perfico. Adnoto locum Statij huic ſimillimum lib.

2. Achill. non longē ab initio, vbi custos arcis ſtatim defert ad Regem Lycomedem, vila ſibi terris ſuccedere ignota quadam carbaſa.

170 2 Teſtum auguſtum, ingens, centum ſublime columnis
Vrbe fuit ſumma Laurentis Regia Pici,

Horrendum ſyluis, & relligione parentum.

b Hinc ſceptra accipere, & primos attollere falces
Regibus omen erat: hoc illis Curia templum;

175 Haec ſacrifices ſedes epulis: hīc ariete cæſo
Perpetuis ſoliti patres confidere mensis.

c Quin etiam veterum effigies, ex ordine auorum
Antiqua ex cedro Italūſque, patérque Sabinus:

retentus tantum est in pueris. Tacitus lib. 13. Ann. A & eboreis emblematis ; & in Arcadic. Diana effigie afferit inclusam in cedro. Ibidem constituens arbores ex quibus simulacra Deorum fieri solita, cedrum exhibet inter alias. Euripid. Phoeniss. sed ne mollescere velerem scalam ex cedro. Inde nata forma adagijs, quam indicat Persius i. Sat. & cedro digna locutus. & Horat. ad Pison. carmina linenda cedro. Ouidius si bi malum imprecans , nec cedro charta noetur. Sed Poëta refero ad oleum cedrinum, dicente Plinio Cedrinum lib. 13. c. 13. libros Numæ in multum temporis perdurasse, quod cedrati essent, id est , peruncti cedro, id est, oleo cedri. Ex de oleo quidem aperte Lucian. aduersus indoct. τὸ δέλτα ἀλείφει τὸ πόρον , οὐ τὸ οὐρόν : Vngis libros croco, aut cedro. Id etiam effigie ex Ouid. Eleg. i. lib. 3. Trist.

Sedebant in epulis lugentes.

10. QVIN ETIAM VETERVM EFFIGIES, &c.] Silius, & Statius Poëtam imitantur ; adornant enim suam poëtæ simili imaginum honore, & aurorum prosapia. Prior lib. 1. ita ait de sepulcro Didonis,

— stant marmore maesta

Effigies, Belisque parens, omnisque nefotum

A Belo serice stat gloria gentis Agenor,

Et qui longa dedit terris cognomina Phœnix.

Posterior 2. Theb.

— species est cernere aurorum

Cominus, & viuis certantia vultibus ora.

Tantum ausa profere manus. Pater ipse bicornis

In leuum prona nixus sedet Eacus urna;

Hunc tegit Iasiusque senex, placidisque Phoronem.

Lauda hinc tuum Vatem, qui ex antiquo more inducit Latinum ostentantem Legatis Regiae sua decora, quod videlicet tacite, & tanquam aliud agens se commendet aduentitiis viris, & sui velut religio nem incutiat.

Veteres aut. 11. VETERVM.] Perpetuum epithetum. Tibull. Sic veteris fides incoluisse aut.

Alibi.

Ritus ut à prisso traditus extat auro.

Et adhuc.

Quos tulit, à prisso traditus extat auro.

Sed quis nescit tumum imaginum ? quis non quæ de atrio, vbi illæ sitæ, ab articie, & antiquitate: Parco. Quos Virg. annos veteres ; Silius lib. 8.

— clarique dein sunt ordine patres.

12. CEDRO.] Ex hac materia olim imagines. Poëta rationem indicat vocans antiquam ; durat enim in plures annos. Plinius cap. 40. lib. 16. Memorabile & Viuæ templum Apollinis, ubi Numidicarum cedrorum træbes durant. Et sup. Coriem, vetustatèque non sennium cyprius, cedrus, &c. & cap. 5. lib. 13. de specie quadam cedri : Materie vero ipsi aeternitas. Vitruvius lib. 2. cap. 9. scribit, quæ ex cedro fiunt constare ad omnem penè aeternitatem. Athen. lib. 5. in exquisito artificio nauis Philopatris: οὐκ εἰσὶ δὲ τὰ μὴ πλεῖστα δύο κέδροι καὶ πεντήκοντα μῆνος. Multa autem stracta erant ex seffa cedro, & cypriso Milesia. Sed operum ex cedro magna seges in Pausania. Nunc mihi in manibus locus in Aelian. Prior, vbi menit arcæ cedrinae in templo Veneris cum aureis,

& eboreis emblematis ; & in Arcadic. Diana effigie afferit inclusam in cedro. Ibidem constituens arbores ex quibus simulacra Deorum fieri solita, cedrum exhibet inter alias. Euripid. Phœniss. sed ne mollescere velerem scalam ex cedro. Inde nata forma adagijs, quam indicat Persius i. Sat. & cedro digna locutus. & Horat. ad Pison. carmina linenda cedro. Ouidius si bi malum imprecans , nec cedro charta noetur. Sed Poëta refero ad oleum cedrinum, dicente Plinio Cedrinum lib. 13. c. 13. libros Numæ in multum temporis perdurasse, quod cedrati essent, id est , peruncti cedro, id est, oleo cedri. Ex de oleo quidem aperte Lucian. aduersus indoct. τὸ δέλτα ἀλείφει τὸ πόρον , οὐ τὸ οὐρόν : Vngis libros croco, aut cedro. Id etiam effigie ex Ouid. Eleg. i. lib. 3. Trist.

Quod neque sum cedro flauus: nec pumice lauis.

Est enim hec flauities, quæ charte inducitur ab succo cedri, aut oleo. Rationes, cur cedro tanta aeternitas, ego iam iam attuli lib. 2. Georg. Hinc nota , indicari fortasse à Poëta ξενα ; nam hæc è cedro , quod Pausan. scribit in Arcad.

Sed quando sum in materia imaginum , addam quidpiam, quod scire intererit. Maxima posita nobilitas apud Romanos in imaginibus, has fuisse tantum humerorum tenus iam Turnebus docuit lib.

26. Aduers. cap. 3. & alij. Ait tamen Lipsius lib. 1.

Elect. cap. 2. illas fuisse ex cera. Sed videndum contra Lipsium , an hoc perpetuum ? Nam inclinatur auctorum nō

Imperio , & aucto Plinij iam mutata materia. Quod tamen cere,

clarè ille lib. 35. cap. 1. Audi : Alter apud maiores in

Cariis haerant, que spectarentur, non signa exterorum artificum, nec æra, aut marmora. Expressi cera undius singulis di- sponebant armariis, & sunt imagines, que communiarent genitilium funera. Quorum verborum sententia est, olim ex cera factas imagines, sed succedente luxuria iam fieri solitas ex ære , aut marmore. Capitolinus quoque in Marco Antonio : Tantum autem honoris magistris suis detulit, ut imagines eoruæ aureas in Larario habent. Sed & Tacitus in vita Agricolæ ad finem ita:

Vi omnia facta, dictaque eius secum revoluunt, famamque, ac figuram animi magis, quam corporis complectantur; non quia intercedendum putem in imaginibus, que marmore, aut ære singuntur. Sed & fortasse ante ruinam inclinantis Imperij : nam Plinius lib. 37. c. 2. de Pompeio ita loquitur. Image Cu. Pompeij è margaritis, illa Regio honore grata, illius probi oris venerandique per cunctas gentes, illa (inquam) ex margaritis severante vita, & veriore luxuria triumpho. Quam profecto inter illos viros durasset cognomen Magni, si prima victoria sic triumpfasset? & margaritis, Magnetam prodiga re, & feminis reperta, quam gereret eas non sūt, hinc fieri tuos vultus? sic te pretiosam videri? Nonne illa similitudini tui est imago, quam Pyrenæi igitur imposuit? Xiphilinus quoque de Augusti funere loquens , ait tres Augusti imagines duetas ad eius funus, primam ceream ex Palatio, alteram auream ex Curia, tertiam triumphali habitu. Quæ pertinent ad rem meam , Græcè ita habent : ἐπέρα δέ (σημεῖον) ἐπειδὴν τεχνῆ.

Addidisse hoc Lipsianæ opera ingratum non fuerit. Eodem traho Stat. 2. Theb.

— species est cernere aurorum

Cominus, & viuis certantia vultibus ora.

Tantum ausa profere manus. Pater ipse bicornis

In leuum prona nixus sedet Eacus urna;

Hunc tegit Iasiusque senex, placidisque Phoronem.

Lauda hinc tuum Vatem, qui ex antiquo more inducit Latinum ostentantem Legatis Regiae sua decora, quod videlicet tacite, & tanquam aliud agens se commendet aduentitiis viris, & sui velut religio nem incutiat.

Vitisator. 11. VETERVM.] Perpetuum epithetum. Tibull.

Sic veteris fides incoluisse aut.

D. Alibi.

Ritus ut à prisso traditus extat auro.

Et adhuc.

Quos tulit, à prisso traditus extat auro.

Sed quis nescit tumum imaginum ? quis non quæ de atrio, vbi illæ sitæ, ab articie, & antiquitate: Parco.

Quos Virg. annos veteres ; Silius lib. 8.

— clarique dein sunt ordine patres.

12. CEDRO.] Ex hac materia olim imagines.

Poëta rationem indicat vocans antiquam ; durat

enim in plures annos. Plinius cap. 40. lib. 16. Mem-

orabile & Viuæ templum Apollinis, ubi Numidicarum

cedrorum træbes durant. Et sup. Coriem, vetustatèque non

sennium cyprius, cedrus, &c. & cap. 5. lib. 13. de specie

quadam cedri : Materie vero ipsi aeternitas. Vitruvius

lib. 2. cap. 9. scribit, quæ ex cedro fiunt constare ad

omnem penè aeternitatem. Athen. lib. 5. in exqui-

sito artificio nauis Philopatris: οὐκ εἰσὶ δὲ τὰ μὲν

πλεῖστα δύο κέδροι καὶ πεντήκοντα μῆνος.

Multa autem stracta erant ex seffa cedro, & cypriso Milesia.

Sed operum ex cedro magna seges in Pausania.

Nunc mihi in manibus locus in Aelian. Prior, vbi me-

nit arcæ cedrinae in templo Veneris cum aureis,

IN VII. ÆNEIDOS.

hic effugium ut neque in Tacito, qui etiam imaginibus dixit. Iam de Plinio nulla porcet esse difficultas, cum dixerit, ut venerandi; quæ nota vñica fuit imaginum, ut ait idem Lipsius, contra quem scribo. Neque Xiphilinus aliter debet capi, cu[m] vñica voce complectatur imaginem ceream, & reliquas. Ex his volvi Statuum pro libidine ad rem meam explicare. In quo lego oræ ex Romano ritu. Erunt qui malint æra, ut in veteribus libris, sed hi capiant Statuum necesse est ex Graco ritu. Redeo. Ego non satis miror Lazij viri docti incogitantiæ, qui cum lib. 9. Comment. cap. 19. præmiserit discrimen hoc; statuus hoc uno differre ab imaginibus, quod illæ fierent ex ære , aut ebore; imagines vero ex cera tantum, aut pictura; cum hac (inquam) præmiserit, subicit ad probatōnem verba Taciti in vita Agricolæ iam à me adducta. Et tu vide, quid ad cam doctrinam Tacitus conducatur.

13. ITALVS, &c.] Ab hoc verò Prudent. in Symmach. Affigunt etiam priscorum insignia Regum. Dux Italus, Janusque bifrons genitorque Sabinus. Italia ab I. Ab hoc Italio Italia. Poëta ipse i. Æne. talo. Italiā dixisse, ducis de nomine gentem. Sed opiniones, unde dicta Italia, ego iam lib. 1. Æn. Sabini unde A Sabino Sabini. Silius lib. 6. Sabini nominat, dicit. — Pars I. uides ore ferebat. Sabe tuas, qui de pario cognomine primus. Dixisti populi magna ditione Sabinos.

De vitroque ita breuiter, quia de vitroque obvia vbi que historia. Non parcam à Poëta tacite, & aliud agente (sic enim minimè ostentabundus fôler) exhiberi Regum Italæ stemma. Quid hoc sit indicat fastis Seneca lib. 3. de Benef. cap. 18. Qui imagines in atrio stema quid explicant, & nomina familia sue longo ordine, ac multis fôler. matrum illigata flexuris in parte prima edidum collocat. Inde Martialis lib... Epig. 40. Aria Pifonum itabant cum stemmate tota. Huiuscmodi stemmata solent nunc affluere cura maxima cum distinctione quadam , aut linearum, aut circulorum, qui circuli formati veluti in arborum. De his S. Ilidorus lib. 9. c. 6. Solent aduocati stemmata, seu ramulos facere in genere, cum gradus cognationum parisintur.

14. VITISATOR.] Gorop. Began. in Chron. & in Vertumno hanc vocem Sabino annexit, ut videlicet Sabinius dicatur vitisator. Non puto. Placet Lilius, qui ad Saturnum refert. Nam Martianus Saturnum vocat sautorum. Et Plutarchus ex Critola scribit, Saturnum luceceptum hospitio ab agricola quodam, cuius filiam Oenotriam vitauit, quo partu natæ sunt filii quatuor, quibus Saturnus pater serendæ vitis, & conficiendi vini rationem demonstravit. Ad idem argumentum pertinent, quæ latè in Vertumno Gorop. de Noë, & Saturno. Et pro hac sententia clarae Ouid. i. Fast. Nam de Saturno,

— Fustum rate venit ad amnum.

Ani pererrato falcifer orbe Deus.

Vbi falcam Saturno, ut Virgilius attribuit. De imitatione moncaris ; Nostrum coniunctione quæ diuinit. Lucifer. lib. 2.

Trifis item veniale vites fator aqua fatigat.

Est hoc, quod Ouid. 4. Metam. genialis costor vnde.

Macrobius, & Lilius Poëtam reiciunt ad imitationem Accij: O Dionysj , pater optime vitisator. Semel genitus Euchia. Possunt.

15. IANIQVE BIFONTIS.] Dignum est animad- ditione qua uerificatione, in numismate Adriani exhiberi Ianu quæ bifrontem, videlicet in partem anteriorem, & po-

A steriore, in dextram , & sinistram. Quem bifrontem vocant reliqui ; Ouidius 14. Metamorph. Antiquitatem Ianum dixit, sicut & Nazianzenus ad Nemesium αὐθιστορῶν, de re tamen alia loquens. Cum allusione ad Ianum vtrinque oculatum dixit Perf. Sat. 1.

— quos vñicæ fūs est
Occipiit oœco. —
quasi nihil admittant, quo debeant optare oculos Ian.

16. VESTIBVLQ.] Hic interdum locus staturum , qui proprie atrium, vel verè ipsum atrium. Iu- vestibul. uenal. Sat. 7.

Emilio dabir quantum petet, & melius nos

Eginus: huius enim stat curvus abhinc, ali

Quadriges in vestibulis, atque ipse feroci

Bellatore sedens curvatum hostile minatur

Eminis, & stana meditatur prælia lusca.

17. AB ORIGINE REGES.] Indicat vox ipsa reges Aborigenes , aut Ægæus. Quia vox docet te Poëta, qui debeat simillima, aptata versibus.

18. MARTIA QVI OB PATRIAM.] Hos ipse in Elysii constituit.

Hic manus ob patriam pugnando vulnera passi.

Apto hinc verba Iustiniani lib. 1. Instit. tit. 25. de ex- cutionib. Tutorum, vel Curator. His qui pro Rep. ce- ciderunt, in perpetuum per gloriam vñicæ intelliguntur. Et Mors pro sententia veterem: Patriæ salutis vita recte impenditur.

Ad eo hoc gloriosum ut moneat Dionys. lib. 10. o. ore Caij Horatij: Quod si munus aliquod obfut, nec saluam urbem vult, non tam propteret nos pum , promptius studium deponeamus, & illa & dæmna & æxætræ ut ipsæ pœna. Sed omnium honestissimam pro patria mortem appetemus. Vides, ut mortem pro patria dicat omnium honestissimam: & renitendum pro patria erit contra numina. Dicit hoc, quia purabat Gentiles saepe patriæ à Düs prodi, de quo i. lib. 2. Æn.

19. MYRTAQVE PRÆTEREA, &c.] Locum istum exorno monumentis Poëtarum. Stat. de domo Mar- tis lib. 7.

Terram exuie circum, & fastigia templi

Capta insigibant gentes, calatique ferro

Fragmina portarum, bellaricisque carinae,

Et vacui curvus, protritus, curribus ora.

Silius lib. 1. Punic.

In foribus sacris, primog. in limine templi

Capitu curru, belli decus, armâque rapa

Pugnarium ducibus, fœc. in Marie secures.

Lingua in
scurrall.

Heroum os ponitur, ut hic Latinus, & in 4. Mercurius, & sepe alibi: in sermone scurruli, & infamia curdia, lingua adhibetur. Quando porro praoccupa verba Legatorum, ut hic ab Latino praoccu-

A patur docet te C.P.c.4. Apud Stat.7. Th. Mars pux-
occupat Mercurium ad se videntem cum mandatis Iouis:
Quod Iouis imperium? magno quid, ab auctore portu?
Occupat armipotens, &c.—

- 195 ^a Dicite Dardanidae (neque enim nescimus & urbem,
Et genus: auditique adueritis & quore cursus)
^b Quid petitis? quae causa rates, aut cuius egentes
Littus ad Ausonium tot per vada cœrula vexit?
^c Siue errore viæ, seu tempestatibus acti,
- 200 (Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto)
Fluminis intrastis ripas, portuque sedetis,
^d Ne fugite hospitium, neuc ignorare Latinos,
Saturni gentem, aut vinclo, nec legibus æquam:
Sponte sua veterisque Dei se more tenentem.
- 205 ^e Atque equidem memini (fama est obscurior annis)
Aruncos ita ferre fenes, his ortus ut agris
Dardanus idæas Phrygiae penetrauit ad urbes
Threiciamque Samon, quæ nunc Samothracia fertur.
^f Hinc illum Coriti Tyrrhenæ ab sede profectum,
- 210 Aurea nunc solio stellantis Regia cœli
Accipit, & numerum Diuorum altaribus auget.
Dixerat: & dicta Ilioneus sic voce fecutus.

ARGUMENTVM.

Rogat Legatos Latinus, quæ causa illos ad Italiam adduxerit: inuitat amicissime ad hospitium; repetit ab ultima antiquitate primam Trojanorum originem, quæ ortum habuit ab Italia.

EXPLICATIO.

^a Ir. Latinus scire se & urbem Trojanorum, & illorum genus. Itaque non incogniti accidunt ad Italiam, immo audiunt.

^b Tria rogat, quid perant? quæ causa illuc appulerint? cuius rei inopia coacti? Indicant hæc appellatum voluntatem, quasi ipsi alicuius rei egentes illud accesserint: quæ sequuntur, necessitatem.

^c Id enim naufragis sapientiæ solet contingere, ut vel ignoratio matris, vel tempestate, quod non possint, accedant. Ergo si inuiti accessistis, aut errore, aut tempestate, ne fugite hospitium.

^d Inuitat ad hospitium, quod ut velint, commendat gentem Latinorum ab imagine vite aurea, quam adhuc retinent, & quam accepere a Saturno. Quam vitam conservant non coacti legibus, aut vinculis, sed voluntate; que res maximam iustitiam indicat. Gens (inquit) nostra aqua est, & lucta, non vi, non vinculis, aut legibus, sed sita sponte.

^e Ut querat Latinus causas hospitij, repetit quæ ab Aruncis senibus iactari sciebat, videlicet Dardanum natum fuisse in Italia, & inde nauigasse ad Phrygiæ, & ad Samon.

^f Maxima Dardanis commendatio: & quæ tota in Italiam redundat; nam qui profectus est ab Co-

B rito Hetruscorum, iam cœlo fruuntur, augens Diuorum numerum.

NOTE.

1. NEQUE ENIM NESCIAMVS, &c.] Similis locus lib. 1. Aeneid.

Quis genus Eneadum, quis Troia nesciat urbem?

2. QVID PETITIS? &c.] Locus planè Homericus Odysse. 9.

Οἶστοι, τίνες ἔτει πόθεν πλεῖσθη οὐρανοῖς;
Ητικαὶ πορῖται, ή μαρτιστοὶ αἰλανοῖς,
Οἴδε λαγῆμες, ὅπερ ἀλάτη, τις ἀλατῶ?
Τυχός παρθένοι, ναύταις ἀλλαδατικοὶ φέροντες;
Οἱ οἴσται, οἵναν εἴσι; unde nauigatis humidum mare?

Num ad negotiationem, aut temere erratis,
Perinde atque pirate super mare quæ errant

Animas pericolo obiciunt, inuidi alienigenis forentes?

In hunc locum ita Scaliger comparans. Sic recte pri- Homerum
mum, quare venerint, hoc est, quid petitis? Deinde superat Vic- ipsem etenim causas. Necessarium, utile, fortui- gilius.

tum. Signare omnia illa, multa, &c., patiuntur, &c., alto. Addo extra decorum audientium obici illud de pri- ratis, quare id totum filiut Maro, & loco huius sub- jecit illud de tempestatibus, tacitè reprehendens Ho- merum.

3. PORTUQUE SEDETIS.] Alludit ad illud, quod præcessit.

Moliturque locum, primaf, in littore sedes
Castrorum in morem pinnis atque aggere cingit.

Vel potius (in quod inclinò) sedere portu est, naues
fixas anchoris in portu, præmite Sidonio lib. 1. epist. 1. vbiait: Post lititorum laratum Scyllas enavigata sufficiens gloria anchora sedet. Idem epist. 8. lib. 1. natus sedet: & Carmine 2.

Tam

IN VII. ÆNEIDOS.

39

Tam placido sedeat mibi carminis anchora fundo.
Rutilius (aduocante illum Sabarō) Itinerar. 1.

Cunctamur tentare salum, portuque sedemus.

4. HAVD VINCLO, NEC LEGIBVS AEQVAM.]

Prædicat de ætate aurea Saturni fuisse homines sponte virtuti deditos, nulla vi, aut vinclo, nullis carceribus, cogente nemine. Huic refero Maximum differt. 10. vbi loquens de Saturni uxo, ait. Βιον ἀπολεπον, απολατον, ἐρημον, ἀπεριεργον. Vi- des, vt inter reliquias virtutes vocat απολατον, vt qui nulla egerint custodia, sed boni essent απομα- rον. Sed signatissima sunt Ouidij loca duo: primus libris Fastorum, & Metamorph. Vtrobique enim sermo est de ætate aurea Saturni. In priore loco Janus ita loquitur.

Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat,
Nullus erat insidi: reddere iura labor.

In posteriore Poëta ipse ita:

Area prima sata est etas, quæ vindice nullo
Sponte sua, sine lege fidem, rectumq; celebat.
Pena, metuq; aberant: nec verba minantia fixo
Ære ligabantur, nec supplex turba timebat

Indicis ora sui, sed erant sine iudee tui.

Hanc artatem adumbrat Iustinus loquens de Regi- bus, qui primi in orbe fuerunt, scribit: Populus nullis legibus tenebatur, arbitria Principum pro legibus erat. Ut etiam Columella Praefatione sui operis, cum ait: Nam sine cauſicis oī m̄ satis felices fuere, futuræ, sunt urbes. Vbi enim leges, ad quas inuiti rapiantur ci- tates, ibi & cauſidici. Itaque hos abesse, indicum

cauſidici est voluntariae virtutis. Sed clarissime Apostolus Paulus veram hanc felicitatem exprimit apud Basiliū Epitopum Seleuciensem lib. 1. Tecl. βια Σ, ἡ φερα αποφεντινον τον τοιοντα δημητρα Σ, ἡ τον αερον, τα καλα: Violentia enim, & metus minister non est capeſſenda virtutis: voluntaria enim, & non necessitate expresa, honesta sunt.

5. VETERISQUE DEI SE MORE TENENTEM. Proculdubio ab Hesiod. è ip. vbi loquens de ætate au- rea Saturni.

Ως τει στρατον ενδεια θυραινοντες:
Vinebant vni Dij habentes animum securum.

Ita iam constat sententia Virgilij. Eritis inter nos
tuti, & securi, vt non sumus, atque adeo ne fugite ho- Barbarorum pitium, non sumus vt Barbari, inhospitales, apud
notā.

quos nemo turus, omnia apud nos pacata sunt.

6. FAMA EST OBSCVRIOR ANNIS.] Scaliger ita explicat. Hand in amulis sunt anni, sed fama pernaga- ta non est. Est hoc quod Ouidius dixit 6. Fast.

Vnde datas habeat vives obscvior annos.

Fama.—

7. ARVCOS.] Fuerunt hi populi antiquissimi Italia. Non negligenda hæc Seruji Nota, fuisse apud Historie eu- veteres hoc historiæ genus, vt maiores natu ante- iudicatio. Etia posterioris indicarent, vt videlicet facta nullo alio instrumento tantum cognitioni traherentur mortali- um. Probat ex Lucano, qui de Anteo loquens,

Cognita per multos docuit radix incola patres.

Apud Ouid. Eleg. 2. lib. 2. de Pont. feneç quidam narrat successum Orestis, ac Pyladæ, vt ab aliis au- dierat. Circum scribendi rationem video in antiquis legi Auruncos, non Aruncos. Dionysius quoque, & Tzetzes Apollon, nominant.

8. HIS ORTVS VT AGRI DARDANVS.] De hac historia fuisse iam alibi.

9. THREICIAMQUE SAMON, &c.] Fuit duplex Samos, alia Thracia, alia Ionica. Hanc alteram Ju- nonis patrocinio insignem fuisse, certum est, de qua capiendus Noster lib. 1. Aeneid. Imò tertiam Samon Cerda in Aeneid. tom. 2.

A ad Zæynthum Abrahamus constituit, quæ olim Sa- me dicta, & nunc Zephalaenia. Omitti, & loquor de prima illa, de qua hæc Vates. Adiacet illa Thracia, & dicta Samothracia ab adeuntibus in eam Thra- cibus, itaque mista ab Samiis, & Thracib. Sic nostra Samothra- cia. Celtiberia ab mistis Celtis, & Iberis. In hanc insulæ Celtiberia.

Dardanus ex Italia fugiens commigravit, quod scribit Dionysius. 1. Antiqu. fortasse quia portuissima om- nium eius mari, verba sunt Plini cap. 12. lib. 4. Inde olim dicta quoque Dardania, vt ibidem ex Callimacho scribit Plinius. Inde (addit Dionysius) pulsus Dardanus ob sterilitatem soli, ad Phrygiam venit, vbi postea Troia. In hanc insulam sacra sua, & my-

steria ex Italia portauit Dardanus, & inde Troiam, quæ deinde in Italianam post tot sacula. Aeneas repor- tauit. De his sacris Suidas. εν Σαμοθραινησι: ητεια- των. Quæ essent hæc sacra, postea explicit addens.

την ειναι γε την κορυφαν των μυστικων, γε την Ευ- ζηνη, videlicet mysteria Corybanum, & Ecclæ. Plinius c. 5. lib. 36. vocat ceremonias Samothracia sanctissimas.

Ex hoc excusū capies verba Taciti lib. 2. Ann. Samothra- ita loquentis de Germanico: Atque illum in regressu cum sacra.

sacra Samothracum visere intem, aliaq; quæ ibi varie- tate forune, & origine nostri veneranda, obiū Agriolomes depulere. Ita legit Lipsius hunc locum. vbi verba illa origine nostri veneranda, dicta sunt proper Dardanum, qui sacra Italia in Samothraciam tulit. Inde etiam Varro loquens de Diis Magnis, arque illis, qui dicti

Cauiſidici Cauiſidici. Itaque hos abesse, indicum. Cuiuslibet libri scriptis habent. Non certe aliunde libri Ko- Diij Magni. Dui Potes.

manorum augurum retinenter hanc memoriam, quām repetito initio ad Dardanum. Sed & Samo- thraciam dictam quoque Imbrasiam ab Imbrasio

flumine, iam Scalig. in Coniectan. norauit. Formam Imbrasias, vocis(ne hoc omittam) certum est esse Gracorum, qua.

His enim Thrases dicuntur non solum Spines, sed etiam Spines. Sic libropriimo Epigram. Spines avel- tauric.

10. CORITI TYRRHENAE AD SEDE.] Id est, Corito, locutione poëtica. Ita Catullus, à sede Pisauri habens, pro Pisauro. De Corito oppido iam ego lib.

3. Aeneid. ad illud, Coritum, terrasq; require Aſſonias. Coritus.

Quæ illi defunt, non enim volui ad vnguem fabu- las ibi refecare, petenda ex his, quæ in hunc locum Seruas. Sed hæc ad aliud contendit. Feruntur

hac gloria superbi fuisse Tyrreni; vi ipsi indigenæ

essent, & auroxores, potiusque alii gentibus glo-

riam dederint suū transmigratione, quām acce- pterint. Marsilius Lesbius lib. de origine Italiae. Tyr- henirident se ab aliquo aduenia denominatos, qui se solos indi- genas in Italia existimat. Huius rei argumentum infra

à consensu Romanorum: Ipsi Romani faciunt Erra- cos esse vetustissimos, & auro scilicet natos, a quibus arasi- tis, diuinaciones, colanias, & disciplinas habuerunt præsa Italia.

Mitte argumenta alia, quæ profert, quibus ipse pro Tyrrenis stat, & oppugnat validè eam senten- tiam, quæ ait Tyrrenos à Lydis, & Atte originem

ducere. Vide quæ ego copiosus lib. 1. Aeneid. ad illud,

Italianum dixisse ducis de nomine gentem.

Vbi indicata aliqua contra Tyrrenos pro Lydis, &

Atte. Certè Virgilius hæc, & vbi cunque meminit

Dardani, videtur stare pro Tyrrenis, cum dicat ab

his fuisse Troianam originem, & nunquam in ore

assumit aliquid Lydom, aut Arcadum. Cato quo-

que in lib. originum, statim initio: Graci tam impu- denti iactantia iam effunduntur, et quoniam his dudum ne- mo responderit, ideo liberè à se oriām Italianam, & eandem

spuriam, & spurcam, atque nouitiam, nullo certe autore,

D 2. ill.

COMMENTARII

Italia Scytharum colonia.

Lacteus circulus.

aut ratione, sed per solam infaniam fabuleruntur. Et post pauca: Italia splendidissima origo fuit, cùm tempore, tum origine gentis. Cepit enim auro seculo sub Principibus Diis Iano, Cameso, Saturno. Et statim: Post inundationem terrarum per orbem prima colonias misit. Ex his coloniis una, & maxima Troiana ab Dardano, de qua hoc loco Poëta. Demum ait Caro, Italianam verè fuisse Scytharum coloniam, non Gracorum. Manult videlicet Barbaros ad suam originem, quām Gracos, propter horum odium.

11. SELLANTIS REGIA COELI.] Fallor an hic per coelum stellatum intelligit lacteum circulum? Reliquum coelum dici potest stelliferum, & stelligerum: lacteus tamen circulus omnino stellarus, autstellans, quasi totum ex stellis constans, nulla fere alia materia. Quod Manil. lib. i. dixit loquens de hoc cir-

- a Rex genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
Atra subegit hyems vestris succedere terris,*
215 *Nec sydus regione viae, littusque fefellit:*
*b Consilio hanc omnes, animisque volentibus vibem
Afferimur, pulsi Regnis, quae maxima quondam
Extremo veniens Sol aspiciebat Olympo.*
c Ab Ioue principium generis, Ioue Dardana pubes
220 *Gaudet auo: Rex ipse Iouis de gente suprema
Troius Aeneas tua nos ad limina misit.*
*d Quanta per Idaeos saevis effusa Mycenis
Tempesta ierit campos, quibus actus vterque
Europæ, atque Asiae fatis concurrerit orbis,*
225 *e Audiit, & si quem tellus extrema refuso
Submouet Oceano; & si quem extenta plagaram
Quartuor in medio dirimit plaga Solis iniqui.
Diluuius ex illo tot vasta per æquora vecti,*
f Diis sedem exiguam patriis, littusque rogamus
230 *Innocuum, & cunctis vndamque auramque patentem.*
*g Non erimus Regno indecores, nec vestra feretur
Fama leuis, tantique abolescet gratia facti,*
Nec Troiam Ausonios gremio excepsisse pigebit.
h Fata per Aeneam inro, dextramque potentem
235 *Siue fide, seu quis bello est expertus, & armis,
Multi nos populi, multæ (ne temne, quod vltro
Præferimus manibus vittas, & verba precantum)
Et petiere sibi, & voluere adiungere gentes.*
i Sed nos fata Deum vestras exquirere terras
240 *Imperiis egere suis: hinc Dardanus ortus,
Huc repetit, iussisque ingentibus vrget Apollo
Tyrrhenum ad Tybrim, & fontis vada sacra Numici.*
*k Dat tibi præterea fortunæ parua prioris
Munera, reliquias Troia ex ardente receptas.*
245 *Hoc pater Anchises auro libabat ad aras:
Hoc Piam gestamen erat, cùm iura vocatis
More daret populis, sceptumque, sacerq; tiaras,
lliadumque labor vestes.*

ARGV

*culo, densi follicularum turba corona, & crasso lumine cincta;
Hoc si est (in quod vehementer inclinò) illustrabitur hic locus his, quæ iam ego Eclog. 5. ad illud;*

Candidus infuctum miratus lumen Olympi.

Vbi ex doctrina Gentilium firmavi, animas Herorum eam coeli partem incolere. Et tandem, credo, intellegit Maximus Philosoph. dissent. 28. vbi loquens de anima deferente corpus, & abeunte in coelum, opponit 29. vnde ei quod Cœlestium ratione etiam et ab eo, caliginosa & confusa aeri etherem immutabilem. Ceterum, Sellans co-

quod Virg. sellans coelum, idem Philosoph. dissent. 38. lum. ipsaviv membra mea ab pictura stellarum. Et Manil. lib. i. pari sententia cum Nostro, etiamsi de re alia:

Summaque complexus sellantis culmina coeli.

12. NUMERVM DIVORVM ALTARIBVS AVGET.] Arnob. lib. i. Diuorum rerulifis in cœtum.

IN. VII. ÆNEIDOS.

A *Hic genus antiquum Terra, Tauri pubes.*

2. A t a A.] Non dubium, quin haec vox explicetur his, qua dicta sunt lib. 5. de atris fluviis, & Attricis maris ab aliis de asperitate maris: nam atricies vndarum tota ciftas asperitate. Hic est hyems, tempestas. Auctor. in Epig.

— Insanum quamvis hyemet mare.

Quod Pers. Sat. 6. flexu alio, hybernaque meum mare. Hyems pro fluvio succedit opaco.

4. LITTUSVE FEFELLIT.] Respicit illud, siue errore viae. In 2. dixit hoc flexu: nota excede regione viarum. Via excedere, re, declinare. Et Lucret. lib. i. recta regione vias declinare. Cicet. s. in Verr. de recta regione deflectere. Coniunxerunt alij.

5. ANIMIS VOLENTIBVS AFFERIMVR.] Huc spectat gnome illa: Ego sum est ad eum venire, a quo ipse quid velis. Lege Gruterum.

6. EXTREMO.] Cum hic signet Orientem, quæ Extremum drat in hunc locum Natura superius adducta ad illud, de primo, & in Ianguinis ultimus auctor. Itaque extremum dicitur & de primo, & de ultimo: atque adest extremus Olympus erit, Oriens, & Occidens.

*7. SOL ASPICIEBAT.] Visitatum Poëtis, aliis etiam Sol ad ter- ad explicandam magnitudinem Imperij alicuius re-minos Im- currere ad cursum Solis. Dionys. lib. i. loquens de periorum magnitudine Romæ. *εντροπειας, καταστροφης τονοντων ουρανων ειναι: Terminavit Oriu, & Occafu fines Im- perij sui. Petron.**

Qua mare, qua terra, quæ sydus currit utrumque.

C Huic rei testimonia coniunxi plurima lib. 6. lo- quens de Romano Imperio.

8. DE GENTE SUPREMA.] Ennius s. Ann. de fin- pe supremæ.

9. TEMPESTAS.] Notat commode Germ. tempe- statem per quod dici de terra, & de mari. Nam I.C.L. de terrestri, & de mariti- ma.

Si quis cautionib. Quod diximus ei succuri, etiam ei qui tempestate, aut vi tempestis prohibitus non venit: tempestatem intelligere debemus, siue marina, siue terrestris: si: tempestatemque intelligere debemus talis, qua impedimento fit itineri, vel navigationi. Deinde Plinius aduocat. Itaque hoc loco respectum est ad tempesta- tem terrestrem. Ita & Claudianum explico de Bel. Get. qui cum respectu ad tempestatem terrestrem.

*At vero Italiam quies circumstetit avros
Tempes, ipsimque caput laetura pendit.*

10. VTER QVE.] Tale illud. Georg. utroque ab lit- tore. Talc, uterque Sol, uterque domus coeli, & similia. Sol.

11. ORBIS.] Sumit pro mundi partibus. Ita tres Orbis de orbis mundi, erunt tres partes mundi. Propert. Eleg. mundi par- tibus. 16. lib. 2. pro Africa posuit: loquens enim de Antro- nio fugiente in Africam post bellum. Aetiacum, ex- tremo quare in vbe fugam. Ita Ouid. lib. 5. Faft.

Sen quis ab Eoo nos impius orbe lacefit.

Id est, ab Asia: nam statim Europam signat,

Sen quis ab Occiduo Sole dominus erit.

Idem in epist. Laodomie ad Protefil.

Dum tamen arma geris diverso miles in orbe.
Ipsa erat in Europa, vbi diversum orbum sumit pro Asia. Notes ab Ouidio diversum dici ad signandam orbis parti- Asia, atque Europam, quod ideam animaduerti in bus.

Tullio pro Legge Man. vbi loquens de Europa, atque Asia dicit, in locis disumiffimis, maximèque diversis. Cum Plin. dixit cap. 3. lib. 8. Cetera in nostro orbe eessere luxu- riae, Europam intellexit.

12. AVDIT.] Tale quid Horatius ad significan- dam magnitudinem cladis.

— auditusq; Medis

Hesperia sonitus ruine.

Statius lib. 1. Theb.

D ; Novit

NOTÆ

1. GENVS.] Notetur locutio poetica pro filio; nam Latinus filius fuit Fauni. Sic de Circe lib. 4. Ti- bull. Solis genus & infra in hoc lib. de Aenea, egregium Veneris genus; & in 6.

Cerdia in Ænid. tom. 2

COMMENTARII

*N*unq; & Antoīs sī quis de Solib; horret.

Prudent. Apoth.

*N*oxit & Atlantis pridem plaga perfida Mauri.

Est verò hoc, quod Propertius dixit Eleg. 10. lib. 2.

*E*t q; extremit; celus se subtrahit oris, &c.

*R*efusus O-
ceanus.

13. *R*EFUSO.] *R*efusum Oceanum explicat Turn. refutum, r̄fuentem; vt Homer. ἀλφεός, ἀλφεός. Ego capio longè, & latè diffusum, atque exten- tum, ad eum modum, quo Seneca ad Martiam: *Littera in portum recessentia*. & Seneca alter in Thy- este:

In multa dives fratria discedit domus.

Quibus nihil aliud, quam magnitudo explicatur.

*S*umorum.
*D*iremptū.
*D*ivisum.

14. *S*VMMOVET, & C.] Id est, si quis procul habitat. Est hoc quod statim, si quem dirimēt plaga Solis; & quod de Britannis, toto diuisōs orbe. Itaque summo- ne, dirimo, diuiso, in Poëta idem sunt. Propert. Eleg. 10. lib. 4. dixit;

Quæsumo summa vindicat arca casa.

Obserua obiter idem diūtum à Propert. hoc versu, quod à Virg. in 9. de spelunca.

—tutu lucu nigro memoriumque recessu.

*S*ol iniquus
de Zona ar-
dente.

15. *S*OLISINIQ; VI.] Purabant videlicet veteres Zonam quintam, & medium esse inhabitabilem propter immoderatum calorem. Hanc partem cœli Poëta per *iniquum Solēm*, per *medium plagam* signat. Seneca in Oct. ita:

Et omnis ardens oris, quam torret dies.

Lucan.

Quæque dies medius flagrabit; agit horis.

Aduerti locum T. Calpurnij, vbi constituens quatuor mundi partes, postrem recurrit ad medium Zonam, sic enim ait 1. Eclog.

—quæcumque Nōtūm gens ima iacentem,

Erectiēmque colit Boream: quæcumque vel Ortu,

Vel paret Occasi, mediob; sub aethere seruit.

*D*iluvii de
belli clade.

*T*hesaurus
malorum.

16. *D*ILVVI.] Hanc locutionem ad catachresin possit aliquis referre. Itaque, quemadmodum ad significandam copiam mali dixit Eurip. οὐδὲν δι-
καὶος, & Plaut. Mercat. *thesaurum mali*; pari energia multitudinem malorum, qua accepta in bello, dices diluvium. Non hinc abeunt *tempētās* & *imber-*

telōrūm, quæ sunt apud Poëtam. Neque Scriptores tam Graci, quam Latini, qui sepissimè hostilem exercitum omnia proterentem, ac vastantem comparant cum torrente. Cedr. pag. 478. de exercitu Barbarorum, ὡστε τις λαζαρός, *inflar procella*. Herodot. lib. 8. etiam de exercitu, νέφοι αἱ σπήλαιοι, *nubes hominum*. Vide, quæ dicam lib. 1. r. vbi bellum tempētās dicitur.

17. *L*ITRVSQVE ROGAMVS.] Alludit ad partem illam Italie littoriosam, ad quam primò Troiani appulsi. Vide, quæ iam libro primo ad illud, *Lauinique venit litora*. Poteſt etiam locus capi simpliciter.

*A*er com-
muniſ est.

18. *CVNCTIS VNDAMQVE AVRAMQVE PA-*
TENTEM.] Ita verè est. Iustinian. lib. 2. Instit. tit. 1. de terrenū diuīſione. *Ei quidem naturali ure communia sunt omnia hac, aer, aqua profluens, & mare, & per hoc littora maris. Nemo igitur ad littus maris accedere prohibetur.* Calaber etiam lib. 1. dixit,

Ἐννέα δὲ τὸ μέσον φεγγός καὶ νύχιος αἴρετο:

Communis est lux omnibus, & multisius aer.

Ouid. 6. Metamorph.

Quid prohibetis aquas? vñs communis aquarum est.

*Aqua com-
muniſ est.*

Inde grauis illa querela eiusdem Ilionei lib. 1. hospitio probemur arena. Quid autem Poëta velit per *auram patenterem*, facile est: quid per *vñdam patenterem*, non ita facile. Puto illum velle significare profluentem vñ-

A dam. Nam Iustinian. in adducto testimoniō, & aqua profluens, & Tullius lib. 1. Officiorum in iustitia preceptis numerat (notauit hoc Germ.) non prohibere aqua profuente. Itaque aqua patens Virgilij, & aqua profluens iuri, eadem est. Sed quid tandem aqua profluens? Ait Hotomanus aquam profluensem dici ad discrimen illorum fontium, qui priuati sunt, & proprii: ad discrimen etiam stagnorum, quæ concula in dominibus. Cicerc. 1. Nat. Nam ut profluens annis, aut vix, aut nullo modo, conclusa autem aqua facile corruptitur, &c. Itaque patentem vocat, quæ parabilis facile, & viles pretij, vt loquitur Plato in Euthyd. his verbis. τὸ γῆς οὐδενί, ἀ Ευθύδημος, τίμου, τὸ δὲ τὸ εὐ-
νοτοῦ δέσμοντος, τὸ Ηλίου Τελεφόρος: Rarum enim, ἐν Ευθύδημος profluens; aqua tamen vñissimi est pretij, quamvis optima, ut ait Pindarus. Ab Horatio etiam Sat. 5. lib. 1. aqua dicitur vñissima verum: à quo Propertius can- dem vñlem vocavit Elegia 15. lib. 3.

19. *N*EC VESTRA FERETVR FAMA LEVIS.] Eleuo.

Allusum ad verbum *eleuo*, note significationis.

20. *T*ROIAM.] Pro Troianis, vt, *Ilium in Italiam portans*. Vide.

21. *F*ATA PER ÆNEA IVRO.] Ita Prop. Eleg. 7. Iuramenta per facia.

Iuro ego fatorum nulli renucabile Carmen.

22. *D*EXTRAMQVE.] In dextris esse religionem iani Plinius scripsit cap. 45. lib. 11. inde insurandum per illam. Cicer. 11. in Anton. *Dextra, que fidei testes esse solebant, perfidia sunt, & sceleris violata.* Certe per omnes partes corporis solita veteribus iuramenta concipi, vt per caput, capillos, oculos, manus, facile probari potuisse, & impleri aliquot pagina.

23. *S*IVE FIDE, SEV QVIS BELLO EST EX-
PERTVS ET ARMIS.] Vides in hoc versu dextram & fide bonam, & bello acrem. Non ab hoc diffini- Dextra ma-
nus.

les locos Poëtarum Paſſerat. aduocat in Propert. vbi vni eidēmque manui diuersa attribuuntur. Ita

Lucanus ad Pisones:

Pocula sumit ea, quæ gessit fulmina, dextra.

Ouid. 4. Trifl. Eleg. 2.

Vincula fert illa, quæ tulit arma, manus.

Claudian.

— & sensit in uno

Lethalem, placidamque manum.

Propert. lib. 2.

Illa, quæ vicit, condidit arma, manus

D Et, *— qua cuspide vulnus*

Senserat, bac ipſa cuspide sensit opem.

Plaut. Pseud.

Manu saltem mittunt benevolentibus,

Éadem malam rem mittunt malevolentibus.

Non puduit viri docti operari transcribere, & in lectione Poëtarum præ mortalibus versatissimi. Vti- nam aliorum auctorū lucubrationes adiunxit. Ut

verò dextra Æneas dicitur potes & ferro, & fide: ita Tullius in Orat. pro Dicit. vocat Iuli dextram, non tam in bellis, & in preliis, quæ in promissis, & fide fir- miorem. Et Propertius Eleg. 22. lib. 1.

Nam quantum ferro, tantum pietate potentes.

Sed quidem Virgilium aspirasse ad versus Homeri-

E corum Iliad. 1. videtur certum. Ait hic:

Ω πάντοι δὲ οὐ μηρί οὐκανεῖς ιερά καὶ ἔργα,

Βλαστὸς τὸ ἔργον αὐγαδάς, πολεμόντες κορύφων:

O δι γερεῖ infinita bona Vlysses fecit,

Conſilia incipiens preclarā, bellumque infiuens.

24. *P*REFERIMVS MANIBVS VITTAS.] Re-

spexit ad velamenta supplicum, & ad epeorū, at-

que etiam ad Homeri verba 1. Iliad. στέμπας ἔχοντες

manus

Ferbatur à supplicibus petentibus pacem ra-

mus

imus olez in manibus, qui ramus obuolutus erat A lana, & quibusdam vinculis, vt ita repreſentaretur imago vinctorum. Hanc lanam vocat h̄c Poëta vittas. Inde factum, vt inēlēza, quæ Græcis est, supplicatio, sc̄itiam, vt ait Commentator Aristophan. in Plut. ηλάδος ἐλαστε ἐπεισπλεύσας, ramus olea lana obuolutus. Itaque quoties in hunc sermonem incidet, intellige manus vincitas. Sic Virgilius ipse alibi eo versu:

Et vitta comp̄s voluit praetendere ramos.

Nam praetendere ad manum te ducit: quia in 8.

Paciferes manu ramum praetendit olīo.

Ita & Claud. 1. Eutrop.

— *pro fronde Minervae*

Has ibi protendo lacrymas.

Statuum quoque de manu cape 1. Theb.

— *ramumque precanis olīo*

Abiicit.

Sed clarè idem lib. 12.

Ipsa manu, ramisque olea, vittisque precantes

Tradit.

Clarè etiam de manu Eurip. in Supl.

Ti γῆς οὐδὲν δέλλον ιερά τε Χερεβά;

Cur vero ad nos venerum supplici manu?

Sunt quippe supplicē manus, que velamentis illigatae. Et Ouid. 11. Metamorph. velamenta manu pra-

rendens supplice. Et Heliod. lib. 9. Hist. Äthiop. nam

ad supplicib; air, gestasse tanquam caduccos. At-

qui caduceus insignis est manus, non capit. Clari-

rissimum & Plaut. Amphit. velutis manibus rari. Äschyl.

quoque in inf. de hac re loquens clarè ait, οὐδὲν

διάστολον: quia hi rami gestarentur manibus.

Iterum air, ἔχοντας χεῖρας, scilicet id hecas. De manu

etiam Liuius lib. 24. *Ramos olea, & velamenta alia sup-*

plūcūm porigenes orare, ut recipierent se se.

Nam porrige dicitur de velamentis quæ in manu. Ac proinde

cum idem scribit lib. 36. *Conſcia defectionis cinctūs*

cum velamentis ante portas stabant, metu noſtūlū-

per diriperent, de manu loquuntur, ut sibi conſo-

net. Ab hac lana, aut velamento vocat Äschylus in

Supplicib; ramos ipsos ιεράς & λευκός. Qui

rami Euripi dicuntur, ιεράς & λευκός, rami supplices, vt

ab Statio lib. 12. & supplices arbor olīo. Verba etiam

hæc Tacitilib. 9. Annal. Velamenta, & infulas pro mu-

nis offentant, capienda de manu. Nam verba hæc Ar-

nobis lib. 5. velut quādā infulas elicida miserationis

offerentur; de manu accipit Heraldus, & reprehē-

dot eos, qui verum Homericum στέμπας ἔχοντες

explicant coronas, cum debeat velamenta, aut

vittas. Nam in Gloss. velamentum στέμπα. Et quidem

Ouidius optimus Homerūs interpres, qui in libris

Artis.

Audierat lauriū, manu, vittisque ferentem,

Pro nata Chrysē non valuisse sua.

Adduco & ego locum Eurip. in Supplicib. pro co-

dem more, vt ita loquitur Theseus.

Αλλ' ο

Fluviorum
fusca.

Tempa.

Interna a-
qua sacra.
Abeas in
Numicium
submersus.

Fluuij cur
fusca.

Fortuna
prior.

Autum men-
tarum.

Vas & au-
tum.

Amystis.

quo Marys, & Maændrus colebantur à Phrygibus A fatis multa Maximus Tyrius differat. 38. Verba, quæ ad rem. *S' u'nt φύγεις τοις Κεφαλοῖς, εἰ μὴ ἀμφοτέρους, οἵ τοι Μαῖνδρος, οἵ τοι Μαρύσας.* Faciunt Phryges rem diuinam, dñi virique simul, dñi tantum aut Maændro, aut Marys. Iñuenus flumius apud Statum lib. 9. Theb.

Ille ego clamitus facis vñlatis annis.
De illo Paul. Attic. &c.; & Corint. ait, dicatum templum Cephiso anni. Eundem Cephissum Hom. s. id est, diuinum vocat 2. Iliad. Secundò, vult foras Maro Italæ præcipua flumina ornare hoc attributo, nam sic etiam de Tybri:

Tibuc o Tybri suo geniūr cum flumine sancto.

Tertio, post respicere consuetudinem, quām Seruius aperit lib. 12. Scribit enim Romanos vños in sacris aqua Inturnæ fontis, qui circa Numiciū labitur. Demum potest respicere sermonem, qui creberimus in Italia de Ænea ibi submerso, & diuinitatē in illis vñdis asſecto. Inde Tibullus lib. 2. loquens cum Ænea;

Illic sanctus eris, cùm te veneranda Numici
Vinda Deum calo misericidiget.

Causas porrò, cur fluuij in religione haberentur, multas attingit complexu vñico Maximus Tyrius differat. 38. adhibitis exemplis: *Eft & sius flumis ho-
nos, sed diversus. Aut enim utilitas ergo colunt eos homines,
ut Nilum Egypci; aut pulchritudinis causa, ut Teneum
Thessal; aut magnitudinis, ut Istrum Scythe; aut ex tradita
per manus fabula, ut Acheloum Etoli; aut ex lege, ut
Spartia Eurotam; aut ex sacro instituo, ut Istrum Athene-
nios.* Obscuræ mentionem Numicij nunquam à Poëta inferri nisi cum Tybri. Vides hīc, & in frā.

Qui salutis Tyberime iuuo, sacrificante Numici
Littus amant.

Et suprā:

— hic fontis stagna Numici,
Hic Tybri flumus, &c.

28. FORTVNÆ PRIORIS.] Simile quid habet Tacit.lib. 2. Ann. Transgressus (Marobodus) Dannibium, quā Norican prouersum profluit, scriptu Tiberio, non vt profugis, aut supplex, sed ex memoria prioris fortune. Nam multis nationibus clarissimum quondam Regem ad se vocabibus, Romanam amicitiam preutiliſſ. Differat tamen affectus Virgilij; nam parua munera addit, quād Doleat parua restare ex tam magna fortuna.

29. TROIA EX ARDENTE.] Comendat mūnera à difficultate. Itaque illustrabitur hic locus his, quæ dixi 2. Eclog. ad illud, nec tutu valle reperi.

30. AV.R.O.] Propriè, & signat ex Notis, quas iam dedi lib. 1. & 3. Æneid, apud veteres enim auri, & argenti nomine vala mensarum intelligebantur. Itaque non tam studuit, vt matériam poneret pro toto compoſito, quām vt vñsum veterum indicaret. Hoc vas & alio diictu notat Germ. Nam Homer. Odys. 4.

Dido & Helen. Iliad. 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. & 23. & 24. & 25. & 26. & 27. & 28. & 29. & 30. & 31. & 32. & 33. & 34. & 35. & 36. & 37. & 38. & 39. & 40. & 41. & 42. & 43. & 44. & 45. & 46. & 47. & 48. & 49. & 50. & 51. & 52. & 53. & 54. & 55. & 56. & 57. & 58. & 59. & 60. & 61. & 62. & 63. & 64. & 65. & 66. & 67. & 68. & 69. & 70. & 71. & 72. & 73. & 74. & 75. & 76. & 77. & 78. & 79. & 80. & 81. & 82. & 83. & 84. & 85. & 86. & 87. & 88. & 89. & 90. & 91. & 92. & 93. & 94. & 95. & 96. & 97. & 98. & 99. & 100. & 101. & 102. & 103. & 104. & 105. & 106. & 107. & 108. & 109. & 110. & 111. & 112. & 113. & 114. & 115. & 116. & 117. & 118. & 119. & 120. & 121. & 122. & 123. & 124. & 125. & 126. & 127. & 128. & 129. & 130. & 131. & 132. & 133. & 134. & 135. & 136. & 137. & 138. & 139. & 140. & 141. & 142. & 143. & 144. & 145. & 146. & 147. & 148. & 149. & 150. & 151. & 152. & 153. & 154. & 155. & 156. & 157. & 158. & 159. & 160. & 161. & 162. & 163. & 164. & 165. & 166. & 167. & 168. & 169. & 170. & 171. & 172. & 173. & 174. & 175. & 176. & 177. & 178. & 179. & 180. & 181. & 182. & 183. & 184. & 185. & 186. & 187. & 188. & 189. & 190. & 191. & 192. & 193. & 194. & 195. & 196. & 197. & 198. & 199. & 200. & 201. & 202. & 203. & 204. & 205. & 206. & 207. & 208. & 209. & 210. & 211. & 212. & 213. & 214. & 215. & 216. & 217. & 218. & 219. & 220. & 221. & 222. & 223. & 224. & 225. & 226. & 227. & 228. & 229. & 230. & 231. & 232. & 233. & 234. & 235. & 236. & 237. & 238. & 239. & 240. & 241. & 242. & 243. & 244. & 245. & 246. & 247. & 248. & 249. & 250. & 251. & 252. & 253. & 254. & 255. & 256. & 257. & 258. & 259. & 260. & 261. & 262. & 263. & 264. & 265. & 266. & 267. & 268. & 269. & 270. & 271. & 272. & 273. & 274. & 275. & 276. & 277. & 278. & 279. & 280. & 281. & 282. & 283. & 284. & 285. & 286. & 287. & 288. & 289. & 290. & 291. & 292. & 293. & 294. & 295. & 296. & 297. & 298. & 299. & 300. & 301. & 302. & 303. & 304. & 305. & 306. & 307. & 308. & 309. & 310. & 311. & 312. & 313. & 314. & 315. & 316. & 317. & 318. & 319. & 320. & 321. & 322. & 323. & 324. & 325. & 326. & 327. & 328. & 329. & 330. & 331. & 332. & 333. & 334. & 335. & 336. & 337. & 338. & 339. & 340. & 341. & 342. & 343. & 344. & 345. & 346. & 347. & 348. & 349. & 350. & 351. & 352. & 353. & 354. & 355. & 356. & 357. & 358. & 359. & 360. & 361. & 362. & 363. & 364. & 365. & 366. & 367. & 368. & 369. & 370. & 371. & 372. & 373. & 374. & 375. & 376. & 377. & 378. & 379. & 380. & 381. & 382. & 383. & 384. & 385. & 386. & 387. & 388. & 389. & 390. & 391. & 392. & 393. & 394. & 395. & 396. & 397. & 398. & 399. & 400. & 401. & 402. & 403. & 404. & 405. & 406. & 407. & 408. & 409. & 410. & 411. & 412. & 413. & 414. & 415. & 416. & 417. & 418. & 419. & 420. & 421. & 422. & 423. & 424. & 425. & 426. & 427. & 428. & 429. & 430. & 431. & 432. & 433. & 434. & 435. & 436. & 437. & 438. & 439. & 440. & 441. & 442. & 443. & 444. & 445. & 446. & 447. & 448. & 449. & 450. & 451. & 452. & 453. & 454. & 455. & 456. & 457. & 458. & 459. & 460. & 461. & 462. & 463. & 464. & 465. & 466. & 467. & 468. & 469. & 470. & 471. & 472. & 473. & 474. & 475. & 476. & 477. & 478. & 479. & 480. & 481. & 482. & 483. & 484. & 485. & 486. & 487. & 488. & 489. & 490. & 491. & 492. & 493. & 494. & 495. & 496. & 497. & 498. & 499. & 500. & 501. & 502. & 503. & 504. & 505. & 506. & 507. & 508. & 509. & 510. & 511. & 512. & 513. & 514. & 515. & 516. & 517. & 518. & 519. & 520. & 521. & 522. & 523. & 524. & 525. & 526. & 527. & 528. & 529. & 530. & 531. & 532. & 533. & 534. & 535. & 536. & 537. & 538. & 539. & 540. & 541. & 542. & 543. & 544. & 545. & 546. & 547. & 548. & 549. & 550. & 551. & 552. & 553. & 554. & 555. & 556. & 557. & 558. & 559. & 560. & 561. & 562. & 563. & 564. & 565. & 566. & 567. & 568. & 569. & 570. & 571. & 572. & 573. & 574. & 575. & 576. & 577. & 578. & 579. & 580. & 581. & 582. & 583. & 584. & 585. & 586. & 587. & 588. & 589. & 590. & 591. & 592. & 593. & 594. & 595. & 596. & 597. & 598. & 599. & 600. & 601. & 602. & 603. & 604. & 605. & 606. & 607. & 608. & 609. & 610. & 611. & 612. & 613. & 614. & 615. & 616. & 617. & 618. & 619. & 620. & 621. & 622. & 623. & 624. & 625. & 626. & 627. & 628. & 629. & 630. & 631. & 632. & 633. & 634. & 635. & 636. & 637. & 638. & 639. & 640. & 641. & 642. & 643. & 644. & 645. & 646. & 647. & 648. & 649. & 650. & 651. & 652. & 653. & 654. & 655. & 656. & 657. & 658. & 659. & 660. & 661. & 662. & 663. & 664. & 665. & 666. & 667. & 668. & 669. & 670. & 671. & 672. & 673. & 674. & 675. & 676. & 677. & 678. & 679. & 680. & 681. & 682. & 683. & 684. & 685. & 686. & 687. & 688. & 689. & 690. & 691. & 692. & 693. & 694. & 695. & 696. & 697. & 698. & 699. & 700. & 701. & 702. & 703. & 704. & 705. & 706. & 707. & 708. & 709. & 710. & 711. & 712. & 713. & 714. & 715. & 716. & 717. & 718. & 719. & 720. & 721. & 722. & 723. & 724. & 725. & 726. & 727. & 728. & 729. & 730. & 731. & 732. & 733. & 734. & 735. & 736. & 737. & 738. & 739. & 740. & 741. & 742. & 743. & 744. & 745. & 746. & 747. & 748. & 749. & 750. & 751. & 752. & 753. & 754. & 755. & 756. & 757. & 758. & 759. & 760. & 761. & 762. & 763. & 764. & 765. & 766. & 767. & 768. & 769. & 770. & 771. & 772. & 773. & 774. & 775. & 776. & 777. & 778. & 779. & 780. & 781. & 782. & 783. & 784. & 785. & 786. &

COMMENTARII

- * Talibus Ilionei dictis, defixa Latinus
 250 Obtutu tenet ora, soloque immobilis haeret,
 Intentos voluens oculos: nec purpura Regem
 Picta mouet, nec sceptrum mouent Priameia tantum,
 Quantum in connubi o natæ, thalamoque moratur.
 b Et veteris Fauni voluit sub pectore sortem.
 255 Hunc illum fatis externa se de profectum
 Portendi generum, paribusque in Regna vocari
 Auspiciis: hinc progeniem virtute futuram
 Egregiam, & totum quæ viribus occupet orbem.
 c Tandem laetus ait: Dij nostra incepta secundent,
 260 Auguriūmque suum. Dabitur Troiane quod op tas:
 Munera nec sperno. Non vobis Rege Latino
 Diuitis vber agri, Troiae opulentia deerit.
 d Ipse modo Aeneas (nostri si tanta cupido est,
 Si iungi hospitio properat, sociisque vocari)
 265 Adueniat, vultus neue exhorrescat amicos.
 Pars mihi pacis erit dexteram tetigisse Tyranni.
 e Vos contrà Regi mea nunc mandata referete.
 Est mihi nata, viro gentis quam iungere nostræ,
 Non patrio ex adyto sortes, non plurima cœlo
 270 Monstra sinunt: generos externis affore ab oris,
 Hoc Latio restare canunt, qui sanguine nostrum
 Nomen in astra ferant; hunc illum poscere fata
 Et reor, & si quid veri mens augurat, opto.

ARGVMENTVM.

Post auditum Ilioneum revocat in memoriam Latinus
 Patris Fauni oraculum, quo subebatur collucere natam ex
 terno viro: heretique, an hic futurus sit Aeneas, ad quem re
 mittit mandata amoris plena.

EXPLICATIO.

OBSERVAT Latinus audito Iloneo. Stupori huius sunt nota aliquot, videlicet defixio oculorum in terram pertinaci quodam obtutu: nam tenet ora, & haeret, & immobilis in solo. Si quando verò oculos conuerterebat, vt necesse est, semper intentissimè. In hoc stupore subiit Regem altior quedam cogitatio; nam nec sceptri quidem memor, aut purpura, nocte tantum nuptias meditabundus verabat.

b Voluebat etiam secum oraculum, quod à Patri audierat, & reputabat, an Aeneas esset gener ille externus ad Imperium Italie vocatus, futurisque egregia fatoris sololis.

c Erupit post longam cogitationem in vocem, qua, præmisso prius Deorum auspicio, promittit Iloneo non solum quæ petinerat, exiguum Diis sedem, latus innocuum sondam, auram, fed vberatem agrorum, opulentiam Troiae. Quæ pollicitatione quid manus? Tandem indicat longam satis cogitationem Regis, Ait, letu, quia prius, vt haerens, atque defixus nondum vultum ad latitudinem explicauerat.

NOTÆ.

1. DEFIXA LATINVS, &c.] Vide, quot voces ad eam rem apræ. Hic est defixio, obtutus, teneo, immobilitas, Cogitabam, haerere, oculorum intentio. Quid plura potius? In Homero Vlysses 3. Illiad. tantum sunt duo. Ait enim: στρενεύεις δέ τε πάρα πολὺ μέγα τηλετές. Vides enim stantem, hoc enim ad stuporem facit, & figentem in terram oculos. Eadem nota alta cogitationis in Liuio est lib. 9. Consil demissis in terram oculis, tacitus ab incertis quidnam effec acturus Legatis recessit. Et liber. 8. in historia Manili filium necantis: Itaque velut emerso ab admiratione animo cum silentio defici stetit. Est hoc, quod in amorous Lucian. κατακευόται. In historia Æthiopica Heliodori lib. 10. quædam sunt Virgiliano cursui simillima: ibi enim varijs affectus excitantur ex coniunctione rerum, quæ non sperabantur. Cum re Latini recte quadrant verba Maximi Tyri dissett. 41. ἀρχων τῆς φύσεος οποντεικεῖται, καὶ λογισμοῦται. Dicit videlicet omnem Principem natura sua esse cogitabundum, vt tuta cogitabundus.

IN VII. AENEIDOS.

A quiratocinando res colligat. Id, si in omni Princeps verum, quid nunc in Latino? De Scipione magno Princepe Silius lib. 15.
Has lauri refidens iuuenis viridante sub umbra
Exibit extremitis voluebat pectore curta.
 Sic magnos Principes Aeneam, & Achaten cogitabundos inferit Maro lib. 8.
 — defixio ora tenebant
Aeneisque Anchistades, fidus Achates.
 Et Adrastant Stat.lib. 1.
 — stupet ominctanto

Defixus senior.—
 Ac Philippum Macedonum Libanius Declam. 15. 228. εἰς θυμῷ θυμῷ αὐτὸν: cogitabat secum.

B Obtrutus etiā de animo. 2. OBTVTV.] Notetur locus Apul. lib. 1. Flor. transferentis hanc vocem ad animum: Arbitrabatur homines non oculorum, sed mentis acie, & animi obtrutu considerando.

3. SOLOQUE IMMOBILIS HAERET.] Philo dicit de homine cogitabundo, ταῦτα πάντα αἱ μέτραι, quia videlicet in his hominibus pupillæ immota sunt. Pupilla immota in natura. Describit utique Poëta hic Latinum ἀποτίθεται, καὶ μή γα cura.

4. NEC PURPURA, &c.] Dubia sententia. Potest enim hæc purpura referri ad vestes Iliadum, quæ cœsent purpura, & picta acu, ad cū modum; quo in illi. Pictus acu diademum. Nam in vestibus olim variae cœstigies pingebantur ex aureis filis, variorumque colorum. Par est, pictum marmor dici ab Statio lib. 2. Sylvan. ex varietate colorum candidi, & purpurei, ubi marmoreo & picto

C Candida purpureo distinguitur area gyro. Deinde potest referri ad diadema: nam hoc definiens Junius ita ait: Capitis fascia linea, purpura intertexta, gemmisque obsita. Antonius etiam Aug. lib. de Iconib. ait, diadema primò ceptum fieri ex purpurea, mos adiunctum sericum auro interprætato: & talia videri in Iconibus multorum Imperatorum, Regumque, vt putat Nunus, Anci, Alexandri Magni, Philippi Patris, Hieronis Syracusani. Curtius etiam lib. 6. loquens de Alexandro: Itaque purpura diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit. Denun potest referri ad tiaram; nam Quid.lib. 11. Metamorph.

D Tempora purpuris tentant velare tiaræ. Itaque eb purpura esse potuit aut in vestibus, aut diademate, aut tiara.

E 5. PICTA.] Sequor Laziū lib. 8. cap. 8. expli- cantem Regium. Itaque purpura picta, & purpura Regia, pista purpura, id est, eadem res, tantum diuerfa nomina. Aquocat ille plures auctores, qui Reges purpura vlos inferunt, & omnes accipit de picta. Hæc pictura procul dubio ab auro intertexto. Itaque cum Liuius lib. 24. dixit de Hieronymo Sicilia Rege: Confexere purporam, ac diadema, ac sagittiles armatos; capiendus est de picta purpura. Sic & Virgilium capi lib. 9. cùm ait: Nobis pista crux & fulgenti murice vestis.

F Itaca palla tegit sacerdotum, soga pista parentem.

G Attica palla tegit sacerdotum, soga pista parentem.

H Nam sequitur ratio:

I Prefuit ille sacris, hic dixit iura quipites.

J 6. MOVENT.] Sententia huic similis ed Sen. ad Hel. cap. 16. Non gemma te non marginat flexerunt.

K 7. SORTEM.] Hic pro fato accipi docte monuit Germ. & pro responsis. Nam supra Faunum vocauerat fatidicum: & lib. 3. Aeneid. sic fata Deum Rex fortitur. Euripides quoque in Phœniss. & Pind. Od. 4. Pythior. cum voce μάντης, quæ sortem significat, coniungunt, prior iuria μάτης, & verbum μάντης

A pax: posterior etiam μάντης, & ἐπιβατες ad eum modum, quo Virgilius cum fatis sortitionem: vt inde appareat, sortem sumi pro fato, divinatione, augurio. Adiungo Lysiam, qui cum λαζαρά coniungit μάντην in oratione funcibi, vbi ait: δέ τιμωρία τὴν μάντην πατέται εἰς αὐτούς. Genius, qui nostrum futum fortis est, cœtitari nequit. Poëta ipse infra, Non patio ex adyto sortes. Vbi Seruius abusionem agnoscent accipit sortes pro fatis.

B 8. QVÆ VIRIBVS OCCYPET ORBEM.] Et hoc, quod supradicatum:

C quorunque à stirpe nepotes
Omnia sub pedibus, quia Sol virumque recurrens
Aspicit Oceanum, verique regique videbunt.

D 9. ARR.] Si cum oratione Ilionci conferas quæ Latinus respondit, breuissime respondet: & brevius adhuc si cogites negotijs grauitatem de deligendo successore, & nuptiis natae. Quibus rebus quid gravissimis? Itaque hic quadrant verba Sidonij epist. 1. lib. 1. de Theodorico: intronis gentium Legationibus audi plura, pauca responder. Pari Regie maiestatis Princeps debet loqui

E decoro in 1. post multa eiusdem Ilionci verba, pauca. Tunc breuiter Dido vultum demissa profatur.

F 10. DII NOSTRA INCEPTA SECUNDENT.] Par Incep- tundari. illud Seneca in Furente:

G Venerum secundet, qui potest, nostrum Deus.

H Sic etiam in Capitolij restauratione, quæ facta Vespasiano Princeps, Heliudium Prætorum narrat Tacitus lib. 10. precatum Deos Imperij praesides, ut capi a prosperitate, sedisque suas pietate horum inchoatas, diuinæ opes atollerent. Sed de his, & simillimis for

I mulis satis abunde Brisonius.

J 11. OTIAS.] Ne capias vulgariter, sed vt illud lib. 1. Encid. Pars optare locum tecto. Sed de hoc iam alibi.

K 12. MVNERA NEC SPERNO.] Hinc Quid. in epist. Helenæ ad Paridem.

L Aut ego te potius, quam tua dona sequor.

M Atque ea non sperno.

N 13. NON VOBIS REGE LATINO.] Par illud. 4. Georg. vbi Aristaeus ad matrem, te mare relingo, videlicet honore mortalitatis vita.

O 14. VBER AGRI.] Pro, vberas agri. Ita loquuntur Symmach. epist. 7. lib. 1. His quippe mensibus Campania nitet agri vberes, & ambusti honore. Noster alibi: & fertilis vberes campus, id est, secunditate.

P 15. NOSTRI SI TANTA CYPIDO EST.] Respec- tum ad illud,

Q Sed nos fata Deum vestras exquirere terras Imperii egere suis.

R 16. SOCIVSQUE VOCARI.] Non dubium quin mente adiiciat ad societas Romanorum.

S 17. DEXTRAM TETIGISSE.] Vnico verbo Gra- ci. & egestas.

T 18. TYRANNI.] Qui vocat Aeneam Tyrannum? Seruius hic: Græci dixit, id est, Regis. Nam apud eos Ty- rannus pro Regi in bo-

U Aristophan. in nubibus Iouem vocat θεὸν Τυράννον: & in Plut. δὲ Τυράννον. Et Isocrat. in laudatione

V E Helenæ, de Theseo dixit Τυράννον, & Τυράννον, quem insulam & præclarè ibidem regnasse prædicat, re-

W 6. MOVEAT.] Sententia huic similis ed Sen. ad Hel. cap. 16. Non gemma te non marginat flexerunt.

X 7. SORTEM.] Hic pro fato accipi docte monuit Germ. & pro responsis. Nam supra Faunum vocauerat fatidicum: & lib. 3. Aeneid. sic fata Deum Rex fortitur.

Y 8. CYPIDO.] Non dubium quin se explicans postea nominat βεσταν, quam prius dixerat Τυράννον. Nazianzenus

Z 9. PYTHIOR.] cum dixit, μάντης τοπογραφικος Τυράννον, plane hoc sensu accipit. Ut & Sophoc. in Electra, vbi

pxda

COMENTARII

50

est in cognoscenda Plinius mente. Moneo hic èn tra-
Monilia de p̄p̄s, videri sumi monile à Silio non pro ornamento
homine, sed homini. Ait enim lib. 8.

It primam ante aciem p̄tis radiabat in armis
Arfacidum, & filio micat ignea gena monili.

Quæ praecedunt, quæ sequuntur, nihil ad equos.

PENDENT.] Respexit ad hunc locum Apuleius
de Deo Socratis: Si ex argento, & auro, & gemmis mo-
nilia varia ḡz dependent.

10. TECTI AVRO.] Versus Poëta auro splen-
dent: nam monilia sunt aurea, frænum aureum,
stramenta aurea. Stramenta quippe signat istis, tētī
auro, quo videlicet picta purpura taperiorum. Sege-
tem parium locorum indicat Victorius, sed ea cuius
ita sunt obvia, ut nullo indicio egeamus. Homerus
lib. 13. Iliad. loquens de Neptuno dat illi equos, æ-
gōrōn iōdēpōn kōpōw, aureis iubis comantes; atque
etiam iōdēpōn ægōrōn, auream saucianam. & de ipso
Deo, ægōrōn d' aurocōd' uie w̄l z̄g: aurum autem ipse induit circum corporis. Ouidius pulchre vñico verificulo
lib. 2. Metamorph.

Aureus axis erat, temo aureus, aurea summe
Curvatura rota.

Sed ecce iterum splendor Virgilianus in 11.

Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
Cassidatum crocarii chlamydēmque, sinisque crepantes
Carbasos fulvo inzodum collegarat auro.

Pari nitore in 4.

Chipharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream subnibz fibula vestem.
Athen. 1.4. exhibet ex Socr. Rhodio κατηγόροις ονειδι-
κενος παραγγελτης, argenteis ornamentiis instrutis equos.
Eurip. Phoeniss. de curru Solis. χρυσολάτετον διόροις.
Malistiū apud Herodotum lib. 9. equum habet χρυ-
σχαλινό τε, & ἀλιως καιομηδόν, καλώς. Ioan. Chry-
softom. hom. de Eleemosyna, πτωτος αειδεψα χρυσό-
πεπλον. Equis aureis collimoniis circumdanus. Xe-
nophon. lib. 8. πτωτο. exhibet currum Cyri χρυσού, ον-
cum ingo auro. Et Philostratus lib. 2. de vitiis Philo-
soph. Adriani ἔχους ἀρχιφρούδων, & lib. 1. Icon.
ἀρχιφρούδων, & τελετη, & προσοφέα: argenteis fra-
nis, aureisque ac vario colore phaleris. Aurei sunt versus
Euripidis descriptentis equos Rhesi, & illorum or-
natum.

Χρυσοῦ πλάστηξ αὐχένα ζυγοφόρων.
Πλάστηξ χρυσοῦ πλάστηξ φράν.

Πέλλην δέ την ἀμνον γεγονοδέντην τύρων
Ελαύνε. Γόργω δέ την ἀγριδαν. Στεί.

Χαλκικη μελανοτης ἵππονος περβολος.
Πολλοῖσι σὺν μαδων, ἐνίσπει φέρει.

Aurea autem bullia collimigalium.
Equorum claudere nine candidiorum.

Pelta vero in humeris, figuris iunctis aureis.
Fulgebat. Gorgon vero veluti in Palladiis clypeo

Ferreæ, fronti equorum illigata.
Cum multis timoribus terribilem sonitum edebat.

Neque vero omittam versus Claudian. qui in Epig.
ita ornat, equum Honorij loquens cum eodem
equo:

Accipe Regales cultus, & crine superbus
Erelio virides spumas perfunde finaragdos.
Luxurient tumido geminata monilia collo.
Nobilis aurato iam purpura vestiat armos,
Ei medium te zona liget, variata colorum
Floribus, & cafa manibus fudata Serena,
Persarum gentile decus.

II. FVLVVM MANDVNT SVB DENTIBVS AV-
RVM.] De equo Honorij Claudian. Paneg. 4.

spumas moribus aurum

Fumat ambantes exsudam sanguine gemma.
De equo Malistiū Herodot. χρυσοχαλινος, de quo
iam. In Greco Epig. lib. 3. χρυσοχαλινος δρ̄μου medio.

Gemmæ in ornatae.
De Marte Homer. 6. Odyss. ægōrōn, Ap̄c. De equo

Mauricij Simocatalib. 6. Hist. cap. 2. χρυσοφ κα-
τελεωμόθρος. Idem lib. 7. cap. 9. χαλκων χρυσοπλάτη.

De equis purpuratorum Darij Curt. lib. 1. auræ frani.
Ioan. Chryſoſt. hom. 2. 3. inter reliquias supebifissimo-

rum hominum notas, hanc ponit, ut habeat θωρα-
κην ιππων χρυσοχαλινον. Pindarus Od. 1. Olymp. χρ-

οντος οντος ιππων: in equis auratis. De equo Sertorij
Plutarch. χρυσοφ καπομηδόν, καὶ φαλέρων ἀντηλεων

πολλεῶν: auro ornatum, & pretiosis excultum phaleris.
Et de equo Pompeij φάλερα χρυσα.

De equo Mauricij Imperatoris Cedren. τὸν χρυσὸν φάλερα χρυσοφ καπομηδόν, καὶ φαλέρων ἀντηλεων πολλεῶν.

Ab hoc gemmarum splendore Nonnus lib. 11. εὐ-
λαΐζει χαλκων. Claud. in Epigr. gemmis dum frena reni-

dent. Quod Virg. manduit, Apollon. lib. 4. id æxtra-
ζεν χαλκων, soluit quippe Latinus Græcam vocem. Mordeo de

equis

— — — — —

πόλος.
mordens frenum instar pulli, qui ad ingum nouis. Claud.

iterum in Epigr.

Sanguineo virides morbi vexare finaragdos,

Loquitur videlicet de equo Honorij: & iterum in

allo Epigram. loquens cum eodem equo; virides spu-

mis perfundo finaragdos.

12. GEMINOSQUE INGALES.] Quia necessarij

equi duo ad currum. Sed præterea attingitur mos dati Princi-

Romanus: quem, & locum Virgilij Liuius apertit ita fibus.

scribens lib. 3. o. Minera, que Legati ferunt Regi, decre-

verunt: sagula purpurea duo cum fibulis aureis singulis, &

lato clavo turricis: & equo duos phaleratos, bina equestria

arma cum loricis: & tabernacula, miliarēmque supellec-

tem, qualem præberi Consuli mos est. Itaque Aenea Prin-

cipi dati equi bini, cum reliquis vñus, adumbriato

Consulari more. Respectum quoque obiter est ad

Homeri locum libro quinto. Iliados 1. Anchi-

fes dat dono equos duos filio Aenea. τὸν δὲ σύν-

Aurea d'ōne, præfertim cum equi dati Aeneas ab An-

chise essent etiam ex Solis semine, ut credi potest ex

fabulis.

13. SPIRANTES NARIBVS IGNEM.] Hanc esse Ignis ab

D notam generosi equi multis aperui lib. 3. Georg. ad quorūna

illud.

Collectumq; premens voluit sub naribus ignem.

Sed Poëta hic signatiū, quām ibi: nam cum respec-

tu ad fabulam; equos enim Solis spirare ignem

par erat. Ita etiam Ouidius, atque Eurip. de equis

eiūdū Solis. Ille lib. 2. Metamorph.

Solis equi igne spirant.

— — — — —

14. ILLORVM DE GENTE, &c.] Nemo dubiter

adumbrat Homerum lib. 5. Iliad. vbi Iuppiter dat

Troj equos optiuos in solitum rapti Ganymedis,

& credibile hos fuisse ex semine equorum Solis: hoc

enim petit fabulantum series. Equis istis iam sub

Laomedonte Anchises equas submisit, unde propa-

garum est genus. Omiso integrum locum, & do-

tantum versus duos.

Tū γενῆς έκλεψεν εἰρήνην αὐτῷ τὸν Αγχιόν,

Λαόδην Λαούδην τοντον θύειον Θύλεας θάνατον:

Ex hac fabole furatus est Rex virorum Anchises

Clam Laomedonte submittens feminam equis.

Simili fabulamento ait Calab. lib. 1. Penthesileam

infedisse equo τὸν οἰ Δέλχος Βούρων Οφείλης,

quem ei dono dederat Oribhya uxori Boree.

15. DÆDALA CIRCE.] Ingeniosa: sic Ennius in

fragmento: Minerua dædala. Et Carus: naturaque de-

dædala rerum. Idem:

Mobilis articulat verborum dædala lingua.

Ponitur interdum ad significandam varietatem: vt

Oppian. 1. Cyn. πεδίον δαδεῖται. Sed de hoc iam

in 6.

16. FVRATA.] Non abs re erit audire hinc verba

Vlpiani, si quis vxori. §. si quis asinum. ff. de furtis:

ʒωνι μελτωρες ή, & ητερη τελετη τὸν τοτι;

290

— — — — —

Ecce autem Inachiis se se referebat ab Argis

Sæua Louis coniux, aurásque inuecta tenebat:

Et lætum Aeneam, classemque ex æthere longè

Dardaniam Siculo prospexit ab usque Pachyno.

b. Moliri iam tecta videt, iam fidere terræ,

Deseruisse rates: stetit acri fixa dolore,

Tum quassans caput hæc effudit peccore dicta.

A Si quis aſnum meum cogiſſet, & in equis suis θνητον ἔχει

duntaxat capum admisſet, furi non teneat, nisi furandi. Admissio fe-

Clam Laomedonte submittens feminam equis.

re quoque animal habuerit. Quid est Herenio studioſo meo,

ratu quando de Dalmatia consulenti reſcripsit, circa equos, quibus eiusdem per-

re gratia ſubicſſe quis equas suas proponebat, furi ita

demum teneri, ſi furandi animo id feciſſet, ſi minus, agen-

dum in factum. Sic legit Germ. Pandectæ Florentini,

τὸν γενικὸν τελετη τὸν τοτι;

17. SVBLIMES.] Lucretius lib. 2. vocat Cybelem Sublimis.

sublimem in curitu. Curt. de Dario lib. 4. Curru subli-

mis inerat prelium. Ammian. lib. 22. Sublimior ut quo-

dam Triptolemi curru. Virgilii inf. flexu alio: equis

arduis, id est, sublimis. Philoſtrat. in Heroic. Καθίζεις:

<i

milis fictio est apud Nonnum lib. 22. vbi Iuno vi- A
dens Indos morem Baccho gerentes, omnia turbat,
illorum animis imperium immittens. Et lib. 11. Luna
ex aere intuetur odio, & inuidia Ampelum exulta-
tam. Similis apud Statium lib. 7. Theb. vbi Bac-
chus videns exercitum appropinquantem Thebas,
altricem domum, ingemit, & conatur omnia. disturbare.

Molior de
adificis.

Sto, in te
subita.

Iunonis ira.

Odia non
habent re-
gressum.

Capitis
quassatio
nota, ira-
cundia.

6. MOLIRI.] Pro adifisco frequens in hoc vate. Sic
supra; molirique aggere tacta. In i. molirique arcem. In 3.
classe molimur. In hoc lib. molirique locum, id est, adifi-
ficat, & construit locum. Verum est addivini.

7. STETIT.] Hoc vsu etiam Græci in re subita.
Heliod. lib. 6. οὐαὶ τοῖς εἰσ μετανοῦσι πεποιηθέντες.

8. ACRI FIXA DOLORE.] Expendit Scal. hanc
Deam fuisse in i. Ænid. tantum flammato corde, &
seruantem vulnus aeternum sub pectori: hic vero vbi
acerbita causa fixam dolorem, & hoc acri. Quippe vide-
bat Æneas latum confecto cursu longissimo, &
classem receptam in portu, quam ipsa in i. euer-
tendam curauerat. Verè Quintili, scripsit Declinat. 17.
Non habent odia regressum: nam pertinaces iras Iuno-
nis quis non viderit? Adi que iam ego lib. 1. Ænid.
Nonnus 31. λαρεόν vocat ab his iris, tanquam ra-
bie percitam; semper enim Iuno rabida inducit, &
cum ira, quam ἀίνεις εἰς χόλον, id est, insanabilem Ho-
merus vocat lib. 15. Iliad.

9. QUASSANS CAPUT.] Nota irati & commoti
animi. Ita in 12.

Ille caput quassans, non me tua feruida terrent.

Dicta ferox.

Adi hunc locum. Hic profiro Sophocli in Antig.

* Heu stirpem inuisam, & fatis contraria nostris
Fata Phrygum, num Sigæs occumbere campis?

295 Num capti potuere capi? num incensa cremauit
Troiæ viros? medias acies, mediisque per ignes
Inuenere viam. At, credo, mea numina tandem
Fessa iacent, odiis haud exsaturata quieui.

^b Quin etiam patria excusso infesta per vndas

300 Aufa sequi, & profugis toto me opponere ponto.
Absumptæ in Teucros vires cœlique, marisque.
Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid vasta Charybdis

Profuit? optato conduntur Tybridis alueo,
Securi pelagi, atque mei. Mars perdere gentem

305 Immanem Lapithum valuit: concessit in iras
Ipse Deum antiquam genitor Calydonia Diana:

Quod scelus aut Lapithis tantum, aut Calydone merente?

^d Ast ego magna Iouis coniux: nil linquere inausum

Quæ potui infelix; quæ memet in omnia verti,

310 Vincor ab Ænea: quod si mea numina non sunt

Magna satis, dubitem haud equidem implorare quod vñquam est.

Flectere si nequeo superos, Acheronta mouebo.

^e Non dabitur Regnis (est) prohibere Latinis,

Atque immota manet Lauinia coniux:

315 At trahere, atque moras tantis licet addere rebus,

At licet amborum populos exscindere Regum.

Hac gener, atque socer coëant mercede suorum.

— ἀλλὰ ταῦτα, καὶ πάλαι πολέμων
Αὐδρες μόλις φέροντες ἐρύθρον ἔμει
Κρυφῇ πάρα στιντρες:

— sed & hec olim ciuitatis
Homines vix ferentes, in me concitatabant
Latenter caput mouentes.

Apud Horat. Sat. 5. lib. 1. quispiam *caput mouet* in ges-
tu iracundie. Quassationem capitatis satis indicat
Statius 10. Theb. loquens ita de Iunone irata:

Horruit irarum stimulis, motaque verendum

Turbavit diademata coma.

De Ioue in 7. idem Statius, & irato:

*Concupiscentia caput, motu quo celo laborant
Sydera.*

B Apud eundem lib. 10. Theb. inducitur idem Iupi-
ter *incussa sanctarum mole somarum*. Cum videlicet
iratus traecit fulmine furentem Capaneum. Plaut.
Mercat. hoc affectu:

Tristis inedit, pectus ardet, haret, quassat caput.

Itaque non solum ad iras hic affectus, sed etiam ad
dolorem, ad quem Homerum postulum referre 17.
Iliad. vbi Iuppiter inducitur *κυνέα καί γένεα*: ad dolorem
(inquam) postulum, nam præcessit, ē Ænei Kpovlōv. Non-

Nonnus 31. λαρεόν vocat ab his iris, tanquam ra-
bie percitam; semper enim Iuno rabida inducit, &
cum ira, quam ἀίνεις εἰς χόλον, id est, insanabilem Ho-
merus vocat lib. 15. Iliad.

9. QUASSANS CAPUT.] Nota irati & commoti
animi. Ita in 12.

Ille caput quassans, non me tua feruida terrent.

Dicta ferox.

Adi hunc locum. Hic profiro Sophocli in Antig.

Fanatico-
rum nota.

*factatio
capitis.*

^f Sanguine Troiano, & Rutulo dotabere virgo,
Et Bellona manet te pronuba: nec face tantum
Cisseis prægnans ignes enixa iugales:
Quin idem Veneri partus suus, & Paris alter,
Funestæque iterum recidia in Pergama tædæ.

320

ARGUMENTVM.

Sequitur oratio diuisa in querelas, & minas. Queritur de
potentia Troianorum, de impotentiâ sui: minatur in Troianos
Latinum bellum.

EXPLICATIO.

^a INCIPIT à contemptu, heu stirpem inuisam. Mirè
beu, quasi vocem genitus anteuerterit, quod si-
gnum est altissimi doloris, ait Donatus. Pergit ab in-
dignitate rei,

— fatis contraria nostris
Fata Phrygum.

Est quippe indignum fata hominum directè oppo-
ni fatis Deorum, & illa his aduersari: in d. hæc ab illis
superari, quod ostendit per ephonestin: Nam capti,
euaserunt; Troia incensa, nō sunt cremati: neque fer-
rum, neque ignis aliquid proferunt; nam per ferrum, &
per ignes inuenerunt viâ, non fugâ. Itaque recessisse
a Troia videntur postiū, quam fugisse. Cōuerit de-
inde sermonem ad se per ironiam. Putent me fessam?
putent odis exsaturatam? Non sic est. Exsurgi in
nous iras, in noua oda.

^b Enumerauit primum periculum belli, quod
equiferunt Troiani: pergit ad alterum maris. Dix-
erat, inuenire viam per acies, per ignes; corrigit hoc. Non
inuenire ipsi viam, in d. ego illos excusi patria, ac
feci profugos: & excusos ausa sun sequi per vndas
omnes infestissima. *Anfa*, quia contra fata, & quia in
Regna non meæ ditionis, sed Neptuni: vtique
enim magna est audacia; & non tam illis tempesta-
tes, quam me opposui, si possem retardare. Sed ecce
nihil omnia profuerunt: nam vires Iunonis, cœli,
maris, Syrtes etiam, Scylla, & Charybdis, omnia ista
minora sunt illis. Ideo concludit. Habent quod
optabant, conduntur in alio Tybridis, securi pelagi, securi
mei, qua per pelagus infestissima sequuta illos sum.

^c Ut se ad maiores iras exæquat, adhibet argu-
mentum à minoribus numinibus Marte, & Diana,
sicuti in i. Ænid. ab Pallade. Et scutis ibidem nau-
fragium proposuit vastationem naufragij, quo ab-
sumptæ est Aiax; ita hæc ad bellum Latinum in-
choandum proponit vastationes bellorum, quibus D.
Lapithæ absumptæ sunt à Marte, & Calydon, à Dia-
na. Fabula, quæ attingit, Seruiano filo ista sunt. Pi-
ritous Rex Lapitharum vocavit ducens uxorem ad
coniuicium & Centauros, & Deos reliquos excepto
Marte; hic iratus furorem immisit, quo se Centauri,
& Lapithæ conficerunt. Oeneus Calydonis Rex
de primitiis sacrificauit numinibus reliquis Diana
excepta; hæc irata aprum immisit, quo vastata est
Calydon. Ergo, ait, Mars perdidit Lapithas, assensit
Iuppiter Diana iris ad vastandam Calydonam, cum
tamen non tantam pœnam aut Lapithæ, aut Caly-
don mererentur. Hic enim *scelus* pro pœna posuit,
interpretæ Seruio, vt 2. Ænid. *scelus* expeditæ me-
renses,

Cerda in Ænid. tom. 4.

A d Accommodat rem. Diana, & Mars arrofissimas
penas exegerunt in minore culpa; ego vero, quæ
coniux Iouis magna, vincor non à Lapithis ferociissimis,
non ab integra vrbe Calydone; sed ab uno Ænea,
qua rarer potui non minus atque illi *nil inausum lin-
quere*, quæ me in omnia verti, vt illos perderem; sed fa-
tis infeliciter, cum nihil profecerim. Pergit hunc in
modum. Si ita iam constitutum est, vt nihil ipsa pos-
sim, implorabo auxilia omnia, quæ ubique locorum
sunt, videlicet infernum contra cœlum, inferni nu-
mina contra Superos. Et præclarè de Diis, stellæ, de
inferno, mouere. Illud suadet ad Deos prudentes,
itid molimini ad Deos barbaros.

^d Esto, farales sint nuptia Lauinia cum Ænea, ne-
que hume possum prohibere Italia, tamen (aperit iam
hic animi iniquitatem, cum aliter nequeat contra
Troianos munitiones fatorū vi) rham nuptias, moras
belli interponendo: licebit saltē vestare, atque
exscindere utrunque gentem, Troianam, & Italiam
mutuis cœdibus. Coëant gener Æneas, socer Lau-
nus hac mercede. Vide, an maior iniquitas fingi
queat, vt nocet Troianis, vult suis nocere.

^e Conuerit se ad Lauiniam, quam vult dotari
sanguine, & esse eius pronubam Bellonam. Nota
hic miram emphasis. Non ego ero pronuba, quæ
Iuno sum, & ad quam hoc muneri spectat: sed
Bellona. Pergit, & addit argumentum à simili. He-
cuba filia Cillei vidit se faciem parere, & Parin pe-
rit, quæ causa incendij Troiani, ducta Helena in ma-
trimonium. Ergo, ait, non tantum Hecuba enixa est
ignes in perniciem Troia, face illa, id est, filio, quem
habet in vtero: sed Venus quoque peperit partu
simili Æneam; hic enim alter est Paris. Ac proinde
iterum tædæ & flamma comparantur funestissimæ
in Pergama, qua deniù exsurgunt, & recidia re-
staurantur. Itaque comparat Hecubam Veneri, Pa-
rin Æneas, Helenam Lauiniæ. Vocat Parin *ignes in-
gates*, id est, coniugales, conceptris utique mati-
monij iugo, & ex coniugio.

NOTÆ.

^f 1. STIRPEM.] Qui videat titulum 1.5. lib. 1. Instit.

Agnati, &
cognati.

Iustiniani de legitima agnatorum tuteja, videbit di-
scrimen inter agnatos, & cognatos: sunt illi qui per
mares coniunguntur, hi qui per feminas. Eo loci-
adnotat Joachim Mynsingerus agnatos lucutione
Tulliana respödere genti, cognatos /stip/. Ut ita videa-
tur propriæ locuta hæc Iuno, quia Trojani à Ioue
ducebant originem per Eletran. Itaque cum lib. 1.
de iisdem dixit, *genus inuisum*, voluit vocé cōmunem,
qua & gentem, & stirpem includeret. Non aduocat.
ille locum Tullij, tantum citat lib. 1. de Oratore.
Credo itaque intelligi ab illo verba, hæc, quæ ba-
bentur eo libro: *Cum Marcelli à liberis filio, stippe; Clau-
dij patricij eiusdem hominis hereditatem ad se rediisse gente,
dicerent. Vbi sententia est, Marcellos per feminam,
Claudijs per marem deuoluisti in hereditatem.*

^g 2. SIGÆIS.] Nam supra.

^h 3. NVM CAPTI POT VERE CAPI?] Pari lepore-
locutus

E 3

C. COEANT.] Propriè, cùm in legibus coire A
dicitur de matrimonio; sicut, matrimonium coire, &
matrimonio coito & talia huiusmodi, quæ suppeditat
Briflōnius lib. 3. de verbis significat. Sententiam
Silius attipuit ad rem suam lib. 2. vbi Iuno loquens
cum Furia:

Hac mercede Fides constet delapsa peroras.
Volebat scilicet eueri consilia Fidei. Ita & lib. 8.
Æneid.

— poscant acies, & federarunt.

20. MERCEDE.] Eodem planè sensu dixit Cic. 3.
Tuscul. Nam istud nihil dolere non sine magna mercede
contingit immunitatis in animo, stuporis in corpore. Quod
Achilles Statius translatum ex Crantore iam docuit,
qui ante Tullium. *τὸν ἀνάδων τεῖχον ἀνα μεγάλων*
τίγνην μετὰ τῆς ἀπόστρωσης τεῖχον τοῦ μηδέποτε

Merces in malam partem.
In his locis merces sumitur non
verè pro mercede, sed pro malo, & nocimento, ut
etiam apud Callimach. in hymno Diana.

εἰδὲ γὰρ Αἴτιον διλήθει τεκνουπιστούς μηδέ.
Neque enim Atrides parva se mercede uictauit.

Id est, non parvo damno.

21 SANGVINE, &c.] Preclarè illustrat hunc locum Germ. ex Gracis, qui similia, sed in quæ etiam
inciderat. Orpheus loquens de Medea in Argon.

Εἴ τον ἀνάδων τεῖχον τοῦ μηδέποτε.

Dotem bellicam ex draconis dentibus.

Et Euripid. in Ione.

Τερπεται γε πολέμους, καὶ σφές λαζαὶ γέρας.

Capiens bellū dōrem, hastā premium.

Eschylus etiam Agamemnone connumerat mala,
quæ secuta nuptias Helena; signatoria ad Poëtam
sunt.

Αἴτιον τὸν ἀντίφερον

Ιανός φορέστε.

ducens dōrem

Εκτινάσθι.

Vbi & Scholia, *αἴτιον τὸν ἀντίφερον*,
τοῦ ἀνάδοντος καμισού — quia videlicet Helena pro
dote exitium attulit & vastitatem. Vocat etiam He
lenam *σοὶ γαμπρὸν*, vt quæ secum afferret hastatum
spōnum, & plenum cruentis. Eurip. Hippol. pari
tentia dixit.

τὸν Νεῖλόν ὅπος τε βάλεται

Σὺν εἵματι, σὺν καπνῷ,

Φονίας, Σ' γυμναῖοις

Αληθίνας τὸν Κύπρος ξέλοντες.

Nādem infar Bacche furentem

Cum sanguine & cum fumo;

Cruentisque Hymenais

Alcmena filio Vēnus dedit.

His magistris dixit Poëta Lautinam dotandam Tro
iano, & Rutulo sanguine. Et Auctor Thebaidos:
Dotalē bellū est. Et Tacitus. 1. Ann. pacem, verū
cruentiam. Non diuersa sententia dixit. Statius lib. 1.
Theb.

superior adiuncta finis

Connubia.

22. PRONUBA.] Pollux lib. 3. cap. 4. *ἡ διδομούμεν*
τὰ πτεῖ τὸν γαμὸν γύναγον μεριστικάντιον καὶ διαδεμέν
τοῖς ἔφοροις ἕπεται, καὶ πομπὴν τοιαύτην Dicit, feminam,
quæ gubernat, quæ pertinent ad nuptias, dici
administratricem thalami, & nuptiarum, & pronuba.
Quod esset munus pronuba allucet ex verbis
iustis Xenophontis lib. 2. Memorabil. *ματίσιον τοῦ ποτε*
τοῦ Αραστος μητροῦ, ἵππον τοῦ αγαθοῦ πορευόμενος,
μετὰ πολλῶν διεταῖς τοιαύταις θαλαῖταις, στενοῖς τοῦ συνδε
τοῦ αρρώστου εἰς κατεῖται, τεντομένας διὰ τὸ οὐρανόν

Non profecto (subiicit Sociates) ut quidem

ego de Aspasia aliquando audiui. Diebat enim bona pronubas, que cum veritate de aliis bona commemorarent, plurimum ad conciliandam inter homines amicitiam valere: que vero memirentur, eas laudando nihil proficeret. Notetur nos, quem alii iam obseruarunt, pronubas apud veteres debere esse vniuersitas ad bonum omnen. Id vanitas, est, explicare Festo: Pronuba adhibebantur nuptiis, que semel nupserunt, causa auctio, ut singulare perjureretur matrimonium. Quemadmodum ad locum coniungit Scaliger Tertullianum, Seruum in schedis, & Catullum, attingentes eundem morem. At primus in Exhortat.

ad castitatem: Monogamia apud Ethnicos in summo honore est, ut & virginibus legitimè nubentibus uniuersa prouerbium adhibebatur, & sic auspicii initium est. Alter: Varro pronubam dicit, que ante nupserit; & que uniuersum nupserit. Tertius Epithal.

*Vox unis senibus bona
Cognita bene femina
Collocate puerulam.*

Has vnicubas vocat Hieronym. lib. 1. aduersus Iouianum. ad finem: Vnicubas inter Gentiles matronas merito landatas, & per illas solas Fortune muliebri sacra fieri conueniunt. Illas multitudinis opponit Minutius: Alia scita Multiuita, coronat vnicubas, alia multiuita. Ad extrellum noto vocem, in qua sum, accommodari alii, quam feminis; nam Tertullian. aduersus Gent. Aurum nulla norat, pronubum, præter unico digho, quæ sponsus oppignorasset pronubis annulo.

23. NEC FACE TANTVM, &c.] Nota est fabula Hecuba de somnio Hecubæ. Eius meminit Eurip. in Troa. somnium. dib. Priamus (inquit) Troiam perdidit, & traxerat βέβηρα (σαλπηρα μηρυμα) Αλεξανδρον: nos occidens in famam Paridem (facis simulacrum amarum.) Apollodorus (citat hunc Vrfin.) τοῦτο Εκεῖνη καὶ οὐτε δακρύτειν δικαιοποιον, τέτοιος ἡ πόλις έπινεμέδη τὸν πόλιν καὶ νάσην: Visa est Hecuba vere se parere facem incensam, qua Fax de Pa. Diuinat.

*Quia mater grauidā parere se ardentiem facem
Visa est in somnis Hecuba, quo factio pater,
Adest, adegit fax obvoluta sanguine, atque incendio.
Sequuntur multa. Ouidius in epist. de Hecuba,
Illa fibi ingentem visa est sub imagine somni,
Flammiferam pleno reddere ventre facem.*

D Lege reliqua. Eadem apud Senecam in Troadib.

Meus ignis iste est, facibus ardeis meis.

Præcedunt alia. Virgilii iterum in 10.

& face pregnans

Cisseis Regina Parin creat. Ignis iugat. Ut videas ignes ingales nihil esse aliud, quam Partilis. Nam quod hicait, Cisseis pregnans face enixa est ignes ingales; in 10. reddit: Cisseis pregnans creat Parin.

24. CISSEIS.] Pacuvius, & Ennius Cissei quoque cuba. Cisseis Hecubam, quos sequitur Virgilii: Homerus Dymantis. Vide huc Vrfinum.

25. PARTVS SVVS.] Notat Germ. ita quoque partus pro Tullio dici de Augusto, *Iunonis aureus partus*. Gracis filio. quoque pro filio, *τόκον, γένον, λόχευμα*.

26. ET PARIS ALTER.] Viatorij face alij hunc Alter in conlocum illustrarunt, quos sequor. Mira contumelia tumcia. in Æneam, qua vult Iuno illum simile fore Paridi delicato, molli, libidinoso; ducta ex Euripide in Troadib. vbi Tragicus hac dat verba Andromachæ ad Hecubam:

Θεῦ, φεύ, σταλντοῖς Αἴταις, οὐτοικε, δέντρον.

Παρθένος πέρηγε στοί.
Heu, heu. Ajax, ut video alter
Nata apparuit tua.

Vbi consumeliosè Ajax στρεπτος. Eadem contumelia Virg. in 10.

*mari: iterum imminet hostis
Nascens t' oīa, nec non exercitus alter.*

Aduingo simili dolore dictum à Philoctete lib. 4. Epig. artificem statuæ suæ esse alterum Vlysses. Nam videlicet statuarius fecit, vt externa esset memoria dolorum, quos semel passus est ab Vlysse. Versus sunt.

Hæc vbi dicta dedit, terras horrenda petuit:

Luftificam Aleクト dirarum ab fede sororum,

325 *Infernisque ciet tenebris: cui tristia bella,
Iræque, insidiæque, & crimina noxia cordi.*

*b Odit & ipse pater Pluton, odere sorores
Tartareæ monstrum, tot fœse vertit in ora:*

Tam fœuaæ facies, tot pullulat atra colubris.

330 *c Quam Iuno his acuit verbis, ac talia fatur.*

Hunc mihi da proprium virgo sata Nocte labore,
Hanc operam, ne noster honos, infractæ cedat
Fama loco: neu connubiis ambire Latinum
Æneadæ possint, Italosve obsidere fines.

335 *d Tu potes vñanimes armare in prælia fratres,*

Atque odiis versare domos: tu verbera teatæ,
Funereasque inferre faces, tibi nomina mille,
Mille nocendi artes: fœcundum concute pectus,
Difiice compositam pacem, fere crimina belli,

340 *Arma velit, poscatque simul, rapiatque iuuentus.*

B *d Amplificat numerando Furia mala. Naturalis est fratrium concordia, hanc tu naturam potes (fringata vox) euertere. Naturale est, vt quos vnum dominicum coniunxit, coniugat amor: hunc quoque amorem conuertere in odium potes. Nullum est tecum tam munitionem, nulla domus, quam tu non verberibus & facibus furoris ad funus, & exitium perducas. Ratio; nam tibi nomina mille, mille nocendi artes, id est, nullum est facinus tam abominandum, quod ipsa non concipiás. Sequitur conclusio. Ergo concute pectus malorum fœcundum. Sed inter tot mala, quibus fœcunda es, mihi nunc necessaria sunt: ea criminæ, quibus disficienda pax, scerendum bellum. Itaque iuuentus velit arma animo, poscat voce, rapiat manu; & simul omnia. Vide, vt infest.*

C *N o t a.*

1. TERRAS HORRENDA PETIVIT.] Hoc significatione delectatus etiam Nonnus, apud quem lib. 31. Iuno videns, Bacchi exercitum victoria exultante, infernum adiit nouas machinas structas.

Οφραινε δι' αὐτομητίας τε πάντονος ἀνάντη:
Abiit ad Plutonis obscuram capacemque aulan.

Et generatin quidem Diis omnibus videtur haec Infernum ad fuisse vñica ratio petendi auxilijs. Nam apud Homeauxilium.

2. *petivit.*] Optimè, vt quæ malum factura, lam patrem. *Peto in ma-*
teria. *Externovenient generi, non, gener.*

Alectus Iu-
etus.

& tota ad nocumentum aspirans. Sic 1. Aeneid. A statua. Maximus Tyrius differt. 19. *καὶ οὐδὲ μητέρην τριτίτια πολεμεῖεν; τινί γιδό μητέρην εἴη αναβίλη;* Plura mes bellorum, Cupido Reginam peti, nam tametis ad speciem oscularius, tamen vete insidiis aggreditur.

3. LVCTIFICAM ALECTO.] Apud Ouid. lib. 4. Metamorph. Tisiphonem Luctus comitatur epiacem, Eadem ibidem affect secum & felus, & lacrymas. Alecto apud Claudian.lib. i. in Ruff. inter alios comites, sequitur

scilicet mōrēns velutinē Luctus.

4. DIRARVM AB SEDE SORORVM.] Abundat hic locus explicabitur, & illustrabitur his, quæ dixi iam de sceleris Furiarum sede. Locum Homeris, quem potuit respicere in hoc tractu, Vrsinus habet, ubi quæpam inducitur inuocans Plutonem, & Proserpinam, ac terram manibus pulsans. Sed ad locum illum Homeri potius credo, quam Virgilium, allusione Ouidium lib. 10. Metamorph.

Persephonē adiit, in amanāque Regna tenetem

Vmbraeum dominū.

Ad Virgilium clarè Silius lib. 2. apud quem Iuno Tisiphonem excitat contra Saguntum. Et Quid. + Metamorph. vbi eadem Dea,

Sufficiat ire illuc caligī sedē relīcta

(Tantum odiis, iras, dabat) Saturnia Iuno.

Et post pauca:

illa foros

Noste vocat genitas, graue & implacabile numen, Valer. lib. 2. Arg. non dissimili figura inducit Venerem videntem Fama ad patrando tumultus. Vide & Virgilium supra Gracos. Vide quo imperio Furiam excitet. Itaque reprehendo Nonnum lib. 31. apud quem Iuno Proserpinam orat, ut det sibi Furiam contra Bacchum. Annuit illa, & Iunoni dat Megaram. Non sic oportuit, ipsa debuit excitat non expectato imperio Proserpine.

Inferorum
tentac.

5. INFERNIS TENEBRIS.] Vel hac vna re infamis locus. Inde in 6. loquens de inferno noctem vocat. Euripid. Hecub: dicit:

Νεφῶν νευδρῶν, καὶ σύρτε πελάς.

Mortuorum latebrām tenebrarum portas.

Lycet. l. 4. lucis egeni Tartarus. Ouid. l. 4. Met. caliginis umbras. Stat. l. Theb. caligantes campos. Virg. 4. Georg. Stygiis tenebris. & in 1. Styx atra. Martial. lib. 1. Stygiis umbras. Silius lib. 12. inferni nebula, pallente umbra, noctem profundam. Inde ipsum Pluto Adm. Gracis, quod Virg. reddit in 6. sine Sole domos. Ouid. in 10. Metamorph. umbrarum dominum. Alij operum Deum, opera Deus Pluto. cum tenebrosum.

6. CVI TRISTIA BELLA.] Tanquam cognata huic Furiae. Vide verò ut sit Maro sui memor. Nam infra eadem;

Bella cui Fa- riae datur. Bella manu, lethumque gero.

Et:

Incedānque animos infani Maris amore.

Iuno ad illam: *sere crinina belli.* Turnus ab ea percussus: *arma armens frenuit.* Omitto millia. Homerus etiam *ἀλλαγῆ*, id est, non cessans, non quiescens, (quæ vox huic Furiae nomen dedit, ut quæ nunquam à malis quiescat) sepe cum bellis coniungit, ut cùm air, *ἀλλαγῆ πονηρῆ*, *ἀλλαγῆ μάχας*. Idem cum Contentione, quæ vna è Furis, coniungit 5. Iliad. *πόλεωι λα, καὶ μάχας.* Et eadem lib. 6. vocat *πολεύσιον* *τέρας τοπονόματα*, tanquam bella cognata sint Furis. A Pollice inter pérsonas tragicas, in quibus semper bella & disfida, numerantur lib. 4. *ἐπώνοις*, *λαστροῖς, ἀλλαγῆς, Furia, Rabies, Oebrum, Inuria.* Ab adductis locis Homeris *πολεύσιον*, id est, de contentione, laudo Virgilium, qui signatissime lib. 4. Aeneid. contendere bello. Nota etiam epithetum tri-

Alectus cty-
mon.

mon. *Et incendānque animos infani Maris amore.* Juno ad illam: *sere crinina belli.* Turnus ab ea percussus: *arma armens frenuit.* Omitto millia. Homerus etiam *ἀλλαγῆ*, id est, non cessans, non quiescens, (quæ vox huic Furiae nomen dedit, ut quæ nunquam à malis quiescat) sepe cum bellis coniungit, ut cùm air, *ἀλλαγῆ πονηρῆ*, *ἀλλαγῆ μάχας*. Idem cum Contentione, quæ vna è Furis, coniungit 5. Iliad. *πόλεωι λα, καὶ μάχας.* Et eadem lib. 6. vocat *πολεύσιον* *τοπονόματα*, tanquam bella cognata sint Furis. A Pollice inter pérsonas tragicas, in quibus semper bella & disfida, numerantur lib. 4. *ἐπώνοις*, *λαστροῖς, ἀλλαγῆς, Furia, Rabies, Oebrum, Inuria.* Ab adductis locis Homeris *πολεύσιον*, id est, de con-

Contendere
bello.

tentione, laudo Virgilium, qui signatissime lib. 4.

Aeneid. contendere bello. Nota etiam epithetum tri-

apud Statium lib. 8. Theb.

Sed quid ego hac ita? Tartaressa vescere sedes
Tisiphone, & si quando nouis asperissima monstris
Tribus, in fuetum, ingens, quod nondum videtur ether,
Ede nefas, quod miser ego, iniudeānque forores.

Præstat Silio Statius: non enim fero illud palmas tendens. Neque enim preces ista sunt appellandæ, quæ indigna Iunone ad Furiam, sed mera imperia. Inde Virg. *Hunc nibi da proprium, &c.* Scia ab Augusto nominari preces, sed hoc ille ex lata verbî (do) significatio, non stricta. Verba eius lib. 3. de Ciuit. cap. 13. *At furassis Alecto illa infernalis Furia, iam eis fauente Iunone, plus in illos habuit licentie, quam cum eins precibus contra Aeneam fuerat excitata.*

Furia eur-
virginis.

comites.

Furiarum co-

mites.

Imitatio.

Paluda.

Furia.

Furia cur
tus.

Furiarum. *Aiunt (inquit) tres Furias antiquis feminis crinatis serpentiibus, propter tres effectus, qui in animis hominum multas perturbationes gigantum. Mox numerat Iram, quae vindictam cupit; Cupiditatem, quae opes desiderat; Libidinem, quae appetit voluptates. Ab hac triplici sobole fecunditas reliqua. Porro ad imitationem Nostris Iuno loquens cum Furis apud Senecam in Furente:*

Hoc agite, penas petite violata Syrigi;

Concute preces.

Concute
peccus, quid.

Ex Virgilio. claram quid dicat Seneca, non, concutere peccus Heronis, sed, concutere peccus vetrum. Ex Virgilio item Silius, apud quem Iuno ad Tisiphonem:

*Et quicquid scelerum, paenarum autemque & ira
Petore secundo coquitur tibi, congre proceps.*

In Rutulos, toramque Erebos demitte Sagittum.

Et Stat. Achill. fieri dantique erige peccus.

22. **CONCUTE.**] Ab hoc loco vult Scal. debere legi in Claudian. *Mens concussa non, congeta. Sed nihil murandū in Claudio, qui planè intelligit & ovum spacio puto, & veluti magna astuātem. Ut verò hīc secundum, & concutere idem Claudi lib. 2. detorquē, concutit, & glebas secundu rora manat.*

Loquitur de Zephyro. Est hoc genus imitationis optimum.

23. **DIFICE.**] Diligenter Germanus discutit plura auctorū loca, quibus apparet hīc legendum.

** Ex in Gorgoneis Alecto infecta venenis
Principio Latiū, & Laurentis tecta Tyranni
Celsa petat, tacitumque obsecit limen Amatae.
b Quam super aduentu Teuciū, Turnique Hymenaeis*

345 Femineā ardētēm curāq; irāq; coquebant.

*c Huic Dēa cāeruleis vnum de crinib⁹ angūiem
Coniicit, inq; sinum præcordia ad intima subdit,
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
d Ille inter vestes, & lāuia pectora lapsus.*

*350r Voluitur attacatu nullo, fallitque furentem,
Vipeream inspirans animam: fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tēnia vittæ,
Infectūque comas, & membris lubricus errat.*

ARGUMENTVM.

Egressa Alecto Latini Regiam peccū, & primo Amatam inuidit, coniectō in eam vno & crinalibus angubus.

EXPLICATIO.

PARET statim (nam hoc est, exin) Furia, pestibus omnibus malorum munita, non alterae si secum afficeret venena, & serpentes Gorgonum (que ista, vnde cunctorum poterunt nouitio Lectori) petat Latium, & totū Latium vrbem Laurentem, è tota vrbe Regiam Latini, è tota Regia Amata limen, hoc oblitet insidiabunda. Quid sit tacitum limen, iam explico. Est Laurenti Tyranni, Latini.

b Ratio cur ad Amatam primū diuerterit; nam illa ardens & curis, & iris coquebarat dolens Teucros aduenisse, dolens disturbari Turni nuptias. Hi-

A. disce, non, disce. Vide illum, atque etiam Gifaniūm in indice Lucet. & Iuretum in epist. 23. Seneca. Nihil enim istis speciosius possum. Sed ego ad rem Diſce legūlo nomine. Euripid. in Oreste de Furis, τι τηρηγendum, οὐδὲ φένει, quod pacem turbent. Ab Statio lib. 1. ante aduentum Tisiphones canitur;

*Praeinus autonī frarum sub petore motus,
Gentilisque amicos sub iuri furor, agrāque lacis
Inuidia, atque parens odij metus, inde regnandi
Sexus amor, rupieq; oīces, iurisque secundi
Ambitus impitiis.*

Olea in sa-
cris.

Vide quid sibi apud eundem lib. ii. arroget vna Furiarum :

*Hoc quodcumque madent campi, quod sanguine fiamant
Stagna, quod innuncio lethā examine gaudet
Ripa, mee vires, mea leta infignia.*

B. Nemo certe est Poëtarum, qui non Furias excitet contra pacem.

24. **SERE CRIMINA BELLI.**] Liuus lib. 21. ex Sererebella bellis bella ferendo. & lib. 31. bella ex bellis seri. Ammian. lib. 21. studia senisse discordiarum. Propertius lib. 3. loquens de Medea, armiger prælia seni humo. Tacitus in Hist. prælia ferere. Sallust. i. Hist. bellum scrium. Altius quiddam Virgilius; nam non bellum, aut premium, sed bellū criminā. Quod verò Virg. criminā, Ammian. lib. 15. terra venena serens, vbi de caluminis loquitur.

** Ex in Gorgoneis Alecto infecta venenis
Principio Latiū, & Laurentis tecta Tyranni
Celsa petat, tacitumque obsecit limen Amatae.*

b Quam super aduentu Teuciū, Turnique Hymenaeis

345 Femineā ardētēm curāq; irāq; coquebant.

*c Huic Dēa cāeruleis vnum de crinib⁹ angūiem
Coniicit, inq; sinum præcordia ad intima subdit,
Quo furibunda domum monstro permisceat omnem.
d Ille inter vestes, & lāuia pectora lapsus.*

*350r Voluitur attacatu nullo, fallitque furentem,
Vipeream inspirans animam: fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tēnia vittæ,
Infectūque comas, & membris lubricus errat.*

ARGUMENTVM.

Egressa Alecto Latini Regiam peccū, & primo Amatam inuidit, coniectō in eam vno & crinalibus angubus.

EXPLICATIO.

PARET statim (nam hoc est, exin) Furia, pestibus omnibus malorum munita, non alterae si secum afficeret venena, & serpentes Gorgonum (que ista, vnde cunctorum poterunt nouitio Lectori) petat Latium, & totū Latium vrbem Laurentem, è tota vrbe Regiam Latini, è tota Regia Amata limen, hoc oblitet insidiabunda. Quid sit tacitum limen, iam explico. Est Laurenti Tyranni, Latini.

b Ratio cur ad Amatam primū diuerterit; nam illa ardens & curis, & iris coquebarat dolens Teucros aduenisse, dolens disturbari Turni nuptias. Hi-

Iugne foliis 62. god jys ver folia versa invenitum.

IN VII. ÆNEIDOS.

73

Talibus Alcides : at talibus alma Sacerdos
Puniceo canas flamine vinclata comas.

16. **RAMVM INNCTIT OLIVÆ.**] Non refero ad in ore supplicum, quem suprà aperui; nam hīc nulla necessitas: neque ad insigne pacis, de quo loquor in 8. hīc enim potius ad bella exhortatur Furia. Tantum inducta olea ex vsu, quo illa sacris seruiebat, & hīc se Furia sacrī assimulat inferire. Itaque ad hunc locum illustrandum pertinent, quæ iam dixi lib. 6. ad illud,

Spargens rōre leui, & ramo felicis olina.

a Turne tot incassum fusos patiere labores?
Et tua Dardaniis transcribi sceptrā colonis?

b Rex tibi coniugium, & qualitas sanguine dotes
Abnegat, externusque in Regnum queritur hæres.

c I nunc, ingratis offer te irrīte periclis:
Tyrrhenas I, sterne acies, tege pace Latinos.

d Hæc adeò tibi me, placida cūm nocte iaceres,
Ipsa palam fari omnipotens Saturnia iussit.

e Quare age, & armari pubem, portisque moueri

f Lætus in arma para: & Phrygios, qui flumine pulchro
Confedēre, duces, pictasque exure carinas.

g Cœlestum vis magna iubet. Rex ipse Latinus,
Ni dare coniugium, & dicto parere fatetur,
Sentiāt, & tandem Turnum experiātur in armis.

B sum, quæ numini dicata, cuius ministerio via semper Iuno: tibi, irrīso, tibi, qui geris rem Latini tuo sanguine. Darvincendi fiduciā (air Donat.) cūm sciat Turnus displicuisse Iunoni consilium Latini.

c Excitat iam ad arma, adiuncta facilitate. Nam quid magnum est exurete naues pītas, ac proinde ad venustatē portis, quād ad conflitū paratas? Quid magnum est vincere duces Phrygios, ac proinde molishimos? & qui nuper confedēre, atque adeò vix tempus habuēre tuendī sui: confedēre verò in pulchro flumine, loco videlicet apto ad voluptatem, non ad sustinendum hostem? Quasi dicat: venēre quidem illi ad paratas nuptias, non ad bellum: ideo pītas naues, ideo in loco herbido, & pleno luxuria. Quid itaque isti contra pubem armatam? Cūm ait *latus*, omen excitat. Mouetur affectus in illis, pītasque exure carinas; cūm pars nauium pretiosior exurendā. C Quem affectum alibi expendi, & firmaui.

f Si vult Iuno, vt isti miseri latrones profigentur, liquet proinde cœlestium omnium voluntarem hanc esse. Quis enim Deorum illi repugnet? Ergo, ô Turne, iratum te & fortē exhibe in Latinum, nisi dicto steterit. Illud, ἡγε, ἐμφανισθέα dicitur, & vi magna, quam expendit Donatus. Ipse, qui fallit, qui vult tuo sanguine ad sui incolumentem, qui promisit tibi nuptias, qui mobilis, qui ingratus, qui huius iniuriae auctor esse non debuit; is te iratum experiat, & contra se, qui pro se laborantem non prohauit.

NOTÆ.

1. **TURNE TOT, &c.**] Similis fere exorsus Iaij Locorum excitati ab inferis, excitantisque ad bellum dormientem Ethoeclem:

G Nos

Arte noua speculata locum, quo littore pulcher
Insidiis, cursuque feras agitabat lulus.
• Hic subitam canibus rabiem Cocytia virgo
Obiicit, & noto nares contingit odore,
Ut ceruum ardentes agerent, quæ prima maloru
Causa fuit, bellisque animos accendit agrestes.

ARGUMENTVM

Abrumpit pacem Turnus, dat Allecto initium bello.

EXPLICATIO.

Vix excitatur Turnus, cùm statim principibus inuentutis, qui posse arma capere, indicit, vt eant ad Latinum, bellum facturi; vt Anna comparent, Italiam tucantur, hostem arceant, se vnum fatis esse & contra Teucros inquafores, & contra Latinos paetarum nupriarum violatores. Illud, *polluta pace*, potest accipi de ipso Turno, qui pacem inter Latinum, & Aeneam violauit: vel de ipso Latino, B qui pacem violauit initam prius cum Turno; vt sententia sit. Indicit iter ad Latinum post pollutam ab illo pacem.

^b Rutuli omnes se ad arma exhortantur, nunc patis prius votis, & vocatis Diuis à Turno.

c Moquit quippe Rutulos, priuò flos iuuentuti
in qua erat Turnus: deinde nobilitas; cuius enī aū
Reges fuerant: tertio egregia illius in bello facta.

⁴ Dūm hæc geruntur à Turno, Alecto quidpiam aliud meditatur contendens ad locum, vbi tun fortasse Ascanius operam dabat venationi.

Quid vero illa? Sunt natura sua canes auditiſſimi prædae, huic naturali auditiſſati adiecit impetu quæ posſes vocare rabiem: itaque illorum narū perfudit mirifico quodam odore, vt ardentissimū cœrum agerent, vnde nata prima belli origo, & ſeminarium malorum.

NOTÆ.

Potius, quo usque, quod desponsam Turno destinauerit alter tradere, non abhorret ab huius verbi potestate illu- Horatij Od. 5. lib. 4.

Nullis polluitur casta domus stupris.

Inde superior illa conquestio Amatae ad Latinum
Quid tua sancta Fides, &c.

**Indictum
bellum.**

Indicat
feriae.

^a Ceruus erat forma præstanti, & cornibus ingens
Tyr rhidæ pueri quem mattis ab ubere raptum
485 Nutribant, Tyr rhis que pater, cui Regia parent

Armenta, & latè custodia credita campi.
⁹ Assuetum imperiis toror omni Sylvia cura,
Mollibus intexens ornabat cornua fertis,
Pectebatque ferum, puroque in fonte lauabat.
⁹ Ille manum patiens, mensæq; assuetus herili,
Errabat syluis, rursusq; ad limina nota
Ipse domum serâ quamuis sè nocte ferebat.
⁹ Hunc procul errantem rabidæ venantis tuli
Commoûre canes, fluvio cùm forte secundo
Desflueret, ripaque æstus viridante lauaret.
⁹ Ipse etiam eximiæ laudis succensus amore
Ascanius curuo direxit spicula cornu:
Nec dextræ erranti Deus absuit: atque multo
Pérque vterum sonitu, pérque ilia venit arundo

Note 4

Cerius in deliciis ab Tyrko habitus percutitur ab Asio in venatione, qua belli Latini princeps causa.

EXPLICATI^O

DIX E R A T , agrestium animos accensos ad bellum, adhibet iam causam. Habebat Tyrthus (erat hic magister vniuersorum pecorum Latini, & saltuum omnium) ceruum, forma præstantem, ingentem cornibus, quem eius filii (nam hi sunt Tyrrhidae pueri) nutrabant, vt primum ille natus est Tyrthus eriam insc.

et, ut etiam apic.
b Quid verò Tyrri filia, soror puerorum?
Hæc, ut femina, cui similes blandicie in gustu, exquisitè cerū colebat; nam eius cornua ferris ornabat, pecciebat tergum, lauabat in puro & illimi fonte.

¶ Ita factum est, ut ceruus sicur factus manum tergo pateretur, cibos de manu, & mensa caperet: & quauis in sylvis erraret, tamen nocte dominum rediret, blandissimo ministerio afflatus. Ait, ipse, quia duthatas & ducente nemine.

¶ Tunc Troianus venit expiari, neque illa malabelli causa esset; erat enim inhumanum peregrinos innocentes nouis sedibus Deorum augurio dari exurbatis; querenda fuit Virgilio bellii inchoanti idonea causa. A Latino querere eam non debuit; faceret enim inconstanter Regem: non à Troianis,

^{et} Dabat operam Alcæni venationi, cùm fortasse cerus post natationem in ripa estum recrebat; ac tum canes in illum inciderunt, & commouerunt. Hæc est mens Vatis; nefcio vti se alij extrent. Nil enim aliud dicit, quām post defluxum, id est, natationem, successisse ripæ ad leuandos aëtus. Itaque cogimus accipere defluoret, pro defluxisset. Est finius secundus, ipsius amnis cursus: & optimè fluvio, quia defluret.

¶ Non desitit Ascanius à consequenda laude, ar-
repta occasione. Sagittam in cervum direxit, efficit
vero Alesto, ne iactus cassus esset; itaque sagitta pe-
netrato vtero ad ilia peruenit. Ad apparatum iactus
pertinet illud, *acta nuptio sonum*. Illud, *nec dexter er-
ranti Deus absuit*, puto sic concipiendum. Non ab-
fuit dexter, erranti nisi adcesset. q. d. erraret, nisi a-
dcesset. Obseruat hinc Scrutis, vulnus ea parte illa-
tum, vbi non lethale, sed redire in dominum posset
cervus. Si enim ibi cervus morceretur, latraret quicunque
vulneris, ac proinde nulla esset bellii causa.

Décam; alteram ex Erebo commotam Furiam? Le-
uem causam (ait Macrobius) ab imperfecto cervo :
sed cerne Almonis, & Galeſi cadauerā, cerne tumul-
tuantem agrestium turbam feminæ lacrymis. excita-
tam. Quis vero ignorat ex paruis initius bella seui-
fima confusa esse? Exempla multa aduocat Modici-
us, omitto, & addo à me bellum atrocissimum
inter Cyzicum, & Argonautas, quod ortum ab una
tantum Cyzici imprudentia, qui inter venandum
leonem occidit, vnum ex his, quo Cybele veheba-
tur. Lege Valerium Flaci lib. 3. Argon. & reliquos

Eccl epist.

Affini Aleto brevibus torquata colubris.

Catull. de Nupt. Pel.

Eumenides, quibus anguineo redimita capillo

Frons.

Horat. 2. Car.

Intorti capillis Eumenidum recreantur angues.

Orpheus Furias vocat ὄφιον λοκαμένος & Nonnus lib.

Attalus nullus.

9. VOLVITVR ATTACTV NVLLO, &c.] Hanc anguum insinuationem nullo sensu corporis Ouid. lib.. Metamorph. ita imitans expressit his versibus,

In obsque finis, Aithamani cōque pererrant,

Inspirantque graues animos, nec vulnera membris

Viles ferunt, mens est qua diros fentias iebus.

Inspirare v-

nem.

10. VIPERAM INSPIRANS ANIMAM.] Ita 4.

Georg. de apibus : venenum morsibus inspirant

11. TORTILE COLLO AVRM.] De hoc orna-

Serpentium implicatio.

mento locutus sum iam lib. 5. Ut vero serpens ap-

plicat se collo Amata, ita apud Nonnum lib. 22. di-

cūtūr dracones σχηματες, αιχνηις ιχνηιοις διορυσ,

flestante corucom Bacchi, cui vipsa in cornis. Inde bac-

chantes in Liberalibus inducunt a Clemente αι-

σμερφοι τοις ὄφοις. Ita & Arnobius lib. 5. Circumpli-

Tenia vites.

12. TENIA.] Isidorus, & Adrian. Jun. explicant,

a. Ac dum prima lues vdo sublapsa veneno

355 Pertinetat sensus, atque ossibus implicat ignem:

Nec dum animus toto percepit pectori flammam,
Mollius, & solito matrum de more locuta est,

Multa super nata lacrymans, Phrygiisque Hymenaeis.

b. Exsulib[us]ne datur ducenda Lauinia Teucris,

360 O genitor? nec te miseret natæq[ue], tuique.

c. Nec matris miseret, quam primo Aquilone relinquit
Perfidus, alta petens, abducta virgine, prædo.

d. An non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor,
Ledæamque Helenam Troianas vexit ad arces.

365 e. Quid tua sancta Fides, quid cura antiqua tuorum,
Et consanguineo toties data dextera Turno?

f. Si gener externa petitur de gente Latinis,

Idq[ue]; sedet Faunique premunt te iussa parentis:

Omnem equidem sceptris terram, quæ libera nostris

370 Dissidet, externam reor, & sic dicere Diuos.

Et Turno (si prima domus repetatur origo)

Inachus, Acrisiisque patres, mediæq[ue], Mycenæ.

ARGUMENTVM.

Amata rationibus primùm disturbare nuptias contendi, veneno non penitus imbibito.

EXPLICATIO.

NON DVM in ima viscera venenum serpentis penitus influxerat, nondum animus flammis

A extremitatem vittæ dependentem. Puto tamen in hoc Maronis capi simpliciter vittam, locutione poetica. Sicut enim vis Herculis, nihil est aliud, quam Hercules, obseruator Gifanio in Lucretium, Germano in Virgilium, Lambino in Horatium: ita tenia vitta, nihil est aliud, quam vitta. Itaque cum lib. 5. audis:

Purpureis ibam evincti tempora teniis,
tantum intelligit evinctos vittis. Et cum Arnobius lib. 1. scribit, venerab[us] veteris in arboribus tenias, tantum vittatas arbore capi. Fui enim soleme Arbores vittas cingere arbore vittis. Quid quod Festus ex Verrio tantum interpretatur teniam, ornatum lanum capit[us] honoris; quod probat ex Cacilio, Ennio, Aetio. Vide illum. Et Lucianus de domo, ita hanc vitem explicat; Τενία τὸ διπέπερ τῆς ἀρινγός οὐνδής. & tenia ligat flumenes crine. An est aliud vitta? Certum est ebrios coronariorum. Atquebrius Alcibiades apud Platонem in Symposio ait. Καὶ τὴν περιθή ἔχω τὰ τρία: Βενίο habens tenias in capite. Non nego tenias alias esse à coronis & vittis, sed dico saepe sumi pro coronis aut vittis: & in hoc Virgilij loco id mihi liquidum. Et cum Lucian. in Dialog. mort. Alexandri inducit θάστερον Ιωνία λευκή πλευραλώ, evincto capite tenia alba, aliudne intellexit, quam Regium diadema? Sed de teniis iam ego in,

IN VII. ÆNEIDOS.

filie. Ludit quippe Poëta in ambiguitate verbi duco. Ac proinde concludit, nec te miseret natæq[ue] tuique quia non es illam visurus amplius.

c. Ac proinde nec te miseret: nam qui est exsul, & perpetuus erro, perfidus exinde erit, alta petet, virginem secum auferat immanissimus prædo, relinquat me cum primùm venti flare cœperint.

d. Firmat domésticis exemplis, & reuocat recentem memoriam Paridis, qui pector (quid facit miles?) Helenam rapuit, nullo iure hospitalitatis seruato, filiam Ledæ, ac proinde Regali matre gentiam, vexitque secum ad Troiam, qua audacia nulla maior. Hæc ratio eò tendit, vt prober, faciliorem foræ Æneæ hanc rapinam, cum illi Latinus filiam in manum tradat.

e. Sequitur altera ratio. Posit tecum Fides, quæ magna est virtus, & tuorum cura, & dura dextera Turno confanguinco. Quasi dicat: Partes sunt Fidei, tuorum curam gerere, confanguinitatis iura seruare, seruare religionem datae dextera non semel, sed saepe.

f. Posset obiicere Latinus, danda est externo. Diluit hoc Amata. Externus est, qui à tuo Regno & potestate discretus est. Is est Turnus: nam tamet in longinquo oris non natus, tamen ditionis tuae non est. Itaque argumentum politum est in noua notione, & explicatione huius vocis extermus. Deinde confirmat: nam Turni maiores sunt Inachus, & Acri-

sius Reges Mycenarum. Huic ergo ex paterno ora-

culo danda est filia: nam hic vere est externus: non Æneæ, qui exsul. Aliud latenter agit Amata, ne vi-

delicit Æneæ detur, qui vere Italus, ut qui à Dar-

dano originem duceret. Absoluo breuiter, quæ per-

tinent ad natales Turni, quos h[ic] attingit. Inachus,

& Acrisus fuente Reges Argivorum, diuero quis-

que tempore: & constans erat fama aut ab illo, aut ab hoc duci Turni originem. Ab Inacho obsecutor,

tantum propter colonias missas ab eo Rege in Italiam. Ab Acriso clarius: ferebatur quippe Turnus natales ducere ab Danaë filia Acrisi, quam pater in arca inclusam in mare abiecit, quæ appulsa in littus Appulum, ducta est ad Regem Pilumnum, qui

eam in uxorem accepit, unde natus Daunus pater

Turni. Porro de Danaë inclusa in turri, & ibi præ-

gnante à Ioue in aurum verso, quæ causa fuit erro-

ris, unde cuncte suppter notitia.

NOTÆ.

Sublabor de vñensis.

Vñdum.

Imitatio.

Matronalis gaudiis.

filie.

A πτυρὸς, πρωχὸς, δύσηολος: acer, amarus, asper, difficilis, & similis; que voces nihil cum mollitudine. Ouidius lib. 1. de Pont. Eleg. 7. directè opponit alperitatem, & mollitudinem, eo versiculo:

Pectora mollescant, asperitaque fugit.

4. EXSVLBVSNE DATVR, &c.] Existim versa-
tum Poëtam in Eurip. loco isto, qui habetur in Sup-
plicib.

Imitatio.

Ηὲ καὶ φάριν δεκάδος, εἰ Κραστηρός,
Οὔτις κύριος μήδος, Θεατροῖς Φοίβη Ζυγίς
Επιστον δέος έδωλας αἵ γεωτραν Θεαν.

Δαμαρίου δὲ θεολεπτὸν δόμα συμπλέξας τὸ σύν
Ηλικούρας θύεις.

Quo in numero tu es, cum sapiens non sis;
Qui filias, oraculis Phœbi conficitus

Sic dedisti peregrinis, ut viventibus Diis.
Mitsens splendida familiam tuam pallua
Vulnusque domos.

5. PERFIDVS.] Obseruauit loca quæ pectora, qui-
bus perfidi dicitur amatores, qui sunt fugaces, quod
cibus amator fugiens.

Perfidus dicitur amatores, qui sunt fugaces, quod
cibus amator fugiens.

De isto lib. 1. de Remed.

Perfide Demophoon, fido as clamabat ad undas.

Medea quoque Iasoni desertori perfidiam obiicit.

Quamvis perfidia tecum scelerate perficit.

C Dido etiam Æneam lib. 4. parantem fugam perfidum
vocat.

6. ABDVCTA VIRGINE PRÆDO.] Recte, ait Germ. allusum ad γαμοντούσας, & γαμαζούσας. Re-
peries id verbis lib. 1. Epig. vbi Helena timens no-
num prædonem, ait :

Μη πάλιν ἀλλος ἐλύτη με γαμοντούσας αἴρεις Αχαιοῖς.
Vbi Brodæus, γαμοντούσας id est, adulter. Virgilio pla-

cuit prædo. Et abducta, ait, vt in re simili Catull. in Abductor.

Nupt. Pelci.

Siccine me partis abductam perfide ab oris.

7. PHRYGIVS PASTOR.] Maximus Tyrius dis-
sert. 13. Celebratur mulieris cuiusdam ex Peloponneso for-
ma. Continuo barbare homo ab Ida usque adnanigat :

ma. Continuo barbare homo ab Ida usque adnanigat :

qui agricultor tantum, sed qui ministores agricultoris esse solent, ma-

gique otio, & quieti addicti, magis pacis studioſi, ποιητὴς καὶ

Gandæc, pastor, & bubulcus. Idem dissert. 24. loquens

de Paride οὐαῖς πειρός, Troiani pastoris. Ex Virgilio

Horat. Od. 1. lib. 1.

Pastor cum traheret per freta nauibus

Ideis Helenam perfidus hospitam.

Ab Ouid. in epist. ad Propert. Eleg. 2. lib. 2. Paris di-

citur pector. Cicero etiam epist. 16. lib. 1. ad Attic. pector

Iada.

8. LEDÆAMQVE HELENAM.] Ita vulgo omnes

tam Græci, quam Latini, & nihil receptius. Sed Poë-

ta quidam apud Athen. lib. 8. Helenam facit filiam

Nemesis his versibus,

Τοῖς ἡμέρας τραγῳδίαι Ελένη θεοῦ μεταστρέψαται,
Τὸν ποτε καλλιεργούσα Νεμέση, φιλότητα μεγεῖτα
Ζεὺς θεῶν θεατροῦ θεοῦ κράτερας ὅτις αἰταγμένης:

Hinc Helenæ admiranda viris est terrena nata,

Quam Nemesis commissa Ioui pulcherima virgo

Calicolum Ragi peperit vi foris coacta.

Quis hic Poëta an Cyprus, an Stafinus ipse ambi-

git Athenæus, in posteriore video doctos incli-

nare. Sed sciendum ex Lastantio lib. 1. cap. 21. Le-

Leda dicta dan post mortem, distam Nemesis à Gentilibus, et Nemesis.

F. 2 qui

qui mortuis solebant mutare nomina. De quo iam supra, vbi locutus sumus de Circe, & Matrica.

9. Quid tva sancta fides?] Vide liberum in absente Turnum. Verè enim dixit Caffiod. epist. 15. lib. 1. *Pervie sunt enim semper iniurias facultates absentium. Addo, & honores. Hic enim nulla habita cura honoris Turni.*

10. Si gener, &c.] Vide Victor. lib. 26. cap. 5. vbi narratione quapiam illustrat hunc locum. Et adiungo à me locum non multò dissimilem Plinij in Paneg. vbi loquens de adoptione, qua Nerua Traianum adoptauit, ita ait: *An Senatus Populusque Romani exercitus, provincias, socios transiijssimus unius successorem ex sinu vxoris accipias? summeq[ue] potestatis hædemantum inira doxum tuam queris? Non per totam ciuitatem circumferas oculos, & hunc tibi proximum, hunc coniunctissimum existimes, quem optimum, quem Diu simillimum inuenies?* Quibus ait, in eligendo successore ad Imperium, illum debere censi, coniunctum sanguine, qui optimus, etiam si ex alieno genere: non qui ex sinu vxoris accipitur, si is non optimus. Et locum Soph. in Antig. vbi Creon volens interficere cognatam Antigonem, dicit pro-

Absentia
expeditio-
naris.Successor
Imperi, quis
esse debet.

*His vbi nequicquam dictis experta, Latinum
Contrà stare videt: penitusque in viscera lapsum
375 Serpentis furiale malum, totamque pererrat:
Tum verò infelix ingentibus excita monstris,
Immensam sine more fuit lymphata per vrbem.
b Ceu quondam torto volitans sub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
380 Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curuatis fertur spatiis: stupet infacia turba,
Impubisque manus mirata volubile buxum:
Dant animos plagæ; non cursu segnior illo
Per medias vrbes agitur, populisque feroce.
385 c Quin etiam in sylvas, simulato numine Bacchi
(Maius adorta nefas, maiorēmque orsa furorem)
Etuolat, & natam frondosis montibus abdit,
Quò thalamum eripiat Teucris, tædāsque moretur.
Euoë Bacche fremens, solum te virgine dignum
390 Vociferans: etenim molles tibi sumere thyrsos,
Te lustrare choro, sacrum tibi pascerre crinem.*

A R G U M E N T U M.

Procedit Regina in furias, recipio iara penitus veneno
intra viscera.

E X P L I C A T I O.

NON expugnatur rationibus illis Latinus; stat non alter, quam rupes præterita fluctibus. Interim serpentis lues lapla iam penitus in viscera totam Regitiam occupat, eratque non iam per curram, sed ossa, & venas, ac tum vix credas quibus monstris excitaretur, ut per vrbem fureret. Sunt hic monstra imagines illæ, quæ Reginæ animo obii-

Cibantur, afferente dolore illa phantasmatu. Sime more est, sine exemplo, ait Seru. Lege, quæ de hac voce lib. 8.

b Adhibet comparationem negotio aptam. Solent pueri in atris adiūtum turbinem flagello agitare. Vide verò vti in puerili ludo viuidè, & non pueriliter. Volitat turbo sub verbere circum atria; nam magno in gyro, ideo postea curvatio spatiis. Agitur scutica (habenam hic vocat) stupent præ admiratio-ne pueri, ut qui inscij, ut qui impubes, ac proinde nondum majoribus assueti. Plagæ iterum & sœpe inflicta turbinem versant, neque finunt cessare. Ergo Amata non segnior per medias vrbes furens agitur, rotatur, volitat. Dicit feroce populos, quos ipsa scilicet mouebat ad ferocitatem furor suo.

c Ecce verò furorem, verius nefas ultra omnem modum. Natam in sylvas abdit, simulat Bacchi fe-

sta,

pinqitatis rationitem duendam à bontate, & virtute. Itaque illi erunt cognati, qui boni sunt, etiam cognati ex aliena familia: contrà cognati duendi sunt boni alieni, si mali fuerint. Hanc enim sententiam elicio ex verbis illius, præsertim ex istis,

εἰ δὲ τὰ διάσποντα
Αντρας, Σπήλαια καρπα τάσσεται
σε πρὸς κομαῖς
Μαλισκα, ἀλαν ποτίους alienos.

ii. DICERE DIVOS.] Adscribo hoc doctissimo viro Germano. Dicito antiquis pro oraculo fuit. Aetius in armorum iudicio: *Aperit faur dictio, si in dictio pro telligas. Pacuvius Peribcea: Flexa, non falsa autem auctoritate dictio Delphis solet. Linus lib. 8. Autem ab Tareniniis in Italia data dictio erat, caneret Acherasiam aquam, Pandulianque urbem, ibi fatus eius terminum dari. Fortasse (addit idem) quia Græcis λόγοι etiam est oraculum. Bene. Inde enim prouerbiali veluti forma Pollux lib. 1. εἰ θεοὶ λόγοι: *Dicte ex Deo venti. Adhaec præditiones esse oraculorum quis nescit?**

12. IN ACHVS.] Huius ævo floruisse Mosæ scribit Clemens lib. 1. Strom. cap. 10.

Diction ex
Deo.
Prouerb.

I N VII. ÆNEIDOS.

A pag. 404. φέρεται τις καὶ μανιάν παραπομένη: Bacchicū quidam vibrans, & furiale. Sic & ab Plutar. Olympias Alexandri marer inducitur ἡ θυσιαρίς Κύπρος Καρεντεραπ; narrat hoc in vita eius Principis.

4. LYMPHATICA.] Cur furentes dicantur lymphatici, hærent adhuc doch. Creditum veteribus eos futore coripi, qui in aquis Nympharum imaginem ma-

vidissent. Sed hoc tritum. Deinde, sicut Larthi, & Alters.

Ceriti dicuntur, qui Laruarum, & Cereris furiis aguntur, ita lymphati, qui furiis Nympharum. Iratæ enim Nymphæ, præfertim si nuda conspicerentur, perpetuo furore inspæctores suos mulcabant; hi Græcis νυμφόν παραπομένον dicebantur. Nam videlicet, quas hodie Lymphas, olim Nymphas vocabant. Cuius

Rupis sermo ad hominem. 1. CONTRA STARE.] Vide, vt explicui. Non enim dubium, quin representet imaginem rupis eius, de qua ipse in 6.

Nec magis incepio vulum sermone mouetur, Quam si dura filex, aut stet Marpesia cautes.

Et de eodem Latino in hoc libro;

Illa vultu pelagi rupes immota ressistit.

Lege vtrunque locum, vt hunc exornes.

2. PENITVS.] Vox ista, & aliae hæc signarissimè, vt quæ sententiam integrum ab superiori discriminet. Hic, penitus lapsum venenum, prius tantum lues sublapsa. Hic, in viscera, ibi tantum, pertenui sensus. Hic, totam pererrat, ibi, Nec dum animus toto percipit peccore flammam. Ideo hæc ingentibus monstris agitur, & fari sine more, ibi mollius, & matrona de more. Itaque quamvis ibi dicatur, arque offissus implicat ignem, tantum conatus Furia exprimitur. Sicut in superioreibus illis, præcordia ad initia fibidit. Dicit enim, quid tum aggressa Aleæto, non quid gestum.

3. INGENIBVS EXCITA MONSTRIS.] Habet hoc Poëta, vt cui rei semel habet, eidem insistat tecnicissime. Adumbrait, vt vides, bacchantes feminas. Quoties eò recurrit? Hic ingenibus excita morbris, furii lymphata, per medianas vrbes agitur, euolat, fremit, vociferatur. Quid deinde, furii accessus pectora matres: ultatibus aethra complevit. Et Regina ipsa, sanguineam torquentem, illamque Aleæto stimulis agit undique Bacchi. Libenter hæc adnotauit ad imitationem poëtos. Non dissimilia Eurip. in Oreste eidem sermoni identidem insistens, ποτέος, δι' οἷαν νῦν τεχνηταὶ μενιάτον: D

maris sanguis ipsum rotat insanius. Eundem Eumenides εξεμπλωτοὶ φέροι, exigitam metu. Idem iterum, σεμνοῖς απὸ ποδὸς ἀρπαζον, ἀλεῖτο προστιθεντα. Iterum, μεμυτοὶ, φεύγοντες: γένος μανιάς, & λύσας μανιάς: & μανιάς αἰλυνον, καὶ φίλοις, morbus furens, furor insaniensis, insanius errans, & terroribus. Similis furor Iocastæ apud Statium lib. II. Theb.

Expanit famam, nec tardè credit, ibat
Scissa comas, vulnique, & pectora mida cruento.
Non sexus decoris memor. Ponibea qualis
Mater ad insani scandebat culmina montis
Promissum saeo caput allatura Lyeo.

Similis Imilces vxoris Annibalis apud Silium lib. 4.

Atque urbem completi moysi clamoris Imilce.
Edonis ut Pangæ super Trietevide mota.

It inga, & inclusum suspirat pectora Bacchum.

Homer. 12. Iliad. de furente Andromacha, μανιά
τον Bacchanti similis. Non abit locus aliis Statij 1.

Theb. de furente femina:

—puls ex animo genitörque, pudorque,
Et metus, ipsa vltro fatus plangoribus amens

Telta replet, vacuumque ferens velamine pectus.

Verissimè Seneca lib. 2. de Ira cap. 35. Liquit decor
omnis iras. Vides enim vt omnes istæ vltro decorum
inscantur. Sic & Theodosia Augusta apud Cedren.

Cerda in Æneid. tom. 2.

F 3 Ab

Garrulus in lasso cur annulus orbe vegetatur?

Cedat ut argutis obvia turba trachis.

Hic enim annulus longè à turbine. Eiusdem memini-
nit alias locis ter, aut quater. Itaque falsus Alberi-
cus in lib. Virgilian. 1. e. qui ait τροχοὶ

Phocyllidis respondere turbini. Neque confundit
Acro, vt quidam falsò putant. Aperte discriminant
Mercur. in Gymnast. & Velserus in Notis ad mo-

numenta Augustæ Vindelicor. Est ergo turbo, quem
Graci vocant Κυκλοί, quémque in Graeco Epigram.

Turbo quid.

Ita descriptum habes.

Oī δι' ὅπ' ἵππον οὐρανοῖς θοάς Κυκλούς ἔχοντες

Ἐπερπετεῖς ποτέ εἰς τροχοῖς.

At pueri scyali ludentes turbine acuto.

Verebant lato quisque fumum in tritio.

Et apud Tibullum Eleg. 5. lib. 1. cap. 57. τροχοὶ θάυμα.

Martialis:

Namque agor, ut per plana citus sola verbere turbo,

Quem color adsteta versat ab arte puer.

—pronubam thalamo feram

Ye ipsa pinum.

Ibidem in Choro,

Multidam tam tempus erit succendere pinum.

Ouid. i. Fast.

Dum tamen bac sient, vidua cessate pueras,

Exoptat puro pinea teda dies.

Catul. in Carmine Nuptriali: pineam quate redam.

Varro lib. 2. de vita Populi Rom. Cum a nouis nuptiis

ignis in fuce afferetur, de foco eius sumpus, cum fax ex

pino ablata esset, ut campuer ingenuis afferret. Id est Varro

in Gerundo. Confidit multorum tota Roma,

qua noctu nubere solita, etiam pinae fas indicat. Sunt

qui enixè contendant in nonnullis horum alter le-

gendum, præsternim in Catullo, pineam tadem, in his

est Parthenius. Sed nihil me mouent, vt recedam à

receptiōni lectionibus. Scio. scribere Plinium c.

18.lib.16. Spina nuptiarum facibus auctorissima, quoniam

tide fecerint pastores, qui repurum Sabinos, ut auctor est

Messius. Sed cur ex hoc loco Parthen. legit pī-

neam in Catullo, & non pineam ex infinitis aliis? In

duplici enim loco Virgilij, in duplici Seneca, in du-

plici Varonis, in Ouidio perpetui librorum con-

fensus dicit nos ad pinum. Præsternim cūm adiciat

Plinius: Nunc facibus carpinus, & corylus familiarissime.

& ex variis Itaque ex variis arboribus eas fieri perspicuum est.

arboribus. Qui ex spinō volunt factas has faculas, credo illos

sequi opinionem veterum, qui adhibebant spinum

pellendis noxiis, de qua re latè Ouid. 6. Fast. Sed

contra omnes Criticos, & præsternim contra Iose-

phum Scal. qui in Varrone pīna legit, & Ouid. pī-

nea tada, Delius stomachatur; & in omnibus aut le-

gendum pīnum; nam spinus expers est resina, & tē-

dis inidonea. Sequiturus sum gustum interpretum,

qui pīnum referunt ad faces nuptiales. Sed cur non

dici queat, gestas quoque ab Amata faces, ut bac-

chante, etiam extra animum ad nuptias? nam faces,

potissimum Baccharum, & bacchantium insigne.

Apud Aristophanem Pluto, cūm quispiam di-

ceteret.

Io, Erinnys ēn ἥρα γένεται.

Επίτε τοι μανική! Εγένεται.

Fortasse Erinnys est aliqua ex tragedia.

Quia vulnū pīse ferit furiale, atque tragicum.

Cūm hæc (inquam) quispiam diceret, subiecit sta-

tim Chorus.

Αλλ' ει τέλος δέδασι.

At non gestas faces.

Quasi hoc vñum, quod porissimum erat, decesserit

furenti. Porro de numero facularum, debere esse

quinkue tantum, iam Plutarch. & pī.

9. SVSTINET.] Ipsa videlicet Amata. Dignus

locus, qui animaduertatur. Apud Latinos patrimi

vt plurimum, pueri faces præferabant, alii inter-

duum: de matre rara, quod sciam mentio, & præ-

ter locum fruct Virgilij, vix hic mos aliunde alluc-

cat. Reperi etiam Calpurnian Flaccum Declamat.

28.vbi ait: Ego autem quid faciam? laqueum filia sol-

uum, an flammeum superponam? faciem subenti præferam,

an rogam iacentis accendam? Sed Græcum esse ritum,

clarè liquet ex Eurip.vbi in Phœniss. Iocasta loqui-

tur hunc in modum cūm filio Polynice, qui se ab-

sente nuptias contraxerat cūm filia Adrastii.

Εγώ δέ τέλος δέδασι φάσι

Νομίους εἰρήνης μαρτυρία.

Ego vero neque lumen ignis accendi tibi

Legitimum in nuptiis,

Vide decet matrem beatam.

Matres pre-
ferebant fa-
ces nuptia-
les.

A Interpres Apollonij in lib.4. Arg. clare ait, ἡ παν-
τοῖον μητρὸν δεῖχθεῖ τὸ γαμοῦ: nubentium ma-
tribus moris fuit faces in nuptiis preferre. Apud Apollo-
nium ipsum Iuno, quæ Therin nutriuerat instar ma-
tris, faciem se in eius nuptiis prætulisse testatur cūm
ait:

—αὐτὴν δὲ στασιαὶ χειρῶν ἀρχοντος

Ιψη ego flammas meis manibus presuli

Nuptiales.

Apud Basilium Episc. Seleucia lib. i. Teclæ, pater
cuicudam virginis ait sibi fusile in votis γαμίλων
ἀπὸ λαυρᾶς, accendere nuptiales facem;

10. HYMENÆOS.] Abundat alibi:

B 11. SANGVINEAM TORQVENS ACIEM.] Est Toruus in-
hoc, quod lib. 4. Sanguineam voluens aciem. Indicat
toruus intuitum. Græci βλαπτερινοὶ, atque etiam
τραχεῖα: nam in tragœdiis torui, & truculenti

12. TORVM.] Id est, toruē, si nostros separatis,
qui ita explicant. Sed malo, vt subaudias verbum,
aut sermonem ex Græcorum canone, vt dicat, inclina-
tum toruū, & minacem sermonem.

13. Io.] Onines penè affectus continet, dolen-
tes, exultantes, furentes. De primis Ouid. 4. Fast. de
Proserpina rapta:

—Illa quidem clamabat, Io, charissima mater,

Anferor.

De alteris Dio loquens de militibus in Claudi lib-
ertum iο cānibis, αὐμβούς τε ιερούς τε τὸ
Σπουργεύον, τοιούτους: Clamantes statim illud tritum,
Io, Saturnalia. De tertuis Val. Flac. 6. Arg.

Sporta sua strepere tabe, Mars fennus ab altis

Hoffis, Io, conclamat equis.

In Virgilio possis capere aut primos, aut ultimos.
Primos propter illud, Si qua piis animis, &c. ultimos
propter orituratem, & aciem sanguineam.

14. AVDITE, &c.] Par illud Homericum Imitatio.
Iliad. 18.

Κλῆτε κατίγονοι Νηριδες, ἐφό δὲ παραγαγεῖ

Εἴδετε δικαιούσας τούτην εἰς κύρια θυμῷ:

Audite sorores Nereides, vt bene omnes

Sciatis audientes quanti meo infint dolores animo.

Integro Virgilij loco hæsit Silius lib. 4. repræsentans
querelas Imilces xvoris Annibalis. Lega ab eo loco,

Clamat, Io, conix quocunque in cardine mundi.

15. IVRIS MATERNI.] Non dubium, quin lo-
quatur cum respectu ad leges de liberis, qui sunt sub
potestate parentum, nec dum emancipiati, sed adhuc
patrī iuris.

16. REMORDET.] Illustrauit lib. i. Aeneidos,
Adi.

17. SOLVITE CRINALES VITTAS.] Nam hic vi-
delicet habitus Baccharum, quod iam supra ex He-
liodoro, & alius firmaui. Hic exhibeo Ouid. lib. 4.
Metamorph.

Pectora pelle tegi, crinales soluere vittas,

Servia comis, manibus frondentes sumere thyrsos,

Et Liuum lib. 39. Matronas Baccharum habent crini-
bus passis cum ardentiibus facibus decurrere ad Tyberim.
Nonnum lib. 14. Dionys. de quapiam Baccha:

Πλοχαὶ εἰλικρίταις ἵπαστοι καρπῶν:

Comas intortas mouens capitum.

Solutas quippe intelligit, vt Catull. Splendidas qua-
tiunt comas. Claud. de 4. Cons. Hon. crinēque solu-
entes Manades.

18. VITTAS.] Hortatur, vt depontant signum
matronalis verecundiae: huic enim vñi vitta seruie-
bant. Ouid. i. de Art.

IN VII. AENEIDOS.

Est procul vitta temores, insigne pudoris.

Idem 2. Metamorph. de virgine Nonacrina,

Vitta coeruleat neglecto alba capillos.

Valer. lib. 8. Arg.

Vlta virgineis tum flens dedit ocula vittis.

Inde amissa virginitate idem Ouid. de Sylua sic

scribit 3. Fast.

Decidit ante sacros lanaea vitta focos.

Videntur autem Poëtae locuti ex Romano more,

quo matronis in vñi erant vittæ. Val. Max. cap. 2. lib.

5. Sanxit Senatus, vt feminis semina viri cederent, confessus

plus saluus in stola, quam in armis fuisse, vetustisque au-

rium insignibus nostrum vitta discriben adiicit. Quippe

illigat comæ pudorem indicant, foluta licentiam.

Optatus Africanus scriptor ita lib. 6. scribit in Do-

nacristas: Inuenitis igitur huīsmodi virgines, qua iam spī-

ritualiter nupserint, quasi secundò coegerit ad nuptias: vt

crimes in eum soluerint imperiis. Hoc nec mulieres patiuntur,

qua carnaliter nubunt, ex quibus si aliqui marium

magare contigerit, non reperitur illa temporalis festivitas.

A 19. CAPITE ORGIA.] De his iam alibi. Hic ad- Orgia, quæ

noto, nullum fortasse locum illustriorem esse isto finit.

Maroniano ad sciendum quæ sint orgia. Ait enim;

capite orgia. Sunt ergo orgia, thyrsus, rami, pélles, &

cetera omnia, quibus peragi solita Bacchi festa. Id,

ni fallor, indicat hic locus. Hinc traduci vocem ad

significanda festa, nihil est mirum. Quia vero

haec vox tota est facrorum, notabis obiter, inde

fortasse dici Græcis ὅπερι terram illam, que sacra

Dius est, eorumque cultui attributa. Pollux lib. 1:

3. Sanxit Ὅροις πάνται οἱ ιεροὶ, & ἐπὶ τοῖς Tellus inculta, ac Diis

orgas dicuntur. Innuit quippe in voce Ὅροις cani

coli non posse ad vñi mortalium. Non enim aliter

Orgas, quæ

ζεὺς Ὅροις dicuntur sacra Diis animalia.

20. INTER SYLVAS.] Propriet, & ex disciplina Bacchantiū

bacchantum. Plutarch. in lib. 10. τοῦ τε οἴνου. Βακχοὶ οἴνοι.

vixi μαρναρίδης Διόνυσος αὐδίστοις Ιπατίς αὐαναρίδης.

Bacchum Eumeni versantem currentemque in montibus in-

ter feminas vesanis. innocent honoribus.

* Postquam visa satis primos acuisse furores,

Terricula-
menta pue-
rorum unde
habent ori-
ginem.

Admonet me Callimachus (hoc venia tua Lector) A moris, quem aperiam. Terricula menta ista, quae solent infantibus proponi, ut quiscent aut ploratu, aut ab re quauis alta, Hispani oves dicimus, trahunt originem iam olim ab antiquo auro. Versus Callimachi aperientis hunc morem hi sunt, loquitur autem de Cycloibus.

Ἄλλοτε περάπον τοῖς αἴπει θέα μητρέει τεύχοι,
Μήτρη μόνο Κύκλωπος ἐγένετο παιδί καλίσπει,
Ἄρην δὲ σερόπον. Οὐδὲ δύομενος ἐν μυχάστοιο
Εργεῖ Ερυξίνε, αποδινή κεχρημένος αἴθρη.
Αυτίας τοῦ περιπομφόμενος οὐδὲ τετελός
Δύνει τον κώλωπος, Θερέαν δέ τοι φερεις χειρας.

Nescio enim quomodo ista, quae per manibus habemus, afficiunt nos, sullorum originem altius repetamus. Versus Callimachi ita redde.

Cum puellarum aliqua proutrum quidpiam in matrem fecerit,

Mater quidem Cyclopas aduocat contra filiam suam, Argos, aut Steropen. Ex eisibus vero interioribus

Mercurius exsilit, carbonem aro illitus.

Protinus ille puellam territat: illa vero ad genitricis Configit sinus, posens manus in illius oculis.

Et Mercurius quidem pra aliis adest, quasi illum remittant Cyclopes ad illa terricula menta: nam is Deus

a Tum vero ad vocem celeres, qua buccina signum

520 Dira dedit, raptis concurrunt vndique telis
Indomiti agricolae, nec non & Troja pubes
Ascanio auxilium castris effundit apertis.

b Dixérere acies: non iam certamine agresti,
Stipitibus duris agitur, sudibusque præfutis:

525 Sed ferro ancipiti decernunt; atraque latè
Horrescit strictis seges ensibus: æraque fulgent
Sole laceffita, & lucem sub nubila iactant.

c Fluctus vti primo coepit cum albescere vento,
Paulatim sele tollit mare, & altius vndas

530 Erigit, inde imo confurgit ad æthera fundo.
d Hic iuuenis primam ante aciem stridente sagitta
Natorum Tyrri fuerat qui maximus Almon,
Sternitur: hæsit enim sub gutture vulnus, & vdae
Vocis iter, tenuemque inclusit sanguine vitam.

535 e Corpora multa virum circa, senioreque Galesus,
Dum paci medium se offert, iustissimus vñus
Qui fuit, Ausoniisque olim ditissimus aruis,
Quinque greges illi balantum, quina redibant
Armenta, & terram centum vertebat aratris.

A R G U M E N T U M .

Venient ad armæ rusticæ, & Troiani: cadiit Almon Tyrri filius, & Galesus senex.

E X P L I C A T I O .

Dato signo à Furia statim ruunt agricolæ
furiosi atque infani; nam hi sunt indomiti. Et
quia multi, ideo concurrunt: & quia bellum subitum,
ideo raptis telis. Troiani vero auxilium præbent Ascanio, non tam vt noceant, quam vt bellum repellant. Cauet enim Poëta ne in crimen improbitatis incurrit. Quia vero salus Regij Principis agebatur, ideo effundit auxilium, & aperit castris. Ita ferme Donatus expendit. Vocat buccinam diram, vt indicet aduerso pugnatum omne.

Aperta ca-
stra, quæ
fint.

c quia multi, ideo concurrunt: & quia bellum subitum, ideo raptis telis. Troiani vero auxilium præbent Ascanio, non tam vt noceant, quam vt bellum repellant. Cauet enim Poëta ne in crimen improbitatis incurrit. Quia vero salus Regij Principis agebatur, ideo effundit auxilium, & aperit castris. Ita ferme Donatus expendit. Vocat buccinam diram, vt indicet aduerso pugnatum omne.

b Orsus belli primus fuerat ab stipitibus, ab torre obusto: cessarunt hæc arma, certatumque est ferro, atque ensibus. Vide vero apparatum armorum ex ferro

ferro ancipiti, id est, vtrinque noxio, quales esse A est depopulat, donec coatti sunt Campani, nihil admodum viribus suis fidentes, egredi portis, & castra ante urbem in aperto communire. Ergo in Poëta, castris aperiis, erit, subdialibus. Sed non dubium, quin simplicius Poëta possit explicari, videlicet aperita fuile castra ad effundendos milites, ea ratione, qua dicimus, aperito ostio erupisse aliquem. Ita Statius dixit 2. Theb.

— despicere agmine facta

Quinquaginta alii fundantur in ordine portis.

4. STIPITIBVS D VRIS, &c.] Simile belli genus representat Liuus lib. 3.4. Iam c. g. h. op. oppugnabantur, saxisque, & sudibus, & omni genere telorum submoebantur a vallo Romani. Statius lib. 4. pines armat stipes.

B 5. SVRIBVSVE PRÆVSTIS.] Propertius etiam lib. 4. Eleg. 1. loquens de Romanis, cum agrestes erant,

Nec rudis infelix miles radiabat in armis,

Miscebant uita prælia nulla stide.

Sudes videtur intellexisse Silius lib. 3. cum scribit:

Contenti parca durasse hætilia flamma.

Item lib. 8. cum scripit:

Gestabant tela, ambulas sine enipide cornos.

Sicut & Statius lib. 4. Th. vii inter arma adhibet — robora flammis

Indurata diu.

C Silius iterum lib. 9. H. pini flagrant clement. Tacitus dat Germanis 2. Ann. p. p. t. tela. Homer. στολὴ ταύπι-
να. Apud Plutarchum in vita Crassi, Spartacus, Sudes inter
& eius socij bellum gerunt εἰς τὸν διατελεῖν τὸν πόλεμον, & vernibus ex
εἰδένει, καὶ δελτοῖς, αρρητοῖς gladiolis, & vernibus ex
coquina quapiam. Certò liquet ex testimonio sudes
fuisse inter misilia, scribente Tibullo lib. 4.

Quis tardaverit sudem melius, celerimve sagittam

Icerit, aut lento perfugerit obvia pilo?

Fefus quoque: Sub vineam iacere dicuntur milites, cum
ad tantibus centuriis iacere dicuntur sudes. Seneca

epist. 89. Sudes torqueat inuentus olim discepit. Profero
& Tacitum lib. 2. Hist. Orthoniani sudes, & immensis

lapidum, ac plumbi, & que moles perfringendis operibus,
obtundisque boſibus expeditum. Clari notat esse misilia
sudes coniungens cum lapidibus, & plumbo.

Non vero otiosè addueta hæc testimonia, ut vide-
lect scias non semper sudes usurpatas in agresti tan-

tum rusticorum certamine, quod hic indicat Maro;
sed in aliis etiam. Hoc enim astruunt nonnulla ex
adductis. Præterea Starius in bello Graecorum lib.

8. Concurrit per inane sudes. Quod sanè bellum longè
à rusticis, inq. inter Graecæ Principes: & lib. 10.
eiudem bellum ait rotatas è muris Thebanis sudes.

Et lib. 1. Achill. in apparatu ad bellum Troianum:
Aut torre sudes, galæisque attollere conis.

Curt. lib. 3. in apparatu Persarum. Quidam igne li-

gnum durauerant. Notetur elegantia Aristophanis in
Pluto, vbi præfutans sudem vocat σφειδανον, quia vi-

delicet acuminato est & acuto ligno in fine, nimis
sim gracilescunt. Cur vero corripit diphthongum

E Poëta? an quia sequitur vocalis, ut vulgus vult? an
quia (didic hoc à Christophoro Rufo in Anteexege-
matib.) diphthongus occupat sedem quintam, non

Diphthongus quando
quia vocalis sequitur? Placer hoc præ vulgari opi-
pi.

Nam Lucretius lib. 3.
Arma placent miseris, detritaque commoda lux

Vulneribus reparantur, inops audacia tutæ est.

3. CASTRIS APERTIS.] Huic loco lucem dat La-

zius lib. 4. Comm. cap. 5. cum inter varia castro-

rum nomina ea quoque inferat, quæ dicta peculia-

riter castra aperi, id est, sub dio, præcunte ad hanc

rem Liuus lib. 23. Agrumque Campanum ferro, ignique

Corda in Encl. tom. 2.

H 3

6. FER.

Anceps fer-
rum. **6. FERRO ANCIPITI.**] Respondet huic ξέρος A
διφνες Homeri, & αμφίπον Calab.lib.1.aliter, nam
bipennem αμφιπον, utrinque ferimem.

7. DECERNVNT.] A Gracis, qui pari significatu
sumunt *newdys* & *stanevndys*.

Seges armo-
rum horret. **8. HORRESQUIT STRICTIS SEGES ENSIBVS.**] Ita in 12.

— strictisque seges mucronibus horret

Ferreas.—

Et in 11.

— tum latè ferreas hastis

Horret ager.—

Et 2. Georg.

— densisque virium seges horruit hastis.

Homerus lib.1.Iliad.

Επειχεν δέ μάχη φθονούσε, οὐδέ οὐχέτο:

Horruit autem pugna corruprix hominum hastis.

Lycophron in Calland.

— πόλενεαν δέ αὐτούς λαζαγέας

Αββάχεις ἀποτινθεῖσε.

Horrebat ut arua segetis hastis splendentes.

Ennius apud Macrob.

— sparsis hastis longis campus splendet & horret.

Alibi idem:

Horrescit telis exercitus affer virisque.

Pulchre quoque Nonnus lib.22. cristas galearum

vocat legemet: nam de duce quodam,

Ἐγένετο βεστον τοποθετολα κατά τετραν:

Telo Biforio secans segetis, quererant in variis galeis.

Videtur mihi Stat. candem rem representare, cum

dixit lib.7.

Telis erat campo belli fluitans imago.

Nam Poëta illam spicarum agitationem solent ex-

plicare per fluctus. Claud.1.in Ruff. seges ferri dixit.

Non hinc abit nota Hesychij, qui Ἀλκυόνem dixi-
scε αὐτοῦ, id est, εργατα αὐτοῦ ὁ οἰκανός, pro hac cu-
spide. Plutarchus etiam in Catone αὐτοῦ dixit pro
mucrone gladij. Scio à nonnullis dici, quid pecu-
liarius intelligi ea voce à Plutarcho.

9. AERA QVE FVLGENT SOLE LACESSITA.] Est
hoc, quod Lucanus dixit

Adventisque acies percussis Sole coruscō

Conspexit relis.—

Aduis etiam Epinausimache,

Ab classe ad urbem tendant, nec quisquam potest

Fulgentium armūm armatus ardorem obtui.

Noster pari fulgore lib.11. Aeneid. campique armis D
sublimibus ardenti. Quem locum vide. Lib. etiam 2.
dixit.

Adentes clypeos, atque era micantia corno.

Euripid. Phoeniss. cùm recenset apparatum bellicum
multa habet eiusmodi, vt cùm alt. παταχαλην απαν-

μελιν αὐτοῦ: Αέneus campus totus fulgurit. Hippo-

medon dicitur ἐσφωνός, fulgurans vultu instar fideris.

Et de Polynice φλέγοντα fulgore. Iterum,

Αὔρα δέ πόλεν νέφος

Αστρῶν πυκνὸν φλέγει,

Σχῆμα φονίν μεχρίς:

Circa urbem nubes

Clypearum densa fulgurat,

Species cruentae pugna.

Homerus 11.Iliad.

χαλκὸς ἔρανον τονον λάμπετο: ferrum

ad celum usque splendebat. Statius libro duodecimo

Theb.

— nec puluere crasso

Armorum lux vixit perit, sed in aethera longum

Frangitur, & medis ardenti in nubibus hastis.

Et de galea Martis lib.3. tubar: & de eiusdem clypeo

lux: & lib.4. Solem radius ignescere ferri.

10. SOLE LACESSITA.] De Polynice Eurip. Armorū
Phoeniss. Sole fulgori.
Εἰς τοια φλέγει έπον βορεῖς δὲ θάλα:

Fulgurans instar Solis matutinis radiis.

Ammianus lib.9.in ipso initio: Cùmque primum Au-
ro: a surgeret, uniuersaque videlicet, armis stellatibus
coruscabat. Valer.11. Arg. facit scuta Argonotarum
lucere perussa Sole. Similia verò Lucretij loca nota-
tauit Germ.hæc,

Corpora que feriant oculos, visumq; laceffant.
Et,

Hæc loca per voces veniant, aurisque laceffant.

Iterum;

Hic odor ipse igitur nares quicunque laceffit.

B Vbi vides vsum verbi in triplici sensu, videlicet, Laceffo ad
oculis, auribus, natibus. Sic tu poteris in gusto, & ta- sensus qua-
etu, si quis dicat, que.

Efca cibi sapidi faucesque gulamque laceffit.

II. Et IVCEM SVB NUBLA IACTANT.] Au- Nubila
disti iam versum Statijs, & mediis ardenti in nubibus armis ful-
goris. Non abit Claudio. 1.Rap.

Hædique terribili surgens per nubila gyro.

Neque ista eiusdem lib.2. in Ruffin. de signis Ro-
manis:

— aliisque videres

Surgere purpuris undantes angubus hastas,
Serpentisque virgo colum suire volatu.

Et Paneg. de 3. Conf. Honori loquens etiam de Ro-
manis signis,

— multisque tumet per nubila serpens.

C Et de 6. Conf.

— mediisque volantia signa

Nubibus.

Audi quoque Silii Musam lib.8.

Agmina sanguinea vibrans in nubila luce.

Ammiano ventus placuit praē nubilis: nam lib.16.
loquens de Romanis signis, dracones quoque cunda-
rum volmina relinquentes in venum. Statius 3. Theb.
ad Solem configit; nam de clypeo Martis, Sole
longè ferri amulius orbis.

12. FLUVTVS VT, &c.] Hunc versum fatis illu-
strabis his, quæ à me latè libro 3. Georg. ad illud,

Fluctus vi in medio caput cum albescere ponit.
vbi & de comparatione ipsa, & dealbedine vnda-
rum Notis 30. & 31. Hic tantum notetur Homerij
comparatio libro 12. Iliados, vbi milites eunt ad
bellum comparat fluctibus maris. Versus sunt.

Kύματα παραλίαις πολυφόροισι θαλάσσαις,
Κρήτας, φαλακρών θεραπείαις, πολλοὶ τάλαι,
Ως Τροίας πολλοὶ ἄλλοι αρπήτες, αὐτέρει πάλλοι
Χαλκοῖ μερμαροίστες ἀμέρημοντινοί:

Initio.

Fluctus effuentes multisoni mariis,
Turgidi, quibusq; fluma albicanis, bi quidem prius, mox

alijs:

Ita quidem Troiani stipati, bi priores, deinde alijs

Ferro fulgentes vnta cum ducibus sequebantur.

Notetur etiam dictum commodè primo vento albe-

Mare quan-

temperat: nam cùm mare incipit turbari, tunc nigri-

cat. Quod ex Aristotelis doctrina iam astruxit Tur-

nibus. Ouid. 1. quoque in initio tempestatis lib.11.

Metamorph.

Cum mare sub noctem tumidis albescere caput

Fluctibus.—

Volo etiam expendas, optimè initium bellii compa-

ratum cum initio tempestatis. Statius certè ipsum

adhuc

ad huc impetum ad bellum comparat 3. Theb. cum A tarum, sonum iaculorum. Ibidem, ἐπειχείλεγε, sonu-
runt arma.

17. HÆSIT ENIM SVB GVTTVRE VVLNVS.] Guttur trā-
Simile ferè mortis genus vñputatum est Homero, fixum.
apud quem Idomeneus Iliad. 13. Asinus transfigit,
ξεψειν οὐδὲ οὐδὲν οὐδὲν: ad ingulum sub mento. Apud Non-

num lib.22. cadit quidam in acie, Κλυψός οὐδὲ
πείρα, ita in gture. Apud Silium lib.4.

Heft barbitricum sub anula guttura telum
Apud eundem lib.5. Carthaginenses duo occum-
bunt transfixi guttura.

18. VD AE VOCIS ITER.] Vdā vocem dixit, vt Vdā vor.
Lucret. liquidum cibara carmen: vt Tryphiod. spinam
Troiani equi ώρω, humidam: vt Pctl. Satyr. prima;
liquidum plasma de eo, quod applicatur gutturi. Hi
omnes indicant flexibilitatem ex imitatione humi-
di; nam quæ humida, flexilia etiam sunt. Huc
pertinent, quæ iam dedi Eclog. 3, ad illud,

Et molli circuīst ansus amplexus acantho.

Theocritus quippe acanthum vocat ὥρω, & Plinius
in epist. liquidum, tantum ob flexibilitatem. Quod
Virgilus reddidit molli acantho. Sed & Græci dicunt
pari energia ὥρων πιον, vitam humidam, de his, qui Opposito.

ficcii. Plutarchus de puerorum institutione, ait,
ὕπαλασσον γένεται νεότης. Vbi iuuentutem vocat Humidū de
humidam, vt lignet teneram esse ad omnia, & facile
juuentutē.

C 19. VOCIS ITER.] Nam per guttur fit ratio, &
motus vocis. Itaque bene Pers. Sat. 1. guttura appellat
mobile.

20. SENIORQUE GALEVS.] Cùm hic mouea-
tur affectus ab astate, vellem, expendas versus Ho-
mericos, qui habentur Iliad. 12. vbi Priamus ita lo-
quitur.

— νέφος τελεί επειχείν
Αἴρει μεταρθρό, σεμαῖαις ωρές οὐρανού
Κείδει, πανταχοῦ παλαιά θανάσιμης τελεί, τη φωνή.
Δλλά στεδνή πολιόν θελαρητούσιν λεγένεται,
Αἰδών αἰρετούσι μέντος μεταρθρόν οὐρανού.
Τέρη δὲ διδίσιον πολεῖ δελασίαι Ερύθροισι:

D — iuuenem omnino decet
Bollo intrefectum, laniatūque acuto ere
Iacere, omniāque morientis decora, quodcumque appre-
reat:

Sed cim iam canum caput, canimque barbam,
Pudendaque deturpant canes interempti senis.
Hoc utique miserrimum est miseris mortalibus.

21. DVM PACI MEDIVM SESE OFFERT.] Le-
do doctissimum caput Macrobij 4. lib. item Saturni
vbi tractat οὐρανού, quæ Virgilius mouet à causis; &
principe loco exemplum hoc adhibet.

22. IVSTISSIMVS.] Ita 1. Aeneidos de cadente in Iusti etiam
in bello ca-
dunt. Ripheo,

— cadit & Ripheus instissimus vnius,
Qui fuit in Tencris.

E Recedit itaque ait Tacitus 2. Annal. in pace carcas, &
merita spectaculi bellum ingrati, innocentes, ac noxiros iux-
tagadere. Et de re simili Sallust. Catil. iuxta bonos, &
malos libidinosi interficere. Vide vero vii conquestio-
nem excitet, & affectum moueat ab homine iusto
interfecto, quasi hoc indignum esset. Non abit con-
questio Homericus 6. Iliad. de Axylo, quem interfecit
Diomedes, qui tamē Axylus,

Αφροδίτης φίλος, φίλος δὲ οὐρανού,
Πάντες δὲ φίλοι οὐρανού οὐρανού:

Erat diues opum, & hominibus benignus.
Omnes enim comiter excipiebat, secus vix ad inclem-

Huc

Huc pertinet locus Sophoclis in Electra, vbi ait in dignum esse, ut iustus patiatur. Profero cius verbus.

*τέλος ἐπέντε μοι
πατέντε εἰς τὸ θάλαττα
τελεῖται τὸ μέγιστον τοῦ πλανήτη
νόμιμα τῷ τρόπῳ φερούσαν
εἶχε τὴν ζῆσαν εὐσεβίαν:
Nam te video indignè
Adserfa fortuna
Iactari, cum quae summa infitiae,
Et optima est, eam colueris,
Nempe pietatem erga Deum.
Attuli versionem Viti Winsemij.*

23. QVINQUE GREGES, &c.] Videtur mihi Horatius aspirasse ad magistrum Mufam Od. 16. lib. 2. illis veribus,

Te greges centum, Siculog, centum

Migunt vacce.—

Vbi greges sunt, balantes oves Virgilij: vaccaenugentis, Virgilij armenta. Quamvis vero hic Virgilius greges ouium discriminaret ab armentis boum, certum est autem greges pro armentis quoque confusum sumi. Obnium quippe in Plinio greges buum, lanorum, elephontorum. Et Horatius Od. 2. Epod.

Aut in redacta valle mugientum

Prospectat errantes greges.

24. BALANTVM.] Ita Lucret. lib. 2. Balantum pecudes posuit pro ouibus, cum scripsit,

Praterce teneri tremulis cum vocibus hædi

Cornigeras nonni matres, agnique petulci

Balantum pecudes.—

Est etiam in lib. 6. eiusdem locus, quem potuit imitari Virgilius. Ait Lucret.

Confusuratio venit bubus quoque sepe

Pefilias, etiam pecubus balantibus agor.

Quippe Virgilij armenta respondent illius bubus: balantes huius, illus pecubus balantibus.

*25. REDIBANT.] Astru hic locus non decipi illos, qui census & prouentus annuos vocant redditus à redeundo, non redditus à reddendo. In gratiam huius coniectura afferro Cornelium Nepotem ita scribentem in Themistocle: *Ex qua regione quinquaginta ei (Themistocli) talenta quotannis redibant.**

D Grammatici quasiā verborū etymologias. A πάλαι ducent πάλαιν, ab ὄντειν, ab αἴρειν ἀπνειαν: quid videlicet in pecoribus consistenter diuitiae veterum. Et quidem Proclus. οἱ γὰρ παλαιοὶ εἰς τὸ τυργάνον τὸ παντοῖο: Veteres enim in quadrupedibus diuitias reponebant. Sic & πάλαι εἰς τὸ παλαιό. Vide etiam, quae Imbuo, qua potestare.

26. TERRAM CENTVM VERTEBAT ARATRIS.] Numerus Duo hīc nota: primō, numerum certum positum certus pro incerto, sicut in re pari Horat. lib. 2. Od. 16.

*Te greges centum, Siculog, circum
Migunt vacce.—*

Et Scheca in Troadib.

*— centum
Rura qui sciendam opulenta bobus.*

Deinde hac verborum forma solitas olim significari diuitias potius, quam auri, argenti, aut metalli alterius copia, quia videlicet vnis agrestibus firmissima opes constabant. Rectē enim adducit Seruius illud Catonis, qui interrogatus, quis esset paterfamilias, respondit, illum, qui bene pacit, & bene firmissima arat. Sed iam ad firmamenta. Propert. Eleg. 5. lib. 3.

Nec mihi spille ingis Campania pinguis aratrin.

Et Eleg. 1. lib. 4.

Nam tua cum multi versarent rura innuenci.

Statius lib. 4. Theb.

*Quis ipius Lincae tuas, tua littora multo
Uomere suspendunt.—*

Valerius Flaccus lib. 1. Arg.

— ille Othrym, & Aemum,

Atque inum felix versabat uomere Olympum.

Horatius Od. 1. Epod.

*Non vi iuuenis illigata pluribus
Antra nitantur meis.*

Homerus Iliad. 11.

Αἴγας ὁμοῦ καὶ διεῖ, τὰ δὲ ἀστεῖα τοιαύτα τοιαύτα:

Cupras simil, & boues, que ei multe pafcebantur.

Et lib. 2. loquens de diuitiis Erichthonij, qui erat mortalium ditissimus,

Τὸ τριγχλιαῖς ἵπποις ἔλος πατεῖται θεούτερο:

Huius ter millo equo paludem circa pafcebantur.

Pulcherrimè rem candem Iuuenal. & Persius, dicit Milius Iu-

enim tantum terrarum esse diuitiis ad arandum, quan- uenal. & Per-

tum non possint milui volando pertransire. Prior

Sat. 9. tot milios intra tua prædia lassos. Posterior Sat. 4.

D Dives arat Curibus quantū non milius obverret.

Ad has diuitias, quæ olim in pretio, referunt Graci

Grammatici quasiā verborū etymologias. A πάλαι

ducent πάλαιν, ab ὄντειν, ab αἴρειν ἀπνειαν: quid

videlicet in pecoribus consistenter diuitiae veterum.

Et quidem Proclus. οἱ γὰρ παλαιοὶ εἰς τὸ τυργάνον τὸ παντοῖο: Veteres enim in quadrupedibus diuitias re-

ponebant. Sic & πάλαι εἰς τὸ παλαιό. Vide etiam, quae

Diuitias or-

περὶ τῶν παλαιοθεῶν scribit Noster Bisciola lib. 3. Sub-

sec. cap. ad idem enim pertinent. Aristoteles lib. 1.

Polit. cap. 7. vt magnas diuitias indicaret dixit, βοσ-

κυριατῶν πλάτων: diuitia pecorum. Homines diuities ab

Homer. Iliad. dicuntur πολύποντες, πολυεῖδες, ab agnis,

& bobus.

540 Atque ea per campos æquo dum Marte geruntur,

Promissi Dea facta potens, vbi sanguine bellum

Imbuit, & primæ commisit funera pugnæ,

Deserit Hesperiam, & cœli conuexa per auras

Iunonem viætrix affatur voce superba.

545 b En perfecta tibi bello discordia tristi,

Dic in amicitiam coēant, & foedera iungant,

Quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teucros.

c Hoc etiam his addam, tua si mihi certa voluntas,

Finitimas in bellâ feram rumoribus vrbes,

540 Accen-

550 Accendámque animos infani Martis amore,
Vndique vt auxilio veniant, spargam arma per agros.

A imbutum, qui adhuc est rudis. Vnde præclarè Lipsius Senecam explicans ait, *imbui, perfundi, tingi.* Nec minus præclarè Passeratius illud Propertij Eleg. 1. lib. 4.

Imbuis exemplum prima tu Romile palma.
Explcat, *exemplum instituīs.* Et quidem Poëta pari consecutione postea;

Quandoquidem Ausonio respersi sanguine Teucros, non, *impleri, aut quodvis aliud.* Huc traho Tullium pro Milone, vbi loquens de lege naturali, qua quis vitam suam tuncetur, ait: *Ad quam non dothi, sed scilicet non instituti, sed imbui sumus.* Quo innuit primum ortum legis huius haberii in ipso vita initio. Et Statium lib. 3. Theb. primumque *imbuias sanguine gentes.* Atque etiam Tacit. 1. Ann. qui ote Blei: *mea patiūs cede imbuite manus.* Quibus hortatur, vt cædem à se incipiant. Roges, vnde orta significatio huius verbū. Forræs à vasculis, cùm primo liquore perfunduntur, quod iam alij putarunt, & indicare Horatius videtur eo versu,

*Quo semel est imbuita recens, seruabit odorem
Tessi diu.*

Vbi imbuita tessi, est, primū perfusa; non, vt vul-

ges putat, completa, & saturata. Fortasse etiam Imbuta te-

alitudo orta significatio, videlicet ab infantibus.

*Audi Festum: *Imbuum, quod rei cuiuspiam succumbit, unde infamibus an velint bibere dicentes, bu, syllaba**

contenti sumus. Cato etiam, vt est apud Nonium, in-

*fantum potionem *buas* nominat, tanquam illi hanc locum, & vocem usurpent, quum hallant, tartant, mammant, *Buas.**

*Ad hoc etiam pertinet Budæi riota, qui ait verbum *Cū* esse vagire, & proprium *Erithreanum*, id est, *infan-**

tulorum. *Cū* autem ortum habet à *Cū*: non defunt autem, qui inde deducant verbum *imbui.*

3. PRIMÆ COMMISSIT FTNERA PVGNÆ.] Sunt Pugna semi-

*hac, quæ Statius 3. Th. vocat *semina pugna, & primor-**

dia bellæ.

4. AMICITIAM.] Ita vocat affinitatem, quæ con-

trahenda nuptis Æneas, & Lauinia. Cognationem cognatis.

& consanguinei adhuc amicos se vocant, quasi hæc vox excedat ipsos naturæ gradus. Electra apud So-

phot. loquens cum fratre Oreste.

ετε γέροντε

Mητρὸς σύνης θεα, μᾶλλον, δικαίας φίλος:

— neque enim unquam

Mauris magis, quam mei amicus fuit.

5. CONVEXA.] Harent hic omnes; sed nemo, Conuexa.

meo iudicio, expeditius, quæ Turneb. qui conuexa accipit de Furia, que per auras vecta: nam in 4.

D Georg.

Visque coloratis amnis denexus ab Indis, Lectione Vir-

pro, deuectus. Qui mutant lectionem hunc in mo-

giliiana.

6. INSANI MARTIS AMORE.] Stat. 7. Theb.

ferique insana voluptas.

*7. VT AVXILIO VENIANT.] Propriè: auxilia *auxilium ip-**

bello, quid.

enim semper aliud ascita. Ita auxiliarius miles dire-

cetè oppositus legionario, qui necessariò Romanus. Opposito.

a Tum contrà Iuno. Terrorum, & fraudis abundè est:

Stant belli causæ: pugnat cominus armis;

Quæ fors prima dedit sanguis nouus imbuit arma.

- 555 ^b Talia connubia, & tales celebrent Hymenatos.
Egregium Veneris genus, & Rex ipse Latinus.
^c Te super ætherias errare licentius auras
Haud Pater ipse velit summi Regnator Olympi;
Cede locis: ego, si qua super fortuna laborum est,
560 Ipsa regam. Tales dederat Saturnia voces.
^d Illa autem attollit stridentes anguibus alas,
Cocytique petit sedem, supera ardua linquens.
^e Est locus Italiæ in medio sub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
565 Amsancti valles: densis hunc frondibus atrum
Vrget vtrinque latus nemoris, mediisque fragosus
Dat sonitum saxis, & torto vortice torrens.
^f Hic specus horrendum, & saui spiracula Ditis
Monstrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago
570 Pestiferas aperit fauces: queis condita Erinnys,
Inuisum numen, terras, cœlumque leuabat.

ARGUMENTVM.

*Contenta Iuno vetat plura, illamque cœlo exterminat.
Desribuit locus in quem se Furia abdidit.*

EXPLICATIO.

^a Nihil amplius requirit Iuno à Furia, dicitque
satis esse terrorum; satis fraudium: terrorum;
nam

*Sunt belli causa, pugnatur cominiis armis:
fraudum; nam*

Quae fors prima dedit sanguis nouis imbuti arma.

Videlicet ob ceruum vulneratum dolo Furia. Itaque secundus, & tertius versus explicant primum.

^b Duo hi versus videntur mihi positi cum magno iudicio, ut respondeant pari emphasi, & confectione verbis Furia, quæ etiam irridens dixerat,

Dic in amicitiam cœant, & fædera iungant.

Ergo ridens quoque Iuno, *Talia connubia, &c.* Et quidem hic Seruus irrisione agnoscit ex illo, *Egregium genus, vt, Egregiam vero laudem.*

^c Non respuit Furiam fastidiosè, ut quam videat sibi egregiam operam praefitissimè, sed conferit in Iouem excusationem, qui nolit illam diu versari in luce; & se sit conjecturum quod supereret.

^d Volatum Furia mirè describit ab stridore anguum. *Sedem Cocyti opponit ardus superis.*

^e Describuntur valles Amsancti, in quem se locum Furia mersit. Descriptio petitur à situ, ab notitia, ab horrore arborum, ab torrente. Ab situ; nam in umbilico Italie, & sub altis montibus: ab notitia; nam locus ille nobilis, id est, vbique notus & celebris, ideo sequitur, *memoratus in multis oris: ab horrore arborum; nam locus ille vtrinque vrget atro densissimarum arborum nemore: ab torrente; nam inde se per saxa fluuius frangit, demittitque cum ingenti strepitu vorticofus.*

^f Hoc igitur loci specus est horrendum ab atro, & denso nemore; nam supra,

*—densis hunc frondibus atrum
Vrget vtrinque latus nemoris.*

Quo in specu apparent spiracula Ditis, id est, fauces inferni. Quod deinde explicans addit; *Vorago ingens abrupto Acheronte aperit fauces pestiferas.* Ait vorago propter torrentem, quem supra scriptit: & nominat *fauces*, quæ supra *spiracula*; & *pestiferas* properi noxiū habitatum inde erupentem. Ergo his faucibus se Furia condit, quo factum est, ut terras recrearet, quibus sua præstantia erat oneri; nam hoc est, *lenibat terras.*

NOTÆ.

ⁱ TERRORVM, ET FRAVDIS ABVNDE EST.]

B Quidni Noram Germani subiiciant? Particulam abunde cum eodem casu Sueton. in Iul. coniuxit: *Se iam gloria potentiaz, abunde adeputum.* Idque ad Graecorum imitationem. Nam Aristoteles Eth. *Iustus etiæ.* Apollon. lib. 2. *μάρτιον άλλα.* Cicero ad Attic. *άλλας απειδεῖσις.* Sic & ad 4. Plato de Rep. & in Charm. *Ιουλίων* *άλλων.*

^{2.} STANT BELLi CAVSÆ.] Iacta sunt belli fundamenta. Itaque *stans*, hoc loci respondet verbo *stare.* Hoc potius placet, quam Seruianum: *stans, id est, placent, ut, stans conferre manum.* Nam in hoc significato semper sequatur infinitum necesse est. Aut dictum, *stans belli causa*, ad eum modum, quo Proport. lib. 3. Eleg. 5. *stans prælia:* & Eleg. 3. *Mariana prælia signo stent.*

C ^{3.} BELLi CAVSÆ.] Est hoc, quod Iuppiter apud Statuum libro tertio Thebaid. *Iam semina pugna ipse dedi.*

^{4.} PVGNATVR COMINVS ARMIS.] Quamvis interdum in auctoribus confundantur arma cum telis, tela cum armis: tamen ut plurimum tela sunt, quibus eminens pugnatur, arma, quibus cominus. Itaque studiosè vtraque vox Maroni adiuncta.

^{5.} SANGVIS NOVVS IMBVIT ARMA.] Reuoca huc quæ supra.

^{6.} EGREGIVM VENERIS GENVS.] Id est, filius. Genus pro Sic supra Latinus genus *Fatni*, id est, filius: & in 13. *Latonaq, genus duplex* pro Apolline, & Diana: &

Hora

A Horatius pro Prometheus *Iapeti genus;* & millena. *Gregium ironice.* Sic Electra apud Soph. de Ægypti, *Amans voprosi: præclarus ille florifus.* Liban. de Philippo Macedone, ore Demothenis, *βελισσος.* Ibid. *αλαι γε οι μεσοι δι εινοις: pulchra scilicet benelentia morces.* Antigone apud Sophoclem, *εργασιον* Kpicē.

^{7.} TE SVPER ÆTHERIAS.] Huc respectum à Claud. 1. in Ruff. vbi loquens Iustitia cum Megara, non ulterius bacchabere demens. Desidero indicium Silij lib. 2. vbi Furia, quæ rem gesserat ad gustum Iunonis, dicitur *Iunoni laudata.* Vide quo imperio Virgilii: *Te super, &c. Cede locis, &c. Ipsa regam, &c.* Quid enim Regina Deum laudet vilissimam ministram?

^{8.} CEDE LOCIS, &c.] Clarus Homerii locus Iliad. 1.

*Αλλα σο μηδεν θυσιας αποτιχει, μηθε νοσην
Ημεραι δι τε τανα μενοντος, οφει λεπτων:*

*Sed tu quidem nunc rursus recede, ne te videat
Iuno: mihi autem hec erunt cure, ut persicium.*

^{9.} IPSA REGAM.] Capiendus locus de ductu bellorum, ita ut non solum auspicia sua, sed ductum promittat. Inde postea:

*Nec minus interea extremam Saturnalia bello
Imponit Regina manum.*

Quadrant in hunc locum, vbi bellatura Iuno pronponitur, quæ dixi lib. 1. Æneid. ad illud, *Hic curritus fuit.* Neq; verò dissimili sententia dixit Luppiter apud Stat. 1. Theb.

Haec causa iravum certore reliqua ordine ducam.

^{10.} EST LOCVS ITALIAE IN MEDIO.] Explicui *umbilicum*: nā Amsancti valles in Hirpinis sunt, auctore Plinio lib. 2. c. 93. Atqui Hirpini non longe sunt ab quarta regione Italie, de qua regione cū loquitur idem Plinio lib. 3. cap. 12. vbi peruenit ad agrum Reatinum, qui ibi est, ita ait: *In agro Reatinio Curilia locum, in quo fluctuat insula, Italia umbilicum esse*

Marcus Varro tradit. Paria Solinus c. 7.

^{11.} NOBILIS.] Explicui, notus. Nam ita Plautus Rud.

Quis sceleris nobiles fieri volunt, id est, noti. Contraria

ignobilis pro ignoto. Idem Plaut. Pseud. Peregrina facies

videtur hominis atque ignobilis. Actius apud Diomedem:

est, ignorans. Ego me Argos referam, nam hic sum ignobilis. Denum, quis nescit nobilitatem dictam à notitia? Atque inde est, ut nobilis in malam quoque partem capiatur,

*sicut Græcis *άλισσος*, quæ vox signat hominem &*

virtutibus, & virtutis celebrarem.

^{12.} AMSANCTI VALLES.] Plin. lib. 2. c. 93. In Hir-

pinis Amsancti ad Mephytis adem, locum, quem qui intraveri, moriuntur. Cicero lib. 1. Diuinat. Quid enim?

non videmus, quæ sunt varia terrarum generis ex quibus &

monstera quadam pars est, ut Amsancti in Hirpinis, &

in Asia Plutonia, que vidimus. Seruus ex hoc loco:

Habet aquas sulphureas, ideo grauiores, quia ambiantur fulvis.

Idem autem ibi aditus dicitur inferorum, quod graui odor

iuxta accedentes necat: adeo ut victimæ circa hunc locum

non immolarentur, sed odore perirent ad aquam applicata.

A & hoc erat genus litotioris. Ait Floridus lib. 2. Success. 18. cum, qui hunc locum videat, agitatum statim optimè à Marone expressum; nam montes hinc inde altissimi sunt: & torrentem è Velino lacu maximo impetu, & cum fragore emitte in profundam conualem, ita ut Tartari fauces esse ibi videantur. Demum addit, illuc peruenisse, quæsiséque ab incolis, quodnam nomen eset valli, atque accepisse hoc respōsum, *Amsancti.* Parthalius etiam attestatur se locū hunc vidisse, & ab indigenis vocari Mephytum, & non longè esse à Fregento. Explico Sidoniu epist. 13. lib. 3. vbi lepidè cuiusdam nares taxans: *Nares circumcedentium ventilata duplices Amsancti posse funestat, id est, duo nasi foramina referunt Amsanctum, & Mephytum: nam ut vidisti ex Plinio, Amsancti ad Mephysis adem. Quæsita itaque vicinitas vtriusque loci fecisti. Sed placuit Sidonio Mephytum nominare Amsanctum. Vide que iam attuli ex Parthasio.*

^{13.} FRAGOSVS DAT SONITVM SAXIS, &c.] Curtius lib. 3. de Marfy a flumine: *Ex summo cacumine excurrens in subiectam petram magno strepitu aquarum cadi.* Auctor Thebaidos: *Hic rapax torrentis cadi.*

^{14.} SPIRACVLIA DITIS.] Est hoc, quod in 6. i. Ianua Ditis.

*nia Ditis: in 4. Georg. *σφια Ditis.* Quod prius Ennio*

vñspatrum in Hecuba, aperio offito alti Acherontis. Quod

Liuus liber sexto; ianua Orci. Quod Auctor The-

*baidos, *Hic scissi vellus fauciibus rupis hiat.* Plinii lib.*

2. cap. 93. Spiracula vocant alij Charonæ scrobes, mori-

serum spirirum exhalantes, & apertivæ etiam Strabo memi-

*nit lib. 14. & Aret. medicus. & *χερωνιον* (ait) *επιτιχεις**

διπτερον *χερωνος:* *Exsistunt in Charoneis acutissimi flaus. Charonea*

*Fuit etiam Athenis *χερωνεις* θύρα. Vide Calium lib.*

faucis.

^{15.} HIC VINCULUS, FAMA EFT, ACHERONIS AD VNDAS

Locorum si-

Tandem iter, secus stagnante voragine fauces

Laxat, & horrendos aperit telluris hiatus,

Interdumque nouo perurbat lumine manus.

Multis deinde vagatur, vocante stum caligantem, do-

mores pressas infernis nebulis, profundum noctem. Omitto

reliqua.

^{16.} VORAGO.] Turnebus per *απόπτεια* explicat: Vorago.

nam hæc vorago abrupto Acheronte. Claudio.

quoque 2. Rap. Amsancto voraginem dat:

flatumq, repprefit.

Amsanctus, tacit fixo torrente vorago.

Terrullian, voragini in hoc significato dat synony-

*mius, ingluviem lib. de pal. *Vtinam & ισια secura**

iam fit soli ingluviis, utinam & Africa semel voraginem

pauiserit.

^{17.} QVEIS CONDITA ERINNYS.] Ita apud Si-

lium lib. 2. Tum demum ad manus perfecto munere Erin-

nys, redit. Et quidem Furia (vt loquar cum Hippo-

crat. lib. 1. de morb. vulg. & πάσιν & σήμαντα ηρανιδα, nam

quot prius editis malis?

^a Nec minus interea extremam Saturnalia bello

Imponit Regina manum: ruit omnis in urbem

Pastorum ex acie numerus; cæfösque reportant

^b 575 Almonem puerum, foedatique ora Galesi:

Implorantque Deos, obtestanturque Latinum.

^b Turnus

COMMENTARII

^b Turnus adeſt, mediōque in criminē cādis, & ignis
Terrorem ingeminat, Teucrōſque in Regna vocari,
Stirpem admisceri Phrygiam, ſe limine pelli.

^c Tum quorum attonitā Baccho nemora auia matres
Insultant thyasis (neque enim leue nomen Amata)
Vndique collecti coēq̄nt, Martēmque fatigant.
^d Illicet infandum cuncti contra omnia bellum,
Contra fata Deūm peruerso numine poſcunt.

ARGUMENTVM.

Omn̄es, Iunone acuente, bellum conclamant, paſtores,
Turnus, urbani inuenes.

EXPLICATIO.

^a EXCITABAT ad arma omnes Juno, ideo illa
manū dicitur bello impōnere, & extrema, quā iam omnes ſimul, tam paſtores, quām cītes
bellum conclamant. Incipit verò à paſtoribus, ruunt
illi in urbem Laurentum Deos imploraturi, Latinum
obteſtaturi: quōque efficacius mouant, reportant
ex acie Almonem puerum, Galeſum ſenem, qui in
bello occubuerant. Componit Poëta orationem ad
mōdū exatate, nam puerū: ex circumſtantia, nam
fādatique ora Galeſi. Propriè admodū de Dūs, impōrātū:
de hominē, obteſtātū: & illos quidem, vt
opem cālo adferant: hūc, vt vltionem pareat. Ideo
que teſtē adhibent faſta cādis. Et vide ſurgentem
comiſſionem ex puerō, & ſene. Almo eſt puer,
Galeſus ſenex, qui nihil commeriti videbantur. Sic
meliuſ expugnabit Latinus.

^b Non ſibi deſt Turnus: nam arrepta occasio
ne ipſe quoque terrores ingeminat, id eſt, concitat,
& maiores facit, crimen conferens in Troianos cā
dis faſta, ignis immiſſi. Queritur verò Teucros vo
cari in Regna, mollifimos Phryges admisceri for
tissimiſ Italii, ſe ab nuptiis iam paſtis pelli.

^c Perplexa ſtructio, illam ſic tyronibus aperio.
Tum, id eſt, deinde iuuenes urbani collecti in vnum
ex omni parte Martem fatigant, id eſt, depoſcent
bellum cum clamore, illi videlicet iuuenes, quorum
matres attonitā Baccho, id eſt, Baccho quaſi Furia
excitata per auiā nemora insultant thyasis, id eſt,
agitantur vociferationibus dantes operam baccha
nali rei. Reddit rationem, cur hi iuuenes ardent
bellandi cupiditate, quia Amata Regina nomen
non leue. Quid enim non auctoritatis habet prin
ceps femina?

^d Eſt velut epiphonema. Præceſſit vociferatio
paſtorum, & iuuentum urbanoſum clamantium
prālī. Ergo cuncti illicet bellum poſcunt; ſed in
fundū: quia contra omnia, contra fata Deūm. Ait omnia
cum rēſpectū ad apes, & ad incenſas Latināe comas;
ait fata cum rēſpectū ad oraculum auditum Latino,
Ne pete connubia, &c. Deūm addit peruerso numine,
quaſi irato & repugnante numine. Adeò cuncti in
ruinam ſuam precipites.

NOTÆ.

^{1.} IMPONIT REGINA MANVM.] Locutio iſta eſt
in Prudent. Phys. in Senecā epist. 12. in Quintil.

A lib. 1. in Boëthio, Petronio, Aufonio, aliis. Eſt verò ſumpro vel ab opificib⁹ adnum, vel à pictoribus.
Primum aſtro ex Paulo lib. 39. ff. tit. 2. lib. 18. ^{Q̄ uis} in conduſo ſolo ſuperſiciem impoſuit, id eſt, qui adiſciū ſtrixit ultimam manū illi imponendo, inde illum poſtea ſuperſiciarium vocat. Ex rex Iauoleno lib. 19. ff. tit. 1. leg. 18. ^{Tegula qua nondam adiſciū impoſit⁹ ſunt,} quām regendi gratia allata ſunt, in rutis & caſis haben
tur. Vides hoc verbo ſignari extrema adiſciorum. Alterum latiſ indicauit ad illud lib. 1. Aeneid. ^{Artiſ} cūque manus. Que vox de pietate accipienda. Inde
celebratissimum illud Apellis de Protagone, de quo
dicebat eloſij loco, neſire illum manū de tabula tol
tere. Et lib. 4. Epig. vbi feruō eſt de ſtatua Medea, ^{Manus de}
quā Timomachus ^{επιφανεις}, pro eodem ibi ſumitur, ^{pictura}
^{χριτη}, ^{Τιμομάχου}, & ^{τιχη} ^{Τιμομάχου}, id eſt, manus Timo
machi, ars Timomachi.

^B 2. REPORTANT.] Fortaffe clypeis ex more mili
tari, quemalib⁹ aperio. Et reportant ait, quia caſos, eſt
enim verbum funebre, de quo iam lib. 4. Georg. bre
ad illud,

Exportant teſtis, & triſtiū funera dugunt.

3. ALMONEM PVERVM.] Suprà vocavit iuuenem, Feſto, qu
nunc puerū ad iuvidiam, vt etiā que ſequuntur vnu
de Galeſo.

4. FOEDATI.] Signat̄: hoc enim verbo nota
tur contumelia indignē illata & indigno; & talem
Poëta Galeſum deſcripsit, ſenem iuſtum, pacis arbit
rum, ac proinde hac morte indignum. Inde Aeneas
ad Hectōrem lib. 1.

— que caſa indigna ſerenos
Fœdauit vulnus?

Et Priamus ad Pyrrhum cum ingenti querela, patios
fœdati funere vulnus. Reſte itaque monent docti re
ferendum ſermonem ad. ^{δινέτω}, qua voce ſignifica
tur contumelia, quaē indignē infertur pulsatione, aut
verbere. In Platone de legib. leges ^{δινέτω} γένεται; eſt
enim indignum, parentes affici a filiis malè. Et De
moſthenes Philipp. 4. accipit ^{σώματος αἵμορον} de
contumelia illata plagis, quaē ſemper contumeliosa.
Simocatta de captis indignē affectis lib. 2. Hift.
cap. 12. ait ^{τίνησα γιγάντο}. In Strabone eſt ^{γιγάντων}
τίνεις, quod Virg. in 6. Aeneid. ^{τρινας in honesto}
vulnere nares. Talem deſcribit Plutarchus Cleopatré
poſt mortuum Antonium, cū illa fuit in conſper
tu Augusti, ^{τὸν πολλὰ καὶ περὶ τὸ σέρνον εἴναις κατα}
goſ. Et ſaiſ explicat, quia ſint ^{εἴδη} huius nota.
Præceſſit quippe, ^{ἀνθελέγματα οὐ δινέτω τὰ σέρνα τυπ}
μένα καὶ ικανά. Et poſtea, ^{εἴη εὔρεταιν περιβόλῳ,}
καὶ φέρονται: &, ^{συντετημένη τὰς ὁψεις.} Vbi vides in
flammatum, & exulceratum ex verberibus peccatis,
ſeedatam capire, & facie, & tabidiſ oculis. Talis ita
que ^{εἴδη} eſt. Pulchrō hoc iſum flexu alio extulit
Soph. in Elect. ^{οὐ τούτοις ἀτίμως οὐδέποτες ἐφθαμμένοις.} O
corpus indignē atque impīe deformatum. Nonius ait, ma
jorem vim inefſe fœditati, quām turpitudini.

5. MEDIOQUE IN CRIMINE CĀDIS, ET IGNIS.]

Noſ

IN VII. ÆNEIDOS.

Non ſatisfaciunt interpretes. Ego crimen capio de A
eo, quod conſeruant in Troianos Latini affiſſantes,
eos fuſiſe ſubti belli caſam: de hoc enim Re
gem obteſtabantur, aſſerebantque in argumentum
caſos Almonem, & Galeſum, illum puerum, hunc
ſenem, quorum neuter praate, ille tenera, hic
languida, potuſſer caſam dare bello. Hoc itaque
crimen acceſbar Turnus, maiorem faciens metum,
ducens ab illis argumentum in reliquos, quāi
nimiā tuti eſſent liberi, tuti patres. Vocem (*ignis*)
non capio de ſeditione, vt Seruius, ſed puto indica
ri bellum geſtum ferro, & igne; ſed de igne ^{καὶ} *πυρι*
πυρι, qualia multa ſint in Poëtis, & in Nostro
ſapissimè. Itaque nihil vetat Troianos in præterito
cum paſtoribus conſiſtu faces immiſſe illorum
rugoris, quod tamen antea ſiluerit, & nunc dicat
Poëta: & hoc eſt crimen ignis. Hoc petit Virgilii
nus contextus, & ipfa vocum ſtructio, nam *ignis*
pendet à voce *crimine*.

^B 6. STIRPES ADMISCIERI PHRYGIAM.] Subi
cio doctam Germani Notam, quia it Virgilium ca
piendum ex morib⁹ Græcorum, quorum legibus
matrimonia contracta cum peregrinis, & hoſpi
tia.

bus inceſta, & illegitima habebantur. Vn de & *μι
ζαληνες* è tali prognati conſuberno, vt Romānis
hybridæ. Sunt *μιζαληνες*, qui vno tantū patre
Graci ſunt.

7. SE LIMINE PELLIT.] Explicui, à paſtis nuptiis
pellit, cum alluſione ad morem, quem aperio lib. 8.
ad illud, *rapias fine more Sabinae*.

8. THYASIS.] Explicui in Eclogis, qui eſſent
thyasi. Ab tōto hoc loco non abit Statius lib. 12.
Theb. vbi ſimiſi phanaticarum repræſentatione ita
canit;

Ecco per aduersas Dircae vericis umbras
Femines ſuauit atra fragor, mārēque Pelasgia
Decurrunt: quales Bacchae ad bella vocata
Thyades amentes.

Locorum
ſimilitudo.

9. NEQVE ENIM LEVE NOMEN AMATAE.] Iu
uenialis Sat. 6. quo non facit quod Principis uxori?

10. PERVERSO NUMINE.] Ita hīc perverſus, pro
aduerso, vt Plaut. Men. perverſus dies, id eſt, aduer
ſus & contrarius. Et quid aliud eſt illud Propert.
Eleg. 9. lib. 4.

Et mea perverſa fauici ora manu.
niſi aduersante, & oppugnante manu?

583 ^a Certatim Regis circumſtant teſta Latini.

Ille velut pelagi rupeſ immota reſiſtit:

Vt pelagi rupeſ magno veniente fragore,
Quæ ſele multis circumlatrantibus vndis,
Mole tenet: ſcopuli nequicquam, & ſpumea circum

590 Saxa fremunt, laterique illiſa refundit alga.

^b Verū vbi nulla datur cæcum ex ſuperare poſteſtas
Consilium, & ſæuæ nutu lunonis eunt res;

Multa Deos, aurāſque Pater teſtatus inaneſ,
Frangimur heu fatis, inquit, ferimurque procella;

595 ^c Ipsi has ſacrilegio pendetis ſanguine poenaſ,
O miseri. Te Turne nefas, te triste manebit
Supplicium, votisque Deos venerabere feris.

^d Nam mihi parta quies, omnīſque in limine portus:
Funere felici ſpolior. Nec plura locutus

600 ſepſit teſtis, rerūmque reliquit habenas.

ARGUMENTVM.

*Latinī conſtantia in reſiſtendo, & oratio, qua Turno exi
tium carniſ.*

EXPLICATIO.

^a *L*ATINI conſtantia comparatione illustratur.
Circumſtant illum omnes, & certatim; ille ta
men non aliter reſiſtit ac rupeſ, quā in medio pel
ago ſirmiſiſim ſaxis innixa iſtuencium vndarum fra
gorem, iſtrumpentium fluctuum latratus contemnit:
itaque aquæ fruſta in illam fremunt ingenti mole,
& vaſtrate tutam. Haec ſententia: ſed vide vt illu
ſtret pulcherrima epanaphora, atque etiam à latratu
vndarum, ab ſcopulis ſpumeis, ab alga reſuſta. Fra
gorem dicit de fluctibus, qui in rupeſ impingunt,
& franguntur.

Cerda in Aeneid. tom. 2.

^b Vbi tamen videt Latinus cæcas illorum mentes,
cæca confilia, vbi videt rem geri Iunonis ſeuientis
nutu, cūm à nemine in tanta terū iſtuencia ſe exaudiri
poſſe videret, Deos, & aurā ipsaſ teſtabatur. Et
quamquam firmitas ſim (inquit) vt rupeſ pelagi, me
tamen fata frangunt, procella inuadunt. Ait, *frangi
mūt fatis, iſtis ſe compariſſioni, dixerat enim fragor
rem de vndis.*

^c Mox ad milites, & Turnum conuerſus omni
bus exiſit canit. Illos ait poenaſ luituros ſacrile
go ſanguine, quia bellum ſumentes contra Deorum
voluntatem ſacrilegi quodam modo ſiebant: Turno
verò triftiſſimum mortis genus minitatur, qui ſer
o tandem Deos agnitus ſit, quos nunc oppugnat
per ſummum nefas.

^d Se iam ait in tuto fore, vt cui parta fit quies;
nam portus turbiſſimus mortis ſibiām adeſt in limi
ne, qui tantum felicitate funeris & exequiarum ſit
caritrus. Perinde ac ſi dicat. Felix fui in omni vita
uſque ad extremam ſenectutem, nihil ſam timeo,
niſi infelicem exequiarum honorem; hic enim felix
effe

quidam Setuium impugnet, non teneo; præsertim cum Seruius rem firmet auctoritate Suetonij, & illum sequantur Alexander, & Vayfius viri doctissimi. Et quidem qua de Regibus, & auguribus dicit, facta sunt. Primum ex l'linio lib. 8. cap. 48. *trabeis v'fo accipio Reges: & Iuuenale Sat. 8.* qui illam dat Seruius Regi Romanorum. Alterum ex Virgilio, qui supra in hoc libro illam dedit Pico auguri. Quæ vero ad Deos pertinent, satis firmat Claudian. de 6. Consul Hon.

Iam trabeam Bellona gerit, parvamque removit.

Et hoc etiam sati aliunde liquet, cum Deorum fuerit toga picta; & hanc eandem esse cum trabea Vayfius probat, quem adi. Fauent ista Seruius contra Lipsium in lib. 3. Attal. Taciti per initia. Sed præter hos v'los, vides hic datam à Virgilio Consuli. Verè ille: nam & Aufonius in Protrrēpico ad Nepotem.

Vittrabeam p'ctamque togam, mea premia. Consul Inducens saff' que meis prælatus haberet.

Claud. in 6. Conf. Hon. dixit Bruti trabeas. vbi loquitur de Bruto Consule. Et Ammian. lib. 26. nominat trabeas consilares, ranquam noto epitheto: ait enim, agentes igitur in memoratis urbibus Principes, sumpererunt primi trabeas consilares. Et lib. 14. ad finem: quos trabeas consilares nobiliorum. Lib. etiam 30. *Adscito in trabeas societatem Equitio Consile.* Inde idem lib. 23. in ipso initio collegium trabea dixit ad signandum Consulatum. Eius verba sunt. *Italianus vero iam ter Consule adscito in collegio trabea Salustio, &c.* Adiicio adhuc illam fuisse Equitum, & Senatorum. Primum firmat Tacitus lib. 3. Ann. qui in funere Germanici: *atratapl'bs, trabeatis Equites.* Alterum Clatidian. de 6. Consul. Hon. *trabeatus adit dolabra Senatus.* De tripli trabea, videlicet Regia, Quirinali, trofusa, lege Scal. in Festum. Porro, quæ pertinent ad formam trabeæ dicam lib. 1. 1.

Gabinuscio. *Equitū, Se-*

natorum.

Vnde illi nomen.

1. CINCIVQUE GABINO. Hunc ita explicat Istd. lib. 19. cap. 24. cum ita imponitur toga, ut toga laci- nia, que post secus reicitur, attrahatur ad peñtus, ut ex viroq; latere ex humoris pictura pendeat. Seru. ita: *Est toga sic in tegrum reiecta, ut una eius lacinia renouata hominē cingat.* Sunt qui cinctum Gabinum tantum expli- cent per togam arctam, arctatamque, & opponant D illi, quam togam fusam, siue laxam vocant auctores. Audit' quis esset cinctus Gabinus. Sed vnde no- men? audi eundem Seruium. *Cum Gabi Cam- pania ciuitas sacris operaretur, bellum subito enemi- tione cincti togis suis ab artis sunt ad bella profecto.*

M'numore aratus stridens in limine cardo. Pacuvius in Dulorclite: *Quidnam autem hoc sonitu est, quod stridui fores?* Est hoc, quod Lucretius dixit, era- reftantia claustris.

2. VOCAT PVGNAS. Refert hoc Seruius ad Militia tu- euocationem. Erant quippe tria militia genera, sa- plex genus crumentum, coniuratio, euocatio. Quæ haec sint legi in illo.

Turba minor sequitur riu succincta Gabino. Linius lib. 8. de Consule Decio se deuouente: *Ipsa incinctus cinctu Gabino armatus in equum influit.* Et lib. 5. *Ad id faciendum C. Fabius Dorsio, Gabino cinctu, sacra manibus gerens, cum de Capitolio descendisset, per medianas hostium stationes egressus;* &c. Hinc etiam factum, ut prociustum nulla re alia adiecit bellum notet. Glosarium clarè: *Prociustum, riu ei's abd'ev'no ev'ua- tio.* Festus ex emendatione Scaligeri: *Antiqui prociustum dixerunt, ut nunc quoque, cum exercitus instru- tis est.* Additique: *Dicuntur testamento in prociusto fe- prociacto. ri, que instructa acie nuncupabantur, vel quae ad pugnam ituri nuncupabantur.* Plutarchus in Coriolano. *iv' t're pugnatois* & *ii' t're in nuncupacione,* & *ii' t're in nuncupacione.* Tertamente, *trabeis* & *trabeas* *trifia.* Hinc ergo portæ bellum denun- tiantes trifies.

26. FOEDA MINISTERIA. Seruius explicat *trifia.*

A initius, scutaque sumpturis togam precingere, similique te- cùm Seruius rem firmet auctoritate Suetonij, & illum sequantur Alexander, & Vayfius viri doctissimi. Et quidem qua de Regibus, & auguribus dicit, facta sunt. Primum ex l'linio lib. 8. cap. 48. *trabeis v'fo accipio Reges: & Iuuenale Sat. 8.* qui illam dat Seruius Regi Romanorum. Alterum ex Virgilio, qui supra in hoc libro illam dedit Pico auguri. Quæ vero ad Deos pertinent, satis firmat Claudian. de 6. Consul Hon.

Vittrabeam p'ctamque togam, mea premia. Consul

Inducens saff' que meis prælatus haberet.

Claud. in 6. Conf. Hon. dixit Bruti trabeas. vbi loquitur de Bruto Consule. Et Ammian. lib. 26. nominat trabeas consilares, ranquam noto epitheto: ait enim, agentes igitur in memoratis urbibus Principes, sumpererunt primi trabeas consilares. Et lib. 14. ad finem: quos trabeas consilares nobiliorum. Lib. etiam 30. *Adscito in trabeas societatem Equitio Consile.* Inde idem lib. 23. in ipso initio collegium trabea dixit ad signandum Consulatum. Eius verba sunt. *Italianus vero iam ter Consule adscito in collegio trabea Salustio, &c.* Adiicio adhuc illam fuisse Equitum, & Senatorum. Primum firmat Tacitus lib. 3. Ann. qui in funere Germanici: *atratapl'bs, trabeatis Equites.* Alterum Clatidian. de 6. Consul. Hon. *trabeatus adit dolabra Senatus.* De tripli trabea, videlicet Regia, Quirinali, trofusa, lege Scal. in Festum. Porro, quæ pertinent ad formam trabeæ dicam lib. 1. 1.

20. RESERAT. Caussam reddit Ouid. i. Fast.

Vi populo patcam reditus ad bella profecto.

Tota patet dempria ianua nostra sera.

Potest esse alia ratio non inepta huius moris. Belli tempore eunt mortales supplices ad Deorum tempora, ut liquidum ex his, quæ dicam lib. 1. 2. Ad hoc itaque configum referari Janum oportuit.

21. STRIDENTIA LIMINA. Sic 2. Aeneid. foribus Stridor de cardo stridebat aben'is & 6. portæ Tarrari dicuntur hor. portis. ristru' stridentes cardine. & in Ciceri:

M'numore aratus stridens in limine cardo. Pacuvius in Dulorclite: *Quidnam autem hoc sonitu est, quod stridui fores?* Est hoc, quod Lucretius dixit, era- reftantia claustris.

22. VOCAT PVGNAS. Refert hoc Seruius ad Militia tu- euocationem. Erant quippe tria militia genera, sa- plex genus crumentum, coniuratio, euocatio. Quæ haec sint legi in illo.

23. ASSFNSV CONSPIRANT CORNVA RAV- CO. Adi initium lib. 8. ad illud, rauco strepuerunt cornua cantr. Delectaberis. Leitor, lecto Aminiano, qui s'p' similes strepitus strepit ad Poëtam, quād ad scriptorem proprior: ut, cum ait lib. 16. toruum incre- panibus tubis; & lib. 18. Orientis fortuna periculorum terribiles tubas inflabat.

24. INDICERE BELLA. Locutio Latij signata. Exempla congerere superuacaneum. Notetur dili- genter in annorum computationibus idem esse, an- num, indictionem, festum; quod Cuiaci primus om- nium animaduertit, & ex illo Schardius.

25. TRISTES PORTAS. Sæpissime Virgilii bella vocat trifia. Hinc ergo portæ bellum denun- tiantes trifies.

26. FOEDA MINISTERIA. Seruius explicat trifia.

cruenta, Donatus trifia, Nonius execranda; vt v'los. A Obseruat Othoman. dici à Paulo ff. de ritu nuptiar. Fedus pro fœditate. Nam vbi vulgati codices: *Nec enim homines eis fœditur, que se in tamum scelus deduxit,* credit legendum fedus, pro fœditate. Cui subscribo, nam scelus propriæ de cæde, vt ego iam in Eclogis. Itaque dicitur Latium noua vox.

27. CÆCIS SB CONFIDIT VMBRIS. Texuit stamen suum Statius 3. Theb. filo Maronianus, vbi de Sacerdote ita scribit:

620 a Tum Regina Deum cœlo delapsa, morantes Impulit ipsa manu portas, & cardine verso Belli ferratos rupit Saturnia postes.

b Ardet inexcita Aufonia, atque immobilis antæ.

c Pars pedes ire parat campis: pars arduus altis

625 Puluculentus equis furit, omnes arma requirunt.

d Pars laeues clypeos, & spicula lucida tergent

Aruina pingui, subiguntque in cote secures:

Signaque ferre iuuat, sonitusque audire tubarum.

e Quinque adeò magnæ positis incudibus v'rbes

630 Tela nouant, Atina potens, Tyburq; superbum,

Ardea, Crustumerique, & turrigeræ Antemnae.

f Tegmina tuta cauant capitum, flectuntque salignos

V'mbonum crates: alij thoracas ahenos,

Aut laeues ocreas lento ducunt argento.

635 g Vomeris huc & falcis honos, huc omnis aratri

Cessit amor: recoquunt patrios fornacibus enses.

h Classica iamque sonant: it bello tessera signum:

Hic galcam tecis trepidus rapit; ille frementes

Ad iuga cogit equos, clypeumq; auróque trilicem

640 Loricam induitur, fidòque accingitur ense.

B b Erupit statim non tam bellum, quam ardor, quo omnis Italia, quieta prius, inflammata est ad arma.

c Quisque vt potest ad bellum it præceps, per campos pedites, equites equo. Vocat hos artus, id est, sublimes, nam ipse alibi, Sublimes in equis re- deunt. Omnes denique arma non tam querunt, quād requirunt: quia non semel, sed sepe identidem.

d Erant multis arma, post longam pacem, situ, & ar- uina obsita. Ergo tergent laeues clypeos, & lucida spicula; id est, tergendo reddunt clypeos laeues, spicula lucida. Tergent verò ab aruina, quæ crassa & pinguis. Secures plenas rubiginis acuunt in cotibus. Nihil demum iucundius, quād ferre signa, quād tubas audire.

e V'rbes quinque, Atina, Tybur, Ardea, Crustu- meri, Antemna arma incudibus renouant. Nota attributorum copiam, quibus quelibet harum v'rbium princeps & glorijs inducit a potentia, a superbia, a turribus. Crustumeri illo carent, vt sit varietas. Ardea absque illo reclinuit vel ipso nomine glorijs, quasi Ardua, & ideo nihil illo eget. Vocabula (ad eo) vel redundant more Græco, vel sumuntur pro valde magna, vt ait Seruius. Nam & Terentius, adolescentem ad eo nobilem, id est, valde nobilem.

I 4 f Hos

ARGUMENTVM.

Adest Iuno, que portas aperit, in' frangit bellum indi- cens. Sequitur furor militaris totius Italia, peditum, atque equitum comparantium instrumenta ad bellum. Numeran- tur v'rbes quinque, quarum præcipua opera. Ferunt omnia armis, furore, strepitu.

EXPLICATIO.

a BSTRINVERAT vel à tactu portarum Lat- ianus, Iuno impatiens mox, cœlo delabitur (vide impetus) & portas, quæ bellum morabantur, ipsa manu impellit, nemini coelestium ministerium committens, & bell'i portas, etiam ferratos non tam aperit, quād rumpit, præceps consilij, amens furore. Nota in hoc versu,

Belli ferratos rupit Saturnia postes. mōram spōndorū ad signandam illam, quæ ne- cessaria in ea re. Itaque quantum celeritatis habet Iuno in eo, impulit ipsa manu, tantum deinde morarum confundit, vt tu afficiaris hac varietate. Hæc sic leuiter expendebam. Sed Donatus quidem pul- chre, Hercule, expendit hos tres versus. Lege illum.

Locoru' si- militudo.

Hos versus & sequentes refero ad urbes illas; A nam de reliquis iam superius dixerat, nec recurreret. Videret verò mihi lignare cataphractos milites nominatis capitum reginam, clypeos, thoraces, ocreas. Vide autem ut cuique rei propriam assignet materiam, crates vmbonibus, as thoracibus, argenteum ocreis: omnia proprie. De tegminibus capitum nihil, quia hæc ex varia & multipli materia.

Pergit ad id, quod frequentissimum in appa- tu belli. Floret agricultura in pace; sed si bellum adsit, statim instrumenta agri convertuntur ad militares usus. Enses verò iam rubiginosi, & qui pa- rentum fuerant & maiorum, iterum redduntur for- nacibus, ac recoquuntur.

Non expectatur imperium ducis, sed ut quisque aut tuba insonuit, aut tesserae prævult, ita omnes sequuntur auidè, arrepta galea, tunctis equis ad eque- rum, indutis clypeo & lorica, accincto ensis. Est trepidus, festinus & diligens, ut milles in Virgilio, & aliis. Quam tu partem Auctorum, qui haecenus scripserunt, sive historici sint, sive Poëtae, conferas cum strepitu, præcipitante, ardore, quem Maro his versibus concitat. Et quidem par erat, ad aduentum Iunonis ferratos bellum postes confingentis, omnia ita subito turbari, commouerti, inflammari. Ideo audiens ardorem Aufoniae, campos peditem, pulucrem equitum, clypeos, spicula, secures, signa, tubarum sonitus, urbium strepitus, vmbones, thoracas, ocreas, aratra conuerta in gladios, enses recoctos, classica, tesserae, equos frementes, & loricas. Quid plura potuit? O longum Homerii apparatum ad bellum lib.2. Iliados! An finiisti?

N O T A.

1. IMPVLIT IPSA MANV PORTAS.] Flexu alio Homer. 21. Iliad. εναντίον, pulchrum: nam remissio, & laxatio portarum pro apertione est. Statim. εναντίον, dimouerunt obices, quod Nostrum maiore incremento, cardine versa. Homer. iterum Iliad. 24. verbo communi, εναντίον, & Eurip. εναντίον, μορθοί. Verbum (ipfa) ουαριός, quasi Iuno defessa allorum ministerio, ipsa per se iras exercet. Itaque huic Deæ conuenientilla, quæ ipsa secum loquitur apud Senecam in iris contra Herculem:

Perge ira, perge, & magna mediatum opprime,
Congredere, manibus ipsiam lacerat tuis:

Quid ranta manda odia?

2. BELLI FERRATOS, &c.] Enniana imitatio ex Annibal.

postquam Discordia terra

Belli ferratos postes, ponasque refregit.

Mollitus Maronis Musa; reliquit enim quod satis ad asperitatem, amouit Ennianam duritiam. Cum Ennius, refregit, Maro, rupit, neuter, apernit, aut solvit, videntur mihi contendisse ad exemplum rei nauticæ. In qua, cum res sit lentè, solvuntur funes cum mora, cum verò necessaria præcipitatio, ut 4. Æneid. tum, torisque incidere funes, & frictioque ferit reinacula ferro. Nota in Poëta literam aperam, de qua Pers. Sat. 1.

sonat hic de nare canina

Littera.

3. ARDET INEXCITA AVSONIA, &c.] Subitum hunc ardorem ad pugnam, & apparatus quæren- tium arma æmulatur Statius lib. 7. Theb.

Arma, arma infani: sibi quisque ignorâque nullo
Mores rapit, mutant galeas, alienaque cogunt

*Ad inga cornipedes: ferus omni pectore fuit
Mauris amor, cedisque nihil flagrantibus obstat.*

Precipitant, redimuntque moras.

4. PVLVER VLENTVS E QVIS.] Pulsus bellum nota. Pulsus bellum nota.

Arma, iubas audire calens, & pulucre bellum.

Serdentem flauere comam.

Frequentiter Horatius, vt in istis: puluere Troico. &, patiens pulueris; atque alibi.

5. OMNES ARMA REQVIRNT.] Ennianum hemistichium lib.6. Annal.

6. PARS LÆVES CLYPEOS, &c.] Compono cum Virgilio Statium, & Liuium. Poëta 3. Theb.

*tum fessa putri rubigine tela
Horremusque sibi gladios in seua recurvant
Vulnera, & atrito cogni mitefere faso.
Hi teretes galeas, magnorūque crea scuta
Thoracum, & tunicas chalybum squallore crepantes
Pectoribus teniunt, alijs Cortynia lontant
Conusa.*

Idem 1. Achill.

*Feruerit amor bellum, concussisque erigit urbes,
Era dominat Temese, quatinus nanalibus ora
Eubois, innomerata resonant Mycene:
Pisa nouat currus, Nemee dat terga ferarum.*

Scriptor lib.44. Neminem totis mos eafis quietum videt: acre alij gladios, alij galeas buclesque, scuta alij loricasque tergere: alij aptare corpori arma, experiri que sub his membrorum agilitatem: quatuor alij pila, alij micare gladiis, mucronemque inniri, &c. Liuio addatur Dionysius lib.9. Antiq. Digressi à concione equites èquos frenabant, alij gladios, lanceasque aciebant, alij scuta abferabant, breviisque temporis spatio totus exercitus ad pugnam paratus fuit. Adiungam adhuc, vel potius indicabo Grecum Nonnum, qui lib. 27. similem bellum apparatum exhibet. Vide à verfu 139. ἡγεμόνες, &c. vide & locum Plutarchi in vita Philopæmenis ab eo loco, οὐδὲν τὰ πρόπτερά της, &c.

7. SPICVLA LVIDA TERGENT.] Est hoc, quod Plutarch. ποτε, εδομοι, dixit, λαμπρών πράγμα. Quod Silvius lib.4.

— ac deterfa rubigine scutis

Induitur ferro splendor.

Legatur totus Silij locus ab ea parte, itur in acres belorum curas, &c. qui de simili bellum apparatu. Note- tur disciplina Iulij Caesaris, qui volebat milites suos instritos esse armis politis, etiam argento, & auro, vt splendor ex ait Sueton. cap.67. idque dupli ratione, videlicet, disciplina & ad speciem, & quo tenaciores eorum in pugna essent metu magnorum damni. Eadem fuit disciplina Brutii apud Plutar. in ducum.

eius vita; suppedinavit enim suis militibus largas opes, vt, vt armis facerent aurea, & argentea. Dicebat enim, auratos retinendorum armorum, vt quæ essent pretiosia, fortiores in bello futuros. Verba eius. τοὺς φιλοπέρεις, τοὺς μεχμωτέρες τοῖσιν ὀπαῖς επίθεται. & θετὸν πεπλεκόμενα, retenturos scilicet arma, vt possesse. Vegetius etiam lib.1. cap. 14. pertinere ad centurionem dicit, vt arma omnium deficiunt ac splendeant: & ad decurionem, vt turram suam colat loricas, vel cataphractas, contos, & cassidas frequenter tergere, curare, sumi. Adhibet rationem hanc: Quis credat militem bellicosum, cuius dissimulatione, sit, ac rubigine arma faedantur? & prius dixerat: Plurimum enim terroris boffibus armorum splendor importat. Circumfertur sententia hæc: Cui arma splendens militi, animus ei nescit. Plutarchus in Lucullo ait, signum esse bellum apud Romanos habere εἰδῆ ταχατοπεῖα, vestem splendidam, & uti θυραῖς οὐνειαδύπλειοι, toris finitis. Legatus Per-

farum

Voluntarii milites.

10. QVINQUE ADEO MAGNE, &c.] Satis innuit Poëta genus voluntariae militiae, cum, nemine imperante, vrbes ipsæ galeas ad bellum pararent, enses, tela, &c. Liuij locus clarus pro hac re lib. 28. vbi sic: Scipio, cum, vt delectum haberet, neque impetrasset, neque magnopere tetendisset, vt voluntarios ducere sibi milites licet, tenuit. Post quæ verba statim subiicit, quid singuli populi pollicentur, vt Cœrites frumentum, Populonienses ferrum, Tarquinientes linteum ad vela, Volaterrani armamenta; Arctini scuta, galeas, pilæ, gæsa, hastas, &c. Idem genus militiae Silius indicat lib.4. per initia,

farum apud Cedrenum laudat militum Belisarij A ēnei pīaz: imò hæc deterruit hostem à congressu. Inde Statius lib.8. Theb. in te languida, & flegni, ac veluti desperata:

*— nec quisquam spicula tergit,
Nec landauit equum, niuide nec cassidis aliam
Conficit, aexternaque iubam.*

Quia videlicet, vt ait Horat. Od.1.lib.2.

Iam fulgor armorum fugaces

Terret equos, equumque vultus.

8. ARVINA PINGVI.] Vt qua quis pinguecat.

Cyprianus epist. ad Donat.lib. 2. Arvina assiduus nido- ris moles membrorum robuſta pinguecat. Est quippe arvina pingue illud, quod inter curen & carnem. Variant alij in explicando. Scaliger seuum esse intelligit; nam Glossar. λίθος ἀρνεῖσθαι, pinguedine carne. Est verò hæc seu definitio. Adiicit, vocem esse Siculam: nam Hesych. εργάνη, πίνγκις (melius στεγεία) επίστροφα. Quod Nostrum per arvīnam, Seneca in Thycide loquens de ene, σορδίδα pacis vita quiete.

9. SVBIVNTQVE IN COTE SECVRIS.] Observat Turneb.lib.27.cap.21. artifices illos, qui arma ad nitorem fricabant, tergebant, & dici olim Sami- rios: nam & in historiis hoc sensu ferramenta sumiata reperiuntur, quia videlicet creta Samia splendor ferro conciliabatur. Samia quidem vasa in honore olim, & pretio fuisse sciunt omnes. Crinitus quo lib. 22. cap. 10. sumiata ferramenta, in Aurelianii Augusti epist. de officiis trib. mil. accipit pro mucronatis, & acuminatis in spiculum: & sumium, idem esse, quod acutum, sicuti sumiare, acuere. Leo etiam Imperator (citante Steuchio in Vegetium) de apparatu bellico cap. 3. num. 50. Samiatores, id est, qui omnes armes ferreas excipiunt. Glossar. σαμιατα, sumiarius, acutior. Sed & Nonius ita ait: Samium, acutum. Vnde & sumiare dicimus acutere, quod in Samo hoc genus artis polleat. Doctè itaque Steuchius sumiare legit in Vegerio loco iam à me adducto. Nec minus doctè in Virgilio explicabis subiungit scutis in cote, id est, sumiante. Quid verò etiam, si citem cum dixit, ceterum Samiam intellexit, insinuator antiquitatis, non ostentator? In exitu nolui nescires verba illa Aureliani, quæ indicat Crinitus. Ea apud Vopiscum hæc sunt: Arma terfa sint, ferramenta sumiata, calceamenta fortia. Hæc sunt profecto, quæ in historiis reperiuntur Turnebus notauit. Ex istis lucem do Statio lib. 3. Theb. vbi in bellum apparatu ita ait:

*tum fessa putri rubigine tela,
Horremusque sibi gladios in seua recurvant
Vulnera, & atrito cogni mitefere faso.*

Cur enim in hoc faso non potuit sumiatiōnem adumbrare, vt in cote Virgilii? Ita verò multi in Statio legunt, non mitefere, vt suprà representauit. Ade eandem rem potuit Silius alludere lib. 4. cum ait, saxique exasperat ensim. Vt & Claudian. Paneg. 2. Stil.

Rursum cote nouat nigras rubigine falces.

10. QVINQUE ADEO MAGNE, &c.] Satis innuit Poëta genus voluntariae militiae, cum, nemine imperante, vrbes ipsæ galeas ad bellum pararent, enses, tela, &c. Liuij locus clarus pro hac re lib. 28. vbi sic: Scipio, cum, vt delectum haberet, neque impetrasset, neque magnopere tetendisset, vt voluntarios ducere sibi milites licet, tenuit. Post quæ verba statim subiicit, quid singuli populi pollicentur, vt Cœrites frumentum, Populonienses ferrum, Tarquinientes linteum ad vela, Volaterrani armamenta; Arctini scuta, galeas, pilæ, gæsa, hastas, &c. Idem genus militiae Silius indicat lib.4. per initia,

Voluntarii milites.

11. TELA NOVANT.] Quasi resūnt inducant, id Nouaretela.

est, innuentem. Nam arma ab desuetudine videntur velut senescere. Simocatta lib. 1. Histor. Mauric. cap. 15. dixit. Δέσμων καὶ ξύλον καὶ γένην. & gladius & hasta velut senio confecta. Statius etiam 2. Theb. Tela noua, id est, renoua. Homer. 13. Iliad. dixit, Σωπίνων περιπέτερον, quia nouiter politi thoraces.

12. ATINA.] Meminit Atinacum Plin.lib.3.cap.5. Atina unde & 12. Atina etiam cap. 19. Sunt qui in Plin. Vtina dicta, legant, non Atina. Sed ex Seru etymo legendum Atina, nam à mortibus, ait ille, qui Græcis ζήται: quippe Pontina paludis vicinitas facit vibem morbosa.

13. TYBUR QVE SVPER BVM.] Nulla hæc maior Tybur cur lux Seriana: aut mobile, aut perennarium reigit illud, superbium, quod, cum aliquando à Senatu auxilia poscerent Tyburies sub commemoratione beneficiorum, hoc tantum à Senatu respondunt accepunt, superbi est. Similis ferme ζερπίδης est apud Philostrat. in Euodiano. Possit aliquis referre ad arcus, quibus Tybur commendatur. Iu- nial. Sat. 14. Summa nunc Tyburies arce, Deo codem Tybure Propriet. Eleg. 16.lib.3.

Candida quæ genitus offendunt culmina tures.

14. ARDEA.] De hac vrbe iam supra.

15. CRVSTVMERI.] Seru. Mutatis; nam Crustumerum dicitur. Cassius Hemina tradit Siculum quendam nomine uxoris sua Clytemnestra condidisse Clytemnestrum, mox corruptio nomine Crustumerum dictum. Alij volunt à crustula penis, quam Troiani coeli fame exedisse dicuntur, appellatam. Hec, tametsi leuicula, deesse in commentariis non debent. Seruimus quippe multis. Sed errat Seru. Crustumerum nominans, cum Crustumerum debuisse: sic enim Liuius indiget lib.1. quo loci virbis huius præclarum est elogium. Silius lib.8. Crustumerum nominat.

16. ANTEMNÆ.] Sicut Interamnia dicta, quod Antemnæ inter duos amnes: sic Antemna, quasi ante amnen posita. Lege Seru. Dionys. tamen lib. 2. Antiq. huic vrbi attribuit Græcam originem. Vide illum.

17. TEGMINA TVTA, &c.] Explorato hoc loco Silius lib.4. etiamsi de thorace, pītis.

Conseruunt tegmen laterum impenetrabile, multas Passuras dextræ, arque irrita vulnera thorax.

Propius est illud Aristoph. in Lysistr. qui de galis loquens, ηταν ταῦτα καλύπτατα φέρε περι τοῦ κεφαλῆ: for hoc ad caput tegmina.

18. CAVANT CAPITVM.] Referendum ad galas, dicente Proprietio Eleg. 14.lib.3.

Virgineumque cano protelit ore caput.

19. FLECTVNTOVE SALIGNAS VM- BONVM CRATES.] Sententia est; ex falice fibi scuta compingunt, quam arborem flectunt ad formandas vmbones. Adludit Poëta ad veterum moniles, qui ex arboreis cratibus scuta efformabant, scuta è cratibus deinceps vestiebant corio. Ammianus de tibus.

Perfis lib. 24. Obiecti scutis vimine firmissimo rectis. & crudorum tergorum densitate vestitis. De Græcis Statius lib.4.

Omnibus oris propugnant peccora crates.

De Gal

De Gallis quoque sic Cæsar: *Sicut ex corice factis, aut viminibus textis, que subito, ut temporis exiguitas posse labat, induxerant pellibus.* Sallust. de Lucanis apud Seru. Qui de vimine facta scuta, recentibus detrahitis corvis quae si glutino adolefecerunt. De Romanis ipsis Ariminii Lucanus lib. 1.

— *Nuda in cruce fluentes*

Inuidunt clypeos.

Videlicet iam fluida pelle destitutos præ vetustate. Silius lib. 5.

— *clypei stetit crux in ora*

Cupi, & oppositas verita est transmittere crates.

Et adhuc ex falso, quam arborem nominatum inducit Maro: assumptas fuisse has crates ad vsum scutorum, peculiaris est mentio apud auctores. Theocritus,

Αχθόμενοι Κέταρι βραχύστρα τρίποτεν:
Πρεψί βραχία σαλίγησκον.

Euripides de Creone. *Ιτάν ναύπον χελ:* scutum manus capiens; propriæ: *σαλίγησκον μανίας.* Pluribus haec Lipsius lib. 1. de Milit. Rom. dial. 1. à quo accepisse nullus pudor. De forma vocis notes, esse etiam saligneum. Cato de Re Rust. *περιτίς σαλίγηνος.* Sed &c quo sensu Poëta sicut, quia de falso loquitur, eodem Calpurn. Eclog. 3. *molle salīgēnum.* De cymo salicis (hoc iam Germ.) dicit à falso, hoc est, à celeritate crescendi, quia citò surgit, notes, parem esse formam Graecorum, nam illi quoque *Ιτάν, Δέντρα τετρα,* quod est, *ταχέως καὶ ξελός.*

20. **THORACES.**] Dixi signari milites catastrophatos. Ita est: nam undeque illos munit, videlicet tegmine capitis, thorace, ocreis. Ut enim *ναύποντα* nauigia sunt confusa, & recta, quia sic munita: ita milites *ναύποντα*, quia ex parte omni munitione incumberet fabricandis armis. Ut vero *πατέρες ποτερεῖς* ita Starius libro tertio in suo belli apparatu: *ναύποντα* — *arma paternis*

Postibus, & sexos superim ad penevralia currus

Vellere amor. — *Idem lib. 12.*

— *patrii modo fixa reuelunt*

Arma Deis, clypeisque obduncunt peitora fætis. Et pulcherrime lib. 1. Achill. in simili belli apparatu: *nigris addum mucronibus iras.* Agathias quoque in adducto testimonio, *τηνχώρεια εἰρήση*, quasi dicat, *patrias hastas.* Tacitus lib. 15. Annal. *Telum quoque in necem eius paratum ostendit, accirique reum infit.* *Is rapiens per milites, & defensionem orsus: ferrum cuius arguerunt, olim religione patria cultum;* & in cubiculo habatum, ac fraude liberi subreptum, respondit. Etenim ex Virgilio, Statio, Agathia, Tacito mos liquidus existit, quo olim veteres solebant majorum arma deposita in armamentariis habere, ac veluti in religione, quibus, *Arma maiorum opus, vterentur:* quasi illa iam essent probata res in telo generositatis. Idem mos apparet ex libro extremo Eneid.

23. **VOMERIS HVC, &c.]** Illustrati hoc lib. 1. Georg. ad illud,

Et curiae rigidum falces constinxit in ensim. Adiicio hinc S. Cyrilli in Ioel. *ναύποντα μόνο δύναται φιλαγαστῶν φροντίσει, η πενθαματῶν ματαχαλεύτω έτοι μόνο δροσεροί εἰς ἐρυθραῖς, ήδη δέ πενθαματῶν εἰς σφραγίδας εἰς την τετράνον διαρρόης:* Ponat agricultura curas, & studi charissimum. Ex aratro rompere, & è falso lanceam sibi fabricet: non enim terra contende tempus est. Silius lib. 8. qui in apparatu armorum: *factaque ad rura bipennes.* Statius qui libro tertio Theb.

— *iam falces anidis, & anatra caminis,*
Resfractaque, & incornis saeva rubrae ligones.

Fundem lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,
Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis
Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,
Vulnereque alta bibat.

Quid si huic respectum à Persio Sat. 1. vbi loquens cum viro forti, qui ab fulcis vocatus est ad Dictatoriam, ait; *Et qui anatra domum licet tulit?* Ut non tam

Salix ad
scuta.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat arma,

Belligeros quod frenet equos, quod mille catenis

Equalentes neccat tunicas, quod sanguine sumet,

Vulnereque alta bibat.

Exinde lib. 1. Achil.

— *ferrum lacatur ad usus*

Innumerous, quod rostra liger, quod maniat

—domitai pars verbere anhelum
Cornipedem in gyros, faxaque exasperat ensim.
Nec Statio 3. Theb. Exturbent resiles frenos.

29. TRILICEM LORICAM.] τριπτεν, vt bilicem

* Pandite nunc Heliona Deæ, cantusq; mouete,
Qui bello exciti Reges, quæ quemque secutæ
Complerint campos acies, quibus Itala iam tum
Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.
645 b Et meministis enim Diuæ, & memorare potestis:
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.
c Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris
Contemptor Diuûm Mezentius, agminâque armat.
d Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter
650 Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
e Lausus equum domitor, debellatörque ferarum,
f Dicit Agyllina nequicquam ex vrbe secutos
Mille viros: dignus patriis qui latior esset
Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset.

ARGUMENTVM.

Sequitur catalogus confirantum ad bellum contra
Æneam: præcedit noua invocatio. Primi omnium numerantur Mezentius, & Lausus: pater infamis vitiorum de-
corum, filius pulchritudine inuenitus insignis.

EXPLICATIO.

NOVA invocatio, vt sibi aditus pateat ad Heliconem Musarum, quod videlicet possit Regis canere, qui excitati contra Troianos: agmina, quæ scuta Reges singulos ad dimicandum in acie: & in cursu ait le dictum florem Italie, ardorem amorum.

b Ratio cur ad Musas configiat. Sunt illæ filiae Mnemosynæ id est, Memoria, ac proinde possunt reuocare in memoriis has historias, aliter tenuis est fama, potius aura famæ. An vero aura tenuis dicitur? an potius aura famæ tenuis? vt vels. In posterius inclino ex colloquio verborum.

c Principe loco catalogi Mezentius ponitur, & hic contemptror Diuûm; quasi dicat, impius contra prium Æneam. Verbum *ini* propriè, quasi, it in bellum, hic enim scribunt catalogus concurrentium ad cunctum bellum locum. Vnde autem ille? ab Etruria: hanc enim vocat oras Tyrrhenas, à Tyrrheno Atys filio, qui eò coloniam deduxerat ex Lydia.

d Mira varietas. Pergit enim à paterno dodecure ad laudem filij; hæc posita in pulchritudine, qua nemo Lausus præstantior, Turno excepto. Sic decebat de Turno loqui competitore Æneæ, quod huius major esset gloria.

e An solùm pulcher Lausus: nequaquam. Adiicit enim militarem virtutem, cuius duplex argumentum, videlicet equitatio, & venatio.

f Hic itaque ductor est agminis, in quo viri milles. Sed nequicquam illum sequuntur; nam non reuersuti: ceteridè enim in acie cadente duce. Nomina-

A diuor. Sed de his vberiùs alibi.

30. INDIVITVR.] Sic infra, *indurus capiti*, etiam de armis. Notetur obiter locutio scriptorum, qui, induere se hastæ, ferro, gladio, pro, ruere in hastam, & se interficere.

Helicon
Mularum.

Pandite nunc Heliona Deæ, cantusq; mouete,

Qui bello exciti Reges, quæ quemque secutæ

Complerint campos acies, quibus Itala iam tum

Floruerit terra alma viris, quibus arserit armis.

645 b Et meministis enim Diuæ, & memorare potestis:

Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.

c Primus init bellum Tyrrhenis asper ab oris

Contemptor Diuûm Mezentius, agminâque armat.

d Filius huic iuxta Lausus, quo pulchrior alter

650 Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.

e Lausus equum domitor, debellatörque ferarum,

f Dicit Agyllina nequicquam ex vrbe secutos

Mille viros: dignus patriis qui latior esset

Imperiis, & cui pater haud Mezentius esset.

B nat vrbum, vnde profectus, nimurum Agyllinam.
Postrema Lausi laus, dignum fuisse meliore patre.
Dicit, dignus patriis qui latior esset imperiis; quia pater tandem exulauit.

NOTÆ.

1. PANDITE, &c.] Locus clarus Homeri Imitatio.
Iliad. 2.

Ἐπειτα ποὺ μετὰ διάμυτα δώματ' ἔχει,
Τύμης γέ θεαὶ εἰσε, πάρεστε τείχεα τε πάντα,
Ημέτεροι διοι ἐκπονεῖσθε, τοῦτο τοιδενε,
Οἴτινες ἡρεύετε Δωρεάν, καὶ ποιεῖσθαι πόλεα.
Dicite nūc mihi Musæ celestes domos habentes,
Vos enim Dea eftis, adeftisque, scilicetque omnia,
Nos autem famam solūm audimus, neque quicquam
scimus,

Quæ duces Danaorum, & præincipes erant.

Vide crisi Scaligeri. Censet enim, vt solet pro Latino, Gracum risu exponit. Par locus Calabri lib. 12.

Τέ ποιοῦντα διέπειστον μεταφορά Μῆλοι
Ἐπειτα διοι κατέβοντα ἵστον πολυχρόνοις τοπε:
Quos mihi nūc singulatim exquirunt, perspicue Musæ
Dicite, qui consenserint in multicapacem equum.

Nec non Statij lib. 4. Theb. vbi catalogum facturus ducunt, qui conspirarunt contra Thebas, de nouo inuocat his veribus:

Nunc mihi fama prior, mundique arcana vetustas,
Qui meminisse ducum, vitâque extendere cura,
Pando viros. Tūque δὲ nemoris Regina sonori
Calliope, quas ille manus, que mouerit arma
Gradinus, quantas populi spoliariet urbes.
Sublata molire lira.

Atque etiam Silij lib. 3.

Prodiit Calliope fame, quos horrida cæpta
Excierunt populos, tulivintque in Regna Latini.
Sciæ Lector, ab hac Poëtarum creberrima inuocatione, illos dici αὐτοις αὐτοῖς, pro αὐτοῖς αὐτοῖς; quia videlicet in his inuocationibus sepiissime ordiebantur ab his vocibus, αὐτοὶ μοι αὐτοῖς. Aristed. in prima Plat.

IN VII. ÆNEIDOS.

109

Platonica loquens de Poëtis ait, δὲ καὶ πρετερὸς τὸ μὲν ἔνδιον δέσμου φρέσκον σέμερον: semper pro re omni supplicabundi Musas fugiant, ut ipsos doceant.

2. HELICONA.] Quis non iam de hoc monte?

Obvia vbiique notitia, & vnde cunque peti potest. Tantum eligo illud Pausania in Bœotic. ὁ Ἐλινούς τὸν τὴν Ἐλαστὴν τὸν μηλιστὸν τὸν ἐν τῷ νερῷ τοῦ Ἐλινοῦ τοῦ Ἐλινοῦ.

Mouere cur
de Musis.

3. CANTVS QVE MOVETE.] Ita suprà, Musis

opus moueo. Et Manil. lib. 1. Helicona mouere canibis.

Quod Horat. 2. epist. verba lyra motura sonum. Et 3.

Carm. mouentes animo. Aliquilegunt, canisque mon-

te, fortasse, quia suprà, Tu Vulcan, tu Diana mone.

Præfero vulgatum mouere. Sed vnde sumptu locutio: So-

Poëta arro-
gantes.

lebant insolentes Poëta gloriari, se fontes Musa-

rum hausisse, vt ita suo carmine gloriam quererent.

De istis Aufonius in Mosella,

—tamquam folient haurire Aganippen.

Et de Pollio Statius 2. Syluar.

Alius immensa turbanus Pollinis verna.

Qui modesti erant, tantum dicabant, se libasse fon-

tium aquas. Ideo poëma suum idem Aufonius vo-

cattem libamen Musa. Pari modestia Persius,

Nec fonte libra prælui Caballino.

Non negat libamina, sed præluiuim hanc negat. Er-

go Poëta: O Deæ pandite Helicona, vbi Musarum

fontes, mouete cantus tantum leuiter ad vndam

motam; nolo fontem turbetis, nolo imos gurgites;

satis mihi summa aqua ad leuem motum comitata.

Dixi hæc nauigans ad auram Casauboni: nam ille

nihil de Virgilio.

Exciti.] Alias, acciti. Sed primum præfero, vel ex

imitante Papinio lib. 4. Theb. qui in simili belli

apparatu:

Quis numerum ferri, gentesque, & robora diu-

Et quare mortale sonans? suis excit in armo.

Antiquam Tyrintha Deus.—

Et in . Excuerat omnem Aoniā. Sed & Poëta suprà,

Ardet inexcita Aufonia. Silius quoque ex eadem imi-

tatione, excierunt populos. Versus iam attul. Scio Sal-

lustium in Iugurth. dicere, paucis fama cognitis accire,

& ambiendo cogere homines emeritis stipendii secum pro-

ficisci.

5. CAMPOS.] Praeclarè: campus enim de mili-

tari sepiissime. Propert. Eleg. 11. lib. 4. fori melius con-

currere campo. Et Eleg. 3. lib. 3.

Campus de
militari.

Aut quibus in campus Mariano prælia signo.

Horat. lib. 2. Od. Exquis equitare campus. De Mezen-

tio Noster, turbidus ingreditur campo. Sed tenui hoc.

6. QVIJS ITALIA IAM TVM, &c.] Ut illustres

hunc locum, transfer huc, quæ iam ego lib. 2. Georg.

ad illud, Hæc genus acre virum. Quo loci Poëta attin-

git militarem virtutem Italorum. Dixit terra Italia,

pro Italica, ex nota Enallage. Sic Pers. 1. Sat. Ital.

honore, pro Italico. Ibidem, heros sensus, per heroes:

Eadem Homerus idem Odys. II. loquens de Aiace

Telamonis, & Iliad. 17. Deinde Sophocli in Aiace,

Vlyssis ore,

E' τοι διατελεσθεντος οὐρανοῦ οὐρανοῦ

Τριπλασίας αὐτοῦ μετατοποιεῖται.

Vnum virum vidisse foriissimum Argiolorum quotquot

Trojanum venimus, præter Achillem.

Tertio, Pindaro, qui de eodem Aiace Od. 7. Nem.

χαράσσει Αχιλλεός ἀρετής: foriissimum, excepto Achille. His

præceptoribus etiam Nonnus lib. 28. de Corymbafo

Indo-duce.

Cerda in Ænid. tom. 2.

109

A diuit, memoria ruminat. Nec aliud est, cur Mnemosyne Musarum matrem esse tradunt Poëtarum fabula. Nihil enim aliud Musæ sunt illæ, quæ scientia, chorus videlicet diuinus, opifque Iouis, quæ producit, ordinatique Mnemosyne. Colamus Musas, colamus Mnemosynem. Ex eadem obleruatione verbum hoc Musis dedit. Tibus lib. 4.

Non te deficit nostra memorare Camene.

8. AD NOS VIX TENVIS, &c.] Vexit hoc ver-
su, & ornauit nudum illum & humilem Homer. ηντεῖς ἡ πλαστὴ οὐρανοῦ αὐτοῦ: Nos autem famam solūm andi-
uimus. Illud, fama perlabitur aura, ex Graecorum quo-
que fontibus, in quibus est, εἶπεν οὐρανοῦ καλούμενη.
Sed & auram fame. Inde & Propert. Eleg. 2. lib. 2.

Aura pro
notitia.

Sed vos Calliope nostro donare labore,
Notarum magni longo tradantur in auro
Fulta viri.

Statius 4. Theb. ita:
Phoebe docet, nos rara manent exordia fame.

9. TENVIS FAMÆ, &c.] Dio Chrysostom. Orat. 11.
ἀπορεῖς τι, καὶ ἀποτινάξῃς τοῖς φίρους ἀπολεπομένοις: Obscurum
famam, & infirma remanente.

10. INIR. In suo catalogo Homer. §. 9.

11. TYRRHENIS AB ORIS.] Accipio Caretanam
vrbem (Agylam alio nomine) principem olim &
caput Heretruræ: nam ab ea præfectus ad hoc bel-
lum Mezentius, cui imperabat, auctore Liui lib. 11.

Eius verba: Turnus Rutulique diffisi rebus; ad florentes
Hetrurorum opes, Mezentiumque eorum Regem confi-
gunt, qui Cere opulentu sum oppido imperitans, iam inde
ab initio minime latus noua origine urbis (Lavinij) & tum
nimis plus, quam satis titum est acclisis, rem Troianam
crescere ratu, band granatum socia arma Rutulis iunxit.

12. CONTEMPTOR DIVVM.] Marcus Cato lib. 1. Mezentius
Orig. (vt est apud Macrob. lib. 3. Sat. cap. 5.) ait, Me-
cen-tium Rutulis imperasse, vt sibi offerant, quas Pro Diuū
Diis primis offerebant. Et inde ait Macrob. con-
tempatem Diuū dicì à Virgilio, quod Diuinos
honores sibi exegisset, non (vt videbatur Aspro)
quod sine respectu Deorum in homines impius fu-
set. Adiicit Macrobius ex e

- Quique altum Prænestine viri, quique arua Gabinæ Iunonis, gelidumque Anienem, & roscida riuis Hernica laxa colunt, quos diues Anagnia pascit,
 685 Quos Amasene pater. c. non illis omnibus arma, Nec clypei, currus sonant : pars maxima glandes Liuentis plumbi spargit, pars spicula gestat Bina manu, fuluōsque lupi de pelle galeros Tegmen habent capiti: vestigia nuda sinistri
 690 Instituēre pedis, crudus tegit altera pero.

ARGUMENTVM.

Sequitur Cæculus, cuius natales describuntur, comites, & arua cognitum.

EXPLICATIO.

PERGIT ad Cæculum Prænestinæ virbis conditorem, quem natum Vulcano omnes credunt, ducti argumento infantis inuenti inter focos. Puer sic ordinat. Non defuit Cæculus fundator virbis Prænestinæ, quem Regem, id est, regnante inter agrestis pecora, omnis artas continuata ad aeuum Poëta creditit genitum esse Vulcano, quippe inuentum in focis.

Iam de apparatu hominum, qui illum sequeruntur. Cum ille in agris regnaret, par erat habere militem ab agris. Ergo illum comitatur legio agrestis. Mox explicans ac dilatans vnde conducta haec agrestis legio, ait: Qui colunt arua Prænestina, & Iunonis Gabinæ: qui degunt littora Anienis, & laxa Hernicorum: qui pascuntur ad Anagniam, & fluminum Amanenum. En illa agrestis legio. Etenim, ut par est coniectare ex narratione poëtica, non ramiecius Prænestini secuti sunt Cæculum, quam qui arua Prænestina incolebant; nam agrestis legio, & mox consequenter nominat arua Gabinæ Iunonis, Anjenem, laxa Hernica.

Tertio loco adhibet militaria instrumenta legionis huius. Non erant omnibus arma, videlicet non clypei, non curvis. Itaque clypei, & curvis explicitant de quibus arms loquuntur. Multa huiusmodi in Virgilio sunt, vbi sequentia explicitant præcedens. Pergit Pars illorum plumbas glandes spargebat in hostes, pars gestabat manu bina spicula, loco galeæ habebant galeros ex lypina pelle, pedem vnum intersectum, alterum testum perone.

NOTÆ.

I. PRÆNESTINÆ FUNDATOR VIRBIS.] Incertum hoc in auctoribus. In Solino cap. 8. ita leges: Prænesti, ut Zenodorus refert, à Prænesti Ulyssis nepote, Latini filio: aut, ut Prænestini sonant libri, à Cæculo. Non multum abeunt verba haec Stephani. Πραινεστιος οντος τελετης πραινεστιον τελετης οντος οντος Κρητης. Plutarchus in Parall. cap. ultimo ex Aristocle, ita: Telegonus Ulyssis ē Circe filius missus ad indagandum patrem, monitus est, ut ibi urbem condere, ubi serui gerentes agricultus saltare videret. Cumque in quendam Italiam locum venisset, offendit colosios ramis lignis redimitos, cho-

A reis vacare. Itaque urbem ibi condidit, & ab euentu Primis nominauit. Romani eam urbem voce detorta Prænesti appellant. Vocant videlicet Graci ilicem ap̄ter. Hoc de ilicibus & Seruius artigit. Prænesti locus est hand longe ab urbe, distans ab ap̄ter, id est, ab ilicibus, qua ibi abundanti. Quippe ab his ilicibus, quarum olim in pretio coronar fuerunt, puto natum, ut haec virbs olim diceretur aut Stephane, ut auctor est Plinius lib. 3. cap. 5. aut Polystephanus, ut Strabo lib. 5. Verba primi: Prænestini, urbe quondam Stephane dicitur. Alterius. Πραινεστιον γένεται Πόλυντερανον καλεσθεται απ̄τερον. Quasi dicatis, multarum coronarum oppidum. Consonat, quod iam attuli ex Plutarcho de coronatis agricolis, γερρης (ait ille) εις ερανεμεινες, καις χερινεταις. & postea, αργετης ερανεμεινες καις χερινεταις. Latinam iam attuli. Ne abeat inobseruatum, Virgilium statim post Tybur intulisse Prænesti, ut pote virbes loco affines, quod disces ex eodem Strabone, & Prolemaeo.

2. VULCANO GENITVM.] Natales Cæculi fabulosi sunt. Seruius loquens de Prænesti ita ait: Ibi tales, erant duo fratres, qui Dii appellabantur, horum soror dam ad focum sederet, desiliens scintillam eius uerum percussit, inde dicitur concepisse. Postea enixa puerum iuxta templum Iouis abiicit, quem virgines aquatum entes iuxta ignem innundum sustulerunt, qui hand longe à fonte erat. Vnde Vulcani dictus est filius. Breuius, & cum dissidio Solinus cap. 8. quem (Cæculum) iuxta ignes fortuitos inuenit, ut fama est, Digiutorum forores. Vides, non vnum; sed multa dissidia. Bene autem adnotatum à quodam est, C vel legendum in Seruo Digiūtū, non Dii, idque ex Solino: vel in Solino Diuorum, non Digiutorum, idque ex Seruo. In primum inclino. Legi pōrō in Seruo quæ sequuntur de ratione, qua Cæculus populis persuaserit fē natum ē Vulcano. Nota etiam pares natales Seruij Tulli Romanorum Regis recesserunt à Plutarcho in opere de viri. & fortun, Rōmanorum, pares (inquam) cum his, quos de Cæculo affert Seruius, ut videatur omnino una fabula de sumpta ab altera.

3. REGEM.] Explicui, regnante, quia hīc commodius: & quia 1. Æneid. Hinc populū latè Regem, est, latè regnante.

4. CÆCVLVS.] Cur id nominis, ita Seruius. Ideo, quia oculus minoribus fuit, quam rem frequenter effici fūmus.

5. LEGIO AGRESTIS.] Respectum proculdubio ad natales huius virbis. Attuliam Plutarchi locum ex Parall.

6. ALTVM PRÆNESTE.] Ita est. Strabo lib. 5. de Prænesti. Tybure, & Prænesti. αμφοτεραι δια πόλεις απ̄τεραι, την τοποτηριωνην την χαντανην θεων: Ista dñe virbes in montana regione sitae sunt. Inde appetat, cur supra Poëta loquens de Centauris dixerit, illos descendere de montis vertice linquentes Omoen, & Othrym, ut sic videlicet res melius quadrater cum fratribus Tyburius.

Prænesti
vnde ita di-
catur.

Gabinæ Iu-
no.

Anio ame-
nis.

Elias aqua-
frigidæ.

Hernicoru-
fertilitas.

Ratio no-
minis.

Anagnia cur-
gionis.

burtinis, nam Tybur in alto situm. Sed redeo ad A ne dignissima. Hanc commemorationem Virgilius apert vocans diuitem, credo ab fertilitate. Aut (putante Seriu) fit allusio ad historiam; nam Antonius in hac virbe iussit monetam fieri cum nomine Cleopatra, cum hanc duxit contempta Ostia. Sed ego de fertilitate capio ex adiuncto Amaseni irrigantibus agros Anagnenses, aut (ut vocat Plinius) Anagninos. Iuuat Silius lib. 8. qui: *Quies puripinguis fulcaris Anagnia gleba.* Et lib. 12. — *frugiferis Cerealis Anagnia glebis.* Macrobius lib. 5. c. 8. ait, Anagniam fuisse nobilissimam Hernicorum virbem. Incidit suspicio an legendum in Poëta pascit, ut fiat similis apostrophe ad virgiliiana.

B. II. AMASENE PATER.] Huic fluvio alium cognominem habet Sicilia, dicente Ouid. 16. Meta- Amasenus morph.

Nec non Sicanius volvens Amasenus arenas. Sed is, cuius meminit Virg. Volscorum est fluvius, & eo irrigari Anagnenses agros Seruius ait. Nunc Abatia, vel Amaseno, si Junio credit. Sed cur patet?

An quicquam notius, quam omnes fluuios ita vocari, quia vere patres sue Nymphaeum, siue aquarum, quibus, b. nostrum sonat, v.

8. GELIDVM QVY ANIENEM.] Algorem capio, qui comes omnium fluminum; vnde illa amoenissima sunt, &c. si omnia, Anio in primis, teste Horat. Od. 7. lib. 1.

Nec tam Larissa percussit campus opima, *Quam domus Albunea resonans,* *Et trapez Anio, & Tyburni Iucus, & uita* *Mobilibus pomaria riuis.*

Plinius etiam ait, hunc fluvium efficere lacus tres nobiles amoenitate, lib. 3. cap. 12. Ab hoc (inquam) algore, qui comes fluminum, & vnde illa amoenissima dicitur Anio gelidus, vt etiam i. Eclog.

hic inter flumina nota, *Et fontes sacros, frigidi capaces opacum.*

Si quis autem de mero frigore velit capere, sciat Strabonem lib. 5. ita scripsit: ἡ μέση διάρρηση Ανίον, οὐ τα Αλεπα καλούμενα ἢ οὐδε τοιχοποιοι. In hac planicie Anio fluit, & quas nuncupant Albulas aquas frigidas, &c. Silius quoque lib. 12. gelidum vocat, & dat illi aquas sulphureas. Ait enim:

Sulphuris gelidus quā serpēt lento undis *Ad genitorem Aniolabens sine murmure Tybrim.*

Et Statius lib. 4. Syl. *Anienaque frigora captant. Silius iterum lib. 1.*

Ac gelidus Anio trepidabat cornulus undis.

9. ROSCIDA RIVIS HERNICA SAXA.] Ad fertilitatem respectum. Etenim Plinius agrum Hernicum cum Latino, & Labicano coniungit, qui noti feracitate, ex vbertate aquarum. Ad fertilitatem quoque respexit Silius lib. 8. eo versu:

Hernicaque impresso radumur vomere saxa. *Ait Seru. laxa Sabinorum lingua dici Hernas, & inde nomen his locis, deducente in ea Sabino quodam duce coloniam. Strabo quidem Hernicos ponit supra montes Prænestinos, vt merito Virgilius*

saxa Hernica. Macrob. lib. 5. cap. 18. nomen Hernicorum dicit à duce Pelaſgo, qui dictus Hernicus, & in Italia deduxit coloniam, cui nomen suum indidit, ac proinde ait, à Pelaſgo oriundos Hernicos. Ex dictis illustrari potest Silius lib. 4. qui dixit;

Quisque in præglidis duratos Hernica riuis *Abstebant saxa, &c.*

10. DIVES ANAGNIA.] Huius virbis hoc extat elogium in Strab. lib. 5. Αναγνία πόλις αγριότερος, quasi hæc duas.

Stridencia funda *Saxa plumbi.*

COMMENTARII

ideo dominitor equorum. Commodè; equus enim inuentum est Neptuni; par ergo fuit, filium eius vim habere in perdomandis equis. Conditionem: nam neque igni, neque ferro potuit cadere; non igni, quia Neptuni filius aquarum Dei, & ita in ignem habent virtutem: non ferro, concedente patre virtutem hanc filio, ut credi potest. Virtutem: nam populos, qui à bellis defuerant, ad arma concitat: præt etiam exemplo, nam ferrum manu retractat, id est, scepse versat, & gladios identidem repetit, gaudetque frequenti illorum tractatione.

b Dixerat, cuocatos populos à Messapo Explicat iam, quinam hi populi hi (inquit) qui Fescennium incolunt, Faliscos, montem Soracten, Cymimum (est hoc nomen & monti, & lacui) deinde quilaicos Capenos.

c Dicit Seruius, Eunium dicerit solitum, se originem duxisse à Messapo, & inde eius socios induci cantantes, & conferri cum cycnis. Cùm ait, ibant equati numero, intellige militarem ræw, ordinem videlicet incidentium ad bellum cum modulo & rhythmo.

d Vidisti sape cycnos canentes in nubibus postquam alacres è pastu redeunt; tales singe Messapi acies. Expende, vt pœticè cycnorum cantum dilater; à nubibus, in quibus insolant; à pastu, quod redeunt alacres, ac proinde dulcior erit modulatio; ab longis & inflexis collis, unde necesse est suauior sit sonus: ex fractione gutturis; demum ab amnis; & toto lacu, circa quem habitant, personantur. Nota etiam, vt sibi Poëta respondeat. Duo enim dixerat.

e Iabant equati numero, Regemque canebant.

In primo est ordo, in altero cantus. Ergo, quia equati numero, ideo adhibet cycnos cum ordine, cùm sese è pastu referunt, tunc enim non rumpunt ordinem, cùm è pastu redeunt in loca, in quibus somnos capere consueunt. Et quia Regem canebant, ideo, & longa canorus dant per colla modos, & reliqua.

f Quia audiunt suauissimam agminis modulationem, qua Regem suum Messapum canebant, putaret non illas esse acies veras; sed nubem volucrum, D quæ ab alto mari cum musico strepitu ad littus videtur properabant. De cycnis loquitur: non enim credendum transire ad aliud animum genus, & quia in II. rancos vocat cycnos.

N O T A E

Messapi fabula.

1. MESSAPVS.] De huius natilibus, & eorum putatus filius Neptuni, iam Seruius. Veritas est, siuscum Græcum natione; quod astruit Solin lib. 8. Liciniano placet à Messapo Græco Messapia daturum virginum, versam in nomen Calabria, &c. Strabo lib. 5. Geograph. interduces, qui è Græcia in Italianam venerunt, Messapum numerat, qui montem à se Messapum, & regionem Messapiam nominavit. Meander papa (alt.) & Meander & pœste: Messapianus πεντακορινθιανος. Orta vero fabula est ab aduentu ciui in Italianam: cùm enim videbant Itali virum bello acerèm inrari adiectum cum potentissima manu, maris filium placuit vocare, Meminit & Aristoteles montis Messapi, qui est inter Peoniam, & Medium lib. 9. Hist. anim. cap. 45. Ex cuius verbis (vt hoc obiter dicam) allucet, cur Græcis montes dicantur ὄπη, quia videlicet εἰς την regiones vnas ab aliis. Id enim sepissime natura prouidit,

2. FA. s.] Aſtrunt interpres hunc locum Lambini merce, qui accipit fas pro dura, ut nefas pro

A dūcaſr; vt dicat Poëta, non fuit possibile Messapum feriri. Sed, pace illorum, ad religionem confugio, quam semper notar haec vox, ut iam Iul. Scal. monuit, & ego alicubi firmavi. Et nunc in manib[us] est l'persus Sat. 2. vbi ait, *Corniculum ius, f[er]m[er]e religione*. Quæ in locu Casaub. *iis* referit ad officia inter homines, *fas ad Deos*, vt signetur animus comparatus ad iura omnia humana, & diuina. Ergo hic, quia precessit *Neptunia proles*, ideo sequitur, non fas esse illum aut igni, aut ferro sterni. Omnino hominem notat inuolabiliem. Quin, si expendantur Lambini exempla, inuenientur potius illa è religione procedere, quam aliunde.

3. LAMPIDES, &c.] Habet cognationem Resides, cum hoc versu illud I. Æneid. vbi Cupido,

vino tyrat præuenire amore
Lampideres resides animos, desuetaque corda.

Et illud lib. 6.

Oita qui rumpet patrie, residenſe que moubit
Tillus in armazivros, & iam desuetu triumphis
Agnina.

Vtvero Virg. *resides populos* in re belli, ita Horat. Od. 3. lib. 3. *bellum refeci*. Demosthen. in Philip. de his qui ortos ad bellum, *καθηκάνει*, id est, sedentes.

4. AGMINA IN ARMA VOCAT SVBITO.] Respexisse hic Virgilium ad militarem euocationem, non solum interpretes Donatus, & Seruius, sed etiam putant Bris. lib. 4. de Form. & Lipsius lib. 1. de Milit. Rom. Quod tamē vocari in dubium potest. Itaque in Virgilio subitaria est militia, non euocatio. Littus lib. 3. *Hermici & colonia Anium dare Quintio subitarios milites, ita tum repentina auxilia vocalant, insiſi militia.*

Quid quod Virgilij militia tota est cum tumultu, ac proinde subitaria? idem Littus: *Senatum censere subitarios milites tumultus causa conscriptis, primo quoque tempore dimitti*. Pro illis tamē est, tum vocat: tum dici ea agmina desuetabulo, quod proprium fuit Euocatorum, quod ex Dione apparet lib. 45. dicit enim literes.

fīcti nō avpīvōi & spartiai ēi' autēlē dūtis arvādōn. Gī, quod definiti militia iterum ad cam renoverunt. Sed primum languidum est, cùm enim vox signata sit euoco, sciret profecto Poëta rem ita disponere, vt signatum verbum poneret. Alterum & quæ est languidum, nam euocatio nunquam legitur in subitario bello, quale exhibet Virgilius, neque in multis exemplis à Lipsio congestis tale quid inuenias. Neque vero scio, cur statim dici debeat bellum Euocatorum, quod sit à desuetis, cùm multa alia desiderentur.

5. FERRVMQVE RETRACTAT.] Vide, vt expli- Retractat cui. Sed possis aliter ex Silio lib. 4. vbi loquens de ferrum quid, apparatu Italia contra Annibalem, ait:

subiectant saxa, caudique

Roratim tñres, edit quas longior atas.

Id est, renouant. Ergo retractat ferrum, id est, acuit, renouat, redditque splendidius.

6. FESCENNINAS.] Pulchre milites cantantes exhibitus è Fescennio aduocat, vbi carmina nuptialis intenta, ac proinde ioci, cantiones, & omnis *σαρπινοι αιναιδες*. Hoc oppidum ab Argiuis dicit Solinus cap. 8. & Fescennium nominat. Mirum, cùm Plinius cap. 5. lib. 3. Fescenniam dicat: & huic simia illa hæcerè soleat. Est & differunt alterum: nam Fescennium Plinius Etruria, Seruius Campania attribuit. Sed correctior Seruius Danielis adimit hoc, quod pertinet ad Campaniam.

7. AEOVOSQUE FALISCOS.] Refert Seruius at- Falisci ontributum ad iustitiam Faliscorum, à quibus Roma- xq[ui]nus Pop. petuit iura fecilia, & supplementa duode-

cim tabularum, quas Falisci ipsi ab Atheniensibus A habuerunt. Silius quoque lib. 8. *equique Falisci*. Qui velit, referat ad sanctitatem, quæ celebrati Falisci, ita vt equos, sit, sanctos, ex noto miraculo, quo per ardentes prunas illæsi incedebant; de qua re dicam in 11. vbi luculentus Poëta locus. Horum conditorem facit Seru. Halesum, à quo dicti Falisci, sicut quæ nunc febris, olim ebrii; quæ nunc Formiae, olim Hormiae.

8. SORACTIS ARCES.] De hoc in 11. Posuit ar-

ces, pro montes. Sic de Romanis montibus:

Septemque una sibi muro circumdedi arces.

Et 4. Georg. fierunt Rhodope arces.

9. FLAVINI A.] Locum in Italia Flavinum Ser-

uius agnoscit. Vide Iunium lib. 3. Animad. cap. 15.

vbi ex hoc Virgilij loco corrigit verba Ammiani le-

gens Flavinum, pro Succubum.

10. CYMINI CVM MONTE LACVM.] Montem

prope Viterbum constituit Abrahamus, lacum apud

Vollinos Erythræus ex Strabone. Huius lacus fa-

bulosam originem habet in Seruo, lege illum, &

adice, ex fabula dici Cymimum ab vndis, sicut

Cumas à fluctibus, quasi Cymas, *λαβὴ θυματων*.

Silius:

Sabatia quigae

Stagnatent, Cymique lacum.

11. LYCOSQUE CARENO.] Ab his dicta Capena

porta, quæ postea Appia, & nunc sancti Sebastiani.

Primum scribit Seruius, alterum Frontinus de A-

quæduſtibus, tertium Marlianis.

12. IBANT AOVATI NVMERO.] Totus hic locu-

cus adumbrat Homericum hunc 2. Iliad.

Tū δὲ ἐρνίθω πετεῖναι θέρεα πολλὰ,

Χνῶν ἡ γεράνων, ἡ κύνων δελφινοῖς εἰρων,

Ἄστρον λειμῶν, καύσιρις ἀμφὶ περθέα,

Ἐνθαρρύνειν ποτόν τοι τοῦ ἀγαλμονετοῦ πετεύεται,

Κλεψυδρὸν προκαθίζεται, σμαραγδεῖ τε λειμῶν.

Horum autem sicut anum volatilium gentes multe.

Anserum, vel grum, vel cycnorum longum collum ha-

bentium,

Asio in prato, Caystris circa fluenta,

Huc, & illuc volant gaudentes alis.

Reparanter sedentum, resonant autem & prauum.

Dat Scal. vt solet, victoriān Latino, tamētū Græca

plena nectaris fateatur. Ego omissa censura (neque

enim semper ad vñlū vsque) tantum imita-

tione, vt tu scias Græca cum virtute æmulari. Omi-

nisi Virgilius χρήσει, καὶ γεράνων, qui ad rem non suam,

assumpsit tātū cycnos. De quibus illud δελφινοῖς εἰρω-

νηρεῖς circumflexit illis, & longa canorus dant per colla

modos. Spreuit τὸ φραγμὸν τὸν τραχὺν, quia in agmine eunte

ad bellum hoc non necessarium, vt neque in ipso

Homero: nam ipse quoque expeditionem defi-

bit. Illud, σμαραγδεῖ λειμῶν, expoluit istis, sonat am-

nis & Asia longe pulsapalus. Adde concinnitatem sen-

tentia, qua Græcus carēt, & quam iam expendi in

Explicatione. Recte iraque quadrat Virgilio illud

Demoſthen. 4. Philip. ἀλλὰ πενταν παντοχεῖτε,

καὶ τελεο μετ' τῷ λόγῳ: Sed omnes ubique superamus, &

vincimus oratione. Apollonius ex eodem Homeris fon-

te ita lib. 4.

Ητοι καλά νέονται θέρεα πολλά τοι παντοχεῖται

Κύνων κυνονοτον τὸν μέλαθρον, ἔμποδις λειμῶν

Εροτεῖς Ερεμον, ποταμοῖο τὸν καλά τέ θρα:

An quando pulchre fluens ad littora Πατολί-

Cycni modulari fuerint, circimque prauum

Rorulentum resonant, suni circa fluenta.

Silius lib. 3. incessum hunc militarem, & ad nume-

ros ita complexus est loquens de Hispanis.

Corda in Æneidem. 2.

mist diues Gallicia pubem,
Barbara nunc patrii modulante carmina linguis,

Numeri mi-
litares.

Nunc pedis alerno percussa verbere terra

Ad numeros resonas gaudentem plaudere ceras.

Non absimilia lib. 8. vbi de militari turba,

Iban, & lai pars Sanctum voce canebant.

Auctorem genit., &c.

Pari Musa Statius lib. 7. Theb. in simili delectu. Ver-

fus sunt:

—iisque ὁ Περμέσση canonis,

Et felix Ολμία vatis, armatis alumnos.

Bellorum resiles: patrii concentibus audis

Exultare gregem; quales cum pallida cedit

Bruma, renidem deducunt strymona cycni.

Adlubescit etiam locus Claudiani in 6. Cons. Hon.

vbi de simili belligerorum tripludio:

In latu illis clypeis, aut rufis in altum

Vibratis, graue parma sonat, mucronis acutum

Murmur, & emborum pulsus modulante resistans.

Ferreus alterno concentus clauditur ene.

Vt verò apparer ex adducto Silij testimonio, atque Hispanorū,

ex hoc ciuidem lib. 10.

—ac riu iam moris Iberi

Carmina pulsata fundente barbaro cera;

videtur consuetudo hæc usurpata fuisse in bellis an-

tiq[ue]issima genti Hispanorum. Liuius lib. 3. Gallis

dat hos in bello concentus: *Canus inexitum praliu,*

enim comparatum veteribus, ut hoc, aut simili strepitu minæ, & iræ indicarentur. Cum Marte loquens Iuuenal. Sat. 2.

Nec galeam quassat, nec terram cuspide pulsas.

Id est, non iraferis. Sic ancilia mota, & sonantia veteribus prodigiosa fuerunt. De Ioue irato decantant Poëta strepitum fulminis. De Turno ferociente 8. Eneid.

Vix acres concusset equos, vix impulsi arma.

Idem in extremo, *quassat tremorem hastam, totus ira præcepit. De gente Hispanorum Silius lib. 3. & eunte ad bellum,*

Ad numeros resonas gaudenter plaudere ceteras.

* Hinc Agamemnonius Troiani nominis hostis
Curru iungit Halesus equos, Turnoque feroce

725. Mille rapit populos: vertunt feliciam Baccho
Massica qui rastris, & quos de collibus altis
Aurunci misere patres, Sidicinaque iuxta
Littora: qui que Cales linquunt, amnisque vadosi
Accola Vulturni, pariterque Saticulus asper,
730 Oscorūmque manus: teretes sunt acrides illis
Tela; sed hæc lento mos est aptare flagello.
Læuas cetra tegit, falcati cominūs enses.

ARGUMENTVM.

Halesi aduentus, huius comites, arma omnium.

EXPLICATIO.

* **H**ALESVS fuit aut comes Agamemnonis, aut filius nothus; hinc efficaces, & natura infirme inimicitiae in Troianos. Ergo cum in Italiam è Graecia post Troianum bellum venisset, statim, ut bellum geri contra Aeneam sensit, alacer conuolauit; ideo Poëta de illo, *rapit, quod conuolantem agnoscias*: & *Troiani nominis hostis*, quia *Agamemnonius*; C & curru iungit equos, quia ita pugnatum in Troiano bello, ut tota testatur Ilia. Itaque ille candem rationem pugnandi init, quam iam expertus fuerat. Non dubites, quin haec omnia consentanea Poëta animo obuerfarentur. Sed quos secum adducit ad bellum? qui degunt ad Massicum Campanie, qui mons felicissimum vitium cultura. Praeterea Auruncos, Sedicinos, Calanos, qui vicini Vulturno flumini, Saticulos, Oicos. Sed quæ arma gerunt? acrides in dextra, ceteras in sinistra, enses falcatos ad latus. De acridibus loquitur paulò fuisus; sed hæc in Notis, ut & multa alia, nostro iam more.

NOTE.

Troianique. 1. **TROIANI NOMINIS.**] Cum apud Nostrum sapissime sit mentio Troianorum, aperiā quid per Troianos, & *Troianum nomen* intelligat, quod nemo querendum censeret. Ergo intelligit hoc nomine eos omnes, qui Imperio Priami parebant, etiam extra urbem ipsam. Quin non solum florentissima illa urbs dicta est Troia, sed etiam totum Imperium Pri-

A Ergo hæc Sabini pari ferocitatis nota *sonant scutis.*
26. **PVLSVQUE PEDUM TREMIT EXCITA TELLVS.**] Ita Homer. 2. Iliad. ad aduentantes ad bellum populos, & concurrentes milites, *χαστον τερρικόν γένεται.* & iterum: *ἔνθα ποσὶ μέρα σοραχίστο γένεται.* Placuit Poëta tremor pro Homericō gemitu; nam ille vicinior ad pulsum pedum. In re simili Silius lib. 8. *Perfrépit & tellus, &c.* Et *ripas tremefecit equos.* Et Pind. Od. 1. Pyth. *λίπησας ἐλειχθεῖσα.* vbi ait, concussam terram a quadrigis equorum. Pari Musa Statius 12. Theb. *ιτα γειτι τελιος.* Et adhuc: *Exspirat proritis ager. Florus ait lib. 4. c. 11. apparatus belli Actiaci portatum vndis non sine geminum maris.*

IN VII. ÆNEIDOS.

Proximus huic Butes Attas diues ab oris, Innumerous nam claudit apes, longaque superbus Fusaat nube diem.

Dicit *nubem* de apibus, ut ante illum Virgilium. Redeo. In hac re multus est Homerus: ut enim Virg. in hoc catalogo ait venisse, qui arant montem Massicum felicem vitibus; ita ille Halikarton in sua recensione vocat *τομές της herbosum:* & Arnen *πολυάφωνος, νιφιανα,* & de Epidauro, *μυτιδεντας, νιφιανα* *confusat.* De Orchomeno, *πολύμυλον, pecorosum.* De Pteleo, *λαχεδανον, herbosum.* De Itone, *μηλέα μήλον, μαρέα ονιον.* De Pyrrhafo, *δρεπεντές, floridam.* Et mille alia. Sic Statius in suo catalogo lib. 7.

Audiens qui, Grecanique serunt, viridesque Plateas,

Et fulvo Petreona domant.

Et 12. in simili recensione,
Dines, & Egales nemorum, Parnesque benignis
νιφιανος, & pingui melior Lycabettos olym;
Venit arrox Heles, & olentis arator Hymeti.

Et in 4. vbi simili recensio, *pecorisque Phyllos.* Iterum:

Qui ripas Lyncae tuas, tua littora multo
romere suspendum.

Nonnus lib. 26. in simili ad bellum catalogo ait recensum *ἐναντιον τοντανα γανον: bone seminatum fulcum terre.*

Massicum. 5. **MASSICA.**] Vinum Massicum Campanie multis est nobile, vni Horatio nobilissimum, adeo crebra in illo mentio vini. Silius lib. 4.

Massica si celo supponas vina sereno.

Od. 1. lib. 1. veteris pocula Massici. & Od. 7. lib. 1. obliuio Massico; quia cum hoc vino abeunt molestia.

Et Od. 11. lib. 3.

Quocunque locum nomine Massicum
Seruas.

Plautus scen. vlt. Pseud.
Credo equidem potesse te scelus Massici montis uberrimos quatror.

Fruetus ebhere in vina hora.

Sed de elogio huius vini attuli Columella verba lib. 1. Georg. ad illud, *& Bacchi Massici humus.* Eiusdem meminit Virg. lib. 1. Georg. *mimera Bacchi Massica.* vbi vult significare vinum excellentissimum *νιφιανον.* Porro Massicum eundem esse cum monte Gauto, & tantum diuersa nomina Abraham, asseruerat.

6. **AVRVNCI.**] Plinius lib. 3. cap. 5. Auruncos numerat inter populos Latij. Quin hos esse antiquissimos Ausones & Seruus scribit, & ex Ifacio in Lycophrone non astruit Abraham. Orell. Inde Virg. disertè patres nominat, vel, ut legunt alii, *Aruni misere senes.* Cum haec vetustate alludunt verba Ammiani, qui de illis, ut antiquissimis, ita loquitur lib. 30. *Auruncorum, Sicanorumque iamdiu leges ignotas, cum Euandri macro abhinc seculis obrutas nullis.* Et de Auruncis loquens Liuius lib. 8. signat eit, *mænia antiqua eorum.* Dignum est quod sciarus etymon Aruncorum, qui sic dicti tanquam Auerrunci. Antiqui enim & auruncare, & auerruncare pro eodem dixerunt: inde Auruncus Deus, siue Auerruncus est, qui Græcis *αροντας, μαλοντας, ανεσον.* Habuit autem hac gens id nominis, quasi *αροντας, διεσον.* id est, *auulsi, & auensi à sua sedibus* quia erones & *μαλαντας.* De hoc latius Scaliger in Festum.

7. **SIDICINA.**] Sidicinum in Campania ponit Plinius lib. 1. cap. 5. Alio nomine Teamum. Ait enim: *Teamum Sidicinum cognomine.* Strabo quoque indubia meminit: Horat. epist. lib. 1. *cras ferramenta Teamum tollatis fabri, &c.* Et Teani fluminis in hoc tructu Oro-

A fuis lib. 5. c. 18. Credo Poëta posuisse in carmine Sidicinos post Auruncos, memorem historiarum. Fuit enim acre bellum inter Auruncos, & Sidicinos, quod Liuius scribit lib. 8. ab eo loco: *Inter Sidicinos, Aut uncis ne bellum orum, &c.* Subit mente, an Sidicini dicti sint, quasi sediciose. Nescio an aliquis probaturus sit coniecturam, cui certè fauit tum Liuij locus lib. 8. *Tories iam Sidicini, aut ipsi monerant bellum, aut moenibus auxilium inlerant, aut causa errorum fuerant;* tum quæ de aliis populis non aſſimilia, ut quæ nuper de Auruncis, & quæ antea de Tetricis: & de vrbe quam *θελάνων* vocat Paſtania lib. 1. à ſuſceptis ibi liberis à Tyndareo. Hoc enim etymon ab ſcriptore colligo.

B 8. **LITIORA.**] Codices aliqui *equora.* Vtrunque Letio Vir ad variandam poſtin. Nam qui de Auruncis dixerat, collibus altis, de Sidicinis proximis, *litora aut aquora*, cum clara oppositione ad colles. Silius lib. 12. *arua nominat:*

Tum Sidicini legum perniciibus arua maniplis.

9. **CALES.**] Vrbs quoque Campanie. Colonia nominat Velleci priorē volumine, quam ait deductam Sp. Posthumio, & Verurio Calino Coss.

Flanc etiam vrbem infert ex memoria historiarum fidelis Vates. Hæc enim vrbis & proxima est Sidicino, & intertranque stricta amicitia fœderata. Itaque quemadmodum vrbis vtrique in Romanum olim confpiravit; sic nunc vtrique in Aeneam. Amat enim Romana hi- Virgilii similes historias in excursu indicate. Vide storia repreſentata.

Liuium ab eo loco lib. 8. *Iniquens annus L. Papirio*

Craſſo, Cesone Diellio Coss. Atſorum magis nouo, quam

magnō bello fuit insignis. Ea gens Cales vrbem incolebat,

Sidicinis finitimi arma coniuxerat. Huius vrbis nomen ad Calain referr. Silius lib. 8. his versibus.

Nec cedit studio vicinus sanguine miles,

Quem genuere Cales, non patre conditor vrbis,

Vi fama est, Calais Borca, quem rapta per annas

Orithia vaga Geticis muriuit in annis.

Ex Silio habes Cales in Virgilio esse numeri multitudinis. Sed idem Silius in singulati libro 12. vbi ait:

Threicidamque Calem, vestras à nomine nati

Orithia domos.

10. **VAPOSI VULTURNI.**] Fluuius est Campania, celeberrimus, ut ait Plinius lib. 3. cap. 1. imo, i. *στρατηγικα: ias utras,* ait Strabo lib. 1. lab. tur per medianam Campaniam. Sed cur *vadofus?* quia ingenti ostio intrat mare: adeo ut Plinius lib. 3. cap. 1. vocet mare, illius enim verba haec; *Iam vero & in Vulturno mari Italia arena alba nascentes, &c.* Abrahamus in Indice capit de ostio huius fluminis. Huius ostij meminit Liuius lib. 3. Ergo, sicut maria dicuntur Poëtis *vada;* ita flumen instar maris, *vadofum.* Sic & Ouid. *Maandri vada dixit.* Certè de reliquo flumine capi non potest; nam Silius lib. 8. *fūctique sonrum Vulturnum.* Amnes enim qui sonant, & fluunt cum strepitu, non sunt vadofus. Idem Silius lib. 2. *Vulturna vada nominat, loquens de ea parte, quæ ad mare, ut legenti appetebat.* Dici etiam potest vadofus propter frequentes huius fluminis stagnationes, sic *vada Nili* frequentissime. Domitianus postea Vulturnum coeruit aluco. Ipse enim fluvius apud Statium quartu Sylvam. loquens cum eo Princeps,

οιγι με vallibus anis refusim,

Et ripas habitare neſcientem,

Reſili legibus alue ligasti.

Et nunc ille ego turbidus, mindoxque,

Uix passus dubias prius carinas,

L 4 Jam

Casulinus
fluvius.

Saticulus.

Osci.

Capua unde
dicta.

Osciri.

Piuerbi.

Osci.

E.

Aclides.

Aclides.

*Iam pontem fero, perutis que calcor,
Quis terras rupere, & rotare sylvas
Assueram (pude) annis esse coepi.*

*Elt eriam huius fluij mentio apud Florum lib. 3. c.
21. Hunc fluum dicit Casulinum ab Agathia lib. 2.
Abrahamus monuit, ab oppido in eius ripa sito.
Cum his consentiunt verba, quae in Strabone inuenies lib. 5. vbi loquens de Vulturno ait, *οὐαὶ τῷ τὸν Καστλίνον ἐρεχθίᾳ, qui iuxta Caslinum delitus.* Nunc vulgo dici Nataronem, aut Nataronium, alij iam scrispere. Vulturni oppidi sic dicti à fluui meminere lib. 3. cap. 5. & Strabo lib. 5. Quin Capuanum diu olim Vulturnum Linius scribit lib. 4. eius verba: *Vulturnum Herosorum urbem, que nunc Capua est, ab Samnitibus captam, &c.**

11. SATICVLVS ASPER.] Oppidum Campanie montibus asperum agnoscit Seruius. Saticula coloniae, qua deducta, est vna cum Suevia Auranca, in eum volumine priore Paterculus.

12. OSCORVMQVE MANVS.] Seruius Capuentes interpretatur, qui prius Osci appellauit. Capuam etiam urbem Campanie prius Oscam vocata Sempronius scribit. Videtur pugnare Plinius: nam cap. 5. lib. 3. vbi Italiae oppida diligentissime persequuntur, seorsim meminit Capue, & Oscorum, non facturus, si res eadem. Sed hanc discordiam sedat Strabo libro 5. postquam enim meminit Samnitium, Oscorum, Opicorum, Aufonum, &c. subiungit: *Cum urbes duodecim populo forent, Capuam perinde ac illarum caput nominarunt.* Consonat hoc cum Plinio, qui ait Capuam ab campo dictam. Et cum Liui lib. 4. *Capuam ab duce eorum Capu, vel, quod pr. prius vero est, à campestrī agro appellatam.* Sunt enim ibi opulentissima campestrī. Hinc factum, vt Capuani dici Osci queant, & contrā: nam totus ille vrbium tractus Capuensem nomine nobilitatur. Ait Seruius dictos Oscos à serpentibus: nam videlicet hi quoque Opici dicti, quasi Ophici, *οὐαὶ οὐεων.* Sed certe Strabo Opicos ab Ophicis seorsim nominat. Vt cunque sit de discrimine Oscorum, & Opicorum, certe Opici ipsi dicti sunt à serpentibus. Inde credonatum, vt agrestes homines dicantur Opici prouerbialiter: quemadmodum qui pingues sunt, dicuntur Vmbri: & qui stulti, Marrucini. Iorrò, vt hoc ne nescias, Hispania suos ciues ab ciuibus Italiae discriminantur forma nominis. Illa enim suos Oscenses nominat, haec Oscos. Itaque Oscenses in Hispania sunt, Osci in Italia. Apparet hoc ex Julio lib. 1. Ciui. Plinio lib. 3. cap. 3. & aliis. Ergo, quamvis urbem Italiae Oscam nominet Sempronius, & Hispanie Oscam pariter Plinius lib. 3. cap. 1. tamen nomen inde diuēsum diuersam tenet formam.

13. ACLIDES.] Cūm nulla maior mentio acli- dum sit, quā ea, quam hoc loco habet Poëta, certe qui anfatas putat (is est Turnebus lib. 30. cap. 21.) Qui aptatas virginis arborum, mollibus instar flagelli, non duris stipitibus (is est Lipsius lib. 4. Polyceret.) Qui ita illigatas flagello, vt reuocari, & redire peracto istū possent (is est Iunius in Nomencl. atque etiam Lipf.) Qui eminentia quādam acumina hinc inde, & nescio quod clavi, aut clavæ genus (is est Lazius lib. 8. Comm. cap. 18. quod accepit à Ser.) Qui (inquam) hæc putant, mihi videntur diuinare. Nam à quo auctore discunt anfas illas, virgas, redi- tum, eminentias, cūm nemo de illis loquatur: Nam Valer. Flacc. & Trebell. Pollio, qui, præter Virgilium, illarum meminere, nihil ad hoc conducent. Ergo dicamus, acliades fuisse tela, tereti aut ligno, aut quod telum. ferro; deinde amentatas loro, vt torqueantur. Ni-

A hil enim aliud Poëtica lux suppeditat. Capio autem flagellum pro amento lorio, vt iam prior Lipsius; hoc enim admodum est consentaneum. Nam, cur non amentum debeat flagellum nominari? Sed certe Valerius, & Trebellius lucem Virgilio dant. Prior lib. 6. Arg. ait,

Nec procul albentes gemina fert aclide parmas.
Posterior in Claudio memorat acliades duas donatas Claudio ab Imperatore Valeriano. Quibus testimoniis fit, vt binas acliades gestarentur à singulis: ac proinde Virgilius ita videtur capiendus, vt singulis militibus duas essent acliades: ideo enim vñus est numero multititudinis. Meminit præterea huius teli Sidon. Paneg. ad Majorian. *equo ruit acliade fossis.* Et Silius lib. 8. *Acliades vñus erat.*

14. CETRA.] Doctè Seruius explicat scutum quo vñsi Hispani. Certè Silius lib. 10. Hispanis assignat, ut proprium lib. 10.

*— ac ritu moris Iberi
Carmina pulsa fundentem barbarica cetera
Inaudiri.*

Idem lib. 3. attribuit ceras Gallaecis Hispaniae populis: versus iam suprà attulit rem aliam. Hoc ipsum ex Cæsare colliges lib. 1. Civil. *Eran legiones Astyan tres, Petrey dva, preterea scutata citerioris provincie, & cernuta vñterior Hispanie cohortes, circiter octoginta.* Ibidem dat Petreio cohoretum Prætoriam cetratorum. Ex Silio lib. 9. qui de Hispanis: *effulger cetrata inuentus.* Ex Polybio, qui lib. 3. meminit *πελταφόρων ιππών, loquens de Annibal's exercitu eunte ab Hispaniain Italiam.* Ex Plutar. in vita Sertorij, vbi Lusitanos inducit *πελταφόρους.* Ex Lucano, qui lib. 7.

Illic pugnaces committit Iberia ceras.

Et ex Liui lib. 4. ita scribente: *Hispani ceras superpositis incubantes flumen transfratera.* Hinc ergo credibile est, commeasse cetrā ad alias nationes, in primis ad Afros, vrpote vicinos; quod etiam scribit Seruius. Deinde ad Romanos, vt versatissimos in pu-

*A quibus
aceperere
Afri,
gnis Hispanorum, cum quibus saepe confixerunt. Romani,*

Nam Suetonius Caium inducit cap. 19. cum equo phalerato, corona querica, securi, cetera, gladio, aurea chlamyde. Virgilius quoque h̄c Campanos cetrarūt. Tertid, ad Græcos; nam Philopœmen Græci, dux Achæorum cetratos cum fundis, & iaculis posuit in statione contra Lacedæmonios, quod scribit Liuius lib. 3. Philippus etiam Rex Macedonum in bello contra Romanos cerratis vtitur, quod scribit idem Liuius lib. 31. Quartd, ad Thraces: nam his hanc gloriam dat Max. Tyrius differt. 6. enumerans enim illa, quibus valent quique mortalium, *πελταφόροι* (inquit) Spani. Inde credibile est ad alias quoque nationes commigrasse. De forma moncaris, fuisse Eartu forma, ceras similes peltis, aut easdem cum illis, si Liuius credo lib. 31. loquens enim de Philippo Rege Mace- donum ait, *Cetratos, quos peltafas vocant, in insulis abdiderat.* Idem colligit Aldus ex Plutarcho, & Liuius collatis; nam quos prior in vita Ämilij peltafas nominat, posterior libris 42. & 44. vocat cetratos. Itaque semper Cafubonius *πελταφόρος* Polybij lib. 3. reddit cetratos. Ad formam pertinent colores, quibus calata. Silius lib. 3. *Vericolor contraria cera.* Materiam Seruius exhibet, qui lreas facit.

15. FALCATI ENSES.] Harpen intelligit, qui gladiis incurvus & falcatus, & in vñs nunc Tur- Harpe gla- carum, Persarum, Hungarorum, Tartarorum. Non- dij geas. nius lib. 27. *ἀπων* attribuit Indis. Hoc gladio vñsum Perseum Poëtae scribunt. Ouidius enim de illo lib. 5. Metamorph.

Veritas in huma harpen made falcatum eadem Medusa.

Et Lu-

Cyllenis. Et Lucanus lib. 9. harpen vocat Cyllena. Credo Claudianum lib. 1. de laudib. Stilicon. harpen intel- ligere *falcis* nomine, cūm ait:

*non falce Gelonus,
Non arcu populare Geta.*

A Curtius lib. 8. appellat copidas, ita scribens: *Copidas vocabam gladios leviter curvatos, falcibus similes, quies ap- petebant belluarum manus.* In apparatu Annibal's contra Italiam lib. 3. inducit *falcatus ab arte ensis, ab Silio.*

* Nec tu carminibus nostris indistus abibis
Oebale, quem generasse Telon Sebethide Nympha

735 Fertur, Teleboūm Capreas cūm Regnateneret

Iam senior: patriis sed non & filius aruis

Contentus, latè iam tum ditione premebat

Sarrastes populos, & quæ rigat æquora Sarnus.

b Quique Rufas, Batulūmque tenent, atque arua Celenax:

740 Et quos maliferæ despectant mœnia Abellæ,

* Teutonicō ritu soliti torquere catcias:

Tegmina queis capitum raptus de subere cortex,
Æratæque micant peltæ, micat æreus ensis.

d Et te montosæ misere in prælia Nursæ

745 Vfens, insignem fama, & felicibus armis.

* Horrida præcipuè cui gens, affuetaque multo

Venatu nemorum, duris Æquicola glebis:

Armati terram exercent, sempérque recentes

Conuictare iuuat prædas, & viuere rapto.

B

ARGUMENTVM.

NOTE.

1. NEC TV CARMINIBVS NOSTRIS, &c.] Blan- ditur Pindarus Od. 3. Pyth. *Νέσσορ ηγετή Αύγου Σερπανδόν* ἐν Σπειρών φοτικές επέστων καλαδενών: Nestor & Ly- cius Sarpedon habent famam apud homines ex sonoris versi- bus. Et infrā: *γιωνοκένεα δι' αρπαγαλενάς άσα οχηματία τελ.* Nestor, que cognoscitur per cantus inclitos, dimurra est. Ad auram proculdubio Horatius nauigat Od. 9. lib. 4.

E X P L I C A T I O.

a *F* VIT Oebalus filius Telonis, & Nymphæ Sebethi fluminis. Habuit verò illum pater Telon iam in senectute, & cūm teneret Capreas, quæ erant Regna Telebarum. Filius tamen Oebalus, cui iam inde angustiae paterni Imperij displicebant, vi, & armis Sarrastes populos subegit, & traxit illum, quem Sarnus irrigat.

b Venere ad id bellum vna cum Oebalo incole Rufarum, Batuli, Celenaz, Abellæ. Extremam effert cum elogio à malis, quæ fert optimæ. Et nota locutionem plenam elegantia. Mœnia enim, vt quæ alta, videntur suos ciues despectare.

c Adhibet horum arma. Erant illis catcī in manu dextra, quas torquebant more Teutonum, in capite pro galeis cortices suberis, in sinistra pelta, Thraces. enīs ad latus.

d Pergit ad Vfentem, qui ab Nursi venit, quæ vrbs sita in montibus. Hunc predicat & à fama, quæ habuit, & à felicitate tractandorum armorum. Vnum est ratio alterius; armis enim peritè tractandis sibi famam peperit.

e Erant Vfenti comites Æquicoli, homines ve- natui dediti ferarum, adeò bello acres, vt etiam armati essent, terram cūm colerent, & non nisi raptis prædis viditent, non contenti nisi his, quæ aliquam damno sibi comparassent.

3. CAPREAS.] Est insula in mari Tyrrenico, eius Capreæ, situm;

Sebethus amnis cursus est inter mon- tem Vesuvium, & Neapolim. Ideo Columella cum Neapoli coniunxit in suo horto:

Doctaque Parthenope Sebethiderida lymphæ.

Et Statius i. Sylvar. illius meminit in mentione Nea- polis, his verbis.

*At te nascentem grimo mea prima recipit
Parthenope, dulcisque solo in gloria nostro
Reptasti: mitidum confusat ad aetheria tellus
Enboi, & pulchratimneat Sebethos alumna.*

Inde quoque arrepta occasio celebrandi huius fluminis Sincero Sannazaro, vrpote Neapolitano, qui vir poëtica laude floruit præ mortalibus sui cui. Sed quid sui æui? Quid si Neapoli maiorem gloriam Sannazari Sannazarus attulit, quām Statius Papinius? non elegium, crī iniquus censor, qui hoc censeat.

emphaticè. Deinde à corpore proceritate; nam præstanti corpore. Neque hoc satis; poterat enim esse procerus, ita tamen ut in ea proceritate haberet alias æquales. Non sic, imò ita alii praestabat, vt efficiatur vero verice. Illud vertitur, est, agit se, & rotat furenter ad bellum; signatur ipso verbo animi vigor.

b. Pergit ad horrorem armorum, quòd illum præbeat hostibus formidabiliorum. Incipit à galea, quæ alia, & crinita iuba triplice; habebat vero galea chimaram efformata, quæ videretur ignes ex se efflare similes Ætnæ.

c. Sententia est, ita viuidè chimaram formatam artificis opera, vt cùm ante pugnam esset terrifica, tamen in ipsa pugna, cùm omnia effuso sanguine crudeliter, illa eset ferocior, & veluti voce infriteret, ac terribiliores, tristiorèque flamas euemeret.

d. Transf ad clypeum. Erat in eo insculpta Io (sculpturam quippe capio, quæ è dignitate, non piñetram) formata iam in vaccam, & cum setis, cui tamen deerant cornua, ideo laevis clypeus. Itaque iam erat bos, iam cum setis, sed absque cornibus ita quippe formata ab artifice. Erat praeterea Argus centoculus, datas vacca à Ioue custos. Demum Inachus parer Ius, cùm xyna fundente ex se amnem; hoc enim est fluviorum insignis. Hæc præ alias caelata in clypeo, opere sculptorio, ad indicandam Turni originem, de quo supra.

Lanclus, Acriusque patres, mediaq. Mycene.

Erat itaque celatura illa ingens argumentum generis.

e. Post armam Turni sequitur comitatus, imò nimbus; ad horrorem, tota agmina cum clypeis, & hæc densa, & conferta. Ex quo verò militi conflata hæc agmina? primum ex iuuentute Argiūorum; nam Turnus ipse Grecus origine: deinde ex Italica. Excudit hic per plures populos, de quibus, si quid dignum; queri in Notis debet. *τοι πίτι σκυτα Labici,* valer, Labicani, quibus picta scuta.

N O T A .

i. PRÆSTANTI CORPORE. J Laus cæberima magnorum, ducum. Quia videlicet corpus primum omnium oculis subiicitur, ac proinde statim ad illius speciem animalium effingimus, quidam omnijs nostra vis (ait Sallust, in proclam.) in anno, & corpore sita est. Cùm itaque triplex sit militaris statuta; media, exilis, proceræ; extremam hanc videat Poëta innuere. Hec ab Spartiano in Hadrian. vocatur prolexa, à Suetonio emin., à Lutio extima. Legé Godecali in lib. 1. Veg. cap. 5. & Sabarum in epist. 1. lib. 1. Sidon. ubi sermo est de statuta Regis Theodorici. De Traiano Plinius Paneg. & cum illo loquens: *tu sola corporis proceritate clavior alii, & excelsior, non de patientia nostra quendam triumphum, sed de superbia Principum egisti.* Dicit hoc, quis priores Principes aduehebantur humeris horum. Hanc in Menelao agnoscit Hom. lib. 3. Iliad. qui stantibus aliis, ipse ἔπειρος ἀπέιρος, eminebat latissima humeris: & in Agamemnone, nam yocat illum ἄσπειρον: & in Aiace, de quo, οὐχ Αργεῖον νεφαλὸν. De Pyrro Romanorum hoste furent historiæ dicere solitum delectori suo: *Grandes elige, ego foros reddam.* Hanc videretur agnoscere Claudian. in Germanis; cùm ait Paneg. 1. Stilicon. *Hic Rhodani proceræ copias,* De quibus & Iulius lib. 1. Gall. *ingenii magnitudine corporum Germanos.* Hanc Ammian. lib. 1. 4. in Imperatore Gallo: *forma conspicuus bona, decenit silo corporis, membrorūque recta compage.* Vide-

tur enim innuere magnitudinem, & quippe me duicit forma conspicua. Hanc idem lib. 1. in quadam Valuomere, cui dat eminentiam inter altos vasti corporis. Hanc Pausan. in Attic. indicat de Aiace, cuius genium vertebræ repertæ in sepulchro essent instar discei, quo vtuntur athletæ. Hanc Tacit. 1. Annal. in Segeste duce Barbaro, de quo, *ingens visu.* Ibidem dat Cheruscis proceræ membra: vt & Waldemaro Regi Daniae Albericus Krant. lib. 6. Hist. cap. 1. 3. procerum, & *totius corporis dignitatem.* Fuere verò statuosis, & proceri admodum, qui implebant pedes qui, septem Romanos; & quidem pes Romanus longior fuit aliarum gentium. Sidonius epist. 9. lib. 8. *Burgundia septipes;* & Carm. 1. 2. *Spernit senipedem stylum Thalia,*

Ex quo septipes viderunt parvus.

Alludit quippe ad iustum mensuram, & ad procedram, quod vt capias, adi Vegetum cap. 1. lib. 1. De duce Indorum Dericide Nonn. lib. 2. 1. θεμιθεος ὁ χαρος ἀνδρῶν, quasi diceret, valde prolixus. Et de Galata quadam Appian. Ciuit. *τριπλη μεγάθει μέγατος.* De Xerxe ait Herodotus lib. 7. adè illum excelluisse corporis magnitudine, vt eo ipso iudicaretur certis dignior Imperio.

2. AC TOTO VERTICE SUPRA EST.] Hoc repetitur lib. 9. per initia; ibi illustrò.

3. CVI TRIPLEX CRINITA IVBA.] Intelligit Crinita τριπλασια, id est, genus illud galeæ, cui tres coni, lophi, crista. *Ἄσκyl.* Septem ad Theb. *τριπλασια* λόφος τριπλas: tres cristas quatuor innumbrantes. Val. Flacc. lib. 3. triplex pulsans festigia crista, loquitur de Bellona. Statius 4. Theb. ter nuda scandente iuba. Martian. lib. 6. tergemina ruinans de vertice crista. De Flaminio Confule Silius lib. 5.

Triplex crista iubar effundit crine Sueno. Nonnus lib. 22. duci cuiam Indoru dat τριπλασια. Homer. Iliad. 1. dixit τριπλa iuba τελετη. Euripides Aiacem vocat τριπλa, non quia triplex galea, sed quia triplex crista. Aristophan. Achæa. τὸ λοφον τέτερης τὸν τριπλa λόφον: *thecam extulit trium cristatum:* & in Pace galeam affert τρεις λόφοι ἐξ οὐλαι, tres habentem cristas. Alibi idem, λοφούς τριπλa, galeas triplici crista conspicuas. Sed & de hydra quæ formata in scuto Capanei Stat. lib. 4. Theb.

squallet triplici ramosa corona

D *Hydra recent obitu.* Homer. 4. Iliad. Paridi dat τριπλa. Eundem morem firmat narratio Plutarchi in Arato de virgine quapiam, cui imposita τριπλa. Quin Geryonis fabula (purat hoc Suidas) non alium habuit ortum, quam quod τρεις λόφοι ἐχου εἰ τῷ τελετη λόφοι, tres cristas in galea habebat. Sed hunc morem ad Heraos determinat interpres Euripid. in Oreste, *τριπλa τριπλa*, quasi hoc ipso ab aliis dignoscerentur. Sed certè procedente tempore aliis data hæc gloria, non tantum Heroibus. Nescio autem, cur interpres Aschyli in fabula τριπλa, ad locum iam adductum ita notet, τετρα τριπλa τριπλa. Nam cur nouitius mos, qui ductus ab Hercio Homeri temporibus? Huic mori annexi duo alii de cristas iam duplicitibus, iam quadruplicibus. Primum firmat Virg. qui de Romulo in 6. Æneid. gemina sunt vertice crista. Et Val. Max. lib. 1. cap. 8. loquens de Marte, *galea quoque dnabus distingua pennis.* Ut hinc appareat geminas cristas Romuli sumptas a patre Marte. Calab. etiam lib. 3. κούρων, id est, galeam, inducit ἀμφιθάλον, urinque cristatum, id est, dupliciter cristatum. Alterum Homerus, & Apollo-Quadrinius, uterque enim; prior 11. Iliad. posterior 3. Arg. plex. galeam exhibent τετραπλa: & Homerus forma

alia

alia 2. Iliad. τετράπλa, & sæpe alias. Hanc Aristophanes vocat τετράπλa, quasi quadriplenum, aut quadruplum.

4. CHIMERA SYSTINET.] Non est animus refellere censuram, importunam Mactobij, vbi in huius arrogantiæ extatiam luculentia Iouiani opera, Scaligeri, & aliorum interpretum. Itaque hoc omisso, infistam penso. Effigi feras, & animalia in galea ad honorem, receptussum fuit veteribus. In Virgilio Chimaram vides cum ignibus, & feritate. Silius lib. 5. de galæ. Flaminini,

*Are, atque agnori i ergo flauente iuueni
Cassis erat munita viroci vertice surgens
Triplex crista iubar effundit crine Sueno,
Scylla super fracti contorquens pondera remi
Infrabat, sensuque canum pandebat biatus.*

In galea Achillis adhibet Eurip. in Elect. Sphinges, & leonem. Adiungo versus:

*Ἐπὶ δὲ Χρυσοῦντος κράνοις
Σφίγγες διέκαν διόδιμον ἀργαν
Φίρωσι, φευπλάροι
Δὲ κύτει πιέσποι τετραδ-
Δε δρόμοι λέωνα, κρανίοις
Πετροῖσιν ἀπὸ πολλῶν.*

Sententia est. In deamata galea Sphinges vngubus pre-dam illustrem ferentes. In cauo autem, pianto ambiente latera ignem efflans currerat leona, inuidens vngubus Piranum pullum. Aristophan. Achæa. loquens de Lamacho.

*— δὲ τὸν γοργόνα
Πάλαις κρανίον τρεῖς καλασκής λόφοις :
— γοργόνη Γοργόνη*

*Vibrat quatiens tres umbratos conos.
Calaber etiam lib. 5.*

*Ἐν δὲ τῷ γοργόνει ἔνοντι συντάξει, μεθοῖ δὲ ἐπαρσίῃ
Σμερδαλέοις πετρώνεσσι καὶ πλευροῖς δράκοντες
Αἴροντες λαχανότοις.
Inerant Gorgones fore, quibus hinc atque illinc
Terribiles conabantur circa cincinatos dracones
Horribiliter labentes.*

Statius lib. 11. Theb. mistaque iubas serpentibus augent. Sic explicata eundem Statium lib. 3. Theb. communi furor triplice crista. Quis hic furor, & ira, nisi fera additæ crista? Originem huius moris refert Godecalcus in Veg. lib. 1. c. 20. ad Egyptios, quorum Reges, ut auctor est Diiodorus lib. 2. gestabant in capite caput leonis, tauri, aut draconis. Id ipsum ego obserua-ueram de Rege Persarum, ita scribente Ammiano lib. 19. in ipso inicio: *infidens, equo ante alios celsior ipse præbat, agminibus cunctis aureum capitis arietini fignementum in fronte lapillis pro diademate gestans, multiplici vertice dignitatem, & gentium diuersarum comitatu fulbitum.*

5. ÄTNÆOS EFFLANTEM FAVCIBVS IGNES.] Comparata hæc ad horrorem. Ita de Chonodomo-

rio Ammian. lib. 6. verici flammæ torridus aptabatur. Et de Turno codem Virgilius,

*— tremunt sub vertice crista
Sanguinea, clypeique micantia fulgora mittunt.*

E Et de Äneæ galea,

*A' det apex capit, clypeique à vertice flamma
Funditur, & rastus umbra vomit aureus ignes.*

De Diomedæ Hom. 5. Iliad.

Διάπει οἱ διάποδει, τοι διάποδοι αὐτούσιοι τούτοις.

Lucebat ei ex galæisque, & scuto indecessus ignes.

De eodem Aufonius in Periocha,

— vomit aurea flammæ

Cassis, & undantem clypeum defulgarat ignem.

De Chimera ipsa Hesiod. Theogon.

H Ηχιαρπες ἔτιδε πεντελευτικούς την.

Δεννινης, προσωρινης, κρατησινης.

Chimaram peperit spiram ignem indomitum,

Terribilem, magnam, colorem, fortem.

Sed redco ad galæas. Silius lib. 5. de Flaminio. Lxx.

galæa, lib. 10. galæa exborrefere flammæ. & lib. 9.

summidique in casside largus

Undantes volvit flammæ ad sydera vertex.

Statius lib. 5. Theb.

Flamine cristatum galæa iubar.

Ab hoc horrore Apollon. lib. 2. galæas vocat δακριδηποτηρας, horribiliter micantes. Sed & in genere viu-

terea arma sic exornantur à Poëtis. De scuto Annibalis Silius lib. 4. radianam tegminis orbem. & magno

B percutiū luanine campos, iterum: spargentem flammæ cly-

peum.

6. TAM MAGIS, &c.] Alter dispositus has parti-

Tam magis.

Quam magis asperito, tam magis est nimba.

Et Afin.

Quam magis te in altum capessis, tam estus te in portum

refert.

Ex Lucerio, Terentio, aliis plura alij congeserunt.

7. LÆV.S.M.] Explicatio vulgi est, per latitatem,

Lævis cly-

aut lauorem significari splendorem fulgorēmque an-

pens.

Et lauore, lauore, lauore.

Non placet. Verè sententia est; vaccam in eo

scuto ita efformata, ac si tum primum in eam se

formam Io mutauisset, vt melius dicam, ac si tum

primum nata ibi esset. Inde est, vt iam esset bos, &

cum setis; sed quia tenera, sine cornibus, ideo laevis clypeus, quia laevis vacca; & sublata cornua, id est, ablata, & adempta. Etenim feræ, quæ earent cornibus, dicuntur habere laeve frontem, asperam contraria quæ habent cornua. Primum firmat Virg. Eclog. 6. vbi loquens de filiabus Poëti, quæ pürabant se esse Oppositiō.

Et sepe in levi qualiffient cornua fronte.

Alterum Gracum Epigramma lib. 1. Anthol.

Tus apes dñeav: τριπλa γειτνιαζε πάνται.

Et, δέ, τοι τε τριπλa τοι τρόπον.

Fruere pulchritudinē; omnia cito vigorem amittunt.

Etas una ex hædo reddidit hircum asperum.

Dicit videlicet vna astata nata cornua. Statius 4.

Theb fons aspera cornu est. & Ovid. 10. Meramorph.

quibus aspera cornu fons erat. Sic videor venustius Poë-

tam explicuisse, imò verius. Itaque laevis clypeus est,

in quo laevis est vacca, id est, sine cornibus, quæ inde

sublata, id est, ablata.

8. AT LÆVUM CLYPEVM, &c.] Hanc clypei,

descriptionem, cum aliis aliorum Poëtarum com-

parans Scaliger, iudicat in Virgilio, meram esse operam, in aliis meram ostentationem. Ut in Stat. 6.

Theb.

pater ordine iuncto

Læsus, arundinea recubantque sub aggere rip

Ἐν μῷ ἔντον χρυσῷ τετράγωνῳ ιδεῖν ἴναζου τὸ
Εἰσέτη πορτίς εἴσι, φῶν δὲ τὸν ἐρχόμενον :
Γένεται εὖτε αὔροι φέλτα Inachis filia Io
Ἄδηνεν νινύλα, οὐκέ τούτην θεατὴν feminæ.

ARGUMENTUM M.] Hanc vōcem in sermone
pictura etiam vñspat̄ Apuleius lib. 5. correctori-
bus Lipio, & Collio: *Δένεν προστιμούσα μεγάλη ερις ho-*
μονος, οι μεγάλης σύνθετης ταῦτην εφερεντις αργού-
ντονος. Αλιγεντις, εφεγίαντι εργον, οὐκέτινεπε.
Sed ego profero locum Tullij 6. Ver. argumenta erant
in *valuis*. & Propriet. qui Eleg. 9. lib. 3.

Argumenta magis sunt Memoris addita forme.

II. ET CVSTOS VIRGINIS ARGVS.] Incertus
Poëta apud Euripidis interpretem (citante Virgilio)
vocat Argum θυμόν, cum respectu ad fabulam, B
quam h̄c attingit Poëta. Pherecydes apud' eundem
οὐλαῖα. Omnes centoculum, aut multioculum vo-
cant. Sed Poëta ille incertus tantrū ait,

Tεργάνων δοθαλμοῖς ἐρούεντες, καὶ ἀθα.

Oculis quatuor cernentem in omniem partem.

Inde ille πανόρτην, καὶ πολυπότος

12. VRNA.] Fluuiorum insigne. Statius 2. Theb.
— pater ipse bicornis

In larum prona nixus sedet Inachus urna.

Et de Ismeno in 9. demissione volutur urna. De Ina-
cho, & Ius fabula, & eius metamorphosi, nihil h̄c expecta.

De Hermo Claud. 2. Rap. undantem declinat

prodigis urnam. & de Rheo i. in Ruff. proiecta

torpuit urna. Eandem dar Eridano in 6. Conf. Hon.

13. INSEQUITVR NIMBUS PEDITVM.] Homer.

Iliad. 4. *ἠρος εἰτεροῦ μέλῶν: nubes pedium sequeruntur.*

Silius lib. 12. *telorum nimbum dixit, & lib. 6. nubes*

Laconum. Et Claud. de laudibus Serenæ: si bellini nu-

bēs ingrueret.

14. CYPREATA.] Aliqui h̄c legunt pilata agmina,

In his Ioann. Passerat, in Comment. ad Tibul. lib. 4.

volūntque allusum ad illud Varrois: Duo sunt ge-

nora agminum, quadriatum, quad immisit etiam iumentis

incedit, ut vñbis possit confidere: alterum pilatum, quod

sine iumentis incedit: sed inter se deñsum est, quo facilis

per iniquiora loca transmittit. Sempronius quoque ita

scribit: *sue pilatum, sue passim iter facere solebant.* Ci-

tant h̄c fragmenta Passerat. & Scal. vterque in Ti-

bullum. Sed fragmenta h̄c iam viderunt lucem D

apud Seru. Pet. Danielis in 12. Æneid. ad illud,

pilataque plenis.

Agmina se fundunt portis.

15. DENSANTVR.] H̄c fortè melius densentur; &
ita nonnulli codices: de quo iam in Georg. Et En-
nianus 8. Annal.

Densantur campis horrentia tela virorum.

Sic apud Catul. de Nupt. Jul. & Manl. *Tardas inge-*

nus pudor, vbi alijs tardas. Et Nauius apud Nonium,

dicebo, pro dicam, à verbo diceo, dices. Sic & nubet, pro

nubet.

Argui Itali.] **16. ARGIVAE PVBS.**] Non h̄c ab Argis;

sed quia inde orta, vt ipse Turnus, ideo Argia.

Neque enim tam breui spatio conflatus miles ex

Græcia; neque admitto h̄c dici κατὰ στρατευσιν.

Et quidem Plinius cap. 5. lib. 5. inter Italæ populos

Pelagos nominat, ut etiam Arcades.

17. A VRVNCA.] De his iam suprà in hoc

libro.

18. RVTVL.] Numerat hos Plinius inter popu-
los Latij, meminit horum Iuvi. Vocati *Davros* ab

Vibio Abraham. notat.

19. VETERES QVE SICANI.] Plinius cap. 5. lib. 3.

inter clara Latij oppida Sicanos memorat. Itaque
de his proculdubio Poëta loquitur, non de Sicanis

A Sicilie; tametsi, qui in Latio, ex colonis Sicilia: vt qui in Sicilia ex Hispanis. De qua re iam alibi.

20. SACRANÆ ACIES.] Poësum putare Sacra-
Sacra. nos est, qui insulam Sacram, alio nomine Hieram
incolebant, quæ insula sita iuxta Siciliam. Vide
Abraham in Indice. Cùm verò olim coloni
multi ex Hispania in Siciliam migrarint, quid si à
Sacranis Hispanie Sacra, aut Hiera? Etenim Sa-
cranam oppidum Hispanie Plinius agnoscit cap. 1.
lib. 3.

21. ET PICTI SCVTA LABICI.] Vide lib. 9.
ad illud, *farmaq̄e inglorius alba.* Sit Labicani in me-
diterranea Latij parte.

22. NVMICL.] Iam suprà in hoc libro 10. Sen-
tentia fortasse sumpta ex Homero 2. Iliad.

Οἱ τοι αὐτοὶ ποτε τὸν Κρονίον διέβασαν.
Qui habitant Cephissum dinum flumum.

23. LITTVS A RANT.] Duo dicit, & arari litus,
& colles exerceri vomere. Primum refero ad fru-
menta, quæ proueniunt in campis & locis planis,
qualia sunt littora: alterum ad vineta, quæ in colli-
bus proueniunt. Vnde *vinum collinum* celebratum
auctioribus rusticis. De hoc discrimine campi ad fru-
menta, collium ad vinum, iam ego in Georg. Ita
etiam Horatius capio epist. 3. lib. 1.

An pinguis Afia campi, collèque morantur?
Quo versu animum adiecit Horatius ad frumenta
camporum, ad vineta collium. Clarè Manil. lib. 2.
— *quod colles Bucchus amaret,*

Quod facunda Ceres campos.
Sic accipio versum Statij lib. 7.

Messe Coronam, Baccho Gliscans colemens.

24. RVTVL OS QVE EXERCENT VO-
Locorum
ME RE CO LLES.] Ex perlustrato hoc loco Sta-
tius lib. 4. Theb.

— it Doricus ordo sub armis,
Qui ripas Lyncae tuas, ma littora multo

Vomere suspendunt.
Mutilus lib. 1. dixit, *exercita frugibus arva.*

25. CIRCAVM QVE IVGV M.] Promontorium est Circæij.
Latinorum in Italia, Ptolemaeo. Mela vocat Circæs
domum, vt ex illo adducit Ortellius; potuisse ad-
dere & Solinum cap. 8. Inde Circæij populi, de qui-
bus magna mentio apud vnum Liuum, presertim
lib. 1. & 7. & Plinius cap. 5. lib. 3. Nestio an apicē
Germanus proferat Aristotelis locum *περὶ Σαρ-*
άνκου. verba Aristotelis sunt. λέγεται περὶ Σαράνκας τὸν Κρονίον ὅπει φερεταινόν φέλτη Θαρσού: *Ferut in*
Circeo monte circa Italiam nasci venenum mortiferum. Nam Virgilus videtur capiendus de loco, qui in
Italia, non extra. Et cum promontorium in Latio
agnoscatur, vt dixi, Ptolemaeus, vt ex illo notat Or-
tellius, de hoc sensu procedit. In Nota sequenti.
nonnulla inuenies.

26. IUPPIITER ANXVRVS.] Sic dictus Iuppiter, Iuppites
cùm colebatur vt puer, & imberbis, quasi ἄρειος Ζεὺς,
Anxus.

fine nouacula, qua barbam rasisset. Colebatur autem
(ait Seru.) hoc habitu circa. Circaum iugum, &

Campania tractum, sicut & Virgo Iuno, quæ Fer-
onia dicebatur. Paulus, in Eliac. priorib. meminit
duplicis simulacri Iouis *ἐν ἔχοντες γένεα, non habentis*

barbam. Alio nomine Iouem hunc *Veionem* voca-
bant, quasi *parvum Iouem.* Non dubium autem quin
scriptio corrupta sit, & dicendus sit Iuppiter Axurus;
nulla enim ratio petit litteram illam interposi-
tam. Ex his versibus Horatianis Satyr. 5. lib. 1.

Millia tum præfisia tria repimus, atque subimus

Impostum faxis latè candemibus Anxur.

Apparet de quibus locis capiendus sit Virgilus. Fuit

Anxur Volkorum oppidum in alto situm. Liuius A
lib. 5. In Volkis depopulato agro, & Anxur nequicquam op-
pugnatum, loco alto situm. Et Stat. 1. Syly. ard̄que super-
ba Anxuris. Sil.lib.8.

Quæc Circeea inga, & scopulæ verticis Anxur.
Et lib. 4.

Monte procelloso Murrianum miserat Anxur.
Ab hac asperitate Trachinia postea dictum *τραχύνετε, vt scribit Strabo: corruptè deinde Tarra-
cina, aut Terracina, de quo vide Festum. Inde ita-
que Horat. repinus, subinus faxis impostum.* In hac
vrbe cultus est Iuppiter Axurus, in d̄ ab Ioue Axuro
nomen datum est oppido, vt scribit Pomponius
Sabinus. Quid ergo, si Virgilus per *iugum Circaum*
intellexit oppidum Anxurem, aut certè montem
huic vrbi proximum, vt dicat totum Tarracina tra-
ctum venisse cum Turno ad bellum? Nam & statim
Virgilus Feroniā nominat, vt etiam Horatius ver-
su, qui præcedit predictos duos. Et quidem totum
tractum Anxuris dici. Circæios notissimum est le-
gentibus Plinij, & Liuji loca plura. Inde sub suspi-
cari, an in Virgilio legendum sit *Circeumque iugum,*
non *Circum.* Porro de numero quodam Iouis aut
Axuri, aut Crescens vix est, qui non meminerit
eruditorum, Germanus, Lætinus, Scaliger, Orteli-
lius, Dalecampius, alij. Non omittam locum Starij
10. Theb. de templo sacro & Iunoni pueræ, &
Ioui Axuro:

*Ifsa illinc magni thalamo defensa Tonantis
Expers commub., & timide poitura pudorens*

Lumine demissi pueri Iouis oscula libat

Simplex, & nondum furtis offensa mariti.

C Lectio Vir-
giliana.

Leptice pueræ

Ipse illinc magni thalamo defensa Tonantis

Expers commub., & timide poitura pudorens

Lumine demissi pueri Iouis oscula libat

Simplex, & nondum furtis offensa mariti.

Neque Claudiani de 4. Consulatu Honor.

Tilis ab Iouis primavius Iuppiter antris

Poffessi stetit arce poli famulūque recepit

Natura tradene Deos: lanugine nondum

Vernabam vultus, nec adbus per colla fibebant

Matura conuexa come: tum scindere nubes

Discebat, fulmineq; rudi torquere lacerto.

**Aliam eiusdem paruuli Iouis imaginem repre-
sentat Stat. 1. Achill. hunc in modum:**

Sic sub mare Rhea iuvenis Regnaror Olympi

Oscula secuta dabat insidiosa forti

Frater adhuc, medij donec reverentia cessit

Sanguinis, & versos germana expauit amores.

Iouis etiam puer meminit Apollon. lib. 1. Arg. dic-
tur ab eo *καρπος*; & *καρπον* *ράπτια* *εἰδώς*, *sciens puerilia.*

E Et Nonnus lib. 41. his verbis.

Zede τότε νερος ἐν, τει τοι Εριφος, εποτε πανιφορ

Ορρυον ανεγει, Εριφος, πιταρρον παλιμφο

Αγεροφον παλιμφο.

Iuppiter tūc puer erat, adhuc forti infans: neque dū denso

Calidam diuidens rubem saltabundo tremore

Fulgor resplendebat.

**Qui versus cognati sunt premissis versibus Clau-
dianni. Omisi, vt vidisti, numerum quæcumque, cuius**

eritis, quoniam èd. pueri luxuria, vt etiam scitilia pluris

confundit, quam mürkina. Propter hanc Mutianus

Aera palus. oppida interierint vicinitate harum paludum, vt
oppida interierint vicinitate harum paludum, vt
proinde *aera palus* Virgilij sit, foeda, venenata,
spurca. Adduco etiam versus Sili lib.8.

*Et quos pestifera Pomini vidente campi,
Quia Satura nebula palus restagnat, & atro
Linentes ceno per squallida turbidus arua
Cogit aquas Oſens, atque inficit aquora limo.*

Dic, fides, an quicquā aliud afferri idoneum magis
potuisse ad illustrationem Virgilij? Mono in Plini
cap. 5, lib. 3, & in Tacito 15. Annal. corrupte legi
Pompeianas, & in aliis etiam, cum legi debeat *Pompeianas*. Redeo. Itaque *aera palus* nihil est aliud, quam
quod Silius lib. 12. *tellus multa viciata palude*. Inde cura illa, vt dixi, Iuliū de siccandis his paludibus. Quae
sanæ res tentata Cornelio Cethego ante Iulium, &
post Iulium Theodosio Regi.

Leſtio Vir-
29. *CONDITVR.*] Aliqui legunt, *voluitur*, nam de
giliāna.

Labitur, & labet in omni volubilis eum.
Et Od. 14. lib. 4. *voluitur Aufidus*. & Od. 1. lib. 4. *aque volubiles*. De Asopo Nonnus lib. 27. *ποταμος, ve-*

- * Hos super aduenit Volsca de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florentes ære cateruas
805 Bellatrix: non illa collo, calathisve Mineruæ
Femineas affuenta manus, sed prælia virgo
Dura pati, cursuque pedum præuertere ventos.
† Illa vel intactæ segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu laſſisset aristas.
810 Vel mare per medium fluſtu ſuſpensa tumenti
Ferret iter, celeres nec tingeret æquore plantas.
‡ Illam omnis teſtis, agrisque effusa iuuentus,
Turbaque miratur matrum, & prospectat euntem
Atonitis inhiāns animis; vt Regius oſtro
815 Velet honos lœues humeros, vt fibula crinem
Auro interneſtat: Lyciam vt gerat ipſa pharetram,
Et paſtorealem præfixa cufide myrtum.

ARGUMENTVM.

Catalogum, & librum claudit Camilla: afferuntur eius
militares ornatus, ornatus, arma.

EXPLICATIO.

* EXHIBET nomen, gentem, genus militum, qui
illam ſequentur. Nomen, Camilla; gentem, nam ex Volscis: genus militum, nam turma eques-
tres, & ita cataphractæ: milites enim cataphractos
intelligo per cateruas florentes ære. Pergit deinde ad
ſtudia Camillæ. Non affuerat manus, etiam si virgo, colo, & calathis, quæ pertinet ad Mineruæ ſtū-
dium: ſed manus bellis, pedes cursu; manibus ini-
bat dura prælia, pedibus ventos præuerterebat.

† Extremum hoc de celeritate amplificat ab arti-
ſis terræ, & mari ſtūtibus. Aristas neque laſdebat,
neque inclinabat, etiam teneras & molles; ita enim
per illas feriebatur, aut potius ita volabat, vt videre-
tur eas non contingere: ſtūtus, & medium mare

A ſtūtum volvēs. Sed retinenda vulgatis leſtio: nam
tamets omnes ferè id enuntient per verba motus,
vt cum Herodotus lib. 1. dixit de hac re loquens, *τάναχ, & ἔξει, & εὐθύς, & οὐδὲν*; & ſimilimis alij: tamets &
verbum conuictum motu, etiam in Latio eſt. Caesar
enim lib. 1. Gall. *condi in ſtūtis dixit*. Sed celo.

30. *Vfens.*] Coniunxit Poëta loca inter ſe vici-
Vfens flu-
us, vt apparet ex verbis Plini cap. 5. lib. 5. *A Circeti*
palus Pontina eſt; dein flumen *Vfens*, ſupra quod Tarracina
oppidum, lingua *Vfensorum* *Anxoris dictum*. Sic itaque
Poëta iungit iugum Circaum, Saturam, id est, pa-
ludem Pontinam, Vfensem flumen, Anxurem, id
est, Tarracina. Ait Seruius, ſignari angustiam flu-
minis; nam iter querit, & conditur in mare, cum contrâ
de Tyberino, in mare prorumpit, quo faſtus fluminis
indicatur. De hoc amic Claudian. Paneg. Prob. *tar-*
dariſque ſuis erroribus Vfens. Cur *tardatus erroribus?*
quia querit iter per valles. Vt ergo enim tam Virgil.
quam Claudian. indicat variis flexuſ huius amnis.
Quia vero per imas valles, ideo *gelidus*, id eſt, cum
algor.

Græcorum bello, vbi Pentēſilea aduocatur à Troia-
nis contra Græcos. Nescio quod hic augurium Ser-
uius. Lege.

.. VOLCA DE GENTE.] Nimirum Priuerno
Volſcorum oppido: quod Poëta alibi declarat.

3. AGMEN AGENS.] Nam agmen ab agendo.
Tacit. I. Ann. *agmone in primo agmine*.

4. FLORENTES AERE.] Refero ad æris fulgo-
rem; eſt enim omnis ſplendor naturæ igneæ: arquii
igneæ dicuntur florene. Lucretius clarè lib. 4. *florēnia*
lumina flammis. Et lib. 1.

Donec flammæ fulſerunt flore coorto.

Manil. lib. 1. de templis cari ære fulgentibus ait, *le-*
tisque micare floribus. Aetius: *Ære, atque argento fer-*

uere igni, in ſignis florere. Et cum Homer. dixit lib. 13. B
Iliad. *πόλεων τοῦ θεοῦ*, pubertatis flo, idem profectò dixit,

quod Seneca in Hipp. *Vi fulgor teneris qui radiat ge-*

nis. Quod enim ille *τοῦ θεοῦ*, hic radiat. Et non alia ra-
tione mentitur Græci dicitur *τοῦ θεοῦ*, quam quod
ibi barba efflorefcat. Sic *τηρεται τοῦ θεοῦ*, *καὶ τινες θεοί*.
Tertullian. Apolog. cap. 1. dixit *lumina florisse*. Et
Ciceron pro Milone ait, Pompeium elegiſſe ad iudi-
cium illud *florēſſimis ordinib⁹ ipsa lumina*. Statius
etiam 1. Thcb. *arcano florentes igne ſmaragdos*. Claud.
in Magnete: *quo lumine floreat arcus*. Tertullian. de
Patient. cap. 2. loquens de Deo: *Florem lucis huīus ſuper*
inflos, & in ſiglo equaliter ſpargit. Ab hoc mutuo inter
flores & ignem vinculo, non defuit, qui ſuſcipiuntur
πυρὸν pro frumento duci *τὴν τὴν πυρὸν pro igne*. Habet
enim frumenti ſpica quandam ſimilitudinem cum
flamma. Ergo qui nobis ad explicationem Virgilij
obtrudunt Ennium dicente,

Tum mare veliolum florebant nauibus pandis.

& Catonem, qui Orat. de ſuo Confuſatu, *Mare velis*

florere videbas. Hi (inquam) non ſaris ad gulfum.

Nam Virgilius ad lumem tendit. Sed ego obiter En-
nium, & Catonem explico. Dant florem nauibus
propter vela, quæ ē lino: eſt enim linum inter ſata.
Redeo. Ab eodem mutuo vinculo non omnino re-
ſpuendit illi, qui vocem Latinam (*flos*) ducunt à vo-
ce Græca *ἄλα*; nam certè flamma ignis eſt inſtar
floris. Sed ſit Virgilius ſui interpres, qui hoc loco

D *florenſes ære cateruas*: in 8. ait, *fulgentes ære cateruas*; ex-
plicans videlicet florem per fulgorem. Inde pulchrit
Cyrillus Hierosolymitan. Careches. 13. coniunxit,
ὅτι τὰς σταύρους ἐφοργάνως τὰς ἐν αγνοσίᾳ λυ-
φόλαις: *corona crucis cacos in ignorantia illuminauit*. vbi
coniungitur cum corona, quæ ē floribus, verbum lu-
minis. Accipe autem in Virgilio cataphractos mili-
tis, hi enim fulgidi, vt qui omnibus parte muniti ære.
Ammian. lib. 20. cum agmine cataphractorum fulgentium
Rex ipſe ſublimior cateruas, &c. De qua re vide quaē di-
cam in II. vbi idem hemiſtichium.

5. NON ILLA COLO, CALATHIS, &c.] Locus
Apollonij lib. 1. Argon. vbi loquens de Lemniſ ſe-
minis,

Imitat. *Τάνιον θεοπλάταγον καλλιεργεῖ ηδύνεται*
Τάχεια, πυροφόρες τε μεγάλης αρρένες
Πυρετοὶ παρηγόντες Αἴγυπτον πιλέντες
Οἰς εἰς τὸ πτερούθεν ὄμβλαιον.

Quibus cura boiem, ſed que inducre
Arma, ferileque ſindire terias,
Gratis omnibus Mineruæ erat fundiſ,
Quibus ſemper anteā incumbebant.

Huic Muſæ etiam Silius inſtitut lib. 2. exornans ſuam
poēſin,

Hac ignara viri, vacuoque affuta cubili,
Venatu, & ſtūtis primos affuerat annos:
Non calathis mollita manus, operatudo ſuſo.

IN VII. ÆNEIDOS. 143

A *Didymam, & ſaltus, & anhelum impellere pluma*
Cornipedem, ac straffe feras immittit ambar.

De magna illa viragine Tecla Basil. Seleuciens lib. 1.

περὶ τοῦ ιπποῦ της ἀλκαλιας ἡρολαμπίας. & alibi: ιππο-

μάλλον, καὶ ἀλκαλιας ἡρολαμπίας, & της πόνης πονητῆς,

οὐ εἰς ταῦτα, τούτοις διπλεύει. Sed tēla potius, colōque adſide-

re, que ſola munera, ut ita dicā, maleribus natura attribuit.

Plutare. de Virtutib. mulier. si *ιππονος ταῦτα* *την*.

In de ergo Camilla laus, quæ non contenta donatiſ à

natura ſexu femino, alpinauit ad laudes virorum.

Troiana femina apud Calab. lib. 1.

Αλλάλας δρενους, ἀπόφροδι ηδύνεται ηδύνεται ηδύνεται.

Καὶ ταῦτας, ἀλευνεῖ ηδύνεται ηδύνεται ηδύνεται,

Se mutuo concitam, longè lanus abiicitum,

Et calathos, & ad ſeuia arma adiiciunt manus.

6. CALATRHS.] Hi in opere lanificij. Ouid.

epift.

Rafiblū calathis imposuiffe manum.

Arifol. Lyſift. vocat *ταῦτα τοιον*: item alij.

7. CVRSVQV PEDVM PRÆVERTERE VEN-

TOVS.] Theocritus Eclog. 8. *πρόδη θεον τάνευον: anto-*

ventos currere. Callimach. hymno in Delum, ἀνέμοι-

τον θέου: currere ventis ſimiles. Rursum Callimach.

hymno in Dian. θάρατας ἀνέμοιον: auris velociores. De

equis Neptolemi Calaber lib. 8. ἦν δὲ ἀνέμοιον φί-

πονος: feruntur cum ventis pariter. Nonnus lib. 28. dat

cuidam curſori ποδὶν πέντε γένεας, genna quibus venof

*pedes: & lib. 12. de Baccho ait, *ταῦτα ἀνέμοιον*, ſimiles*

ventus. Manil. lib. 1.

Uixque rotis leuibus ſumnum contingere campum

Vincetem pedibus ventos.

Non abit ad hac hyperbole illa Starij lib. 1.

Illicet igne Iouis, lapsique citatior aſtris.

Et lib. 3.

non ocȳns alti

In terras cadit ira Iouis.

E nec illa Pind. 1. Pyth. *Θεος ἐπὶ πλούτῳ διέρονται, &*

θαλαττας πλευρας τοῦ θεοῦ *θεοῦ: Deus, qui & alata aquila*

assequitur, & marinum prauerit, delphina. Nota

sunt quæ dē Lada omnes ſcribunt: & que Plinius

varii locis, præſertim lib. 7. cap. 20. & que de Sci-

pione Silius lib. 8.

ſape alite planta

Illa perſoſum, & campi per aperta volantem

Ipſe pedes præuerit equum.

De filio Atalante Starius lib. 6.

Narratur cenus pedes inter aperta Lycei

Tollere, & emiſſum cursu depredare telum.

8. ILLA VEL INTACTÆ SEGETIS, &c.] Cal-
purn. Eclog. 4.

viriſi ſic exultauit in arvo,

Tangeret ut frigiles, ſed non curuaret aſtris.

Homer. lib. 20. Iliad.

Ἄρπον ἐπὶ τὸ θερινὸν παρπόν θεον, ἐπὶ τὸ καλέντον.

Per ſummuſ aphodeli fructum currebant, neque fran-

gebant.

E Audi h̄c Scaligeri censuram. Quod Græcus θεον, Homeris ſu-

Virgilis volaret: vero namque ſimilius eſt, volantem

per Virgilium. Deinde an-

non incuruare aſtris, quām currenti.

Deinde an-

thericus, qui floſ eſt aphodeli, non exit adeo fre-

Persimnum fructum antherici currebat, neque frangebar. A. Apollonius lib. i. loquens de Polypliemo, C. Καὶ τὸν καὶ πόνον δὲ γλαυκὸς θέρευεν
Οἰδηπάτης, ἀδεσκεῖται τοῦ πόνου, ἀλλὰ σύντοποι;
Γέγονται τοι, τούτοις, θερπόμενοι κατεύθυντο:
Ιλλαί τοι ποτὶ πάντα κανα currebat
Vinda, neque celeres tinxit pedes, sed paululum extremis
Plantis madefactis, liquida ablutus est via.
Calaber loquens de equis Achillis lib. 8.
Οἴτε τοι περιπέτερον πελάγες σφίζει τούτον
Αὐτὸν τοι περιπέτερον πελάγες.
Qui sterile pelagus pedibus transcurrunt,
Exiremus ungulas tingentes.

Oppian. quoque lib. i. Cyneget. parivestigio.
Εἶπεν οὐδὲν τοι περιπέτερον πελάγες.
Equis supra anthericos currebat tenibus pedibus.
Aduocat Virfinus versus Orphicos, qui sunt apud
Zenzen, ubi Orpheus, loquens de Iphiclo, ut superiores Poëta, ita ait.

Οἴτε τοι περιπέτερον πελάγες, οὐδὲν τοι πελάγες
Στένει, ηλαφροὶ γύναι φέροντο λάινα τούτα.
Qui currebat per anthericos, neque fructum adhuc
Ledebat, velociā membris ferens, περιπέτερον πελάγες:
Meliūs Græci omnibus Poëta ad fegetes, & aristas
decurrit, ut vidisti ex censura Scaligeri. Sed vnuus
Græcius prae scribens Homerus reliquos in errorem
induxit. Sed Dio Chrysost. Orat. 33, etiam si
Græcius, loquens de equis Troianis, ait ita fuisse ve-
loces, οὐδὲν τοι πελάγες: ut current per
summa spicarum. Pessime autem illi, quibus confiden-
diuit est, amputant a Virgilio hos quatuor versus.
Expliciti quippe αὐθίκα, ut vidisti, sequuntur du-
ctum Scaligeri: nam ab omnibus αὐθίκα redditur
arista, aut spica. Ad vestigia porrò Virgilii Statius sua
lib. 6.

vix campus euntem
Senit, & exillis plantis interuenit aer,
Raque non fracto vestigia pulvere pendent.
Rem hanc ita exprefit Soph. in Ant. οὐδὲν τοι πελάγες
πεδεῖ: lenem attollens pedem. Statius iterum codem
lib. alto per gramina fulgo, dixit ad rem eandem.

9. VEL MARE PER MEDIVM, &c.] Hanc quo-
que partem comitabitur globus Poëtarum. Vites
quisque exercuit in hac limitudine describenda.
Princeps Homerus dicto loco, de equis loquens. D

Αὐτὸν τοι πελάγες οὐδὲν τοι πελάγες:
Αὐτὸν τοι πελάγες οὐδὲν τοι πελάγες:
At cum iam saltarent super lata dorsa mari,
In summitate littoris mari abeniti currebant.
Quid hic Scaliger? Sicut in herbis dixit, οὐδὲν τοι πελάγες,
neque frangebam: cur non in mari addidit similem
euasionem? Hoc enim Virgilii cauit, qui in primo,
nec teneras cursu laſſas aristas: in altero, celeres nec im-
gerat aquore plantas. Ita ferrè Scaligeri. Inde (credo)
ex imitatione Virgilii Claudian. de tertio Confulta-
tu Honori duplice quoque habuit euasionem.
Ait enim:

Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Naturit equos, qui summa freti per curula possint
Ferre viam, segetemque leui percorrere motu:
Nesciat ut spumas, nec proterat vngula culmos.
Ut etiam Ouidius lib. 10. Metamorph. loquens de
Hippomene, & Atalanta, his versibus.

Posse patet illos siccō freta radere passū,
Et segelis canēstanes percorrere aristas.
In primo, siccō passū, in altero, stanes aristas, pro eu-
asione sunt. Sed ad Græcos iterum. Homer. 13. Iliad.
de Neptuni equis,

τοι πελάγες
Πύρα μάλα, οὐδὲν τοι πελάγες οὐδὲν τοι πελάγες:
illi autem volabant
Admodum celeriter, neque subter madefebat cresu axis.

Celeriter
pedum.

K. Καὶ τὸν καὶ πόνον δὲ γλαυκὸς θέρευεν
Οἰδηπάτης, ἀδεσκεῖται τοῦ πόνου, ἀλλὰ σύντοποι;
Γέγονται τοι, τούτοις, θερπόμενοι κατεύθυντο:
Ιλλαί τοι ποτὶ πάντα κανα currebat
Vinda, neque celeres tinxit pedes, sed paululum extremis
Plantis madefactis, liquida ablutus est via.

Calaber loquens de equis Achillis lib. 8.

Οἴτε τοι περιπέτερον πελάγες σφίζει τούτον
Αὐτὸν τοι πελάγες.

Qui sterile pelagus pedibus transcurrunt,
Exiremus ungulas tingentes.

Oppianus post adductum versum,

Άλλος οὐτε πέτρος, τοι πελάγες τοι πελάγες:

Alius super pontum, neque neque ungulam madefecit.

De mari quoque capiendus Nonnus lib. 28. vbi de

Iphiclo

— εἰστο κατέχαρεν αὐτος γαλήνης:

— iniuste descriptis summitatē tranquillitatis.

Nolo omittere locum Silij lib. 3.

— εἰστο κατέχαρεν αὐτος γαλήνης:

— iniuste descriptis summitatē tranquillitatis.

Iphiclus.

Orion.

Noteur ad extremum diligenter Virgilii. Duo quippe dixit de Camilla, neque laedi aristas, neque tingi aquis plantas. In his alludit ad Iphiclum, & Orion.

Primo datum à Diis, vtrita per aristas curret;

ut non inflebet, quod iam vidisti, alteri Nē-

ptunus concessit, ut suspenis vestigis ita fluctus

perambularet, ut neque summos pedes alluceret. Ita

solet Virgilii fabulas attingere sine ostentatione.

10. TURBA QVE MIRATVR.] Dicit ab Home-Imitatio-

ro Odyss. 2. Virsinus,

— τοι πελάγες

Δαὶ ἐπερχόμενον θεούντο.

Ego ab Calab. lib. 1. qui simili planè ratione Pen-

theſileam inducit aduentan̄tem ad Troianum bellū.

— αὐτοὶ οἱ τρόποι

Πάντοτεν ιεράνευεν, μέτ' οὐρανούτον, ήτ' οἰδιστον

Αἴσος ακαμάτειο Καθηκόντιον τούτωντος:

— Trojanī verò circum

Vndeque irruentes, admirantur plurimum,

Vi viderunt innīsti Martis filiam cum aliis tibilibus.

11. VELET HONOS LÆVES HYMEROIS.] Poëti-

cē luxuriat; nihil enim aliud dicit, quam regi hu-

meros Regia purpura, qua in summo honore. Sed

docet te loqui extra vulgus. Apollon. lib. 1. inducit

Venerem pari formē modo indutam, nam θεός, ab

humero pergebat vestis, τοῦτον εν καιῷσῃque ad latum

cibitum.

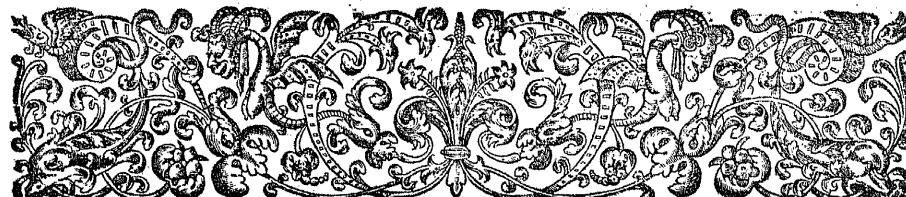
12. FIBULA CRINEM, &c.] Vsum fibularum in Fibulavīs.

feminis aperit Alianus lib. 1. Var. hist. c. 18. Τοι πελάγες

τὰ οὐρανά οὐρανούτον, οὐρανούτον, οὐρανούτον

τούτωντον τούτωντον τούτωντον: Τοι πελάγες

εαν πάρτη, η οὐρανούτον, οὐρανούτον, οὐρανούτον

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBER VIII.

AGVMEN TVM.

DROPONITVR belli signum à Turno, coguntur vndique auxilia ad bellum contra Æneam, mittuntur Legati ad Diomedem. Viso belli tanti apparatu Æneas curis astuat, abitque in somnos, cui dormienti appetit fluvius Tyberinus, docetque illum, que debeat auxilia contra Latinos compare; surgit dux à somno: & sacra perficit, aptarque se ad iter nauticum: describitur eius nauigatio ad Euandrum, qui tunc operam sacris dabat, cum Æneas ad illum appulit, excipitur hic humanissime, & aperit rationem affinitatis inter Arcadas & Troianos, adducitque rationes alias, quibus inducat ad statuenda secum fœderari. Repetit Euander causas ab initio, quibus libertissimè adducitur ad amorem Æneas & Troianorum, iuuitat illum ad celebranda sacra Herculis, & post epulas aperit Rex sacri illius originem, incipiens à notitia Caci, cuius speluncam describit, crudelitatem, genus, furtum, cedem ab Hercule, mox sacra Herculis, itionem ad urbem (nam hac facta in agro sunt) ac demum cotriusque ducis somnum. Interea Venus pro nato sollicita Vulcanum adit, petit ab eo arma, quibus Æneas vratatur in bello Italiae contra Turnum, promittit ille, ac post voluptatem conjugij it ad Liparem, insulam sibi sacram (cuius est mira hypotyposis) ubi Cyclopas inuenit fabricantes Iouis fulmen, currus Martis, Egidem Palladis, iubet cuncta amoueri, arma Aeneas cudi. Redit ad Euandrum, & Æneam, qui ad sermonem conueniunt vna cum Pallante, & Achate. Sequitur oratio Euandri excusantis renitatem suam ad auxilium, quod petebatur; ait tamen aliunde fortunam illuxisse, quod rit ostendat, incipit à rebus Mezentij, qui Agylliam occupauit, tenuitque cum imperio superbo & crudeli, non tulere illum Agillyni, fugit ipse ad Turnum, volunt ciues illum persequi bello, cobibet aruspex dicens fatis statuum, & externi ducis imperio bellum aggrediantur, quo audito oraculo Thufici imperium deferunt ad Euandrum, qui nec se propter senectutem, nec filium propter maternum genus aptos declarat, ac propere ex mente oraculi imperium illud Ænea mandandum, quem Pallas sequetur cum equitibus quater centum. Inter hec verba, ac sereno tum cœlo, repente omnia cœpta commutari splendore fulgurum, tonitruorum strepitum, fragore cali. In alio stupore Æneas letatur, aperitque Euandro causam obmurmurantis cœli, & quæ sciebat de missis sibi vulcani armis. Demum Æneas it ad Tarcontem in Etruriam vna cum Pallante, & in secreto sylva cum esset, apparebat illi venus mater, ferens arma, quibus ille pugnaturus cum Turno. Describitur latè clippi fabrica, & liber desinit in bellum Aetiacum, in quo vicitor Augustus, vicitus Antonius.

VT belli signum Laurenti Turnus ab arce Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu: Vtq; acres concussit equos, vtq; impulit arma:

Exempli

Exempli turbati animi. simul omne tumultu
5 Coniurat trepido Latium: saevitque iuuentus
Effera. Ductores primi Messapus, & Vfens,
Contemptorque Deum Mezentius vndique cogunt
Auxilia, & latos vastant cultoribus agros.

ARGUMENTVM.

Proponitur belli signum à Turno, concinunt cornua, equi incitant, arma impelluntur turbantur omnes, Latium coniurat, iuuentus ad bellum sauit. Ductores sunt Messapus, Vfens, Mezentius: coguntur vndique auxilia ab agris.

EXPLICATIO.

DICIT, subito turbatos animos Latinorum ad signum, quod Turnus ab arce exultit, ad cornua rancum strepentia, ad equos concussos, ad impulsa arma. Ita enim omnia nata imprimis ad turbationem, cum præsertim multi nescirent Trojanorum aduentum: fuerat enim bellum subito accessum. Seruius ait, datum signum equitibus verbis illis, Virg. acres concussit equos: pedibus verè illis, vnguis impulit arma.

b Turbationem sequitur coniuratio totius Latij, & hec cum tumultu, vt par erat. Iuuenes quoque saeunt ad bellum, vt quibus insita ferocitas.

c Primi omnium Messapus, Vfens, Mezentius in agros discurrunt, adducti auxilia, etiam cum nocturno victus, nam cultores quoque agrorum ad arma compellunt, & quæ eunt, omnia vastant. Itaque cognit hinc notat vim. In his personis omnia propria (quod aduertit Seruius) Messapus bonus equo ad equites mittitur, Vfens egregius pedes ad pedites; porro Mezentius impius in Deos contra pios Troianos.

A nulla hic instet pugna? Potius in Virgilio miles confluit, vt confletur exercitus: & eunt duces ad cogendum militem ex agris. Obiicies pro altera explicatione, sublatum à Turno vexillum: id enim faciebat exercitus Imperator, instanti iam pugna. Sed obsecro, cu non etiam ad constitendum militem hoc faceret Imperator? Nam tametsi hoc auctores in conseruare, sed ratio præxit, ut hoc putem. Et præterea præponit Tullij pro Milon. ita loquentis de Pompeio: tum.

Quis cum de me decreuerat Capua fecisset, ipse cuncta Italia

cupienti, & eius fidem imploranti signum dedit, ut ad me

restituendum Romanum concurrem. Quæ verba ad

restitutionem alludent, non ad instantem pugnam.

In exitu notabis, vexillum illud, quod tollitur instanti pugna, non solum esse Romani moris, etiā si Plutarch. in vita Pompeij dixerit, loquens de Iulio,

τὸν μάχης ἡρακλεῖον τοῦ συμβολοῦ: sed etiam Graci;

Gratorum mos.

B Ita Plutarch. in Philopœam. hoc signum adhibet in bello, vbi non pugnant Romani: tollitur n.

instante pugna cornuū vñq; Gelone: vestis purpurea

in sanguine. Et hanc vestem purpuream, fusile vexillum

Romanorum, instanti pugna, clarum ex eodem Plut.

qui in vita Pomp. de re eadem loquens, τὸν φοινικὸν signum purpureum.

2. **LAVRENTI.**] Hac est Regia illa, quam latè describit in 7. Tectum augustum, ingens, &c.

3. **EXTVLIT.**] Ita Dionys. lib. 10. προσέβαλε τὸν φοινικὸν signum.

Efferre si- μάχης. Et Plutarch. in Pomp. προσέβαλε τὸν φοινικὸν signum.

4. **ET RAVCO STREPVERVNT, &c.**] Simi- Strepitus les strepitus, & planè tragicos habes in Lucret. libro militaris.

C secundo.

— rauco sono mirantur cornua canu.

Et in Silio lib. 13. aspirante ad Virg.

Insomere tuba passim, clamoque vivorum,

Tinnitque simul litui, raucoque tumultu

Cornua, & in membris concussa furentibus armis.

Parti fremitu Horn. 10. Iliad.

Αὐλῶν συείγγων Τέρων, διασέντην οὐρανόν.

Notetur etiam locus Cassiod. 2. Var. 14. de tonis Toni quin-

que. Dorio, Phrygio, Äolio, Iastio, Lydio. Phry- que.

gius ad rem Maronis, nam de illo: Phrygius pugnas

excitat, & vnum fioris inflamat. Hostos phthongos Phthongi.

vocat Plin. cap. 22. lib. 2. vbiait, Saturnum Dorio moue-

ri phthongo.

5. **CORNVIA.**] Sentient multi dictum hoc

cum relatione ad priscum seculum, cui in vsu cor-

nua. Itaque, quamvis Maro tubas areas intelligat,

tamen cornua nominat cum hoc respectu. Ita & Ho-

ratium capiunt Od. 1. lib. 1.

Iamiam minaci murture cornuum.

Sed me tamen Liuji locus lib. 30. admonet, vt cor-

nua capiunt. At enim: tuba cornuque ab Romanis ce-

cinerunt. Fabius quoque lib. 1. cap. 18. Quid aut̄ alius

in nostris legionibus cornua, & tuba faciunt? quorum con-

centus quanto est vehementer, tantum Romana in bellis

gloria carceris prestat. Vegetius etiam lib. 2. c. 22. Quoties

pugnatur, & tubicines & cornicines pariter canunt. Vides,

vt cornua in Romana militia distinguuntur à tubis?

Obiicies: cornibus ergo canebatur, quod in vsu

N 2 Barbaris.

Barbaris. Dico, manisse formam mutata materia. A concrescentes, innescerunt oppositos. Philostr. in Heroicis, apud r̄m dixit id est ērōnō. Cep̄t̄s ērēna r̄m l̄t̄rō; f̄c̄p̄t̄ s̄nto ad turbandas equos. ērōnō quoque apud Dionem lib. 4.7. r̄c̄ d̄x̄s ac ērēna d̄p̄t̄r̄t̄ ext̄. Et sc̄ta h̄st̄s percussere. Recurro iterum ad Ammianum, ut leias, Lector, discernere feruatum in bello. Ille itaque lib. 15. ita scribit. *Militares omnes horrendo frigore feruū genibus illidentes, quod est prospexitatis indicio. Scuta genitamenta: nam contraria, cū h̄st̄s clypeī feruntur, ita docubus illidens, mentum est, & doloris. Vides distinctos frustis frenitum laetitiae, & irarum. Sed non parca fontem huius moris aperire. Quid si tractus à belli Punici prodigo? Nam tuu scilicet celo, ac demissis inde fortibus, in una earum apparuit scriptum, ut auctor est Plutac. B vita Fabij, Ap̄p̄s r̄d̄ ērēna ērēna ērēna: Mars armatus concutit.*

*Non dubi direkti, non axis cornua flexi.
Vbi aës audis, & curvitatem agnosces.*

6. VT QVE ACRES CONCVSSIT EQVOS.] Est hoc, quod Stat. 3. Theb. Flagrantes innisi eq̄os. & in 7. Mars impellit eq̄os. Sed quis haec concussio, immisso, impulsio? Intellige incitatos eq̄os ad cursum. Ita videlicet duces se ad bellum ipsi acuebant militari hoc procuru. Friger Donatus, qui, eq̄os produxit. Non hoc solū, sed incitauit ad cursum. Ascensus se paululum surgit, qui, commouit. Cūm Hippolytus Medicus Cardinalis (commeminit Mag. lib. 4. Misc. cap. 13.) in Pannioniam exercitum ductaret, & acies iam in procinctu ad pugnam essent; canentibus bellicum tubis, & alacritatis generosi furoris processus, vt bellicum quid inclamans, stricto gladio, equum ante principia, quasi cum hoste congressurus, ad cursum concitasse dicatur. Ferunt etiam Antonium Leyuanum, qui, Caroli Quinti auspiciis, variis saepe cladibus Gallos afflxit, ad aciem saepe processisse lectica vestum, & fasciis illigatum, propter acerbissimos neruorum dolores, quos patiebatur: mox autem, vbi strepitus tubarum increpuit, & bombardarum tonitrua, eo furore solitum abripi, vt disruptis fasciis, quibus illigabatur; reliqua lectica, qua vehementer, arma arriperet, equum inscenderet, quem agebat in variis saltus & procurus. His exemplis capies, quid Turnus. Qui legat Statium lib. 2. Achill. inueniet quos fremitus Achilleus tremuerit ad visum clypeum, ad auditum tubam, cūm muliebri habitu latet in Scyro.

7. VT QVE IMPVLIT ARMĀ.] Concussio armorum ante conflictum fuit. Fiebat haec vel gladij rotatione, vel hasta iaculatione, vel facta percusione in clypeo. Atque ita duces quasi experimentum capiebant virtutis, siisque acuebant ad bellum. Inde de armis Turni in 9. Horrendum soniū. In 7. Non clypeo, curritque sonari. Et de Messapo, feruntque retrahat. Andromacha apud Sen. vt terrorem D inferat Vlyssi volenti euertere sepulcrum Hectoris.

arma concusſi manu,

Iaculatur ignes, cernit̄ Danāi Hētōrem?

De Annibale Sil. lib. 12. clypeoque tremendum incepit. De codem lib. 9.

Ingenis clypeī tonū prænuntiat irām.

Et iterum lib. 2. eiusdem Annibalis arma; Leibiferum intonare. De Flaminio in 5. clypeum quatinus.

De Marte Claudian. 2. Eutrop.

Sic fatus, clypeo, quānum vix ipse Deorum

Arbiter, infesto cūm percūit astera nimbo.

Innotuit.

Nonnus lib. 2.1.

ωτολέμειοι φρούρησθαι σαμιδεῖς φρούρων,

Αρνίδαι σαμιδεῖν εἰποῦ οὐ τύχει μεχεῖρη:

Ostentans prænuntia signa bellī.

Pulsauit gladio immitti scutum, cui pictum dorsum.

An vero fols Poëta? Ammian. lib. 20. *Hac fiducia milles, h̄st̄s feriendo clypeos, sonitu assurgens ingenti.* Et lib. 16. inducit milites, h̄st̄s illidendo scuta. Clarius lib. 14. nam addit rationem. Miles h̄st̄s feriens scuta, qui habicis irām pugnātū concitat ex dolore, proximā gesta terrebis. Polybius de pugna Scipionis contra Annibalem. *μάρτιοι συμφόροις ἔτις ζητοταξίς θερέσ, προσθαλον θεράρροις: Romanī gladiis ad scuta*

Accedit mōros Romana iuuentus.

Et

Cornuace
are.

Concussio
equorum
qua.

Antonius
Leyua.

Concussio
armorum
qua.

Et deridit agros letos, atque oppida cepit.

Si c. Georg.

Squallent abductis artia colonis.

Et in 11. Æneid.

Ingentes & desolatissimus agros.

Stat. 4. Theb. *rarus vacuis habitat in arvis.* Et 3. in

apparatu belli, *agrisque viris, annosque vastant oppida.*

Ab Ennio fortasse Propert. lib. 4.

Sub quorū titulis Africa torfa iaces.

Herodotus dixit λαγύνεται τὸ χόραν. Alij κακοὶ τὰ χωμά: quod Demosth. κακοὶ πολὺ τὸ χόραν: & Hom. 1. Iliad. ταραχήν εἴδωλον λαβε. Polyb. lib. 3. τὸ χόρας καταθερουλην. Omnes isti notant atrocem agri vastationem. Statius etiam in Achill. in appa- ratu belli, *Rura, urbēsque vacant. Atrinigis hoc & au- tor Thebaidos, vbi ait, fugam factam ab agris, in-*

A gruente bello. Et Lucan. lib. 1.

— defunq̄t manus poscentibus armis.

Inde dolus Iugurtha; sed penetratus Metello, vo- Iugurtha lentis auertere belli suspicionem. *Contra bellis faciem dolum.*

(agnosce Sallustium) *tuguria plena hominum, pecora, Tasculanū cultorūque in agris erant. Par dolus in Tusculanis fuit, rum dolus.*

sed penetratus etiam Camillo. In huius vita Plutar.

At Tusculani errorem vaferimē auertentes, cum esset

iam in expeditione aduersus ipsos Camilli, τὸ πόδινον

αὐθαίρετον, τὸ εἰπίνη, γεωργίαν, τὴν επιστρατείαν τοῦ

αριστού, παστορίσκης agros, ut in pace, compleuerant.

Nihil enim magis alienum à bello, quam agros coli.

Nam hæc indicia metu sunt pacis. Inde ad pacem

notandum Aufon. Mosell.

Sed modo secūris, non castra, sed horrea Belge.

Addam felices ripa ex utraque colonos.

^a Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,

10 Qui petat auxilium, & Latio confistere Teucros,

Adiectum Æneam classi, viētōsque Penates

Inferre, & fatis Regem se dicere posci,

Edoceat: multāsque viro se adiungere gentes

Dardanio; & latè Latio increbescere nomen.

^b Quid struat his ceptis: quem, si fortuna sequatur,

Euentum pugnæ cupiat, manifestiū ipsi,

Quām Turno Regi, aut Regi apparere Latino.

ARGUMENTVM.

Legatio ad Diomedem, ut Latij rebus fauēat.

EXPLICATIO.

^a P O s t vietam Troiam Diomedes in Apulia Italæ considerat, ibique Arpos, aut Argiripam urbem considerat. Ad hanc urbem Venulus Legatus mittitur. Notanda verò mandata omnia, ut Diomedes permoueat admittenda auxilia, iubent enim, ut Venulus Diomedem doceat, Teucros, scilicet antiquos hostes Græcorum, confistere, quasi iam domicilium habeant, Latio, id est, in ipsis Italæ vieturibus. Ducebant verò illorum esse Æneam, filium nempe Veneris, quam Diomedes ipse vulnerauerat, adiectum classi, vt ita maior formido Diomedes inuidat: quippe res geritur cum hoste mutantio classiarior militi. Deinde doceat Penates, tametit viros illos, inferri quoque; verbum funestum, & ominosum. Ne videlicet putetur res temere agi, sed cum auspicio Deorum, hisque praevintibus. Et, quod inuidiosius adhuc, fatis Regem se dicere posci: quasi velint, non tutum esse in Italia Diomedem, cum fata Regem alium videantur poscere. Neque vero tantum Troiano milite Æneas munitur, reliquie, aut fatis: sed etiam

^b mulisque viro se adiungere gentes
Dardano, & latè Latio increbescere nomen.
Natum hoc ad magnam formidinem, quasi Itali se adiungant, non tam Æneas Troiano, quam viro Dardano; videlicet agnoscentes post longa sacula primos Dardani ortus, qui fuit Italus: atque ita confitentis conspirationem ab illis, τοῦ γένος, καὶ τοῦ, καὶ commune γλωττα, diuero, quos discerit genus, lex, lingua. Illud, qui petat auxilium, est quod Xenoph. 1. ἐλλ. in re simili, spartiatique vānēs ἀπόθεσι.

B quām sint in arcto res. Hoc enim ipsi erit manifestius, vt qui diu cum Troianis pugnauit, quām Turno, aut Latino. Nam certum est, quid Æneas his ceptis struat, quem cupiat esse pugna euenum, aspirante fortuna: non profecto alium, quām toti Italæ dominari, ac prōinde nec Diomedem tutum esse in Apulia. Sunt ista honesta quādam mina, vt quæ recta. Vidi sapissimè in Poëtis multos Legatorum sermones, in quibus fusè multa, & fere ad rem nihil. In Virgiliana hac legatione omnia viuenda & efficacia, munita fatis, religione, opibus; vt nullus relinquatur Diomedi ambigendi locus.

NOTÆ.

1. MITTITVR, &c.] Par locutus Demosth. 2. Locorum

Olynth. φροὺς θεταῖς φροτεῖς πεποτεῖν. τὸ πόδινον similitudo.

didactei rūta, τοῦ ἡ περιστρέψι: Censo mittendam legatio-

nen ad Theſſalos, qui alios doceat, alios ad bellum exhibe-

tent. Adunabat verò Poëta studium Romanorum in societatibus firmandis, & faciendis foderibus.

Cum enim malo aliquo premebantur, hoc vnicum

erat confugim. Itaque apud Linium saepe video

discursus ad socios in clade quauis. Et apud Thuy-

cyd. lib. 7. post cladem acceptam in Sicilia, statim

Atheniensis curant τὰ τρόχη μαχαίρες δαφνεῖσα, qua-

si nihil hac re tutius.

2. QVI PETAT AVXILIVM.] Nempe à Græcis,

qui diuensi à Latinis genere, ac moribus. Sed ideo,

quia virique genti vnius hostis imminebat. Simocatt.

lib. 3. Hist. cap. 5. ita ait. Τιτανοὶ γάρ τοις ἐπεργάλεοι εἰ-

στονοὶ πολεῖσθαι διεγένετο: Communia mala in con-

Inimicos adducunt eos, qui diversi sunt. Addicique, sepe

concordiam fieri consipitionem ab illis, τοῦ γένος, καὶ τοῦ, καὶ commune

malum. ηλίσια διητού, quos discerit genus, lex, lingua. Illud,

qui petat auxilium, est quod Xenoph. 1. ἐλλ. in re si-

mili, spartiatique vānēs ἀπόθεσι.

N 3. CLAS

Classi, pro,
classi.

3. CLASSI.] Ira frequenter veteres, non in hac A sola, sed in aliis vocibus. Sic fegeri, pro, fegeret; capiti, pro, capite; ruri, pro, rure; vesperi, pro, vespero. Carthagini in Plauto, pro, Carthagine. Sed de hac imprimis voce iam Achilles Starius. Nam Sisenus apud Nonium, perpetua classi. Catull.

Namque ferum olim classi cum mania Diu.

Idem:

Per medium classi barbara nauit Athos.

4. INCREBESCIER.] Sic legendum, ybincunque occurrat hoc verbum, non increbesco. Vide præter alios Læuinum in Sat. 5.lib.2. Horat.

5. FORTUNA SEQVATVR.] Vulgaris Poëta nihil putare dicitum, nisi nominaret secundam fortunam. Sed hanc tu intelligi in verbo sequatur. Ita & fortunam. Lucan. 5. rerum nos summa sequetur, imperiumque comes.

- * Talia per Latium: quæ Laomedontius Heros
Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu:
20 Atque animum nunc huc celerem, nunc diuidit illuc;
In partésque rapit varias, pérque omnia versat.
b Sicut aquæ tremulum labris vbi lumen ahenis
Sole repercutsum, aut radiantis imagine Lunæ,
Omnia percolat latè loca, jāmque sub auras
25 Erigitur, summique ferit laquearia testi.

ARGUMENTVM.

Eneas viso apparatu Latini belli contra se, curis æstuat, ad quas curas explicandas comparatio adhibetur.

EXPLICATIO.

GEREBANTVR hæc per Latium: quæ Æneas cum sciret, credi vix potest, quo curarum æstu fluctuaret; vt animam in partes omnes diuidere, rapere, perfaret. Quid enim aliud faceret aduenia, ignorus; nullis ibi neque necessitudinibus, neque cognitionibus?

b Vidisti aquam inclusam vasis aheneis, percussum Solis, ac Luna radiis, vt ex se lumen vagum ac discurrens emitat, & nunc teata, nunc parietes osculatim percurrit, idque sæpe, nam saepe radiis percussit: talem finge Æneam. Ita fermè Donatus.

NOTÆ.

Laomedontius prudens.] Hic aptius, quam Dardanius, aut quiduis aliud, vt innuat callidum Æneam, vigilantem, & prudentem ad motus omnes Turni. Nota enim prudentia Laomedontis. Suprà, melius Dardanius, vt vidisti in Explicatione. Primum Donatus vidit, Seruius alterum. Ut videoas Poëtam non pro libidine vt his vocibus.

Fluctus curarum.] Pulchre Sil.lib.8. undantes dolores. Lucret. 6.

Petrion. in hoc dictorum æstu motus incedo. Statius 5. Théb.

vario sic turbidus æstu

6. TURNO REGI.] Scilicet propter ius ad Re- Rex de in- gnum; nam Rex non erat. Sic apud Statium pri- ce tantum ad Regum.

Obstupuit tantis Regina exterrita monstros. Sermo est de Deidamia filia Lycomedis, nondum Regina, sed hærede. Seru.in 3. Eclog.ad illud,

Dic, quibus in terris inscripti nomina Regum,

ita scribit: Regum nomina, non quoniam ipsi Reges fuerunt, sed quia Regum filii: probatque illo, quod de Ariadna in 6. Æncid.

Magnum Regina sedenim miseratus amorem.

Sic apud Horat.epist.2.lib.1. Spousi Penelopes, ut apud Sponsus Homer. unius spes, qui non vere sponsi Penelopes, sed quo. voto tantum. Sed de hac re fam ego libro superiore.

Iulij successus representans in Ænea.

Alternatio in va-

4. PERQVE OMNIA VERSAT.] Sic in 4. de Dido- A abeno: anti caldario fusæ, & inflabili motu: flentum vndarum representat vertiginem. Nec Dionem Chrysoft. Orat. 21. & iōas ἔρωτας ἐν τοῖς λόγοις τοῦ νομίμου, καὶ περιεχον τῷ δικαιῳ, εἰς ὁλην, εἰλλ. Εὐδή τοῦ τοῖς νοσού αὐτῆς τὸ πλεῖον τὸ μάλιστα περιέχειν. Ifocri, δέξας περιβαλλέν, ut Virg. in 4. alternanti. Philo dixit, τοῖς σφιλούσις αὐτοῖς εἰς τοῖς αὐτοῖς: variante animo, atque in viranque pariem vicissim propendente. Eschynes, ἀπόρος σχετικοῦ. Græci omnes ἀποτελεῖσθαι σφιλούσις. Sed ne- mo melius Plutarch. de hac animi alternatione, idque in vita Iulij, cum hic Princeps ad Rubiconem accessit sub initium Civilis belli. Et, vt ego puto, Virgilius in suo Ænea ad amnē Tyberinum sub initium belli ita agitato rem Iulij expressit. Ergo Plu-

tarch. Λογοτελος αὐτὸν εἰσίν, καλον ἡγγύεια τῷ δευτῷ, & ἀποφέροντο περιεθεῖ τὸν τολμασμὸν ἡγγύεια σφράξει, & τοῦ περιειαν θητεῖσα, πολὺ μὲν αὐτὸς ἐν τῷ δικαιῳ στρῆται τῷ νόμῳ ἐπ' ἀμφότερα πελματίστων, καὶ ποποδὲ ἔγειρισται τὸ πλεῖστον πλειστον: Cogitatio illum innatis appropinquantem terribili rerum articulo, ac fluctuantibus magnitudine aurorum, quo incepit, cursum cominit. Multa secū agitauit animo, tacitusq; his, illuc sentientia versabat: habuitq; confilium eius tunc plurima volumina. Aliibi de eodem Julio belli mole agitato. νόμος πατῶν ἐκείνων ἀπεριττὸν διάταξις αὐτοῖς λογισμοῖς: Νο- item egit omnium illam in perplexia confusa magnificissimam.

5. SICVT AQVA, &c.] Illustro hanc compara- rationem alii, qui similem in suis carminibus. Incipio ab Apollonio, à quo Virg. sed cum victoria. Ille itaque 3. Arg.

Hæc dicitur: τοῖς λόγοις συντάλλασσι φέρειν
ἡδαῖος ξενιστα. τὸ δὲ νέον οὐ λέπιτι,
Ηὲ παὶς γαυλῷ πέχυται, ή δὲ ἔνθα, καὶ ἔνθα
σκει προφάντης λινόστεγος διανέστα:
Solis veluti aliquis in edibus resusat splendor
Ex aqua exsiliens, quo modo aut in lebete,
Vel certè in stula infusa, his, illucque
Celeri conuersione commutetur impulsu.

De Annibale Silius lib.7.

Nulla vacant incepta dolis simul omnia versat,
Miserisque exsacens varia ad conamina memorem.
Sicut aqua splendor radiatus lampade Solis
Diffusus per tecta, viaq; sub imagine vibrans
Luminis, & tremula laquearia verberat umbra.

Non multum abit Claud. in descriptione orientis

dici lib.2. Rap.

Impulit Ionios premisso lumine fluctum,
Nondum pura dies, tremulus vibratur in undis
Ardor, & errantes ludunt per coruila flamma.

Credo, habuit ante oculos Ouidium ita scriben- tem,

Flamma nitore suo templorum verberat aurum,
Et tremulum celsa spargit in aede iubar.

Valer.lib.13. Arg.dixit,
Stagna vagas sic luce micant, ubi Cynthia celo
Proficit, aut medi transit rotâ candida Phabi.

De re Virgilij Sidon. epist. 1. lib.2.

Intus lux micat, arque brachiatum
Sol sic sollicitatur ad lacunar,
Fulvo ut concolor erret in metallo,
Distinctum vario nitore marmor
Percurrit camaram, solum, fenebris.

Non omittam Aristanetum Poëtas emulanten lib.

2. epist. 1. monilia rūs strobolus ὑπεριπόδιοι τοι νηπιατ. κα- θάπτησιν αἴγαλον τοῖς ἄλλοις πάλλελαι συρρά ποτὲ τοῖχον εἰς ὃ δια- λιπούσα κατὰ στρατοφόρον ἀπειναίτησι τὸν ὅδον: Reflexus ex Varij ex mea mente curarum fluctus exactuant. Sicut ra- dius Solis densis itib; parietem quatinus reflexus ex aqua

A abeno: anti caldario fusæ, & inflabili motu: flentum vndarum representat vertiginem. Nec Dionem Chrysoft. Orat. 21. & iōas ἔρωτας ἐν τοῖς λόγοις τοῦ νομίμου, καὶ περιεχον τῷ δικαιῳ, εἰς ὁλην, εἰλλ. Εὐδή τοῦ τοῖς νοσού αὐτῆς τὸ μάλιστα περιέχειν. Ifocri, δέξας περιβαλλέν, ut Virg. in 4. alternanti. Philo dixit, τοῖς σφιλούσις αὐτοῖς εἰς τοῖς αὐτοῖς: variante animo, atque in viranque pariem vicissim propendente. Eschynes, ἀπόρος σχετικοῦ. Græci omnes ἀποτελεῖσθαι σφιλούσις. Sed ne- mo melius Plutarch. de hac animi alternatione, idque in vita Iulij, cum hic Princeps ad Rubiconem accessit sub initium Civilis belli. Et, vt ego puto, Virgilius in suo Ænea ad amnē Tyberinum sub initium belli ita agitato rem Iulij expressit. Ergo Plu-

Præterea Solis radis iactatur aqua;

Humor, & in lucem tremulo nescit ab æstu.

6. TREMULVM LVMENT.] Ennius in Mena- Tremor de lumine.

Lumine sic tremulo terra, & casu cœrulea cident. Et Lucret.lib.4.

Tamque rubrum tremulis iubar ignibus.

Et lib.5.

tremulum iubar habitat ignis.

Vide quæ fusc lib.7. ad illud;

— splendet tremolo sub lumine pomus.

Praeclarè Sidon. epist.2.lib.1. de radio Solis, radio pe- rigrinante. Nam tametsi ille de cursu Solis loquatur, sed trahi hoc potest.

7. SOLE REPERCVSSVM.] Lucretius, radiorum Percutio, de verbera, & diei tela. Adiungo hīc verba Scaligeri. Verber. Telum. M. dñe putant quidam, re, vacare. Nam lumen aut est re- Etum, aut reflexum, & vacuæ locutio vocat Aristotleles. Per- cuitur igitur aqua à lumine, deinde lumen ab aqua refle- xitur, sicut & vox in Echo.

8. AVT RADIENTIS IMAGINE LVNAE.] Adhibeo verba Plinij cap.9.lib.2. ita loquentis de Luna. Solis fulgore eam, ut reliqua sydera, regi: siquidem in totum mu- tuata ab eo luce fulgere, qualiter in percussu aqua volitare compicimus. Sed cur dixerit, imagine Luna, non Luna, Imago Lu- nae, cur.

cum lumen non sit ab imagine Lunæ, sed ab Luna, est enim imago species rei: cur(inquam) hoc dixerit, ita explicat senior Scal. An Poeta siebat hoc à Philo- phis disputatione, summe res sit quedam suape natura existens? id quod est veluti color in herba viridis. An imago quadam corporis lucentis? qualiter est viriditas in speculo ex vero her- ba colore manans. Idcirco Luna imaginem lumen ipsum in- tellexit, ut sit, lumen in laquearibus esse Luna, imaginem exceptam, atque percussam. Libet (inquam) Poëtam supra triuialia ingenia interpretari: nusquam enim Alus illius mortale quicquam sonat.

9. LAQVARIA.] Sic dicuntur summa ædiq; à Laquearia variis laqueis & sculpturis, quibus polita esse solent, adiutoriū. variis laqueis & sculpturis, quibus polita esse solent, vt de cœlo dixit Manil.lib.1.

Hæc igitur texum aquali sydera trahit.

Ignibus in varias cœlum laqueantia formas.

Non contemendi tamen, qui aiunt, lacum præter vulgarem significationem, esse etiam trabem pla- nanam in edictis, unde Lucill. resultant adēque, lacusq;.

Ergo à lacu lacunar, lacunare, lacunarium: & per anti- stœcon laquear, laqueare. Iuuat hanc sentientiam ver- bum rusticum ablaqueare, quod non à laqueis, sed à lacu- bus: est enim ablaqueare, tanquam ablacunare, lacunas Ablaqua- videlicet & fossas facere ad caudices arborum. Inde te, verbum rusticum.

E ablaqueata vites in Plin. & aliis. Ergo, si huic extrema sentientia adherendum sit, in quam inclino; non tam lacus, aut laqueare, aut lacunar in edictis erit trabis lacuna plana, vt Grammatici explicant; quam causa illa, quæ in teatris apparent, nos boudas dicimus. Hoc enim magis consentaneum cum lacu, & ablaqueo.

Lacus etiam in re simili Sidonius meminit epistola secunda lib. 2. vbi loquitur de coenatione, quae erat in triclinio. Porro ab his causis, aut laquearibus pen- debat ensis ille Damoclis, cuius non solum Cicero

meminit, sed etiam Plato lib. 3. παλ. Athen. lib. 6. A in Gnomis, & Vopiscus loquens de Imperatore & alludunt Cassiod. epist. 21. lib. 6. Nilus Martyr Saturnino.

- ^a Nox erat, & terras animalia fessa per omnes
Alitum, pecudumque genus sopor altus habebat.
^b Cūm Pater in ripa, gelidique sub ætheris axe
Æneas tristi turbatus pectora bello
30 Procuruit, serisque dedit per membra quietem.
^c Huic Deus ipse loci fluui Tyberinus ameno
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus: eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, & crines vmbrosa tegebat arundo.
35 ^d Tum sic affari, & curas his demere dictis.

ARGUMENTVM.

Inter has curas somnus Ænea obrepit, cui dormienti apparet fluuius Tyberinus.

EXPLICATIO.

^a DESCRIPTIO noctis à sopore, quo alites, & pecudes profundissimo capiuntur: ideo sopor signatè, non, somnus. Hunc adiuuat labor, præmitit enim, fessa animalia.

^b Æneas quoque tristi bellorum cogitatione distractus, ad ripam Tyberini cùm esset, & sub nudo æthere, non tam in somnos concessit, quām fessus procurubuit, & ferari tandem quietem admisit, ac sibi indulxit. Vicit quippe illum vigilantem, & vultu obductantem somno natura ipsa, & humana necessitas.

^c Dormienti apparet fluuius Tyberinus, qui illius loci Deus. Describitur eius ætas, & ornatus. Ætas, nam senior: ita enim fluui ab aternitate sua. Ornatus duplex. Inerat illi in corpore vestis tenuis carbasina, cui glaucus color: in capite corona arundinea, qua vmbabantur crines. Extulit vero se inter populeas frondes, quia ripa fluminis prætexta populis.

^d Affatur, vt qui consolabundus, & demit curas, quibus Æneas turbatus instantे bello.

NOTA.

^a ALITVM.] Deflexit paululum à Lucret. lib.

4. alitum genit. atque ferarum. Noluit hoc ultimum, quia non omnia feræ noctu dormiunt, inò multa tunc exent è latebris prædam factura. Alius imitator incogitanter ferarum diceret, quia sic Lucret. Stat. 1. Syl. non contentus est, nisi tria adiungeret, vt sciurus illum explorasse Luciferium, & Virgilium. Verius est.

Alium, pecudumque mihi, durius ferarum.

Non renuere greges.

Et 5. Syl.

— facit omne pecus, volvresque, feræ.

Seneca Rhetor Controv. 16. ait, Virgilium exprefſisse in melius versus hos Varronis,

Desierant latrare canes, vrbesque filebant,

Imitatio.

sur ei, qui sit coronatus, hoc certamen? id est, uera diuina, A in hoc exercitio. Hæc de re Grammatica, & eo consilio, vt expugnentur verba illa quartæ, vt dicunt, classis. Non enim possunt pendere duo accusatiui ab uno verbo. Nam in hac. Doceo te litteras; vox, litteras, pender à subaudita prepositione, vt in Græcis, id est, doceo te ad litteras. Nisi maius, quod non abnuo, subaudiendum verbum scire, id est, doceo te litteras scire. Et argumentum clarum ab voce passiuæ. Nam in hac, docoris litteras, qua vox reget *ad litteras*? Certe aut præpositio, aut scire. Sed satis de re pudenda. Ad sententiam porrò pertinet locus Sallust. Iugurth. Primi cura, dein, vii agrum animum solet, somnus cepit. Loquitur de Nabdalisa. Ita quidem Æneam cura belli præsumi somnus inuidit: ideo, procuruit, & sub dio, iam sui impotens. Quippe non teatum adiit, non lectum; sed in agro, vt erat, procuruit. Nam, vt ait Charidemus apud Curt. lib. 3. *suigatis humus cubile est.*

^B 6. SERAMQVE DEDIT PER MEMBRA QVIE-
TEM.] Stat. 3. Theb. de Tydeo:

animosque pectora laxer

Sera quies.

Nam dux & Princeps esse debet vigil, & sero somnum capere. Ita de Adrasto idem Stat. lib. 8.

— sed agit miserrima potestus

Inuigilare malis.

Et de Annibale Sil. lib. 12.

— vigil ille, nec villam

Ad requiem facilis.

Eundem Polyb. lib. 3. inducit vigilantem ἡν τῇ νυκτὶ στὰ μέσα. Laudatur Iulianus Cæsar ab Ammian. lib. 16. quid exsigeret, cùm versabatur in bello, nocte dimidiata. Expende etiam quidpiam aliud. Consulto Virg. inducit Æneam sero capientem somnum, quod interpretor, post noctem medium: consulto hoc (inquam) vt locum det felici somni securum. Somnia enim, que ultra medium noctem, & iam penè ad lucem, felicia sunt & vera; quod iam firmavi Æncide quinta: secus, qua contingent prima nocte, & vespertino tempore. Inde signatè ab Calabro loquente de somnio, quod exitum attulit Penethsilæ, ita scribirur.

^C — *Exstincti thalamos, & struxa cubilia musco*
Auræ rorant micuerunt cornua vnlui.

Ibidem de aliis annibus,

— *frondibus humida ripis.*

Colla leuant pulcher Ticinus, & Addua visit

Cœruleus, & velox Athetis.

Et de Tyberino Pang. Olib.

— *illicer herbis*

Pallentes thalamos, & struxa cubilia musco

Defixit, argu domum Nympnis commendat herilem.

Apud Sil. quoque lib. 4. Iuno apparer Annibalib

forma Thrasimeni lacus,

— *Et madida frontis crines circumdata fronde*

Populea.

Ausoniis de Molella,

D Exoris aurata Taurina frontis honorem.

4. VISVS SE ATTOLLERE.] Huc aspirauit Stat. Attolli de

4. Theb.

Amnis adhuc imis vix truncam attollere frontem

Ausus aquis.

Et Val. 4. Arg. vbi de Hyla,

Ecce puer summa se tollere visus ab unda.

10. EVM TENVIS GLAVCO VELABAT AMI-

CTIVS, &c.] In describendo codem flumine, ciusque

amicu verbosissimus fuit Claud. Paneg. Olib. fed

nequaquam cum Virg. conferendus. Autille.

Illy glauca nitens hirsuto luminavndus,

Carulicisque infcta noxis, reddentia patrem

Oceanum: criso densantur gramine colla,

Vertice luxuriant toro crinalis arundo,

Quam neque fai Zephyris frangi, nec Sole perifram

Æstino candore mori; sed vixida frondet

Æquaque complexa caput: taurina lenantur

Cornua, temporibus raucos sudantia rivos.

Diffilant per peccus aqua, frons bipida manat

Imbris, in liquidos fontes se barba reponit.

Palla graues humeros velat, quam nuerat vxor

Hila percurrent virreas sub gurgite telas.

Essent hæc pulchra, si abslet Virgilius, qui mira

sobrietate castigat hanc luxuriam. Verissimum est,

à multis Poëtis inulta probari, quæ Virgilius respuit.

Tybris de-

scriptio.

Quartæ
classis verba
expugnat-

ur ei, qui sit coronatus, hoc certamen? id est, uera diuina, A in hoc exercitio. Hæc de re Grammatica, & eo consilio, vt expugnentur verba illa quartæ, vt dicunt, classis. Non enim possunt pendere duo accusatiui ab uno verbo. Nam in hac. Doceo te litteras; vox, litteras, pender à subaudita prepositione, vt in Græcis, id est, doceo te ad litteras. Nisi maius, quod non abnuo, subaudiendum verbum scire, id est, doceo te litteras scire. Et argumentum clarum ab voce passiuæ. Nam in hac, docoris litteras, qua vox reget *ad litteras*? Certe aut præpositio, aut scire. Sed satis de re pudenda. Ad sententiam porrò pertinet locus Sallust. Iugurth. Primi cura, dein, vii agrum animum solet, somnus cepit. Loquitur de Nabdalisa. Ita quidem Æneam cura belli præsumi somnus inuidit: ideo, procuruit, & sub dio, iam sui impotens. Quippe non teatum adiit, non lectum; sed in agro, vt erat, procuruit. Nam, vt ait Charidemus apud Curt. lib. 3. *suigatis humus cubile est.*

Indigenis sacratus aquis, magnique Sacerdos

Phœnix, Arctois Aquites erubat in armis.

Illud, quod dixi de nomine Tyberini in re sacra, astui potest ex Tullio lib. 3. de Nat. vbi ait, in Augurum precatio inueniri Tyberinum. Ab S. Cy-

prian. de Idol. van. numerant facti Dij, *Picus*, &

Tyberinus, & *Plumnum*. Hi, vt vides, abstinent à Ty-

bris voce in re facta, & usurpat nomen Tyberini. Ad-

duco alia testimonia infra in Nota alia.

8. POPULEAS, &c.] Similis attollentis se flumi- Locomis si-

nis imago placita. Statio, credo ex perlustrato Vir-

gili loco, apud quem Vulturinus lib. 4. Sylu-

Crinum molibus impeditus ulmis

Vulturinus lenuit ori.

Et Ifsmenus lib. 9. Theb.

— lenuit aspera musco

Colla, gracisque colu crinem, ceciisque salua

Pinus adulta manu, demissaque voluit urna.

Vt etiam Claudiano de 6. Conf. Hon. vbi de Eri-

dano.

— ille caput placidis sublimis fluemis

Exstincti, & totis lucem spargentia ripis

Auræ rorant micuerunt cornua vnlui.

Ibidem de aliis annibus,

— frondibus humida ripis.

Colla leuant pulcher Ticinus, & Addua visit

Cœruleus, & velox Athetis.

Et de Tyberino Pang. Olib.

— illicer herbis

Pallentes thalamos, & struxa cubilia musco

Defixit, argu domum Nympnis commendat herilem.

Apud Sil. quoque lib. 4. Iuno apparer Annibalib

forma Thrasimeni lacus,

— Et madida frontis crines circumdata fronde

Populea.

Ausoniis de Molella,

D Exoris aurata Taurina frontis honorem.

4. VISVS SE ATTOLLERE.] Huc aspirauit Stat. Attolli de

4. Theb.

Amnis adhuc imis vix truncam attollere frontem

Ausus aquis.

Et Val. 4. Arg. vbi de Hyla,

Ecce puer summa se tollere visus ab unda.

10. EVM TENVIS GLAVCO VELABAT AMI-

CTIVS, &c.] In describendo codem flumine, ciusque

amicu verbosissimus fuit Claud. Paneg. Olib. fed

nequaquam cum Virg. conferendus. Autille.

Illy glauca nitens hirsuto luminavndus,

Carulicisque infcta noxis, reddentia patrem

Oceanum: criso densantur gramine colla,

Vertice luxuriant toro crinalis arundo,

Quam neque fai Zephyris frangi, nec Sole perifram

Æstino candore mori; sed vixida frondet

Æquaque complexa caput: taurina lenantur

Cornua, temporibus raucos sudantia rivos.

Diffilant per peccus aqua, frons bipida manat

Imbris, in liquidos fontes se barba reponit.

Palla graues humeros velat, quam nuerat vxor

Hila percurrent virreas sub gurgite telas.

Essent hæc pulchra, si abslet Virgilius, qui mira

sobrietate castigat hanc luxuriam. Verissimum est,

Nam cur Claudianus in amne placido, & miti probat hisfutum vultum, frontem hispidam? Deinde, cur à temporibus fluunt riui aquarum, a fronte imbre, à barba fontes, & ab uno tantum pectori fit distillatio? Quod cauens Sidon. Paneg. Anthem. cùm dederit Tyberino vindam copiosam in mento, & barba addit, Pectori ructab latices, vt omnia essent paria. Quid, quid tanta aquarum exuberantium luxuria reprehendenda est quoque sufficiebat enim dixisse semel. Tertio, quid est, barba repetit se in fure? Quarò, quid facit *palla* in corpore tot imbribus humectato? annon ipsa quoque humectabitur, nullo ornamento cultus? Ego enim, auditio Claudio, fingo natatorem emergentem è fluctibus, ac se sindone exciscantem: quod spectaculum deformè est, & ad nullum ornatum. Quanto melius Virgil, qui dans induunt, abstinet ab imbribus? Melius idem Claudio. de 6. Consular. Hon. ornat Eridanum, hunc in modum.

*Non illi madidum vulg' arvis arundine crinem
Velat bonus ramu' umbran're virentes
Heliadum, quisque flumi' electra capilli'.
Palla tegi' latus hameros, curisque paterno
Inexsus Phae'tos glaucos incendi amictus.*

11. AMICTV.] Obseruo huc, si hoc est aliquid, amictum dari in re somni. Petron. Sat. *Ego precipue quasi somni quadam turbulento circumactum, diu vocem collegi.* Et Tibull.

*Et cum te fuso somni velavit amictu,
Vnam nocturnis fallit imaginibus.*

Amictus in
re somni.

Glauci flu-
tuij.

Arundine
fluij coro-
nati.

Ergo, dormienti Æneas fluuius appetet cum amictu. Facit huc Poëta glaucum, quem colorem in re fluminis probant Silius, Statius, Claudio. Dat illic *carbasum*, ex quo linigenere sunt tenuissima vela.

12. CRINES VMBROSA REGEBAT ARVND.] Hæc videlicet fluuiorum corona. De Calydonio amne Ouid. lib.9. Metamorph.

inornatos redimuit arundine crines.
Dio Chrysostom. Orat.4. de Regno, inducit fluuios *μειναντινούς καλάμους τηναντίνους; coronatos myrica, aut arundine.* Nonn. lib.24. Hydalphi dat *σφραγεῖς*, vt etiam Eridanus Silius lib. 4. Euripid. Helen. *σφραγεῖς Βορείας: arundinis Europa.* Ibidem Eurotas dicitur *καλάμος*: & in Aul. *σφραγεῖς: σφραγεῖς*: & in Taur. *σφραγεῖς Ευρώπης*: quod nutriat arundines, illisque vireat. Claudio. 1. Rap.

- * O fate gente Deum, Troianam ex hostibus urbem
Qui reuehis nobis, æternaque Pergama seruas,
Expectate solo Laurenti, aruisque Latinis:
b Hic tibi certa domus, certi (ne absiste) Penates,
40 Neu belli terrere minis. Tumor omnis, & iræ
Concessere Deum.
c Iamque tibi (ne vana putas hæc fingere somnum)
Littoreis ingens inuenta sub ilicibus suis
Triginta capitum foetus enixa, iacebit
45 Alba solo recubans, albi circum vbera natu.
d Hic locus vrbis erit, requies ea certa laborum,
Ex quo ter denis vrbem redeuntibus annis.
Ascanius clari condet cognominis Albam.
Haud incerta cano. Nunc qua ratione, quod instat,
50 Expedias vitor, paucis, aduerte, docebo.

ARGV

— *hunc fracta Cephissus arundine luget,*
id est, fracta corona capitis. Inter reliquum apparatus, quo à Valer. inducitur Hylas, factus iam aquarum Deus, hunc leges,
— *sibata cur pulcher arundine crines*
Velat Hylas? cur urna humeris, niueoisque per artus
Carnea vestes?

Æschines epist.10. de quodam Cimone, qui se Scamandrum fluuium assimulauit, *καὶ τέτοιο πόρῳ διαβάζειν: coronat se arundinibus.* Et Paterculus lib.2. scribit, Plancum fuisse ceruleatum, atque habuisse in capite arundinem, cùm in conuiuio saltauit Glaucon, Deum marinum. Ideo hoc, quia ripa humilius vestiti solent arundinetis. Stat. 6. Thebaid. de Inacho,

Latus, arundinea recubansque sub aggere ripa.
Et Virg. 3. Georg.

Mincus & tenera prætextis arundine ripas.

Sed quide, vt ad Tyberim redeam, Gullielmus Tybris am. Choülib. Romanarum Antiquit. profert nummum. *Et* *Flavians urben, id est, Troianos ciues, hōisque crepros à Gracis hostibus. Quasi dicat: Tu virus tantæ cladis reparator. Et reuelisti alt propter Dardanum;* de quo alibi, *hinc Dardanus oris, hinc repetit. Sequitur; eternaque Pergama serua, id est, feruando facis, vt sint eterna. Quæ sequuntur, atrocllunt animum Æneas, Exspectate, &c. Dat enim artus Latinorum affectum incredibilem visendi Æneas. Exspectant te, Æneas, teræ Laurentes, & arua ista gestuus cupiditate tui.*

b Periueraat Æneas in 3. Ænid.

Da propriae Tymbrice domum, da mania fissis.
Ecce nunc Tyberis; *Hic tibi certa domus, certi Penates.* Ne verò fatiscat, addit, *ne absiste, ne terrere minis bellum.* Quin tibi, addit Fluvius, propitia & fausta promitto numina. Nam *tumor Deorum*, quo in te inflati; *ne, quibus commoti, iam conceperé, cessere, abidere.*

c Adhibet indicium vaticinij, ne Æneas putet se decipi somni ludibrio. Inuenies in littore, ac sub illic suem, cui triginta porcelli, ipsa alba, & nati albi: iacebit illa, & nati pendebunt ab vberibus. Vide, quot circumstantias complexus verbis paucissimis.

d Iam ad rem. Solum, vbi illa recubar, erit viribus condenda solum, ac proinde laborum requies. Pergit. Quia porcelli triginta, ideo post annos triginta Ascanius tuus vrbem condet: & quia sus alba, ideo vrbs ipsa Alba diceatur,claro quidem nomine, vt quæ parens Regum Albania, Romuli, & Roma. Certissima hæc erunt, ô Ænea, sed quia instat bellum, docebo te, vt expedire illud facile queas:

IN VIII. ÆNEIDOS.

A peccat fratrem Oresterum *διὸς δέ ποι βιβελι μοδεται τὸν πονενταν in puriora terram felici. Deorum cursu.* Neque dispar affectu Antiphila apud Teren. Heaut. Act. 4. sc. 4.

O mi expectare Clinia, salve.

5. TVMOR OMNIS ET IRÆ.] Probata, & ve- Leatio Vir- ra lectio, non timor, vel ex illo Arnobij lib. 1. Nullus gilianus. tumor indignationis in Diis est, & Minutij. Nam indi- gnationis eius tumorem effuse orationis impetus relaxa- nerat.

6. CONCESSERF DEVVM.] Vide, vt explicui. Nam Seruji inugas non fero: & quis feret afflarem il- Seruji nge. lam? Eius argumento facilè occursas; nam Virg. non dixit, cœfassc iras omnium Deorum: & ad eum

B sententiam satis est; Iouem, & alios commutatos de quo ramen in 1. feru omnia Iuppiter Argos Transfudit. Hic igitur Deus iam mitis. Sic Neptunus, qui fundamenta Troja quassauit, postea te mitem Troianis in naufragio præberet; & in 5. etiam fauer nanianti Æneas ad preces Veneris. Cum enim aliis hemi- chium suppluerit, nescio cur *nre* factum dicat Ser- Locorum si- uius? De imitatione breuiter. Huic loco hasti Silius militudo. lib.8. vbi Anna appetet Annibali, excitatque ad bel- lum. Lega ab eo loco,

Omnius iam placata tibi manet ira Deorum, &c.
Et postea ipse Annibal,

placauimus iras

Calicolum, redemt Diui.

Inde apud eundem Paulus obrestatur Varronem temere ruentem ad bellum, hunc in modum.

cladi parce obuius ire,

Dum transit Diuim furor, & consumunt ira

Fortuna.

7. NE VANA PVTES, &c.] Simili poësi apud Silius lib.8. Dido apparet Anna signum præbet, ne Anna putet se falso somnio decipi.

8. SVS.] De hac porca iam, credo, alibi dedi dis- fidia auctorum, & Poëtarum; & cito, non dederim, facilè undeque peti possunt.

9. TRIGINTA.] Apto hæc verba Varron. de Re Rust. Parere tot oportet porcos, quot mammæ habeant: si min- nus pariat, fructuariam idoneam non esse; si plures par- iat, esse portentum. In quo illud antiquissimum fuisse scri- bitur, quod sus Lavinus Æneas triginta porcos pepererit al- bos. Itaque quod portenderit factum XXX. annum, ut Lat- viuniens considerint oppidum Albam. Huius suis, ac porco- meriam & nre vestigia apparent. Funeral. Sat. 11. de

hac sue,

letis Phrygibus mirabilis flumen,

Et nunquam vissi triginta clara mamillis.

Meminit ciudem & Tertull. lib.1. contra Marciom. Sus cœsaria.

Notat Fefius, dici in sacris suem confertam, quia cum omni fructu admodum batat ad sacra, vt etiam ambe- gnam bouem, quæ ibat ad sacra, cum fecit ad latera, sic Bos ambe- gna vocare ouem & conferram, & ambiegnam.

10. CAPITVM.] Caput, præcipitam partem ani- Caput pro malis, sumi pro toto animali, multa probant, quæ toto corpo- iam Collector Symbolorum, & hæc, & i. Trif. Elleg. 3c. r. & nos alicubi.

11. SOLO.] Non abundat vox, ô Serui, vt tibi Virgilis placitum; imò necessaria est, venotetur solum vrbs carpe- naismo.

12. REDEVENTIBVS ANNIS.] Lucret. prior libro primo:

Quin etiam multis solis redemuntibus annis.

Vterque exprefit Gracum εἰωρό. Et adhuc clarus 2. Georg.

Atque in se sua per vestigia voluntur annus.

vbi vide me.

13. COGNO

ARGUMENTVM.

Prebet illi argumenta, quibus non vanum esse somnum putet.

EXPLICATIO.

C APAT illum initio sermonis, nam à Diis genitus propter Venerem. Pergit. *Reuebis nobis Troianam urben, id est, Troianos ciues, hōisque crepros à Gracis hostibus. Quasi dicat: Tu virus tantæ cladis reparator. Et reuelasti alt propter Dardanum;* de quo alibi, *hinc Dardanus oris, hinc repetit. Sequitur; eternaque Pergama serua, id est, feruando facis, vt sint eterna. Quæ sequuntur, atrocllunt animum Æneas, Exspectate, &c. Dat enim artus Latinorum affectum incredibilem visendi Æneas. Exspectant te, Æneas, teræ Laurentes, & arua ista gestuus cupiditate tui.*

b Periueraat Æneas in 3. Ænid.

Da propriam Tymbrice domum, da mania fissis.

Ecce nunc Tyberis; *Hic tibi certa domus, certi Penates.* Ne verò fatiscat, addit, *ne absiste, ne terrere minis bellum.* Quin tibi, addit Fluvius, propitia & fausta promitto numina. Nam *tumor Deorum*, quo in te inflati; *ne, quibus commoti, iam conceperé, cessere, abidere.*

c Adhibet indicium vaticinij, ne Æneas putet se decipi somni ludibrio. Inuenies in littore, ac sub illic suem, cui triginta porcelli, ipsa alba, & nati albi: iacebit illa, & nati pendebunt ab vberibus. Vide, quot circumstantias complexus verbis paucissimis.

d Iam ad rem. Solum, vbi illa recubar, erit viribus condenda solum, ac proinde laborum requies. Pergit. Quia porcelli triginta, ideo post annos triginta Ascanius tuus vrbem condet: & quia sus alba, ideo vrbs ipsa Alba diceatur,claro quidem nomine, vt quæ parens Regum Albania, Romuli, & Roma. Certissima hæc erunt, ô Ænea, sed quia instat bellum, docebo te, vt expedire illud facile queas:

NOTA.

1. OSATE.] Metaphora hæc venustissima, & filio à te ru- fata de fi- satis de fi-

Pind. Od.6. Olymp. de Hercule, *τεῦνθ δέλθ θλεται τελεται.* & Od.9. *απέρια μέγετον.* Philostrat. Imag. *ἀρέας αρέας.* Hom.2. Iliad. *οὐρανος οὐρανος.* Plutar. Porcia Catoni Vticensis filiam vñecat *τεῦνθ χάραντεληντα θεοντα.* terram fertilem ad liberos procreandos. Superiora sunt, *οὐρανοντας γενεράντας.*

2. GENTE DEVVM.] Ita sepe Æneas suum nobilitat *τεῦνθ* huius Heroem; vt, cùm ait, *Deum gens Æneas.* *Deum confitam non esse;* si plures par- iat, esse portentum. In quo illud antiquissimum fuisse scri- bitur, quod sus Lavinus Æneas triginta porcos pepererit al- bos. Itaque quod portenderit factum XXX. annum, ut Lat- viuniens considerint oppidum Albam. Huius suis, ac porco- meriam & nre vestigia apparent. Funeral. Sat. 11. de

hac sue,

letis Phrygibus mirabilis flumen,

Et nunquam vissi triginta clara mamillis.

Meminit ciudem & Tertull. lib.1. contra Marciom. Sus cœsaria.

Notat Fefius, dici in sacris suem confertam, quia cum omni fructu admodum batat ad sacra, vt etiam ambe-

gnam bouem, quæ ibat ad sacra, cum fecit ad latera, sic Bos ambe-

gnam vocare ouem & conferram, & ambiegnam.

10. CAPITVM.] Caput, præcipitam partem ani- Caput pro malis, sumi pro toto animali, multa probant, quæ toto corpo- iam Collector Symbolorum, & hæc, & i. Trif. Elleg. 3c. r. & nos alicubi.

11. SOLO.] Non abundat vox, ô Serui, vt tibi Virgilis placitum; imò necessaria est, venotetur solum vrbs carpe- naismo.

12. REDEVENTIBVS ANNIS.] Lucret. prior libro primo:

Quin etiam multis solis redemuntibus annis.

Vterque exprefit Gracum εἰωρό. Et adhuc clarus 2. Georg.

Atque in se sua per vestigia voluntur annus.

vbi vide me.

COMMENTARI

Cognomini.] Cur hoc? nonne Alba non men est virbis, & non cognomen? Spectat Poëta ad suum: quasi dicat: Cognomines erunt suis, & virbs: suis alba, virbs Alba. Hæc verisimia solutio. Ita Silius de Tago duce Hispanorum,

Anserifer Tagus adficto cognomine fons.

Alba longa. Sed pergo ad historiam, quam etiam alij attingunt. Propert. dixit Eleg. lib. 1.

Et stetit Alba pors alba suis omnino dicta.

Iument. Sat. 12. de Alba loquens, cui canida nomen Scrofa dedit. Stat. i. Sylu. *Latius ingessu monibus Albam Ascanius.* Mitto historicos.

Tybris va- 14. **HARD INCERTA CANO.**] Ab Plin. lib. 3. c.

*A Arcadas his oris, genus à Pallante profectum,
Qui Regem Euandrum comites, qui signa fecuti,
Delégere locum, & posuere in montibus virbem,
Pallantis proaui de nomine Pallanteum.*

55 *b Hi bellum assidue ducunt cum gente Latina,
Hos castris adhibe socios, & fodera iungo.*

*c Ipse ego te ripis, & recto flumine ducam,
Aduersum remis superes subiectus ut amnem.*

60 *d Surge, age nate Dea, primisque cadentibus astris*

*Iunoni ferite preces, irasque, minasque
Supplicibus supera votis: mihi victor honorem
Perfolues. Ego sum, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, & pinguis culta secantem,
Cæruleus Tybris, cælo gratissimus amnis.*

65 *e Hic mihi magna domus celsis caput viribus exit.*

ARGUMENTVM.

Docet Aeneam, que debeat auxilia contra Latinos compare: deinde sacra erga Iunonem, & se: tertio, quis sit, aperit.

EXPLICATIO.

EVANDER, pronepos Pallantis Regis Arcadum, patrem suum occidit; inde patria relata in exilium, vna cum comitibus profectus Italiam appulit, vbi, pulsis Aboriginis, virbem condidit, dictam à proaui Pallanteum, eo loci, vbi postea Roma extitit. Notar. Seru. debere capi profectum, vt dicat, *genus profectum ad has oras: non, genus profectum à Pallante.*

b Sunt Arcades Latinis inimicissimi, ac propterea hos tibi socios para iunctis federibus. Ait, ducunt, non gerunt, vt indicet continuas bellorum inimicities.

c De via ne cogita, ipse te eò ducam recto flumine, id est, recto itinere, vt alibi littore littore; tantum tibi parandi remi ad cursum, eundum enim aduerso D amne: ideo subiectus, & superes, quibus signatur aduersa vnda.

d Vna tibi imprimis, albente statim cælo, planata est Iuno tuis conatus inimica, vt iras tandem deponat, & minas, quibus aestuat. Mihi quoquoniam persolues, vieti hostibus; nam te vi-

A 5. Tybris dicitur *vates, ac monitor religiosus.* Loquitur de inundationibus, quibus semper futurum aliud nuntiabatur. De qua re ego ad exitum huius lib. in Araxe fluui.

i. Docebo.] Propriè: nam in re fibulosa, & Docero, verquidem hac fluuij apparentis imago tota est fabubum fabulosa, atqui docero est fabularum. Horat. *vel qui docere* *re togatis.* Cicero Brut. *Liuinus, qui primus fibulam docuit.* Inde *κομαδίς αποντοι, & τραγωδίς αποντοι,* quos simpliciter Plutar. de Musica, *διδασκάλης* vocat, id est, *doctores.* Praeterea hac voce vtuntur Suidas, & Isocrat. Orat. de Pace. Hæc non ab uno adiutoria, traduci ad Maronem queunt.

Elogium ciudem.

Pono, pro

Pallanteum.

Aduersum

Subuchi.

Mortuis pa-

rentanum

Superis fa-

diculculo.

Honor, vox

lactorum.

Nena flumi-

na.

Dura

IN VIII. ÆNEIDOS.

Συγετός τοι Λεύκες καὶ Ερυζ, filium Mercurij, & Nymphe cuiusdam filie Ladonis fluminis. Longè aliter Seru. quem vide, & Virgilius. dans enim Euandro prouium Pallantem, nihil indicat de Ladone, aut Mercurio. In Carmenam inclinat pars plurima fabulantum; & fortasse hæc est filia illa Ladonis. Elo-

gium Euandri hoc extat in Paul. γρ. μην. περι. τοι ταῖς πόλεσιν αετοῖς. Τὸν Αρετοῦ: excelluisse Arcadibus confilio, & belli virtute. In Liu. autem lib. 1. *Venerabilis vir miraculo literarum, rei noua inter rudes arium homines: venerabilior diuinitate credita Carmen a matre, quam fuligogam ante Sibylla in Italiam aduenium mirata ha- genies fuerant.*

3. POS VERE IN MONTIBVS VRBEM.] Pariforma Sil. lib. 12. *fedes posuere.* Et Horat. epist. 10. lib. 1.

Ponendes, domo querenda est area primum. Sie 6. Æneid. *poenit templū.* Et Iuuen. Sat. 12. *pono altaria.* Hi omnes pro ædifico. Ait vero, *in montibus,* quia virbs Roma sita in septem arcibus, ac proinde virbs quoque Euandri, quæ, iuxta Pausaniam, pars Romæ.

4. PALLANTIS PRO AVI.] Euander ergo pro nepos, non nepos, vt ait Seru. Cur enim dicam confundi nomina, vbi nulla lux historie, sed omnia fabulosa? quo enim teste probabit Seru, fuisse auctum?

5. PALLANTEVM.] Satis fuerit attulisse de origine huius nominis Pausaniam, vt in re fabulosa. Legat Seruium, qui plura velit, & Solinum cap. 2.

6. ADVERSVM.] Polyb. lib. 3. Hist. *πομούενοι ηρεμενοι στρατοι τῷ θέματι αὐτοῖς.* Itaque, quod nos aduerso flumine, ille ἐπέβαλε τῷ θέματι. Ibidem præclarè alio flexu, ἡ τε βαθὺς βάσις, & ideo statim pari consecutione, βιαζεται πρὸς τὸ θέμα, quod Virg. *subiectus.*

7. SVB VECTVS.] Sidon. epist. 5. lib. 1. *per ostia aduersa subiectus.* Tacit. 2. Ann. *Nilo subiectus.*

8. PRIMISQUE CADENTIBVS ASTRIS.] Dictum iam lib. 2. Æneid. Sed quid, *primis astris?* Plateat scholion Seru. Id est, primùm cadentibus, cùm primùm nox occiderit. Sed ego hæc morem aperio, quem Poëta attingit: ad quem audiens interpres Apollon. *τοι ποτὲ πατέρες προτεταλμένοις τοι τε πατέρες προτεταλμένοις.* Et i.e. εὐευ: *Mortuis circa occasum Solis parentium, cœlestibus autem aurora tempore sub exortum Solis sacrificamus.* Ergo, quia Iunoni res sacra fieri præcipitur, ideo cadentibus astris. Inde postea,

Surgit, & aterei speltans orientia Solis Lamina. **9. IVNONI FERITE PRECES.**] Eodem consilio adhucetur præceptum à Tyberi, quo ab Heleno in 3. vide. Est vero ferre preces, quod in 6. fundere preces. Et ferri dicuntur preces, quia res sacræ. Sic ferre Diis thura, solemnia, piacula. Seges exemplorum, tum in Brisson. tum in Heraldo ad lib. 7. Ariob.

10. HONOREM PERSONAVES.] Quippe E Deo: nam *honor in facris.* Sil. lib. 12. *et delubrum sanguine honorant.* Æneas statim ad Tyberim.

Semper honore meo, semper celebribere donis. **11. PLENO ELVMINE.**] Arroganter: vt & de Ismeno Stat. lib. 9. Theb.

Iamque super ripas vitroque existantur ibat Margine. **Quod in 3. dixerat, magnisque in aggere ripas.** Et de Vulturno 4. Syl. *Et ripas habuare neficientem.* Huiusmodi fluuij πλαγματων dicuntur ab Simocatt. cap. 17.

A lib. 7. De Tyberi, sed in tempestate Plin. lib. 3. epist. 17. *Alueum excessit, ripis alte sui erfunditur, immata campis.* Est hoc, quod de Lyco amne Curt. lib. 3. *Ala- re vi, ac mole agentem undas.* Hom. 5. Iliad. *τάνθετην μέλησε.* Plutar. In vita Alexan. plenum fluuium vocat *πειθαρεν.*

12. SPRINGENTEM RIPAS.] Explicat, quid sit plenum fluuium. Cum aqua attingit, & lambit summas ripas, quam gloriam dant Italiso Tyberi, vt *Tyberis Gloria.*

B Stat. 1. Theb. *affuetum stringere ripas.* Est hoc omnino, quod Sil. lib. 12. de insula quapiam, *cafigatur aquis, & compræsque gurgite.* & Lucret. lib. 5. *ri- pas rademina fluminia rodunt.* Quod ante illum Attius Oenom. apud Nonn. in Angustianem: *& sub eo fuso exuberans scatbra flumis erudit rupem.* Hac etiam laude Mosellam suum afficit Aufon. abrepto integrō Virg. versu: & de codem, *Dives aquis.* Talem fluuium *ἐπενόμενον* vocat Oppian. lib. 2. Cyn. & *ἀλόπερ, εὐθάνατον, crescentem.* Sed quidem hæc, vt dicebam, gloria Tyberis est. Inde Stat. 1. Theb.

Vos mibi, que Latium, septenāque culmina Nympha Incolutis, Tyberique nouis attollitis undis.

Dionys. lib. 9. Antiq. mit., tam esse Tyberis profunditas, vt magnis nauibus queat nauigari. Lo-

quor de eius profunditate, quia, quo existantior, eo profundior. Plin. cap. 9. lib. 36. ait, patuisse experientia nauium, non minus aquarum Tyberi esse, quam Nilo; que gloria maxima est. Et lib. 3. cap. 5. ait de codem, *quælibet magnarum nauium capax.* Sil. lib. 6. *alibi ripis.* Ab hac profunditate natum, vt Tybris fluat aqua turbida; quod illi clogium attribuit Sidon. epist., lib. 1. Ut enim nigra aqua dat Turbida aqua de mar. Constantini de Tyberi, *Violentus & turbidus,* *gu s flumi- bus.* Hanc abundantiam Tyberis gloria vocat Tacit. lib. 1.

I. ANN. Cum enim ageretur, an fluuij, qui in ipsum vergunt, auertendi essent, ne ipse rueret tanta mole aquarum, ita resonum est: *Ipsam Tyberim nolle prorsus accolis fluuiis orbatum minore gloria fuere.*

13. CÆRVLVS.] De hoc fluuiorum colore alibi. Cœlum, pro cœlestibus.

14. COELO.] Sic *σόνιας*, pro *τοι τοι τοι δίου,* Domus pro dictu ab Æschilo in Agam. Vrbinus notat, *coversu, habitatori- bus.* Δομοις ἢ ταις, οις Κλυταιμηνίσπα μένεν εἰσι.

Par est, hanc rem cura effe domibus, & Clytannestra. Ergo celo, pro cœlestibus.

15. DOMVS.] De aquis. Sic & 4. Georg. **Domus de aquis.** *Iamque domum mirans genitricis, & humida Regna.*

Et 1. Æneid. Nympharum domus. Prop. Eleg. 10. lib. 1.

Grata domus Nymphis humida Tyniasin.

16. CAPUT VRBIVS.] Romanum vocat Liu. lib. 1. *Romanum* *caput Italiae.* Maiores incremento Noster, ac nullo termino, prefest viribus omnibus: nam de omnibus intelligendus. Dionys. Afer. *προ. Roma.* Et statim vocat *μέγαν διονύσιον αὐτοτονον, & μητέρα πατέρον πε- λών:* *magnam domum Regum, maurem omnium virium.* Sil. lib. 1.

magnanimis Romanum caput viribus aliis Exere.

E Aufon. Mosell. *Caput rerum, Romanum.* Sidon. epist. 6. lib. 1. *Domicilium legam, gymnasium litterarum, curiam dignitatum, verticem mundi.* Cum illa matris appellatio, qua Dionys. illam afficit, congruent versus isti Corippi lib. 1.

Addidit antiquam tendentem brachia Romanum, Exerto, & midam gestantem pectora mammam;

Alticep Imperij, libertatisque parentem. Claud. quoque Paneg. 3. Stil. matrem vocat. Sed clo- gria Romæ iam lib. 6.

O **Dixit.**

N O T A.

1. ARCADES.] Huius Arcadum migrationis in Arcadum Italianum meminit, citante Seruio, Varro: *Νόμεν Arcades exiles confugerunt in Palatium duce Euandri?* Ple-

nius. Arcad. Ait enim, Euandrum σαλεύεις έτες Στρατια, μισθιον in coloniam, conditumque ab illo Pallantium, quod fuit postea virbis Romæ pars. Et inde demptis litteris L, & N, dictum Palatium. Palatiū vnde dicitur.

*Etnomen hoc sumptum ab oppidi Arcadii nomine. Iustin. lib. 43. paria ferme cum Pausan. Liu. lib. 1. ait, Euandrum fuisse profugum ex Peloponneso, & huius pars. Solin. cap. 2. *Palatium vero nemo dubitauerit, quin Arcades habeat autores, à quibus primùm Pallantium conditum.* Plutar. in Rom. inter dissidia reliqua, tum hoc adducit, fedes has iuxta Palatium excitatas fuisse, non ab Arcadiis; sed à Troianis, qui profugi post captam Troiam.*

2. EVANDRV.] Fabulosos natales huic affi- Euandri na-

tes.

3. Urna

Littere de
fluminibus
etiam.
Ripa etiam
de mact.
Iunonis du-
plex hostia,
Iuno Maxi-
mum.
Quam longa.
Tumor de
aquis.
Aqua tacita.
Modesta de
aqua.
Mitis aqua.
Mitius aqua.

Nec nouum dari littora fluminibus, ut & ripas ma-
ri. Mirò rem uitam.
7. CONSELITVR SVS.] Ride Lector Seruji cen-
suram, ni velis infinitis locis ridere Homerum, &
Seruji aug. Virgilium, ac proinde reliquos, qui his principibus
instinctur, Græci suo, Latinis suo.
8. TIBI ENIM.] Duplēcē hostiam mactat Ma-
plic hostia, ro Jūnoni, hīc suem, in 4. oem.
9. MAXIMA RVNO.] Dici hoc ad disserimē Pro-
serpinæ, qua dicta Iuno Inferna, Turn. notat. Seru-
de Terra vult capi, & inde pōrcain immolari. Vide
illum. Credo. Poëtam quæstis eequalitatem quan-
toue, dum facit illam parem huic, qui Maximus
Deorum dicitur. Quod spectant multa Hom. 4. Iliad.
vide ab eo versu:

Kai οὐδὲ τὸν θεόν εἰμι, γένος δέ μοι τὸν πόρον εἰσι:

Nam & ego Dea sum, genus autem miki, unde ibi.

10. MAGISTRAT. Verba ista, mactat, ferens sa-
cra, sibit, sacerorum sunt, & Brissonio iam obser-
vata.

11. QVAM LONGA EST.] Par locutio illa 4.
Æneid.

Nunc hyemem inter se luxu, anū longa, fovere.

12. TVMENTEM.] Ita & in 11. Tybrim turnidum.
Linus lib. 40. in communi, inflatis annis.

13. LENIT.] Est hoc, quod Homer. Odyss. 5. trādē-
tā. πόλον ἔχει κύμα, πάντα ταῦθιδον. Poëta multis. Nam,

sterneret unda tacita, mīti stagni, paludis placida. Stat. 2.

Sylita, nullaque tumultu stagna modesta iacent. iterum:
maria ipsa vetantur obrepere. Quod apud Claud. Eri-
danus de tertio Conf. Hon. blandisque iubet mitescere

fluctus. & de Mincio in Epith. Pallad. erexit obmutuit
unda querelis. Quod Nonnus loquens de Hydaspe

Mitis aqua. lib. 24. uerū hīc greci inētrū pōo : mitem sternens sup-

plicem fluctum. Idem lib. 23. χαλκον αὐλίσοι, λα-

νάνον πολεύον, πόλον αὐλίσοι. Quibus omnibus expli-

catur amnis αὐλίσοι, καὶ πάντας πάντας, καὶ αὐλίσοι: sine

90 a Ergo iter incepit celerant rumore secundo.

b Labitur vñcta vadis abies, mirantur & vndæ,

Miratur hīc insuetum fulgentia longæ

Scuta virūm fluuiio, pictasque innare carinas.

c Olli remigio noctemque, diemque fatigant,

95 Et longos superant flexus, variisque teguntur

Arboribus, viridesque secant placido æquore syluas.

d Sol medium cœli consenderat igneus orbem,

Cū muros, arcemque procul, & rara domorum

Tecta vident, quæ nunc Romana potentia cœlo

100. Aequanit, tunc res inopes Euandrus habebat.

* Ocyus aduertunt proras, vrbique propinquant.

ARGUMENTVM.

Describitur nauigatio Æneæ ad Etiandum incundif-
fimis circumstantis.

EXPLICATIO.

D VPLEX res, & celeritas, & felicitas.

b Quia celerant, idco explicatiū labitur

A fluetibus, mansuete, & leniter fluens, & sine ullo strepitū. Ouid. 9. Metamorph. Clementissimus amnis, dixit: & pulcherrimè, obsequum aquarum. Pulcherrimè etiam Apollon. Arg. αὐθὴ δύναται, aether sopini pontum. Sopor & Videntur enim dormire aquæ in in summa tranquillitate. Plutarch. in Rom. παλαιὸν ὄχην. Sil.lib. 4. nitidum amnis liquorem, mites ripas opaci fluminis. Delectat me locutio eiusdem Plutarchi in vita Luculli, qui lenem fluuium non solùm vocat ὥπαρ, manfactum: sed etiam χειροβι, quasi cicurem, & manu tractabilem. Sed Cicures, & verbuni lenii à Virg. accepit Tibullus. Nam de que Cydno, tūcitis qui leniuer undis, & addit, placidis per vadu serpit aquis. Ut & Auson. in Mosell. Cūm vada lene meent.

14. TACITA VNDA.] Hæc taciturnitas tota à Tumor in sedato vento. Vt Horat. Od. 29. lib. 3.

— caraque

Ripa vagis tacitura ventis.

Itaque fecit Tyberis, ne fluuius tumeret ventis.

15. PALVIS.] Ex vera historia, vt appareat, sumptum. Nam Solin. cap. 2. vbi meminit Pallantei conditi ad Euandro, vicinam illi oppido paludem Tyberis adhibet. Itaque Poëta veram paludem ad Tyberis. omnes traxit, quasi tunc eam Tybris efficerit ad plau- lus.

16. STERNERET AqvOR.] Pari verbo Græci: Sternor Apollon. 1. Arg. αὐθὴ πνεύμα ἐσ ὀπερεί δίας: aqvis: aether tranquillus præcellas stravit.

17. REMO VT LVCAFAMEN ABESSET.] Nam alibi, in tantum marmore tonse. Et Claudianus 1. Paneg. Silicon.

Stagna reluctantis quaterent Saturnia remi:

Describit utique Poëta milites & πολιτεῖς, & qui

nullo essent πληγα, & nullo πόνῳ κόπῳ, ut loquitur

Aristid. Orat. πόδε τε & αὐλίσοι. Ouid. 4. Trist. Eleg. 5.

Et Nostro latitamen dedit remis; ut etiam Auson. in

Mosella.

90 a Ergo iter incepit celerant rumore secundo.

b Labitur vñcta vadis abies, mirantur & vndæ,

Miratur hīc insuetum fulgentia longæ

Scuta virūm fluuiio, pictasque innare carinas.

c Olli remigio noctemque, diemque fatigant,

95 Et longos superant flexus, variisque teguntur

Arboribus, viridesque secant placido æquore syluas.

d Sol medium cœli consederat igneus orbem,

Cū muros, arcemque procul, & rara domorum

Tecta vident, quæ nunc Romana potentia cœlo

100. Aequanit, tunc res inopes Euandrus habebat.

* Ocyus aduertunt proras, vrbique propinquant.

C abies, & addit causam, quia vñcta, & vadis, quia scilicet tranquilla vñda & lentes. Seqūuntur mira pro-
sopopœiæ, vñda, & nemus mirantur insuera arma,
scuta non visa, & fulgentia in ipso fluuiio: mirantur
etiam naues pictas.

c Troiani, noſtem diemque remigando perpetu-
tum, se laſſant, superant flexosum fluuium, teguntur
variis arboribus, quæ ad ripam fluminis. Ea verò
erat placiditas amnis, ut arboreis in fundo ipso cer-
nerentur, ac proinde viderentur fecari vñta cum vu-
dis. Obscurus diem integrum consumptum Æneæ in
apparanda nauigatione, & sacrificio porcæ; ac pro-
inde

inde nauigatio incepta sequente nocte. Inde prius
noctem, deinde diem fatigant.

d Erat iam Sol in medio cursu sequentis dici,
cum cernunt urbem Euandri. Mouet affectus à
præsenti fortuna, & futura. A præsenti; nam rara
victoria inopes: à futura, que nunc Romana potentia calo
equavit.

e Vila vrbe cursum fistunt, vertunt proras ad
littus, appropinquant.

a qui velit, aliter accipere, ad eum videlicet modum,
quo Propert. lib. 4.

Sat tibi sunt noctes, quæ de me Paule fatigas.
Et Symm. epist. 4. lib. 1. primitam pecuniam pro cunctis
ornatus certatione fugiant. A sententia Virg. non abiit illa
Stat. 1. Theb.

Interea Danai noctemque, diemque sub armis:
Noctem ierunt, rufiisque diem, sic ira ferabat.
Ingerimant.

Nec non illa Silij lib. 1.

Talibus illacrymant noctemque, diemque quarelis:

Et Symm. epist. 4. lib. 1. nox diei iungitur ad laborem. Nox, diēs.
Atque etiam Calab. lib. 1. πιναρόδιον νῆσον τε, καὶ que in la-
bore. Soph. Elect. 5. εἴτε νοτία, εἴτε, εἴτε οὐ πέρα
αἴτην. Fortasse vero Poëta habuit ante oculos Sal-

lust, qui Iugurth. diu, noctisque fatigare animum, aut Imitatio.
Apollon. qui Arg.

Nauicula exoritur vario certamine clamor.

Vt & Sil.lib. 11.

Nauicula implebat resonantia littora clamor.

Sic illud Enni lib. 7. Annal. populi rumore secundo, ac-
cipio, leto populi plausu, ac fauore. Ita & illud Sue-
ci apud Macrob. 6. Satur. cap. 1. Recedit, referintque
petita rumore secundo. Et veterem Poëtam apud Tull.

1. DIUIN. SOLUERE IMPERAT SECUNDO RUMORE, ADVERSAQUE ANI-
MIS. Que verba clarè notant celeusma nauticum. Hæc
simplex, & vera, ut puto, explicatio. Germanus ta-
men, vii doctissimus, inclinat, ut rumor hic sumatur
pro strepitu aquæ remis proficisci, quia rumor dici
videtur à ruendo. Non dissident, qui rumorem du-
cunt à Græco πόνῳ, aut πόνῳ. Seruus autem legendum
Rumore: & Rumore explicat Tybrim, qui sic dictus.

Vnde & sic illa Ruminalis, quæ prope Tybrim.

2. LABITVR VNCTA VADIS ABIES.] Fortasse
torus hic tractus ab explorato Ennio, qui 14. An-
nalium.

Initio. Verrunt exempli placide mare marmore flano,
Carulenum spumat sale conserua rate pulsum,

Labitur vñcta carina, volat super imperus vndas.

Idem lib. 8.

Labitur vñcta trabes, remis rostrata per alium.

Alibi:

Labitur vñcta carina per equora cana celocis.

3. MIRANTVR ET VNDA.] A Virgil se Sta-
tius nobilitat 9. Theb. vbi de Ismeno fluuiio.

— stupet hospita beli

Vnde viros, claraque armorum incendiur umbra.

Silius quoque lib. 1. inducit mirantem Tybrim ad na-
tatum Clælia. Apud Simocatt. lib. 6. Hist. cap. 6.

Ιπποτοι πολεύοντες: Ister videt spectaculum hostile.

Confine illud Stat. 2. Theb. nemus adspicit. Ouid. 2.

Amor. de prima naue loquens, mirantibus aquoris vndis.

Claudianus etiam secundo Eutrop. mirantibus

vndis.

Hoc pertinet illud Claud. 2. Rap.

4. INVENTVM.] Hypallagen agnosco: fluuo

enim insueta erant naues illæ, & arma.

5. FVLGENTIA.] Ita Apollon. 1. Arg. in nauiga-
tione Argon.

Στρατείᾳ δέ τοι οὐλή φορού εἰκελα vñda, πάντας

Τάχα.

Fulgebant verò à Sole infast ignis, naue cunte.

Arma.

6. PICTAS CARINAS.] Explico, Phrygias:

Pictura enim in Phrygibus; vnde & Phrygiones, qui

acu pingunt. Ceterum de nauum pictura iam aliis

locis. Neque nego capi posse hunc locum de pictis

numinibus, iuxta ea, quæ alibi. Inde & maior ad-
miratio à visis Dis, quos Tybris non nouerat.

7. FATIGANT.] Expliciti, ut vidisti, quia vocu-

lam, scilicet in his verbis subaudiri frequens est. Posit,

liquidarum & lapsis aquarum

Prodit cerulea dispersas luce figuræ.

Iterum;

— quæ sece animi confundit imago.

Et adhuc:

Reddit nautales vitreο sub gurgite formas.

O 4 Albert.

Accedere ad pisc. & Capitol. ad manum accedere, esse, manum exo-
manum. sculari, cur non coniicam, verbis istis, accepitque
menu, innui osculum, praesertim sequente am-
plexu, & inhalatione, quae strictissima benevolen-
tia nota.

Inhæsio ma- 8. IN HÆSIT.] Quid si signatissimo hoc ver-
bus, quid.
Ann. his verbis: *Mos est Regibus, quoties in societatem
coerant, implicare dextras, pollicisque inter se vincire, no-*

A dīque perstringere? Eadem lux dari Homero potest
6. Iliad. ἐν τῷ ἀριστοῦ χειρὶ, illigite in manum habet. &
Apollonio lib. 1. Arg. Χείρας ἡ χειρὶ ἡ πρὸς ἀμφιβολία,
manū inservens summam manum. & aliis. Obserua-
etiam hanc manus inhalationem factam ex more ho-
spitalitatis, quam rem iam latè Stuchi lib. 1. Antiq. Conu. quem adeas.

9. DICTIS AFFATVR AMICIS.] Est hoc, quod
Plut. in Lucullo φροσεῖπον ἀλλήλων φίλαφρόντος.

- * Optime Graiugenūm, cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit prætendere ramos:
b Non equidem extimui Danaūm quod ductor, & Arcas,
130 Quodque à stirpe fores geminis coniunctus Atridis.
c Sed mea me virtus, & sancta oracula Diuūm,
Cognatiq[ue] patres, tua terris didita fama,
Coniunxēre tibi, & fatis egēre volentem.
d Dardanus Iliacæ primus pater vrbis, & auctor,
135 Electra (vt Graii perhibent) Atlantide cretus,
Aduehitur Teucros: Electram maximus Atlas
Edidit, aetherios numero qui sustinet orbis.
Vobis Mercurij pater est, quem candida Maia
Cyllenus gelido conceptum vertice fudit.
140 At Maiam (auditis si quicquam credimus) Atlas,
Idem Atlas generat, cœli qui sydera tollit.
Sic genus amborum scindit se sanguine ab uno.

ARGUMENTVM.

Sermo Aenea ad Euandrum, quo explicat, post capta-
iambenevolentiam, qua se ratio cognationis inter Arcadas,
& Troianos.

EXPLICATIO.

VID, vt capter. Graci fraudulentii sunt, &
dolosi, tu vnuis inter illos optimus. Adiicit.
Non dedignor, eò me redactum à fortuna, vt ad te
supplices manus tandem. Rami compiti vitta, sunt, in-
neci, & illigati vitta lanea; vt ipse, tum ramum
innecit olima. Ergo, quod illuc innecit, hic comptos:

b Duo poterat timere Aeneas, ne Euandrum
adiret: primum, esse illum Principeum Græcum: al-
terum, esse cognitione coniunctum cum Agamem-
none, & Menelao.

c Diluit primum. Quasi dicat: Non timeo, te
esse Principeum Græcum: nam virtus mea, & Deo-
rum oracula tutum me inter hostes faciunt. Diluit
alterum. Non timeo, te esse cognitione coniunctum
cum Agamemnone, & Menelao: nam parres D
vestri, & nostri, cognati quoque; & addit famam,
qua de virtute Euandri sparsa in omnem locum.
Hac me tibi (inquit) non coniungunt modò, sed
etiam volentem (vide vt renuam) adiungit. Quod
enim voluntatis meæ fuerat, egit necessitas fati. Ex
hac explicatione, qua certè cognitor menti Poë-
ta, capio in illis, *mea me virtus*, non tam *audiens*,
quam *aperitiv*.

NOTÆ.

1. OPTIME GRAIUGENVM.] Notat Gisan. Conl. inv.
ad Lucret. pro *Graiugenis*, & *Troigenis*, dici, *Graiugen-*
us, & *Troigenus*; ad eum modum, quo *dissipare*, *car-*
nifex, *optimus*: nam alter per i, dicendum esset, vt
primigenius, *venerigenius*, *Pænigenius*, *Phæbigenius*. Quæ in
hunc locum Seru. scribit de re Grammatica, falsa
sunt. Vocem, *optime*, retuli in explicatione ad virtu-
tem animi: possit, qui velit, ad militarem, ad cùm
modum, quo Homerus sape αγαθὴ θεὸν Μενέλεον.
& 4. Iliad. ἐθλὸν ἐν τομούχοις, loquens de Echepo-
lo, *bonum inter antesignanos*, id est, forte, Vtique,
quod ipse sape Τελαστρον, Τελασφρον, πρετερον. Atque
ita

ita postea reddens Euander vicem Aeneæ, ait, *ut te A*
fortissime Teucrum. Hauc explicationem inf. agnoscit
Seruus.

2. CVI PRECARI.] Græcum omnino. Hom.
ἐν τῷ Ἀπέλλαι, Διά, Θεοῖς, Scal. verò lib. 4. Poët. cap. 16.
Antiquitatem probè, & pudicè veneratus est, cuius manifesta-
tem imitatur, cui me fortuna precari. Sed cur non anti-
quitas quoque ex Græco?

3. ET VITRA COMPTOS, &c.] Erat ha-
bitus supplicum, rami olea compiti vittis, id est, or-
nati, innexi, illigati. Aeschyl. in Suppl. exhibet λε-
πτορεπεις τετράτετρα κατὰ τοις: ramos recens decerpitos coro-
natōs albo, id est, ramos olea lana obulutos. Vel,
explicatore Plur. in Theb. πλάστρον ἢ ιερας ἡλιας
ἔπειον περιεργασμον. Ornamen sacre olea redimitus lana
alba. Ex his itaque Plutarchi verbis explicandi om-
nes, quoties hanc rem artigunt non plenè. Ut cùm
Appian. in Hispan. tantum dicit *hiereneis*, & Eurip.
ἱεροις κατὰ οὐδεις & Soph. Oedip. *ἱερεις* κατὰ οὐδεις. Hi
omnes, & reliqui, quos mihi exhibeas, capendi
de olea, & lana illi obuluta. Sed de his iam ego.
lib. 7. & 11. in qua duo loca digessi noram omnem
antiquitatis. Hic non te prætereat obseruatio Ca-
roli Paschal. lib. 5. Cor. cap. 15. coniungi scilicet
hac duo ex societate, qua est in pace inter oleam,
& lanam. Cum enim supplices pacem penterent,
duo pacis symbola præferebant, oleam, & lanam.
Iustini lib. 2. *Primi Atheniensis Irenici, & olei, &*
*vini usum nouere: quibus scilicet omnibus homines fini-
tur in pace.* Volo hinc obseruare locum Petron. *vnde*
lux Virgilio. *Ait ille Sat. Praecedit ramum olea à tra-
zela nauigij raptum.* Idem factum fortasse ab Aenea. C
Itaque cùm tutelares Dij nauigiorum rānis orna-
rentur, facile erat nauigantibus inde sibi ramos su-
mire ad *hiereneas*.

4. CONIVNTVS ATRIDIS.] Explicat
latè Seru. qua hæc cognatio inter Euandrum, &
Atridas. Lege.

5. MEA VRTVS.] Quadrant in hunc locum,
qua iam latè 1. Æneid. ad illud, *Sum pius Aeneas.*
Tibull. dixit lib. 4. *mea cognita virius.*

6. ET SANTCA ORACVL A DIVVM.]
Nonnulla est allusio ad versum Hom. 4. Iliad.

Πατρίσιου τετράτοις θεοῖς, γῆς ζωῆς αὔρην·
Confisi signis Deorum, & auxilio Iouis.

7. COGNATIQUE PATRES.] Quadrat vnicē
in hunc locum nota, quam dedi lib. 7. ad illud,

Hie stirpem suisam. Hæc enim cognatio Arcadum,
& Troianorum tota per feminas deriuata Elecram,
& Maiam. Itaque probè, cognati patres, non, agnati.
Noretur verò ex toto hoc excursu Virgilij præce-
ptum politicum. Princeps, qui velit plurimum pos-
se, γῆς ζωῆς αὔρην, ita res suas gerat, vt multas
affinitates contrahat: sic fieri, vt, quois instanti
malo, habeat à quibus auxilium petat. Probè hoc
intelléxit Dumnorix ille, de quo Iulius 1. Gall.
Neque solum domi, sed etiam apud suissimas ciuitates lar-
giter posse: atque huius potentia causâ, matrem in Biti-
gibus, homini illuc nobilissimo ac potentissimo collocaisse:
ipsum ex Helvetiis uxorem habere: sororem ex matre, &
propinquas suas nupium in alias ciuitates collocaisse.

a His fretus, non Legatos, neque prima per artem
Tentamenta tui pepigi: meme ipse, meumque

145 Obieci caput, & supplex ad limina veni.

b Gens eadem, qua te, crudeli Daunia bellò

8. DIDITA FAMA.] Lege illud lib. 7.
Diditur hic subiù Troians per agmina rumor.

9. VOLENTEM.] Videatur alludere ad voluntarium. Voluntarius
miliem; vt Eurip. in Helen. εὐστοχεῖς: imperans vo-
lentibus; & inf. εὐστοχεῖς βλεψπανητῶν: ducens co-
pias non per vim.

10. A DVE HITVR TEVCROS.] De hac
Dardani peregrinatione satis iam variis locis; vt
etiam in 4. de Atlantis fabula.

11. VOBIS MERCVRIVS PATER EST.] Dio-
nys. lib. 1. Antiq. Euander filius Mercurij, & Nym-
phæ cuiusdam Areadicæ, quam Greci Themis appellant,

& monine diuino afflari, atque agitari dicunt. Sed anti-
quitatum Romanarum Scriptores cum patrō sermone Car-
menta, & monine diuino afflari, atque agitari dicunt. Carmenta,

etiam *Carmenta*, id est, fatidica dicitur. Nam φέρει Romanū
vocam carminis. Vide, qua hæc latè Seru. Huic Virg.
loco gemellus est Nonni lib. 31. vbi luno volens

ad gratiam suam pertrahere Venerem, rem efficit
simili modo. Debès (inquit) mihi hanc gratiam,
quia tu vxor es Vulcani, Martis concubina: atqui

vituperque mens est filius, ac proinde στοῦν δὲ γενέπον
τε φίσεσθε, dupli ex parte tibi sim socius. Neque abit
argumentum Eurip. in Suppl. ταῦτα κατέσθοντα
οἰς περιφέρει: *habemus vna tecum eundem paternum*

fingiūmen. Sed mihi tamen non dubium, quin Virg. Imitatio.

vincit hæcerit eidem Eurip. in Heraclidis, vbi Iolaüs,
vt Demophontem pertrahat ad auxilium præben-
dum liberis Herculis contra vim Eurythmi, simili
modo ratiocinatur. Locus est longus, ideo tantum
sententiam. Ergo Iolaüs ad Demophontem. Pe-
lops Pittheum genuit, Pittheus Aethram, Aethra
Theseum, Theseus te: rursum, Peleus filiam ha-
buit, qua genuit Alcmenam, Almena Herculem
ab Ioue, Hercules hos liberos: ac proinde tuus
pater Theseus, & horum pater Hercules fratre
confabini, tu igitur, γέρεις πολὺ θεοῖς ἀδεῖς θεοῖς: Sic
hos attingis genere δε Demophon.

12. CANDIDA MAIA.] Id est, pulchra, vt, can-
dida Dido. Nescio quin cur Ser. obstat huic expli-
cationi. Vel locutus Poëta cum respicere ad Pleia-
das; nam Maia est vna Pleiadum, & ceteris splen-
didior. Vel demum *candida* est *torva*, veneranda
(explicatorib. Parthas. in Claudian. & Erythæo in
Indice) nam Aratus *τορβία Μαία* dixit.

13. CYLLENES.] De Cyllenio Mercurio dictum
iam 4. Æneid.

14. FVDIT.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

15. CANDIDA MAIA.] Id est, pulchra, vt, can-
dida Dido. Nescio quin cur Ser. obstat huic expli-
cationi. Vel locutus Poëta cum respicere ad Pleia-
das; nam Maia est vna Pleiadum, & ceteris splen-
didior. Vel demum *candida* est *torva*, veneranda
(explicatorib. Parthas. in Claudian. & Erythæo in
Indice) nam Aratus *τορβία Μαία* dixit.

16. CYLLENES.] De Cyllenio Mercurio dictum
iam 4. Æneid.

17. CYLLENES.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

18. CYLLENES.] De Cyllenio Mercurio dictum
iam 4. Æneid.

19. CYLLENES.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

20. CYLLENES.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

21. CYLLENES.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

22. CYLLENES.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

23. CYLLENES.] Refert Seru. hoc verbum ad felicitate-
m, & ad rationem physicam. Primum; nam edic partu, cur

affinitates contrahere de multis
Princeps. Fundo. in

intertextam; demum frena duo, & hæc aurea. Quæ cœs: A sere in vñm Pallanti meo. Vide vt munera eloqüs ornauerit optimus beneficij æstimator.

f. Ab narratione reddit ad rem. Petitis dexteram ad nostram frœderis, hanc iam dedi vobis, cùm dedi Anchisa; itaque iuncta, iam est. Petitis auxilia, hæc dabo aſſulgente die crastino.

g. Invitat demum ad celebranda sacra, quæ ſibi erant in manibus. Ratio duplex. Prima, ne quicunq; differri: altera, ſic iam nunc hospitalibus mensis afflueſtis.

N o t e.

Lustrare corporis, Permetiri oculis.

Initiatio.

Aenea matritas.

Locorum similitudo.

Vt. os.

Imitatio.

Salamina prius Halamina.

Salmantica, vnde dicta.

Vestigio de arbitrio.

cepis, cùm ſcripſit: inueniēt à nobis accepisti, vefſicipem illic reddidisti. Palladio quoque inueniēt puer dicitur pro imberbi, vt Statio nudus lib. 5. *Nudus uerque genus.* Cùm additum forem, liquidum eſt, ſumi metaphoram ab agris, qui vefſiri dicuntur. Vide quæ iam ego 2. Georg. ad illud,

Quæ ſuo viridi ſemper ſe gramine vefſit.

7. FLORE.] Pari venustate Graci, qui ἀπὸ τῆς ἄνθετης barbam nominant ἀρθρόνον: & Hom. 13. Iliad. ba. ἔνθετης. Sic à Platone dicit ἀνθετης ἐν ὥρᾳ, qui incipiunt pubertatem: & Odysseus ἀνθετης λέγων, & Pind.

1. Olymp. ἀνθετης φυτόν. Quis nescit ab Hom. ſepe iūnes ἀλεύθεροι dici? Huic affinis vox ἀλέας, quæ ba-

proprietatē notat lanuginem arborum. Eam verò ad iūnes transferunt Hom. 11. Odys. & Aeschyl. ἀνθετης. Theophylactus quoque Scholaſticus, ἀλέας ualde ταῦτα οὐδὲ ταῦτα. Theodoret. de Prouid. Serm. 4. ἀνθετης. Procedo. λέας quoque de arboribus dicitur; atqui Callimach. ἀλέας ἀλέας προποίησι. & Apollon. lib. 2. λέας ἀλέας. Non minus uenit Nonnus lib. 25. aliam vocem ad hanc rem intruit, cùm ſcripit ταῦτα οὐδὲ ταῦτα οὐδὲ ταῦτα. Ex hac Nota dicunt iūnes barbam ſuam eſſe ἀλέας, λέας, ἀλέας, & ſe eſſe ἀλέας, λέας, & ἀλέας. Vide 17. Iliad. ταῦτα ταῦτα ταῦτα. Ab Gracis Latini ſcripſimus: nam Lucret. lib. 5. enī florent iūnes. Statius, Claudianus, Seneca pallium. Huic affine verbū verno, quo vñſ Mart. lib. 2. Verno de barba.

Cum ibi vernarent dubia Lanagine male. Separauit ab his Pacuuum, vt in quo non legendum, Deficit, tum in aliis, tum in acumine: nam Virg. ideo lumine, quia luſtrabat. Consentaneè enim duo lucis verba adhucuentur. Hom. dixit 17. Iliad. ταῦτα ταῦτα ταῦτα. Theocr. iud. 24. à quo fortasse Maro.

Kai μὲν τὰς ταῖς οὐραῖς τῷ τοῦ πόδον συρεχεῖται: Et me à capite ad pedes perpetuam vidit.

C Indicat vero Virg. quidpiam magnum inesse Aeneam, quem tam auide, & attentè Euander perluſtrabat. Non aliter ac de congreſſu primo Scipionis; atque Annibalis ſcripſit Liu. lib. 30.. Paulipper aler alerius conspectu, admiratione mutua, proprie attorii coniūre.

8. MIRABARQUE DYCIS.] Eſt huic ſententiæ ſuus fundus. Solent ſenes laudare & admirari, quæ Praeterita gesta ſunt iſpis iūuenibus: ea diſplacent, quæ tunc laudantur. Catull. dixit, cupidō confixit lumen, & cupidō ſpectando. Huic affectum ita exprefſit Heliodor. lib. 6. παλλαῖς τοῖς ἀρχαῖς περιποτε: multis oculis perluſtrat. Indicat auidentem videntis.

9. CVNTIS ALIORUM IBAT ANCHISES.] Eſt hoc, quod Hom. 3. Iliad. ἡρώες Κύπελλον. Quod Claud. 2. Ruff. & Principe celforibat. Quod Strat. 1. Sylla. dixit.

— quantum Lanaria Nymphas

Virgo premit, quamvis egomet Nereidas exſto. Sed de hac re iam ſup. ad calcem lib. 7. vbi ſermo eſt de Turno. Notar. Iul. Scal. lib. 1. Poët. Heroas ſolitos induci à Gentilibus mira quadam corporum proceritate, vno excepto Tydeo. Afſine hoc note

Herois proceri corporis. Catull. dixit. Lætare, ducit auctoſtis. Lege.

10. COMPELLARE.] Nota eſt verbi huius, atque appello significatio in te blanditiarum, atque amoris. Vnde hæc vñſupata Virgilio. Incidit ſuſpicio, an antiquum pello ducatur ἀπὸ τῆς λέλανς, vase

Pello, pellas antiquum vnde. lactatio. Cùm enim videam plura verba, que per-

E tinent ad blanditias, ducit à latē; cur non idem puden- tem de hoc verbo, ſimiſargumento?

11. PHENEI.] Contemno notam Seruij. Nam cur Poëta poneret Pheneum pro Palanteo. An ille elinguis? Itaque nulla ratio huius coniecturæ. Pheneum ſuſſe oppidum in Arcadia ſcimus auctoritate Hom. 2. Iliad. & Plin. lib. 4. cap. 6. & Poëtam

de illo intelligi nihil obſiſt. An Euander dominus. Palantei tantum: in dō totius Arcadia. Exemplum, quo errorem ſuum firmat ſernius, de Tyrro, & Sidone, alibi euerti. Sciret Poëta alia ratio-

ne verum circumflectere, & Palanteum ponere. Tu & Plinij locum alterum corrige lib. 12. cap. 26. vbi

pro Paphide Arcadia, legendum, Pheno Arcadia, ex lib. vet.

Hospitalia munera.

12. ILLE MIHI, &c.] Ex ritu gentium omnium, quo equus compeditur, & ducitur in omnem partem. Vnum videbit, vt ſic loquar, frœnum, non duo. Etenim, cum multæ ſint partes instrumenti huius, quas latè exhibet idem Pollux lib. 1. videlicet, πάνδοκος, πάνδοκος, πάνδοκος, πάνδοκος, & plures alias; potuit Poëta recurere ad partes illas utrinq; maxillis inhaerentes. Sic lib. 7. à parte alia, quæ ori equi inſeritur, totum instrumentum intellexit, eo verſu, fuluum mandunt ſub denibus aurum.

16. AVREA.] Poëtarum loca, qui equos ornant Equorum aureis, argenteisque, illuſtrat Balilius in Orat. apud ornatū.

13. INSIGNEM PHARETRAM.] Lyciam capio ex

adiuunctis sagittis. Itaque insignis pharetra; nam Ly- cia. Vide 7. Aeneid. ad illud, Lyciamque pharetram. Et nota varietatem poëſeos: ibi celebrat pharetram Lyciam, hic sagittas Lycias; vt tu ſcias utrinq; rem commandari ab eadem prouincia debere. Alia ſimilia in hoc Vate. Pyrrha, & Deucalion orbem reſtituerunt iactatis lapidibus: & tamen 6. Eclog. Hinc lapides Pyrrha iactos, nulla facta mentione viri. Contra 1. Georg.

Deucalion vacuum lapides inelutus in orbem, nulla facta mentione vxoris. In hoc lib. Cacum vocat iam ſemihominem, iam ſemifurm. Poëta alij inſipiſt, ſcipiſt ad rem candem conſiguentes.

14. CHLAMYDEM AVRO INTERTEXTAM.] Si- gnatus ornatū chlamydis. Sic 5. Aeneid. Victor chlamydem auratam. Tacit. 12. Ann. chlamyde aurata. Spartian. in Hadrian. Cum à Pharaſiane ipſe ingentia dona accepit, atque iner huc, auratas quoque chlamydes trecentas. Sed notanda Virg. verba, quam alij auratas chlamydem, ipſe auro intertextam, vt ſic explicet, cur dicitur aurata. Ergo, non aurata, quia tantum ad oram cum auro, vt viſum nonnullis humanioribus aui mei principibus: ſed quia tota intertexta auro, & purpura. Benę itaque S. Ifidor, loquens de paludamento, quod idem cum chlamyde, coco, purpura, & auro difiñitum. Dubitauſ aliquando, quid eſſet apud Plut. in vita Anton. δέοποφ, v: & credo eſſe vefſem ἀπόρου, id eſt, quia nihil habet purpura, ſed tota ex auro eſſet. Ibi enim illam τέκνων vocat, & datam filio Antonij. Itaque, cum careret purpura, & daretur filio Antonij, & ab ipſo patre, & in re honoris, quæ eſſe alia, niſi ἀπόρου, potuit?

15. FRÆNA QUÆRINA.] Simpliciter locum capio, vt dicat duo fræna. Ita omnes interpretes: & ſi voci Latinæ hæreas, nihil alius videbis poſſe intellegi. Quid, quod harer mori? Principibus enim, & Heroibus bina ſempre dabuntur, & duplicata mu-

E na; Sed etiā ſolennis (& ego viñus horum ſum) & non ſolennis, an vertere debeat ſtilum. Nam Virg. quæ hæc annua, ſuprà, ſolennem honorem. Video poſſe eſſe effugium.

20. ANNVA.] Sunt hæc, quæ alii anniversaria, quæ Thucyd. ſt. ſt. ann. Videant, qui iam ſcribunt ſolennis (& ego viñus horum ſum) & non ſolennis, an ſcribendum, an iōenniss?

18. AVXILIO.] Habetur hic verſus etiā lib. 1. Aeneid.

19. OPBVVSQVE IVVABO.] Seru. id eſt, militibus. Opes dicebantur milites.

21. QVÆ DIFFERRE NEFAS.] Non dubium, ſacra non quin alludat ad facrorum ritus, quæ, ne nuntiato interrumperent, cauente ſic Numa. Inde ſup. audax quæ rumpere Pallas ſacra vetaſ. Quem locum vide, & quæ iam lib. 3.

22. CELEBRATE FAVENTES.] Vult ſibi à Troianis iuveniſ. Notetur obiter locus Plutar. de glo- Poëtarum.

23. SOCIORVM ASSVESCITE MENSIS.] Nihil Societas à magis ad ſocietates coniungendas validum, quām rebus faci-

gat. Preceunt ad hanc coniungendam verba. Pollucis lib. 2. cap. 20. ad finem, τὰ ἐναρτωθεὶς αὐτῶν ὅτι ταῦ-

ταῦθεις καταβοτοῦ, καταβοτοῦ. Quibus ait, fræna dici- partes illas definentes utrinq; ad equorum maxillaſ. Ergo, cum hæc partes duæ ſint, propriæ Poëta, bina fræna, intelligens ab his partibus, notiffimo

E Declam. 30. dixit menſa ſocietatem.

175. a HÆC VBI DICTA, DAPES IUBET, & SUBLATA REPONI

Pocula, gramineoque viros locat ipſe ſediſ.

b Præcipuumque toro, & villoſi pelle leonis

Accipit Aeneam, ſolioque inuitat acerno.

c Tum leſti iūuenes certatim, aræq; Sacerdos

Cerda in Aeneid. tom. 2.

P 3 180 Vilce

173

IN VIII. ÆNEIDOS.

Quis ubi nil agitur, patrias nullè fortis ad artes

Configit, & flammis ore sonante vomit.

Quas quates spirat, spirare Typhoei credas,

Et rapidum Aetnae fulgor ab igne iaci.

Porrò de ito fumante & flammatu anhelito Sil. 12. Stygios exhalat in aera flatus, & de lapeto, fumam, exstantem ore flammis, anhelantem igni, & sulphure. Taurum Cretæ spirantem flammas tueri vocat Poëta quidam lib. 4. Anth. & lib. 3. hic ignitus flatus dicitur *adusta vaporis*.

17. IN VOLVII QVE DOMVM CALIGINI CAT.

Virgilij vbcas.

Fiamas euo, me.

Quam multis rem candem? essent alii ieiuni. His vides: Euomum sumum ingentem, involvi domum ex ea caligine, erit prospicuum oculis, gloriosa noctem fumiferam, commiscer igne tenebras, fumus plurimus agit undam, estu s' specus avia nebula, vortu in tenebris vana incendiu. Verillimum est, ab una Virgilij pagina plura disce posse, quam à multis aliorum. Et nota, illum abstinuisse à verbis *spero*, & *exhalo*, quia iam Georg.

rarii spirantes naribus ignem, & ibid. *que rem exhalat nebulam*, & *sibixeo*, quia tam 3. Aeneid. Calum subtexere fumo. Denum ab aliis, que codem lib. intulit loquens de Encelado, & Aetna. Et (quod miror) à verbo *eructo*, quod videbatur vnicè dandum. Caco ère, sumum è fauibus. Hec certè, & huic similes. Notule perdutum te ad imitationem Virgilij, præsertim si illum compares cum siccitate aliorum. C Occasionem Apollonio res similis suppeditat ostendandi ingenij, cum sermo esset de tauris flamminis. At ille ranthim, ταῦτα στρατομάστετε, & inf. Τοῦ φλέγει φυσιώτες, & icinum. Theoc. id. 24. ἐντάσθαι εφέρε.

Glomeru de igne.

Vana de igne.

Nebula de lucernis.

Vanitas de igne, cur.

Nodus in complexu

Vinculum de comple-

xu.

Herculeus nodus.

Nexus in complexu.

Forces de complexu.

Ierousles atatuos.

A gamem vocat. Valer. Flacc. ait, *Conſicuusque toris Tyrinthius*. & Sen. in Oct. ad incrementum, *Equis Herculeus immutans toros*.

Cic. 2. Tusc. O pectori, à tergo, à lacertorum toro. Vuid. lib.

2. dat illi *lata pectora*. Ouid. 9. Metamorph. *grandia ossa*. Ab Orpheo in Hym. dicitur *adversus*. Theoc. id. 25. illum vocat *zophus*. Sed quid in amplibus, & brachis moror, cùm ministratori in epulis prænè sibi poculum, porrigeni mortem acquerit, percutiens tantum *πόδα τετραλόντεν*, ait Paulan. in Corinth. id est, *omni liquoris*.

22. ANGIR.] Videbatur gutture, vel ex verbo *angere*, vt Graci. Itaque preffo gutture, oculos Caco eligit. Sic Nonnus lib. 2. ait claram necem leoni ab Hercule *άπο πάντα πάντα*, tantum *λιοντίς βασιλεὺς ταῦτα* Mors, sine ferio qua.

23. ERIOS. OCYLOS.] Ab artifissimo, vt dicebam, complexu. Quam sententiam illustro Greco Epig. lib. 4. vbi Hercules dicitur ita *ceruam compresili*, vt illa linguam exserraret.

Η δέ ωντας κευματινούς πολλαὶ καὶ αεριατικούς,
Τάναγρας οὐδὲντες θάλαταν οὐδὲντες:
Ille autem difficit flatus, hians multum, atque anhelans
Indicit lingua pressum cordis.

24. SICCVM SANGVINE GYTTVR.] Ita in 9. Et sicce sanguine frues.

25. ABIVRAT. QE RAPINÆ.] Notat Germ. Abiuro, quid dictum id more Ciceronum, quibus *ἀπομνήνατε*, est *ἀπομνήνατε* ut id est, negare cum iuramento: sicut contraria *ἐπομένα*, est *νεκρόνα* *ιμψητι*, id est, affirmare cum iuramento. Dionys. Historiam narrans de iuramentatorac: tantum ait, *vogarum Cacum respondisse*, boues à se non vias. Virgilius peritium addit ad augendum crimen, ad eum modum, quo Symm. epist. 86. lib. 2. *Partem fratrem imperio abimam*. Et Claud. 6. Hon.

Abiurata palam Liby posse dent arria.

Notat Colleget. Symb. ex Scipione Gentili, esse abiuratum; quod emptum est, & non solutum, imò abnegatum. Ethas ipsas boues Plato in Protag. vocat *απομνήνατε*.

26. COELO OSTENDVNTVR.] Aspirat huc Stat. Locorum Theb. de Oedip. deformato ab oculis eritis.

Tum vacuos orbos, crudum & miserable vitia
Supplicium ostentat celo, manibusque orientis
Pulcat inane folium.

27. PETIBVS QVE, &c.] Iuuenal. Sat. 5.
Ducoris planta, velut ictus ab Hercule Cacus,
Et ponere foras.

Erafin. Chil. 2. Cent. 1. cap. 18. ait, *pedibus trahi*, dici de viatis, sumptuacione vel ab historia Vulcani, quem Uppiter deicoit de celo *προποτε*: Vel ab Hecato, quem illigatum pedibus equi raptarunt. Hinc itaque lux Virgilio, & Iuuenali.

28. NEQVEVT EXPLERI CORDA TVENDO.] Stat. 1. Theb. perpetuus Virg. imitator,

iuvat ire, & visere iuxta
Liuentes in morte oculos, veterique nefandam,

Prolucri, & crasso squallentia pectora tubo
Et post paucia,

nequit iram expiere potestis,

Latet & in Virg. Homer. imitatio 22. Iliad. vbi Imitatio. Graci, imperfecto Hectore, curunt visuri illum, ad-

miran

IN VIII. ÆNEIDOS.

189

mirantur eius staturam, & speciem. Valer. lib. 4. *Ipse Aetna expleri videtur nequit.*

29. TERRIBLES OCYLOS.] Hanc notam deformitatis post mortem dat Stat. Capaneo, & Sueto- nius Neroni. Prior 11. Theb.

Ille iacet lacera complexus fragmina turris

Tornus adhuc visu.

Posterior cap. 29. Principem mortuum exhibet existantibus, rigentibusque oculis usque ad horrorem, formidinemque visentium. Iterum Stat. 3. Theb.

Seruantem vultus, & torum in morte peracta.

Non absimile illud Valer. 2. Arg. qui de Gigantibus

veris in lapides.

Quisque suas in rupe minas, pugnamque, metusque

Seruant adhuc.

Lucan. lib. 5. *Torquet adhuc oculos*. Ouid. 8. Meta-

morph.

Immanemque feram multa tollere licentem
Mirantes speluncam, neque adhuc contingere turum
Esse putant.

Claud. 3. Rap.

— & adhuc crudelē minantur

Affixa facies truncis.

Florus lib. 1. Relicta in vilibus minas, & in ipsa morte in a-

vinebar. Sallust. de Catil. interfecto: Ferociusque ani-

mi, quam habuerat vinas, in vultu retinet. Poëta hanc

Oculi ira-

rum sedes.

De oculis enim Ioan. Chrys. Orat. Pela-

giae Virg. *ἀπομάκρυνε ταῖς φανέραις* aciem illorum *παραπέμπει* τοι

ἀρετον vocat Plut. in Sylla. Eurip. Phœniss. *ἀποπει*

τρόπου.

30. EXTINCTOS IGNES.] Vertant stilum, qui

dicunt hoc tantum verbum dici de igne, non alia.

Occido de

Quid dicent de Petron. qui Sat. lucernis occidentibus?

Alij, mori & commori de lucernis.

^a Ex illo celebratus honos, lœti que minoris

Seruauere diem: primusque Potitius auctor,

270 Et domus Herculei custos Pinaria sacri

Hanc aram luco statuit, quæ Maxima semper

Dicetur nobis, & erit quæ Maxima semper.

^b Quare agite ò iuuenes tantarum in munere laudum

Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris:

275 Communemque vocate Deum, & date vina volentes.

^c Dixerat, Herculea bicolor cum populus umbra

Velauitque comas, foliisque innixa pependit:

Et sacer impleuit dextram scyphus. Ocytus omnes

In mensam lœti libant, Diuofque precantur.

ARGUMENTVM.

Datur Herculi diuinitas & ara in memoriam accepti beneficij. Inuitat Euander Troianos ad similem celebratem, coronat se, & scyphum accipit, fit libatio, & processio.

EXPLICATIO.

^a VICTO Caco suscepit sunt sacra Herculis ab Euandro, & atrepta à posteris simili pietate. Primus auctor æra huius, quæ dicta Maxima, Potitius fuit; atque Pinarius, ad cuius postea domum & familiam pertinuit custodia sacrorum Herculis. Porro grauis illa geminatio de *ara semper Maxima* continet velut omen quoddam nunquam desituri Romani Imperij, sicuti neque illius sacri.

^b Hic iam ad patrem celebritatem inuitat Troianos. Indicia erunt, coronat in comis, pocula in manus: vt ita cum coronis presentur, cum poculis libent. Itaque, sentient, parum haſtenus expensa, hæc est. Cingite vos coronis, vt inuocetis communem Deum: præbete nobis mutua pocula, vt ita fiat libatio.

^c Consequenter ista: nam statim Euander se coronavit, & arripiuit poculum. Inde securus ad coronam processio, ad poculum libatio. Vide, quam sibi nequit iram expiere potestis,

Latet & in Virg. Homer. imitatio 22. Iliad. vbi Imitatio. Graci, imperfecto Hectore, curunt visuri illum, ad-

NOTÆ.

1. MINORES.] Despicio Seruianas nugas. Loqui-

tur Virg. cum respectu ad reliquam etatem, & ideo probè minores. Hoc nouum in Poëtis non est. Ita-

que non discedit Poëta à significato huius vocis.

Propriè enim minores, qui ultra tritauum. Sic, cùm postea dicit, maiores, qui ultra tritauum. Sic, cùm postea dicit, domus Pinaria, loquitur proculdubio cum respectu

ad etatem postram, sicut & Liu. Nam clarum est, assumptum ab Hercule vnum è Pinariis, vt vnum quoque è Potitiis; non totam Piniorum familiam. Quod efficax argumentum contra Seruum.

2. PRIMVS.] Videtur mihi Poëta alludere ad illum, quem Greci vocant protomyltam, id est, prin-

cipem Sacerdotum. Qua voce vsus Sidon. epist. 17.

lib. 4.

3. POTITIVS.] Inane est ad alios decurrere, ubi

adest Linij auctoritas. Is ait, Euandrum, cum sacra

Herculis, & aram condebat, adhibuisse Potitios, & Potitios in

Pinarios, quæ tunc familia inclita loca illa inco-

fiantur. Fortasse autem accidit, vt Potitij primiade-

culis, & sent,

Laurus etia*n* in sacris
Herculis.

Poëtam capiendum de ævo ipsius Enandri tantum: A Quod iām alibi, & hunc offero Eurip. qui in Ione;

nam postea qui ad aram Maximam sacrificabant, laurum sumebant ad sacra, ex proximo Laureto,

quod in ipso Aventino, aduocatque Varronem. In-

de in sacro Herculis Sei. in Furent.

— dona quod loco venit —

*Clamore tuba, fionibus laurum gerens,
Adagique nivitas Herculis laudes canit.*

14: REPENDIT.] Non hoc referas ad pendentes lemniscos; nam nulli in hac corona: tantum est honora, & poetica locutio.

B Scyphus vas*n* scyphus. Propriè: nam scyphus vas est Herculis. Plutar. invira. Alex. ad finem. οὐσίαν πρωτέως, scyphum Herculis. Sen. in Epist. Alexandrum intemperium bibendi; & ille Herculanus; ac fatalis scyphus perdidit. Stelchorus loquens de Hercule,

Σκύφοις ἀερῶν δέργει τριμετρον δι' αρχάγανον

Ιτιν ἐπιχθύνειος, τὸ πάντα πανεύθυνο φύλος περάσσει:

Scyphum accepit, vix plenum, capaxque trium ligamen-

rum.

Ribit, exhaustaque; quod τῷ Pholii misericō & prabuit.

Apud Eurip. Alcest. ipsemet Hercules meminit sui

curiae. Ideo verò fortasse hoc poculum sacrum Her-

culi, quia cum sacra mira omnia celebritas; atqui

Horat. Od. 27. lib. 1.

Natis in usum leticie scyphis.

Vidit verò quidpiam oculatissimus Poëta, quod te scire velim. Scribit Ath. lib. 11. veteres vlos scyphis, cùm rem sacram facerent extra muros, atque in agro. Inde ergo vaganti Deo, ac peregrino hoc poculum assignatur; & eo Euapodus rem sacram fa-

cere extra muros, vt vides. Ex dicitis Stat. illustr. lib.

6. Thib. qui profecto scyphum intellexit his versi-

bus:

Huc pretrum palmae, gemini cratera ferebant

Herculeum inuenes: illum Trismithius dim.

Ferre maria sola, sumantemque ore supino

Vertore, seu monstri nitore, seu Marte, solebat.

Ex hac magnitudine dictum Horat. Od. 9. Epod.

Capaciores adfer huc puer scyphos.

Et Alcm. apud Athen. lib. 4. μέρην συλλόγον. In Stel-

choto. vidisti. περάσσειον. Arnobium in animo ha-

buisse Herculem credibile est, cùm scripsit: Datu-

que immortibus Diis, libani scyphos, bras, pateras,

sympnia depromit. Nec mihi dubium, quin Epigram-

ma Græcum libri 4. Anth. & γένος οὐ πρότερον, &c. capi-

duit sit de scypho. Demum afferat scyphus, quia,

vt dicebam, vas capacissimum, & in secunda men-

sa & libationibus res fiebat poculis largissimum.

Dicitur in libro 4. Anth. & γένος οὐ πρότερον, &c. capi-

duit sit de scypho. Demum afferat scyphus, quia,

ut dicebam, vas capacissimum, & in secunda men-

sa & libationibus res fiebat poculis largissimum.

180: a Deuexo interea propior fit yesper Olympo.

Iamque Sacerdotes, primusque Potitus ibant.

Pellibus in morem cincti, flammasque ferebant.

b Instaurant epulas, & mensa grata secundæ

Dona ferunt, cumulante oneratis lancibus aras.

Tunc Salij ad cantus, incensa altaria circum

Populeis adsunt euincti tempora ramis.

c Hic iuuenium chorus, ille senum; qui carmine laudes

Herculeas, & facta ferunt: vt prima noverca

Monstra manu, geminosque premens eliserit angues,

190: Ut bello egregias idem disiecerit vrbes,

Troiamque, Oechaliāmque: vt duros mille labores

Rege sub Eurystheo, fatis Iunonis iniquæ,

Pertule

Pertulerit. Tu Nubigenas inuite bimembres,

Hylæumque Pholumque manu, tu Creslia mactas

295 Prodigia, & vastum Nemea sub rupe leonem.

Te Stygij tremuere lacus, te Ianitor Orci.

Offa super recubans antro semesa cruento.

Nec te vllæ facies, non terruit ipse Typhœus

Arduus, arma tenens: non te rationis egentem

300 Lernæus turba capitum circumstetit anguis.

d Salue vera Iouis proles, decus addite Diis:

Et nos, & tua dexter adi pede sacra secundo.

Talia carminibus celebrant: super omnia Caci

Speluncam adiiciunt, spirantemque ignibus ipsum.

305 Consonat omne nemus strepitu, collēisque resultant.

A credamus Sacerdotes Herculis vlos λεόντη in eius sa-
cra: & cincti ait; nam hic habitus sacerorum. Stat.
5. Silia.

Verbera succincti formidante Luperi.

2. FLAMMASQUE FEREBANT.] Ha quoque ex Fales in vlo
more sacerorum. Curt. de Alexandro lib. 3. Multis sacerorum.
collucenibus facibus, patro more, sacrificium Diis presidi-
bus locifecit. Ouid. 3. Faſt.

Sepe potens voti frontem redimita coronis

Femina luctuē portat ab vrbē fices.

Stat. 2. Theb.

Centum ibi virginis vota Calidonides avis

Atkas tibiūt faces, & ab arbore caſtra

Noitem purpureas nivio discrimine vitas.

Apul. lib. extremo in re facra: Ad manum dextram
gerebat flammis adulans facem. Palinus 6. Natal.

Felicis,

Sanctiāque presidis obducant limina lammis.

Panegyr. Theodosij: Quid portas vires in seris coro-
natas, quid aulae vndantes plateas, accensique funahbas
autem diem referas? Plutar. in Arato. δι μηδέποτε
περὶ τῆς θεραπείας δι' αὐτοῦ δι' εὐφράτης, δι μηδέποτε φέρων, δι μηδέποτε
λαμπάδας οὐδέποτε: & paulo post ex eius familiaribus
cernebatur unus per forum gestans coronas, alias emens
lampadas.

3. INSTAVRANT.] Integrant, & renouant. Instaurato,
Varri. Instaurare, quasi instar nouare. Itaque auctior verbum sa-
cra. Virgil. Valerio lib. 5. Arg. nam hic absolute, in-
staurant mensas. Sed Virg. secundis tantum attribuit.
Esse vero verbum sacerorum, liquidum ex Linio, qui
sepe attribuit saceris ludis, videlicet libris 29. 31. 37.
& sepe alibi, vt Tacitus.

4. MENSA GRATA SECUNDÆ.] Secundæ men-
sa mentio sparsa apud plures scriptores. Sed prae-
ferrim videtur Ath. lib. 14. Graci nominant διν-
τέρας ζευκτές: & Ath. explicat verbo διδεντική,
quasi iterum canere. Inde est, vt etiam dicantur δι-
δεντική, quae vox usurpata Martiali Epig. 32. lib. 11.
& τριπλή διδεντική, & τετραπλή διδεντική, atque etiam
τετραπλή διδεντική. Ab Platone (teste Athen.) dicuntur
διδεντική. Natae omnes istae voces ab secundo
loco, quo illatae ha[m] mensæ. Intelligebant verò anti-
qui secundamense nomine cibos omnes delicatores
ex faccato, aut melle (verius ex melle tanquam nam
faccatum non ita in vlo veterum) qui post quietem
inferebant ad gulam de nouo excitandam; tum
etiam omnis generis poma. Dulcia illa Græci vo-
cant ζευς άλια, τεμπατα, τερπιματα, Latini bellaria:
poma suis nominibus noscebantur; vt cum Horat. Bellaria.

R. dixit,

N O T A E.

Pelles in fa-
cra.

1. PELLIBVS IN MOREM CINCTI.] Hunc morem
peto ab Eurip. Bacch. vbi in re sacra loquens de
duabus senibus bacchantibus,

Θύρους ἀνάπτειν, καὶ νεθρῶν δοράς ἔχειν,
Στεφανὸν τε πρᾶται μαστίνας βλαστίνειν.

Thyrsos ligare, & agnorūm pelles habere,

Et coronare caput hederacis germinibus.

Sil. etiam lib. 3. sacra exhibit cum cinctione ne-
bridis. Ergo, vt Bacchi ministri incincti nebride, ita
Cerda in Æneid. tom. 2.

mod. Iterum coniungit hunc in modum.

Ηέτει τοιωνταις, Επολύχηρά δενοίς
Κρυπτομέτα λόχος
Χαλκέως Εύπνος:
Veniet cum multis pedibus, & manibus horribili
Teuta caligine
Ferreas Erimys.

Manibus Itaque, ex Soph. licet agnoscere formam Prouerbi pedibusque. Redeo. Sed cur Poëta dexterū fuit? quia dextra omnia propria, fausta, & sinistri faustiora. Aristot.lib.de Animal.incessu cap.4. φύσεις ἡ γέντινη τὸ δέξιον δεῖπον: melius est natura dextrum sinistro. Inde est, ut actio motus detur parti dexteræ, passio rei motæ parti sinistre, quod ibidem scribit Philosoph. μενὲν τὸ πένθιμον δέξιον, καὶ οὐδεμὲν τὸ δεξιόν. Itaque, ab ipsa rerum natura natum, ut dextra sunt fausta, sinistra infelicia. Pollux lib.1.cap.10. δέξια explicat διάνοια: & his contraria, διάνοια. Aristid. de Laudib. Romæ ex Eurip. θεμελίῳ γράφεις, pro, propitiis. sic & alij δέξια, τὰ σκεψές directè opponunt. Aristoph. Plut. dixit. ὁ οὐαβάτης, ut infelicissimum nominaret. Ab his non abit narratio Artemidori lib.5. de homine, qui mortuus est, quod somniasset ablaram sibi à Cerbero manum dexteram; quasi mors sequatur infeliciem. Nec non verba interpres Aristophanij in Ran. ad verba illa, μαθάντει δέξια, dicit dextera, id est, optima. Adhuc (inquam) interpres, δέξιας τούτων τὸ εἰσπατέμενος, τοῦ έσται & αἴσιος: Putant dextros esse viros pugnaces, & laude dignos. Et his opponit. οὐδέ πάντοτε: quasi qui fugiunt ab acie dici debeant sinistri. id est, infasti, & infortunati. Sed proprius ad Virg. idem interpres in Equit. ad verba illa, τοῦ τοι διατὸν οὖν, τοῦ δέξιος, explicat, δέξιος, δέχθες, δίνες ἡμῖν: Dexter, bonus, benevolus nobis.

Dij. dextri, id est, bonus. Perugata hæc locutio usque ad Deosipso. Sic Iu-

uenal. Sat. 10. dextro Ione. Ouid. 5. Trist. Eleg. 4. dextro Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Dij. dextri, id est, bonus. Contra Dij. sinistri, aut laeti, de quibus locutus Ar-

sinistri Dij. nob. lib. 4. Dij. laui sinistrorum regionum sunt presades, & inimici partium dexterarum, & Virg. Numina laua. Quod

— Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Dij. dextri, id est, bonus. Contra Dij. sinistri, aut laeti, de quibus locutus Ar-

sinistri Dij. nob. lib. 4. Dij. laui sinistrorum regionum sunt presades, & inimici partium dexterarum, & Virg. Numina laua. Quod

— Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακούπεις,

Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Non didici omnibus nocere, sed tamum pessime:

Ποστούμην δέξιος ιωτίσαμεν,
Καὶ τούτους δέξιος ήξεραν δινεματα.

Hercules dexter. Apolline. Plut. in vita Arati, Αἰθαλείᾳ οὐρανῷ δέξιον. Et vni-

imprimis Herculis datum hoc: nam Virg. hīc, dexter adi. Pers. Sat. 2. Dextro Hercule. Horat. Sat. 6. lib.2.

amico Hercule. Fortasse, quia Hercules viuis esset ex his, quos vocabant ἀλεξάνδρος, id est, depulsores ma-

lorum, ad quos pertinebat bonos seruare. Ipse enim de se lib. 4. Epig.

Τιμητὴν τὸ πάντας ιωτίσαμεν, ἀλλὰ κακο

COMMENTARII

Deterior donec paulatim; ac decolor aetas,
Et bellis rabies, & amor succcessit habendi.

^a Tum manus Ausoniae, & gentes venere Sicanæ,
Sæpius & nomen posuit Saturnia tellus.

330 Tum Reges, asperque immani corpore Tybris,
A quo post Itali fluum cognomine Tybrini
Diximus. amisit verum vetus Albula nomen.

^c Me pulsus patria, pelagiique extrema sequentem
Fortuna omnipotens, & ineluctabile fatum

335 His posuere locis: matrisque egere tremenda
Carmen Nymphæ monita, & Deus auctor Apollo.

ARGUMENTVM.

Exponit duplēctem statum Italie, aureum sub Saturno,
feruum sub Regibus.

EXPLICATIO.

^a DEMIT illam feritatem Saturnus, cum cœlo
pulsus in Italianam venit, Iouem filium fugiens.
Venerat prior illo, Ianus, sed primus Saturnus, quia ab
Olympo. Itaque nulla est incisio in Poëta.

^b Coniunxit in unum dispersos homines, coniunctis leges dedit, nomen insuper addidit ab euen-
tu suo: cum enim sibi feliciter cessissent latibula il-
la, Latium à latendo nominauit. Itaque noluit Sa-
turniam vocare, cum posset; sed Larium à felici la-
tebra.

^c Ea rerum omnium secuta est libertas, ita pax
floruit sub Saturno, ut ea secula dici *aurea* merenter-
tur. Durarunt illa, donec nouibilli tumultus, potius
rabies, & incredibilis mortalium cupiditas atrox
fretcam inuexerit. Hanc, credo, designat per *deterior-*
em, & *decolor*, non argenteam. Et notes, dici at-
tem deteriorem, propter bellis rabiem; non enim
iam pax placida; decolorem vero propter amorem
habendi; non enim iam secula aurea. Hac bona est
consecutio Poëtae, nec triuialis.

^d Explicat genres, quæ postea Italiam occupa-
runt, non omnes; neque enim historiam texit: fed ar-
tingit, ut Poëtam deceat. Venere Aufones, & Sicanæ,
ac prouide ad multorum aduentum, nomen quo-
que Italia sepe mutauit. Venere etiam Thufci duce-
Tybris, à quo fluius; qui prius Albula, dictus Tybris,
Regi videlicet in illum immersus. Elegi hoc tantum
de Tybris, tu in Seruio, & alii usque ad fastidium.

^e Extrimo loco se commemorat Euander, qui
ex Arcadia in Italianam appulerit, & quidem, non ut
alij, præpotentia dominatus: sed tantum secutus
fortunam, fatum, matrem Carmentem, Apollinem
Deum, quibus nequit oblistere. Ideo singulorum
adhiberationes. De fortuna, *omnipotens*: de fato,
ineluctabile: de matre, *tremenda monita*: de Apolline,
auctor.

NOTÆ.

Venio, no- 1. VENIT.] Signatè: nam Deus hic aduena, cum

A oppositione ad Faunos indigenas; & adiicit venisse tac Deum
ab Olympo. Nam Poëta Cretam, unde Saturnus aduenit.
fugit, in cœlum mutant, ut attollant exordia Romani Populi. Sic & Ouid. i. Fast.

Colibris Regnis ab Ioue pulsus erat.

Sed Christianus scriptor Tertull. Apolog. Si homo Sa-
turnus, utique ex homine: & quia ab homine, non utique
de cœlo. Lege quæ sequuntur, & Laetantium non vno
in loco. & Prudent lib. i. contra Symm.

2. ARMA IOVIS FVGENS.] Adduco verba En-
nij in Euemero: Post hec deinde Saturno data effors, ut rores, & fu-
caueret, ne filius eum Regno expelleret. Illa clementia fortis, ga in Italia
atque effigiendi periculi gratia, insidiatus est Ioui, ut eum
necaret. Iuppiter cognitus insidiis, Regnum sibi denique vindicauit, ac fugiuit Saturnum. Qui, cùm iactus esset per omnes
terras, persequens ubi armatis, quos ad eum comprehendendum, vel necandum Iuppiter miserat, vix in Italia locum, in
lateret, inuenit. Ianus apud Ouid.

Hoc ego Saturnum memini tellurem recipuum.
Saturnus ipse apud Prudent.

Sun Deus, aduenio fugiens, præbete latebras.
Oculante senem, gratiferuate Tyranni

Dieictum folio.
3. GENVS INDOCEILE.] Ita traditum de rudi suo, æui pri-
vt. cui nulla iustitia ratio, nulla legis norma. Hos homines
cruelitas comitabatur, quos verè diceres *ferrum*, &
scopulos gestasse in corde, ut loquitur Ouid. 7. Meta-
morphos. & in 9. *rigidos silices, solidumque in pectore*
ferrum.

4. DISPERSVM MONTIBVS ALTIS.] Fuit hæc
vita mortalium ante vrbes conditas. Hom. interp. in
22. Iliad. οι παλαιοὶ νομίσματα τρέψειν, δινεάς υπέρ
ιδύειν: ut rebantur veteres erratis vita, cùm carceram do-
mibus. Sed de hac re locutus sum 3. Georg. in illo
tractu, *quid tibi pastores Libya, &c.* De vita illorum,
qui degebant in montibus incolentes, & barbaræ, vide
quæ dedice Cyclop. 3. Aeneid. Quod vero Virgil.
pradicat de Saturno, hoc Paulus de Phoronio Ina-
Phoronous chi filio Corinth. qui ἀνθρώπους οὐκέτε ποτέ εἰ νο-
νίν, απόδεις λέων καὶ εἴδη διάνυτα, dispersos antī
homines, & seorsum habuantes, in unum locum compulsi.
& de Theseo in Attic. qui Athenienses οἴστε εἰ μιαν
τρόπων. Et quidem de Theseo etiam Plutarch.

5. LEGES QVE DEDIT.] Allusum ad veterem
opinionem. Credebant enim mortales, datas leges
primas omnium in aureo auro, regnante scilicet Iu-
stitia. Sic Aratus de hac Dea persequens aratum
auream, οὐ μόνον θεοὺς θεῖαν, publicas leges ostendit.
Præmisitque è ζεύ, qui locus iuri dicundo. Inde
& Ceres, per quam Iustitiam intelligi volunt, dicta
est Legifera, non alio profecto orfu, quam quod da-
ta leges in aureo seculo. Imò, si rem aliùs confide-
res,

IN VIII. ÆNEIDOS.

Ia Ita Cere-
ris vnde di-
gitur. res, non alia ratione mysteria illius dicta sunt initia, A
ni si quia data sunt, cùm primū homines traduci
ad humanitatem ex vita inulta & ferina, quod ex-
presse Tull. 2. Leg. his verbis: *N, m i m i c u m m u l t a*
eximia diuinaque videbatur Athene rae peperisse, atque in
vitam hominum attulisse; tum nihil melius illis mysteriis,
quibus ex agro, immanique vita exculsi ad humanitatem
& mitigati sumus: initiaque, ut appellantur, ita re vera
principia vita cognoscimus.

6. His QVONIAM LATVISSET TUTVS IN ORIS.]

Minutius: *Itaque latebrum suum, quid tuò latuissit voca-
ri malum Latium.* Sanct. Cyprian. de idolorum vani-
tat. *Latium de latebra eius nomen accepit.* Notat Scal.
in Connec. Saturnum lingua Syriaca, aut Aramaea,
qua vñ Thusci, significare latentem, & inde agrum
Latinum dictum Latium, quod ibi latuerit, qui di-
ctus Latens. Idipsum in Plin. moner Dalecamp. cap.
8. lib. 1. & addit, inde & Saturni vxorem, dictam La-
tianam, seu Latiam Saturni. Varro sentit, dici Laticum,
quod Italia latecat inter precipiti Alpium, & Apenni-
ni. Vtramque ratione arripi Deut ad explican-
dum Horatium, qui Od. 37. lib. 1. de Egypto dicit
latentes oris. Quia videlicet Egyptus perfugium pre-
buit Gigantibus, vexatis à Diis celestibus post bellum,
ut Italia Saturno: vel qui inter tractus mon-
tium, velut in latebris sita, & inde esse, ut Cic. *Egyptum*
reconditam dicat. Sed pace Domus Horatium
aliter explico. Profero locum. De Cleopatra victa ab
Augullo ita ita,

B

Saturnus si-
gnificat la-
tentem.

Latia

latebra

Saturni

latens

Heliogabalus dicitur Tyberinus & Tractitus, & Impurus. de quo idem Attic. Inachus Inacho, ut idem Corinth. Note ruris disparitas historiae. Rex vnuis in fluvio meritus, non nominis illi dedit; alter meritus quoque, nomen ab illo accepit; is est Heliogabalus. Lamprid. de hoc: Appellatus est per mortem Tyberinus, & Tractitus, & Impurus, & multa, si quando erant designanda, que sibi confabula videbantur. Solusque omnium Principum & rebus est, & in cloacam missus, & in Tyberim precipitatus. Itaque, quia precipitatus in Tyberim, Tyberinus: quia tractus, Tractitus: quia missus in cloacam, Impurus. Porro de orthographia, varie omnes. Ego Tyberim scribo Latinè, non Tyberin Græcè.

Fortuna omnipotens. [14.] Erat hinc seges amplissima euagandi: sed ego tantum qualiter ve- luti auctorum norulas. Fortuna à Tullio pro Mar- cel. dicitur rerum omnium domina. A Menand. πετεία θεού, επέριον, σύζυγος, gubernans omnia, rotans, seruans. A Plin. lib. 2. cap. 7. Nomen. Ab Horat. Od. 35. lib. 1. Dina. Ab Actio apud Non. domina. Sen. Agam. Regum casus fortuna rotat. Vide an omnipotens, quae humana omnia ludibundæ. Nam apud Horat. ludit insolentem ludum. Gracus Poëta de illa, περὶ τοῦ παρεῖαν. Arifotet. dixit, mortalia omnia esse τύχην, ludibriūm fortunā. Ab illo accepit Simocatta, qui lib. 4. Hist. cap. 13. Alexandrum Mag. vocat τύχην ταῖς νοσοῖς. Curt. lib. 3. omni ratione poterior fortuna. Sallust. Iugurth. de illa, regit. Sic & Graci. αἰτιανανοῦσιν. Plutar. de audien. Poët. audien. εὐθύνουσιν. & in vita Lysand. αἴσθετὸν τὸ πεπονικόν. Arifotet. Hymn. in Louem, εὐφράτην. Ioseph. cap. 3. lib. 7. Bell. Iudicii candem εὐφράτην vocat εὐφράτην, & quam nemo potest εὐφράτην. & cap. 10. αἴσθετὸν τὸν, scilicet εὐφράτην. Maiore incremento loquitur cap. 12. εἴ τινετὸν τὸ φρόντιον τὸ καθάριον, τὸ πεπονικόν. Ait videlicet, non posse homines effugere fatum, etiam preuidenter, & prouiderint. Itaque nulla fatis prouidentia. Latini nolui in hac Nota, quia nullus finis: neque interpretamenta, quia nota hæc, qui Graeca tantilim libarunt.

CARMENTIS NYMPHÆ MONITA. [De Carmenta obnium in quolibet. Sunt monita, fata, aut etiam responfa.

Vix ea dicta: dein progressus monstrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam:
Quam memorant Nymphæ prisum Carmentis honorem
340 Vatis fatidicæ; cecinit quæ prima futuros
Æneadas magnos, & nobile Pallanteum.
b Hinc lucum ingentem (quem Romulus acer Asylum
Rettulit) & gelida monstrat sub rupe Lupercal,
Parrhasio dictum Panos de more Lycae.
c Nec non & sacri monstrat nemus Argilethi,
Testaturque locum, & lethum docet hospitis Argi.
d Hinc ad Tarpeiam sedem, & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim sylvestribus horrida dumis.
Iam tum religio pauidos terrebat agrestes
350 Dira loci: iam tum syluam, saxumque tremebant.
e Hoc nemus, hunc (inquit) frondoso vertice collē
(Quis Deus, incertum est) habitat Deus. Arcades ipsum
Credunt se vidisse Iotiem, cum saepe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimboisque cieret.
f Hæc duo præterea disiectis oppida muris,
Relliqias, veterumque vides monumenta virorum:
Hanc Ianus Pater, hanc Saturnus condidit urbem:
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

C

ARGUMENTVM.

Post verba habita, indicat iam digito quadam urbis loca; facit precipuum moram in Capitolo.

EXPLICATIO.

Hæc cùm dixisset, placuit aliqua oculis per-
fusare, & indicare digito. Ergo, progressus mon-

monstrat aram-dicatam Carmentæ, & portam, quam ab eadem placuit Carmentalem dicere Romano nomine. Hoc εὐφατικός. Quasi Roma ornare res suas volu- set nomine peregrina feminæ. In sequenti versu ali- quid subandendum, hunc in modum. **Quam portam memorant retinuisse honorem prisum Nymphæ Carmentis uitæ fatidice.** Quia cecinit aduenum Troianorum in ea loca, ideo uates fatidica, & futuram Palantei noritam, & gloriam. Utramque rem studio- se coniungit Euander ad Æneas gustum, ad sui gloriæ. Vide verò, ut delinitus memoria materni no- minis, ter repeat.

b Deinde monstrat lucum illum, quem Romulus Græcorum amulatione, relata ab illis consuetu- bus. Vnde Plut. ἐν βασιλ. εἰ τὴ πάρκη τῆς Καρμένης τύρων τραχίζει, ἀλλὰ μᾶλλον εἰπεῖν εἰκάσθαι. Non carmina à Carmena.

c Ostendit præterea nemus Argilethi, ita dicti ab Ietho Argi. Accepérat Euander hunc hospitio, sed, violata fide hospitalitatis, in Euandrum coniurabat. Intellecta est res, & ille occisus à comitibus Euandri. Inde Argilethi sacri, id est, exsecrandi: & testatur, id est, iurat, obtestaturque locum, quasi is locus sciat veros Argi interfectores. Facit hoc Euander, tum ut se purgeret; tum, ne veniat in suspicio- nem Æneas hospiti. Quia dicat: obtestor locum ipsum, ubi cædes patrata, nunquam me eo partici- dio maculasse.

d Ventum iam ad Capitoliū, quod tum dumis horridum, mox aureum futurum. Sed horror ipse iam tum religionem incuriebat, tremebantque agres- stes saxosam & syluosam rupem.

e Ratio huius pauoris, quia inest Numen loco. Quod hoc Numen, incertum est; sed certum tam ibi esse. Probat ab opinione Arcadum, qui se ibi locum vidisse credebat, horrendum Ægide, nimis frementem.

f Demum monstrat duo oppida, potius reliquias oppidorum; nam disiecti iam muri; Iani vnum, Sa- turni alterum, à quibus manferant nomina: illud Ianiculum dicebatur, hoc Saturnia.

D Nota.

1. A RAM. Frequentissimum hoc in historiis, & nihil fortasse in uno Pausania frequentius, quam aras solitas excitari in memoriam Principum. Siue, quia verè excitarentur altaria; siue, quia sepulcra dicerentur aras. Aras dixi? possem tempora. Sic ille in Lacon. Achillei fani meministi, ubi Achilli siebat res divina a puberibus cunctibus ad pugnam. Et in Attic. tēpli Ajacis, cui statura ex ebeno. Et in Corinth. Persei. Aliibi Thebei. Principum dixi? possem ferarum, Adducit enim in Lacon. monumentum equi. Vide in illo causam dedicationis. Ceterum in toto hoc

loco videtur adumbrotus Soph. in Elect. per initia, ubi paedagogus reducitur. Oresti ab exilio indicat di- gito loca omnia, quorum erit videndi cupidus Orestes, videlicet, antiquum Argos, lucum sacrum, for- rum Apollinis, Iunonis templum, &c.

E Et proprium miseris Numen statuistis Athenea. Paul. etiam Attic. nulla facta Herculis mentione, Misericordia exhibet εἰλέτη βαρύον, aram Misericordia. Adiūcūque, dicit ar- huic Numini singularem ab solis Atheniensibus ex- hiberi honorem. Dignissima sunt, quæ legantur, Statij carmina, quibus describit templum Misericordiae. Abstineo, quia multa.

7. LUPERCAL. Sit pro commento Dionys. Lupercal. lib. 1. Antiquit. Arcades, qui fides coniunctus sub colle posuerant, cum alia multa adiicia egregia more pario ex- struxerunt, tum etiam tempora fundarunt. Primum quidem Pan Lyceo, monita Themidis (Pan enim apud Arcadas Deorum antiquissimus habetur, quæque in summō honore)

S inuen

Aras in ho- norem Prin- cipum, & Templa. Ferarum monumen- ta. Limitatio. Carmenta- lis porta. Sepulcta in portis. Fabiorum clades vnde.

Etiam in Æneid. tom. 2. Cerdas in

Asylu- mani origo, Athenien- sum ara.

Palatia Principum vnde dicta.

Stat. 7. Theb.

Fama est, defensos acie post busta paterni

Numinis, Hercules sedem fundasse nepotes.

Sed potius est, ut credamus, manus hoc ab exemplo Cadimi, qui cum Thebas conderet, Asylum ap- ruit, ad quod confugientes serui, aut liberi, ob omni poena tuti essent. Vide Alex. 3. Gen. cap. 3. Hoc enim vicinus cum re Romuli, qui virbem condebatur. Vel, si capiendum de aræ Atheniensis, credamus, eam veniam datam non tantum nepotibus Herculis, sed viuieris. Et quidem Claud. absoluere de Bell. Gild.

sternibus aram,

Et proprium miseris Numen statuistis Athenea.

Paul. etiam Attic. nulla facta Herculis mentione,

Misericordia exhibet εἰλέτη βαρύον, aram Misericordia.

Adiūcūque, dicit ar-

COMMENTARII

Alcides subiit, hæc illum Regia cepit.
Aude hospes contemnere opes, & te quoque dignum
365. Finge Deo, rebuſq; veni non asper egenis.
• Dixit: & angusti ſubter fastigia teſti
Ingentem Aeneam duxit, ſtratisque locauit
Effultum foliis, & pelle Libyſtidis vſſæ.
Nox ruit, & fufcis tellurem amplectitur alis.

ARGUMENTVM.

Itur ad domum Euandri, & quietem.

EXPLICATIO.

His dicitis, locisque indicatis, eunt ad domum Euandri, vela potius dicas, nam ille pauper. Vident armenta liberè iam paſtentia, quia liberata à metu Caci: vident & ea loca, vbi poſtea forū Romanū, & Carinā.

Sed neque hic ſenex conquiescit ab loquendo. Vides Aenea hanc ſedem pauperem? Ista fuit Herculis victoris Regia; huic diuerit post monſtratione. Imitari Deum si vis Herculem, opes contemne, & aude contemnere. Eſt magnum, & ſupra omnem audaciam florentem rerum fortunam deſpicarui ducere: hac vna re finges te ſimillimum Herculi potius, quam monſtris vietiſ. Quamobrem ne asper, id eſt, cum fastidio, hanc meam tenuitatem abſiſce, ino veni, & lubens amplectere.

Post hanc admontiūculam, Regiam verē, & dignam Heroe, neque aui huini, in quo regnat voluptas, Aeneam perduxit ad domum pauperculam, quamuis ingentem, & maximum, & vīque Heroem. Apparatus domus par ipſi domui: nam ſtrata, in quibus locat ad quietem ſomni, ex foliis erant, & pellicibus ferarum. Itaque, ut queſe ſe quieti dedit, inuitante nocte, qua ruebat, & terram omne nigris aliis amplekente. Hic expendo ciuitatem Poëtæ, cui ſatis fuit noctem defiſcere, ut tu intelligas itum in ſomnos. Quod Homero non ſatis, niſi exprimeret lib. 1. Iliad. nam post hēlios καθέδυ, ſubiecit; sū τέρε καθέρτο.

NOTÆ.

Euandi paupertas.

1. TECTA.] Nullum cadit temerè Virgilio verbum. Noluit domum, edes, aut aliud ſimile, fed tecta, ut meram paupertatem exprimeret, quia nihil aliud eſſet in eo rugor, quam tectum, & tota Regia tantum non ſub dio eſſet. Infrā quoque, *angusti ſubter fastigia teſti*: quia res inope Euandri habebat. & hīc; Pauperis Euandri. Iterum;

Euandrum ex humili teſto lux ſuſcitat alma.

Vides ut ſemper de hac Regia conſtantē ad paupertatem loquatur. Ait ſubibant, quia in cliuo. Claud.

6. Con.Hon. mons Euandri.

2. ARMENTA.] Ouid. ſ. Fast.

Atque, vbi nauali ſtan ſacra Palatia Phœbo,

Euandri profuga procubere bones.

Cum verò expendat hic Seru. Armenia, que poſt mortem Caci, paſſim nullo timore vagabantur, ad eius verba

A annexo ſententiam Graci Epigram. lib. 4. vbi ipſe Hercules ita loquitur.

Locorum militudo.

Φύπε, τε γειχεν κατείνεις ἐδώ επιβοστῇ,

Εἴρη καμήλαις ἀνεῖται ὅτινος θέξει.

Recusabunt fure hāc iter facere ad rapinam,

Etiam si profundus ſomnus ruficos occupet.

In eodem Epig. agri dicuntur, *εἰ καὶ παντελῶς λύκος, non iam ἀ λύπις αδεινδι.* Et in alio eiusdem libri, Nemea dicitur peruvia iam eſſe, & adeiuncta à Ioue, poſtquam Hercules leonem interfecit. Hīc verò in mentione armentorum obſerua, quæ de pecorofa Italia Dio- *Italia pro-*
nyſſiſ ſcribit, vocans παντιβόλον, αγρούμα, παντιφρόνον, βο-ροſια, à pecoribus, quibus abundat.

3. ROMANO Q. E. FOR. O.] ſermo ap. ſil. Nou enim tum forum, ſicut neque Carina. Fuit verò hoc forum, vbi poſtea Roſtra. Et, niſi aliquid ſit, qui au-
tores ad foro alia determinentur, de hoc intelligenti-
di, cum loquuntur abſolutè: vt cum dixit Plin. lib. 19. cap. 1. *Ceſar Dicitor totum forum Romanum (caſa-
finis velis) intexit, viāmque ſacram ab domo ſua a clu-
num uſque Capitolum.* Et quidem Stat. 2. ſil. lib. 1. Sylu. *Stat. Latium complexa forū.* Itaque, quamuis for-
alia, hoctantum dici *Latium* meruit. Eſt & *Carina* fori mentio apud Ouid. 6. Fast. Propriet. Eleg. 1. lib. 1. Albinouan. ad Liliuam. Tria. forū laudem praedita habuere, videlicet forum Romanum. forū *Liliu* Caſar, forū Auguſti. De quibus Mart. Epig. 3. lib. 3. tri. lici. foro. Et Stat. in Syl. *trinō foro.* Sen. 2. de Ira cap. 9. *trina non ſufficiunt foro.* Cūm Martial. dixit lib. 2. Epig. 4. *foro liliu omnīa feruent, capiendus de hoc tripliſ.* Adducit Victor forū decem & ſeptem. Notabilis coniungit Virg. forū, & Carinas tantum vi-
cinitate, narrationis & historia, non loci: quippe forū longè à Carinis, vel teſte Horat. epif. 7. lib. 1. *aque foro nimium diſtare Carinas.*

LAVTIS CARINIS.] Hoc malo, quam *latiſ*. Et quidem in bonis omnibus exemplaribus *Lavtis* eſt. Itaque, pars Romæ dicta eſt *Carina*, quod ibi adi-
fici in modum carinarum; & *lante*, quia adiſicia iſta ſpeciſa. Seruus is, qui prodiit ex ſchedis Pet. Daniel, plures adſert rationes, cur *Carina* dicantur *lante*. Videre cuius in promptu eſt. Inclino tantum in eam, quæ de adiſiorum magnificencia. Certè do-
mus Pompeij permagnifica in *Carinis* fuit, vt liqui-
dum ex Suetonio in Tiber. cap. 15. & clarius ex Xiphilino in Auguſto, vbi loquens de Antonio. *¶ εὐνα-
στός (Στέρ.) ¶ μαρτυρεῖς ¶ ἐν τῷ Καιεινοῦ ναρτεῖ: domum
paternam ipsius (Sexti) occupauit qua erat in Carinis.* No-
tetur hīc verbum *carinare*; cuius meminit Seru. pro. *Carinare.*
obtrectare. Ennius, *Contra carinantes verba atque obſcena profanatae.*

Iterum:

Neque me deceat hanc carinam ibus edere caris.

5. VICTOR.] Iam ſup. ad illud, *tauſiq; hāc vīctor age-
bat.* Porro cum ſententia Euandri oſtententis Aenea Herculis Regiam, & loca alia ſuprā annumerata con-
giuit locus Plin. Pang vbi ita loquitur cum Traiano: *Locorumſi-
tibi ingentiū ducū ſacra uestigia iſde in locis monſtrabantur.*

Locorumſi-

6. REGIA

IN VIII. AENEIDOS.

209

6. REGIA.] Adi, quæ ſcripsi in Eclog. de caſulis pastoralibus, quæ dicit Regia. Ea enim in locum iſtum congruunt, vbi repræſentatur vita priſca paſtorum; talis enim hīc ſingitur Euander, cui armenta: talis Hercules, qui ſecum Erytheas agebat boues.

7. AVDE.] Eadem ratione dictum *τέληα* ab Eu-
rip. Viator. notat lib. 31. cap. 9. Non inmerito præ-
toriuſ ſine.

*Liberalitas refertur ad fortitudinem referendam censit. Eſt enim viri fortis, Poëta maiore incremento, audacis, opes temnere. Lege Sen. epif. 18. Alexander ad Abdolominum apud Curt. lib. 4. *Libet ſcire inopiam qua patiemta interis.* Ita ſeſcitur explorandus vir fortis, cūm in angula fortuna magnum animum admituit, ut loquitur Symm. epif. 46. lib. 7. Marius apud Sal-*

*lust. Iugurth. hanc de ſi virtutem prædicat: *Doctus. Inopia toleranda viris fortibus.**

*ſum inopiam & laborem tolerare. His ego præceptis milites horribor, neque illos arte colim, ne opulent. Ita e contrario ignavi eſt inopiam non ferre. Iuli lib. 7. Gall. Animis eſta molliores, non virtus, inopiam paulisper ferre non poſſe. Sed nibiluſ mirere Iuli, eſt enim difficile. Docet te hoc ſenior Sen. lib. 2. Controv. *Facilius poſſum puerum laudare, quam ferre.**

8. DIGNUM FINGE DEO.] Pari ratione dictum ab Stat. lib. 10. *digna ſecundis Pectora ferre Dei.* Qua-
drant verò in locum iſtum, quæ dicit lib. 12. ad illud,

*Diffe puer virtutem ex me, overumque laborem,
Fortunam ex alio.*

*Vt enim Aeneas ibi labores ſe diſci vult, non fortuna-
nam: ita hoc loco Euander dignum censit Hercule virum illum, qui temnit opes, non qui proſperam ambit fortunam. Nam Hercules, etiamſi magnus virtute, tamen domicilia habuit inculta & alpera. Vnde de illo Tibull.*

*Quin etiam Alcides Deus ascensus Olympum
Leta Molochis poſſit uestigia terri.*

Sen. in Epift. traetor locum iſtum Poëtæ, exhortans ad paupertatem, & adiicit in argumentum, Deos R̄tiles Diſ ipsos fuſſe ſitiles cum proprieſi fuerunt. nam, cum aurei, magis proprieſi, quam cum aurei.

9. EGUNIS.] Stat. 11. Theb. *rebiſque exercita egenis
Membra vides.* Plaut. Capt. *Rebus in dubiis, egenis.*

10. ANGUSTI.] Praclarè ingens hospes Aeneas ſuccedit ſubter angustum teſtum. Ita Sidon. lib. 3. epif. 2. *Parva tiguria magnus hospes imploſi.* Eſtque hoc, illud *indecorum habitaculum*, de quo loquitur Symm. epif. 10. lib. 1. & humilis illa *casilla*, qua exce-
ptus hoſpitiuſ magnus ille Herulorum Rex Odoa-
re, de qua loquitur Albert. Krant. 1. lib. Hift. Vand. cap. 3. 6. Sed quidem Sidon. (ad quem redco) à Plin. accepit, qui Pang. Traiani, quod denique *tectum magnus hospes impleueris.* Praclarè Paulin. de Sancto Martino, *Succedens humili tecto celſiſtum hospes.*

Eſtque hoc ferè illud, quod Claud. de Bell. Get.

ſtat pallidus hoſpitiuſ magno

*Praclarè ergo ſitiles color in exitu dici, qui in otto eſt albus. Nam de oriente luce proferri albene die, calo, &c. nō, calo candido, quis eſt, qui igno-
ret? Ab eodem Frontone illuſtro Ouid. 11. Meta-
morph. canentem,*

*peregrina ac ſordida ſedes
Romano cepit proceres, ſecretaque rerum
Hoſpiti in extremis audiuit Curia tectis.*

Dolet videlicet de indignitate domicili. Ouid. 8. Metamorph. de Diis,

Summiſoque humiles intrarunt verice poſtes.

*Itaque fuit neceſſarium, ut capita demitterent in-
gentes ipſi pro tecti anguſtia. Quis nescit qua latè*

Cerda in Aeneid. tom. 2.

A. Plutar. de locis ſordiſſimis, quibus acceptus Marius? Idem in Catone Maiore, & Craſſo huiusmodi ha-
bitaculum exiguum, & humile vocat *εὐπάραγμα*. Et in vita Pompeij affeſtum excitat, quod is Princeps poſt cladem Pharſalicam pernoſtauerit *εὐπάραγμα*.

B. *πιλοντιον.* Ut Electra apud Eurip. quod *εὐπάραγμα* ſequitur. Quintil. Declam. 31. *Habuſti honorem, & illud humile linem intrati.* Sen. epif. 8. vocat *cultum.* Lege cundem epif. 90. Plut. in Catone Maiore, oſtendit, hīc ſeſcitur in *tugurio hominis pauperis.*

C. II. INGENTE AENEIDAM.] Cum oppositione ad Ingens vide dictus.

B. *ſum inopiam & laborem tolerare.* His ego præceptis milites horribor, neque illos arte colim, ne opulent. Ita e contrario ignavi eſt inopiam non ferre. Iuli lib. 7. Gall.

Animi eſta molliores, non virtus, inopiam paulisper ferre non poſſe. Sed nibiluſ mirere Iuli, eſt enim difficile. Docet te hoc ſenior Sen. lib. 2. Controv.

D. 12. STRATISQUE LOCAVIT.] Homer. locum vnum, Theocriti duo vide in Vſ.

13. EFFULVUM FOLIIS.] Lege, quæ iam 6. Ecl. Effulus. ad illud,

Ille laius nivem molli fulitus hyacintho.

Star. de Adraſto 7. Theb.

Fulgeb. ut ſtratis, ſolidaque effulſus eburno.

Claud. 3. ſil. *Sil. ſil. ſil. fulitus eburno.*

14. LIBYSTIDIS VRSÆ.] Agitatus iam hic locus lib. 5. de vſis (inquam) Africanis. Nam, quantum ad ſententiam loci huius, nihil inconuenit, ſpeciem vnam pro qualibet ſumptam. Quiaſcumque enim pelles porci intelligere. Aliqui hīc *Libyſtis* legunt. Sed, cum diſto loco probauerim, fuſſe verē in Africa vſos, hīc adiicio nouum testimonium ex Suetonio, & Xiphilino collatis. Ait prior in Claud. cap. 21. *Africanus per turram equitum Praetoriarum du-
ctibus, tribunis, ipſiſque Praefecto conficit. Quas Africanas? Vſi in Afri-
ca. Xiphil. de codem, ſp̄tē ſegeiōnēs pab̄ ſtr̄p̄ ſiſuſuū bneū: Vſiſ ſquadringentos cum aliis feris Libyſtis. Quo fit, vt iam non debeat. Lipſio dare, quod dabam quinta Aeneide, nimium paucos eſſe vſos in Afri-
ca. Non certe pauci, cūm vnum ſpectaculum quadringentos abriperit. Obiicies, non reſetē trahi Xiphilinum, quia vſiſ aliunde eſſe quinerunt: imo re-
ctissimè, quia Suet. tantum, *Africanas.**

15. FVSCIS.] Hom. 1. Iliad. de adueniente nocte; *υπέρας ἡλίου*, quo indicatur *ζερός vñſis.* Inde *εργά*, id eſt, obſcuritas ſimpliſter à Pind. pro nocte ponitur Od. 1. Olymp. Itaque noluit *vñſis εργά*, vt in Ran. Aristophanes, & Calab. 3. *νερός εργά*: ſed ſimpliſter *εργά*. Hom. 8. Iliad. *vñſa μέλανες.* Non. lib. 25. Dionys.

καὶ σκεπῶ ἐμέλανη ὁλὴ χθὼν σογαλένη ῥὲ:
Et vñſis danigravit totam terram ſilens mox.

Sed expoſto adhuc verbum Poëta premissis verbis *luscum* de Cornelij Frontoni. Ait hic: *Fuſco album oponit, n̄ nocte.*

E. gro candidum. Praclarè ergo *fusco* color in exitu dici, qui in otto eſt albus. Nam de oriente luce proferri albene die, calo, &c. nō, calo candido, quis eſt, qui ignorat? Ab eodem Frontone illuſtro Ouid. 11. Metamorph. canentem,

*Candida de nigris, & de candentibus atra.
vbi candida nigris opponit. A Virgilio corrigendus Tibullus Eleg. 1. lib. 2. vbi de ſomno *fusco circumdatuſ aliſ legendum, fusco.**

16. AMPLIETIVR.] Ita Stat. 11. Theb.

Nox fauet, & grata proſigros amplectitur vñſis.

de nocte.

Nocti dan-
tut alz.

Nox qua terrarum, et quoque amplexa labores.

17. Alis.] Alae nocti dantur. Eurip. Orest. vbi nox
inuocatur, μολε μολε καρδατης: veni, veni pennigera.

A Ennius 16. Annal.

Nox quando medius signis precincta volabat.
Stat. Theb. loquens de nocte, volat umbra.

- 370 ^a At Venus haud animo nequicquam exterrita mater,
Laurentumq; minis, & duro mota tumultu,
Vulcanum alloquitur, thalamoque hæc coniugis aureo
Incipit, & dictis diuinum aspirat amorem.
^b Dum bello Argolici vastabant Pergama Reges
375 Debita, casurisque inimicis ignibus arces,
Non ullum auxilium miseris, non arma rogaui
Artis, opisque tuae: nec te, charissime coniux,
Incaſum ve tuos volui exercere labores.
Quamuis & Priami deberem plurima natis,
380 Et durum Æneas fleuisse sape laborem.
^c Nunc Iouis imperio Rutulorum constituit oris:
Ergo eadem supplex venio, & sanctum mihi numen
Arma rogo genitrix nato. ^d Te filia Nerci,
Te potuit lacrymis Tithonia flectere coniux.
385 Aspice qui coēant populi, quæ moenia clausis
Ferrum acuant portis in me, excidiumque meorum.

ARGUMENTVM.

Interea Venus pro nato sollicita alloquitur Vulcanum
coningem, peti ab eo arma, illius arte fabricata, quibus
Æneas viatur in bello Italia contra Turnum.

EXPLICATIO.

^a DVM Æneas, & Euander somnos capiunt, vi-
sum Poëta tempus commodum ad poëſin
exornandam interuentu Veneris, que adeat Vulca-
num ad imploranda arma pro filio. Incipit vero ab
affetu, qui obuius: terretur Venus, quia mater. Cau-
sa terroris, Laurentum minis, & duro tumultu. Est, haud
nequicquam, non frustra. Ergo, ex hoc terrore confe-
quentis, ut Vulcanum Deum ferrariae, & coniugem
alloquitur, instillata prius dictis quadam amoris
dulcedine, ut æquius audiatur.

^b Ratio, quare ardente Troiano bello, nihil à
coniuge petuerit pro nato, quia fata exitium Troia-
num afferebant, quibus obisti non potest. Itaque
quia Pergama debita erant, id est, obnoxia ruinæ, &
arces erant casura, nolui rogare arma, ne frusta la-
borares, quamvis multa deberem filii Priami, & mei
Æneas labores sape defleuisse.

^c Ratio superiori opposita. Iam fara aliter vo-
lunt, iam imperio Iouis Æneas ad Italiam appulit.
Fauo ergo Vulcane ei viro, cui fauer Iuppiter. Cerne
me supplicem, non deprecatorēm pro me submitto,
eadem ipsa supplex venio, quia tacui Troiano bello. Ro-
go itaque arma. Cur non impetrem, cum laborem
genitrix nato meo? & cum à te petam, qui vnuſ mihi
sanctum es: numen? Hæc fententia. Expedi possunt
multa, ego pauca quadam. Remouet nomina viri-

B ci, & priuigni, ne Vulcani animus laedatur reuocato
in memoriam adulterio Veneris cum Anchisa. Tan-
tum ergo, Arma rogo genitrix nato. Obiūciat aliquis.
Nōnne reuocata iniuria in animum, cū illa na-
tum dicaret, & Vulcanus sciret non esse suum? Huic
obiectioni fatis prouisum illis, coniux charissime, san-
ctum mihi numen. Quid, quod ita indicatum, quanta
sit vis amoris, & vt feminæ dominantur viris? Apa-
ge vero, ut placeat Seru, qui verba illa, genitrix nato,
coniungit cum sequentibus, hunc in modum, geni-
trix nato filia Nerci. Non sic est.

^d Adhibet exempla, quibus adducat virum. Flexit
te Thetis filia Nerci pro Achille filio sollicita: flexit
Aurora, non coniux tua, sed Tithoni, sollicita etiam
pro filio Memnone. Da igitur coniugi tua, quod
Thetidi, & Aurora, non tuis coniugibus, da meo na-
to, quod Achilli, & Memnoni extraneis, præfertim
in magno perieulo. Aspice ipse, ut coēant, coniugis
réntque, non vnuſ, sed plures populis aspice, ut mul-
tae verbe ferrum acuant, & quidem clausis portis, ut tutæ
sint, donec erumpant in apertam audaciam. Ista
verò minæ comparantur contra me, contra meos, &
quidem ad exitium. Aliquis putet portis clausis, esse in
tertio casu, hac fententia. Acuunt mœnia ferrū con-
tra clausis meorum portas. Quasi dicat: clausi mei
sunt (quod habetur in 9. Æneas enim abiens ad Eu-
anderum hoc præcepit) & verbes omnes in eos con-
spirant, nam tela nonam. Atina potens, &c. quod habet
ur in 7. Æneid.

NOTÆ.

1. AT VENVS, &c.] Cū totus hic locus factus
sit ad Homeri vmbram, placitum indicate in hoc ini-
tio verè vmbram esse Homeri, lucem Virgilij. Im-
primis negabit nemo sobrietatem Latini, cum Gra-
cis

A eus solita effusione vtatur. Deinde, quale est, fer-
ranam in cælo constitui à Græco, int̄erque stellatas
ac puras domos inueniri folles, ac fuliginem? quāto
inclīus ista relegantur ad Liparen & Sicaniam? Ita-
que, apud Græcum Thetis ē terra ascendit cælum,
vbi arma à Vulcano fabricanda: contrà apud Latini
num fit descensio ē cælo ad terram. Tertiò, cur fe-
minæ & puella gracie, formosula, delicatula ex-
erceant apud Græcum labores duros ferraria? ô tu
præclare Maro, qui ministros facis Cyclopas, Bron-
tem, Steropem, &c. Quartò, cur eadem ministra ve-
nustissimæ sunt, & auratae inter ea opera; & vnuſ
Rex Vulcanus ad deformitatem horridus, vt etiam
spongia indigeat ad abstergendum quicquid inha-
serat ex illo opificio. Minimè enim decent Dei per-
sonam, quæ ibi Vulcano affinguntur ab Homero. Et
quidem cū se mundat Vulcanus, & sceptrum arri-
pit, vt appareat coram Thetide, videor videre ridi-
culos Reges histrionum in scena, qui iam vilē personam, iam Regiam referunt; ac iam sceptrum pon-
unt, iam resumunt. Quinto, quæ ratio Thetidis ad
Vulcanum? Vexat me Iuppiter, nam me Nympham
maris nuptum dedit Peleo. Hæc ratio frustranea est
ad arma. Altera: Achilles meus tristis propter ere-
ptam puellam noluit pugnare, sed dedit Patroclo
sua arma, quæ iam in potestate Hæctoris victoris, ac
proinde egit nouis armis. Ratio hæc minimè dece-
bat Hæc Achillem. Quid agis Theti, nisi vt tuus
Heros proprias iniurias vleſicatur, & in re vilissima
voluptatis? Quanto præstantior oratio Veneris ad
Vulcanum hæc? Iuua Vulcane Iouis consilium, ju-
na fata. His enim, & Ioue disponentibus meus Æ-
neas Italiam attigit ad promissum Imperium. Sexto
demum, omnes omnium literatorum cohortes spe-
cificatrices appello artificij illius extra rem, quod in
sq[uare]o Achillis Vulcanus fabrica sua exprefit. At (in-
quies) pulchra sunt, quæ ibi de celestibus circulis, de
virbe duplice, de nouali, segetibus, vinetis, choreis.
Demus hæc pulchra, sed quod tandem ad proposi-
tum: Correcta hæc sunt à Poëta Principe, qui in scu-
to Æneas exhibet res Italas, Romani Imperij exor-
diū, Augusti gloriam: nam videlicet hæc omnia,
tanquam ab origine, ab uno Ænea profecta, qui pa-
ter Romani Imperij. Sed multis hæc.

2. EX TERRITA MATER.] Ab toto hoc Virgilij
loco (mitto Hom. dc quo iam superiore Nota) non
abhorrent, quæ scripta sunt Statio lib. 3. Theb. vbi
Venus exterrita etiam, & sollicita pro Thebis indu-
citur Martem furentem minis contra illas. Lege
ab eo loco,

Cum Venus ante ipso nulla formidine gressum
Flexit equos. —
3. THALAMO.] Id est, in thalamo. Obseruata
Poëta occasio aptissima huic sermoni. Nam in tha-
lamo, id est, in loco dicato amoriibus, quid non
vxor consequeretur? Hæc sunt illa tempora, que 4.
Æneid. dicuntur mollissima, & molles aduersus. Vnicè qua-
drant in hunc locum versus Lucret. lib. 1. vbi mon-
ens Venerem, quo puncto temporis debet petere
pacem à Marte, ita ait.

Hunc tu Diva tuo recubantem corpore sancto
Circumſuſa ſuper, ſuaves ex ore loquelas
Fundit, petens placidam Romanis inclita pacem.
Pateps quo adedus tē-
pore.

Obseruandum itaque, qua occasione Principem
adeas, aliquid petitur. Martialis volebat librum
ſuum tradi Domitiono, cū latuſ est post epulas,
non matutino tempore. Hoc idem vult cauerilibris
ſuis Quid. Trist. ſi cuncta videbis mitia, &c. & lib. 2.
Ponti,

IN VIII. ÆNEIDOS.

Ceterum, seruē erit, vultusq; remitterit illos.

Qui secum terras, Imperiumque mouent.

Sed aurei sunt versus Horat. lib. 1. epif. petentis à
Vinnio, videat qua occasione Cæfarcem pro se
adecat.

Si v. didus, si leuis erit, si denique posset,

Ne studio nostri pecces, oditumque libellis

Sedulus importes opera veberente minister.

4. AVREO.] Similis saepe nitor in Poëtis omni- AUREA om-
bus, & in vno Homero ſepifissimè, in cuius paginis nia Deoſu.

frequentiffimè de Deorum ornatu, quorum aedes,

cubicula, currus, thalamus; aurea, argentea, nitida

omnia. Iuno 14. Iliad. dicitur Χρυσόθρονος. lib. 18.

Vulcani domum vocat Αὐτορέντης, μελαγράτης.

Diana 6. Iliad. Χρυσόν. & 16. Αργειανθραγουλάκης.

Mars, & Pallas 18. Χρυσία, & χρύσια εἰκασία ἐσθιτη.

In 8. Iuno, & Minerua ſedent χρυσόστοιχοι κλιομοῖσι.

Ibidem Iuppiter χρύσιος ιπταμενός. Iuno 14. Sonino

pollicetur Σφύνω χρύσεων. Dij in 4. ſedent χρυσέων εἰς

δακτύῳ, ſequuntur χρυσέων δακτύων. Euripid.

Phœniss. Palladēm vocat χρυσάρας. Coniuia Deo-

rum apud Calab. lib. 4. χρυσίοις ναυτοῖσι. Callimachus

in Hymno dat Apollini indumentum, fibulam, ar-
cum, pharetram, lyram, calceos, omnia χρύσα. Deo-

rum aurea barba celebratur. Vide Sueton. c. 52. Calig.

5. DICTIS DIVINVM ASPIRAT AMOREM.]

Non eguit Virgil. apparatu Homeri, imò noluit ege-
re detestatus illius effusione, & vbiique elle voluitParthenius. Qui legat librum 14. Iliad. vbi Iuno ſe
comparat ad blanditiis, vt placeat Ioui purgata for-
dibus, vñcta oleo, capillis pexa, induta chlamyde,
cincta zona, ornata inauribus, vritis, calceis, & mul-
tis, censib[us] inde multa amputanda. Poëta noſtro

ſatis fuit ad expugnandum animum Vulcani ma-

china ſerm onis, quo ita ſuauiter locuta est Venus, vt

quicquid vellet, exorauerit. Ideo dictis vña amorem

inspirauit. Max. Tyr. differt. 37. ὁνοροῦ ἡ πάλη μὲν

θυμὸς χαλκὸς, Ερυτῆρες, Κιανῶν, Κρήτης τέχνη. Τυ-

χίνης θυμὸς λόγος: equi animos habentε lora, equi if-

que magistri artis moderantur: animum hominis oratio. Ho-

meri, citam lib. 14. Iliad.

Id p[ro]p[ter]e, ἡ Τελεφ[ile] νύον πάντα περ φρονεόντων:

Blandilognutia, que decipit mentem valde etiam pru-
dentium.Homeri vi-
tium.Oratio mo-
deratix ho-
minum.

Cydonium

vorbatur

ab ſpōla ad-

ante ſpon-
ſum.

Iuno, & Pallas. De armata Venere exstat Epigram. A Leonida lib. 4. Anthol.

*Āpēt̄ īl̄eā t̄r̄v̄l̄ā t̄r̄. x̄d̄ēr̄ d̄ K̄ūl̄p̄c̄iā
Ēl̄d̄d̄ ūt̄p̄, ēn̄d̄v̄n̄d̄ r̄d̄f̄ p̄f̄p̄l̄ b̄x̄p̄;*

Āut̄ō k̄p̄n̄ ḡȳv̄n̄t̄ r̄d̄f̄ s̄p̄ōd̄l̄ḡs̄. ēt̄ d̄ x̄d̄ēr̄d̄l̄āj̄

K̄āj̄ b̄s̄. d̄v̄d̄p̄n̄ōt̄ īm̄ō n̄āt̄n̄ r̄d̄f̄ȳs̄.

*C̄n̄īs̄ (obſc̄r̄ō) ḡr̄atīb̄ V̄en̄ūs̄ M̄ar̄īs̄ ār̄m̄ h̄ēc̄
Ind̄ūſ̄, f̄er̄eſ̄ m̄ān̄ē h̄ōc̄ p̄ōnd̄ūs̄:*

*N̄ūdāēn̄ī c̄ūm̄ eſſ̄ Aſſ̄ār̄ē iſſ̄p̄īs̄ v̄īc̄īf̄ī. S̄ī iūq̄uē
v̄īt̄ūs̄*

D̄eſſ̄, f̄ūn̄f̄r̄ā ī h̄ōm̄īs̄ ār̄m̄ā ḡēr̄īs̄.

14. L̄īq̄ū 1D̄O.] V̄ide Ērāl̄ī. Ād̄āḡ ēl̄ēt̄r̄ō l̄ūc̄īd̄īō,

Chil. 4. Cent. 4. cap. 71.

*15. P̄ōteſ̄t̄.] Ēn̄īx̄ē c̄ōnt̄ēnd̄ūt̄ m̄ūl̄t̄, l̄ēḡēd̄ūm̄ p̄ōteſ̄t̄, ān̄t̄īq̄ūā v̄ōc̄ē, q̄ūā v̄f̄ūs̄ P̄āc̄īūs̄, s̄ī q̄ūā
p̄ōteſ̄t̄ iūn̄ūf̄īḡār̄ē v̄īā. & L̄ūc̄r̄et̄, 3.*

Potestur.

Dij loquen-
turaliter at-
que homi-
nes.

Adducunt etiam pro se argumentum; nam Virgilius
delectatur simili obfoletorum antiquitate: ille enim
fuit, & confitit, & adhuc in sermone Deorum. Nam
primum Iouis est in 10. alterum Iunonis in 4. Hic
ergo par est, vt Vulcanus quoq; priscè loquatur. Ad-

dunt exempla, nam in Homero Dij loquuntur ali-

ter atque homines. Probant, quia homines Scam-

drum dicunt, Dij Xanthum: homines & Egomem Dij,

Briareum. Si istis obliquis, hac lectione, p̄oſt̄ur electro,

corripi syllabam contra legem; huic etiam malo

occurunt exemplo eiusdem Virg. qui in Cyri,

Cordio fragili, & lucrymoſo mouit electro.

Hac sunt firmamenta, quae excogitari queunt pro C

hac lectione, quam tuentur Priscianus, Albericus,

Erythæus, alij. Sed me profectò illi in caſtra non

ducunt ſua. Quæris rationem? Non placet, non

probo. Eſt enim conſiſtio cum peſte gemina. In

adducunt exemplis ſimplex eſt bellum, hic preminut

dupli ci malo. Nam, cur fiat ſimul bellum & ele-

gantie Latij, & quantitatib; syllabæ? Frustra mihi ob-

giliāna.

*a Inde, vbi prima quies medio iam noctis abactæ
Curriculo expulerat ſomnum: ceu femina primū,*

Cui tolerare colo vitam, tenuique Minerua,

*410 Impositioni cinerem, ſopitos ſuficitat ignes,
Noctem addens operi, famulásque ad lumina longo*

*Exercet penſo: caſtum vt feruare cubile
Coniugis, & poſſit paruos educere natos:*

*Haud ſecus Ignipotens, nec tempore ſegnior illo
Mollibus è ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.*

*b Insula Sicaniū iuxta latus, Aēoliāmque
Erigitur Liparen fumantibus ardua ſaxis:*

*Quam ſubter ſpecus, & Cyclopum exēſa caminis
Antra Aētnæ tonant: validisque incudibus iectus*

*420 Audit̄ referunt gemitum: ſtridēntque cauerñis
Striſtræ chalybum, & fornacibus ignis anhelat,
Vulcani domus, & Vulcania nomine tellus.*

D

ARGUMENTVM.

*Excitatur à ſomno ſtimulatu cura Veneris, adhibetur
comparatio ad explicandam diligentiam Vulcani, deſcribi-
tur eiusdem officina.*

EXPLICATIO.

*P̄IM̄A tantum quieti Vulcanus indulſit, non
nocti integræ; itaque exſurgit exaſto medio
noctis curiu. Puer ita ordinet. Prima quies expulerat
ſomnum;*

IN VIII. AENEIDOS.

215

Somnum in medio curriculo noctis abactæ. Pergo. Hanc A ſomni paſtimoniam, quam Vulcanus accepit, cu- xāmique, qua ſtimulatus ſurrexit, comparat egregiè Poēta cum femina, cui vičus poſitus tantum in co- lo, & tenui lanificio. Solet hæc ſurgere post tenues ſomnos; ac dimoto cinere, perſcrutari latentes signes, atque inde lucernam accendere, vt ita noctem quoque addat labori diurno, exercetque famulas ac acceſam lucernam penſo prolixiore. Adhibet ſicinem huius tam exacta diligentia, vt habeat, unde viuat ipſa, & nati, ſeruata matitalis torti pudicitia. Non aliter (inquit) Vulcanus ſurrexit ē lecto ad fabriles operas. Praeclarè Ignipotens, ex vi adductæ compara- rationis, vbi de femina, ſopitos ſuficitat ignes.

b Sequitur defcriptione officinae Vulcaniaæ, quam conſtituit in iſula, quia erigitur iuxta latus Siciliae, & Liparen vnam Aēolidarum. Ea iſula tota fumat ignis faxis, & quia erigitur, ideo ardua. Procedit. Subter hanc iſulam eſt ſpecus; & Cyclopum antra vastissima, quia exēſa caminis, id eſt, ambula ignibus inde erumpentibus. In his antris mera ſunt tonitrua ex validissimis iectibus, quibus impinguntur: ac proinde conſequens, utribi ſemper ferrum iſtridat, anhelat ignis erumpens ex fornacibus. Hec eſt ig- nitus domus Vulcani, ac tota tellus ab illo Vulcania dicitur.

NOTÆ.

Ques pri-
ma quæ.

1. PRIMA QVIES.] Ita vocat ſomnum usque ad medianam noctem. De Juliano ait Ammian. lib. 16. ſolitum ſurgere, cum eſſet in bello nocte dimidiata. In- tegram noctem ſuis militibus dormire non permet- tebat Annibal, de quo Sil. lib. 12.

*Pænus ut ad ſomnum vix totam curfib; aſſ̄e.
Indulſit pubi noctem.*

Eſt in Stat. 1. Theb.

vix lucis ſpatio, vix noctis abactæ.

2. CEV FEMINA.] Petita proculdubio compa- ratio ab Apollon. 3. Arg. vbi poſtquam deſcripit fol- licitos Medeæ amores, continuo ſubilit.

*Ως δὲ γυνὶ μαλερῷ πυρὶ καρφεῖ χειδοῦ ἀλῷ
χειρῖται, θύμηται λασσοῖς ἔργα μέμπλει,
Ως καὶ βαρύρωφοιν πόλεις σέβεις ἐλέναι
Αὐγῇ μαλὴ ἐργοτίν. Πόλις ἀδέσπαλον ἐξ ὀλύγοι
Δαλάνις ἐργόμενοι σὺν καρφεῖς πάντα μαλύνει.
Non aliud quam mulier candentia igne ſtipulas iniicit
titioi.*

*Panpercula, cui lanaria res curia eſt,
Vt familiarem nocti ignem excitare poſſit
Ocyus ſurgens illaque plurimus ex parvo
Torre ſuficitat ſtipulas omnes conſeruit.*

*Ita & Tereſt. Heaut. act. 2. ſcen. 3. inducit pudicam
feminam, occupatam ad lanam, teſtem teſtum ſtudioſe.*

3. TOLERARE.] Huic verbo annexa iam vbi au-

*ctorum significatio vita, quæ peragitur cum par-
timoniam & tenuitate. Iuliſ 1. Gall. Nihil erat, quo fa-
mem tolerarent. Liu. lib. 2.6. Nec famē tolerare feruit, &
plebs poterant. Lucret. 2. anguſis toleraret ſinibus auru. Cui respondet ſympatip. Dicuntur enim ſympa-
tiae ſevertis, quæ modicè & paruo ſuſtant. Ut Iuliſ 7. Gall. extreman famem ſuſtantare. Sed & mu-
lier, quæ vitam lana, & colo ſuſinet, x̄p̄iūtū dicitur
ab Apollon. ſuperiore Nota, atque etiam ab Hom.
lib. 1. Ilad. versibus huc aptandis, vt quos potuit
Virg. reſpicere.*

Αλλα ἔχον, ὅσει λαυτα γυνὴ χειρῖταις δληθῆς,

*Ille ſabuī ἔχει τὸ εἰδῶλον τὸ μεῖζον τὸ ἀδιάλιπτον
τὸ δέσμον, ἵνα πάντα τὰ μεῖζα μεῖζα ἔχει,
Sed habebant ſe, vnuſtlior pauper & iugla lancea tenens,
Quæ pondus habet, & lauam virinque appendit*

Exequans, ut liberis tenuem mercedem ferat.

vbi γυνὴ χειρῖται, eft mulier, quæ nendo vičlum qua-

ritat, & τὸ τῆν χειρὸν, & τὸ τῆν πόδον, Pollux enim, γεν., κλαδεῖς,

& τρόπον ἀquabiliſt dixit de lanificio. Itaque, χειρῖται, Chemetis.

τῆν τε eft in femina, quod in vitro χειρῖται. Suid. χειρῖται, Chirobius.

τοις, οἱ εἰς χειρῶν τὸν τε. Εἰ τὰς τέχνας φοροῦσθαι εἰναι, quia artifices,

qui manibus laborant, ut plurimum ſedent.

Ab locutione Virg. non abit illa, vitam ferre, qua

vli multi. In oculis nunc habeo Quintil. De-

clam. 335.

4. TENVIQE MINERVA.] Ita & Mineruam pro Minerua

lanificio vſuparunt alij. Prop. loquens de Penelope pro lanifi-

lio. 2. Eleg. 9.

Coningium fulſa poterat diſſere Minerua,

Nocturno ſolvens texta diuina dolo.

Ouid. 4. Metamorph.

Iuſaſque ſacra cultu ſola Minooide intus

Intempoſiatur bantes fofia Minerua.

Id eft, in tempore ſuoper lanificio, nam Poēta expli-

cans, addit protinus,

Ait ducim lanas, aut ſtamna pollice verſant,

Ait haren teles, famulā ſque laboribus urgunt.

Arnob. lib. 5. Mineruam pro ſtamine. Ratio eft in Ter-

tull. lib. de Pall. Sed vos omnem lanificij diſpenſationem,

ſtructurāmque telarum Minerua maluſis. Baſil. Seleu-

cienſ. lib. 1. Teclæ, hanc Deam exhibet in arce qua-

pia adſtrepentem textoribus, futilib; que ho-

lumincionibus, λιτεύθει περιουσίων ἡ φάſις της λάριος

di θραστούς, δηλατηρίας. Itaque λαδανίας, & λαδατηρ-

παν ad Deam veteres referebant. Quia dixi ha-

ſtenus firmant omnium explicationem, quibus ne-

que ipſe abeo. Sed Leotoni candido propono aliam.

Cur enim hīc Minerua non queat ſumi pro oleo; cū Minerua

ſoleant diligentissimæ feminae ad lucernas vigilare. Pro oleo.

multam ad noctem, penſi abſoluendi cauſā? Itaque,

vt Ouid. Palladem dixit pro oleo Eleg. 5. lib. 4. Trif.

reuixit, ait, vt vigil infuſa Pallade flamma ſoler; ita Virg.

Mineruam pro eodem. Facit aliiquid, Higynum dare Bellona acū

inuenientem acūs, quæ coniuncta cum lanificio,

non Minerua pacifica Dea, ſed Bellona bellatrix.

Ait enim cap

inxerit, neque iter intermisserit. Et quidem in re Virg. A Nat. ait esse ignem artificiosum, & magistrum artium reliquorum.
Apollon. 4. Arg. *καὶ τὸν γῆραν οὐντικόν εἶναι τὸν αἰγαλέοντα*: *Mulier fusum versat laboriosa ac nocturna.*
7. *CUBILE.*] Possum accipere de lecto coniugali, quod referuo ad 12. *Aeneid.* Vult. Scru. sententiam ductam ab illo Terent.
Prīmō hac vitam parcē ac duriter agebat.
Nam similiter Virg. representat in sua femina tenuem vitam ad seruandam calitatem. Sed Germano visum, sumi ab Eurip. qui in Helen. *εἰπεν οὐδὲ πάλιν Μαίαν νέκταρος: παρούση φέρει μεταξὺ λεθέων.* Apud eundem Clytamenela ad Agamemnonem, *οὐδὲ πάλιν θεάντας.* Et quidem Iuuen. Sat. 6. lanificium castis feminis attribuit. Eius versus sunt.
*Prosternat castus humilis fortuna Lutinus
Quondam, nec viuis contingit parva sinebant
Tecta, libor, somnique breves, & vellere Tinsco
Vexata dureg manus.*
Inde ergo illustratur cubile *custum* Virg. in femina, cui tenues opes.
8. *PARVOS EDUCERE NATOS.*] Vidisti iam in præmissis: *τὰ ταυτὸν ἔργα μισθον εἴρητο.* Apollon. lib. 4. inducit feminam insuadentem lanificio, quod habeat *ἀράβια τέκνα, πιθούσα λιβερούς, μαρτιόντος.*
9. *IGNIPOTENS.*] Ut dicitur Mulciber à muleendo ferro, ita Ignipotens à domando illo, potens enim ignis in duram materiam. Sed respicit, credo, sapiens Poëta ad virtutem & potestatem, quæ celebra antiquis. Opinia enim artificiata igni attribuebant. Nec alia origo fabula Promethei, qui ignem Solis rapuit, & communicauit mortalibus; nam videlicet docuit rerum strucras. Prometheus ipse de se lib. 4. Epig. *τέχνης πυρὸν ὄπιστα φεύγεισιν.* vbi ignis dar artem, atque illum dedisse vitam rebus. Inde ignis dictus est sapiens ab Tertull. in Scorpiano, & ab Minutio, Clemens etiam in Protept. *πῦρ*, vocat *πυρόν.* Non alia, credo, mente dictum à Virg. 1. Georg. de Ioue mundum in deterioris committante, Mellaque decussit foliis, ignemque removit,
Vi varias usas meditando extenderet artes.
Sicut ab Hesiod. *καὶ δὴ πῦρ.* Quia videlicet omnia parata sunt ab igne; & si absit, difficiliores sunt artes. Quid enim ignis non emolliat? Luctet. etiam lib. 5. describens rude sculum, & nullis artibus excutum, ita ait:
Nec dum res igni scibant tractare.
Quasi ignis ad omnem fabricam res potissima. Huc pertinet etymon Varonis, ignem dictum à *nascendo*, quod inde omnia nascuntur. Atque inde etiam puto natum Prouerbum, *Ab igne, ad significandum initium cuiusque rei.* Quo vlti Basilius Seleucensis Episcop. lib. 1. vit. Teclar. *αὐτὸς γένεται τὸν εἰσερχόμενον τὸν πατέρα τὸν τούτον κατατίθεται.* Homerum dixi? Vide, an stultitiam? Quid stultius, quam constituisse in caelo officinam Vulcani? ac proinde stultissimum *αὐτὸν.* Frui mora Suada si velis, adi Iulium Scalig. euententem Homerum. Sed non credo opus tam forti, eversore in rebus plenis ineptiarum.

12. *ÆOLIAM LIPAREN.*] Lege Plin. dicto loco, Lipari & omnes Geographos, nemo est enim, qui non meninerit Lipares. Faciunt illam omnes vnam Æolidarum, nam septem illæ insulae (aliqui plures volunt) facræ erant Æolo ventorum Deo. Hanc paribus flammis cum aliis nobilitat Claud. 3. Hon. vt etiam alij.
Ignifluisque gemit Lipare fumosa cavernis.
13. *FVMANTIBVS ARDVA SAXIS.*] De his locis, Lemno (inquam) vbi etiam Vulcani officina, Valer. 2. Arg.
Venimus erat ad rupem, cuius pendentia nigris fumant saxa ingens, coquitorque vaporibus aëre.
Ait ardua, quod in 6. dixerat, *Cyclopum educta caminis.*

κυκλωστεῖται τὸν πάντα τέχνα:
Cyclopea aëria moenia.
14. *CYCLOVM.*] Ex veterum opinione. Plin. lib. 7. cap. 56. *Fabricam ferrariam invenire Cyclopes.* Sed Cylopes inuenire ferrariam. de hoc iam alibi.
15. *ANTRA AENEA.*] Caue fallaris; non in Vulcai officina.

Imitatio.

Lanificium exercent eas feminæ.

Locorum similitudo.

Igni debentur artificia-
ta omnia.Ignis cur di-
eas sapiens.Ignis ety-
mon.
Ab igne.
Prouerb.Athenien-
sium festa.

Etna officina Vulcani, sed in Hierā, vt explicui: A proprie scintilla, que de ferro feruenti exerunt. Rutilius lib. 1. Itiner.
Non Bitturis largo potior strictrū camino.
Max. Tyr. dissert. 25. *στριτοῦς τοῦ ἀναμονεῖ, χαράκους αὐθαλεῖς: Scintilla ab incende, à fornace fuisse.* Adduxi Maximum; nam multi *στριτοῦς* reddunt strictrūs. Ex dictis habes duplēm strictrū significationem, vel ut massa ignita, vel scintilla. Sed sciat, quando sum in hac voce, vnum alium. Dicitur certè strictrū etiam extra ignem. Nam Plin. cap. 14. lib. 34. *Strictrū vocant ha omnes, quod non in aliis metallis, àstringenda acie vocabulo imposito.* Corrigi Plinium ab Ilidoro, àstringendo apti vocabulo imposito. Persus etiā *Stringo de venas ferri stringere* dixit Sat. 2. Demum Glosa: *strictrū, στριτοῦς.* Sed mitto rem Grammaticam. Velim notes locum Nonni lib. 22. in quo multa similitudo cum Virgiliano, omissi quippe Sophoclem indicatum Germano. Ergo Nonius.

B *Tono, de incudibus*
Non tam grande sonat (lego, tonat) motis incudibus
Ætna,
Cum Brontes, Steropisque ferit, nec maior ab amnis
Lemniacis frugor est, ubi flammæus Egidius cedat
Mulciber.

Nam & Valer. 4. Arg.
Et tonat afflita semper domus ignea massa.
Scio in aliis esse sono; nam Callimach. Hym. Dian. loquens de Cyclopi. *τέτταντας αὔραντες οὐκέτι γένεσις, strepitum sonantis incudis.* & Oppian. 5. Hal. *αὔραντες οὐνετέσσι.* Sed cum Stat. videatur pergere ad Virg. pl.

C *lectio Vir-*
gilius.
multa
Saliennes scintilla pulsati ferri,
Quæ aërem calcificunt.

18. *CHALYBVM.*] De ferri inuentoribus iam in Georg. *Anhelat.*] Ita Claud. 1. Rap. de Phlegontine ignito amine, *Vorticibus anhelat Vulchre Stat.*
9. Thib. *omnis anhelat vnde nefas.* Et lib. 3. Epig. *αὐτοὶ πυρὸς: ignis anhelitum.* Perl. Sat. 5. *anhelani coquuntur dum massa camino.*

a Hoc tunc Ignipotens cœlo descendit ab alto.

b Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro.

425 c Brontésque, Steropisque, & nudus membra Pyramon.

c His informatum manibus iam parte polita

Fulmen erat; toto genitor quæ plurima cœlo

Deicit in terras: pars imperfecta manebat.

d Treis imbris torti radios, treis nubis aquosæ

430 Addiderant, rutili treis ignis, & alitis Austris.

Fulgores nunc terrificos, sonitumque, merumque

Miscebant operi, flammisque sequacibus iras.

e Parte alia Marti currumque, rotasque volueres

Instabant, quibus ille viros, quibus excitat vrbes;

f Egidiaque horrificam, turbatae Palladis arma,

Certatim squammis serpentum, auróque polibant,

Connexosque angues, ipsamque in pectore Diuæ

Gorgona defacto vertentem lumina collo.

D

EXPLICATIO.

Inuenit Vulcanus Cyclopas variis operibus distinctos.
Tria numerat, Iouis fulmen, currus Maris, Egidem Palladis.

Cerda in Aeneid. tom. 2.

T

b My

COMMENTARII.

b Ministris tres numerat, Brontem, Steropem, Pyracmonem. Primo nomen *Brōnēs p̄p̄rōnēs, a tonitru*; alteri *dōtēs t̄n̄s s̄p̄oñēs, à fidērēs*: testio *dōtēs t̄n̄s n̄rōp̄c, r̄gū d̄p̄p̄or̄, ab igne, & incude*. Illi igitur ferraria exercebant, vi ministrum Vulcani, & nudi quidem ex decoro, & necessitate operis. Quod enim de vno, de aliis nihil verè capi. Et vide consecutionem mīrām magni verè Poëtae. Ideo isti nominantur, quia horum iam nomina representata in superiori descriptione. Ergo Brontes, quia *intra e Aēmēs tonant*; & Steropes, quia *fridēnque cauernis strūctūre Chalybum*, has enim de carentibus & ignitis, aut massis, aut scintillis explicabamus. Demum *Pyracmon*, quia praecepsit, *validique in crudib⁹ iūtū audīt⁹ reponit genūm*. Quis putas, hanc diligenciam habet? O miseros Poëtas reliquos, si tecum conferantur Maro.

c Fortasse illi fulmen. Iouis fabricabant, ita ut iam illud informatum esset, nam vna ex parte politum, ex altera imperfectum. Et obiter ait, his fulminibus vti Iouem ē cōlō in terras. Quid sit *informare*, dico in Notis.

a Nihil patitur Maro non consequenter dictum. Dixerat: pars fulminis formata iam erat & polita, pars adhuc imperfecta. Pars illa formata erat, quæ ad radios pertinet, & illi omni ex parte terti. Ergo, quia hac pars iam formata, nō perfecto modo tempore, sed adhuc plurimam perfecto, *adlēderāt*. Erat hæc (sic dicam) substantia fulminis. Procedo. Pars illa erat imperfecta, quæ pertinet ad accidentia. Non dum enim fulgores, sonitus, merus, flammæ, ira; ideo tempore imperfecto, *mīfēbānt*. Nemo enim neget, quin fulmini accidunt sonitus, paupores, merus, &c. Expende adhuc hoc apparatu formari fulmina, quia hæc nunquam sine tonitru. Atqui tonitru non nunquam sine nubibus, & ventis; sicut neque fulmina sine fulgore, meru, ira.

e In alia officina parte fabricabantur curvus, & rotæ Martis bellorum Dei, quibus ille solet metum vniuersis incutere. De hoc opere, *infibāan*, quia neque dum factum.

f Labor vñtrius *Aegi* Palladis, quæ & adhuc ipsa poliebatur. Mirè hanc describit, & ad horrem, Senteñtia est, poliri certarim ab omnibus *Aegida* squamulis serpentum, aurōque, id est, squamulis aureis: in medio verò *Aegida*, quæ pars ad pectus. Diu statuenda, erat caput Gorgonis, cui connexi angues pro crinibus. Verberat verò oculos in obliquam partem (adhuc quidem iratè respicientis habitum) post deſetūm collum.

NOTÆ.

1. Hoc.] Notat Seru. dictum olim hoc, pro huic que auctoritate Verrij. Sic & illo, pro illuc. In inscriptionibus hoc frequentissimum, in quibus saepe consolæ, faciōndum. *Hercoli, molati, fōnt, pro, consolæ, faciōndum, Herculi, multatisum*. Cōnīlē inscriptiones Smetij, & Gruteri. Sed quidem in libro Colatij scriptum hoc loco, *buc*, non *hoc*, attestarū Virfinus.

2. DESCENDIT.] Sedes Vulcani in cōlō erat (longior, vt Gentiles, quos interpretor) ferraria tamen illius in terra, inde necessarius descendens. Quid ergo si haec causa, cut viator deficeretur Vulcanus à Gentilibus, ex frequenti in officinam suam migratione? Huc trahit Arnobium lib. 6. Cum pileo Vulcanus & malleo. Veteres Romani (quod transire in Deos potuit) intecti erant, & quinque tantum tectionis

A tempora, quod iam alij latè. Horum vñrum fuit peregrinatio & iter. Itaque pileus commodus peregrinanti Vulcano, & viatori. Arrianus quoque lib. 7. c. 8. (hunc Arnobio Heraldus adiungit) Vulcanus dat *adītor*.

3. FERRVM EXERCEBANT.] Ita Thetis apud Hom. 18. Iliad. cum Vulcanum adiret,

Tōr̄ δ' iδ̄p̄oñēs, t̄l̄t̄oñēs ñ̄d̄i φ̄w̄as; Imitatio.

Hunc inuenit sudānum, morāt̄m se circu folles.

Etnota vocula *ferrum*. Itaque mirum quod scribit Paulan. Corinth. vbi ait, iuxta templum Cephili clē caput Medusa *λέb̄s, è lapide*: & tamen adiicit, *Kūnλώ- Cyclopes etiam circa lapides*.

B 4. CYCLOPES.] Hi ministri Vulcani in ferraria.

Silius lib. 4. de Marte,

—multoque labore Cyclopēn

Sudānum thoracū capi. Imitatio.

Diana apud Callimach. in Hymno,

Euoi Kūnλώaçs ñ̄s̄v̄s

Nor̄ta tex̄iñt̄ra.

Cyclopes mihi sagittas

Stūm elaborabunt.

Ab Nonno lib. 9. dicuntur *ïd̄p̄oñēs, & Ḡl̄n̄mōñēs, īp̄ȳav*

ñ̄s̄v̄o : scientes opūm Vulcani, c̄is̄p̄ne am̄li. Idem

Codem lib. 2. *π̄s̄v̄oñēs, ñ̄s̄v̄oñēs, Kūnλώaçs: adstantes*

Cyclopes, Datiis Hefiod. ñ̄s̄v̄oñēs, t̄p̄t̄oñēs, vt duri

operis ministris. Inde illi Dij Ethnīcōrum, vt Vulcanus.

Nam Cyclopum aram Pausan. nominat lib. 2.

Stat. 2. Theb. adiungit Cyclopibus Telchinias, qui illos pari operum labore adiuvant. Vt verò inducuntur?

Ferrum exercebant. Intellige stantes, ex necessitate artis huius. Malè Apollonius libro primo Argonauta.

5. BRONTESQV, STEROPES, &c.] Ad exem-

plum Virg. Claud. 3. Honor.

Brontes innūmeris exasperat Aegida signis,

Allum fulminea crispate in casside comim

Festinat Steropes, neclū thoracā Pyramon.

Idem 1. Rap. omisso Bronte,

—millum tanto sudere Pyramon;

Nec Steropes confixxit opis.

Hesiod. Theogon. Pyramonem omittit,

Dōp̄r̄t̄s, sepoñēs, r̄gū Āp̄l̄w ñ̄p̄em̄b̄v̄m̄oñ

A quo & Stat. 1. Sylu.

—laſſum Steropem, Bromīmque reliquit.

E Et 4. Sylu. vñius tantum Bronte meminit. Et quidem

in verò Hesiodi legendum, vt vidisti, non, vt alij

ñ̄s̄v̄oñēs, quod & Virg. monet. Et ego adiicio, simili

lem fermè errorem irrepliſe in codices Plin. cap. 10.

lib. 3. vbi loquens de Apelle, ait: *P̄n̄x̄it, & q̄a p̄p̄iñḡi*

non possunt sonitria, fulgetra, fulgorāque: Brontem, Afrapem, Ceraunobolos appellant. vbi legendum, Steropem,

non Afrapem, nam illa nomina cum allusione ad

Cyclopas. Vt verò Hesiod. Āp̄l̄w nominat inter-

hos,

hos, ita Callim. Hym. Dian. *Āp̄l̄w, ñ̄s̄v̄oñēs*.

6. INFORMATVM.] Monet Germ. non esse hic idem, quod *informe*, id est, sine forma; habebat enim formam suam iam fulmen. Sed significat Poëta *enp̄av̄r̄ ñ̄s̄v̄oñēs*. Nam *informare*, verbū est statuariae, aut pictoriae, significans primam & rudem formam; & *enp̄av̄r̄* intelligit. Ita *informatum* in Virg. est habens quidem formam, sed rudem; nam parte polita, parte imperfecta. Sic inf. de clypeo nondum perfecto, *ingenitēm clypeum informent*.

7. IAM PARTE POLITA.] De fugitiis Herculis Hesiod. in Scut. *μέτα ήξειοι: medie polite erant.*

8. FVLMENT.] Cyclopes quoque apud Hesiod. Theog. inducuntur *rečāv̄s̄i s̄p̄av̄r̄*, quo commen-

B to vagati reliqui Poëtae.

9. PLVRIMA.] Precessit fulmen, sed iam auctori-

tate Lucret. lib. 4. German. astruxit. Poëtas non semper sequentia precedentibus *π. λέb̄s*, reddere solitos. Eadem sepe in Arnob. inculcat Heral. manifes-

stissimis exemplis.

10. PARS IMPERFECTA MANEBAT.] Locus

planus Apollonij primo Argon. nam de Cyclopib.

Zw̄i ñ̄p̄av̄r̄ ñ̄s̄v̄oñēs ñ̄s̄v̄oñēs, ñ̄s̄v̄oñēs, ñ̄s̄v̄oñēs

Πλαφ̄s̄p̄oñēs ñ̄s̄v̄oñēs, μñ̄s̄v̄oñēs ñ̄s̄v̄oñēs, μñ̄s̄v̄oñēs

Λεt̄iñt̄oñēs, π̄t̄i ñ̄s̄v̄oñēs ñ̄s̄v̄oñēs, ñ̄s̄v̄oñēs

Σφ̄n̄oñēs.

Ioni fulmen Regi fabricantes, quad rāmen iam

Fulgorans erat, vñque adhuc carebat solo

Radio, quem illi ferris cudebant

Malleis.

Sed non dubium, quin hoc quoque ad imitationem

Homeri, qui lib. 18. Iliad. inducit Vulcanum fabri-

ca.

Fulmen quædam intelligo per *imbrem torum*, in quo tan-

tum consentio cum Seruo: nam, quæ de hyeme

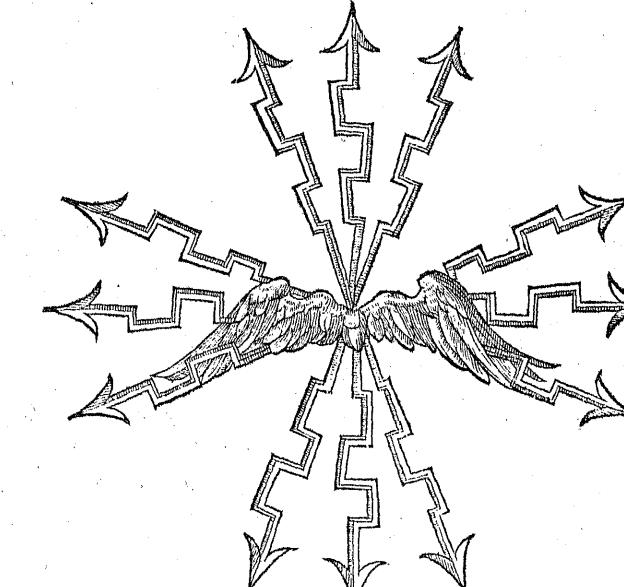
air, omnino errat: pluianam immenam, per aquam

nubem: efflantem aētem, per ignem: flatus ventorum

agnoscit in *Aistro*; hic enim ventus p̄e alii positus

π. λέb̄s̄i, nam eo flante, pertinaciores esse solent

tempestates. Ergo, compingit Poëta hōc Ioui fulmen, formātque illud partibus, vt det hōc Deo fulmen, quod faciatur hac quadruplici tempestatum opportunitate. Vnicuique autem parti aīsignat tres cupides, vt omnes sint duodecim, hoc typō, quem tibi ex antiquis marmoribus subiicio.

Fulmina cur mūla.

Si quis querat, cur Poëta semper faciat radium Io-

nisi trifolium, intelligat nullam esse aliam rationem,

quam celeritatem cadentis fulminis vñā cum vibra-

tione: ita enim celeriter rotatur, vt triplex in aēre

apparet vibratio: sic Poëta linguis serpentum di-

cunt trifolias, quod iam alibi.

Si quis rationes alias

querat, adēat qua scripsit Hadr. Iunius lib. 1.

Animaduſc. 16. Qui volunt nouem tantum cuspides da-

ri à Virg. fulmini, videant non satis consequen-

ter loqui.

12. IMBRIS. TORTI.] Accepi de grandine, secu-

Cerda in Aeneid. tom. 2.

C Si quis querat, cur Poëta semper faciat radium Io-

nisi trifolium, & vim vocis. Lepides enim dicuntur

torques, & tela omnia. Horat. 2. epist. torque nūc

lapidem. Atqui Claud. Conf. Manl. grandinem vocat

faxa, eo veritu.

Quis trahat imbreras mūbas? quā faxa creverit

Grandinis? unde rigor mūbus.

Itaque, tortus imber, erit imber faxus qui torquetur. Imber sa-

Quod Soph. Antig. *πν̄eī παλ̄t̄o*, à vibratione, qua xens de-

fulmen torquetur. Et Pind. Od. 1. Pyt. *aiχp̄t̄oī* us- grandine.

pav̄r̄: nam cuspidata quoque torquentur; siue te-

lo, hasta, sagittis, aliis.

S 2 13. Nybis

COMMENTARI

^f Illi inter se se multa vi brachia tollunt
In numerum, versantque tenaci forcipe massam.

ARGUMENTVM.

Exhortatur illos ad fabricam clypei, qui hic describuntur distinctum.

EXPLICATIO.

^a SERMO ^{προστάθμης} ad Cyclopas, quo iubet, ut omnia simul (nam haec sunt cuncta) inde amoueant, & labores, quamvis ceptos, auferant, & diffundant. Quin vult auctent audiri, ut in re graui.

^b Vt in re festinabunda, non enim alio exordio, sed statim, quid velit, aperit. Arma facienda. Cui? viro acri, militari, forti. Pro quo, quid mirū, Iouis etiā fulmen, Martis currus, & Egidem Palladis differatis? Hic yolo vsum virium vestiarum, hinc manus rapidas, hinc artem omnia, in qua vos magistri.

^c Conclusio ex dictis. Cum ita sit, praeapidē vobis. Vix hac, cum illi ocyūs, festinantiūsque solito ad praesentiam sui Regis incubuere (quippe Vulcani praesentia virgebat) diuiso inter omnes labore. Vide verò an festinanter; nam vix haec Vulcanus, cum iam as, aurum, ferrum (pro ferro enim chalybem ponit) fluunt, omnia ignibus colliguntur, ac formata in riuos, in valissimis illis fornacibus.

^d Sequitur forma clypei, qui ingens, & cum septem orbibus, septies videlicet multiplicata fabrica & connexa. Et addit in excursu, unum illum Aeneum clypeum fore contra omnia Latinorum arma. Eniam formatus clypeus. Vix tantam animo festinatiam comprehendendas, quantum Cyclopum opere significavit Poëta.

^e Redit statim ad artifices; nam fabricato iam clypeo, derant arima reliqua, gladius, thorax, ocreæ, galea, &c. Hæc est mens Poëta, nam tametsi non nominet, sed reliqua facta, certissimum, ut liquidum ex ipso, nam postea infert. Hæc est ergo causa, cur iterum recurrit ad artifices, qui toti festinabundi, ali⁹ auris accipiunt, & dñlntique ventos⁹ follibus, ali⁹ in lacu tingunt era stridentia, quia candens ferrum stridit cum in aquam mergitur. Et quidem ex frequentia istud genit impositis incudibus aurum, id est, ab impositis incudibus, in quibus sonitus excitatus ex percussu malleorum.

^f Placuit Poëta rem ita abrumpeire, quasi illi nondum finierint. Itaque, relinquit illos attollentes brachia ad cusionem, & percusionem, versantesque in ignibus metallicam massam ferreis forcipibus.

NOTÆ.

Labor de quibus.

^{1.} LABORES.] Signatissime. In Epigram, sepe in res simili, *metavivaria, metaventaria, & talia*. Hom. 18. Iliad. *τενερητο*. Sicut & *ερπα*; & in Plin. *opera, sic operata, vt εργασια*.

Acer demilitari viro.

^{2.} ACRI VIRO.] Notat hominem, qui *πλω ιχδης αφεσ*, vt loquitur Diodorus. Vel vt Suid. *νικητης*

^a τεταύτη μάχη, & καρπήσαται. Itaque acritudo ista tota ad bellum, & militarem virtutem, propriè *τάχη*. ^Θ Nara Xenoph. 4. ταξ. *ετι ταχη μάχης*. Obscurus huiusmodi promptitudinem, & alacritatem dici ab Arnob. (notauit Heral.) *sepe vinaciatum, & pectus vinum*. Vinacitas de Nam contrā tardi homines, quasi mortui sunt. Inde viro militari, & Seru. in 6. Aeneid. *In fano enim corpore aliæ est vinaciatum, in agro pigior*. Est hoc verò, quod Poëta, hanc sequitur, quod meritò laudat Scaliger.

^{3.} VIRIBVS VSIS.] Pro, vtimini vestris viribus, sit vobis vsus vestris in viribus. Græci, *ἀγνα επίνη*, nam *ἀγνα* *τούτη τὸ πῦρα*. Itaque, hic *vsus* nihil est aliud, ut etiam colligo ex Polluce lib. 9. quām *πρόγνωστος*, *πούς οὐτικέρας, οὐτικέρας*: & Seru. explicat per vocem opus.

^{4.} RAPIDIS MANIBVS.] Vt in festinatione. Sic supra, *rapit arma manu*; & coniungit cum manibus armam magistrum. Itaque quadrant in hunc locum verba Hippoc. lib. de Flatib. *τὸ γένος τῆς τετραγωνίας τοῦ πενταγωνίου*. Nam videlicet admouere manum operari est optimus magister docendi. Colum. lib. 1. Rei Rust. in artibus. *Uſus & experientia dominantur in artibus*.

^{5.} OCYVS.] Addidi explicans, *οκυς σόλιο*. Verissime: non enim verum plausibile illud Grammaticorum, comparans sumi propositio. Est hoc inuerte naturas vocum. Itaque in his mera est ellipsis. Sic *postea in hoc libro, grauior ne nimius avres vulneret, est*, Ellipsis in *cooperatio*, *grauior solito*: & in 5. comitis senioris *aceste*, non est, tensis; sed loquitur cum respectu aliorum. Et, cur Vechnerus in sua Hellenolexia infinitas ellipses agnoscentes hanc admittit? Nec verum est in Soph. *τοιούτοις*, explicandum *τοιούτοις*, sed aliquid subaudiatur, necesse est.

^{6.} FLVIT AS RIVIS.] Illustrare hunc locum Plin. potest cap. 8. lib. 34. ad finem, vbi meminit artis, quod ipse caldarium vocat, estque fusile as; & eo ait Cyprus ^{Caldarium}, ^{abundat}. Et credibile est, hoc affiniū a Vulcano, ut ea pars terræ, quæ sacra est Veneri, as daret ad arma conficienda in usum filii. Præterim cum as Cyprus seruiret fusionibus, quas in Virg. agnosces. Ait enim, *fluit as rivis*. Et profecto verissimum hoc est, additè Plinio, siusmodi as excoctum, purgatimque viuis formari in ductile & regulare. Quod certè Vulcanus præstat in hac armorum fabrica. As *as ductile*, quoque ductile in Claud. agnoscere Paneg. 2. Stil. vbi ad ductum Virg.

*Quæ non incides frerent? quæ flamma vacaret
Fabrilis? quæ non fuerent fornacibus era
Effigies ductura ruras?* —
Adludit & Paneg. 3. celebrans eiusdem liberalitatem, —
si solueret ignis

*Quæ dedit immanes vili pro pondere massas,
Argenti potiue lacus, & flumina fundi.*

^{7.} AVRI.] Locus notandus. Apud veteres non ita discriminata artes, ut apud nos. Qui nunc separati medici, ac chirurgi, olim coniuncti, quod alibi dicam. Sic etiam nunc separantur artifices fabri, qui ferrum cudent, & qui aurum poliunt, olim tamē eadē officinā inclusi. Ergo in officina Vulcani, etiam si hic ferrarius, non tamē materia omnis ferrea. Enīc aurum admistum ari, & ferro. Suprà Auram in quoque Cyclopes polibant auro. Egidem Palladis. officina Vulcani apud Ouid. (quod opus Vulcaei est) con-

IN VIII. AENEIDOS.

construitur auro, pyropo, argento, ebore. Claudiani locus de Nuptiis Hon. & Mar. nitidus est ad hanc rem.

^{8.} LEMNIUS HEC ETIAM GEMMIS EXFRUXT. & AURUM.

^{9.} ADMISCENS ARTEM PRETO GRAUBIUSQUE SINARIGDIS SUPPOSUIT CESAS HYACINTHUS RUPE COLUMNAS.

^{10.} BERYLLO PARES. & IASPIDE LUBRICA FURGUNT.

^{11.} LINIMA DEFECTUSQUE FOLIO CALCANT ABATES.

^{12.} APUD EUNDEA LIB. 2. RAP. IN RELIQUO ORNATU VENERIS, TUM

sudata marito

FIBULA PURPUREOS GEMMA SUSPENDIT AMULETUM.

^{13.} TERTULL. DE COR. LOQUENS DE PHERECEYDE: DAT PRIAPO & TANIAS IDEM, & ARIADNA FERTUM EX AURUM, & INDICIS GEMMIS. OULOCAMI OPUS, LIBERI MUNUS, POSIT & SYDUS. DE ARMIS Achill. EURIP. AUL. ΚΑΙΣΤΟΝ ΘΑΛΩΝ ΠΑΥΣΑΝΙΩΝ. LUBÆ ACHILL. ILIAD. 22. DICUNTUR ΖΕΥΣΑ, & ADDITUR AUCTOR B

^{14.} LIB. 4. IN PROMPTU SUNT. MANIL. LIB. 1. RAP. RECIPIT. & REDDIT RIPON. & DE LUNA, REDDIT, REPETIT. DE RE VIRG. LOCUS EST AUFON. IN MOSELLA, VBI SIC OPPONIT,

SIC VBI FABILES EXERCET SPIRITU IGNES.

ACCIPIT ALTERO COBIBIQUE FORAMINE VENTOS.

^{15.} TINGUNT AERA LACV.] EURIPID. IN HERCUL. ΘΑΛΩΝ ΕΙΣ ΧΕΡΙΒΑ ΛΕΙΦΕΙ: TORREM IN AQUAM INTINGERENT.

^{16.} LACV.] LUCRET. IMBREM NOMINAT, NAM DE LACUS DE FERRARIO,

STRIDIT, VBI IN GELIDIUM PROPERE DEMISIMUS IMBREM.

^{17.} CLAUD. 1. RAP. FLUMEN, CUM AIT,

NEC FLUMINE TANTO

INCOTTUM MADUIT LEFFA FORNACE METALLUM.

VBI CUM ALIO QUI LEGANT FLAMINE, LEGENDUM ESSE FLAMINE, EX HAC POETARUM CONFECTIONE, CLAUTERIUS MONET.

^{18.} A VIRG. OVID. 9. METAMORPH. LACUS, NAM,

CON QUONDAM LAMINA CANDENS

TINCTA LACU STRIDIT.

^{19.} PHILOSTRAT. HOS FERRARIÆ LACUS IN VIT. SOPHIST. VOCAT

ΤΗΣ ΕΠΙΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΑΥΓΗΝΟΥ: CALIDOS FONTEΣ.

ETENIM FRIGIDA CALIDIS APPPOSITA ACRIUS EXCITANT, & INDE FIT HAC INTINCTIO.

EST HAC DE RE PLUTARCH. LOCUS IN VITA POMP. ΡΕΩΝ ΚΑΙ ΠΕΙΓΑΡΙΟΝ ΣΩΣ ΧΑΛΙΔΟΣ ΝΟ ΠΕΙΓΑΡΙΟΝ ΣΩΣ ΧΑΛΙΔΟΣ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ: THASUS: ΕΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΙΚΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΜΕΤΑΛΛΑ ΦΙΕΡΑΝ ΛΙΓΑΝΙΑ ΣΩΣ ΧΑΛΙΔΟΣ ΤΟΥ ΑΘΗΝΕΙΟΥ.

^{20.} HERODOT. MUSA 7. LOQUENS DE MONTE PANGEO. ΕΝ ΤΟΥ ΖΕΥΣΟΥ, ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΟΥ ΜΕΤΑΛΛΑ: IN QO FUNDITUR ALIQUANDO ATHENIENSEM.

HERODOT. MUSA 7. LOQUENS DE MONTE PANGEO. EN TΟΥ ΖΕΥΣΟΥ, ΚΑΙ ΑΡΓΥΡΟΥ ΜΕΤΑΛΛΑ: IN QO FUNDITUR ALIQUANDO ATHENIENSEM.

STRIDIT, VBI GELIDIUM PROPERE DEMISIMUS IMBREM.

CETERUM A VICINO FERRARIÆ LACU CREDAMUS DICUTUM PLAUTO IN CISTELL. AQUAM FRIGIDAM SUBDOLÉ SUFFUNDUNT.

AQUAM FRIGIDAM SUBDOLÉ SUFFUNDUNT. AQUAM FRIGIDAM SUBDOLÉ SUFFUNDUNT.

QUO NOTAR MATUS & ACRIUS FIERI IRITAMEN IN INITIIS: GIDANI SUFFUNDERE, QUID FIT.

SI HINC QUOQUE ASPERGERE MALEDICTIS, DE CONUITANTIBUS: QUAIA FERRARIJ IGNEM EXCITANT, TANTUM VSI SPARFIONE, NON PLAENA AQUA, & IDEO SUFFUNDUNT, QOD VERBVS BUNN SIGNAT SPARFIONEM, NON PLAENAM FUSIONEM.

^{21.} GEMIT.] ITA VISILLA EXPLICATA. VT ENIHM HOM. GEMITUS DE

^{22.} ILIAD. TELA DICUNTUR ΣΩΛΙΑ ΣΥΦΡΙΟΣ, & GEMEBUNDAS.

^{23.} INANIMIS AD NOTANDUM IMPETUM, QUO EMISSA: & 8. ILIAD. DICTIT, IMPETUM.

^{24.} ΣΩΛΙΑ ΜΙΝΟΥ ΗΡΑΚΛΙΟΥ ΜΙΓΙΓΡΑΝΤ ΚΕΛΙ ΠΟΡΤΑ, AD MAGNUM STREPITUM INDICANDUM; SIC LATINI GEMO. VT HIC VIRG. & CLAUD. 2. EUTROP. MULTISQUE GEMINI INCENDIBUS ERA. ET

^{25.} 3. HON.

IGNIFLUISQUE GEMIT LIPIARE FUMOSA CAVERNIS.

ET CALLIMACH. DE FOLLIBUS VULCANI, ΒΑΡΙΟΥ ΣΩΛΙΑ ΣΥΦΡΙΟΣ.

GEMINI. HOS SIVE GEMITUS, SIVE STREPITUS CALLIMACH.

MIRIS EXAGERAT, LOQUENS DE SONITU MALLEORUM IN ANTIIS CYCLOPUM.

ΑΥΣ ΤΗΣ ΤΡΙΝΑΙΩΝ, ΣΙΝΑΙΩΝ ΕΩΣ ΤΗΣ ΥΑΕΤΩΝ

ΙΧΑΛΙ: ΜΕΓΑΛΙΝΩΝ ΤΗΣ ΒΟΙΩΝ ΕΩΣ ΚΥΠΡΟΥ ΟΥΤΕΙ.

DICIT, TOTALM INSONIISSE AD ICETUS MALLEORUM,

(nam de his loquitur) TOTALM TRINACIAM, SOLUM OMNE SICANORUM, ITALIAM VICINAM, CORFICAM QUOCQUE INSULAM.

^{26.} ILLI INTER SESE, &c.] HIC LOCUS INTEGR

HABETUR LIB. 4. GEORG. VBI LABOREM APUM, & ILLAM OF

FICINAM MELLIS COMPARAT VIRG. CUM FERRARIA CYCLOPUM DISCIPLINA.

^{27.} BRACHIA.] CYCLOPUM BRACHIA OPEROSA VOCAT

STAT. 1. THEB.

COMMENTARII.

224

In numeris.
Musicae
exordia.

18. IN NUMERVM.] Cum dicatur Pythagoras A ex fabrilius malleorum iestibus deprehendisse numerorum auspicio & musicæ, ut credebat Gentiles, sunt qui huius rei non nesciūt Poëtam putent, & hac vna vocula in numerum, sine ostentatione, ut asseveret, rem indicasse. In his est Iul. Scalib. 4. Poët. cap. 45. Quod trahendus Callimach. Hym. in Dian. quid de Cyclopi.

*Εὐθ οἶγε ταῖς πρᾶσαις αἰράπενοι ὑπὲρ ὄμοιον,
Η χαλκὸν ζεῦνται καρυβεῖ, θεῖον πρόνοιον
Αἰρολαδῆς τελετορεῖ, ἐπεὶ μέτη μεχθεῖσισι:
Cion illi malleis sublatis super humeros,
Aut as cadens ē camino, aut ferrum
Alterne ferientes, valide cūm laborarent.*

Vbi vocula αἴρονται respondet τῷ in numerum. Quam vocem de musica debere accipi satis aperui Eclog. 6. Nota etiam eadem vocula in numerum, indicari celeritatem in fabricando; nam tollebant brachia inter se in numerum, vt qui contendenter. Certe olim Numerios vocabant celeriter natos homines, quia numerò dicebatur fieri, quod celeriter fiebat. Inde etiam Dea Numeria. Ut verò hīc in numerum de laborantibus ad ferrariam, ita de laborantibus ad temos Ouid. Eleg. 1. lib. 4. Trist. Numeria

^a Hæc Pater Æoliis properat dum Lemnius oris,
455 Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma,
Et matutini volucrum sub culmine cantus.
^b Consurgit senior, tunicaque inducit artus,
Et Tyrrenha pedum circumdat vincula plantis.
Tum lateri, atque humeris Tegeæum subligat ensem,
460 Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.
^c Nec non & gemini custodes limine ab alto
Procedunt, gressumque canes comitantur herilem.
Hospitis Æneas sedem, & secreta petebat
Sermonum memor, & promissi muneris Heros.
^d Nec minus Æneas se matutinus agebat.
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.
Congressi iungunt dextræ, mediisque residunt
Ædibus, & licto tandem sermone fruuntur.
Rex prior hæc.

ARGUMENTVM.

Interim surgit Euander, induit se, & gladio cingitur, adsumt canes comites, it ad Æneam. Hie etiam surgit, conuenient ad sermonem, cum illis vna Pallas, atque Achates, ille Euandri, hic Ænea comes. Euander incipit.

EXPLICATIO.

^a VASI ex aequo opponit laborantem in insulis Vulcanum, & Heroem. Regem surgenrem ad labores: vt docearis Virgilianos Deos, atque Heroas laboribus addici, non legni luxuria defuerit. Deo verò Egandrum excitant, & lux, & volu-

Cres. Indicat hirundines ex circumstantia, nam sub culmine: potest & gallos, imò hos verius; & adhuc lusciniias, si velis, capias.

^b Discriminat indumentum Regis, cui tunica tégendis artibus: Thufsa sandalia pedibus; enis Academicus lateri, atque humeris: pelvis pantheræ, quæ demissa ab læuo humero torquebatur, reuocabatur: quæ in partem dexteram.

^c Eunt vna cum Rege canes duo ad custodiā corporis destinati. Ibat hoc apparatu ad eam partem axem, vbi Æneas hospitio accepatur, memor scilicet promissi auxiliij.

^d Pari cura surrexit Æneas stratis, in quibus relietus hesterna nocte. Conuenient in vnum Reges, cum Euandro Pallas, cum Ænea Achates, iungunt dexteræ, quod soleme in omni salutatione, sedent ad sermonem, Euander incipit in τῷ πρῶτῳ, nam senior. Illud, licto tandem sermone fruuntur, possit refere,

In numerum plesiū brachia versat aqua.
19. FORCIPES.] Preclarè Festus: *Forcipes dicuntur, Forcipis, quid bis firma, id est, calida capiuntur. Seru. Forcipes, qui mon. bis aliquid forbum tenemus, quasi forbipes, nam forbum est, calidum. Inde itaque firmum veteribus pro forbo, aut calido. Atque inde etiam formidans, id est, calidum. Festus: Exta, que danur, formida appellantur. Ita enim legendum iam censuit Scal. non, deforma. Ita certè est; nam & Cato (citante eodem Festo) ait: *De quodam adficio estas frigido, hyeme formido. Ilior. lib. 10. cap. 13. Forcipes, ex quod fornum capiant, que sunt fabrorum, fornum enim dixerum antiqui calidum. Addunt Seru. & Ifid. alij etiam, inde formo. Formosi vños dictos; excitant quippe isti amoris ignem. Cete de dicti.**

B run Hom. 18. Iliad. dat Vulcano πυραχη, quæ vox responderet Latinorum forcipi.

20. MASSAM.] Mūd̄p̄. Est enim μύδρος massæ Massa ferrari candelaria. Interpreti Eschyli μύδρος explicatur πενταρχίαν σύδρος: & μυδριστοῦ Ηφαίστου expōnitur χαλκίνει, quasi vox hæc propria sit ferrariae. Inde μύδρος, cuius lux extenuata, & obscura, intermixta penè & interextinctum ferrum. Valer. 2. Arg. 41. de re eadem, incusa sonitus mirabere massa. quo loco rem Poëta extulit flexu isto, fulmina Cyclops profubigit. Quod verbum à Nostro summis in Georg.

^a Hæc Pater Æoliis properat dum Lemnius oris,

455 Euandrum ex humili tecto lux suscitat alma,
Et matutini volucrum sub culmine cantus.

^b Consurgit senior, tunicaque inducit artus,
Et Tyrrenha pedum circumdat vincula plantis.

Tum lateri, atque humeris Tegeæum subligat ensem,

460 Demissa ab læua pantheræ terga retorquens.

^c Nec non & gemini custodes limine ab alto

Procedunt, gressumque canes comitantur herilem.

Hospitis Æneas sedem, & secreta petebat

Sermonum memor, & promissi muneris Heros.

^d Nec minus Æneas se matutinus agebat.

Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.

Congressi iungunt dextræ, mediisque residunt

Ædibus, & licto tandem sermone fruuntur.

Rex prior hæc.

^a cres. Indicat hirundines ex circumstantia, nam sub culmine: potest & gallos, imò hos verius; & adhuc lusciniias, si velis, capias.

^b Discriminat indumentum Regis, cui tunica tégendis artibus: Thufsa sandalia pedibus; enis Academicus lateri, atque humeris: pelvis pantheræ, quæ demissa ab læuo humero torquebatur, reuocabatur: quæ in partem dexteram.

^c Eunt vna cum Rege canes duo ad custodiā corporis destinati. Ibat hoc apparatu ad eam partem axem, vbi Æneas hospitio accepatur, memor scilicet promissi auxiliij.

^d Pari cura surrexit Æneas stratis, in quibus relietus hesterna nocte. Conuenient in vnum Reges, cum Euandro Pallas, cum Ænea Achates, iungunt dexteræ, quod soleme in omni salutatione, sedent ad sermonem, Euander incipit in τῷ πρῶτῳ, nam senior. Illud, licto tandem sermone fruuntur, possit refere,

A ferre, vel ad præterita noctis moram, quæ visa longior volentibus loqui de rebus magnis: vel ad sermonem, qui habitus secretò, tantum coram Pallante & Achate. Multa enim in hoc sermone, quæ non fuerunt audienda vniuersæ plebi hesterna dicitur.

NOTÆ.

Propero
actiue.
Festino
actiue.
Lemnus
Vulcanus.

1. HÆC DVM PROPERAT.] Ita Ennius, festinat diem. Neque his verbis neganda actio. Sed de hoc iam aliás. Sic Græci suo πρόσωπον.

2. LEMNIUS.] Huic nomini originem dedit fabula, quæ narrat Vulcanum è caelo à lunone precipitatum, à Lemniis suscepit fuisse.

3. EVANDRVM.] Nunquam eminentissimus Vates obliuiscitur sui. Antequam Æneas è lecto surgat, Euander surgit, qui senior. Sunt quippe senes somni parcissimi, quod ratio astruit, & hic Eurip. locus in Aulid. ibi enim senex famulus Agamemnonis,

*Μάλα τὸ γῆρας τύρδον εὔπνοια,
Καὶ ἐπ’ ὁφθαλμοῖς ἔχειν φέρειν:
Admodum senectus mea infornis est,
Et acumen est in oculis.*

4. HUMILI TECTO.] Quod sup. angusti tecti. Surgit verò Euander memor illius, quod longo ante tractu dixerat,

*Et lux cum primum terris se craftina reddet,
Auxilio laoris dimittam, opib[us]que iuuabo.*

5. LUX SVSCITAT ALMA.] Ita apud Stat. 3. Theb. Adrastrum iacentem in lecto

Lux mouet, ingenique iubent affigere cure.

Legendum fortasse monet. Redeo. Alia ratio in Hom. 2. Iliad. de surgente Agamemnone, scilicet vox diuina,

Ἐγένετο δέ τοι ὥπερ: Θεῖν δὲ μηροῦ μέφευτον δύρφα:

Surrexit ē somno: diuina enim ipsius circumfudit vox.

Itaque, potius Sophocli putandus est Noster hasisse, apud quem in Elect.

*Ως ηδὺνθη λεπτὸν δίλιτον στόλες
Εἶτα κανέντερον δρυῖσιν θεοῖς.*

Nam nobis iam splendidum Solis iubar

Excitat matutinos anium cantus.

Lux itaque excitat Euandrum ad colloquium, Adrastrum ad bellum, volucres ad cantum. Virgilij sententia confinis vox Græcorum, quibus Sol dicitur ἀλέτωρ, quod homines ἀλέτωρ, id est, sine lecto faciat. Notatque commodè Germ. vbi in Supplicib.

Eschyli dicitur, *Ζεὺς ὅρης τόνος εὐνὸν καλλίστετε, scribi ab interprete, Ζεὺς ὅρης, αὐτον Louis est δίλιτος, Solem. Ratio:*

quia ἤστιν οὐδέποτε ἀλέτωρ, excitat nos, ut gallus.

6. ET MATUTINI VOLVCRVM, &c.] Dixi hirundines indicari, quia Apul. 1. Flor. hirundinis cantus matutinus. & in Epig. ἰδειλάτης χελιδόνας. & Antipat. ὁροφῆς χελιδόνας φωνή. Quæ voces aperiunt cantum matutinum. Anacreon etiam in χελιδόνας queritur abripi sibi dulces somnos, & Bathyllum excitari earum ἵππος Λυτος φωνῆς. Sed non opus auditoribus, vbi audiuntur diligenter illarum cantus. Deinde vox (sub culmine) dicit nos quoque ad hirundines, quæ in Epig. dicuntur habitare ἀπομέλεια. & ab Oppian. 5. Hal. ἐπόροιο, &c. Quæ voces sunt de tectis domorum. Arnob. quoque lib. 6. hirundines circa ipsos adiunctorum thelos. Sed & hoc quoque oculis spectatur, nec opus auditoribus. Ego tamen inclino in gallos, duetus argumento

A dominulae Euandri, de qua humili tecto: & angusti fastigia tecti. Non enim hirundines se credunt tectis humillimis, & parum fastigiaris, quod ipsi cernunt oculi. Itaque, ut apud Theocrit. 11. 7. οὐδὲν τέλος, matutinus gallus, sic apud Virg. & Prop. Eleg. 3. lib. 4. gallos vocat auctores lucis. Sed me præsertim in hanc mentein ducit Soph. Scholiastes in Elect. qui illa verba, ἐπειδὴ μετ’ ὄρνιθας, institutus autem canus, accipiōt ἐπειδὴ τὸν αἰετοφόρον ὃδον, matutinus galorum canticulus. Nam propriæ gallus dicitus ἀλέτωρ, quod nos à lecto exciter. Inde & Simocatta lib. 2. Hist. cap. 18. οὐδὲ τὸν ἀνθρώπον τὸν ἀριστονερον, id est, sub matutinos autem strepitus. Quibus verbis νεαροὶ ξεχωριστοί intelligit gallos; ut etiam Ouid. 2. Fast.

Iam dederat cantus lucis pronuntius ales.

Et Virg. Ipse in Moreto:

Excubitorque diem cantus predixerat ales.

Quibus in locis νεαροὶ ξεχωριστοί intelliguntur. Et non posse esse hirundines effici potest. Nam Æneas inveniente vere ad Italianam appulit, ut habetur in 7. & sequenti aestate profecitus est ad Euandrum, ut claram ex circumstantiis; nam Æneas in ripa gelida, & sub dio somnos carpebat, cum illi apparuit Tyberis. Non enim, nisi in aestate, se huic loco ad somnos crederet. Ad rem. Cum hirundines primo vere aduentent, initio aestate abeant, intelligi illæ nequeunt. Posit demum, qui velit, capere lusciniias; nam Euandri domulca in ipso erat penè agro, & circa Tyberim, & verò in luco, vbi istæ auiculae. Iuuat etymon; nam vnicula lusciniarum nota est tempus matutinum. Isid. *Lusciniæ nomen inde nomen signifit*, Lusciniæ etyma quodd cantu suo significare solet diei surgentis exornum, quasi mon. *Lucinia*. Et Theoc. lib. 7. hanc autem inducit ad matutinam excitationem, quæ ἐν τυπωνη βέτη τειζενειναύσι, τριναβατηρι δεση σφινeta. Et Cic. in Progn.

Et matutinos exercet acredula canus.

Est verò acredula eadem quæ lusciniæ. Has nobis Acredua. moras, etiam si in re tenui, Lector condonet.

D 7. TUNICAQVE INDVCITVR ARTVS.] Homerus de surgente Agamemnone 2. Iliad. μαλακεῖν τὸν χτηνῶντα & de surgente Telemacho lib. 2. Odyss. εἰμαλακεῖν τὸν χτηνῶντα & de surgente Penthesilea Cal. lib.

1. ἀμφ’ ὄμοισιν ἐδύνετο τειζενειναύσι. Lege Magium lib. 3. Mīscel. cap. 3. vbi ex hoc Virgilij loco, ex duplice Ho-

Tibialibus meri, ex duplice Suetonij, differit de viu tibialium veteres canegato veteribus. Quod ex his locis Magius elicit, alij ex Quint. lib. 11. cap. 3. alij ex Agellio lib. 13.

cap. 20. Quin hoc referre possit consuetudinem illam, qua supplices genua tangebant, ut quæ nuda;

ita enim efficacior affectus. Nec leue argumentum sumi potest ex iconibus Imperatorum; visuntur enim absque femoralibus perpetua pictorum & statuariorum confessione. Nolui agitare hanc qua-

stionem contentus indicasse loca, quæ alij obseruantur, quæ ego. Scias hīc, cū plurima Homeriloca representata, tum imprimitis locum lib. 10. Iliad. vbi Agamemnon surgit aliis dormientibus, tunicam induit, ligat calcenos, circumdat sibi pellem leonis;

idem facit Menelaus, itaque fratrem congressurus, inuenit, fedet, loquuntur. Tu cetera νεαρα τετταρά.

8. TYRRHENAE PEDVM, &c.] Recurrat & hoc imitatio. Homer. qui de suo duce 1. Iliad.

Παντὶ διατεταρσοῦσιν ἐδύνετο τειζενειναύσι. Quem versus repetit etiam de Telemacho. & item de Agamemnone lib. 10. id est,

Ligauit sub pedibus teneris pulchra calceamenta. Sipha

COMMENTARII

^d Non longè hinc est Agylla vrbis in Hetruria, antiquissima quidem, quam Lydi olim in Italianam coloni profecti Imperij sui sedem constituerunt. Itaque meolius dictum cum respectu ad coloniam. Iungo, quondam insidit, non, quondam gens praelata; nam & tunc quidem viri bello fortes.

Contigit rerum successu, ut sunt humana omnia, Mezentium eius vrbis principatum obtinere, secundum quidem & insolentem.

Digreditur ad Mezentij saeculam narrandum. Solebat ille viuis corporibus mortua coniungere, componens manus manibus, ora oribus: vt ita miseri diro illo complexu, & longa morte cruciati perirent, sicut toti ac tubo fluidi. Annon lacrymas post tot facula Maro excitat? Quem enim legentem non percult miser iste, ac dirus complexus, non quidem ad solatium, sed ad dolorem?

NOTÆ.

^a MAXIME.] Non dubium, quin militatis virtus signetur; nam haec superlatio non tam à Latinis fontibus manat, quam à Greco, in quo μάχης est pugna, bellicosus, & μαχίμως, bellissimus.

^b LOCORUM SIMILITUDO.] Blanditus locus Manil. lib. 1. vbi loquens in gratiam Caesarum ait, viham Troiam imperaturam, immo verò iam imperare, cum Græcia prematur fatis Troiae, atque Asiae. Versus sunt.

Quot post excidium Troie sunt errata Regna?
Quot capi populi? quales fortuna per orbem
Seruitum, imperiumque tridit, variegat reverent
Troianos sineres? quantumque oblia refonit
Imperium? fatis Aeneam Græcia prefa est.

^c PRINCEPS IN PUGNA TERRANDUS.] In omnibus pugnis haec est cura, ut Princeps semper in columnis euadat; eo enim viuo reliquarum rerum iactura refarciri posse existimatur, & in pristinam dignitatem resurgere. Luius ad Augustum ita loquitur apud Xiphilin. σολεύει ρόπο σθ, καὶ αὐτὸν τὸ τρίπον ἐφέξει, δενδρὸν δὲ τὸ παστίθε, ἐπὶ μὲν γένεσι, συρπολεμέν: te ſoffite & iſſi regno: si quid mali accidat, (quod abſit) tecum una pereo.

^d CLAVDIMVR AMNI.] In 10. claudit nos obice pontus. Et amni pro amne, antiqui enim sic finiebant hos casus, quod iam alibi.

^e MVRVM CIRCVMSONAT ARMIS.] Est hoc, quod 10. Rutuli portis circim omnibus instant.

^f INGENITES POPVLOS.] Dictum hoc propter duodecim Lucumones, id est, Reges, quos Tufia habuit, Seru. interpretatur.

^g OSTENTAT.] Ita & de fortunain 2.

— quaque ostendit se dextra, sequamur.

^h AFFERS.] Vt in 7. Æneid.
Confilio hanc omnes, animisque volentibus urbem
Afferimur, pulsi Regnis, que maxima quondam.

ⁱ AGYLLA VRBS.] Vrbem Agyllam dicunt etiam Ceretanam. Sed quia Agylla nomen vrbis antiquum, ideo saxo fundata venit, nam postea Cere. De transmigratione Lydorum in Italianam, iam.

^j BARBARORVM VIS IN VIRIBUS.] Quippe homo barbarus. Ammian. lib. 17. Barbaris esse omne ius in viribus affuerit.

^k EFFERUM, ID EST, CRUENTUM.] Reſſe Seru. interpretatur cruentaria. Est enim vnicū ferarum nota, cædes. Ergo, quia præcessit cædes, ideo facta effera, vt inſtar ferarum. Et quidem Plutar. in Catone, loquens de Rego Euincere, ἀλλα φύσει τὸ ζῶν ὁ βασιλεὺς, Καρνοφόρος: Animal hoc, quod Rex diciunt, carnivorum est natu-

A. QUOD à feris peti, clarum. Intelligit vero Cato Tyrannos eo nomine.

^l 11. CAPITI, &c.] Imprecari hostibus, qua Hostilis accidenter mala, mos tritus. Demosth. 4. Phil. 2. imprecari malum. (bui) οὐτοὶ ξενοῖσι: qui (Dij) illum perdant. Eschyl. in Prometh.

Δλεθίσθαι δέ τοι εἰς τὴν ἡγεμονίαν:

Ita ergo hostes meos gestientes videamus:

Eleætra apud Soph. 6. οὐτοὶ οὐρανοὶ διότε: Sic percuti, illa qui geſſit. Priamus apud Hom. 22. Iliad. optans ma-

lum Achilli,

αὐτοὶ θεῖστοι φίλοι τούτοιον ἔχετε,

Οὐτοὶ έργοι, τεράχιοι εἴ τινες καὶ γένεται εἰσιν;

— viuam Diis charus tunnū effet.

Quantum mihi, cito cum canes & vultures vorarent.

^m 12. CAPITI.] In hanc partem hominis, vt in principiis dirigebantur imprecações. Sic Greco, εἰς περιφέλη, forma proverbiali. Iosephus cap. 2. lib. 1. Bell. Iudaic. φέρει πυρεθέσι, περιφέλη, disperere as impium caput. Nazianz. Carm. 50.

λυσμένους περιφέλης ήτοι βίᾳ αὐτοῖς:

Vita hec contingat capiibus hostiis.

Et esse proverbialem formam fatis indicat Cic. ad Attic. lib. 8. Multa mala cum dixisset suo capiti, ut aiunt.

Addo etiam hanc formam præcipue esse poëticam, quod astro ex Attiano cap. 13. lib. 2. Var. Hist.

ἐποιεῖ μῆνος ἡ Μαρτινὸς ἡ περιφέλη η δικη, τὰ δὲ δὲν τὸ τριητὸν, οὐν τῇ έποντι περιφέλη, η τη δὲ γυναικός, η μὲν καὶ τῇ τῇ πάτερος περιφέλη: Μαρτινὸς igitur non immeritam pacem dependit, inexta Poetarum illud, sio ipsius, uxorisque, & liberorum capiibus.

ⁿ 13. MORTVA QVINETIA M, &c.] Auditio Virgiliorum, & crudelitatem Mezentij, possis ita cum Manilio lib. 2.

Ah, quanta est scelerum moles per scula cuncta!

Vsurpa etiam illud Claud. 2. Rap.

— quid vina ſepulchris

Admifces?

Verè dixit Plutar. in vita Cicer. ἢντεν ἀνθρώποις θνεῖται

δεινοὶ ἀγωγοὶ οὐκέται πάθει τοιούτων: Nullum est Homine nullum animal ſequitur hominem, ſi cum libidine habeat potestatem.

Sed ingredior in viam: Abominandi huius supplicij

sparis mentio in auctoribus. Clemens in Protrept.

Mortuis vi-

non longè ab initio: Maligna enim & serpens bellua

(daemon) oculus perstringens redigit in feruntrem, & in genus sup-

bodiernam usque diem horines affigit Barbarorum riu, ut

mibi videatur, puniens, qui dicuntur cadaveribus alligare

capinos, donec cum ipsis quoque purgescant. Graeca necel-

faria, & verpi, τές αὐχελάτες συνδεῖ λέγει σόφασιν,

ην αὐτοῖς τοιούτων οὐεραπων. Hunc ad locum notat Her-

uetus, morem istum tractum à Scythis, qui ita sole-

bant ſauire. Sed nescio, an dici ita queat: immo ve-

rò ab ipsis Hetruscis. Credo itaque Heruetum falli. Herruci

Nam hoc supplicium hascit verè in Hetruria, ne-

quie aliunde aſcitem est. Illud Clementis, Barbaro-

rum riu, Graecè habetur, βαρβαροῦ. Atqui Italia di-

cata est olim Barbaria. Festus illud Plaut. Hera in

Barbaria, quod dixisse dicitur liberta sua patrona, vapula

Papyria; explicat ex Sisinnio, in Barbaria, eft, in Ita-

lia. Plautus idem Mostell. Non hoc pulisphagus opifex

opera facit Barbarus, eft Italus. Plutar. εἰς παρα. ait Ia-

num fixissæ fedes inter Barbaros, vbi de Italis loqui-

Hoc, vt certum, probare omitto. De his itaque

Barbaris, id est, Italis Hetruscis capiendus Clemens.

Nam Valer. lib. 9. cap. 2. vbi loquitur de crudelitate

ita scribit. At ne Hetrisci quidem parum feroce in pena

excogitanda, qui viuorum corpora cadaveribus adverfa

adversis alligata, atque conſtricta, ita ut singula membrorum

partes singulis effent accommodate, abſcere ſimil patibulan-

IN VIII. ÆNEIDOS.

^o οὐτοὶ ζωὴ παῖς, ac moris tortores. Vides, vt non foliū Hetrucis artibut supplicium hoc, ſed dicat, εἰ illis excogitat. Capitolinus etiam cum reſpetu rapuum ad Mezentium, qui Hetruscus, loquitur, cānūt ait de Imperat. Macino: Reddidi etiam Mezentij ſupplicium, quid ille viuos mortis illigabat, & ad mortem cogebat hæc rabi confitit. Nam, quod ait Heruet, allucere ab Historicis illud de Scythis, neque ipſi ſuppliciat aliquem, neque nos hacenū in eis incidunt. Huc etiam pertinet fragmentum Tullij in Hortensio, quod legiū apud S. Augustinū lib. 4. contra Pelagianos. Omitto præcedētia, quæ ad rē, hæc ſunt: Simili nos affectus effe ſupplicio, aīque eos qui quondam, cum in prediō Hetruscis mārūs incidunt, crudelitate excogitata necabuntur: quoniam corpora viua cum mortuis, aduersi adūcuntur, quoniam aprissimū colligabatur: ita noſtrū animos corporibus copulatos, ut viuos cum mortuis effe coniunctos. Ille libet ſuppliari ab uno Tullio rem totam Maronem hauſile, ut etiam Vale-rium. Absolui rem, & vagor tantillū in gratiam eruditiorum. Ab hac crudelitate non abit illa Perforum, de qua iam Plutar. & Zonaras, apud quos mifer mactandus ita ſcapulis duabus commiſſis in cludebatur, ut excrementis vefice, & alii vermicantibus miferè abſumeretur mortuorum rabi. Hoc genus ſupplicij ſcapulissimum diccatur. Pat quoque illa aliorum crudelitas, qui viuos homines defodiant, donantes illos mortuorum ſepulchrī. Multos hoc feciſſe, certum. Mihi nūc in oculis Plutar. in Pelopida, qui de Alexandro Phœraorum Tyranno: Λοιπός μὲν ἀνθρώποις περιφέλη, η παρηγ. Tiberius mortem vocabat leue ſupplicium, & maturitatem in moriendo grātiam; quare mori valēti vis aibit viuendi, ait Sueton. cap. 61. Cui affi- nile illud Sophoc. Elec. εἰς θεοὺς ιχθύους, non triste est mori, ſed eum, qui mori cupit, non poſſe confequi. Eurip. Hippolyt. dixit

Tacit. qd Ad ne p̄as Στρατεύεται εἰς οὐσιαζεῖ:
Festinata mors grāta homini infeli.

Mors festi-
nata, grāta
est.

Quintil. Declam. 305. ita ait: Non licet tibi gladium

ſupra cernices diu tenere, non licet ingulo necem admouere

lente: occide vel ſtātim; vel, ſi differre potes, miſerere.

^p At fessi tandem ciues infanda furentem

490 Armati circumſiunt ipſumque, domūque:

Obtruncant ſocios, ignem ad fastigia iadant.

^q Ille inter cædes, Rutulorum elaphus in agros

Confugere, & Turni defendier hospitis armis.

^r Ergo omnis furiis surrexit Hetruria iustis,

Regem ad ſupplicium præſenti Marte reposcunt.

^s His ego te Ænea ductorem millibus addam:

Toto namque fremunt condensæ littore puppes,

Signaque ferre iubent, retinet longatus aruspex

Fata canens: ο Μαءονια delecta iuuentus,

500 Flos veterum, virtusque virūm, quos iustus in hostem

Fert dolor, & merita accendit. Mezentius ira;

Nulli fas Italū tantam ſubiungere gentem:

Externos optate duces. Tum Hetrusca refedit

Hoc acies campo, monitis exterrita Diuūm.

^t D moluntur, fugit ipſe ad Turnum, volunt ciues bello illum per-
sequi, reiñet illos aruspex, qui ait fatis statutum, ut illi ex-
terni duci imperium fecuti bello Mozentium aggrediantur,
non aliter.

V EXPLI

EXPLICATIO.

PRÆCESSERAT Mezentij scutaria, inclūs, furor. Ergo, Agyllæ vrbis ciues non ferentes furentem hominem, illius Regiam armati inuadunt, flammis iniiciunt, socios interficiunt.

Ille tum fuga elabitur, ad Rutulos, & Turnum confugit, hospitium arma precaturus. Hic debet Letitor verbum aliquod subandire, vel interpretari more historico hac ratione. Confugiebat ad agros Rutulorum, defendebatur armis Turni hospitis. Est defendier poëticum, pro, defendi. & hoc pro, defendebatur.

Non contenti ciues, neque adhuc tota Heturia Mezentij fuga, decennunt hominem bello persequi, si possent interficere. Hoc enim norat illud, repositum ad supplicium.

His tot millibus, eorumque nauibus, que in Mezentium fremunt, & bellum contra illum poscant, duktor tu eris à Aenea; nam ire in hostem cùm vellent, illos aruspex retinuit, dicens esse praeditum à fatis, ut iuri in bellum auspicio & dum etum externi ducis sequerentur. Quo oraculo illi exterriti ceſſarunt quidem tunc à bello, sed acies adhuc in campo ſedē parata ad iter, si extēnum ducem habeat.

NOTÆ.

I. AT FESSI TANDEM CIVES, &c.] Fessi videlicet acerbitate suppliciorum, que narrata: idco illius Imperium diurnum esse non potuit. Salust. epistola illa ad C. Cesarem de ordinanda Repub. Evidē ego cuncta Imperia crudelia, magis acerba, quam diurna arbitror. De Iugurtha idem: fatigati Regis suppliciis.

2. INFANDA.] Notat enormia supplicia. Est autem maxima aks Tyrannorum (inquit Aristot. lib. 5. Polit. cap. II.) μηρά φροντίς τες ἀρχομένες, ut ciues gerant spiritus humiles. Ratio illius, οὐδεὶς γὰρ αὐτὸν φύεται, nam, qui abieciō est animo, nemini infidus fruenter. Hanc autem rem Tyranni vnicè confunduntur suppliciis. Fit enim, ut ciues affecti suppliciis seruilibus, abieciō se gerant. Inde à Dione Chrysost. Orat. 1. de Regno, non solum πάτερ, id est, crudelitas, inducitur socia Tyrannidis, sed etiam φέρει, id est, commedia. Nam supplicia, tum acerba, tum contumeliosa iuiani Tyrannidem.

3. OBTRVNCANT SOCIOS.] Non dubium, quin eminentissimus Poëta attingat faciem illam rationem expugnandi Tyranni, quæ fit diminutione virium. Si enim prius illos opprimas, qui sunt fidi, & socij Tyranni, non dubium, quin facilius illum possis opprimere. Abundant exempla. Deinde in verbo (obtruncant) agnosce genus victorie clare, cùm viatos E victor cedit ad satietatem, reficiente nemine. Cùm enim sit obtruncatio, repræsentatur cædes illa, quæ fit pecorum modo, ut loquuntur Cart. lib. 3. & Veget. cap. 20. lib. 1. Cum maxime dedecore trucidantur, vi peccudes. Graeci hoc οφέλει, & διαφέλει in magnis viatoris.

4. CONFUGERE.] Monet Seru. inuerti historiam, do historiā nam potius ad Mezentium Turnus confugit. Forfæſte, quia scriptum à Liu. lib. 1. Turnus, Rutulique difſi rebus ad florentes Harricorum opes, Mezentiumque

A eorum Regem configurunt, qui Cerc opulento iure oppido imperitiam iam inde ab initio minime letis nata origine vrbis, &c. Ceterum, si queris similem historiam, lego Albert. Krantum lib. 6. Hist. Vandal. cap. 3. vbi Bulgari Regem suum annihi sunt interficie, nisi ille lugelatus Constantinopolim se reciperet.

5. IVSTIS.] Et statim, quos iugis in hostem iugis dolor, feri dolor, & adhuc, merita accedit Mezentius ira. Itaque idem, iugis furie, iugis dolor, merita ira. Et quidem Aristotel. lib. 1. Polit. cap. 10. inter modos soluenda Tyrannidis illum adhibet, qui fit ex ira ciuitum conflata ex inuidia Principis. Graeca omittit ut obvia, & in illo, & in Germ. qui aduocat. Latinè ita: Impref- Tyrranidis foliūs die fium in corpūs Principū, aliis in principiatum. Et quidem, quo in corpūs Principū ortū habent ex contine- foliūs ratio.

C um multa autem genera sūi contumeliarum, unum quodque iram communet. Qui verò irascuntur, ut plurimum inuidunt alium, accepta iniuria vescendo causā. Expreſſa his mens Virgilij. Indignissimis suppliciis, & usque ad contumeliam Mezentius ciues afficerat, iniuste ciues irascuntur ad vescendam iniuriam. Itaque inuolant in ipsum corpus, id est, in ipsum Principe.

6. REGEM AD SUPPLICIUM, &c.] Ad hanc partem Stat. 5. Theb.

fremit impisi plebes
Sonibus accensis flumis, faciniſque reposunt.

7. PRÆSENTI MARTE.] Videclaret, dum calent Diligenza animi, ne furor tepeſcat, & langueſcat ardor. Est hæc virtus magna militari virtutum. Ammian. lib. 17. in re si- mili: statim, ne alacritas intepesceret pugnatorum. Iulius magnus tractandi militum dux; Civilis milites suos conquisitare ante iter confectum vetuit, quia videlicet ardebat desiderio pugnae. Pompeius quoque statim, moram nullam ad inseguendum intulit.

8. ADDAM.] Quia iam habebant Tarchontem ducem. Illud signa ferre, tria est formula. De aruspice ait, longaus, ut argumento ætatis (ait Scru.) rem probet.

9. RETINET ARVSPEX FATA CANENS.] Cum superstitione plurimum in Etruscis dominaretur, tum maximè erat illius usus, cum refrananda Superstitione esset multitudo. Nam vulgus aliter non continebatur. Inde ab aruspice Virgiliano confitum mendacium Deorum. Opporuntus est Polyb. locus lib. 6. Omitto Graecā, ut multa. Latine sic loquitur: Nulla re èquè præstare ceteris populis Romanos arbitror, ac opinione illa, quæ de Diis habent. Atque adeò, quæ res apud reliquias mortales usus verius, ea ipsa continere Romanam Rempub. mili videtur: superstitionem dico. Nam quod merito multi mirentur, usque eo apud hos superstitione in maius est exaggerata. & cum in privatam hominum vitam, tum in publica confusione inducta, ut non queat magis. Quod equidem multiudinis causâ factum ab illis existimo. Enim si ex solis sapientibus confitui posset Respub. esset fortasse tamen illud genus non necessarium: nunc, cum omnis multiudine sui leuis, plena illicitarum cupiditatum, ira effuet precipiti. & ad vim iracundia impellatur, hoc restat, ut terroribus nec manifestis. & eiusmodi terribilibus segmentis vulgi cobibetur.

10. MÆONIA.] Quia Lydi, qui Heturiam tenerunt, ex Lydia, Mæonia, & prouinciis aliis conflati sunt.

11. FLOS VETERVM.] Signar filios, qui à bonis, & bellicosis parentibus. Itaque, quamvis magnos duces possis nominare florem sui ævi. Sed hic Poëta strictius adhuc pro iuuentute, quæ verè ætatis flo. Ita verus inscriptio in agro Veronensi, FLO- uentute.

IN VIII. ÆNEIDOS.

indicatur iuuentute. Signarissimè Liu. lib. 8. Prima A fons in acri florem iuuenum pubescens ad militiam habebat. vbi non solum iuuenum, sed pubescens, ab flore pubertatis. Et lib. 32. flos Achaeorum iuuenit. Pind. Od. 13. Olymp. Apis ætē vñor vñas æxua: Mars floret iuuenum pernicioſis præliis. In his vides florem cum iuuentute. Quin Demades apud Athen.

Ver de adeo lib. 3. vocat adolescentes ver citatatis, ait enim, r̄s

lescentibus: οἱ περὶ τὴν σήμην. Sed cùm Poëta dicat flos veterum vñrum, notans, natos esse à bellicosis parentibus (mitti- to aliam posse esse sententiam) posset compingi cō- munis locus de libertis, qui similes parentibus, reui- ſcēt in eis maiorum claritate: sed tantum addu- eo Julianum Cesarem in Misopogone, qui non dif- simili comparatione rem explicat, videlicet à plan- tis, ut Virg. à floribus. Ita enim protes similes parentibus, οἱ περὶ τὴν σήμην εἰσὶ οἱ περὶ τὸν πόλεμον, οἱ περὶ τὸν πόλεμον, quemadmodum in plantis versimi- le est diffundi qualitates quā latifimē.

12. IVSTVS DOLOR.] Illi, quos iusto odio pro- sequimur, dici Graecis ξεποικίτες ex Plutarch. Germ. notat, sicut ex Aeschilo εἰς συγγρ., bene odisse. Loquuntur sic Gentiles: nullum enim iustum odium. Sed de iusto dolore Poëta accipit. Notam nostram. Cùm iugis dolor dicatur Iure consultis, is dolor, quem mar- ritus ex adulterio vxoris capit, ut liquidum ex verbis Papiniani istis: Diuus Pius in hac verba rescripsit Apollonio, ei, qui uxorem suam in adulterio deprehensam occidiſſe se non negat, ultimum supplicium remitti potest. Difficillimum enim est, iugis dolorē temperare. Quia voce vñs etiam ad rem eandem Tacit. Quid ergo, si Poëta inuuat hoc genus contumelias illatum à Mezen- tio maritis plurimis. Credi hoc potest; nam Princeps fæsus, est citam libidinosus, quod docent exempla

13. NVLLI FAS ITALO, &c.] Applaudithuic locorum si-

loco ille lib. 7. vbi etiam fata canunt, externo gene- militudo. ro iungendam Lauiniam, ut hīc externo duci com- mittendum exercitum.

14. SVBIVNGERE.] Locutio ducta à bobus. Sic Subinges subinges bones, quibus opponuntur iniuges, qui nun- bones, quam sub iugo.

15. OPTATE.] Eo significato, quo in 1. Pars opta- Opto, pro

re locum tēlo. Itaque non capio optare, pro exoptare, sed adopto.

Dici porr̄d optiones, illos, qui adiutores Optiones. i-

B dabunt centurionibus, quod ab aliis optarentur, milites ad-

id est, adoptarentur, notum iam labore doctissimo- turionum. Cuiacij, Turnebi, Lipsij, Bisciolæ, qui loca Festi,

& Taciti producunt, & corrigitur.

16. HETRVSCA RESEDIT HOC ACES CAM-

PO.] Est hoc omnino, quod Thucyd. lib. 4. κατα-

λαύρες χαῖτος ὅπλασιον κατατάξαπλου: occupato loco

idoneo acie instruta quiescentes.

17. RESEDIT.] Ut pugnatura & parata ad bel- Resideo, ver-

um. Iulius 3. Civil. Ad alabragum confedit Pompeius, bū milita-

Castra enim dicuntur confidere. Itaque militare ver-

bum. Lucan. lib. 6. infedit castris. Eurip. Supplement. Infideio, -

παρ' ὁπλοῖς ἡρῷοι: in armis sedens. Sed Virgil. non, Scđo.

confedit, sed redit, quia, surrexerat furis iugis. Sic Ca-

pitol. in Pertin. in templo Concordia redit: quia pre-

cesserat illius ē castris ad Senatum itio.

505 **a** Ipſe Oratores ad me, Regnique coronam.

Cum sceptro misit, mandatque insignia Tarchon,

Succedam castris, Tyrrhenaque Regna capessam.

b Sed mihi tarda gelu, ſæclisque effeta ſenectus

Inuidet Imperium, ſeræq; ad fortia vires.

510 **c** Gnatum exhortarer, ni miſtuſ matre Sabella,

Hinc partem patriæ traheret. **d** Tu cuius & annis,

Et generi fatum indulget, quem Numina poſcunt,

Ingredere ô Teucrūm, atque Italūm fortissime duc tor.

d Hunc tibi præterea ſpes, & ſolatia noſtri,

Pallanta adiungam: ſub te tolerare magiſtro

Militiam, & graue Martis opus, tua cernere facta

Aſſueſcat, primis & te miretur ab annis.

e Arcades huic equites bis centum, robora pubis

Lecta, dabo: totidemque ſuo tibi nomine Pallas.

C

ARGUMENTVM.

a Audito oraculo, Thusci Imperium deferunt ad Euandrum, qui nec ſe proprie ſenectuem, nec filium proprie matrem genū ap̄os declarat, ac proprie ex mente oraculi Imperium illud Aenea mandandum, quem Pallas ſequitur cum equis quatuor centum.

Corda in Aeneid. tom. 2.

b Dicit

EXPLICATIO.

C V M dixisset oraculum exterно duci com- mittendum exercitum, Thusci Euandrum, ut externum, inuitant ad Imperium, praesertim Tarchon, qui illis praerat: & inuitant quidem missis corona, sceptro, insignibus.

V 2

b Dicit se non potuisse accipere, quia iam efficiens, lassisque viribus praesentem. Sed neque filium Pallantem, quia maternum genus ducebat a Sabiniis, quod contra oraculum, nam ea parte iam non extenus. Est hic *patria*, Italia; dicit enim Pallantem trahere a matre partem Italiam, nam mater Sabella erat, ac propterea deludi oraculum. Itaque *putativa* opponit extenu.

c Conuerit se ad Aeneam, atque illum debere praeferi Tusco militi, tum quia in viro annorum, quod sibi non contingit; tum quia extenus, quod non Pallanti. Itaque *annis* dictum propter Euanndrum; generi propter Pallantem, & ideo, *quem Numina posunt*.

d Cum preficere exercitui non possim Pallantem, potero comitem tibi adiungere, ut te magistrum in bello habeat, tibi affuseat, te admittatur.

e Dabo illi equites ducentos validos, & lectos ex iunture: ille a se rotidem; ac proinde omnes erunt quatuor centum. Ergo promittuntur Aeneae Hetruria milites, quos ducebant Tarchon: naues multæ, quæ erant in portu; denum equites quater centum. Hac est summa auxilij.

NOTÆ.

Regal deferendi ad alios mos. 1. **REGNIQUE CORONAM, &c.**] Satis indicat Poëta morem quo corona, sceptrum, & Regia alia insignia ad eum deferebantur, qui invitabatur ad Regnum, vt illis tanquam pignoribus fides habetur. Firmant morem hunc, qui Regnum ad Abdoluminum derulerunt apud Curt. lib. 4. qui hoc faciunt ostentant Regie vestis insignibus, & post pauca, innotescunt purpura aurique distincta; vt illo velut in pignore crederet. Apud Simocattam Mauricius successor Tiberij paratur ad accipiendum Imperium induit purplem lib. 1. cap. 1. vt etiam apud Albert. Krant. lib. 1. Hilt. Vand. cap. 17. Pribilauus rusticus nudatis vestibus pro Regia dignitate induitur. Apud eundem lib. 2. cap. 36. Imperator Otto II. creaturam de nouo Regem Polonorum, iubet afferri sceptrum, coronam, Regalia alia insignia. Apud eundem lib. 3. cap. 11. Henricus IV. coronam mirrit duci Bohemorum, quem de nouo Regem crebat.

2. **CORONAM.**] Carol. Pasch. lib. 9. c. 1. *coronam* in hoc Virg. loco accipi pro diademate, solitum enim diadema vocare etiam coronas.

Sceptra Regum ex oleastro. 3. **SCEPTRO.**] Sceptra Regum fieri olim ex oleastro Paschal. monuit lib. 6. de Cor. cap. 19. Sed, ex duetu argumenti, quo vitur, non facis video illud allucere. Quid, quod in Poëtis obvia Sceptra ebne, & acorna?

4. **INSIGNIA.**] Purpuram capio, quæ insigne dignitatis Regiae. Sed hoc alijs itaque tria militi, coronam, sceptrum, purpuras.

Tarchonis historia, & 5. **TARCHON.**] Hic est Tarchon ille, cuius ministerio visus ad urbium structionem Tyrrenus is, qui a se Tyrrenianum nominavit. De quo Tyrrenus Strab. lib. 5. καὶ οὐδὲν τὸν τετράνθρωπον θεόν, διάστητος Ταρχονος: condidit urbes duodecim, visus prefecto Tarchonem. Itaque in expeditione nobilissima, qua Lydi, dacte Tyrreni in Italiam appulerunt, credibile secundum locum fuisse Tarchonem. Atque adeo ex pœtria historiarum locutus Poëta, cum hunc præ alias nominavit Lydonum præfectum. Addit Strab. de hoc Tarchonte, ἡ δέ τοι πάντων σύνεστι πολὺ πε-
Prudentia.

A, εἰδος μοδῶν: quem à puero canum fuisse fabulanur propter prudentiam. Idioplum de codem, & Cycno Troiano Eustath. scribit in lib. 2. Iliad. ὅτι σφίνξ εγγέτη Τυρρηνος Ταρχονος, νεγκι Τροιανος Κύνος τολμεῖ εἰς γένετος φρυγίαν. Itaque, quamvis Strabo, & Grexi alii nominent Tarchonem, Virgilius Tarchonem, ut appareret ex locis aliis, tamen esse cundem liquidum ex ductu historiarum. Nisi quis inde astrua in Virgilio legendum, Tarchonem.

6. **SYGCCA M CASTRIS.**] Quadrant in hunc Locorum exclusum quæ loquitur Mithridates apud Iustin. similitudo. lib. 38. de Lydia, atque Ionia, *quas non expugnatum eum, sed posse.* Sic Euander inuitabatur, non ad bellum, sed ad possessionem. Nec abludit illud Iuuj

B lib. 23. *Efferiam animos Sardorum esse diuinus: Imperij, nihil deesse ulius, quām antōrem, ad quem deficeret.* Ne abeat inobseruatum præceptum politicum, sed aui aurei, non huuius: aui (inquam) illius, de quo Iustin. lib. 1. *Reges ad fastigium huuius dignitatis, non ambitio popularis, sed specula inter bonos moderata prouochebat.* Hoe legis in Virgilio, apud quemad Euanndrum spectat virtutis hominem Imperium deferrut, ipso non ambiente.

7. **SED MIHI TARD A GELV, &c.**] Cum comparet Euander etatem suam senilem cum viro annorum Aenea, videatur proculdubio adumbratus locus Imitatio. Pindari Od. 4. Pyth. Ait itaque Pelias ad Iasonem. αλλὰ οὐδὲν μὲν τραχὺν μέν, οὐδὲν μέντης αὐτοπολεῖται, οὐδὲν ἀνθεῖται οὐδὲν μέντης αὐτοπολεῖται. Sed iam me circumdat pars aetas senilis: ferue verè flos puberitatis tuae. Et Pindaro quidem hæsit Valer. Arg. apud quem Pelias post decantata senectutem suam, *Si mihi que quondam vires, &c.* subiicit loquens cum Iasonem,

Tu, cui iam curas, viginti, animique viriles, &c. 1. *docim, & pecoris Nephelai vellera Graio Redde tholo, ac tanis temet dignare periclis.* Sed & excursui Poëtico similem Taciti locum anni maduerto. Vides enim vt Euander excusat se senem à Regno, & Pallantem iuuenem, deferatque ad Aeneam, qui in bona arate, & media. Ergo Tacit. de Tiberio. *Hec & de Armenia apud Pares diffinit, nec posse motu Orientem nisi Germanici sapientia componi; nam suam etatem vertere, Drusus nondum satis adoleuisse.* Ut hīc tarda senectus, ita Sen. Rhet. Controu. 7. Ego senectute immobilis, & vincere simillimus.

8. **GELV.**] Scitè hoc in nota senectutem. Patrocles apud Stob. Serm. 115. vocat senectutem *βίσ* Gela de senectute.

9. **CORONAM.**] Carol. Pasch. lib. 9. c. 1. *coronam* in hoc Virg. loco accipi pro diademate, solitu-

D demum decepiti. Denum de-
capiens. Sceptra Regum fieri olim ex oleastro Paschal. monuit lib. 6. de Cor. cap. 19. Sed, ex duetu argumenti, quo vitur, non facis video illud allucere. Quid, quod in Poëtis obvia Sceptra ebne, & acorna?

10. **INSIGNIA.**] Purpuram capio, quæ insigne dignitatis Regiae. Sed hoc alijs itaque tria militi, coronam, sceptrum, purpuras.

11. **SÆCTIS.**] Accipio primam Seruij explicatio-

nem, qui seculum explicat de spatio triginta annorum, duobus hoc argumento. Tres illas attates, aut tria saecula, qua de Nestore omnes predican, & Sæculum est spatiū tri-
Prudentia. Imprimis Tullius in Catone Maiore. & Horat. Od. 9. lib. 2. ter anno senectus. & ante omnes Hom. lib. 1. rum. Iliad.

Iliad. nonaginta anni sunt, explicatore Plutarcho. A plæ que adhibui. Sed redeo ad laborem commentandi.

10. **EFFOETA SENECTVS.**] Est hoc, quod Senectus Attius in Epinaulimach. *Exstingue hoc corpus mibi annis puror.*

11. **SENECTVS INVIDET IMPERIVM.**] Ita apud Principes Herodian. lib. 2. Pertinax inducitur *γῆρας αὔξε-* Senectus non vulgo in commentandi *triplēx senectus diuīs apud Galen.* lib. de Conseru. valet. cap. 12. Dicit enim Seneces esse, aut *ἀρχέρεται, ερυθρα*: qualē senectutem Charonti dat Vates, quasi penē viridem, & accedente ad annos iuuentutis. Hunc printum gradum in Priamo capio, qui ab Hom. Iliad. 22. & 24. constituitur *εἴη γῆρας οὐκέτε, in senectute limine.* & in Sophista quodam apud Philistrat. lib. 2. qui cum esset εὐγένος ὑπ' ἀλινίας, granis etate, tamen habebat *ράλλεν* explicat solutionem sénium. Ab eadem imbecillitate vidi in Graco quodam dici sénem *αὔξετος*. Aristot. Probl. 30. *σεῖτε* vocat, vt etiam 2. Rhet. cap. 13. *πρωτεύειν τὸ γῆρας τὴν σεῖτα: senectus viam aperit timidati.* Quæ fermè reperit in Probl. loco adducto, *πρωτεύειν τὸ γῆρας*. De Scipione Africano Liu. lib. 38. *in iuuentu bella assidue gesta, cum senectu res quoque desforere.* Nam, vt ait Sen. in fur.

Potest multa virius opera laxari solet.

12. **SERÆ QUE AD FORTIA VIRES.**] De hoc langore senectutis Sophronius apud Stob. *γῆρας παραβεβαῖνει.* Marcor enim comitatur res tabidas. Cui accinit Aristot. qui per verbum *μαραρεῖς* incommo- da.

13. **SENECTUS INFERMIUS.**] Ita apud Sophronius. Plutar. de Mario iam sene. *τοῦ γῆρας τὸ παρετεῖν* explicat solutionem sénium. Ab eadem imbecillitate vidi in Graco quodam dici sénem *αὔξετος*. Aristot. Probl. 30. *σεῖτε* vocat, vt etiam 2. Rhet. cap. 13. *πρωτεύειν τὸ γῆρας τὴν σεῖτα: senectus viam aperit timidati.* Quæ fermè reperit in Probl. loco adducto, *πρωτεύειν τὸ γῆρας*. De Scipione Africano Liu. lib. 38. *in iuuentu bella assidue gesta, cum senectu res quoque desforere.* Nam, vt ait Sen. in fur.

Membra trementia senectute, & robur inuiditum. Seras istas vires Graci nominant *γῆρας αὐτοπολεῖται, σεῖτα*. Seræ vires. *εἰδένει, πορεύεται, μακριά, ταχέα, πολεύει: extingue sene-* nectutem stremitatem illam, auge ardorem. Eurip. in Hercul.

14. **MISTY S MATRE SABELLA.**] Tale illud Si- Mistus matre. don. Paneg. Anthem. vbi de Ricimere, tre.

In Regnum duo Regna vocant, nam patre Sæcius, A genitrix Geres.

15. **PARTEM PATRIÆ.**] Sidon. epist. 21. lib. 4. Pars patriæ. ad Asprum, cum premisit, *Fledam pater ibi, maueri, Arverna est, exempli Maronis, à quo hanc Pallan-* tis duplicitem originem adducit, ita absolvit: *Ecce habes magnum maximo auctore (Virgilio) documentum, quid patris pars computanda sit & regio materna.*

16. **QVM NVMINA POSCVNT.**] Sup. suis huc Poterū fati- te pofcentibus afferit.

17. **INCREDERE.**] Verbum militare, & in quo Ingredi, ferocia atque ostentatio. Val. 1. Arg. de Iasonem, verbum militare.

Hoc quibus ingreditur fatis, qui genibus horrer Pergul.

Et lib. 2. de taurō victore, qualis per pascua victor.

Ingreditur, tum colla tumens, tum colfior armis. Sic & Lucan; lib. 2. premisit Caesaris ferocitate,

Ingreditur pulsatuum statione vacantem. Quis nescit de Marte Gradino? Quis non illud Procedunt ista è maiestate Poëtarum, qui plenihoc locatio-

fatu. Inde Basil. Seleucensis lib. 1. vite Teclæ. Corda in Eneid. tom. 2.

COMMENTARI

7.vbi de lorica Domitiani,
Texuit immurem lubricus unguis apri.

A ne cogar dare me arbitrum inter Turnebum, & Lipsum.

- ^a Fama volat paruam subito vulgata per urbem,
555 Ocyus ire equites Tyrrheni ad littora Regis.
^b Vota metu duplicant matres, propiusque pericolo
It timor, & maior Martis iam appetet imago.
^c Tum Pater Euandrus dextram complexus euntis
Haret, inexpletum lacrymans, ac talia fatur.
^d O mihi præteritos referat si Iuppiter annos:
Qualis eram, cum primam aciem Prænestine sub ipsa
Straui, scutorumque incendi viator aceruos:
Et Regem hac Heriluni dextra sub Tartara misi,
Nascenti cui tres animas Feronia mater
(Horendum dictu) dederat: terna arma mouenda,
Ter letho sternendus erat: cui tum tamen omnes
Abstulit haec animas dextra, & totidem exuit armis.
^e Non ego nunc dulci amplexu diuellerer vsquam
Nate tuo: neque fruitimo Mezentius vñquam
570 Huic capiti insultans, tot ferro saua dedisler
Funera, tam multis viduasset ciuibus urbem.
^f At vos ô Superi, & Diuûm te Maxime Rector
Iuppiter, Arcadij quofo miserefcite Regis,
Et patrias audite preces. Si Numinia vestra
575 Incoluem Pallanta mihi, si fata referuant:
Si visurus eum viuo, & venturus in vnum,
Vitam oro: patiar quemuis durare laborem.
^g Sin aliquem infandum casum fortuna minaris,
Nunc nunc ô liceat crudelem abrumpere vitam,
580 Dum curæ ambiguæ, dum spes incerta futuri:
^h Dum te chare puer, mca fera, & sola voluptas
Complexu tenco, grauior ne nuntius aures
Vulneret. i. Hæc genitor digressu mœsta supemo
Fundebat: famuli collapsum in tecta ferebant.

ARGUMENTVM.

^a Adebet iam tempus profectionis, timent matres suis libe-
ris, & vni Euander Pallanti suo, qui etiam in eius com-
plexu, & cum lacrymis multa ad illum, & ad Deos fundit.
Ad illum, oportet vives pribitas, quibus conficit Herilum:
eas enim si vives haberet, non natum mitteret contra Me-
zentium, potens ipse ad suam vindictam. Ad Deos, oportet
vitam, si visurus est Pallantem redumentem viuum: si mor-
tuum, mortem. Collabitur senex in exitu sermonis, non iam
sui potens pra dolore.

EXPLICATIO.

^a SPARSIT subito fama profectionem ad Regem
Tyrrhenum, id est, Tarchontem: cämque
ocrys fere, quam quis putaret.

^b Incipit metus ab imbecillo sexu, nam iam tum
matres vota suscipiunt pro liberis: quippe maior timo-
r ab instanti iam periculo. Et quidem ad natu-
ram metus explicandam nihil aptius istis, maior
Martis iam appetet imago, vbi gestuosa omnia, &
signissima.

^c Expirat ista Tragicum quidpiam. Neque verò
Euander dextram solum nati complectitur, sed pe-
tus quoque, nam hæret: & hoc cum lacrymis, hisque
inexplilibus; nam quod solarium abeunte natu-
r. Fateor hærcere me in expedienda hac sententia.
Nam completi dextram, non ita liquidum. Posset
versus ita legi.

Tum Pater Euandrus dextra complexus eunti
Hæret.

vt sit: hæret eunti nato complexus illum dextra.
Sed nihil muto, nam defendi vulgata lectio po-
test.

^d Quid verò senex ad natum? Optat præteritos
utmos iuuentus, virtutemque illam, qua Præne-
stino

IN VIII. ÆNEIDOS.

stino bello Herilum interfecit, cui triplex anima ab A
matte Feronia, ac proinde terna arma, & ideo tripli-
ci letho vastandus. Neque hoc solum, sed aciem
hostium ante ipsam urbem prostrauit, & corum cly-
peos incendit. Vedit iam Seru. Euandrum in inter-
fecto Herilo adspire ad Herculem, qui interfecit
Geryonem triplicem. Pergit. Has tot animas, haec
tot arma vna haec manus abstulit. Quo facto quid
gloriosius? Historia, quam attingit, breuiter haec
est. Venientem ex Arcadia in Italiam Euandrum
conatus est repellere Herilus Rex Prænestinorum.
Sed bellum habuit exitum quem gloriosè prædicat
Euander.

^e Concludit ex dictis. Si essem his viribus, qui-
bus tunc, non à te nunc duplenter, quippe Mezen-
tium interfecisset, neque esset necesse, ut tu hinc
pergeres resistendis illius conatibus, quibus mihi
insultat, & ciues morti dedit, urbem exitio.

^f Haec tenus ad natum: se iam ad Deos, & Iouem
imprimis conuerterit; à quo petit incolumen vitam,
si natus rediturs incolumen & cum victoria: tunc
enam durare in vita optat, & laborem quemuis sub-
ire, etiam si extrema lenectute oppressus. Illud, ven-
turus in vnum, est, futurus vna cum nato, conuentu-
rus illum.

^g Relictis Diis, se conuerterit ad Fortunam, qua
plurimum in bello dominatur, cämque obtestatur,
si minorit mortem Pallanti, in fe, quoque faciat,
dum adhuc in ambiguo res est, & ipse incertus futu-
ri successus.

^h Mouent plurimum apostrophæ. Precessit du-
plex, vna ad Deos, altera ad Fortunam, en tertiā
iam ad natum. Est enim totus hic sermo *ad. Æn. viii.*
Quid verò ad illum? Opto mori, dum te hinc viuum
tenco meo complexu, & superficies sis mihi, priu-
quæ me grauissimus nuntius de morte tua inuadat.
Nam tu mihi *voluntas*, & *sola*, & *ser. i.* Ideo *sola*, quia
nulla alia Euandro proles. *Sera*, quia susceptus in se-
nectute.

ⁱ Hoc quasi diuinans Virgilius. Fuit sane gref-
fus hic supremus, quia supremus congressus, nun-
quam enim vidi deinde viuum filium. Vide verò
non solum pulcherrimum *Æn. viii.*, sed modum optimi-
mum finiendarum querelarum. Finiuntur enim Eu-
andri extasi, quæ hominē præ dolore inuasit. Nota
etiam decorum aliud. In tanto patris luetu nihil
loquitur filius. Nam quid ille loqueretur, quod
non frigidum post tantum patris ardorem? Lasciu-
rit hinc vulgaris Poëta, & Pallanta respondentem
faceret: & fortasse Æneam se interponentem, vt
omnia essent ridicula.

NOTÆ.

¹. FAMA VOLAT.] Græcius quispiam, & *æn. viii.*
Volatus de *duo dæmones qñ pñm.* Sed plus est volat. Stat. 3. Theb. ame-
fama. uolat. Vide quæ iam 4. *Æncid.*

². Duplicant.] Non signat duo vota, sed mul-
ta, id est, multiplicant. Nam quod Horat. Od. 6. lib.
1. dixit *duplicis Vtyssei*, eo versu,

Duplices.
Duplex Vtyssei.
Nec cursus duplices per mare Vtyssei,
sic legendum, non duplices, hoc (inquam) Hom. *re-
lætæm*, & *æn. viii.*: vt iam duplex Horatij, non
sit *svæla*, sed *æn. viii.* Ita Sidon. epist. 7. lib. 1.
Vota facimus, preces, supplicationesque geminamus, id est,
multiplicamus. Cum Propert. Eleg. 8. lib. 1. scri-
pit,

Corda in Æneid. tom. 2.

^o *O viram hyberne duplicantur tempora brume,*
non tam duplacent brumam optat, quam longam, &
perpetuam, vt nunquam Cynthia nauigaret. Cùm
Eurip. in Rheo ita opponit,

φύλα τὴν τελευτὴν αγένειαν σταλαῖς πέροιν' αὐτην:
Amo verum semper dicere, neque duplex sum natus,
non tam de duplice capiendus, quam de multiplici,
quia veritati multa opponuntur, omnia scilicet, quæ
contra illam. A Virg. Prudentius Hym. 12. 54. 59.

Mox recurrit, duplante vota.

³. M A T R E S.] Quibus scilicet est odio bellum feminarum
propter metum liberorum. Sallust. Catil. *Ad lucu-
metus in-
liores, quibus pro magnitudine belli timor insolitus inceferat,* gruente bel-
afflictare se, manus supplices ad colum tendere, miserari
parvulos liberos, rogari, omnia patere, &c. Apud Valer.
lib. 1. abeuntibus Principibus ad Colchicam expe-
ditionem *incresum murum geminus.*

⁴ PROPIVSQVE PERICLO IN TIMOR.] Tractat Timor de
locum ictum Aristot. cap. 5. lib. 2. Rhet. vbi ait, non malo proximi-
mo, *τοῦ φεινοῦ, ὃς τε μίλλειν, hec, que non longè, sed proximè*
apparet, ut futura sim. Nam *τὰ πέριστροφά τε φεινοῦ,*
que longè admodum non meruuntur, & inf. δι γένει φεινοῦ
ό φεινον, propè apparet, quod metuitur. Indò ait, illud esse
verum periculum, cum res metuenda est in proximi-
mo, *ταῦτα τὰ μὲν μερικά, φοβεροὶ φλεγοτελεῖς.* Soph. in
Antig.

Φεινον γένει φεινον οἱ Σπαρτῖνοι, τούτοις φέλαιζε.
Ιδού τὸν εἰρωπατο τὸ βίαιον:

Nam & audaces fugium, quando propè

Iam mortem vident. —
De Alexandro Curt. lib. 3. *Ceterū;* ut soli fieri, cùm
ultimi discriminis tempus aduentat, in felicitatem versa-
fiducia est. Quia videlicet videlicet tantum unam su-
perficie noctem, que tanti discriminis moratur euentum.
Claudian. Bell. Get. *proprie periclo omnibus attinuit.*
Ammian. lib. 25. *pallescentem morte propinquā Ma-
chameum.*

⁵. IT TIMOR.] Optimè premisit metum timori.
Dixerat, *Vota metu duplicant matres, iam vt augeat,*
propinquè periclo it timor. Metus quippe de re longin-
qua, timor de propinqua. Inde metus spei, timor *metus vii*
gaudio opponitur. Videlicet malum absens absenti tur-
bono, malum præsens præsenti bono. Mortales om-
nes mortem metuunt, quocunque ætatis gradu: ti-
men illam vni fenes, vt propiores. Enarrator De-
most. in 5. Philipp. *δίδε δι μηδενων κατομένων, τρο-
δων δι μετουνδον μεσσιν, sed qui expectat.* Nam
*δίδε δι μελο absentie, respondetque metini: sicut φό-
βος de malo præsente, & respondet timori.* Inde apud
Soph. Elect. præsente iam interfectorum Egysthi, *τρο-
φειν;* Sen. Rhet. Cont. 16. *Sunt qui casta timeant, sunt
qui cicaricibus suis gaudent.* Vides, vt gaudio, quod
bonum est præsens, opponat timorem.

⁶. MAIOR MARTIS IAM APPARET IMAGO.]
Præclarè. Sumit fermo ab histrionibus personatis.
Imago nihil est aliud, quam simulacrum & specieis
rei, non res vera. Stat. 6. Theb.

Vibratique frictis valistellantis imago.

Nihil enim sub aquis cœlestis est, etiam si ibi imago
apparet. Græcè dicas *εἰδος*, & *εἰδοντες*: Latinè *for-
mam*, seu *formulam*, explicatore Tertulliano lib. de
idol. cap. 3. ita enim ille. *Omnis formula, vel forma
idolum se dici expedit.* Ad rem. Latua, seu persone hi-
strionum inanis sunt intus, dieiunctaque imagines,
& quadam phasimata. Et de his proprii verbum ap-
pareo. Nam verbi huius vñsus plurimus est in scenis, & verbum hi-
strio gesuatum verbum dictum ab Iul. Scal. Ac pro-
ficio, inde appareat imago, est, obiicitur falsus quidam terror:

X & ad

Initio.

4. QVALIS, VBI, &c.] Locus clarus Hom.lib.5. A philosophiam. Ait prius: *Venus in celo habet unam propriam stellam, que oriens Luciferum; occidens Vesperum facit. Habet etiam duas alias, unam in signo Tauri, & unam in Septentrione. Inde etiam venus esse dicitur Veneris.*

Ast' ἐν κέρασι τε, γὰρ ἀστέρος εἶδε μάτερ τὸν;
Ἄστρῳ δὲ τούτῳ ἔνεπεν τὸν, ὃς εἶδε μάτερ τὸν;
Δευτέρῳ τε περφάντος λεπτόντος ὄπεντο:
Lucebat εἰς γαλεῖque, & στονοὶ οὐδεσσοῦσσι ignis
Stella australi simili, qua maxime
Splendide lucet longa in Oceano.

Ommitio comparatione Scaligeri, & adiuto eiusdem locum alium lib.22.vbi de Achille,

Οἴσθι δέ την μὲν ἀσπρὸν ρύθμον, ἀνελγόντος
Εὔοσμος τὸν κάπαντας ἐνεπέντε τὸν τοῦτο:
Ωραῖας αυτῆς στέλλα οὐτοῦτον αστέρα νεφελά.
Hesperus, qua pulcherrima in celo stet stella.

Sunt & alia in Homer. loca paria, quae pratermittit, sed non Poëtas alios, qui gloriam hinc quaesierunt, quos visum non relinqueret; nam hic locus propriè imitationis est. Est vero pulchrum spectaculum certe plures certantes de gloria ingenij. Ergo Nonn. lib.26.Dionys.

Οἰσθι τοῖς Βασιλίσκαις μετέπειπεν, οὐ μέλος ἀσπρῶν
Αἴθρα φανερὸν ἀμφιλαχτοῦ τοῦτον οὐδεποτέ,
Εὔοσμος τὸν εὐρέωντας τοῦτον τοῦτον.

Ego non dubitauerim (parcent Homeri manes) versus hos Nonni preferre loco premissis ex Iliad. 22. Loquitur Nonnus de duce quodam Indorum,

Ωραῖας τοῦτον Belingibus imperabat, tanquam medium
astrorum
Et hebetem illustrans splendicat Hesperis stella,

Hesperus nuntius caliginis futuri, ac lumen relinquentis. C Pind. Od. 3. Pyth. 2. Ep. 1. Parvus in luce, & tenuis est per uirgo φόβον & inebrium stellae coeli splendidi illi lumen venient. Sic & ab Apoll. lib.1. Tyndarides dicitur αὐτὸν τὸν φόβον & τὴν οὐρανον. Orest. apud Soph. Elec. 1. asper οὐδὲ μάτερ. De Argon. Apollon. lib.1. παινοὶ δέ τε οὐδὲ οὐδὲ de Iason, φρενῷ δέ τοι. Aristid. in Panathen. ἡ πάνταν αὐτὸν δέ τοι. Eurip. Hippolytum vocat παρόπατον αὐτόν. Pentheilea ab Calabro comparatur fulgentissima Aurora. Germanico lib.1. Epig. dantur αὐτὸν. Sed ne Gracis tantum obstrepam, adiungo Latinos. Claud. de Bell. Get.

Ωραῖας syderis instar
Emicuit Stiliconis apex.

Et i. Rap. de pulchritudine trium Dearum,
— diuinum semina gressu
Claruit, augurium qualis latentes in orbem
Præcepit sanguineo delabitur igne cometes.

Sen. de Hippolyto,
Hec illa facies igne sydereo mictans.
Iterum infistens Virgiliæ luci,
Qualis est primas referens tenebras
Nuntia noctis, modo lotus undis
Hesperus: pulsus iterum tenebris
Lucifer idem.

Ouid. lib.2. Pont. Eleg. 3.
Sugit Iulio inuenis cognomine dignus,
Qualis ab Eoī Lucifer ortus aquis.

Mitto Ammianum lib.1. Ennodium Orat. 4. Clodianum 2. Eutrop. qui vo carunt sydera, primus Iulianum, alter Firmium, tertius Stiliconem.

5. OCEANI PEREVVS LVCIFER VNDA.] Iulius Scaliger: *Teligit antiquorum opinionem, qui dicabant humore ali syderum splendorem: iccirco Luciferum perfundit unda. Sed de hac re iam ego 1. Aeneid. Vide & Bifciol. lib.1. Subs. cap. 7. Propertius Elegia prima libri quarti.*

Lotus & Hesperia quid Capricornus aqua?

6. QVEM VENVS ANTE ALIOS, &c.] Respetum quandam agnoscit Scruius, Scaliger optimam

Philosophia
Virgilii

convertit oculos, animoisque, cum ad magnum nobilèmque aut virtute, aut fortuna boitem cunem Considem profiquuntur. Contrahit enim non offici modo cura, sed etiam studium phe-
naculi, ut videam dicem suam, cuius imperia, consilioque summam Remp. tuendam permiserunt. Libat rem can- dem lib.45. abeunte Paulo ad bellum; & lib.2. abe-
tibus Fabiis. Ceterum excusui poëtico similia mul-
ta Poëtarum loca. Statij 5.Syl.

Locorum fi-
miludo.

Cen super Egaus hyernes abeuntis amici
Vela sequar, spectanteque ratem iam coloss ab altis
Rupibus, atque oculis longo querar aere vinci.

Et lib.4.Theb.

— tandem reliqui

Stant in puppe tan: fugientia carbasa vise

Dulce sequi, patrīisque dolent crebrescere ventos.

Et lib.5.

Proscimur vise, donec laissuit euntes

Lux oculos. —

Similiter 2.Achill.

— oculisque in carbasi fixis

Ib. it. & ipsa frēsum, & propīum iam sola videbat.

Sil.lib.3.

— abripitur diuīsa marito.

Herem intenti vultus, & litora feruant.

Ouidij loca quatuor prætereo, apud quem Oenone

est summo loco spectat abeunte Paridem, Laodo-
mia Proteſilaum, Ariadna Thœleum, Hypsipyle Iaso-
nem; in quibus omnibus varij affectus. Locutionem

præter indicatos arripiuit Auctōr Paneg. Constant.

non solum oculis sequi, sed, &c.

12. PVLEVEREAM NYDEM.] De pulucre nubem di-
xere Silius lib.3.

Incita pulucream campo trahit ungula nubem.

Idem lib.14. omitto. Claud. Bell. Get. Pulueris ambi-
guam nubem. Quintil. Declam. 315. in illa mube pulucri.

Isti à Lucret. qui lib. 5. Pulueris exhalat nebula. Et

omnes adhuc ab Hom. qui 23. Iliad. de pulucre ex-
citato ab equis, & τετράποδοι. ut uerba. ut procel-
la. Et procellam dixit, vt etiam Soph. in Elec. 1. οὐδὲ τὸν

πολεμον, equestrēm procellam, loquens de cursu equo-
rum. Ostentabundè admodum Stat. 4. Thebaid. de

Fert se campi per curula, letaque prætra.

Nubes de
pulucre.

— attionis testorum ex culmine summo

Prospectant matres. —

Idem lib.7.

— trepidi tamē agmine matres

Concedunt muros, inde arma nitentia natū,

Eriformidando monstrant sub casside patres.

Lib. etiam 3.

At nuptiæ exanimis, puerisque, agrique parentes

Manibus effusi per plana, per ardua passim,

Quisque juas audi ad lacrymas miserabile currunt.

D Idem lib.11. mirifice,

Cumta madem lacrymis, & ab omni plangitur arce:

Hinc queſti vixisse senes: hinc petore nudo

Stant matres, paruisque vetani attendere natos.

Eadem conquestio apud Valer. i. Arg. vbi abeun-
tibus Argonautis, fiant litora matres. Eadem apud O-
uid. 11. Metamorph. vbi loquitur de Alcyone, eius

viro abeunte. Affectum istum repræsentat Sidon.

epist. lib.3. *Quem te, quantūque super omnis etas, ordo,*

sixus de semiritis murorum aggeribus conficabatur. Et Ho-

rat. Od. 2. lib.3.

Illum ex menibus hoſtīcīs

Matrona bellantis Tyranni.

Capiet affectum horum Poëtarum, qui expendat il-
lud Horat. Od. 1. lib. 1. bellaque matribus detestata. &

E illud ciuilem Od. 16. Epod. *Parentib[us]que abdominatus*

Annibal. Sunt vero matres nuptæ; istæ enim bellum

deteſtantur tum coniugum, tum liberorum causā.

11. OCULISQUE SE QVNTVNTVR.] Non minùs ista ad

excitandum affectum. Repræsentatus etiam Roma-

nus concursus in se simili, quo ciuitas illa hoc veluti

at spacio sequebatur abeunte in bellum. Huius

rei egregius est locus apud Litium lib.42.vbi abeun-

te ad bellum Licinio Confuse, ita: *Semper quidem ea*

Imperato abeuntib[us]que abdominatus

comuer mos.

A Hippomedopte cuncte ad bellum. —
 — umbrisque immane volvunti
 Implet agros, longoque attollit pulucre c. t. impum.
 13. QUADRUPEDANTE PVTREM, &c.] Plautus
 Captiu. Qui adueuntur quadrupedant cruciani came-
 ria. Hinc verbum quadruped. ac. Sed & inteniri qui-
 do. Quadrupedes, pro, quadrupedes, alij iam notarunt. Sed iam
 ad exornationem Poëtae. Equorum flammatum ar- Locorum si-
 dorem melius ex versu hoc Virgiliano agnolco, militudo.
 quam ex multis Statij lib.8.

Quid mirum caluisse viros? flammantur in boitem
 Cornupedes, niueoque rigam soli putria nimbo.
 Idem lib.12.

Rita gemis tellus, virides gravis unguli, c. t. impum
 Attent, innumeris peditumque, equitumque ceteris
 Exspirat proritis ager.

B Claud. cum fastu 2. Ruff.
 Proceri imbelli sonipes hostiles Orontem.

Cum languore Silius lib.6.

Cornæa gramineum persulfans unguli c. t. impum.
 Parvi, & maiore etiā demissione in locis alii. Silium, & alios sepe adduco, non vt dignos, qui cum Virg. conferantur, sed vt in eis videtas Itodium, quo annuli ad suum Principem, & ita aslirgas ad parem gloriam illorum; nam hanc de Virgilio nemo speret. Minu-
 tulos hos Poëtas vide ut Horat. superet Epod. 16.

— vrbem

Eques sonante verberabu vngula.

14. CAMPVM.] Obseruo (si hoc est aliquid) reuelo
 à Poëta induci hanc vocem post mentionem equorum. Itaque equi campum quatunt. Reuelo hoc, in-

Campus in-
 quam. Nam καπρὸν vocem esse Siculorum, & ea si-
 gnificari i. n. d. o. quer, iam Scal. animaduerit. Inde & clare.

καπρὸν flexus est equorum circa metas. Plato in Theateto dixit, i. n. d. o. εἰς τετράποδον, Σαρπίτων εἰς λόρνος: Equites ad campum prouocas, Socratem ad ser-
 mones. Quod dictum forma Proterbij; nam equi campo gaudent. Tibull. lib. 4. equum rigos porcurere
 campus. Cui adiungit Paseratius Ennium, quide equo,

Ostentabundè admodum Stat. 4. Thebaid. de

Fert se campi per curula, letaque prætra.

600 Est ingens gelidum lucus prope Cæritis aminem
 Relligione patrum late sacer: vnde colles
 Inclusere caui, & nigra nemus abiete citigunt.

Syluano fama est veteres sacras Pelasgos
 Aruorum, pecorisque Deo, lucumque, diemque,
 Qui primi finis aliquando habuere Latinos.

b Haud procul hinc Tarcho, & Tyrrheni tuta tenebant
 Castra locis: celsaque omnis de colle videri

Iam poterat legio, & latis tendebat in aruis.
 Huc pater Aeneas, & bello lecta iuuentus

Succedunt, fessi, & equos, & corpora curant.

D Iles inclusus, & refertus densitate arborum. Erat vero
 fama, Græcos, qui primi ad Italiam appulerunt, patriæ propria religione imbuitos, consecrassæ Syluano
 suo, Deo artiorum, ac pecoris lucum istum, diem
 etiam solemnem, in quo eius sacra peragerentur.

b Non longè ab hoc luco Tarcho stationem ha-
 bebat in summo colle, qui inuitus natura: Aeneas
 appulit cum suo agmine ad lucum, ut ita coniuncti
 essent exercitus. Habita hic cura militum &
 equorum. In explicandis his versibus fecerunt sum-
 ductum

X 4

EXPLICATIO.

IVTA a minne Cæretanum lucus erat, sacreque
 maiorum religione. Erat hic lucus, & intra col-

ductum poëticum, nam Seru. variè se implicat.

A Quia munetur te Priape, & te Pater
Syluane tutor sinuum.

Et in Epist. *Syluanum latte piabunt*. In quibus ex vicinitate syluarum, & pecoris sunt sacra huic Deo, & pyris, & lacte. Ab his longè arua. Itaque, si in Virg. *legas arorum*, nescio an tibi commodum aliquod testimonium alluceat, quo possis lectionem istam defendere.

6. D I F M.] Ex Gentilium sacris, qui suis Diis dies facabant ad illorum celebritates. Quin hic mos sequenti anno transiit ad Imperatores, ita ut *Natalitia Gentilium* illorum natalitia colerentur cum vacatione rerum & negotiorum. Possimus existimare facrum Ecclesie ritum, que Santos colit, dicato illis die, traditum ab Gentilibus, ut multa alia.

B 7. Q Y I P R I M I F I N E S , &c.] Pelasgorum errores, bella, victorias, aduentum in Italiam multis persequitur Dionys. lib. 1. vbi & vrbes nominat ab illis ortas.

8. C E L S O Q U E O M N I S D E C O L L E V I D E R I , &c.] Explicui de colle, qui esset prope lucum, qui collis latus esse poterat, & capienda legioni idoneus. Hoc enim deo docet duetus poëticus. Ad hunc certe modum Stat. 5. Theb.

*Tunc viridis latè lucus inga celsi Minerue
Propter, opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
Mons premit, & gemina perount caligine Soles.*

9. T E N D E B A T .] Ut in 2. hic seruus tendebat Achille.

10. H Y C P A T E R A Æ N E A S .] Non absimilis locus Nonni lib. 24.

— ἐναντίον τοῦ λαζαρου,
Καὶ πλιστές μίζεντες ἐπέρα δάμα σάρων θάνοι:
— stabulabamur in lucis,

Et leniè sigebant tentoria in umbrofa sylua.

11. E T B E L L O L E C T A I V V E N T U S .] Semper Lectum dicitur refectum, & ideo lecta. Et quidem in sacris hostia, aut vestimenta, cum multis aliis, tum etiam ab aetate dicebatur lectu: nam nec iecens nata, nec iam vetula. Et semper cum allusione ad pubertatem iuuentutis. Unde Gelo Tyrannus apud Herodot. Musa septima, vt ostendat Graecos carere militie ad pugnam, ait, *θρὶς ἐν τῷ εὐαγέτῳ τῷ ἔαρι ἀντῆ (Ελλαζι) ἵξει αὖντος, anni illius ver exanisse in Grecia.* Quaeque certe similitudo, inuenit in 6. nigra Tartara, in 5. nigra nube, 4. Georg. *Et caligantem nigra formidine lucum.*

In his, & multis aliis obscuritas indicatur.

D 5. A R V O R V M , P E C O R I S Q U E D E O .] Vehementer inclino, legendum hinc, *Syluarum pecorisque Deo, non arorum.* Quia sermo Poëta, qui hinc torus de luco, ad sylvas nos ducit, non ad arua. Deinde, quia lib. 1. Georg. Deum istum inuocauit ad argumentum lib. 4. nam in nemoribus & hortis apiaria, quæ res longè ab aruis & campis, in quibus frumenta. Quod vt intelligas, adi Explicationem nostram in eum locum: tum etiam, quæ diximus in Notis ad 1. Eclog. ad illud, *Sylvestrem tenui Musam*: vbi indicatum cum pecoribus coniugi sylvas, nulla ratione arua. Quam ad rem contentaneò Horat. Epod. 2.

*Vi gaudet infusa decerpens pyra,
Ceranam & vuam purpura:*

*At Venus ætherios inter Dea candida nimbos
Dona ferens aderat: natumque in valle reducta*

610 *Vt procul egelido secretum flumine vidit,*

Talibus

Talibus affata est dictis, sequere obtulit ultro.

b En perfecta mei promissa coniugis arte
Munera: ne mox aut Laurentes nate superbos,
Aut aciem dubites in prælia poscere Turnum.

615 c Dixit, & amplexus nati Cytherea petiuit:
Arma sub aduersa posuit radientia queru.

A Ocean gentes ductori dona forebant,
Callaice telluris opus.

Thetis apud Hom. *Θετις ἀπὸ δέρη πόπλῳ.*

s. V A L L E R E D U C T A .] Explicant Seru. & Reducta Passerat, secretam. Sed quid vero, iam ego 4. Georg. vallis. & de reductis flutibus, quod timillimum, iam 1. Aenid.

6. E G E L I D O .] Nunquam mihi persuasi dupli- Egelidum, cem vocis huic significationem. Itaque tempore nam tam egelidus, est tepidus, nunquam frigidus. Pro primo significatio- tamen habet natus, & rarus, inmodum nul- neni.

Catull. *egelidos repores* Colum, in hort. Egeli- dum vero. Suet. de Augusto, *perfundebatur egelida aqua, vel Sole multo calcificata.* Cornel. Celsus. *Vnum anterum, meracum: per effatam frigidum, per hyemem egelidum.* Gloss. Egelidus, tepidus. Inde, egelarum idem quod galactodes. Testimonia quæ pro parte altera af- fernerunt, aut sunt falsa, aut queunt mutari. Falsa; nam falso adducunt Aufon. quamvis enim ille di- xerit, egelido Istro, & egelida Moselle, cur trahi non potest ad significationem, quam defendo? Queunt mutari; nam ille versiculus Ouid. *Egelidum Korean,* egelidumque Notum, à Coluio, & Sauaro legitur, Et gelidum.

7. S E G R E T U M F L V M I N E .] Est hoc, quod Hom. *ἐν τοῖς μόνοις λαθεῖσι. &c. 1. Iliad.* *ἔτερος ἀφεντικός τόποι λαθεῖσι: σεβεται σόλος σερφιν ἡ σούσις.* Considero Homerum vallis prudentiam Virg. qui Homerum correxit. Solum

C Confirmat omnia materno amplexu, incen- dens natum hac face amoris; posuitque arma, quæ longè latèque emicabant (hoc enim per radios intel- ligere) sub queru, quæ obiecta Aenea oculis è regio- ne. Ac statim recessit: hoc enim intelligendum, cum nullus iam deinde sermo de Venere.

N O T A .

1. A T V E N U S , &c.] Locus clarus Hom. in exitu lib. 18. Iliad. vbi de Thetide Achillis matre.

*Ηδὲ πρὶς ὁτε, ἔλειπεν τὸν πάτερνον πόθεντος:
Τεύχεα μεριμνεῖται περὶ Ήραίσιον φέρετο:*
*Hoc verò, velut accipiter dosiliit ab Olympo ninofo
Arma splendentia à Vulcano afferens.*

2. D E A C A N D I D A .] Affine hoc niueis lacantis, &

de Veneri colori aureo, quæ duo alibi praedita de hac Dea. Ad

hunc modum Od. 7. Olymp. Pind. *ἀγνοστος νιφεδεστος, aureis niuibus.* Qua nix non solùm præfert album colorē; sed hinc cum fulgore. Ita & Hom. de Solc. *λαμπρὸν φέρει*, cum tamen alibi agnoscat. Ita Venus & candida, & niuea, & aurea.

3. N I M B O S .] Semper de Venere spectatissimus apparatus. Credo, quæstum blandimentum Augusti, qui ab hac Dea sc originem ducere gloriabatur.

Ferre dona. 4. D O N A F E R E N S A D E R A T , &c.] Et Virgilio, & superioribus Homeri adhaesit Silius lib. 2.

Ecce autem clypeum seu fulgore mirandum.

Munera præterea Iliacis creptariuinis.

de quibus postea: dona Cupido Regia portabat. Lib.

etiam 6. de ramo aureo.

Hoc sibi pulchra suum ferri Proserpina munus.

& tamen inf. ille admirans venerabile domum.

10. ACREA

COMMENTARI

Acer, id est, 10. ACREM IN PRÆLIA POSCERE.] Accipe A
acerem, & enī, quæ vox obvia in Hom. Hesiodus etiam
in Scuto, & de Hercule. Est poscere, prouocare;
Posco, pro
Prouoco. ut Cicero, poscum maioribus poulis, id est, prouo-
cant. Ab hac Musa Stat. 11. Theb.

Nomine te crebro, te solum in prælia poscens.

11. SVB AD VERSA QVERCV.] Existimo repræ-
sentatam à Poëta imaginem quandam trophæi. Si-
cut enim in erigendo trophæo arma in queru sta-
tuebantur; ita nunc similis species redditur à Vene-
re. Itaque vestita est quercus armis. Nec repugnat
Maronis textus: nam sub queru erunt, si sint affixa,
& infixa ramis. Neque enim credas proiecta in so-
lum aceriatim, sed digesta ramis, ad eum modum,
quo Valer. Flacc. & Stat. ille lib. 5. Arg. quercum ve-
stit aureo Martis vellere, imò apud illum Phryxus,
— at vellera Martis in umbra

*Ipse sūt Phryxus monumentum insigne pericli
Liquet ardenti querum complexa metallo.*

Apud Stat. quoque lib. 9. Theb. Diana querum or-
nat armis suis, & venatoria præda.

*Nota per Arcadias felici robore sylvas
Querulus erat Trinia, quādēa de sacrarērat ipsa,
Elephantis tuba nemorum, numenque colendum
Fecerat. hic arcus, & fessa reponere tela,
Armadū curva sum, & vacuorum terga leonum
Figere, & ingentes aquantia cornua sylvas.
Vix rarus locus, agricolas adeo omnia cingunt
Exuvia, & viridem ferri nitor impedit umbram.*

Quercus or-
nata armis,

12. RADIAN TIA.] Sic & ab Græcis ἀκτης dan-
tut armis. Propert. Eleg. 4. libr. 1. miles radiabat in ar-
mis. Hi radij fortasse ab insertis gemmis. Nam Ouid.
Eleg. 4. lib., Pont.

Senta, & galea gemmis radientur, & auro.

- a Ille Deæ donis, & tanto lætus honore
Expleri nequit, atque oculos per singula voluit,
Miraturque, interque manus, & brachia versat.
620 b Terribilem cristis galeam, flammæque vomentem,
Fatiferumque ensim, loricam ex ære rigentem,
Sanguineam, ingentem: qualis, cum cœrula nubes
Solis inardescit radiis, longèque refulget.
c Tum læues ocreas electro, auróque recocto,
625 Haftamque, & clypei non enarrabile textum.

ARGUMENTVM.

*Letatur Æneas ad vija arma, atque audiē intuetur il-
la, & admiratur, mox etiam manu versat singula.*

EXPLICATIO.

a EQYNTVR Æneas affectus, qui necessarij ad
vija celestia arma. Lætatu donis & honore,
quo affectus, præsertim auctore Dea. Ita audiē in-
tuetur, vt nequeat expleri; inde est, vt oculos passim
voluat per singula. Hinc confurgit admiratio incre-
dibilis, & tanquam vix credat (hoc enim fieri soleat
in magna admiratione) illa arripit manu, tractat, ver-
sat, forte at falsis. Etenim, si perpendas, quod non
explatur, quod oculos in cuncta intendat, quod non
miretur, & verset, intelliges (ait Scaliger) magnum
esse opus, magnum Æneam, magnum Virgilium.

b Recenset singula, & cum præconio, videlicet
galeam, ensim, loricam. Galeam commendat à cristis,
quibus terribilis, & à suo quodam (sic Silius loqui-
tur) flammarum fulgore, quæ vomebat: enim à fa-
to, cui iam destinatus miser Turnus, & tota Italia:lori-
cam ab ære, quo riget; à colore, qui sanguineus; à
magnitudine, nam ingens. Quæ pertinent ad lori-
cam, illustrat comparatione nubis, quam Sol ira-
diat, redditique latè splendidam. Tale erat a loricæ
admixto sanguineo illo, & rutilo colore. In hac com-
paratione nubes ait respondet, Solis radij lucidicolo-
ri cruento, id est, flavo, & lucido. Audi & hīc ver-
ba Scal. Profilo nihil potius aperte cum coruleam nubem

B impletis splendore, idem namque in ferro polito est.
c Adhibet reliqua, nimurum ocreas, quæ læues, id
est, lucidae ac terfa. Earum materia ex electro, & au-
ro, & hoc recocto, ex repetita coitura. Versavit etiam
manu hastam: deinde clypeum, cuius fabricam ne-
mo satis narrando assequatur.

NOTÆ.

1. ILLE DEÆ DONIS, &c.] Continuat Homerii Imitatio.
filum 19. Iliad. vbi Achilles vifis armis,

*Τεῦχος δὲ οἱ κρηπανοὶ ἔχον θεῖον ἀγλαῖον δόρα.
Αὐτῷ δὲ περινήσαντι τὸν ἑτέρων δεσμόνα λόστον:
Οβλετατεύεται μανίbus tenens Dei dona splendida.
At postquam mentibus suis delectatus est artificiosa aspi-
cens.*

2. EXPLERI.] Verba hæc ad animum transfigri
firmavi multis 1. Æneid. ad illud, *animum pictura pa-
scit inani.* Expleo, ad
animam.

3. OCULOS PER SINGULA VOLVIT.] Ita Eu-
rip. Peniss. ὅτι σφικτὰ μάτηα πανταχοῦ διοιστέον. & Hom.
17. Iliad. ὅτι φασί ταῦτα διειδέντα.

4. TERRIBLEM CRISTIS GALEAM, &c.] Vides,
vt galeam ornata à cristis, quibus terribilis; à flammis,
quas vomit. Hom. galeam Achillit ita:

*Τέξει δέ οἱ κόρυθα βειαριῶν προτέροις ἀραιῆσαν,
Καλύπτασθαι τούτοις ἐπειδὴ γάρ τον λόφον ἔπειτα:
Feceit ei galeam forem temporibus apicatum,
Pulchram, variegatam, sispragque auream cristam po-
suit.* Imitatio.

Vides & victoriam. Quid, quod uno versu, quod
duobus ille, in plura? nam addit flamas, que
definit

IN VIII. ÆNEIDOS.

desunt Homero, & admittit varietatem, que hīc non
necessaria. Sil. lib. 2.

galeamque coruscis

*Subnixam cristis vibrant, cui vertice coni
Albentes nivæ tremulo nutamine perna.*

Et terribilem dixit, reddens frequentissimum illud
Hom. Fer. ὃ λογοτελεσθεντι εἰδεῖν: Horrendè desuper
comus mutabat.

5. FLAMMASQUE VOMENTEM.] Vidi, qui ha-
rent, an hæc pars anneclenda praecedenti galeæ, an
sequenti enī tum, quia Hom. cui in tota hac narra-
tione Virg. insistit, in galea sua nihil de igne: tum,
quia Virg. 9. Æneid. enī vocat fulmineum, & à ful-
mine non absit ignis. Sed verè inconcina est sen-
tentia, siira accipias. Homerii argumentum nullum,
quia potius illum Virg. correxit. Alterum de enī, cu
vides quām languidum.

6. FATIFERVMQUE ENSEM.] Quia in eo sita fata
Turni. Ad hunc modum dixit Cicerio hostilem si-
cam suo lateri deuotam. Et Sil. de Annibale:

*Ensem unum, ac multis frumentis milibus hastam.
Et Hesiod. in Scut. ait de sagitis Herculis, esse in illis
mortem prefixam. φρεστεν περιθετον θεον. Sic ergo in enī Æneæ fixa mois Turni.*

7. QVALIS CVM CÆRVLA NYBES.] Addit viu
comparationi adducta nube; nam Hom. tantum,

Τεῦχος δέ οἱ θερινα φρεστεν περιθετον θεον:

Fecit ei thoracem splendidiorē ignis fulgere. C
Et fortasse, quod debeat Homero, sumpit ex Eurip.
qui in Phœniss. vī. & ὁ τελεταγη περιθετον θεον. Splendicat
nubes densa clypearum. Sed neque Eurip. de Sole.

8. TVM LÆVES OCREAS.] Numero multitudi-
nis ex veteri more. Ocreata enim viraque militum
olim tibia. Medio quodam ætu immutatus est mos,
& iam dextrum, iam sinistrum crus tecum, non
utrumque. De dextro Veget. lib. 1. cap. 20. Pedites au-
tem scutati præter cataphractas & galatas, etiā ferreas ocreas
in dextris curvibus cogentur accipere. De sinistro Silius
lib. 8. vbi loquens de Sabinis.

*Cunctis hasta decus, clypearisque referuntur in orbem,
Vertice & implures, & laui tegmine curvis
Ibant.*

Sed nulla in his pugna; nam Veget. & Sil. de pedite
loquuntur, Virg. de equite, qui etiam contendit ad
Homerum scribentem 18. Iliad.

Τεῦχος δέ οἱ κρηπανοὶ ἔχον θεῖον ἀγλαῖον δόρα.

Fecit ei ocreas ex duilibus stanno. Texta fer-
rea.

De quæstione illa, in qua discrepant Veget. & Sil.

videnda, quæ iam lib. 7. ad illa, *vestigia nuda sinistri*

instituere pedis.

9. ELECTRO, AVROQVE.] Non agnosco electrum

illud, quod succinum dicitur, & succus gummi est, de-

A fluīque ex populis ad amnum Eridanum, vt scribit
Diocor. lib. 1. Hoc enim fabulofum multi putant. Et
Diocor. non affirmat, tantum ἵσπεται, manū. Et
Paus. de eodem lib. 5. αρνιζεται τε μάλιστα, vt quod
rarum inueniunt sit. Plin. clar. lib. 37. cap. 1. Eafūm esse
ait Sidon. epist. 5. lib. 1. In Eridanum breui delatus, con-
testus sepe commissiliter nobis rifi & Phætoniadas, &
communitias arborei metalli lacrymas. Hoc igitur, vt fal-
sum, excludo, & admitto illud, de quo ibid. Paus.

Electrum
verū quod.

Est electrum aliud, aurum argento permixtum. Quota ar-
genti pars debet permisceri, explicat Plin. lib. 33. cap.
4. Vbiunque quinta argenti portio est, electrum vocatur.
Obiectis. Si electrum haber aurum, & argentum, cur
additur à Poëta, aut que satis enim fuisset electro. Audi
Str. lib. 3. vnde dices, cur Virg. nominato electro, ad-
didicit, auro, & recocto. Verba illius. ἐπειδὴ τὴν γενοῦν ἐφεμέ-
νε, & καθαρισμένην τοῦτο τὸ καθερανοῦ ἀποτελεῖσθαι
τοῦτο τὸ τέλον τοῦτο μήτρα ἐποίει τὸ αργεῖον, καὶ
χρυσόν, τὸ δὲ μὲν ἀργεῖον δέσμονται, τὸ δὲ χρυσὸν ὑποκείεται:
Ex auro autem excocto, & tenaci quadam creta repugno
purgamentum electrum est: neque hoc excoquuntur, commis-
sionem auri, atque argenti habens, argenum quidem exuri-
nitur, aurum autem remanet. Inde ergo nominato elec-
tro, addit, auro, excocto attingens quantum Poëta licuit:
& ait, auro recocto, indicans secundam illam coctu-
ram, quod Strabo καθαρόθεον. Ad rem. Electrum est,
quod mistum ex argento, & auro: aurum verò reco-
ctum, quod iam caret omni argento, & purissimum
est, neque iam electrum est. Ergo ocreæ Virgilianæ
factæ ex duplice & diversa materia, videlicet ex elec-
tro, & ex recocto auro, quod fit ex ipsius electro. Ad hunc etiam modum explicandus est Hesiod. in
Scut. cum ait,

*Ηλέντων Σύνολοις τὴν χρυσῶν φασί
Λευκούριον.*

*Erat electro sub splendidum, fulgenti verò auro
splendidum.*

Sed Virg. signatius rem attingens recocto addidit, quo
Hesiodus caret.

10. CLYPEI NON ENARRABILE TEXTVM.] Clypeus Æ.
Referit Seru. ad bell. que ibi sculpta. Non probbo. ne.

Ego ad varia metalla, & quibus confectus, & veluti
textus clypeus. Itaque, sicut ocrea ex electro, & au-
ro factæ, sic potuit clypeus; in quo acumen inuenio.

Quasi dicat: Materiam ocrearum potui explicare,
clypei nequeo; ideo non enarrabile. Neque hoc no-
num. Nam Lucet. lib. 6. ferrea texta. Sunt qui sen-
tiantia referant ad bivalves, id est, simbria scutæ; nam

Hom. vocat αγριά & θυρεόν. Displacet. Sunt, quia
multa tergora. Nam ipse alibi, *Transit intexum tauris*
opus. Hoc quoque displaceat. Nam fabrica ista Vulca-
ni tantum ex ære.

*¶ Illic res Italas, Romanorumque triumphos,
Haud Vatium ignarus, venturique incisus æui
Fecerat Ignipotens. ¶ Illic genus omne futuræ
Stirpis ab Alcanio, pugnataque in ordine bella
Fecerat. ¶ & viridi foetam Mauortis in antro
Proculibuisse lupam: getinios huic vbera circum
Ludere pendentes pueros, & lambere matrem
Impauidos: illam tereti ceruice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere lingua.*

ARGV

ARGUMENTVM.

Incipit fabrica clypei, in quo futuri Romanorum triumphi, sive ab Ascanio, bella, lupa nutrix Romuli, & Remi.

EXPLICATIO.

FINGIT Poëta in gratiam Augusti expressas in clypeo Æneares Italas, triumphos Romanorum, & à Vulcano, qui, ut Deus, sciens futurorum. Illud, *hunc Vatum ignarus*, est, non ignarus artis vaticinandi.

b Praecessit, Vulcanum fuisse scientem futurorum. Hac ergo causa, cur incipiat à futura Ascanio stirpe. De Ænea, & de ipso Ascanio non oportuit verbum addi, qui tunc viuebant; nam in hoc nulum vaticinium.

c Transit ad natales Romuli, & Remi. Fecit itaque Vulcanus lupam statu, id est, quæ iam peperat, proculbusse in auro Mavortis. Accipe istum proculbus non de integro, & pleno iactu in terram; nam statim pueri describentur pendentes, sed tantum de inclinatione quadam: volvit enim Poëta (ait Seru.) gestum exprimere, qui viuebatur in statu lupæ. Ex multis & Seruji, & aliorum explicationibus C hanc elegit. Procedit. Pendebant pueri ex vberibus, iudebant, lambebant matrem, & quidem impaudi, etiam si feram lamberent, ut iam in illis agnoscere res magnum genus: lupa pari amore ceruicem fletebat, mulcebat iam hunc, iam illum, & formabat lingua tenerima infantulorum corpora. Bene notat Seru. exhibet à Poëta non tam, quæ erant in pietura (nam in alternam lambi pueri non poterant) quam quæ facta intelligimus. Ceruix teres est, rotunda, & firma, & porrecta in longum.

NOTÆ.

Comparatio. 1. ILLIC, &c.] Poëta sex. (mitto aliós) vocari Poëtarum, in certamen posunt: Græci tres, Homerius, Hesiodus, Nonnus; Latini tres, Virgilii, Statius, Silius. Hi omnes clypeos suos simili apparatu exornarunt. Homerius iudicium sit penes Scaligerum, de quo ait, licuisse illi in ea verborum opulentia inspirare. Sed esto, alij defendant: non certè negabunt, illum loqui extra chorūm. Nam ea omnia ad Agamemnonem, & bellum Troianum, aut ad Græcos nihil. Hesiodus in Scuto Herculis longissime Homero præstat, in quo res Herculis non pauca, & res aliae vicinæ rebus Herculis: unde ab hoc plura Virg. quād ab Homero, mutuatis est. Nonnus lib. 25. Dionys. totus hasit Homero in effigendo clypeo Bacchi, iaculans etiam extra scopum: tantum in eo certus, quod Thebarum structionem, & Iyram Amphyonis persequitur; hoc enim ad Bacchum pertinuit. Latini duo, Statius, & Silius rectius multo, quia ad Virgilii formam: ut enim hic in clypeo Æneas res Romanas posuit, quia ab Ænea Romani, ita illi sc̄tati sunt debita argumenta. Tu vide Statium lib. 9. ab eo loco,

Arma decent humeros, clypeisque insignis, & auro
Euidus, Aonia celatur origene gentis.
Et Silius lib. 2. ab eo,

A *Condebat prime Dido Carthaginis ares.*
Nam in clypeo Annibalis aquum fuit exhiberi Carthaginis primordia. Scio ab aliis fabricata scuta cum simili pictura, quos in Notis dabo, ut se occasio dererit. Eniuit etiam in re simili ingenium Calabri lib. 5. in fabrica scuti Achillis, qui tamen totus, ut assolet, ad Homerivm bim.

2. TRIVMPHOS.] Cūm mox sequatur, *hanc Triumphus*

Vatum ignarus, non ab ludit ab hoc loco finito unde didus triumphi, quæ est apud Cedren. pag. 221. ὁροπεθη ὁ πριν βέβαιος οὐδὲ τὸν τρόπον εἰς τὸ Διόνυσον: Οἰδαντος γέ τον παραπλεύτην λέγοντες: *Triumpho nomen est à carminibus, quibus Bacchus celebratur: furem enim Poëtarum thribus vocant.* Si ergo id nomen à carminibus poëticis, & furore poëticō, cur non dicam coniungī ex studio duo illa? Quot obsecro res minore probabilitate ab aliis iactantur in suis commentationibus? Adiicit illud de Baccho, quia is primus omnium triumphauit.

3. PUGNATA BELLA.] Forte à Catull. qui ma-

Pugna pugnata. Aut à Lucill. qui apud Donat. Comm. Terent.

Viciimus διστι, & magnam pugnauim pugnam.

Liu.lib.8. *bellum à Consulib. bellatu*. & lib.9. *pugnam pugnau*. quod repetit lib.40. Latini hoc à Græcis. Aristoph. Plut. μέμψιν μέμψουσι. ibid. λῆπτον ληρεῖ. Quem in locum notat Schol. esse hanc phrasin, & figuram Atticorum, adiucans hanc exempla, μάνιαν μάνην, φέρει. Tucyd. lib. 1. πόλεμον πολεμώντων. & ab utroque Xiphil. πόλεμον πολεμώντων. Volui hoc loco hac libare, plenius lib. 12. ad illud, *furem furorem*.

4. POETAM.] Verè allucinantur, qui hanc vocem Fata mutrabant ad duplēcē significacionem, in sermone fieri, vniuersitatem animalium. Semper enim in sermone animalium significat leuatam partitum feminam. Plin. lib. 8. cap. 16. Loquens de leona, *cum pro catulis fera dimicat*. Silius lib. 10.

*Haud secus ac Libycæ fæta tellure leona,
Inuidunt rapidi iam dudum, & inania tentant
Non dum sat firmo catuli ceramina dente.*

Dixi signatè, in sermone animalium; nam extra hunc exempla supponunt contrarij significati. Ego iam illa alibi, nunc Silium offero, qui lib. 11.

Multa fæta gerens ira precordia Pernis.
Vbi fæta precordia sunt, que adhuc æstuant, ira concepera. Vide 1. Æneid. ad illud, *loca fæta furentibus Aylris*.

5. MAVORTIS IN ANTRÒ.] Explicui, ut vidi. Martis an-

sti; nam Seru. adducit illud. Fabij, *Speluncam Martis*.

Itaque dicit, procubuisse lupam in antro Martis; non lupam Martis fuisse fæta in antro. Huc pertinet Sidon. qui de historia eadem, *Antra Rhea* dixit, locum postea adducam.

6. LVPIAM.] An vera hæc, an femina huius nominis, oriolum sit querere, vbi existant Liuus, Dionys. Plutarchus. Sed Poëtam de vera lupa intellexisse, clarum. Similes successus illorum, qui nutriti à feris, lege apud. Alex. 2. Gen. cap. 31. Vide & Lupa multorum narrat. Ruminali. Lege etiam Elian. lib. 12. Var. Hist. c. 42. & lib. 13. cap. 1. vbi successus Atalanta simillimus Romulidis. Et natales Lycaoni, & Parrhasij Regum Arcadiæ apud Plut. de Fort. Rom. qui eriam nutriti à lupa; & historiam Aesculapij apud Paul. Corinth. De historia Romuli, in qua sum, audi Plinij iudicium lib. 8. cap. 17. *Quæ de infantibus, ferarum latte nutritis, cum essent expostis, producentur, sicut de conditoris nostris à lupa, magnitudini fatorum accepta ferri equis*.

Locorum similitudo.

quam ferarum nature arbitor. Adduco locum Sidon. A est, quod dixit Seru. Virgilium expressisse gestum, quem in ipsius lupa cornimis statutis. Existimo statuam illam, cuius meminit Dionysius, esse illam, quam Liu. lib. 10. faictam scribit ex bonis fœnecatorum:

Ad sicum Ruminalem simulacra infantum conditorum ubi sub uberbissima lupa posuerunt, videlicet Ædiles. Ad versum Virg. allusum ab Iuuenale Sat. 1. eo versu,

*Pendenteque Deos peritura ostenderet hosti,
id est, Romulum, & Remum pendentis de lupa.*

Scio versum hunc aliter ab aliis legi, & aliter explicari. Sed mihi quoque meus genius. Ad rem. Virg. allusus Propert. Eleg. 9. lib. 3.

B *Eductisque pares fænetri ex ubere Reges.*

9. LAMBERE MATREM.] Dionys. lib. 1. εἴδετο Lambo, στελές Θήτης τοις σφραγίσας αὐτῶν, καὶ τῷ γλωττί τῷ πυλάῳ, γραμματάριστος ήταν, ἀπλήκεια: *Dabat illis mammæ, & lingua abstergebat lutum, quo erant pleni.*

Menachmus, & pīcta, timet,

Claud. quoque Paneg. Olibr. & Prob. simili histria clypeum ornat,

*Et formidato clypeus Titana lacefit
Lumine, quem tota variarat Alniciber arte.
Hic paurius Mavortis amor, fortisque notans
Romulei, post annis inest, & bellua nutrit:
Electro Tyberis, pueri formantur in auro,
Fingunt era lupam, Mavors adamanta cornescat.*

GEMINOS.] Id est, vno parti editos. Plut.

Menachm. eo loci, quo seruus Menelio agnoscit

Menachmum virtutem.

Vier eratis, tunc an ille maior? Men. & quæ ambo pares.

Men. Quæ potest? Men. Gemini ambo eramus.

Et obserua obiter geminos vocari à Plauto pares. Inde est, vt festa illa Natalitij Roma dicta *Palilia*. à Pale Dea, à multis dicantur *Parilia*, à parti Ilia, quæ pares geminos edit Remum, & Romulum. Postò ad locum Plauti adductum allusus Varro lib. 9. Lin. Lat. *In geminis, cum similem dicimus esse Menachmum Menachmo.*

8. LVDERE PENDENTES PVEROS.] Scribit ex Q. Fabio Pictore Dionys. lib. 1. Antiq. suo uno Romæ Sacellum extitisse, vbi esset statua huius rei index; videlicet lupa duobus infantibus mammas præbens, opus antiquum, atque ex ære. Statua Romuli lactantis meminit Cic. lib. 2. Diutinat. Credendum allusisse Poëtam ad hanc statuam. Et hoc

Lupa Romuli.

IO. TERETI CERVICE REFLEXAM.] Ex Lucret. Teretis cer-

uix.

Atque ita sufficiens tereti cervice refixa.

Cic. etiam ex Arato de Nat. Deorum:

Obstipum caput, & tereti cervice reflexum.

Catull. de Acme & Septim. *Leuiter caput reflexens.*

Virg. iterum in 10. *reflexa cervice.*

II. MVL CERE.] Hinc Sil. lib. 5.

Cen freuum lupa permulcens puerilia membra.

635 ^a Nec procul hinc Romam, & raptas sine more Sabinas

Confessu caueæ, Magnis Circensibus actis

Addiderat. ^b Subitoque nouum consurgere bellum

Romulidis, Tatióque seni, Curibúsque seueris.

^c Post idem inter se posito certamine Reges

640 Armati Iouis ante aram, paterásque tenentes

Stabant, & cæsa iungebant foedera porca.

^d Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ

Distulerant (at tu dictis Albane maneres)

Raptabatque viri mendacis viscera Tullus

645 Per syluam, & sparsi rorabant sanguine vepres.

D factum verè improbum. Sed quid illud?

Confessu caueæ Magnis Circensibus actis.

Raptas fuit Sabina mens. Mario in Confusilibus, qui dicti etiam Magni Circenses, ad quos ludos cum finitimi conuenirent, non solum viri, sed feminæ, occasio præbita est raptus. Ergo ait. Addidit Vulcanus Sabinas raptas in confessu caueæ, id est, cum populus spectaret in Circo; nam Circum vocat caueam, actis Magnis Circensibus, id est, cum agerentur, ut explicat Seru.

^b Multa aliae raptas sunt; nam non vni Sabini

conveniente ad ludos; sed illi tamen præ ceteris doluere rapi suas filias. Itaque, statim confundunt in bellum contra Romanos duce Tatio. Vocat Ceres,

id est, Sabinos, seueros à mortuorum grauitate. Scio ab

Y alii

EXPLICATIO.

^a ROMAM Vulcanus iuxta Remum, & Romulum effinxit, & raptum Sabinarum, quod Corda in *Æneid.* tom. 2.

piendi necessariò Vitru. & Tibull. quos iam addu-
xi. Nam prius id clarè: alter indicat ex mentione
illa Iouis. Nam *rī in Iouis arcē*, est, in arce Iouis Ca-
piolini. Adiice etiam de hac eadem capiendum
Martialem Epig. 8. o. lib. 8. cùm scribit,

Sic prīscis seruatur honor, se p̄fide, templis.

Et cœsa tam culto sub Ioue Nunus habet.

Et quidem plures fuisse Romuli casas, satis colligo
ex Dionys. qui lib. 2. ita: *nunc vna ex me superest, & ei*
ēt. Plures ergo Itaque, credamus factas reliquias ad
similitudinem primæ, causâ religionis augenda.

Pictura va-
rietas.

10. **A V R A T I S.**] Expendebam varietatem pictu-
re, in qua alia argentea, alia aurea; vt cùm Hesiod.
in Scuto Herculis exhibet unica periodo *τίτανος ἀλ-*
περτερος, χρυσὸν, νικεν: γεράνιον, εβύριν, ελέκτρον, αρ-
γρυν, εγκανέοντον colorēm. Idem animaduertes in Calab.
lib. 5. vbi quædam coniunctum exhibentur, aurea, ar-
gentea, rexa.

Argenteus,
procādūs.

11. **ARGENTEVS.**] An, quia ex argento, quod pri-
mo obuium? an, quia candidus? Nam Propert. Eleg.
4. lib. 4. *argentea lilia.* & Thetis ab Hom. propter can-
dorem *ἀργεπότειλα.*

12. **A N S E R.**] Historia vbique nota. Quid. allu-
dens ad eam dixit 1. Faſt. *Capitola defensa.* & 2. Me-
tamorph. *defensaria inscribus.* v. & Plin. lib. 10. cap.
2. *Eft & anseri vigil aurā, Capitolo rēfata defenso.* Ba-
ſilius in Hexam. vocat genus anserum *ἀργεπότειλα, infon-*
ne, & ἀργεπότειλα τοῦ λευθεροῦ αἰδονοῦ ἔχοντος: accer-
rum ad ſeniendum quicquid latet. Dicitque argu-
mentū ab hac ipſa historiā; nam illi *τις Βασιλεὺς τοῦ Αν-*
σεροῦ ἦν: ſenauerunt Regiam ciuitatem. Propert. Eleg.
3. lib. 3. *Anseris & tuium voce fuisse Iouem.*

Lucret. lib. 4.
humanum longè preſentit odorem
Romulidarum acris ſenator candidus arcis.

Amicus ho-
minum.

Sed liber quærere rationes huius facti. Tres inuenio.
Prima eft, hoc animal eſſe amicum homini: quod
clarum ex Plinio, qui ait Olenum puerum Argis amatu-
tum ab anfere. Plutarch. etiam de folertia animalium
proponit *τὸν ἐπίποτον παράγοντα καὶ τὰ αἴσθητα, anferens,*
qui in Egypto amauit puerum. En prima cauſa, cur ex-
citatit ſuos Romanos dormientes. Altera, quia p̄-
ſagum eft animal, quod Plin. ſcribit lib. 18. cap. 35. & D

Præſagus.

Et pluit. dicitur ſequitur. Tertia peratur à Plutarch. Orat. 1.
de Fort. Alexandri, cùm p̄miferit eſſe hoc animal
οὐλαῖτην τοτον, vigilansſimum, ſubiicit tantæ vigilan-
*tiae rationem hanc: Id animal ea natura eft, ut facile ex-
paueſcat, & ad omnem ſtreptum perirebatur. Et tunc ob-*
magnam in arce difficultatem rerum, quia negligebatur,
lenti & famelico ſomno iacebant. Itaque ſtatim ſenſum per-
ſagum eft animal, quod Plin. ſcribit lib. 18. cap. 35. & D

Pavidus,

Et pluit. dicitur ſequitur. Tertia peratur à Plutarch. Orat. 1.
de Fort. Alexandri, cùm p̄miferit eſſe hoc animal
οὐλαῖτην τοτον, vigilansſimum, ſubiicit tantæ vigilan-
*tiae rationem hanc: Id animal ea natura eft, ut facile ex-
paueſcat, & ad omnem ſtreptum perirebatur. Et tunc ob-*
magnam in arce difficultatem rerum, quia negligebatur,
lenti & famelico ſomno iacebant. Itaque ſtatim ſenſum per-
ſagum eft animal, quod Plin. ſcribit lib. 18. cap. 35. & D

Anferis ho-
niores.

Et pluit. dicitur ſequitur. Tertia peratur à Plutarch. Orat. 1.
de Fort. Alexandri, cùm p̄miferit eſſe hoc animal
οὐλαῖτην τοτον, vigilansſimum, ſubiicit tantæ vigilan-
*tiae rationem hanc: Id animal ea natura eft, ut facile ex-
paueſcat, & ad omnem ſtreptum perirebatur. Et tunc ob-*
magnam in arce difficultatem rerum, quia negligebatur,
lenti & famelico ſomno iacebant. Itaque ſtatim ſenſum per-
ſagum eft animal, quod Plin. ſcribit lib. 18. cap. 35. & D

Infidie in
vallibus, &
dumetis.

13. **P E R D U M O S.**] Tacitè carpit Gallos; notat enim infidias, quæ tendi ſolent in ſyluis, vallibus, dumetis. De qua re iam in Eclog. 4. dicam etiam lib.

14. **D O N O N O C T I S.**] Græci ſepe ſomnum di-

cunt *ἀρπάζειν*: vt etiam Latinis, donum Deorum ſou-
num.

15. **A V R E A C E S A R I E S.**] Attollit Muſam ſuam
dans aurum Gallis, quorum comæ rutilæ, & flavae.
Liu. de illis lib. 3. 8. *proniſſe & rutila come.* Tertullian.
lib. de cultu feminarum, Gallis dat colorēm croceum.
Hunc ergo colorēm ſue *flavum*, ſue *rutilum*, ſue
croceum Poëta auro exprefit. In genere Septemtriona-
les omnes hoc ſunt colorē. Sic Val. lib. 6. Samo-
thraca facit *flavos crine*, vt Iuuenal. Germanos Sat. Flavis cri-
13, & Vitruvius lib. 6. cap. 1. *directo capillo, & rufo.* Ce-
nis Septem-
trionalibus.
16. **C E S A R I E S.**] Id eft, aurea barba. Ita Ser-
vius, Germanus, Gifanius, & docti quicq;. Vide,
qua iam ego ſuprā in hoc lib. ad illud, *vestib. ut flore*
iuuentia.

Vestis pro
barba.

Boīorum ante alias, Chrizo dice, mobilis ala
Αἰρεται in primos, ſobiūque immania membras;
Ipſe nūmens, atavū Breui ſe ſtripe feret;
Chrixo, & in titulos Capitolis capti nahebat;
Tarpeioque ingo demens, & verrice ſacro
Penſantes autem Celsus umbone feret;
Cola virginalia radiabant laetitia torque,
Auro virgata vefte, maniceq; rigebant
Ex auro, & ſimiſi vibrabat orifia metallo.

Sed faris eft; deinde illos interfuſſe: nam preſuſſe, quiſ
audeat in tanta hiftoriā ſum luce, quam non obnubilabit poſtōdū vnu ſilius?

17. **C E S A R I E S.**] Fuit ſemper caſaries nota bel-
licæ virtutis, atque ex hoc animo data magnis viris à nota virtu-
maguis ſcriptoribus. Et quidem Āēcam caſariatum

inducit Virg. ad indicandam militarem illius virtus-
tem, & Traianum Plin. Paneg. ad *augeniam maieſta-*

tem ornata caſaries. Neſcias enim quam ferocitatem

indicit coma, ad prolixa. Hanc rem multe probant. De

predonibus ait Heliod. lib. 2. Hift. Ath. aliisque illos

comam, & terrificiores apparet. Nam, ſicut coma

prolixa amatores effici gratiosiores (ait ille) ita pre-
dones formidabiliores. Quam ad ſententiam per-
tinent vnicē verba haec Ambroſ. lib. 6. Exam. *con. in* *Comitati*
eſſe reverendam in ſenibus, venerandam in ſacerdotiis, tis-

terribilem in bellatoribus, decorum in adolescentibus, compa-

tem in miliebus, dulcem in pueris. Sed cùm Virgilus

Gallis det hanc notam, vi faciat terribiliores, addu-
cam aliqui huic rei firmando. Ab Eurip. in Orest.

Menalaus inducit *τὸν ἀρπάζειν*. ſtrigula, & *τὸν ἀρπάζειν.*

Philof. facit Achillem *θοντον*, ab densissima co-
ma. ſilius lib. 6. de illa, terribilis decor. Suos Græcos

Hom. ſepe *καρπούσιον*. Plut. Apoph. ait, Barbaros

caſarie effici *οὐπερτέρου.* De Germanis Ammian. lib.

16. ſuientum coma fuentes horrebant. Luſtatores olim

caſariatos fuſſe appetit ex Eurip. apud quem Pen-

theus Bacchum increpans, quod comam longam

geſtare, ait.

Πλάναμος τε γάρ οὐ ταράδε, & σωληνοῦ ὑπο:

Tibi coma eft prolixa, non propter luſtam.

Quasi dicat: propter molliſtiam. Sed quidem cùm

Poëta ſermo fit de vni ſilius, notanda verba Liuij

lib. 3. 8. qui cùm de illis loquens dicat, *omnia de in-*

ſtrumentis comparata ad terrorem, inter reliquias terroris no-

tas dat illis promiſſas comas. Ita in genere omnes Se-
Septemtrionales. Sueui videlicet apud Tacitum de mo-
ribus Germanorum. Thraces apud Eurip. in Hecub.

nam Polymelior *καρπούσιον*, trahit, agitatur. Gor-

thi ab Caffiodor. lib. 4. cap. 49. inde illi ſimpliceret

dicti *capillati.* Volo hīc notes morem quorundam

Barbarorum, qui cùm à fronte tonderentur, à tergo

comam alebant, quod de Abantibus ſcribit Plut.

in

in vita Theſei. Vnde Pollux illos vocat *τριπλεῖς.* A
& ab Hom. 2. Iliad. dicuntur *τριπλεῖς.* Lucas
nus hos dicereret *crine refugo*; nam de gente Indo-
rum loquens lib. 10. *refugioque gerens à fronte capilos.*
Est hoc omnino, quod Sidon. epift. 2. lib. 1. *Capitis*
apex rotundus, in quo pectus a planicie frontis in verti-
cem cœrarius refuga eripatur. De vni Regibus Gallo-
rum vide locutum nobilem apud Agath. lib. 1. Hift. vbi
loquitur de Clotomero, qui obiit eo pralio, quod
gemit aduersus Burgiones, quem ego, vt ſatis longum omittu-
to.

17. **O L L I S.**] Litteræ, i. & v. cùm ſint exiles, tran-
ſeunt ſepe in o. grandem & vocaliſſimam litteram.
Sic *olles, pro, illis.* Sic in Script. apud Smetinu. *Dede-*

rom, Herculi, ſont, Conſoles, pro, Dederunt, Hereni, ſunt, Con-

ſiles. Sagari, id

et, Galli.

18. **A V R E A V E S T I S.**] Id eft, aurea barba. Ita Ser-
vius, Germanus, Gifanius, & docti quicq;. Vide,
qua iam ego ſuprā in hoc lib. ad illud, *vestib. ut flore*
iuuentia.

19. **V R G A T I S L V C E N T S A G V L I S.**] Propertius
quoque lib. 4. Eleg. 11. Virdomato Regi Gallorum
dat bracca virgatas. Sed que ſagula virgata? In quibus

Virgata fa-
gula, quæ.

ſilicet colores diſtingui inſtar virgarum. Proprie-
tate vocis vniſus Catull. vocans calathos ex virgis virga-
tos. Itaque intelligit Poëta, fuſſe haec ſagula *παρθενία*, aut ſegmenata, vel picta, & verſicoloria; vt ſatis indicat

Sil. nam tigrim feram virgatum vocat, loquens de
equo Flaminij Consulis, cuius equus inſtratus *cau-*

caſeum virgato corpore tigrim. Seneſ. quoque Hippolyt.
virgatas tigres dixit. & in Octau. *virgata vbera*, etiam de rigi. Si ergo virgata ſagula erunt verſicoloria. Homi-
ſceturum Sarpedonis exornat lib. 12. Iliad. *χρυſεῖς*
πλεον̄ισιν διατον̄: continuis aureis virgis. Et ego credo
has virgas eſſe, quæ eidem II. Iliad. dicuntur *clio*, in
ſcuto Agamemnonis, id eft, *via, ſemina.* Addit Scalig.
in Coniectan. alia in perfectam cognitionem for-
mæ huic, videlicet eſſe has virgas ſagulas. Nam, quæ
Diodor. loquens de fagi Gallorum vocat *παρθενία.* id
eft, *laerculos*, Plinius ſcutulas reddit. Atqui Diodor.
hoc ſagulum *παρθενία* nominat, id eft, *virgatum.* &
Pollux *παρθενία.* Erat igitur hoc opus quadris veluti
laerculis diſtinguitum. Plin. idem cap. 48. lib. 8. *inter*
arifices vestium; tum etiam: ſcutulis diuidere, Gallia. Certe Liu. in funda ſcutula vocat illud, quod eft in
medio funda. Plinius quoque maculas, & plagulas
in retibus vocat ſcutulas, vt cùm loquitur de caſibus
araneorum. Quod addunt alii, interque illos Scalig.
hæc *πλεον̄ισι*, aut ſcutulas reticulæ fuſſe, intellige
(explicante Velfero lib. 1. rerum Boicar.) ſagula in
teſſelatam prop̄ ſpeciem diſtinguita, & intertincta,
vt ſi quis plagas retium pieltis tabellis ſolidaret. Haec
de forma. Sed quis color ſagulorum? Non defunt
viri docti, qui capiant purpuras. In his ſunt Caius
lib. 16. c. 7. & Germ. Hi duo in Virg. *περιφερο-*

περιφερο-

Gallia crine ferox, enītēque torque decoro.

Et Propert. Eleg. 11. lib. 4. vbi de Virdomaro Rege
Gallorum,

Torquis ab incisa decidit vna gula.

Vattro apud Non. voce torque, aut, loquens de Gallis
vičis: *torques ari mulie relata Romam, uigae confor-*

ta. Luci. apud eundē: *Cōvenitus pulcher bruce, ſigafulge-*

re torques. Qui de Gallis loquitur, vt apparet ex bracis,

Y 4

8

quod cū aurū decesset ex voto, quod Camillus voverat Apollini Delphico, illud cōtulerūt. Sed Liu. clariū distinguit lib. s. inter pilenta, & carpēta concessa matribus, his verbis: *Honorē ob eam munificeniam ferunt matronis habitum, ut pilento ad sacra, ludofque: carpēta festo, profectoque vicecentur.* Vehiculum nominat idem Liu.lib.3.4. vbi loquens de lege C. Opp. Trib. Pleb. ait, illum tulisse, ne qua mulier iuxta vehiculū in urbe oppidōe, aut propius inde mille passus, nisi sacrorum publicorum causā veheretur. Vbi per vehiculum intelligit pilentum, non carpentum. Quia ipse videlicet lib. s. pilento ad sacra. Ad sacra hinc spectant Claud. de Nupt. Hon. & Mar.

*Ante fores iam pompa sonat, pilentoque sacra,
Preradiam ductura nurum.*

Atque etiam Prudent. 2. Symm.

*Fertur per medias ut publica pompa pluteas
Pilento residens mollis.*

Suidas vehiculum, quo matronea vechuntur, vocat *λαρυγνόν.* Sunt qui festa Matronalia, de quibus locutus Ouid. 3. Falt. ab eo loco, *Cum sis officiis Gradine,* &c. confundant cum his, quae hoc loco Poëta attingit.

Pensiles le-
ctuli in cur-
ribus. *Mollia, id
est, pensilia.*

Pensiles le-
ctuli in cur-
ribus. *Mollia, id
est, pensilia.*

Quippe dedit ergo tribus patruis aconita, veheratur

Pensilibus plumis?

Et quidem hic Seru. plumarum quoque pensilium commeninit.

Alta ostia Ditis.] Allusum ad Plutonem *στάθμην* iam Germ. Quod melius, quād suspiciari aliquid de fluminibus inferorum.

Catilina.] Cuius gentis hic fuerit, quod non ex historiis liquidum, vide vt enoder Iacobus Cruciis adnot. ad Sallust.

Pendere sco-
pulo, tragi-
cum. *Non est sententia,*
vt quidam putant, pendere Catilinam alicunde sub scopulo minaci: sed verē pendere in ipsomet scopulo. Erat enim hoc Tragis excrable, vt quis insepultus penderet ex sublimi aliquo scopulo. Apparet hoc ex Thysete Enni.

*— ipse summis faxis fixus asperis
Eniscoratus, latere pendens, faxa spargens tabo.*

*— Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea: sed fluēt spumabunt cœrula cano,
Et circum argento clari delphines in orbem
Æquora verrebant caudis, æstumque secabant.*

675 *b* In medio classes æratas, Actia bella
Cernere erat, totumque instructo Marte videres
Fetuere Leucateni, aurisque effulgere fluētus.

c Hinc Augustus agens Italos in prælia Cœfār
Cum patribus, populoque, Penatibus, & Magnis Diis
Stans celsa in puppi: geminas cui tempora flammas
Læta yomunt; patriumque aperitur vertice sydus.

— Parte

*Sanie, & sanguine atro, neque scopulrum,
Quo se recipiat, habeat, porum corporis, ubi.
Remissa humana vita, corpus requiescat à malis.*

Ab his non abeunt, quæ de pena Promethi alliga-

ti ad rupem Caucasi scribunt Tragici. Placuit itaque

Poëta dare Catilinæ, quod sciebat esse Tragis ex-

crabili. Insinuat aliquid Properi. Elegia quinta libri

tertij.

Num rotæ, num scopuli, num sitis inter aqua?

Insinuat (inquam) coniungens rotam cum scopulis.

Atqui è rotæ pendebant miseri. Scio posse alludi à

Prop. ad Saxum Sisyphi.

12. SECRETOSQUE PIOS.] Horat.

Iuppiter illa pia secrenit littora genti.

Et alibi:

— sed fque disretus piorum.

B 13. *CATONEM.*] In gratiam Italæ, dicunt aliqui;

nam sicut Gracia Atacum prefecit & Rhadaman-

tum iuri inferiorum: ita Latium siros habuit. Iudices

in illis locis. Ego potius puto in gratiam Augusti,

vt esset Index apud inferos, qui fuerat inimicissimus

Iulio. Non enim Seruum audio, qui Catonem Cen-

sorium accipit. Ego Vticensem puto, & de hoc intel-

ligendum Poëtam ratione triplici. Primam atti-

gi. Quia aquum erat hominem Cœsaribus detesta-

blem in inferno pafci iuri dicundo, vt ibi suam il-

lam seueritatem exerceter, gaudereturque Cœsar hos-

tim sibi hominem in ea loca relegatum, falsa illa &

ridicula iudiciorum existimatione. Alteram duco

ab seueritate ipsius Catonis. Ipse de se apud Sallust.

Qui mihi aque animo meo nullius unquam delicti gratiam

fecisset, hand facile alterius libidini malefacta condonabam.

Par ergo, vt ius in inferno exerceret, qui sibi nullius

delicti gratiam fecit, qui nullius libidini condonauit.

Mitto ab Martiali dici *seuerum*: ab eodem lib. 5.

& ab Stat. 2. Sylo. *grauem*; ab Lucano *horridum.*

Tertiam suppeditat Galeot. Martius de Promis. Doct.

cap. 27. qui Vticensem accipiens commendat diligenter Poëta. Ideo enim (ait ille) paficitur Vticensis Cato iuri inferiorum, quia eas penas veras putauit, quas multiridebant, cùm in Sallust. Iulium

Cœarem coaguit, vt putantem vana hæc, quæ praedicanter de inferis. Catonis verba non afferit. Si

quis velit, hæc sunt. *Bene & compotis C. Cœsar paulo*

ante in hoc ordine de vita, & morie differunt, credo falsa ex-

stimator ea, que de inferis memorantur, diverso itinere malos

à bonis loca terra, inculta, fœda, atque formidolosa habere.

Sunt hæc postrema, quæ de discretis piis dixit Virgiliius, ac proinde videtur hunc loco ille hæsisse in

omnibus, & neminem alium ab eo intelligi prater

Vticensem.

*4 Parte alia ventis, & Diis Agrippa secundis,
Arduus, agmen agens, cui bellum insigne superbū,
Tempora nauali fulgent rostrata corona.*

ARGUMENTVM.

*Erat & mare in clypeo, cui forma aurea, sed fluites ci-
ni, & ex argento Delphines in medio bella Attica, & clas-
ses, ac mirus bellus apparatus. In puppi visibatur Augustus
cum ingenti & hominum, & Deorum comitatu, cum armis
apprimè conspicuis: pars alia Agrippa cum agmine, cum
corona natali.*

A gescit. Nihil verò Virg. in cassum. Vocat mare tumi-
dum, quia cùm in conflictu hoc Cœtus, & Anto-
nij mare tranquillum fuerit, diebus tamen præceden-
tibus, & hos hinc describit Poëta, mare tumuerat. Au-
di Plut. in Anton. ἐπειν μὲν ἦ τοι ἡμέρα, καὶ τρεῖς έτε-
ραις μεγάλω πεντακαιδεκάτη τούτης οὐ μάχη
ἐπειχε: Die illo & tribus sequentibus vento magno tumens
pelagus pyram inibuit. & addit; τέταρτη διανυσας γη
γαλίνης αἰλυσκή γενεύης συνέλεν: Die quinto scato ven-
to, & tranquillo mari, congraffi sunt. Congreßum hinc
postea describit Poëta, ac propterea nunc tumore
isto putandus est allutissime ad illum; qui præcessit in
maris.

2. FLUVIY SPUMABANT CÆRVLÀ CANO.] Canicæ
Canicæ hæc ab spumis. Carull.

Totidem remigio spumis incarnit unda.

Sidon. epist. 2. lib. 2. spumo canes fuit impulsu. Quid, si-
mique sonantibus albet. Graeci πολὺν κύμα, πολὺν ἄλλα.

Pulchr. Eurip. Iphig.
Ἄλλες πολλα, πόλλα τούτης λαβανθήσει:
Remos sumite, fluitus dealbate.

Quod Lucret. lib. 2.

Ventus in canos candenti marmore fluitus.

Heliод. in Scut. cùm dicat in eo fuisse mare, portum exhibet ex stanno, exprimens ita spumas, quæ illi-
dūne litoribus. Calaber eriam lib. 2. in Scut. Achil-
lis. μέτρας λαβανθήσεις, à quo, credo, Virgilius, ca-
rila, vt ille μέτρας, cano fluitus, vt ille λαβανθήσει. Sicut &
Sen. Agamem.

Divinitate cana carulum summa mare.

Ennius prior apud Agellium lib. 2. cap. 26.

*Caruleum summi sale conferta rate pilus
Per mare.*

3. ARGENTO CLARI DELPHINES.] Non du-
bium, quin expresa hæc ex Heliод. Scut. vbi inter re-
liquam scuti illius fabricam.

*— πολλοὶ γὰρ μέτρα ἀρμέτερα
Δελφίνες τῆς της τῆς θεούντων τούτων.*

*— multi vero per medium ipsius
Delphines haec illac scribantur piscibus inhibentes,
Natanibus similes.*

Delectatus Calab. in Scut. Achill. simili pictura. Nam
post exhibitum in ea Neptunum adicit,

— τοι δέ τις τερπεις ἀστέρες εἴδεις ἀνάκλα

Δελφίνους δελφίνες ἀστέρες τούτους,

*Σάτυρος Σατύρας, κατ' ἡπέρων δέ ἀλλές οὐδεις
Νικοπέντος τούτους.*

— frequenti virilique agmine circa Regem

Congregati Delphines offusè latabantur,

Blandientes Regi, & per ventosam mariam undam

Natanum speciem habebant, quamvis conflati ex are.

D Ab Apoll. quoque 1. Arg. describuntur pisces di-
versi, ὅτεροι ἀλλές, διατομοῦται, exultantes, subflentisque supra
mare. Credo verò Poëtam in varietate colorum hæ-
sisse vni Theocrito εἰδ. 19. (sunt qui Moscho attri-
buant.) Inter reliqua, quæ depicta in Calatho Euro-
pa, tum hoc.

*Αργυρές οὐ μέντοι Νείλοι πότεροι, οὐ δέρας περπάτος
Χαλασσα, κανος δε τετυγμένοι οὐδέτεροι τούτοις:*

Argenteus erat Nili fluminis, ipsa vero vitula

Ærea, ex auro vero factus erat ipse Iuppiter.

4. IN

NOTÆ:

1. TUMIDI MARIS.] Sen. Rhet. Cont. 16. Intumue-
rat subtilis temp̄stibus mare. Ita vero proprius maris
tumor, vt Graci κύματα, id est, fluitus, vocent οὐδητά,
id est, tumores, οὐδητά (inquam) pro οὐδητά. Orph.
Hymn. πέντε οὐδητά. Sidon. epist. 2. lib. 2. immane tur-

264

COMMENTARII

Delphinorū natura.

4. IN ORBEM.] Verè & propriè ex animantibz A huius natura. Ita ab Nazian. Carm. 50. Delphinus inducitur *μητρικόν εἰλασθεντες*, quia videlicet ludibundus exhibet gyros, flexus, tortiones. Euripl. Helen. *πολλαχός δερψίνον*, à pulchris cho rebus, quas exercent. Et in Elect. *εταύλλε δερψίνον*, bvi fatus agnoscis. & ibidem dicitur *φίλωντος*, est enim amicus musicae, & tibiarum. Vide Plutar. in Conn. Sept. Sapient.

Imitatio.

5. ΕΚΩΡΑ VERREBANT.] Ad im aginem fortasse Calab. lib. 9. qui extra picturam lo quens.

Αὐτοὶ δὲ δερψίνον αἰλάτες ἐκένοντες

Κῦμα στερψίνον, ἀλλὰ τοιούτον κένοντα;

Circum autem Delphines congregatum riebant

Fluctum secantes, & marii oīnū vias.

Vertere aquora.

Tò verrebant, quis nescit illustari posse vel ab Ca tull. qui Nupt. Pel.

Carula verentes abiegnis equeis patinis.

Vel ab Ennio, qui apud Agell. cap. 26. lib. 2.

Verrunt exemplō plūcide mare marnore flauo.

Seco, de aquis.

6. SECADANT.] Frequenti vīu datum iam mari: & quidem pistis, *διὸ τὰ φίλεν τὰ νύματα, & secandis flutibus.*

Feruo, feruis olim.

7. FERVERE LEVCATEN.] Sic Stat. deferuere campo. Cato, effuerit, ut ex manu scrip. restituit Victorius. Lucill. feruit ad annem. Attius Meleag. Cor ira feruit. & in Achille. Feruit pectora iracundia. Afran. Vopisco: *vacferuione feruntur*. Pomponius Scriptor Atellanarum in Pappo Agricola, *Domus hac feruit flagitus*. Tevent. Varro in Desultorio, *Feruere pīcaū, vafarique omnia circum.*

Denique ita multa sunt veterum testimonia, vt put tem apud veteres non agnitus aliud verbum. Et feruo, feruus, debet existimari nouitium respectu illius. Pulchre vero Maro expressit sententiam suam verbo caloris: *vt etiam Cal. lib. 9.*

μέντοι δὲ ἀμφέπειρον νύμα

Πηγάμενον, πολὺ δὲ πελέσε παντούτον εἴρηται:

niger autem circumgemebat flutus

Sulcans, & albida undaque circumferuebat spuma.

Feruor de aquis.

D De Leucate dixi 3. Æneid. De classe Cæsariorum ad Leucaten scribit Florus lib. 4. cap. 11.

Aqua ful gida.

8. EFFULGERE FLVCTVS.] Græci aquis dant *μαριπούντης*: & Catull. Nupt. Pel. de illis, refudgent.

Augusti par tes Senatus, & populus sequebatur.

9. CVM PATRIBVS, POPVLOQUE.] Duplex nota ad. firmandum legitimum Imperium Cæsariorum contra Antonium, quasi Cæsar verus Princeps, à quo starent Senatus, & populus: ille contrâ Tyrannus, qui contra Senatum, & populum. Vedit hoc acutissime Germ. Itaque applaudunt verba Taciti lib. 17. Ann. ybi de Orthone ita scribit: *Vocata con cione maiestatem urbis, & confersam populi, ac Senatus pro se attollens, aduersum Vitellianas partes modeſte differuit.*

Quasi videlicet hoc ipso verus Princeps offert Otto, cui adcessit populus, & Patres: Vitellius Tyrannus. Otto etiam ipse sup, in oratione ad milites. Nationes aliquas occupauit. Vitellius, imaginem quendam exercitus habet: *Senatus nobiscum est. Sic fit, ut hinc Rēpub. inde hostes Reipub. constituerint.*

10. PENATIBVS, ET MAGNIS DIBS.] Non iidem Dij hoc loco Penates, & Magni: sed diuersi. Lege 3. Æneid. initio ad illud,

Cum focis, natisque, Penatibus, & Magnis Dibis.

11. STANS CELSA IN PYPP.] Illustratum alibi.

12. GEMINAS CVI TEMPORA, &c.] Indicat

galeam. Cùm enim Principes & duces exercituum Galeam. tum aliis notis, tum maximè galeis cognoscantur, ^{ximum ins. gne ducum.} infirmum galeam Augusto dedit, vt is esse noscetur. Hinc Theophylact. Simocat. lib. 2. Hist. Mauricij cap. 4. galeam vocat *Θηραμνη*, & *κατάδηνον* ducum; nam ipsa ducem indicat: & addit Philippi in bello Perfico ducis strategema, qui satelliti suo Theodore galeam suam imposuit, vt pro duce haberetur, facinori ciupiam patrando. Adde certa est nota ducis galea. Sic apud Albert. Krant. lib. 6. Hist. Vand. cap. 20. dux belli Danici feriendus designatur à catapultario hostili, tantum luce armorum distinctus. Ideo apud Hom. 10. Iliad. Diomedii eunti ad insidias dant Græci galeam *ἀφελύτε, καὶ ἀλεφον, sine cono, & crista.* Apud Plutar. Pyrrhus, cùm non agnosceretur, & quereretur, statim ac galeam sibi & cristam imposuit, agnitus est, *ἐπειδὴ τοῦτο λόγῳ διαφέντωτο.* Et post multa ait, eandem sibi admisse Pyrrhum, ne agnosceretur. Et in vita Alexan. ait, hunc ducem fuisse *τῷ ρύπαντι τῷ κατήν θαυματητῷ: conspicuum galea crista.* & in vita Arati, *τῷ ρύπει τοῦ οὐρανοῦ & θαυματητῷ, Principem esse galea notum.* Quæ dixi, vera puto, videlicet accipiendum Poëtam de galea, qua notus inter reliquos Augustus. Sed proponam coniecturam, capi illum fortasse posse de diadema gemmis micante, ita vt ista, *geminas cui tempora flumina Lata vomunt, indicent diadema: quod sequitur, patriūmque aperitum vertice fidus, galeam, in qua sydus Iulij. Proabant hanc coniecturam flamma vomite; qua, cur non à gemmis, præsternit circum tempora?* Ammian. lib. 21. loquens de Juliano: *Gemma in diademate vobebatur lapidum fulgore distincto.* Prudent. Psychom.

Imperij certus, regeret cum purpura rotum Corpus, & ardentes ambient tempora gemme.

Et 3. Conf. Hon. gemmas diadematum vocat *ignes Ignis de Sidonij rubrique maris.* Quin corone dicuntur quoque ardere à gemmis. Idem 2. Stil. *lapidum distinctas igne coronas.* Certe, qui ad ignes Cæsariorum oculos Virgilium ducunt, torquent illum.

13. PATRIVM QVE APERITVR VERTICE SY DV.] Cùm fierent ludi funebres in honorem Iulij mortui crinita stella apparuit, vt ait Plin. lib. 2. cap. Iulij stella. 25. per dies septem. Vél per triduum, vt ait Seru. nisi hic corrigitur ab illo, & verè corrigitur. Nam Sueton. in Iulio cap. 88. septem etiam dies assignat. Hæc stella putata est Iulij anima. Inde illa adiecta omnibus eius statuis, & gestata ab Augusto in galea. Sil. lib. 13.

ille Delm gens Stelligerum attolens apicem Troianus Iulie Cæsar auro.

E Et Manil. lib. 1.

Venerisque ab origine proles Iulia descendit celo, cælumque replenis.

Sed qui non locuti de stella Iulij? Horat. *Iulium fidus.* Prop. Eleg. 6. lib. 4. *Idalio astro.* Ouid. 15. Metamorph. *fidus nouum, stellam comantem, flammigerum crinem.* Virg. 9. Eclog. *astrum Cæsaris.* Procedunt ista ex opinione veterum existimantium, animas Herorum verti in sydera, quod iam astruxi Eclog. 5. ad illud,

Candidus insuetum miratur limen Olympi. Nota 2. vbi locutus sum de laetico circulo. Et hinc adiicio versus Aristoph. in Irene

Οὐκ ἦν ἀπ' εἰδούσῃ μεταξύ τοπίοντος οὐδὲ τοπίου;

Οὐδὲ ἀπέτεινε τοπίοντος οὐδὲ τοπίου;

<

Captivi ad triumphum grandioris corpore.

Vbi signat̄, ingentes Rhenos, vt & Virg. magno corpore. A Quia semper ad pompa triumphi eligeantur captivi qui essent grandiorē corpore. Ioseph. lib. 7. Bell. cap. 24. ait, electos à Tito ad triumphum homines, πρώτες τοις καλλέσ σφρατον ὑπερβάλλονται magnitudine corporum & pulchritudine prostantes. Et triumphus Marcelli fuit spectans, aut Plutar. εὐμάρτυρον ὑπερβάλλοντας, immānibus captiuorū corporib⁹. Sed hoc, cūm non sit Virgilij, attigisse sit satis. Verumtamen ex verbis Simocatta adductis initio Notæ huius ego explico locum Cedreni pag. 328. qui historiam narras, quid ea historia significaret, ipse non intellexit. Ait ille apparuisse in Nilo (præternaugante annum) hunc Mena præfecto Ægyptiorum) in ostia duo, viri unū, feminæ alterum. Simulacrum viri hoc erat: έντονος, οὐστερός, καπηλωτής ή θύν, ξυδός & κόμης, μεγάλος, κρητικός & θεοφόρος θύμα & φύσις, τὰ δὲ λοιπά μέρη τῆς σφράτος τὸ θεραπεύτη: *Vix erat bene compotius, ampli pictore, terribilis asperitus, fiduo crine, intermixta canis, usque ad lumbos nudus, ceteras partes aqua tegebat.* Mox adhibet speciem feminæ, omittit. Ad rem. Mihi non dubium, quin monstri huius effigies sit ipsam Nili species, quam Simocatta exhibuit. Quo simulacro delusa est Gentilitatis, putans magnum esse numen. Etenim verba aliqua Cedreni sunt etiam in Simocatta. Nam hic, έντονος, καπηλωτής, ή κόμης θύματος μεγάλη. Femina, quæ huius monstro comes, eius fortasse vox. Talia quippe Gentiles connubia.

B 11. N I L V. M.] Ducebantur imagines fluviorum in triumphis. Ouid. 1. Art. in triumpho Cæsaris.

Hic est Euphrates præcinctus arundine frontem,
Qui coma dependet carula, Tygris erit.

C Tacit. 2. Ann. in triumpho Germanici: *vella spolia, caput, simulacra montium, fluminum, præliorum.* Claudio. 2. Stil.

Hi famulos traherent Reges, hi facta metallis
Oppida, vel montes, caputque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugenter cornibus amnes,
Inde catenato gemeret Germania Rhenos.

Sil. lib. 3.

—dabit hic in vincula Tybrim.
Ab Sidonio in Burgo Leontij adhibentur aliquæ notæ, unde pleniæ res ita cognoscetur.

E Et lugentia.
Corrieger inde noui Ganges ita pompa triumphi:
Cernens impexam faciem stetit ore madenti,
Arentes vitreis adiunxit fleribus undas,
Coniellas in vincula manus post terga reuinxit

715 At Cæsar triplici inuestus Romana triumpho
Moenia, Diis Italum votum immortale sacrabat,

Maxima tercentum totam delubra per urbem.

b Lætitia, ludisque viæ, plausuque fremebant:
Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante aras ipsi terram strauere iuueni.

720 c Ipse sedens niueo candens limine Phœbi
Dona recognoscit populorum, aptatque superbis
Postibus: incedunt viæ longo ordine gentes,
Quam variae linguis, habitu tam vestis, & armis.
d Hic Nomadum genus, & discinctos Mulciber Afros,
Hic Lelegas, Carasque, sagittiferosque Gelonos

Finixerat.

Pampinus: hic sc̄issim captiuo humor refusus
Sponie refractionem per brachia roscidit palmes.
Lege, quæ de triumpho Balbi scribit Plin. cap. 5.
lib. 5. vbi inter plura oppida, & flumen Desibari. &
quæ Iosephus lib. 7. Bell. cap. 24. vbi exhibet in
triumpho flumios Iudeorum tristissimos, non quidem
pura aqua, & quæ necessaria ad potum, sed
tanquam per valitissima incendia decurrerent. De re
alia loquens Stat. 1. Theb. *Iugentia flumina Nilis.* Pro
pert. de Rheno Eleg. 3. lib. 3.

Saucia marenti corpora velet aqua.

Ab Petron. loquente de Pompeio, inducitur pon
tus frāctio gurgite; & Bosphorus submissi vnde. Ab
Ouid. Eleg. 2. lib. 4. Trist. Rhenus in triumpho
Augusti frāctis cornibus. Hi omnes in ista Virgilij, qui
Nilum marentem. Mart. lib. 5. Epig. 3. Istri aquas
vocat simulacrum. & lib. 7. Epig. 79. *captiuo Istro.*

B 12. PANDENTEM QVE SINVS.] Allusum ad
Nili septem ostia. Theocr. in Europ. *ἐπιτραπέῳ Νεῖστῳ.*
De qua re alibi. Ab Plin. Paneg. Traiani Nilus dici
Nilus pan
dorū amnis.

C 13. TOTA VESTE.] Putat Gif. legendum torta. Tota vestis.
Nam Aufon. Mosell.

Naniger undisona dudum me mole Saravus

Torta veste vocat.

Verum est tamen à multis legi in Aufon. *tota.* Et
quamus non respuam lectionem Gifanij, sed mihi
certè plenius dīci videtur *tota*; quasi Nilus sinus
aperire, & vestem toram panderet ad tegendos fu
gentes. Alicui poterit placere legendum *mota.* Nam
Veget. lib. 3. cap. 5. loquens de significationibus mi
litariis: *Manu aliquid, vel flagello, more barbarico:* Lectio Vir
giliana.
vel certè *mota*, *qua viatur, veste significat.* Si iudicium
meum queris, antepono *tota*, deinde *mota*, tertid
toria.

14. VOCANTEM CÆRVLEM IN GREMIVM.]
Sententiam Propert. arripuit, qui de hac ipsa re lo
quens lib. 3. Eleg. 11.

Fugiti tamen in timidi vaga flumina Nili. Locorum
Et iterum Eleg. 6. lib. 4. similitudo.

Illa petit Nilum cymba male nixa fugaci.

Auctor Octavia loquens de Antonio.

Superatus acie pippib⁹ Nilum petit

Fuga parasit.

Est & in Poëta aliquis sapor ad Hom. 21. Iliad. vbi
Scamander

—Locis δι' ἵσταινται καλαὶ φέρονται,
Κρύπτων ἐν δύναις βαθείσιν, μεγάλαιοι:
—vixos autem fernant in pulchris fluentis,
Occultans in voricibus profundie, magnis.

Femina in triumphis,

Hic est Euphrates præcinctus arundine frontem,
Qui coma dependet carula, Tygris erit.

Ita in triumpho Germanici: *vella spolia, caput, simulacra montium, fluminum, præliorum.* Claudio. 2. Stil.

Hi famulos traherent Reges, hi facta metallis
Oppida, vel montes, caputque flumina ferrent.
Hinc Libyci fractis lugenter cornibus amnes,
Inde catenato gemeret Germania Rhenos.

Sil. lib. 3.

—dabit hic in vincula Tybrim.

Ab Sidonio in Burgo Leontij adhibentur aliquæ notæ, unde pleniæ res ita cognoscetur.

E Et lugentia.
Corrieger inde noui Ganges ita pompa triumphi:
Cernens impexam faciem stetit ore madenti,
Arentes vitreis adiunxit fleribus undas,
Coniellas in vincula manus post terga reuinxit

715 At Cæsar triplici inuestus Romana triumpho
Moenia, Diis Italum votum immortale sacrabat,

Maxima tercentum totam delubra per urbem.

b Lætitia, ludisque viæ, plausuque fremebant:
Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante aras ipsi terram strauere iuueni.

720 c Ipse sedens niueo candens limine Phœbi
Dona recognoscit populorum, aptatque superbis
Postibus: incedunt viæ longo ordine gentes,
Quam variae linguis, habitu tam vestis, & armis.
d Hic Nomadum genus, & discinctos Mulciber Afros,
Hic Lelegas, Carasque, sagittiferosque Gelonos

Finixerat.

Finixerat. Euphrates ibat iam mollior vnde:

Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis,
Indomitique Dax, & pontem indignatus Araxes.

e Talia per clypeum Vulcani dona parentis

730 Miratur, rerumque ignarus imagine gaudet,
Attollens humero famamque, & fata nepotum.

ARGUMENTVM.

Describuntur in libri exitu triumphus triplex Augusti,
illius votum, orbis latitudinem, sacra in templis, dona ad victorem
allata ab diversis genibus, multiudo populi, universus or
bis dominus. Liber et auditur.

EXPLICATIO.

a T R E S continuos dies Augustus Romæ trium
phavit. De hoc in Notis. Auxerunt splendo
rem triumphorum vota Principis, nuncupatis pluri
mis templis in honorem Deorum.

b Commendar triumphos Cæsarū à circumstan
tiis, tunc enim & latitudo viguit, & facili ludi peracti,
& plantus omnium incredibilis. Adhaec, templa
constituerunt, vii non modo in commenti statim cum palma
& corona ferant laudes, sed etiam cum reverentur in suas
civitates cum vitoria, triumphantes quadrigis in manu i. &
in papris incolantur. Et quid aliud in triumphis? Nulla
maiō gloria in Romano Pop. Atqui de ludis Horat.

c Effinxerat Augustum Vulcanus in Phœbei tem
pli limine accipientem populorum dona, aptantem
que illa, & suspendentem postibus: coramque illo
maximum vietarum gentium agmen, quæ omnes
distincte linguis, armis, vestibus.

d Numerat has gentes, & alias cum elogis.
Erant ibi Numidae, Afri, Lelegas, Caræ, Geloni.
Erat Euphrates, non vnde quidem minacibus, sed
mansuetiore aquarum agmine, ut quæ vietum sentiret.
Ut vero Euphrates Orientales comitabatur,
ita Rhenus Morinos, Araxes Daas: sicuti supra Nilus
Ægyptios, Arabas, Sabacos. Vides vero, ut omnia
illuxerit epithorum luce.

e In exitu est admiratio noua Æneæ ad clypei
fabricam, gaudium ex varia rerum futurarum ima
gine. Cum vero humero clypeum attolleret, visus
est gestare suorum & famam, & fata.

f Quando erit ille dies, quo tu pulcherrimererum,
Quatuor in nictis aures ibis equis?

Ille enim oppono validam Plutarchi fidem, qui
certè ad suum vñque æcum hoc factum negat. An
postuum Plutarchi id factum fuerit, disquisiti
plorū inuestigatio.

g 3. MOENIA.] Signat̄, & propriè, non por
tuos rufis.

4. D I L S I T A L I S.] Seru. capit adem Apollini,
qua in Palatio. Posit aliquis intelligere Deis
loci, qui in magno cultu apud veteres. In 3. Æneid.

5. VOTVM.] Nam qui erant in aliquo periculo voto in ma
nus voti, quo se ad templi fabricam obligabant.

In vno Pausan. innumerata.

6. TER.

A reliquo tractui, & Notis. Loquitur de Augusto post
vietum Antonium: *Cæsar autem reuefis in Italianam,*
atque urbem occursus, quo fanore omnium hominum, au
tum, ordinum exceptus fit; que magnificientia triumphorum
cius, quo fuerit numerum; nec in operis quidem iusti mate
ria, ne dum huius tam recisi dignè exprimi poset.

b IN VICTVS.] Nam curru, ideo cuius curru do
minarum gentium tergo: ante curru autem clypeos, quos
ipse perfuderis. De triumpinis nihil hic dicam in ma
gno luce auctorum, est enim abuti otio. Origini
Triumphorum auctoribus non grauabor, quā foras nemo anim
rum origo.

c 2. IN VICTVS.] Nam curru, ideo cuius curru do
minarum gentium tergo: ante curru autem clypeos, quos
ipse perfuderis. De triumpinis nihil hic dicam in ma
gno luce auctorum, est enim abuti otio. Origini
Triumphorum auctoribus non grauabor, quā foras nemo anim
rum origo.

d Numerat has gentes, & alias cum elogis.
Itaque quisita paritas inter triumphorum, & ludorum
gloriam. Queret aliquis, binis, an quatuor. Equi in triu
mphi inuestigatio.

e Pluribus in vita Camilli, hunc in modum, τάτοις αλλα
οι βασις, ἐργάσεισθεν, καὶ τέρπωσθεν ταῦτα καὶ περι
λεπτοπολῖται ἐπειλη, καὶ διεξιλασθεν τούτους, εἰδεῖς τέτο
τονταντας ιπέρβαθρον, εἰδεῖς τέτοντας ιπέρβαθρον, εἰδεῖς τέτοντας ιπέρβαθρον.

f Numerat has gentes, & alias cum elogis.
Itaque quisita paritas inter triumphorum, & ludorum
gloriam. Queret aliquis, binis, an quatuor. Equi in triu
mphi inuestigatio.

g 3. MOENIA.] Signat̄, & propriè, non por
tuos rufis.

4. D I L S I T A L I S.] Seru. capit adem Apollini,
qua in Palatio. Posit aliquis intelligere Deis
loci, qui in magno cultu apud veteres. In 3. Æneid.

5. VOTVM.] Nam qui erant in aliquo periculo voto in ma
nus voti, quo se ad templi fabricam obligabant.

Testis Romulus in bello Sabino, & Elpis Samius, de
quo lege Plin. lib. 8. cap. 16. Testis tota antiquitas.

In vno Pausan. innumerata.

6. TER.

Augusti pietas. 6. **TERCENTVM DEL VBR A.**] Verè: nam Liu. lib. 4. vocat Augustum Cæsarem templorum omnium conditorem, aut restituorem. Adeatur Suetonius.

Triumphus letitia- 7. **LÆTITIA LVDIS QVÆ, &c.]** Quis nescit plausus triumphorum? nihil enim latius victoria. De Epharmostis hanc adepto Pind. Od. 9. Olymp. καράζεται φθονος Εφερόστη συν αιτείοις. & quidem νομάζεται signat letitiam ultra modum. Simocatta cap. 6. lib. 3. post victoriam ἵπατη λέ, & καλωδιάσεται. & libr. 7. cap. 15. post eandem, γέλωτες νομάζονται. De triumpho Augusti Ouid. i. Art.

Spebatibus iuuenes lati, miserisq[ue] pueri,

Diffundentes animos omib[us] ille dies.

Hanc rē a nemine melius disces, quā à Dionys. lib. 2. loquente de Romulo, & ab Ouid. Eleg. i. lib. 4. Tri- stium, & à multis locis Liuij. omitti. Per ludos Seru. B intelligit *Complitalitij*. vox (*letitia*) dicit me ad vocem triumphis affinem, ita *triumphe*. Nam Ouid. i. Metam. loquens cum lauro,

*Tu ducibus letis aderis, cum leta triumphum
Vox canet, & celsus vident Capitolia pompa.*

Sed potes Lectio capere gaudia omnigena, scribēte ita Vell. lib. altero: *Nihil deinde optare a Diis homines, nihil Dij hominibus prestat posse, nihil voto concipi, nihil felicitate consummari, quod non Augustus post redditum in urbem, Reipub. Populique Rom. terrarumque orbis repre- sentavit. Loquitur post victum Antonium.*

Triumphatoris populus occurrerat extra vibē, 8. **VIAE.**] Nam procedebat populus ad vias extra urbem excepturus triumphatorem. Dionys. lib. 2. in triumpho Romuli: *Cives ex urbe cum coniugib[us], & liberis ut vitrage via parte illi obuiam venerunt. De Trajanō Plin. Paneg. applerat undique vias, angustissime tramitem relatum tibi. De Vespasiano redeunte è bello Solymorum Iosephus cap. 22. lib. 7. ἀπαντήσατο λογοτελον τοῦ θεοῦ παντούς. & παρούση τῆς τάξης περιβόλου: Reliqua omnis multitudo cum coniugib[us] & liberis eum excipiebat per vias. & de Tito filo cap. 24. ait progressum populum τετάνεται καὶ λογοτελον, & eo amplius, stadium. Huc allusum à Marcelli lib. 10. Epig. 7.*

*Quando mora dulces, longisque à Cæsare pulsis,
Totaque Flaminia Roma videnda vita?*

Et à Claud. de Bell. Get. vbi de populo excipiente Siliconem,

ponas secura per omnes

Turba salutis effunditur obvia signis.

9. **PLAVS VQVS FREMEBAT.**] Ita optat lib. 5. Propriet.

Ante meos obitus si precor illi dies:

Quo videam spoliis oneratos Cæsaris axes,

Ad vulgi plausus saepe resistere equos.

10. **MATRV CHORVS.**] Dionys. in triumpho Romuli; *Reliqua tum pedestres, tum equestres copia sequentur acie instructa, & patriis hymnis Deos celebrantes, & carminibus ex tempore compotis sium ducent laudantes. Romani cūm Francos stratiere χοές, ιτάλες (ait Agath. lib. 2.) vbi vides choræs. Simocatta loco adducto, in te simili fultus inducit, κατορθοδοξ. & libr. 7. cap. 15. ciat post victoriā meminit ὑμον, & οὐκ οὐσια χρόνον, hymnorū, & symphonias peralta in choræ. Herodian. lib. 4. adhibet concentus musicos, vbi Alexandrinī excepere Antoninum. Hoc nostro anno visitatissimum. Et nota choros datos feminis, non viris, ex magno decoro. Ioann. Chrysost. in Laudat. Pelagia, ait, viros in aduentu Principium, debere ipse, & μέση φύση πολλὴ χορεῖν, ὡς τοῖς θεορέσιν αὐτοῖς φέρεσθαι: gradu quieto incedere, moderato, ac renerente, ut videlicet digni videantur oculis spectatorum.*

y. **CHORUS IN TRIUMPHIS.** 11. **CÆSI IVVENTI.**] De victimis in triumphis

A locutus sum in Georg. Hic offero Plin. qui Paneg. Traiani: ut plena altaria bus, augusta victimis cunctis ut in vniuersalium collata omnium vota, cūm sibi se, ac liberis suis intelligentes precari, que pro te precarentur!

12. **NIVEO CANDENTIS LIMINE PHOEBI.**] Vtrunque vocem *nivis* & *candoris* refert Seru. ad marmor; quo constructum templum Apollinis in Palatio, quod marmor allatum à portu Lunæ, qui est in confinio Thuficæ, & Liguria. Quibus videtur nūuem & candorem referre ad Lunam, quæ niuea & candida. Sed follicito haec superuacanea est. Capiens Poëta est de marmore: & h[ic] c[andens]tis, est μαρμαρός, δοτή νιψ μαρμάρου, id est, luciditas marmoris. Ego Marmor, huic trahit etymon marmoris: ita enim eius lucidi- vnde.

B tas celebrata veteribus, vt diceretur *marmor*, tanquam vnicē album, quo visus disagregatur: ita vt *marmor*, & *vifus disgregatim* (loquor vt Dialedicti) idem sit. Ait enim Porphyrius in Homericis Questionibus 8. Iliad. μαρμάρου (vnde marmor) dici pro *splendore*. Quod verbum est *partiri*, *diuidere*, *discernere*. Vnde διαυγός, quod *tenebrosum* est, & *obscurum*. Nata, credo, est haec Porphyrius obseruatio ex affinitate, qua est inter μαρμάρου, & μαρμάρου.

13. **DONA RECOGNOSCIT POPVLORVM, &c.]** Coronæ dona.

De coronis accipio, quod sic explico. Imprimis vocat coronas *dona*, quod non nouum. Valer. Max. lib. 3. cap. 2. *Totius ciuitatis oculos in se numerosa donorum popula conuentent; preferebant enim corone auree offa, &c.* Liu. lib. 6. *Dona Imperatorum ad 40. in quibus insignes duas murales coronas. Procedo. Duplex mos fuit in eo populo receptissimus. Primus, vt triumphantibus mittebant coronas. Alter, vt corona ista dicarentur Diis in templis. Vrumque agnoscat Virgilii. Primum; nam triumphans Cæsar, *Dona recognoscit populorum*. Alterum in illis, apudque superbis postibus. Sed iam ad fulcra vtriusque moris, vt plenè constet explicatio. De primo Liu. lib. 37. in triumpho M. A. Cæsari: *Tulit coronas aureas, dona sociarum ciuitatum. Idem lib. 38. post vicitos Gallogrecos a Manilio: Missa vndeque legationes non gratulatum modo venerunt; sed coronas etiam aureas, profisiisque facultatibus, artulserunt.**

Plutarchus ait missas ad Paulum Aemilium triumphantem de Persis ab urbibus coronas quadringentas. Parthi apud Iosephum lib. 7. Bell. cap. 24. *σεπαροχοντει την τον τελονιναν καιρον* ferent auream coronam pro victoria Iudeorum, videlicet ad Titum. Sunt haec coronæ aureæ, quas Provinciales vocat Provincia-Tertull. lib. de Cor. quia missæ a Prouincis. De more les coronæ, altero Suet. in Claudio, vbiait, hunc Principem inter reliqua spolia, coronam naualem fastigio Palatina domus iuxta ciuicam fixisse. Idem cap. 25. Neron. *Sacras coronas in cubiculis circum lectos posuit. Quia videlicet Nero donaria temporum ad domum suam transluit. Polliu lib. 1. cap. 1. inter Decurias munera numerat eternat. Philostrat. de imaginib. loquens de Euadne, καθάπερ οἱ οἱ Καρπούσιοι, &c.* Plutarch. in Mario post victoriā Cimbricam. *Βούλησθαι Νομάς οὐρανού Βασιλεὺς θάνατον εργαζεται μεταθέτει, έστοι έται Καταστολην* vices αρχοντος: *Bocchus Rex Numidiae socius Populi Romani appellatus, triumphales victorias in Capitolo dedicauit, id est, coronas triumphales. Nisi quis velit referre ad bella depista, & dedicata. Liu. lib. 28. loquens de Legatis Saguntinorum expresse ad hunc morem. Non grates tantum agere insuffamus, sed domum hoc etiam si vos permitteretis, coronam auream, in Capitolum, vicitia agitur, ferre. Demum, vt rem absolutam, corona ista fuos titulos praferebant. Clarè Plin. lib. 23. cap. 1. Claudius cum de Britannia triumpharet, inter corona-*

*nas aureas, unam XII. pondō habuit, quam comulisset Hispania ciuitatior: alteram XI. quam Gallia comata, scissi titulus indicauit. Inde ergo ex titulis, *Dona recognoscit populorum*. Hæc satis ad rem Virgilij. Sed scias breuiter, has coronas dictas ab Scriptoribus aurum coronarium. De quo iam Alciat. lib. 6. cap. 4. & post illum Lipsius lib. 2. de Magni. Röm. cap. 9. & post vtrunque Carolus Paschal. de Coronis; deinde etiam iam plures. Qui Seru. hunc Virgilij locum de auro coronario accipit, tametsi in ratione erret (notante in illum Liphio.) Non enim haec coronæ, aut aurum coronarium (quod idem) dabatur ab hostibus vicitis ob datum viram, vt vult Seru. sed ab Prouinciis sociis granulatibus de victoria. Inclinante Imperio, non solum à Prouinciis, sed ab ipsa Italia misse corona. B Aut̄or Paneg: Constantini, post victoriam huius Principis: *Merito igitur tibi Constantine & Imperator, Senatus signum Dei, & paulo ante Italiam scium, & coronam, cuncta aurea, dedicavit.* Ex dictis explicabis Plinii, qui Paneg. loquens de moderatione Traiani in triumpho, ait, fore illum clarum spoliis Prouinciarum. Verba adduco in Nota sequente.*

14. **INCEDVNT VICTÆ LONGO ORDINE GENTES.**] Haret mori. Herodian. *κατὰ τὸν Κρητικὸν οὐρανόν, & αὐτούς τοὺς βασιλεὺς ήταν, οργάνως οὐρανός: Gloriosum tibi triumphe, τι είστι, νικήσεις, & επιτυχίας.* Reges præter agniti, ac summi barb. vos. Plin. Paneg. *Vide iam cernere non spoliis Prouinciarum, & exterior focus auro: sed hostilibus armis, captiōne Regum ciuitatis triumphum grecum. Symm. epist. 5. lib. 10. *Vidimus, quae acta miramus, catenatum agmen vicit gentis induit, illisque iam pridem truces vultus misero pallore mutatos.* Ouid. i. Art. de triumpho Augusti.*

Ibunt ante duces onerati colla catenis,

Ne possim tuui, quia prius, esse fugia.

15. **VARIA LINGVIS.**] Hinc *ἀριστος μέρον*.

Vide Lexicographos. Lucret. lib. 5. dixit.

Quovad modo genus humanum variante loqua

Coperit.

C Locutionem arripuit Symmach. epist. 14. lib. 1. *Quam nominibus varia, tam coloribus.*

16. **NOMADVM.**] Statius vocat mutatorisque dormitorum. Sed de hisiam in Georg.

17. **DISINCTOS AFROS.**] Nondubium, quin ignauos notet Afros, *ἀσθενες* vtique, & *ἀνόρτας*: sed cum allusione tamen ad vestem illorum; erant enim habitu fluente. Itaque Afri erant & veste laxa in pace, & ignauos in bello: vrumque complectitur Poëta distinctione sua. Primum probo ab Tertull. lib. de Pall. cap. 1. vbi de tunicis Afrorum loquens. *Sed nec cingulū finis diuidente expedita.* Plaut. Pœn. (hoc Seru. adducit) ridet quandam hunc in modum, *Quenam illuc autis est? cum videlicet vidisset Afrum trahentem vestem demissam.* Idem Plaut. Capt. ad Hannonen quendam Carthaginensem,

tu, qui zonam non habes,

Quid in hanc venisti urbem, aut quid queritis?

E Aufon. in Grat. Aet. Carthago distincta. Apud Iustin. lib. 19. Imperator Carthaginensis inducit tunica distinctus. Alterum de ignauis illorum satis indicat Liu. lib. 33. ita loquens de Numidis: *Nihil primo asperitu contemptus, equi, hominēque paululi & graciles, distinctus, & intermis eques.* Neque impedit postea praetulorum illorum facinus subiici. Liu. enim expedit, quod verè est. Et, si non aliunde, certè ex distinctione, qua illi vñsi, id possit colligere: nam Ouid. libr. 1. Amor. Elegia nona ignauiam, & distinctionem coniungit,

Ipsé ego signis eram, distinctusque in otia natus.

Atque pacatis lenioribus aquis.

Vidit Germ. datam à Poëta Euphrati hanc submis-

E sionem, qui tolerat, nulla imbrum vi, sponte, & in im-

mensum atollit, verba sunt Taciti lib. 6. Annal. Inde na-

rum, vt eius aqua pefraga & fatidica haberetur. Por-

rò, Euphratem dicitum, quasi qui ferat fructū, aperit Eius-crymā.

Anast. Sinayta: inde Euphrati, quoru tellus ferax.

A ex Sueton. cap. 24. Augusti, vbi ignaui inuenientur per diem totum distincti stare. Quam paenam etiam ignauis militibus Lucullus dedit, Plutarch. auctore. Sed de hac paenam militari vide Wolf. Lazio lib. 4. Comment. cap. 12. & post illum, Liplium lib. 5. Mil. Rom. & Brissoniūm 1. Antiq. c. 7. Denum, quis nescit *ἀσθενες ignauos*, & *ἄνορτας strenuos?* Qui ex distinctio viri auctorabantur, & qui sub ingum mittebantur, prius tamen, discingi solitos, iam Briss. monuit. Quid, quod Virg. ad verum Attij in Philoet. alludens hunc,

Hæc Mulciber arma ignano invenit, & fabricans,

claræ distinctionem accipit pro ignania? Sic Sen. epist.

33. **PERIAS IGNAUOS ROMANIS OPPONENS, DIXIT: INDUSTRIA.** ad bellum prompta mens iam in Persas, quidam

B in alio cinctos cadit. Fuerunt scilicet Persæ fluente ve-

nte in bello, sicut Romani cincti. Idem epist. 91. *Aliè cinctum pueris dissidente, habuit enim ingenium & grande, & virile, nisi illud ipse distinctione.* Itaque haec explicatio conueniens est non solum Romanis moribus, sed etiam Punicis. Nam distinctione semper ignaua.

18. **MVL CIBER R.**] De huius etymo vide Seru. *Mulciber* Fest. alias. Addit. aliorum opera dictum fortasse à mula. mulo, quod verbum coquorum, & illud in Pe- tron. agnoscat Ian. Doūla lib. 2. Præcidan. Et quidem etymologia esse debent libera.

19. **LELEGAS.**] Hi in Thessalia, de quibus Lu-

canus,

Allos Lelegum dixi pressum descendit aratum.

Adhibet vero nomina gentium domitarum ex mo-

re, quo gentes domita titulum nationis præfer-

bant. De triumpho Traiani Plin. Paneg. *l'ide inge-*

titulos pre-

ferebant vi-

ti. Et de hoc more vberius in 11. Æneid.

20. **CARAS.**] Insulanos agnoscat Seru. Subiit Care.

aliquando, an legendum *Carbas*, & accipendum

esse Poëtam de notissima vrbe Mesopotamia, aut

Arabia, vt vult Plin.

21. **SAGITTIFEROSE GELONOS.**] Quis ne-

Geloni, scit Scythas præstissime sagittandi peritiae atque Ge-

loni in Scythis numerantur. Redde sagitteros ex

Homero *ιοδόρος*. Nam ita ille afficit pharetram 15.

Illiad.

22. **EUPHRATES MOLLIOR.**] Nescio an h[ic] vox Mollis, id

moliundis capienda sit significatione vulgari. Alter et, vexatus.

à vulgo puto, & præmitto Græcam cognitionem. ré-

</div

Morini extre
mi homini
num.

23. EXTREMIS HOMINVM MORINI.] Plin. A lib. 19. cap. 1. Ultimique hominum existimari Morini.

De Morinis triumphaſſe Augustum ex Dion. lib. 51. notauit iam Turn. lib. 23. Aduer. c. 5. Cū verò Morini non verè sint extremi terrarum, satius est, vt dixit interpres, id est, litorales; quod ex interprete Hom. Germ. astruit. Vbi enim Grecus 4. Iliad. ait, περιπλανας, extrema terre, Eustathius ex Appio docet esse της οπος της Νείσιον θάλασσα, que sunt vicina mari iuxta Nilum. Quemadmodum & Aeschylus de Canopo vībe, ιχθυοβόρη, terra ultima. Nam videlicet, πατέρας αρχιαλέας ιχθυοβόρη: terra omnis vicina mari extrema est terra. Inde fortasse Homer. lib. 1. Odys. de Äthiopibus, ιχθυοβόρη, ποταμον ultimos. Et notetur obiter forma Homeris; nam ex ea Virg. extremi hominum. Sic & Hispani parrem quādam Gallicā Oceano proximam, dicimus finē terre.

Rhenus cur
bicoins.

24. RHENVS QVE BICORNIS.] Refert Turn. non ad generalem omnium fluminum rationem, quae cornuta appellantur; sed ad peculiarem huius fluuij: nam Rhenus exit in Oceanum duobus ostiis. Dicuntur autem ostia à Valer. lib. 8. Arg. cornua,

Haud procul hinc ingens Scylibici ruit impetus IJtri,
Fundere non uno tantum que flumina cornu
Accipimus.

Id est, non uno tantum ostio; quia videlicet sex aliis inuidit pontum Euxinum.

25. DAE.] Ita legendum, non, Daci, aut Daca. nam in his pugnat syllaba. Deinde Dae viciniores sunt Araxi. Ita etiam Sil. lib. 13. cui peruvia Baltra, Dae, non, Dace. Verum est, dici ab Steph. Daa, & Daa esse cosdē. Fortasse etiam & in Sen. Thyes. legendum, qui Sparfor agitam Daa, non, Daca. Vide Delr. Nou. Comm. Aliqui scribunt, Daha, & inde error in Daca.

26. PONTEM INDIGNATVS ARAXES.] Volunt allusum ad historiam Alexandri, qui cum veller transgredi amnem hunc ponte fabricato, inundans aqua pontem diruit. Vide Isid. lib. 13. c. 21. Postea verò Augustus firmiore ponte illum ligavit, vt ait Seru. Itaque hoc Vates ad Augusti gloriam. Seruianum hoc firmat Stat. 1. Syl. patiens Latij tam pontis Araxes. Alij autem respectum ad. historiam Xerxis, qui conatus est hunc fluuium pontibus confundere. Ad easdem historias Sidon. Paneg. Anthem.

non vi mihi pressus Araxes

Impetu sub ponte fuit.
Et Claud. 1. Ruff. ad finem

FINIS LIB. VIII.

P. VIRGI

23. EXTREMIS HOMINVM MORINI.] Plin. A lib. 19. cap. 1. Ultimique hominum existimari Morini.

Phasis equo, ponēisque pati cogunt Araxes. — calcabitur asper. —
Ab eodem in 4. Conf. Hon. impacatus dicitur. Stat. 5. Syl. dat illi feriātem, & exultantiam, cū ait, feriā exultabūt Araxes. Haec omnia non abeunt ab etymo huius fluminis, quod dictum ait Eusthat. ē της ηξιτωτης επαλλ. Fuit verò veteribus genus quoddam superstitionis, vt putarent annis ipsos vaticinari cū inundarent, indignarenturque magna aquarum mole. Inde est, vt ad haec vaticinia allusifc Virgilium credant aliqui. Fauet locus Taciti lib. 1. Ann. vbi, inundante Tyberi, censetur, vt adeat, tanquam in re diuina, libri Sibyllini. & lib. 1. Hist. vbi cōmemoratis signis alijs Romanæ clavis, dicit pricipuum fuisse subitam Tyberis inundationem, in qua situs futuri exitij pavor. Huc pertinet historia Albani lacus, qui neque cœlestibus imbris, neque ullius annis inundatione auctus prædictis fore, vt Romani Veios vincerent. De qua historia videndus Val. Max. cap. 6. lib. 1. Plutar. in vita Camilli, & Liu. lib. 5. Contrā de Nilo Plin. lib. 5. c. 9. vbi ait, hunc amnem minimo incremento inundasse bello Pharsalico, veluti necem Magni prodigio quodam flumine auersante. Porro Araxen dici à Barbaris Erus, Simocatta scribit lib. 3. Hist. c. 6.

27. INDIGNATVS.] Ita dictum à Plut. (ait Vi- Etiorius lib. 36. cap. 10.) ἀγριωτος de vino, quod aqua feruer, & se claudi agre patitur, neque vult vase contineri. εἰς τὸν εἶδος δὲ μόνον ζεύς, καὶ ἀγριωτες. De mari Valer. 1. Arg.

Oceanus Phrygios prius indignatus filios. Pati emphasi Claudio. 6. Conf. Hon.

Atque indignantes in iura redegerit Arctos. Sed ira iste imprimis Araxi conueniunt, qui ab Appiano in Parthicus dicitur ē βάθει καὶ ορεώντων, asper profunditate, & rapiditate.

28. IGNARVS IMAGINE GAVDET.] Non abit Ignarus ille affectus lib. 6.

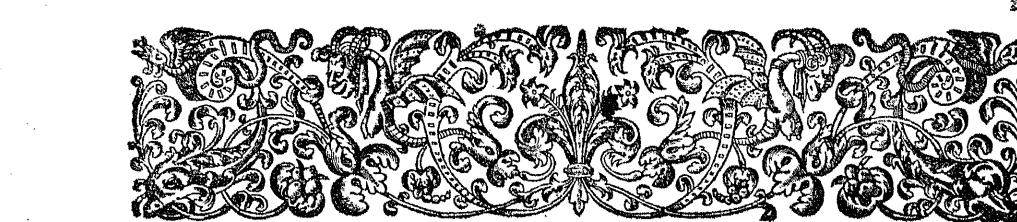
Incendiisque animum fama venientis amore.

Et Claud. de Nuptiis Honor.

Letauitque tamen.

Doct̄e Germ. ait in hac imagine respectum ad ἀγαλματα; nam hæc vox της τὸν ἀγαλματα, ideo adiungit gander. Sed quid proprie sit ἀγαλμα, plene docet Heral. in Notis ad Arnob.

29. ATTOLLENS HYMERO, &c.] Ita lib. 5. Epig. Αγελα μηδε βαροπατητηραδον την αερον:
Attollens hymoris terribilem Egida.

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS LIBER IX.

ARGUMENTVM.

APPARET Iris Turno feriāti paternis manibus, bortatur ad bellum ex occasione absentis Æneas; agnoscit ille benignitatem Deorum erga se, ac dicto citius it iam agmen contra urbem Launum, ubi Troiani: claudunt hi statim portas, hoc enim Æneas abiens præceperat, ne se absente aleam belli subirent. Vult illos Turnus ad pugnam elicere, nec potest, cogitat classem incendere, cui ut succurrant urbem relinquunt, sed naues tamen Deorum miseratione in Nymphas conuertuntur, atque euanunt periculum noua illa metamorphosi. Obstupescunt Rutuli, tamen audacior Turnus prodigium in sui utilitatem conuertit, & ad exitium Troianorum, quibus fuga iam adempta, via unica ad salutem. Itaque stant in armis Itali, & Troiani; illi intenti obsidioni, bi defensioni. Custodia portæ data est Niso, atque Euryalo, quo iaciturn semen ad futuram narrationem. Hi enim duo amore gloria incensi, decernunt ire ad Æneam (hic tum cum Euandro) per medios hostes numiatiuri periculum, in quo erat Ascanius. Obtinent ab hoc eundi facultatem, intercipiuntur ab hostibus in medio itinere, & cadunt, editis prius maximis virtutis argumentis cum strage hostium: apparent in contis capita, que Troiani vident lacrymabundi, quo in tractu tunius pricipue matris Euryali lacrymae cernuntur, querela audiuntur. Post quos gemitus tuba virisque militem excitat, fit testudo hostium ad oppugnandam urbem, Troiana turris igne expugnatur, sunt permista cædes, fæda & varia vulnera, tragicè omnia. Interponitur Ascanij facinus, qui Numen interficit petulanter in Troianos debacchantem. Adebat spectator & laudator virtutis Ascanij Apollo, exemplo iuuenis acris pugna sanit, sed pricipue spectatur virtus Pandari, & Bitiae fratrum, qui ausi portas aperire occasionem dedere cruentissime cædi. Audit Turnus apertas portas, & ruit illico, primò Bitiam interficit, Pandarus ut tanto malo maledicatur portas claudit, sed rem pessimam, nam irrumptit Turnus ignoratus intra mœnia. Primo omnium Pandarus vincitur, deinde edit stragam miserandam solus ipse intra mœnia. Audient cladem Troiani Principes, aduolant statim, & unus imprimis Mnestheus fugam suorum sifit, incumbunt omnes in Turnum, qui nequit resistere telorum multitudini, atque ita in fluuium ex muro deflit, redditque ad suos letabundus, patrata prius ingenti cede.

ATque ea diuersa penitus dum parte geruntur,
Irim de coelo misit Saturnia Juno
Audacem ad Turnum. Luco tum fortè parentis
Pilumni Turnus sacrata valle sedebat.

S5 Ad quem sic roseo Thaumantias ore locuta est.
Turne, quod optanti Diuūm promittere nemo
Auderet, voluenda dies en attulit vltro.

Corda in Æneid. tom. 2.

A a

Æneas,

COMMENTARII

cunti aderant. Fuisse hoc è disciplina Persatum, Curius aperit: ne diuidi quidem copias posse seruari more majorum, qui vniuersas vires semper discrimini bellorum obtulerim. Applaudit plurimum locus Soph. Elect. vbi pedagogus concitat Orestem, & Pyladem ad inundandum domum Clytemnestra, cùm ea sola est, antequam adueniant, qui possint defendere. Versus illius sunt.

Σφῶν δὲ οὐτέποντες τὸν παρεστόντον, ὅτι
Νῦν καὶ πάς ἔρδειν. τοῦ Κλυταιμνήστρα μόνη,
Νῦν ἐτις αὐτῶν ἐνθάδε τοῖς δέ φίξεται.
Φορτίσθως τὰ τύπα τε καὶ σφωτέος
Ἄλλοισι, τέτταν πλείστον μαζεύειν:
Vobis autem edico, qui afflatis, quod

Nunc tempus rei gerende, nunc enim Clytemnestra fala est,

Nunc vir nullus est inuis: si vero differetis,
Cogitate, quod cum his, & prudentioribus aliis,

Cinque pluribus, vobis deinde dimicandum erit.

Sceptrum, pro Rego. 13. **SCEPTRA.**] Id est, Regiam, aut opes Euandri. Sic Sophoc. Elect. οὐκ οὐσίαν εἰμένειν, administrare sceptra, pro, Regnum administrare. Simocatta lib. 8. cap. 10. Hist. οὐετοῦ συντεγματοῦ τοῦ τετραγράμμου εἰπεῖται: Tyrannus eligitur sceptrorum dominus, id est, Imperij.

14. **PALATINI.**] Hac forma Mart. lib. 9. Ep. 40. Palatino Tonami. & sape alibi. Vindicianus, qui vizuit sub Valentiniiano Augusto,

Templa Palatina subiit sublimia Roma.

Ducta est forma à Palatio, quod Euander construxit, & ita vocavit à Pallante filio. Inde etiam & dominus Augusti dicta est **Palatina**. Atque etiam ab eodem Euandro **aula Parthasia** à Martiali lib. 8. Ep. 36. & lib. 12. Ep. 15.

Sedes de domo Principis. 15. **SEDEM.**] Sic dictas domos Principum, ex hoc Virgilii, & ex illo Claudiani 3. Honor. ut ventum ad sedes, alij iam notarunt. Sed potuissent certius aduocare ad rem suam illud eiusdem Claudi. 6. Honor.

Hand alter Latia sublimis signifer aula

Imperijs sydus prima cum sede locauit.

Lectio Virgiliana. 16. **PETIT.**] Hoc malo, quam petui cum Erythræo, & petui cum Politiano, ac Turnebo. Nam Erythræus peccat contraria syllabæ, neque defensio eius ad guttum. Duo alij, tametsi defendi queant, qui dicunt positum petui pro petui, sed certius est, coitum illuum melius contrahi ex petui, quam ex petit. Ut cuncte, certum est extremam hanc syllabam produci usq; frequentissimo. Lucet. lib. 1. virtutem irritat animi. & 6. Disturbat urbes, & milena.

Coriti finis. 17. **EXTREMAS CORITI, &c.**] Ita in 10. sibi consentiens, Coriti de finibus. De Corito iam alibi. In scriptura haec. Nam vidi Coritum, Coryum, Corythum. Extremum probat Delrius in Sen. Hæsit, credo, etymologia trita.

Lydi, id est. Thusci. 18. **LYDORVM.**] Thuscos intelligit. Nam Lydi, Tyrrheno duce, in Italiam venere, & Etruria partem magnam occupavere. Sic 2. Aeneid. Lydius Tybris, id est, Thuscos. & 10. gens Lydia, de Thuscisi.

Colligo, militare. 19. **COLLECTOS.**] Parti verbo Græci. Soph. Elect. Αγαθούνοντες στρατευούσι αγέρατος. Cyrill. in Iohann. cap. 3. στρατεύειν τε ιδού πρός μάχην τοῦ θόνου. Isidorus lib. 7. Bell. cap. 2. στρατιωτικὸν συνεγένετον. Diversa omnia sunt, αγέρω, συλλέγω, συνάγω. Plutar. in Nicia flexu alio, εἰς τὸ δέσμον καταλαβεῖσθαι δότον αγέρατος οὐχίον: turbam ex agris in urbem conducentis.

20. **ARMAT AGRESTES.**] Dixi iam in Georg. nullum esse hominum genus opportunius gerenda in bello rei, quam rusticos. Hic denuò offero Hippocratem, qui lib. de Aer. Loc. & Aq. iudicat εἰς τὰ Agrestes ap̄i bello.

A πολέμια αἰχνεῖς, μείζοις ad bellum, homines εὐαγκεῖ, λογεῖ, διηρωτέμενοι, ἀντίονται, διατίσοι, διοργανοί, αἰχνεῖς, artificiis difteret, rigidos, hirsutos. Qui hi, nisi, vt plurimū, qui rusticī? Post cladem Cannensem ait Valer. lib. 7. cap. 6. à pastoralibus casis collecta mancipia, ad bellum Huc pertinent illa Pacati Paneg. Theodos. Sic agrestes Curij, sic veteres Coruncani, sic nomina reverenda Fabricij, Cincinnati, cùm inducā bella suspendebant, inter arata viuebant: & ne virtus quiete languesceret, depositis in gremio Capitolini Ionis laureis, triumphales viri ristabane. Eodē trahit Varro in Birnū: Aut & atui nostri, cùm allium & cape verba eorum olerent, tamen optimè animati erant. De Achille Hom. Iliad. 22. μινθής ἀχειρ. & de Diomedē lib. 6. ἀχειν ἀχειτον. Que quanvis duci queant à feris, sed necfio, cur non etiam ab agrestibus viris? A Plut. in vita Crassi pastores & bubulci, qui collecti ad bellum, dicuntur πλάνοι, ut pugnaces, & bellatores.

21. **NUNC TEMPVS EQVOS, NUNC POSCERE CVRRVS.**] Figurata locutio, pro, poscere equos iungendos curri: aut, currus, quibus iuncti equi. Est verò simile illud Orestis apud Soph. Elect. exhortantis senem ad eadēm Aegypti.

— Kaiρὸς γέ, οὐτεπεπειράσθαι
Μήτις γέ παντας δῆται οὐτεπειράσθαι:
— Tempus iam est, quod inter homines
Omnibus in rebus maxime dominatur.

C Est videlicet tempus rerum gerendarum arbiter, & iudex. Idem Antig. ponit καιρὸν in re illa, qua magni interest. Itaque hoc loco Poëta καιρὸν respicit, non γένον.

22. **RVMPE MORAS OMNES.**] Credo duci locutionem à re nautica. Nam qui festinant è portu egredi, non soluunt, sed rumpunt funem.

23. **PARIBVS.**] Verissimè explicui. Bulengeri Pares, explicatio lib. 1. de Circ. cap. 57. qui accipit paribus quid. pro, duabus, ατενθ. Seneca, quem aduoçat, nihil ad rem. Ait enim parvus dici ab illo 2. de Benef. qui duobus tantum equis vehabantur in Circu; & as parvum esse duplex stipendum. Seneca (inquam) finit. Parvus quādūl condicuit, in quo parvus sunt conciliatores, & sic dicam, interpositores, aut intercessores.

D nominant medianeros. Nescio, qui Bulengeri venit in mentem illud de equis duabus. Verba Seneca lib. 2. de Benef. c. 23. Quidam nolunt, nomina secum fieri, nec interponi parvus, nec signatores aduocari, nec chirographum dare. & lib. 3. c. 15. Adhibentur ab virisque parte testes, ille per tabulas plurimum nomina, interposuit parvus facit: ille, &c. Illud etiam, quod de επειράσθαι scribit, possum existimare esse falsum; nam Seruius, quem testem in hoc loco aduocat, nihil tale. Laudarem portius Donatum, qui explicat parem nixum in volatu, nam si ala vna esset debilis, non aptè si fieret. E contrario Simocatta lib. 6. Hist. c. 11. de curru, qui inaequaliter trahebatur, εστραφόντες & διατίσοντες, quia videlicet trahentes currum non paribus simul nixibus laborabant. Sed satis de re leuicula.

E 24. **INGENTEM.**] Ita in Georg. ingens arcus. De magnitudine arcus videndum Seneca.

25. **FVGA.**] Ad explicandam céleritatem. Inde à Gracis επειράσθαι dicitur Iris, & πολύμετρος ἀγέρατος.

26. **SECVT ARCVM.**] Quippe fingebatur Iris Iris suo arcu velhi suo arcu, inde hinc ab illo separatur. Ouid. lib. II. vesta.

Ibidem: — arcuato colum curvamine signans.

a Agno

* Agnouit iuuentis, duplēsque ad sydera palinas.

Sustulit, ac tali fugientem est voce sequutus.

^b Iri, decus cœli, quis te mihi nubibus astantem

Detulit in terras? vnde hæc tam clara repente

Tempestas? video medium discedere cœlum,

Palantēsque polo stellas. sequor omnia tanta,

Qui quis in arma vocas. & sic effatus, ad vndam

Procescit, summōque hausit de gurgite lymphas,

Multa Deos orans, onerauitque æthera votis.

A 3. **IRI, DECUS COELI.**] Sententia planè Hom. Imitatio. 18. Iliad.

τε Στέλλα τίς γάρ οε Θεον έμοι εργάζεται μητές?

Iri Dea, quis te Deorum mihi nuntium misit?

4. **DISCEDERE COELVM.**] Alij hinc, descendere. Dilcedo, de fulminibus,

Sed probo vulgariter lectionem. Nam eo verbo si-

gnantur chasmata, & hiatus. Vide me 3. Georg. ad illud, scena ut versis discedit fromibus. Idem dicit Virg.

quod Lucret. 6. cali diuīs paribus, & 8. calo aperio. & 3. abrūptis nubib⁹. Et procul dubio à Lucret. qui,

monia mundi discedunt, pro, hiant.

5. **PALANTESQUE POLO STELLAS.**] Fulgetra

B intelligit, & voluntates scintillas. Vide quæ iam latè

1. Georg. ad illud,

Sepe etiam stellæ vento impendente videbis

Principes colo labi.

Vbi de hac re diuabus Notis, videlicet 18. & 19.

6. **SEQVOR, &c.**] Similis locus lib. 4. Sequimur te sancte Deorum, Quisquis es.

7. **HAVSIT DE GVRGITE LYMPHAS.**] Ita scili-

lotio ante

precios. Nonnus lib. 29.

— Τιτι καρπας επειρε, τοι εὐχει μητέρα γῆν:

— Aquamanus leſtros, & precare matrem terram.

Hom. 9. Iliad.

φέρε οἱ χερσὶ θύμη, ἀνθρακῖσι τε κελισθε,

Οφρα διὶ Κρονίδῃ αρπούμεθα οἴεντοι:

Forte autem manibus aquam, & linguis fuisse iubete,

Vi Ioui Saturnio supplicemus, si misereatur.

Hesiod. 2. Erg.

Μίδε ποτε οἵ θεοί Διὸς λειβεῖν αἴθοται θύνον.

Χειρὶς αὐτοτοῖσιν, μηδὲ ἀλλοῖς εὐθετοῖσι:

Νεque unquam manε Ioui libato nigrum vinum

Manibus illotis, neque aliis immortilibus.

Sumpit ab Hom. qui 6. Iliad. ore Heitoris.

— Χειρὶς δὲ αὐτοῖσιν Διὸς λειβεῖν θύνον

Αἴθουσα,

Manibus illotis Ioui libato nigrum vinum

Vener.

D Clemens Protrep. reprehendens Gentiles. λειβέμενος φασι διὸν θεοὺς επειράσθαι, καὶ ταῖς εὐχαῖς λιταῖς καὶ λαμπραῖς: Aīum oportere lotos, & mundos, atque splendidos accedere ad sacra, & precos. Tertimonia alia moris huius inuenies lib. 8. vbi precaturus Aeneas Tyberim, vndam de fumine palmis sustulit.

8. **MVTA.**] Ita in 12. Multaque se incusat. Cæcina Ciceroni lib. 6. Fam. Muta Deos venerari. In his, & aliis ponit multa pro multis volunt vulgares Grammatici. Ego subandio εἰς μορέος Græco; ut cum ait Soph. Elect. βιασθεὶς πολλα. iterum: πολλα εἰς τρίσα, id est, εἰς πολλα.

25. ^a Iamque omnis campis exercitus ibat apertis,

Diues equis, diues piastai vestis, & auri.

^b Messapus primas acies, postrema coercent

A a 3 Tyrri

COMMENTARII

Sic ubi se magnis refluxus suppressit in auris.
& addit à se elegantissime, sumant deserta gurgite valles. Fluminum Tyberim redeuntem ad alucum vocat Tacit. i. Ann. relabentem iterum: coirendi flaminis.

Puluis nuntius hostiū.
13. Hic SVBITAM NIGRO, &c.] Tale illud Liu. lib. 30. Densior deinde incessus tot hominum, equorumque oriens puluis, signum propinquantium hostium fuit. & Si moccata lib. 2. Hist. c. 3. ērei ἡ τὸ πολέμιον πρεφενόντα ἦν οὐκέ πολλά: ubi adele hostilem aciem ex multo puluere intellectum est. Polyb. lib. 3. αὐτὰς τὸ πλησιάζειν εὐτράχας καὶ συντένειν τὸν πολεμόντας, οὐδεις οὐκετατοῦντος πρὸς μέλην: simulac oris puluis propinquantium hostium signum ambobus dedit, acies virisque ad prolium impetu euperior. Romani apud Sallust. in Iugurtha. addele sentiunt hostem, cum ex improposito pulueris vim magnum animaduertunt.

Nigredo de puluere. Glomero de codem.

14. NIGRO.] Eurip. Elec. νειλαντα κόνιον.
15. GLOMERARI.] Significantius Homericus.
35. ^a Primus ab aduersa conclamat mole Caicus:
Quis globus, ô ciues, caligine voluitur atra?
Ferte citi ferrum, date tela, & scandite muros:
Hostis adeat, eia, ingenti clamore per omnes
Condunt se Teucri portas, & mœnia complent.
40. ^b Namque ita discedens præcepit optimus armis
Aeneas, si qua interea fortuna fuisset,
Neu struere auderent aciem, neu credere campo:
Castra modò, & tutos seruarent aggere muros.
^c Ergo, et si conferre manum pudor, iraque monstrat,
Obiiciunt portas tamen, & præcepta facesunt,
Armatique cauis expectant turribus hostem:

B

ARGUMENTVM.

Animaduertit primus omnium Caicus aduentum hostium, occludit Troiani portas urbis, ex præcepto Aenee.

EXPLICATIO.

^a R AT forte Caicus in urbis mole, per quam nihil aliud intelligo, quam turres pro muri adstantes, & illis annexas, de quibus postea Poëta loquitur. Erat verò hæ moles aduerteria venienti agminis. Ergo ille, vt vidit caliginem à puluere excitatam, & hoc signo adesse præsentiens hostem, clamare cœpit, ferrent ferrum, darent tela, muros scandarent. Quo auditio Troiani illid portas muniunt, & muros occupant.

^b Hoc videlicet Aeneas præcepit, cum profectus est ad Euandrum, rei bellica scientissimus; vt, si quis belli casus se absente contigisset, portas clauderent, neque tentarent bellum aleam aequo cum Rutulis certamine.

^c Pudor, atque ira Troianos ad exendum horabantur: contrà præcepta Aeneas verbant ne exirent: vici obedientia militarem ardorem. Itaque hostem expectant in turribus muniti armis. Est monstrat, horritur, vt ait Servius, vel, suadet, vt Muretus.

N O T A E.

1. GLOBVS.] Non dissimilis hæc forma militum ab ea, quam Sallust. Iugurtha. vocat orbē, cùm ait: litum. Romanī, si quos locū, aut casus coniunxerat, orbes facere: atque ita ab omnibus partibus simili testi & infraest, hostium vim sustentabant. Homer. λεπε διαδεῖν, quasi turmarim & congregatiōnem.

2. CALIGINE VOLVITVR ATRA.] Ductum Imitatio. volunt ab illo Furij Antie,

Omnia notescunt tenebris caliginis atra.
Amian. dicit lib. 20. Cœlum subtexum caligine cerneatur obscuria. Ibidem ad saporem Poëta: Vmbrarūm que nigramib⁹ involvuntur globis.

3. FERTI CITI FERRVM, &c.] Äqualis præcipitanitia in illo lib. 4. ore Didus.

Ferte citi flammas, date vela, impellite remos.

Quem ad locum attuli Aristophanem, & Propertium, nescio an alias. Subiungam hīc eiusdem notæ loca. Sophoc. in Aiac. 10., ἐγνοει, σύγκειψε: in, accelerat. Idem Elec.

Ελεῖται, αἴρεται, τιθεται πατέσθαι
Φένει περιπέται.

Venite, ferre opem, ulciscimini patris
Cedem nosfri.

Æschyl. Prometh.

Στέλλεται, κοριζεται, σάλεται παραποται
Perge, propera, reine hanc mentem.

Latinis pari præcipitanitia. Lucilius lib. 28. Dindans, differant

Locorum

similitudo.

IN IX. ÄNEIDOS.

285

A uerū dīcīpēm, Iliad. 23. & Sophocleo, uerū dīcīpēm φορεῖ, in Elec. attollit enim, & ferri vulgaria sunt.

16. N V B R M.] Tranfer huc, quæ dixi lib. 8. ad Tenebra de illud, oculisque sequuntur Pulscream nubem. & hīc ad codem, iice Ammian. lib. 20. vbi sumi nubes, quod vicinum puluere. Stat. etiā lib. 4. nubem dixit de puluere. & Calab. lib. 2. ingentem vim pulueris comparat cum nubibus. Omitto locum, vt longum.

17. T E N E B R A S I N S U R G E R E C A M P O.] Hom. 13. Iliad. uerū ὁμίχλην, caliginem pulueris, Calab. 2.

— αἱρεῖται κόνις πεπόντης αἱλετεῖν
If fā te καὶ φας οὐ πεπέριφεν πέλαιο
Αἰτεῖ θονταί.

— volutabat ante pedes puluis molestus
Qui Solis claram lucem obrescit
Obumbrae aetherem.

Coniunctio
nes tardan
orationem.

adductus locus Demosthenis, & Vlpiani. At enim Vlpianus orationem vnis tantum coniunctonibus tardari. Sic ego soleo expedere verbum. Soph. in Elect. hunc,

Hερμηνεῖται οὐδὲ περιέρχεται
Abstuli, & seruauit, & eduxi.

Loquitur videlicet Pædagogus cum Oreste, quem è patria furtim abstulerat, ne intliceretur via cum patre Agamemnon. Et tametsi aufercatur ad salutem, sed cum dolore, vt in exilium: ideo coniunctiones illæ ad indicandam ægritudinem.

4. EIA.] Esse hoc Ennius, qui eia mœchera, Seru. notat. Ego puto, particulam hanc referendam ad Caicum, vt hic dicat: Hostis adeat, eia. Itaque se frustra Seru. lassat. Ita quoque ad loquenter retulit Sidon. epist. 9. lib. 1. Tum patronus, eiu, inquit, Soli meus.

5. C O N D V N T S R.] Aptat huic versui Germ. verba Iulij de Bell. Gall. affinia: Portas claudere, murum completere cuperunt. Ut hīc, complent manū, ita Liban. Declam. 15. ἐπιτίθεσθαι ταῦται. & Ammian. lib. 20.

Cuncta oppidi membra compleuerunt. Loquitur de militibus qui occuparunt loca omnia vrbis. Polyb. lib. 3. loquens de Annibale. ταῦτα μὴ λαβεῖν πεπληρωθεῖσα.

6. M O E N I A.] Sigñificat propugnacula, & turres, quæ in muro erant. De distinctione harum vocationum iam alibi. Ita Sallust. Iugurtha. in obsidione vrbis vnius: cuncta mœnia exercitu circumuenit.

7. O P T I M V ARMIS.] Ita à Val. 1. Arg. optimus hæsta, vt Hom. 4. Odyss. ἐπεινεινειει. Sed Virgilii mens altior, quippe qui Aeneam ita vocet, non tantum ab armorum tractatione, sed à consilio, quo suis prouidit, præseruit filio Ascanio, quem noluit pugnare aperto campo. Timuit enim pater filio. Ennius Probus in vita Thrasybuli: Præceptum illud omnium in animis esse debet, nihil in bello oportere contemni, nec sine causa dici, matrem timidi flere non solere. Mutat ad rem: patrem timidum flere non solere. Sed de prouidentia ducis omnia complectentis, etiam cùm absens sit, est locus apud Polyb. lib. 3. vbi Annibal præcepta dat Afrubali, cùm contingat separari ab inimicem. Tale & præceptum datum Syracusanis ore aruspicum apud l'ular. in Nicia. μὴ παταρημένος παχεῖ, ἀλλὰ αἰρεμένος. Dicebant videlicet aruspices, illos fore victores, si non committerent bellum, sed tantum propulsarent. Ceterum, præceptum, quo Aeneas Troianos communict, vt se intra muros continent, apud Calab. est lib. 14. vbi Polydamas ita loquitur cum Troianis.

Νῦν δὲ τὸν παραγόντον εὔτριπτον θηρεύτες
Μήνυμαν νύντε τε, καὶ οὐδὲ διεπούντε:
Νῦν igitur consensibus turribus bene munitis
Perseveremus nolles, dièque in propugnatione.

Imitatio.

Et adhibet rationem. Nam sic Græci vel remeabunt in sua, vel desperabunt à nostris.

13. O B I C V N T P O R T A S, &c.] Tale Ammian. lib. 20. Propugnatores vīsi hosti longissime, clavis ocydis similitudo: portis, ingentibus animis porturessi discuterebant: & minas, fascias, tormentaque bellicula congerentes, cunctisque prostrantes. Et, stabant orares armati, multitundinem parati propellere, &c. Aliiquid ad hanc rem Sallust. Iugurtha. Vaccenses, ubi animaduertire ad se vorsum exercitum pergere, portas claudi.

14. T A M E N.] Consecutio harum vocationum, eis, tamen, elegans est, & testimoniis firmata ab Godes.

Variatur per hæc: eis, at: eis, attamen: eis, sed.

15. P R A E C P T A F A C E S S V N T,] Ab Faceſſore, Ennio, & Ascanio. Pſtor 1. Ann. dieta facſſum. Posterior: dietaſſor. Polyb. 3. Hist. πεθαψειν ὅτι
ἢ παραγγελομεν.

Turnus

COMMENTARII

- ^a Turnus, ut ante uolans, tardum præcesserat agmen
Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi
Improuisus adeo: maculis quem Thracius albis
⁵⁰ Portat equus, cristaque tegit galea aurea rubra.
^b Ecquis erit mecum, o iuuenes, qui primus in hostem?
En, ait: & iaculum intorquens emitit in auras,
Principium pugnae, & campo sece arduus infert.
^c Clamore excipiunt socij, fremituque sequuntur
⁵⁵ Horrisono: Teucrum mirantur inertia corda,
Non æquo dare se campo, non obuia ferre
Arma viros, sed castra fouere. huc turbidus, atque hac
Lustrat equo muros, aditumque per auia querit.

ARGUMENTVM.

^a Antecessu suos Turnus pugna cupiditate inflammatus, provocat Troianos hasta in alium iacula, tenent se illi in manu.

EXPLICATIO.

^a Vix est Turno tarduus esse agmen suum; itaque non ire ille, sed penè vissus ante alios volare cum viginti lectis equib; inde adeo vrbi improuisus. Indicat, vix conditos intra mœnia Troianos, cum ille iam adfuit. Describit vero duo, quibus agnitus a Troianis (nam haec mens Poëtae) Turnus, equum, & galeam. Equus erat Thracius cum albis maculis, &c. &c. &c. ut loquitur Iosephus cap. 24. lib. 7. Bell. galea aurea cum cristi rubris.

^b Vix adfuit, cum ad suos conuersus, rogat, quis primus secum in hostem ruat? & verbum admittit ad explicandam celeritatem loquentis, imò facientis, nam à verbis statim ad facta. Itaque, abrumpit verba, & minuit orationem, ut hastam iaculetur, quo signum pugnae. Misso iaculo sece campo gloriabundus infert prouocans hostes verbis, hasta, corpore. Verbis, equis erit, &c. hasta, & iaculum intorquens, &c. corpore, nam campo sece arduus infert.

^c Dicit, quid tunc Itali, quid Troiani, quid Turnus. Itali probant factum, plauduntque suo duci sublato claimore, & fremitu. Troiani tenent se intra mœnia, non se campo credunt, non ferunt obuia arma, solum castra, adeo ut Itali mirentur, putentque eos esse inertes: quippe ad ignauiam referabant illorum cautum. Turnus huc, illuc cum equo discurre, lustrare omnia, quætere aditum, vel quæ non aditus.

NOTÆ.

- ^{1.} TURNUS, &c.] Hunc & sequentes versus adhibet Macrob. in exemplum sicca orationis, & opponit florida narrationi, quæ habetur lib. 1. de Chlоро, ab eo verso, Forte facit, &c.
^{2.} ANTEUOLANS.] Tale illud, ante malorum. & Amm. lib. 20. amegressis, & Fest. antefixa. & illud Sen.

A sepe inculcatum, inanteceſſum. Sallust. Iugurth. antenent. Indicatur vero Turni promptitudo in re beli. Inanteceſſi. Constantini Panegyristes: rapo agmine aduolasti. Dicitis promptitudo. Ammian. lib. 20. Occupantere voluerit Regiam. Eadem virtus praedicata à Polybio lib. 3. de Annibale, & Scipione, nam vterque præiuit agmen. De Coriolano Plutarchus, Mænitis apud patruis. De Timoleonte idem, iñ dñro apôstoli. De Trajan. Plin. Cum iam tua vexilla, tuas aquilas magno gradu anteire. Idipsum de Catilina Sallustius. De Hectore Homerus Iliados vndeclimo.

Autòs δι' εὐ πρότεροι μήτε φορίσαντες:

Inut ipse inter primos magna anhelans.

Laudat hoc in Pompeio Plurarch. quod iam sexagenarius promptissimus esset in rebus bellicis, adeo ut neque iuuenes vigentes atatis flore illum æquarent.

^{3.} COMITATVS.] Tum ex decoro Principis, qui non debet solus esse: tum ex belli periculo, in quo nihil negligendum.

^{4.} IMPROVISUS ADEST.] Tacit. 1. Ann. Chariis (hostibus) improuisus aduenit. Symmach. epist. 5. libr. 1. Quam velle deliciis vestris improuisus obrepere?

^{5.} MACVLIS QVEM THRACIVS ALBIS.] Con-

Equis sentit sibi, dixerat quippe lib. 5. Thracius.

— quem Thracius albis

Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
Alba pedis, fronteque oftenat arditus album.

Itaque ex vtroque loco facile est coniectare, equos Thracios tum in pretio fuisse, cum albis maculis dicuntur. Et haec quidem esse videntur illæ bellū latente note, quas dat Stat. equo Domitianū, cui ora erant quos militares, misera nois bellū. Nisi quis Statium referat ad atras maculas, nam eidem 4. Theb. militaris equus describitur *discolor maculis avis*. Xenophon lib. 7. Anab. Thraci cuiudam attribuit *λευκὸν λαοῦ, equum album*, fortasse ab albis maculis. Ita interpretor Calabrum lib. 1. ab quo datur Penthefilea Amazoni *ἀράγοντας, equus varius*, atqui Amazones fuerunt Thracia. Rhesi equos, qui Thracies fuerunt, fuisse candidissimos, quis ex Hom. ignorat Iliade decima? Quem tamen candorem de maculis tantum capio; nam Eurip. in Rheso, qui de iisdem equis dixerat, *πάλαι χρώματα γενεσίου, equorum niae candidiorum*, postea se explicans ait, Rhesum venisse *εἰλέσθη τῷ πλάνῳ, equis variegatis*. Nec turbet te versus Eurip. qui Iouem pro Rheso nominat. Nam verò de Rheso loquitur. Quasi dicat. Tu o Rheso, quimihi es Iuppiter, venis cù equis variegatis. Adeunti clara hæc. Redeo. Non solum Thracij equi, sed omnes illi, quibus istæ maculae, prædicant

IN IX. ÆNEIDOS.

dicanturn militares. Homer. 23. Iliad. non de Thracio A hanc solemnitatem per Fœciales indicendi belli celebrarent, dedecunt operam, ut unus de Pyrrhi milibus caporetur, quon fecerunt in Circo Flaminio locum emere, ut quasi in hostili loco ins bellū indicendi implerent. Notetur apud Grecos pro hasta solitum iactari etiam faciem. Exstat *Fax ad dicendum* rei testimonium apud Eurip. Phœniss. *bellum.*

Ἐπὶ δὲ αὐτὸν ταύτας, σῆμα φοῖς.

Máx.

Pugna cruenta symbolum postquam fuit

Emissa fax.

Eunde morem etiam cum hasta Stat. attingit lib. 4. apud quem Dea belli

Prima manu rutilam de verice Larissio

Oftendit Bellona facem, dextrâque tribalem

Hastam intorsus agens.

^{10.} ET CAMPUS SESE ARDVVS INFERT.] Ostendit. Applaudit locus Soph. in Elect. vbi Orestes, ingressus in curule certamen, dicitur *λαμπτός*, idque *πάσαι τοῖς ἐνεὶ στέβας*, nam magna fuit admiratio astantium. Postea: *δρόμοι δι' ιωλές τοι φεύγει τοι τηρημά*. Quia videlicet videbatur par esse certamini praestantia illa, qua prædictus. Denique, *πάντας τοῖς λαμπτόμενοις γέρες*. Prodiit enim in medium ea ostentatione, quasi iam ferens præmium victoriae. Similes ostentationes facile esset colligere ex Poëtis, qui sicut certatores inducunt spectandos Theatris.

^{11.} CLAMORE EXCIPVNT SOCI.] Indicatur Clamor in applauso. Calab. libro quarto post orationem Ne-

storis,

Αγρεῖοι δι' αὔρα πάστοις ιπανθίμενοι ιπέσσονται.
Argiti verba omnia secundo excepterunt rumore.

In Hom. etiam lib. 12. Iliad. ita leges,

Ἄσπει φονικαὶ ήγειροι τοι δ' αὔρι επορεύεται.

Ηχοὶ θεσσαλοί.

Πι ille clamans præiuit, illi simili sequebantur

Clamore horribili.

Apud Calab. lib. 1. Ann. post orationem Percennij, adstrebat vulgi dicens *incitamenis*. Apud Polyb. lib. 3. loquenti viro Romano, qui erant in concilio *ἀνθρώπων*. Apud Ammian. lib. 21. post orationem Iuliani: *Mota est incitamus concio, & rerum cupida nouandarum, unanimes consensu voces horrendas immani scutorum frigore miscebant; magnum, elatumque ducem, & ut experitam, est, forumatum domatorem genium appellans, & Regum.*

Apud Simocatt. cap. 8. lib. 6. post orationem ducis, *ὑπότοις τοι τοῖς αὐλίοις αὐτοθεοῖς: plausum concio suffulit.* Et in re simili cap. extremo libr. 4. multitudine *ιπαρετῶν ἑπότε*. Apud Plurarchum in Orthon. quorundam oratio excepta est *μετέ των τοιούτων: Plausum istū multitudinis Sidon. Lepe per frigorem. Vide epistolam 11. lib. 1. Glossæ explicant per *ὑπότοις*, & per *οὐλίοις*.*

^{12.} AEVO CAMPO.] Nihil frequentius, quam aqua loca pro campestribus & planis. Hæc Sallust. de campestribus.

Belli denuntiandi mos. Hunc bellū denuntiandi ritum attigit & Graci. Aptid Liban. enim loquitur Menelaus in Declam. vbi sermo est de Paride, aitque, ut Paris sruatur Helena, si τοι ἔχεις τοι φανερόν αὐλίον, τοι καὶ τηρημά, & βέλος αὐτοῖς, & δρόμοις αὐτοῖς, inimicis, palam denuntiantur, si subtili contra illos mani, & telo emfisi, atque arreptis lancea fecit imperium. Hoc ipsum de Alexandro Iustinus scribit libr. 11. cum primum ille hostilem Persarum terram attigit: *Cum delati in continentem essent, primus Alexander iaculum, velut in hostiles terram, iecit: armatisque de naui tripudianti similis profuit, atque ita hostias cedit, precatus, ne se Regem ille terra innite accipiat. Fuit vero tanti momenti hic denuntiandi bellū ritus, ut scribat Seru. hunc in modum: Cum Pyrrhi temporibus aduersum transmarinum hostem bellum Romani gesturi essent, neque inuenirent locum, ubi*

fouere causa contumeliam. Eam de campis, quæ solum lib. 1. ann. post orationem percennij, dicitur. *Επειδὴν τοιούτων αὐλίοις.* Apud. 4. Georg. midos fouent, cum clausi in latebris. Potes huic loco accommodare verba Plin. Paneg. Traiani: *Sed, vbi proximus tu, illi quidem latibulis classi tenebantur, nostra agmina percusseris.* Et illud Claud. Bell. Ger. in pecorum morem formidine classi. Hæc enim omnia nata ad contumeliam. Unde Polyb. lib. 3. loquens

COMMENTARII

loquens de Fabio, quamuis dicat illum detraetasse. A *difspersens.*
 15. *LVSTRAT EQVO MVROS, &c.*] Amm. lib.
 21. *Suburbana omnia circumibat, diligenter inquirens, quia vel machinis posset patefactam irrumperemus civitatem.* De Hercule Theoc. *ad. 25. opus epurav.* Et nota, loqui Lustro, de Poetam cum respectu ad feras; nam statim adducatur comparationem lupi. Ita Iohann. Chrysost. Paneg. Luciani Martyris loquens de Tyranno, *τύρανος, circumibat querens, quasi fera, quae ouilia circumvit & iustrat.* Ita Oppian. de leone 4. Cyn. *άμφι τε στρεψαντος θέμεται κατεστέρας, οφρά ποιήσουσι.* Spectatum quoque ad naturam murorum, qui in ambiunt dispositi. Inde Eurip. Pheniss. *τεχεων πεπυπλωσαν, murorum circumvolutiones.*

Huc, atque
huc.

14. *HVC TVRBIDVS ATQVE HVC.*] Hom. *Ιερα, εγινε της Σεπτεμβρίου.* & in 8. de Hercule, *huc ora forebat, οὐδὲ illuc.* De lupo Stat. lib. 4. *huc, illuc turbida versans Luminaria.* Est hoc, quod Tacit. 2. Ann. terrorem circumferre, quod Amm. lib. 21. *adueniens sui terorem ubique*

- * Ac veluti pleno lupus insidiatus ouili,
 60 Cūm fremit ad caulas, ventos perpeslus, & imbræ,
 Nocte super media: tuti sub matribus agni
 Balatum exercent; ille asper & improbus, ira
 Sæuit in absentes: collecta fatigat edendi
 Ex longo rabies, & siccæ sanguine fauces.
 65 * Haud aliter Rutulo muros, & castra tuenti
 Ignescunt iræ, & duris dolor ossibus ardet:
 Qua tentet ratione aditus, & qua via clausos
 Excitat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
 * Classem, quæ lateri castrorum adiuncta latebat,
 70 Aggeribus septam circùm, & fluualibus vndis,
 Inuadit; sociosque incendia poscit ouantes:
 Atque manum pinu flagranti feruidus implet.
 * Tum verò incumbunt, vrget præsentia Turni.
 Atque omnis facibus pubes accingitur atris.
 75 Diripièrre focos: piceum fert fumida lumen
 Tæda, & commiftam Vulcanus ad astra fauillam.

ARGUMENTVM.

Rem illustrat comparatione lupi quarentis aditum ad caulas ouium, talis enim Turni ardor: qui tamen, nibil cùm posset, decenit classem Troianorum exire, ut ita clausos cogat ad exitum, auxilium classi laturos.

EXPLICATIO.

* **A**MPLIFICAT mirè Poëta rabiem lupi mediantis exitum ouibus, ex fremitu ad caulas gregis, ex perpessione ventorum & imbrum: omnia enim tolerat, vt potius præda, vnde postea dicitur *asper & improbus* ex hac tolerantia. Deinde adhibet caulam, nam illi non famæ, sed rabies, & haec collecta ex longo tempore, atque adeo illi fauces siccæ sanguine. Quia videlicet hic egressus lupi ad pabulum narratur factus nocte super media, eni collecta rabies ex longo tempore. Tertiò adhibetur stimulus alias; nam quo tuires agni sub matribus, eo ille asperior, & in absentes securior.

* Ergo, Turnus lupus est, Troiani agni, caulae muri & castra. Ille itaque instar lupi ardet irarum

B plenus, cogitans secum, qua ratione congregati cum illis possit æquo campo. Notetur illud *qua via.* vbi *qua* est casus Latinus, non aduerbiū, vt pessimè Grammatici: & subauditum, qua parte, vt in prædenti, *qua ratione;* & *via* est in recto, vt sententia sit. Meditatur *qua ratione,* *qua parte via aliqua* Teucros excutiat.

* Subit consilium inuadendæ classis, atque exrendæ; nam hoc vium est commodius ad eliciendum hostem ex muris: erat sanè credibile Troianos classi subuenturos. Vix mens hanc Turno, cùm statim ignem poscit, & pinum arripit flammanteum. Describit Poëta obiter situm, vbi classis: erat ea inter castra & flum in occulto loco.

* Vix hæc Turnus, cùm statim omnes arreptis facibus idem opus incumbunt, audi ostendandi se Turno, in cuius præsentia res gerebatur. Itaque focos diripiunt ad iactandas faces: ac statim vius est aët compleri piceo quodam ac fumante lumine, fauilliisque igne committis, & ad cœlum usque ferri omnia.

NOTE.

1. *Ac YLVRI PLENO, &c.]* Comparatio haec ducta

IN IX. ÆNEIDOS.

289

ducta apparet Apollonij filo lib. 1. Arg. qui tametsi lupum non nominet, sed lupum intellexisse putandum est, vel ex Marone imitante. Versus illius sunt.

— hūrē τις Θύρη

Ἄχρις, οὐ πάτερ πόλει μήλον,
 Λίμνη δ' αἴθριμενος μεταλλεῖ. Τοῦτο οὐκέπειρος
 Παιμανος. ωρὸς γένεται εἰς αὐτοὺς τομῆς
 Ελαζ. ὁ γένεται πάρεται ζωτεῖς, οφρά ποιήσουσι.

— cœi quadam feri

Agrestis, ad quam è longinquo peruenit vox ouium,
 Fune furens accedit, nec tamen potur
 Grego. prius enim ipsi in sepiet opiones
 Venerant, illa verò ingemiscens fremit, donec languescat.
 Eodem pene ductu Stat. 5. Theb.

Ille velut pecoris lupus expugnat opini,
 Pettura tabenti seme granis, bimaculata feris
 Ora, cruentata deformis hiantia lana:
 Decedit stabulis, huc, illuc turbida versans
 Luminæ.

Neque abit comparatio Claud. in Bell. Get. etiam si loquatur de leone :

— sic ille relinquens

Ieiunos antro catulos, immanior exit
 Hyberna sub nocte leo, tacitissime per aliæ
 Incudit furiale nines: stant colla primis
 Aspera, flauentes affringit stria feris.
 Nec meminist lethi, nimbofus, aut si rigor curat,
 Dum natis alimenata parei.

Ouid. Eleg. 2. lib. 1. Pont.

Hic equeis instructus perterrita monia iuistrat
 More lupi clausas circumventis oues.

2. *INSIDIATVS.]* Arnob. lib. 1. *Onilibus insidiatur lupus.* Dicit ouili, pro ouibus metonymiæ, vt 3. Eclog. *Triste lupus stabulis.* & 4. Georg. *stabuli cujos,* id est, ouium.

3. *FREMIT.]* Quod Apollon. φέμει. Et quidem fremitum Poëta multis dant feris, equo, lupo, leoni, aliis. Cassiod. in Psalm. 1. *Fremius propriæ ferarum est, qui iustæ fureibus diuus est, quando ratione postposita, belluino furore succensi sum.* Itaque in eo Psal. 9. *Quare fremuerunt gentes, locutio ducitur à feris, ita faciliter reddidimus Gracum θρόνοβοι.* Opp. 3. Cyn. *lupo eunti ad prædam dat πελλοὶ φύλοι:* nam fremitus ille ab stridore est.

4. *CAVLAS.]* Vox Graeca addita prima littera, nam illi stabula ouium vocant εὐλαβε. Inde in re rusticâ frequentissima sunt φραστια. Sidon. epist. 6. lib. 1. loquens de ouibus, *αντρα οιδα καυλαριν.* Ad hunc modum Hispani brisso addita prima littera; nam Latinus rufum.

5. *NOCTE SVPER MEDIA.]* Praeclarè; nam ex obseruatione huius feræ. Lupi enim dant se in viam ad prædam post noctem medianam, ac penè matutino tempore, & summo dilucido: tunc enim collecta maior famæ ex toto præcedente vespere. Rem hanc probat Oppian. lib. 3. Cyn. vbi inter genera luporum, vnum adducit, de quo ait:

Πολλῷ στιν ταῖς φύλοις μαλά δρόμος εῖσιν εἰς εργανή.

Πρῶτη ἡ μαρτυρία ἡμῶν.

Multo cum stridore matutinus validè it ad prædam

Primum sub crepusculum.

Obserua verba Oppiani. Crepusculum vocat εὐριπαλατην alludent ad etymon lupi. Hic enim dictus est à luce: nam, haec appetente, ille se dat in prædam.

Nazianz. etiam Carm. 5. o. ita scribit.

Οὐοι πρεπέσθαις πορός νεύτε μέταγνων,
 Αμφιλατην δ' αρά την, οφροὶ μέτην καλέσοι:

Splendida lux tenebris veluti cium turgit in atris.

Amphylyce à doctis solat haec commissio dici.

Cerda in Encycl. tom. 2.

A Praeclarè itaque Pausan. Corinth. & ex more huius feræ, *εργαστεῖς θύμηται εἰς βοῶν ἀρέλιν τεμοτεῖρον προστῆντες τοις θύμησι: Summo mane lupus impetu fecit in gregem boum, qui ante murum pascabantur. Inde itaque λύκον dictam lucem, trita iam est obseruatio Macrobij lib. 1. cap. 17. vt videantur Latini lucem à lyce derivate. Et præsternit lux prima dicta est λύκη δότη της dicta.*

Lux unde
 λύκη, vnde & *lupus λύκη,* quod prima luce cat ad prædam. Nec aliud verius etymon Apollinis Lyaj, Lycius A- quam à lupo, aut luce, quod idem. Firmat hoc Ma- pollo, dicto loco, in cuius ego gratiam Sophoclem confero, qui in Electra, ubi inducit Clytemnestram implorantem opem Apollinis Lycij, subiicit.

Tēs ἐν Διός φύνεις δέ τοις ιδεις:

Eòs Ioue enim genitos pareτ videre omnia.

Quasi reddat rationem, cur Lycium inuocauerit. Iuuant hanc rem quæ de lupo Phile scriptit in lambis istis.

ορέας θύμηται, εργαστεῖς θύμηται,
 Καταλαβεῖσθαις οὐδὲ γένεταις οὐδετος:
 Αστεροῦ οὐρανοῦ πρεπεῖται λυκίνη,
 Κενοτεῖται, αττα νοτία τηλείνη.

Obiicit aliquis, Maronem fallum esse, & que astru- xi falsa; nam experimento compertum sepe est; lu- pos dare se in prædam prima nocte, & itarim obor- tis tenebris. Possunt hi pro se adducere Calab. lib. 2. vbi nulla facta distinctione temporis, tantum ait, *διάχλειοι φύλοι θύμηται λύκοις, λυκίνη εἶσι αιγαῖαν πε-*

νικίνηται lupis. & Nazianz. qui nullo etiam discrimine ait, lupos obseruare nocturnam caliginem. Diluet Virgilius hoc facile Oppian. & satisfaciet Lectori. Comme- morat ille quinque luporum genera, & secundo ge- generi attribuit hanc naturam, non omnibus, ac proinde de hoc secundo capiendo Poëta. Hunc lupum ait Oppianus superare reliquos magnitudine, & ce- leritate, & propriæ esse εὔπειρα, id est, *raptorem.* vnde & 2. Encycl. *lupi raptores.* Volo in exitu obserues lo- cum Statij lib. 5. Theb. de pari tempore, quo leona Locorum similitude. it ad prædam.

— non aliter Scythicos armenta per agros
 Hyrcane clausere lea, quas exigit oris
 Prima famæ, audique implorant ubera natæ.

Idem de leone lib. 7.

Qualis vbi primam leo manè cubilibus altis
 Erexit rabiem, & seu speculatur ab antro
 Aut ceruum, aut nondum bellantem fronte innuncum.

Hom. etiam. 17. Iliad. de leone, abeunte iam à præda
 οὐδετερος dicit.

6. *BALATVM.]* Non abeo ab opinione illorum; Balatus, an qui non agnoscunt balatum, sed belatum. Sicut nec belatus di- balo, balus, sed belo, belas. Nam oues be dicunt, non ba- cendum.

Vnde Petr. Victorius verba Varro. 2. Rust. cap. 1. ita legit è veteris libris: Oues, be, claræ vocem efferentes, à quo belare dicunt. Et Lipsium laudo, qui lib. de Recta pronuntiatione Ling. Latinae cap. 16. ita scribit: *Quin in literam, R., οἰνού σφερνις, quia κανον; Μ., quia βαρμ; Β., quia ουιοῦ?* Nam iretum hec animalia, magis, belant.

E Ita tamen adhærent his opinibus, vt communis scriptio daminanda non sit. Ego fateor oues be, dicere, à Graeca syllaba, ον. Sed cur non ex Dorico idioma- te, ον, vertam in ον? Sicut Gracis μέτην εῖται, quæ no- bis, non meter, sed mater, videlicet à Doribus, qui non μέτην scribunt, sed μέτην. Omitto vocem. Obserua, Ouium ba- latu ouium acui famem lupi, ea enim mens Poë- latus acui famem lupi. Ita primi in laudato Apollonij loco, & adiutor Oppianum, qui 4. Cyn. loquens de leone.

Τέ τοι πατέλλω πρατίλω ἵπποτες τοιν:

Illus autem famelicum cor ferit balatus.

Et Theocrit. ad. 13. vbi ait leonem properare ad pre- Bb dam

COMMENTARII

dam ēπέθροδι τεταύτης νέφρα θεῖαι μένεις, cùm à longè A
audit binnum clamantem.

Asperitas & 7. Asper.] Vel quia iratus; nam sequitur, in sa-
de irato, &
destituto. vel quia sicut sanguinis; iam siccus sanguis fances.
Primum firmat Simocatta lib. 4. Hist. cap. 8. vbi asper-
titatem dicit in re irarum, ταῦς επειλεῖς τοῦ λόγω εἰ-
παχήν τὸν τύραννον, verborum minis exasperaret Tyrannum.
Alterum de asperitate in substituto idem Virg.,
qui 3. Georg. loquens de angue,
flammaria lumen torquens

Sicut agnis, astreque suis, atque exterritus est.

8. IMPROBVS.] Cape pertinaciam, qua diu ex-
pectat predam. Ad quam rem pertinet locus Stat.
libro primo Achill. vbi ait, lupum ea scilicet perseuer-
tantia, ut diu toleret, & dissimulet famem. Versus
fuit.

Lupi tol-
erantia.

—ceu foderis iuncto
Hyberna sub nocte lupi, dicit & sua pulset
Naturamque famem; penitus rabiesque ministrisque
Diffimilans, humilisque meant: ne nuntier hostes
Cura canum, & trepidos monetas vigilare magistrorum.

De leone ait Hom. Iliad. 17. manere perleueranter
totam noctem ob pradam faciendam, &c. nisi appre-
rente luce, non cedere.

Lupi faci-
ties.

—ceu nocte sub aura
Munitis pastor stabulis, per ouilia clausum
Impauidus somni seruat pecus: effera sauit,
Atque impensa truces vulturatus turba luporum
Exercet, morisque quantu[m] restantis claustra.

Disce & imitationem Virgilij, qui sententiam à Va-
rio traxit. Hic enim ante Nostrum ita de cane lo-
quitur:

Si veteris potuit cernu comprehendere lufra,
Sicut in abfemem, & circum usq[ue]a lufra
Aethera per nitudum tenuis sectatur odores.

Albert. Krant. lib. 3. Hist. c. 13, explicaturus sententiam
Bolislaw Regi Poloniae gregem Domini perdentis,
comparat rapaci & saevienti lupo. Philost. in Heroic.
dixit λύκον, lapi impetum, rem exaggerans, quasi
nihil maius saevitia & ira lupi. Demothen. apud Plu-
tarach. Alexandrum Magnum in Principum omnium
fortunas saevientem appellabat ποντικον, ενικον lu-
pum.

10. COLLECTA FATIGAT, &c.] En causa tot
minarum, & saevitiae; nam videlicet famelicus & si-
verior. Causam hanc adhibuit Plaut. Capt. Quasi lupus
eiusiens metui ne in me quoque faceret impetum. & Apol-
lon. nam de sua fera, λύκον ἀπόδει, & furens fame. &
Sil. à quo turba luporum impensa dicitur. & Virg. 2.
Æneid.

—quos improba ventris

Exegit cacos rabies.—
Oppian. quoque de lupo lib. 3. Cyn.
Πάσσα επιδίλλιον θεμένην εἶναι έσθισσι:

Erumpit in omnem impudentiam propter cibum.

Ad quem locum, vide quae Catone, Homero, He-
siodo adducit Ritterhusius. Adiungo tria Homeris,
quibus caret. Nam Odyss. σύνθετη δέ εἰ γαστὴρ: venter
imperat. & 18. γαστὴρ ὄργανα κανόποις: venter excitat
mala medians. Et Iliad. 17. de leone eunte ad præ-
dam, κρέας ἐπειλεῖς: carnium cupidus. Ouid. Eleg. 5.
lib. 1. Trist.

Vt̄ rapax, stimulante fame, cupidisque cruxis

In custoditum capit ore lupus.

Notentur elegantes versus Phile de luporum fame.
λύκος φαγιον ζειραδεις, & λύκος,

Αλλ' ἀμνός, ἀν φάγοισθε ποιητικον μέσον.
Οὐ γάρ οὐναγό γέροντος φύσεις εἰσεδίσιον,
Αλλ' εἰσιν οὐδὲν τὴν προφῆτην γενέσιον,
Καὶ τὸν οὐρανὸν περιθέντος ἐν θραχῇ σχόνει,
Οὐ δῆραν δεῖνοντες τὸν φράτον λύνον.
Ταῦτο λύπος ιετυνίον, non iam lupus,
Balantium sed inter erit agnus greges.

Luporum
fames.

Recoindat alio namque tunc hunc quidpiam,
Cùm turget inflatus cibi, precordia,
Tuméntique clausa, fiuicum repagula.
Aſtobi brevis decorerit pastum mora,
Ad pristinum lupus lupum reuertitur.

Hinc aptius Poëtam capies. Parva sanè mora famis
lupum reddit famelicum, collecta autem ex longo
iam rabidū. Inde ergo rabies, vt etiam in 2. & de lupo
Theoc. c. 3. 4. λόγων. Absoluti quæ pertinent ad lupū,
& Virgilium; à quo prius quam recedam, placitum
audias versus Claud. 1. Pan. Stil. ex dictis illustran-
dos, nam loquens de avaritia rotus hæret his, quæ
de lupo dixi longo excusū. Id tu mecum iudicabis
autidis versibus. Ait itaque.

Ac primum scelerum marem, que semper habendo
Plus stictis patulis rimatur fauibus aurum,
Trudis Avaritiam: cuius fædissima nutritio
Ambitus, que vestibus foribusque poterunt
Excubat, & preitiis commercia posuit honorum,
Pulsi simili.

Avaritia &
lupis.

Nónne haec sitis, & fauces patulae, & excubatio an-
te vestibula, lupi sunt omnia?

C 11. IGNESCVNT IR. A.] Ignis in ira frequentis.
Ignotus. Stat. 3. Thcb. tristes ignescunt sanguino vultus.
Plutar. in vita Lucull. πενεμένεις οὐδὲν τὸ πολεμικὸν πυ-
ει: flagrans iam igni hostili. Psal. 89. Ικανθήσεται δέ τὸ
οὐρανοῦ: Exاردεσετ sic ut ignis in tua. Tacit. 2. Ann.
incendi iras. Stat. 4. Theb. recalcet furor.

12. DOLOR OSSIEVS ARDET.] Praeclarè iungit Dolor, & in
dolorem cum ira, qui affectus cognati. Tacit. lib. 1. cognati-
fatus.

Ann. de Germanico: ifq[ue], ut erat recens dolore & ira. & c.
lib. 2. Germanos ea species dolore & ira accedit. Stat. 2.
Theb. exedere animum dolor, iraq[ue] demens. Arist. 2. Rhet.
cap. 2. Σέω δὲ καὶ ὁρούσις μετὰ λύσας τιμωρίας πονο-
μένης: Iam vero si ira appetitio cum dolore coniuncta eius,
qua appareat, ulterioris. Itaque prudenter Poëta, post
quam dixerat, ignescunt ira, adiecit, dolor ardet. Nam

plerunque alter horum affectuum est languidus, nisi
alter accedat. Cuius rei exemplum est in Metello
apud Sallust. de quo, re quapiam male gesta, ita ait
in Iugurtha. Paulisper mox is est conspectu abiit; dein, vbi
ira, & agriudo permixta sunt, cum maxima cura vultu ire
in iuriis festinat. Vide hominem paulisper tantum
moxi: admisto vtroque affectu, supra mo-
dum iratum.

13. OSSIBVS.] Ad ἀνένον. Sen. epist. 49. fixamme-
dullius famem. Sidon. epist. 5. lib. 1. Febris, siisque pe-
nitissimum cordis, medullarumque secretum depopula-
bantur.

Offa ad in-
crementum
orationis.

14. QVA TENTET RATIONE ADITVS, &c.] Imitatio.
E Ad explicandam ardentissimam hanc Turni cupidite-
tem inhabitis Troianorum virbi, perlustrans for-
tasse Soph. in Antig. vbi Eteocles inducitur αὐτο-
χενναν νόσῳ virbi Thebanorum. Aut Euripides in
Phoeniss.

Εἴτε οὐτε προσβάστεις τεμεναίριται
Πόρρων, οὐτε Τερψίχειρ τερψίχειρ:
Ille septem aditus intentè considerat
Turrium, fursum ac devosum metens muros.

15. EXCVTIAT.] Non vt cunque pertrahat, sed cū Executio, de
documento illorum: hoc enim notat hoc verbi. documento.

16. EFFVN

IN IX. ÆNEIDOS.

Effundere. 16. EFFVN DAT.] Nota diligentiam Poëta, quia
effundat, ideo, aequor, cognatione vocabulorum. Qua
diligentia caruit Stat. 4. Theb. vbi, decurrit in aquum
verice ab Ogygio. Est verò hoc loco effundat, quod
Tacit. 1. Annal. elicere hostem. Etenim Turnus hac na-
tum vltione conatur illos ad prælum elicer; ad
eum modum, quo Marius apud Sallust. Primo me-
diocris gerebit, exigitim Iugurtham ob suis tutandos in
manus venturum. Ita Turnus putabat Troianos in
manus venturos ob tutandam classem.

17. LATERI CASTORVM.] Ab homine ad in-
numeris. Sic in exercitibus πλεύραι dicunt Graeci,
quaæ alii cornua; & coifas nauium πλεύραι Varr. & ri-
pas fluitiorum πλεύραι Dionys. θεον.

B Septus a-
quis.

18. SEPTAM PLVIALIBVS VNDIS.] Tacit. 1.
Annal. Mari Oceanu, aut annibus longinquis septim Im-
perium.

B 19. ATQ[UE] MANV PINVM, &c.] Tale quidpiam
Eurip. Phœniss. in obsidione Thebarum

—δεξιὰ τὸ λαρυγγά
Τιτᾶν προμοθέα, ἔφερε, οὐ προστατεύει:
—dextera vero faciem
Gigas Prometheus ferens, ut incensans urbem.

Ducis pra-
sentia fit-
tulus mili-
tibus.

Aduerte, Turum iam olim lib. 7. admonitum à Fu-
ria in foenis, vt classem hanc exureret. Fuit & simi-
le, consilium Deriadae ducis Indotum volentis com-
būrere naues Bacchi. Leg. Nonnum lib. 49. Dionys.

20. VRGET PRÆSENTIA TVRN.] Huic sen-
tentia suis fundus. Nullo enim maiore stimulo mil-
ites rem gerit, quācum pugnat coram suo duce. Ita
Sil. lib. 5. præsentia seu Exstimalat ducus. Itaque, nec Vir-
gilij, nec Sil. sententia est, milites vrgeri, stimulari; q[ue] ab
duceat ipsos milites acruis incumbere, vt a suis du-
cibus complicitantur. Videlicet, quod Sallust. Catil.
confici dum tale facinus faceret, properabat. Ammian.
lib. 5. loquens de Juliano: Περίστατος τεστίς adfusus in-
distris, & ignavis. Iterum lib. 6. loquens signifer cum
codem Cæsar. I prauius, ut fanthus ante signatus & for-
tis, experiri quid miles sub conspectu bellicosi ducoris, testis
que indiuidus gerendorum, modo adit supernum nomen,
bis rebus efficiat excitari. Et lib. 10. aut milites pugnan-
tes sub conspectu Principis nudatae galeas capita, vt
ab illo agnoscerentur, que res multis exitio fuit; nam
ita patuere iictibus sagittariorum. Adcō auditus est
miles ostentandi se suo Princi. De Traiano Plin.
Paneg. Vulnera quibus statim laudator, & testis contigit.
Iterum: Felices illos quoniam fides & industria, no[n] per inter-
mittentes, & interpres, sed ab ipso re; nec auribus tuis, sed
oculis probantur. Annibal se ipse laudat apud Liu. lib.
21. quid fuerit suorum militum virutis fluctuator ac te-
sis. Hector apud Hom. 17. Iliad. vult vt Glaucus Ly-
cius adit sibi in bello, vt inspector sit, & iudex vir-
tutis sua. Reprehenderat quippe Glaucus Hectorem
ignavias. Titus Imperator apud Isopham lib. 7. Bell.
cap. 5. in locum certum abit futurus αὐτοῖς, & περι-
πατάντων, inspector, & testis omnium, & reddit rationem,
εἰς τὴν πελάγην εἰς τὴν πιμελέαν, vt qui dominus vel
ad puniendum, vel ad remunrandum, & postea subiicit,
acriter Romanos dimicasse, οὐ θεραπεύει. T[em]p[or]is inspec-
tore scilicet Tito. Plutarch. in vita Luculli dicit, præ-
sentiam ducis in periculis magni esse momenta, οὐτε
τινειν εἰς ἀγόνα πολέμου καὶ πολέμου παροία καὶ δύνα-
μις προφετεία. Huc pertinent illa Nonni lib. 22.

22. ACCINGITVR.] Explicit hoc verbo expedi-
tum militem; de quo alibi.

23. PICIVM, &c.] Ex pice, sumo, fauillis, lumine,
egregiam exhibet descriptionem excitari incendijs:
quod necessarium in terento igne, cui opponetur
πορφύρα, vt canit Calab. lib. 4. id est, incorruptus, pu-
rus ignis; quod explicato, sine sumo aliquo. Hinc est,
vt sepe cum ingenti ignis fulgore adiungatur atric-
ies, mīra terrenus ignis explicatur. Sic Aucto[rum] Theb. Ignis terre-
nus flagrantes trabes sumare. De incendio loquens Soph.
in Antig. πορφύρη πορφύρα, piceum Vulcanum. Stat. 4.
Theb. lampade nigra. Cybill. quoque in Nahum con-
iunxit, εἰς τὸν τετράντα, succenfūris fūno. Valer. lib.

3. Arg. piceo comitem miseria refusit Latina polo. vbi, ful-
gor, & pīx. Eurip. Troadib. αὐτὸς μέλας αἴρει, ignis
atram flēndorem. Horat. Od. 12. lib. 4. nigrorum ignium.
Sic itaque Virg. piceum lumen. Litus in hac re egregie
Aristoph. vbi describens propudosam meretriculam,
vocat lampadem, λαρυγγά, anam sic olim voca-
bantur scortilla. Sic Apul. suam illam φοιδία, Foīdā, Scorta mul-
ta à luce.

At flagrans odiosa loquacula, lampadion sit.
Lampas de scorto.
Ergo Aristoph. vocans meretricein lampada, dat illi, Lampadion.
τὸ μέλα, nigrum quiddam, & statim:
H μέλα δίσμη ναρούντας ἐπέχεται:

Pīx liquefit ab ea exusta.
Quod profecto traxit a fumante luce, & piceo fulgo-
re, & nigro splendeo.

24. VYLCANVS.] Reprehendit has locutiones Deorum no-
Plutarch. lib. de Isid. & Osid. non enim vult, vt Deo-
mine nomina attribuatur rebus αὐτοῖς, & αὐτοῖς, talia non
εἰσθεντα, sensu carentibus, inanimis, pereuntibus. Ait
que ab his, quihæc dicunt, induci σεινας εἰς δέος δι-
ξας, opiniones pessimas, & impias. Ratio Plut. est, quia,
cum Di⁹ subiecti non sint manibus hominum, res
verò ista perent vnu mortalium, indignum est, res
perturba affici nominibus immortalium Deorum.
Sed Poëta tamē nihil tristius, qui Cererem sumunt
pro pane, Bacchum pro vino, Vulcanum pro igne.
Sed de hac re iam in Georg. & in loco alio explicui
Virgilium, quib[us] nominibus nunquam abutitur, vt
ali⁹ Poëta, sed semper cum dignitate ad signandum
incrementum rerum.

“Quis Deus ὁ Μυσæ tan̄ saeuia incendia Teucris
Auertit? tantos ratibus quis depulit ignes?

Cetera in Eneid. tom. 2.

COMMENTARII

- Dicte, prisca fides facto, sed fama perennis.
- 80** *b* Tempore quo primùm Phrygia formabat in Ida
Æneas classem, & pelagi petere alta parabat:
Ipsa Deum fertur genitrix Berecynthia magnum
Vocibus his affata louem. *c* Da nate petenti,
Quod tua chara parens, domito, te poscit, Olympo.
- 85** *d* Pinea sylua mihi multos dilecta per annos,
Lucus in arce fuit summa, quò sacra ferebant,
Nigranti picea, trabibúsque obscurus acernis.
e Has ego Dardanio iuueni, cùm classis egeret,
Læta dedi: nunc sollicitam timor anxius vrget.
- 90** *f* Solue metus, atque hæc precibus sine posse parentem:
Neu cursu quassate vlo, neu turbine venti
Vincantur; prosit nostris in montibus ortas.

ARGUMENTVM.

Agreditur narrare, uti naues erexit fuerint ab incendio Turni, reperiique reni à primo exorsu navigationis Æneas, qui cum ligna fabricanda classi, secutus ad luco Cybeles, ea ab Ioue tum petiit, ne unquam naues illa perirent.

EXPLICATIO.

A *V*LT, vt Musæ sibi suggerant, uti naues effugerint paratum iam incendium, & quo annuente id factum numine. Nam, vbi prisca est fides, tametsi fama semper perennet, necessarius est Musarum fauor, ne aberret narratio.

b Initium narrationis sumitur ab initio nauigationis Æneas, qui sectis in Ida lignis ad campingendam classem, hisque ex pineto facio Cybelæ, Dea ipsa Iouen adit supplicabunda pro materia sibi sacra. Sunt enim pinus in tutela Cybeles.

c Colligi benevolentiam initio sermonis, primùm illis, *da nate, quod petit, quod poscit parens chara.* Deinde efficacius illis, *domito Olympo.* Quid enim non consequatur ab illo, cuius laudes grandes prædictas? quid verò grandius victo coelo?

d Sequitur narratio Cybeles, cui sacer fuit in monte Ida lucus abundans pinis, & occulta quædam caligine inumbratus, quæ semper veteribus religiola fuit. In eo autem honore erat lucus, vt Phryges ad eum sacra sua conferrent.

e Addit, se has pinus Æneas contribuisse ad fabricandam classem in fuga, & latam quidem, cùm tamen nunc eam letitiam timor nouis inuadat, qui se follicitum reddat.

f Hunc mihi metum eripe, possit hoc apud te patens, nam quod isto maius vinculum? Fac, ne intereant cursu vlo victæ, vento vlo profligate. Nonne illis prodest debet, natas esse in meis montibus? imò in tuis quoque; ideo *nostris.* Quasi monites omnes facti Cybelæ, sacri quoque fuerint Ioui.

NOTÆ.

1. QVIS DEVS, &c.] Hi duo versus facti à totidem Homericis. 17. Iliad. ctimisi diversa sententia.

IN IX. ÆNEIDOS.

Nauim harctorios prodigios. A quam non solum facit vocalem; sed etiam vaticinatorem vectoribus. Eadem ratione Lilius Poëtam defendit lib. 7. de Nauigis, adiungitque alia plena prodigiis. Phasacum naues apud Hom. nullis instrumentis indigebat, doctæ ipse locorum, ad qua debuissent appellere. Alcionis dat nauem Vlyssi, quæ mutata est in scopulum à Neptuno. Vbi illorum mens, qui dicunt, Virgilium carissime exemplum in hac transformatione? Alterius naus conuerterat in lapidem Athen. meminit. Narrationi Homericæ de nauibus se ipsis doctis par illa Sen. Rhet. Cont. 16. apud quem, nauem exarmatam, sine velis, & remige, tamen illam diuinitas armat, subiò vifa sunt vela, subiò nauis capit & regere se, & attollere. Quid, qua de Sipyllo fabulantur Poëtae, & fusim unus Calaber libro primo?

B 8. *BEREZYNTHIA.*] Ita quoque dicta Cybele lib. 6. Aeneid. & ab Ouid. 4. Fast. & ab Horat. lib. 3. Od. 19. & ab centenis. Vnde illi nomen hoc contigerit lege in Lil. 4. Synt. Plautum, quo hæc Dea Romanæ accepta fuerit, cùm primùm coli in Italia capiat, vide apud Herodian. lib. 1. Eius verò mythologicas significaciones satis fusæ Lucret. lib. 2.

9. *D A NATE PETENTI, &c.*] Simile illud Nonni lib. 31. Dionys. *δοκειν απρυννειν οι ποτέγεις Δα γραινην* (hanc) dolenti tua matre. Hic ego expendo maiestatem, qua Cybele ad Iouem, etiam supplicabunda, in quo sapientiæ Hom. peccat, qui nullo decoro supplicantibus Deos inducit: & vix est in eo villa pagina, quæ non plena hoc peccato. Aliter Latinus Vates: & decentissime Lucan. lib. 4. in duce supplicabundo.

10. DOMITO TE POSCIT OLYMPO.] Læta est omnis victoria (quid non cœlestis?) & parata omni concessionum generi. Annibal apud Polyb. lib. 3. suis militibus, expugnata iam Sagunto, *απομείνειν διερπεις*, captiuos dñis, nullum sibi reseruans: adèd læta est victoria. Par liberalitas in Mario apud Salust. qui *omnia ibi capta militibus donat*, id est, capta in agro quodam fertili, & onusto preda. Reges victores dicuntur à Calab. lib. 1. *αἰγαλλόπεροι μὲν εἰναι λαβαντὶ νίκην*, latabundi victoria. Orestes apud Soph. Elec. ait, post vitoriam partam gaudendum, & ricendum, *χερπειν, κρανεῖν*. Præclarè ergo Berecynthia Iouem precatura, adducit illi in memoriam vitoriam cœli; quid non illa consequatur?

11. PINEA SYLVA.] Pinus quippe sacra fuit huic Deæ. Sen. Troad. *pinus mari sacra Cybelæ.* Rationem habet Ouid. lib. 10. Metamorph.

12. SOLICITAM TIMOR ANXIUS VRGET.] Ita in 1. *Soluit corde metus* Solui metu.

13. IN ARCE SVMMA.] Gargara intelligit Seru. Gargara, quæ in summa parte Idæ montis, & ita dicta quæ pars lumina *καρπα ιπαρδεις*, quasi dicas, *caput capitis*, aut, *altitudo altitudinis*, nam *κεφαλή* est etiam *κεφαλή*. Eodem loci Author Theb; posuit Gargara cum scripsit,

Hinc grati Cereri Gargara, & diues solum.

Quod Xanthus ambis miubus Idæs tumens.

14. QVO SACRA FEREBANT.] Nullum aliud Pinus prælatum sacrum, quod ferebatur in lucum, quæ ipsa Cybeles.

15. NIGRANTIS.] Expressissime; vt etiam obfusus. Nam tota lucorum religio posita in tenebris, & Nigredo ad horrore sylvarum: intra illam enim caliginem credebantur habitare Numina. Et luci quidem dicti à lucernis, quæ cō ad res sacras adferebantur. Apage enim quæ de antiphraſi Grammatici.

16. IVVENT.] Explico, heroï, iuxta ea, quæ iam Iuuenis, id cō locis alii.

17. SOLICITAM TIMOR ANXIUS VRGET.] Timor redit sollicitos.

18. SOLVI METVS.] Ita in 1. *Soluit corde metus* Solui metu.

19. ATQVE HOC PRECIBVS SINE POSSE PA- Locorum similitudo.

RENTEM.] Ita Iocasta apud Auctorem Thebaïdos deprecabunda ad filium: *media se opponit parens.* & iterum: *Donate mari pacem;* loquitur cum liberis.

20. QUASSATE.] Ita in 1. *quassatam classem.* Quassate Quod Sen. Cont. 16. *resolutis compagibus.*

21. VINCANTVR.] Ita in 1. *vicit hyems.*

22. PROSIT NOSTRIS IN MONTIBVS ORTAS.] Nihil maiore pertinacia defendebant Dij Gentium, quæ lucos fuos. Plena his rebus fabula.

* Filius huic contrà, torquet qui sydera mundi.

O genitrix, quò fata vocas? aut quid petis istis?

b Mortaline manu factæ immortale carina

Ius habeant? certusque incerta pericula lustret

Æneas? cui tanta Deo permitta potestas?

c Imò, vbi defunctæ finem, portusque tenebunt

Aufonios, olim quæcumque euaserit vndis,

100 Dardaniūmque ducem Laurentia vexerit artua,

Cerdæ in Æneid. tom. 2. Moira

COMMENTARI

Mortalem eripiam formam, magnique iubebo
Æquoris esse Deas: qualis Nereia Doto,
Et Galatea secant spumantem pectorum pontum.
dixérat, id est ratum Stygij per flumina fratris,
105 Per pice torrentes, atraque voragine ripas
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.

ARGUMENTVM.

Respondet Iuppiter mari, daturum se immortalitatem, non omnibus nauibus illi tantum, que Aeneam ad Italiam perduxerint, mutatis in formas Nympharum.

EXPLICATIO.

VIOLIS maiestatem loquentis Iouis. Quid enim grandius, quam torqueri ab illo cælum, & astra? Quid verò ad matrem? Ait, fata vocari non posse, quod quisque velit. Nam, esse debent firma, & fixa; & quæ nec ad preces matris queant mutari. Quid petis istis? est, quid petis istis nauibus? vel, quid tu istis precipus?

Sequitur prima ratio, cur non possit annuere omnia, etiam matri. Nam mortalia quæ sunt, habere ius immortalitatis non possunt. Altera. Non est fas, Aeneam inter incerta pericula, qualia sunt maris, certum esse, & securum sibi; nam hoc, quid est aliud, quam esse Deum? hoc autem cui Deorum concessum est: cui permisum? Et noto duplicum hanc rationem opponi dupli petitioni Cybeles. Primo petierat, ne pereant mea naues navigationis cursu: respondet Iuppiter, peti hoc non debet; nam mortales sunt, & factæ mortali manu, non itaque afflignant ad ius diuinitatis. Petuerat secundò, ne pereant tempestates: respondet Iuppiter, effet hoc Aeneam Deum fieri; nam Dij certi, & securi sunt calamitatis maritimæ & tempestatis.

CAliquid tamen tibi concedam (inquit Iuppiter.) Quæ cursu suo defunctæ fuerint viisque ad Italiam, quæ tempestates vicerint, & ita in columem pertulerint Aeneam ad finem navigationis, his auferam formam mortalem, vt ea ablata, consequi possint immortalitatem, atque ita iubebo, Dæs ut sint maris, vt Doto est, vt Galatea est. Hæc quoque obserua, loqui Poëtam consentaneum respectu illa, quæ petinerat Cybele. Dixerat illa, ne pereant curfū, ne pereant tempestates. Ait Iuppiter, neutrum do; sed si forte aliquæ nec cursu, nec tempestate perierint, illæ Dæs erunt mutata forma. Cursu notat illis, ubi defuncte tenebunt finem, portisque Ausonios: tempestatem illis, quecumque enascerit vndis. Hæc est certissimæ mens Virgilij: & nulla res magis curanda, quam rationum illius connexio.

DHæc cùm dixisset Iuppiter, instrumento rem firmavit, quo Dij vtuntur, nempe per Stygiam paludem, & lumen, quibus præst frater Pluto: ac tum ad Iouis annutum, & capitum commotionem cælum totum viuum est tremere.

NOTÆ.

I. TORQUER. Ita in *cælum ac terras qui humine*

Torquo, verbū Louis.

A torquet. Statius octauo Thebaid.

Torquet, & nififeros inclinat Iuppiter axes.

2. SYDERA MUNDI. Id est, cæli. Etenim mundus sumi non tantum pro toto hoc composite, cælo. sed pro eius partibus, certum. Sen. in Fur. pro cælo clare co verbi,

Mundus puella ferta Cnoisata gerit.

Idem pro inferno in eadem Tragœdia, & nigro sedet Nox atra mundo. Adi, quæ ex Græcis attuli Eclog. 3. ad illud,

Tres parat cæli spatum, non amplius vlnas.

3. CERTVS INCERTA. Ita etiam opponit Aut. Theb. premium incertum petis, certum scelus. Et Vitrue-prefat.lib.7. De incerta re certa imagines. Exempla plura coniunxit Iohann. Sauar.

4. DEFUNCTÆ. Par locus lib.6.

O tandem magnis pelagi defuncte periclis.

5. TENEBVNT. Èsse verbum nauticum Seru. monet.

6. MORTALEM ERIPIAM FORMAM. Est hoc, quod Prop. Eleg. 3. lib. 1. agrestem destruxit ab ore figuram.

7. MAGNI ÆQVORIS. Intelligit Mediterraneanum; cuius trita iam est multorum obseruatio auctorum, etiam veterum, qui non Oceanum, sed Mediterraneanum vocant *mare magnum*. Non, quod non maior Oceanus, sed quia antiqui non ita notatus. Ad hunc modum *mare rubrum* dici *siph. Hebraicæ*, id est, *vltimum*, certissimum est: non quia verè dictum *vltimum*, nam sinus Persicus maiore mente posset vocari *vltimus*; sed quia rubrum notius Hebreis.

8. NEREIA. Forma alia Calab. lib. 4. *Nephrilea* de Thetide, ad eum modum, quo Catull. *Neptunine*.

9. DOTO. Ita legendum, non Clotho: nam & Valer. lib. 1. Arg. *Hanc Panope, Dotique soror*. Et Claud. Lædio Virde Nuptiis Honorij, *vellitque coralia Doto*. In quibus giliiana. etiam pessime aliquando legebatur Clotho. Doto enim nomen Nympharum, Clotho Parcarum est; vt etiam astrui ex Homero potest decimo octauo Iliad.

Δωλίτης, Προστάτης, Φύρωντας, Δυναμένης:
Dotique, Protogue, Phœnixque, Dynamenique

Multos quippe errores in Auctores irrepisse ex hac litterarum vicinitate, adnotatum iam Leopardi lib. 10. Emendat. cap. 25. Parum enim distat cl. & d. Ita pro Tœleclis Teledœus, apud Diodorum pro Androcles, Androdon, apud Agell. Quid, quod Maro Nereiam vocat, cum verè Hesiod. quinquaginta numeret Nerei filias, nulla est ibi Clotho, cum sit Doto. Nec nomen Parcae iungendum erat (ait Eryth.) formosissima Galareæ.

10. ET GALATEA. Sic & Homerus vtramque Nympham coniunxit, vt & Valerius loco laudato,

Huc Panope, Dotique soror, iactatque fluctu
Prosequitur mediis pariter Galatea lacertos,
Annia petens

II. STY

IN IX. ÆNEIDOS.

Stygis iumentum. **11. STYGII PER FLUMINA FRATRIS.** Scenec. A Nam quid hoc grandius?

Per pice torrentes, atque voragine ripas.

12. ANNVT. Horn. 2. Iliad. *καλεσθοις ὑπερβυτια* Anno Deorum.

13. KPORTAVIA: *Annuisse potentissimum Saturnium.* Nutus Io.

14. NVTIV TREMEFECIT OLYMPVM. De Ioue Nutus Io.

Hofat. Od. 1. lib. 3. *Cum hæ supercilie mouentis*. Hom. 1. uis.

Iliad. post Iouis annutum, *μεγαλεις εν οὐρανοῖς*.

Catull. de Nupt. Pel.

Annuit inuicto colestant numine rector,

Quo tunce & tellus, atque horrida contremuerunt

& quora, concusque micantia sidera mundus.

His magistris Ouid. Metamorph.

Terrificam capitis concussa terque, quatæque

Cæsarium, cum quatorcum, mors, sidera mouit.

a Ergo aderat promissa dies, & tempora Parcae debita complerant, cum Turni iniuria matrem Admonuit facris trabibus depellere tardas.

b Hæc primùm noua lux oculis effulgit, & ingens Visus ab aurora cœlum transcurrere nimbus, Idæique chori: tum vox horrenda per auras Excudit, & Troum, Rutulorūmque agmina complet.

c Ne trepidate meas Teucri defendere naues, Néve armate manus: maria ante exurere Turno,

Quam sacras dabitur pinus. Vos ite soluta, Ite Dæs pelagi, genitrix iubet. & sua quæque Continuo puppes abrumpunt vincula ripis, Delphinūmque modo demersis æquora rostris

120 Ima petunt. hinc virgineæ (mirabile monstrum) Reddunt se totidem facies, pontoque feruntur, Quot prius æratæ steterant ad littora proræ.

B vox eadem horratur, vt se funibus, quibus ligata erant, exsoluant, futura deinceps Dæs pelagi. Idque ad imperium iubentis Cybeles.

ARGUMENTVM.

Naves transformantur in Nymphas ad iussum Cybelos, transcurrente prius aërem nimbo, qui tam prodigi in dicuntur.

EXPLICATIO.

a CVM veller iam Turnus sœure in naues, & sarcas matris Deorum pinus exurere, admonita est Cybele de hac ipsa iniuria, voluitque depellere à nauibus abominandos ignes, cum præsertim adesse iam dies promissa, & Parcae debita tempora compleuisserit. Dicit, dies promissa, & debita tempora, quia iam naues Aeneam ad Italiam perduxerant saluum & in columem, quod tempus Iuppiter illis transformandis præscriperat.

b Ante ipsam transformationem visa in cœlo lux est, & nimbus, in quo inclusi Dij: hic verò ab aurora aërem transcurrit. Deinde ex nimbo illo diuina quædam vox auditæ à Troianis, & Rutulis.

c Admeton primùm vox ea Troianos, ne festinent ad nauium suarum defensionem; nam prius Turnus maria, quam naues exuret. Deinde naues

NOTÆ.

1. ADERAT PROMISSA DIES. Illustrat hoc Germ. ex Hom. Odyss. 9. qui *μῆνες τε Εἰνεταὶ Εἴλαιοι*, &c. *πελλομένες τε Εἰρηνεὶς*, & *τηνιλυθοράπεις*. & Iliad. 17. *εἰρηνεῖς πελλοτεροι*.

2. TEMPORA PARCAE DEBITA COMPLERANT. Videtur idem esse hoc, quod Aeschyl. *χονος*. dixit *Complexo, μοιρόπαρον ήμερον*. Et lib. 3. Epig. *μηματίστηκε τηνι* de tempore. Plato in Epinom. *μηματίστηκε τηνι*.

3. TURNI IN VIRIA. Accipit Seru. in proprio significato, pro in iustitia, *εἰρηνεὶς αὐτοκράτερος*. Nam iniuria, id bellum communitum est ab Turno contra rationem fœderis initia iam ab Latino, & Aenea.

4. DEPELERE. Pati verbo sup. *ραΐσις quis deplit ignes?* Auctor Thebaidos, *ne fundas manibus pauris facas aurore*.

Bb 4. 5. NIM

Nimbus. 5. *NIMBUS.*] Serui interpretamentum est, nimbus in sermone Deorum sive splendorem in lux luminosam nubis, quo Deorum capita amiciebantur, cum apparerent mortalibus. Itaque chori Idæi pertinaciter inclusi fuisse in hac luce. Hic enim ait: *Nimbus, lumen quod capita Deorum ambū.* Inde 2. Æneid. de Pallade, *nimbo effulgens*, interpretatur, nube divina, est enim fulgidum lumen, quod Deorum capita tinguit. Eodem lib. ad illud, multa cum luce cucurrit, at, nimbus descendens numinis. Eadem sermè lib. 3. ad illud,

Et Lunam in nimbo nox intempesta tenebat.

Fuit itaque è maiestate Deorum, ut ita apparerent mortalibus. Inde & Iuno in 10.

— colo se protinus alto

Misit, agens byrem in nimbo succincti per auras.

Ita explicò Calabrum lib. 4. vbi de Thetide apparet Gracis ita loquitur.

Kαὶ τὸν ἐπὶ τὸν πόνον κέντην Πυλαῖον αἰροτίς,

Αὐρηλῆν δὲ τὴν Σεβαλίην. —

Et tunc ex ponto se exulii uxor Pelei,

Aura matutina similis. —

Itaque Graci videbunt tunc non tam Theridem, quam nebulam fulgidam, vbi illa inclusa.

6. *IDÆI QV B CHORI.*] Lucr. lib. 2. vocat *Phrygias ceteras*, que in comitatu huius Deæ. De illis Prop. Eleg. 17. lib. 3.

Vertice turrigerò iuxta Dea magna Cybelle

Tundat ad Ideos cymbala rausa choros.

Et Eleg. 7. lib. 4.

Qui numero fides, quâda era rotunda Cybelles,

Miransque sonam Lydia plectra choros.

Itaque in eo nimbo fuit & Dea Cybele, & chori Idæi, id est, Phrygij comites: fuit enim Ida in Phrygia.

7. *VOX HORRENDA.*] Quod hinc vox horrenda, scriptores sapientia humana maior. Clamantes hunc in modum Graci vocant μεγάλων φωνῶν, qua vox vsus Nazianz. Orat. 3. Ita videlicet delusi Gentiles. Putabant enim quid diuinum inesse in voce dæmonum. De Cæcina Tacit. 1. Ann. *Quidam Varam sanguine oblitum, & palidibus emersum carnere, & audi- re visus est velut vocantem.* Voces Geniorum auditæ à Bruto, & Juliano narrant Plutarchus de illo, de hoc Ammian. lib. 20. & de Constantio Imperat. idem lib. 21. De his vocibus iam ego lib. 1. Georg.

8. *NE TREPIDATE.*] Ne festinate. Sic omnes

Trepid, pro festino, interpres, & cum illis Mellerus in Spicileg. fit mārque multis. Ita verè est, si adiungas festiniam cum meū; nam hoc est trepid. Neque aliud voluit

Varro loquens de apibus: *Si inius bombum faciant, ac foris trepident.* & de iisdem Virg. 4. Georg. *Tum trepida inter se cœunt.* Quibus indicatur & festiniam, & metus. Sunt qui putent, hoc verbum habere proprie sedem in equis. Nam Catō, *sedere non potest in equo trepidante.* Lege Seru. in 4. Æneid. & Pont. in hunc locum. Ceterum Poëta Musam imitatur Stat. lib. 4. Theb.

— certa est victoria Thebis,

Ne trepidat, nec Regna ferox germanus habebit.

9. *NEVE ARMATE MANVS.*] Non aliter iuuenis Deus apud Tacit. 1. Ann. *Quia casus obtulerat,*

in sapientiam verienda ratus. Ita detractionem pugnat in religionem vertit Poëta. Nulla re poterat commodi excusari hæc Troianorum inertia; nam in hanc vertebar Turnus illorum cautum.

10. *MARIA ANTE EXVRERE TVRNO.*] Aſtrav- & cognitionem habere cum Prouerbiis Collector Adagiorum monuit Chil. 4. Cent. 5. c. 58. Tale il-

A lud Græcorum de re impossibili, *ἀλλασσειν τὸν νέαν:* mare haurire. Tale & illud Prop. Eleg. 32. lib. 2.

Tu prius & fluctus poteris secare marinos.

Non abit Horat. Od. 29. lib. 1.

— quis neget ardus?

Pronos relubi posse rinos

Monibus, & Tyberim reuerti?

Tale & illud lib. 2. Epig.

Θεοὶ τούτοις εἰ μέντοι νεύειν θέλει καύειν;

Εἴ τοι τι μαθεῖσες, συντρίσεις ὡς ἀπειδεῖν.

Lac dabit ante culæ, aut mel scarabeus habebit;

Scorpiæ, quādignum lande pairabis opus.

11. *SACRAS PINVS.*] Sic suprà, sacræ ratibus. Et Pinus pro vnas quidem pinus signata pro nauibus sumi, & ual. Pinus pro nauibus.

Onirocr. cap. 25. *Πίνυς οὐ σπειριον ταῦτα ποιεῖ μηδὲ τοις ταῖς πάσαις τοις πομπέοις πρὸς ταῖς ταῖς τοις λαπτηῖς, οὐδὲ τοις ταῖς τοις παραπλανητικοῖς πρὸς ταῖς τοις παραπλανητικοῖς.* Pinus & fructuosa maneris, & omnibus nauigantibus ad naues referenda sunt propter nauium struituram.

12. *VOS ITE SOLVATÆ, &c.*] Legē Ouid. 14. Metamorph. vbi de hac nauium transformatione bellè, vt foler.

13. *DEÆ PELAGI.*] Ita in 10.

Et dedit esse Deas, autemque agitare sub vndis.

Suprà: *magnique iubco Aequoris esse Deas.*

14. *GENITRIX IVBET.*] Forma hæc solita in imperio. Soph. Antig. *εἰ τοις νελενομαῖς Ιuppiter suprà, ιμπερίῳ.* Iubco, in imperio. Tacit. 2. Ann. de duce: *proutbare hostem iubet.* & de Principe: *occidi Corvin iubet.*

15. *DELPHINVM QV MODO.*] Alia fuit compariatio Apollonij de Nereidibus lib. 4.

Locorum militudo.

16. *ÆRATÆ.*] Præclaræ, qui suprà rostris dixerat, etiam si cum allusione ad Delphinas, nunc eratas dicit: nam rostrata & eratas naues eadem; quod iam Bayf. astruxit. Quas enim Liu. *rostratas, Iulius eratas* dicit. Præterea hæc naues *χαλκηδοῖο* Gracis dicuntur ab ære in rostris. Cum verò hic versus integer habeatur in 10. sunt qui illum hinc excludant, & ibitantum agnoscant. Alij, qui hinc illum agnoscunt, mutant, leguntque, *naues, aut puppes, non, prora.* In his est Florid. Sabin. lib. 1. Succif. c. 3; nam puppes litrus spectant, sicut prora maria. Non ergo bene ad littora prora. In 6. enim, *Obuerunt pelago proras.* & littora curva Pretequant puppes. Non ergo potuit dicere Virg.

Quo prius eratas steterant ad littora prora. Sed pace horum vulgatum lectionem retineo. Pri. Virg. 4. Geor. *Tum trepida inter se cœunt.* Quibus indicatur & festiniam, & metus. Sunt qui putent, hoc verbum habere propriæ sedem in equis. Nam Catō, *sedere non potest in equo trepidante.* Lege Seru. in 4. Æneid. & Pont. in hunc locum. Ceterum Poëta Musam imitatur Stat. lib. 4. Theb.

— certa est victoria Thebis,

Ne trepidat, nec Regna ferox germanus habebit.

9. *NEVE ARMATE MANVS.*] Non aliter iuuenis Deus apud Tacit. 1. Ann. *Quia casus obtulerat,*

in sapientiam verienda ratus. Ita detractionem pugnat in religionem vertit Poëta. Nulla re poterat commodi excusari hæc Troianorum inertia; nam in hanc vertebar Turnus illorum cautum.

10. *MARIA ANTE EXVRERE TVRNO.*] Aſtrav- & cognitionem habere cum Prouerbiis Collector Adagiorum monuit Chil. 4. Cent. 5. c. 58. Tale il-

Oppositio. *rei proprium verbum dicavit Latinum. Nam subduce- re naues est, ex vndis ad siccum extrahere, & id voluit Dido lib. 1. in illis, subducere naues: cui verbo op- positum deducere, id est, è siccō naues in aquas per-*

A trahere. Et quidem mirandum esset, non euille hac ope naues Æneas longissima nauigatione defigatas.

125 *Obstupuere animis Rutuli, conteritus ipse Turbatis Messapus equis: cunctatur & amnis Rauca sonans, reuocatque pedem Tyberinus ab alto.*

At non audaci cessit fiducia Turno:

Vltri animos tollit dictis, atque increpat vltri.

Troianos hæc monstra petunt: his Iuppiter ipse

Auxilium solitum eripuit. non tela, neque ignes

Expectant Rutulos. ergo maria inuia Teucris,

Nec spes vlla fugæ: rerum pars altera adempta est:

Terra autem in nostris manibus. tot millia gentes

Arma ferunt Italæ: nil me fatalia terrent,

Si qua Phyges præ se iactant responsa Deorum.

A R G V M E N T V M.

Obstupescunt Rutuli, unus tamen audacior Turnus prodigiis in sui utilitatem conuerit, & ad exitum Troianorum, quibus fugia iam adempta, via unica ad saluem.

E X P L I C A T I O.

CONTVRBANTVR omnia ad insolitum prodigiū, videlicet, Rutuli, Messapus, equi eius: Tybris cursum continuit, imò rerrò redit stupore miraculi, raucum quiddam submurmurus. Fit præcipua Messapi menio, quia is Neptuni filius videbatur nihil debuisse timere ex marino prodigio. Ita coniectar Seruus.

Non iccirco Turnus quicquam de furore remisit, imò audacior, & fidentior animos militum, qui videbantur iacere, cœpit attollere, atque inçipere.

Collidè, quæ facta in gratiam Troianorum, vult conuertere in illorum perniciem: & his prodigiis ait illos peti. Ratio: nam Iuppiter illis eripuit auxilium solitum, id est, naues ad fugam. Hoc cum ingenti contumelia, quasi semper Troiani fuga sibi consuluerint, non bello & virtute. Carpit enim Ænam, qui naibus fugit è Troia; & hæc est solita illius ars.

Sententia est: Puta illos iam perisse, non opus nostris telis, non ignibus: nam, absumpsis naubus, non iam nocumentum aliud spectant. Hi sunt, & tales sunt, qui hoc vno malo corrueint.

Colligit ex dictis, nihil iam reliquum esse Troianis ad salutem; nam maria inuia; nam nulla spes fugæ. Sunt illis maria inuia, quia pars altera adempta est; videlicet absumpsis naubus, adempta vnde sunt: nulla spes fugæ, quia terra in nostris manibus. Romanî enim rerum domini dicebant proper terras, & maria. Itaque pars altera rerum, est, pars altera Imperij, id est, mare. Ergo illis nec mare est, nec tellus: non mare, quia absumpsis naubus; non tellus, quia hac in nostris manibus. Ita certe maiore confec-

tione explicabitur Poëta, quæ solet vulgo.

f Hoc argumento munitus Turnus, non iam tantum Troianos conteinit, sed ipsa adhuc Deorum responsa, quæ illis Italiani promiserant, & quæ passim Troiani gloribundia iactabant: imò iactasse eos imponit illis Turnus, norans illorum arrogiam. Atque eo minùs timere se ea responsa, quo maiores sibi copia; nam gentes Italæ multe pro se, quasi dicat audacissimi; illi iactant vanissimè Deorum responsa, mihi verissimè sunt millia arma, id est, infinita.

N O T A.

OBSTUPVERE ANIMIS RVTYLI.] Est hic suis fundis, Lectio. Commoti Rutuli celesti prodigio, occupantur stupore, languore, inertia ad partandrum facinus. Habent enim hoc magna sceleris, sceleris magna inducent voluntibus aggressi. Inde postea nota Turni supra omnes audaciam, qui non

de terretur celesti prodigio, ab admittendo sceleris, rem, Quæ dixi probant egregia verba Sen. Rhet. Cont.

*Subito mihi ferrum non sentiunt cum animo pariter excedit, torpente manus, & necio quia perurbatione tenebre stuporibus offenduntur oculis. Inellexi, quād difficile est paricidium facere. Iterum: *Oborta sunt subito tenebra, dirigitur animus, sublapsum est intercepit spiritus corpus.* Non possum fratrem occidere. Breuior Tacit. 4. Ann. Magnitudo facinoris mētum, prolationes, diuersa imerdū confitentur. Hæc procudiblio mens eminentis Poëta, & quam Donatus intellexit; nam loquens de equis Messapi, qui turbati restiterunt, ait: *Qualem inretra putamus terrorē fuisse; cum illa fierent, quando maiestatis potentiam animalia etiam muta senserint?**

TVRBATIS MESSAPVS EQVIS.] Clarè allu- sum ad illud Hom. 8. Iliad. vbi, tonante Ioue,

To d' Iouo d'elvæ reuertit tvrnatvnt vñ' òxerqiv:

Equi territi collapsi ante curcum sunt.

CVNCTATVR ET AMNIS.] Est hoc, quod Annis ti- mor. De Xantho,

Δενδρ. Δ' αμφ' Ἀχιλλεα πυκνά μενεν ἵπατο κύμα:

Horrenda autem circum Achilleum turbata constituit vnda.

& Virg. 8. Æneid. reflexis subfluit vnda.

4. RAVCA

Raucedo
flavitorum.
48. RAVCA SONANS.] Calaber lib. 4. loquens de Xantho, πάντα μόνη : & πολλαχούντες. Eiden dat Hom. 2. Iliad. πάντα μόνη : strepitum, fremitum. & πάντα μόνη : strepitum, fremitum.

A referto. Itaque hic verè monstra sunt ostenta, & monstra Deorum. 10. HIS IVPPITER IPSE, &c.] Reddit versum imitatio. Hom. 8. Iliad.

H's γνώστεις, ἐτι ἐν Διὸς τῷ ἑπέτῃ ἀλυτῷ;
An non cognoscis quid ex Iove non sequitur auxilium?

11. NON TELA, NEQUE IGNES.] Hoc argumento vii passim magni duces, cum suos milites exhortantur ad bellum. Constantini Paneg. Ad pri-

Ducis pra-
fentia fatis
contra hos
stes.

mum appetum maiestatis tuae, primiisque impetu totius tui virtutis exercites, hostes territi fugalique. Constantius apud Ammian. lib. 2. Ita paucore torpescit, ut nec oculorum vestrorum vibrata lucis ardorem, nec barbitus sonum perferant primam. Sen. de Prodig. Statim arma submittet; non opus est in illam totu[m] potencia mea; leui comminatione

pelletur. Non dissimilis iactantia P. Sciponis apud Polyb. lib. 5. vbi ait, Carthaginenses, cognito tantum legionum aduentu, fugisse. Et postea ait, satis esse tantum ad victoriam, θρησκευμα τοῦ πολεμοῦ, offensio hostibus. Alexander apud Curt. lib. 3. Vix gladio futurum opus. Sic ergo Turnus, non opus nostris telis, non iugib[us], viatos putate. Non abludit Claud. Bell. Gild.

5. REVOCAT QVE PEDEM.] Pari turbatione de Xantho Hom. 2. Iliad. πάντα μόνη : & de Tybr. 8. Aeneid. resiliuntque exterritus annis. A Virg. Propert. Eleg. 15. lib. 1. de fluminibus, ad caput resiliunt liquores. Et obserua assumi plerunque ad hanc rem verba composita ab re. Nam Horat. Od.

29. lib. 1. relatu[m] riuos resiliunt Tyberim. Ouid. 4. de Pont. flumina reditum. & in Epist. versa recurrit aqua. Virg. 8. Aeneid. refluxus unda. Plin. mare refugum. Auditor Thebaid. regere in fontem citas resiliunt undas annis. vbi regero, & resiliunt ita possis, ἀνταπόποιον απέπειν. Vide 8. Aeneid. ad illud, resiliuntque exterritus annis.

Pes de aqua.
6. PEDEM.] Datur pes vndis magna elegantia. Nam cùm dicantur fugere, curire, recurrere; consequens est, vt pedem habeant. Lucret. lib. 5. & 6. lib. quid pede decedit undas. Virg. Culice,
Castalia, sonans liquido pede labitur unda.
Horat. Od. 16. Epod.

Lewis crepante lympha deslit pede.
Sed haec obseruatio iam trita est. Neque abit dari etiā vino. Corn. Scuerus in Aetna: ipso suo fuerit Bacchus pede.

7. AVDACI CESSIT FIDUCIA.] Utramque vel cem coniungit. Gloss. Audax, sparsus, temerarius. Nam audacia haec Turni, tota ad temeritatem. Gloss. Sparsus, temerarius, ferox. & Sparsus, ferocia, ferocitas. Curt. lib. 3. temeraria Regis fiducia. Cum Sallust. in Catil. dixit, audacia pro mero habetur, verè innuit temeritatem: hanc indicavit Poëta per fiduciam, vt in 2. de Si-

none,
—fidens animi, atque in utrumque paratus,
Seu versare dolos, seu certa occurrere morti.

Inde Gloss. fiduciam, ad nov. Nam qui ita fidit, nihil timet, vt qui se impunem putet.

8. INCREPAT.] Esse hoc, quod Hom. εὐθύνει, Vrissinus notat. Millies Tacitus hoc verbo vsus in hoc significatio. Hic tu agnosc hominem πάθος, πάθησις, πάθησις, πάθησις. Has enim quatuor voces in re militi coniungit Nazianzenus loquens contra Iulianum.

Monstra, id 9. MONSTRA.] Observat Germ. Gracis quoque est, Deorum r[ati]onē sumi non solum vulgari significacione; sed etiam pro signo misso à Numine, idque saepe apud Hom. Euripides quoque Phoeniss. dixit δεξιὸν διεῖτον διεῖτον. Glossa non solum reddit omnes, monstrum; sed etiam r[ati]onē. Virg. 3. Aeneid. Monstra Delim

135 1. Sat fatis, Venerique datum est, tetigere quod arua

Fertilis Aufoniæ Troës: sunt & mea contra

Fata mihi, ferro sceleratam excindere gentem,

Coniuge præcepta: nec solos tangit Atridas

Iste dolor, solisque licet capere arma Mycænis.

140 2. Sed periisse semel fatis est: peccare fuisse

Ante fatus, penitus modò non genus omne perosos

Femineum: quibus haec medij fiducia valli,

Foscarumque moræ, lethi discrimina parua

Tibi δι' ὄντωσις Ταύρος περύγειος καλθεῖσαι
Νείβεσαι, τοῦτο ἔτι μεταρρέων, καὶ ἀλεγίσαι :
Tu verò aubus alas expandenibus inbes
Obdere, quus minime moror, neque curio.

Locorum si-
militudo.

Et post pauca,
Εἰς ὄντως δέος Οὐρανοῖς αὐτοῖς πάρεντες:
Vraum est optimum angurium pugnare pro patria.

Dant

Dant animos. annon viderunt mœnia Troiae
145 Neptuni fabricata manu confidere in ignes?

A. — τοῖς δὲ μοιχεῖον θεῶν διῆτα πόλεις ιστοῦσι: aliquid etiam mihi Deorum est adiutor.

Non abludit Calab. lib. 10. & πά ποθε ζερούσιον: & Iuppiter aliquando erit adiutor. Plutarch. in Nicia.

Διά τέρπεις προς μάλιστας ὁ Αλεύθερος: sed alios habet Alcibiades vates. Simillimum illud Eurip. in Heracl. vbi Iolaus, Si Argivus praefit Iuno, nobis Minerua. Graeca sunt. τῶν ποδὸς προποστατικοί, οὐδὲν δι' Αθηνα. Inde in Phoen. Polynices Argivus intocat Iunonem contra fratrem, Eteocles Thebanus Mineruanam contra fratrem.

5. EXSCINDERE GENTEM.] Ita in 7. Juno, amborum populos excindendo Regum.

6. CONIVGE PRÆREPTA.] Ad inuidiam augendam. Non enim Lauinia coniux Turni, tantum sponsa. Sed ut rem aperiat, addit præcepta: quia rapta ante nuptias coniugales. An verò est quicquam, Coniugii suorum quis ma-

Arminium, super insitam violentiam, rapta uxoris, sibi cœlus

seruit uxoris virius, recordem agebant.

7. NEC SOLOS TANGIT ATRIDAS ISTE DOLOR.] Comparat Macrobi. lib. 5. cap. 9. locum hunc cum illo Homeric. lib. 9. Iliad.

τοῖς δὲ λαίριον παῖς εἰς ἀνθράκων αὐτοῖς
Αργείδεσσι; ή έλένες εὐνή μυκόποιοι;
Η μάνιοι φιλέστροι ἀλόχους μερόδων ἀνθρώπων
Αργείδεσσι;

— quid autem populum huc atulit, congregauit?
Agamemnon? nōnne causa Helena pulchritudine?
An soli mortalium uxores diligunt
Atridae?

C. Et quidem versum Homericum iactatum instar Proverbi Erasmus iam invenit ex Vlpiano. Legi illum Chil. 4. Cent. 6. cap. 34. A sententia verò Poëtæ non longè abit locus Calab. lib. 4. Ut enim hīc Turnus ait, se quoque vltorem fore iniuriarum, non solum Atridas; ita ibi Aiax interminatur Troianis, se non solum Achillem, fore vltorem cladium.

8. TANGIT.] Est hoc, quod Hom. saepe in re simili invenit, & νέος. Alij εὐτεράδει, & θηρι. Ovidius Epist. nec te Paru[m] munera tangunt, id est, non te afficiunt, & commouent munera. Val. 8. Arg. socios e[st] gloria tangit.

9. ISTE DOLOR.] Eadem planè efficacia Iste, emphaticæ.

Quintil. Declam. 279. Habebat mariū dolorem. Vter Dolor de que indicat zelotypiam, qui sibi dolor viuens & zelotypia.

vigens. Inde in Virg. iuste μεφατικός. Idem Declam. 286. Acrius incalcent ignes legitimi. & Declam. 291. Maiores habet vires ignis, qui legitimi facibus accendit.

10. SOLISQUE LICET CAPERE ARMA MY- Imitatio-
CAENIS.] CVM gustu ad Eurip. qui Heracl.

Οὐ σοὶ μόνῳ ἔγχει, αὐτὸν
Τέλεταρά γενέσθαι:
Non tibi soli hastæ, neque

Clupeus munitus ferro.

11. SED PERISSI SEMEL, &c.] Hoc genus argumentationis, cum aliiquid obliuiscitur, & statim diluitur, venustum est. Aduoco ad exemplum verba Albitij apud Senecam Rhet. Controuer. 16. ubi sibi? in gubernaculo nulla in remigio? ne hoc quidem in corone? nemo repertus est naufragij comes, in velo, in arte? omnia penè instrumenta circumcisâ sunt.

12. MODO NON.] Explico, nūquā fatis; vt & Modo non. Tibullum lib. 1. Eleg. 1.

Jam

Iam modo non possum contentus vivere parvo.
Ita enim melius constat sententia, quam ut alij explicant.

Muri fiducia.
13. MEDII FIDUCIA VALLI.] Tibull. lib. 4. tutam castris producere fessim. Itaque fiducia valli in Virg. & tua fessa in Tibullo, idem. Hoc per vocula mitem explicuit Propert. Eleg. 11. lib. 4. loquens de Tolumnio, quem vicit Cossus,

*Forte super porta dux Veius astuit arcem,
Colloquiumque sua fretus ab urbe dedit.*

Videlicet fretus mutis verbis & fidens.

Lethi discrimen parvum.
14. LETHI DISCRIMINA PARVA.] Quantum felicit murus habet latitudinis, tantum à morte est discriminis. Quis nescit illud Iuuen. Sat. 12.

*— digitis à morte remoues
Qua tuor: aut septem, si sit latissima tada.*

- ^a Sed vos, ô lecti, ferro quis scindere vallum
Apparat, & mecum inuadit trepidantia castra?
^b Non armis mihi Vulcani, non mille carinis
Est opus in Teucros: addant se protinus omnes
150 Hetrusci socios, tenebras & inertia furta
Palladij, cæsis summae custodibus arcis,
Ne timeant: nec equi cerca condemur in aluo.
Luce palam certum est igni circumdare muros.
^c Haud sibi cum Danais rem faxo, & pube Pelafiga
155 Esse putent, decimum quos distulit Hector in annum.
^d Nunc adeò melior quoniam pars acta diei,
Quod supereft, lati bene gestis corpora rebus,
Procurate viri, & pugnam sperate parati.

ARGUMENTVM.

Ita Gracos in oppugnandis Trojanis cum Latinis comparavat, ut his det gloriam, quippe gesturis bellum longè alter, quam illi: deinde, quia serum dici, pugnam trahit in diem crastinum, monitis militibus, ut curent corpora.

EXPLICATIO.

^a CONVERTIT se ad suos, quos lectos vocat grandi elogio: quibus ut ardorem iniciat, se principem fore in inuadendo ait, tantum rogar, qui se velint sequi; & indicat uerò, ideo, dum repandunt. Et notes, illum non ambigere de victoria, adeò est præsidens sui: tantum vult, ut scindatur vallum, de reliquo nihil dubitat.

^b Ex occasione facta mentionis Troie vastata à Gracos, se & res Italas confert cum Achille, & rebus Græcorum. Achillis arma facta sunt à Vulcano, non ego (inquit) hoc adiumentum: naues mille nauigant in Troiam, non his mihi opus: addat se illis in auxilium Euander cum suis Hetruscis, nihil timebimus. Non enim noctu pugnabimus, ut Græci: non furabimus Palladium, non interficiemus custodes arcis, non condemnur præ metu in vtero

B equi, ut illi: palam, & sine insidiis rem geremus, ac luce media igni muros circumdabimus.

^c Putant nos Danaos fore, efficiam ne hoc putent. Danaï enim ita languidi fuerunt, ut vnu tantum Hector bellum distulerit in annos decenn. Di-
ctum hoc cum ingenti inuidia Æneas, cui nulla virtus contra Gracos (ex Turni malevolentia) hanc enim gloriam tantum attribuit Hectori.

^d Decernit non iam pugnare, quia transacta prima dici pars, & melior, qua recreari equi, & milites solent: remittitque illos ad curanda corpora, ut parati sint ad pugnam dicentes.

N O T A.

1. SED VOS, O LECTI, &c.] Totus hic locus Imitatio. Homerum sapit ex Nota Macrob. lib. 5. c. 9. Habentur versus lib. 12. Iliad.

*Οὐαδὲ ὑπερδιάλογος πῦντος ἐπὶ τεῖχος
Αἰγαίων, καὶ μνεῖν ἔνεισθαι θεοῖς ἀετοῖς:
Συργίτε bellatores Troiani, frangite munitionem
Græcorum, & nauibus impinge ignem uxium.*

2. O LECTI.] Nescio quid hoc grandius ad be- Olesti. neuolentiam, quam illud omnium, ô socij. quam illud Ammiani lib. 20. ore Iuliani, propugnatores mei fortes, & fidi. quam illud ciuidem lib. 21. magni commiliiones. Tales milites *καυδίται* vocat Hom. Iliad. 13.

3. SCINDERE VALLVM.] Tale illud Hom. Iliad.

Iliad. 11. apud quem Hector hortatur suos *τάφοροι* A enim in oppugnando facilis, & celeritas despiciatur. Expende verò, Lector, altius mente Poëta: ut enim semper pius erga sacra Æneam exhibet, ita recordem Turnum. Vide amentiam ad cœlestis indicium. Tantum abest, ut respicat, ut acrius incumbat. Non malè in illum iactabitur, quod de Demetrio Polyb. 3. Hist. *ἀνὴρ Θράσος οὐ μόνον τοιούτος, αλλά γένεται τοιούτος επεξεργάτης*: *Vir presentis quidem animi, & audax, sed temerarius & nullum planè indicij, & quod de Libone Tacit. 2. Ann. Iuuenem imprudendum, & facilem inanibus.*

Dux exemplum militibus.
4. MECVM INVADIT.] Sup. quoque se exemplum proposuit,

Equis erit mecum, ô iuuenes, qui primus in hostem, &c.

Alexander apud Curt. lib. 4. Nec postulare se, ut fortior capessent prælium, nisi ijs ceteris fortitudinis fuisse exemplum; se ante prima signa dimicaturum spondere, & de eodem lib. 3. ante prima signa ibat. De Iuliano Amm. lib. 15. *Pugnatores accendens præcedunt. De Annibale Polyb. 3. Hist. τρέπεται μόνον τοιούτος επεξεργάτης: Se ipse multitudini in exemplum dabat, & statim, οὐ τοιούτος διδεται αὐτὸς εἰς τὴν πανδυνειαν: τομέτει σε in pericula obiciat.* Marius ab Sallust. Ingerth. dicitur, *in prælio consilitor idem, & socius periculi.* Plin. de Traiano Paneg. *dux & miles.* Ut de Alexandro Curt. 3. *Non ducis magis, quam militis munere exsequitur.* De Catilina Sallust. *Seruii militis, & boni Imperatoris officia simul exsequitur.* Vide Albertum Krant. lib. 6. Hist. Vand. c. 20. ubi loquitur de Abafalone Episcopo belli duce.

5. TREPIDANTIA CASTRA.] Nam hac occasio rei gerenda. Respetum, credo, ad illud Iridis, quæ supra ad Turnum, & turbata arripe castra. Idem Turnus in 10.

— utrum occurramus ad undam

Dum tropidi, egesisque labant vestigia prima.

6. NON ARMIS MIHI VULCANI.] Considerat armis, quia non arma omnia habuit Turnus à Vulcano (hoc iam Seruius videt) tantum enim, nam in 12.

*Ensem, quem Dauno Ignipotens Deus ipse paremi
Fecrat, & Stygia candentem timxerat undam.*

7. ADDANT SE, &c.] Nihil timet turbam, cum hæc portiū futura sit incrementum glorie. Alludit Turnus ad opinionem magnorum ducum, qui minoribus copiis aggressi sunt maiores, nihil multitudinem curantes. Alexander apud Curt. lib. 4. *Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicatores.* De eodem Alexandro Auctor Paneg. Constantini: *Nunquam maiores quadragesima millium copias duxis, inhabile regnum ratius quicquid excederet, & turbam portis, quæ excircum.* Inde postea de eodem Constantino: *Tu vero etiam minoribus copiis bellum multo maius aggressus es: tanto scilicet tua virtute propria potior, quanto ille numero in-*

strictior.

8. TENEBRAS, ET INERTIA FVRTA, &c.] Que hæc titibus versibus, petuntur ex variis locis lib. 2.

Locorum similitudo.
9. LVCE PALAM.] Adiungebat ad locum istum Morlanius meus illud Ouid. de Nuce,

*Quid tamen hoc prodit, media si luce palamque
Verberor?*

10. IGNIS CIRCVMDARE MYROS.] In gloriam sui, in contemptum Troianorum: nam hoc genus bellii totum ad contemptum hostium. Auctor Paneg. Constantini: *Negre vallo, fossique obfusso inchoata est, nec cuniculus, agendis, nec machinis admonendis, nec incundiis arice tentati, quassatique sunt muri: sed statim iniecit facies portis, scela propugnaculis, &c.* Hoc

Cerda in Ænid. tom. 2.

A enim in oppugnando facilis, & celeritas despiciatur. Expende verò, Lector, altius mente Poëta: ut enim semper pius erga sacra Æneam exhibet, ita recordem Turnum. Vide amentiam ad cœlestis indicium. Tantum abest, ut respicat, ut acrius incumbat. Non malè in illum iactabitur, quod de Demetrio Polyb. 3. Hist. *ἀνὴρ Θράσος οὐ μόνον τοιούτος, αλλά γένεται τοιούτος επεξεργάτης*. Inde in 12.

Scela improposita, subitissimeque apparuit ignis, quasi ita facile oppugnaret Latini ciuitas. Hoc belli genus tentatum Polynici contra Thebas, attulante Sophocle in Antigone, *ιδεντος μηνεὶ τοῖς τελεοῖς καταιγίας.* Nam videlicet haec pugnandi ratio habita pro facillima, & veluti in despiciatum hostium. Quod etiam fatis indicat Tacit. lib. 2. Annal. *Metanti cibra Cesari Angriuariorum defectio à tergo nuntiatur: missus illuc Sterinius cum equi, & armatura levi, igne, & cedibus persicidum ultus est.*

11. DANAI.] Quippe Græci imbelles habiti ad bellum. Landata superiore Nota Auctor Paneg. Facile est vincere timidos, & imbelles, quales amora Gre- ti. cia, & delicia Orientis educunt. Apud Tacit. 2. Annal. iridentur Græci tanquam imbelles. Marius apud Sallust. scilicet iactat de militaribus virtutibus, atque, Romanos Græce doctrina addictos nihil habuisse vtile ad virtutem. Plin. Paneg. Traiani de ævo illo, in quo non vigebar militaris virtus, ait, *postquam exercitationibus nostris, non veteranorum aliquis, cui dectus muralis, aut cinica, sed Grecculus magister assylir.*

12. DECIMVM QVOS DISTVLIT HECTOR IN ANNUVM.] Est hoc, quod in 11. de eodem Hectoro Troiae ditatu & Ænea, & in decimum vestigia retulit annum. Ita etiam Hector à Sen. Troadib. dicitur *mora fútorum*, vt etiam à veteri Poëta. Apronio Silone apud Sen. Rhet. Suas. 2. *belli mora concidit Fector.* Andromacha 22. Iliad. loquens cum suo Hectore

*Οὐ γάρ οὐδὲ πρώτοι πάντας, καὶ τούτου μαρτύριον:
Solus enim spissis defendebat portas, & muros longos.*

Ab eadem 24. Iliad. Hector dicitur *Troia idonea est, & addit, breui casuram vibem illo sublatu. & lib.*

12. Troiani dicuntur vnu tantum Hectoris virtute, & prodigiis confisi quidpiam ausuri, *τεραῖς περιβόητες, ιδεὶς πλησι.* Adeò in hoc uno spes omnium sita. Philostrat. in Heroic. de eo loquens, *καὶ τὸ ἐπίστροφον, καὶ μὴ ἐπίστροφον τὸ τρέπετο, in illo, & in alio nomine Troianorum rem siam.* Inde incrementum illud 6. Iliad. Andromache ad virum suum, *πάτερες περιβόητες, vbi ait, Hec torum non casurum, nisi Græci omnes in illum irruant. Itaque ad delendum vnu opus toto exercitu. Ab Calab. 2. dicitur *μέγα πρέπει Τροίαν.* & lib. 10. *ἐπέντε δέπατι πάτερες.* Vide & Strabo- nem lib. 13. vbi Fimbris, cum gloriaretur, vnde decimo die Troiam cepisse, cum Agamemnon vix annis decem, audiuit, & *ψήνει Εὐρωπήν περιπορχόντες πόλεως,* non enim Hector aderat, qui pro ciuitate pugnaret. In 2. Ænid. *Spes ô fiducia Tenetum.* Sen. Trag. columnæ patriæ. Qua laude Theron ab Pind. Olymp. Aupac. & Cyn. *τεραῖς περιβόητες, & ab Oppiano Antoninus 1. Cyn. ναὶ μετέπεστα, & Nonn. lib. 4. *τεραῖς πρώτης χλωρῶν.***

13. MELIOR.] Pars dici melior in Poëta non Melior diei censenda iusta sectione vsque ad meridiem; bene pars quæ enim autumat Turneb. indicari ab Turno aduenientे vesperam. Ac proinde à summo mane usque ad horas huc septem, huc octo, huc nouem, aut decem, erit dici pars melior. Calcagni. de verb. & rer. significat. inclinat ex sententia I. C. in priores septem horas tantum, quæ dicantur melior pars dici, non à maiore harum numero, sed quia illæ sint actusostores. Iuuat hanc sententiam Martial. qui in dici divisione septem primas horas dat rebus forensibus; reliquas palæstris, ludis, balneariis, symposiis. Et quidem generatim ante meridiem siebant res serie. Exemplum sit lex hac vetus: *In Comitio, aut in foro ante meridiem causam conicio: post meridiem fidus ne ferio;*

Ce

ferito, ne auspicator, Senatus consulium ne facio, &c. & verba Plutar. in Quest. Rom. hoc. *μητρούθεα μητρας ἐστι τοῖς ανδρῶν τῷ διπλών, τῇ αὐτοῦ πρόστιλην: Meridies nisi seriorū.*

16. PARIS DIES. [Hor. Sat. 9. lib. 1. quarta iam pars dies. Enn. 7. Ann. magna cum lapsu diei Parte fuisse. Sallust. Iugurth. decima pars diei.]

17. QVOD SUPEREST, &c.] Per multum Turnus suos ad prandium amica quadam invitatione, cum Hom. quasi preceo (ait Scal.) 19. Iliad.

Militum atque pugnam cibis. *Νῦν δὲ ιψεσθ' οἰκτίσαντες, οὐ τούτων τούτων Κρήτης:* *Nunquam autem venire ad prandium, ut bellum inceas;* Apud Amm. lib. 20. rectorum monitu exercitus cibo exiguo refectus & somno paratur ad futuram pugnam. & lib. 21. curritis veroque cibis tuba concrèpat. De disciplina Annibalis Polyb. lib. 3. reficiunt se milites ex precedente labore, *καρδιανότες οὐδέ τις προτερεύειν πάντα καυτατές.* Eodem lib. iubet suos *δεπατέσθεν οὐδὲ.* Ut Alexander apud Curt. lib. 3. corpora milites curare iussit. Marius apud Sallust. milites cibum capere, atque paratos esse iubet. Aegesilius apud Xenoph. 4. ixx. *στρατοὶ τε καρποῖς παροῖναι πράντιον αδεσφαίσσιν.* Priamus apud Calab. lib. 2. *τέρπον θυμὸν εἰς αὐτοὺς γενόμενον.* Sunt & de hac re loca duo longissima in Hom. Iliad. 2. & 19.

18. PROCURATE. [De potestate huius verbi, cum pertinet ad rem cibariam, vide que sup. lib. 8. ad

Procuro. **19. INTEREA VIGILUM EXCUBIIS OBSIDERE PORTAS**

160 Cura datur Messapo, & incenia cingere flammis.

165 Bis septem Rutuli muros qui milite seruent Delecti: ast illos centeni quemque secuti Purpurei cristis iuuenes, auróque corusci, Discurrent, variántque vices, fusique per herbam Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos. Colludent ignes, noctem custodia ducit Insomnem ludo.

170 Hæc super è vallo prospectant Troës, & armis Alta tenent: nec non trepidi formidine portas Explorant, pontésque, & propugnacula iungunt, Tela gerunt, instant Mnestheus, acérque Serestus Quos Pater Æneas, si quando aduersa vocarent, Rectores iuuenum, & rerum dedit esse magistros.

175 Omnis per murum legio fortita periculum Excubat, exercéque vices, quod cuique tuendum est.

C

ARGUMENTVM.

Sunt in armis Itali, & Troiani: illi intenti obsidionis, hi defensioni.

EXPLICATIO.

2. PRÆCIPVA cura obsidionis datur Messapo, is praticitur excubis militum, & excitandis flammis

A illud, & equos, & corpora curam. Græci commodissimè usurpant ad hanc rem militare verbum, qua venustate carent Latini. Itaque *ἴσοποιλέν*, est *armare*, atque etiam *cibum militarem curare*, quasi cibus quoque repandum sit inter arma. Hæctor apud Homerum 8. Iliad. *δέρπη Τιφολιόρεσθα.*

17. BENE GESTIS. [Commentatio Seruji hæc; in eo tamè quid hostes non ausi sunt egredi, nam nihil egrediuntur; adducit mihi in memoriam illud Alexandri apud Curt. lib. 4. tertium diem iam metu exangues (Persas) armis suis oneratos, in eodem vestigio barare. Itaque, quemadmodum Turnus ait, rem bene gestam, tantum quia Trojani non sunt ausi egredi; ita Alexander trahit in argumentum suæ gloriae metum hostium, hasisèque illos in eodem vestigio tertium iam diem. Sed ego tamen aliter Virgilium expendo. Laudat Turnus suos milites, & illis dat stimulos, nam quid hac re potius? Audi Ennodium epist. 8. lib. 4. *Cuius robur ducus præcorio non nutritur? quibus se denegent etiam minus valida tyronis membra conficitibus, quando rectoris testimonia videt fibi non perire, quod gesserit?*

18. PARATI. [Polyb. lib. 3. solitus spoliolas. Et quidem hoc ex præcepto apud Sallust. in Iugurtha. pro tempore, atque loco paratis rebus. Sed laudo hoc loco Prandium unde dictum, vnicè Poëtam, qui ad prandij etymon allusit. Trebellius Pollio in vita Salonini Gallieni ita ait: *Diētum est prandium ab eo, quod ad bellum milites paret.* Et inde Prouerbiū illud, de quo sup. pransū, paratus. Inde etiam Cato lib. 5. Orig. Exercitū suum pransū, paratum, cohortim eduxit foras, atque inserviit. Inde etiam de 150, id est, prandium Græcis dicitur, μῆδος δὲ αἱρεστὴν, post quod oportet foras esse in bello. & δέρπη, quod δὲ πονεῖν, post quod laborandum sit. Tanquam milites ē τοῦ πονεῖν εὐπλούτῳ τῷ τροφῇ, eo cibo ad laborandum fulciantur. Non displiceret, qui prandium à Græco duceret, quasi τὸ φάγη πονεῖν.

19. INTEREA VIGILUM EXCUBIIS OBSIDERE PORTAS

160 Cura datur Messapo, & incenia cingere flammis.

165 Bis septem Rutuli muros qui milite seruent Delecti: ast illos centeni quemque secuti

Purpurei cristis iuuenes, auróque corusci, Discurrent, variántque vices, fusique per herbam

170 Indulgent vino, & vertunt crateras ahenos.

175 Colludent ignes, noctem custodia ducit

Insomnem ludo.

180 Hæc super è vallo prospectant Troës, & armis

Alta tenent: nec non trepidi formidine portas

185 Explorant, pontésque, & propugnacula iungunt,

Tela gerunt, instant Mnestheus, acérque Serestus

Quos Pater Æneas, si quando aduersa vocarent,

Rectores iuuenum, & rerum dedit esse magistros.

190 Omnis per murum legio fortita periculum

Excubat, exercéque vices, quod cuique tuendum est.

mis circum muros Troianos.

b Deinde assignantur viri quatuordecim, qui muros Troianos obfruerunt: cuicunque horum dati centum iuuenes (centuiones, & militiam Romanam representant Poëta) discurrent hī circum muros variatis vicibus. Nam alij excubias agunt, alij vino indulgent per herbam futi.

c Vident omnia Trojani è suo vallo, neque aliiquid remittunt de cura: portas exploitant, an sunt tute; iungunt pontes, qui &c. solent inter propaginacula, vt facilis sit illis transitus ad discursum: stant cum telis in muris; illis Mnestheus & Serestus fluctuos ad gloriam addunt: hos enim Æneas abiens præficerat rei gerendæ, vt essent rectores, & magistris iuuenum, si quid, se absente, accidisset aduersi.

d Omnes itaque variatis vicibus excubias agunt, lesti forte ad periculum tuendi muri.

A *τεττήνος* tantum milites comitantur singulorū, qui ignibus praerunt.

6. SECVTI. [In re simili Hom. Iliad. 12. ἐπὶ ἡγεμονοῦ ἔτεστο: sequuntur duces suis.

7. PVRFVR ET CRISTIS IVVENES. [Figurata, & Enallage, ele gans locutio, pro purpureis cristi: ipsi enim à cristi purpurei. Ita lib. 3. Epig. δέ τις σοφάλεις δὲ ἐπέγειρεν αὐτὸν: *Μονυμονος οὐτι continet νησις σφαδελαφεις τριτος προσκρυπαντας οφει.* In eodem lib.

Οὐδὲ τις χρυσάλιτος οὐδὲ σφραγιδεις οὐδεις. *Δαιδαλος οὐδὲ σφραγιδεις οὐδεις.*

Non iam videt Solis cursum, cui fræna aurea, *Laiis dormit iam somnum, cui mortales obnoxii.*

B Vbi videt dici Σφραγιδεις Χρυσάλιτος, pro, ήτοι ουχ Χρυσάλιτος: nam fræna aurea Solis sunt, non cursus, tamen cursus dicitur ea. Sic infra vocat Nisum *inculo celorum, pro, iaculo celeri.* Iterum,

Vidisti quod Turnus equo, quibus ibat in armis aureis.

pro armis aureis. Sic Pers. Sar. 5. recutita Sabbata, pro, Sabbata Iudeorum recutitorum. Iudei enim recutiti, & vere appella, non Sabbathum. Hom. lib. 11. Iliad. *φειδησθεντο, id est, splendidas purpura.* Eurip. in Herc. *πολιορκησθεντο, loquens de Amphitryone, λαζαμος ειναις, προ, λαζαμος cani hominis.* & in Tauris. *δινεταις δε τις, ισομονεις περιους.* Non certè petre marinae insomnes, sed qui præternauigabant. Ibid. *πειραιεις δολιοι, προ, λαζαμος δολιοι, προ, λαζαμος δολιοι.* & in Rhœlo, *πειραιεις αιματοι δολιοι: hominis hastam deceptricem, pro, πειραιεις αιματοι.*

8. VARIANT QVE VICES. [Videlicet post duas Vigiliarum vigillas; nam hic fuit mos Romanus, vel ex Lucano quis ordo. (vt alias omittam) qui lib. 5.

Tertia iam vigiles commouerat hora secundos.

Itaque primi vigiles obrabant primam & secundam vigiliam: secundi tertiam, & quartam. Audis enim in Lucano secundos vigiles surrexisse ad tertiam vigiliam.

9. FUSIQVE PER HERBAM. [Itaque partito labore alij discurrent, alij fusi sunt. Ergo, cum Eurip. in Rhœlo dixit de vigilibus Troianis, *Τροιας φρονθιστοις, sed ανταποτιμησις.*

C

3. ET MOENIA CINGERE FLAMMIS. [Posset aliquis decipi, putans esse hoc idem, quod supra;

Luce palam certum est igni circumdare muros.

Cum tamen nihil hoc pertineat ad illud: hic enim fermo est de vigilis, atque excubis, que nocte adventante parabantur à Rutulis in castris; ibi de expugnatione murorum, quod liquidum ex comparatione Græcorum ibi facta. Quasi dicat: Non immittam in vos nocturnas flamas, vt Græci; luce id fieri.

4. BIS SEPTEM RVTVL. [Locus Hom. clarus Iliad. 9.

Ἐπὶ τοιούτοις φυλάκων, εἰσατέρη διέκαδεν τοιούτοις:

Καὶ ποιεῖται τοιούτοις διέκαδεν τοιούτοις:

Septem erant duces custodium, centum vero ciuitatis.

Iuuenes vniuersitati, longas hastas manibus habentes.

Expende vero cui Virg. voluerit supra Homerum bis septem. Videlicet, quia infra, *variaeque vices.* Itaque, et si non dicat, certum est tamen, septem praepositos vigilis, dum alij septem interquiscent; deinde variataam vicem.

5. CENTENI. [Veget. cap. 13. lib. 2. cum respectu ad hunc locum: *Cum centum milites sequentur non solum vexillum, sed etiam centurionem.* Malè in vulg. *cum cuncti milites.* Videlicet Steuēchius. Ceterū de centurionum numero, ordine, prærogatiua exacte Lipsius lib. 2. de Mil. Rom. Dial. 8. Apud Hom. 8. Iliad.

Corda in Æneid. tom. 2.

E imitatio. *οτι καταβατοι πολλα. & καταβατοι πολλα.* Ex cuius loci imitatione apparcat qua sit mens Virg. Nam ibi Hætor inbet ignes accendi, ne ea nocte Græci fugiant taciti. Hoc itaque & Turnus vult: potuisset enim putare, clam inde Trojanos abitueros, volebatque illos ad satietatem perdere. Addit postea Hætor & canam altam; ne quis Græcorum vibem intret: quod Cc 2 etiam

uer Regis. Apud Sophoclem in Electra in sepulcro, A
vbi erat corpus Agamemnonis, Orestes imponit *pē-
spxux̄ tēt̄p̄l̄v̄r̄, sc̄t̄m̄ cap̄l̄.* Eadem narrat Eurip.
tum de ipso Oreste, tum de aliis, infinitis in locis.
Demum hoc ita c̄st̄ inuenies, si non semper, certè
plurimis in locis & Poëtatum, & aliorum. Roger ali-
quis, cur flores inter inferias non numerarim, cùm
nihil frequentius in tumulis mortuorum? Audi cau-
fam. Propriè inferiae erant, quæ igni absumebantur.
Inde Soph. in Elect. inferias absolutè vocat *ēp̄t̄p̄ō,*
ignea. Rogat enim Eleætra soforem Chysothemin.
Ita quæ inter inferias.

πο̄t̄ d̄ ἑυρόπεν; *το̄ θέρες τὸ δ̄ ἑυρύπο;*

Quoniam vadis aut quō fers ista ignea?

Illa verò respondet,

Μήνη πιπεῖται το̄ μετά το̄ χο̄ς :

Mater mitit me, ut patris rumulo inferias adferam.

comes inter
inferias.

Vides, vt prius vocet *ēp̄t̄p̄ō* quas postea *χο̄s.* Et hæc
ratio, cur comes numerarim inter inferias; nam illæ
quoque igni absumebantur. De Antonino Festi li-
berti cadaveri sacrificante ait Herodian.lib.4. *πλόντα-
μον ἐπίθετα τῷ τονεὶ ζῆτῶν: querens capillum, quem igni
imponeret.* Ad rem. Cùm flores non comburentur,
liquidum non numerandos inter inferias. Flores au-
tem tantum aberant à cōbustione, vt potius opreatur
in urna perpetua ver, ait Sat.7. Iuuenialis. & Aufon.
Perpetuum mihi ver agit illacrymabilis urna.

Et hoc erat votum omnium, vt semper sepulcrâ vire-
rent floribus. Et quidem flores referendi potius ad
ornatum sunt. Vnde Prop.lib.3. *Seruitque sepulcrū Or-
nabit.* Antoninus apud Herodian.lib.4. inducit se-
pulcrū Achillis *σερδοντεῖ το̄ κορυφής, ἢ ἀλιτεῖς,*
κορωνίστις. Et quidem Eurip. in
Oreste illos distinguit ab inferias, cum ait,

Ille autem: causas nequicquam necis inanes,

220 Nec mea iam mutata loco sententia cedit.

Acceleramus, ait. Vigiles simul excitat; illi

Succedunt, seruántque vices: statione relictâ

Ipse comes Niso graditur, Regemque requirunt.

b Cetera per terras omnes animalia somno

225 Laxabant curas, & corda oblita laborum.

Ductores Teucrū primi, & delecta iuuentus

Consilium summis Regni de rebus habebant:

Quid facerent: quisve Æneæ iam nuntius esset.

a Stant longis adnisi hastis, & scuta tenentes,

230 Castrorum & campi medio: tum Nisus, & vna

Euryalus confestim alacres admittier orant.

Rem magnam, pretiūmque moræ fore. Primus Itulus

Acceptit trepidos, & Nisum dicere iussit.

ARGUMENTVM.

*Vincit Euryalus abuentem amicum, pergunt statim
(succedentibus aliis in vigilia) ad locum, ubi Ascanius, &
principes consultabant de rebus Regni, & quis iurus ad
Æneam cum nuntio obsidionis: peunt admitti, fit statim,
iubet Ascanius Nisum dicere.*

EXPLICATIO.

VIDENTVR Euryalo argumenta Nisi inania,
nec se abiturum ait à sententia: neque dat

Clocum, vt Nisus contradicat; imò vrget festinan-
tiam, & excitatis aliis militibus, qui sibi succedant,
statim locum relinquunt, it cum ipso, & vterque ad
Alcamum.

b Id temporis filebant omnia animantia, quippe
detenta somno, qui curas laxat, qui cordibus re-
quiem curarum exhibet inducta obliuione.

c Non ita belli principes, & delecti iuuenes;
imò, cùm quieti alij essent, & somno impliciti, ipsi
consultabant, quo periculo res sita essent: nam
hæ sunt summa res, id est, extremæ; tum etiam,
quis iurus ad Æneam nuntius. Hæc summa con-
filiij.

a Habitus

d Habitus militum hærentium in consiliis; nite-
bantur hastis, tenebant scuta, stabant, & quidem
in medio castrorum & campi, qui locus duorum.
Accedunt amici duo, orant admitti. Ratio, quia res
magna, & pretium in mora, id est, ita multum dis-
criumen in mora, vt magno debeat aestimari. Clariū.
Magno stabit omnis tarditas, omnis mora. Admit-
tuntur statim ab Iulo, qui iubet Nisum dicere, maio-
rem quippe annis. In voce *trepidos* agnosce habitum
festinantium.

7. LAXABANT CURAS.] Haec somni vis, & vir-
tus. Sic nautæ lib.4. Æneid.

somni posuit sub nocte silenti

Lenibam curas, & corda oblita laborum.

Ab his curis, quæ admit somnum, vocat illum Ouid.

in Epist. mulcentem pectora. & Graci *λυσηλα.* Quam

B vocem reddit Lucret.lib.4. nam de somno, *animi cu-
ras* pectora soluat. Martial.lib.7.

Et dura in noctem curarum vincula solnum.

Ab Sen. Agam. somnus dicitur *curarum dormitor.*

8. DUCTORES TEUCRVM, &c.] Nocte videlicet

confultant, vt dicebam tertia ab hinc Nota. Noren-
tur Proserpina. Gracorum duo. Primum, è vñli βλ̄n
το̄ σφοῖ γίνεται: *Sapientibus in nocte consilium.* Alterum,
vñli δὲ τε ξεντρό φρ̄p̄l̄: *mens in nocte ad consul-
tandum habilior.* Sed cur habilior? quia maius otium.
Hanc enim ratione Cyillus habet Comment. in

Michæam cap.1. *ἡ αὐτὴ τε τὸ τε νῦν βλ̄n μετὰ το̄*
το̄ γραῖα σφρ̄p̄l̄: Enī illis consilia in nocte, & perītūm

deliberatio. Huc trahit morem Iudicium *ἀπὸ παγῆ,*
qui noctu iudicabant, fortasse vt matutini delibe-
rarent illa sua incorrupta seueritate. Valer. 6. Arg.

dixit,

— consilia dum nox vocat alta monendis.

Plutat. è pœp̄. τὸ δ̄ το̄ παλλά νῦν δὲ το̄ το̄ γί-
ται παρέζεται το̄ πρ̄π̄m: *In re bellicâ pleraque nocti cu-
piuntur vilia consilia.* Idem Plutat. in vita Themist. ad-
uocat versum hunc Gracum,

Nῦnī φρ̄p̄l̄, νῦnī βλ̄n λὺ, νῦnī το̄ νῦnī φρ̄p̄l̄ δίδε:

Nocti vocem attribue, nocti consilium, nocti victoriae.

Dignum est animaduertione, noctem à Gracis dici
abfolutè *φρ̄p̄l̄*, vt cum Soph. in Elect.

Μέλαπα. Ταῦτα πάντα πεπονται εὐφρ̄p̄l̄:

Et nox atra reliquit astra.

Ad verbum;

Atra consiliatrix reliquit astra.

vbi consiliatrix est nox. Scholiast. *μέλαπα εὐφρ̄p̄l̄, αὐτὶ*

μελαπαναnananana

D 5. REGEM.] Propter ius ad Regnum. Ut illustres

hunc locum, adi qua iam latè lib.7. vbi Lavinia, vi-
uente adhuc patre, datur corona, quod Regium si-
gnum.

6. CETERA PER TERRAS, &c. Similiter ea descri-
ptio 2. Ænid.

fus per mænia Teucrī

Conticuere, sopor fessos complectitū artis.

Et illa lib.8.

Nox erat, & terras animalia fessa per omnes

Alium, pecudumq; genus sopor alius habebat.

ec non Homeri initio lib.10. Iliad. à quo fortasse

Noster,

Ἄλλοι μέλαπα νῦν δὲ το̄ γίνεται, Παντοί το̄

Εὖστοι παντούχοι, μελαποί δὲ το̄ μελαποί οὐτοί το̄

Ceteri quidem apud naues Principes omniū Achiuorum

Dormiebant per noctem molli domi: somno.

Dux vigil. Itaque, sicut ibi, dormientibus reliquis, vñus vigilat

Agamemnon: ita hic, in reliquorum somno, vigilat

Nisus, atq; Euryalus ad salutem Troianorum. Sic de

Annibale Sil.lib.1. *Noitemq; vigil ducebatur in armis.* Et

de Ioue Hom.2. Iliad. *αἰ δὲ τὸν ἔπειδεν οὐ μέντοις: Iouem*

Cerdæ in Æneid. tom. 2.

Confilio
adhucendi
delecti.

delecto.

—

E

9. DLECTA LVVENTVS.] Nam ad consilium, cui

non aptus obuius quisque, sed delecti. Apud Soph.

in Antig. Creon consiliaturus,

γένεται το̄ πεπονται εὐφρ̄p̄l̄

πεπονται εὐφρ̄p̄l̄.

Vos ego delectos ex omnibus accersui

Missis munis.

Et suprà dixerat aducatrum *σύργαλης γεράτων, col-*

loquium serum. vbi Scholiast. ait, vocatos eis *κελλα-*

τοῖς ἔπιτης, qui in magno prelio & honore, utique

delectos.

Dd

ro. IV

Iouenes ad. 10. Ivvxv tvs.] Hunc locum illustrat Lips. A libro 2. de Milit. Rom. vbi ait, non otiosè à Poëta admistos iuuenes; nam & consiliis militaribus equites admiscebantur, qui ferè è iuuentute. Firmat hoc Liuij loco. Vide in eo. Sed & collectior rem canderlo Isocratis in Archidamo, & Græcis versiculis. Lege. Ego verò auctoritate Homeri libro 10. Illad. vbi in consilio Græcorum interalios est etiam filius Nestoris. Et Cassiodorus epist. 22. lib. 9. Multi iuuenes morum grauiate maturi sunt. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: adhuc adolescentes, ac penè puer progressa etatis hominibus preferetur. Apul. 2. Flor. Senlis in iuueni prudentia. Sophoc. in Antig. νύρην ἀπὸ νεοτέρης σεπιαντα ab iuuentu. Dignus est locus Sophoclis qui aedatur integer; vbi Harmon iuuenis differtat multo sapientius patre Creonte. De Pompeio adhuc iuueni Plut. οὐρανὸν τὸ γεράπον.

11. CONSILIVM, &c.] Vt Seru. & alij ex Lucill. qui,

Consilium summis hominum de rebus habebant.

Ita apud Thucyd. lib. 8. inducuntur senes, αἵρεται τῷ πατέρῳ, τῷ οὐρανῷ, τῷ θεῷ, τῷ Λαζαρεσιον: qui de rebus præficiens opportunitate consilienter.

12. STANT LONGIS ADNIXI HASTIS.] Habitus verè militaris. Ab Homero inferuntur Diomedes bellator, & Ulysses τίχεις ἐρευθόμενος: hæste imixi. Itaque de Diomede ait, Λορνηοεις id est, bellator, indicans hunc esse habitum bellatoris. & Illad.

Aetor neκτηριοι, τοῦ δὲ τῆς ξεχει μαρτυρεῖται.

Scutis inclinatis, iuxta autem longa hastæ erant infixa.

C Et de Achille libro 22. Illad, meditante mortem Hectoris,

Στὰ δὲ δόνη μεινει χαλκος, λάχυρες ἐπειδεῖ:

Statis verò fraxinea hæsta innixis, cuius cuspis area.

Et Hectoris 8. Illad. inducuntur hæsta ἐπειδεῖ.

Auctor Thebaidos, Reclinis hæsta. & Statius 2. Thebaid.

Adnixi iaculis, & humi posita arma tenentes.

Expeñan hostem.

Claud. Bell. Gild. in re etiam belli, stat circumfusa iuuenies Νίκη hæstis, & lib. de Bell. Ger. Gera quisquam militaris & grandæus inducitur, capituloque acclinis eburno. Virtus apud Prudent. Psych. desixit confide fit. Aduocantur à Seru. in hunc locum verba Sallust. in Historiis haec: Φέσι άρμα quisque stantes incubuisse. Eurip. in Phœniss. alio habitu inducit milites, sūm ait:

^a Tum sic Hyrtacides: Audite ὁ mentibus æquis

Æneadæ, néve hæc nostris spectentur ab annis,

Quæ ferimus. ^b Rutuli somno, vinóque sepulti

Conicuere, locum insidiis conspeximus ipsi,

Qui patet in biuio portæ, quæ proxima ponto.

^c Interrupti ignes, atérque ad sydera fumus

240 Erigitur. ^d si fortuna permittitis vti,

Quæsitusum Ænean ad mœnia Pallantea,

Mox hæc cum spoliis ingenti cæde peracta,

Affore cernetis; nec nos via faller euntes.

^e Vidimus obscuris primam sub vallibus vrbem

245 Venatu assiduo, & totum cognouimus amnem.

Kαλησσο καὶ μελανής αὐτοῖς ἔπει:

Sedebat Thebanus exercitus in olypeis.

Sed notandum vnicè, de qua manu capiendus sit Poëta. Cerrè de dextra. Itaque, nifus iste, quo nituntur milites, intelligentus est de dextera innitente, quia hasta ad dexteram est. Sicuti, si nifus fieret in scuto, sinistram manum innitente intelligeres. Est enim hoc totum militare. Ita, obuertere se ad hastam, vel, ad scutum, valet militari phrasî, convertere se ad latus dextrum, vel, sinistrum. Polyb. οὐτε δέ τις εἰσιδεῖ αὐτοῖς, τοτε δέ τις δέου. Ad verbum est: Jam ad scutum inclinantes, iam ad hastam, id est, iam se ad scutum latus, iam ad dextrum inflectentes.

Verti ad hastam, vel, scutum, & latus, quid sit.

13. ALACRE.] Hæc vox notat homines æquos.

Alacer quis ad bellum, id est, præpus, & feruidos, & verè ardentes.

B Vim vocum sepissime oppositiones explicant. Sidon. epist. 4. lib. 1. ita opponit: Εγειτε, επ' alacribus exēplum, desidibus, & pigris incitamentum. & epist. 5. eiusdem lib.

Cum sis alacer domi in aggredienda peregrinatione, repudium in ivers desperatio facit. In quibus videt aduersus aduersus.

In quibus aduersus aduersus.

Opponi pigris, trepidis, ineribus. Ego dubitabam, an in Sidon. legendum esset, tepidum te in ivers desperatio facit.

Nam Symm. epist. 2. lib. 1. alacrem explicat per ignem,

vt ita videatur alacritati opponi, quod nō est ignem,

vriue tepidum. Verba Symmachii: Ego te vegetum,

& alacrem convaronebas eadem opera, auræ, ut vigcant, & ignes ut calent. adnove. Vbi, sicut auræ respicuum

vigorem, ita ignes alacrem. Non dedi integræ verba Symm. quia, quæ interpolata, ac rem meam non necessaria.

14. ADMITTIER ORANT.] Cùm Poëta sepissime Romanahistoriae regis sententia.

attingat Romanas historias, visum mihi, hanc Nisi

alludere ad celebrem illa Mutij & caæula. Clara hæ

erit legenti scriptores Romanos, præsentim Dionysium lib. 5. Antiq. Nam ibi Mutius, obidente Ro-

manum Porsecam, admitti orauit in consilio, admis-

sus proposuit sibi esse in animo, facinus aliquod

egregium edere, datur illi eundifacultas, adit castra

Hetruforum. Tu reliqua.

15. PRETIV MOYE MORA FORE.] Vide, vt expli-

cui. Alij nō ad gustum; ad meum, & Virgilij Sopho-

cles Ele. Et τὸ χόρον οὐρανον, & luxuriam in tempore, id est, pre-

sumptum est temporis. Scio in Sop. per negationem rem

dici. Ad rem nihil. Statius quoque ad eundem gu-

stum lib. 7. Præcipiant, redimuntq; moras. Et de lugurtha Sallust. bellum morara redimebat. Et Ouid. in Epist.

Grande mora pretium, id est, mora qualibet magno

estimatur.

ARGUMENTVM.

Aperiu mentem suam Nifus coram concilio. Summa est, velle virumque ire ad uocatum Æneam. Ita verò rem gerit, ut omnes difficultates ab animis auditorum amoneat.

EXPLICATIO.

^a Nitium orationis à benevolentia Ascanij, qui dux & Princeps. Ait enim Æneade, vt subeat pueri patris memoria, quia delinuitus quid non concederet? Pergit, audite æquis mentibus. Cur æquis? quia dicturus, que ferimus ne spectentur ab nostris annis.

Quasi dicat: Estote æqui iudices; rem, non annos ponderate, argumenta suppitate, quibus mouemur, non aetatem. Credo, hoc de aetate addi propter Euryalam. Nam Nifus semper inducitur aeo grandior. Ni si quis de vroque capiat, & rem torqueat ad temeritatem, quæ comes militaris aratis, ut dicat; ne putate nos temerarios, ut sunt qui in militari sunt aeo.

^b Ergo ait, audite æquis mentibus, id est, fauete nostra petitione.

^c 2. NE VE HÆC NOSTRIS SPECTENTVR AB AN-

Virtus spe-
tanda in
bello, non
anni.

nis, &c.] Nam ad bellum non spectandi anni, sed virtus animi. Hi certè viri sunt, qui in tenera aetate res virorum ostentant. De Traiano Plinius Pa-

neg. Disunctissimæ terræ, tenueris adhuc annis vivi firmate lustrasti. De Domitiano ait Josephus libro 7. Bell. Iud. cap. 23. aetatem illius superari ab egregiè bello factis. Signatoria verba sunt. λευτρος καὶ μετεπι-
λος ὡν πειρατος εἰδος τῆς ἡλικίας. Et supra dixerat, illum supradictum tuisse in rebus bellicis exercitatum; τελειοτέρους τελεσθεντος τῆς ἡλικίας πειρατομέτος. Plaut. Trin. dixit, obtineri sapientiam, non aetate, sed ingenio. De Iuliano ait Eunapius, οὐ καὶ εἰ μεραρη προεξήντης: adolescentes & sevæ. De Stiliccone Claud. mensardia semper a puero. Itaque præclarè ait Nifus, non semper spectandos anni. Nazianzenus ait de se, τοις απρό-ερων, id est, ab ipsis cunis, ιδον τὸν αἴδω τοις γηγενεστέροις ερωτευοντας, grauitatis aliquid preferebam iam secum.

Rutil. Itiner. 1.

^d Proponit occasionem, qua inducti ad consilio. Hæc duplex. Prima, Rutili, quibus obfessi sumus, tantum abest, vt vigilent, vt neque dormiant, imò penè mortui sunt; nam sepulci somno, & vino: si enim vigilarent, clamor illos proderet; sed hoc non ita, nam sepulci conticuere. In hoc illorum simillimo morti silentio ipsi conspeximus (facit hoc ad fidem) locum struendis insidiis. Sed vbi hic locus? ille, inquit, qui patet in biuio porta, qua proxima ponto Tyrrehe. C

Et signatoria verba sunt. λευτρος καὶ μετεπι-
λος ὡν πειρατος εἰδος τῆς ἡλικίας. Et supra dixerat, illum

supradictum tuisse in rebus bellicis exercitatum; τελειοτέρους τελεσθεντος τῆς ἡλικίας πειρατομέτος. Plaut. Trin. dixit, obtineri sapientiam, non aetate, sed ingenio. De Iuliano ait Eunapius, οὐ καὶ εἰ μεραρη προεξήντης: adolescentes & sevæ. De Stiliccone Claud. mensardia semper a puero. Itaque præclarè ait Nifus, non semper spectandos anni. Nazianzenus ait de se, τοις απρό-ερων, id est, ab ipsis cunis, ιδον τὸν αἴδω τοις γηγενεστέροις ερωτευοντας, grauitatis aliquid preferebam iam secum.

^e Occasio altera. Nulla est ignium frequentia; nam multi extinti (nam hoc est interrupit) & ab his

magna summa copia. Quo enim maior fumus, & nigrantur, eo minor ignis, & parum lucidus. Et nota concinnitatē boni Poëta. Sicut supra sepulti sunt, quod colligit, quia conticuere: sic nunc, interrupit ignes, quod colligit, quia ater fumus erigitur.

^f D Præmissis occasionibus pergit ad consilio. Est hoc, Æncam querere. Sed non proponit nudi, imò vestit rebus, quibus facilius voluntatem luceretur auditorum, hinc in modum. Si per vos

lucet (videat nouitius, ut ordino) cernetis hic aetore cum spoliis, atque ingenti cæde Æneam qua-

sum a nobis ad Pallantis mœnia; scimus enim viam

qua ituri, qua redituri. Scio aliter explicari Poëtam, sed ita mihi visum, quia simpliciter nulla re subaudita. Omnis enim subauditio fugienda, cum necessaria non est. Expende hæc aliqua. Illud, si for-

tuna permittit vti, ex disciplina militari, quia nihil extra imperium: sunt enim ferociissima leges militiae. Ait, rediturum Æneam cum spoliis & cæde ingenti, ut excitet exultantiam Ascanij. Quod Dolon apud Euripidem, οὐτε πειρατος καὶ οὐ πειρατος, redibo domum non incurva manu. Demum, nec nos via

falle emes; ut imperret facilis.

^g E Præmerit, nec nos via falle emes; huius nunc rationem reddit. Vide, an possit nos via fallere;

nam sepius cum venaremur, lustrato Tyberi, lucif-
que, qui circa illum, cognitis, vidimus urbem Pal-

lantis, vbi nunc Æneas. Nos itaque via ipsa, & ocu-
li ducent. Explico duo. Primum. Ait sub vallibus

obscurois, quia hæc est natura è longinquæ inten-
tum. Secundum. Cerdas in e Eneid. tom. 2.

A tametsi in monte situm Palladium, sed circa mon-
tem arbores & valles, sub quibus eminere visum
Palladium. Et quidem in 8. dicit Poëta, ante urbem
in luce. Atque aetò Nifus de hoc luco loquitur, qui
ante urbem. Alterum, cur dicit primam urbem? intelli-
git (vt puto) frontem adficiorū.

NOTÆ.

ⁱ 1. MENTIBVS ÆQVIS.] Id est, secundis, expli-
catores Ammiano lib. 21. qui synonymicè, ore Con-
stantij Imperatoris: Accipite quæso æquis auribus & se-
cundis. Nec alio sensu Plin. Paneg. Traiani: æquore
animo sunt homines, id est, fauenter & secundiores.

B Ergo ait, audite æquis mentibus, id est, fauete nostræ petitione.

^j 2. NE VE HÆC NOSTRIS SPECTENTVR AB AN-

Virtus spe-
tanda in
bello, non
anni.

nis, &c.] Nam ad bellum non spectandi anni, sed virtus animi. Hi certè viri sunt, qui in tenera aetate res virorum ostentant. De Traiano Plinius Pa-

neg. Disunctissimæ terræ, tenueris adhuc annis vivi firmate lustrasti. De Domitiano ait Josephus libro 7. Bell. Iud. cap. 23. aetatem illius superari ab egregiè bello factis. Signatoria verba sunt. λευτρος καὶ μετεπι-
λος ὡν πειρατος εἰδος τῆς ἡλικίας. Et supra dixerat, illum

supradictum tuisse in rebus bellicis exercitatum; τελειοτέρους τελεσθεντος τῆς ἡλικίας πειρατομέτος. Plaut. Trin. dixit, obtineri sapientiam, non aetate, sed ingenio. De Iuliano ait Eunapius, οὐ καὶ εἰ μεραρη προεξήντης: adolescentes & sevæ. De Stiliccone Claud. mensardia semper a puero. Itaque præclarè ait Nifus, non semper spectandos anni. Nazianzenus ait de se, τοις απρό-ερων, id est, ab ipsis cunis, ιδον τὸν αἴδω τοις γηγενεστέροις ερωτευοντας, grauitatis aliquid preferebam iam secum.

sidiator, veile se induit pelle lapina, ut si opus fuerit, incedat quatuor pedibus, ut lupus, *terram per pupillam*, imitabor quadrupedem. Quod tu abiectissimum es, neque proferendum ab homine generoso; nec laudandum ab ipso Euripide, ut laudat: tum etiam sine effectu. Nonne Graci ad visum lupum ruerent cupiditate capienti? Id certo est certius. Quid enim incundius armatis hominibus esse possit, quam vi- sis lures ac proinde denererent insidia.

Oppositio. **Interrup*ti ignes*.**] Contra hanc inter-
iam audi Currium lib. 3. qui de castris Persicorum
ita: *ignes deinde vosis campis collucere cooperunt; omniasque velut coninens incendia ardore visa.* Itaque conti-
nens incendium, & *ignes interrupti*, directè opponun-
tur. Sed Currius (quando is mihi in manibus) eger
illustratione. Credo alludi ad somnum Darij, quod B
in codem libro præcessit. Verba Curij sunt: *An-
xium de instantibus curis agebant etiam per somnum spe-
ries immensum rerum: sive illas agrinudo, sive diuina-
rio animi presagientis accerit. Castra Alexandri magno
ignis fuligore collucere ei visa sunt.* Ergo, vt Darius in-
somniis hoc & velut oraculum eluderet, fecit vt
castra sua in excubis arderent, & continentis incen-
dio, sic putans posse vincere Alexandri fatum. Re-
deo. Poëta *ignibus interruptis* potes etiam opponere
crebrus ignes apud Sallust. In Iugurth. & *waris impletis*
amplius Hora. 18. Iliad.

Duce in consulo nihil conandum militi.

6. SI FORTVNA PERMITTITIS VTL] Explicui cum allusione ad militarem disciplinam , quia nihil conandum militibus inconsulto duce , propter feucrissimas militiae leges. Habes exemplum Murej apud Liu. lib. 2. qui editurus simile facinus cum facinore Nisi , non ausus est penetrare castra, hostium , nisi Consulibus aditum. Itaque ingressus Se natum ; *Transire Tyberim , inquit , Patres , & intrare si possum , castra hostium yolo , &c.* Phrasim ipsam arri put Plinius Paneg. Traiani : *occasione si permetteres vti , &c.*

7. QUESIT VUM ÆNEAM , &c.] Obseruau fac-
pe, nullam ferè esse nobilem historiam, quam Poë-
ta non attingat sub alienis personis. Et hc obseru-
facinus Nisi, atque Euryali, qui volunt per me-
dios hostes inuenire viam ad Æneas, esse simile
historia quam narrat Sallustius in Iugurtha. de duo-
bus adolescentibus, qui, obessa vrbe, in qua erat
Adherbal, inuenient viam noctu per medianas ho-
stium munitiones, iuterèque cum literis ad Senatum,
vt dicetur teneri obfessum Adherbalem ab Iu-
gurtha. Neque enim alias scopus Nisi, atque Eurya-

^a. Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.
^b Dij Patrij, quorum semper sub numine Troia est,
Non tamen omnino Teucros delere paratis,
Cum tales animos iuuenum, & tam certa tulistis
Pectora. ^c sic memorans humeros, dextrisque teneba
Amborum, & vultum lacrymis, atque ora rigabat.
^d Quæ vobis, quæ digna, viri, pro talibus ausis
Præmia posse rear solui? pulcherrima primùm
Dij, morisque dabunt vestri: tum cetera reddet
Actutum pius Æneas, atque integer æui
Ascanius, meriti tanti non immemor vnquam.
^e Imò ego vos, cui sola salus, genitore reducto
(Excipit Ascanius) per magnos Nise Penates,

Affaraciq;

Assaracique Larem, & Canæ penetralia Vestæ
Obtestor (quæcunque mihi fortuna, fidésque est,
In vestris pono gremiis) reuocate parentem,
Redditæ conspectum, nihil illo triste recepto.

ARGVMENTVM

Commotus Alethes senior magnifica adolescentium virtute conuerit se primum ad Deos, mox ad iuuenes cum lucrymis, premutisq; preclaris austis pramia Aenea nomine, atq; Ascanij, qui, Aletha verbis arreptis, iuuenes alloquitur rationum patris obtestans.

EXPLICATI^ON

^a Ex magno decoro datur exclamatio non puer
Ascanio; sed Aletha. Ratio: quia aetate, &
consilio valens.

^b Incipit à Diis tutelaribus Troiae. Subaudienda
verò aliqua, hunc in modum. Etiam si irati Dij, non
tamen vultis Troiam aboleri. Ratio: quia dedistis
nobis iuuenes egregia virtute præditos, quorum cer-
ta pectora ad laudem & gloriām; non dubia, non
ambigua.

B ni vnā cum robore corporis peritiam adiungit, quafi
haec crescat crescente corpore. Itaque corpori dar-
et spes, animo rixam dñe impuz, loquitur videlicet de
athletis. E contrario Oedipus apud Sen. Theb. ait,
vnā cum corpore peritiae industram animi,
— virtus quoque,

^c Irruit statim in illorum colla amplexabundus
in manus gratulabidus; & rigabat facrynis tam vul-
tum suum, quam illorum ora. Haec vera sententia
nam qui capiunt vultum, & ora de uno Alethe, non
aptè capiunt.

¹ d Cogitat statim senex de præmiis, quæ dignata
ta virtute; & ait, haec primum expectanda à Diis, &
moribus suis; deinde ab Ænea, & Ascanio. Reddi
rationem vnius tantum Ascanij, aliorum meditan
das relinquit lectoribus. Has adiungam. Dij, qui
hi solum equi, & recti examinatores virtutum. Mo
res, quia (hoc iam Seru.vidit) conscientia benefact
fatis ad gloriam est; nam virtus se ipsa est contenta.
Æneas, quia Princeps exercitus, ad quem pertinet
donare milites præmio, & honore. Ascanius, quia
non immemor tanti beneficij. ¹ò actuum, est sta
tim.

• Cùm virtus vtriusque esset in gratiam Ascanii
potissima, ipse pro se iam loquitur, repräsentans
obstans, precans. Itaque repräsentat primum salu-
tem suam, quæ tota penderet à reducto genitore; obte-
statur deinde per Deos Penates, per Assaracum, per
Vestam; & omnia exornat, Penates vocat *magnos*,
de Assaraco dicit *Larem*, de Vestá *peneralia*; precatur
tertiò, ut reuocent parentem, ut reddant restituant
que sibi illius conspectum. Ratio; quia *nihil illo tri-
fie recepto*. Parenthésis hanc habet sententiam. Qui-
cunque mihi est fortuna, ut qui natus sum Regis Æ-
neæ filius; quacunque mihi est fides, quam pra-
aliis seruare debet Princeps, in vobis sitas existimá-
te. Quasi dicat: Absente patre nulla est mea fortu-
na, nulla fides ad persoluendum quicquid vobis pro-
misero. Sunt plures parenthesísi huius interpretatio-
nes. Adi interpretes.

Note

ANNIS GRAVIS, ATQVE ANIMI MATVRIS.]
Pari commendatione Salustii de Philippo, citante
Seruio. *Qui aate, & confilio ceteros anteibat. Idem de*
Cerat in Aeneid. tom. 2.

A Jugurtha , cum respectu ad Hiempsalem , & Adherbalem , etate , & sapientia prior . Itaque , sicut animarurs , est senex , ita animi maturus , est sapiens , & prudens . Sunt , qui in Virg. legant , eum maturus , forasque quilibet grandenus Alethes . Atque de etate etiam Plin . Paneg . Traiani , etatis indeflexa maturitas . Sed praefectus animi ; nam sic duo dicet pleniore laude , ut Ouid . 8 Metamorph . Lelex animo maturus , & aeneo . Male invictus ordinem Ouidius , melius Poëta , nā ad graueis annos sequitur mens valida . Vide Aristot . in Problem . scilicet

ero
, &
tôte de retraite paix. A sens naturaliter contingit, non
staminet in senectute, & tunc maxime perficitur. Inde & Sapientia in
Ioann. Chrysost. in Laudatione sancti Mart. Romana-
tenebatur.

Bni vñ cum robore corporis peritiam adiungit, quia
haec crescat crescente corpore. Itaque corpori da-
et sp̄s, animo réxime dñis imp̄s, loquitur videlicet de
athletis. E contrario Oedipus apud Sen. Theb. ait
vñ cum corpore peritissi industria animi,

*virus quoque,
Et ingenij soleritis eximium decus
Perire.*

Vt vero Virg. ad significandam senectam, dixit *gravis*, alij clariss., *onus etatis*. Et Ennod. Declam. 8. *annorum fuisse contritus*. *Senectutis onus*.

2. **Dicit PATRII.**] Quia *Patrij*, ideo *Tuo*. Sic etiam & Deos *Patrios*, & patriam terram coniunxit So- phoc. in *Elect.* οὐλαὶ ὑπατερῶν γῆν, θεοῖς ἐγέρεσθαι. Et iterum in *Antig.* ὁ γὰρ θεός τις εἰσερχεται, καὶ θεοὶ πα- τρεῖς εἰσερχεται.

3. NON TAMEN OMNINO, &c.] Similis locus lib.
8. de laude Aenea.

Res equidem Troie vietis, aut Regna firebor.
Itaque ad eundem modum ait Altheles, virtute horum adolescentium rem Troianam esse adhuc salutem. Sed Virg. quidem ad Hom. auram 4. Odyll.

Imitatio.

Πάρχω θεοί, μακρύρεντι γελεύ ληρεσιούς
Εγκέφαλος, ἀλλ᾽ εἴ τις ἐπενεγένεται, οὐκέ τις
Δημαρτύρος ὑψηφέται, κατὰ πόρφυρα πελαγεῖς
non enim exstimo

*Pennus Diis beatis subul m Arficiadæ
Inuisam esse, sed alicubi aliquis supererit, qui possident
Domos excelsas, & porrectos feriles agros.*

D 4. RIGABAT.] Praeclarum incrementum ad ex-
pliicandum affectum. Senes siccioribus sunt occu-
lis. τὸ γῆπες ζητὸν dixit Aristot. lib. περὶ μαρτιῶν. ναὶ
βῆται. Cūm itaque senectus arida sit, & satis fuisse,
δέκαπλήσιον, aut τέταρτη παρασιτα, vt de Antigone
loquitur Soph. ramen rigabit, ad αὐθηνον, & affectum.
& fundit velutι περιπλάκη δέκαπλησι, vt ibid. idem Soph.
& saepe Euripides.

5. INTEGR.] Ita hoc dictum, ut *causa integrata*, in Tullio. Quasi adhuc Ascanius esset illibata, & tota haec esset superflua. Ad hunc ferme modum Stat. 8. Theb. *puer ille puer, malatq; comitauit inver.*

6. *Æv. i.*) Nemo satis assequeretur Vatis huius vigilantiam. Hanc Seru. aperit, cum ait: *Emius Deos eti integras dicit, quibus mulum cui superet.* Nam etiam
Pd 3 de

*N*am de Diis dici, ut qui dii vivant, certum. Seru. qui-
dus. de de Diis dici, ut qui dii vivant, certum. Seru. qui-
dem 6. Aeneid. Longeno, id est, Deo. *Aequum enim pro-*
pripi eternitatis est, que non nisi in Deos venit; profectusq;
Ennius, qui ait,

Romulus in celo cum Diis genitalibus eum

Degit.

*E*t quidem Symmach. epist. 79. lib. 6. eternitatem in-
dicat, cum ait: *Aequum maneat hic dies, qui te nobis filia dedit.* Plin. epist. 2.4. lib. 4. opponit tempus, & cum, cum ait: *si computes annos, exiguum tempus; si vices re- rum, eum puer.* Vide que iam dedi. 6. Aeneid. Ad rem. Magna fuit vigilancia, cum hanc vocem dedit Ascanio, velut cupiens immortalem: hanc enim ego adulationem concipio. Nam Poëta plurimi in hac re sunt. Statius ad suum Principem, *Aeternum sibi Roma caput.* & alij. Auctor enim Paneg. Constantini optat hunc Principem seruari in *omnia secula*, permanere *eternum*, degere *omnes in terris etates*. Quia parum (inquit) est optare *lante virtuti, tantæque pieleti longissimum progressum*. Symm. epist. 81. lib. 6. *Pheres precumur annos, & recursum in hec eadem fejta munerosum.* Non absimile illud Lucani, *astra petes scors.*

*I*mō, ad ne-
xum ora-
tionis.
Vita longis-
sima opta-
tur Prince-
pibus adu-
latores.

7. Ite ergo vos. [Vide nexum orationum. Ita & Stat. 10. Thebaid. imō sic Amphion, &c.]

8. Cui sola salvs genitore redvcto. [Conformi huic multa, quæ sunt apud Soph. in Elec. vbi Electra ipsa spes omnes, salutem, gloriam, sita omnia putat in Orestis fratris aduentu.]

*Penates Ma-
gni.*

9. Magno: PENATES. [Quid de his sentiendū ex vnius Virg. duetu alibi aperui: & quamuis videam longè aliam esse sententiam aliquorum, qui in hoc C faculum erupere; non est tamen, cur mutē quæ iam scripsi. Qui vniuersim multa velit de Penatibus, adeat diligentem operam Deltij in Nouis Commēt. Sen. in Thyest. verf. 164. ab pag. 373. & deinde per plures, vbi diligenter de distinctione Larium, & Penatum. Vide etiam Arnob. lib. 3. vbi recenset varias Gentilium opiniones de Penatibus.]

10. ASSARAC/ QVE LAREM. [Ambitiosè ad laude sui, ostentans scilicet diuinitatē vnius è maiorib. suis, ideo cum Vesta, & Penatibus iungit. Pari ambitione Germanicus apud Tacit. 1. Ann. in oratione ad milites: *Tua Due Augusto celo recepta mens, tua pa- ter Druse imago,* &c. Plin. Paneg. sepissimum commen- punit diuinitatis Nerue ad iactaciam Traiani, qui- ppe is adoptione filius Neru fuit. Ait verò signatè D Larem, alludens ad opinionem Gentilium, qui pu- tabant, animas Heroum, cum relata essent, ex super- stitione eorum, in superos, verti in Lares & Ge-

*Heroum ani-
mae in La-
res.*

*a. Bina dabo argento perfecta, atque aspera signis
Pocula, deuicta genitor quæ cepit Arisba:*

265 Et tripodas geminos, auri duo magna talenta:

Cratera antiquum, quem dat Sidonia Dido.

b. Si verò capere Italiam, sceptrisque potiri

Contigerit victori, & prædæ dicere sortem;

Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis

270 Aureus? ipsum illum clypeum, cristisque rubentes

Excipiam sorti, iam nunc tua præmia Nise.

c. Præterea bis sex genitor lectissima matrum

Corpora, captiuosque dabit, suaque omnibus arma:

Insuper his, campi quod Rex habet ipse Latinus.

A nos. De qua re vide Eclog. 5. ad illud, Amœ faciem.

si frigus erit. & addit Ovid. 5. Fait. qui ait animam Au-

gultu versans in Larem.

Bina gemellorum querebam signa Deorum,

Viribus annos, facta caduca mora.

Mille Lares, Genuimq; ducis, qui irradiit illos,

Urbs habet, & iei Numinis trina colunt.

11. VESTA. [Iurat per numen, cuius tanta apud Veste reli-

veteres fuit religio, ut dicitur pro impio etiam, & glo-

rius accipitur, quasi iniustus verè esset, qui Dea

hanc non coleret. Vocat Canan, quia Terra, anti-

Cana quæ fuit Deorum, & Vestam esse Terram Gen-

tileis dicebant. Sunt qui putent per Vestam signari

ignem. Abundè hoc fabulatores. Illud certum, in

in tanto cultu habitum hanc Deam, ut dicit Paulan.

lib. 5. θύσιον τὸ τέλεον μέλιτην, δευτέρῳ τὸ ὁδοφέρωμα

Διονυσίου: Sacrificant Vesta quidem præiustum, deinde Ionii Olympio.

Hinc non male primatus iste, & canicies Vesta

clici queat.

12. IN VESTRIS PONO GREMIS. [Meminius apud In manus

Sallust. Iugurtha. In vestris manus sunt effigies vestrae. Apud Ita eti-

eudem Catilina in oratione ad milites: Cim præmna

inibus, memineras, vos dimitis, decus, gloriam, preterea

liberatem, atque patriam in destritis vestris portare. Maluit

Poëta gremis, ad indicandam iunctum charitatem

erga patriam, Aeneam, Alscanium. Greci vtrumque

efficerunt pari energia, videlicet ἐποχήν, & ἀστα-

τιάζεν, id est, ponere in aliis ius gremium, & manum.

13. REVOCATE PARENTEM. [Quid Soph. in Elec.

vnius Virg. duetu alibi aperui: & quamuis videam

longè aliam esse sententiam aliquorum, qui in hoc

faculum erupere; non est tamen, cur mutē quæ iam

scripsi. Qui vniuersim multa velit de Penatibus,

adeat diligentem operam Deltij in Nouis Commēt.

Sen. in Thyest. verf. 164. ab pag. 373. & deinde per

plures, vbi diligenter de distinctione Larium, & Penatu-

m. Vide etiam Arnob. lib. 3. vbi recenset varia

Gentilium opiniones de Penatibus.] Aliquid huic

imitatio, affine Soph. Antig. vbi Ilinena soror Antigone ita ait

Et iterum,

Ti δοῦλον μαι της στρατοπέδου φέρεις;

Quid verò vita dulcis sine te erit?

Et iterum,

Τι δοῦλον μαι της στρατοπέδου φέρεις;

De Traiano Plin. Paneg. Inde alij se satis vixisse, te

vixisse, te recipio. Apud Curt. lib. 3. mulieres capti-

uae negabam se captiæ, si vineret Rex. Et Horat. Od.

7. lib. 1.

Nil desperandum Teucro duce, & auspice Teucro.

a. Bina dabo argento perfecta, atque aspera signis

Pocula, deuicta genitor quæ cepit Arisba:

265 Et tripodas geminos, auri duo magna talenta:

Cratera antiquum, quem dat Sidonia Dido.

b. Si verò capere Italiam, sceptrisque potiri

Contigerit victori, & prædæ dicere sortem;

Vidisti quo Turnus equo, quibus ibat in armis

270 Aureus? ipsum illum clypeum, cristisque rubentes

Excipiam sorti, iam nunc tua præmia Nise.

c. Præterea bis sex genitor lectissima matrum

Corpora, captiuosque dabit, suaque omnibus arma:

Insuper his, campi quod Rex habet ipse Latinus.

ARGV

ARGUMENTVM.

Sequuntur Nisi præmia, cùque permagnifica sub triplex

diuisione.

EXPLICATIO.

*a. N*on prima diuisione ponit pocula, tripodas, ta-

lenta auri, craterem. Ita verò commendat, ut

quemvis inuitent. Nam pocula sunt argento perfecta,

id est, tota argentea, explicante Seruio: sunt signis

asperata, que in maiore pretio: denum obtenta su-

dore belli, & à patre, non à quo sum adopatus,

sed qui genit. Offert deinde tripodas geminos, de B

quibus nihil, quia statu notum, esse illos præmias

vigorum fortium, & fortitudinis: addunt rationem

aliqui, quia firmiora, quæ triplici pede sustinentur.

Tertiò, duo talentia auri, & hæc magna. Quartò,

craterem, quem commendat ab antiquitate, & ab Di-

done, que dedit. Et quidem vero, in pretio maius

ad hunc præmio clarissimo, & in pretium magni fa-

cinoris, quia vix explicet, quo in pretio olim pocula.

Etenim Principes inter ceterā regiam supellecilem,

nescio qua cupiditate ferentur in pocula. Scribit

Duris Samius apud Athen. lib. 6. Philippum patrem

Alexandri Magni habuisse poculum aureum tanto

in pretio, ut illud semper sub puluino asserueret,

προσκεφαλαιος. Xenoph. 8. ποτη. & aduocat idem Ath-

en. lib. 1. de Peris, & πλοῦ τετρακοσίου ποτηίων τετρα-

κατεξωτοι, τέτρα καλωτοὶ Κατεξωτοι: gloriantur maxime, si plu-

ra habeam pocula. Tertiò, inter pretiosam supellecilem

de Tiberio illo, quem in collegam ascivit Mauricius, ait Simocattalib. 4. c. 12. soli-

lum facere, distributione præmiorum, animas suo-

rum militum φιλονείρων. & addit, εἰδοῦτο φιλο-

νείρων τὸ θεωτεῖον τοῦ αὐτοῦ φιλονείρων: reverentia pro-

moriendi alacritatem ab illis emens. Verò enim ani-

magnum emit, qui, dato præmio, incitat ad pecu-

lum vita. De Iugurtha ait Sallust. ante bellum

militum beneficia ostentauisse. Adumbrat verò

Poëta locum Homeris ex libro 9. Iliad. Omitto, quia

iam alij.

b. 2. ASPERA SIGNIS. [Quia habita hæc olim in

magno pretio: & quo sensu accipiat asperitatem ipse

se explicat, addens signis. Itaque in poculis signa, &

emblematæ; vt Claudi. 1.

mecum spem, te meis precibus non defuturum. Hoc si feceris, quos milii animos ille dabis ad omnes causas? imo, quam audaciam?

¶ Perculit omnes Euryali oratio, Ascianum imprimis: nam, cum illi lacrymas dederint, hic non solum effudit lacrymas, sed altius paternae pictatis imagine commoueri animo coepit. Quippe Euryalus (ait Scal.) representauit charitatem erga parentes.

NOTÆ.

A spatium, de circa. 1. SPATII.] Non dubium, quin ab circa petatur locutio, in quo quæ sint spatia, iam in Georg. Sententia ducta fortasse ab Hom. Odys. 20. vbi Telemachus ad Pisistratum, ἀτραπὴ δὲ ὑπίλαυρος ἐμψός: sed euo pari sumus.

2. VENERANDAE PUERI.] Refero ad pulchritudinem, quæ predicata de Euryalo. Nescias enim quo cultu & religione colantur, qui pulchri sunt. Et quidem visa pulchritudo statim ingenerat reuerentiam sui. Latinus Pacatus Paneg. Theodos. Augustissima quaque species plurimum creditur trahere de celo. Sive enim diuinus ille animus venitus in corpus, dignum prius metatur habuitum: sive, cum veneris, singit habitaculum pro habitu suo, &c. vbi vides, ut loquatur de forma angusta, ut de re coeli, diuina, religiosa. Inde Pind. Od. 7. Olymp. gratiam, qua quis valet, ait deus vocat, id est, venerandam. Adraffii filiae ita describuntur ab Stat. 2. Theb.

*Ihanti insignes vultusq; habitusq; verendo,
Candida purpureum fusa super oranuborem.*

Quasi purpureus color misitus candido, id est, pulchritudo oris vitrore constans colore, verendas fecerit. Propter formam hanc angustam & dignam Deo, credo dictum à Virg. in Cyri;

*Ostenti venerande meis ad labere capitis
Sancte puer.*

Iterum: *Et te sancte puer venerabilis.* Claudianum quoque ita accipio loquètem de Stilicone, cùm is puer,

Iam tum conficius, iam tum venerabilis ibas.

Et Fabium Declam. 340. *Sacrum illud praetextarum, quo infirmitatem pueritiae sacrum facimus, & venerabilem.* Electra ab Euripid. in Orest. dicitur τετράνη, ut quæ pulcherrima, id est, veneranda. Victor Vicens in Hist. de Perfecut. Vandalicis. *Venerabilis adolescentes Majorioris.* De Helena Ennod. in Declam. *veneranda uxoris.* Inde credo vetus illud Philosophi ἀναριθμός: *Patreat viro vivo, vir uxorem veneretur, cùm Theoc. id. 17. dixit,*

Kαλλει δέ τις εὐσέβως θεάων, πάτερι Αρρεφέται:

Pulchritudine superans Deas veneranda Venus. clarè indicat, ideo venerandam, quia pulchrior. Isocrat. in laude Helena vocat καλλαγή σεβασταῖν, κατατιμάται, καὶ δεινότερον ἢ δύσιν: pulchritudinem augmentarem, pretiosorem, diuiniorum rebus omnibus. Et infra ait, formuloscoli solitos ἀπειπε τὰς θεάς, τανquam Deos. Horum corpora vocat ιπορ, templum. Illis vero qui colunt formulos, dat verba θεαπέν, & λατρεύεν, quæ Deorum sunt. Dicit etiam cultum, quo illos prosequimur, εἴσενθετον. Ac mox loquens de Helena ait, ipsam ingenti pulchritudine adeptam, & simili, & fratribus diuinitatem. Adiicitque, plures οὐδὲ καλλαγή εὐσέβως, ηδὲ τὰς διλλαγές απέρας, εἰπεις, propter pulchritudinem adeptos esse diuinitatem, quæ propter omnia alias virtutes. Demum, in toto illo sermone non aliter Isocrates loquitur de præstantia pulchritudinis, quam viderem diuina.

Argui diff. mitem. 3. DISSIMILEM ARGVERIT.] Ex perlustrato hoc

A loco Symm. epist. 28. lib. 1. *Conuenit dictum cum fidem modum tuorum, nec unquam te dissimile scriptis talib. dies arguet.*

4. FORTUNA SECUNDNA, AVI ADVERSÆ.] Lex Amici in v. veri amoris & amici, qui in vtraq; fortuna esse idem trague fortuna. debet. Hanc iactat apud Sallust. Adherbal, cuius familia tunc amicitiam cum Romano Pop. instituit, cùm hic bello Carthaginensium premebatur. Senneca Rhet. in Controv. In omnem me forumam, frater, si biungam comitem. Tale illud 2. Aeneid. *Vnum & commune periculum, una salus ambobus erit, id est, in aduersis, in prosperis. Quod Virgilianum ad verbum Simocattæ cap. 13. lib. 2. Hist. revoc. μὴ δὲ κινδυνος, τὸ συνεῖδεν ἀντίτρον ἀπίστος: Commune periculum, salus omnibus indiscreta.*

5. MISERAM.] De int̄ēperante amore. Hoc sensu Miser, de in. Ouid. 9. Metamorph. de Deianira: *blandisq; miserrima verbis.* Ibid. Byblis impensè amans fratrem, vocat se miseram, & infelicem. Ita apud Euripid. Medea dicitur δύσανος, τραύμα, Ιάναρα, θλιπτην, χαλά, δυσηχή. Et Thoc. id. 1. *χρήσις φλετοτε, miseram sunt amantes.*

6. TENVIT NON ILIA TELLVS.] Prae amore scili- Parentum cet filij exercitum comitabantur. Possis aptare huic amor. parenti illud Eurip. in Iph. Aulid. vbi Clytemnestra relinquit urbem, & aedes; atque, ut comitet filiam, quam impensè amabat, venit, ait Tragicus,

— μηδὲ αὐτὸς αὐτοῖς αποφευξει μῆνας:
— ad viros munitos scuis.

7. HANC EGO NVNC IGNARAM, &c.] Imitationē Homeri, & Calabri, quam Germanus aperit, omittit, quia tam in ipso, quam in collectore Syribularum. 8. IN QVE SALVTATAM.] Trita est iam notula, Saluto, de verbum *saluto* dici non solum de primo sermone, sed etiam de extremo, quo alicui valedicimus. Vide & mone. Plaut. Mil.

*Etiā nunc saluto te familiaris prius quam eo:
Confiri, conservaq; omnes bene valete, & vivite.
Ennod. Epist. 14. lib. 8. *In salutatum me velut incognitum lingueret.**

9. NOX.] Quia scilicet illorum, quæ geruntur in Nox adhuc die, testis est dies; illorum, quæ in nocte, nox. Talis hæc Nisi, & Euryali adgressio. Sic Aenea lib. 6. Aeneid. iuratur fides, quæ tellure sub ima est, quia ipsæ tūc in infernis locis. Qui in mari est, Neprunum testem aduocat. Qui est intra aedes, solet testari ipsos parientes & recta; quod alicubi facit Plautus. Qui est subdio, ipsum testatur adest. Sic Eurip. in Aulid.

*Οὐτε αὐτός εἰς τὸν αἴθηρα, οὐ ταῦτα μηνεύει:
Αἴρετος εἴρηται μηρεὺς αἴτιος
· Nam ea quia tota nocte sunt, odiosa
Norunt cubilia tristissima domus.*

D Syneius lib. de Insomni. locutus est ab Soph. cùm scripsit, μετρύτος ἀπολαύσις τὰς ἐν αὐτῇ (καλύν) νύκτας τοιούτης: facere noctes testes intemperantia in (lecto) ipso.

10. ET TVA TESTIS DEXTERA.] Quia loquitur Testis tua cum illo, ideo eius dexteram iurat, & obtestatur. Sic Aeneas loquens cum Regina Afra, *Testor virumque caput, id est, meum ac tuum.* Sen. Rhet. Suaf. 7. *Quid dixisti? quid? ita te fruar. Metell. apud Sallust. Marium obtestatur per amicitiam.*

11. PERGVLSA MENTE, &c.] Affectus Homericus Imatio. hic est,

— φίλοι δέ σου πάντες ἔπονται
Πολλά δέ εφύρι μέρη τοῖς Θεοῖς τοῖς μέντοις:
— amicissimū omnes sequabantur

Plorabundi admodum veluti moriuntur.

12. AT QVY. Locorum si- militudo.

12. AT QVY ANIMVM PATRIÆ, &c.] Par ille loco Gebatur, commota vehementer parris pietate. Neque versus Hom. libro 4. Odys. de pietate Telemaci.

Et memem patria fibi pietatis imago. Non abit affectus Electra apud Sophoclem, quæ Διάριον ἀπὸ Θεοφόρων χαμάδη βιδε πατρὸς αἴσθεται. *Fuisti ab oculis in terram lacrymas andiens de patre.*

* Spondeo digna tuis ingentibus omnia coepitis.
b Namque erit ista mihi genitrix, noménque Creüsa Solūm defuerit, nec partum gratia talem Parua manet, casus factum quicunque sequetur.
300 c Per caput hoc iuro, per quod pater antē solebat: Quæ tibi polliceor reduci, rebūisque secundis. Hec eadem matrīque tua, generique manebunt.
d Sic ait illacrymans: humero simul exuitensem Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon. Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.
e Dat Niso Mnestheus pellem, horrentisque leonis Exuuias: galeam fidus permuat Alethes.
f Protinus armati incedunt, quos omnis cunctes Primorum manus ad portas iuuenūmque, senūmque Prosequitur votis; nec non & pulcher lūlus, Ante annos, animūmque gerens, curāmque virilem, Multa patri portanda dabat mandata: sed auræ Omnia discerpunt, & nubibus irrita donant.

ARGUMENTVM.

Suscipit Ascianus curam genitricis Euryali, dñque illi ensem; & Mnestheus Niso pellem leonis, Alethes galeam. Eunt ad periculum, prosecutur illos turba omnis: Ascianus dat mandata ad parrem, sed frustra.

EXPLICATIO.

Spondeo tibi omnia. Ratio. Quia omnia digna suis ingentibus coepitis.

b Genitrix tua mihi quoque erit genitrix, & pro Creüsa habeo, nomen tantum aberit. Ratio. Nam, quæ te peperit, digna est hac gratia, hoc fauore; id que quoque euenuit, id est, sive moriatis, sive viuas. Hæc illis visa mens Poëta. Sed quid si illud, nec partum gratia talem Parua manet, referri debeat ad ipsum testatur adest. Sic Eurip. in Aulid.

c Vifa liberalitate Ascianij in Euryalū, Mnestheus & Alethes liberales quoq; in Nisum sunt. Prior dat illi *μηδὲ πεντέλεων*, posterior galeam cum illo permuat. Notetur *σπέρτων*. Ascianus puer liberalis in puerum, grādeui alijs in Nisum maiorem aucto. Notetur etiam locutio illa, *pellem, horrentisq; leonis exuitas*, vbi non bis idem, ut male Seru. hoc enim nunquam fero. Sed est *ἐν διαδικούσι, τοις πατέρων λαοῖς*, id est, pellem factam ex leonis exuio: Clariū, thoracem factum ex leonis exuio: sic enim dixit *pellem pro thorace*, ut Homeus, *πλείων πρὸ γαλέα*, à materia, & *μαζί* pro hasta Achillis.

d Fit discessio cum magnis notis amoris. Nā, cùm iam armati abirent, turba omnis Principum, senum, & iuuenum illos comitatur, illorum redditū precentes; id enim est, *prosequitur votis*. Enītū inter omnes Ascianij pietas, qui etiam puer, vir tamē cura, multa ad patrē dabat mandata. Sed (*περιθών*) irrita omnia sunt, & vanescunt per auras. Quia videlicet non ea mandata ad Aeneam peruenire. Illud, *iuuenumq; senumq;* ait Seru. posse quoq; explicari cum diuisione, hunc in modum. Turba iuuenum prosequitur illos ad portas, turba senum prosequitur illos votis. Rationem huius diuisionis me tacente feliſ ipſe.

e Firmat sul capitū iuramento, quod sibi solēne; nam per illud quoque pater solitus iurare. Mirū hīc nūga Seru. Quid vero iurat? Quæ tibi redditū pollicitus sum, matris tuae erunt, & generis tui. In his cautissimū fuit Ascianus. Dicendum enim fuit. Si D moriare in hoc conatu, erunt nihilominus matris tuae, & generis tui, quæ iam promisi. Sed noluit mortem nominare, caueat vel omen, vel inuidiam; & tantum; erunt matris tuae, quæ tu redux habiteris.

f Confirmat quæ dixerat, tum lacrymis, quas fu-

3. SPONDEO.] Visimus emendat *sponde*, tū ex veteri Lestio Virgiliana. Colatiani.

NOTÆ.

Locorum si. Colatiani codicis, tum ex Gabrielis Faetni auctoritate. Est verbum fôti. Perf. Sat. 5. Marco psondente rebus. Rem hanc ita Cal.lib. 1. πολλα διπέται δωρέων daturum plura in se recepit.

militudo. 2. **NAM QVE ERIT ISTA MIHI GENITRIX.**] Non absimile illud Adherbal ad Romanos apud Salust. *Micipsa pater meus moriens mihi praecepit, vos mihi cognitorum, vos in locum affinium ducerem.* Neque illud Plauti in Capitu.

Polego, si audeam te meum patrem nominem,
Nam secundum patrem, tu es pater proximus.

3. **FACTVM CASVS QVICVNQVE SEQVETVR.**] Proculdubio mortem intelligit; sed non nominat,

Mortis nomine ab omni-
nandum. vt caueat omni. Erat enim mortis mentio ab omni-
nanda. De qua re iam ego plenè lib. 8. & hic adiicio similem poëticæ locutionem. Qui faciebant testa-
menta, primùm sibi bene ominabantur, deinde ad-

Si quid ac-
ciderat, quid
debant, si quid verò accidat, ad significandam mor-
tem, non ausi illam nominare. Cui formæ nōnne si-
milis ista, factum casus quicunque sequitur? Prædictæ
formæ auctor Laertius, apud quem Aristoteles in
suo testamento; ιστι μετά της συμβασις, &c. sic
& Theophrastus: ιστι μετά της συμβασις, &c. Dio
Chrysost. Orat. 6. ait, nihil esse tristius, quam memori-
sæ της θανάτου, meminisse moris, adeò vt hac cura
Reges quoque opprimat indulgentes cuicunque
voluptatis generi. Apud Sueton. Claudius morituru-
s cum mortaliatatem nominaret, qui aderant abo-
minati sunt vocem.

4. **PER CAPVT HOC IVRO.**] Exempla huius
mortis multa in hunc locum congerit Iac. Pontanus, Tiraquellus in Alexandrum, Brisonius in
Form. Omittit omnia, & aduoco Athenæum lib. 1.
ita scribentem. οτι διεποιεῖν τὸν κεφαλὴν, διὰ λογού ἐν
τῇ Κατάρχῃ δικαιεῖν, τῇ γνωστερᾷ τῷ αὐτῷ πτερῷ
προκειμεῖ. Οὐδὲν αὐτον καπut sacram veteres existi-
mavent, ex olique quid per ipsum iurarent, adorarent etiam
sternulationes inde ortas, sanguinas sacras. vbi vides ratio-
nē; non enim tantum iuratur per caput, quia charis-
simum: sed etiam, quia sacrum. Inde iuramentū ca-
pitis ait Hom. εἴτε μέγα δύον, magnū iuramentū. Inde
& Ouidium expendo 3. Pont. Eleg. 3. vbi Cupido,
Fer mea tela faces, & per mea tela sagittas:

Per matrem iuro, Cesareumque caput.

Vbi omnia sacra sunt, & Augustus augstior omni-
bus. Nec fuisse fas, post tot sacra quidpiam non sa-
cra. Eurip. in Helen.

ἀργὸν ὄρκον σὺν καρκίνῳ:

Adiuro tuum caput sacram insistrandum.

Secundæ res pro victoria. 5. **REB VSQE SECUNDIS.**] Victoriæ intelli-
git; sapere enim in scriptoribus res secundæ pro victo-
ria.

6. **HÆC BADEM MATRI QVB TVA, &c.**] Ap-
plando loco Tullij Philip. 14. cui Pont. Atque etiam
censo P.C. que premia milibus promissimus nos, Rep. recu-
perata, tributuras ea viuis vîtorib[us]que cunctiles, cùm
tempus veniret, perfoluunt: qui autem ex his, quibus illa
promissa sunt, pro patria occiderunt, cum parentibus, liberis,
coniugib[us], fratrib[us] eadem tribuenda censo. Additique
legem Solonis de liberis ornandis illorum, qui pro
patria in bello occidissent. Lege Germ. in Paralip.
vbi de decreto Iuris hæc in re.

7. **HVMERO SIMVL EXVIT ENSEM.**] Notetur
mos plenus charitatis. Eût inuenies ad bellum, & ar-
mantur à suis, quasi omnes illis salutem velint. Apud
Liu. lib. 7. in historia Manlij contra Gallum, armant
inde iuuenem egales. Apud Hom. 10. Iliad. Thrasymedes
armat Diomedem euntem ad periculum ense, scuto, galea: sicut & Meriones Vlysses marcu, ene,

A galea. Et notes vitium Homerii (censente iam Scal.) Homeri vi-
qui egit Grammaticum. Quid enim oportebat di-
cere? Dedit Thrasymedes Diomedi galeam, ή τε η-
τερή μέλιται, quo cassis vocatur. Redeo. Apud Apol-
lon. lib. 1. Atalanta eunti Iasoni ad expeditionem dat
in viam ηγούς εἰνότος. Sed & armant amici Nisum,
itavt partem quisque conferat. Hoc enim pertinet
ad dignitatem bellatoris Nisi. Hanc rem obserua-
tam a Plutar. video in vita Alexand. vbi narrans arma
quibus hic Princeps indutus ad debellandum
Darium, ait gladium, quo armabatur, fuissi donum
Kirileov. Citeorū. De baltheo, τηρᾶς ητος πόλεως,
οφ ή διδούσι διώρεται domum Rhodiorum, quo illum ea ci-
ritas ornauerat. De thorace, ή ηθονθετον έτοις, ex
preda Iffeni. De amictu, qui supra thoracem, ηθονθε-
τον, ab Sicilis.

8. **MIRA QVB FECERAT ARTE LYCAON.**] Si-
milia sepe Hom. qui variè solet commendare do-
na. Apud illum Hector dat Aiaci ensem αγρυπόντον.

Ajax Hector balthicum φόνιν φαειν. Vide etiam vti-
lib. 10. Iliad. commendentur variè arma, quibus
Diomedes, atque Vlysses induiuntur.

9. **VAGINA APTARAT EBVRNA.**] Odys. 8. le-
ges, νολεὸν ἡ νεαροὶς ἐπέφατος: vaginam elephantis
recens.

10. **DAT NISO MNESTHÈVS PELLEM, &c.**] Par
donum s. Aeneid.

— tenquam Getuli immaneles.

Dat Salio vallis merorism. atque vnguis aureis.

Tale etiam munus apud Sil. lib. 11.

— fraternalm lena nitobat
Demissa ex humeris donum, quam federis arcti
Trinacrius Libyco Rex inter munera pignus
Misericordia gestatum insigne Tyrannis.

11. **HORRENT.**] Explico, nigri. Itaque, vt alijs
filii leo, ita hîc niger. Ita Hom. 10. Iliad. δέ μα λεόντος
αθωνεπelle leonis nigri. Reclitè verò Poëta explicatu-
rus hunc colorem configuit ad horrorem. Sic luci di-
cuntur Poëtis horrere, non solum propter religio-
nem, sed propter tenebras. Ne verò capias nigrum
hoc cum oppositione ad album, nam nigrum leonem
nemo vidit: sed colorē quandam degenerante à
flauitie, aut fulvo; verè subrufum, aut subflavum,
vtique aſſon, id est, ardenter leonem. Nam quamvis
Plih. cap. 17. lib. 8. scripsit, leones in Syria nigros
nasci, sed absit, vt intelligam de saturato nigro;
D tantum de flauitie degenerante, & subfuscā, ad eum
modum, quo de leone Africano Opp. 2. Cyn. οὐχαν
νύσιο φέρει μεμορυγύλων αἱ θοι: habet forem nigrum tem-
peratum fusco.

12. **GALEAM FIDVS PERMUTAT ALETHES.**] Te
Homere Virgilii notat, & reprehēdit. Permutat, ait.

Habebat ergo Nisus galeam, quippe miles, & in ipso
bello; & tantum cum meliore comutata est. Esset
enim turpe, carere galea: at quanto turpius carere
enfis! Itaque Hom. 10. Iliad.

Tu δέ γε μὲν διόπειτο θεος φροντιδος πε-
φόρων αὐμφιεπετό δέ έν τοις ποντίαις πλευραῖς:
Τιδίδα quidem dedit corsans in prelio Thrasymedes

Ensem anticitem: nam sius apud natūs remanserat.

Recte ergo Scal. Diomedes ergo, si reuniscat, animad-
uerat ab Hem. hanc iniuriam, qui se sine enīs excise fecit ē
tentoris. Quidpiam Virgilio adsimile Calab. lib. 1.
apud quem Penthesilea donatur galea, cùm esset
exitura ad pugnam. Sed & permutatio armorum
ducta quoque ab ipso Hom. lib. 6. Iliad. vbi Glau-
cus, & Diomedes arma permutant in ora amicitiae.

Cuius loci, vt in hac re, sic dicam, notabilis, Plutar.
scuto, galea: sicut & Meriones Vlysses marcu, ene,

13. **QVOS**

13. **QVOS OMNIS EVNTES, &c.**] Prosequitur A
Virgilii, Homeris, victoria. Virg. hinc, vt vides. Ho-
merus ita:

Τὸ δέ, οὐτε διαδοσσιν ἐν διαστον ἐδύτινον,
βάν βέτραι, λιαντεταις ἢ κατ' οὐράνοις πάντας δεῖσις:
Hi verò ποτηγαν γρανίτις arma induerunt,
Περέxerunt ire reliquerunt autem ibi omnes optimates.

Homeruſ ſu. Victoria iam clara. Rude illud Homerii ſaculum
perat Virgi. expositum huic incivilitati. Quanto ciuilis est, &
politus, iuſſe vna cum Niſo, atque Euryalo ad por-
tas primorum manum, iuuenum Scilicet, & ſenum,
& ipſum adhuc Ascanium? Vbi illi, qui Homerum
vocant patrem elegantiarum? an quicquam inueni-
nisti? Ego nunquam dubitavi Homerum altissi-
mo ingenio fuisse, ſed coniicio culpante in rude ſe-
culum, quod naclus est. Qui fauor Virgilio conti-
git nacluſum Augusti, quo nullum ciuilis. Ita-
que, quale est audire, turbas omnis prosequitur votis?

Quibus verbis concipe quicquid letum, & faustum,
quale illud Constantij Imperatoris ad Caſarem Iu-
lianum abeunte ad bellum apud Ammianum li-
bro decimoquinto. Perge vir fortis ducturus viros itidem
fortes, & libro decimo sexto ore ſignifer ad eundem:
Perge felicissime omnium Casar, quo te fortum proſperior
ducit: tandem per te vires tuas, & confilia militaria ſenti-
mus. Nec dubites ſuiffi amplexus, & oscula, ac reli-
quias ſignificationes amoris, quales Plinius de Tra-
iano in Paneg. Graecis erat cunctis, quod ſenatum osculo
exciperet, ut demifus ſculo fueras.

14. **PVLCHER IVL VS.**] Vt in Ænea Auguſtum,
Illiſus repreſentat. Atqui de Iulio Vel-
ſentat Iuliſus libro altero: forma omnium cinctum excellenti-
ſimus.

15. **ANTE ANNOS, &c.**] De Hemonē
ſupra auct. filio Creontis ait Sophocles in Antig. natum fuiffe
ſenem, φύνα προτερον, quo indicat maiore fuil-
le ſapiencia, quam auctate. Illud Pindari Ode quarta
Olymp.

Φύνταις ή έτοις
Εν αἰρόσι ποντίαι
Θαυμάζει τὸν ἀλινίας
Εποικός γένονται.

capiendum est de ſapiencia i. Nascentur autem
& iuuenib[us] in viris cani cùm crebro, cùm prater etatis
congruum tempus. Idem Od. 4. Pyth.

Κεννοῦ γένεται παγού νέοι,
Εν τοις βαλανοῖς πρόσθιον:
Ιλλε περ ποντούς ποντίας,
Γρεcorum iuuenis sc̄i Troianorum ludes
Ventis ferendis tradit.

Anacreon;

Εὐνῶν φρεσὶν ποντίαις:
Φίρεται τοις λόγοις:
Λεντις μαροῖς μεα
Αυρις ferendos dedi.

Stat. 2. Achill.

Irrita ventis repiebant verba procelle.
Quod sumptit à Catullo, qui,
Irrita ventis alingens promissa procelle.

Vt etiam Noſter, qui ab eodem Catull. verbum di-
ſcipuli; ille enim prius,
Qua cuncta aëris diſcipuli irrita venti.

Lucret. lib. 4. ventis verba profundam.
19. **IRRITA.**] Alij pari ſignificato, verba cadentia; Irritum,
vt Prop. lib. 1. Eleg. 17.

Omnique ingratu liture vota cadunt.

Cadens;
Et

Perdiidi herum, qui vir & puer:
Puer quidem erat, vir autem pueritia.
Æſchyl. in ſtr. Θηβ.

Γέροντες τὸν νῦν, σάρκα δέ οὐθὲν φέρετ:
Δενεμενοὶ ſenile, corpus uigilice gerit.

Adlubescit Germano ſententiam Virgilij prolatam
ex ſtudio familie Iuliæ, & in Iulo Alciano repra-
ſentant Augustum, qui ſolutus Romanis legibus
iulus repr. per Virgi. ſententiam, & in Iulo Alciano
Consulatum gelit in prima adolescence, de quo &
Ciceru Philipp. 14. Quandoquidem virtute ſuperavit atra-
tem. Quod de Germanico Ouidius Elegia ſecunda
libri ſecundi Pont.

Preterit ipſe ſuos animo Germanicus annos.
Idem Ouid. alio in loco,

B **Ingenium celeſte ſuis velocius annis**
Currit.—

Notabis, Plutar. dixisse laudato in loco, ταπεῖς οὐκιστιν.
quod Virg. ante annos.

16. **CVR A MQE VIRILEM.**] Ita de eodem in Viriliſ cura.
3. animiq[ue] viriles. Horat. epift. ad Pison. mares ani-
mos in Laris bellis. Alij maſculos. Euripiſ. de Oreſte,
epiftas dixerebas.

17. **MVLT A MANDATA.**] Sunt haec Symmach. Multa man-
epift. 18. lib. 6. largiora mandata, & mandata dabat, vt
data, Largiora. Catil. mandata verbis dat.

18. **AVRA OMNIA DISCERP VNT.**] Hic aſſe-
cū ſuper à multis. Theophylactus Simocat. cap. 5. mitteſ.

b. Hift. Mauric. ſeſpoſeī ſic ſubimbat, τοι τοις ὄρης
τοις ἔρης φέρει οὐδέν: Contemnit paſtu, & dabat in-
rata ſacramenta ventis ferenda. & cap. 9. lib. 4. τοις οὐραῖς
τοις εἰς ἔρη κελεύον, colloquio in aërem effuso. & cap. 4.
libri quinti, τοι μα δικεῖσθαι τοι λόγη τοι καρός εἰς
οὐραῖς φέρειν: qua à me opportunè dicitur sum, et in ventus
diffusus ne permitte. Lib. 3. Epig.

Στεποντας τοις εἰς ἔρης εἰς ἔρης:
Exſuſti in ventos amorem Spirogone.
Val. lib. 3. Arg.

— rerum labor omnis in auris
Solutur.—

Claud. Bell. Gct.

Mandemisne Noti ſlabris quoſcumque timores
Perrimus.—

Eurip. Troad.

Αργοῖ διείδη, οὐδε φρυγῶν ἐπιμυτεῖς
Αἴνειοις φέρεται ποντίας:
Γρεcorum iuuenis ſc̄i Troianorum ludes
Ventis ferendis tradit.

Anacreon;

Εὐνῶν φρεſὶν ποντίαις:
Φίρεται τοις λόγοις:
Λεντις μαροῖς μεα
Αυρις ferendos dedi.

Stat. 2. Achill.

Irrita ventis repiebant verba procelle.
Quod sumptit à Catullo, qui,

Irrita ventis alingens promissa procelle.

Vt etiam Noſter, qui ab eodem Catull. verbum di-
ſcipuli; ille enim prius,

Qua cuncta aë

Leo, quamvis in edendo ferocissimus; tamen pastus, & vacans fame, mansuetissimus est. Inde ergo Virg. impensus ad augendam ferocitatem; quod attipuit Silius libro secundo.

*Ceu simulari fame, cum victor ouilia tandem
Fancibus innudis siccis leo, mandit hianum
Ore fremens imbelli pectus, patulque redundat
Guttare ructatus largi crux, incubat atris
Semenza stragis cumulis.*

Sed non detrahant Homero, qui 12. Iliad. de Sarpedone loquens ita comparat.

*Bū ἐπούστα λέων ὄπειρος φθόνος θεοί τους
Διπέρ εἰς κρηον, καὶ θεού δὲ θεούς αὐτούς*

Mήνων μετάνοια.

*Perrexis ire sicut leo in montibus nutritus, qui indigenis
Diu fuerit carnium, impellit autem ipsum animus su-
perbus*

Oues tentaturum.

Claudian. quoque de leone in Bell. Ger. in manior,

quia ieiunios carulos. Stat. lib. 6. vt augeat metum cer-

torum,

Cum procul impasti fremicum accepere leonis,

tunc videlicet maior illorum metus; nain rapit atto-

nitos figura cœci.

2. TURBANS.] Fortasse absolute ex more Poë-

tarum, & vnius imprimis Virgilij, qui verbum turbo

sepe ponit absolutum. De quo iam ego alibi. Posit

tamen hic, qui velut, remis agnoscere, vt dicat, per-

turbans ouilia. Sed in primum inclino, vt turbans per

ouilia: præfertim accedente Gifanij Nota, qui expli-

citat, turbat, vagatur, ex imitatione Iucret. lib. 12.

Hoc etiam magis hic animum te adserere par est,

Corpora, que in Solis radiis turbare videntur.

Id est, errare, vagari: nam postea de eadem re,

Scilicet hic à principio est omnibus error.

Iterum eodem lib. turbant semina: id est, errant. Et tur-

bationem illam, atque errorem postea explicat per

verbum moueo, cum ait;

Prima mouentur enim per se primordia rerum.

Hinc credo & Silium lib. 2. dixisse, laceros interficiatur acerius, id est, vagatur, errat. Et Claud. de Bell.

Gild. de leonis carnificina,

Sparsaque sanguineis pastorum funera campis.

Sed & Virg. suo verbo alludit ad Græcum κλονίον, quo in simili re sepe Homerus vtitur, vt cum ait 5. Iliad.

*— Ηδονή γύγλων, η πάνη μηδ' διδοῦνται
Οὐρανὸς κλονίος μελαγχίας τυπτός διμολγός:*

— vel boum armatum, vel gregem magnum ouium

Fera due turbant nigra noctis tempore.

3. VESANA FAMES.] Nám verè hæc in furias,

& rabiem agit. Sic 2. Æneid. de lupis famelicis. Exegit

cecos rabies. Et Calab. lib. 8. dat fami ἀναγέτε θυμόν: ni-

hil enim famelicæ rabie inuereundius. Pari verbo

Ioseph. cap. 7. lib. 7. Bell. Iudaic. οὐαλέαν ait τοῦ λαβέ.

Cyrus apud Xenophont. lib. 6. dicit, neminem ita

fortasse esse, vt possit λαμπρῷ μαχητῷ spardēσαι,

contra famem pugnando stare in aie. Calaber libro

quarto de fame ait, εἰνὶ διεῖσιν. &, λαμπρῷ μαχητῷ.

Quod vt impleret altè dormientem iussit iugulari.

Nam qui dormiens moritur, ignarus moritur. Vide

Iouium ad exitum lib. 3. 3.

8. SE POST CRATERA TEGBAT.] Quippe ebrius,

contra famem pugnando stare in aie. Calaber libro

Egnat cratera. Cōsule & Ouid. lib. 12. Metam. Virg. Ho-

meri sapit, qui 6. Iliad. δέ μιν σάνει κρύπταντε φανεῖ.

9. CONDIDIT.] Notat Germ. dictum imitatione

Hom. qui 16. & 20. Iliad. πάντα δέ εἴσωθεν ξένος. Itaque,

vt Hom. torum gladium, Virg. cōfem condidit. Sic in 2. ca-

culo tenus abdidit ensem.

10. MVLTA MORTE.] Sunt, qui legant nocte, nō

absconē; nā tenebriæ oborifutur morituris: de quo in 11.

11. PVLPVREAM VOMIT ILLI ANIMAM.] Propter

cruorē, & cius colorē; nā & Hom. aqua vocat mōpū-

peor fanguinem purpureū. Quòd respectū à Plin. loquente

*A crudelitate, & tortione dcinde eandem famem vocat
γενεῖς τελού τραπεζα, ventris tyramidem. Qui multa de-
hoc malo volet, adéat Ioseph. lib. 7. Bell. Iud. c. 7. & 8.
& locis aliis. Illud imprimis notabile de feminâ, quæ
hostes cōtumeliis cōcitabat, vt se interficerent: putab-
at n. morte esse malū leuius fame. Hæc est ea femi-
na, qua pōstca filium suum interfecit, coxit, edit.*

*4. MVTVM QVB METV.] Eadem coniunctio ama-
ta Lucretio lib. 1.*

Muta meum terram genibus summissa petebat.

*Et quidem Lucret. de metuente Iphigenia; nam me-
tus loquacem admittit: sic ergo pecus mutum in summo*

*metu. Cic. 2. Tusc. ait, pueros dolores ferre, neque
erumpere in querelas metu. Et in Verr. Men. cōscien-*

tiāque peccati mutum, atque exanimatum. Sic 12. Æneid.

*Stat pecus omne metu mutum. Calab. lib. 3. inducit hin-
nulos τροποῖς φθόνοις εἰς τρύχους λοιφούς, trementes*

*ad vocem leonis grauitate frementis. Quo in tremore &
θύμη capio.*

*5. FREMIT ORE CRVENTO.] Est hoc, quod Sil. Fremitus de
lib. 2. de hac fera, murmurante arculo infrending. Et lib. 4.
leone.*

Epig. θερόπεδη μέτρη τοῦ θρύχου. Vox hac propria leonis.

*Pollux lib. 5. λέθρον ἡ βρύχημα. Ammon. βρύχηται ἡ
λέον. Suidas, βρύχων τοὺς ἀδότούς ἡ λέον. Hinc est, vt*

*fremor, quo paßim vtuntur Latini in rugitu leonis, re-
spondere queat βρύχημα.*

*6. SINE NOMINE PLEBEM.] Demosthenes in Sine nomi-
Chersoneso, ἀναργυρούς & ἀστερούς, quib. opponit ἐνδόξους ac, id est, οὐρανούς.
Soph. in Elect. ἀγράθες, οὐρανούς.*

*Nam οὐρανός idem qui διάρροπος Græca decuratio-
ne. Sil. lib. 8.*

Cotera in obscuro fama, & sine nomine vulgi.

*Ennius in Alexandro, Multi ali aduentant, pauperitas
quoniam obscurat nomina. A quo fortasse Virg. in 5.*

Multi preterea, quos fama obscura recordat.

*Inde est, vt sepe nomen pro gloria. Horat. Od. 9. lib. 3. Nomen pro
Adulti Lydia nominis.*

*Liu. libro primo. Magnas opes, magnūque nomen sibi
fecerunt.*

7. IGNAROS.] Præclarè; nesci enim sui traducti

Ignoratio sunt à temporatio ad æternum somnum. Claud. 2. sic,

*Ruff. ali letho iuxtere soporem. Liu. lib. 41. aliis somno mors
continuata est. Q. Serenus de medicina,*

Denique nonnumquam somno sic membra grauantur,

Vi conjugatis letho sopor altius acerbo.

Petron. Arb. in Halofili,

*D Continuat in mortem vlimam
Somnos.*

Iterum:

Somniūque morti iungerem.

Est hæc proculdubio Virgiliana ignoratio. Ferunt

*Abraham Bassæ Solymanum Turcarum Principem
iurasse, nunquam viuo & scienti vitam adempturū.*

Quod vt impleret altè dormientem iussit iugulari.

Nam qui dormiens moritur, ignarus moritur. Vide

Iouium ad exitum lib. 3.

8. SE POST CRATERA TEGBAT.] Quippe ebrius,

contra famem pugnando stare in aie. Calaber libro

Egnat cratera. Cōsule & Ouid. lib. 12. Metam. Virg. Ho-

meri sapit, qui 6. Iliad. δέ μιν σάνει κρύπταντε φανεῖ.

9. CONDIDIT.] Notat Germ. dictum imitatione

Hom. qui 16. & 20. Iliad. πάντα δέ εἴσωθεν ξένος. Itaque,

vt Hom. torum gladium, Virg. cōfem condidit. Sic in 2. ca-

pulo tenus abdidit ensem.

10. MVLTA MORTE.] Sunt, qui legant nocte, nō

absconē; nā tenebriæ oborifutur morituris: de quo in 11.

11. PVLPVREAM VOMIT ILLI ANIMAM.] Propter

cruorē, & cius colorē; nā & Hom. aqua vocat mōpū-

peor fanguinem purpureū. Quòd respectū à Plin. loquente

de

*de purputa lib. 9. c. 38. Laus ai summa, color sanguinis A
concreta, nigricans aspera, idemque suspecta refulgens. Aristot. lib. 1.
etiam Furum de furum adhiber nocturno bello, his verbis: Parmeni bello no-*

*cturno inter duces armum belli, furio, non prælio opis
ese, cōfessat, intempesta nocte opprimi posse hostes. Idem*

*scribit Plutar. in vita Alexandri. Regem enim Par-
menio horribat, ὅτι χριστονος τοπος τοις πολιορκοις, καὶ
τοπονος τοις φοιτησινοις, τοις πολιορκοις, τοις πολιορκοις.*

14. NIMIA CADDE, ATQVE CVIDIDINE.] Est

B hoc, quod infra de Ascanio, auidum pugne.

*15. ABSISTAMVS, AIT, NAM LVX, &c.] Imitatio,
Hom. 10. Iliad.*

Αλλ' οὐρανός μάλα γε νῦν ἔτει δέ, γέλιος δέ, μάλα:

Sed eam, iam enim nocte clangeret, τὸν αὐρora appetit.

*Adducit & Vfinus illud Georgie. Διὰ δέ τοις τε-
τελεῖς τοις Τελεσίοις: sed lux pugnat pro iphis.*

16. EX A VST V M.] Ita in 1. exhaustus c. i. Exhaustum

bis & Græcorum έξαλεν, exhaustire, de malis sapit.

*360 Eurip. έξαλεν, έγειρε τοις διαλέσιν, τοις τε-
τελεῖς Ειρήνης, τοις τετραγόνοις, τοις τετραγόνοις.*

<p

Respectum ad Dolorem Homeris, quem noctu facientem iter ad insidias conspicatus est Ulysses.

5. SUBLVSTRI NOCTIS IN VMBRA.] Non refero ad noctem sublumarem Horat. Od. 27. lib. 3. sed ad *επολέμων*, id est, erumpente die lucem, propter rationem, quam iam attuli explicans. Itaque haec est Luxlubrica, illa lux lubrica Sidon. epist. 2. lib. 2. tametsi de realia loquatur: & verè lux crepera, cùm nox se frangit. Vide, que hīc doctè Germ.

Locorum similitudo. 6. PRODIDI.] Affinia huic excursui illa Simocatta cap. 9. lib. 5. & τόνον δυσοειδίας τῷ πότνῳ πολυπολέμησι τελεγουέντι, σύντι αἰχμήσιαν οὐ πολέμων, διεργάτης τὸ θερινὸν ὄπεντα: Locorum itaque difficultate impedimentum (Vatamum) Sol orius cum insidias prodidit, & frons in aperio fuit.

Fulgor ex lucis reper- culatione. 7. RADIIQVE ADVERSA REFVLISIT.] Signat lucem repercutiam, vt Ouid. 2. Art.

Vt Sol in liquido sepe refulget aqua. Ait, ex Sole confecto in aqua reflire, & remitti radios. Reclē hunc in locum adducit Germ. illud Aristot. que habent leuorem, etiam noctū splendescere. Talis enim galea. & λέπια παντεῖαι ἐν τῷ μετει λάμπει. Stat. 2. Theb. ex perlustrato Maronis loco.

*Ille propinquabasi syluis, & ab aggere celo
Scuta vīrū, crīstīque uidet ruuare compantes,
Quā laxam rāmi nemus, aduersaque sub umbra
Flammens aratis Luna tremor errat in armis.*

State. Et lib. 5. armorum transmittunt fulgura sylua. Sic itaque in ramos arborum fulserunt arma Euryali.

8. STATE VIRI, QVÆ CAVSA VIÆ? &c.] Emularunt Stat. 2. Theb.

Ac prior; unde viri? quidve occulatis in armis? Et lib. 10. Exclamat; prohibete gradum quinque. Tale & illud Liu. lib. 23. vbi praefectus Romana classis ad fugientes quodā: Cum quereret, qui, & unde, & quō zenderent cursum? Quod hic state, Diomedes ad Dolorem, uīs, mane. Et Aristoph. Plut.

*Noī, ποῦ; τι φέυγε; & μετεῖγε;
Quō, quō? quid fugis? annō manebitis?* 9. NIL ILLI TENDERÉ CONTRA.] Applaudit Homer locus de Dolore;

*Γιῶρ' αὐθας δύνεται, λεψηρά δὲ γένεται ἔνοιμα
Φωγέμενα. Τι δέ φα διάκενεν ὀμητίστα;*

^a Sylua fuit late dumis, atque ilice nigra
Horrida, quam densi complerant vndique sentes;

Rara per occultos ducebat semita calles.

^b Euryalam tenebrae ramorum, onerosaque præda
385 Impediunt, fallitque timor regione viatum.

^c Nisus abit, iamque imprudens euaserat hostes,

Atque lacus, qui post Albæ de nomine dicti
Albani, tunc Rex stabula alta Latinus habebat.

^d Vt stetit, & frustra absentem respexit amicum.

390 Euryale infelix, qua te regione reliqui?
Quidve sequar? rursum perplexum iter omne reuoluens
Fallacis syluae, simul & vestigia retro
Obseruata legit, dumisque silentibus errat.

ARGUMENTVM.

Describitur sylua, Euryali impedimenta, Nisi fuga, eiusdem querimonia, & remigratio ad querendum amicum.

EXPLICATIO.

^a DESCRIPTIO syluae, tum à tenebris, nam tota dumis horrida, & nigra ilice: tum à densitate; nam

nam fomes vndique complerant. Inde natum, vt rara eset levata, quæ duceret eunes per occultos calles.

^b Ergo his ramorum tenebris, deinde præda, quam fecum gestabar, impeditur Euryalus: accedit timor ab ignotis locis. Considerat hīc ponitur, fallitque timor regione viatum, vt insultet præterite exultantie, nec nos via fulet eunes; certè fessellit.

Erat iam Nilus extra periculum; nam & perplexam syluam, & hostes euaserat, imprudens remanentis Euryali: erat etiam extra lacus illos, qui potesta dicti Albani, vbi tum stabula equorum Latin. Curt. est lib. 3. Armati quoque, qui eos persequebantur, nota dinericula perere coperni. Nam Virgilij diuertia, diuertia uerticula sunt. Liu. lib. 44. dixit: Prope diuortionum itinerum castra positi sunt. Graci ēnigora dicunt. Quia voce Latinis characteribus vñus Varro apud Noñium in Spissum vbi enim multi legunt extrophas, legendum, extropas. Nonius diuortionum explicat separationem. Fauerilli Cic. qui synonymous dīsidium, cūm ait in Cluentiana; Sepe fieri diuoria, atque affinitatum diffidia videmus. Ibid. Ecce autem subitum diuoria, discedit à Melino Cluentia. Inde ad matrimonia, vt in adductis Tullij. Sunt qui parent, peti vocem ab aquis, quæ ab uno loco deruantur, diuertuntque in varia. Fauent loca Liuui, & Ammiani. Prior lib. 38. Ad diuoria aquarum castri posuisse. Posterior lib. 15. diuoria riparum adradens. Sed Virg. sermo sumptus est, vt puto, à venatoribus, quod liquidum tam ex Sidonij verbis adductis, quam ex istis Nazianz. Orat. 20. οὐν τροπαὶ ταῖς τοῖς διξιδεῖς οὐθῆς: Inuenes viarum exitus venaturi preoccupant.

13. OMNEM QVE ADITVM.] Legendum fortasse Lectione Virgiliana. Nam infra;

Nisus abit, iamque imprudens euaserat hostes.

Et Seru. melior lectio, abitum, quam aditum. Sententiam ita extulit Iosephus lib. 7. Bell. c. 26. vbi sermo est etiam de sylua cincta equitatu, ποτνοὶ μέσοι τοις επανεντατονικοῖς τῷ κατετοντο. Et Stat. 2. Theb. densaque nemus statione coronant.

A pit rāum semitam inter calles pecorum. Hafit, credo, etymo, nam callis à pecorum callo. Sic in 4. Calle an-

Callis vnde.

gistro; de via trita formicatum gressibus. Vtrobique Poëta intelligit, τέλος, εἰς τερπνά τε τόπος; sic enim Graci vocant factos τέλος τοῖς εἰδωλοποιοῖς, à visitoriis. Non itaque dubium, quin calles Virgiliani sunt quos habes in Sallust. & Sidon. accedente explicatione Seruji; cūm praefertim Graci hos calles vocent ἑιστάνεις, vt in quibus tantum veſcentur oves. Inde & Valerium illustro 3. Arg. vbi viam inter syluas vocat cillum. Non autem dubium, quin sylue sint pecorum.

4. REGIENE VIAVM.] Laudo Seruum, qui regionem accipit de itinere, quid regat. Inde sup. ducit semita, vbi non placet lechio aliquorum, lucebit: vix quippe ducunt, regunt, ferunt. Sic Graci ὁδοὶ εἴησι, οὐ πέρι. Inde & infra:

Euryale infelix, qua te regione reliqui?

Id est, qua via, quo calle?

5. IMPRUDENS.] Scilicet relieti Euryali. Ita omnes accipiunt, & ita explicui. Sed vide, an melius, imprudens, id est, ἐκλαθος. Fessellit enim hostes Nilus, & occultarus periculum, & angustias equalit. Sic in id est, oculatus.

4. de pastore percuteente ceruam, liquique volvile serum Nisus, id est, ignorans, neque visus à cerua.

Fauet Seru. qui inter alias explicaciones: imprudens, id est, valde prudens. Quasi non hic ἀντερεστε.

6. ATQVE LACVS, QVI POST ALBÆ, &c.] Lectione Virgiliana. Omnino sic legendum, non locos. Iuuenal. Sat. 4.

NOTÆ.

1. DVMIS, ATQVE ILICE NIGRA.] Talem locum Hesiod. exhibet in Theb. ἐν ὅρᾳ πεντακαιών τάχει, in monte denso, sylloso. Nost. 4. Georg.

Et caligantem nigra formidine lucum.

Et in 6. densa ferarum tecli. Ouid. Epist.

Est nemus, & piceis, & frondibus ilicis atrum.

In 5. Fast. nemus arboribus densum. Stat. 6. Theb. syluam vocat opulentam larga umbra. Lucan. lib. 3. vbi de luco antiquissimo,

Obscurum cingens connexis aera nimis.

Nescio an in his quisquam par Virgilio, in quo dumis, fentes, ilex nigri, horri, densitas, occulti calles, nra semita, ramorum tenebra, timor, fatus, impedimentum. Et postea, iter perplexum, sylua fallax, stolens dumis. Ita sollet hic Varces. Quid sit ilex nigra, dixi 6. Eclog. ad illud, ilice sub nigra.

2. HORRIDA.] Non credo sine respectu ad religionem, in qua sylvae fuerunt, & quæ declarata per horrem, vt Horrendum sylvis, & religione parentum, vbi vides horrem iungi cum religione. Arnob. lib. 4. ourovouros. cuius nomen & Egyptia gens horret, & renetur exprimere. Stat. lib. 6. de sylua quapiam, stat sacra senecte Numine. Sed hoc iam variis locis.

3. RARA PER OCCULTOS, &c.] Sunt ha semita, & occulti calles, quos Sallust. Iugurth. vocat tristes occulos. & statim de locis, vbi hi tristes, ea consta arbustis, pecore, atque cilioribus frequentibus. Sidon. etiam dixit epist. 9. lib. 2. calles compendiis tortuosos, atque pastoria dinericula. Explico Virgilium per Sallustium, & Sidonium; nam Seru. acci-

Lacus Alba-

nus.

Hoc ibi, Palladio seu collibus uteris Alba, Casar, & hinc Triviam prospicis, inde Theatin.

Potrd de duplice Alba Italiae (nam verè duplex Alba duplex fuit, non una, vt malè volunt aliqui) vide Strabo- in Italia.

D vocans Albam Albiorum, & Albam Albensum.

7. QVAVE SEQVAR?] Snaues sunt Grammati- Qua, non ci, qui hac vocant aduerbia. Tu semper substan- est aduer- tiuum subaudi, vt hoc loco, quive regione sequari?

Sic, hac, illac, istac, subaudi via.

8. VESTIGIA RETRO OBSERVATA.] Par hi- Vettigia ob- servata.

7. QVAVE SEQVAR?] Snaues sunt Grammati-

ci, qui hac vocant aduerbia. Tu semper substan-

tiuum subaudi, vt hoc loco, quive regione sequari?

Sic, hac, illac, istac, subaudi via.

9. DV MIS ERRAT.] Theoc. eid. 13. de Hercule Imitatio.

quarente Hylam, ἐν αργεστον διάθασι πατέα πολεύ

διδύασ: in iniis foris pueri desiderio errabat.

^a Audit equos, audit strepitus, & signa sequentum.

395 Nec longum in medio tempus, cum clamor ad aures

Peruenit, ac videt Euryalam, quem iam manus omnis

Fraude loci, & noctis, subito turbante tumultu,

Oppressum rapit, & conantem plurima frustra.

^b Quid

COMMENTARII

- ^b Quid faciat? qua vi iuuenem, quibus audeat armis
 400 Eripere? an se se medios moriturus in hostes
 Inferat, vt pulchram properet per vulnera mortem?
^c Ocyus adducto torquens haftile lacerto
 Suspiciens altam Lunam, sic voce preccatur.
^d Tu Dea, tu nostro præsens succurre labori,
 405 Astrorum decus, & nemorum Latonia custos.
 Si qua tuis vñquam pro me pater Hyrtacus aris
 Dona tulit, si qua ipse meis venatibus auxi,
 Suspendive tholo, aut sacra ad fastigia fixi:
 Hunc sine me turbare globum, & rege tela per auras.
^e Dixerat: & toto connixus corpore ferrum
 Conicit; hasta volans noctis diuerberat umbras,
 Et venit auersi in tergum Sulmonis, ibique
 Frangitur, ac fixo transit præcordia ligno.
 Volutur ille vomens calidum de pectore flumen
^f Frigidus, & longis singultibus ilia pulsat.
^f Diuersi circumspiciunt; hoc actior idem
 Ecce aliud summa telum libratabat ab aure.
 Dum trepidant, it hasta Tago per tempus vtrumque
 Stridens, traiecitque hæsit tepefacta cerebro.

ARGUMENTVM.

Inuenit inter hostes Euryalum, heret primo quid faciat; deinde, premissa preicatione ad Lunam, torque hasta vnam, dein alteram: primo ita Subnonem, altero Tugum abripit.

EXPLICATIO.

^a PRÆCCESSERAT, errasse Nisum per silentes dumos, cui silentio iam nunc opponit auditum, non post multum temporis, clamorem, equos, strepitus, sequentum signa. An vero solùm audit? imò vider (hoc ad incrementum doloris) amicum miserum oppressum hostili multitudine, in quem omnia simili coniuraverant, fraus loci, noctis, tenebre, tumultus hostium. At inter tot hostes vnum conatur plurima, animo non degenerare, sed frustra; nam quid vnius inter tot?

^b Quo putas tum dolore Nisum transfixum? Satis indicat Poëta, quād hic magnus, adhibita aporia. Sed quād hæc aporia? Duo dubitat, primo occurrit, inclinat in alterum. Ergo dubitat, an audiat iuuenem eripere? sed statim, qua vi, quibus armis? Quasi dicat: vellem eripere; sed quæ vis, quæ arma mihi: id est, quæ mihi vis armatorum, & militaris copia? Ergo deiectus ab hoc consilio, proponeit alterum, an moriturus inferat se in medios hostes? In hoc inclinat, nam statim, & pulchram properet per vulnera mortem? Quasi dicat: Pulchrum hoc est, & honestum, ac plenum laudis. Expende obiter verbum eripere. Manus hostium Euryalum rapit, amicus vult eripere.

^c Dubitauerat primò (vt vidisti) an posset eripere iuuenem, & tametsi non vis idonea contra tot ho-

stes, tamen conatur quod potest, inde sequens contortio hastarum. Sed cum hoc non succederet; nana Volscens Euryalum interfecit; interfecit se in hostes moriturus, quod secundo loco, vt pulchrum, probauerat. Hæc profectò mens Virgilii in toto hoc tractu, hæc tenus non expensa. Sed iam ad rem. Adducit retro lacerum, vt maiore vi hastam torqueat, & prius venerabundus ad Lunam. Nam sufficiens est, & in alium oculos tollere, & venerari. Atque utrumque hic quadrat.

^d In primo & extreimo versu est summa petitio- nis, *succurre meo labore, permittit ut conturbem globum hostilem*, qui circumdat Euryalum, *rege tela per auras*. Hæc (inquam) summa petitionis ad Lunam. Quam vt moueat, vocat decus astrorum, custodem nemorum: proponit quæ pro se pater Hyrtacus illius aris dona attulerit, quæ ipse auxerit suis venatibus, suspendens in tholo, figens ad sacra templorum fastigia. Dirigit videlicet Nisus preces ad Lunam, quæ eadem cum Diana nemorum preside, venationis Dea. Adhuc obserua, in illis, *hunc sine me turbare globum*, inesse Nisi mentem totam; nam forte in illa militum turbatione ipse posset amicum eripere. Vidi qui fatus inepit, & turbare, pro iacere: & *globum*, pro hasta capiat; vt diceret, sine me iacere hanc hastam. atònos.

^e Preces sequitur tortio, & quia toto corpore, ideo connixus, &c., conicit; non, nixus, &c., lacit. Ab eadem vi, *hasta volans*; quia enim toto corpore, & toto nixu, non it, sed volat. *Umbras diuerberat*, quia per medias umbras. Di enim hanc habet vim, vt, diduco, dimicet, &c. Erat Sulmo auersus à Niso, conuersus ad Euryalum, ideo hasta in tergum venit, quia auersus. Legi enim, *aversi Sulmonis*, non, *aduersi*. Hasta frangitur in eius tergo; ita tamen, vt non solùm ferrum, sed magna pars ligni penetraret præcordia, quod necessarium ad magnum innixum, quo torta. Aliqui hinc legunt *siffo ligno*. Possunt: nam, quia frangitur, ideo

IN IX. ÆNEIDOS.

ideo *siffo*, vel *fixo*, quia *transfū*. Itaque insolubilis non est locus, vt malè Seruius, qui etiam in mentione clypei blennius est. Procedit. Cadit statim Sulmo conuolutum, non porrectum. Vomit verè flumen, adeò magnum, & patens vulnus; & illud *calidum* ipse iam morte *frigidus*: nota miram oppositionem. Cùm vero iam in terra esset, *pulsat illi longis singulis*; sic mirè expi' esla diuulsio animæ.

^f Statim ad hoc spectaculum turbati omnes, *circumspicimus diuersi*, id est, in diuersa. Ille animosiss, vt cui probè iterus successerat, *liberat telum aliud*. Itaque in illa omnium trepidatione hasta fridens labitur per Tagi tempora. Nota concinnitatem, ipse ab auro librit, & hasta penetrat Tagi *vtrumque tempus*. Harret in cerebro, quod traiecerat, tota B iam repens sanguine. In versu illo, *Dum trepidat*, ita *hasta*, &c. diffensi & in explicacione, & in punctuatione ab aliis. Tu ut libeat.

NOTÆ.

1. SIGNA SEQUENTIA.] Probè Seru. sono. Militarem sonum dicit, qui varius est: nam interdum canit, ut inseguantur eos, qui fugiant: interdum re-cepit.

Longum in 2. NEC LONGUM IN MEDIO TER- p v s.] Græcam hanc esse locutionem iam ex Eu- rip. & Elsch. Germanus aperuit. Prior, μετρη τονίς ζεύς. Posterior, μετρη δι' εὐθύνης μετρη ζεύς. Inter- C gra ille.

3. CLAMOR.] Militaris clamor ab Soph. Antig. dicitur πλευραίς ή πλευραίς.

4. CONANTEM.] Quasi nihil proficientem, ideo frustra: nam hoc est conari. Cicero in Oratore quasi Connor, de Opposito. *Nos conamus, Deneghentes perfici*. Dädalus 6. Aeneid.

Bis conatus erat casus effingere in auro. Sed nihil tandem, ideo, Bis purus cedidere manus. Itaque conari dicit iritum studium.

5. PVLCHRVM.] Ita vocat mortem; nam sequitur per vulnera. Est enim gloriosum in bello cadere, & inter arma. Apud Soph. Eleætra vocat infelicem patrem Agamemnonem, quod non obierit cruento Marte inter Troianos hostes; sed ignauiter casus à Clytaenæstra & Aegypho,

Οὐδὲ τὸν πόνον ἔχει θραύσας Πετέρα, δι' οὐδὲ βέρεβαρον ἄπαν Φοίνιξ οὐδὲ τελείωτος:

Pergam infelicem meum lugeo
Patrem, quem in terra barbaro
Crueus Mars non fistulit.

Ab Eurip. in Cyclop. bella & Troiani labores dicuntur esse omnia pulcherrima, καλλίσται τραγικά μόνοι. Potest & hoc loco pulchrum significare opportunum. Nam nullibi opportunius potuit mori Nisus, quam hic. Ait Soph. in Eleæt. οὐδὲ ταλαφορεῖ, id est, nunc sapere, opportunum est. Ad verbum, nunc sapere, pulchrum est. Itaque pulchrum, pro opportuno.

6. PROPERT.] Astiuè quoque Greæci verbum αντιθετικ. Pind. οὐδὲ αἰσθανθεὶς: propera immortalem vitam. Latinis sape.

7. ADDVCTO LACERTO.] Apud Hom. 11. Iliad. Vlysse iaculatus hastam dicitur ἀπό δραχμής: recedens rēti. De hoc iam alibi.

8. SVSPICIE SALTAM LVNA M.] Quid si à multis Poëta allusum ad morem, quem Cerdas in Aeneid. tom. 2.

A aperit Scholiast. Theocriti ? Τις ἐποιεὶ στρεψαντις νοῦ στρεψαντις στρεψαντις: confutum innotescit Lunam ab amantibus. Firmat exemplo Euripid. qui *caecu ab ante* tale quiddam agere inducit Phædrum in Hipp.

9. SIC VOCE PRECATVR.] Frequentissimum est Homero ante finiles iteris, atque in cursus hostiles precari Numina. Omitti illum, & do Pind. Od. 1. Olymp. apud quem Peleps ante certamen cum Oenomaus sic ad Neptunum,

Ιπδί πλευραίς
Αθλος γ' ἴωσισται, τὸ δέ
Ιπάζει φίλαντον θέσιον:
Σε μηδί γειδειν λογοτελον
Εριανην σιβιθειν, τούτον
Ευεννιον γραντιν δα.

Ab Vlysse apud Eurip. aggrediente facinus contra Cyclopem fit precatio ad Vulcanum, & Somnum: illum, quia torre inflammans Cyclops; hunc, vt dormiat. Ab Eleætra apud Soph. vt Dij iuuent conatus Orestris in maestando Aegypho. Quod vero hinc, voce preccatur, Hom. 5. Iliad. in precibus Diomedis, ιπτέ βοην. Quod Homericum latius indicat, nullum esse pleonatum in Virgilio. Latinus enim tantum constructionem mutat. Nam voce precari, nihil est aliud, quam tollere vocem ad preccandum. Hom. enim ην.

10. TV DEA, TV PRÆSENS, &c.] Locorum Ex per illustrato toto hoc loco ita Stat. 6. Theb.

Diua potens nemorum (tibi enim, tibicinis honori
Debitus, ēque tuo venit hac iniuria voto)
Sibene quid genitrix, si quid venatibus ipse
Promerui, ne (que) finis hoc omne Trobas
Ire, nec Arcadic tamum meruisse pudorem.

11. DEA.] Cum respectu ad morem, & reli- gionem Romanam. Nam Luna culta in hoc populo, vt Dea, & illi templum sacrum, cuius meminit Tacit. 15. Anu. in mentione enim aliorum templorum: *vetustissim religione, quod Servi. Tullius Luna*, &c. Quem in locum vide Lipsium.

12. LABORI.] Sic Eurip. Phæniss. πόνον dixit Labor iare in re belli, versu 1418. & Hom. millies.

13. AST R O R V M D E C V S.] Luna elogium. Luna elo- manil. lib. 1. vocat dominum Phœben. Aischyl. οὐδείς οὐδεποτε πόνον πόνον πόνον. Iraque par clo- D lium cum Sole; nam sicut hic dici oculus, ita illa nox. Et astrium decus ait Poëta, quia Luna quo- que astrium est, sicut & Sol. Scholiast. ibi, οὐδείς οὐδεποτε πόνον πόνον πόνον. Ab Stat. lib. 8. Luna foras eli- ginet Phœbi. Recte ignea; nam & Greæci φωσφόρον vocant, & sacra Biblia φωσφόρα. vbi etiam illi da- tur principatus, vt Soli; nam de illa, οὐδεποτε πόνον πόνον.

14. SI QVATVIS VNQVAM, &c.] Homer locum lib. 1. Iliad. ab eo, εἰ ποτὲ τις χαίρει, &c. quem Vrs. aduocat, & facilem aditu, omitto. Substituo locum alium Iliados octauæ, vbi Juno, vt animum Neptuni communicat ad fauorem Gra- corum, hac vtrin oratione,

Οἶδε τοι εἰς Λήλων τα, ταὶ Αἴγας δέσποινται, Ινιατιο-

Πολλά τε, ταὶ χαίρεται, &c.

Si autem tibi in Heliçem, & Αἴγας domi addu- cunt, Multaque, & gratiosa, &c. Eodem argumento conatur Agamemnon in eo- dem lib. animum Ionis permouere, in oratione ad hunc Deum, cum nullam eius aram præterierit sine sacro.

COMMENTARI

*Variorum ventorum, & scatet flore albo.
Veniens autem ventus repente cum multo turbine,
Fossaque euulsi, & extendit in terram.*

Ergo, Virgilius olim Homeri in florem vertit, turbine in aratum, viorem in purpuram, euulsionem in suffusionem, extensionem in languorem: demum illius longitudinem mutauit in breuitatem, arctans que ille longissime. Non abit comparatio Calab. lib. 3. vbi interfectus Glaucus cadit, ut *θάνατος*, *virgulum*. Sed nota vicissitudinem poësos: vt Virg. & Ouid. corpus hominum, verè carnem, cùm floribus comparant; ita vicissim Apollon. lib. 3. radicem floris cum carne. Illius versus est,

Σερπὶ νευρῷ τῷ ἐναγκαῖον ἔπειτα δέ τις οὐτοις:

Carni recente incisa similis erat radix.

13. SVCCISVS ARATRO.] Hoc proculdubio à Catull. qui Epig. II.

Nec meum respectat, ut ante, amorem,

Quis illius culpa cecidit, velut prati-

Ultimi flos, pretereunte postquam

Tactus arato est.

Contrà idem Catull. in Carmine Nuptiali,

Vi flos in septis secreta nascitur hori,

Ignotus pecori, nullo contusus arato,

Quem multum aura, firmat Sol, educat imber.

Volo hinc auditas verba Cyilli in Michaeam num. 50. loquentis queribundè de porestate peccati, quod hominem deuastat, ad quam rem comparisonem hanc adducit. *ἄστερ γδὲ ἀρχῆς ποτὲ, καὶ καὶ οὐ, εἴ τὸ φύλακος ἀντίστηται πειρήτη σέλας, καὶ λαζαρὸς ποτὲ τὸ φύλακος φύλασσει:* *Quemadmodum in agris si radio-*

* At Nisu ruit in medios, solūmque per omnes
Volscentem petit, in solo Volscente moratur.

440 * Quem circum glomerati hostes, hinc eminūs, atque hinc

Protrabant, instat non segniūs, ac rotat ensim

Fulmineum, donec Rutuli clamantis in ore

Condidit aduerso, & moriens animam abstulit hosti.

* Tum super examinem sese proiecit amicum

445 * Confossus, placidāque ibi demum morte quieuit.

* Fortunati ambo, si quid mea carmina possunt,

Nulla dies vñquam memori vos eximit æuo,

Dum domus Æneæ Capitolij inimobile faxi

Accolet, Imperiūmque pater Romanus habebit.

450 * Viatores præda Rutuli, spoliisque potiti

Volscentem exanimum flentes in castra ferebant.

* Nec minor in castris luctus Rhamnete reperto

Exsanguis, & primis vna tot cæde peremptis,

Sciranōque, Numāque: ingens concursus ad ipsa

455 * Corpora, seminecésque viros, tepidūmque recenti

Cæde locum, & plenos spumanti sanguine riuos.

Agnoscunt spolia inter se, galeāmque nitentem

Messapi, & multo phaleras sudore receptas.

C

EXPLICATIO.

Continet hic tractus Nisi iras in Volscentem, vñisque obiūm, amicorum laudem, Rutulorum luctum ad vñam strigem, quam in castris ediderant Euryalus, & Nisu.

* Vis explicet Nisi furias? ruis in medios, & per omnes vñuti solūmque Volscentem petit, alias nihil moratur, sed tantum moratur in solo Volscente. Efficit

IN IX. ÆNEIDOS.

Efficit Poëta tragœdiam efficaciorem geminatione A dem trahit illud pro Ligario, eis qui latet ille mucro petebat?

2. QVM CIRCVM GLOMERATI OMNIS, &c.] Locorum militudo. Pugnae huius imaginem habet Nonn. lib. 22. Dionys. vbi,

Kαὶ μῆτρας ἀριστῶν πυράκτων πυρὶ τετραγόνοις:
Et mediis inter hostes circulo inclusus diuines vir.

Iterum:

Συμφερόν δ' ἡτα μετοι εἰναλούσει το μαχητὴν
Τυρτόληρον ζεψει, δ' ἡν διαγνώσκει μαχητέν:
Conferit vnum foliorū circulo cingebant bellatorem,
Οὐ πετυτούσιον οὐδὲν γλαῦκον γλαῦκον μαχεῖται.

Talem in Androm. exhibet Eurip. Pyrrhum. Omittit locum longissimum. Vocem glomerati elucidò inf. in hoc lib. ad illud, collecti Troes glomerantur.

Rotac en-
tem.

3. ROTAT.] Sil. lib. 2. rotatque cornutum Aeneanum. vbi cornutum, quod Virgil minet. Hom. vulga-
riter Iliad. 22. rovatorος φάσιν ποτὲ: quiens acutum
enfēm. Et quidem sermo est de Hectore, & in vita
periculo, vbi occasio furendi. Vide verò vt in re
simili describat Tydeum Statius secundo The-
baidos.

— non segniūs ardet
Illi illuc clypeum obiecit, tns, sequi ipse recedens
Circuit.

4. FULMINEVM.] Explicit iam, & addo, vñsum Fulmineū, mihi indicari à Poëta vñ Nisi esse supra mortalem, de telis.

vt qui non tam gladium, quām fulmen versaret. Ita de Augusto, fulmina lib. 4. Georg. quem locum adi, & quæ dixilib. 6. vbi Scipiada duo fulmina belli. Ita & Simocatta lib. 2. cap. 7. ducem Romanorum supra mortalem indicat, & à celo missum, cùm de illo scribit. διὰ τὸ λαίφας θηθαλάτης, η φαγεῖσας οὐ ποτὲ εὐθύτως: Irruit vt maris nubo, aut fragore nupium fulmen. Et lib. 6. Anth. cap. 15. Rex Philippus dicitur φέρειν, fulmineus. Affinis verò Virgilus Homero, qui de ferro hastarum 10. Iliad. λαίφας οὐ εἰσφερτα παρεῖσας διδει: fulgebat velut fulgor patris Iouis. Val. 1. Arg. de gladio ardenti ferro. Ab Philostrat. in Heroic. hasta Achillis dicitur εἰσφερτα, ut in star fulgoris. Et adhuc de ipso gladio 14. Iliad. ηφελον αἴσηπον, ensim similem fulgori.

5. CLAMANTIS IN ORE.] Simile mortis genus Ilius in ore. habet Hom. 16. Iliad. vbi Idomeneus percutit ferro Erymantia καὶ σβαῖς in ore. De Crastino ait Iul. 3. Ci-
uil. cecidisse in pugna, gladio in os aduersum coniœlo. Stat. 1. Theb.

Dum clamat subit ore cauo Thermeſu cornus.
Silius lib. 3.

— calumnaq; volantem.

Dum clamat, patulo excipiens transfixit blatu.
Non abit illud lib. 7. hiset enim sub gutture vulnus;

quem locum adi.

6. MORIENS ANIMAM ABSTVLIT HOSTI.] Moriens in-
Vide illud lib. 4. Exstinxit te, mēque foror. & adiice lo-
peto, gladiatoriū. In hunc locum: Petitiones propriæ dicimus impetus gladiato-
rum. & aduocat verba Tull. in Catilin. hac. Q[uod] yot
ego tuas petitiones ita coniectas, vt vitari nulla modo posse vi-
derentur, parua quadam declinatione, & vt aucti corpore
effugi? Omnia sunt gladiatorum, petitiones, vitatio-
nes, declinationes, effugia. Notum illud, Non te peto,
piscem peto. Græci ὄμηρος, & ὄμηρος, petere petitiones. Ita-
que vitatio & petatio directa opposita in hoc ludo. Cic.
de Oratore. Gladiatoriū videmus, nihil vitando facere
cavite, nec potendo vehementer. Preclarè: nam qui petet,
vehemens est; qui vitat, cautus. Vnde qua vehemen-
tia petat Nisu, nam nūi: vide quo cauto Volscentis
a suis feruerat. Ab eodem ludo Seneca de Consol.
ad Martiam cap. 9. Alium percussisti, nec peiisti. Eo-

7. TVM SVPER EXANIMEM, &c.] Aliqua allu-
sio ad illud Soph. Antig. κατέται, διερρόπει, iaceat eiudem so-
moris circa mortuum. Aut ad Euripid. in Med. vbi
Glauce, & eius pater, ιετοι ται νεροι πέλας, iacent mor-
ti simul. Musæus ita claudit opus Leandri, & He-
rūs.

Καὶ οὐδὲ Ηρόδης οὐδὲ θλιμένων ποτε ποτε,
Ἄλλαι τοι δὲ ἀποτελεῖται ποτε διέφερον:
Mortua est Hero, οὐδὲν cūm mortuo coniuge,
Si quis potius sint in ultimo exitio.

COMMENTARII

- Turnus in arma viros armis circumdatus ipse
Suscitat; æratásque acies in prælia cogit
Quisque suos, variisq; acuunt rumoribus iras.
465. b Quin ipsa arrestis (visu mirabile) in hastis
Præfigunt capita, & multo clamore sequuntur,
Euryali, & Nisi.
c Aeneadæ duri murorum in parte sinistra
Opposuere aciem (nam dextera cingitur amni)
470 Ingentesque tenent fossas, & turribus altis
Stant mœsti, simul ora virum præfixa videbant
Nota nimis miseris, atroque fluentia tabo.
d Interea pauidam volitans pennata per urbem
Nuncia fama ruit, matrisque allabitus aures
475 Euryali, ac subitus miseræ calor ossa reliquit.
Excusæ manibus radj, reuolutaque pensa,
Euolat infelix, & femineo vulturatu
Scissa comiam, amens muros, atque agmina cursu
Prima petit; non illa virum, non illa pericli,
480 Telorumque memor, cælum dein quiclibus implet.

ARGUMENTVM.

Die iam claro Rutuli se ad bellum comparant, præfigunt
letabundi hastis capita Nisi, atque Euryali, vident lacryma-
bundi Troiani, fama urbem complet, & matrem Euryli, cuius
dolentis note miserables.

EXPLICATIO:

Dscrivit aduentum diei ab circumstantiis
personarum, illustrantis lucis, illustrati orbis.
Personarum, Tithoni mariti, Aurora coniugis: lucis
illustrantis, nam nouum lumen, Sol infusus; orbis
illustrati, nam terra sparguntur lumine, res luce re-
teguntur, que nocte ipsa vnicolores. Omnia sunt
bina ex mira consecutione; Aurora, Tithonus: lu-
men, Sol: terra sparsæ, res rectæ. Quis putas, hanc
diligentiam haberet? Amplector & hic Notam Ser-
uij, morose describi diem, quippe visurum cædes, &
bella: Rerum Poëta. Iam ergo claro die Turnus suos
ad bellum excitat, in multis fuscis dormitabundos; du-
ces reliquæ suos cogunt ad Turni exemplum: omnia
rumore perfrepunt, iris saeuunt.

b Fuit & in hoc apparatu miserum spectaculum,
videlicet capita Nisi, atque Euryali hastis præfixa,
que milites sequebantur magno clamore letabun-
di, veluti insultabundi Troianis.

c Quid iam Troiani? Cùm videant hostem ad-
moueri ipsi suos opponunt à sinistra muri parte, nam
dexira tuta erat, cingente cam Tyberi. Ténent fissa,
id est, tenuerunt, defendunt; stant in turribus. Sed qui-
dem etiam fortis, certè mœsti dire caputum specta-
culo à quibus tabus fluidus, & ille aer.

d Fama statim urbem complet, ut volitans, ut pen-
nata, ideo non it, sed ruit. Necesse fuit, ut inter reli-
quæ, vna etiam mater Euryali rem acciperet. Ea fu-

Abitò tam dirò nuntio perculta, tota pulsa calore di-
riguit, atque ideo nefcienti quid tum faceret radj è
mambis excisæ sunt (non proiecti, est enim scientis
proiecere) reuoluta pensa anilia. Mox tamen eodem
impetu ad se reuersa, impatienter clamitans, comam-
que abscondens conuolat, petit prima agmina, præ-
doloris amentia nihil verita pudorem, ideo immemor
vivorum; nihil verita salutem, ideo immemor telorum
ac periculi. Itaque amens ratio est, cur pudorem, & fa-
luteum contempserit. Et præclarè immemor, quasi non
fuerit fortitudo ire ad tela: vir enim fortis periculum
agnoscit, & capessit; at imbellis audet, quia ignarus.
Cœpit deinde querelas suas iactare, potius (mira
æsthetæ) cœlum implere, quasi Deos incusans.

NOTÆ.

1. ET IAM PRIMA, &c.] Expressus clarissime
locus Calab.lib.4.vbi ad exortum lucis, tumultus Imitatio.
quoque belli exortus. Versus Graci sunt.

Αλλ' ὅτε δὲ πεφαλάδες μὴν οὐκ ἀνροτίων ἔχον ἄρπεται
Δέρυμα μέλαιον θεὸν φάσι, ἔγρεται δὲ μέλαι,
Διὰ τότε μέτρη γέρες λαζεῖσθαι Αργείων:
Περφύρεων τράπεσι φόνον, καὶ μῆτραί τοι λαζεῖσθαι:

At cum ad orium capita vertissent ursa
Rapidum Solis, iubar expectantes, & Aurora surgeret;
Tunc etiam se communiū prepotentum Arginorum exer-
citus,

Cedat Troianis, & funestam pernicem meditans.

2. SPARGBAT.] Ab Lucretio, qui libro se- Spargo, de
cundo.

Primū Aurora nouo cum spargit lumine terras.
Inde & 12. Aeneid.

Potesta vix sumnos spargebat lumine montes
Ora dies.—

Lucan. 3. Phars.

Vt matutinos spargens super aquora Phœbus
Fregit aquis radios.—

Boët.

IN IX. ÆNEIDOS.

Boët.lib.2.de Phœbo: lucem spargere cooperit.
3. TITHONI CROCEVM, &c.] Habetur hic ver-
sus 1. Georg. & 4. Aeneid. Imitationes seruauit in hunc
locum. Hom. 11. Iliad.

Ηός δὲ λεχίων παρ' ἀγανά τιθωνοῦ
Οὐρανὸν, οὐδὲ αἰθαλόν φόνος φέρει, οὐδὲ βρετοῖσι:
Aurora autem ex lectis ab splendido Tithono
Surrexit, ut immortalibus lucem ferret, atque mor-
tibus.

Furius Antias lib.1. Ann.

Interea Oceanis linguis Aurora cubile.
Lycophron etiam dixit de Aurora, Τιθωνὸν εὐνήτη
λατεῖα. Tithonum linguis in cubili.

Aurora in die occiden- quod in alio nemine; imitari non ausim. Sciant
te. omnes auroram adduci in describenda veniente lu-
ceille (quod miror) libr. 4. in veniente nocte. Versus sunt.

Ηός δὲ οὐρανὸν βαθὺς πόνος εἰλαζίανε,
Κυανός δὲ πάρα γάρ εἴσιν δαστοῖς ἐπερνε:
Aurora autem ad Occani alium gurgitem peruenerat,
Et nigrum dense tenebra inuferant terram.

Retego, de luce 5. IAM REBUS LVCE RETRACTIS.] Ita etiam
f. Aeneid. de Aurora, radiisque rexeret orbem. Et quia
omnia auroram adduci in describenda veniente lu-
ceille. Sic contra 6. Aeneid. rebus nox abfultis atra
colorum.

6. TURVIS IN ARMA, &c.] Locus Hom. 10.
Iliad.

Ἄρειδις δὲ ἐβλέπεται, οὐδὲ λάρνας διώξει
Ἄργειν, εἰ δὲ οὐρανὸς οὐδὲ νέφην πάσα καλίνει:
Timuit Agamemnon, atque armari iussit
Arginos, ipse autem indus lucidam as.

Dux exempli. Ita Turnus, armatus ipse, alios suscitat. Excellentissi-
mus dux apud Simocatt. cap. 1. lib. 3. ita in orat. ad
liti. milites. χειρογόνοις οὐδὲ μηνύμοντες οὐδὲ πρότεροι τοῦ τό-
πουλευον, οὐδὲ πάντας τὴν προσήμην μετέπειτα: In-
aque ego orator uester princeps pralium ciens, alacritate mea
omnium manus quasi mercede pœsta ad pignandum obligabo.
Orst. ad pædagogum suum apud Soph. in Elec.

Ηρακλεῖς, οὐδὲ τὸν τρόπον εἶναι:

Nos incitas atque ipse primū rem aggredieris.

7. ÆRATAS.] Respetum ad auctum Heroium, te-
stificante Paulin. in Laco. οὐδὲ τὸν Ηρακλεῖς οὐδὲ πάντας
χαλκοῦ πονάτα: Heroum eu omnia fuerunt area. Probat
ex Homerio descripte securim Pæstani, & sagittam
Merionæ; ex hasta Achillis, ex enfe Memnonis, qua
omnia ærca. Mox adiicit. οὐδὲ τὸν πάντας ηρακλεῖς τοντον:
Hac ita esse pro comperto habemus. Loquitur autem Pau-

Ferrum non fan. cum discriminé ad ferrum, quod negat in aucto
in aucto He- Heroium, vt insipienti que in eo precedunt, de oraculo quodam, notum fiet. Clarè etiam He-
sioid. in ἐπῳ.

Τοῖς δὲ ἐν χάλκει τελέχειαι, χάλκεοι δὲ πέντε.

Χαλκοῦ πρύξαντος μέλας δὲ τὸν εἰσιταί:

His inerant area quidem arma, & domus ærca.

Ere enim operabantur. neque dum erat ferrum nigrum.
Hoc ego Paulanæ, atque Hesioidi verissimum puto:
nec me mouet docti, qui cōrr̄ scripterunt; & alio, pessimè reddi Gracos per ferrum, cùm illi dicunt
χαλκον. Obices mihi officinam Vulcani, qua ante
bellum Troianum, in qua ferrum, dicente Virg.

Ferrum exercebam usq[ue] Cyclopes in antro.
Deinde ferri inuentionem, qua processit ea tempora:
nam Virg. 1. Georg. At Chalybes nudi ferrum. Ter-
tiid aliquot loca Poëtarum, qui ferri meminerunt in
illo aucto. Quartid, quod fortissimum, cap. 4. Genel.
dici de Tubalcain, fuisse mallectorem operum aeris,
& ferri. Expedio omnia vnicō verbo. Ferrum fuit,

a fateor, in ævo Heroium, & etiam ante illud: sed ra-
rum, neque satis, vt tu tibi hanc veniam assumas, vt
cùm in Gracis χαλκοι legi, positis ferum interpretari.
Vena ferri paulum postea apparuerunt; tēd raro
fuisse præcis, liquidum ex cerebrina mentione aeris,
ex paucissima ferri. Vnde & in loco Genel. as pra-
ponitur ferro: at enim, χαλκος χαλκος καὶ σιδηρος. Et
attende, artificem tam aeris, quam ferri, dici χαλκος
ab are, non ab ferro. Frequentius enim in ea aucto
metallum dedit nomen artifici. Ita etiam explico A-
ristotelem in Poëticis, vbi ait, χαλκος, τὸ τέλος τοῦ σιδηρού
ἐπαλλαγές, non aliter, ac τὸ παραπομένον τὸν οὐρανόν. Sen-
tentia est; ita artifices ferri, dici artifices, ut vinum nu-
stum aqua, dicitur vinum. Itaque, quemadmodum
vinum militum aqua, impliciter tamen dicitur vi-
num; ita artifex ferri, artarius. Vtrumque, vt explico,
a maiore parte materie: nam in vino mixto aqua,
major pars vini est; & in metallis frequentius as,
rarius ferum. Attendendi sunt Scriptores illi, qui lo-
quuntur presè de ævo Heroium: nam alij referendi
sunt ad ævum suum. Quamobrem frustra mihi Vir-
gilium adducas, qui millies ferri meminit etiam in
ævo Heroium; nam hic & alij locuti cum respectu
ad ævum suum. Paulanias autem & Hesioid. loquuntur
expresè de ævo Heroium. An ita hi duo amen-
tes essent, vt cùm viderent millies σιδηροι in Hom.
negarent tamen? certè putarunt Homerum capien-
dum de ævo, quo vixit Homerus ipse, non de ævo
Heroium. Quid faciat contra hæc, quæ scripsi, non
video. Nam quæ de officina Vulcani dicuntur, de
inuentione ferri, de Poëticis, de loco Geneleos, falsa
esse queunt raro tūc metallo, & parec effuso: Quid,
c quod locus Geneleos aliter potest expediri: Nam
mentio illa est ante diluvium, quo terræ obruta ni-
hil pristinæ memoriae retinuerunt: & nato deinde
orbis post Noë, as in vñi fuit, non ferum. Itaque
Hesioid, & Paul. capendi de ævo post Noë, vt nec-
cessario Ethnici omnes.

8. QVI SQVE SVOS.] Est hoc, quod Homerus
Iliad. 3. καὶ δοτε δὲ οὐρανὸν εἴας οὐρανὸν. Qui sique ducum
suis imperavit.

9. PRÆFIGVNT CAPITA.] Hoc genus contum- Capita pre-
lia hostilis frequentissimum fuit, siue Poëtas, siue figi contus.
Scriptores alios consulis; siue Gracos, siue Latinos; congre-
siuere barbaros, siue cultos homines. De Maxentio
Tyberi hausto ait author Paneg. Constantini, illius
caput tota vrbe latum sufficuum hastæ. Senec. Rhetor
Coutoueris. 17. de Tullij capite, appensum conto caput.
Trebonij caput sufficuum in pilo est apud Ciceronem in
Philipp. quo ludibrio illum affectit Dolabella. Tacit.
lib. 1. Hesiode capitulo Gallæ, & Pisonis, Otthoni
ne inuadente Imperium, præfixa conto capta gestabantur.
Apud Plut. caput Gracchi suffigunt διόπτρα. apud
Cedrenum caput Maniacis Tyranni διόπτρα. & caput
Nicephori in Εὐλ. Apud Iustinum lib. 24. caput
Ptolemai lancea sufficuum, apud Cland. Russini caput
pendet de cuspide sufficuum, quod etiam scribit Hierony-
mus in epist. ad Hesioidorum. Vide & Silium lib. 2.
in quo simile ludibrium. Omitto infinitos. Consi-
derant moribus suis militaris casus occurrebat (pre-
ter ludibrium, nam hoc imprimis qualitatem) fuisse Trophæi
hanc speciem quandam trophæi. Indicit Tacitus species.
lib. 1. Ann. vbi de clade Variana: Medio campi alben-
tia ossa, ut fugerant, ut restiterant, disticta, vel aggrata: ad-
iacebant fragminis telorum, equorumque artus, simul truncis
arborum antefixa ore. Vides in his specimen claram tro-
phæi. Ut ergo truncis arborum, sic hastis. Eodem
traho Nonnum lib. 27.

Δυναμικῶν ἡ καρπα κοπιασθε σύμπορα φύλα:

Hastum

COMMENTARII

Hosium capita adducit simbola victorie.
Apud Albert. Krant.lib.3. Hist. Vand. capite quarto
Ioannis Episcopi caput defictum *Barbari contumaciam*
victoriae, Deo suo Radigastu immolauerunt.

Imitatio.
circum illos Parthos? Quae species non aliena ab
hac Virgiliana. Demum si ad hanc historiam non
spectatum ex supercelio Critici alicuius, adduxisse si-
milem eadem nihil obsuit meo Commentario.

14. ORA VIRVM PRAEFIXA VIDEBAVNT. [T.] Locorum.
tum hunc locum adumbrat Stat. Thebaide decima, multudo.
vbi Amphion,

— *clausis ifse insulare Pelasgi*
Tendit, & at se suis sutorum ostendere vultus,
& qui erant in urbe;

— *ut exercitus enses enses, & cæde recenti*
Arma rubore notant, nouis afflit athera magnus
Clamor, & summo pendunt cupida agmina vallo.
Noferre quisque sius.

15. VOLITANS PENNATA PER VIREM, &c.] Famacum
Stat. 2. Theb. hec totis perfundit mania pennis. & 3. de
cadem, antenol. Amian. lib. 18. per aëris tractus su-
man precepit volitare. Horat. quoque Od. 2. lib. 2. pen-
nis dat fama. & Petron. voluer nos tertiaria permis
Fama volat. Sed de alia fama iam in 4. Notentur hæc
verba Seruji hæc: *Quidam volunt video hic famam pennata*
à Poeta inductam, que tumultum & res aduersis
*munit: ut illud tangere videretur, quod qui bellum mun-
tiaret pennatas literas diceretur adferre. Rem, quam Pennatæ*
hæc attingit Seru. explicant versus Iuuenali, Satyra terz. quz.
quarta,
— *Surgitur, & misso proceres exire iubentur*
Circilio quos Alb. in dux magnum in arcem
Tricarinat atrovires, & festinare coactos,
Tanquam de Cattis aliquid tornisque Sicambri
Dilatans, tanquam diversis paribus orbis
Ancia precipiti venissit epistola penna.

Huc pertinente verba veteris in Persum glossogra. Veredaij.
phi: veredari dicuntur à vehendo, quia festinamerit in equis
currunt, nec descendunt de equis, antequam responsa
sua liberent: habent pennas in capite, unde intelligunt
festinatio itineris. Quæ verba præceunt, vt intelligam in literis, quarum meminit Seruji, appin-
gi solitas pennas, cum res celeriter effet indicanda.
Itaque & literæ pennatæ erant, & nuntius pennatus in capite instar Mercurij. Nonnihi pertinet
ad rem eandem verba Plini. capite trigesimo septimo
libri decimi, loquentis de columba: *Internuntia in Columba*
magnis rebus fuere, epistulas annexas earum pedibus
objiciebat Mutinensi in castra Consul D. Bruto mit-
tente.

16. FAMA R. VIT.] Explico instar flumi-
nis, est enim *ruo* verbum aquarum, applaudente hoc
dati fama. Simocatta loco lib. 2. Hist. cap. 17. καὶ πολὺς τῇ πόλει
ἐπεκάμψει πρύτανος. vbi famæ inuidenti vrbem dat
inundationem, quasi ferretur fluctuabunda; ait enim,
τερπούση. Inde statim pari consecutione, *marisque*
allabunt aures Euryli. hic enim allaptes aquarum est.
Vt Noster, *nuntia fama*; ita & Val. 1. Arg. & Stat. 6.
Theb. initio.

17. EXCVSSI MANIBVS RADII.] Est & hic
affactus in Claudiano 3. Rapt. loquente de Proser-
pina,
— *Attritusque manu radios, proiectaque pensa,*
Cunctaque virginis sparsa oblectamina ludo.
Et prius dixerat,
— *Augea intercepta agnoscis pectinis aries.*

Latinus ab Homero, qui pares affectus dat Andro-
machæ, postquam illa cognovit imperfectum He-
ctorum.
— *Tuis d' ἐλελίχθυ γῆς. χειρά δ' οἱ ἔντεον κεφαλή:*
Huius concussa sunt membra humi autē ei excidit radius.
Et postea pleniora Musa, non radios solū & pensa,
sed alia.

IN IX. ÆNEIDOS.

A *Τῷλε δ' ἀπὸ πρᾶτος χειρέσθουσα στρατεύεται, καὶ μετέκει, κεντρόφαστη, ἵδε πλευτεῖον οὐρανοῦ εἰσεινειν, Κρόσειον δ' ὅπε οἱ δάκε χρυσὴ Ἀργοσίτην:*
Longè autem a capite fudit ligamina artificiaja, Reticulum, vittamque, & implexum redimiculum, Velinique, quod ei dedit aures Venus.

Habent & cum his cognitione illa Homerica, etiā
de re alia 12. Odyl. 18. καὶ πολὺς ἔστιν ἑρακλεός. & 16. καὶ
χειρός τε ἐγένεται. Remigia excederunt ē manib⁹, & vi-
sa. Inuenio & Apoll. 3. Arg.

— *δρυαὶ δὲ φρεσταῖς εὐθύνεται, εὐθύνεται*
Νίκαια, καὶ πλωστρα, αρραβία, πλεύση πλεύση
Εἴ παντος —

— *famulæ, in confectu abiicientes.*
Telas, & fusos conferunt foras cuncta
Proruerunt.

Terent. Heaut. act. 2. scena 3.

— *mulier telam deserit*
Continuo & lacrymis opplet utram os sibi.

Hecuba etiam Iliad. 22. vt vidit trahī filium ab Achille
illigatum currui, δῶλος λαπεῖον ἔρι φε κακύποτελον
τούτο: abiecit prouol velamen mollicantem. Et verbum
quidem exūto signatissimum ad dolorem repentina-
num, vt ex adductis liquidum, & ex Stat. qui 5. The-
baid. in summō dolore acicula, aduetusque horrida
mosto Excuti ore cibos. Et in magno dolore Argonau-
tarum apud Val. lib. 1. incipiente tempestate, Excuti
manibus remi.

22. AMENS.] Verè Alexis:
— *τὸν μεγάλον αἱ μεγάλες θύεται*
— *Πιλος ex capite radicibus cuelentes.*
Eurip. Orest. de lugente Helena, ἀτρεγέτε τρίχας. &
de Agamemnon in magno dolore Iliad. 10.

Πολλὰς δὲ κυραλλίς φροντιστέμενος ἔλατο χαίτα.
Cybele apud Claud. 3. Rapt. fractus cum crine anguit
irritus. Virtus dolens in tumulo Aiacis inducitur ab
Aristotele in Pepl. περιφερία πλοκαίς, vt etiam ab
Ausonio, incompatis lacerata comes. Addes hæc exēni-
plula infinitis, quia alij inuenientur.

23. NON ILLA VIRVM, &c.] Sic apud Hom. An-
dromacha ἀπὸ ποντίου οὐλῶν, videlicet auditæ nuntio
mortis Hectoræ. Sic apud Basil. Seleuciens. Try-
phana, οὐα τοῖς σπαρτιέσ τοῖς αἴγαιοις, ὁδοφορούσι προπόλει τοῖς ιπποπόλει: *Iusti vni cum milibus reploris lamen-*
sis & flebis forum.

24. COELVM DEIN QVESTIBVS IMPLET.] Vc. Doloris vis.
rissimè scriptis Eutip. in Supp.
Tò δὲ Σαρόντων τέλευτα
Ἐπίτονον ή καὶ προτείνεται
Εἰς πόρος τερπετούσι ταῦτα.
Nam propter mortuos filios
Vehemens quidam in mulieribus
Ad luctus infusus est affectus.

485 Hunc ego te Euryale aspicio? tunc illa senectæ
Sera meæ requies? potuisti linquere solam
Crudelis? nec te sub tanta pericula missum
Affari extrellum miseræ data copia matri?
b Heu, terra ignota, canibus data præda Latinis,
Alitibusque iaces: nec te tua funera mater
Produxi, preséive oculos, aut vulnera laui,
Veste tegens, tibi quam noctes festina diésque
Vrgebam: & tela curas solabar aniles.

490 c Quò sequar? aut quæ nunc artus, auulsaq; membra,
Et funus lacerum tellus habet? hoc mihi de te
Nate refers? hoc sum terraque marique secuta?
d Figite me, si qua est pietas, in me omnia tela
Coniicite ô Rutuli, me primam absumite ferro
Aut tu Magne Pater Diuūm miserere, tuóque
Inuisum hoc detrude caput sub Tartara telo,
Quando aliter nequeo crudelēm abrumperc vitam.

Corda in Ænid. tom. 2.

*Heu, heu, vitam flamma coelestis per meum caput
Est, quod enim deinde lucrum in vita?
Et Adraffus in Supplicib.
Πυρός ἡ φλεγμός ὁ Διὸς ἐν κάρη τοῖς:
Ignisque flammatus Iouis in caput incidat.
Thyestes etiam apud Sen.
— invideo flammeam telo faciem
Per pectus hoc transmitem.—
Affinia etiam duo alia loca Virg. Nam lib. 4.
Vel Pater omnipotens adiugat me fulmine ad umbras.
Et lib. 5.
Vel tu, quod superest, infesto fulmine morti,
Si meror, dermitate, sudore hinc obire dextra.
Atque adeò quod in 4. & 5. fulmine, hic telo. Sic &
Graci passim. Nam Herodot. βέλος οὐκ οὔτε θύεται. &
Soph. βέλος καὶ παύει : telum fulminis. Noster, tuta Ty-*

^a Hoc fletu concussi animi, incertusque per omnes
It gemitus: torpent infraetæ ad prælia vires.
500 Illam incendentem luctus Idæus, & Actor
Ilionici monitu, & multum lacrymantis lili
Corripiunt, interque manus sub testa reponunt.
^b At tuba terribilem sonitum procul ære canoro
Increpuit: sequitur clamor, cœlumque remugit.
505 Accelerant acta pariter testudine Volsci,
Et fossas implere parant, ac vellere vallum.
Quærunt pars aditus, & scalis ascendere muros,
Qua rara est acies, interlucetque corona
Non tam spissa viris. ^c telorum effundere contrâ
510 Omne genus Teucri; ac duris detrudere contis,
Assueti longo muros defendere bello.
Saxa quoque infesto voluebant pondere, si qua
Possent testam aciem perrumpere: cum tamen omnes
Ferre libet subter densa testudine casus.
515 Nec iam sufficient: nam qua globus imminet ingens,
Immanem Teucri molem voluuntque, ruuntque,
Quæ stravit Rutulos late: armorumque resolut
Tegmina: nec curant cæco contendere Marte
Amplius audaces Rutuli, sed pellere vallo
520 Missilibus certant.

A R G V M E N T U M.

*Motus animorum in Troianis ad fletum matris; tu-
ba sonitus ad bellum, testudo hostium, oppugnatio urbis
& defensio.*

E X P L I C A T I O.

^a Ad fletum feminæ commouentur Troiani, ferturque domum duorum iussi, Ascanij, & Ilionei, duorum ministerio, Idæi, & Actoris. Eluet in his minimis diligentia. Poëtae; duo iubent, duo exequuntur iussa. Vulgaris Poëta non putaret hoc curandum. Duo etiam nota. Primum est, commoueri milites ad questus feminæ ex decoro; nam hic sexus, ut imbecillis, à duris etiam elicit misericordiam. Alterum, illam inde amotam ex militari doctrina, ne militibus languorem induceret.

^b Aptæ peripheria ad commouendos animos. Ecce à fletibus ad tubam, ab ciulatu ad terribilem sonitum, à gemitibus feminæ ad bellicum clamorem & mugitum cœli. Expende verbum *increpuit*; quasi tuba ipsa torpore Troianorum increpitaret, qui tamdiu cesserant attenti fletibus. Sed & de verbi toto Iouianus in Actio: *An non audientibus nobis capillus ipse surigitur, animisque constitutus, & penè horreficit?*

^c En

Bellum enim latos vult milites, nihil ergo mirum si frangerentur torpore in tanta animorum molestia. Quo vero ardentius femina, eo magis accendebarunt ad luctus. In hoc reliquo rurum dolore apparent vnius tantum Ascanij lacryma, quippe pueri. Tandem femina inde rapitur, re-

En primus aditus ad oppugnationem urbis. Ratio oppugnandi duplex. Alij facta testudine volunt accedere ad mœnia, & vt ingressus ad urbem sit, parant fossas implere, vallum vellere. En prima ratio. Altera est aliorum, qui muris scalas admouent, ut ita aditum inueniant, præsertim qua rari, & minus densi propugnatores.

Ab Troianis duplex quoque defensio, nam tela omnia aduocant contra affidentes in murum, contis detrudunt, docti iam hoc facere longissimo bello, quo pressi à Græcis. En prima defensio. Altera est illorum, qui voluebant laxa ad perrumpendam testudinem; nam haec est *acta acies*. Hostes tamen obstinato sunt animo ad laxa omnia, donec Troiani minanem quandam molem, instar ruinæ, deuoluerunt in miserios. Ita magna pars illorum strata est, & resoluta testudo. Igitur cum nihil proficerent ea re, oppugnandi ratio commutata est, ac cæptum gerimissilibus, vt ita è vallo proturbarent Troianos. Nota *ad audaces*, quali iam fortiores, ut qui aperto Marte rem gerebant, non in tenebris testudinis.

A *Marmoreo refurbit tuba, mox fluitque reponunt.*
Vide & que dixi lib. 8. ad illud de Euandro, *scandalum in tacta forebant.*

7. AT TUBA TERRIBILEM SONITVM, &c.] Quid tu conferas cum his diobus verbibus, in quibus tuba cum sonitu terribili, as canorum cum crepitu, humana omnia cum clamore, cœlum umum cum mugitu, immo & renigatu, ex replicati sonitu, & sepius iterato? Vide quid postea addat trito illi, *bellum canere*. Soleo dicere, auctores reliquos incide, vnos Poëtas saltare. Sicut enim in celum virtutem hominum artis addit miraculos saltus, & iniustitas choreas ita humili *βασιλεῖς* auctorum Poëtae adiungit *τριπλασία*, & vnu supra omnes Virgilius effundit *μάγεια*, ad cuius dictum Sil. lib. 5.

Incepit fons sonitus claviga signum,
Et tuba terribilis fregit stiravis annas.

Qui verò non Poëta in hac re exultarunt, certè cum furore ad Poëtas, & tanquam transfige relictis castis. In his est Ammianus, qui sepulchrum *τριπλασίας*.

8. TUBA.] Cùm Romani buccina, cornibus, litu, signum darent, vt & ex omnibus, & ex uno Virg. fatis perspicuum, qui in 11. buccinam, in 8. cornua, in 6. litu, inducit; tamen tuba portillæ tuba portum ad hanc rem instrumentum. Inde Nonn. lib. statu in 23. *τριπλασίας* *τριπλασίας*, *tuba belli pronuntiatur*. Simocatta cap. 4. lib. 1. *τριπλασίας* *τριπλασίας*, *τριπλασίας*; amic. in bello tuba corripiens. & cap. 3. lib. 2. tubarum sonitum vocat *τριπλασίας* *τριπλασίας*, exhortatorum cursum, cùm ait, *τριπλασίας* *τριπλασίας*, atque etiam *τριπλασίας*, *τριπλασίας*, & *τριπλασίας*. Ita & in 12. *infantes Latinos*; nam Seruum ibi non audio. Quintilianus verbum *frango* de animo dixit Declam. 1. pro Cæco: *Temeritas omnis animorum calamitate corporum frangitur.*

C

3. ILLAM INCENDENTEM LVCTVS, &c.] In re simili, & feminæ comploratione Stat. lib. 10. Theb.

*Infantes vi-
res.* Diceret *infelix etiam mons, & cuncta reperiret
Quæstibus, abducunt comites, sumuleq; perosum
Solenites, thalantique tenent, &c.*

4. INCENDENTEM LVCTVS.] Vix est illus hu-

manus astutus qui non per flamas, aut ignes ex-
primatur & augeatur. Seruiunt ira, dolori, spei, in-

Duidæ, amoris, & quibus non? Firmo ea quinque bre-

Dolorem, uerba *στρωματικά*: *lacrymas incendere*. Idem in Odys. *έπειρης* *δέ* *πειρης*, & Calab. *γέρης δέ* *πειρης*. vbi gemitus & luctus cum

Spem, verbo *στρωματικά*, id est, *incendere*, ardore. De spe Soph. in

Elect. vbi, *θάλπη της θεού των πονηρών*; *quo tanto igne incalpsisti?* pro, *qua tanta pte?* Dc inuidia Sidon epist. 11. lib. 1. *Cui Satyricus ille morsum demis igniti atuidis im-*

E *preferas*. De amore, quis ignorat? Ut vero ignis vires suas dat animo, ita viscillis (quod scitur dignum) animus igni. Inde Simocatta cap. 11. lib. 1. *πονηρή*, id est, *igni*, dat *θυμόν*, id est, *animum*. Et Sidon. epist. 2. lib. 2. *arcuatis camino sepe ignis animatus*. Ergo egregie vtrunque, videlicet, *animus ignitus, ignis animatus*.

5. CORRIPIVNT.] Ab Hom. qui in pari affectu,

Διερπειρα θερπειρα χειροτερα πραξιπειρα:
Lacrymas calidas findentes subduxerunt à curibus.

6. S V B T E C T A R E P O N V N T.] De Didone

lib. 4. — *suscipiunt famulae, colliguntque membra*

Tuba sonitus formidandus.

Lege. *At tuba, &c.* Notat Virgines, respexitque Ennium Taras. ad Archilochi *τριπλασίας*, & Aristophanis *τριπλασίας*. Dicit hoc, nam taras. Ennium videntur imitari voces istas *τενέλαι*, & *θερπελαι*. Vt que signat toni Tenella, vox

Lexicis malè, *τριπλασίας*. Sed mitto Ennium. Vis sci-
re, quā terribilis interdum tubarum strepitus? Scri-
bit Appian. In Hispan. loquens de bello Numanti-
no, harum sonitum formidabilem extitisse ambitu

stadiorum quinquaginta in orbem.

10. ÄRE CANORO.] Quia as precipua materia.

Inde buccinatores etiam & cornicines diuti cōmu-

nivocabulo *canentes*. In voce *canoro* alludit Poëta ad *Æneatores*.

μέλος Græcorum, quod datum tubæ vidisti in Si-

mocatta, & *Ælianio*. Ammianus sape de re simili oc-

centum dicit. Inde & *canere bellum* in omnibus.

11. INCREPIT.] Ita ante Virg. locuti alij. Nam *Incepit*, de

Ennium in Thyestes apud Nonium,

13. OPPORTUNA.] Hanc opportunitatem A *saxi, ἐγένετον ταπειμορφώτες πάσι τοῖς φύσεις τοῖς στρατηγοῖς.* In propinqua teda, & Lampas a facies manibus ingerunt, in remota tela ignita arcubus miti-dens quae sunt. Sed quae hac lampas Virgiliana? Huic loco lucem dat Antonius Gallonius in lib. de Crucifixibus Martyrum cap. 6. explicans, quid propriè sit lampas ardens, illamque discriminans à tædis, facibus, funilibus. Finge vas, cui os latum, apertum, rotundum: cui longitudine sit palmi vnius, plus minusve; quod desinat in arctiorem, semper tamen rotundam formam, eo planè modo, quo Hispani cornu[m] embudos, nisi quod non fracta forma, sed tota perpetua continua. Hoc vas erat vel terreum, ut indicant nouuilla crux ex ruinis viris Romæ; vel ferreum, ut ostendit locus hic Columella lib. 11. cap. 18. *καὶ δεμερα sunt ferreis lampadibus ardentes calcines.* Procedo. Vas hoc lepton erat ab ea parte, qua arctum, hastulis quib[us]dam quadratis, ac limul colligatis. Haec hastulae ad vsum erant, ut nimis lampas gestaretur sine monumento. Porro lampas ipsa replebatur igne emitente flamman ea parte, qua os latum. Hac Martyres torquabantur, hanc Turnus coniicit, quæ affigitur, adhaeretque, quia pix in ea, & alia agglutinaria. Sed nihil iustius formam extineret, quam visa pictura. Ea est talis.

Opus vi.

14. EVERTERE OPVM VI.] Ennianum hoc 6. Ann.

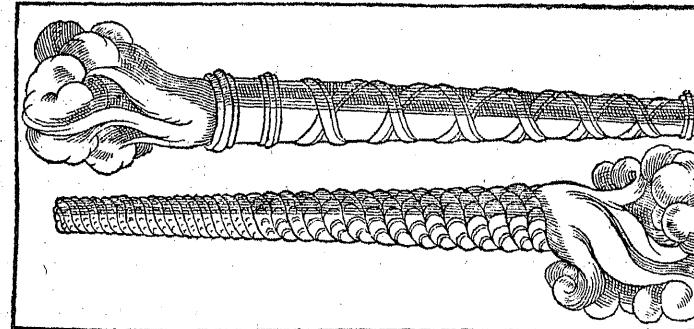
Romani scolis summa nituntur opum vi.

Saxa è tor-
menus.Fenestrae
turrum.

15. DEFENDERE SAXIS.] An manu tactatis? Fortasse. Sed tamen fatius est, ut intelligas instrumenta disposita, è quibus saxa torquerentur aduersus hostes; quorum instrumentorum usus est in bello Iudeorum apud Iosephum lib. 7. cap. 4. *τόπος πολεων καὶ λαβέσθαι μυχαράς θέσιν:* ante sacras portas saxonum dispositure tormenta.

16. FENESTRAS.] Has etiam in sua turri Iulius adhibet: *Fenestræque, quibus in locis vixim est, ad tormenta micenda in fruendo reliquerunt.* Ab his fenestris non multum abeunt: *τὸν τοῦ αὐλαῖον, οὐκ αντροῦν* apud Iosephum lib. 12. Antiq. cap. 5. quæ Hyrcanus in castris suis fecit

17. ARDENTEM CONIECIT LAMPADA TUR-
NVS.] Hæc ratio gerendi belli crebra in bellis ad euentu[m] hostium munimenta & machinas. Sallust, in Iugurth. *Picem sulphure, & tada mithram ardente mittere.* Plutar. in vita Dionis. *καὶ μόνον τὸν καρπόν*

Inde etiam luce[m] accipit Silius scribens lib. I.

*Ante omnes duotor patriis insignis in armis,
Nunc picea iactat fumantem lampada flamma.*Malleolus
incendiari-
rius.Quali in-
cendiarij.Fuga malo-
rum.Pectis, de
igne.

C incendium comparat cum corpore peste abrepto, & putredini obnoxio. *καὶ δέ την τοποθήτην σώματος.* Quod verò h[ic] extra postem, idem scriptor cap. 6. eiusdem lib. *ἔπει τὸν κυνόντα,* loquens de incendio excitato, à quo fugiebant Romani. & cap. II. *δραχωφύλακες* dicitur, qui recedebant a igne.

20. CARET.] Eleganter usurpat hoc verbum extra significatum vulgi. Nam, cùm caro propriè sit, *καρος, εξα-
πτικόν εἶναι, αὐτὸν τολλεῖν εἴσεον.* Hector specie prestantissime, priuatum esse re, aut quam aliquando habuisti, aut vnum vulgi quam habere desideras, in neutro horum h[ic] sumitur. Pari ratione Hom. verbū *δένουμεν.* lib. 17. Iliad. vbi Glaucus reprehendēs Hectorem, ita ait: *Εἰποπεῖ οὐδὲ τοιούτοις μάχην, ἀλλὰ τολλεῖν εἴσεον.* Hector specie prestantissime, pugna diu caruisti; id est, fugax es Hector, & φύξας, ut statim sequitur, pugnam deseris. Itaque verbū *δένουμεν* hoc loco est extra significatum vulgi Gracorum.

18. M ALORVM VELLE FVGAM.] Laudatur haec locutio à Serlio, ut honestissima. Fortasse, quia in hac fuga nihil indignum fecerit Troiani, cùm tamen fuga ex se turpis sit, ac parum honesta, plenâque ignominia.

19. PESTE.] Id est, incendio, ut in 5. toto de-scendit corpore pectis, id est, flamma. Est enim pectis generalis vox, signatque quicquid pessimum, & perdit, non solùm aquam, sed generalius ὁλόσporum. Affinis huic rei Iosephus cap. 5. lib. 7. Bell. Iud. vbi

^a Semineces ad terram, immani mole secuta,
Confixique suis telis, & pectora duro
Transfossi ligno veniunt. Vix vnuus Helenor,

545 Et Lycus elapsi. ^b quorum primævus Helenor Mæonio Regi quem serua Lycimnia furtim Sustulerat, veritisque ad Troiam miserat armis:

^c Ense leuis nudo, parmâque inglorius alba.^d Isque, vbi se Turni media inter millia vidit,

Hinc acies, atque hinc acies astare Latinas:

Vt fera, quæ densa venantium septa corona,

Contra tela furit, fæsque haud nescia morti

Iniicit, & saltu supra venabula fertur:

Haud aliter iuuenis medios moriturus in hostes

Irruit; &, qua tela videt densissima, tendit.

^e At pedibus longè melior Lycus, inter & hostes,

Inter & arma fuga muros tenet, altâque certat

Prendere recta manu, sociumque attingere dextras.

Quem Turnus pariter cusu teloque secutus

Increpat his viator. Nostrâne euadere demens

Sperasti te posse manus? simul arripit ipsum

Pendentem, & magna muri cum parte retiellit.

^f Qualis vbi aut lepori, aut candenti corpore cycnum

Sustulit alta petens pedibus Iouis armiger vncis:

Quæsitum aut matri multis balatibus agnum

Martius à stabulis rapuit lupus. vnde clamor

Tollitur; inuadunt, & fossas aggere compleunt.

A famis. Sed prius de Helenore. Hic, vbi se videt inter infinita hostium agmina, & aduersum se totum prætentas cuspides, statuit vitam præclarè diuindere. Itaque, quæ densi hostes, illuc ruere, imò irruere; nam cum illorum clade: quæ densa tela, illuc tendere; vt nobilis fera, quæ conspeta vndeque venatorum turba, furit contra tela, insilit contra venabula, mortis sua scientissima. Nulli enim acris pugnant, quæ qui se mori certò sciunt.

^e Pergit narratio ad infamem Lycum, qui melior Helenore, pedibus scilicet, non virtute. Itaque statim fugam capessit, elapsus inter arma, & hostes, ad murumque accedit, si possit fastigium prendere, sociorum dextras attingere; id optat, id certat. Sed fortuna non adiuit imbelli homini: nam Turnus secutus illum & cursu & telo, voce primùm increpat, quod dementer sperasset posse, eo cuadre hostium manus inter tot hostes. Nam quid dementius hac spe? deinde ipsum manu arripit pendentem è muro, & ita aspirantem ad salutem, arque inde illum reuelli vnde cum muris parte, adeò uterque fortiter arripiuit, Lycus murum ad salutem, Turnus Lycum ad exitum.

^f Sequitur comparatio, vnde in Helenore ad gloriam, ita in Lyco ad infamiam. Nam comparatur lepori, cygnu, agnu, feris imbellibus; Turnus aquila, & lupo. Ut ergo aquila leporem, aut cycnum, vt lupus agnum: ita Turnus abipecti miserum Lycum. Ad quod spectaculum clamor tollitur tot milium spectantium. Quin iam audacie res facti inuadunt omnes agminatim, & fossas compleunt aggesta terra, vt expeditior sit aditus ad muros.

Note.

1. SEMINECES.] Quid alibi, semianimes.

A suis conseruatis siuio etiam excutitur 2. Aeneid. parens Hypansque Dymusque Confici à sociis. Quid enim miserius, quam configi suis telis, & à suis locis?

3. PRIMAEVVS.] Satis indicat, hos duos fuisse fratres, & maiorem suo Helenorem, ut habitum antelegitimas nuptias, ut solet sape fieri.

4. MÆONIO REGIS, &c.] Componit locum hunc Scal. cum altero Homeric & vt soler, Latino victoriam dat. Omitto, & adduco, quem confert Macrob. è lib. 6. Iliad. vt qui sit pars splendoris, vt ille ait.

Bucalios ἔννιον οὐδὲ δύσαντες λαρυγόνεσσι,
μητέρας γανεῖ, οὐδὲ τοῦτο εἰ γένος μάτηρ:

Bucalios autem erat filius clari Laomedonis,

Maximus natus, sicut autem ipsum pepererat mater.

5. SERVALY CVMNIA.] Eurip. in Androm. Φέλη λέχος: lectus seruili. Ceterum, videor mentem Poëta animaduertisse. Hominem non legitimato coro natum Helenorem predicit fortissimum, & gloriosè pugnantem pro vita, pro patria, pro honore, antefertque Lyco legitimo filio, sed imbelli & ignominioso. Vult ergo Poëta (vt est eminentissimus) indicare, sapientem non tam natales attendendos, quam cuiusque facta. Dant ista veram gloriam, non vetustus sanguis; & cuique sua dextera, vera est mater. Conetur nothus, vt facies sit notus, ac tum eius gloriam pluris duco, quam illius, qui totus luxuria torpet, dedecoris macula generi suo aspergunt. Obnubil hic genus suum, cum ille excite. Adducit vnum familiae sua tenebras in splendorem, alter splendorem in tenebras. Hoc indicare Hom. voluit Odys. 4. vbi loquens de Menelaos,

Οὐδὲ τηλέστε γένετο κρατερὸς Μεγαπενίθε
Εν δάκει:
Qui in senectute natus erat fortis Megapenithes

E serua. —
Vbi, qui ἐκ δάκει, tamen κρατερός. De quopiam magno Græcorum ducet Apollon. 1. Ag. αλαί εἴθε
γονή τέκε: sed ipsum serua peperi. Idipsum clariss Odys. 14. vbi Ulysses mentitus natales suos, se facit filium Castoris Cretensem Principis, & serua. Itaque, cum premiserit, filios Castori fuisse plurimos ex legitimo matrimonio, de se ait, ἐμὲ δι' ὧντι τέκε ράτη: me autem empia peperit mater, id est, serua. Postea autem hic, qui ex serua natus, ita de se;

Ηγερδίου δὲ γυναικας πολυκάρον θραύσαν
Εἶναι εὖς αρπεῖ: ἐτεὶ δὲ δισφέλειον
Οὐδὲ φυγοπόλεμον.

Duxi autem uxorem locupletissimum hominum
Gratiā mea viriūtis, quoniam non obscurus eram,
Neque pugna desiror.

Virtus dicitur Quo omnino videtur Hom. indicate, veram claritudinem positam in virtute. Firmat hanc mentem Eurip. ore Pelei in Androm.

— πολλάκις δὲ τε
Επειδεῖσθαι γὰρ ἀνθεῖστος αποπειρᾶσθαι
Νόσοι τε πολλαὶ γνωστοὶ εἰσερχονται:

— sepe numerō cerē
Exilis pingue terram vicit satia,
Et nothi multis legitimis meliores sunt.

Heroes cur filij montium. Inde magni illi Heroes se natos è fluminibus, è

A montibus, è littoribus (scaret totus Homerūs huius vanitatis plenus, inquit tota Græcia) prædicabant; nam in his locis olim lupanaria, quod alibi à me indicatum. Volebant scilicet factis notiores esse, quam genere. Magni etiam Principes pleni hoc ludibrio, ut Augustus, qui Phœbi filius dici volebat; & Alexander, non Philippi. Ad hoc idem pertinet, quod Plutar. scribit initio vita Demosthenis, nihil pertinere ad veram nobilitatem, obscuritatem patriæ, aut deformitatem matris, cum attendendi sint cuiusque mores.

6. FVRITI.] Hom. λάθρα, & λάθρη de sumi- Furtitius li concubitu. Noster alibi, dulcis fura. Soph. forma concubitu, alia in Elec. ιύνις ταντολεπτεῖς, furtivos concubitus. Et alia adhuc Hom. 14. Iliad. vbi de loue, & Junone, σίλης λύθοτε τοντος, scilicet, λύθοτον, committi sim clam parentibus. Itaque λυθάνω, id est, lateo, ad rem candem. Eurip. in Ione ita, κρυπτόμενος λέχος, occultus lectus, pro furtivo. & in Helen. δέρον έννοιο, dolosum concubitum & in Elec. ιύποις ιύνις, & πρωτεῖον ιύνις. & in Danae. καρυπεμπόνος δόλος. & ιύνις συνελθεῖς λάθρα, clam cubili congregandi. Non abit vnum δολοίρον, dolosa, apud cundem in Aulide. & in Troadiis. λύθον οὐτονοματέναι, λέχοrum tenebrosa muptias. Bellulæ Iuuen. Sat. 3. quocunque in fornicē nati. Huc trahit Pausaniam, qui lib. 2. & sepe aliis meminit Veneris Melanidis, ut Hesych. Venet. Venus Morris amoris, ab his tenebris, & amoris furtis. Tametsi Ianius Pausaniam, & Hesychium libentius retulerim non tam ad fura vetita amoris, quam ad omnia coniugia. Nam omne amoris opus tenebras amat. Pind. Od. 9. Pyth.

— κρυπτα
Κλαύδες ἐντὶς σοτάς
Πειθός ιερᾶς φιλοθέτων
Φοῖς. καὶ ἐντεθοῖς
Τῆς κανθρώποις ίμως
Αἰνεῖντος ἀμφαδὸν ἀ-
Δεῖας τυχεῖν τὸ φρεστὸν έννοιας.

— Occulta

Sum claves dolte
Persuasionis sacrorum amorum,
O Phœbe. & Di,
Atque homines pariter
Pudore afficiuntur, si se palam
Dulcem in torum denti.

D Inde Iuno Homeric 14. Iliad. Iouem reprehendit, quod vellet secum coniungi, vbi τὸ φροντιζόντος αναργε, omnia essent parentia. Ideo Iuppiter circumfundit toti loco nebulam. Venus apud Eurip. in Hippol. dicitur νοτρὶ θεύμασθε, admiranda Dea in nocte, propter coniugia.

7. SVSTYLERAT.] Vide sup. in hoc lib. ad il- Tollere, sublatum erudit. Sed hinc signarius, quam illuc, liberos. Nam, cum tamen sublatum, & agnitus ut verus filius. Tale illud Terentianum Andr.

Quicquid peperisse, dixeremus tollere.
Non enim coniuncti legitimo matrimonio, sed fur-

tim, & tamen volunt prolem agnoscere.

8. VETITIS.] Clara allusio ad morem Rom. Seruos militum, quo vetitum seruos militare, nisi in summa tate velut inopia. Liuus lib. 22. Aliam formam noni delectus inopia liberorum capitum ac necessitas dedit. Otto milia inueniunt validorum ex seruiss, prius sejstantes singulos, velutine militare, empta publicè armauerunt. Et lib. 23. Preter duas urbanas legiones, qua principio anni à Consilibus conscripta fuerant, & seruorum delectum, cohortemque ex agro Piceno, & Gallico collectas, ad ultimum propè de sperata Reip. auxilium. Florus lib. 2. cap. 6. Arma non erant,

erunt, detracta sunt templis: debeat innuentus, in sacra- A rum, præclarè dicitur à Poëta albus, ex imitacione Græcorum. Nam Polyb. lib. 3. Annibalem ait εὐτριπέντε μετρι τελετητερινόν οὔρανον: pernotasse in mudi peira. Ad verbum est, in alba peira: ait enim εὐτριπέντε μετρι τελετητερινόν οὔρανον: pernotasse in mudi peira. Atque adeò, quos Curtius lib. 3. vocat mudi colles, Polyb. albos dicit. Sed in re eadem exemplum est in Hom. qui 22. Iliad. Deiphobum vocat εὐτριπέντε μετρι τελετητερινόν οὔρανον. Alludit quippe ad verba haec: Αἱ (nempe accusator) νεσίον εἷναι εξ eo numero seruum indicatum. Non arbitror, non audiui: sed in eo, etiam accidit, culpam Regis nullam fuisse arbitraver. Potuit hic mos à Græciis duci, apud quos ante Miltiadem in Marathonia pugna, seruos non militasse, clarè colligunt ex Paulan. lib. 7. Cuius Miltiadæ exemplum sequutus Dæsus Achæorum dux, qui seruos ad pugnam contraxit, sed prius tamēν εὐτριπέντε μετρι τελετητερινόν οὔρανον: ut pectorum, quod necessariò capiendum de fulgore. Redeo. Ad albam parvam pertinet ex mente aliquorum Persicis can-didius vmbro, qui tamen vere connivunt; nam Persicis vmbro ad vestes pertinet, ex loco Tertull. lib. de veste. Pallio. Alba parva pictum oppone ex Virg. lib. 7. & pidi scura Labici & Propri. qui Eleg. 11. lib. 4. Pieta nec induit fulgebit parva pyropo.

Graci vocant σελημάτα, quod monuit Veget. cap. 18. lib. 2. De clypeis, qui nomen ab hac pictura accepere, lege Plin. cap. 3. lib. 35. Albos clypeos Græci positis nominare αἰρηματα, sine signo. Nam Εὐθύλυς septem ad Theb. loquens de seuto, ημας δὲ ιύνιον: non eru signum. Sed & Eurip. clard αἰρηματα έντα dixit. Phileus Legat. ad Caium, ita, εὐθύλας οὐ μορόν έρατας, clypeos nullam habentes imaginem. Clypeis sine quibus nulla pieta effigies.

12. HINC ACIES, ATQVE HINC ACIES.] Non abit ab hac locutione illa lib. 3. cælum vndeque, & vndeponit.

13. VT FERA, &c.] Qui putant, Virgilium in hac comparatione superarum ab Homero, blenni sunt, & indigni, qui audiantur, & vere Græculi. Tantum superatur verborum multitudine. Sed profecto locum lib. 12. Iliad.

Ως δὲ οὗτος ἐν τεκμηταρικῇ αἰρηματο θηριοτοῖς
Κάρπος, ή οὐν στρέφειος οὔρει βλιξεσινον.
Οι δὲ τε παρηνδόν σφατας αὐτος εὐτριπέντε
Αντοι ισχυροις αἴτοντος θεμετας
Αγχυδεις δὲ χερεβι: το δὲ έποτο καθάλιμον καρ
Τερρα, δὲ οὐδεις οὐτονομεῖ μη έποτο.

Ταρρέα τε στρέφειος ισχεις αὐτοις αειρητικων,
Οπτη τε ιώσην, το γε εικαις ισχεις αὐτοις.

Veluti quando inter canes, & viros venatores
Aper, sive leo vesuvius fortitudine superbiens.

Hautem in istis tauris se ipsos preparantes,
Adiutorijs stant, & iaculantur crebra
Spicula de manibus: huius autem mängnam glorio-

sun cor
Pater, neque terretur, audacia autem ipsum occidit.

Frequentemque veritutem caterus virorum tentans,
Quaque irruerit, hæc cedum caterus virorum.

E Quid egregium in hac comparatione sit, nondum Homerum vidi, inquit multa indigna: aliqua aperuit Scaliger, super vnde vnde adiutorijs ego non pauca. Imprimis tota comparatio inepta ad rem. Nam venatores in Homero leonem vident, & ita debuissent Greco Hectorem: at contra fit, nam portiū Hector Græcos vident, concludit in nauibus, transcendit vallum. In Virg. apta omnia: nam venatores feram vident, & Ruruli Helenorem, non contrā Helenor Rutulos. Inde in reliquis mira partitas. Nam Helenor videt, hinc acies, atque hinc acies astare; fera inducit densa venantum

H h 2

spicula

septa corona. Helenor irruit, fera se iniicit. Helenor mortuus, fera haud nescia mori. Helenor tendit quarela densissima, fera fuit contra tela. Helenor interfur exceditus & leuis miles, fera salutans. Est ergo in Virg. vera parabola, nulla in Homero. Hoc solum vitium satis, vt Gracius damnetur. Quod si consideras et Macrob. non scriberet inceptissimum lib. 5. Sat. cap. 14. post adductam Graecam, & Latinam comparationem, verba haec: *videtur in angustum Latinum parabolam sic esse contraham, ut nihil possit esse ieiunius: Graecam contra & verborum, & rerum copiam pompa vere venationis implesse. In tam ergo differentia perē erubescendum est comparare. Vineret vitium bleanum hic censor, & fatus stupidus, vt ipsi (me cogente) angustias sui acuminis erubesceret. Sed pergo ad vitia alia, vt Macrobij iudicium hoc obruan. Illa, *et neque illi propter illa, audacia ipsum occidit, superflua est in hac comparatione, neque cum sua & viri conuenire. Commentator Homeri Spondanus iam notauit, magnus alioquin illius admirator. Eradicabit ratione; nam Hector sua fortitudine ibi non interit. Quod vitium aliis admissum scribit. Nam ubi Ajax fert autem vi-**

*xilium Vlyssi, Ajax leoni, Vlysses certuo comparatur: & tamen additur, certuum laniat à leone, quod superfluum, non enim sic Vlyssen Ajax dilaceravit, immo seruauit. Aperui duo vitia, procedo ad tertium. Qod ait, venatores stare contra feram *ταργάτην*, id est, *tarrinum*, saltum est; non enim sic venatores, potius in modum corona, ideo corrector Homeri Virgilius magno iudicio *venantum sepa corona*: & quia per tutrum Homericam innuitur, explicatore C Eustachio, *ταργάτης επανοτικός πονημάτων ἐχει*, ideo Virgilius addidit, *densa corona*. Reliqua videbet dispositio, qua Eustathius Homerum explicat, que est *ταργάτην*, *ταργάτην συντετέμνειν quadrangulum*, & in modum laterculi, vera non est; nam portius venatores coronatum, vt dixi, & instar muri feras vrgent. Quarto illud, *ταργάτης επανοτικός, pedum ordines virorum*, ita ineptum est, vt incepit nihil. Nam, si illi cedunt, cur non abit fera? at scäliger. Quid, quod non quadrat cum superiori versu?*

Tαργάτη τε σπένδει ταργάτης οὐδέ τον παρηγόρων.
Si enim tentat, & frequenter, iam non illi cedunt, nam iexit fera conatus; &c. si semel cederent, illa non sepius tentaret; sed, quā cederent, abiret. Quinto, Homerus cum *επεντήν* voce propria, coniungit *ταργάτης* communem: Virg. quia *venantum*, ideo *venabula*, stictiūs. Lue hoc, sed cur non ad victoriam? Sexto denique, cur non leoni Homericō superbienti, impaudo, interrito opponam feram Virgilianam furentem, saltantem, *επανοτικόν*; immo illud haud nescia mori, nunquam excoxitatum Homero, multo illa minus, *saltu contra venabula ferim*, &, contra tela fuit. Quod Sil. arripuit lib. 10. etiam si diuersa forna. Eius versus sunt.

Paulus ut aduersum videt increbescere pugnam,
Coufera, qua telis circumcingenibus ulro
Afflit in ferum, & per vulnera colligis hostem,
In medios fert armis globos.

14. **H A V T N E S C I A M O R T I.** Nulli acutius pugnant, quam qui scunt se morituros. Ideo statim Helenor, medios morituras in hostes irruit. Quadrat illud Plutar. in vita, Demetrij. *ἐγκλείσθε θέσσαρας*, *οὐδέ τον διηπάτερον, κακλα τον δειβαλόμενον*, *ιντράγηντες φέρεταις οὖλοι*: *Inclusus undique infans fera Demetrius & circumventus, virtu se necessario ad arma*. Et postea Seleucus dicitur *formidare desperatio-*

A nem Demetrij sedata, ratiō διονισιαν απέν. Sed haec sententia satis illustrata est. Eneid. ad illud,
Vnu salus viatis, nullam pferare salutem.

15. **S A L T V.]** De Icone Hom. 17. Iliad. *επειδή Saltus, de*
σπειρατείῳ.

16. **V E N A B U L A.]** Tulum venatorium. Te- Venabulum
rent. Varro in δ. *επειδή Nempe siue syntatico in moni-*
bus sectariis venabulo, aut certos. Quare plura 4.

17. **Q V A T E L A V I D E T D E N S I S S I M A , T E N-**
D I T .] Et hoc, quod Hom. Iliad. 12. Imitatio.

—Ο δι' οὐ πλάσται πλούσιο φύλον γε,
Της β' εἰρησε:
—hic autem, ubi plurime frumenta phalanges,
Illiad. rhabit.

B Et de Hectore 15. Iliad. pari modulo,

τις γένει, οὐ πλάσται πλούσιο φύλον γε:
Ea enim dingebar, quā multo plurime frumenta pha-
langes.

Iterum de codem, & eodem lib.

Καὶ δέ οὐ πλάσται στρατος αὐτούς, περιπλούον
Η δὲ σπειρατείῳ δρα, καὶ τέλοι δέσι:
Et velobat perīmpere ordines virorum, tentans

Quā plurimam turbinem videbat, & arma opima.

Et de Patroclio 17. Iliad. ait, iuiste ferociter & clamabundè, οὐ πλάσται στρατος id: λαὸς: quā videbat plurimum populum concinnum.

18. **A T P E D I B V S L O N G E M E L I O R .**] Verē dixit Romanus dux apud Simocatt. cap. 13. lib. 3. in oratione ad milites. *ἀπέρις, καὶ κακλας οὐ πα- πλεῖν κακίσια βασιλεῖς, καὶ οὐγαντίς οὐτοις φυχαῖς: virinis & ignis explorator, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχειν, minorem meliori imperare. Ex qua oppositione Rittersh. Horatium illustrat, qui cūm dixerit epist. 10. lib. 1. *cerus pugna* & *ignis explorator*, animorūmque censor, pugna est. Ecce, vt vocati in periculum bellū sunt Helenor, & Lycus; ille virtutem suam, hic ignauiam aperit: Agnoscit in illo ἀπέρις, in hoc κακλας. Et, vt pergit in eadem oratione idem dux, in illo videbis τὸν εὔγε- μιας τὸν εἴρενον, decorum viro audaciam: in hoc τὸν θηλυτερες τὸν δειλινες, dignam femina timidinatem. Quippe ille melior virute, hic melior pedibus. Ita verē hic pedibus melior ad infamiam, vt in rr. de Drance, lingua melior. Et hac verborum forma Latini vtruntur ex Grecom imitacione. Graci enim spaciores ad rem eandem, quibus opponunt τὸν θηλας. Sic Plato in Gorg. τὸν τε οὐρανοντος ἀρχ*

- Priuernum Capys; hunc primò leuis hasta Themillar strinxerat, ille manum proiecto tegmine demens Ad vulnus tult: ergo alis allapsa sagitta,
Et læuo infixa est lateri manus, abditaque intus
580 Spiramenta animæ lethali vulnere rupit.
f Stabat in egregiis Arcensis filius armis, Pictus acu chlamydem, & ferragine clarus Ibera, Insignis facie, genitor quem miserat Arcens, Eductum Martis luco, Symathia circum
585 Flumina, pinguis vbi & placabilis ara Palici.
g Stridentem fundam positis Mezentius armis Ipse ter adducta circum caput egit habena: Et media aduersi liquefacto tempora plumbo Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.

ARGUMENTVM.

Sequuntur permixtae cades Troianorum, ac Rutulorum; feda, & varia vulnera: tragice omnia.

EXPLICATIO.

a Ecce tibi videlicet exemplum Turni, qui primus Sominium ardensem lampada coniecit. Et nota proprietatem, Turnus coniecit, hi qui plures, iactant, verbo frequentatio, quo intelligas *salve: dñe: tuus:*, vt loquitur Hom. *frequentes faculas*.

b En iam varia genera mortuum, & quales credibile fuisse in oblidio pertinaci. Ferebat ignes Lucetius Rutulus, & iam yrbis portam ascendebat, sed rursus sternitur ab Ilioneo ingenti lapide, quem ad incrementum vocat *faxum*, in modo fragmentum.

c Ludebat fortuna in hoc bello. Strinxerat Troianus Ilioneus Rutulum hominem, en iam Rutulus Liger sternit Troianum Emathiona, sicut & Asylas Troianum quoque Chorinæum. Arma si quæras Ligera, fuit iaculum, Asyla sagitta, de qua mirè dictum, longè fallens.

d Redit fati vicissim: nam Troianus Cœneus Ortygium Italum sternit. Sed Cœni momentanea fuit victoria; nam illum Turnus; qui tamen hac cede non contentus sex alios adiungit. Hoc enim *κατέξεις*, & de Torno Virgilius, ut illius supra alios virtutem attollat. Itaque, cum alij vnum, aut alterum, ipse aceruos, & stantem pro turribus, explica, pro defensione turrium.

e Consumit versus quinque in Priuerni Itali cæde. Sententia hæc est: Themillas Troianus Priuernum percussérat, in modo strinxerat; nam leuisimum fuit vulnus, & tantum degustata cutis: ille ad sensum doloris scutum, quo se debuisset regere, per summam dementiam proiecit, ut manum vulneri applicaret; ac tum Capys sagittam in eum direxit, quæ & manum applicatam vulneri transfixit, & altius penetrans pulmones rupit, quibus spirabat, ac proinde lethale fuit vulnus. Itaque cædem Themillas inchoauit, perfecit Capys. Sed Poëta,

A vt vides, aliter condidit ad gustum Lectoris. Nescio, cur interpretes ista, & similia negligent in suis explicationibus.

f Post cædem Priuerni Itali sequitur cedes Arcensis Siculi, qui erat in Troianis partibus. Præmittit verò descriptionem illius plenam pompa, cāmque agglutinaram ex variis circumstantiis. Adhibet nomen ipsius, & patris: arma eius, & ornatum armogum: pulchritudinem, & locum natalitij. His sex rebus tota continetur descriptio. Ipse Arcens vocabatur, & pater Arcens. En duo prima. Arma fuere cegria, & illorum ornatus pulcherrius, nam chlamys picta textorio acus opere, & deinde conspicua subnigricante Hispanorum purpura, en duo altera. Pulchritudo in facie insignis fuit, edulcus verò, id est, natus, aut nutritus in luco Marris ad Symathum flumen Siciliae ad aram Dei Palici. en vltima.

g Hunc Mezentio interficiendum attribuit. Signat modum mortis. Ergo Mezentius arma reliqua depositus, & vnam fundam ita validè rotavit, ut circumactam ad vigorem, ut miserum Arcensem vnicō statim iētu moribundum solutis membris porrigeret: insit quippe plumbum illius temporibus, ita fortiter rotatum, ut in medio cursu ardorem conceperit, peruerteritque ad Arcensis tempora iam liquefactum. Multa hīc expendi possunt; ego hīc tria tantum. Primò, notar magnitudinem corporis Arcensis; nam facit ille *multa arena*. Deinde, cum ait *temporibus*, propriè loquitur, nam ab uno in aliud tempus transfuso tero cerebro plumbum pertransit, quod non incredibile ab ardore conceptu. Tertiò, vide diligenter Poëta. Nescio, an fallar. Reliqui Rutuli Troianos interficiunt, & Troiani vicissim Rutulos: vnum Mezentius, qui non Rutulus, sed Etruscus, interficit Arcensem, non Troianum, sed Siculum; vtique auxiliator auxiliatorem. Si quis me reprehendat, quod ita accurate, videat aliorum interpretum inopiam.

NOTE.

i. TÆDAS ALII AD FASTIGIA IACTANT. *Iactare fastigia*,
Ita 2. Aeneid. *flammas ad culmina iactant*. & Val 2. Arg.
diras

IN IX. ÆNEIDIOS.

fastigiatissimum. diras aliae ad fastigia tædas Conlicium. Ab fastigiis labente æquo, & degenerante Latio orta superlatio fastigiatissima, quæ vius Sidon. epist. 9. lib. 11. & epistola 4. lib. 1.

ii. ILIONEVS. Attingi, ut vidisti in Explicatione, qui horum essent Itali, qui Troiani, ratus id pertinere ad mentem Poëtae, qui mortes omnes vicissim exhibet, ita poësin condens; quod neque ab Homerio, aut alijs seruatum video. Et in his minimis industria elucer. Ut verò Ilioneus deturbat hostem subeuntem; ita Teucer apud Homerum 12. Iliad. Glauconum

τὸν ἀποστρόφον έδει τελεῖται οὐ πάντα τοῦτο,
Sagitta percussa irrumens in murum altum.

Fragmentum. Similis poësis Calab. lib. 11. vbi Aeneas Alcimedonta ascendeat Troianos muros, *βάλω δέ μη ιππί περγέαν περιδιάνθειν*, & inde precipitauit.

LUCETIUS LUPITER. 3. FRAGMINE MORTIS.] Theocritus 13. *τέρπεται άποκευμα*. Sed de hoc alibi.

4. LYCEIUM. Notar Seruius, nomen hoc fuisse Oscum, & ita dictum Iouem, quasi lucis patrem, qui ab Horatio Diespiter.

5. IONESQUE FERENTEM. Hæc pars Tragedie sumpta ab Homero 15. Iliad.

Εἴθ' ηγε Κλύτοι Καλύπτει φέρει μητράς Αἴας

Ηλέη γά την φέρει ηγετής θεά ήτει:

Tunc filium Clyti Calystorem illufris Αἴας

Igenην in νανην ferentem hasta stravit percussa pectorē.

6. EMATHIONA LIGER. Si Liger Italus, certè Emathion Troianus: at illud certum. Nam in decimo Aeneas pugnat contra illum, & contra fratrem Lucagum.

7. CHORINÆVM STERNIT ASYLAS. Chorinaeus Troianus est, vel ex 6. Aeneid. vbi colligit Misensi ossa: Asylas, Italus, quod necessariò, si Chorinaeus Troianus; & si non Italus, at certè à Turno stabat. Credo ex Etruria aduenisse contra Troianos, sicuti Asylas alter, qui venit ex Etruria cum Aenea, ut habetur in 10. Itaque nihil impedit, duplum fuisse in hoc bello Asylam, vnum pro Turno, alterum contra illum, utrumque Graeca origine, ut indicat vocalis altera.

8. HIC IACVLO BONVS. D Discriminat Poëta inter iaculum, & sagittam: illud manu torqueretur, hæc instrumento aliquo. Discrimen hoc Grammatici constituant, sed sciunt, non semper verum. Nam Salust in Iugurtha, contra illos, *plerisque iacula tormentis, aut manu enissa, vulnerabant*. Peritum in iaculando.

Bonus iacu- lando. **9. Eclog. ad illud, boni quoniam conuenimus.** Sed, & quis nescit frequentissimum illud Homeri *bonū d'γαδος*?

Distributio. Vide & pulcherrimam distributionem, quæ figura extim leporum dat carmini. Nota mihi illam Stat. Theb. 7. iucundissimam.

10. PROIECTO. Allusum ad *πιλαντα την αποστρα*,

voce vnicā *πιλαντα*, qui ignominiosus in bello. Aristophan. in Pace, *πιλαντα πινες & αποστρα*. Sunt apud Plutarch. versus iſci Archilochi, cūm ipſe met Archilochus ex acie fugit,

Ψυχλί δι' ξεισασα φυγων, διλλα αποστρα

Ιππέτω, ος αδόις κλίψαμεν την πάτη.

Servant fugiens animam, clypeimque valere

Iusti hand peiorem tempe parare licet.

11. TEGMINE. Ita in 10. etiam circumferi tegmine.

12. ALIS ALLAPSA SAGITTA. Creberrima *αλις*, Volo, de te;

E *ξηνος* ad summam celeritatem indicandam. Sallust. lis.

Iugurtha, tela utrinque volare. Inf. Virg. volat Italia cor-

mus. Ann. lib. 20. utrinque consulante missiliū crebri-

*tate. Hom. Iliop., *πλεύσας διστά*. A que Nonn. lib. 19.*

*πλεύσας διστά. Idem Nonnus forma alia lib. 22. *πλεύσας* *ιν τετράποδη*.*

Nota & formam qua vñus Auctor

ἀδνας Paneg. Constant. Parthorum arma volaria. Est Volaria ar-

egregius locus Plin. cap. 14. libr. 34. quem volo hīc

audias, de ferro ita loquentem: Eodem utimur ad bel-

la, cades, latrocinia, non cominus sollem, sed etiam missili, vo-

lucrigne, nunc tormentis excuso, nunc laceris, nunc vero pen-

nato, quam sceleratissimam humani ingenij fraudem arbitror.

Si quidem ut ocyus mors perueniat ad hominem, alitem

Ouidij secundo Metamorphoseos,
Hunc Deus Arcitenens, & nungam talibus armis
Ante, nisi in damis, capreisque fugacibus usus.

Dux bello
interficit.

1. MANV.] Quasi bellum fuerit non tantum
Ascanij auspiciis, sed ipso præsente & socio periculi,
vt qui vere *autōs spartēterat*, *καὶ ταλαιπωρεῖ*, & *τοῖς*
καὶ διοῖς πάρεστιν. Notabam iam hoc ad 3. Georg.
vbi de Augusto, trophæa duo *rapta manu*. Quam
virtutem de Philippo Demosthenes oratione du-
decima: *οὐδὲν αὐτὸς σπαρτέτερα, καὶ ταλαιπωρεῖ*, & *τοῖς*
καὶ διοῖς πάρεστιν: *Ille ipse militat, & arimnas tolerat, &*
prælitis interfrat. Itaque oportet, vt dux bello interficit,
rem ipse gerat, quod de Annibale sepiissime predi-
cat Polybius, nī velit omnia turpiter pestundari.
Nemo enim fortasse ducum prædicare de se queat,
quod de Iugurtha Sallustius: *In Iugurtha tanta*
peritia militia erit, ut absens, an presens, perniciavior ef-
set, in incerto habetur. Amputauit interposita verba.

2. FUDISSE.] Pro, strausse frequentissime, præ-
fertim cum res geritur missilibus. Sic 1. Aeneid. Cor-
poru fundit humi.

Cui Remu-
lo cogno-
men.

Grecæ con-
stitutio.

4. CVI REMULO COGNOMEN ERAIT.] Reie-
ci alibi ad hunc locum syntaxeos huius declaratio-
nen. Qui Latinè loquitur, dicit, *Cui est cognomen Re-
muli*. Qui Græcè, *Cui est cognomen Remulo*. Græc. n. ca-
sum unum regunt, & sepiissime alterum illi appen-
dunt, quasi sarcinam. Placer itaque Latinis confüge-
re frequentissime ad Græcam syntaxin, relicta sua ita
hīc: *Cui Remulo cognomen erait*. & in 1. *Cui nunc cognomen*
Iullo. Liu. lib. 26. *Cui Perconii fuit cognomen*. & lib. 31. *Ge-
minis ambobus cognomen erait*. & lib. 4. *Cui Tympano fuit*
cognomen. Plin. cap. 12. libr. 7. *Hyltrionis Rubrio cognomen*
impostum. & cap. 6. libr. 12. *Arbori nomen pala*, pomo ari-
æ. vbi *pala*, & *ariæ*, sunt in tertio casu. Sallu-
stius Iugurtha. *Cui postea Africano cognomen ex virtute*
fuit Firmo hoc idem doctrina Græca. Hom. 1. Iliad.

Ηδη γάρ τοι οὐ καὶ ἀπεισθήτης ὑπό τούτῳ

Αὐτὸν μάντινον.

Iam enim aliquando ego, & cum melioribus quam vos

Viris connaturi sum.

Ad verbum est, *meliорibus quam vobis*. vbi *ὑπάν* anne-
titur *ἀπεισθον*. Ex eodem precepto illud apud Latini-
nos vulgaribus Grammaticis non intellectum. *Mihi*
esse licet bono, quod Græcum est. Nam Latinè dices,
Mihi liceat esse bonum. Ita Xenophon libro sexto
περὶ ἡρώων (Κύρῳ) *καὶ γενέσις ἐπὶ τῷ Κύρῳ*: *τοῦ τοῦ Κύρου οὐδέποτε οὐδείς εἴη*: *Cyrus et audiret, rixit,*
quia se dixerat invictum esse ab amore, & si quis supra illum. vbi *vox Κύρου*, annexatur voci *ράνοντος*. Debulf-
set enim ita, *γενέσις ράνοντος τοῦ Κύρου τῷ Κύρῳ*. Ibid. de in-
hi Poëta voluisse in Numano exprimere superbien-
celli super-
tis hominis incessum. Et ita verbum *ibar* comitantur *ibar*.
Et de militib. ibid. Et de infantia, pueritia, iuuentute,
virilitate, senectute, deturpatis prius Græcis, quibus
hostibus Troiani affuerat. Argumentum est optimum. Nam, si neque viatores vestri conferendi nobiscum sunt, quid vos victi? Ergo ait. Non res geritur
cū Atridis (Agamemnonem intelligit, & Menelaum)
non cū Vlyss, qui mendax, non pugnax. Laudat
itaque primari atatem à consuetudine, quæ in Italiam
vigebat: ferebantur enim infantes recens nati ad
flumina, vbi gelu, & vndis obdurati, iam tum bellorum
vslui idonei fierent.

5. INGENTI.] Seru. legit, *ingenem*. Eurip. in Hercul.

dixit, *μέγας ὁ θεός*, de ingenti & iactabundo cla-
more.

— nec foribus illi-
Profuit armensis, nec equis velocibus esse.

Si Latinè loqueretur, diceret; non profuit armensis esse

foribus illi-
equis veloces.

6. NON PUDET, &c.] Non pudet, obsidione iterum, vallóque teneri

Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?

600. 7. En, qui nostra sibi bello connubia poscunt.

Quis Deus Italianam, quæ vos dementia adegit?

Non hic Atrida, nec fandi fictor Vlysses.

Durum à stirpe genus: natos ad flumina primùm
Deferimus, sanguine gelu duramus, & vndis.

8. THALAMO SOCIATVS.] Signatè in re mariti-
moni, de quo & Tullius, *antissima societas*. & in 12. matrimo-
nio, Aeneid.

Me natam nulli veterum sociare procerum.

9. 4. Aeneid. vinclo vellem sociare ingali. Et factæ lite-
rae Euam vocant *sociam Adæ*. A quo non abit *φίλα*,
id est, *amici*, quam vocem in re matrimonij adli-
bet Euripid. in Alcestide. vbi etiam coniuges vocat matrimo-
niū, id est, *amicos*. & in Androm. *lectum contingalem*. nio.

10. 5. Is PRIMAM ANTE ACIEM, &c.] Similem Locorum
huic penè successum Appian. narrat in Hispania de miltudo,
quodam Barbaro, qui splendentibus armis insignis,
atque equo vectus, crebro procedebat ad aciem Ro-
manam plenus gloriarum, & contumeliarum: quem
valso hominem corpore Scipio adhuc iuuenis feli-
citer vicit.

11. 6. DIGNA, ATQVE INDIGNA.] Ista, & multæ,
quæ in aliis, proverbiales sunt formulae. Plautus indigia.
Afin. *Dignos, indigos audire, certum est*. In duodecima
Aeneid. *digni, indigna pati*. Talia & hæc, facta, atque
infesta canebat, menores fundi, atque nefundi. Terentius
And. quo *ire, quid invia*. Horat. 5. Epop. *Quid di-
xit, aut quid tacuit? Sic, sciens, insciens: scripta, inscripta:*
fusca, inscripta: insita, inscripta. Græci, πάτε, ἀπόπτε: πάτε,
ἀπόπτε.

12. 7. 9. RELATV.] Indignum relatu est, quod Eurip.
in Ione *τοῦ Κύρου οὐδέποτε οὐδείς εἴη*.

13. 10. REGNO.] Non placet omnino Seru. potior Rex deo,
Germani Nota. Apud veteres illi omnes, qui affines qui affini
erant Regibus, non solùm fratres, sed alij etiam di-
cebantur Reges. Quam rem iam ego aliquot in locis
firmavi alicubi. Vide imprimis, quæ scripsi 7. Aeneid. eo loci, quo Lauinia nondum Regina datur
corona. Itaque arripio primum illud Seru. de affinitate,
respuso quæ de portione, & parte Regni, in quibus diuina. Ut hīc *numidus regno*, ita Stat. 4. Theb. de
Inachos, & genero turnum Ione.

14. 11. IBAT.] Hom. *Ιπέρ Κύρον, καὶ ιπέρ Κύραν*. Videatur mi-
hi Poëta voluisse in Numano exprimere superbien-
celli super-
tis hominis incessum. Et ita verbum *ibar* comitantur *ibar*.
Et de infantia, pueritia, iuuentute,
virilitate, senectute, deturpatis prius Græcis, quibus
hostibus Troiani affuerat. Argumentum est optimum. Nam, si neque viatores vestri conferendi nobiscum sunt, quid vos victi? Ergo ait. Non res geritur
cū Atridis (Agamemnonem intelligit, & Menelaum)
non cū Vlyss, qui mendax, non pugnax. Laudat
itaque primari atatem à consuetudine, quæ in Italiam
vigebat: ferebantur enim infantes recens nati ad
flumina, vbi gelu, & vndis obdurati, iam tum bellorum
vslui idonei fierent.

15. 12. INGENTI.] Obiectauit impudentiam, iam nunc irridet, &
vocat dementes. Est planè ridiculum ignauissimos
homines velle sibi matrimonia armis querere: est de-
mentissimum Italiam aduenisse pugnacissimam ter-
rarium.

16. 13. PERGIT.] Pergit iam ad gloriam Italorum, quos laudat ab
omni atatum gradu, ab infantia, pueritia, iuuentute,
virilitate, senectute, deturpatis prius Græcis, quibus
hostibus Troiani affuerat. Argumentum est optimum. Nam, si neque viatores vestri conferendi nobiscum sunt, quid vos victi? Ergo ait. Non res geritur
cū Atridis (Agamemnonem intelligit, & Menelaum)
non cū Vlyss, qui mendax, non pugnax. Laudat
itaque primari atatem à consuetudine, quæ in Italiam
vigebat: ferebantur enim infantes recens nati ad
flumina, vbi gelu, & vndis obdurati, iam tum bellorum
vslui idonei fierent.

17. 14. NON PUDET, &c.] Placuit hoc ini-
Locorum
tio sermonis Numani, Prudentium cum Virgilio similitudo.
conferre in Psychom. quia anxiæ Virgilium amu-
latus docebit adolescentem, qui debeat huic Vati
insistere. Afferam versus plurimos; ne diuellam
locum.

18. 15. INGENTI.] En, qui nostra sibi bello connubia poscunt.

19. 16. INGENTI.] Non pudet, o miseri, plebeio milite claros
Attemare duces, ferrisque lacefere gentem
Insignem titulis: veteris sui bellica virtus

Orientalis
adhuc in
bello luxu-
riosi.

Sed haec quidem & similes delicie in vsu Orientalibus adhuc in ipso bello. De Assyriis ait Cyrill. Ale- xandri. in Nahum num. 22. πολλων καὶ ταυτα μηδέλων λίθων ποιεῖσθαι τὸν ἀρποτόν, καὶ πορφύραν καε- κάν, οὐ καὶ ἐν αὐταῖς ἐρεβεσται τοῖς μηχαῖς τῶν κά- μηλοπότην πελευθερόπολεις ἑπάθαι: Quid haec mil- litia dissolutius? Dicit videlicet, conquiri ab illis perstis- diosae pretiosos lapides, ut instar puerorum ornati appa- reant, & contendere, ut in ipsis adhuc bellis videantur or- namentorum splendore insignes. In promptu sunt, quae Curtius de exercitu Darii. Claud. 2. Eutrop. signatae molliaria Eoa.

Desidia.

25. DESIDIA.] Notat haec vox homines προτάτες, & πανυμοράτες. Vtramque enim vocem dat Athen. lib. 12. sedentibus & cestantibus. Ioann. etiam Chrysost. eadem via assignat cestatoribus in laudatione Pelagiae, & illis opponit προθυμιαν καὶ φρό- μην. Sed de hac re iam alibi. Cūm antem desidiam ait esse cordi, adumbrat Homer Odyss. 8.

Alēt δὲ διάς τε φλέψ, καθαέτις τε, χοροὶ τε:

Semper nobis amicum est coniunctum, cithara, chori.

Ab Nostro Sidon. epist. 2. lib. 4. Desidia cordi equum. & Noster ab Catull. Nupt. Pel. ibi non fuerunt cordi connubia, aut à Terentio, qui And. nuptie ha sunt cordi.

Choreas a-
lienae à bel-
lo,

26. IVVAT INDVLGERE CHOREIS.] Nā ha alienae omnino à bello, & totæ sunt pacis. Sophoc. Antig.

Εἰ μὴ δὲ πολέμων
Ταῦτα δέθη λαμπρούντε.
Θεῶν ἡ νεῖς χοροῖς παντούχας πάτερ
Ταῦτα δέθησθαν.

Nunc bella hęc obliuiscamini. Deorum verò templa choris nocturnis omnia adeamus. Sunt etiam choreas pueriles, ac proinde indignæ viris. Ioann. enim Chrysost. in laudato nuper loco, iustissimo attributo, παραδί- χοπειας.

Manticæ
vestes igno-
miniose vi-
ris.

27. ET TUNICÆ MANICAS.] Ex Virgilij hoc lo- co patescit, manicas vestes ignominiose fuisse, saltem viris. Hoc obiicit Cicero sociis Catilina orat. 2.

Quis pexo capillo nitidos, manicatis & talaribus, ac tritis tunicis, velis amictos, non rogis. Omnia sunt argumenta luxuria. Ennius (notante Nonio) Carthaginem sium iuuuentum probro quodam tunicatum vocabat, illam enim Afris dat Tertull. Lege qua Agellius scriptit lib. 7. c. 11. Greci has tunicas chirodotas vocant, χειρο- δοτες, quod videlicet manicas ipsa portentra vīq; ad manus, & inde etiam Latinum nomen. Hoc genus deliciarum Persis dat Xenoph. lib. 8. περισ. ad occul- tadas manus aduersus frigora. Καὶ τοις τοις χει- πλας στριξις, καὶ δικλινής εξαιρετ. Ad extremas manus habent tegumenta quadam hirsuta, & digitabula. In eodem lib. ait, Cyrum, procedentem ad sacrificium, habuisse manus της περιστρεψαν, extra manicas. Sic & de Persis Curt. lib. 3. illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicasque tunicas geminis etiam adornatas. Vide habitum conformatum ad omnem luxuriam. Eiusdem habitus Persici duobus in locis meminit Pollux, videlicet lib. 2. c. 4. & lib. 7. c. 13. Has Epicurei dat Sen. epist. 33. Stat. Thebaide se- ptima de ferdote Bacchi, brachiaque in manicas. Audi & verba August. lib. 3. de Doct. Christ. Talaras ac manicas tunicas habere, apud Romanos flagitium erat. Ut profecto videatur ad hoc flagitium Poëta allu- fuisse, & locutus ex Romano more. Plaut. Pseud. vocat manileatam tunicam. Ad pleniorum illustra- tionem nota, dici manicas numero multitudinis, vbi notantur Troiani Principes delicanuli & molles, scribente Polluce cap. 13. lib. 7. καὶ τοις, οὐ μηδέμι-

Chirodotas.

μάχαντις, ηλευθερών καὶ μάχαν. δι' ἑτερομάχαντις, εἰκεντις: Vellis virunque axillarum, liberorum est: tunica tamum parte, seruorum. Nota etiam in voce tunica latere doctrinam. Nam tunicae ortum habuere à Phrygibus & Tunicae or- Troianis. Vnde Propert. Eleg. 2. lib. 2.

Cedite iam Dine, quas pastor viderat olim
Ideas tunicam ponere verticibus.

Cūm præsterrim notet Agellius, antiquos Romanos toga tantum vños, non tunicis. Vnde credibile est, illas à Phrygibus commeasse, cūm Prop. & Virg. dent Phrygibus. Iuvant, quæ de toga scribit Tertull. lib. Toga de Pallio, quæ ortum habuit à Pelaſgis, & Lydis, & vnde. inetransfusad Romanos, vt credibile sit, idem quo- que dici de tunica posse.

B 28. ET HABENT REDIMICVL A MITRAE.] Duo dicam in hac Nota, videlicet de mitra, & de redimi- culis. Non dubium, quin mitra sit aut feminarum, aut mollium, atque adeò vtrumque probro- sum est viris. De feminis probant ista. De Ariadna Mitra erat.

Non flauo retinens sublimem verice mitram.
De Heleno Mochus,

Τέλον μέλον χρυσόπλαστον πελεγένες κυκλότερον πέτρας:

Hanc quidem auro texia mitra circum coronabat.

C Ciceronis verba de Arusp. Respon. suprà dedit. Pliniūn hīc audi cap. 9. lib. 35. Polygnotus Thessalus, qui pri- mus mulieres lucida veste pinxit, caputa eorum mitris ver- coloribus aperuit, plurimisque pictura primus contulit. Nō- nus lib. 16. illam dat ei feminæ nunquam satis de- cantata, quæ patrem nutriuit suo lacte. De viris Molliſſi- mōbus paucula etiam coniuncta. Claudio. Paneg. 1. Stil. illam dat Arabibus, quorum mollices fati nota. Hic mitra velutus Arabs. Cui consonat Plin. cap. 28. lib. 6. Arabes mitrati degun. Dabatur molliſſi- mo Deorum Baccho. Propert. lib. 4.

Cinge caput mitra, speciem furabor Iacchi.

Inde & Stat. de Baccho 1. Achill.

Seria comis, mitrānque leuat.

Et apud Lucian. Bacchus ipse inducitur, μῆτρα τὸν κόρην περιεπέλει: illigatus cornam mitra. Diodorus quoque ait Bacchum inde cognominatum μηροφό- πον. Agathias lib. 3. Hist. illam dat Regibus Lazoru- sum. Sic enim describit illorum luxuriosissimum ornatum: εἰρηνὴ χρυσὴ λαβυρινθὶς, τὰ κατάναντα ποδίπερις παντοχρυσοῦ, πεπλατα τε ποντικοῦ, καὶ μέρη διπλῶν χρυσῷ τε καὶ λαθεῖς πεποιηταί μέροις: Corona aurea pretiosis distincta lapidibus, & pallia ad talos demissa intertexta, calcei murice tinti, & mira similiter auro & lapi- dibus variata. Pergo ad redimicula. Erant haec vincu- la, quibus mitra ipsa illigabantur. Id clare colligas ex Achille Alexandrino lib. 3. καὶ θεονέας μετρει- τε, καὶ ζωματον εὐστρέψατε, τὸν σημεῖον τοῦ τε θη- κηροφόρου: Adornantes puellam mitris, & vittis indu- tam, apparatum εἴσιτον occultabimus. Itaque, redimicula, superat tunicas gemitas etiam ad ornatum ad omnem luxuriam. Eiusdem habitus Persici duobus in locis meminit Pollux, videlicet lib. 2. c. 4. & lib. 7. c. 13. Has Epicurei dat Sen. epist. 33. Stat. Thebaide se- ptima de ferdote Bacchi, brachiaque in manicas. Audi & verba August. lib. 3. de Doct. Christ. Talaras ac manicas tunicas habere, apud Romanos flagitium erat. Ut profecto videatur ad hoc flagitium Poëta allu- fuisse, & locutus ex Romano more. Plaut. Pseud. vocat manileatam tunicam. Ad pleniorum illustra- tionem nota, dici manicas numero multitudinis, vbi notantur Troiani Principes delicanuli & molles, scribente Polluce cap. 13. lib. 7. καὶ τοις, οὐ μηδέμι-

Manileata
tunica.

Quæ cūm Sidonia nocturna ligantina mitra.

Vtramque

Vtramque vocem coniunxit Pollux cap. 24. lib. 4: A πελεγένες, ἀριστήν πελεγένες. Ita verò connexa mentio mitra & redimiculi, vt iam vnum, iam alterum enuntietur. Tertius Otid. in Epist. qui de Hercules,

Anthus es hirsutor mitra redimire capillos.

Et de eodem in eadem Epist.

Detraxit Anteas duro redimicula collo.

Vides in primo versu mitram solū, in altero redi- miculum: fed neutrum sine alio. Ab imagine retum, quis representauit in hac Nota, videbis non immi- rit habitatum hoc ornamentum pro ignominioso. Inde ergo hic iactata in Troianos contumeliam ore Numani, & in Äneam libro 4. ore lärber, & Me- noia menum mitra. & quispiam apud Stat. Thebae- de nona,

— haud unquam deformes vericem mitras

Indiuimus, nequig, manu iactauimus hastam.

Mitra in- Discrepant mitre auctores de illis, apud quos inuen- veniuntur vbi. Mitra erat.

Ad Lydos, aliud ad Mætonios. decurrent, alij ad Sidonios. Alij ad Iónias. Ad Phrygas, vel

ad Lónas. Ad Phrygas, quia Tatianus in oratione

contra Gracos: Helena relicta flauicom Menelao. mi- trigerum & abundantem auro Paridem feruia est. Ad Iō- nas, quia Aristoph. in Teatrus, οὐ περιεργεῖ τι, καὶ μάλα

τεῖλος: Μιλιερ indicum est animiparum virili, & fra-

cti symbolum apifissime dici quitterit. Audi & verba Herodoti Musa nona: οὐδὲ τὸ ξεῖνον οὐ περιεργεῖ τι, καὶ μάλα τεῖλος.

Cat. & τεῖλος: Μιλιερ indicum est animiparum virili, & fra- cti symbolum apifissime dici quitterit. Audi & verba Herodoti Musa nona: οὐδὲ τὸ ξεῖνον οὐ περιεργεῖ τι, καὶ μάλα τεῖλος.

Indiuimus, τεῖλος, καὶ μάλα τεῖλος.

Nunc te (Graci) ignominie affident: mulieris instar viris.

Facetus ignava virgo.

Eadem contumelia Hamon Creontem petit apud

Soph. Antig. οὐδὲ τεῖλος: si quidem tu es mulier. Claud.

in Eutrop. eunuchum,

— quid te turpissime bellis

Inferos aut scelis perecentis Palladii campis.

Tu potes alterius studiis habere Minervam.

Tu tēlas, non tela potes in staminis nosse.

Vt nec crocoliti, & muri senex vir.

Rijsum præbant corvis coniunctum exhibentes.

Quem locum studiōsē attuli, putans fortasse ad il- lum aspirasse Virgilium, quod ex coniunctione cro- coliti & mitra aliquis iudicabit. Ad extēnum no- tes mitras dici etiam Calanicas, annotare Seru. quod etiā Nonius dicit ex Tullio, qui in Clodium, τὸν Calanicas capiti accommodares, cum tamen eidem Clodio in Arusp. Respons. mitram dederit.

D 29. O VIRÆ PHRYGIA, NEQVE ENIM PHRY-
GIES.] Insignis cōtumelia. Facit enim Troianos molliores molliissimi. Nam, cūm Phryges sint molliissimi, non cum illis eos compārat, sed cum illorum feminitis, quæ molliores. Itaque, etiam si hoc ad Ho- meri dūctum, tamen iam illum superat. Græci dixerat Ilād. 7. ore Menelai,

Οὐαὶ οὐετερῶν πελεγένες, τοῦτο οὐτις οὐετερῶν.

Helembri minaces Achini, non iam Achini.

Superat (inquit) nam cūm Achii forteſt esse pre- dicentur ab eodem Hom. non ita est gratis contumelia, ignavos dici Achinas. Ceteram, simile quidem Herodotus in Vrania de Xerxe, qui visu gnatius

Feminas di- pugnante Artemisia, dixit, εἰ μηδὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται.

μετρια, εἰ δὲ περιεργεῖται περιεργεῖται, εἰ

Tibiae cur 32. **BIFOREM.**] Necessaria hinc verba Seruij haec: A lib. 30. Fuit verè tympanum pellis, vel corium ligno ex una parte extensum. verba sunt Ifidori lib. 3. c. 22. Verissimè hoc Ifidorus. Nam Eurip. in Helen. r. μεταράβησθαι τύμπανον, id est, Phrygianum naturam. Tibia aut Seruana dicitur, quae sunt pares, & aequalis habent canernas: omni Phrygia, que & impares sunt, & inaequalis habent canernas. Mox etiam distinguit adhuc inter ipsas Phrygias, adducens verba haec Varronis. Tibia Phrygia, dextra: unum foramen habet, sinistra duo: quorum unum acuum forum habet, alterum grauen. Necessaria (inquam) ista Seruana, & Varroniana, ut expeditior sit mens Poëtae: explicant enim signata de duplice foraminis. Et, quid si apud Ouid. Pallas Fast. 6. his versibus,

Prima tæcibra per rara foramina buxo

Vt daret, effici tibia longa finos,
intelligat duc tantum? Nam haec raritas cur non de
exiguo numero? Stat. 4. Thib. clare de Phrygia tibia,
Erag. tympanaq. & biforem rei certe nūlum.

33. **TIBIA.**] Appaudiunt menti Poëtae locus Ari-
stotel. 8. Polit. c. 6. vbi improbat cantum tibiae, atque
puebos non ea insitudo, ut quæ sit parva apta
ad bonos mores. Longissime hoc ille. Potiora sunt.

Ergo, tibiā, & bifore rei certe nūlum.
Car non adhibuit, dum iherac loquereris tympanum?

Nam te cyneum magis arbitror esse, quam virum,
Et in genere omnis musica mollium est. Philostrat. Musica lib. 7. vit. Apollon. c. 2. omnes voluptates musicas ait

Ait videlicet, tibiam non esse morale instrumentum, id est, ad inferendos mores probos aptum; sed

potius ad stimulandos animos furore Bacchi. Et quæ alia matris Deum sacra; nisi Bacchica, & furio-
sa, & tota ἐργασια: Postea addit, τὸ πλευρὴν τὸ λόγον φύσεων τῶν αὐλῶν: tibiām probibere, uti ratione. & inde

dicit, illam omnino esse contrariam disciplinæ. Et quid omnino esse contrariam disciplinæ.

35. **BUXVS BERECYNTHIA.**] E buxo scilicet huius montis tibiae sunt Cybeles. Itaque buxum posuit pro tibia, quod iam Turneb. adiutorio Pollucis testi-

monio c. cap. 10. lib. 4. vbi Græcus e hymnus adducit speciem tubæ, de qua, τὸ πλευρὴν τὸ λόγον φύσεων τῶν αὐλῶν: materia eius in buxo, quod est Phrygum inuenit.

Itaque cape mentem Poëtae, qui cum supra tibia dixisset, iunc buxum adhibet, unde fiat tibia. Ergo, ut in illo biforum ingessit formam, sic in buxo materia. Propert. Eleg. 9. lib. 4. causa buxa dixit ad lignandam tibiam. & Ouid. 4. Metamorph. longaque foramine buxus. vt & Stat. 7. Thib. & ad inspirata rotari Buxa. Itaque in Claud. 2. Eutrop. versu illo, tacitus preservari orgia buxes, explica tibias buxes; & ex adiuncta voce orgia: adduxi enim ex Aristot. superiore Nota, tibiam esse ἀρχαίον.

34. **TYMPANA.**] Orpheus in Hymno Cybelem, vocat τύμπανα θύρα, τύμπανον. Clemens in Pro-
trept. ait: Anacharsis interfecisse ciuem suum, τύμ-
πανον, & τύμπανον, & μέλανον ἐπιχύνει in sacris Phry-
giae matris. Et nota, κύματα etiam nominari à Cle-
mente; nam areum quoque tintinnabulum in sacris D

huius Deæ. Inde Hesychius illam vocat κύματα, & Stat. versu adducto, Erag. & tympanaque. Propert. quoque Eleg. 7. lib. 4.

Quia numerosa fides, quæ era rotunda Cybeles.

Troiani lu- Et obserua ex historia dani Troiani huiuscenodis-
xurios. voluptatem: nam lib. 7. Sibyllinor. Carminum datur
vaticinium de Troianis peccatis, & additur ratio,

ōτι δὲ τὸ θεῖον τὸ εἰδώλον, καὶ τὸ μέλανον τὸ εἰδώλον;

Sed semper operam dabam tympanis, & pulibus.

Fuerunt quippe instrumenta luxuria tympana, ait Iustin.

36. **IDÆ.**] Adi lib. 10. ad illud, Alma parent. Idea Deum.

37. **SINTIBARMA VIRIS.**] Nam Phrygia estis, prælia gerite, cum mulieribus, non cum vi-
ris. Itaque ab hoc probro non abit illud Sophoc. in

Elect.

Οὐαὶ τὰς αὐλαῖς ἔτεις, οὐ τὰς βλασφήμους.

38. **CEDIT FERRO.**] Obuiam explicationem Le-
ctor sequere: nam illam alteram Seruij de absen-
denda ferro parte virili, cum allusione ad Gallos

Cybeles, penè αφοίματ.

Talia iactantem dictis, ac dira canentein

Non culit Ascanius, neruoque obuersus equino
Contendit telum, diuersaque brachia ducens,

Constituit ante Iouem, supplex per vota precatus.

625 b Iuppiter omnipotens audacibus annue cœptis.

Ipsæ tibi ad tua tempora feram solemnia dona,

Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum

Canden

Tibia in sa- C. tibiā Cybeles.

Tympanum in sacris Cybeles.

Cymbalum in sacro Cybeles.

Troiani lu- xurios.

Tympanum quod infor-
matur.

Pulsationes
digitis, non
virga.

30

Candentem, pariterque caput cum matre ferentein,
Iam cornu petat, & pedibus qui spargat arenam.

630 Audiit, & cœli genitor de parte serena
Intonuit lævum; sonat vna lethifer arcus.

Effugit horrendum stridens elapsa sagitta,
Pérque caput Remuli venit, & caua tempora ferro

Traicit. I, verbis virtutem illude superbis,

635 Bis capti Phryges haec Rutulis responsa remittunt.
Hoc tantum Ascanius. Teucri clamore sequuntur,

Lætitiaque fremunt, animosque ad sydera tollunt.

ARGUMENTVM.

Ascanij ira contra Numanum, preces ad Iouem, huius favor, mors Numani, Trojanorum letitia.

EXPLICATIO.

Perculit, ut par erat, Ascanium Numani furor, quippe Principē. Ergo non tult iactantem, notar vanum, canem dira, notat abominandum augurum. Adhibet deinde gestum contendens arcum ita viuidè, ut putes te cernere. **C**ontendit telum in neru equino, factus scilicet neruus ex fetis equinis, id que obuersus, quo exprimit gestum. Nam iaculatores obuersum, id est, vertunt contra le arcum contentur illum. **M**ox ducens diuersa brachia (nonne hic cernis hominem comparatum iam ad icūm?) Itans ceperit Iouem precari. In his omnibus, atque etiam in praecedentibus, & sequentibus, expendo apparatu, quo Ascanij icūs infertur, ut reddatur ille **τετραγόνος**. Sic videlicet primū vulnus huius Principis, non aliter, inferendum erat. Et verè neque in Gracis, neque in Latinis omnibus simile quidpiam.

b Sequuntur preces ante icūm, ut Iuppiter annuat iuvenili audacia, ut qui omnipotens præfet virtutem illi, qui parum potest. Si annueris Iuppiter, ipse feram, non iam pro me pater dona, que tibi esse solent solemnia. Deinde statuam iuvencum ante aram tuam. Hunc commendat multipliciter, a colore; nam cantem: ab ornatu, ideo awaua finte: ab æate, non ferat caput per cum mare: à generotate & virtute, quarum indicia cornu petre, arenam flagrare. Quid, quod feram, & statuam signatissima in re sacra?

c Audiuntur preces, inde ab Ioua fit tonitus, & sereno coelo, quod prodigiosum. Vnde cum tonitru arcus disploditur, in quo mors certa. Sagitta effugit, elabitur, horrendum stridet, traicit Numani tempora. Ac statim Ascanius gloribus. I, superbissime, atque illude virutem: hi, qui bis capti, remittunt tibi pro responso, non verba, sed facta. Sequitur statim ad felicem successum. Trojanorum clamor, tremulus letabundus, vocis fauientia, qua se & Ascanium tollunt ad sydera pleni gloriatur.

Dicitur in note, quod statim iactantem sagittam, atraxit consuetum novum, Arcimque incircum, quem manu retinendu. Summum vero ferrum firmans circa arcum, Iehale: boum nornos applicuit rivo ne mammæ. Et proculdubio Nonnus referit Homerum, qui ante illum 4. Iliad. νεφέλη μερος μερος πελασι, τοξον οιδη πορ. Neruum applicuit mammæ, ferrum arcui. Ibid.

καὶ τὸ δέδην περιπετειός μετα πιπόνης τοξον.
Statim autem in nerum appabat acerbam sagittam.
Nota etiam mihi nerum ab ipso Ascanio obuerti, arcum contendi. Itaque puer inde gloriam querit. Et quidem vt gloriosum attribuit hoc Sidon. epist. 2. lib. 1. Theodorico Regi, qui arcum putabat, milie- bre accipere iam tensum. De puer Cupidine Apollon.

ii. 4. lib. 3.

A scion longè aliud esse virginis rapere, aliud pugnare cum viris. In eum hec gloriantur cum globo ferocius inuenit.

Romulus imperium facit, &c. Noto etiam in Ro-
mulo, & Ascanio excitata molem irarum ex auditis contumelias. Probris enim iras excitant, ut loco alio scribit idem Liu. Probris quoque in ipsum (air lib. 42.)

Macedonisque procacibus iacula sunt, quæres cum in-
festiorem hostem ad oppugnandum fecisset, &c. Similis

ferme historia est in Iolepho cap. 5. lib. 7. Bell. Ind. vbi Judeum quandam αποστροφα: καὶ ματαλοντα πειθει τοι εὐαγεραγνης Τευχος σύλλασθε βίλει: ιπη-
διαντει, & γνανηα iactantem Priapus quidam centurio sagitta mansivit.

b 2. **IACTANTEM.**] Sepe Virg. Poëta alij, & Latini omnes vbi hoc verbo ad explicandum inanem & futilem sermonem. Id credo ab Graca elegantia.

Nam Hom. 18. Iliad. Στοιχεῖον εἰσελον πρετινον τοι εὐαγεραγνης.

3. **DIRECANTEM.**] Ita 2. Æneid. Crudele canem-
bant: vbi cano in malam partem. Soph. Elect.

— Χειρὶ τοῦτον εἴτε εὔνοια εἴτε κακό:

— hanc extra terram decantes miseriam.

4. **NERVO EQVINO.**] Hesych. ιστρινη τάση, ή τετραγόνος τοι εἰστρεπεται προτοντος τοι εἰστρεπεται. Equina in-
tentio.

Attius. Tendens nervo equino coniota tela. Ex triplici hoc testimonio Virgilij, Hesychij, Attij appetat neruos arcum fieri solitos ex equinis fetis.

5. **OBVERSVS.**] Nam mihi friget Nonnus lib. 29. Obuerti.

Dionys. Nam ex obuertione Virgiliiana, brachisque in diuersum ductis viuendi capio gestum compa-
rantis se ad icūm: quām ex toto hoc Nonni loco,

Autapī στρατεύοντος πάντα πάντα φερόντων
τοι εἰστοντος προτοντος τοι εἰστρεπεται.

καὶ τοι εἰστοντος προτοντος τοι εἰστρεπεται.

ποιητα τοι εἰστοντος προτοντος τοι εἰστρεπεται.

Sed hic tacens midauit operculum pharctis,
Traxit inde prominentem sagittam, atraxit consuetum

novum, Arcimque incircum, quem manu retinendu.

Summum vero ferrum firmans circa arcum,
Iehale: boum nornos applicuit rivo ne mammæ.

Et proculdubio Nonnus referit Homerum, qui ante

illum 4. Iliad. νεφέλη μερος μερος πελασι, τοξον οιδη πορ.

Neruum applicuit mammæ, ferrum arcui. Ibid.

καὶ τὸ δέδην περιπετειός μετα πιπόνης τοξον.

Statim autem in nerum appabat acerbam sagittam.

Nota etiam mihi nerum ab ipso Ascanio obuerti, arcum intendant.

Epiphonem, *i. verbis virium illude superbis*, quæ est veluti facti totius epiphonema. Alcænius insultet Rutulus. Interpres Aristophan. ita scribit. *πολὺς ἐπὶ τῷ πόλει οὐδὲν τὸ πόλει, οὐτέ τοι τοῖς φίλοις λαοῖς. Sed Hom. ad verbum Iliad. 15. οὐ τούτοις εἰσένειν.*

Locorum similitudo. *23. Bis c. apti, &c.*] Non abeunt versus Nonni lib. 29.

*Toξotæ, τῷ στρατεύματι τοῖς αὐτοῖς
μητές αἱρεχθεῖσαι διέτυσαν γυναικεῖς;
Sagittarie subi sunt tui arcus, & venosa sagitta?
In nos iaculantur feminæ, quibus molles vestes.*

- * Aetheria tum fortè plaga crinitus Apollo
Desuper Ausonias acies, vrbemque videbat
640 Nube sedens, atque his victorem affatur lulum.
b Maestæ noua virtute puer, sic itur ad astra,
Diis genite, & geniture Deos, iure omnia bella
Gente sub Assaraci fato ventura resident,
Nec te Troia capit. c simul hæc effatus, ab alto
645 Aethere se mittit, spirantes dimouet auras,
Ascaniūmque petit: forma tum vertitur oris
Antiquum in Buten; hic Dardanio Anchisæ
Armiger antè fuit, fidusque ad limina custos.
Tum comitem Ascanio pater addidit. ibat Apollo
650 Omnia longæuo similis, vocemque colorēmque,
Et crines albos, & sœua sonoribus arma.
Atque his ardentem dicitis affatur lulum.
d Sit satis Æneide, telis impunè Nummanum
Oppetiisse tuis: primam hanc tibi magnus Apollo
559 Concedit laudem, & paribus non inuidet armis:
Cetera parce puer bello. e sic orsus Apollo
Mortales medio aspectus sermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.*

ARGUMENTVM.

Spectator & laudator virutis Ascanij Apollo est, descendit in nubibus aliena forma, Ascanium à bello continet, ac mox in auris dilabitur.

EXPLICATIO.

Descrit Apollinem despectatam pugnas. Adhibet locum, nam ab *aetheria plaga*, thronum, nam sedebat in *nube*. Signat eius venustatem vocans *crinum*. Sic itaque spectabat tam Turni acies, quam vrbem Ascanij.

Co Loquitur Phœbus cum Ascanio, cuius hæc mira laudes, qua crecunt, cum dicantur ore Apollinis, quod magnum decorum est, & hoc qui capiat, magnum esse Virgilium capiet. Commendatur ergo noua virtute, qua præ ceteris auctus, cum nō aucti annit bellum & labore, quo fibid cœlum iter astruit, à diuinis fatalibus, nam genitus à Diis, quod dicit propter Venerem, & hæc erat Iouis filia: à diuina postestate, nata geniturus Deos, Iulium, Augustum, alias furoris & fatalibus bellis ita administrandis à posteris (nam per gentem Assaraci intelligi).

Bigit Romanos futuros) ut omnia cōquiescant & residant: deinde ab ingenti virtute, quam Troia, etiam magna, ramen non cepit. Aduerat Lector, has lades non auditas ipsi Ascanio.

c Hæc cum dixisset, se è cœlo ad Ascanium misit, auris dimotis, conuertitque se in senem Buten, qui fuerat Anchisæ armiger, & præpositus seruandæ primæ parti domus: ac tum curam quoque Ascanij gerrebat datus à patre Ænea. Ibat itaque Apollo huic similis voce, colore, canicie armis sonoribus, locutusque ad Ascanium est ardore belli & facinoris gloria incitat.

d Sermo Apollinis ad Ascanium, quo contentum illum est vulnus gloria Numani occisi, cum præcipue id factum sit *impunè*, id est, nullo Ascanij nocimento. Docet deinde gloriam hanc manasse ab Apolline, tantum abest, ut paribus armis inuideat, id est, arcui & sagittis; nam his quoque est Deus virtus. Tertiò hortatur, ut ardorem contineat, parcatur.

e Non expectauit Apollo responsum; nam vix orsus, sermonem statim rupit, ideo *medio sermone*. Ut verò sese Deum esse proderet, in auram euanuit.

Nota omnia, quis *procul idem ex oculis*: quia auram, ideo *euanuit*. Quod ut capias, vide quia iam à me alibi

A 24. TEVRI CLAMORE SEQVNVTVR.] Videlicet ad felicem Ascanij istum. Cal.lib.4. πολὺς δὲ ἡ φωνὴ λαος. Sed Hom. ad verbum Iliad. 15. οὐ τούτοις εἰσένειν.

25. LATITIAQUE FREMVNT.] Est totum hoc *fremitus* in militare. Amm. lib. 15. ore Constantij Imperatoris: *Quia igitur vestrum quoque fauorem adesse fremitus indicat letum. Ita & in asleni militum Simocatt. cap. 15. lib. 2. βοῶντες ἐπολλήσαντες βολῆς εκείνην, τοις τοῖς εὐφοριαῖς κατενελάδειν τὸ θέατρον: Clamor multus sublatissimus est ab universo confessu, & fauisti theatrum adfemituit.*

IN IX. ÆNEIDOS.

alibi de etymo particulae huius procul: neque enim A Et Seneca in Furente,

Non est ad astra mollis è terris via.

Pulchritè Dionys. Hal. lib. 9. τὰ μετάλλα ἥψα μετάλλα
ἀπέντεντον ὀνειρεῖσα: *Magna opera magnis semper periculis emimus. Cal.lib.4. πολὺς δὲ ἡ φωνὴ ὑπερβολὴ laborabit gloriam, & lib. 1. πολὺς δὲ ἡ φωνὴ ὑπερβολὴ: laborem gloria comitatur. Libro 4. Antholog. cap. 8. Epig. 4.*

Ἄλλος δὲ τοῖς αὐλαῖς τοντὸν ἔπεισεν εὐθύνην.

Sei via in Ionis aulam, pretium est certaminis.

Et rursus Epig. 5. ciuidem capit. 1.

Δε, νέο μετέμορφος τε τεκτονικός Ηρακλεος εὐθύνεις.

Οὐδὲ τλας, αὐθανάτον ονομασιαποτοντος εἶναι:

Aspice tua certaminis, ὁ Hercules, qui multa es passus,

Q[uod] uolens cœlum ascendisti domum Deorum.

Et ipse Hercules de Sc Epig. 7. post enumeratos suos

labores, absoluimus, autem Olympos ex ea. & Epig. 16. καὶ

πολὺς εἰς Ολυμπον ἵστηται: ex igni ascendisti in cœlum.

Sidon. de Hercule codem,

Portatusq[ue] polus, polum dederum.

Domitianus dux bellum apud Simocatt. ηγανθαστες Σελαῖς εἰσενταται τὰ πρόπτερα: ικτίbus & vulneribus trophy emuntur. Ammian.lib.17. ait, virtutem esse contentam his, quae fedoribus questris & dexteris. Horat. 2. Epist. de Libero, Castore, & Polluce. recipi in templo Deorum, videlicet, post ingentia facta. Iuppiter factus est Rex, ait Valer.lib.1.Argon.

Iapeti post bellis, truces Phlegred, labores.

Sen. de Prouid.c.5. *Humilis & inoris est ita se ferari,*

per altas virtus it. Eurip. in Heracl. apera Καΐρη εἴσε πόλεσσον:

it virtus per labores Symm. epist.81.lib.9. virtus durioribus

negotioris enitescit. & aspernatur declinum facilitatem, maxi-

mox, sudore ardum landis admittitur.

5. DIIS GENITE, ET GENITURE DEOS.] Non Diisgenitus,

& Deos genituras.

οἱ βασιλεῖς οὐανα περιστοιχοὶ τοις περιπτέτου,

Μάτερ ἡ Ερέχθιος, τεκτονικός Δράκος γένους,

Θεοὶ οὐδὲ εὐνατερα περιπτον, Θεοὶ δὲ μητρηὶς εἴρησι:

O maxima Regina Persidū, quibus est alta succinatio,

Mater Xerxa veneranda, salve uxor Darj,

Tu quidem es coniux Dei Persarū, mater etiam Dei.

Ad gustum horum Claud. de Nupt.Hon.

Magnorum soboles Regum parturagi Reges.

Quod Claudiani aquilius conueniret Marie Augu-

ste, matri Rodolphi, filia Caroli, vxori Maximili-

ni, qui omnes fuere Cæsares: & de qua nos in carni-

ne ad illam,

Cæsaris alma parens, fata Cæsare, Cæsaris uxor.

Neque ab illud eiusdem Claud. in Epith. Hon.

Cæsareum feminino

Stemma recurrit ornis.

Idem Paneg. 2. Stil. eodem penè sapore,

Progenitam Angustis, Angustorumq[ue] sororem.

Iterum:

Reginæq[ue] parit, Reginarumq[ue] maritos.

Stat.lib.1.Sylu.

Salve magnorum proles genitorq[ue] Deorum.

6. GENTE SVB ASSARACI.] Hunc quoties in Assaraci,

ore assunxit, Augustum & Cæsares signat; ut cum ait

3. Georg. Assaraci proles. & 1. Æneid. dominus Assaraci.

Nota & variationem gens proles, dominus.

7. FATO VENTURA.] Quasi ciuilia bella non

culpa Augusti acciderint, sed fatalia fuerint. Etad

hæc respectum non dubito, quia hæc vnicè quicquære

sub Augusto, cum multo ante incepissent.

8. NECTE TROIA CAPIT.] Vult Brod.lib.1. Philippi

Miscell.c.26. verba hæc sumpta à Philippi sermone

Macedonis sententia.

laudantis generosam indeolem Alexandrini filij, cum

is Bucephalum ascendi. Plut. in Alex. ζετεοντα

βασιλευοντα τον; Maledicta γαρ οτι καιροι: Λετε tibi

Regnum

Crinitus
Apollo.

Apollinis
debetruo.

Mætus
quid.

Magnus vnde
& Ma-
xi-
mus.

Mætus vno
ingenio &c.

Labores viā
ad cœlum
astruunt.

NOTÆ.

1. CRINITVS APOLLO.] Est hic, quem Græci *άνετον*, quem Latini *intonsum*, & vetus Poëta *comosum* vocat. Primum est in Pind. Od. 1. Isthm. alterum in Propert. & aliis: tertium apud Deli. in Nou. Comm. Sen. in Oedip. vers. 419. Sed & Nofer ab Ennio, qui in Alcæone, *intendit* crinitus Apollo Arcum. Vide, ut Deum istum describi ab antiquis pictoribus dicat Max. Tyr. diff. 27. *μετανοειν, γυμνος, οὐ τοις χλωροῖς, οὐ διελεγεται, οὐ πελεκητος, τοις θυσιαις τοις θεοῖς: adoleſcem, qui ὅλη μούδη ὠθεῖν ματταντανομένην* *πειθεῖν ματταντανομένην*.

2. MACTE.] Verbum *macta*, & nomen *mactus* sacerdotum sunt. Verbum explicant ista Varro. lib. 2. de morib. Pop. Romani: *Mactare verbum est sacrorum, καὶ τὸ ἐφημεροῦ, οὐ, quasi magis angere, & adolere, unde magnitatem, quasi matto augnatum. Nam bovis tanguntur mola salsa, & tunc immolata dicitur. Cùm vero ista si sit, & aliquid ex illis in azym datum est, macta dicitur per laudationem, siemque boni omnis significatiōnem, & cùm illi mola salsa imponitur, dicitur macte esto. Arnob. lib. 7. qui eam formulat; *Mactus hoc vino inferio esto*, ita interpretatur: *azymum est mactus, quām volo, tantum amplificatus, quām inbeatus, & amplificandus; ut macta arca, erit aucta, & augenda nouo sacro. Ad eum modum, quo Tacit. 2. Annal. *actus omnis, & addicentibus auspiciis vocat concionem.* Et, quamvis frequiore viu inueniatur quintus casus, sed non dubium, quin alij; nam in Arnob. vidisti macta. & Plin. vñspurat numerū multitudinis lib. 2. cap. 12. *Macti ingenio g̃le cali inerptes.* Plaut. in Milit. aduerbialiter. *amabat mactricem macta.* Ab hac vocula putant aliqui (in his Nan. lib. 3. Miscell.) natus appellations Romanorum, qui quosdā *Magnos*, quosdā *Maximos* dicebant. Quæ Erasmus sentit, referens hanc vocem ad probationem viuimæ, mihi plurimum displicent. Volo audias verba Senecæ epist. 66. *Macte viriū esto sanguindenīs, & ex acie redeunībū diciūr. Hæc ad mentem Mardonis, qui verba hæc dici Ascanio fingit post gloriōsum in bello facinus. Et profecto tam ad hunc ritum, quād ad locum Virg. aspirauit Sil. lib. 4. apud quem Mars adolescentem Scipionem, qui patrem in bello seruauit, ita aloquitur,***

macte o macte inde sacra

Vera Iouis proles, & adbuc maiora supersunt.

3. VIRTUTE.] Coniuncte has voces *macte viriū*, Liu. lib. 2. & 4. Lucilius, Attius, Pacuvius, Ennius. & omnes fore Poëtae, qui post istos. Sed & alias voces reperiunt. Nam Arnob. laudato in loco, *mactus vno. Caffiod. epist. 3. lib. 1. macte felicitate laudabilis. Plin. macti ingenio. Pacuv. in Dulorest. macte opera.*

Huic Latinæ formæ, *Macte noua viriū*, respondere hanc Græcam οὐανοντας, Vrbinus & Germanus notant.

4. SIC ITUR AD ASTRA.] Aurea gnome. Bella & labores viam ad cœlum astruunt. Gloriam enim laboris esse filiam ex Aeschilo citat Clemens lib. 4. Strom. c. 4. Versiculos Phaedri est.

Cœlo receptus proper viriū Hercules.

centem dixit, *Educlum Marius luco*. Commendatio A non vulgaris natalium, ex errore Gentilium, quibus luci ad nascendum gloriose semper fuerunt; quia semper Diis sacri, & semper in religione. Indochorum pater *Idaea* dicitur, & sit *Ious* mentio, cum allusione ad Homericum illud, *τηνθεν μεσσων*. Et haec est ratio, cur luci olim sacri essent *Heroibus*, quia hi in illis nati. Sic Pausania Atric. adducitur *Λαύριον τέλευτην ἵππον*, *Laci Herois lucus*, in quo nihil fortasse frequentius. Accedit & ratio alia, quam alibi latè aperi, lapanaria olim fuisse in sylvis & locis herbidis, vnde occasio mentiendorum natum.

Hier.

3. HIERA.] Cum omnes ita legant, neque sit in hocaliqua discrepancya, putabam retinendam lectio- B nem, hoc sensu, vt Hierat sit vel verum nomen matris horum iuuenum, vel nomen matris afflictum; quod illos peperisset in Ida, loco Hiero. Polliux capite quinto lib. quinti, *επει τοις θεοις την θεαντικην επιν*: *Dicuntur Hierat templi, nemora, luci, septa,* id est, dicuntur sacra. Huius rei seges magna saepe in multis, & in uno Paulan. *επιστηνē maximā*. Ad rem. Nihil vetat, dici illorum matrem Hieram, id est, sacram, à loco sacro, in quo partus. Si autem velis, Turnebum sequere cap. 7. libr. 22. in tantum lectio- nem in hyena, vt dicantur hi duo nutriti ab hyena, vt alij à cerua, cane, lupa. Iuuan Turnebum mensus syllabicus, nam *επει* medium corripit. De hyena, qui multa volet, legat Gess. Adi & que in Clementem coniunxit Heret. in lib. 2. Pædag. c. 10. Lege & Germ. in Paralipom.

Imitatio.

4. ABIETBVS, &c.] Pergit Homerica imitatio ex lib. 12.

*Τὸν δρόντα προπάρθειν πολέμων ὑψηλῶν
Ἐσαῖσθ, οὐδὲ τὸν δρόντα προπάρθειν,
Αἴτιον μίμεστον καὶ δευτέρον μητέρα τῶν
Μύρων μηγέλοντος διμετέρον ἀραιγῆν.*

*Hi viisque ante portas altas
Stabant; sic ut quando querens stant in membribus procreare,
Quia venient sustinet, & pluianam per dies somnes,
Radicibus magnis late diffusis firmatae.
Siosanē hū duo manibus freti, atque viribus.*

Permanebant, &c.

Ait Virg. *abieres patrias*, id est, *Idaeas*; nam in Ida nutriti hi duo. Vocat Scal. *Homericam operam minorem* Virgiliana. Macrobius etiam ait, superatum in hoc loco a Virgilio Homerum. Est & Iliad. s. simile, vbi, *ταλάντην ἐποίησεν οὐλήν*: *sintex altis abiesibus*. & 13. Iliad. ait, *Alcatheoum stetisse in bello*,

ωςε σταλων δειδεον οὐτε τελον,
ut columnam, aut arborum alijs innam.

Nonn. lib. 3. de quodam adolescente, *ὑπομόρφων* *τερεντελος*: *alicome palma persimilis*.

Monti simili-

5. MONTIBVS ΕΩΝΟΣ.] Recte putant, qui Virgilium dicunt adicisse animum ad hominem *τελώνον*, aut *τελέστον*. Nam vox haec nata, quasi *τελεσθέντες* *τετραγένετος*, accedens magnitudine ad montem. Inde Sen. in Thyest.

*Tergmina moles cecidit, & qui montibus
Stabam pares Gigantes.*

Quod accepit ab Apoll. qui lib. 1. de Gigantibus dixit, *θεά τρέψεν αἰτία τελώνον*. Vnde bene Hom. lib. 9. Odyss. cum prius Polyphemum vocasset *τελέστον*, eo verius, *τελέστον* *τελέστον* *τελέστον*, postea subiecit,

*Kαὶ τὸν Ταῦτα τελέστον τελώνον. τοῖς ἔπεις
Ἄρδει γε τοῖς φέρει, οὐδὲ πέρι τούτου.*

Τελέστον ὄπειν.

D ————— *bello qualis supremus apertis*

Vrbibus.

Idco apud Hom. 18. Iliad. Polydamas iubet oculidi firmiter portas vrbis contra imperium Achillis, & voces multas cumulat, vt ita indicet rei magnitudinem,

τελέστον τε πόργοι,

Μαρπει, εὐξεῖσθ, τελέστον ερύγρατος:

— urbem autem turres,

Altar, portas, afferentesque ad has aptatai,

Longi, politi, coniuncti tutabuntur.

Sed non certe *εὐξεῖσθ*, vt videas semper labi Homerum.

8. FRETI ARMIS.] Scal. *Quid ponuit generus?* Deinde addit, *quod perterritus animus plebeios, solisque inuictus mortibus hostem.*

9. PRO TURRIBVS ASTANT.] Sic illud,

Et Sagarim, & summis frantem pro iurribus Idam.

Verbum *astant*, signat defensionem, vt Sophocles in Antig.

Νορῶν γε τὰς δε γῆν, οἱ δι' αὐλίσθεις ὑπερ:

Oppignans patriam, cum alter defendetur.

Ad verbum, *contraria faciat.*

10. ARMATI FERRO.] *Οὐλοστρινη cape, & cata-*

phractos; nam illud Seruij de corde ferreo, quia Ennius, *συγκινετη corda macharis*, non placet. Hom. sape, *κενορεθέντη χαλκη*.

Τελέστον ὄπειν.

Armatis fer-

ro, quid.

C ————— *11. AERIA.*

11. AERIA.] Quia in altum sublata. Sic lib. 4. *A taneis pinos*. Catull. *mutanti planatu*.

Epig. *τελέων οὐλην, αεριαν σειδιν.*

12. LIVVENTIA FLUMINA.] Neque hū Servium probo legentem *Liquetia*, referentemque ad *Liquetum* fluum. Sed iam contra illum Erythraeus, & Gifanius. Leenim qui tertium fluum volunt lucifacere, perdunt *Mulam Maronis*, & pulcherrimam figuram, Zeugna, qua hic locus exornatur. Deinde non satis vñata locutio. Non enim dices, flumis Mincios: sic neque *Liquetia* flumina, ad *Liquetiam* fluum.

13. PADI.] Voluit hoc nomen præ Eridano; nam cum respetu ad etymon. Dicitus enim est *Padius* (si Catoni creditis de *Originibus*) à picca arbore. Et hū *Padi* meminit Virgilii, vt ferentes arbores: neque impedit murari in quercus. Plin. quoque similem adducit originem.

14. ATHESIN SEV PROPTER AMORVM.] Celebra fluminis huius: amanitas. Calliod. epist. 48. lib. 3. *Hanc Athesin interfuit bonorum, amanis gurgitis pri-*

*ue preterfluit, e. usum praefixa, minimis & decoris Claudianus in Epith. l. tonat. Flumis numerans aptos voluptaribus, principe loco Athelin adhibet: in modo, cūm aliis alia assignet, vt *Mincio* subfuros apium, *Pado* eleætra, *Tago* aurum, huic vni dat choreas, veru illo, *Athesis* strepuit chorœ. Sidonius libro primo epist. præmissa memoriæ aliquorum fluminum, in teque illa *Athesis*, addit, *quorum rīe, τοικε πασιν quernis acernisque memoribus vogliebantur*. Contrà tanen sexibz *Auctor* *επαληθερος Paneg. Constantini. Athesis ille sexis alper, & *gargibz* *vericosus*, & *impetu* *forox*. Sed hec extrema ad celeritatem refer, qua hic annis celebris. Sidonius epist. 5. lib. 1. *velocem Athesin, pigrum Minicum*. Quod accepit à Claud. *& velox Athesis, tardusque meau Minicus*.**

15. CONSVRGVT GEMINÆ QVBRCVS.] Possum existimare Claud. 3. Rapt. in describenda cupressi gemina omnino hercille Maronis cursu. Ita ille:

*Tollebant gemine capita inuoluta cupressis
Cepit vicino, quales non rupibus Ide
Minutus Sironi, quales non dinunc rupa
Lambit Apollinis nemoris mirator Orantes:
Germanas adeo credas, sic frondibus aquis*

Astant, & socio despectant verice lucum. D Est hoc perfectissimum genus imitationis, cūm scilicet ita occulta est imitatio, vt tenues tantum ducantur lineæ. Virg. *artollunt capita*. Claud. *tollebant capita*. Ille, *gemina quercus*; hic, *gemina cupressus*. Ille, sublimi vertice; hic, despectuant vertice. Hæc clara sunt, non item, quæ sequuntur, & ego tenues lineas vocavi. Ille in re comparata, *astant*, quod hic transtulit ad arbores. Ille *ide* meminit in mentione fratribz, hic in mentione arborum. Ille virtutis ea comparatione ad fratres, hic ipsas arbores *germanas* vocat. Ab illo dicuntur fratres *equimontibus*, ab hoc arbores *equis frondibus*. Pro *Pado* illius atque *Athesis* adhibetur *Orantes* ab hoc. Pro *ripis* & amicitate *Virg.* est in *Claud.* *diuite rupa*. Volui hoc ad gustum illorum, qui amant *Claudianum*, quod iure faciunt optimo.

16. CORLO.] *Πάρι* incremento *Stat.* 3. *Theb.* *Amons erit audaci sedentus in aethera dorso.*

Et de *Parnasso* Eurip. in *lone*, *επάριον επάριον*, quasi ita altus sit, vt sedent in cœlo habeant. *Agathia* lib. 1. Histor. scribentis de militibus *επαληθερος*, cūm in turmas coētūt cum strepitu; quod verbum apium est. Ita potest expediti locus alter huius libri, qui iam precessit,

*Quem circumglomerari omnes hinc coniūt, atque hinc
Prorubant.*

Glomerat scilicet se Latini ad quendam *Volscentem* contra vim *Nisi*, non aliter ac apes s. Regi suo agglutinant, vt defendant.

25. ET CONFERRE MANVM.] Hoc unum hemisphericum opponitur reliquo superiori libro, in quo Troiani pugnarunt ē muris. Nam hoc est, *non equo dare se campo*, & *non obvia ferre arma*. Oprabatque Turnus excutere illos ē vallo, *in equor effundere*. & milite alia quæ præcesserunt. Iam ergo hīc conferunt manum. Inde alacritas exultabundi Turni in sequenti tractu.

Relinquere
suis viri
fortis nota.

26. PROCV RERE.] Verbum Homeri, qui lib. 22. A retro ad suorum turbam abiens recedebat, scilicet prementibus hostibus. Neptunus quoque 13. Iliad. miratur Trofano pugnare ἐπένθετο προσιτον ab urbe, quod ducit in argumentum virtutis illorum. Sic & sexta Iliade Diomedes Glaucum ita laudat, πολὺ φρεσίν τοι πολὺς πολὺς ἐπέλθων, quod longius a suis procederet. Inde & Menelaus Iliad. 17. Euphorbium contra se pugnantem monet εἰς πληθὺν οὐνα, sediret ad turbam, neque auderet ita procurrere. Est n. nota viri fortis suis relinquere, quasi non illis egeat. Vnde & postea Menelaus idem in magnō timore οὐδὲ οὐτός τε πάντας, recipit se ad suis, atque etiā de Hectore, εἰς οὐλαντὸν λόγῳ διερχετο εἰπον.

- ^a Ductori Turno diuersa in parte furenti,
Turbantique viros perfertur nuntius, hostem
Feruere cæde noua, & portas præbere patentes.
Deserit inceptum, atque immani concitus ira
695 Dardaniam ruit ad portam, fratresq; superbos;
^b Et primum Antiphaten (is enim se primus agebat)
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti,
Coniecto sternit iaculo: volat Itala cornus
Aëra per tenuem, stomachoque infixa, sub altum
700 Pectus abit: reddit specus atri vulneris vndam
Spumantem, & fixum ferrum in pulmone tepeſcit.
^c Tum Meropem, atque Erymantha manu, tum sternit Aphydnum.

ARGUMENTVM.

Audit Turnus apertas portas, ruit illis, interfecit Antiphaten, & obuiis aliis.

EXPLICATIO.

^a FVREBAT Turnus in diuersa parte exercitus, turbabat omnia, audit tum hostem cæde graſſari in suis, & patere portas, ac se statim expedit, incepit defenit, & aduolat, inde ruit cum ingenti ira inuitus Pandarum, & Bitiam.

^b Habuit in via obuium Antiphaten, qui ex muriam longius procurraret, eratque filius Sarpedonis, sed nothus à matre Thebana. Hunc statim sternit. Inuitatus Poëta viri huius splendore, erat quippe nepos Iouis; nam Sarpedon Iouis erat filius, describit modum idus. Iaculum per pectus abiit ad stomachum, atque inde ad pulmone, quo fixo ferrum interpuit. Et quia ita cauum vulnus, pectoris dicitur, & sanguis inde profluens, vnde spuma, ducto sermone à fortibus, è quorum abditis, & specubus vnda emanat.

^c Antiphaten eminūs interfecerat, nam coniecto iaculo, hos tres cominūs, ideo manu: itaque illum iaculo, hos gladio.

NOTE.

Etre nūciū. ^{1.} PERFERTVR. NVNTIVS.] Ita Soph. Elec. φέρετον λόγες: vnu ferens nūtiū. Et nota ēi παρέπει, ab

B codem dici ἐργον pro munio, eo versiculo, ἐργον ποιεῖσθαι.

2. FVERE CÆDE NOVA.] Praeclarè, quia cædes fernor, de nona, ideo feruere: feruor. n. est initio coctionis. Inde pagina, cur ego Ammianum expendo libr. 20. qui de extrema adhuc pugna ait, feruente certaminum mole, quasi semper par fuerit pertinacia.

3. DARDANIA.] Vide, an fortasse non generale Dardania hoc nomen, sed peculiarē & verum illius portæ. Nā sic sit in 3. Stacis amplexor limina portæ, de vrbe Heleni, qui ab portis Scæsis Troianis id nominis impoſuerat porta sue vrbicula. Ita hīc Dardanias portæ, pari in patriam amore. In Homero multa est mentio πολὺν Δαρδανίων.

4. R VIT.] Homerus sape in hoc impetu, ἐπεύρητο, ἐπεύρητο, ὀδυρητο, pro στυρητο, μενετο, ἐμενετο, ὄρωρος. & ad verbum ἐπέρωτο, irruit. Interdum etiam ιβηθητο, militari verbo, & ἐπαινετο, ὄμητο, ὄμησετο.

5. ET PRIMVM ANTIPHATEN, &c.] Impetum suum dirigebat Turnus contra duos fratres, qui in portis; hi enim scopus furoris: sed in via deleuit quatuor. Itaque non sine respectu ad hanc rem Pyrrhus apud Sen. in Troad. ita prædicat facta patris Achillis,

Hac tanta clades gentium, & tantus pavor,
Sparsa tot vrbes turbinis usq; modo,
Aliarius eset gloria, ac summum decus,
Iter est Achillis. Sic meus venit pater,
Et tanta gesit bella, dum bellum parat.
Adsimilis locus Claud. de Bel. Get. vbi quispiam rem gerit præterente manu, & Paneg. de 2. Confid. Honor. Hoc ibi dat Silicoris iter, quia Silico in ipsa adhuc via bella multa.

6. SE PRIMVS AGEBAT.] In 6. sepe Palinus agebat. vide hīc Seru.

7. THEBANA.] De Thebis, quæ in Cilicia, Thebas du-

Locorum si-
militudo.

accipit Turn. Est enim credibile Lycium hominem inde sibi copulasse concubinam, non ex Thebis illis notissimis Gracorum. Adduco in argumētū, inde etiam ductam coniugem Andromachen ab Hectore. Fuit enim illa filia Eetionis Regis Thebarum Cilicie, quod Hom. 6. Iliad. Quid vero, & Lector, si deceptio Penthei 4. Aeneid. putantis se cernere Thebas duplices, nata ab hac duplicita vrbe: vt dicat Poëta, Penethum, qui erat & Thebis Gracorum, quoties cerneret suam vrbe, putare se quoque cernere pariter illas alteras Thebas Cilicie. Ideo hīc, quia ibi omitti.

8. NOTHVM SARPEDONIS ALTI.] Praeclarè, & signatè. Est enim differunt inter nothum, & spuriū. Prior, qui natus ex claro & noto patre, matre obscura & ignobili: posterior, qui matre nota, ignoto patre. Ergo, quia non spurius, sed nothum, ideo Sarpedonis alti. Quis sit propriæ nothum, adhuc video dubitari. Ego Cuiacium sequor lib. 5. Obseru. cap.

6. cuius sententiam firmabo. Hi verè sunt nothi, qui habentur à patre celebre, & concubina retenta domi, loco vxoris. Ideo ab nonnullis nothum vocari αντιγένειον apimaduerit Pollux cap. 2. lib. 3. quia illius mater domi est, & in eodem hospitio. Et hi quidem non κάτιοι, aut terra filij dicuntur, nec quasi αποράτοι nati ex mera scortatione, & adulterio. Sic Iustinian. nothus accipit, quos φυσικοὶ nominant, id est, μυριαῖοι. Inde in Homero, nothi sumptuus honorifica. Non enim intelligit natos ex stupro, incesto, aut adulterio. Et Eurip. in Ione, hominem ρολανθηνοῦ, nothum, dicit esse ιγνῆν, in Συρενῖ: nobilem, non ignobilem. Quis inde Grecis dicta ρολα, aut ρολεῖ, id est, pars illa hereditatis, que ad nothos deuoluebatur lege Atheniens. cuius meminit Aristophan. aduocante illum Polluce loco adducto. Αετοφάνης ἡ ρολα τοῦ αρματοῦ πατέρος τοῦ αετοῦ. Vide & Suidam, qui Demosthenem, & alios adiurat. De etymo vocis, varie. Tantum offero Suidam, qui dicit à particula: ὁ, id est, non, & οὐ, διuinum; quia nothi carent diuino illo, quod esse in procreatione debet, id est, legitimis nuptiis. Vide Lexicon Sim. Schard. A proprietate vocis, quam apudisti, nata translationes quædam, vt Atticimus ρολος, id est, non verè Atticus: & cartilagineus in humano corpore maiores, & minores; illa dicuntur γρηναι, id est, legitima, ha ρολο: de quibus

9. VOLAT.] Hom. 22. Iliad. ὅρπεταζον κάλυπτον Volo, de ἔρχοντο. Ouid. Eleg. 10. lib. 3. Trist. longè volante telis. sagitta. Plin. lib. 16. cap. 36. loquens de calamo, vnde conficiuntur sagittæ, pondus volvunt. Sed hoc alibi.

10. ITALA CORNV.] Pro, Italica. Sic Pers. Italum, pro Sat. 6. Ligus ora, pro, Ligustica. &, immenes iocos, pro, Italico. imeniles. & Sat. lib. 1. Italo honore, pro, Italico. &, hermas sensus, pro, heroos.

11. STOMACHO QUE INFIXA.] Iētu simili intersectus Euphorbus à Menelao Iliad. 17. καὶ σφράγον θεμέλαια τοῦ.

12. SPECVS ATRI VVLNERIS.] Sil. lib. Specus, de 6. de vulnerato serpente, Τιβιζιανον σπιραντον ειναι vulnera, Fundus, cœs vltima. Stat. flexu alio vocat fundum lib. 9. quasi Fundus, è caerulea exiret sanguis. Ioan. Chrysost. in laudat. prima Romani Martyris vocat vulnera φαθαίς αὐλα-νες, fulcos profundos, & inde fluere sanguinas αιμάτων, rinos sanguinis.

13. FIXVM FERRVM IN PVIMONE.] Ad verbum Hom. lib. 4. Iliad. οὐρανὸν εἰς τοινούς καλέσ.

14. TEPESCIT.] Ita sup. tristis que heft tepeſcit, cerebro. Hom. 16. Iliad. ὅπερεπερδεινον ξιφος αἴματι: in calvi gladius sanguine.

15. MANV.] Cum oppositione ad iaculum, quo Opposito. percutit Antiphaten. Itaque hunc eminūs, & iaculo, alios cominūs, & gladio. Hom. 20. Iliad.

Τὸν δὲ διετοῦ βαλῶν, τὸν δὲ σφράγον τοῦ τιμόνος:
Hunc quidem hafia iaculatus, hunc verò cominūs enī
verberans.

^a Tum Bitiam ardenter oculis, animisque frementem,
Non iaculo (neque enim iaculo vitam ille dedisset)
Sed magnum stridens contorta Phalarica venit

705 Fulminis acta modo: quam nec duo taurea terga,
Nec dupli squamma lorica fidelis & auro
Sustinuit: collapsa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitum, & clypeum super intonat ingens.

^b Qualis in Euboico Balearum littore quondam

Saxea pila cadit, magnis quam molibus antè
Constructam iacent ponte: sic illa ruinam

Prona trahit, penitusque vadis illisa recumbit.
Miscent se maria, & nigræ attolluntur arenae.

Tum sonitu Prochytra alta tremit, durumque cubile

Inarime, Iouis imperiis imposta Typhœo.

^c Hic Mars armipotens animos virésque Latinis

KK. 4.

Addi

lib. 35. ait, hunc puluerem Puteolanum opponi mari A fluctibus, mersumque protinus fieri. idem inexpugnabilem vnde. Additique, fieri fortiori si Cumano miscetur cimento. Videndum etiam Strabo. Longè hac abluunt à columnis, que vno tantum scapo continentur. Sed & Auson. clare epist. 13. ad Paulum,

Vel qua Balearis pendent fluviania pilis.

Sic enim legendum, non puls. Vtrunque aedificium aperte discriminat Sidon. epist. 2. lib. 1. Nec pilae sunt media, sed columna, quasi in ratione fabricæ directe opponantur; & verè opponuntur. Quid cùm ita sit, cur dicam, Virgilium intellexisse columnas, & liberè mutasse in pilas? Nobilior multo est columna, ut ratio annuit, & versus Paulini Natali 9. Felicis,

Quæq[ue] prīns pilis stetit, hec modo subi. columnis,

Vilia mutato spreui camenta metallo.

Et quia nobilior, ideo in aedificiis spectatur: pila contra, quia informis, vindarū tenebris destinatur. Haec pila sunt, quas Graeci vocant γαλά, id est, *vngula*, quæ excitabatur nō solum in ipsis vndis prope littus, sed etiam extra vndas in ipso littore, ad arcenos fluxos maris contra vrbes maritimas. Eorum meminere Xenophon, & Thucydides: ille lib. 7. Anab. ita coniungens, *καὶ τὸν θαλαττ. ν. καὶ ποσ. Υγιὲνὴν τὸ τέχνης, in sua mare, ac iuxta mari vngulæ, hic lib. 1. vocans τὸ χαλὶν τὸ τελείων, vngulam mari.* Florum verba nolui integræ, sed dabo integra verba Scholastæ Thucydid. quia ad rem mean. γαλὶν τελεῖται (ait ille) οἱ ἀρχαιοὶ. τὸ τελείων, τὸ τέχνης. Χαλὶν τὸ τελείων, τὸ τέχνης. Vngula est, proiecti lapides ad mare ante murum propter violeniam fluctuum, ne murus monumentum patiatur. Sic dicta, quod similis vngula bonis. Annon verè ipsissima haec est pila? Aut di Lucret. lib. 6.

*Est quoque uti posse magnus congestus aenea.
Flutibus adseris oppilare ostia contra.*

Cum mare permotum ventis ruit imus arenam.

Vides eundem usum in pilis Lucretij, atque in vngulis Graecorum. Sic & Hom. 1. Iliad. ait, οὐδεὶς προσθῆτε, prorinantes felæ excitatas a Graeci, in ipso littore ante murum, quem ipsi struxerant. Et, quamquam rationem tacet, explicandas est ex mente interpretis Thucydid. Neque impedit, eas dici ibi ab Hom. εἰ μάλα πόρπων, firmamenta turriam. Ex hoc excursu videoriam Poëtam intellexisse, mihi antea ignoratum. Pilas suas statuit non in vndis, sed extra vndas Balearum in littore, & cùm addit, iacunt ponto, non est, in punto, sed porto, id est, contra pomum. Inde cùm alittore in vndas corruit, ingens ille sonitus & strepitus Virgilij. Itaque, cùm pila excitentur & in aquis, & extra aquas, Virgilianas capio de eis, quæ extra aquas.

11. **MOLIBVS.**] Praclarè: nam & hæc vox de structuris, quæ aut in mari, aut iuxta mare. Sidon. Paneg. Anthem. *itur in aquor. Molibus.* Cic. ad Atric. *Adiun in filia muri or mirificis molibus.* Seneca in Hercule Furen. & de ipso Hercule cadente,

iam totus ad terram ruit,

Vi casa filius ornus, aut portus mari.

Datura moles.—

Sed & Sidon, loquens de Pado epist. 1. lib. 1. Ab aliis principali molium publicarum discipius obicitur, & per easdem deriuatis transibis exchangit, &c. Quin aquam ipsam (quod cognatum) molem vocat Curt. lib. 3. per initia, vbi inducit Lycum maiore vi, ac mole agerem vndas.

12. **CONSTRVCTAM IACIUNT PONTO.**] Moeni iam adires Vitruv. cap. 12. lib. 5. vbi docet ar-

tem, quæ pilæ construantur. Et nota mihi verbum iacunt, quod proprium de camentitia materia, & lacio, de camentis.

13. **MISCENT, &c.]** Quasi ruina pilæ conciter Misceo, ver tempestatem. Nam hic versus ex misto mari, & sub humum tem latis in altum arenis, totus sapit tempestatem, quod pestaris. iam ego lib. 1. ad illud, *τοιμηγε ἡ σεβαστούσις.* Cyril. Comin. in Ionam ad explicandam tempestatem dixit, *εἰ αὐγχυστι πολλοὺς οἴτατος, in aquarum multarum confusione.*

14. **PROCHYTA.**] Insula est, quam Dionys. de scribit lib. 1. sic dicta à profusione; nam quæ de Ae neæ aut nutrice, aut cognata dicuntur, falsa sunt. Tu lege Seruum, Pontanum, alias; adi & Plin. B cap. 6. lib. 3.

15. **TREMIT.**] Parcissimus hic Vates; luxuriaret alius in hoc sonitu describendo, vt Claud. 2. Eutrop. vbi, *Aethos responfit. Amnis remugit. Rhodope ingeminat.*

16. **IN ARTIF.**] Audi prius imitationem, pottea Inarime. breniter disputabitur is error, qui falso Virgilio affingitur. Ait Hom. 1. Iliad.

*Ιαὶ δὲ οὐτεσούχης, διὰ τοις περιπερινών
Χωρὶς φέρεται τοις Τυφάλι γαλανήματος
τὸν λέιμον, οὐδὲ φέρεται τοις ημέναις έπονος.
Ρεσονατας τερρανοί Ιονιοί fulmine γατεντοι
Ιναίς, qui inde circa Typhaean terram verberat
In Arimis, vbi dicitur Typhoei esse cubilia.*

Sed ecce nubes *ἀνέστησαν*, καὶ οὐδὲ πότερον in te Virgilius Maro. Cur coniunctisti diuinis ab Homero voces? ille defendit, εἰς Λιμον, tu Inarime? non ergo Graecum intellexisti? Adeant isti Turnebum, Erythræum, Scaligerū, Modicum, qui defendunt Virgilium. Nolo hīc ego illorum myriadas. Mihi satis tot Latinorum lumina, qui iudicunt Virgilij probant. Hi sunt Plinius, Ovidius, Statius, Lucanus, Claudianus, Silius, Valerius. Hi omnes Inarimeni vñica voce dixerunt. An ignoraret Virgilius locum, à quo non longè distabat? Et, si dixerimus in Homero legendum voce vñica εἰνειρητος, qui conuincemur? Et Plinius aperte ait lib. 1. cap. 6. Homerum scripsisse Inarinem. Et Clauerius in Claud. notauit, Maximus, qui Graecus, & Homeri acerimus explorator, scripsisse, & agnouisse εἰνειρητον voce vñica. Sed etio Homerus diuinum scriperit εἰς Λιμον, cur non poruit Virgilius cōiungere: quod ius poëticum, si hoc non est? Quanto his grauiora alia permissa multis, qui nulla ratione comparandi cum Virgilio? Tantumne hoc monstrum, vt illi tot monstra rixarum excitent? Satis iam: ineptum est enim multa in his conterere.

17. **IMPOSTA.**] De Sicilia imposta Giganti Pindarus Od. 1. Pyth. 10. premit.

18. **ANIMOS VIRESQUE LATINIS ADDIDIT.**] Animos ad. Ita 1. Iliad. εἰς δίνος ὄπερε εὐέστε. Achilles 22. Iliad. dñe.

μέντοι προτάλεις θυμὸν. Iliad. 11. Θεντρούς εὐέστε. & Odys. 1. Θητε μέντοι καὶ θάρης. & iterum Iliad. 11. θεντρούς εὐέστε. & 17. θητε μέντοι ibid. θεντρούς εὐέστε. ad rem eandem. & Iliad. 15. θρόνους. Vide quot flexus? omnia enim distincta sunt verba.

19. **STIMULOS ACRES SVB PECTORE VERTIT.**] Homerum Ita lib. 6. *stimulos sub pectore vertit Apollo.* quem locum superat Vir vide. Hæc laudo Virgilium, qui generose admodum, gilius. videlicet aduocato sermone ab equo, quæ fera generofissima est. Et nescio, an Homerum laudet, apud quem Minerua concitans Menelaum ad bellum,

εἰς τὸν θεόν τοῦτο εἰς τὸν θεόν τοῦτο.

Kαὶ οἱ μῆνες θάρης εἰς σύνθετον τὸν τοῦτο:

Uim in humeris & genibus posuit,

Atque ei mufca audaciam in pectoribus immisit.

Quid

Quid est,

Quod te efferrari? quod nouos sufficerit

Stimulos doloris?

Et Claud. 3. Hon. *virūtum stimulos.* Cur dixerit Poëta vertere stimulos, explicui lib. 6. Æneid.

20. **IMMISIT QVE FVGAM.**] Est hoc quod Hom. ἀρπε φέσεν. οὐτε φέσεν. εὐδέσσεν. φέσεν ημέτερη.

21. **ATRVMQVE TIMOREM.**] Odiosum, molestem, funestum, iniurium Turnebus explicat, vt in Horat. *aura cara.* Sic ego Nonnum lib. 29. qui pugna

32. **DEVS INCIDIT.**] Stat. 3. Theb. *Tantus in attonitos cedidit Deus.*

^a Pandarus vt fuso germanum corpore cernit,

Et quo sit fortuna loco, qui casus agat res,

Portam vi multa conuerlo cardine torquet,

Obnixus latis humeris, multosque suorum

Maenibus exclusos duro in certamine linquit.

^b Atq[ue] alii secum includit, recipitque ruentes

Demens, qui Rutulum in medio non agmine Regem

Viderit irrumpentem, vtrisque incluserit vrbi,

730 Immanem veluti pecora inter inertia tigrim.

B phon 7. Anab. hanc rem ita. συγκλείσονται πόλεις, καὶ τοιχάδις ημέτεραι: portas occludunt, & perfidum obdant.

Hom. 12. Iliad. 11. θηκεντημένας οὐτες, accidit, ut repagunt. Sunt haec, quibus porta clauduntur.

4. **DVRO IN CERTAMINE LINQUIT.**] Hom. 22. Iliad. οὐτε συρρεψεν οὐτε πένθεται, linquis me in tristis locorum similitudo.

Ita in certamine Turnebus, Erythræum, Scaligerū, Modicum, qui defendunt Virgilium. Nolo hīc ego illorum myriadas. Mihi satis tot Latinorum lumina, qui iudicunt Virgilij probant. Hi sunt Plinius, Ovidius, Statius, Lucanus, Claudianus, Silius, Valerius. Hi omnes Inarimeni vñica voce dixerunt. An ignoraret Virgilius locum, à quo non longè distabat? Et, si dixerimus in Homero legendum voce vñica εἰνειρητος, qui conuincemur? Et Plinius aperte ait lib. 1. cap. 6. Homerum scripsisse Inarinem. Et Clauerius in Claud. notauit, Maximus, qui Graecus, & Homeri acerimus explorator, scripsisse, & agnouisse εἰνειρητον voce vñica. Sed etio Homerus diuinum scriperit εἰς Λιμον, cur non poruit Virgilius cōiungere: quod ius poëticum, si hoc non est? Quanto his grauiora alia permissa multis, qui nulla ratione comparandi cum Virgilio? Tantumne hoc monstrum, vt illi tot monstra rixarum excitent? Satis iam: ineptum est enim multa in his conterere.

6. Alios Troianos recepit, intérque illos Turnum, qui non visus à Pandaro in urbem irrupit, non aliter ac si tigris sece ouibus iminisceret, immanis quidem incertissimus. Itaque illud, *ατq[ue] alii secum includit*, capio de Troianis; nam verè Turnus solus receptor ex hostibus. Id postea planum fit ex oratione Mnesthei, vbi, *Purus homo*, &c.

5. **DE MENS.**] Nihil frequentius affectu hoc in Hom. qui nullies πόλεις in re simili.

6. **VLTROQVE INCUSERIT VRBI.**] Hæc poësis tota ad gloriam Turni, qui intra muros hostium fortissime pugnauit. Est hoc vorum Troianorum apud. Cal. lib. 4.

Ιεροπολον μέντοι τοῦ Ερεποτοῦ, οὐδὲ οὐ πάντας

Αργείους σφετέρων τοῖς ηλεκτοῖς:

Οἳ αὖθις ρούντες Ηετούς σφετέρων εἰσι, τοις

Αργίους in castris eorum περιδέρεται.

Cyrill. Alexand. in Micharam cap. 2. num. 29. in verbis illa, δημοθοι πολιν, transierunt πόλιν, expendit, Hostes intra

D magnam esse & ultimam cladem vibium, cum hostium globi irrupunt in eas, & se vñam cum ciuibis perirent.

2. **FVSO CORPORE.**] Cadendi modus signatur. Cecidit enim Bitics porreclum, non voluntum. Ergo fuso corpore, quia porreclu. Hunc modum cadendi capio in Homero, quoties infert verbum λύεται. Contraria sup. in libro hoc Sulmo, cùm cadit, voluitur.

3. **P O R T A M.**] Ex vi, quæ multa: & ex obniente Gigante humeris, satis colligis tuisse hanc portam castrorum latam & magnam, ex documento Iosephi, qui portas castrorum πολεμεῖται, facit latas, videlicet πολεμεῖται, verè, ne vñam cum his Lacedemoni per portas irrumperent. Sed in re Virgilij liber stipicari infertam Romanam historiam, cum Coriolanus (vt est apud Plut. in eius vita) vibem hostilem Volscorum ingressus est vñam cum hostibus, salutis causâ ed furentibus, vbi intra mœnia edidit ingentem caudem, adeò

adeo ut Scriptor pugnam hanc vocet *ātrīcōv*, incre-
dibilem. Hanc ergo personam repräsentat Turnus.

Ovis, ani-
mal inertis
sum. 7. PECORA INTER INERTIA.] Ques capias:
hoc enim animal inertissimum, ut satis indicat eius
stoliditas. Itaque, ut illustres hunc locum, lege, quæ
iam dedi lib. 3. Georg.

- ^a Continuò noua lux oculis effulgit, & arma
Horrendum sonuere: tremunt in vertice crista
Sanguineæ, clypeoque micantia fulgura mittit.
^b Agnoscunt faciem inuisam, atque immania membra
735 Turbati subito Aeneadæ: tum Pandarus ingens
Emicat, & mortis fraternæ feruidus ira
^c Effatur: non hæc dotalis Regia Amatae,
Nec muris cohabet patriis media Ardea Turnum.
Castra inimica vides; nulla hinc exire potestas.
^d Olli subridens sedato pectoro Turnus.
Incipe, si qua animo virtus, & confere dextram.
Hic etiam inuentum Priamo narrabis Achillem.
^e Dixerat. Ille rudem nodis, & cortice crudo
Intorquet summis adnixus viribus hastam.
^f Excepere auræ vulnus: Saturnia Iuno
Detorsit veniens, portæque infigitur hasta.
^g At non hoc telum, mea quod vi dextera versat,
Effugies; neque enim is teli, nec vulneris auctor.
^h Sic ait, & sublatum altè consurgit in ensim,
750 Et medium ferro gemina inter tempora frontem
Diuidit, impubesque immani vulnere malas.
ⁱ Fit sonus, ingenti concussa est pondere tellus.
Collapsos artus, atque arma cruenta cerebro
Sternit humi moriens: atque illi partibus æquis
755 Huc caput, atque illuc humero ex vtroque pependit.

ARGUMENTVM.

Agnoscitur Turnus ab armis, crassis, clypeo: timet Troiani. Pandarus exardecit in vindictam fratris, procedunt quipiam intata ore, sequitur certamen, Pandarus vincitur.

EXPLICATIO.

^a RRVPERAT Turnus non agnitus, sed, clausis
Iam portis, conspicuus fuit omnibus; videlicet
ab armis, quæ horrendum in modum sonuere: ab
crassis, quæ sanguineæ, & trementes in vertice: ab
clypeo, qui fulgentissimus, adeo ut videretur emi-
care infulguris.

^b His notis ille agnoscitur, & insuper membro-
rum immanitas, qua ille præditus, rem aperuit. Ita-
que, Troiani turbantur viso intra urbem inuiso ho-
ste. Sed Pandarus ratus ad se pertinere hostem illum
in vltionem fratris Bitix, sese cœpit inter reliquos
ostentare. Quin in petulantiam oris prolapsus, ad
Turnum prior.

^c Adhibet, quæ ad Turnum Pandarus, ne puta-

B ret, eam esse Regiam, quam ei Amata in dotem af-
ganarat, neque Ardeam patris Dauni; sed castra ho-
stium, unde nequeat exire.

^d Subrigit Turnus contempto hoste, & cum Pan-
darus perquam feruidè esset locutus, ipse perquam
sedatè ad certamen inuirat, & mortem minatur, ac
se comparat cum Achille, quem denud in Latio
esse vult ad mortuum Priamum renuntiari. Atque
hoc ipso Pandarum moritum indicat, ut qui iu-
nitus nuntius ad mortuum.

^e Post verba ventum ad manus. Prior Pandarus
adnitens magnis viribus, intorsus hastam. Hanc de-
scribit tum à cruditate, & nodis, quibus informis &
impoluta: tum à cruditate corticis; nam adhuc vi-
ridis, neque tosta igne, ut solebant curari hasta.
Etenim hoc telum par deformitati Gigantis.

^f Frustraneus est ictus, & auræ tantum vulne-
rantur, nam Iuno suo adfuit Turno, ea telum de-
torsit, fecitque ut portæ affigeretur.

^g Turnus statim ad Pandarum. Longè alind meū
telum à tuo erit, quippe quod versat, trahatque mea
dextera maiore vi & virtute. Neque vero tu auctor
eris huius aut teli, aut vulneris. Quasi dicat: Lon-
gissimè tu, atque ego distamus. Non tu is auctor,
id est, non tu par auctor, *vñ* *īcē*.

h Vix

8. TIGRIS.] Cum hac fera comparari soliti viui Tigris com-
fortes; & ideo Herculem cum illa confert Val. lib. *paratio*.
9. Arg. & Mariam vocat, quia bellicosa. Apollon.
lib. 2. *Excid. Hicros.*
- Indica tigris*
Occiso pastore pecus lacerataque, trabatque.

^a Vix hæc dixerat, cùm gladium in altum sus-
lit, & ipse ad iustum confurrexit, eaque vi rem geslit,
ut medium caput per frontem discinderet diuidens
in partes duas.

^b 1. Sequitur sonitus, & concussio terra ad caden-
tem Gigantem. Dilatar hanc ruinam à collapsis ar-
tibus, ab stratis armis, hisque cruentatis cerebri
sanguine. Deinum exhibet deformis lethi modum,
nam diu sum caput pependit parte aqua hinc, at-
que inde in vtrumque hamerum.

^c ————— If μάρα τίκεις, γνωτὸν ἔμοι τὸ ἐπεργεῖς
—— Dabis certè panas propter fratrem meum, quem
interfecisti.

Vide & adagium, ἀδελφὸς ἀδελφὸν πατέριν. Chil. 1.
Cent. 7.c. 92. & Homeri versus 14. Iliad. apud quem
fratris cuiusdam vindicta non diu ἄτριξ, id est, inut-
ta. & addit,

^d καὶ τις ἐνχειται αὐτῷ
Γνωτὸν δὲ μεγάρας Αἴτεος αὐτοτῆπε λατρέου:
———— opat vir quilibet

Fratrem in adibis bellū vindicem relinquere.

Et Calab. lib. 2. de fratre Antilochi mortui, adiutorio
χολωδίας, iratus propter fratrem, quem videlicet Mem-
non occiderat. Hic etiam affectus repræsentatur
lib. 11. Iliad. vbi Coon fuit in Agamemnonem oc-
cisiorem fratris Iphidamantis, atque de Coone,

^e πρατεπίν φέτη εἰ τινθει
———— οφθαλμὺς ἵναλυψε πατρῷντο ποστούτοις:
———— granis ipsum dolor

Oculus obexit propter prostratum fratrem.

10. NON HÆC DOTALIS, &c.] Ego hæc con-
sidero grauitatem Virg. in loquendo, qui in his om-
nibus nihil indignum, cùm tamen res gereretur in-
ter hostes acerrimos. Tantum rationes verò Regie,
quæ tamen plena irarum. Nam cur non inter hostes
dignè res agatur? Itaque, cùm hi se ad certamen pro-
uocarent, tamen nihil præter decorum. Hoc excusum
Homerum noto, qui vilissime lape, cùm ante con-
flictus non abstineat à voce *cavus*, & simillimiis.

C Quin Iliad. 21. in certamine Hectoris atque Achil-
lis, cùm Heitor diceret spectandos Deos, etiam in
odio hostili, Achilles impiè hoc negat. Sed talis esse
solet in suis certatoribus Homerus.

11. NILLA HINC EXIRE POTESTAS.] Ita mini-
tabundus Achilles ad Hectorem ante certamen. exire pote-
tas.
Stat. i. Thib. caput tremunt aera cassis. Quod Hom. 20.
Iliad. *ποτετούσαντο ποτετούσαντο*. Propè ad Poetas Amm. lib. 20.
acies conis galearum minacis nutans.

Sil.lib. 1.
Lethiferumq; micant fulgentes verice crista.

Stat. i. Thib. caput tremunt aera cassis. Quod Hom. 20.

Iliad. *ποτετούσαντο ποτετούσαντο*. Propè ad Poetas Amm. lib. 20.

acies conis galearum minacis nutans.

4. SANGVINEA.] Has in hoc lib. rubentes dixit,

loquens de eodem Turno, in illo, crista, rubentes

Excipiam sori. Itaque huc ruborem intelligit, sed ad ter-
rorum voluit *sanguinem*. Sic & equorum habenas

genuinæ exhibit Hesiod. in Scut. *purpureas*. & in D

Purpurea coloratrus militibus.

hoc lib. *Purpurea crista inuenis*. Quippe hic color gra-
tus militibus ad formidinem. Et vix est pars vlla ar-
morum, quam non hoc attributo ornata viderim

in Poëtis. Si quis *sanguineas cristas* explicit aspergas

fanguine, non pugnabo.

5. CLYPEOQUE MICANTIA FULGURA MITTIT.]

Hom. 2. Iliad.

αὐτοὶ δὲ χαλκὸς ἐπαρτεῖ ιενός αὐγῆς,

Ηταρπός αὐθούσιος, οὐδὲντος αὐτοῖς:

circumq; splendebat as simile fulgori,

Vel ignis ardoris, vel Solis orientis.

Sunt, qui velint Lucet expressum, qui lib. 4. *nichan-
tia fulgura mitit.*

6. IMMANIA MEMBRA.] Quia Turnus profani

corpo, vt in 7. & ibid. & 9. ac toto vertice supra est. Adi-

utrumque locum, vbi de statuosa militum magni-

tudine.

7. TURBATI.] Fortasse Latinum *turbat* re-

ferens ergo hec, & nuntius ibis

Pelide genitor, illi mea tristia facta;

Degeneremq; Neoptolemum narrare memento.

Adiuce etiam vestitus Calabti cognatos lib. 4.

Eis qd præterea, καὶ Κεραιοὶ αὐτερες ἀλλοι,

Todidū, Atæc τε, καὶ Λαγεῖος Κεραιοὶ ηις,

Todē ἡ ὥτι δέδινα καταλαμψεις Κεραιοῖς:

17. Cerdia in t. Encl. tom. 2.

Sunt

L1

Sunt & ali validi & fortis viri,
Tydides, Ajax, & frenni filii Atrei,
Quos adhuc ego timeo Achille occiso.
15. SYMMIS AD IXVS VIRIBVS HASTAM.] Est
hoc quod Hom. 17. Iliad.

Auris vul-
nus exce-
ptum.
Oppositio.
Detortum
aliò telum.

16. EXCEPERE AVRAE VVLNVS.] Quicquid irri-
tum est, & frustraneum, abire in aureas dicebatur pro-
verbiali schemate. Vide 5. Aeneid. ad illud, & ver-
berat istib[us] auris; & que in hoc lib. ad verba haec,
aura omnia discerpunt. Itaque, cum Hom. dixit Iliad.
22. βέλος οὐκέτον ἵψει τερπεῖται: velox telum fugit
incassum ē manu. & quod idem per verba ἀμέρτερον,
επαμέρτερον, επαμέρτερον, επαμέρτερον, ad explicandos
ictus frustaneos; & quod Nonnus lib. 29. βέλος
ἀπελάγχη διανθει. Haec (inquam) omnia, & simili-
alia recte explicabuntur per vnlus exceptum auris.
Præclarè admodum, quia ad Musam Virg. Valerius
lib. 3. Arg. raptumque per auris vlnus. & Nonn.
lib. 11. in re simili, ἀπελάγχων. His omnibus oppone
Homericum illud. ἐξ ἄλιον βέλος ἵψει τερπεῖται:
telum manu effigit non frustaturi. Vnde & postea
Virg.

At non hoc telum, meo quod vi dextera versat.
Effigies.

17. SATURNIA VNO DETORSIT.] Hot figura-
mento Poëta plenisimi. Apud Hom. Minerva Iliad.

20. & 22. detorquet telum, ne Achilles feriatur.
Apud Nonnum lib. 22. Venus, & eadem apud
Calab. lib. 11. Primus efficit verbo ἴψειται, alter ἀπί-
ντηται, tertius ἀπίτεται. Sed & Hom. 8. Iliad. ali-
ter,

Ἄλλος τοῦτο ἀμέρτερον φύλεν γένεται λόγοι.

Hic autem aberavit. auerit enim Apollo.

Itaque σφάλλω, & παρσφάλλω ad rem candem.
Virg. verò, qui hīc detorvit, in 10. deflexit Venus tula.
Pulchra est poësis Ouid. 8. Metamorph. vbi Diana,
ne aper feriatur, qui sub tutela, ferrum abstulit iacu-
lo misso in illum,

— ictus ab illo est,

Sed sine vulnero aper, ferrumq[ue] Diana volanti

Aphylater iaculo lignum sine acuminu venit.

Et flexu adhuc alio Cal. lib. 2. απέντελθεν γένεται εἰς εἰχ-
ματος τοις: cuspides à corpore longe errarunt. Pallas
etiam curans Vlyssen 11. Iliad. εἰς τὸν μηχανή-
μενον ἔργον φορδε, videlicet, γένεται: Non permisit misce-
ri hastam visceribus viri. Frustratum quoque telum &
ictum Nonn. lib. 10. ita, εἰς κενὸν σκοτον εἶλεν: traxit in
vulnus scopum.

Telum non
semper de-
missili.

18. AT NON HOC TELVM.] Notetur hic lo-
cus: non enim telum semper est missile; nam hic
pro gladio, vt vides: statim enim, consurgit in en-
sem.

19. Is TELI.] Cūm is autōr sit hoc loco par-
auitor, ita explicante Seruio, & postulante senten-
tia, mihi vñum voculari is Latinam natam per
dōtoris, ab Graeco γένεται. vt at ab ἀτραπ: & caput à
μεφαλῇ. & multa alia. Ita vt is nihil sit aliud, quam
γένεται.

20. VULNERIS AVCTOR.] Ouid. 8. Metamor-
ph. Vulneris. autōr adest. & 9. de eo, qui taurum per-
cussit venabulo, factus refugierit autōr.

21. SVBLATVM ALTE CONSVRGIT IN ENSEM.]
Militaris feriendi modus sublato ense, cuius alibi
Poëta meminit; nam de eodem Turno,
Aba sublatum consurgit Turnus in ensim.

Et de Aenea,

Diffugint

A. Iamq[ue] assurgentis dextra, plagamq[ue] ferentis.

Cūm verò hīc Seruio notet, hoc genus feriendi Altē ferire
esse Gallicanum, probè Titius lib. 4. Loc. c. 4. rem Gallorum
hanc illustrat Polybij testimonio hoc; si p[ro]motoe our-
mos, Σφράγωντες εἰς τὰς χεῖρας τὴν Κελτικὴν πορθτικὴν ἑταῖ-
να, ἀφελμένοι τὴν ἐν διάροτες αὐτῶν μάχην. ὅπερ δὲ
ἴδιον γαλατικὸν ἔργον, οὐδὲ τὸ μηδεποτὲ πέντεμερο τὸ ξί-
φος ἔργον: Romanī concursu factū ὡς cornūs congressi,
Celtarum impetum fecerunt irritum, adempta in aliū
tollendorum ensim facultate, qua Galli uti necesse habent,
quid eorum gladii puntum non feriant.

22. ET MEDIAM FERRO, &c.] Par vulnus 12. Locorum
Aeneid.

Adversi frontem medianam, mentumq[ue] redacta
Difficilis, & p[ro]prio latè rigat arma crux.

Species huius ictus sumpta ab Hom. 4. Iliad. vbi
εἴσι προτέρειον πτυσσεῖ αἴρεται. & alius 16. Iliad. percuti-
tur μέτων πανηρεφάλην, in quibus ictus signatur per
media tempora, & medium caput. Velab Cal. lib. 1.
vbi Diomedes duabus Amazonibus εράται ἀπέκτε-
σιν ἀντέστην, ἀλλοὶ εἰποῦν ὅμοια, absit illi caput cum cervicibus
vsique ad humeros.

23. CONCVSSA EST PONDERE TELIVS.] Plin. de
cadente elephanto in pugna canis cap. 40. lib. 8. Ad
casum eius tellure concusa. Et nota φέτα, vt ad caden-
tem fratrem Bitiam dat tellus gemitus: ita ad Pandari
casum eadem concutitur.

24. ATQVE ARMA CRVENTA CEREBRO.] Ad Cerebri
mirandum παθεῖ, vbi tragica omnia. Hic affectus ictus
mirè descriptus à Soph. in Trachin.

Κόμης ἡ λευκὸν μυελὸν ἵπαντες μέσον
Κράτος διετοπερέλεος, αἴρετος θεόντων:
Περιομάνην ἀλλούν περιεργετείται
Μέδιο διστολήτης capite simul cum sanguine.

Hom. quoque Iliad. 7. dixit,
Ἐγένετος ἡ περί εὐλόγον αἴτερον εἰς ὕπειλην
Αἰματοίσι.
Cerebrum autem iuxta ferrum hasta subsiluit ex vulnero.
Sanguinolentum.

D. Et lib. 16.

— τὸ δὲ αἰτεῖται οὐρανὸν καλλιεον ἐγενέτοισι
Νέποντος ἐγενέτοισι, κέασος οὐδὲ ἀργεῖται λευκόν:
— ipsa autem ex aduerso hasta area penetravit
Subito sub cerebro; secundum autem ossa alba.

25. PARTIVS AEQVIS HVC CAPVT, ATQVE IL-Capitis in
Ivc.] Iliad. 16. in διαβολον πατέον, scilicet μεφαλή, duas partes
& lib. 8. ἐπέρωτον μυοντα καὶ τοῖς βαρύρεσσι. & quod hic dissecio-
pependit in 13. Iliad. de re simili, εὐλόγη θεότητος κα-
pi, inclinatum caput in partem alteram. Nonn. lib. 32.
ἀργεῖται διάζεται. Neque abit ictus ille Iliad. 16. vbi pe-
netrante ense, ἐξ οὐδὲν δέρμα, sola pellis tenuit. nam
παρηρῆ διάζεται, caput peperdit. Hos ictus ne puer Le-
ctor fuisse incredibilis, Plutar. scribit, Pyrrhum Pyrrhi vir-

E. Regem Epirotarum ita fortiter percussisse Barba-
rum, vt penetrante Pyrrhi gladio, eodem momen-
to, corporis partes dissecatae hinc, atque hinc dilata-
bentur. Sed non abeat sine censura Homerus.
Certe primus ille locus, quem adduxi, vehementer Homeri vi-
ter dissecit, nam ictus ille factus est κεραυνός, saxe-
tum. Hector enim iuxta cadaver Sarpedonis saxe per-
cussit Epigeum, cuius caput in duas partes dif-
fusum. Non autem credibile, id fieri posse saxe. Ideo
corrector Virg. ense descendit. Idem peccatum in
codem, lib. 16. vbi ad idum factum πέργη, lapide, ca-
put ἀρδετοντα νεκρον.

F. Diffugint

* Diffugint versi trepida formidine Troës.

^b Et, si continuò victorem ea cura subisset,
Rumpere claustra manu, sociosque immittere portis,

760 Ultimus ille dies bello, gentisque fuisse;

Sed furor ardenter, cædisque insana cupido

Egit in aduersos.

^c Principio Phalarim, & succiso poplite Gygen

Excipit: hinc raptas fugientibus inferit hastas
In tergum (Iunio vires, animumque ministrat)

Addit Halyn comitem, & confixum Phegea parma.

^d Ignaros deinde in muris, Martemque cientes,
Alcandrūmque, Haliūmque, Noēmonāque, Prytanūmque.

Lyncea tendentem contra sociosque vocantem

Vibranti gladio connixus ab aggere dexter

770 Occupat: huic uno deiecitum cominus ictu

Cum galea longè iacuit caput: inde ferarum

Vastatorem Amycum, quo non felicior alter

Vngere tela manu, ferrumque armare veneno.

Et Clytium Aeoliden, & amicum Cretea Musis,

Cretea Musarum comitem, cui carmina semper,

Et citharae cordi, numerosque intendere neruis:

Semper equos, atque arma virtum, pugnantesque canebat.

ARGUMENTVM.

Troiani fugiant. Turnus, quoniam vincat, ipse se impe-
dit pugnandi ardore. Describunt latè Turni visitatio, exult-
tantia, furor, omnia turbantis, pessumantis, proutemis.

EXPLICATIO.

^a Ad spectaculum cadentis Pandari, qui alio-

rum Princeps, fugiunt Troiani territi.

^b In fuga Trojanorum potuissent facile Turnus
portas resarcere, quas Pandarus occluserat, ac tum in
vrbem immittere reliquos, qui extrâ erant: id si fe-
cisset adūtum de Troianis eo bello esset, sed vt victo-
ria nesciuit, & potius tum duxit fugientem hostem
insequi furore ardens.

^c Sequitur furentis Turni, & deustantis omnia
descriptio. Vbi mille cades, vulnera humana, furor
vitra modum. Numerat Poëta Phalarin, Gygen, Halyn,
Phegea. In nonnullis modum mortis. Et potuit
quidem vñus contra tot, lunone virtutem inspirante
In verbo excipit nota παθεῖ, nam quæ hæc ex-
ceptio, quæ tota ad mortem? Raptis hastas explica,
quas hostes trepidi abiiciebant in fuga, vt fit. Nam,
neque Donatus, neque Seruio placenter. Ait Phe-
geum confixum parma, quia Turnus hasta transfixit,
& veluti consuit Phegeum, & parmag eius, vtrum
que penetrans. Itaque, non Phegeus confixus par-
ma, quod ineptum esset: sed Phegeus, & parma si-
mul confixi & insuti Turni hasta.

^d Ecce nouus Turni furor. Nescierant qui in
muro erant, hostem esse intra mœnia. Aduolat ed
subito Turnus, & cadem edit, multosque inteficit.

Cerda in Aeneid. tom. 2.

NOTÆ.

1. DIFFUGIUNT, &c.] Stat. 6. Theb. rapti atti-
tos fugi cœta. Et quidem formido rapidi Virgilij indicat
excitatem Statij, & animos attinatos, atque impetu-
ris. Val. lib. 3.

Continuo dant tergamen, versijs per agros
Diffugunt, que sola salutis.

Hom. hanc fugam 4. Iliad. γένεται δέ τοι τοις αριστοῖς.

Sed cum vñus Turnus tot milia hominum in fugam
conuertat, velim adeas Iosephum cap. 1. lib. 7. Bell.

Iud. expedientem hoc genus bellum, cum loquitur
de Juliano milite, qui vñus inter infinita hostium

agmina ita se gesit, vt dicat scriptor, οὐδὲν
ένειν, οὐδὲν ἄποινται Καροσει Θειαστοτερον, οὐδὲ Εἰσί τις οὐδὲν.

Vñus con-
tra multos.

Imitatione si imitatio.
Profecto Virgilij locus ducitur ab extremis
versibus lib. 12. Iliad. vbi vim Hectoris ruentis intra
murum Grecorum non sustinent vñuersi Gre-
ci, omnésque fugam capessunt ad nates, vt ibitu-
tò lateant. Indicauit tantum locum, ne multa trans-
scriberem.

L. 1. 2. Et

Belli res. 2. ET SI CONTINVO VICTOREM, &c.] Indicat A sum historie.

stant sape in bello res constare momento paruo. Ita certe est. Quoties, aut clades misera, aut leta victoria constitit ex rebus? Huc spectat illud Sall. in Iugurth. Et penè imprudenter admissum facinus miserabile. Mihi visus Poëta alludere ad historiam Annibalis, qui, capta penè vrbe, abstulit, unde audiuit, Vincere scis Annibal, vti vittoria nescis. Aut ad historiam Iulij, cùm penè oppressus bello est, si Pompeius sciret vti vittoria. Vide Plut. in vita Iulij. Vicerat Turnus, sed leui culpa nesciuit vti vittoria, nam si portas aperuisset, accidisset, vt uno die inter duos Reges ceptum, agne patrum fore bellum. Verba Sallustij agnoscis in Iugurth. Lege caput. Theop. hylacti lib. 2. historie, vbi ex re perquam leuisima adulteratus successus prosperrima fortuna. & Curtium lib. 3. vbi Alexander, ornata potuisse vel axis confitebatur, si fuisse, qui subeuntes propellent. Sed hac re plenissime omnes historiae. Imitatio nunquam est omitenda. Fortasse haec dicta cit ab Cal. lib. 3. vbi de Achille, qd' nrae mārē dñs, ei mā, &c. Omnes leito tradidisset, nisi, &c. Aut ab Hom. 16. Imitatio.

Επει τε νεν ου πιπολον Τροιν ελον της Αχαιας,

Ει μη, &c.

Tunc Troiam, cui alta porta, & pessimilis filii Achaeorum, Nisi, &c.

Et 18. Iliad. πλην ταυτων, ει μη: Vt bim euerissent, nisi, &c. & addit. των πλην, eo ipso die, vt hīc, solim us ille dies. Tale quid Polyb. lib. 3. παντες αρδειντες των πλην των Αχαιων, ει μη, &c. Deletus fuisse universus posse exercitus Annibal, nisi, &c.

3. RVMPE RE CLAVSTRA.] Hom. 13. Iliad. Επει τε θύμοις, & μακρον δχας effregit portas, & veletem longum. Quod sape inculcat Iliad. 12.

4. FVROR, INSANA CVPIDO.] Soph. Antig. in re belli insaniam quoque, & furorem. μαρνεια ζυρ ομηρ. Quin hasta ipsa, & gladij dicuntur furere. Cal. lib. 4. επει τε θύμοις. Imò nulla furor conserri queunt cum furente milite.

5. EGIT IN ADVERSOS.] Retineri potest haec lectio, & mutari etiam in adversos. nam præcessit, fæcilius ingerit hasta. Neque scio, cur ita proteruè resistant aliqui.

6. IVNO VIRES, ANIMVMQVE MINISTRAT.] Est hoc, quod Hom. 17. Iliad. loquens de Hectore, Deo inuan- Deo inuan- te pugnare. Enthronat pugnat Diu iuuantibus. Eodem lib. D loquens de Ioue, autem in orebus maximaq; ipse ad pu-

gnos excitat. Et quidem integer Homerius cursus pertinet ad rem Virg. Nam ibi Hectore excusat fugam sūmum, & timorem, quod Iuppiter excitet ad pugnam, quem vult: terreat, quem vult. Lib. et iam 10. de Diomede, το δι ημενεσ μέντος Τλαυκόπης Αθην; huius autem inspaurit robur casta Minerva.

7. CONFIXVM PREGEA PARMA.] Haec sententia, sape in Hom. & aliis, vbi, vna cum corpore, etiam arma perforat. Eun. lib. 15. Configit parvam. Plutar. in vita Crassi exhibet Romanorum χρας θυρος συμπεριένει, manus affixas vna cum scutis. Et addit miserabile spectaculum, videlicet πόσας θυρος πάξ φριστελαιμένες πόσας ταῦθας: pedes tristellos, & folio affixos.

8. PHÆGAE.] Huius nominis ducem Sat. inducit 2. Theb.

9. ALCANDRVM, &c.] Versus Homericus 5. Iliad.

Αλκανδρός, Αλκάρτης, Νοήμονάτος, Πρίγανίτης. Aduerit Seru. haec nomina, & similia pertinere sape ad ornatum poëmatis potius, quam ad successum.

Dexter. 10. DEXTER.] An, quod ab parte dextera hominem occupauerit Turnus? An dexter hīc est industria quadam & dexteritate in pugnando acer? Pindarus enim Od. 9. Olymp. Epharmostum cū laudat εὐχεπα appellat, & δεξιά id est, promptum manu, & membrorum dexteritate pugnam. Andemum, ideo dexter Turnus, quod felix illius successus? Felicia enim dici dextra, sciunt omnes, vt sinistra infelicia.

11. CVM GALEA LONGE IACVIT CAPVT.] So- latus vita modum. lent scriptores (quidni Poëta hoc faciat?) magnis ducibus saepe attribuere ictus ultra omnem fidem. Et hic quidem ictus in Hom. est 20. Iliad. vbi cuiusdam, amputato collo, τέλε αὐτη πολλα βλαστην, longe cum ipsa galea caput abstulit. & 14. οὐ ποτε έν τη κεφαλῃ αὐτη σὺν τηνει καιδειται humi ipsa cum galea caput. Apud Cal. lib. 1. duas Amazones cadunt τον ουτον επινοι, seorsim à suis capitibus, quia videlicet hec facta ab Diomedes, & diuilla ab corpore.

12. VNGERE TELA MANV.] Homeri locutio vngere. Odyss. 1. οὐ ποτε ξαλινησας, signatus areas vngere. Ia. Theocrit. ad. 11. οὐ περιεργον dicit, & οὐ περιεργον loquens de pharmaco; nam hoc inungitur, & aspergitur.

13. FERRVMQVE ARMARE VENENO.] Præcessit & hoc in codem Hom. vbi ad illinendas sagittas querunt φάρμακον ανθρόφον, venenum mortiferum. & neide eriam decima calamus armare veneno. Sil. lib. 3.

Spicula dirigere, & ferrum infamare veneno. Inuentum artis huius ad Scythas referre possimus: nam illi haec arte clauerunt, scribente Aristot. lib. 2. οὐ ποτε, penè ad exitum, hunc in modum. Scythicum venenum, quo sagitta inficiuntur, ex viperis parari auit. Observant enim Scytha parientes & capias mox diebus aliquor liquefaciunt, cumq; satis videntur compurpure, infundunt humanum sanguinem olla, quam in sterilium defossam cooperiunt. At ubi putridus is quoque apparet, liquorem supernatantem aquosum miscens crux vipers, lethale, hoc pacto venenum reddunt. Ex Aristotele præculdubio Plin. lib. 11. c. 53. Scytha sagittas singunt viperina sanie, & humano sanguine: irremediable id scelus mortem illico adfer leui tactu. Ab utroque illustrari quit Ouid. qui saepe Scythis venenum attribuit, quo linunt sagittas. Lege hac de re Theophrastum lib. 9. hist. Plant. Nicand. Alexiph. Paulum. Äginetam lib. 6. c. 38. Poëtas omnes.

14. CLYTIVM ÄOLIDEM.] An quod pater Äolides. Clytij Äolus-Troianus quispiam? An quia illegenus suum referret ad Äolum ducem ventorum? Sic & Vlysses dicitus Äolides. An demum, quod adlubescit, quia credibile multos Äoles fecitos fuisse Äneam, præsertim cū dicat Strab. lib. 13. Geog. Äoles dispersos olim fuisse per Troianam regionem, adeo vt quidā Troiam ipsam appellant Äolidia, vel totam, vel partem eius. Et quidem his nominibus, que dicuntur patronymica, etiam patria, & regio indicatur. Sic in 10. Agmon dicitur Lytnessus, id est, Phryx, nam Lytnessus in Phrygia.

15. ET AMICVM CRETE A MVSIS.] Noluit, Amicus suis amicis, vt vulgus. Horat. amico Hercule. Propert. lib. 3. Apolline dextro. Pers. Sat. 5. Ione dextro. Amauit Theocritum, qui ei. II.

Και ταῦτα τοφηται μενεντοντα Μελανης; Et nouem quidem Mufis preclare amicum.

16. CRETA MYSARVM COMITEM.] Talis illa Palilogia, πελαγον Hom. Iliad. 12. Κοιτης ήρας, Απος Ψευτης, & lib. 6. Σιουφες ήραν, Σιουφες Αιολιδης, & mille aliae. Purab ego dulcem hanc moram in celebrando.

Creteco

Creteo nam ex ciuile studi affinitate. Nam quid mirum si Poëta Poëtam laudet: Virgilii Creteum? Nazianz. Orat. 8. ait, studiorū similitudinem aequelle potenter ad amorem conciliandum, ac coniunctionem sanguinis.

17. CITHARÆ CORDI.] Expressæ ad signandum Vatem Lyricum. Itaque soleo Statuum reprehendere, qui lib. 10. carmen suum lyram nominat, quarens distinctionem operis. Obiicies. Cur ergo Virg. statim?

— insignem cithara caning fluentis Dorcas, qui dulci festis assisteret mensis.

Peltine.—

^a Tandem ductores, audita cæde suorum, Conuenient Teucri, Mnestheus, acérque Serestus,

780 Pallentésque vident socios, hostemque receptum.

^b Et Mnestheus; quò deinde fugam? quò tenditis? inquit. Quos alios muros? quæ iam ultra mœnia habetis?

Vnus homo, & vestris, o ciues, vnde septus Aggeribus, tantas strages impunè per urbem.

785 Ediderit iuuenum primos tot miserit Orco?

Non infelis patriæ, veterumque Deorum, Et magni Äneæ segnes miseretque, pudetque.

B Poëta animo locum Iliad. 17. Sicut enim hīc Mnestheus reuocat à fuga suos ciues, quos Turnus infestè lequebat, addente vires Iunone: ita ibi Ajax suos Gracos continet, quos Hectore lequebat, Apolline virtutem suppeditante. Itaque Turnus pro Hectore, Iuno pro Phæbo, Mnestheus pro Aiace, Troiani pro Gracis.

3. QVO DE INDE FVGAM? &c.] Comparat Scal. hanc orationem cum ea, qua habetur 13. Iliad. vbi Neptunus Gracos reprehendit, quod in corum statione, & apud naues ipsas Troiani pugnarent: inid & Graci ipsi in ipsis nauibus interficerentur, vt Troiani intra propria mœnia. In ea oratione nihil Homeri viarduum, & viuidum: langida omnia, & mortua. Vide etiam orationem Glauci qua habetur 17. Iliad. tia. qua Hectorem reprehendit ignavia. In qua, etiam si rationes sint efficaces, sed ita languide propositæ, vt Lectore non excitant.

4. QVOS ALIOS MYROS, &c.] Locus planè Hom. Imitatio, apud quem Ajax 15. Iliad. cū Graci à Troianis premerentur ita dissertat exhortans Gracos.

Ηετηνες φασι διαστηματας οντας; Ηετηνες φασι διαστηματας οντας; Ου μέτις ιδοντες οντας πάρης απράγης, Ηετηνες φασι διαστηματας; &c.

An aliquos putamus esse adiutores à tergo? An aliquem murum fortiorum, qui viris mortem auerat? Non equidem aliquis propè est ciuitas turribus minuta, Qua hostes propulsamus.

Idem fermè illud eiusdem Aiakis codem lib. H επειδηντες επινειν περιθελοντες Ειεροπ; Ειεροπ διεισιν περιθελοντες ηετηνες; An speratis, si naues cepitis galeatus Hectore, Fore ut singuli redireatis in patriam terram?

5. MOENIA.] Non dicit idem, neque villa est mœnia & rauropia: est enim inter muros, & mœnia discri- matus non idem. Omnes muri dici queunt mœnia, non omnia mœnia dici debent muri. Sed hoc iam alibi. Ad hunc modum Hom. 17. Iliad.

Φασι διαστηματας οντας περιθελοντες ηετηνες, & επιθελοντες ηετηνες. Etenim πάρης esse potest απο, non semper απο εrit πάρης, vti appetet Cerdas in Äneid. tom. 2.

NOTA.

Lectio Virgiliana.

1. PALLENTES.] Alicui placebit palantes, utique παλαζούντες, καὶ παλαντεῖς: planos, & palabundo, Sic in II.

2. ET MNESTHEVS, &c.] Suspicor versatum in Cerdas in Äneid. tom. 2.

L 13 ex

*se commiscere gurgitibus . per illa nandi ripas ulteriores occi-
pare posse speramus. Tō dedū illustrabis ab Eurip. qui
Iphig. in Taur. πόρτῳ ἡ διδύνει τὸν Εὐρύλεαθρον: Im-
miserunt bofiam dantes ponit. Musaeus flexu alio, δέ μου
Δέπτε Σάλαση: projectit corpori in mare.*

*ii. CVM.] Potuisset demere, sed ita delectati veter-
es. Ennius apud Fest. in verbo orare, ita: *Quod te cum
precibus pater orat.* Attius apud Non. in Meleag. Prose
quisque cum corona claram conuenit caput. Catul. Epithal.
bona cum bono nubis alite virgo.*

*Tybris cur-
flavus.
Molle, quid
sit.*

12. FLAVO.] Ad arenas aureas respetū, ait Turn.

*quibus fluuij scatent. Nam aliter Tyberis albicabat,
vnde & Albula.*

*13. MOT. LIB. V EXTVLIT VNDIS.] Quā hoc Po-
ta, cūm neget Aristot. molles esse aquas: eius verba*

*lib. 4. Meteor. cap. 4. Εἰ δὲ σκληρὸν μὲν, τὸ μὲν ὄπεινον
εἰς αὐτὸν καὶ τὸ θετηπεδον. μαλακὸν δὲ, τὸ ὄπεικον τῷ μὲν
ἀντιστῆσαθει, τῷ δὲ ὑδωρ εἰ μαλακὸν. εἴ γε ὄπεινον τῷ*

*Θλίψει τὸ θετηπεδον εἰς βαθὺ, ἀλλὰ ἀντιστῆσαται:
Durum est, quod per summa in se se non refugit; molle vero*

*quod in se se non refugit non oblitando. Aqua namque non est
mollis, quippe cuius pars summa compressu invito non cedat,*

sed circumobstinet. Sed soluat nodum idem Aristotel.

*qui post pauca ita scribit. ποὺς δέ ποὺς εἰσπον τούτοις
καὶ εἰναμβού τὰ αἰθντα, δῆλος δέ τι καὶ τὸ σκληρὸν, καὶ τὸ μα-
λακὸν αὐλαῖς ποὺς ποὺς αἱρεταίνεται: Cūm sensilla omnia*

sensu diuidentur, tam durum, quam molle, tamen simplici-

FINIS LIBRI IX.

P. VIRG.

*A ter definitius. Quia aqua ergo mollis tactu, ideo
Virg. illam potuit mollem dicere, quamvis com-
prella non cedat. Nam statim quoque ait id. eccl. dicatur mo-
lolle, quod locum præbet & reclinquit, τὸ δὲ λατέ-
mor, ualuator: non dubium autem, quin aqua locum
det. Hinc & Lucret. potuit lib. i. dicere, *Mollis aqua
feritur natura.* Et lib. 2.*

—qua molibus vndis

Litoris incurvi bibulam lauit aquor arenam.

*Quid, quod Virg. poëticè rem tractat, & indicat gra-
tum hospitium daturum Turno à Tyberi, inque eius
complexum cum molitudine & blandimento rece-
prum, ablutumque à cruento remissum socii:*

*14. AB LITA C A D E.] Non dubium, quin leuiter
morem attingat; sed nulla, vt solet, ostentatione.
Redentes è bello abluebantur. Dat itaque Tyberi,
lib. 4. Mete. cap. 4. τὸ σκληρὸν μὲν, τὸ μὲν ὄπεινον
εἰς αὐτὸν καὶ τὸ θετηπεδον. μαλακὸν δὲ, τὸ ὄπεικον τῷ μὲν
ἀντιστῆσαθει, τῷ δὲ ὑδωρ εἰ μαλακὸν. εἴ γε ὄπεινον τῷ*

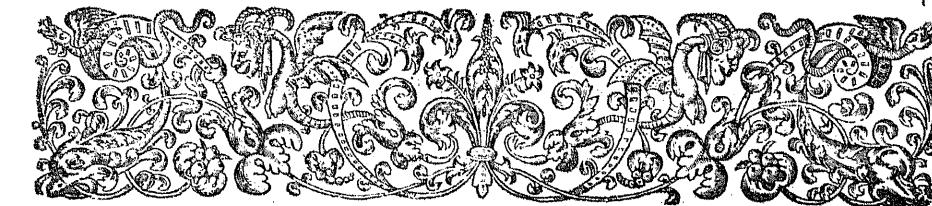
*Θλίψει τὸ θετηπεδον εἰς βαθὺ, ἀλλὰ ἀντιστῆσαται:
Durum est, quod per summa in se se non refugit; molle vero*

*quod in se se non refugit non oblitando. Aqua namque non est
mollis, quippe cuius pars summa compressu invito non cedat,*

sed circumobstinet. Sed soluat nodum idem Aristotel.

*qui post pauca ita scribit. ποὺς δέ ποὺς εἰσπον τούτοις
καὶ εἰναμβού τὰ αἰθντα, δῆλος δέ τι καὶ τὸ σκληρὸν, καὶ τὸ μα-
λακὸν αὐλαῖς ποὺς ποὺς αἱρεταίνεται: Cūm sensilla omnia*

sensu diuidentur, tam durum, quam molle, tamen simplici-

P. VIRGILII MARONIS ÆNEIDOS LIBER X.

ARGUMENTVM.

OCAT Iuppiter Deos ad concilium, queritur de immaturo bello Italia,
quod referuandum esset ad eum Annibalīs, definit cum horcione ad
pacem. Iouis orationem excipit Venus, Veneris Iuno: utraque acriter
pro se, & indignabundè contra alteram: sunt Deorum varia studia, sed
Iuppiter neutri se dat parti, omnia fatis adscribens: surgitur à concilio.
Redit Poëta ad intermissam belli operam, qua Rutuli Troianos preme-
bant absente Æneas muro inclusos: ac dum acriter pugnatur, ecce Æneas redit ad suos cum
auxilio Arcadum, & Etruscorum, quorum catalogus recensetur, & clabi quidem appellati
ad portum occurrit comitatus Nymphaeum, que versa è manibus, & una imprimis
Cymodocea illi auspiciatur victorie omen. Hoc factò comparat Æneas suos ad bellum, attol-
lensque in alcum clypeum implet Troianos spe; obstupecunt Rutuli cum vident classem ho-
stium: sed in aliorum terrore sibi Turnus constat, suoque ad bellum excitat, fit acris pugna
inter Rutulos una ex parte, Troianos, Etruscos, Arcades ex alia; dum Turnus vult illos
prohibere terra, dum illi in eam descendere, & tragicè omnia permiscentur. Sed terra tan-
dem occupata contra voluntatem Turni, fit in terra maior strages, que primùm fecit in
Arcadas, qui cum fugam pararent Pallas illos continent, ac multos hostium conficit variis
cadibus, imprimis Halesum, sed citissima Pallanti mors ab Turno, que cum perlata ad Æ-
neam esset, furit in acie voblementer vltionem Pallanti querens, ac plures & magnos du-
ces interficit, actumque de bello esset, nisi nouo Iunonis dolo Turnus Æneas eriperetur, pro
quo in aciem succedit Mezentius, cuius facinora eduntur, cui tandem Æneas occurrit,
& primò Lausum filium interficit, deinde patrem Mezentium.

ANDITVR interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliūmque vocat Ditiūm Pater, atque hominum Rex

Sydereum in sedem: terras vnde arduus omnes,

Castraque Dardanidūm spectat, populisque Latinos:

5 Considunt tectis bipatentibus, incipit ipse.

^b Colicolæ Magni, quianam sententia vobis

Versa retrò? tantumque animis certatis iniquis?

Abnueram bello Italianam concurrere Teucris:

Quæ contra vetitum discordia? quis metus aut hos,

10 Aut hos arma sequi, ferrumque lacescere suasit?

^c Adueniet iustum pugnæ (ne accersite) tempus,

Cum

COMMENTARI

Tyrides, equidem (credo) mea vulnera restant,
30 Et tua progenies mortalia demoror arma.
d Si sine pace tua, atque inuito numine Troës
Italianam petiere, luant peccata, neque illos
Iuueris auxilio: sin tot responsa fecuti,
Quæ Superi, Manesque dabant, cur nunc tua quisquam
35 Flectere iussa potest? aut cur noua condere fata?

ARGUMENTVM.

Veneris in Iunonem oratio, qua explicit, quo turnore fit
Turnus in Troianos, in quas isti calamitatis coniecti, que
augentur absentia ducis Aenea, & nouo Diomedis conatu,
qui imbeatur, quo loci egregium mouet & a persona
sua. Ait postea Troianos dignos esse patrocinio Iouis, quo
auctore in Italianam venerim.

EXPLICATIO.

CAPITAT Iouem duobus primis versibus vo-
cans tum patrem, tum Dcorum atque homi-
num potentem, idque ab aeterno, quibus mirè Iouem
describit. Nam qui pater, qui Diuimus, atque ho-
minum poteris, hacque eterna, nemo, nisi Iuppiter.
Ab quibus titulus nemo, nisi tu implorans.
Debes ut pater, debes ut potens, ut pater
mihi prospicere, ut potens hostes meos protubare.
b Nota mentem Poëtae. Duo dixerat Venus, pa-
ter es, potestas es. Nunc igitur tanquam ad partem lo-
quitur denarrans miserias, in quas coniecti Troiani:
dictura postea, que ad potestatem pertinent. Ergo
Rutuli insulant, Turnus tutò equis fertur, immo
ruit tumidus, quia illi Mars secundus: Troiani con-
tra non mœnibus reguntur, etiam clausis; nam præ-
lium est intra ipsas portas, inque ipsis murorum ag-
geribus, adeò ut fossæ quoque inundent sanguine:
harum cladium testis tu ipse Iuppiter, qui cernis.
Qui velit hac perfectè capere, aedat exitum super-
rioris libri.

c Accedit tot incommodeis absentia Aenea, qui v-
nus his malis nèderi potuisset. Quid igitur Troianis
miserius, qui clausi, & afflitti, qui sine duce & Prin-
cipe, qui cum hostibus & feroci illorum duce? Vide
deinde affectus sequentes, ut patrem moueat, quibus
admixta argumenta calamitatum, Prijus à perpetua
obsidione, qua Troiani pressi in Asia, & Italia, ibi à
Græcis, hinc ab Rutulis. Et quia nota que gesta in
Asia, explicat que geruntur in Italia. Ergo maris iterum
immetit hostis. Turnum signat, nascens Troia, in-
uidiosè, vix nata est; & iam periclitatur, nec non exer-
citus alter, id est, exercitus Diomedis, qui verus ho-
stis Troiani nominis. Sequitur alter à persona eiusdem
Veneris affectus, qui potissimum, nam praecede-
rente mentione Diomedis reuocat in memoriam
vulnera, quæ sibi ab hoc duce inflicta in Troiano
bello, & illa ait se timere, quod indignum, cum sit
Iouis filia. Quid enim indignus, quam Deam laedi
mortali vulnera? armis mortalibus? Demoror arma,
est, expecto.

d Aequissima est Venus hoc postulato. Si te inuito
Italianam venire, luant hoc peccatum, neque te ha-
beant propitium in hoc bello: sin te ducent, & se-
cuti fata superiorum, atque inferiorum Numinum,

A quis iam Deorum (notat Iunonem) te potest flectere?
quis, nisi tu, condere noua fata? an alius supra-
te? Aliqui legunt, vertere, commodius, ut dicat Ve-
nus: Eueri pateris tua decreta, & pessum dari vxori
tua causâ, verè tu vxorius es, & Iuppiter.

NOTÆ.

i. O PATER, o HOMINVM, &c.] Est hoc, Iouisologia:
quod i. Aeneid. Diuimus puer, atque hominum Rex; &
alibi: hominum fator, atque Deorum. Ennius apud Varr.
lib. 6. Ling. Lat. aliter disponit has voces, Diuimusque
hominiusque pater, Rex. Ouid. 2. Trist. pro his alias
substituit,

b *Iurz igitur genitilisque Deum, rectòque vocatur*
vbi prior respondet patri, posterior Regi. & 3. Me-
tamorph. ita ait:
Ille pater, rectibique Deum, cui dextera trisulcis
Ignibus armata est, qui mun concutit orbem.
Alij imperiorum maluerunt ad Iouis potestate signan-
dam. Nam in Prolog. Ruden. Plautus. Imperator Di-
uum, atque hominum. & Horat. Od. 4. lib. 3.
Diuimusque, mortalisque turbas

Imperio regi unus equo.

Quod sumpsit à Virg. qui i. Aeneid. *Eternis regis*
imperius. Vclim conferat Lector exordium huius orationis
cum infinitis aliorum Poëtarum, & videbit
nihil grandius dici de Ioui posse, dabürque palmarum
huic Vati. Duas illas potestates Iouis in Deos, & ho-
mines complexus est Hom. 2. Iliad. nam de hoc Deo,
& re deo, & qd in deo potestate erat.

2. DIVUMQUE AETERNA POTESTAS.] Hom.

δειπέτες τούτους οι πότες. Poëta infra serum cui summa potestas.
NAMQUE ALIVID QVID SIT, QVOD IAM IM-
PLORARE QVEAMVS?] Praclarè, Diuus pro meliore
statibus causa, dixit Alexander apud Curt. lib. 4.
Quis ergo nisi Deus implorandus? quod aliud tu-
tum configuum? Rectè etiam dixit Sophocles in
Eleætra, in rixis non contendendum cum hostibus,
sed iram totam committendam Ioui. Subiungo ver-
sus aureos ad rem Veneris configentis in summa ira
ad unum Iouem contra hostiles machinas Iunonis,

Θάρσος μοι, θάρσος τονον.

Εστι μέγας καὶ πραϊδας, καὶ κρατερός.

Οὐ τὸν περαληγὸν χθονον νέμεται.

Μήδος δὲ εἰχθύεται.

Τυρφέρθεος, ωντὴ θηλάδες:

Bono mihi animo, bono esto filia.

Est enim magnus in celo

Iuppiter, qui intuetur omnia, & gubernat:

Illi vehementem iram tuam commite,

Negue iniurias tuas

Nimium succensas, nec obliniscaris iniuria tamen.

Quadrant hæc vnicè in Venerem, que neque iniu-
ria obliuiscitur, inq; sepe repetit mala, que à Iu-
none accepit; non tamen cum illa quicquam, sed

rem totam ad Iouem reicit, ἵνε τὸν θεόν τοιοῦτον, ait A
Calaber lib. 2. à quo omnia existunt.

3. INSULTENT RVTVL.] Verbum hoc sum-
bulum, ver-
bum canum. ptum à canibus, cùm in prædam insultint, & inde
transferriri ab hostes, dixi iam 2. Aeneid. atque etiam
8. ad illud, huic capitî insultans. & hinc noto, virtus à
Homeri vi-
tium. Virgilio insultari, non exprobriari. Homero non fa-
tis fuisse insultatio, nisi canem dicere, vt milles in
Iliade. Et, quod miror, Helena leipsum vero vocat 6.
Iliad. & alibi νομότε. Nunquam se ita debuit de-
mittere. Quin Iris 8. Iliad. Palladem vocat canem,
& nescias quo iure, neque enim hoc in mandatis à
Ioue accepit, & de suo addidit. Itaque nulla est
defensio interpretum.

4. TVRNS QVE FERATVR, &c.] In summa
Imitatio. queritur, prælatum Turnum Troianis. Similes ques-
relæ apud Homer. creberim. Quoties enim rem
felicitat gerunt Troiani, statim Dij Grecorum ad
Iouem queruntur, & contrâ. Tails & illa apud
Claud. querela Rome in 4. Conf. Hon.

Vefbi parens, Auguſte, queror, quoniam usque tenet.

Pridulus mea veta Ligur?

5. TVMDVSQVE SECUNDÒ MARTE RVAT.] Insumma
Fluminis compatiatio. duo hinc nota, locutionem, & sententiam. Locatio
sumpta à fluminibus, quibus coniungunt tres ista vo-
ces, tumor, secundus, rno. Cùm enim timent & tur-
gent fluminis, scis ipse quo impetu ruant in deuce-
xum: talis igitur Turnus. Et quidem imperium viro-
rum fortium fluminibus comparari, alibi latius apé-
ri. In promptu est Hom. qui quinta Iliad. Dionice
dis virtutem ita comparat:

Οὐρε ποτε φέρειν τοῦ μαρτίου τούτοις:
Currebat per campum fluvio undantissimis.

Tumor de aqua. Fluminum hunc κειμόνον vocat. Et certè tumorum
de aquis dici (nam alia duo notissima) efficiunt
Soph. & Eurip. prior in Antig. δέσποτα. posterior
conuertere in Hecuba, δέσποτα. Sed iam ad senten-
tiam, quæ ait, tumorum, & superbiam nasci ex secun-
dis rebus. An quicquam verius? Ammian. lib.

21. IULIAM SUCCIBUS TUMIDUM. Sallust. in Iugurtha.
Plebem ex secundis rebus insolentia ceperat. Theophylac-
tus lib. 6. Hist. Mauricij cap. 11. δέ την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν: enemis
Rex Chosrois felicissimus superbicus. Iosephus cap. 14.
lib. 7. Bel. Iud. αὐτοληνα δέσποτα την πατέρα την Καρθαγενί-
φορνηταρίδης ήτις Τις, αὐτὸς συντρίσας τὸν οὐρανοντού-
το: Barbarus proper secundas res concepit spiritalibus plurimi
superbiebat. Et lib. 5. cap. 11. βασιλεὺς ἡ Χορών
τὸν Τίκινον δέσποταν καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν. Επειδὴν
τοιούτων δέσποτων καὶ τελεταῖς αὐτοῖς κατέπονεν:

cussa regula; vestis, quæ it pessum ab scissura partu
non retarcita; fluminis, cui si paruum aditum pra-
beas, totum deinde intromitterit fluentum. Sic ergo
nascenti Troia obsistendo putabat fore Iuno, ne
cresceret in molem Romanum Imperium. Sed mitto
hoc, parabilis quippe cruditudo ista.

Aripi. 14. **ÆTOLIS SVRGIT AB HARPIS.**] Sunt
Harpis, aut Aripi in Apulia, & dicuntur Ætolis ab
conditoribus. Sic Cumæ, quæ in Italia, Euboëæ
dicuntur: sic Carthago, quæ in Africa, Punica à
Phœnicibus. Et Aripi quidem corruptione vocis,
quia prius *Argos hippium*.

15. **MRA VVLNERA.**] Allusum ad vulnus,
quod iam sibi infictum à Diomede in bello Troia-

Homeri vi-
vium.

quod iam sibi infictum à Diomede in bello Troia-
no: vel (vt melius dicam) non allusum: tantum

enim Poëta quæstio occasio est reprehendendi Ho-
meri. Inducit hinc vulneratam Venerem nullo deco-
ro. Est enim cœlestibus indignum, ac proinde

Dio Chrysost. Orat. 11. Homerum grauter repre-
hendit. Ergo abnuens similem inceptiam in bello

suo Maro dicit ore Veneris, *equidem (credo) mea vul-
nera restam*, & id ironice; quasi dicat Maro. Nemo

credat restare hæc vulnera, neque à me expectet pa-
rem *invictam*. Certe & Latinus *credo*, & Græcis *equidem*

ironicum est. Locum Hom. de hoc vulnero affero

lib. 11. Par in scripta Iliad. 15. vbi Mars de se ait, per-

cussum se fulmine, debere *κεῖθεν ιδεν τοντα πελ-*

*αιρετι, εἰς νοσον: Iacere vñā cum monuis inter sangu-
inem, & pulueres. Ouid, ore Veneris ad Homerum*

Quid repetam exustas Erycino in littore classes?

Quid tempestatum Regem, ventosque furentes

Æolia excitos, aut aëtam nubibus Irim?

b Nunc etiam Manes (hæc intentata manebat

40 Sors rerum) mouet: & superis immissa repente

Alecto, medias Italum bacchata per vrbes.

c Nil super Imperio moue: sperauimus ista,

Dum fortuna fuit: vincant, quos vincere mauis.

Si nulla est regio, Teucris quam det tua coniux

45 Dura, per eversæ genitor fumania Troiae

Excidia obtestor, liceat dimittere ab armis

In columem Ascanium, liceat superesse nepotem.

Æneas sanè ignotis iactetur in vndis,

Et, quamcumque viam dederit fortuna, sequatur:

50 Hunc tegere, & diræ valeam subducere pugnæ.

d Est Amathus, est celsa mihi Paphos, atque Cythera,

Idaliæq; domus: positis inglorius armis

Exigat hinc æuum. Magna ditione iubeto

Carthago premat Auloniam, nihil vrribus inde

55 Obstabit Tyriis. e Quid pestem euadere belli

Iuuit, & Argolicos medium fugisse per ignes?

Totque maris, vastæq; exhausta pericula terræ,

Dum Latium Teucri, recidiuque Pergama querunt?

Non satius cinteres patriæ infedisse supremos,

60 Atque solum, quo Troia fuit? Xanthum, & Simoënta

Redde oro miseris: iterumque reuoluere casus

Da Pater Iliacos Teucris.

A aspirauit. lib. 15. Metamorph.

Solane semper ero iniugis exercita curis,

Quam modo Tjdie Calydonis vulneret hæsi?

**16. PACE.] Signatissime, nam, hanc semper in Pacem pre-
aggressu omni Gentiles præfabantur. Adi Bris. Ergo fabantur
indicat Venus præfata mœsi pacem ante cursum Gentiles.**

in Italianam, neque altere ad nauigatum.

**17. PETIERE.] Hoc verbo expresse vsus Virgi- Pero quid
lius hoc loco, quo petulantia inuitur: nam à peto, signet.
petulan; & quidem verbum pero in usus in aggressu, Petulan
et vi alibi monui. Indicat itaque Venus, cursum istum in Italianam, dici posse aggressum, & inua-
nem, nisi annuiscent numina.**

18. RESPONSA SECVTI.] Habentur hæc Æneid.

**B secunda, tertia, quarta, ore Creuse, Apollinis, An-
tichisa. Nam Creusa, ad terram Hesperian venies. Apol-
lo confusus in Delo; Antiquum exquirite marem.**

Anchises ad filium:

Gens dura, atque aspera cultu

Debellanda ubi Latio est.

**Homer. 8. Iliad. homines aduetos fas in aliam
terram vocat *περιστοφύτες*, & soluta dictione, &
κύπεροφύτες.**

**19. QVIS QVAM.] Cūm notet Iunonem, tamen
quisquam dicit; nam quis, & quisquam, atque etiam
quisquam utriusque est generis, masculi, & feminæ. Quisquam
dixi iam 2. Æneid. versu 141. Nota 8.**

20. FLECTERE IVSSA.] Pari potestate in 7.

Æneid. Flectere superos.

**Explicit Venus qua infanda Iuno in Troianos olim mo-
lita, & deniò molitur. Reliqua dari permittit pessum, dum
Æcanus feretur. Conatur Iouem peruinare à fatorum de-
creto, quo salus Italie posita in Troianis contra Annibalem;**

à laboribus exhausta hæc tensus, qui iriti nisi Troiani Italia

potuerit: desinit ingeni affectu charitatis erga patriam.

**B 1. CLASSES.] Ad incrementum orationis usus
est tropos sine illo in 5. Æneid. da flammam euadere
classe. Neque vero otiosè, exustas classes, nam assignat
matrem ignis, id est, ligna. Classes enim ñò τὰ κέ-
λαρι, id est, lignis, inde calones, lignares: & inde clas-
ses, lib. 11. Codic. tit. 12. destinati ad classes, id est, na-
ues ducentas, quasi dicas, lignarij ad ligna. Inde &
classici praecores, qui populum tuba ad Comitium vo-
cebant. Falluntur enim, vt puto, qui hos ducenta à
calones, id est, vocando. Non sic est, sed à lignis, quia
rudi xuio**

Non tuba direlli, non axis cornua flexi,

ait Ouid. 1. Metamorph. Itaque vocatur populus

*tubis ligneis, & nescio cur tandem hic error in uni-
uersis hæserit. Nam, cur, obsecro, classicos nauticos*

à lignis ducent, non classicos praecores?

**2. TEMPESTATVM REGEM.] Æoltam. Plin. lib. Æoli Re-
3. c. 9. rationem adducit, cur Æolus Rex tempesta-
guum. tum; nam regnauit in Strongyle, que flammæ eru-
ctat, è cuius fumo quinam flaveri fini venui in triduum
predicere incolæ dicuntur, unde ventos Æolo paruisse ex-
istimant. Hinc capies verum illum Seueri in Ætna.**

In silva, cui non facies dedit ipsa rotunda.

Nam ἐπονόμησεν οὐρανὸν est, sed de rebus, & Regno Strongyle.

Æoli latius 1. Æneid. Potestatem, πάτερ Σαντόνων, in silva.

vocans Graci, intérque eos Cyillus Alexandrinus

Comment. in Ionam cap. 1.

3. VENTOSQUE FVRENTES.] Ab hoc furore di-

eti phrenetici, à Varrone in Marcip.

Venti ab axe frigido tum eruperant

Phrenetici Sepentronis filij.

Sicut ferentes tegulas, ramos, frondes.

Vide Hippocratem lib. de Flatibus discriminantem

inter flatum, aërem, ventum. Adducam qua de ven-

to; nam ad rem Poëta commemorantis nauium

procellas: ἡμέρας δέ τοι τοῦτον τὸ πλαγίον τοντού-

τοντού, ὅταν δέ τοι τοῦτον τὸ πλαγίον τοντού;

Ventus est aëris fluxio, & effusio.

Cum igitur copiosus aer

vehementem fluxionem fecerit, mare agit fluctuat, & im-

mensa naues onerarias in altum iactantur.

E 4. SORS RERVM.] Seruius commode explicat, Sors tercia,

**Regnum inferorum, quia sors tercia Plutonis. Ita-
i. infernus.**

que commouerat iam Juno cœlum, terras, mare

contra Troianos, iuxta illud lib. 1.

Quamare nunc terraque metu, cœlumque fatigat.

Infernum restabat, hic iam commouetur, & hoc que-

ritur Venus, ideo intentata sors, id est, Regnum in-

ferorum. Ad quem modum locutus Claudi. libro 1.

Rapt. vbi Pluto ipse,

Tertia suprema patior diffundit fortis.

De eodem Deo Hom. Iliad. 15. δίδις δι' αὔξανε ζεφ

ὑπόντα: Pluto autem fortis est caliginem obscuram. Scias

tamen de hac Deorum fortitione nihil dici verum Deorum

*possit, adeò omnia deformata sunt fabulis, & men-
fortis.*

Mm 4 daciis.

Sedere in
luctu.

de Turno, *sacra vallis sedebat*; vbi fusè: & hīc ad-
iūcī Homerū, qui oītaō Iliādō loquens de Io-
ue ita coniūxit.

— *duō xōlo kaSñylo Ḡ oīc̄ iS̄*:
— *trifacērū sedens solus in Ida.*

Id est, quia tristis, vt solus, ideo sedens. Ibidem de
Minerua, & Iunone in summa tristitia dicitur,
oīa uōdu: sedebant soli; & non multo post Sacru-
nus, & Iaperus describuntur tristissimi in tenebris
inferorum, ac tunc *uōdu, sedentes*. Et cur non ad
Animadu.c.11.

A hunc morem referam illum, quo supplices oīlī se-
debant in foco? imò nihil fortasse cognitius cum
re Virgilij, qui coniungit *cineres infodisse*, quasi dicat
Venus; satis fuisse, Troianos supplicum habitu
permanisse eo loci, vbi oīlī Troia. Ut cunque, mos
certus est: sedebant enim in foro supplices. Auto-
res sunt Homerū 7. Odyss. Apollonius 4. Argon.
Plutarch. in Themistocle, Parthenius Græcus Scri-
ptor. Verba non aduoco, quia iam Iunius libro 2.
Animadu.c.11.

* Tum regia Iuno

- Acta furore graui. b Quid me alta silentia cogis*
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?
65 *c Aenean homiāum quisquam, Diuūmque subegit*
Bella sequi? aut hostem Regi sc̄ inferre Latino?
d Italianam petiūt fatis auētoribus: esto,
Cassandræ impulsus furiis. e num linquere castra
Hortati sumus, aut vitam committere ventis?
70 *f Num puerō summam belli, num credere muros?*
g Tyrrenhāmve fidem, aut gentes agitare quietas?
h Quis Deus in fraudem, quæ dura potentia nostra
Egit? vbi hīc Iuno, dimissāe nubibus Iris?
i Indignum est Italos Troiam circundare flammis
75 *Nascentem, & patria Turnum consistere terra,*
Cui Pilumnus auus, cui Diua Venilia mater.
k Quid face Troianos atra vim ferre Latinis?
Arua aliena iugo premere, atque auertere prædas?
Quid soceros legere, & gremiis abducere pactas?
80 *Pacem orare manu, præfigere puppibus arma?*
l Tu potes Aeneam manibus subducere Graiūm,
Próque viro nebulam, & ventos obtendere inanes,
Et potes in totidem classem conuertere Nymphas:
Nos aliquid Rutulos contrà iuuuisse nefandum est?
m Aeneas ignarus abest, ignarus, & absit.
n Est Paphos, Idaliumque tibi, sunt alta Cythera:
Quid grauidam bellis vrbe, & corda aspera tentas?
o Nōne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
Conamur? nos? an miseros qui Troas Achius
85 *Obiecit? quæ causa fuit consurgere in arma*
Europāmque, Asiāmque, & födera soluere furto?
Me duce Dardanius Spattam expugnauit adulter?
Aut ego tela dedi, fouiē cupidine bella?
Tunc decuit metuisse tuis: nunc sera querelis
90 *Haud iustis assurgis, & irrita iurgia iactas.*

B

ARGUMENTVM.

EXPLICATIO.

Respondet Iuno Veneri, in qua oratione diluit, quæ potest;
quæ non potest, dissimulat; obicit atrociora, & sape menit. *¶*
Affictus contrarij sunt, nam Venus supplicabunda, & cum
lacrymis; Iuno indignabunda, & cum furore.

*P*RIMA verba indicant, qualis futura oratio, nēpe
pirarum plena, ideo *acta furore grani*. Vbi expendit
Pont. *acta* dīci, quia affectus, & passiones abripiunt
animūm impotentem, & miserū verē aguntur.

b Oppo

A sit Deus, tacuit, tantum *cui Pilumnus auus*, ne Iouem
lederet, si Deum vocaret cum comparatione ad
ipsum Iouem.

b Explico quatuor versus. In tribus primis raen-
titur Iuno, quartum nequeret & inuidiosè interpre-
tatur. Falsum est, Troianos intulisse ignes Latinis
ad vrbiū vastationem, pressissè illorum arua,
aeris prædas, legiſe loceros, abduxisse sponsas
è gremiis parentum: Verum est, ipsos pacem ora-
uisse. Sed hoc maleuolè interpretatur, quasi manu
pacem petuerint, sed ita tamen vt arma simul ostend-
tarint, quibus eam sibi pararent, si supplicando
non possent. Hæc sententia, quam vt capias, subaudi
di verbum aliquod, hunc in modum. *Quid impul-*

B *lit Troianos vim ferre?* &c. Expende etiam quām
grauibus verbis utatur Iuno, vt iras Iouis contra
Troianos commoueant. *Quid enim hoc atrocius?*

c Videtur aliquid concedere, & concedit nihil,
imò negat. Demus venisse illum in Italianam fatourum
monitu. His visa est concedere, sed negat cùm ad-
dit, imò non fatis, tantum *furiis* (vt eleuet, & vilipendat
vaticinum) *Cassandra impulsus*, & hīc mentitur,
nam in 3. Æneid. aut quem tam Vates Cassandra mo-
neret.

d Commutat sententiam Veneris. Hæc dixerat,
Aeneas abest. Iuno, imò fugax est, culpa in eo hæret,
ipse reliquit castra, & se ventis commisit, vt solent
desperari, nulla habita suorum ratione.

e Et in hoc mentitur Iuno; non crediderat Aeneas
bellum puerō, imò & bellum, & puerum ipsum
Mnestheo, ac Seresto, nam de his;

f *Quos pater Aeneas si quando aduersa vocarent,*
Rectores iuuenem, & rerum dedit esse magistros.

Sed laudandus Virgilius, qui sub persona Iunonis
iniquæ Troianis Augusto affentatur, cùm hic adoles-
cents ex Senatus decreto, referente Cicerone, accepit
summam belli, & exercitum contra Antonium. Non
ego hoc primus vidi.

g Quod nequit negari, effert verbo pessimo. Iuit
Aeneas ad Euandrum, & Tyrrenos: sed non qui-
dem agitant illos, imò supplex, precabundus, implora-
tabundus. Subaudi verbum in hunc modum, *idem*
implorare gentes agitare; ita enim melius expedes.

h Pessimè se purgat Iuno. Nam tameth excessum
Aeneas è castis ipsa non suaserit, neque Iridem ad
hanc rem destinat: tamen fecit atrociora multo;
nam in excessu illo ipsa Iridem ad Turnum misit,
quem concitauit contra Troianos: estque liber no-
bus plenus huius Tragedie. Explica hīc *fraudum* pro
periculo.

i Menineris in nono comparatas flammas ab Tur-
no ad vastandam vrbe Alcanij, quam hīc *Troiam*
vocat. Hoc cùm videat Iuno negari non posse, op-
ponit paria hinc in modum. Si est indignum Tro-
iam circundari flammis ab Rutulis, vt cu^{et} illis,
murus iterum imminent hostis Nascentis Troie, si hoc ita-
que indignum est, cur non etiam indignum erit,
Turnum non posse consistere in terra patria, & illa
pelli? Præfertim cùm illi Pilumnus sit auus, qui
Deus est; & Venilia mater, quæ etiam est Dea?
Nota artificium. Attollit Turni genus, quan-
tum potest, ne inferior Aenea videatur. Erat hic
filius Veneris, nepos Iouis. Ergo Ioui Pilumnus
oppont Deum infantulorum, Veneri Veniliam
Deam maris, & obtrectans Veneri *Diuan* vo-
cat, cùm tantum esset Nympha. Et cùm Pilumnus

A sit Deus, tacuit, tantum *cui Pilumnus auus*, ne Iouem
lederet, si Deum vocaret cum comparatione ad
ipsum Iouem.

b Explico quatuor versus. In tribus primis raen-
titur Iuno, quartum nequeret & inuidiosè interpre-
tatur. Falsum est, Troianos intulisse ignes Latinis
ad vrbiū vastationem, pressissè illorum arua,
aeris prædas, legiſe loceros, abduxisse sponsas
è gremiis parentum: Verum est, ipsos pacem ora-
visse. Sed hoc maleuolè interpretatur, quasi manu
pacem petuerint, sed ita tamen vt arma simul ostend-
tarint, quibus eam sibi pararent, si supplicando
non possent. Hæc sententia, quam vt capias, subaudi
di verbum aliquod, hunc in modum. *Quid impul-*

c *lit Troianos vim ferre?* &c. Expende etiam quām
grauibus verbis utatur Iuno, vt iras Iouis contra
Troianos commoueant. *Quid enim hoc atrocius?*

d Videtur aliquid concedere, & concedit nihil,
imò negat. Demus venisse illum in Italianam fatourum
monitu. His visa est concedere, sed negat cùm ad-
dit, imò non fatis, tantum *furiis* (vt eleuet, & vilipendat
vaticinum) *Cassandra impulsus*, & hīc mentitur,
nam in 3. Æneid. aut quem tam Vates Cassandra mo-
neret.

e En alia velificatio, & ratio noua conqueren-
di. Tu magna potes erga tuos, me *aliquid iuuisse ne-*

f *fundum est*, habeturque pro crimine? Poruisti vnum
Aeneam è tot Graiorum manibus viuum furto sub-
ducere (vide contrumeliam) obiecta nebula & ven-
tis inanibus: potuisti ope matris Deum conuertere
clashem in Nymphas. Hoc *in potes*, nos *iuuisse*, &c.
vbi tu, & nos, è *agatimicē*.

g Dixerat Venus, *Aeneas ignarus abest*, depravat
irridendo, *ignarus* & *abest*.

h Arripit verba Veneris contra illam. Si tibi est
Paphos, &c. quid bella in alios molitis? viuant tui
in tuis vribus, relinque alios.

i Recurrit ad prima initia Troiani belli, ait
que nullam in se culpam residere excidij Troiani,
sed totam in Venere, qua concitante Paris obiecit
Troianos Græcis, soluens furto Helena, fœderata ho-
spitalitatis. Et cùm hīc verē triumphet Iuno de
Venere (nam verē Venus causa horum malorum)
repetit subidentem, & vrget illis, *Mo duce*, &c.
Quasi dicat: Adulterio Paris, cuius tu causa, ex-
pugnata est Sparta: tu mollissima amorum mater
bella illa fouisti. Et eoncludit, notans impruden-
tiam Veneris, quæ nihil præviderit, & prouiderit, &
nunc sero conqueratur.

NOTÆ.

I. *T v m R e g i a I v n o*, &c.]
Initio noto, debet Virgilio excellentissimum opus
Claudiani de Bellō Gilōn. quod ille nunquam fe-
cisset, nisi præluxisset hic Vates duplice hac ora-
tione. Sed iam ad commentationem. Homerus lib.
E. 4. Iliad.

Eph̄ d̄ Ek̄ ēn̄d̄ s̄n̄d̄ x̄d̄or̄ d̄m̄ā w̄p̄ōn̄d̄ā:
Non temuit Iuno iram in pectore, sed dixit.

Post tantam iram, frigidè sequitur, ἀλλὰ προσνέδει. Homer
ideo Latinus correxit illis, *alia silenia rumpere*. Vide frigus.
verò diligenteriam curam Poëtæ. Cùm singat
Iunonem perquam iratam, facit illam dirigentem
sermonem ad Venerem inferiorem Deam, non ad
Iouem, erga quem non oportuerat eas iras ostendere,

*Munimentum ut esset telorum: ne quis Danaorum cquin-
rum*

Ferrum in pectoribus iaculaus animam exiperet.

Imitatio. **21. PRO QVE VIRO NEBVLAM, &c.]** Fecit hoc Neprunus vigesima Iliade, sed quia in gratiam Venetiis, ut credi potest, ideo Veneri factum tribuitur. Neprunus enim, cum pugnare Aeneas & Achilles vellet, Achilli *μετ' θραύσιον χέντε αχλὸν: fidū nebula m
ante oculos*, ac tunc inde Aeneam mouit. Multis hoc Græcus. Vates. Ibidem Achilles Aeneam obiicit, quod interfecitus se esset prope Lyrneum, nisi Dij ipsum ferriasset, interque eos Iuppiter. Nonnus in re simili lib. 30. *Ζεφερίδης οὐλήσιον θύλακον: caliginosam in-
duit nubem*, ut scilicet seruat. Et statim,

*περφυρέην παταλυνόδηια γῆται καλέψας:
Recipientis nigra mībe obducta membra.*

Sic & 20. Iliad. Hec estem Apollo eripit ab manibus Achillis, *εἰδὺν ως δὲ τὴν μετάπολην: οὐτε τικετε με-
τα νεβula*, ut etiam Iliad. 21. idem Apollo, ab eodem Achille, & pari nebula. Quod vero Virg. *nubulan ὡς*

Obtendere nebulam. **22. VENTOS INANES.]** Frequens attributum. Ita in 7. *auras imanes.*

Nos, & tu opponitur. **23. IN TOTIDEM CLASSEM, &c.]** Præcessit hoc beneficium lib. 9. & fiet iterum mentio in hoc lib.

24. Nos, & tu opponitur. **24. Nos.]** Nota plenam *ἐνθύσεως* oppositionem. *Tupotes, & mox, nos aliquid, &c.* Pari emphasi opposuit 1. Eleg.

*Tityre tu patule recubans sub tegmine fagi
Sylvestrem tenui Mufam mediterranei aenea,
Nos patria sines, & dulcia linguisim aenea.*

Imitatio. **25. EST PAPHOS, ID ALIVMQUE TIBI.]** Pari amaritudine Iuno eadem ad Iouem apud Stat. 1. Theb. *sum impia latè Regna tibi*, vbi multa eius orationis adumbrantur ab istis Virgilianis.

Grauidum. **26. GRAVIDAM, &c.]** Dicit metaphoram ab feminis gestribus vterum. Sic Duratus *gravis* dicitur sexta Aeneide, quasi prægnans. Vide eū locum, & hinc eruditum Germani, qui hanc locutionem similibus ditat. Nota etiam concinnitatē boni Poëtae, quia in *gravidam* notaui vterum; video statim partu consecutione *corda* hærens humani corporis partibus. An in voce *vrbem* intelligat Italiam, ut vult Seruius, an verē *vrbem* Latinū, ut ego volo, ad rem nihil. In illis, *corda aspera*, allusum ad militarem Italia ferocitatem, quam fusē Numanus extulit libro 9.

a *Talibus orabat Iuno, cunctisque fremebant
Cœlicolæ assensu vario: ceu flamina prima
Cùm deprensa fremunt syluis, & cœca volunt
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.*

100 **b** *Tum Pater omnipotens, rerum cui summa potestas,
Insit: eo dicente Deum domus alta filescit,
Et tremefacta solo tellus, filet arduus æther:
Tum Zephyri posuere, premit placida æquora pontus.
c Accipite ergo animis, atque hæc mea figite dicta.
105 *Quandoquidem Ausonios coniungi fœdere Teucris
Haud licitum est, nec vestra capit discordia finem:
Quæcumque est fortuna hodie, quam quisque fecat spem,
Tros Rutulūse fuat, nullo discrimine habebō.
d Seu fatis Italūm castra obsidione tenentur,**

27. FLVXAS PHRYGLÆ RES VERTERE FVNDÖ.] Fluxæ res. Concinè, nam quia *fluxas*, ideo sumo continentia ab aquis metaphora. Dicit vero sermonem à tempestate, qua incipiente statim vertuntur, quæ sunt in imo Verte *η*. mari. Itaque, ut illustris hunc locum, vide quæ fūse do. iam lib. 1. ad illud, *tatūm̄ à sedibus innis, &c.* Inde etiā sermonē traxit Lucifer. lib. 3. *in summo pietatem everte-
refundo.* Inde & Aristoph. in Equitib. *ταλαττομεῖς;* *Quid turbas das? θάλαττα* tamen mare est. Etenim Aquarū res rem aquarum venustè ad homines transire sèpius ad homines obseruant. Sic mortalia omnia *fluxas* dicuntur, & *flue-
re*. Sic Sophocles in Antigon. vt superbiū homini traducuntur, *ελλαθεὶς φειμαρι* dixit, *magnū fluxu*, ducta, Fluxus, de credo, similitudine à turgentibus fluctibus. De adolucentibus Sallust. in Catil. *animi molles, & etate fluxi.*

B & milena alia. **28. FVRTO.]** Notat amores Paridis. Ita Sophoc. *Furtum, de-
in Elect. ταὶ ταὶ εὐνὰς ἐποκλεπτοῦσθαις*, quibus indicat amore furiosos concubitos. Auxi hoc alibi.

29. MR DVCE DARDANIUS, &c.] Recte putat Paridis fa-

venos obvindore, Hom. Iliad. 21. dixit, *ἴραντα βασιεῖς:*

offudit densum caliginem.

22. VENTOS INANES.] Frequens attributum. Ita in 7. *auras imanes.*

23. IN TOTIDEM CLASSEM, &c.] Præcessit hoc

beneficium lib. 9. & fiet iterum mentio in hoc lib.

24. Nos, & tu opponitur. *Tupotes, & mox, nos aliquid, &c.* Pari emphasi oppo-

suit 1. Eleg.

*Tityre tu patule recubans sub tegmine fagi
Sylvestrem tenui Mufam mediterranei aenea,
Nos patria sines, & dulcia linguisim aenea.*

C *Hanc (Venerem) laudauit, qua ei tribuit trifem li-
bidinem.*

30. TVNC DECVIT.] Similis locus 4. *Tunc decvit* Serò sapientie *scirpa dabas, & Plaut. in Trium.* Phryges.

Serò, atque stolidè prius quad canticum oporuit, &c.

In clade Solymorum paria multa, vbi ab obstinati Titi mandata non audiuntur inimitans ad pacem, ac propterea rebus iam perditis, qui configunt ad misericordiam, occiduntur. Hoc sepe Iosephus.

31. NYNC SERA QVERELIS, &c.] Monet Germanus allusum ad *ἐντροπέσμους iuris*, vbi etiam *ἐντροπέσμους* dicitur, & *ἐντροπέσμους*, cùm videlicet iam tempus agundi præterit, & intempestivè ac non suo tempore sit postulatio. Cui tempori opponitur *ἐμπρόθεσμος*, & *ἐμπρόθεσμος* *ἴκεν*, cùm intra prescriptum iure tempus res sit. *ἐντροπέσμους* etiam, *ὑπερίπε-
ρο* dicunt Graci.

Sive

110 Siue errore malo Troiæ, monitisque sinistris. Nec Rutulos soluo: sua cuique exorsa labore, Fortunamque ferent. Rex Iuppiter omnibus idem. Fata viam inuenient. *ε* Stygij per Almina fratris, Per pice torrentes, atraque voragine ripas Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum. Hic finis fandi. Solio tum Iuppiter aureo Surgit, cœlicolæ medium quem ad liminaducunt.

ARGUMENTVM.

Studia variæ Deorum, à quibus omnibus diffiderunt unius Iuppiter, cuius describitur oratio nulli se parium dantis, & omnia satis adscribitis, unde pendunt. Firmat omnia mutu capitis, & solemnii Deorum iuramento. Surgit à concilio, & Deorum medius.

EXPLICATIO.

a *Comparat Deorum studium, quo iam Veneri, iam Iunoni fauabant, fusurro, qui solet auditi in sylvis ante tempestatem ventorum. Cum enim multa sint futurae tempestatis indicia, tum hic in sylvis fusurro, & murmur eam indicat. Huic ergo murmuri, & tremitu ad simile Deorum murmur, & tremitus. Verba, quæ expanduntur, hac sunt. Orabat, præclarè, nam verbum oratorum. Dicuntur flamina prima, quia ante tempestatem. τὸ deprena sylvis, ita egregie dictum, ut alio synonymo inquit. In voluntatibus, se. Ait *cœca murmur*, quia hoc in arcana rerum positum.*

b *Præcedit orationem Iouis rerum omnium silentium, nam cui rerum summa potestas, res omnes silendo seruant. Numerat primò cœlum, & terram, illud filet hæc remittit. Ideo vero hæc duo primò numerata, quia in istis erant, qui loquendo possent impedire, in cœlo Dij, in terra homines. Sed non haec fatis; nam *ether*, qui supra aëre, & ideo arduus, etiam*

filet. Deinde Zephyri posuere flatus, pontus premis placida aquora. Quali dicat; iniuita etiam & reluctantia comprescit.

c *Oratio sequens Iouis tota est in gratiam Troianorum; ita tamen, ut Iunoni verba videantur fuisse, sed qui altius penetreret, deprehenderet fauorem Veneris. Initium dicitur à discordiis, in quibus Venus, & Iuno pertinaces, hoc cū si (inquit Iuppiter) æquum me omnibus præbebo, nullo discrimine. In hoc ipso iam fuit Veneri contra Iunonem, quæ torum ad se Iouem trahere conabatur.*

d *Pergit Iuppiter, & certè perplexa est sententia. Sic concipio. Videbantur Troiani absoluendi à pernicie & calamitate, si mali causa hæret in Italis: D contraria Italii videbantur absoluendi, si mali causa hæret in Troianis. Sed aliter Iuppiter iudicat hunc in modum. Seu castra Troiana obsidetur malis fatis Italum, ita vt in istis Italis sit tota noxa, & mali culpa, non iccirco Troianos absoluio: seu Troiani errore malo, & sinistro monitis, non Deorum voluntate, ita vt causa mali in illis insit, in Italianum appulere, non iccirco Rutulos absoluio. Cuique sua exorsa, id est, sua opera, ferent aut labore, aut fornaciam, id est, aut cladem, aut felicitatem. Clarius. Nolo absoluere à labore bellum eum, qui est sine culpa. Ego certè me omnibus æquum præstabo. Nec de*

*Mundus cali vastus constitit silentio,
Et Neptunus suis undis afferit pacem dedit.*

*Sol equis iter repressit vngulis volantibus,
Conflitentes annis perennes, arboreo vento vacant.*

Vide etiam, qua maiestate dicentem Iouem inducat Statius Thebaide prima.

mīta cornuta Deorum

Maiestate tremunt, redunt maiore feno-

Culmina, & arcana florenta lumine posse.

Potquam iussi quies, filiique exterritus orbis,

Incipi ex alto.

Non dubium quin Ennius, & alij aspirauerint ad Euripidem in Bacchis, vbi loquente Baccho sit si-

lentium.

N. 2

Σύνος

COMMENTARI

5 Qualis gemma micat, fuluum quæ diuidit aurum,
Aut collo decus, aut capiti : vel quale per artem
Inclusum buxo, aut Oricia terebintho
Lucet ebur : fusos ceruix cui laetitia crines
Accipit, & molli subnectit circulus auro.

ARGUMENTVM.

*Redit ad intermissam bellis operam; Rutuli enim ob-
sidione Troianos premebant absente Aeneas : recenset Princi-
pes Troianorum, qui in ea obisdione illustres ; definit in Af-
canium, cuius pulchritudinem commendat, & comparat.*

EXPLICATIO.

MEMINERIS nona Aeneide Troianos pressos obisdione ab Italibus, hanc intermisit Poëta concilij Deorum narratione, redit iam ad illam, & acre indicat studium, quo Itali Troianos oppugnabant, instabatque iam cædibus, iam flammis iastandis.

^b Continebat se Troiani intra suos aggeres, nam hos indicat per *vallos*. Quodque vincum erat remedium, id est, fuga, hoc decretat præfete hoste. Stabant itaque in turribus murorum, miseri, nequicquam, & pauci, ideo rara corona. Quasi dicat, ideo miseri, & nequicquam, quia pauci.

^c Dixerat, raram fuisse coronam ; id verum apparet ex paucitate bellatorum, quos numerat, nain primam aciem tantum Troiani constituit, quos quatuor comitantur è gente Lyciorum, decem omnes fuere. Quid ifis propagatoribus debilius, si numerum consideres ?

^d Adducit ynius Agmonis operam in defendendo muro, qui ingens saxum, potius montis partem, in hostes tollit. Signat eius patriam Lyrem, patrem Clytium, fratrem Meneltheum. Ita solent Poëta sua exornare.

^e Itali iaculis, Troiani saxis, quod consequens superiori Agmonis facinori. Verum sequentem Rutulis attribuo, qui igne & sagittis in Troianos vtuntur.

^f Iam tandem ad Ascanium, qui vnicè in cura Veneris, vt qui eius nepos, nam ipsa Aeneas mater : vt qui pulcherrimus, nam ipsa pulchritudinis Dea. Erat puer detecto capite, vt ab suis agnoscetur, animisque adderet obseffis.

^g Deficit pulchritudinem Ascanij duplice comparatione. Vidisti gemmam auro inclusam, quæ gestari solet ad ornamentum aut colli, aut capitii : vidisti eum inclusum buxo, aut terebintho, quæ celebrata est in Orico Epiti vrbe ; talem inter reliquos bellatores Ascanium putat. Itaque puerum comparat cum gemma, & ebore : bellatores alios atro, buxo, terebintho. Pergit descriptio. Crines affusi erant per ceruicem lacteam, hinc innexi aureo circulo, sed molli. Dicit videlicet, non fuisse eum circulum ex solidi auro, nam hoc esset oneri & molestia pueri, sed auro ducto, neque in filum. Itaque molli auro est, filo aureo.

NOTE.

ⁱ STERNERE CÆDE, &c.] Juncta ratio pugnandi,

A & oppugnandi, cum res geritur cruore, & igne. Ideo sternere cæde, cingere flammis. Vtramque iunctim etiam Gladio, & adhibet Soph. in Antig.

— μέλανος μὲν τοιεν
Πρίσαι πετάκης, οὐδὲν δέ αἰματος
Κέλει πατέσαι:

— voluit quidem igne
A summo incendere, & voluit sanguine
Saturari illius.

^B 2. MORIA CINGERE FLAMMIS.] Explico de Cingere flammis, quos Rutuli admouebant virbi ad cius va- mitatem, nam & hoc postulat sententia, & postea se explicat illis, *Molirī ignem*. Nec facilè cedam, quamvis lib. 9. eadē verba aliam habeant sententiā in illis :

Intraea vigilum excubius obsidere portas
Cura datur Messipo, & mania cingere flammis.

Vbi tantum vult excitari ignem ad vigilias, non ad documentum virbis.

3. AVT. LEGIO AENEAD VM, &c.] Sapor est aliquis Imitatio, ad locum Homeri (vidit Vsl. 1. Iliad. vbi,

Αὔρι μάχη επούτη δεδή τε ρύχος ιδεύμενος.

Ait videlicet, circa murum exarsisse pugnam, & clamorem ; & addit de Græcis,

Nνούιν θηγ γλαφυρῆσιν έελμόνοι ιχνάντας:

Naves ad concavas conclusi continebantur.

4. NEC SPES VLLA FVG A.] Cae intelligas de fuga illa, quæ cōtumeliosa, & plena ignominiarum, quam fœdum vocat Sall. in Iugurtha. & reddit caufam, quia abiectis armis. Quādū Romanus apud Theophylactum lib. 3. Hist. cap. 13. ad oīiav, quia plena pudoris, & præclarè statim vocat τρόπον κακίας, sepulcrum Fuga, sepulcrum ignavia. Sed intelligit genus illud fugæ, quo solebat crum ignacolæ vastatas Vibes claram deferebat, cum viderent uia, se non pares esse vibæ fulcienda accisus rebus. Et hæc fugam primi Dij ipsi inceptabant, deserentes Vibes, in quibus culti, de quo affatim secunda Aeneide.

5. RARA CORONA.] Hanc oppones conferto, & congregato militi.

6. HOS GERMANI SARPEDONIS, &c.] Auxilia Troianorum semper à Lycia, & nihil in Homero frequentius, qui Lycios saepè vocat θητέρα, cum respectu ad Troianos. Itaque, quamvis Lycios non nominet, si θητέρα dicat, Lycios verè intelligit, vt cum ait Hector 6. Iliad.

Τραπές άπερθυμοι, τηλετηλίχι τ' θητέρωι:

Troiani animos, & ἐλογινquo vocati socij.

Et 8. Iliad.

Κέλευτέ μεις Τρώες, καὶ Διάρδεις, οὐδὲν θητέρωι:

Αὐδίτε με Troiani, & Βαρδανί, & οἱ σοι.

Id est, Lycij.

7. ET CLARVS, &c.] Vt ego scripsi, legendus Virgiliana versus, ita vt Clarus & Hamon, nomina sint viro- lectio.

versus, ita vt Clarus & Hamon, nomina sint viro- lectio.

Decus reponit, & decus Virgilij respondere άγαλματι Homerij. Docte ille, & quia vulgus Græcorum quid sit άγαλμα igno-

Saxa iac-
lari.

9. HAVD

IN X. AENEIDOS.

9. HAVD PARTEM EXIGVAM MONTIS.] Par A rat, lege quæ iam Herald. in lib. 6. Arnobij. Conferantur etiam cum hoc loco, quæ dicta prima Aeneide de pulchritudine Aeneas, ad illa,

Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flano Argentum, Parives lapis circumdatur anno.

15. ORICIA TEREBINTHO.] Nobilem hanc Oricia terebinthus. Proprietus quoque indicat Eleg. 7. lib. 3.

Sed ihyo thalamo, aut Oricia terebintho.

Et Q. Serenus,

Nec non resinas ex Oricia terebintho.

Prouenit etiam aliis in locis, tum in Cypro, & Cy- cladibus insulis, teste Dioscor. lib. 1. cap. 93. quæ loca non ita dista ab Epiro, vbi Oticos.

16. FV SOS, &c.] Ex mollicie viri prisci, in quo Comæ fluxæ crines non secuti, sed fusi, & fluxi, ut saepe nunc feminæ, praesertim in tenera etate. Stat. Thebaide sexta, res.

Deseript. genit. nec se longe futurur,
Intonsa sub nube come.

De Troilo 1. Aeneid.

— cervix, come, trahuntur.

De Iason in florida astate Pind. Od. 4. Pyth.

Οὐδὲ ποτε πάντας

Κερύτες οὐχοντες άγλασι,

Άλλ' άπειν νοση καταβανον:

Νέρεις κομαρινοι

Τονσι αιβανηνοι,

Sed totum tergos quoniamiebant.

Nonnus lib. 10.

— ουπιθιστροιο ιχήτης

Βάτηνες ειλικρινες θεοι ειργανοι θέοι αμαρτι

Άλλακτες, λινηρης η συνειδονετες αντη

Αθηνατι αφιζον:

— reiecta post tergum come

Racemi flexu super splendidos curvabam humeros

Non complicati. Statu vero una concitatia aura

Flavi leues inerrabant.

Idem pari Venere lib. 20.

Απάκτος ει, ουδεμις έει ειρη βόστρυχος ανησι:

Concinni non plexi agitabantur ventis.

Petronius in Sat. descendentes ab aure capillos. Martial.

lib. 4. Epig. 42. in descriptione pueri formosissimi,

mollifex, flagellum colla come. Querenti, qua ratio hu-

ius moris, multa se offerebant, sed illa non indigna

qua audiat, sectos crines notam fuisse seruitutis,

inde à liberis tantopere amatam laxitatem illorum.

Aristoph. in Aulib. Σιδητος οντες σειρανοι ουρανοι:

serui sectis crinibus.

D comam habes. Vbi interpres, ήν ή ήλειθερον τον μα:

erant come nota liberorum. Sed hoc satis delibasse, cum non attinat Virgilius.

17. CERVIX LACTEA.] Mollicellum attributum Apul. lib. 3. plumeam lacteam cutem. Nonnus lib. tributum.

II. de pueri Ampelo, ουρανοι ουρανοι ουρανοι:

Habebat corpus lati perfimile. Sed de hoc attributo alibi. Ouid. in epist. Acontij ad ebur decurrit,

Hoc faciunt flavi crines, & eburnea ceruix.

Tam latæ, quam ebore notari potest ceruicis ni-

tor, qui inter signa pulchritudinis lib. 7. Anthol. Cer-

pis q. 1. G.

18. ET MOLLI SVBNECTIT CIRCVLVS AVRO.]

Nescio an hic cum nonnullis interpretum liceat te-

currere ad aureos torques, qui gestabantur in pecto-

re, de quibus locutus sum 5. Aeneide. Nam tantum

dicit, crinem illigatum circulo aureo ad eum mo-

dum, quo iam explicitu. Itaque potiore est mens Vi-

rgili, qui adducto versicolo è lib. 5. Anthol. fatis indi-

cat rem: ibi enim de Phœbo, ήν δέ αριστην εισοντα

σφιξες άνετον πλανον. Quibus ait, capillum fuisse

Phœbo solutum è capite, sed in tergo illigatum.

Nn 4

E

Circulus au-

reus illigan-

dis comis.

quam magistrum. Etenim magistro affiguntur discipuli ad descendendum. Cicero lib. 3. epist. 1. ad Q. fratre. *Iules illum mihi esse affixum, tanquam magistro.*

N O T A.

Bellum cur durum. 1. **DVR. CERTAMINA BELL.**] Non capio vulgari significato, sed *duri hinc est, durans*; nam cum respectu ad lib. 9. & 8. Itaque ait, illos tandem in bello persistisse, quandiu *Aeneas* cum *Euandro* fuit. Quod genus belli *Demosthenes* vocat *συνεχής*, καὶ μάκρος, & idem pro *Cteiphonte*, ιδίωτος, καὶ αστροφός, quasi bellum *implacabile*. Ad eum modum, quo de inimicis dixit *Plutar.* In *Peric.* αἰκινότατος, καὶ απονομέας, & ideo signare addit contulerant, quo indicat, bellum gestum cominus, id est, συνεχές, & συνελλαγή χρήσες. Tunc enim obstinatissimum est bellum, cùm ad manus procurrit indignabundè. Ita 2. *Æncid.* *duri Ulyss.* est, quod *Horat.* patiens *Ulyss.* Inde ab *Horn.* *Vlyses* ποντίας dicitur portolans. Cùm ait *certamina belli*, sumpsit fortale ab *Lucret.* qui lib. 1.

Clara accendisset saui certamina belli.

2. **MEDIA.**] Do lucem huic loco, unde & tu multis alii. Sunt qui reprehendant *Virgilium*, quod interdum *ἀμφιλογεῖς* interferat. Nam hinc aiunt, *media* esse potest aut *frena*, aut *nocte*, αἴτοτος nihil (inquam) *ἀμφιλογεῖς* *Virgilius*. Quae ergo lux vicinitas amphiboliā adimit. Itaque *media* sunt *frena*; quia vox *frena* coniunctior, viciniorque est τῷ *media*, & vox *nocte* remotior. Quae soluto facilis expediens multis locis *Virgilij*. Ita *Homer.* 12. *Iliad.* cùm scriptis,

*Αὐτῷ ἐπεὶ τῷ μῷ Τρώον θάρον ἔσεισον,
Πολλὰ δὲ Ἀργείωνι μῷ δάμενοι δὲ ἀλιπούσε.*

Vicinitas admittit dubitationem, nam οἱ μῷ δάμενοι, id est, πολλὰ Ἀργείων, οἱ δὲ ἀλιπούσε, id est, Τρώον ἔσεισον. Multa certè passim tenebra in auctoribus nisi hæreas huc præcepto. In 4. *Æncid.* *Tercentum tonat ore are Deos*, non est, *tonat tercentum Deos*, etiam si hoc Deos, quid enīxè aliqui contendant, qui dicunt respectum ad εἴτετο, id est, centenarium numerum sacram *Hecatae*, nam si hoc esset, recurret statim *Vates*, nam postea, *Tergeminam* & *Heoatem*; quod est magnum vitium. Quae ergo sententia? *Tonat ore tercentum Deos*, id est, infinitos; nam *Poëta* ita coniungit.

Secare flatus. 3. **SECABAT.**] *Anacreon de tauro:*

*Πέρηδος πόντον εὔπονον,
Τεμενεὶς οὐρανοχλάσει:
Transmittit latum pomum,
Secat flatus ungulis.*

Homer. *Odyss.* 13.

*— φίνα θεος θαλάσσας πόνος τέταρθος:
— celeriter currens maris undas fecerat.*

Apollon. 4. *Arg.* πόντον ἐπεμενεὶς. *Oppian.* 1. *Hal.* τεμενεὶς κύμα. &c. οὐρανοχλάσει. *Latinus* sape. *Horat.* *Od.* 1. *lib.* 1. *nauta secut mare*. *Ouid.* *Eleg.* 3. *lib.* 5. *Trist. scindere puppe freum.* *Mitto infinitos.*

4. **CASTRIS INGRESSVS.**] *Græcorum* hoc, qui præcipua quadam elegancia verbis motus adiungunt tertium casum, non quartum, vt *Latini*. *Lib.* 12. *Iliad.* κατέρρεον ἐν κοίνῳ: *desiderant pulueribus*, pro, in pulueres. *Ibidem.* πέλαστρον γένεται: *Accessit naubibus velocibus*, pro, ad naues, & γένεται: pre-

cipitatuos naubibus, pro, in naues. *Xenophon* 7. *Anab.* προσαντελον αὐτῷ πελάστρῳ, καὶ λέγετο: *Multi accursum illi, & dicunt, pro, ad illum.* Dicit enim multos accurritos ad *Xenophontem* dicentes, &c.

5. **REGEM ADIT.**] Non fero interpretes, qui hinc agnoscunt αὐτοπεριανον, quandam. Nam hec est, cum cursim, & properè repetuntur, quæ dicta prius fuerant longo orationis cursu. Atque in lib. octauo nihil horum unquam dictum. Itaque hinc narrat *Poëta*, quemadmodum *Aeneas* nomen suum, & genus aperuerit Regi *Tarchonti*, auxilia quæ petret, & quæ ferret, *Mezentij*, & *Turni* minas. Quæ omnia ibi ne libata quidem, nam tantum ibi habetur, *Aeneas* iussi ad locum, vbi & *Tarchon*, & *Tyrheni* tendebant castra. Si scire velis, qualis esse debet anacephalosis, lege initium libri 7. *ἀνακεφαλος* *Xenophontis*. Ferri fortasse possent interpretes, si dicent hanc esse ἀνακεφαλον καὶ στοπαιον.

6. **QVID VDE PETAT, QVIVE IPSE FERAT.**] Affinis locus *Xenophontis* lib. 7. *ἀρεβ. νῦν δὲ βιβλιον, τὸ τε* *μετριας ὥρας, καὶ δὲ οὐδὲν τὸ μέτρον τοῦτον.* *Nunc si τοῦτον* *μετριας* *beate poteris, & nos te magnum efficere.* *ra.*

Quippe mens *Aeneas* est docere *Tarchontem*, verunque mutua vtriusque opera indigere. Noteatur vero studium *Aeneas* in conciliando *Tarchonte*. Adumbrantur enim societates illæ Romano-rum.

7. **CONCILIET.**] Fullonum esse hoc verbum scribit *Varro* lib. 5. *Ling. Latin.* & inde in alia promanaſſe. Sed, si sas cuilibet diuinare, à ciliis palpebratum duco, cùm demulcentur somno. In somni enim lenitudo cilia dicuntur conciliari, à qua re itum in alia significata. A quo non abhorret sententia *Eustathij* in versum primum lib. vltimi *Odyss.* vbi *Mercurius* dicitur *Καλώνθης*, *Cylenius.* *Cylenius* *Mercurus* vnde. *Quo loci postquam premisit, ita dictum vel à monente Arcadiæ, vel ab Heroide, subiicit, καὶ μέρη τοις ἀλληγορεῖσιν Κυλλάνθης, ὅτι ὑπερ σοντηρίας, καὶ ταῖς μίας τριῶν, οὐ πλάσιον εἶχεν: Sed allegorice Cylenios, et qui dator somni, & habendas continens ciliorum.* Est vero *Mercurius* pater eloquentie, blanditiarum, conciliatio-

8. **VIOLENTAQUE PECTORA TVRN.**] Nota Oppositiō. oppositionem. *Mezentio* dat blanditias, *Turmo* violentiam. Quippe senex & bellandi peritus milites demulceret, inuenis & αἴτοις omnia per vim.

9. **HUMANIS QVÆ SIT FIDUCIA REBUS.**] Nam cuncta mortalium incertæ, ait *Tacit.* 1. *Annal.* & *Theophylact.* *Simocat.* cap. 4. lib. 5. *νέον τῆς τρίτης τοῖς αἵρεσις ἀλλότροις αἴνεται τῇ λόγῳ συμμέμνεται: Νησιῶν αἴτοις, οὐ πλάσια τοῦτον.* *Nihil alienum ab dolore, οντια τριτικαὶ αἴτοις.* *Quispiam apud Dionem lib. 38. ait de humanis, καὶ τοῖς αἴτοις: cadunt instar auræ.* *Xiphilinus* loquens de *Macrino*, qui opprellus à pūero. *καὶ τοῖς αἴτοις οὐδὲ σφόδρα δουλεύει τριτικαὶ αἴτοις.*

10. **ADMONET, IMMISCE QVÆ PRECES.**] Preclarè opponit. Itaque Vatem intellige. *Admonet* enim sapissimum, fortasse semper, cum verborum acerbi

acerbitate. Hanc itaque precibus opponit, vt sententia sit: iam increpans, iam precans. Quæ dixi de *Admonete*, de re alpere, verbo *admonet* firmat *Plaut.* *Pseud. Scen.* *Malto*, & nequam, vbi de seruo malo,

Qui officium facere immemor est, ni admonitus.

Expende, non ait, *admonitus* v. *τριτον, φύγων, &c.* etiam si hoc intelligat. Nam *αἴτοις* hec & similia includit καὶ εξεργάζεται. In *Colum.* 7. *Yidi, verbibis bonis admonere*, locus excidit. *Sene.* epist. 47. *verbibis mīta admonētūr*, & lib. 1. de *Clement.* cap. 14. *admonere verbibis*. *Tacit.* 5. *Anri, pueri verbōe moneri.* *Horat.* Sat. 6. lib. 1. *Sol acrius admonuit, vbi coniunctum acrius, & admonet.* In 6. *Eclog.* *Cynthus aurem vellit, & admonuit.* In quibus inest reprehensio. Endnod, epist. 16. lib. 8. *monitorē* pro reprehensore ponit. Cui verbo respondebit *Homericum θνῶντα*, aut θνῶντα, nam cùm sit propriæ *perentio*, & etiam *interficio*, dicitur etiam 14. *Iliad.* de ire preceptione eo verbu, τετράντας ερεπτοι. Precessit μὲν *admonit me precepit* μὲν *Plutarchi* in *Lucullo* hæc duo opponit, *Ida τρέψαντον θεοντα*, *επιμοιχίαν θεοντα*, vt videatur mihi *τρέψαντον* respondere *precibus Virgilij*, & *μετρητον*.

11. **HABUD FIT MORA.**] *Thucydides*, & *Xenophon* ἀνθεῖ, ad significandam celeriter prestatam operam in bello. 12. **IVNGIT OPES.**] Clarum exemplum, vt *videlicet* *opus* significare generativum, neque determinandas ad rem vnam. Itaque diutina, milites, agri, oppida, castella, amicitiae, clientela, fauores, *opus* sunt.

13. **FOEDVSQVE FERIT.**] *Hom.* 3. *Iliad.* *ὅπερα τις εἴτε* *τετράντας*. *Vulgus Græcorum* *τετράντας τούθιας, καὶ δορυλογίας.* *Quibus* *opponit* *Plato* in *Epist.* 32. *ταῦτα διμολογημένα τοισιν.*

14. **GENS LYDIA.**] Id est, *Thusci*. Dixi iam secunda, & nona *Æncide*.

15. **EXTERNO COMMISSA DVCI.**] Ex τοῖς ἡπερέταις, vt loquitur *Xenoph.* lib. 7. *Anab.* cui voce oppositas ex eodem *σπαρτης τοῖς εὐθύνης*.

16. **PRIMA TENET.**] An *ideo prima*, quia ante alias *an* *prima*, id est, *princeps*, & *prætoria* quam scunda *Æneide* vocat *Regiana* eo versu: *Flammæ cùm Regia puppis exculerat.* & *Diodorus* lib. 20. *vocat νεαροπόδια, & alibi σπαρτηδα*, vt quæ *princeps* a liarum nauium, & in qua ipse dux. *Ita & Silius lib.* 15.

17. **EMICAT, AC PRIMA STANIS SCIPIO PUPPE PROFUTUR.** Signat videlicet natum *prætoriam*. Sed quid si *prima* est quartus casus pluralis? Fortasse. Nam 5. *Æncid.* ita audis, *Emicat Euryalus, & munere vitor amici*

18. **PRIMA TENET.**] ac tunc sententia erit. *Æneas* puppis tenet maria prima, id est, it ante reliquias. Sic & *Valer.* 4. *Arg.* *Minya alta tenet.*

19. **IMMINET IDA SVPER.**] An *Ida* *εγινεται* nauis *Æneas?* Credo. Itaque non stulte quispiam putauerit insigne huius nauis fuisse *Idam*. *Virgilius* multa tantum subindicit, quæ non explicat.

20. **HIC MAGNVS SEDET ÆNEAS.**] Id est, in *puppi*; nam hic locus *Principis*, vt dicebam ad 3. *Æncid.* & hinc adiūcio *Homercum* *Iliad.* 7. vbi *Prin-*

A cipes Græcorum sunt: οὐτε μητρὸς ή αὐτέρων, & in 11. Agamenon *πε* *est* *μητρὸς τούτης*, *ad puppem natu*s. *Quid.* de *Cœye* *principe nautigationis* 11. *Metamorph.* 1. *Ιανεμένη in puppe.* Ab *Silio Scipio* inducitur in puppe lib. 15.

21. **SECVM VOLVTAT.**] Ita *Agamenonem* *Volutare* se-describit Homer. rr. *Iliad.* *εν ταῖς φρεσὶ φρεσὶ ταῖς μετα-* *ταις εντομον*.

22. **EVENTVS BELLI VARIOS.**] Praclarè ait Theophil. *Simocat.* cap. 3. lib. 2. *Hist.* cam esse in bello inconstantiam, vt hac vna re bellum illustre sit, Belli incon-tantia. *Horat.* Sat. 6. lib. 1. *Sol acrius admonuit, vbi coniunctum acrius, & admonet.* In 6. *Eclog.* *Cynthus aurem vellit, & admonuit.* In quibus inest reprehensio. Endnod, epist. 16. lib. 8. *monitorē* pro reprehensore ponit. Cui verbo respondebit *Homericum θνῶντα*, aut θνῶντα, nam cùm sit propriæ *perentio*, & etiam *interficio*, dicitur etiam 14. *Iliad.* de ire preceptione eo verbu, τετράντας ερεπτοι. Precessit μὲν *admonit me precepit* μὲν *Plutarchi* in *Lucullo* hæc duo opponit, *Ida τρέψαντον θεοντα*, *επιμοιχίαν θεοντα*, vt videatur mihi *τρέψαντον* respondere *precibus Virgilij*, & *μετρητον*.

23. **SINISTRA AFFIXVS LATERI.**] Multi iam quiescere, vter locus honestior, dexterè, an sinistri? Qui finitrum volunt, pro se adducunt Maronis hunc versum, vbi finitrus datur hospiti, auxiliatori, filio Regis. Qui rufum dextrum, eundem hunc versum ad se reuocant, vbi dexter locus datur *Aeneas* seniori, duei exercitus, filio Deæ. In hos extremos coniectores libenter imus, quæstione non agitata, quam iam ante nos Turnebus lib. 14. *Adver.* cap. 2.4. & *Lipsius* 2. *Elect.* cap. 2. contra *Goropium*, ex cuius *Lipij* capite, tanquam ex plena nati merces multas conferas. Tantum, quæ ille firmat de dextro loco honestiore in bello, *Plutarchi* testimonio; nos augemus testimonio *Sallustij* in *Coniurat.* vbi *C. Ascanius* honestum in dextera, *Fesulanum* quendam in sinistra parte cito rare inbet.

24. **Noctis iter.**] Ennius in *Medea*: *Noctis iter.* Praclarè ait *Stat.* 2. *Theb.* hoc iter peragi à Somno, qui est antiqua *Noctis*. Video in *Virgilio* quidpiam peculiare. Inducit *Arcadem* hominem quarantem, disputantemque de his rebus ab insita mortalibus traditione, qui putabant *Arcadas* suis Arcades antea astra, ante dies, & noctes. Ergo quiprimi hominum viderant diuinationem dierum, ac noctium canente de illis *Statio* 4. *Theb.*

Hi lucis stupifice vices, mortifici, feruntur. sibi doctrinam hanc arrogant, vt qui testes oculari fuerint primi dici, primum noctis. Hinc est, vt in explicazione *Pallantem* dixerim fuisse altercabundum. Itaque non tam animo discedi interrogabat, quām disputatione rei, & questionis mouende, ideo signare querit. Et quarebat forfalle,

— que via Solem

Precipitet, mortifici, porrigat; *Agnosce versus Statij 6. Theb.* Itaque iter Maronis est fortasse *via Statij*. *Vel* querebat, *que omnia inducat noctem, que reducat diem?* ait *Sene-ca* epist. 93. *Nora etiam, vti siros duces inducat Maro non otiosos in via, sed, cùm nihil aliud tunc possent, certè altercabantur, disceptabantque.* *Hanc virtutem Magno Alexandro*

COMMENTARI

- 165 a Pandite nunc Helicona Deæ, cantusque mouete,
Quæ manus interea Thuscis comitetur ab oris
Ænean, armæque rates, pelagoque vehatur.
b Massicus ærata Princeps fecat æquora Tigri:
Sub quo mille manus iuuenum, qui mœnia Clusi,
Quique vrbem liquere Cosas: quæis tela, sagittæ,
Corytique leues humeris, & lethifer arcus.
c Vnà toruus Abas. huic totum insignibus armis
Agmen, & aurato fulgebat Apolline puppis.
Sexcentos illi dederat Populonia mater
Expertos bellii iuuenes: ast Ilua trecentos
Insula inexhaustis chalybum generosa metallis.
d Tertius ille hominum, Diuūmque interpres Asylas,
Cui pecudum fibræ, cœli cui sydera parent,
Et lingua volucrum, & præfagi fulminis ignes,
Mille rapit densos acie, atque horrentibus hastis.
Hos parere iubent Alpheæ ab origine Pisæ,
Vrbs Hetrusca solo. e Sequitur pulcherrimus Astur,
Astur equo fidens, & versicoloribus armis.
Tercentum adiiciunt (mens omnibus vna sequendi)
Qui Cærete domo, qui sunt Minionis in aruis:
Et Pyrgi veteres, intempestæq; Grauiscæ.

ARGUMENTVM.

Fit noua invocatio ad catalogum ducum, qui ex Hetruria in Italiam cum Ænea aduenire. Habet hic tractus duces quatuor, Massicum, Abantem, Asylam, Asturem: quos variis rebus discribitur.

EXPLICATIO.

- a **P**ETIT à Musis (Deas hinc nominat) pandant Helicona montem, cantus ipsæ mouant, ut canat exercitum nauticum, qui Æneam sequitur ab Hetruria armatis ratibus.
b Principe loco Massicum numerat, qui Tigri (nauis est nomen) adiectus est. Ducebat secum Massicus iuuenes mille ab vrbibus Cluso, & Cosis. Fuerunt relata istorum sagittæ. Gestabant in humeris corytos (thebas sagittarum intellige) & arcus, illos leues vocat, hos lethiferos, utrumque propriæ.
c Erat Abas secundus ordine. Loquitur enim Poëta cum respectu ad totam classem; non ad Massicum. Dat illi toruitem ad indicandam ferociam, tori agmina armæ insignia, eius puppi Apollinem, & hunc auratum, qui Deus eius nauis *τεργηπον*, id est, *in signe*. Adhuc comitatum illius ab Populonia vrbe, & Ilua insula. Sed vrbis duplo maiorem dedit numerum, quippe sexcentos, cum trecentos tantum insula. Ideo illa *mater*, quasi ferax militum; & omnes erant belli scientissimi. Sed non ideo elogium deest Ilua. Est enim metallorum adeò ferax, ut quo plura eruas, eo plura suppetant, renascente de novo ferro.
d Asylas tertius, qui interpres, videlicet Deorum, quos interpretatur; hominum, in quorum gra-
- A tiam. Huic vni omnis aruspicina & auguratus subdit, tanquam scientissimo. Et quidem vniuersam huius potestatem duobus versibus includit. Ducebat hic raptim aciem iuuenum mille, qui veluti in globum vnum densati; & illis horrentes hastæ. Sed vnde coactus hic miles ab Pisæ, quæ vrbis sita in Hetruria, cum tamen originem duceret à Pisæ illis, quæ iuxta Alpheum Arcadiæ. Et quidem Pisæ Graecorum sic dictæ ab auriga huius nominis, cuius ibi fuit sepulcrum, ut scribit Clemens in Protrept. Verbo illo *parere* nihil aliud capias, quam Pisæ voluisse suum militem subditum esse Asylæ.
- e Quartus Astur. Huius multiplex elogium. Nam pulcherrimus, nam *equo fidens*, id est, eques optimus & peritisissimus, nam *armis versicoloribus*, id est, pictis. Conflauit hic militem ab locis multis, videlicet ab Cæretanis, ab accolis Minionis Iunii, ab Pyrgis, ab Leo, ab Europa, ab Vacca Iidis. Fulgentius fabulan de tauru Europæ explicavit de nauis parafemo. Postremus codem modo accipit fabulan Iidis, quæ verba in vaccam. Nam ea videlicet nauis, qua Iis veeta, vaccam habuit pro insigni. Porro in legendis verbis Festi dissident Iosephus, Scaliger, & Iustus Lipsius, ille in Festum ipsum, hic in epistolam 76. Seneca numero deciminquinto. Ille itaque: *Nauem, que Iouis tutelam effigie tauri habuerit. Hic: Cuius tutela effigie tauri habuerit.* Sed errat Lipsius; nam feræ, ut dicam septima deinceps, etiam essent inter *τεργηπα*, non certe inter tutelas. Sed Iouem, qui esset tutela, latere in forma tauri, non est contra morem. Et locus Laestanij, si examinetur, nihil pro Lipsio: immo pro Scaligero; nam Iuppiter rapiens Ganymedem latuit in forma aquilæ, & rapiens Europam in forma tauri. Atque adeò tam aquila, quam taurus tutela esse potuerunt; quia in illis latebat Iuppiter: stare hoc in Lipsiana Festi lectio non potest, cum absit inde nomen Iouis.
- f **C**lusi. Pro Clusij, ut peculi, pro, peculi. De utroque Clusio nouo & vetero iam Ortel. in Synom. Geograph. Sed & mania Clusi *χωματική*, pro, Clusium, ut montem Auentinum, lib. 8. Aeneid. pro Auentino. Cardi in Aeneid. tom. 2.

NOTÆ.

1. **P**ANDITE, &c.] Hom. *τινεῖσθαι μέσαν*. Sed *invocatio* præcipue Poëta versatus est ante oculos Apollonius lib. 1. vbi fauorem à Musis petit, *μέσαν τινεῖσθαι*: sicut Musæ canus huius auxiliatrices, videlicet ad explicandos Heroas, qui nauigant maria. Ad quam rem hinc se accingit Maro. Congnatus etiam locus Calab. lib. 12. vbi, *μέσαν τινεῖσθαι*: videlicet ad recensendos duces, qui ingressi in equum lignum, cum capta est Troia. De hoc more, & invocatione Poëtam dicobam iam ad septimum Æneidem. Hic tantum expendo verbum *pandite*.

- A **P**ando, cur *pandite*, quod signatè Poëta, ut is qui velit esse in se de Helico creto Helicone ad pangenda carmina, quæ *secesserunt*, & *oria querunt*. Atque adeò, quod Philo de viro probo dixit lib. de Abraham. *τινεῖσθαι*, & *μέσαν τινεῖσθαι*, recedit, & amat solitudinem; idem possit de eo, qui Musis otium dicat. Ideo Claud. 1. Rapt. *Vos mibi sacravum penetrabilia pandite rerum,* *Et vestri secreti poli.* — *Et lib. 1. in Ruff. Vos pandite vni Pterides. & Praefat. de Bell. Gild.* *Pandite defensionem reduces Helicona sovores,* *Pandite, permisisti iam licet ire choris.* **E**xtendo, cur in uno carione. **A**perti lacus. **H**elicon totus. **I**mitatio. **A**rata naves, id est, rostrata. **R**ostri nauium. **A**nser. **A**nserulus. **A**ries Phryxi. **F**era inter insignia nauium, non inter tutelas. **T**aurus Europa. **V**acca Iidis. **O**cto. **L**ethifer arcus. **T**orvv. **S**tat. 12. **Theb.** **Arg.** **P**ande, cur *pandite*, quod signatè Poëta, ut is qui velit esse in se de Helico creto Helicone ad pangenda carmina, quæ *secesserunt*, & *oria querunt*. Atque adeò, quod Philo de viro probo dixit lib. de Abraham. *τινεῖσθαι*, & *μέσαν τινεῖσθαι*, recedit, & amat solitudinem; idem possit de eo, qui Musis otium dicat. Ideo Claud. 1. Rapt. *Vos mibi sacravum penetrabilia pandite rerum,* *Et vestri secreti poli.* — *Et lib. 1. in Ruff. Vos pandite vni Pterides. & Praefat. de Bell. Gild.* *Pandite defensionem reduces Helicona sovores,* *Pandite, permisisti iam licet ire choris.* **M**anilius pari aura lib. 3, loquens cum Musis, *vestros extendit fines*, ut qui velit intrè penetrare. De Titio ait Horat. epist. 3. lib. 1. solitus fastidit ad condenda carmina lucis, & rinos apertos, quasi vellet profundos & occultos fontes. Quid. 8. Metamorph. in re simili, *τεργηπον* *Helicona*. Unde & Manilius lib. 2. optat non quamlibet vndam, & obuinam, sed illam, quæ est in occultis antris Musarum. Versus est, *Vndamque occulis meditamentum murmur in antris.* **C**ANTVSQUE MOVETE.] Dixi iam ad 7. Æneid. vbi idem versus. **Q**UE MANVS, &c.] Ex Homer. (ait Vrsin.) qui 2. Iliad. *Αρχὲς αὐτὸν ἐπειδόντες, νησίας τε ποτὶ οὐδὲν.* *Dicam duces nautium, ως ναυες νηνικησ.* **ÆRATA.**] De rostrata nave accipendum. De quo nauium generi dixi iam 1. Æneid. & alibi. Erat vero rostrum ex ferro. Vitruv. lib. 10. c. 21. *De ferro duro rostrum, ita ut naves longe solent habere. Sed as pro aliis quoque metallis sumi, alibi admonui. Plutarch. in Lucullo vocat *χαλκούματα*. **TIGRI.**] Ita dicta hæc nauis, quia eius *τεργηπον* ut tigris fera. Itaque non solum Dij, ut postea videbimus, sed etiam animalia inter *τεργηπα*. Eustath. in Homer. *χνῶς τινάς εἰς τῷ ἀρῷ γλωσσίδες: Anferis typus in summo insculptus.* Lucianus de veris Narrationibus: *ἔν τῷ περιηργῷ κτηνίῳ: in puppe anserulus.* Tacitus sexto Annal. ita accipit et, quæ de Phryxo iactata: *Nec quisquam ariete sacrificauerit credito Phrycum vecisse, sine id animali, sine nauis insigne fuit.* Apud Plutarch. de virutib. mulier. nauis est habens *λέοντες τοπίαρες ἐπιστονος εἰς τὰς τοπίους διένοτο: Dileonem pro insigni in prora, draconem in pupi.* Festus, Idiorus, Fulgentius fabulan de tauru Europæ explicavit de nauis parafemo. Postremus codem modo accipit fabulan Iidis, quæ verba in vaccam. Nam ea videlicet nauis, qua Iis veeta, vaccam habuit pro insigni. Porro in legendis verbis Festi dissident Iosephus, Scaliger, & Iustus Lipsius, ille in Festum ipsum, hic in epistolam 76. Seneca numero deciminquinto. Ille itaque: *Nauem, que Iouis tutelam effigie tauri habuerit. Hic: Cuius tutela effigie tauri habuerit.* Sed errat Lipsius; nam feræ, ut dicam septima deinceps, etiam essent inter *τεργηπα*, non certe inter tutelas. Sed Iouem, qui esset tutela, latere in forma tauri, non est contra morem. Et locus Laestanij, si examinetur, nihil pro Lipsio: immo pro Scaligero; nam Iuppiter rapiens Ganymedem latuit in forma aquilæ, & rapiens Europam in forma tauri. Atque adeò tam aquila, quam taurus tutela esse potuerunt; quia in illis latebat Iuppiter: stare hoc in Lipsiana Festi lectio non potest, cum absit inde nomen Iouis.*
6. **C**LVSI.] Pro Clusij, ut peculi, pro, peculi. De utroque Clusio nouo & vetero iam Ortel. in Synom. Geograph. Sed & mania Clusi *χωματική*, pro, Clusium, ut montem Auentinum, lib. 8. Aeneid. pro Auentino. Cardi in Aeneid. tom. 2.
- A **P**rbem Patani, lib. 1. pro Patatio; & millena. **LiQVERE.** In belli etiā apparatu Stat. 3. Theb. Linquo. — *liquore donos dilecti que lati* *Combi. & primo plorantes lumine natos.* **E**t Noster lib. 7. *Hinc gemini fratres Tyburtia menia linguum.* — **E**t Apollon. lib. 1. in suo catalogo, *Δέσμον δι' ἑταῖρον πολυφύλον τιμεῖται.* *Poff his venit Polyphemus linguis, Larissam.* **E**t in suo Eurip. in Aulid. *Ἐξ ιχθυντοῦ λατρεῖ.* **8. COSAS.**] Huius vrbis incertum Strabo, & Cosas, vrbis Plin. c. 5. lib. 3. & Cosas nominant. Problem. Cosas, & duplara consonante. In eo enim non semel *Kosas*. **9. CORYTIOVE LEVES HYMERIS.**] In explicanda haec voce erauit grauitate Hadrianus Junius, cuius haec sunt: *Corytas, theca, repulsoriæ arcus. Errerem imbuti sunt Grammatici non pauci, qui sagittarii thecas, que pharetra est, sic appellari autem. Erat clare. Nam Sil. lib. 15.* *Tierra ruit, singulæque sagittiferi coryti.* **C**orytas sagittarum. **Scen. in Furent. act. 4. in Choro,** *Tellum Scyphici leue coryti* *Affissum certa libraria manu.* **V**bi sagittram vocat telam coryti. Stat. lib. 9. *coelibus implet corytoris telis, id est, sagittis.* Idem clarius libro quarto: *Terga Cydonia corytos arundine pulsata.* **Ouid. Eleg. 8. lib. 5. Trist. describens feritatem Getarum,** *In quibus est nemo, qui non coryton, & arcum, &c.* **C**id est, thecam sagittarum. Agathias quoque libro 3. Hist. ita clarissime: *εἰς μέρος αὐτιδας, τοις Θάρας τοχαις, Εγαροτοις θελαινοι τῷριν οὐρανοφόροις, εἶναι σπερτοις: Νοετοις αιγαλοις, & λοιπας τανιμ, & corytos sagittarum à mortuis auferebam, sed torqueas. Vidisti τορνης έλασι. Ergo dicamus peperdiſſe Virgilianæ iuuentuti pharetræ ab humeris, quas hinc corytos vocat, & arcus in manibus. Qui habitus in Ouidio est 8. Metamorph. *Ex humero pendens resonans eburnea leuo* *Telorum corytos, arcum quoque laeva tenebat.* **C**ustos telorum. **Sed & errant, qui hanc vocem scribunt cum Latinis vocali, cum Greco fit τορνης.** **10. LETHIFER ARCVS.**] Cal. lib. 1. *μοπότετα τένειον* *lethalia arma.* **11. TORVV.**] Possit referre signatè ad oculos, ut sit quod Homerus *τεργηπόν θώα*, id est, *νησία διαβόλων*, vt idem. Et Valerius Flaccus libro septimo Argonaut. de Iasoni comparante se ad pugnam, *εἰς τοντον τοντον* flexit. Itaque *τοντον* de militari aspectu, qui ut plurimum ferox. Eurip. de irata Medea militari aspectu. *ὅπου τοντοντελειον, oculis taurum referentem.* Certum est autem *τοντον* dici a tauru. Inde Virg. *τοντον τοντον.* Pos. *Τοντον* à sis generalius explicare, hominem asperum, & gravem bello, quales Homerus vocat *τεργηπον*, Iliad. **12. STAT. 12. THEB. dixit, & bellator Abas.** *non robore piēto* **Ornatæ decut fulgens tutela carinas,** *Sed rufis, & qualis procumbit momibus arbor,* *Conforiat tabulis nauilibus area puppis.* **H**uc possum referre Valerium ita scribentem libro 3. **Argo.** *Cardi in Aeneid. tom. 2.* **O**o*

Xp̄t̄oīs p̄d̄ōr̄oīs d̄m̄v̄k̄oīs w̄s̄l̄oīs:
d̄reīs v̄ḡis c̄r̄a orb̄e extens̄s.
Seneca in Th̄yest. Et de triumpho p̄t̄a Barbarico chla-
m̄s. De baltheo Nestoris Hom. 10. Iliad. παράσθαι. O.
De thorace P̄thcilea Cal.lib. παράσθαι. Porro v̄o-
cis formā puto respōdere Gr̄ca isti ἐπ̄ρ̄χpoos, qua v̄-
sus Nonn.lib.32. Itaq; v̄esicolor idem quod ἐπ̄ρ̄χpooc.
C̄rete do. 23. C̄ARETE DOMO.] Explico, qui sunt C̄aretana
domo, vel qui sunt domo C̄aretani. Nam Plaut. Pen-
dixit, *Domo Carthaginensis*, & possit, *domo Carthagine*.
Sed de hac re dixi pluribus libr. 8. ad illud, *qui gen-
nus? unde domo?*

Minio. 24. MINIONIS.] Vide Abrahamum in Synonym.

- 185 a Non ego te, Ligurum ductor, fortissime bello,
Transierim, Cycne, & paucis comitate Cupauo:
Cuius olorina: surgunt de vertice pennæ:
Crimen amor vestrum, formæq; insigne paternæ.
b Namque ferunt luſtu Cycnum Phaethontis amati,
Populeas inter frondes, vñbrāmque fororum
Dum canit, & mœſtum Musa solatur amore,/
Canentem molli pluma duxisse seneſtam,
Linquentem terras, & sydera voce ſequentem
c Filius aquales comitatus clasſe cateruas,
Ingentem remis Centaurum promouet: ille
Instat aquæ, faxūmque vndis immane minatur
Arduus, & longa fulcat maria alta carina.

ARGUMENTVM.

Transit ad Cupauonem Cycni filium, atque ex occasione
narrat fabulam patris gratiæ tenetis.

EXPLICATIO.

a SERMO torus destinatur ad Cupauonis aduen-
tum narrat, qui exigua militum manu veni-
tur ad bellum; interserit tamen patris Cycni fabula. Vide verò ut explicem quatuor primos versus, ut à
nemine haſtenus. Non ego te transierim, ô Cycne, duktor
Ligurum, bello fortissime: nec te, ô Cupauo, paucis comitate,
de cuius vertice surgunt pennæ olorina: Pergit. Est verò
hoc crimen vestrum, id est, tui, ô Cycne, tui, ô Cupauo.
Quod verò est hoc crimen? Patris quidem Cycni
anor, quo turpiter Phaethontem depexit: filii Cu-
pauponis insigne paterna forme; nam ita repreficerat
turpem amorem patris. Itaq; in extremo versu Poëta
distribuit, ut dicat crimen vitiusque: patris, quod
turpiter amarit Phaethontem; filii, quod gestauerit
olorinas cristaſ in galea, quasi gloriabundus de tur-
pianore patris. Non refello aliorum explications,
non defendeo meam; nam veritas subiecta oculis
narrans, de Cycno ait:

Nam Ligurum populos, & magnas rexerat vibes.

2. PAUCIS COMITATE.] Hic fortasse pauci sunt Pauci-
strenui & fortes, & ideo pauci, quia cum fortes, satis
pauci numero. Ita explicat Demosthenem Vlpian.in
orat. contra Leptinem, ητα ταν δηλων τε σινας σημα-
νης per paucos intelligi generofis, & strenuos. Reddit ratio-
nem.

NOTÆ.

1. LIGVRVM DVCTOR.] Explicui non cum in-
terpretibus de Cupauone, sed de Cycno: tum, quia
torqueri videtur Poëta: tum, quia Ouid. rem hanc
narrans, de Cycno ait:

Nam Ligurum populos, & magnas rexerat vibes.

2. PAUCIS COMITATE.] Hic fortasse pauci sunt Pauci-
strenui & fortes, & ideo pauci, quia cum fortes, satis
pauci numero. Ita explicat Demosthenem Vlpian.in
orat. contra Leptinem, ητα ταν δηλων τε σινας σημα-
νης per paucos intelligi generofis, & strenuos. Reddit ratio-
nem.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

24. MINIONIS.] Vide Abrahamum in Synonym.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

24. MINIONIS.] Vide Abrahamum in Synonym.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c.4. lib. 2. Et en ratio in Catone, quare in-
tempste, ab aere (inquam) nocuo. Et Seruus pesti-
lentes explicat, ac Catonis verba alter aduocat, cur inem-
sic videlicet: Ideo Granis dicta sunt, quod granum pestis
aerem sustinet. Ergo intempeſte, id est, sine tem-
perie.

A 25. PYRGY VETERES, &c.] Fortasse veteres Pyrgi cur
Pyrgi Thuscie, quia ab antiquis Pyrgis Græci. Nam
Pyrgos quoque in Græcia Strabo constituit lib.8. &
credibile inde ductam coloniam. Ceterum Cato in
Fragment. Originum vtrunque etiam nomen con-
iunxit: Pyrgus, Granis ab ære dictum. vt & Plin. cap.5.
lib.3. Granis, castrum nouum, Pyrgi, Caretanus amnis. Sic
& Mela c

eiisque formant. Claudianus in adducto loco ita A — vorticibus agitata firmabatur vnde. Est hoc quod Nonn. lib. 11. virgopetoris exordio: na- Glomeratum
describit; tanibus glomeratum. Nam à glomerare spuma.
prorumpū gurgite toruus
Semifer, undos velabant brachia crines,
Hispidā tendebat bisido vestigia cornu
Qua Priftis commissa vno. —
Sidonius Epithal, Ruricij, & Iberiae,
Squammeus huic Triton duplicit confinx dorsi,
Qua cœcum supra finuina toruus avi.
& postea dat illi Priftis. Latini ab Apollonio lib. 4.
Arg. qui, cum Tritonem faciat supernè similem,
non adhuc hominibus, sed paxim, id est, Düs
benis, addit tamen:
Autem ἀνταπογένεσιν οὐδὲν προσθέτοντο:
Ktērōr dñeas μηνύετο: —
Sed sub lumbis duplex illi huc, illucque
Ceti cauda trahebatur. —
Tritonum figuram hanc exhibet Pausan. lib. 9. La-
tina tantum audi. Capitis coma per similitudinem est palustri
api, tum colore, tum quid capillum omnino nullum ab aliis
possit differere: reliquum corpus squammina in horre sicut mi-
nuta, sed eadem proprie quia lima est dirissima: branchias in-
fra aures habent, aures horinum, rictum oris latorem, &
dentes Panthera: oculi glauci mihi esse vidi sunt, manus
etiam illis sunt, digitique, & unguis et forma, qua superiores
conchyliorum testa: pinnula sub ventre, & pettore pro
pedibus, uti Delphinis. Ab hac pisces forma, in qua
aliqua similitudo cum humana, nata Poëtarum
mendacia. Plinius loco adducto ait, visum Tritonem
qui noscitur, forma. Quibus satis indicat, visum
supernè, ut hominem, inferne, ut pisces: nam haec C
est forma, qua noscitur.
Priftis Tri-
tonis. 16. IN PRISTIN DESINIT ALVVS.] Non ab-
ludunt verba Statij 2. Theb.
prior haurit arenus
Vngula, postrem solunur in aquora pisces.
23. CAMPOS SALIS.] Pulchre; & quidem ab Campis
Gracis. Nam Eurip. Phoeniss. maris.
Πόλιος κατάβοτον
Επέτη ταῦτα σεβόμενον
Πόλιον ὑπέρ αὐτοὺς
Πεδίον Σκυτάλας:
Ionium per mare
Abiecte nauigans
Circumfluo super infructuosos
Campos Siciliae.
Albi fluctus. Λαζαρεις καταστρέψει τε λαυριάνεις:
Remis incumbite, & fluetis ulbos facie.
Et in Bacch. Δια βοσκαια λευκάνοντες.
18. SVB PECTORE MVRMVRAT VNDAM.] His
vincor, ut non pictum Tritonem in puppe credam, D
sed factum ex aere ad nauis rostra, aut latera. In quo
& morem agnosco; nam similia monstra effigi so-
lita in nauibus Athen. scribit lib. 5. vbi sermo est de
naue Hieronis, Κτλαρίς τε φεγγος πλεύει εντός
εξανθης: Atlantes secundum nautam exteriū percurre-
bant. Ex Eurip. in Aulid. ait effictum in naui quadam
Cadnum, qui tereret χρύσον δάπεδον, aureum
draconem, & hunc apud ναυαρχούς, in rostris nauium.
Quid quod potuit. Virgilii adamantare currum
Neptuni, quem vehebant Tritones, atque ita fingere
naue veli ab aere Tritone? Quae dixi de curru
Neptuni, probant versus Statij lib. 5. Theb.
venit aquoris alti
Rex sublimis equis geminisque ad spuma Tiron
Frana natans, late pelago dai signa cadenti.
Ceterum Virgilij versus desumptus apparer ab illo
Apolloni lib. 1. Argon.
Αφεσθείσης έρθα ηγέρη κατερή κάτερη ελαύη
Δειρη μορμύρη. —
Atra & cum spuma salago virinque subfultat
Horrendum murrurans. —
Ibidem in navigatione,
διηγη κυκλοπον δέρητε οὐδεπ:

Naves cum
monstris.
Atlantes in
nauibus.
Curus, de
Neptuno.
Limitatio.

215 * Iamque dics cœlo concesserat, almâque curru
Noctiuago Phœbe medium pulsabat Olympum.
b Æneas (neque enim membris dat cura quietem)
Ipse sedens, clauumque regit, velisque ministrat.
c Atque illi medio in spatio chorus ecce suarum
Occurrit comitum: Nymphæ, quas alma Cybele
Numen habere maris, Nymphæque è nauibus esse
Iusserat: innabant pariter fluensque secabant,
Quot prius æratæ sterant ad littora proræ.
d Agnoscunt longè Regem, lustrantque choreis.
e Quarum quæ fandi doctissima Cymodocea,
Ponè sequens dextra puppim tenet, ipsaque dorso
Eminet, ac laeva tacitis subremigat vndis.
A nocte sumunt initium diei: Plin. lib. 2. cap. 77. Sac-
rifices Romani, qui diem definiere ciuilem, item Egypti,
& Hipparchus à media nocte in medium. Agell. lib. 3.
cap. 2. ex Varrone: Homines qui media nocte ad proximam noctem in his horis xxiv. nati sunt, una
die nati dicuntur. Lege integrum caput Agelli.
2. ALMA QVI CVRRV, &c.] Ait Macrobi. lib. 6. Imitatio.
Saturn. cap. 5. duci hos veritus ab linea Egnatij ve-
teris Poëta lib. 1. de terrena natura,
Roscida nocturnis astris labibus Phœbe
Pulsi loco cessu concedens lucibus alris.
Stat. 3. Theb. in descriptione noctis dixit nocturnas
umbras. Noctibigas dat Valer. 1. Argon. Noctis biga.
Diua soporificas que nunc trahis equore bigas.
Et lib. 4. Lentis haret nos conscientia bigis. Vicinum hoc
poëti illorum, qui Luna dant currus, ut Theocrit. Lunæ cur-
rid. 25. ipsa. Aut bigas, ut Stat. 12. Theb. Lunaris rus.
obvia bigis. Aut equos, & hic sunt infiniti. Equi Lunæ.
3. MEDIVM.] Medium noctem ita describit
lib. 6. torqueat medios nox humida cursus. & Propert. Nox media,
Eleg. 10. lib. 1.
Et medius celo Luna rubet equis.
4. PVLSABAT OLYMPVM.] Tam hoc Virgilii- Pulsare
num, quād Ouidiam illud & Metamorph. Olympum.
Pulsabat pedibus spatiis declivis Olympi,
vult Hieron. Colum. duci ab Enniano illo 1.
C Ann.
Musæ, que magnum pedibus pulsatis Olympum.
Reuoco tamen fermonem ad Euripedem, qui mul- Imitatio.
to ante Ennium, loquens de Iunone,
Κρόνος Οὐρανὸς Ζεὺς αἰγαλῷ τοῦτο: —
Pulsans fundato solum Olympi Iouis.
5. NEQVE ENIM MEMBRIS DAT CV-
RA QVIETEM.] Quid de amantibus dixit Stat. Amantium
2. Theb. Nunquam in pace sponsp; & Virgil. de Dido- cura.
Dico cu-
ne, nec unquam soluitur in somnis, possis æquū de viris
militibus; cura enim belli futuri insomnes redit. Exemplo Æneas est. Sic apud Homerum Aga-
memnon, apud Silium Annibal, apud Valerium Ia-
son vigilantes inducuntur in aliorum sōpore; vt
etiam apud Nostrum Æneas lib. 1. Et de Juliano
scribit Ammianus lib. 16. bellorum inundantium mo- Pericula cu-
lum numeris suis vekens, scindebatur in multiplices curas afferunt.
Rogas cauam? quia inest cura de imminentे per-
culis. Clytemnestra apud Soph. in Elect.
Ως' ο τοι τε ουρανοὶ τε ουρανοὶ
Επι σινην οὐδὲν: —
Pi neque noctu somnum, neque imerdin
Capere suauem possem. —

N o t a .

1. IAMQUE DIES CORBO CONCESSERAT.] Non
dicit, diem aduenisse, si per dies intelligas lucem
fluctus salis alludebant. Pulchre Valer. 1. Arg. flumas
vomii ore tridemi. De rostratis nauibus, quas hinc at-
tingit in voce ere, dixi iam 1. Æneid. Ut hinc salis, ita
Stat. 3. Theb. Tyrreni gemius salis. Oppian. lib. 1. Sal de mari
Hal. ελεύθεροι κέλευθα, salis vias secant. Nonn. lib.
11. pīpātē, & διδυματα τέλεων. Vtrunque de mari.
Alludunt hi omnes ad Grecorum τίτανον. Sed alibi
vberius.

Dies Roma-
norum unde
inciperet.

215 a Iamque

Cuius

Cuius rei causa pcessit haec, *sævæ brimætæs*, mihi Oretes dura interminatus est. Ergo Æneam pungens cura insomnem reddit. Inde verè Statius lib. 3. Theb. 26. somnus cura, *pornigil angor*. Et apud Calab. lib. 3. aliis dormientibus, vna Thetis vigilat præ mortore, quo afflita. Et Tibull. Eleg. 4. lib. 3.

Somnus felicitas defici ante fores.

Quia dominum, vbi est sollicitudo, somnus non ingreditur. Roges adhuc cur cura vis ista? Audi Hippocratem lib. 2. de vietis ratione. *εἰδέτης τὸν μεγάλον ἀνθρώπον γίνεσθαι τὸν ταῦταν θρησκείαν*, καὶ *ἔπειτα*: *Incalsit animus, atque exciscatur his, quæ hominibus accidunt εἰναι· εἰναι·* & postea addit, ista τὸν *ὑγρὸν κακωτίσαντα, absumum humidum.* Itaque ab hoc calore, & siccitate, qua sunt curarum comites, inest vigilia. Somno enim algor proficiens est, *εἰδέτης τὸν ταῦταν θρησκείαν*, ait idem lib. 6. *τὸν ἄνδρα.* Sed ego hic quidpiam contra Homerum, & pro Virgilio. Vlyssi Odyl. 10. vicino iam patria somnus obrepit, vbi cum esse oportebat vigilantiorum. Quem somnum fuisse perniciosissimum, exitus declarat. Defendunt interpres; nam mens Homeri, vt egregium prudentie colligeremus preceptum ex imprudentia Vlyssis. Sed que hac defensio? ita positis quecumque in illo ablurda sunt. Aliud iudicium Virgilij.

Curæ cur innotescunt.

Algor proficiens somno.
Homeri vita.

→ *Et ibidem Paris,*

Æneas vigilans immittit Rego, verbum nauicuum.

Ministrare velis.

Imitatio.

Cybebe, pro Cybebe.

Pariter nata.

Secare flatus.

Ipse sedens velis, pariterque ministrat habenis.

8. *CHORVS E C C E, &c.*] Figmentum hoc Nympharum loquentium ad Æneam duci potuit ex Eurip. in Taur. vbi Pallas appetit Græcis nauigantibus, & *vndæ en pérus iōbēzēbē*, loquuta est media ex nave.

9. *C Y B E L E.*] Notat Vetus alicubi legi, Cybebe. & Græci quidem *Kubilnū* dicunt.

10. *INNABANT PARITER.*] Nonn. lib. 11. de duobus, qui simul natabant, dicit *ἐπέροιγεν δέρον.*

11. *A R A T A.*] Æras naues, & rostrata easdem esse, dictum iam lib. 1. & 9. Hic addo *aper-*

A tas easdem esse cum aratis, rostratisve. Docuit iam Apelles hoc Lazio lib. 6. Comm. cap. 8. sed errat insigniter (arripi occasionem) cum docet *cataphracta* quoque illæ eadem cum aratis, rostratis, apertis. Non est. In dñi *cataphracta*, & *aperta* ex directo opposita. Ergo, *cataphracta*, *teeth*, *confrastra* eadem sunt: his opponuntur *aperta*, & *aperta*. Inde bene Bayf. lib. de re nautali pag. 31. illud Diodori, *τοποτεχνική τεχνη*, *Confrastæ*, *Cataphractæ*, *navae*, *Teeth*, *Confrastra*.

B *non habent nautigia cataphracta, sed veteri, ac magis predomini more confrastra.* In quibus opponit nauigia *cataphracta*, & *predatoria*. Certum autem extrema hac fuisse *aperta*, ac proinde *cataphracta* erunt, quæ & *teeth*, aut *confrastra*. Ratio vero clara est; nam *aperte* *nauigia*, ideo *aperta*, tanquam non munita: & *teeth*, quia munitæ sunt, & habent catastromata, ideo *cataphracta*. Itaque ratio nominis Græci sumenda ab aperione, aut tectione: non ab areo rostro, vt sentit Vlyssis. Sed que hac defensio? ita positis quecumque in illo ablurda sunt. Aliud iudicium Virgilij.

C 12. *L V S T R A N T Q U E C H O R E S.*] Est hoc, quod in Epig. *τὸν κόρην θύμενον*, aut quod Hom. *θύμενον*. Nam hoc est (vt ex interprete notat Germ.) idem quod *νυξεντες εἰπέστοις*. Quæ verba Poëta reddit per verbum *λύτρην*, notans circuitum. Et nota his choreis innui felicitatem. Hanc indicat Propert. Eleg. 17. lib. 1. vbi optans felix omen, ait,

D *At vos aquore firmosa Doride nata Candida felici solute vela choro.*

Apud Theocrit. *εἰδέτης τὸν ταῦταν θρησκείαν*. 13. Nymphæ fontium, quæ rapuerunt Hylam, *χοροὺς ἀπτίζουσ*, choreas deinceps.

13. *F A N D I D O C T I S S I M A C Y M O D O C E A.*] Alibi dixit Cymodoce. Sic *Calliope*, & *Callipea*. & fortassis seruanda Græca forma *Cymodecia*, & *Cymodocia*. Sed cur Nympha hæc præ aliis doctissima? cur dodicima? Nescio cur Seruius stultum putet, qui hoc referat ad nauem Ilionæ, cum in fabulis multa sint similia. Hoc enim non abit à fabularum confutidine.

14. *T A C I T I S V N D I S.*] Dixi bis lib. 8. & hinc adiicio Plutar. qui de defecto oracul. de præternaugantibus, *κατεντες φειβαντα*. lib. 1. *τετραντα*.

E *Et dedit esse Deas, æuūmque agitare sub vndis.*

15. *A t p u e r A s c a n i u s m u r o,* fonsisque tenetur

F *Tela inter media, atque horrentes Marte Latinos.*

G *Iam loca iussa tenet forti permistus Hetrusco*

H *Arcas eques. Medias illis opponere turmas*

I *Ne castris iungant, certa est sententia Turno.*

J *Surge age, & aurora socios veniente vocari*

* *Tum sic ignartum alloquitur. Vigilans Deum gens*

Ænea? vigila, & velis immitte rudentes.

230 *Nos sumus Idææ sacro de vertice pinus,*

Nunc pelagi Nymphæ, classis tua: perfidus vt nos

Præcipites ferro Rutulus, flammâque premebat;

Rupimus inuitæ tua vincula, tæque per æquor

Quærimus: hanc genitrix faciem miserata refecit,

Et dedit esse Deas, æuūmque agitare sub vndis.

235 *At puer Ascanius muro, fonsisque tenetur*

Tela inter media, atque horrentes Marte Latinos.

Iam loca iussa tenet forti permistus Hetrusco

Arcas eques. Medias illis opponere turmas

Ne castris iungant, certa est sententia Turno.

Surge age, & aurora socios veniente vocari

Primus in arma iube: & clypeum cape, quem dedit ipse

Invi&tum Ignipotens, atque oras ambiit auro.

f Craftina lux, mea si non irrita dicta putaris,

245 Ingentes Rutulæ spectabit cædis aceruos.

A *Βράτε, νὴ μὲν ἐπίβοτες. Dormis Brute, non iam tu es Brutus.* Repert in vita ipsius Bruti. Et Nonnum lib. 20. vbi Enis ita ad Bacchum:

Τυπώεις Διόνυσος θεοπεπεινες, εἰς ἔρετην δι

Διειδόν καθέτε σε.

Dormis Bacche Dñs genite, ad pugnam verd

Deriades te vocat.

Et Pindarum, qui Od. 13. Olymp. *εὐδεισ Αἰσθαντα βασιλεῖς.* Et Eurip. apud quem Chorus in Rheso dormientem Hæc tem excitat,

Ἄλλον βλαφάραν γραψαντοντες εἰς περιπολον.

Solue tricem sedem palpebram.

Et ibidem Paris,

Εἴτε ταῦτα φάσῃς; τοι εἰπεποδας σε περι;

Hector dormis? μόνε τε κονιεῖτι συργε?

Ceterum vides Æneam vigilantem, & in puppi. Ita Æneas vigilans ab hoc gubernatorum munere *Æschyl.* *Ιππ. Οντ.* Gubernator

Οὐτοις φύλακαι φάσῃς. Καὶ πρόμαχον πόλιος

Ωντος τοφες, Εἵδε προπολεμονος πόλιος.

Ιππος τοφες, Εἵδε προπολεμονος πόλιος

444

COMMENTARI

in summa festinatio non soluebant funes nauticos, sed rumpabant. Sic in 4. *stritibque ferit reimacula ferro.* & in 3. propter metum Cyclopis, *tacitque incidere furem.* Valer. i. Arg.

ardenti Aesonides reimacula ferro
Abscidit.

Lucanus lib. 4. *wincula ferro rumpere conatus.* & lib. 5.
Rumpite que retinet felices vincula prorsus.

Polyb. lib. 3. de hac re loquens, *ναυαρχεις της δημοσίας:* *vincula faciliter rupin.* Et Plutar. in vita Luculli in fuga militum, vbi necessaria festinatio, *δειπότεροι οι Έλληνες* & *εργαζόντος της ναυαρχίας: Ad bac equestrum Neptunum ab Arcadibus primū nuncupatum autuunt.*

Reficio ad
metamor-
phos.

Benum, de
Dius.

Teneor, ver-
bum milita-
re.

Triplex
copie Aeneas.

7. *REFECIT.*] Semper extra vulgus hic Yates. Qui enim ad significandam transformationem vsus hoc verbo? Dicce hoc ab illo. Et propriè quidem, nam reficere est quasi iterum facere, quod contingit in metamorphosi.

8. *AEVVMQUE AGITARE SVB VNDIS.*] Pro-
priè, nam eum de Diis, ut dicebam. Aeneid. ad illud,
Quem tibi longo seruum Lantina coninx.

9. *TFNETVR.*] Verbum militare. Stat. 3. Theb.
eu maris, vallaque tenent.

10. *IAM LOCA IVSSA TENET FORTI PER-
MISTVS HETRUSCO ARCAS EQVES.*] Endoani
hoc 8. Aeneid. & hic adhuc clariss. Tripliè copie Aeneas diuinit. Imprimis cùm esset apud Euandum, & antequam perueniret ad Tarchontem, & Hetruscos, diuinit Troianos à Troianis: inde lib. 8.

Poët hinc ad naves graditur, faciōspic reuixit,
Quorum de numero, qui se in bella sequantur,
Præstante virtute legit: pars cetera prona
Fertur aqua, signisque secundo defluit amni,
Nuntia ventura Ascanio rerumque partique.

Deinde itum est ad Tarchontem, & Hetruscos cum omnibus Arcadiis, & cum parte Troianorum superstire, ac tunc Aeneas diuinit parrem Arcadum, & Hetruscum, quos ad Ascanium premisit, unde procedunt hæc huius loci,

Iam loca iussa tenet fonti permisit Hetrusco
Arca eques.

Loquitur enim hoc Cymodocca antequam Aeneas descendenter. En iam copias duplices. Restat tertia pars copiarum; hanc fecū Aeneas ducebatur nauibus

a Dixerat & dextra discedens impulit altam
Haud ignara modi puppim: fugit illa per vndas
Ocyor & iaculo, & ventos æquante sagitta.

Inde aliae celerant cursus. Stupet inscius ipse

250 *Tros Anchisiades, animos tamen omne tollit.*

b Tum breuiter supera aspectans conuexa precatur.
Alma parens Idæa Deum, cui Dindyma cordi,
Turrigeræque vrbes, biiugique ad fræna leones,
Tu mihi nunc pugnae princeps, tu ritè propinquæ

255 Augurium, Phrygilusque adsis pede Diua secundo.

c Tantum effatus: & interea reuoluta ruebat
Matura iam luce dies, noctemque fugarat.

ARGUMENTVM.

*Dixedit Nympha impulsu naue, Aeneas stupet solit ani-
mos, conuerit se ad Cybelæ, ut ea princeps sit bellæ, dies oritur.*

EXPLICATIO.

L AVDAT Seruius Poëtam, qui dixerit, *discedens*
impulit, adiuuatur enim pulsus recedente eo,
qui

qui impulerit. Ergo ab hac vi impressa, sequitur, *fu-*
gu illa per vndas ocyor, & sequitur duplex comparatio.
Prima, *¶ iaculo, altera, ¶ ventos æquante sagitta.* Quid
verò illud, *hanc ignorare modi?* Loquitur cum respectu
ad primam formam. Nympha hæc prius fuerat na-
uis, ac proinde sciebat, quæ impellenda. Ideo postea;
Inde aliae celerant cursus. Id est, explicante Seruius,
Nympha aliae officia curſu aliarum nūnū celōrōes, si-
cū fecerat Cymodocca. Sed placet tamē, vt aliae sint
aliae naues, quæ ad Regiam impulsam ipsa quoque
celerrima. Quod & Seruius amplectitur. Sequitur
admiratio Aeneæ, portus stupor, vt qui *inscius* rerum
earum, quas audierat. Et inde etiam alacrior factus,
omnia hæc in omen arripit.

11. *ARCAS EQVES.*] Equitem Arcadic eriam Arcades c. celebret Stat. 5. Theb. *monitu ducis adnol. ut ardens Ar-quita-
cas eques.* Itaque Arcades equis, vt plurimum, pu-
lebant. Inde infat;

Arcadas inservios acies inferre pedes.

Firmat hoc Pausanias auctoritas, qui lib. 8. ita scri-
bit. *διὰ τὸ ἡ πάροι στοιχοὶ Αρκάδων επόστοις ἀντετονοῦσιν οὐαὶ διάστοις.* *Ad bac equestrum Neptunum ab Arcadibus primū nuncupatum autuunt.*

12. *NE CASTRIS IVNGANT.*] Quippe vtile Hostiis debet

Hesiodi, ne virtes fungat. Tacit. 1. Annal. de diuini, nra Germanico: *Et, ne bellum mole vnu ingrueret, Cacinam fortissimum, cum quadriginta cohortibus Romanis, affractando hosti, per Brundus ad lumen Amisifam mituit.* Cefal. 1. Gall. *Quibus rebus Caesar vehementer connotus, munimundum sibi extri-
mavit, ne, si noua manus Suevorum cum veteribus copiis Arianni si coninxisset, minus facile resisti posset.*

13. *AVRORA VENIENTE, &c.*] Ex Hom. Odyss. 7. qui ad verbum feret, *αὐτὴν φανερώνεται.*

14. *INVICTVM.*] Vno verbo reddidit multa Imitatio,

Hesiodi, qui de scuto Herculis,

ἴδε τις αὐτὸς

nemo ipsam,

Neque rupiſſet vulnerans, neque fragiſſet.

15. *IGNIPENS.*] Hanc vocem dici de Vul-
cano cum respectu ad artes, quibus inseruit ignis, aperte lib. 8. Vide ibi.

16. *ATQVE ORAS AMBIT AVRO.*] Fuit hoc elegantia veterum, vt extrema clypearum aurea ex- Scutorum extrema re- sent, vel alia ex materia distincta à materia clypei, ria, quo quæsita varietas. De scuto Herculis Hesiodi. περι
εψοδού κύκλῳ ρευσθεὶς λαζαρίουν: totum in circulo lucenti auro splendebat. Vide apud eundem admirabilem varietatem scuti illius, in quo discurrebant circuli non ex auro solidi, sed ex gypso, ebore, elephro.

17. *CRASTINA LVX.*] Nefcio an probem Sta- Graftina atas.

18. *CÆDIS ACERVOS.*] Stat. 5. Theb. *ingemē no- Acervice-
cium cædis acervū.* Valer. i. Arg. vocat *aggeres* eo versu:
At verò in mediis exsangui Rege reperto Aggeres ex- forum.

Imitatio. *Que ratio cædis felicitatis, Iaculo ocyor.*

puppim tenet. Itaque, qua tenuerat, ea impellit. Imitationem Germanus petit ab Apollonio, qui lib. 2. *δέ τε τῇ περιφέρειᾳ τοῦ περιπλάνου: Sed cædo respectum ad felicitatem dexteræ, impellit enim dextra naem, ut inde capiatum omen felicitatis. E contrario, si vellet significare infastum nūstæ navigationem, dicere, naem impulsam manu sinistra. Cur verò dextra ponatur pro felicitibus, iam variè cruditi nostri. Sed ego non grauabor sententiam proponere interpretis Sophoclis, qui in Antigone ait, rem duci διεργατον τῷ περιπλάνῳ εἰς τοῖς αγροὺς μετεπιπλάνου: ab equis qui currunt illigantur: nam videlicet si τῷ περιπλάνῳ τὸν δεξιὸν σειρὴν τοῦ περιπλάνου εἴπερ: equi validi ac fortes sunt sub iugo in dextra parte currunt.*

2. *OCYOR ET IACULO, &c.*] Ita ludunt Poëtae, quibus placent. *Δέ Delphinis Oppian. 2. Hal. ait, illos volare, οὐ γάρ περίπλανον θάλασσαν: infor-
tali per mare.* & lib. 1. *ταῦτα τὰς αγέρας διέργει: ruit ocyor iaculo.* Sed Poëta, vt credo, torum hunc locum hauis ex imitatione Tryphoniorum, quod mihi fit credibile; nam Nympha impulit manu naem, quæ statim abiit celerior sagitta; Græci locus ita habet;

βίη δὲ ἐπεργασίαν Αθίνων.

Χειρας θηλειας τοις λυφισιν διπλανον.

Οι δὲ θεοι αποχειρεις την θεων την την.

per vim autem impulit Minerva.

Manus superponens bene fabricatis costis,

Sic ille velox currens ruit celerior sagitta.

Loquitur de equo Troiano, qui ita velox ad impulsu manu Minerva, vt esset *αὐτοκτόνος*; id est, quem nequites assequi, & sagitta velocior, donec tan-

Cerdà in Aenei. tom. 2.

Pp dixerit,

A dem *τοντεις τριπλασίας* *δειπλασίας*: *ingressus est Dar-
danius portas*, quenadmodum Aeneas clavis portum.
Ex his omnibus circumstantiis appetit liquida imita-
tio Virgilij. Non dissident à loco Virgilij versus Statij 6. *λιθ. vbi de velocissimis eutropibus,*

credas in plebe Cydonum,
Parthorum' fuga tardem exiūscit sagittas.

Et supra de quodam cursore dixerat, maiore incre-
mento, posse emissum cursu deprendere telum.

3. *TVM BREVITER, &c.*] Versus, ait Virg., trans- latus ab Homer. vlt. Iliad.

Οργειν εἰσενεργεῖ φανικεῖς εἰτε περιστα-
Coloss affinis, & locutus verbum dicit.

Non certe translatus, sed melior factus.

4. *ALMA PARENT IDÆA.*] Ita omnes intelligi. Idea Cybe-
gunt Cybelem. Linus lib. 29. *Accedit confidatio de*
mare Idæ accipienda. Quid. Fast. *Idæ festa parentis* erunt. Cic. de leg. *Idæ marii famulos.* Ante hos Lucret. lib. 2.

Hanc varia genes antiquo more sacrorum
Ideam votum tamare.

Vt hinc appareat, ita solitam vocari in precibus. Sed à quo monte ita dicta? An ab Idæ Phrygia: fortasse. Nam hæc Dea tota fuit Phrygia, & inde allata Romanam. An ab Idæ Creta? in hoc videbitur alicui inclinare Maro; nam in *τ. cecinunt*, vbi sermo est de Creta,

Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiq. era,
Idaemq. nemus.

5. *CVI DINOMA CORDI.*] Totus hic locus imitatio. videatur texi Homericu filo lib. 1. Iliad. Nam quemadmodum illuc, in oratione ad Phœbū fit mentio Iocorum, quæ sacra huic Deo, nimurum Chrysé, Cille. Tenedi: italicum montium, qui lacri huic Dea. Ita scilicet validiores pieces. De hac Dea Catull. *Dea domina Dindymi.*

6. *TVRRIGERÆQUE VRBES.*] Inde hæc Dea Cybeles. *τορπερός & διὰ illa Ομίδ.* Fast.

Turrigeræ frontem Cybele redimita corona.

Et 4. *Aut cur turrifera caput est onerata corona?*

An primis turres viribus illa dedit?

Propert. lib. 4. Eleg. vlt.

Claudia turba rara ministra Dee.

Claud. de Rap. aurigenum Cybelen. Ovid. 2. Trist. *Tirrigere Opi.* Sed de hac re dicebam iam ad 6. librum Aeneid. vbi.

Berecyrhia mater
Ingreditur Phrygius curru turrita per urbem.

7. *BIUVIQUE AD FRÆNA LEONES.*] Lucret. lib. 2.

Hanc veteres Graiūm dotti cecinere Poëta.

Sedibus in curru biungos agitare leones.

Catullus. vbi iuncta iuga resoluens Cybile leonibus. Manl. lib. 2.

Juppiter & cum matre Delim regit ipse leonem.

Non. lib. 11. *τετραντανον.* Sed notetur locutio Poëta. Nam leones *αὐτοκτόνοι*, qui sunt nisi dominis Alius, nisi dominos diceret, nihil dictum putaret. Sed & rō ad Ad stana.

*frāna dictum cum magno lepore, quod aliis obser-
vatum. Sic Catull. ad lecticam homines, id est, lecti-*

*carij. Terent. And. canes ad venandum, id est, ve-
nati. Cicer. seruus ad manum. Mart. verna ad pedes.*

Noſter, ad limina cysios. & millena. Componam ego elegiantem Graecam cum Latinam. Quod Latini ad respōdet

in hoc vñi, Graeci in etiam cum quarto casu. Plutar-

*in Lucullo, καλέσει τὸ δέκατον τέταρτον: vo-
cans seruum propulsum ad hanc, id est, ad mensas,*

& cœnas. Vbi non dubium, quin Plutarch. ἦν τὸ

dixerit, ut Latinus ad mensam.

Propinquata auguris.
A 8. *PROPINQUES AVGVRIVM.* Quid sit propinquare augurium, nemo inclius Statio explicat, qui reddit eamdem sententiam 3. Theb. per verbum amico, cum ait,

Ac prior Eclides solita prece Numen amicat.

9. *PEDIS SECUNDO.* Felici, & fausto, vel explicatore Callimacho, qui Hymno Apollinis, ταῦτη περὶ καλοῦ ποδὸς Φελίξ απάντει: Felici pede iamnam discindit Phœbus. Sunt qui putent hac forma allusum ad facram Eleorū, in quibus feminæ Bacchum inuitabant, βασιλεὺς ποδὸς ιερός αὐτῷ: ut ad se veniret bubulo pede. Cuius formæ caufam lege apud Plutar. 3. Enn. Ita etiam 8. Eneid. & tua dexter ad pede sacra secunda. Ad quem locum adduxi tria testimonia Sophoclis. Huic precationi non absimilis ea laisonis apud Valer. 2. Argon.

*Vnde ducus, & gentis Crerheia Virgo
Pande viam, cur fugi, tuos age Diua secundo.*

10. *REVOLVTA.* Ita 2. Eneid. veritutur interea column. Quod hemisticum Ennij est.

- a Principio sociis edicit signa sequantur,
Atque animos aptent armis, pugnaq; parent se.
260 b lamque in conspectu Teucros habet, & sua castra
Stans celsa in puppi, clypeum tum deinde sinistra
Extulit ardentem. Clamorem ad sydera tollunt
Dardanidæ è muris. spes addita suscitat iras.
Tela manu iaciunt, quales sub nubibus atris
265 Strymoniæ dant signa grues, atque æthera tranant
Cum sonitu, fugiuntque Notos clamore secundo.
c At Rutulo Regi, ducib;que ea mira videri
Ausoniis, donec versas ad littora puppes
Respiciunt, totumque allabi classibus æquor.
270 d Ardet apex capiti, cristisque à vertice flamma
Funditur, & vastos vmbro vomit aureus ignes.
e Non secus ac liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent: aut Sirius ardor,
Ille sitim, morbosque ferens mortalibus ægris
275 Nascitur, & lævo contristat lumine cœlum.

ARGUMENTVM.

1. *Comparat Eneas suos ad bellum, attollens in altum clypeum implet illos spes: Itali superem ad indicia infinita latitia, & causam esse intelligenti classem appellantem ad portum. Describitur fulgor armorum Enea.*

EXPLICATIO.

2. *PRAECLARE dat Principi Eneæ militare editum: hoc triplex, sequantur signa, parent animos, parent arma. Hæc sententia, quamvis videatur aliter abiungi.*

C b Cum iam suos Eneas in conspectu habuit, clypeum è puppi, vbi erat, exultit: qui cum esset fulgentissimus, ac proinde visus à Troianis, qui erant in muris, clamorem attollunt, & spe propinqua ferociunt in maiores iras, quibus iris excitati complura tela in hostem iaciunt. Adducit vero comparationem clamoris excitati ab illis, & subitæ latitiae ab gribus, quæ cum ex loco in locum migrant, clamente maximo, & sonitu feruntur per aërem. Vocat clamorem secundum, id est, lærum, ut quadratum latabundis Troianis.

c Stupet Turnus, & reliqui duces ad clamorem istum, & subitam latitiam, ignorant causam, donec respiciunt, ac tum vident puppes conuerri ad littora, & mare ipsum nō tam vndis contra se, quām pupibus ad labi. Vel, si maius, propriè explica. Mare ad labitur, quia naues cum secant mare, propellunt ante se vnu

D Ardor cly-
peti.

se vndas, & flodus agglomerant. Ad cum modum, quo Valer. 1. Arg. cetera maximum dicitur agglomerari refretum ante se. & Stat. 5. Theb. erata dispellens aquore prora. Sic è contrario codem lib. nec summa cedunt aquora.

d Ex occasione describit Poëta fulgorem armorum Eneæ, videlicet apicis, cristarum, clypei: apex ardet, crista flammatæ sunt, clypeus torus igneus. Nota verba, flamma funditur, vmbro vomit ignes suo auro.

e Sequitur mira comparatio. Vidisti pura in nocte cometas sanguineos, ac lugubre in modum rubentes: vidisti Sirium, qui suo ardore sitim, & morbos afferit, ægrisque reddit mortales cum nascitur, ac cœlum contristat infelici lumine, talia puta fulse Eneæ arma. Comparatio cōspectat, ut non tantum fulgor armorum describat, sed etiam timor inicetus hostibus, ideo à cometis, & Sirio, minacissimi stellis. Ergo rubor cometarum, & ardor Sirij ad fulgorem: lucitus sanguineus cometarum, sitis, morbi, & laevum lumen Sirij ad timorem pertinent. Expende & aliud. Quia cristas nominarat, à quibus flamma, ideo postea mentio cometarum, quasi cometæ referent comentes cristas.

NOTÆ.

1. *EDICIT.* Militare verbum. Linius lib. 21. ore Annibal: Primo vere edico adfatis. & lib. 22. I. gionibus scriptis Tybur diem ad conueniendum edicxit. Silius lib. 3. exempli edicti commellere signa. Spartian. in Auidio: Ad signa edici insit.

2. *SIGNA SEQUITVR.* Est hoc quod Stat. 4. Theb. ii Doricus ordo sub armis. In 5. etiam disfisi in turmas; atque etiam legem senari ordinis. Et sequuntur dixit verbo militari. Ita in 7. sequitur dum cetera pubes. Cic. 2. Diuin signa concilli, & se sequi insit. Terent. Eun. Similio, Donax, Syrisse sequimini. Polydamas 12. Illiad. Etoxæ træpæ, ἐπωμέθ' ἀλλατε: Hoc tamen omnes sequamur D conferti.

3. *IN CONSPECTU.* Ita Graci. Nam Plutar. in vita Alexan. ἐπιστροφεων εν ὁμοιοτητοις: Exercitus in conspectu erant.

4. *STANS CELSA IN PUPPI.* Mihi persuasi totum hunc tractum factum ad imitationem Iliados decimæ etauæ, vbi Achilles nube splendidus consistit ad fossam, ut animum Gracis adiiciat fatigatis bello. Itaque illo viso, & voce eius audita, animus adiectus est fessis, etiam tunc non pugnaret. Omittit locum, ut longissimum, tantum confero quæpiam. Ille, Τροῖαι παύει: hic, idemque, in conspectu Tencros habet. Ille, σὺ δὲ οὐ τέχος: hic, pro fossa, itans celsa in puppi. Ille dat capitii Achillis φλόγα πεμφειον: hic E Eneæ clypeum ardentem. Ille, audito διχille, περιπολεῖ θρυσσος: hic, περι addita suscitat iras. Ille ait, arsisse ignem supra Achillem, περι παύειν: hic, ardet apex capiti. Ille Achillem suum comparat igni lucentissimo, vbi est & περι πενειν, ignis horribilis: hic suum Eneam cometam lugubriter rubenti. Et hoc optimum genus imitationis.

5. *CLYPEVM ARDENTEM.* Valer. 1. Arg. & parma luce coruscum. Calab. lib. 1. dat Penthesileæ uostis & διαλέξιμον: & statim Poëta, vmbro vomit aureus ignes. Nonn. lib. 30.

6. *SPES ADDITA, &c.* Credo ad totum hunc tractum perlustratum à Poëta Calabruin lib. 1. vbi Initatio. Troiani clausi intra mœnia plurimum latentur ad visam Penthesileam, additæque illos plenos specielegis ab animis tristriani, quod & comparatione eleganti illustrat. Adi filubet.

7. *TELA MANV IACINT.* Aut ex Initatio. Ennio, qui 15. Ann. Istria tela manu iacinet, aut ex Homer. qui 12. Iliad. & αυτοῖς αριδαῖοι οὐκεῖν in χεροῖς: Iacintur è manibus crebro spicula. Notet E, Grammaticus subaudiendam in Latinis prepositio subauditionem, nam Homer. in χεροῖς. Eodem libro tur.

A Ad sententiam pertinet locus Plutarchi in Eumo- Clypeus ne, vbi in signum futuri iam belli milites τὰς στιβαῖς betas αἰεὶ τὰς στιβαῖς τούτους εἶναι.

B 6. *CLAMOREM AD SYDERA TOLLVNT, &c.* Clamor mi- Ad excitandos suis, ad terrendoris hostes. Iulius 3. litaris. Ciui, clamorem viriūsi tollerant, quibus rubis & hostes terreri, & suos excitari existimauerant. Edebatur hic clamor sepissime cum primum hostis erat in conspectu, quod hic Poëta notat; nam Eneas suos cum vidit, etiam hostes vidit. Ergo Curt. lib. 3. iam in conspectu, sed extra telī iactum viraque acies erat, cum priores Perse inconditum & trucem sustulere clamorem. Pessimum hoc Perse. Audi Veget. ita scribentem cap. Quando 18. libr. 3. Clamor autem (quem barritum vocant) prius non debet attolliri, quoniam acies viraque se iunxerit. Imperatorum enim, vel ignitorum est, vociferari de longe: cum hostes magis teneat, si cum telorum iactu clamoris horro accesserit. Vides ut damnet clamorem illum Perfarm; nam extra telī iactum. Ex disciplina ergo militari Virgilius post editum clamorem subicit, Tela manu iacint, ut vna accendant iactus telorum, & horror clamoris, ut hostes magis terreantur. Apud Plutarchum etiam in Mario a reperi- vnu tollitur, cum iam proprie ventum ad manus est, οὐ φένει, utriusque exercitus vox mutuè redita. Porro hunc clamorem appellari barbiticum, & barbitum, seu baritum, iam Lipius astruxit lib. 4. Mil. Rom. dial. 11. Sed nescio cur ille baritum contru- ris. Baritus clas-

Astrocyon.

ore, alij in lingua. Veritas est sydus integrum (quod Latinis minùs rectè dicunt *stellam canis*) dici à Græcis *ἀστρούνα*. Habet vtrò duas præcipue stellas, vnam in capite, qua Ibis dicitur, alteram in lingua, qua Sirius, aut canis, aut canicula. Inde Statius lib. 1. Sylo. nec calido larvavit *Sirius astro*. Scio hæc mirè turbata in auctoribus, adhuc in ipsis Astrologis; sed

A quæ dixi certiora sunt. Et quidem Ptolemæus in lingua canis agnoscit Sirium, non in capite, vt Hyginus. Tu vide præter Plinium, & veteres alios, Hadrianum Iunium cap. 5. lib. 1. Animaduers. & Delitum in Oedip. in nouis Comment. ad Senecam. In Iunio de Sothide non indigna scitu.

^a Haud tamen audaci Turno fiducia cefit
Littora præripere, & venientes pellere terra:

Vltri animos tollit dictis, atque increpat vltro.

^b Quod votis optastis, adeſt, perfringere dextra:

280 In manibus Mars ipse, viri. Nunc coniugis esto
Quisque suæ, tectique memor: nunc magna referto
Faæta patrum, laudésque. Vltri occurramus ad vndam,
Dum tripidi, egressisque labant vestigia prima:
Audentes fortuna iuuat.

^c Hæc ait: & secum versat, quos ducere contra,
Vel quibus obſeffos possit concredere muros.

ARGUMENTVM.

In aliorum terrore sibi Turnus constat, suos ad bellum excitat, deliberaq; quos opponat tum veteri, tum ruenti hosti.

EXPLICATIO.

^a VlDISTI suprà perculfos admiratione tam Turnum quā reliquos duces; sed in hoc aliorum terrore ab vno Turno non abit fiducia præoccupandi littora, & pellendi hostes. Ratio huīus fiducie, quia audax iuuenis. Ergo ab hac infita audacia, suorum animos iam attollit ad spem victoriae, jamque increpat.

^b Sequitur Turni oratio plena militaris vigoris, atque audacie. Optastis occasionem bellandi, enī iam non in votis est Mars, sed in manibus adeſt tempus, quo hostem dextra, non votis, perfringatis. Enī primus stimulus. Alter, quisque sibi ante oculos proponat, quæ sibi sunt charissima, videlicet coniugem, & totam familiam; nam hanc capio per *rectum*, nisi quis velit Lares, & Penates intelligi. Quasi dicat Turnus: coniux, & reliqua aut amittenda hoc bello, aut retinenda. Tertius, proponat etiam quisque ante oculos maiorum suorum gesta, & bellia laudes, à quibus degenerare indignus. Ab hoc igitur tripli stimulus sequitur veluti conclusio. Ergo, *occurramus*, & vltro ad vndam ipsam, fruituri occatione rei gerendæ. Quæ hæc occasio? *Dum trepidi, egressiſſi, labant vestigia prima*. Absolutum tandem cum gnomi prolatum ab audaci homine. *Audentes fortuna iuuat*.

^c Non iccirco extra te Turnus in tanto feruore, sed vt egregius dux perpendit vii suos diuidat. Partem vult ducere contra aduentantem hostem, partem relinquere contra obſeffos. Ergo deliberat, verſatque secum, quos destinet huic, aut illi negotio. Et nota, præclarè de altero negotio dici *concredere*, quasi obſeffi potissimum curandi absente Turno. Vulgaris Poëta diceret *relinquere in obſidione*, quo-

B modo locutus est Plutar. in vita Luculli, *διὰ τὴν περιπέτειαν αὐτοῦ οὐτε περιπέτειαν*.

NOTÆ.

^{1.} HAVD TAMEN A VD A CI, &c.] Par sibi semper Turnus; nam lib. non omnes trepidant ad diuinæ voces auditæ, & Tiberinus pedem reuocat, sequitur tamen,

At non audaci cefit fiducia Turno,
Vltri animos tollit dictis, atque increpat vltro.

^{2.} ΛΙΤΤΟΡΑ PRÆRIPERE.] Quod scriptores in Præripere simili occupare dicunt, aut præoccupare; quæ locū occupationes in Curtio sunt lib. 4. Poëta eleganter præripere. Gifan. vult in Virg. legendum ex lib. vetere præcipere, & quia Sallust. dixit in re simili, *mons præceptus à Lusitani*, id est, præoccupatus. Sic Virg. *si lac præcepere* *Præcipens*. & Lucr. lib. 6.

Propterea quia nimis prius estus ubi eris
Præcepit, ferriq; vias possedit apertas.

Censeo tamen nihil in Virg. mutandum; nam mirè dictum præripere, ad indicandam celeritatem. Hic tu expende, quo feruore res gesta à Turno fuerit hoc puncto temporis, cum dicat Plutar. in vita Demetrij, *καὶ θρόνος ἦν, οἷος εἰναις ἐν τοποῖς συνεργοῖς πολεμίοις*: *θρόνος τοῦ τάχει τῆς ἀριστοπονίας*: Gladium extemplo nudatum exsulit, quod statim veniendum ad manus forent cum viris eminēs pugnare doctis, spatiisque, quo vi missilibus poverant, in cursu celeritate contrahendum. Ita fortasse accipiendū illud. Iulij 2. Gall. vbi loquens de hostibus, ut penè uno tempore, & ad syllas, & in flumine, & in manibus nostris hostes viderentur. Clarè hoc sensu Silvius lib. 1. *stat caput, & arma*. Et Mars in manibus. Pulcherrimè idem lib. 4. dixit, *In suis bellum*. Ab his sententiis non abit illa Sallustij in Epist. Fabrum esse sive quenque fortuna. Et de Catone prædicat. Luius lib. 39. tantum in hoc viro fuisse vim animi, ut fortis ibi facturam videbatur. Hoc enim quid est aliud, quam quod ex eodem Luiu iam adduxi, *suum cuique fortunam in manu esse*? Scitè & Plaut. in Trin. de homine sapiente, *ipsi sibi singit fortunam suam*.

^{3.} ANIMOS TOLLIT DICTIS.] Valer. 1. Arg. Attollere animos. Ennodius epist. 19. lib. 8. *animum attollere*. ^{4.} QVOD VOTIS OPTASTIS, &c.] Talis illa Iu. Locorum miliitudini Cæsar's adhortatio ad milites apud Ammian. lib. 16. *Adueni>, oī socij iustum pugnandi iam tem-Occasio pus, oīm exceptatum mihi vobiscum, quod antea, optata. arcessentes arma, inquietis moibus poscebat*. Catilina

tina apud Sallust. *Enīl, illa quam sepe optastis* A *liberias*. Tale & illud Xenoph. libro 5. Paed. & *πόλεις τηλευταῖς*, *τὸ δέ τοι τοπεῖν ιψοῦ*: *Que primum precati à Diis sumus, adhuc iam nobis, illis amueribus*. Nec dissimilis oratio Achillis 16. lib. ad Myrmidonas, vbi illis reuocat in memoriam minas, quas ipsi iactauerant in Troianos; cupiditatem, qua arserant ire ad bellum; acerbitatem, qua se reprehenderat, quod illos contineret in nauibus, neque ad pugnam mitteret, & tandem ita definit,

— τὸν δὲ πέφαστα
Φυλάπτιδο μίγα ἔργον, ἵνε τὸ τῷρον γ' ἱρασθεῖ:

— nunc iam appetet
Conſilius magnum opus, cuius ante ea cupiditer erat.

^{5.} PERFRINGERE DEXTRA.] Est oratio haec versus parentis. Ulpius enim in primam Olympiam distinguunt inter *συμβάλλω*, *προπλεύω*, *προπίουν*, *πεισθεῖν*, *adhortationem*, *admonitionem*; vt prima sit oratio, quæ doceat, quid agendum sit: altera, quæ impellat ad res suscipiendas: tertia, quæ complectatur & quid agendum, & modum, quo res agenda. Extremum exhibet hoc loco Turnus.

^{6.} IN MANIBVS MARS IPSE.] Polita locutio, & quæ in vni Græcis, ac Latinis. Hom. 1. Iliad. *ἐπιχειρεῖν παλαυρίων*: *πατεῖνται sub manibus Martis*. Tirus apud Iosephum lib. 7. Bell. Iud. cap. 13. ita ad Iudeos, *ἐν χερσὶ τοῖς ἑρεις ἔχεται τούτοις: in manibus meis vestras habebitis animis*. Cyrilus Alexand. Comment. in Nahum num. 2. *προκειμένον ἐν χερσὶ προφτείᾳ*. Ioan. Chrysostom. Orat. 1. contra Iudeos, *ἀναβεί εἰς τὰς χειρας ἐλθέντα*. Plutar. in Lucull. *ἐν τοῖς χερσὶ ἔχειν τὸν θιάρηρον οἴδημον*: *putans sibi habere triumphum in manibus*. Thucyd. lib. 4. *πατεῖν ἐν χερσὶ προφτείᾳ in manibus*. Quid Latinus Luius lib. 24. *quique fortunam in manu esse*. & lib. 26. Omittere Philippum id, quod in manibus erat. & lib. 30. tamen cion vñstorianam proprie in manibus habent. eodem lib. in manibus: *scilicet predam Carthaginis*, & lib. 4. *Hec contentio minimè idoneo tempore, cion tantum belli in manibus esset, occupauerat cogitationes hominum*. Sed certè Virgilus signatius reliquis dixit, *in manibus Mars ipse*, indicatus, cominus confliktum fore cum hoste, venturamque iam vñramque aciem ad manus; quod videlicet Xenoph. lib. 3. Paed. *εἰς χειρας ἐλθεῖν, νεῦρε ad manus*. & lib. 8. *eiuldem operis*, vt dicat pugnam esse cominus, ita effert. *εἰς τοῖς τοπεῖνοις οἵτινες τὸν εἰς τὰς χειρας λογιστας granis armatura parati sunt ad feriendos eos, qui ad manus venient*. id est, qui cominus inuadunt. Et Plutar. in Lucullo ita clarè; nam cum oppositio ne ad pugnam, qua fit eminus. Verba eius. *τὸν δὲ πόλεις τηλευταῖς τοῦτο τοπεῖν, καὶ τοὺς γυναικας*. *Χρεῖον εἰς τοῖς τοπεῖνοις πορεύεσθαι τούτοις, τάχεις, ταχιδέ* *χειρας νέρδεις βραχίονες πορεύεσθαι τούτοις; Οὐ γάρ οὐταντα εἴσι δε* *infelices, οὐ σεμεῖταν, πατεῖν, πορεύεσθαι τούτοις, τάχεις, ταχιδέ* *χειρας νέρδεις βραχίονες πορεύεσθαι τούτοις; Οὐ γάρ οὐταντα εἴσι δε* *charissimæ que esse debent*.

De cōfliktu, qui cominus.

Cominus pugnare.

^D In finu bel.

Faber sua fortuna, quæque.

Fortunam sibi quisque bifaciat.

E in finu bel.

Faber sua fortuna, quæque.

Sphragitis. tum punctiones Prudentius in Martyrio Romani A
vocat *sphragitidas*. Scio illum de re alia loqui. Lu-
ber hic Homerum defendere. Sunt qui illum repre-
hendant, quod 17. Iliad dixerit, *γένθε δέ οι ὅτεον*
ἄργει αὐχηνὶ πελευταῖς : scriptis eum ad usque eiuspis
Polydamantis, & tamen ait, vulneratum *ώματι δένει*,
id est, leuiter. Bella vero scriptio (aiunt) que pen-
trat ad ossa. Sed defendi tamen Homerus potest, &
capi adhuc in hoc loco de leui vulnera. Nam sermo
est de vulnera facta in humero, & satis tenuis etiam
scriptio præteruolantis hastæ, ut os ibi stringatur.
Ouid. 11. Metamorph. dixit: *notam sine vulnera*
fecit.

Limitatio. 13. NON VLLVM DEXTRA FRVSTRA TOR-
SERIT IN RVTYLOS.] Per illustratus proculdubio
locus 14. Iliad. vbi Polydamas filius Panchi ita glo-
riarne;

Οὐ μάν εἴτ' οἴω μεγαθύμος Πανθόδαιο
Χειρὸς δέπο σκεφρῆς ἀλιν τοιήδε ἀκεντε,
Ἀλλάτις ἀργένον κόμισε χρᾶ? —
Non arbitror magnanimi Panthoda
Manu è forti telum vanum exfluisse,
Sed aliquis Argium exceptit corpore. —

Ictus non
frustratus. Calab. lib. 1. ad^o οἱ ἀγκυραὶ μαζί σὺν τῷ ὕδαιον: nec
unquam cuspitem incassum dirigebat. De Antilocho
15. Iliad. ὁ δὲ ἔχων βέλος ἤνεγκε: nullum hic misit va-
num telum. Quia verba & Ulyssi attribuit lib. 4.
Iliad. Calab. lib. 2. δύραται δὲ ἔχων ἄλιον πέτεται. Homer,
aliquando, ἀνορτίσειν εἰ μέλειν: iaculari non incassum.
Sic 16. Iliad. & alibi. Ibidem flexu isto, & δι' κεφαλήν
& alio, ἔχων βέλος ἤνεγκε χερός: non effugit εἰ
manu telum vanum. Statius 11. Theb. obliquum istum
vocat, qui aberrat. Ibid. irrita voti cuspis. Seneca di-
xit ad Marciam cap. 16. nullum frustra cadere telum.

Imitatio. 14. S T E T E R V N T Q V E I N C O R P O R E
G R A V I M .] Adumbrat verba Idomenci , qui
Iliad. 1. ait,
Τροία (δέκατη) οὐ καμένων δοσεύνυμε : —

Troianas hastas, quas à casis abstuli. —
Puto studiose ab Homero induci milites, & Principes, qui non hastam jaculentur, sed ea cominius hostem feriant, vt retineant & seruent, quasi illæ probatissima fuerint hasta, à quibus iam felix ictus. Exempla obvia in Graco sunt. Nunc mihi ante oculos lib. 13. Iliad. vbi ita leges,

1

- 1. *Idomeneus d[icit] ēc μηδέ τέλονθ δελιχτονιον ἔγγονον.*
Επαρχείται.
- 2. *Idomeneus ex mortuo longam hastam
Emissit.*

Sic etiam apud Calab. lib. i. Achilles μελιν εξόφυλλον
επέβαλε: *hastam extraxit*, qua Penthesileam percusserat.
Quin apud Homerum Iliad. ii. Diomedes post iactum
hastæ, citiflum ad eandem adiuuat, ut iterum

recuperet. Ab Calab. lib. 10. Pyrrhus inducitur pugnans ἐργασίαν : hæsta patris suis, ut quæ iam esset probata paternis cædibus. Quibus locis aptari potest Ammianus lib. 2. apud quem animi obfessorum deficiunt viso ariete, cuius pulsis Antiochia iam excisa fuerat: timuerunt quippe obfessi ab probata iam aliis in bellis machina. Huc leuiter pertinet, Neronem inuestum eo curva, quo dim. Augustus

Transfuer-
berare.

triumphauerat.
15. TRANSVERBERAT.] Homer. *σάρπη πόλις* ἡ
γειτονὸς ἔλασσον. Quo verbo explicat transmissam ha-
stam, & ἵπτεται, atque ἐξαπέριον: id est, penetrans,
quod verbum est Iliad. 13.

16. A R A.] *Areas* laminas clypeorum alibi attigi.

Contra Hectorem, ipsum autem percutere in animo A Itaque iaculum directum est in Aeneam, sed eo stictus est Achates. Ad hanc rem, que frequentissima in bello, nullus est ab Seneca epist. 105. Quidam ad alios pertinuita, nos stringunt.

17. CVM PECTORE RVPIT.] Calab.lib.i. &
κραδίνιν ἵλας ὅποι : impingens hastam in cor.

18. TRAIECTO MISSA LACERTO.]
Talem διάγεται hastæ, efficacemque impetum, qua
non defessa, integrum adhuc vulnus fecerit, com-
parat Germ. cum loco Homeri, apud quem hasta
volat, neque cessat ἀσπὶ πόρειον στελθεῖν, prius
quām virile corpus penetraret. Idem elegantem Lucani Hastæ im-
locum ē lib. 3. hunc, petus inde-
fessus.

*Hanc unum contenta latiss transire quiescit,
Sed pandens pér quo arma viam, pér quo offa, relicta
Morie fudit, superest telo post vulnera cirtus.*

Huc potest pertinere poësis Claudiani lib. 2. Entrop. vbi loquitur de indefessō cursu hastæ Martis hunc in modum:

Fit Latè ruptis via nubibus. Illa per auxas

*Tot fructu, tot montes, uno contenta volat
Translit, & Phrygiae medis affigitur oris.*

Ad quam rem allusit idem, cum in eodem lib. Conjunctione scripsit, sequitur mucrone cruento continuum vulnus. Sed vulnus, dignus est, qui auditor locutus Calab. lib. i. vbi summa-^{q[uaest]} tis efficacia sagittarum que missa a venatore, postquam ènēphori mētrū d[icit] q[uod] uia nō erat: traiecerit medium cornū alium; ita τραχήλιον δύστρεπτος ὄμβουλος εἰ μάλι: volat continuo impetu cuspīs fortis, ut πορίμους ιε νέφικορος πάγη σρῦδε, ή πώνεις: in alticome quercus truncum, aut picea insigatur. Et sic ille exaggerat virtutem Achillis, qui Penethesileam, & cius equum vno iictu perforauit. Huc etiam trahit exaggerationem Plutarchi in vita Crassi, vbi tela Parthorum πολλάς ἦ καὶ δέ δύον
ἀντραῖς ξεῖσθαι βάριον διεπορευόντων: sepe duos subinde viros ipso impetu transfixerabant. & locum Homerii II. Iliad. vbi hastam Agamemnonis non reprimit οὐδεις χαλινόερος, galca are granis. nam si αὐτὴν θίλει τοι δέται, per ipsam εἰς os penetravit, donec hasit in cerebro. Idem iictus habetur Iliad. 20. vbi Achilles interficit

Demoleontem : versus sunt.
Οὐδὲ ἀρά χαλκέον κύριον ἔχειν, ἀλλὰ μὴ αὐτῆς
Αἰγαῖον ιερέων πᾶν δέσμον, εὐπέπονθος. —
Ἐνδον ἀπό την πεντάλουσαν.
Negre vero area galaea prohibuit, sed per ipsam
Adulta cuspis os rupit, quin et cerebrum
Intus omne foedatum est.
19. F. G. R. [De telo emissio, & ad celeritatem in-] Fugio, de
dicandam Ite S. T. Tch. relo.

*Hastam intorf agens liquido quo stridula coelo
Fugit, & ad uero celo se itit agere Dirces.*
Sic de Camilla hasta alligata lib. ii.
In felix fugit in iaculo stridente Camilla.

penetratum corpus Maonis , qua Alcanoris manus confixa, & hanc nunc rapit Numitor. Sic in versu, quem nuper proferebam ex II. Ænid. Camilla fugit in iaculo, quod prius *hastam* dixerat. Et cur non hasta sit *iaculum* à faciendo ? sicuti $\beta\acute{e}\lambda\gamma$ δένεται τῇ $\beta\acute{e}\lambda\acute{e}w$. Homerus enim sapienter de hasta & $\beta\acute{e}\lambda\acute{e}w$: E ac proinde $\beta\acute{e}\lambda\gamma$ hasta quoque exit.

21. MAGNIVE FEMVR PESTRINXIT
ÆC H A T Æ.] Similis successus in Hom. est 8. Imitatio.
Iliad.
Η^τις, καὶ ἀλλεν δῆσθι δέσθι γενέσθιν τάλλε
Εὐερθ^ταντηρί, βαλέται δέ εἰ οὐδεμία,
Καὶ τὰ ὄφαρματ^θ, δός αριώμονα γοργούθωνα
Τὸν εἴνι Πειστονο τῷ εὐθ^τβαλλεν τοῖς:
Dixit. Εἴ sagittam aliam ē petuo emisi.

345 ^a Hic Curibus fidens, primæuo corpore Clausus
 Aduenit, & rigida Dryopem ferit etiñus hasta
 Sub mentum grauiter pressa : pariterque loquenti
 Vocem animamque rapit, traecto gutture, at ille
 Fronte ferit terram, & crassum vomit ore cruorem

 350 ^b Tres quoque Threiciorum Borear de gente suprema
 Et tres, quos Idas pater, & patria Ismara mittit,
 Per varios sternit casus. ^c occurrit Halestus,
 Aruncaq; manus : subit & Neptunia proles,
 Insignis Messapus equis. expellere tendunt

 355 Nunc hi, nunc illi : certatur limine in ipso
 Ausoniar. ^d magno discordes aethere venti
 Praelia ceu tollunt, animis & viribus æquis :
 Non ipsi inter se, non nubila , non mare cedit :
 Anceps pugna diu, stant obnixa omnia contra :

 360 Haud aliter Trojanæ acies, aciésque Latinae
 Concurrunt ; hæret pede pes, densissime viro vir.

ARGVMENTVM

Pugnat Clausus strenue in Troianos, & septem viros interficit: pugnare in eosdem Halesias, & Messiphus. Illustratur confictus comparatione ventorum.

EXPLICATIO.

PRÆMITTIT notam fortitudinis ante Clauſi
egregia facta. Erat in *primo corpore*, quia tunc
in primo flore artis. Erant ei Cures in comitatu,
quibus fidebat, ut fortibus. Prima eius sors in Dryo-
pem, hunc ferit *sib mēum*, id est, in gutture, *pressa gra-*
niter haſta, explicat conatū, quo Clauſus rem gesserit.
Sed cur haſta *rigida*? quia canī manu tenuit Clauſus,
nec vibrauit, aut eicit (ait Seruius.) Etenim cùm haſta
iacit, videatur illa inflecti, & mollescere: inde
Hispani *blandir lañga*. Ergo, non iacta, tota riget.
Vide verò sequentia, *Rapit vocem loquemis, rapit ani-*
mam, ferit terram fronte, vorans cruentem, & ore ab vicino
gutture, & crassum, ut iam gelascentem.

Cla cedant, nec mare, dum enim committit anteps pu-
gna in uno eodemque gradu, quia videlicet *omnia*
stans obnoxia contra se, id est, mare mari, nubes nubi-
bus, venti ventis. Sic ergo Troiani, & Latini con-
currunt, ac proinde nec pes cedit pedi, nec vir viro,
nec gladius gladio, nec ymbo ymboni, addensata
sunt omnia atque harentia in uno, & eodem loco.

b Non hic cessavit virtus Clavii. Tres rapuit, tres iterum. Thracij erant omnes : sed tres priores ab extimo Septentriione , tres posteriores ab urbe Ismaro , & patre Ida. Scio interpretum aliam esse explicacionem. Sed me illi non ducunt in sententiam hiam. Itaque per supremam gentem Borce, capio extremum Septentriionem, cum oppositione ad Ismarum urbem, quae non ita remota. Inde priorum patet ignoratus, non posteriorum. Que enim sunt remotiora, in maiore sunt caligine.

Clavis. Hoc retinui. Nam Cures, aut Curetes, qui in Sabinis sunt, eius sunt comites : & lib. 7. legis,
Ecce Sabinorum prisco de sanguine magnum
Agmen agens Clavii. — — —

Atqui Laus Agyllini sunt comites, non Cures, vt habes in codem libro. Certè Seru. Clavis legit, vt appetat ex eius interpretatione. Deinde non hinc longius sit mentio Laus ita integra & plena, vt hoc loco delibanda non fuerit. Nisi quis leviter immutaret versum, & legeret,

^c Hoc ex magno decoro ducis Aenea. Etenim contraeius impetum non satis Clavus, non alij, *Diribus hic fidens princeps corpore Lanus,* ad eum modum, quo Calab.lib. 2.

dum esse; per medias acies ferro viam fieri. Et lib. 9. ore A Dictroris Romani: Locis angulis milites deprehensi, nisi quam vitoria patecerimus viam nullam habemus. Catilina apud Sallust. Quocunq[ue] ire placet ferro ier[et] aperiondum est. Ajax apud Homer. 15. Iliad. ait nullum esse melius consilium, οὐ μέτωπος τε, μετρόπος, quam manus, viriūtēque misere. Claud. de Bell. Gild.

in solis longe fiducia telis.

14. GLO BVS. Ego h[ic] nihil in aliorum luce, qui fusè de hac voce. Homeri locum profero, apud quem 15. Iliad. Hector optat vastare hostes, ordinis rumpere, præferrim, οὐδὲν πλάνην ἐπιλαμβάνει: qua videbat turbam confundam. Agamemnon etiam 11. Iliad. vbi πλάνης φύλαχθεις: conferte pholidantes, τὴν ἔρηκε, ποτε irruit. Agnoso vocem Seneca Rhet. Controvers. 8. B qui iuuenem factō globo irruentem, vocat glomerarium. Nescio enim, cur aliqui exhorrescant ad hanc vocem, vt mutent lectionem harentem in liberis, cùm possint ducere Larium hac supellestile. Tu vide Schottum nostrum, qui verē literarum principis.

15. HA C VOS, &c. Cùm sententia sit, per caedes redeundum in patriam, quadrant in hunc locum verba Alexandri apud Curtius lib. 4. Tot terrarum p[ro]pria emensis, tot omnibus, monib[us]que post ter-

rum obiectis iter in patriam & Penates manu esse faciendū. 16. NVMINA NVLLA PREMVNT. Nescio an satiis spenderis. Hoc hemistichio allusit ad infinita Homeri loca, qui pauorem militum sepiissime attribuit aduerfanti Numini. Sic Iliad. 14. Agamemnon deliberat de fugia in Graeciam. Cuius ratio, quia Iuppiter Troianos adiuvet, honorat bello bene gesto: οὐ μέτεπον δέ μέτρος τε κέρας εἴσοδον, νοθραν ψεύδειν, καὶ μάντην λαγανίην, & manus ligavit. & Iliad. 8. Nestor hortatur Diomedem, vt fugiat, & ratio est,

H[ic] γνωστεις, οὐδὲ διὸς εἰχει τοῦτον;

An non cognoscis, quid à Iove non sequitur virtus?

Hec & plura alia, quae omitto, nihil est aliud, quam premit à Diis. Et nota prudentiam Virgilii, Pallantem facit colement Numini etiam in summo ardore. Alius nihil cogitans diceret, pugnare etiam si contra Numini. Hanc certè incogitantiam alicubi dat Virgilii Turno, quia videlicet non pium facit, non Pallanti, quem pium lib. 8. induxerat. Arrogantissime dixit Lucanus,

Vixit causa Deis placuit, sed vita Catoni, opponens vnum Catonem toti celo. Par arrogantia apud Homerum lib. 14. Iliad. vbi Hectorum ex equo, opponit Neptuno.

17. MORTALI VRGEMVR AB HOSTE. Adul-bescit illud Homeri 16. Iliad. vbi Meriones cùm dicat Enēas, non illum satis esse contra omnem vim, addit pro ratione, οὐταδέ δέ νυν αὐτοῖς, mortalis certe & in factus es. Adduco locum Homeri non dis-

sidentem ex Iliad. 13.

Ἐτε μὴ αὐτὸς γε Κρονοῦ
Εὐβάλοις αὐθεύπορος δαλόις μένει θύσιος,
Ἄνδει δέ ηδὲ εἰς εἰς μέγας Τελευτῶντος Αἴας,
Οὐ θυτός τοι εἰς εἰς Διούποτος αὐτοῖς:
—modo non ipse Satyrus
Iniciat ardorem ignem in naues veloces,
Viro cerè non cesserit magnus Telamonius Ajax,
Quia mortalis fit, & edat Cereris munus.
Non dissidet locus Nonni lib. 20. vbi Iris concitans Lycurgum contra Bacchum eodem vtitur argumen-to, videlicet Bacchum mortalem esse, & fallam esse famam eius diuinitatis,

Οὐταδέ αὐτοῖς οὐταδέ αὐτοῖς, οὐδὲ φύτλας

Οὐπανίς Ελαῖσσος. Διὸς δέ μιν Επαύλη φύμα

Εὐπεραι ἔτολαστε μόδοις:—
Mortalis vir fuit hic cui brevis, non à genere
Celsi germinauit. Ionis verò ipsum in Graecia fuit.

Effe sicut, verē fabula.—

Nota & in hac oratione genus ratiocinationis pul-cherrima, cùm res prolata statim diluitur. An pre-munt nos Numina? atque hostes sunt mortales. Vul-tis fugiles per mare? sed obstante ciui magnitudo. Vul-tis per terram? arqui desflanobis, & hostes occupant. Vultis ad Troiam? sed per pelagus. Illustro hoc unico tantum Iosepho, apud quem Titus cap. 13. lib. 7. Bell. Iud. ita cum Iudeis obstinatissimis ratiocinatur. Freti estis multitudine vestra? atqui pauci Romani vobis restiterint. Auxiliatorū fidei nulla auxilie vobis hercūt nobis reliquis. Virib[us], corporib[us] atque nobis seruūt Germani, qui fortissimi. Firmitate moriorum? sed nullus maior murus Oceanus, quo septi Britanni adorant Romanā armā. Oblivionē & astuta vestrorum ducim? atqui vos scitis viatos fuisse Carthaginenses. Graca nolui, quia ad maiorem claritatem aliqua immunitani, senten-tiam retinui.

18. TOTIDEM NOBIS ANIMAEQUE, MA- Manus-
NVSQVE. J Homerus 23. Iliad. δέ φατε κεῖτες αὐτούς totidem,
renτοι κεῖται: sumi & nobis ad ultionem manu. Vicini-
nus illud lib. 3. Grecor. Epigram. vbi Lacedemonij ita loquuntur,

Τοῖς ἀγρίεσσι χ' ήτιν ίσαι κέρες, & δέ ταχεῖς:
Argivis & nobis pares manus, paria arma.

C Hippodamia Troiana femina apud Calabrum libro primo alias feminas ad pugnam exhortans, ita ait: Αἴσι δοι κεῖον τελείαι μήτραι, εἴ τε οὐ μήτραι,
Ιγί δέ δρόσελημοι, καὶ γύναις, πάνται καὶ οὐδένα.
Σύνδε δέ αὖ πάντες τελείαι, καὶ γύναις οὐδένα.
Φορέν δέ ταχεῖς. Η δέ τοι διδότοις λαϊοῖς αὖτοι
Θεῖς Σερε; τοι μάτια φεύγουσα διηστήται:
Quale ipsi est robur, est etiam & nobis.

Parensque oculi, & genua, & omnia similia,
Lux etiam omnibus communis, & liquidis aëris,
Nec diversus est nimirum, quid enim prestans
viris

Deus dedit: quamobrem ne bellum timeamus.
Lib. etiam 13. Iliad. ait Ajax ad Hectorēm, si tibi est animus ad naues nostras deuastandas, κέρες διμήνειν ετοι κεῖται: & nobis sunt manus ad repellendum. Huc pertinet illud 4. Iliad. δέ τοι λιθοῖς κέρες, & δέ σιδηνοῖς, quo Apollo Troianos acutit contra Grecos, dicens non esse illis corpus è lapide, aut ferro. & illud 11. Iliad. de Gracis, & Troianis, ιεροῖς δέ σιδηνοῖς περαλαστοῖς: aequalia capita habebant in pugna. Ferme & hoc

est argumentum, quo Iris vtitur apud Nonnum lib. vigesimo, commouens Lycurgum ad pugnam contra lymphatas Bacchi ministras. Non (inquit) pugnant contra nos Amazones, non belliscose feminæ ē Caucaſo, sed molles feminæ, &c. Volui tantum indicare, non dare locum longum. Libro etiam trigesimo locus est perfimillimus, vbi Bacchus reprehendit, quid fugeret à bello hunc

in modum. Nunquid contra te monstra pugnant? videlicet Steno, cui oculi lapidei? Medusa, cui serpentina come? dracones, quibus multiplices hiatus? Sed & 21. Iliad. locus est etiam perfimillimus, vbi Agenor excitans se ad pugnam contra Ar-

chilleum, hunc in modum ipse ratiocinatur,

Καὶ γάρ θεω τέταρτος χρώς δέξει καλύπη,
Ἐν τοις φυγὴν θυτῶν δέ οὐ φασ' αὐτοφωνοι
καταμενεῖ:

Etenim & hinc vulnerabile est corpus acuto ere,
Intestis una anima, mortalēque ipsum dicunt homines
Effe.

Viderur

Videtur mihi verò Poëta locutus cum respectu ad fabulas. Pugnarunt Dij contra Gigantes, quibus Gigantibus manus plures. Non pugnant neque Dij in nos, ideo mortali usq[ue] ab hoste: neque Gigantes, ideo totidem nobis manus. Potest etiam fieri allusio ad barbaros homines, quibus singulis sex manibus, ait Apollon. 1. Arg. δέ οὐδέ τοι κέρες, non cum barbaris pugnamus, quibus multæ manus,

19. ECCE MARIS MAGNO, &c.] Ab hoc ar-gumento non abeunt verba Annibalis apud Liu.

Locus si lib. 21. Decrta, lauique duo maria claudant, nullam ne-

militudo. ad effigium quidem nauem habentibus, &c. & statim: Hic vobis vincendum, aut moriendum milites est. Et lib.

22. similes angustias Romanorum narrat: Ab late-ribus mones, ac lacus, à fronte, & à tergo hostium acies clandebat. Apparuitque nullam, nisi in dextra, ferreque salutis spem esse. Alexander apud Curtium libro quarato: Peruenisse cōd, unde fugere non possem. Calaber li-bro secundo: μέγα καρπός αὐτόν τοι δένει: Quis enim neget necessitate ipsa robur addi: Graci apud Hom.

A decimoquinto Iliados ore Aiakis,

Πάντη κολαμπόνος, ἐκάστημα παρεῖσθαι αὐτοῖς,

Τοῦ δέ κερος φύσες, οὐ μειούχη πολέμου:

Imitatio.

Αλις circumdat longe sedemus à patria terra,

Quare in manibus salus, non in belli languore.

20. MAGNO.] Seruus legit, magna obice; nam antiqui, haec obex. Aliquis poslit putare allusum ad

Macem Ma-

gnum.

antiqua, haec obex. Aliquis poslit putare allusum ad

appellationem, quia mediterraneum dictum est Macem Ma-

gnum, quia aeo illo nondum notus Oceanus.

Sed quidem Oceanum dictum quoque Mare Ma-

gnum, alibi indicavi prolati testimonis, & h[ic] ad-

adicio Polybium, qui libro tertio clarè vocat μεγάλην θάλασσαν. Vide editionem Causauboni pag. 191.

ad exitum.

21. CLAVDIT.] Claudianus de Bel- Claudi ma-

lo Gildon. Τύρρηνα claudit unda. & de Bello Geti-

co, obice ponit. Est, claudit nos ponitus magno obice,

idem quod, diuidit nos magno obice, ait Iul. Scalig.

lib. 4. Poët. cap. 16. Ita interiectio matis, ac terrarum

omnibus scriptoribus.

a Hæc ait, & medium densos prorumpit in hostes.

380 b Obuius huic primū fatis adductus iniquis
Fit Lagus, hunc, magno vellit dum pondere saxum,

Intorto figit telo, discrimina costis
Per medium qua spina dedit, hastāque receptat

Offībus hærentem. c quem non super occupat Hisbon,

Ille quidem hoc sperans: nam Pallas ante ruuentem
Dum furit, incautum crudeli morte sodalis

Excipit, atque ensem tumido in pulmone recondit.

d Hinc Helenum petit, & Rhaeti de gente vetusta
Anchemolum; thalamos ausum incestare nouerat.

390 e Vos etiam gemini Rutulis cecidistis in artus
Daucia, Laridae, Tymbérque simillima proles
Indiscreta suis, gratuīque parentibus error.

At nunc dura dedit vobis discrimina Pallas.

Nam tibi Tymbre caput Euandrius abstulit ensis,

395 f Te decisa suum Laride dextera querit,
Semianimēque micant digiti, ferrūque retractant.

ARGUMENTVM.

Pallantis præclaras facinora. Conficit Lagum, Hisbonem, Helenum, Anchemolum, Laridas duos, videlicet Danciam, & Tymbrem; variis omnes casibus.

EXPLICATIO.

FIRMAT Pallas exemplo, quæ oratione dixerat, & quia monuerat rumpendam viam, ideo prorūpi: & quia in globum dentifissimum, ideo ipse in hostes denos.

C Prima fors contigit Lago misero, ideo fatus ad ductus iniquis. In voce obuius est οὐδέτο, quasi ipse miser mortem quæsisset. Sed quod mortis genus? Res tragica. Dum miser saxum vellit, quod terra hæ-

bat, & cui magnum pondus, hasta figitur. Res (in-quam) tragica. Nam cum arma querit ad salutem, tum mortem inuenit. Et quia inclinato erat corpore ad saxum arripendum, hasta spinam medianam traicit, vbi costarum discrimina. Pallas statim hastam ad se recipit, imò recipiat, quo verbo indicantur mora in recipienda hasta, ut pote hærente firmiter in offībus spina.

E Inclinatus se Pallas ad recipiendam, euellen-dámque hastam ex Lagi corpore, ac tum Hisbon potuisset, vt speraret, occupare illum desuper, & interficere; sed furor nimius conatum impediret. Itaque Pallas ruuentem incaute in se gladio exceptit, penetrato pulmone. Nota h[ic] esse duplē rationem. Est enim Hisbon incautus præ furore, & fuit exacerbitatē mortis Lagi sodalis. Ego admiror multa brevissimē dicta. Quot alij verius insūr-ent in describendo mortis genere, in Pallantis prouidentia, in Hisbonis præcipititia, in præcipititia huius rationibus? In voce excipit est οὐδέτο nam

nam

ARGUMENTVM.

Virus Arcadum ad exemplum ducis, mors Rhœtei.

EXPLICATIO.

ATIVM I quatuor accendunt Arcadas, externi
duo, interni duo. Externi sunt, Pallantis oratio,
& eius præclara gesta subiecta oculis: interni, dolor
& pudor. Præclarè accensos memor sui, nā supra de
Pallante, virtutem incendi. En itaque iam accensos.

B Ad sententiam horum veritatem cognoscēdam
scias primū, Rhœteū, & Ilum fuisse Rutulos: Ty-
ren, & Teuthranta, Arcadas. Ergo cūm Pallas ha-
stam coniecerit in Ilum, tum fortasse Rhœteus mi-
sericordum interceptit, cūm fugeret duos fratres Teu-
thranta, & Tyren. Itaque Rhœteus in fuga mortis
mortem inuenit, ac deuolutus curru in terram est.
An verò Ilus postea percussus à Pallante ceciderit,
Poëta non dicit, Seruius, & alii suspicantur cecidisse,
nam verba illa, *hoc spatiū, tantumque more fuit Ilus*,
ad mortem Ilii detorquent. Vt dicat Poëta; interceptio
Rhœtei tantillū morata est mortem Ilii. Est
fugiem præter, præterfugientem.

NOTÆ.

C 1. **ARCADAS ACCENSOS, &c.**] Ducta sententia ab lib. 12. Iliad.

*Οὐέφοισι δὲ ἀνεκτοῦσι ταῦτα εἰλέγειν μουνητινούς
Μάλλον ἐπειδὴν βιληρόποροι αἴματι ἀνεκτοῦσι:
Sic dicit. hi autem Regis subuerit in crepitationem,*

Acrius inguerunt prudentem circu Regem.

Ducta (inquam) ab hoc loco; nam Homero sermo-
est de Sarpedone, qui in auxiliis: & Virgilio de Pal-
lante, qui etiam in auxiliis. Deinde Sarpedon in sua
oratione ita hortatur,

*Ἄλλα οὐομένητε πλέον δέ τοι ἔργον ἀπενειχειν:
Simil sequimini. labor multorum opportunit.*

Et hoc idem fecisse Arcadas statim dicit Virg. *socium
virtus coit omnis in unum. τὸ accensos monitu arripit Val-
let Argon.*

Hand focus Aesonides monitis accensus amaris.

2. PRÆCLARA TVENTES PACTA VIRI.] An D
quicquam aptius ad militum animos excitandos.
Nihil frequentius in scriptoribus. Vide quæ nuper
didi strictim ad illud, *densos prorumpit in hostes*, & quæ
latè lib. 9. ad illud Turni, *mecum innudit trepidantia
castra*. vbi composui Curtium, Ammianum, Poly-
bius, Sallustium, Plinium, alios.

Dolor, & 3. Mistus dolor, et pudor.] Praeclarè co-
pudor co- iungit. Aristot. lib. 1. Rhet. cap. 6. pudorem per dolo-
gnati affe-
ctus.

405 **a** Ac velut optatō ventis æstate coortis
Dispersa immittit syluis incendia pastor:

Corréptis subitō mediis extenditur vna

Horrida per latos acies Vulcania campos.

Ille sedens viator flamas despectat ouantes.

410 Non aliter socium virtus coit omnis in unum,
Téque iuuat Palla. **b** sed bellis acer Haleſus
Tendit in aduersos, séque in sua colligit arma.

Hic

A rem explicat, nam vicini affectus, ἕστω ὁ αἰχμὴν τοῦ
τοῦ τοῦ ταραχῆς σετοῦ τοῦ εἰς ἀδοξαν φαγεύειν. Ait, pu-
dorem seu verecundiam esse dolorem & stuporem
in his, quæ pertinent ad offendionem exstimationis. Calab. lib. 13. etiā coniungit, αἴδει, καὶ χόλος ἀμ-
φορεύειν. Neptunus apud Homerum 13. Iliad. admonet
Grecos ponant ante oculos αἴδει, καὶ νέμετον: puden-
tem, & reprehensionem. Liuius lib. 2. *Nympha indignatio*,
nanc pudor peccatora versare. Sanè ab dolore indignatio
est. Et Noster de Mezentio,

εστιν ingens

Imo in corde pudor, mistisque infirmitate luctu.

415 **4. FVGIENTEM RHŒTEA PRÆTER TRAIKIT.**] Imitatio.
Dicit Virg. ab illis s. Iliad.

*Αλλά μιν Ἀργείης διεγελυτὸς Μενίλαος
Πρόθει ὦν φρέγης μετάφερεν εὔσεβες:*

Sed ipsam Atrides λύστη λιχνίου Μενίλαος.

Anīcē fugientem in tergo percussit baſta.

5. MORAE.] Cūm Rhœteus dicatur *mora* Ilii, nam
eius mortem suspendit, recte quadrat illud veteris
Poëta, à quo Hector dicitur *belli mora*, quia illo vi-
mente suspendit fata Troiana. Tale & illud Latronis
apud Senecam Rhet. suaſ. 2. *Si nihil aliud, erimus certe
belli mora*. Et Laufus infra in hoc libro dicitur *mora*
patris Mezentij: ait enim Poëta, *ipsumq; morando su-
stinxit, id est, sustinuit Aeneam.*

6. INTERCIPIT.] Laudo correctorem Homeris,
tamen hic in re simili n̄p̄t̄ dixit lib. 14. Iliad. Destina-
vular Ajax telum in Polydamanta, & pro hoc per-
cussus est Archelochus, de quo Homer. simpliciter
n̄p̄t̄ id est, portauit, cepit. Itaque signatus multo
intercipere.

7. CVRRYQE VOLVTVS. Plenus hac re Homer.
cuius duces sūpe è curru pugnant, è curru cadunt
ūpt̄t̄ καὶ προπλέον. & s. Iliad. *ἵππεις ἐξ ὅρων*. Nihil fre-
quentius.

8. CEDIT CALCIBVS ARVA.] Ita infr. in hoc lib.

Sternitur infelix Arva, & calcibus atram

Tundit humum exspirans.

Ludit Nonnus lib. 22. in re luctuosa,

*Καὶ πόδας αὐτοφελέοντες ἔχων ὅρχοθιόν διέθησαν:
Vibrabat pedes habens triplum mortis.*

Eodem lib. de moriente ζεύσα ποιῶν ἀπέλανον: terram
pedibus cadens. Homer. aliquoties αἴδει in re eadem. &

Iliad. 14. *εἴθει ταλαῖται κύνης, καὶ γένα πεσόντες: lapsa in*

terrā sunt tibiae & genua cadentis. Et Odyss. 18. *λαντε-*

ζον πεσούσαν. Inde apud Aesch. Supplicib. *πεσόντας*

*Calcaria-
αἴδει, & δολαρειούσι βήσι, quasi vita calcitramenta.*

*Homerus tamen 14. Iliad. manum voluit, πεσούσας τηνά
γένα διώσας: cadens terram palma apprehendit;* *καὶ πεσ-*

*verba etiam repetit aliquoties. Er de manu quidem
capienda illa libro 16. vbi Sarpedon cadens, πένος*

δε περ πλήσιον αἰπεῖσθαι: arripit ομεντανού πυλα-

τε.

Dolor, & 3. Mistus dolor, et pudor.] Praeclarè co-
pudor co- iungit. Aristot. lib. 1. Rhet. cap. 6. pudorem per dolo-
gnati affe-
ctus.

405 **a** Ac velut optatō ventis æstate coortis
Dispersa immittit syluis incendia pastor:

Corréptis subitō mediis extenditur vna

Horrida per latos acies Vulcania campos.

Ille sedens viator flamas despectat ouantes.

410 Non aliter socium virtus coit omnis in unum,
Téque iuuat Palla. **b** sed bellis acer Haleſus
Tendit in aduersos, séque in sua colligit arma.

Hic macerat Ladona, Pheretaque, Demodocumque.

Strymonio dextram fulgenti diripit enfe

Elatam in iugulum: saxo ferit ora Thoantis,

Ossaque dispergit cerebro permista cruento.

415 **c** Fata canens sylvis genitor celarat Haleſum:

Vt senior letho canentia lumina soluit,

Inicere manum Parcae, telisque sacrarunt

Euantri, quem sic Pallas petit antè precatus.

420 **d** Da nunc Tybri pater ferro, quod missile libro.

Fortunam, atque viam duri per peccatum Haleſi:

Hæc arma, exsuumque viri tua quercus habebit.

Audiit illa Deus, dum texit Imaona Haleſus

425 Arcadio infelix telo dat peccatum inermum.

ARGUMENTVM.

Comparatio ad virtutem Arcadum explicandam. Haleſi.

A *Δε Δι' αἰνηματικούς διὰ την θεατικήν, τοῦ
Οὐρανοῦ αἰγαλείαν, βαθείαν ἡ Καρυέτην
Ηερμῆν εἰλεύσανταν εἰρηνήν φάσιν εἰλεύσαντας:*

Comparatio
ignis.

Quemadmodum fuit per profundas viles ignis ignis.

Montis ardii, profundas, uenit accendit, fuit,

Et ubique quicunque venus flammam circumvenit.

*Hesiod. Theogon. de incendo magno οὐρανοῦ θεοῦ
in lib. 13. II. leges ad impetum animorum ex-
plicandum,*

Ως εἰ πάραν δέμος τοῦ πολέμου οὐρανοῦ:

Sic illi pugnabant inst. ignis ardentes.

*Et de Hectore lib. 15. μητρὸς διός διετονεῖ πολέμον: fuit ut
pernicioſus ignis; qui ignis*

Οὐρανοῦ μητρὸς βαθείαν εἰρηνήν φάσιν:

Fuit in densis montibus profundis flumen,

Est alia similis comparatio 11. Iliad.

Ως δέ τοι καὶ οὐρανὸν εἰρηνήν φάσιν οὐρανοῦ:

Πάντη τοῦ εἰλεύσαντος εἰρηνήν φάσιν οὐρανοῦ:

*Pelui quinodo ignis pernicioſus in lignosam flumen inci-
deit.*

Et undeque conflagrantes ventus feni, arbifia verò

Radicibus calore agitata impetu ignis.

*Simili poësi Calab. lib. 10. discursum hostilem ita
comparat, οὐρανοῦ εἰρηνήν φάσιν τοῦ πολέμου οὐρανοῦ:*

Ειρηνήν πολέμου εἰρηνήν φάσιν τοῦ πολέμου οὐρανοῦ.

C **Locorum similitudo.**

Οὐρανοῦ εἰρηνήν φάσιν τοῦ πολέμου οὐρανοῦ:

Ειρηνήν φάσιν τοῦ πολέμου οὐρανοῦ:

Ειρηνήν φάσιν τοῦ πολέμου οὐρανοῦ:

*Πλαται. in Mario ait de Cimbis, οὐρανή οὐρανός
εἰρηνής: ειρηνήν φάσιν τοῦ πολέμου οὐρανοῦ.*

D **VENTIS ÆSTATE COORTIS.**] Hanc causam

Ouidius atrig libro 7. Metamorph. vbi de fauilla,

οὐρανοῦ εἰρηνήν φάσιν. Et Homer. qui lib. 11.

οὐρανοῦ εἰρηνήν φάσιν, πρεσβύτερον τοῦ πολέμου οὐρανοῦ:

πρεσβύτερον τοῦ πολέμου οὐρανοῦ: αἴρειν τοῦ πολέ

Locutio sumpta fortasse ab Lucret. qui lib. 1. & 6. dicitur, tempestate coorta.

Immittere ignem responderet.

3. IMMITTIT INCENDIA.] Graci, οὐδὲ οὐδέλλει. Huc confer verba Aristot.lib. 1. Meteor. cap. 7. qui de re alia loquens ita, διὰ τὸν εἰς τὸν ἀχέρων Σφύρων καὶ πλῆθος πότερος συλλόγον, οὐδὲ πρόσθιον οὐδέλλει μηρά: *Voluti, si quispiam torrem, aut parvum ignis principium in paleorum cunctum accidit, quae immiscent.* Apollon. de igne, πλευρας θεατρικas lib. 1.

Mediis rōis respondere hanc vocem. Συκερόψις, Græcorum Germ. iam notauit ex Eustathio, & Homero.

5. EXTENDITVR.] Sic placuit Poëta exprimere vagantem ignem. Nonnus libro 4. Dionys. πολλοὶ οἱ ἄλλοι φύουσι οὐδὲ, & κατεύσαντες, & πεφύραντες. *Divisus & saltans ignis, cōscitans, παρεπειται.* Aptissime Ionan. Chrysost. ut Christi Euangeliū in omnem partem dispersum explicet, ait igne vehementius terrarum orbem occupasse, οὐδὲ περιπέτερον τοῦτον ἐπίγειον εἰσέργει. Et Græci passim θεάματα de igne, & βοῶποι ab hac illius vagantis natura, & depascantis omnia. Ad rem Poëta pertinente verba Aristot. libro 1. Meteor. cap. 4. vbi cùm reddat rationem flammarum discurrentium in aere, adicet, οὐδὲ περιπέτερον παρεπειται: *Voluti in aruis succensis calamis, & cap. 7. cùm allusione ad ignem πρόσθιον exhibet, diffusum. & τὸν ὑπερβαθμοντας διαδιώστι, quibus explicat serpenteum ignis naturam.*

Virgilius defenditur.

Ignis purgator.

Acies aperte similem datur igne.

Virtus vinita fortior.

Colligere se in armis. Contrahi. Opposito.

10. ELATAM IN IUGULVM.] Quippe Strymenius manum iugulo admouerat ad auertendum inde vulnus lethale. Itaque non dissider hic locus ab *Locorum* illo libr. 9. vbi Priuenio manus figuratur, quam vulnus illud. nisi applicerat ad auertendum sensum doloris.

11. SAXO FERIT.] Apud Homerum 14. Iliad. Aias percutit Hectorem χερασθει, saxe. *Quod genus teli frequens in pugnis Heroum, ut alibi indigebat.* Apud Nonnum in pugnis Bacchi libro 22. roes.

12. OSSA QVE DISPERGIT, &c.] Nonn. quem nūtus in rebro. perattuli,

Καὶ λίθος πέρφοιος ἐπεισμεράγητος καρύποιος:
Et lapis aerinagus crepabat in capite.

B Homer. 17. Iliad.

Ἐγένετο τὸ περί αὐλὸν αὐτὸν πράμαρθον ἔξι ὥτειλην.

Dicit, fusum cruentatum cerebrum ex vulnere. & lib. 4. ait foedatum intus cerebrum etiam ex vulnere, ηγένετο τὸ περί αὐλὸν πράμαρθον.

13. FATA CANENS, &c.] Non displiceret lectio canens: sed vulgatam retinui innixus Homeri loco 11. Imitatio. Iliad. ad quem videtur aspirasse Virg. quem locum, & alij indicarunt:

Τοιούτοις Περιποτί, δει περί περίτων
Ιδοὺ μετ' Ερύθρας, δει εὖς περί περίτων
Στριχεῖτος περί περίτων φύσικοποιοι. τοῦ δε οἴστι
Πελεθελων, μήπε γῆ μάχον πελαυς, Θαύτοιο:

Duo filii Meropis Percofisi, qui pra omnibus Sciens erat futurum, non permisit filios suos Venire ad bellum moriferum. Illi autem nequaquam

Parebant, fatis illos ducentibus ad nigrum mortem.

C Est & locus alijs 13. Iliad. non absimilis, vbi Euchenor venit contra Troiam εἰς τὸν εὔποδα περί περίτων, sciens fatus pernicioſis, quia videlicet ei pater Polydus diuinans ſequere dixerat, illum μετ' Ἀχαιούντων τὸν Τρωίου περί περίτων: occidendum à Troianis in nubibus Græcorum. Ac mox illum Paris interfecit.

14. CANENTIA LVMINA SOLVIT.] Calab. libro 3. Solvit mors oculos. 1. οὐκετεῖτε πάρειτε μέρες: membra omnia mors solvit. Ab Calabro fortasse Prudentius Hym. 10. Cathe. morte dixit resolutos artus. Ioannes Chrysostomus Orat. 3. de Natura Dei, εἰναντιον dixit in re simili. Itaque e modo, quo membra reliqua dicuntur solui morre, quia defecta suo vigore, sic etiam oculi. τὸ canentia Oculi cani lumina refero ad sene etiūtum. Id rimor ex Hippocrate. ita scribente lib. tripl. oculorum, οὐ δέ κοπον παλαιόπτην τὸ οὐθαλεῖν, μέλαν φειρεται σφράγιστα, θρι τὸ βαθές τετράν, καὶ καταπλακεῖται μέλαυς: *Quia dicitur pupilla in oculo, nigra ob id appareat, quid in profundo stasit, & quia tunica illam ambientes, nigra sunt. Hinc colligo, illum, cui pre senectute tunica deciderint, albis esse oculis. Et quia id frequentissimum in senibus accedit, ideo frequentissimum visunt illi hoc habitu.*

15. INIECERE MANVM PARCAE.] Vt in rem suam. Itaque alludit Poëta ad solemnem vindicationis formam, & τὸν τοιούτον χειρον, οὐδὲ περιπέθον: robur colligere conforto spiritu.

8. SEQVA IN SVĀ COLLIGIT ARMA.] Alibi, & se collegit in arma. Seneca verbo contrahit dixit lib. de Tranq. cap. 8. *Habiliora sunt corpora pusilla, que in armis sua contrahit possunt. Cui verbo opponit superfundere, sequitur enim statim, quam qua superfunduntur, & undeque magnitudo sui vulneribus obicit.*

9. D I R I D I T.] Respondebit hoc verbum Homericō περί περίτων, quo vñs 14. Iliad. & alibi.

Iniecit manus.

Addictus. Devotus.

Imiciā dominas in mea iura manus. Vbi præclarè manus dicit dominas. Ad eamē formam allusum ab Alexide apud Atheneum libro 2. nā in re conuiuij, εἰπειδιαμόν τοις κέρας quasi quibz que in id quod sibi ē mensa & cibis debitum. Ouid. Art.

Virgilibus

Virginibus cupidas inticiumque manus, quasi essent sue. Aristoph. Lystr. οὐδὲ περιπέθον. Centies hanc formam Seneca. Sed in re mortuorum usurpatam hanc formam, præter Maronem, inuenio alios. In 3. lib. Epigramm. ποτὲ δὲ περιπέθον: Καὶ δέ τοι περιπέθον χειραπλάνει: *Quibus nondum manus iniecit raptor omnium Pluto. Ammian. lib. 14. manum iniecit tunc fatus. Ouid. 3. Amor. Elegia 8.*

Sic illi omne fierum mors impunita profanat.
Omnibus obscuris iniici illi manus.

Aduiungat veterem inscriptionem, quæ adhuc Romanæ vilitur, etiam longam, inuitante me elegantia.

Tu, qui fecisti procedis mente, parvum per
Sige gradum, queſo, verbique pauca lege.

Ille ego, que claris fierum predula puerellis,

Hoc Homonea brevi condita sum nomen.

Qui formam Paphic, Charietes tributæ decorat,

Quam Pallus cunctis artibus erudit.

Nondum bis denos etas mea viderat amos,

Inieciē manus iniuxta futamibz.

Nec pro me queror hoc, more est mihi vixi ipsa

Mavor Attinxi coniugis ille mei.

Sit tibi terra leuis mulier dignissima vita,

Quæcumq; tuis olim perfuerere bonis.

Calab. libro 1. simpliciter dixit, οὐδὲ περιπέθον: im-

pellebant Parca. Sed cum in codem libro ait Priamus, filios suos apprehensos à Parcis Grecorum manus, proculdubio alludit ad hanc manus iniectionem. Verba eius, οὐδὲ περιπέθον: εἰπειδιαμόν τοιούτοις dicunt, si fecerit, οὐδὲ περιπέθον: οὐδὲ περιπέθον, que οὐδὲ περιπέθον, vt lo-

C C quiquit Homerus, id est, iniectionata & irritata. Et 13. Iliad. οὐδὲ περιπέθον, quod sepissimum inieciatur.

17. DA NVNC TYBRI.] Nam vicinum hoc Numen, aut Seruius; ideo lib. 9.

Tu Dei, tu presens, noſtro ſucre labore.

18. FORTVNAM.] Signatæ & quæſitæ. Græcis τὸ περιπέθον est fortuna; & de telis, quæ alſequuntur scopum τοιούτοις dicunt, si fecerit, οὐδὲ περιπέθον: οὐδὲ περιπέθον, que οὐδὲ περιπέθον, vt lo-

Opposito. quiquit Homerus, id est, iniectionata & irritata. Et 13. Iliad. οὐδὲ περιπέθον, quod sepissimum inieciatur.

19. VIAM.] Valer. lib. 3. iure simili iter dixit, peccatore rumpit iter. Infractum de vulnere, una cadentia via, & iter, de vulnere.

20. DVRI PER PECTVS HALESI.] Nescio an laudem Homerum qui 14. Iliad. corpus Aiakis vocat

tenerum. verba eius, τερπατο. & lib. 13. de codem, περιπέθον. Defendi potest; nam caro verè est tenera: sed aliter loquendum fuit ex decoro Herois bellatoris. Inde probè idem Græcus sepissimum Hēroum περιπέθον vocat περιπέθον, & στερεότι, μέντος crassus, & robustus.

21. HÆC ARMA, EXSVVIASQUE VIRI TVA

QVERCVS HABEBIT.] Claud. in Ruff.

Gloria, vestita spolis dona, aberc quercu.

Sed de trophæo dicam libro 1. Admeton autem Seruius, non vulgaris ille, & decuritus, sed excusus ex schedis Danielis, allusum à Poëta ad veteris ritus mentionem, quæ capillata, aut capillaris arbor dicebatur, in qua capillus tonsus, tanquam exstria suspenderetur, & arbor illa Ioui conficerabatur. Capillata arbor.

Hæc est sententia Seruij, etiamē verbis admodum deformata.

22. AVDIT.] Homerus 1. Iliad. εὐξεπίστημε.

23. TEXIT.] Seruius ita explicat hunc locum: Texo, pro, Dūm texit, id est, dum spiliat. Nūm tempus presens est, spilio. non præteritum ab eo, quod est rega. Et statim profert locum hunc Plauti: Ego hunc hominem hodie texam pallio, id est, spoliabo. Ceterè Plautus Amphit. ita script: Illic hoc homo vole pallium detexere. Neque dum Detexo, incidi in locum vbi simplex verbū usurperat à Plauto ad signanda detracta spolia. Et Bacchid. extexte. Extexo, dixit, pro, spoliare.

24. ARCADIO TEO.] Ut illustres hunc locum, legę quæ dedi lib. 9. vbi Poëta exhibet Mezenzij Hērusam pīnum.

R. 1. 3. 25. DAT

A Δάριαθοι:

destinauerat.

Puellam non multo post Αεcidæ matru-

Donnare.

Est Græco sermo de Penthesilea deuota iam Achilis telo. & statim: καὶ οὐκ νηστευει οὐδεποτε: ducbat ad luftosam pernicem. Homer. etiam lib. 13. Iliad.

τὸν δὲ αὐτοῦ μεταποιεῖται οὐδεποτε:

τοιούτοις διαδινει τὸν διατηρητικόν:

— hunc (Pisandrum) ducebant Parca feroci mortis

ad finem.

Ad te Menelæus sternetur grani in pugna.

Et Iliad. 21.

Xepoi Αχιλλεῖς θεοὶ οὐδέλλει (μην) οὐδὲ περιπέθον

τοιούτοις εἰς Αἰδην.

Dij adignit in pīnicie.

B Inieci (illum) Deus manibus Achillis, qui ipsum

erat

Alīsflorus ad domum Plutonis.

Et iterum ἐπεισεσθαι τοιούτοις, loquitur Lycaon cum Achille, quasi dicat: me tibi Deus commisit ut interficiar. Sic apud Calab. libro 12. Τοιούτοις οὐδὲ περιπέθον: τοιούτοις εἰς τηνετειν τοιούτοις.

Fortuna cur

inuocetur in

telō emitto.

C C

Et quiquit Homerus, id est, iniectionata & irritata.

Et 13. Iliad. οὐδὲ περιπέθον, quod sepissimum inieciatur.

D

Opposito.

Et 13. Iliad. οὐδὲ περιπέθον, quod sepissimum inieciatur.

Homeri vi-

tium.

^a DAT PECTVS IN ERMV. Ad Homeri vestigia, apud quem 4. Iliad. Agenor ferit Elephenoris.

Πλευρα τα οι κύνηστρα περιπολοις ιζεράθησαν:
Latera, quae si procumbent ad scutum extrā apparebant.

- ^a At non cæde viri tanta perrita Lausus
Pars ingens belli sinit agmina: primus Abantein
Oppositum interimit, pugnae nodūmque, morāmque.
Sternitur Arcadiæ proles, sternuntur Hetrusci,
430 Et vos ô Grais imperdita corpora Teucri.
^b Agmina concurrunt ducibūsque, & viribus æquis.
Extremi addensant acies, nec turba moueri
Tela manūsque sinit. ^c hinc Pallas instat, & vrget:
Hinc contrā Lausus, nec multū discrepat artas,
435 Egregij forma, sed queis fortuna negarat
In patriam reditus; ipsos concurrere passus
Haud tamen inter se magni Regnator Olympi:
Mox illos sua fata manent maiore sub hoste:

ARGUMENTVM.

Lausi gesta, Abantis mors, cades aliorum promiscua, Pallanti sternuntur in Lausum, & contrā excitatur de viro que commiseratio.

EXPLICATIO.

^a D E LA BIT VR Poëta ad res Lausi, vnde innexione quadam pendent omnia, quæ sequuntur in hoc libro. Halefi morte Lausus nequaquam fractus est, neque fugit, imò actius incubuit, vt qui pars ingens belli. Et ante omnia Abantem interficit, qui reliquis pro muro erat, ideo vocat nodum, & mors. Quo prostrato fit cedes mira, nam multi promiscue cadunt, Arcades, Hetrusci, Troiani: ex hac enim tripli gente conflatus Æneas exercitus. Poëta omnia *ad virūm; verbi sternuntur, sternuntur, imperdita corpora Grais.*

^b Explicat qualis hic conflictus, vbi concursus ducum parium, virium parium; vbi posteriores propellunt, & addensant priores, redduntque ira confertos, vt nec tela, nec manus moueri aptè possent.

^c Dixerat pares esse duces: explicat iam in quibus sita hæc æqualitas, videlicet in virtute, in artate, in forma, in fortuna. In virtute, nam *vixque vrget*. In artate, nam parfēme vtrique. In forma, nam vtrique egregia. In fortuna, nam neuter rediturn in patriam. Sed noluit tamen Iuppiter, vt fibi occurrerent, & concurrerent. Iniminet quippe vtrique maior & nobilior hostis, Pallanti Turnus, Lauso Æneas.

NOTÆ.

^a CADE VIRI TANTA.] Notetur locutio poetica. Vulgaris Poëta diceret, *At non cæde viri tanti.* Noster, *cade tanta viri.* Quæ nota ita frequens in Vir-

B gilio, vt iam obseruari non debeat. Vide quæ adduxi lib. 9. ad illud, *Purpurei criffis iuuenes.* Alius diceret, *purpureis criffis iuuenes.* Ita infra, *socij cesserunt æquore iusso,* pro, iussi. Hoo parum considerarunt imitatores Virgilij. Stat. 5. Theb. *incusso redeunt à turribus hasta.* Melius esset, *incusso redeunt à turribus hasta.* Cùm idem lib. 6. dixit de Hespero, *cæruleus monstratur in undis.* Melius multo, *cæruleus monstratur in undis,* quasi ipse Hesperus esset cæruleus, quia vndæ cæruleæ, vt Horat. Od. 13. Epod. *cæruleam de Thetide,* quia in loco cæruleo, id est, in mari. Nam hoc est figuratè loqui, illud primum truialiter. Silius lib. 8.

Omnis iam placata tibi manet ira Deorum.
Non dubitauerim ita loqui, *Omnis placato tibi iam manet ira Deorum.* Itaque in istis, diris armis, ardenti telo, paulo ore, pugna acri, corsico auro, figuratiū dices ex praescripto Virgilij, diris armis, ardenti telo, paulo ore, aser pugna, corsico auro.

^a 2. PARS INGENS BELLi.] Vt hīc de Lauso, ita in hoc libro de Horode, pars bellī hand temnēda. Que locutio videtur sapere eam, qua Latini non solum partes, sed etiam in singulari partē (vt iam Pascrat. notauit) usurpant ad militares factiones signandas.

^b 3. NODVMQVE, MORAMQVE.] Notula aliquot Poëtam illustrabunt. Prima Vrfini conferentis nodum Virgilij cum Græco ēp̄na. Ita vt quod Homerus sc̄p̄ *ἔνος Ἀχαιῶν*: Virg. *nodus* dicat. Altera Serui sc̄p̄tibentis, *Nodus proprius est densa pedimentum multitudine, sc̄p̄turna equum, ut lectum est in disciplina militari.* Non ergo nouum ab vna re militiae ad aliam conuertit, id est, à turba pedimentum a vnum militem. Terra Pontani ducentis metaphoram à nodosis arboribus, quæ cuneis etiam difficilè perrumpuntur. Quarta nostra, expendo enim consecutionem Poëta. *Quia enim ab arboribus ducit locutionem, ideo statim post ruprum nodum.*

Sternitur Arcadiæ proles, sternuntur Hetrusci.
Nam verbum *sternuntur* arborum est. Itaque, vt calamitas dicitur à fractis calamis, ita strages à fractis arboribus. Ergo, rupto nodo arboris consequens est, vt reliqua sternuntur facilimè: sic imperfecto Abante, milites reliqui.

Reditus ne-
gatus ad pa-
tiam.

Poëta hoc mirè concipit verbis illis, *per ingens co-
pis voluit lumina*, quasi ita magnus Turnus, vt non
fatis fixus intutus, sed necessaria oculorum volunta-
tio ad lustrationem. Inde statim *obit visu*, pari ener-
gia. Alij sententiam aliter concipiunt, vt miretur
Pallas superba infa, quia statim omnes recelsere.
Non pugno, sed non probbo.

^a Quid tum Pallas: nihil illo generosius, optat
aut victoriam gloriosem interfecito Turno, aut mor-
tem glorialem interfecitus ipse ab Turno. Et addit,
sors pater aquam virig. est, id est, pater Euander aquo
animò fecerit utramque sortem, videlicet sortem glo-
riosa ut victoria, aut mortis. Alludit scilicet ad
Turni verba illa, *cuperem ipse parens pectorum adfer*.
Pergit. *Tidie minas*. Paucissimis hac Pallas, ne si diu
certamen differret, timidus videri posset. Itaque statim
procedit ad certamen in locum medium. Ac
tunc Arcades de successu timere,

NOTE.

1. SECAT.] Preclarè: nam cum allusione non
ad suos solū, sed ad hostes. Itaque sibi viam per
stragem faciebat.

Verbum
admiratur ad
celeritatem,
Verbū
Homeri vi-
tium.

2. TEMPUS DESISTERE.] Abest verbum *āī*, aut
simile, ad indicandam celeritatem. Ita lib.4. *Principi-
tes vigilare viri*, &c. & statim, *sequimur te sancte Deorum*.
& alii locis, vbi desunt verba *āī*, *inquit*, & talia.
Quo vitio laborat Homerius, qui temp̄ *prōsēstet*,
prōsēstet, & similia, etiam vbi necessaria celeritas.
Testimonia obvia adeunti Græcum.

3. CUPEREM IPSE PARENTES SPETATOR ADES-
SET.] Satis indicat mores Turni feros. Vide que
scripta secunda Æneide ad illud, *patrios fiedasti funere
vulnus*. Et prima ad illud, *ipsius ante oculos*, vbi compo-
no Tullium, Suetonium, Cedrenum, Appianum lo-
quentes de parentibus, qui interfuerū spectatores
mortis filiorum. Est enim atrox spectaculum cadere
ante illum, qui te diligat; & hoc optat Turnus. In-
de Creon Tyrannus apud Soph. in Antig.

Oculi augēt
dolorē.
Locorum si-
militudo.

4. CESSERENT A EQVORE.] Tale illud lib.12.
Dīcessere omnes medijs patrumq; dēdere.
Ita & Sil.lib.4.

Hypallage.

5. A EQVORE IVSSO.] Pulchra hypallage, iussi
enim ipsi, non litus. Ita Persius, *recutitq; Sabbathā*.
Non enim Sabbathā recutita, sed Iudei ipsi, qui col-
lunt Sabbathum. Vide lib.9. ad illud, *Purpurei cristis
inuenes*.

6. STUPPET IN TURNO.] Attribuit Valer. i. Arg. vbi
de Achille puer, *stupet in diuibus*.

7. LVMINA VOLVIT.] Ab hoc affectu & in-

A tuendo energia, non abit Valer. lib.4. Arg. vbi,
— *ordique longo*

Cominus obiutu mirans tener.

Quod enim Virg. *voluit*, ille *obiutu longo*. Ibid.

Ille vñum circa mirantia lumina voluit.

Vt vero Noster *obit de visu*, ita idem eodem lib.

Ore renidenti lustrans obit, & fremit ausum.

Lucan.lib.5. *totoz vagamia cœlo lumina*. Vt autē Pallas
hostem suum, sic Taurea Campanus inititus singu-
lare certamen cum Asellio apud Liuum lib.23. in-
ducitur hostem suum *dint perlustrans oculis*. Est hoc
planū, quod Eurip. in Ione,

Πεντα οι πλευρας διόνοι:

Διονεο palpib; omnem in partem.

8. AV SPOLIIS, &c.] Macrob. cap. i. lib.6. Sa-
turnus ait ductum hoc ab illo Attij in Tragedia, cui
titulus *Armorum iudicium*. vbi,

Nam trophæum ferre me à forti viro pulchrum est.

Si autem & vincar, vinci à tali, nullum est probrum.

Homer. simili sape sententia, vt cum ait 12. Iliad.

*η τοῦ Σεπέρη ιπέχειρ, δε τοι ίμιν: αντικιάμ gloriam dabi-
mus, αντικιάμ nobis.* Et lib.13. Iliad. Idomeneus ita
loquitur.

Αἰσθαντος μέρη μέρας ηδε φερομον:

Statum vel referret magnam gloriam, vel referrem.

Id est, vel me Æneas interficeret, vel ego illum, nam *Aut mori-
de Æneas loquitur. Et lib.15. ή δοντέσθη, ηε γαλούνε:*

aut perire, aut feriari. Ibid. ή δοντέσθη, ηε βιονε: aut perire,

aut vivere. Calaber etiam lib.3. ή θάνατον, ηε γαλούνες:

& lib.13. Iliad. Hom.

— ορατάχιστα

Είσθη η τοῦ Σεπέρη ιπέχειρ, δε τοι ίμιν:

— vt ciuiissime

Videamus, an aliqui gloriā præbeamus, an aliquis nobis.

Et de leone ait lib.12. *obstinatum esse aut ad rapien-
dam prædam, aut ad acepiendum vulnus.*

— ομέρων τούτων διδούται,

Αλλ' εγώ δέ οὐ πρατε μεταλλευτού, ηε καί αὐτός

Ελαττὸν τούτων θεῖον δοντέσθη, ηε ανοντο:

— non sustinet pelli ab stabulo,

Quin aut insilens rapinam faciat, aut ipse

Vulnus inter primos accipiat iaculo velocius manus.

Tale & illud libri extremi,

Altis Dardanum dextrā sub Tartara mittam,

Aut habeat uictas, &c.

Catull. etiam de Nupt. Pelei dixit:

Aut moriē appetet Thesēus, aut premia laudis.

Et Ennius apud Priscianum:

Nunc est illa dies, quo gloria maxima seſe

Ostendat nobis, seu viuimus, seu moriamur.

Adduco & locum Eurip. in Cyclope, vbi Vlysses,

Άλλ' ει θανεῖ δοθειαντερή έντενος:

Η ζωτες, αἴγον τον περος γ' ει σωθεδη:

Sed si moriendum est, moriemur gloriōs:

Aut viuentes gloriam pristinam fortiter tuebimur.

9. OPIMIS.] Sunt spolia opima, quæ dux duci

derrahit; itaque locutus propriè. De his ego fusē

sexta Æneide.

10. AV LETHO INSIGNI.] Verè hoc est enim Mors insi-
gnis, quæ infertur à viro forti. Atius in Ar-
mor. iudicio, referente Macrob. 6. Sat. cap. i. *Nam tro-
phæum ferre me à viro forti, pulchrum est: in autem & vin-
car, vinci à tali, nullum est probrum.*

Noluit Pallas, nullum est probrum, sed addidit exaggerans, *insigne est le-
thum*; iuxta illud Stat. lib.8. Theb. *magnum cupis im-
probabili nomen*. Et Ouid. lib.9. Metamorph.

Magnaf; dat nobis tantus solatio viator.

id est, Hercules. Sed de hoc infra ad illud, *Ænea*

magni dextrā cadis. Vide, si placet, Delrium Nostrum

in Nou.

in Nou. Comment. ad Sen. in Herc. O&. verf. 812. A Hom. dixit 7. Iliad.

vbi verba Attij, quæ adduxi, reuocat ad numeros

poëticos.

11. TOLLE MINAS, &c.] Est aliqua imitatio Ca-

labri lib. 2. vbi postquam Memnon & Achilles

suum quisque genus iactauerat ante certamen, A-

chilles ait, illud esse verè puerile, ac propter ea

veniendum ad certamen, quo, qualis sit quisque, cerni

queat.

12. MEDIUM A EQVOR.] Hoc Homer. 18. Iliad.

vocat μέσον medier.

13. FRIGIDVS ARCADIBVS, &c.] Imitatur hunc

locum Valer. lib.4. Arg. vbi Castor timet, vifo Pol-

luce fratre progrediente ad certamen contra Amy-

cum. Versus sunt:

— nudo steterat ī m peatore Pollux,

— Cum paucis, & gelidis defixit Cæstora sanguis.

Aurora apud Calab. lib. 2. cùm videtur filium Mem-

nonem pugnante contra Achillem. *Στίχοι ηδες:*

τίνη ματαντος περιπλόκης, ηε γαλούνες:

μετοικειον πε

ubauerat minorum Deum, in maiore contra Turnum, Herculem innotacit maiorem Deum.

Precatur Herculem, quem putat sibi esse deuinatum, quod acceptus fuisset hospitio a patre Euandro, cum Hercules aduina & peregrinus erat. Petit vero duo, rem, & circumstantiam rei. Rem in illis, *capitis ingenibus adfis*, quibus vult, ut Turnus cadat. Circumstantiam in illis, *cernat semineci*, &c. Sententia est: Prius quam expiret cernat me sibi rapientem spolia, atque illius oculi secum *ferant* me victorem vel iniuit & noientes. Dixerat Turnus, *caporem*, ipse p^{re}irens p^{re}fectio adfessi: vicem ergo rependens Pallas, ait. Sitip^{le} sp^{ec}eator sue mortis, non rapitur subito isto, sed percuti^s tandi viuat, quandiu d^{icitur} leat de interitu sibi à me illato.

Audit Hercules, & frustra audiit, quia nullum in se auxilium impeditibus fatis, & incassum misere preces, ut loquitur Linius lib. 2. Itaque, compreflogemitu erupit in lacrymas, & has *mane*, ut nihil valuturas ad ferendam opem Pallanti. Et lacrymae quidem ex miseratione nec Diis negantur. Illa Ovid. 1. Metamorph. *neque enim exolefta tingi ora licet lacryma*, ex alio affectu procedunt.

Cum videret Iuppiter flentem Herculem solum, solari illum capiit ab decreta fatorum, que mutari nequeunt. Cuique enim mortalia statuta est dies mortis. Et vita quidem opnus, quantumvis longa, breuis est, si comparetur cum aeternitate nominis & fame, quam virtus patet. Itaque, perire eorum temporis est extedi famam, virtutis. Rem posterum exemplis. Nam cur Pallas eximatur a morte, cum in Troiano bello ceterarint multi Heroes, qui nati è Diis? Sarpedon etiam, qui filius ipsius Iouis: quin Turnus qui nunc futurus occisor Pallantis, iam fermè ad exitum vite p^{re}uenit. Vsurpat enim tempus præteritum, ut indicet, ecclerium exitium imminere Turno.

Hec cum dixisset, oculos inde avertit.

A — *ut noxius leo bobus superstiens.*
Et lib. 11. Iliad. de Agamemnone, & *λέοντος*. Eurip. etiam in Taur. ait de Oreste,
Μή τοι δηλαδε εἰς μέλος λέοντος:
Ruens in mēdios vitulos ut leo.
Est etiam ad rem Virg. comparatio Calabri lib. 1: vbi loquens de Penthesilea,
Ἄλλ' ὡστε βίαιος, καὶ φρεσὶ παντελέτην
θύληπι εἴτε οὐθετελέτην φρεσὶ:
Sed ut leona in longis montibus in boves.
Infilii preceps, in valle cui profundi scopuli.

Ab eodem, & eodem lib. leones dicuntur *βοῦς παντελέτης*, qui sapissime soleant in boves graſſari. Theocritus etiam ruentis Herculis imperum comparat.

B cum leone *εἴτε*, que sera

Ἐξ ἀνάλογον τοῦ παντελέτην σεμνόν τοῦ λεοντοῦ:
Ex latibulis irritis ad parasus epulū.

Vbi videlicet audierat clamantem himnulum. Martial. lib. 1. dixit, *γανές Liberi rūmu leones.* Sed vide *Leonis, h-*
luteorū, *leō* iruēntis ad prædam apud Nonnum lib. 3. 2.

Λαγύεσσιν ερεψίσθε δεοντοντελέτην λαμψό-

τε πατέτη φεντερίντατον διεντο:

Hornū leō grauitate gatūrū iubis addensato,
Crucem hūmū in Bacchūm iūrētū.

C 3. MEDITATIEM.] Præclarè: nunquā enim se

Pallas in bellum dederat, & verbum *medius* indicat prima belli initia. Lege qua dedi prima Ecloga, ad illud, *Atusam meditans aenam*. Inde consequenter statim, *capitis ingenibus adfis*, quia tunc Pallas bella incepit. Et pari coſcētione lib. 11. in sermone la-

mentantis Euandri sunt verba ista, *noua gloria, pri-*
mo certamine; primitia iuvenis misere, duris rudimentis.

Iterum, *Hac te prima dies bellum dedit* Itaque tauru, cum quo comparatus Pallas, datur verbum, quod con-

uenit Pallanti. Calab. lib. 1. in re simili, *καὶ μῆτε:*

dīna meditabatur.

4. AD VOLAT.] Ita placuit Poëta exprimere im-
petum ruentis ad prædam leonis. Calab. lib. 1. *λέοντος Volatus de*

ώς πάθον πάθετο: et leo in greges ouiam infiluit. Sic *leone.*
& de leena in codem lib. εἴποι. Et lib. 2. *λέοντος λέοντος*

ἀριστεράνθετος.

5. VENIENTIS.] Vidi qui damnaret. Nam debuisse potius Turni impetum explicare verbo *ruo*, Virgilius aut simili alio. Sed *άτωνος*. An non sapissime Ho-
dilem. Et statim, *περὶ εἰδῶν εἰσερχομένων πεδes obi-*
bat ordines. Et lib. 16. Patroclus congrensus cum
Sarpedone, *εὐθεῖς διπλῶς defluit curvus*. Herodot. lib. 11.
dixit, *διπλῶς διπλῶς περὶ περιπον.* & lib. 1. *διπλῶς περι-*
περὶ περιπον.

2. V^{IRG} LEO, &c.] Homer. 16. Iliad.

Ηὔτε ταῦτα ἔτερον λέων ἀγέληφετελον
Αἴλοντος, μεγάλους ἐν πλεύσεων βίστρων.

Στενάτη τε περιπονοὶ εἰσοδοφυῆς λέοντος:

Veluti taurum in cricis leo armatum adortus

E Eulam, magnanimum iner boves, quis curvus gressus,

Perīνγας γενετος sub maxillis leonis.

Cum multe comparationes sint in Homero deum-
pria a leone, hinc vni Virgilius institut, sed cum vir-
ctoria, ut folit; nam excitat magis animum hac aggre-
fisi, *καὶ μῆτεν impētus*, ait Scaliger. Et vero, qui at-
tentat Homerum legat, videbit non necessariam ibi
comparationem. Iam enim tota transacta est res: Est etiam otiosa, quia tantum adducitur ad
genitum; sequitur enim, *καὶ μῆτεν impētus*. Lib. 1.
etiam 15. Iliad. leges de virtute Hectoris;

— ἀργεῖς εἰναι διάσπορον βίστρον ἐπειδή:

10. AVSVMI. Id est, andante, explicante Seruio.

Nihil

A — *Participiorū turbatio.* Nihil enim frequentius Græcis, quam communatio participiorum, & vni Homero frequentissimum. Ut cùm scribit Iliad. 13. de Neptuno, qui suos equos iliganuit, ut p^{re}ueni regnū exērcit, expectarent redditum, & tamē men vogūq^{ue} non est participium futuri, sed aoristi. Ibid. de duobus Aiacibus, *λανθάνειν μητέρων: virtutis memores*, & tamen *μητέρων* non est præsentis. Sic in eodem *εὐτάξιον*, pro, *Γερρίς*, & *βασιλ.*, pro, *θάλ-*
λον, & mille alia, quæ in eo paſſim obvia. Ita lib. 9. *voluē dies, pro, voluta*, quem locum vide. Ita Homērū *veniens in aūum, pro, in aūum venturū.*

B Menſe ho-
spitales.
Hospitali-
tas facia.

Taurus p-
tissima fo-
nis præ-

Et adhuc ante omnes Homer. 6. Iliad.

Mητρῶν δὲ τινὰ φυῖς περιμπέτρον καὶ πάρ:

Parcam ne-

Et lib. 16. ait mortalem omnem περιφέρειν αἰών: sub-

Homeri vi-

ticum.

Oppositio.

12. ADVENA.] *Επτοκος, ανοικος, ανεκος:* quibus op-

positi, *περιπονος, μεγάλος.* Latinī opponunt *aduenam*, & *incolumem*. De Hercule, cūm Deus peregrinus, dixi

lib. 8.

Præces ante

13. TE PRECOR ALCIDES.] Ita vistatum ad in-

ferendum istum. Sic apud Ouid. 8. Metamorph.

Phœbe, ait, Αμπυκίδες, site coluij, colog,

Da mihi, quod petiūr, certo contingere telo.

Ferre mor-

tem.

Imum cor-

14. VICTOREM QTE FERANT.] Ab vnu verbi

huius in hoc loco non longè abit Homer. 16. Iliad.

διατελεῖ φέρειν: ferre mortem.

C

15. SVB IMO CORDE, &c.] In 1. *alita mente*, in

Eclog. *mos sensu*. Græci ad significandum id, quod

est intimum & reconditum in corde, vſupant *επι-*

θάνατον, ταύτιστον φυχής, πυχής θανάτος, εἰδυλλον τοῦ, τόλητον τοῦ, μυστὸν τοῦ φυχῆς.

16. CORDE PREMIT, &c.] Attingit rem natura-

lem. Nam cūm gemitus reprimi possit, certe non

lacrymae. Empedocles apud Plutar. in Quest. Natur.

ait, *τε εἴμαστος ζερχόμενος ἐν πρέσει τοῦ σάκρουν, ab conturbato*

sanguine exprimi lacrymas. *τετραπ* (ait ille) *γέλαστος ιππός: sciri serum à latte.* Ergo, sicut naturale est, ab agitato latente serum exprimi, ita à conturbato fan-

guine lacrymas. Itaque Hercules, vt fortis gemitus

comprimit; lacrymas nequit, quia naturales. Hip-

pop. etiam lib. 1. *όντας agnoscit αὐτούσια σάκρου: iniurias lacrymas.*

Cur iniuite? nisi quia noleti eueniunt. In

codem opere lib. 6. adhibet *σάκρους τοῦ σάκρου, lacrymas fluentes ab iniuitis.*

17. LACRYMASQVE EFFUDIT IN ANTES.] Miror

illos, qui Virgilī loca ex Homero coniunxerunt.

omisissē illum ex 16. Iliad. cui proculdubio hæsit. Est

autem sermo de Ioue defente Sarpedonem occi-

dendum a Patroclo.

18. BREVE, &c.] Quid hac re certius? Sophoc.

apud Stob. de hominibus, *οὐδεὶς ἴντεται, umbris similes.* Umbris si-

Quia vt umbra citò auolat, ita vita. Ab Silentario miles horis

in Epig. dicitur *βίος ἀντιμετελέμενος, vt quæ sati si-*

instabilis. Horat. *vita summa brevis.* Lucr. *brevis est vita brevi-*

tas. Quia vt umbra citò auolat, ita vita. Ab Silentario miles horis

in Epig. dicitur *βίος ἀντιμετελέμενος, vt quæ sati si-*

comparata.

E tacitum innuit? Iohann. Chrysost. Orat. 6. contra Iu-

daxos, *βίος δὲ περὶ βίος: vita praesens brevis.* Sed cesso

ab eruditione facile parabili, cūm presertim opus

fit Seneca integrum *De Brevisitate vita.*

21. SED FAMA M EXTENDER E, &c.] Puchra gno-

me. Cum vita sit brevis, sit fama eterna. Apto hīc

verba. Sallustij in præfat. Caril. *Quo mibi retinui esse na-*

videtur, ingenij quan vivum opibus gloriam querere: &

quoniam vita ipsa, qua fruimur, brevis est, memoriam nostri

quam maxime longam efficere. Et reddit rationem, quia

cum reliqua fluxa sint, tamen *vitus clara, eternaque habebit.* Quod consentaneè ad Virgilium, qui ait

esse opus *vivit famam extenderere.* In 6. Aeneid. etiam legis,

A 19. STAT SVA CVI QVE DIES, &c.] Seneca in Statua cu- que dies.

Fure.

Certo veniunt ordine Parcae,

Nulli infuso cedere licet,

Nulli scriptum proferre diems.

Silius lib. 3.

Et

Quod scutum hic è coriis bulbulis, & placenti erat. A. bhi primi Mischl. & Dalecamp. in Plinio. Neque contra hoc est versus Virgilij lib. i. Aeneid. insursum portabat, duobus membris aptatum.

Sed cui vultus esset ferrum in scutis iam Lips. aperte. Non enim credendum, tegi scutum lamine ferrina, ut Magius; præsumebat enim Poëta fore, ut cremenatur. Quin narrationem hanc Poëta astruit, nam cum Euandri planctum describit, nullius meminit cremationis, quod non subtriciasset, ut neque aliorum, qui vna cum Pallante conciderunt.

*Et quo vultus, nam cum scuta ficerent è crateribus, & tegerentur corio, necciarium erat ferrum ad crateres vincendas. Ita interpretor verba Taciti, *Ne scuta quidem ferro nomine firmata.* Quea verba, cur ad *ferro nomine firmata.* aut *scutum traducat.* Lipsius non video. Ego certè ad vinclionem, & ex coniunctione herui. Huc traho Homerum, qui ita describit scutum Hectoris lib. 13. Iliad.*

Pivōnōν πουντού, πολόδος ή ἐπιλιθικό χαλάρω:

Pellibus densissimis cui milium ferrum immiscitur.

Vox enim ἐπειλιθικόν dicit.

8. FERRI, ARIS.] Intellige locum. Vnum tantum dicit, non duo. Ideo in explicatione tantum ferrum adhibuit, nihil de arcu. *Etsi vox est communis, ut ars argenteum, aureum, feruum. Ergo aut vestris, sicut ferro, sicut ferro. Sed per hendiadixit, ut ferri terga, ut ars, ut patris libanum, & auro, id est, aureis patris. Et ita fortasse explicandus Oppianus lib. 1. Cyneg.*

Kai χαλάρω στεγανών, και δραπάνοντος οὐ παρα-

Et as fulgidum, & scintillans ferrum.

Id est, ac ferri cum scintillante fulgore.

9. CVM PELLIS TOTIES OBFRAT, &c.] Quis les incaecis nescit, quae de septemplici Aiacis scuto Homerus, & Ovid. Oppian. etiam lib. 1. Cyn. de scuto, in Gellio. Idem lib. 4. hanc habet scutorum fabricam:

*Πλεκόσ αύτην τεύχοντο εὐρύτοντο λύσοντο:
Κεραρά, κεὶ πλεκόσ περιφράσαντες θείον
Αζελέας Τεύχοντο εἰς ιαντον οὐφαλούσασα:
Νεκος ωμονες φρίβιαν λειτον εἰς νιανινούς,
Πήρος & λατερίbus conuenientes, pelles autem bulbulas
Siccas extendunt super clypeos rotundos.*

Scutum Hectoris vocat Homer. *πόστον πεντελόν,* ab frequenter multarum pelliū, & lib. 15. scutum Teucri *τευκριθεντον, quadruplum.* Calab. lib. 3. *τευκρίδα πολλαβοταν.* Ab his pelliū, ut quae siccā sunt, dicit Hom. 13. Iliad.

Καρφαλέον δι οὐρανού θείον θεράπευτην άντεσ

Aridum finuit clypeus ab extingente hasta.

Iterum, *πολλούς, etiam si hoc extremum de lorica.*

10. TRANSVERB R AT.] Homerus decimotertio Iliados, *τι μόνον ηλικίαν έχειν.* Volo notes in Verbo, id est factu continuo. Oppositio. *τι μόνον ηλικίαν έχειν.* Volo notes in Homero. Sepsimē verbum *τοπτόν,* id est, verberos; dici non de iactu eminū factu, sed comitū. Et libr. 13. Iliad. directe opponit verba *ελάσσον, & τοπτόν:* *lednis, verberis.* Illud de vulnere factu eminū, sicut comminus.

11. ET PECTVS PERFORAT INGENS.] Non me hodie coget Seruius, qui ita iungit. *Cupis ingens perfora pectus.* Falsum: imò cupis perforat corpus ingens. Nullus lepor in carmine, in quo adiectiva postponuntur longo intercallo. In bonis Poëtis exempla rara huius vitij (nam sic nuncupō) fortasse nulla. Quidquid vero Pallantus fuit ingens corporis magnitudo. re? Galcotti Mattij in lib. de Doctr. Promiss. capite trigesimo sexto haec sunt verba: *Gigantes fuisse sacra narrati historias, & Rome tempore Henrici III. inuenimus effundauerit Pallantis, quem Turnus occidit, tunc magnitudinis ex longitudine sui Romanos miros equaret. Commeinata eiusdem rei Magius capite quarto li-*

Morsales, tractantur. Item è vulnere.

Exemplum tale in Hom. cest lib. 13. lib. vbi postquam Meriones percussisset Adamantem Asiadem, ita subiungit.

— τούτοις ίστορης μυνούθεσσεν ετοι μάλα δέλω,

Ορφα οι ει χρόδος έχοντο διέτασσεν έχοντες έλασσον.

Ηρας Μητέρας, τον δέ οπότε έστη εκάλυψε:

— percussus ille pulpitabat παυλούμι, nec valde dīn,

Dūnec et ex corpore hystile emulsi propè accedens

Heros Merionis. Iunc verò tenebra in oculis texerunt.

Est & aliud in Calab. lib. 3. vbi Achilles percussus ab Apolline,

— λαγύνει δέ τοι απειλητοῖς κέρασιν

Ιλακες έστησεν αὐλέας, εν δέ οι άκραι

Ιλαστον πειρόνει, πέτρης δέ οι ήτορις έδειμα:

— λεθαλεν οργίσαντον διάνις μανίbus

E vulnere inmediabili extractis, & ipsi sanguinis

Erupit cum crucian. latibūque donavit illum.

Breue illud & Homer. 16. Iliad.

Τοιο δέ οις πλεκτού ι, & έχεις έπειρος οχυλού:

Huius autem scutum animans, & hasta extractis cypido.

A quo, credo, Calab. lib. 3. εξετο δι αγκυρηνούς απαγένεσαν: οντα cum cypido anima è membris exit. & libro 11.

Σουμάρας κερασίον οὐρανούς κολασσον διεκτελεῖ:

Vulnere cum intēstīnis cypidem manibūs corripiens.

Liuus lib. 2. telo extracto precepit Fabius in vulnus abiit.

Plutarchus in vita Alexand. επινεφελεντης δι τοις νεκρος τοις αγκυρ.

13. RAPIT CALIDVM, &c.] Est hoc ferè illud Lucani lib. 3.

— iaculum lethale renidum

— Vulneribus traxere suis.

14. VNA EADEMQUE VIA SANGVIS QVE, ANIMVS QVE SEQVNTR.] Ab Hom. & Calabi.

Ait prior lib. 14. Iliad.

— φορτίον καὶ στρατού τοις άτειναν

— Εποιεῖται ορεάνει:

— anima autem per impressum vulneris

Erupit coacta.

Ait posterior lib. 1.

— μέντον δέ οι αγανά δι ολικούς εγκέμενοι

Εβλαστον έπανεύοντο:

— niger illi crux per insitum vulneris

Ebnius festinanter.

Vide diligentiam Virgilij: animam sumpsit ab illo, Imitatio.

sanguinem ab hoc, & ab utroque suum versum dicit, coniungens, sanguisque, animisque.

15. SANGVIS QVE.] Adinunt aliqui, in his Gis-

nus, particularē que, & legunt, sanguis, animisque.

Quia veteribus sanguis producebatur in fine. Sic

Val. lib. 3. Arg.

— modo tela sacerdos

Porrigat, & iusta sanguis exuberet unda.

De lectione versus Lucretiani lib. 1. lege eundem Gi-

fan. in Indice. Secunda ab hinc Nota versum aliud

Lucretij inueniens sanguis potestatis.

16. ANIMVS.] Projanitha, Graecorum imitatione. Animus

Nihil enim frequentius in Homero; quam doijos,

pro, φορτίον: vt cum ait 13. Iliad. Θυρός οχετούς καὶ καράνων:

animus

animus abii è membris, pro mortuus est. Et quoties in A illo, θυρόν θάτα? Non abit locutio alia eiusdem Homeri huic affinis. Ponit enim Ηρό, id est, cor, pro anima libro decimo quinto Iliados, ait Ηρό, ait ille, spirabam cor pro, spirabam iam animam. Et Calaber libro primo, Τελετερ Ηρό, illas cor desituit, id est, anima.

17. CORVIT IN VVLNVS.] Lucretius libro quarto:

— Namque omnes plerunque cadunt in vulnus, & illam

Emicat in partem sanguinis, unde icimus icu.

Cum Virgilius libro undecimo de cadente dicit, procubuit moriens, & cum alibi, oppere, hunc habuum cadenti exprimit, videlicet prono vultu. Homer. siue πρόνη:

18. SONVM SUPER ARMA DEDERE.] Vide quae dedi lib. 9. ad illud, clypeum super intonati ingens. Et Homerum adilio lib. 14.

— αρχή δέ ει Κράχε τελέα ποικίλα χαλάρω:

— circa ipsum sonuerunt arma varia ore.

Calab. lib. 2. de cadente Memnon, Κράχε δέ ει ζαρέα

τελέα: inserviant arma vestrisima. Et de cadente miro incremento:

— Τρία δέ οι παπλωμάται, καὶ αποτελεῖται Κράχε:

Tellus intremuit, & arma dederunt magnum frigorem.

Et libro undecimo, κανάρην δέ τρύγη θαρροῦ: crepunt arma immansiter. & statim, ομφα δέ γαρ ούτης τεράπονος: & tellus circum vehementer infrenuit. Adiicio etiam Notam non negligandam. Ad eo celebratus heroicus Vaticus sonitus hic de cadente in acie, ut Homer. 13. Iliad. verbum διαπίστω, quod est strepo, sono, accipiat simpliciter pro cadere. Adducam integrum locum, ut res cognoscatur, utque notabilem ad hanc rem.

19. TERRAM PETIT ORE.] Quia processit, Petere terram in vulnus. Lucan. 4. seruia terram corpora. Sen. tam ore.

in Hercul. Fur. terram petuit ore. Loci huius illustrationem referuo ad lib. 11. locum illum, & humum sem ore momordit.

490 *a Quem Turnus super assistens sic ore profatur.*

Arcades haec (inquit) memores mea dicta referite

Euandro, qualem meruit Pallanta remitto.

b Quisquis honos tumuli, quicquid solamen humandi est,

Largior, haud illi stabunt Æneia paruo

Hospitia. & læuo pressit pede, talia fatus,

Exanimem, rapiens immania pondera balthei,

Impressumque nefas, vna sub nocte iugali

Cesa manus iuuenum foedè, thalamique cruentî,

Quæ bonus Eurytion multo cælauerat auro,

Quo nunc Turnus ouat spolio, gaudetque potitus.

c Nescia mens hominum fati, sortisque futuræ,

Et seruare modum rebus sublata secundis.

Turbo tempus erit, magno cùm optauerit emptum

Intactum Pallanta, & cùm spolia ista, diemque

Oderit. & at socij multo gemitu, lacrymisque

Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.

O dolor, atque decus magnum rediture parenti.

Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem auferit,

Cum tamen ingentes Rutulorum linquis aceruos.

Cerda in Æneid. tom. 2.

COMMENTARII

- 492** *Nec procul Aemonides, Phœbi Triuiaque sacerdos,*
Infula cui sacra redimibat tempora vitta,
Totus collucens veste, atque insignibus armis.
- 540** *Quem congressus agit campo, lapsumque superstans*
Immolat, ingentique umbra tegit. arma Serestus
Lecta refert humeris, tibi Rex Gradiue, trophæum.
b Instaurant acies Vulcani stirpe creatus
Cæculus, & veniens Marsorum montibus Vmbro.
- 545** *c Dardanides contrâ fuit. Anxuris ense sinistram,*
Et totum clypei ferro deiecerat orbem.
Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo
Crediderat: cœloque animaum fortasse cerebat,
Caniciemque sibi, & longos promiserat annos.

ARGUMENTVM.

Aemonida Sacerdotis mors, Cæculi, & Vmbronis virtus,
 postremi etiam exitium.

EXPLICATIO.

DAT Poëta explicatissimè omnia, quæ in *Aemonide*, ut eius exitium appareat acerbius, & *raynabepor*. Itaque interitus illius nobilitar ab **B** circumstantiæ, quæ in hoc viro. Imprimis eius ministerium, nam *sacerdos Phœbi & Diane*. Deinde insigne, nam illi *infula redimibat tempora*, & cum *sacra vitta*: nam videlicet vittis innexæ infulae. Tertiò, erat illi vestis insignis, & arma insignia, & ideo ab utræque re *collucens*. Hunc igitur ministerio, insigni veste, & armis venerandum Æneas cum vicisset, ac proculcasset ingenti contumeliam, mox immolauit, vt viam, & erecta arma ab humeris Serestu tradidit, qui sibi proximus, ad exigendum trophæum Marti. Illud, *congressus agit*, est, cum prius egisset, id est, insecurus fuisset campo, congressus cum illo est. Expendit Seruius *tò immolat*: quasi dicat: *Vates*, immolat sacerdotem, qui immolare consuerat. *Quid sit, ingenique umbra tegit*, non est facile dinicare. Seruius vulgaris multis explicat, & is, qui ex schedis prodit plures adhuc addit explications. Mihi visum, tantum alludi ad mortem, quam vocat *umbram magnam*, vt rem efficiat summopere tragicam.

b Transf ad. *Cæculum*, & *Vmbronem*: illum insignit à patre Vulcano, à quo genitus; hunc ab montibus *Marsorum*, vnde aduenit. Et nota, signare dici, vepisse non ab *Marsis*, sed ab *montibus Marsorum*, quia *Vmbro* artem beneficam exercuit contra serpentes, hi verò in montibus. Sed de hoc latè iam in septimo. Hi ergo duo fusam Æneas impetu suorum aciem instaurant.

c Contra hos duos Æneas furentissimè, sed vis præcipua in *Vmbronem*, cui attulit exitium. Ergo in hunc cum irruiisset, primò eius sinistram manum, & totum clypei orbem uno istu amputauit: deinde illum interfecit (sed hoc *τοποτελεσθαι*): qui magnum aliiquid iactauerat, & fore, quod iactauerat, crediderat, animo cœlum superbisimè astringens,

A vitam sibi longissimam & canicem promittens. Ex dictis vidisti *Anxuris* ponit pro *Vmbronis*. vide Notam.

NOTÆ.

i. AEMONIDES.] An hic sit *Aemonis filius*, & ideo *Aemonides*: an verò ipse *Aemonides* ea forma, qua Thucydides, *Phœcylides*, &c. mihi in dubio est.

2. PHŒBI, TRIUIAQUE SACERDOTES.] Attingit morem, quo se ptemplum unum sacrum duplici Deo; de quo vide, quæ plenè lib. 6. ad illud, *Iam sibcum Triuia lucos*. Sed cux Diana sit *Triuia*, omissio, vt è triuio. Mouetur à Poëta *τέλος* ab imperfecto sacerdote, sicuti ab Homero sèpè, vt cùm ait 16. Iliad. imperfectum sacerdotem *Ionis*, qui *τέλος τέλος*, *την θεόν τοποτελεσθαι*.

3. INFVLIA.] Nam sacerdotes ex more infulati. Inde *Panthus* 2. Æneid. ornatur infula. Et Stat. 7. Theb. Lycœa sacerdotem *Phœbi* exornat infula, & *excussis appariunt infula criftas*. & 2. Theb.

C *Tiresias vnlus, vocemque, & vellera nota*
Induitur. **Nocte regi-**
 ubi vellera ponit pro infula coloris albi; vt 3. Georg.
lanæ infula, & idem Stat. lib. 4.
Albaque puniceas interplicas infula criftas. **infulis.**

Et lib. 6.
Concolor est albis & cassis, & infula criftis.
 Itaque, si sacerdotes inducuntur cum velléribus, infulatis potes intelligere: neque hoc pugnat cum velléribus supplicum.

4. VITRA.] Notetur mos antiquorum ex paritate rerum. Coronæ lemniscis ornabantur, mitra redimiculis, infula vittis. Neque verò otiosè: nam vt lemnisci seruebant illigandæ coronæ, vt redimicula illigandæ mitrae, ita vittæ ligandis infulis. Omisso duo prima. De vittis infularum est locus Prud. *τετρ. στοιχ.*

Mirè infularum felix viris tempora noctis.
 Itaque, cùm idem in Apotheos. dixit,

Lamque inferiato referabat tempora cultro
Vittatus de more senex. **Vittatus**, **infularum**, **vittis**

- 5. COLLUCENS VESTE.**] Ab Hom. qui 11. Iliad. de Hectore,
- ταῦς δὲ επειδὴ πάρα πολὺς Διὸς Αἴγιοχος*
totus ère
Splendebat περὶ fulgor Iouis Αἴγιοχος.
- 6. INSIGNIBVS ARMIS.**] Sumptuū hoc à Salust. notat Vrsin.
- 7. LAPSVQVE SUPER STANS.**] Militaris hæc contumelia hepe in hoc Vate. Sæp. *Quem Tumus, super efficens. & tenacissim pede. Inf. super abiectum posito pede nixus. Quem locum adi, vt hunc illustres.*
- 8. INGENTIQVE UMBRA TEGIT.**] Probo Vrsinum referente ad Homericum *τέλος τέλος την θεόν τοποτελεσθαι*, & lulanum Scaligerum explicantem libro 4. Poët. c. 16. *tegit umbra magna*, id est, morte. Mallem cum his duobus errare, quam sequi alios. Seruius etiam inter alias explicationes habet. Adhibet. Et adhuc ego firmo Homericæ eloquitione. Nam 13. Iliad. dicitur Idomeneus ea fuisse virtutē, vt cuparet vel alium interficere, vel ipse cadere; ac illud primum ita efficerat,
- τέλος Τρωῶν πελένει νοεῖ ταῦς οὐδὲν.*
Aut aliquem Troianorum obsecna nocte regere.
- Nocte regi-**
 Id est, interficere. Scd & 20. Iliad. loquens de morte Polydori, quem Achilles interfecit, *τέλον δέ μη περιφεράνει τελείων: nigra autem nobilis ipsum cooperhit.* Itaque hæc per *nobilam*, quod alibi sapienter *τελείων*. *Vmbra ergo Virgiliana*, vt ego puto, representat Homeri *τελείων*: & quia *τελείων* magna est, ideo *umbra magna*.
- 9. ARMA SERESTVS LECTA REFERT HVMERIS.**] Mos planè militaris, quem & Hom. attigit lib. 13. Iliad.
- τίς ετορε, τὰ μέρη ἔτεις δένδον χρόνος αἰγαλεία.*
Συλλαβαὶ τετραποτοὶ διέσει Μενέλαος αἰγαλείων:
Sic locutus,arma quidem à corpore crinita
Diripiens, scutis dedit Menelaus incipians.
- Itaque ex Virgilio. & Homero facile est morem cognoscere, quo duces exercitus secum ferent ad latus viros, quibus traderent direpta spolia, ne scilicet sibi essent impedimento, & statim redirent ad pugnam. Hanc enim rationem Homerus attigit, nam statim,
- Αὐτὸς δὲ αὖτε ἵζεται λαβεῖ τελείων τελείων:*
Ifse vero retro iterum abiens propugnaturibus militus est.
- Ita inf. in hoc lib. Mezenetus. *Armidique Lançio Domababere. & Parroclus 16. Iliad. direpta arma Sarpedonis interfecit δῶρα φέρει ἔτειος: dedit ferenda scutis.*
- Rex, com-**
munus elo-
gium Deo-
rum.
- 10. REX.**] Deorum omnium communis elo- gium. Sic Apollo ad Theocrito *eid. 17. ζ. ξ.* Neptunus ab Hom. infinitis locis. Priapus ab Orpheo in Hymno. Somnus ab eodem, & ab Homero. Demum Dij omnes ab omnibus Poëtis. Graeci interdum discriminabant, nam vnum iouem *βασιλικα*, Deos certos *ἀνατέλλε*; vocabant. Sed hoc discrimin non perpetuum.
- 11. GRADIVE.**] Vide me 3. Æneid. ad illud, *Gradivæque parentem.* **Corda in Æneid. tom. 2.**
- 12. INSTAVRANT ACIES.**] Homer. 11. Iliad. Instaurare *επειρύνειν φέλειαν*, & statim *επειρύνει μάχην*. Sed certè acies. *Επειρύνειν φέλειαν* non dubitauerit reddere per verbum *instaurare*.
- 13. VULCANI STIRPE.**] Notandum locus. Posuit enim *stirpem* pro patre. Nam Vulcanus pater Cæculi creditus est, vt ipsem Vates 7. Æneid. Neque oscitauit Seruius.
- 14. CREATVS.**] Vide vno intuitu verba, quibus id ipsum Maro. *Creatus, crespus, natus, satus, genuitus, progenitus, edere, fundere, dare, partu, eniti.*
- 15. ANXVRIS, &c.**] Torquer me hic locus, & possit alios. Quæ sequuntur, de eodem sunt, quid ergo in medio narrationis facit Anxur? Nam illa, *Dixerat ille aliquid magnum*, &c. de Vmbrone capi Germanus vitæ indicij magni. Itaque *τέλος ille*, est Anxur. Accedit difficultas ad Seruius, qui in hac verba, *Anxuris ense sinistram*, ita scribit: *τέλοις ex hoc volunt intelligi etiam Vmbrone in occisionem*. Constat enim verè ibi *Ænea occision*, si cut ipse hoc libro in catalogo ait,
- Sed non Dardanæ medicari cufidis itum*
Enaluit.
- Har Seruius. Quippe hic versus legitur in catalogo libri septimi, & de Vmbrone dicitur. Vides, vt Seruius per Anxur capiat Vmbronem. Quid alij dicat, expecto. Mihil interim placet duplex solutio. Prima, vt *Anxur*, aut, quod potius credo, *Axur*, sit Vmbro ipfissimus, qui quid imberbis adhuc dicitur *Axur*, & inde factant illa prominentis sibi *canicæ*, & *legos annos*. Quasi dicere: Qui imberbis sum, & verè *axur*, nihil *linet* timeo, ad ipsos adhuc canos perueniam. Altera, vt versus Poëta ita scribantur,
- Dardanides canri fuit (Anxuris ense sinistram),*
Et tunc clypei ferro deiecerat orbem.
- Dixerat ille, &c.**
- & ita Anxur iste sit extra materiali Vmbroniæ, atque adeò inclusus parenthesis; vt dicat Poëta. Furebat in *Cæculum*, & Vmbronem Æneas, qui prius tamen Anxuris sinistram amputauerat, & orbem clypei; ille verò Vmbro magnum aliiquid dixerat. Corrigit Lector hanc Notam, dum ne dixeris (nam hoc non fero) rem Vmbroniæ finiri totam in verbo *fieri*; & deinde à voce *Anxuris* inchoari sententiam, & de eo capienda omnia vsque ad *anos*. Hoc (inquit) non fero. Nam illa, *Dixerat ille aliquid*, &c. de Vmbrone capienda sunt. Vide sequentem Notam.
- 16. DIXERAT ILLE ALI QVID MAGNUM, &c.**] Allusum ad Homericum *τέλοις επειρύνει μάχην*: aut Sophocleum in Aiace, *τέλοις επειρύνει αριστοφάνιον*: aut Euripideum in Bacch. *μάχην επειρύνειν*: aut Theocritum in Cycl. *πίχειαν επειρύνειν*: aut Hellenicum *τέλοις επειρύνειν*. Plurimum tamen inclino in mentem Germani, qui putat legendum, non *magnum*, sed *magicum*: ita vt Vmbro fuisse aliquo magico, & superstitione scie miniuisset aduersum vulnera. Taut huic coniectura, primò affinitas inter *magnum*, & *magicum*, & ita facilis fuit corruptio. Deinde quæ sequuntur, *ειμι*, affore verbo *Crediderat*. Deceptus quippe magia promiserat sibi canicem, & longos annos. Terriò, versus Poëta, qui de Vmbrone leguntur in septimo, videlicet,
- Sed non Dardanæ medicari cufidis itum*
Enaluit, neque cum inuere in vulnera cantus
Somniferi, & Marsis queſite in montibus herbe.
- Ergo, si non hoc loco, nullo certè alio, fatum Vmbroniæ adimpleretur, quem non inuere cantus magici contra Æneam. Et ita considerat Poëta duplicitas sacerdotis exitium coniungit Amonida, & *Tt Vmbro*

Inulnera-
biles in bel-
lo.

Vimbris. Nam Vmbo quoque sacerdos fuit, vt
habes in septimo. Atqui fusuram & magica que-
piam adhibita contra vulnera, indicatum iam mihi
lib.7, in hac ipsa Vimbris re, vbi compoſui loca
Statij, Cedreni, Euripidis, Homeri; & hinc adiicio lo-
cum alterum Eurip. in Hellen.

*Oὐτὸς στρίψω τριῶν πλεύξει δέμας;
Ιτάνος κόρης ἔχει δέμας;*

Itānōς κόρης ἔχει δέμας;

Sed si quis velit defendere vulgarem lectionem, af-
fero explicationem aliam, vt sententia sit. Dixerat
Vmbro magnum aliquid facturus Æneas inuidiam,
si se intericeret; ad eum modum, quo Ausonius
Paulino:

*Grande aliud verbum nimis diximus, ut se
Inferret mediis vindex Rhampus votis.*

Ccelo ani-
mum ferre. Prouerbalis forma, quam satis illustrabis his, que
dixi Eclog. 3, ad illud, hinc usque ad sydera notis. &
Eclog. 9, ad illud,

Cantantes subline ferent ad sydera cycni.

550 *Tarquitus exultans contrà fulgentibus armis
Syluicola Fauno Dryope quem Nymphe crearat,*

Obuius ardenti fesse obtulit, ille reducta

Loricam, clypeique ingens onus impedit hasta.

555 *Tum caput orantis nequicquam, & multa parantis
Dicere, deturbat terræ, truncumque repente*

Proculuens, super hæc inimico pectora fatur.

b Isthic nunc metuende iace, non te optima mater
Condet humi, patrio ve onerabit membra sepulcro.

Alitibus linquere feris, aut gurgite mersum

Vnda feret, piscesve impasti vulnera lambent.

c Protinus Antheum, & Lycam, prima agmina Turni,
Persequitur, fortisque Numam, fuluimque Camertem

Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri

Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnauit Amyclis:

d Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,

Centenásque manus, quinquaginta oribus ignem

Pectoribusque arsisse: Iouis cum fulmina contra

Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

Sic toto Æneas desauit in æquore victor,

570 Ut semel intepuit mucro. e quin ecce Nyphæi

Quadriuges in equos, aduersaque pectora tendit:

Atque illi longè gradientem, & dira frementem

Vt videre, meru versi, retroque ruentis,

Effunduntque ducem, rapiuntque ad littora currus.

ARGUMENTVM.

*Tarquiti mors, aliorum clades, Æneas virtus, easq; com-
paratione illustrata, equorum Nyphæi fuga.*

EXPLICATIO.

*T*ARQUITI exitium narratur omnia discri-
minat, videlicet eius superbiam, genus, virtu-

A Hic adiungo. Ennod. orat. 4. *Cœlum pulsat magistri opio-
nio. Ab his formis non abludit Calab. qui lib. 1.*

*Καὶ ὁ ὄγε ματιδηρὸς ἐπειδὴ πονεῖται.
Εἰς νανὰ πεινασθεντὸς οὐτανταί.*

18. CANICIE MOVE SIBI, &c.] Apro huic sen-
tentia versus Simonidis, quos Latinos fecit Buca-
nanus,

*Divina blandis interim pes somnis
Fouet uniueros vanas voluentes diem.
Expectat iste crastinum, ille plurius
Messes, nec nullus non sibi mortalium
Promittit lilaenof. & opulentum proximum
Annū. Sed aliud tristis ante terminum
Mors occupavit, morbus aliq[ue] lugubris
Extinguit, alias Mortis in certamine
Demitos, migrantes Pluto mitit ad domos.
Silius ad Nostrum: Aspirans, ita cecinit,
Ille (Bogus) sibi longam Clobo turbamq[ue], neporum
Crediderat, vanis deceptus in aliis signis.*

B

550 *Tarquitus exultans contrà fulgentibus armis
Syluicola Fauno Dryope quem Nymphe crearat,*

Obuius ardenti fesse obtulit, ille reducta

Loricam, clypeique ingens onus impedit hasta.

555 *Tum caput orantis nequicquam, & multa parantis
Dicere, deturbat terræ, truncumque repente*

Proculuens, super hæc inimico pectora fatur.

b Isthic nunc metuende iace, non te optima mater
Condet humi, patrio ve onerabit membra sepulcro.

Alitibus linquere feris, aut gurgite mersum

Vnda feret, piscesve impasti vulnera lambent.

c Protinus Antheum, & Lycam, prima agmina Turni,
Persequitur, fortisque Numam, fuluimque Camertem

Magnanimo Volscente satum, ditissimus agri

Qui fuit Ausonidum, & tacitis regnauit Amyclis:

d Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,

Centenásque manus, quinquaginta oribus ignem

Pectoribusque arsisse: Iouis cum fulmina contra

Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

Sic toto Æneas desauit in æquore victor,

570 Ut semel intepuit mucro. e quin ecce Nyphæi

Quadriuges in equos, aduersaque pectora tendit:

Atque illi longè gradientem, & dira frementem

Vt videre, meru versi, retroque ruentis,

Effunduntque ducem, rapiuntque ad littora currus.

C tem, mortem, & mortis circumstantias. Superbiam,
nam exultans, que exultantia ab armis fulgentibus.
Genus, nam filius Fauni syluestris Dei, & Dryopes
agrestis Nyphæi. Omnia, que de hac re Seruus, excludenda.
Virtutem, nam fesse obtulit Æneas, &
hunc ardenti. Mortem; nam cum Æneas prius
eius loriam, & clypeum hasta confusisset, ac pro-
inde vsum tam lorice, quam clypei impediun-
set; mox caput illi gladio abstulit, oranti nequic-
quam & paranti multa dicere. Circumstantias mortis, nam

ris, nam truncum pede propulit indignè circum-
agens per puluerem.

b Addit Æneas insultabundus Tarquito, ince-
ssus, qui prius metenuit, & iace, inquit cum opposi-
tione ad ro exultans. Sequitur, non te optimi mater, &c.
vbi matre, qua filium non visura, nec mor-
tuum ab filio, qui infelicitus: ab alitibus & pescibus,
qui cadaver miferi voratari.

c Sequitur multorum arunna, Anthei, Lyce,
qui in primo Turni agmine: Numæ, & Cameris. In
hoc sifist, vocatque *fatuum* à casu, aut baubito.
Homerus lepe de suis ducibus ερθε. Predicit il-
lum à genere; nam filius Volcentis ab opibus, nam
diuissus agri Ausonidum, pro Ausonidaram, ut Deum,
pro Deorum. Quin ait regnare illum in Amyclis,
quæ vrbs insignis Pythagore doctrina & silen-
tio.

B

Intenio & locum Calab. lib. 11. cui etiam potuit
harrere Virg.

*— πατέρας δὲ παλαιόν τε φύσιν
τιμίαν φωνήν.—
— caput vero procul denolutum feratur
Loqui gestientis.—*

7. DETURBAT TERRA.] Fortean ex Lucret. Deturbare
qui lib. 5. *Deturbat ut equis in terram.* terre.

8. TRUVNMQVE REPENTE PROVOLENS.] Pronoluere
Non dubium, quin expresserit Homericum verum mortuum.
Iliad. 13.

*τίς μὲν οφαρεῖν εἴτε ξύλινα πόλεα
Ιειται αὐτοῖς ινθαρ γλοβοπολεῖς περ τούρβαν.*

Et præcedit, fuisse huic misero caput amputatum,
quo sit, ut huic loco Poëta institerit. Est etiam locus
C similis 11. Iliad.

*— πόλεις πολεῖς πολεῖς πολεῖς
Ολυμποὶ δέ, εκαύει παλινεργατοί δέ οὐκίσιοι
— cernit abfracta,
Inθαρ cylindropopulus, ut vulneretur per turbam.*

Hoc fermè genus Iudibij ex prelium ad Ovid. 9.
Metamorph. de Hercule interficiente Lycam,

*Corripit Alcidas, & τεργά, quaterq[ue] rotatum
Attit in Eubœicas, tormento foratus, andatis.*

Val. 4. Virg. laborem propulit Heros. Hanc iniuriam,
pasilius Patroclus; nam. Hector illum interficunt
οὔτε τοιούτος δέπος: supinum pepulit ab hasta. Iuppiter

19. Iliad. Aten è celo extrubans, dicitur illum
περισπέλας, quasi manu rotaret. & lib. 20. Achilles
interficiens Deucalionem, τῆλαί ἀντηπάλαις πέρι βόλει:
longe caput cum galea ipsa pronoluit.

D

9. SUPER HÆC.] Non est propositio. Sed, insuper fatur hoc.

10. ISTHIC NYNC METVENDE IACE.] Homer. Iace isthic.

Iliad. 21. οὐτανθεῖν καὶ τοιούτος μετεπιθεστοί: Isthic mors iace

cum pescibus. & Iliad. 20. οὐτανθεῖν οὐτανθεῖν: iace Orymido. Et huic extremo loco Virg. insitit: nam statim

Hom. οὐτανθεῖν καὶ τοιούτος μετεπιθεστοί: pro quibus Virg.

substituit metuende. Calaber etiam lib. 11. vñor vñ
ēt uñp. Ex his apparet, fuisse hanc militarem insul-
tationem, quam præclarè firmat locus Plutea. lib. de

Deo Socratis. θεότοποι οὐτανθεῖν καὶ τοιούτος μετεπιθεστοί: θεοπάππους ἀδελτα
adstans, & gladio feriens, isthic, inquit, iace. Sed quid tan-
dem iace: id est, esto infelicitus. quod iam explicui
lib. 9.

11. NON TE OPTIMA MATER, &c.] Misera hæc
conquestio, & iam excitata Homero Iliad. 21. Mori extra
patriam, mi-
serum.

*Ερθεμένη περιθεστατα, οὐτανθεῖν περιθεστα
Οιστείσις εἰσω αἷλα εὐπέπολεστον:*

*— οὐτανθεῖν περιθεστα
negque te mater*

*Imponebas lege desolabit, sed Scamander
Feret vorticosis in mari latum finum.*

Tt. 2. Hector

COMMENTARI

Hector lib. 15. Iliad. huc in modum interminatur suis,

—ādē νῦ τον γε
Γνωστή τε γνωστή τεστός λελάχων θερβάναι,
Αλλα κύνες ιρύσσοντο αἴσια μητέροι:

—neque sāne hunc
Fratreſq; ſororeſq; rogo imponent mortuum,
Sed canes diſtribent ante urbem noſtrām.

Vlyſſes etiam ad Socum, quem interfecerat, ita inſultabundus,

Ἄδην' οὐδὲ τοι γε πεπτὸν, καὶ πότνια μάκην
Οὐρανοδιπόνοι θερβάναι τε, οὐδὲ λαγόνοι

Διαστρέψοντο:
Ab misere, non quidam tibi pater, & honoranda mater

Oculos claudent mortuo, sed aues
Crudiore trahent.

In lib., Epigram. leges,

Οὐ γέρος μήτην διπτυχία κανθάροι,
Οὐδὲν Αἰτεῖσθαι τὸν μητρόν εἰδένειν;

Negue verò te mater ad sepulcrum deplorans,
Νουις Ἀλεξανδρεῖ τιμωντες μαριμαν.

Omittit Calabri loca plurima, quae continent eadem conqueſtione, & affectus huicſimmoſ.

12. MATER.] Dixi in superiori Nota de conqueſtione, dicam in hac de more. Cur Virg. mater? quia, ē veterum ritu, illi curabant ſepulturam, qui maiori effent neceffiſtudine coniuncti cum defuncto; illi oculos premebant, vngabant, ſpeliebant. Hoc dolet mater Euryali lib. 9. Hoc carpit Dio in Tiberio, qui non ipſe matrem produxerit, *τε θεοὺς* *τοις τοῖς αὐτοῖς*. Hoc Seneca ad Polibium c. 36. in C. Caſare, qui exſequis ſororis ſiue non interfuit. Hoc queritur mater Iasonis apud Apollon. Arg. Hoc facit Eurip. Supplicib. apud quem matres volunt filios ſuos ſepelire. Hoc laudat Ouid. 3. Am. Eleg. 8. in mare oēta ſibulli, quae filium ſuum ipſa ſepelit. Hoc munus affignat Herodianus lib. 4. filio ſuccellatori Imperij in crenuado cadavere Imperatoris. Hoc Pindarus Od., Pyrh. *τίχει Σ. Καὶ έπει τοις οὐρανοῖς*: *Cognati puerum paſuerunt in pyra lignea*. Hoc est perſcriptum Euripi, in Hellenā cū loquens de ſepeſtendo mortuo, ait,

Μαρτίδε τὸ δέ επειρῶντας η τελεῖον:
Opus hoc est matris, aut uxoris, aut liberorum.

13. CONDET HVMO.] Aristoteles in Epitaphio (ſi illius eſt liberille) tria verba viſurpat, quae respondent Latino *condo*, videlicet in Eurypili Epitaphio *επέττω*, in Homerī *κατέκαλυπτο*, in Laomedontis *επέτη*. Euripi. in Hel. opponit *κρυψο*, *διέργει*, & *επέτη*. & Nonnus lib. 32. *αποτέλεσθαι*, *επέτη*.

Onore, de aggeſtione moriorū.

Condere humo.

Volueribus ſinqui mori-

mos.

14. ONER AVIT.] Pertinet hoc ad aggeſtione

terra, & tangit genus ſepulcrum, quae contraria leui pulueris iniectioni. De utraque locutus ſum lib. 6. atque de aggeſtione etiam in 7.

15. ALITIBVS LINQVERE FFRIS.] Dicebā de hac contumelia ad lib. 9. Aeneid. Hic adiicio Siliū lib. 2.

Deforme aliibus liquore cadaver Iberis.

Claud. 2. Ruff.

—infestog; iubet bubone moueri

Agenina, Mygdonias mox impleura volucres.

Misera eſt conqueſtio illa Lucani lib. 4.

—Libycas en nobile corpus

Pafit aues, nullo conſetutus Cavia bruto.

Eurip. Suppl. dolens defunctorum miseriam, ſupēi-
dolens Co. auferis monanis eſcā. ibid. *χερούλη*, *δηρούλη*, *δηρια* ferriū. Sed cū Virg. coniungat has volucres cū

piscibus, credibile illum loqui de autibus marinis,

cū pugna præſertim hæc haberetur in mariſ littore. Itaque hæc conqueſtio excitata quoque Poëtis

aliiſ, Horat. Od. 10. Epod.

COMMENTARI

A Opima quid si preda curvo littore

Porreſta meroſ ſiuerit.

Ouid. in epift. Ariadna,

Offaſiſper ſtabunt volucres inhumanata marina.

Sic & lib. 3. Epigram. oſſa Eraspi dicuntur aſteſap.

γνωſα μεροſ nota ſolū mergis.

16. GVRGITE MERSVM.] Hunc affectum excitat

Nonnus lib. 32. Hunc, ait, *κύματα τυρεύεται Νηρεύς*, *flu-*

tiſtus tunularunt Nereus.

17. PIſCES QVE IMPASTI VVLNERA LAMBENT.] Et pīca

Hom. Iliad. 21. hanc contumeliam dat Lycaoni. Ibi-

dem piſces dicuntur *τερρύνοι*, & *νεπτονει* adipem

mortui, comedentes, ſolent. Mētū huius ludibrii etiā

eſt in Apollonio lib. 1. *τερρύνοι νέρην*, & lib. 3.

B Epig. de Timotheo, *τοις δέ ιδίοις φερονται τερρύνοι*, hunc piſces

diuorabit. Hinc affectum monet Ouid. Eleg. 2. lib. 1.

Trif.

Et non aquariori piſcibus eſſe cibum.

Et Claud. 4. Confūl. Honor.

Largius Arctos paueare ced. uera piſces.

18. LAMBENT.] Sunt qui reprehendant Virgilium, piſces lam-

qui da piſcibus id verbi, cum careat linguis; dicuntur

que conſiderationē fuſſe Homericū; neque aduen-

tunt diciab codem Homer. lib. 21. Iliad. in ſermone

piſcium, *αἱ τελοὺχοι τερρύνοι, lambent ſanginem*. Op-

piſian. quoque (hunc Scaliger aduocat) dicit de piſcibus

τερρύνοι. Dicamus ergo notari hoc verbo audi-

atatem piſcium, ideo etiam *impasti*. Quod verò Noſter

Homerus cōiunctū *ερπονται*, & diu-

ſim, τερρύνοι, τερρύνοι, quod omnes *τερρύνοι*. Nota etiam

indicari à Virg. etymon piſcium. Sunt enim, qui pu-

piſcium, tent diſtoſ a paſcendo, in hiſ eſt id. & alii. Ergo, mon.

piſces impasti.

19. PRIMA AGMINA TURNI.] An quia verò iſti

in primo Turni agmine an quia præcipui inter alios?

Ad eundem modum, quo apud Hom. 1. Iliad. 1. hoſas

zit, *τερρύνοι επειρῶνται τερρύνοι*: quicunque opimi in

exercitu gloriamur eſſe. Ira vt in Virg. vox principatus

referatur ad *τερρύνοι*. Eosdem ſepe *τερρύνοι* vocat.

20. SATVM.] A re rustica, quod alibi exornauit.

& nunc offero Ennod. orat. 4. *plantam familiæ*. &

Nonnum lib. 32. *vbi luppiter de filio Lacedæmonie,*

επεράπειρον: quem arauit.

Atare lib.

21. DISSIMIMVS AGRI.] Lege quæ dedit 7. A-

eneid. ad illud, *terram centum vertebat aravis*. Putaban-

Opes opes, quippe apud veteres opes illæ eſſe firmiffimæ,

ſtis ſim, queſi polita in agris. Euripi. in Hecub. Polymestoris

opes ſic exaggerated,

Ος τερρύνοι, ος τερρύνοι τερρύνοι

τερρύνοι.

Qui fertiliſſimam Cherroneſi glebam

Seminat.

Hom. 11. Iliad. de homine, cui copia hordei & triti-

ci, *αἱ τερρύνοι*, quasi hoc vno beatus eſſet.

22. TACITIS R+GNAVIT AMYCL. s.] Dicta Amyclæ, *τε-*

τερρύνοι, id eſt, Pythagoræ, nam ibi docuit

Pythagoras, cuius nomen silentum. Vel quia cū

ſepe falfus nuntius afferretur de aduentantibus ho-

ſtibus, cautum lege eſt, ne quis tertiores hos afferret:

accidit tamen aliquando, vt verè hoſtes venirent, &

nuntiantem nemine, caperetur ciuitas. Vel tacite, id eſt,

ignobiles. Vel denum hypallage eſt, pro tacitus ipſe

Pythagoras. Haec Seruius. Eligat Lector quam volet

cauſam. Mihi probatur ſecunda, terra diſplicer, pri-

ma & quarta in ambiguo ſunt. Sed cur ſecundam

probo: quia Lucilius,

Mibi nec ſit loqui, nam ſcio Amyclas tacendo *perifiſſe.*

Silius quoque,

— q̄. v. f. j.

IN X. AENEIDOS.

—quifj cueride ſilenti Amyclas.

Hoc etiam Catullus attigit, & alludunt omnes ad Adagium, *τὰς Αὐγάλας ή σημεῖον τοῦ λαοῦ: ſilenti Amyclas perdidit*. Caſam aliam à Plinio poſſis rimari, qui lib. 3. c. 5. *Amycle à ſerpentibus deleſe*. Ergo tacite, id eſt, ſepulta iam oblitione. Quod conſonat cum Panſan. qui in Laconic. ait, expugnatam fuſſe Amyclas. & ibid. poſt multa ait, delectam eam urbem ab Do-riensibus, & redactam ad formam pagi, *κύρην* (air) *τερρύνοι*. Et tametsi Paſuanias loquatur de vibre, que eſt in Grecia: Virg. de ea, qua in Italia, tamen ad Graecam alludi nihil inconuenit, & in hoc Vate eſt frequentissimum. Inſigniter peccat nobilis Tacito commentator in 4. Annal. qui Amyclas ſilentio per- eunteſ, capit eam, que in Grecia ſunt, cum deberet eam, que in Italia: videlicet eam, que ſite inter Caſtanum, & Tarracinam, a quibus dictum Tacito *mare Amydium*.

23. AEGAEON.] Notat Macrob. c. 16. lib. 5. Virgilium deſcuiſſe aliquando ab Homeri ſecta, probat

multis, tum hoc. Nam apud Hom. Aegaeon auxilio

est Iou, hinc contra Iouem armant verſus Maro- nis. Hanc Aenea virtutem maiore incremento augerat.

Cal. lib. 11. comparans illum, non cum Gigantibus,

ſed cum iplo Ioue proſterne Gigantes. Itaque,

cum preceſſiſſer ferocia Iouis, cū *τερρύνοι* *πτερόβια*

φύλα τηράτων, mox de Aenea,

Ως απ' Ενεαον ταπειπετος φύλα τηράτων:

Sic ab Aenea proſternebanur agmina.

24. CENTVM CVI BRACHIA, &c.] Hom. 1.

Iliad. *τερρύνοις* vocat. Sic & Typhoeo dat Claud.

brachia centū, de Bell. Get. & totidem Briareo Paneg.

1. Stil. qui idem cum Aegaeone, teſte Homero. Et, ſi

doctis credis, Typhoeus etiam idem eſt, qui Aegaeon.

C O M M E N T A R I I

debet arcum, atque ita praesuera est hostis diligentia. Apud cundem lib. 11. cuiuspiam manus percutitur *μητρὶ τοῦ οἰκείου κινητὴν αἴρειν αρριέbat.*

15. TVM LÆVVM PERFORAT INGVEN.] Multis hoc Nonnus lib. 32. Dionys.

*Πληγὴς ἵσχειν ἀπέραν, ὅπερας γέγονε πάλαι δεσμός
Συμφέρειν κατέλω φύσεις ἡρμοτεν ἄξονα μηρός:
Percussus coxam summatam ubi corporis coeno vinculo
Collatum cotylam natura aptanū orbiam femoris.*

Nota, ut Poëta suam poësin discriminet ad varietatem & gustum. Suprad enim hasta Pallantis missa in Turnum viam fecit per summas oras elype ad humerum, hic contra Aeneam hasta perimas oras, & ad inquinis locum.

Amara di-
sta, &

Mellea op-
ponuntur.

Equorum
vitium.

16. DICTIS AFFATVR AMARIS.] Variat hoc se-
pe Hom. Nam Iliad. 15. *νεινεῖν χολωθῆντιν ἐπίειν.* &

16. ἐρεισθείσης ἐπίειν. & 11. sermo em vocat ἀμαρτίαν,
atque opponit *μεταχειρίσης ἐπίειν.* & 21. *ἐπίειν φάσεις μη-*
θεν. & 23. *αἴρεσθαι ἐπίειν, & κατεντεῖν ἐπίειν.* & 4.
αὐτομόνος ἐπίειν αἴρεσθαι. Apollon. lib. 4. *ναρῷ μεθη-*
Calab. lib. 2. *καροτεῖνεν ἵπε, φαλαῖς ἐπίειν.* & 3. *νεικο-*
τενίσιμον ἐπίειν. Plutar. in Mario, *μαθησθεὶς τερπνο-*
τῷ Σπαρτιώτῳ. & in Pompeio, *τριπόδι μεταχειρίσ-*
χεπερα λόγοι.

17. VANA EMBRAE.] Refert hoc Germ. ad vitium
quod esse in equis pauidis solet, qui embrae timent,
aut suam, aut aliorum: quod vitium in Bucephalo
vicisse arte Alexander traditur. Hoc puto spectare
Lucanum lib. 4. nam in sermone serpentis solerissimi
decipiens omnes minus solerentes ait,

*Ledi, & ira: incerta provocat embra,
Obliquansque caput vanas serpentis in auras
Efficiensque guttura mortui.*

18. INSE ROTIS SALIENS IVGA DESERIS.] Haec
insultatio sumpta est proculdubio ab 16. Iliad. vbi
Patroclus ad cadentem Cebrionem,
Ωντοτο, οὐτε ἔπος εἴη, οὐδὲ κατέτι:

Pape, certè valde agilis vir, quam facile vrinatur.

Pergit multis Parrocos, & ait bonos esse saltatores
in Troianis. Attingit & Nonius libro 39. vbi, cum
ficeret cedes in feras maris, de moriente Delphino
ait,

Εμβαθύς τοιηποτε χερύτιδος ἀλματὶ μέρη:

Semimortuus saltator salinus, & choreus farales.

Saltus fata-
lis.

& statim, *εὐθὺς ἀλλοι, saltatores exiit.* Haec verò insultatio, & contumelia tota posita in allusione ad festas choreas, quasi huiusmodi bellatores apioites sint festis saltibus, quam militaribus exercitationibus. Inde apud Plut. in vita Pomp. Iulius iubet suis, ut conuolnerent Pompeianos in facie, atque vulnera illa non passuros *μαλές κατέβητες τοφες, ἢ γενές:* pulchelllos illos & floridos saltatores. Hac contumelia Iulius Pompeianos petuit.

19. ARRIPIT BIUVGOS.] Annon hoc Calab. lib.
11. vbi, si non Aeneas, certè Sep̄erentes Aeneas, famuli
Aenea inducuntur *μεταφέρεται, arripientes equos hosti-*

** Iunonem interea compellat Iuppiter vltro.*

† O germana mihi, atque eadem gratissima coniux,

Vt rebare, Venus (nec te sententia fallit)

Troianas sustentat opes: non viuida bello

610 Dextra viris, animusque ferox, patiensque pericli.

‡ Cui Iuno summissa. Quid o pulcherrime coniux

Sollicitas agram, & tua tristia dicta timentem?

Si mihi, quæ quondam fuerat, quāmque esse decebat,

IN X. ÆNEIDOS.

Vis in amore foret: non hoc mihi namque negares

*Omnipotens, quin & pugna subducere Turnum,
Et Dauno possem in columnem seruare parenti.*

¶ Nunc pereat, Teucrisque pio det sanguine peñas.

¶ Ille tamen nostra deducit origine nomen:

*Pilumnusque illi quartus pater; & tua larga
Sæpe manu, multisque onerauit limina donis.*

¶ Cui Rex ætherei breniter sic fatur Olympi.

*Si mora præsentis lethi, tempusque caduco
Oratur iuncti, mœque hoc ita ponere sentis,*

Tolle fuga Turnum, atque instantibus eripe fatis.

Hactenus induluisse vacat: sin altior istis

Sub precibus venia villa latet, totumque moueri,

Mutarive putas bellum, spes pascis inanes.

¶ Cui luno illacrymans. Quid si, quod voce grauaris,

Mente dares, atque haec Turno rata vita maneret?

Nunc manet infontem granis exitus: aut ego veri

Vana feror, quod vt o potius formidine falsa

Ludar, & in melius rura, qui potes, orsa reflectas.

A *f Respondet Iuppiter Iunoni, tantum se posse*

subtrahere Turnum morti ad tempus aliquod. Itaq;

hoc dat precibus vxoris, ut differatur mors, que iam

præsens Turno aderat: & permittit, ut fuga illum

expiat ab instantibus fatis. Hoc tantum indulget.

Sin verò sub illis precibus maior aliqua latet venia,

id est, si petitur à me (ait Iuppiter) ne hoc sub hoste

cadat Turnus, & belli huius ratio mutetur, spes ista

inanis est. Haec est sententia, explico aliqua. Est ca-

duco, morituro. Illud, mœque hoc ita ponere sentis, id est,

sentis me posse ita statuere. Hactenus, id est, hucus-

que indulgeo.

g Duplex pugnandi modus in Iouem, primus

lacrymis, sunt haec potentissime. Alter ratione ita haec

est. Quod grauaris (id est, abutis) once duci, posses, si

velles, mente concedere, ac cum Turno maneret rata

vita, id est, perpetua, non ad tempus. Ita explicui,

et intelligas. Iuno certè altius concepit; nam rogando,

tum vrget acrius, tū laedit minus lous animum.

In illis, da mente, quod grauaris voice, latet haec senten-

tia. Vox tua pro fato est; nam Stat. dixit, & vocem fa-

ta sequuntur. Ergo, non dubito, quin si dices, men-

te etiam sentires. Abfoliunt tandem cum querelis, &

nousi precibus. Querelæ, insons est, & tamen indi-

gnè perituras, nisi ego yana sum augur veritatis: sed

virnam ludat mea forma, & vana, ac falsa sim.

Precies, virnam reflectas in melius, que semel exor-

sus es, certè potes.

C *N o t a .*

1. COMPELLAT.] De verbis appello, & compello in

re lenocinij & amoris, quo vsu hinc accipit Virgil. vt

etiam Ouid. 8. Metam.

Talibus agrestem compellat Oreada dicit.

dixi alibi. Hinc in iure appellare est, aliciam pudici-

tiæ attendare, Justinian.lib. 47. II. tit. 10. l. 1. §. 15. Si

quis virgines appelloset, si tamē ancillari vesti vestitas,

minus peccare videtur: mulio minus, si meretricia vesti fe-

mine, non meretrum familiarium, vestita fuissent. Later &

quidpiam

Compello. quāpiam aliud in Virg. Est *compellare*, vocare aliquem suo nomine. Dicit ergo Iuppiter, à *Iuno germana*, & *coniux*. Sed adhinc Poëta vocem *Iuno*, quia ea intelligitur in verbo *compellat*. Nam si *compellat*, certè *Iuno*, dixit & repetere vocem (*Iuno*). otiosum eset. Nec mihi Poëtas alios obtundas, qui cum hoc verbo nomen etiam adiungunt; nam errare illos factebor. Itaque nescio, an verè Hom. in trito illo, *τρεπόται*, in *τριπλάσιον*, verbum dixit, & nominavit. Nescio (inquit) an tum bene addat nomen eius cum quo loquitur, cum sacis sit τὸ τρίπλασιον. Hac, etiam si leuicula, agitanda sunt ad perfectam poësin.

2. O GERMANA, &c.] Versus Homerius 18. Iliad. *τέλος οὐ προστέλλεται νομίσματα*

Iuppiter Iunonem allocutus est sororem, & coniugem.

3. VENVS TROIANAS SVSTENTAT OPES.] Non dubium, quin totus hic excusus ductus sit ab 4. Iliad. vbi Iuppiter conatur εἰπεῖσθαι ἡρώων, *Iunonem irritare*. & κακούς *irritare*, mordacibus verbis. & ταχεῖς λόγοις, subdolè loquens. Sed qua hic peculiariter dicitur ad Iunonem de Venere, ducta sunt ab his verbis,

— τῷ δὲ αὐτῷ φρασθεὶς ἡρόδοτος
Αἴου τερπεῖ μηνον, καὶ αὐτὸν ἡμέρας εἰρύεται,
Καὶ τὸν ἔτερον τοῦτον θεοῖς τετέλεσται:

— hinc autem τοῦ λαβανδαίου *Venus*
Semper affluit, & ab ipso depellit futurum.
Nunc etiam confundunt patantem se moritum.

4. SVBMISSA.] Vultu scilicet; nam lib. 12. *Sic Dei submissa contraria Saturnia vultu.*

Submitto.

Timor fe-
minarum est. *λυπητεῖς*, id est, *feminarum*, scribit Theophyl. lib. 3. Hist. c. 13.

5. TAMENTUM.] Δεῖπνοι esse malum proprium θεῶν, & λυπητεῖς, id est, *feminarum*, scribit Theophyl. lib. 3.

6. VIS IN AMORE.] Refert hoc Germ. non ad βίαν, sed ad φίλασσον, & δύναμιν τροπήν. ita ut Poëta respiciat ad prima tempora conflati amoris inter Iunonem, & Iouem, cum hic transformatus in aemum irrepit forori. Ego puto simpliciter capiendum. Soler enim amor coniugum initio esse feruentissimus, qui postea visu clanguet. Inde 14. Iliad. eget Iuno tot pharmacis ad excitandum Iouem; quem locum pari aura imitatur Nonnus lib. 1. Dionys.

7. NAM QVE.] Puto redundare, nam sententia integræ, annota hac vocula. quod vnicum argumentum in aliis. Hac licentia plenissimum est Homerius. Sed ita redundant in Virgilio, ut addat efficiam.

8. PILVMNVSQVE ILLI QUARTVS PATER.] Pilumini-mul-
ti dicit.

9. ET TVA LARGA.] Hom. 8. Iliad.

Manus lar-
ga.

10. MANV.] Electra apud Soph. petit à Phœbo, ut se exaudiat, quod munifica sepe manu adstiterit eius altari, λατρεῖσθαι (inquit) φοιτῶ χρεῖ.

11. MVLTS.] Soler Virg. tacite mores attingere.

Numerus certus expo-
situs inui-
ditæ.

Vnum olim pro, multa.

Itaque cùm in dolium, aut culcum vnum addunt rusticæ, pri-
ma vna addita, dicunt etiamnum, *Multa*. Inde fortasse

pastor tactabundus 2. Eclog.

— *Mille mea Siculis errant in montibus agne,*

non ausus certum numerum proferre. Huc spectant Oppido, re-
verba Festi in voce Oppido hæc: *Orum est hoc verbum de dictum*, ex sermone inter se confidib. anum, quantum quisque fru-
gum faceret, utq; multitudo significaretur. *Seppe respondebatur*, quantum vel oppido statis esset. Vides, ut non dic-
cent certum numerum frugum. Inde, credo, ductus Ceterarius
mos gentium, frequenter enim centenarium, aut numerus,
millenarium numerum assuebant pro quoniam, ut
ipsa multitudine falleretur inuidia. Catullus aperre
ad hunc morem Epigram. 7.

Quæ nec permanerare curisi

Possim, nec mala fiscinare lingua.

vbi curiosi sunt falsificatores & magici. Ad locum Var- Ceterius, i
ronis quem adduxi, pertinet filius gentilium, quem est, magi- illi solebant excitare, cum dolia vini infunderent, ne Ritus inde- videlicet audiretur numerus certus, & sic minus ob- noxijs essent huic malo. De qua re illustris est locus in 6. Synod. can. 62. hunc in modum: *Negre ex-
franci Bucchi nomen, vnam in torcularibus exprimente,
innocente, neque viuum in dolis effundente risum moueant,
ignorantia vel vanitate ea, qua ad demonis impotunt proce-
dunt, exercentes.*

12. ONER AVIT.] Dixi satis oīcaua. Aeneide ad illud, oneratis laniibus aris, & dicam vndecima ad illud, cum dulique altaria donis.

13. LIMINA.] Accipio haec iuxta illa, quæ dicta mili lib. 1. Accidit ad illud.

14. LIMINA.] Limina & plorūq.

Apage enim, ut dona appenderentur ad ea limina, in

quibus exposta essent furum auiditari.

15. REX AETHEREI OLYMPI.] Vide que dixi initio huius lib. ad illud, *omnipotens Olympi, & terras unde arduis omnes, & silex ardoris aetheri*. Quibus in locis de discrimine eveli, aetheris, Olympi. His autem videtur confundere ex more Poëtarum, cum dicat aetheri Olympi.

16. SI MORA PRÆSENTIS LETHI.] Respectum in hoc excusu ad 16. Iliad. vbi Iuppiter, & Iuno cōsultant de proferendis Sarpedoni fatis, morte iam imminente, interpretes monent. Sed cùm de profrena vnius Turni tantum morte sit sermo, præclarè Germ. illustrat Poëtam: loquitur enim Virgilius ex opinione illorum, qui dicebant, vniuersi fata mutari non posse, singulorum posse. Ergo ait Poëta. Ratio belli Latini, ut tandem cadat Turnus, nequit mutari: differri mors eius quid. Tale illud lib. 7. ore Iunonis.

Non dabatur Regnis (efto) probibere Latinis,
Atque immota manus fatus Latonia coniux:
At trahere, atque mors tantis licet addere rebus.

Et illud Magie ad Pompeium filium apud Lucanum lib. 6.

— *conceditur ari,*

Hinc cum radus prefferrunt sydera mortem,

Inferuisse mors, & quamvis fecerit omnis

Stella feneri, medios herbis abrumptim annos.

At simul à prima descendit origine mundi

Causarum series, atque omnia fata laborant,

Si quicquam mutare velis, vnoque sub iectu

Stat genus humanum, tum Thessala turba faciemur,

Plus fortuna poest:

Hinc est, ut dicat Iuppiter, vniuersum bellum mutari

non posse, vitam vni Turno proferri posse.

16. LETHI.] Qui ita scribunt, dicunt hanc vo-

cem *τὸν λαθεῖν*, est enim mors rerum obliuio. qui

verò *letum*, ducunt *τὸν λαθεῖν*, nam mors est cor-

poris solutio. Etenim antiphratim illam, *letum*, quia

non *laeta mors*, *ἀφετημένη*.

17. CAVO IVVENTI.] Fragili ac morituro. Ita-

que

que quæsita est species oppositionis, nam iuuenis A spes vanas, fallaces, cassus, dormientes, &c. vnu Virgil, etiam si ferox & validus, tamen *caducus*; vt si quis robur vocaret fragile, imperium languidum. Hæc minima potius promouent. Nam putare aliquis tantum senem debere dici *caducum*.

Inanitas, de spe cur.

18. PONERE.] Esse Hellenisimum pro facere, aut statuere, docti admonent. Nam Hom. *ἄλλα τὰ ἔργα, & θήρα, labores posuit*. & Lucillium vsum eadem forma Seru. scribit. Ceterè cùm Lucan. lib. 5. dixit, *littera scelerum tibi ponere finem*, nihil aliud voluit, quidam statuere finem. & cùm Hom. 4. Iliad. *ἄλλα θήρα, τέρατα, vanum ponere labore.*

In eodem lib. *ἔπος θεραπευτὸν ἀπέλεγον*, pro, effigie, aut reddere irritum labore. Ibid. *ταῦτα τὰ θήρα, μεταβολή θεραπευτὸν*. Hæc autem omnia Dijiritis faciant. ad verbum, ponunt irritu. Demosth. contra Aristocrat. pro legislatore dixit, *ρόπτες rebæ, & spe alibi.*

19. SPES PASCIS INANES.] Ab Greecis. Nam Eurip. Phœniss. *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*: *spes pascunt exiles*. & Bacch. *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*. Nonn. lib. 35. *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*: *spes pascens fallētē spēm*. Eubulus tamen apud Athen. libro 2. alio verbo vsum est, sed idem significant, videlicet *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*, *πλήθην, μυρίνει, spes*. Quia forma etiam Aeschyl. Agamemn.

Οὐδὲ τὴν φύσιν τοις πόστοις φέρειν: *Noni exiles viri, qui murin (suas) spes.*

De hoc genere specimanis & vanas Oppian. 1. Hal.

ἔπος τοις πόστοις φέρειν: *spes instabiles permulcat mentes, tanquam somnium.*

Ad quem consentaneè Eurip. Phœniss. *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*: *spes abdormit*. Idem in Medea dixit, *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*: *quod verbum indicat flustratas & inanes spes*. Plutarc. in vita Themist. *ἔπος τοις πόστοις φέρειν*: *ποτε οὐδὲ τοις πόστοις φέρειν*. Arnob. lib. 1. *spes cassas*. Lucan. 5. *vana spes ratite, quod à Sophoc. qui in Aiace, οὐδὲ τοις πόστοις φέρειν, incalcescit spes vana*. Sed cur, cùm alii dicant

Grauor cū
quarto casu.

20. ILACRYMANS.] Quis nescit in lacrymis inesse vim ad fleetendum? Byblis apud Ouid. 9. Metamorph. optat, vt is, quem ipsa desperbat, suas videt lacrymas. addit; *vultus videt amantis, quasi vnicum remedium*. Parco putidas eruditio.

21. QVOD VOCE GRAVARIS.] *τι γνωστόν* potest pendere *τὸν τοῦ dāres*, hac sententia. Quid si dares mente, quod dare grauari voce? vel *τὸν τοῦ gravaris*, nam ita apud bonos auctores. Sueton. Tiber. cap. 50. *mittit Grauor cū* *Lutum granatum*.

22. RATA VITA.] Dicebant rata, quæ confir-

Rataū, quid
propriæ.

23. NVNC MANET INSONTEM, &c.] Sententiam Virg. ita conuerit Propert. Eleg. 1. lib. 4.

Nescius va-
tes.

Ceterarum ceris auctoribus, haud cogentes
Nescius eruta signa monere pila.

& Eleg. 1. lib. 13. atque vnam parie sim vanus arufex;

Vanus aruf-

Ita Iuno optat esse vana, & ludi. Sic & Iuuen. Sat. 6. *pex.*

Castus au-
gur.

Nos vnam vani. & Stat. 9. Theb. *sing. angur cassafu-*

turi. quod à Sophoc. qui in Aiace, οὐδὲ τοις πόστοις φέρειν, incalcescit spes vana. Sed cur, cùm alii dicant

Ordior, de
telis.

635 a Hæc vbi dicta dedit, cælo se protinus alto
Misit, agens hyemem nimbo succincta per auras,

b Iliacāmque aciem, & Laurentia castra petiuit.

640 c Tum Dea nube caua tenuem sine viribus ymbram

In faciem Aeneæ (visu mirabile monstrum)

Dardaniis ornat telis, clypeūmque iubāsque

Diuini assimilat capitis. dat inania verba,

Dat sine mente sonum, gressūisque effingit euntis.

c Morte obita quales fama est volitare figuræ.

Aut quæ sōpitos deludunt somnia sensus.

d At primas lāta ante acies exultat imago,

Irritatque virum telis, & voce lacefit.

645 e Instat cui Turnus, stridentēmque eminū hastam

Coniicit: illa dato vertit vestigia tergo

f Tum verò Aenean auersum vt cedere Turnus

Credidit, atque animo spem turbidū haustit inanem.

Quò fugis Aenea thalamos ne desere pactos.

Hac dabitur dextra tellus quæsita per vndas.

Talja vociferans sequitur, strictumq; coruscat

Mucronem, nec ferre videt sua gaudia ventos.

19. MISERESCITE VENTI.] Vult ab his rapi in A
faga, in rupes, & mergi Syrtibus, &c. Itaque fortasse
Iustratus Poëta locus Hom. 6. Iliad. vbi ita complo-
tabunda Hecuba,

Ως μέσηλη πατει την ορέ την πολέμου την κύπελλην
Ορχεῖσθαι προφέρει κακή αρέσοι θύεται
Εις δέ τοι, οτις κύμα πολυφύλοτο θύεται,
Εύθανα με κύμα δεσπότερον,
Πάντα με διέ illo, quando me primum penerit mater
Abiisse a spartans seu venti procella
In mortem, vel undam multisoni mariis,
Ubi me unda moysesse;

Itaque quod Gracius εἰς ὄρη Latinus in faga, in rupes;
quod illa στένης θαλάσσης, hic σανίσκην undis immittit
Syris. Sed cùm dicat miserescite veni, huc pertinet il-
lud veteris Poëta apud Tūlūm. Tūscul. Te Apollo
sancte for opem, tēque omnipotens Neptūne invoco, vōgōne
ad eo veni. Tale & illud lib. 5. Aeneid. veniōsque in vota
vocantur. In re omnino Virgiliana. Plut. in vita Gracch.
vī dī iεων μέγα ποταμός την, ή θαλάσσην ιερήν την:
Nunc forsan εἰς εργάσιον alicui, aut mari supplices ero.

20. VOLENS VOS TURNUVS ADORO.] Pro ore
positum ait. Possunt, ut dicam sequente Nōta.
Sed cur non etiam verē adorē, & Deos faciat ven-
tos, ut impetrēt, quod petit? Venti enim Dij existi-
mat à veteribus. Inter reliquā in multitudinem Dco-
rum, quibus à Persis facta sacra, tum etiam άνθρωποι,
ventis, scribit Herodot. in Clio. Apud Hom. 23.
Iliad. Achilles ιπρίδιοι ποιοι: supplicabat ventis Boreas,
& Zephyro; quin ιπέρειοι ποιοι παλαι, promittebat pre-
mia sua. & statim inducitur idem Achilles libans il-
lis in aureo poculo, οὐδὲν γενοτερ δέσμαι. Apud Pau-
san. Corinth. est θεοὶ άνέμοι, οὐδὲν ανέμοι, & in Ar-
cadic. vii Boreas constituit aram, cui vento Megalo-
politanus θύεις θύεις ταῦτα τέλεα, anniversariū sacrum
faciunt. Additique, θύεις θύεις Boreas θύεις θύεις
τέλεα: nulli Deorum maiores habent, quam Boreas, honores.
Adhibetque rationē, quia ab eo fernata sūt in pugna
cōtra Lacedæmonios, & Aigidis. Propert. Eleg. 7. lib. 3.

680 ^a Hac memorans animo nunc huc, nunc fluctuat illuc,

An se sē mūrone, ob tantum dedecus, amens

Induat, & crudum per costas exigat ensem:

Fluctibus an iaciāt mediis, & littora nando

Curua petat, Teucrūmque iterum se reddat in arma?

685 ^b Ter conatus vtramque viam, ter maxima Iuno

Continuit, ituenēmque animo miserata repressit.

Labitur alta secans fluctuque æstūque secundo,

Et patris antiquam Dauni defertur ad urbem.

ARGUMENTVM.

Aestuat Turnus fluctuabundus, an se interficiat, an ad
bellum redeat? utrumque tentat, sed Iuno illum continuo:
venit tandem ad patris Dauni urbem.

EXPLICATIO.

DVPLEX viri fortissimi deliberatio, & eius
qui grauitate ignominia pungitur. Prima, an se
interficiat altera, an ad bellum redeat? Ratio utrius-

Dij maris Αγει, quis sum penes ephora, venti.
& Eleg. 20. ciudem lib. vocat undifons Deos.

21. ADORO.] Dixi in Georg. adorare esse proprię
terram contingere. Fortasse melior mens alia, ut adorare
sit manum ad os admouere; eāmque osculari:
ita enim cultus exhibebatur. Ducunt me in hanc
mentem Plinius, & Apuleius. Prior ait: in adorando
dexteram ad osculū referimus. Posterior. Nulli
Deo ad hoc eui supplicavit, nullum templum frequentavit, nisi
si ferum aliquod pretereat, nefas haberet adorandi gratiā ma-
nū labris admonere. Vterque indicat esse adorare ad
ora manus admouere. Hinc iam viri eruditii expli-
cuere locum Iobi cap. 31. & alium 3. Reg. cap. 19.
& vnu Pithceus locum Salomonis, qui de accipiente
eleemosynam ait, osculatur manus ωτῶν suis, non
ωτῶν. quam lectionem interpres reddidit: osculatur
manū dantis, quia ipse legit ωτῶν, cūm potuerit suis,
quia legi posset ωτῶν, iuxta morem, quem aperuit. Et
quidem locus Iobi aperte pro Pithceo. Ex his de
adoratione capio Minutij locum hunc: *Cæcilius si-
mulacrum Serapidis denotato, ut vulnus superstitionis solet,
manum ori admouens, osculatum labris pressit. Admoneo,*
qui velit in Virg. capere per verbū *adoro*, loquor,
aut precor; posse; vt dicat: loquor ad vos, precor
que, ο venti, ferte rātem, &c. Festus: *adorare apud an-*
to do oīm pro, loquor.

Ciquis significabat agere, unde oratores. Ouid. 4. Faſt. He-
tristis Turnus adorat opes, id est, precatur confugitque
ad opes Hetruscorum. Ita & Apul. 3. Af. Accusor
quidam senior exsurgit, & populum sic adorat.

22. SYRTIS.] Hac lectio commodior expedien-
do Poëta, vt dicat, vadi Syris. nam qui legunt
Syres, non ira facilē expedient.

23. QVO NEQUE ME RVTULI, &c.] Optat.
esse, vbi agnoscatur a nemine. Tale illud Tibull.
Eleg. vlt. lib. 4.

Quia nulla humano sit via trita pedo.
Et Propert. Eleg. 1. lib. 1.

Ferie per extremas gentes, & ferte per undas,
Quia non villa meum femina norit iter.

A Lethale ferrum peitoris impressum induam.

4. PER COSTAS.] Hanc partem signat Soph.

Antig.

Hρεστος φλευρᾶς μέσων ἔχος:
Infixi coftis medium ensem.

5. EXIGAT ENSEM.] Est hoc, quod Ioann. Chrysostom exi-
soft. Orat. 1. de Beata Pelagia, καὶ ζεψος τὸν τὰς οὐρανούς γε.
Hom. Iapet. Στρατηγος, & ιπποτος. Aristoph. Ve-
spis, θεοποιησαντος ξενοντος. De Antonio Plutar. ορφέας
επιτέλοντας. Lucan. lib. 4. calido fodiemus viscera fer-
ro. Prudent. Psychom. se cuspide versu perfudit.

6. FLVCTIBVS AN IACIAT MEDIIS.] Totus
hic locus habet similitudinem cum loco Eurip. in
Herc. vbi Hercules post interficēt liberos dubitat,
an vel se gladio confodiat, vel det precipitem ex fa-
xo? Virgilius retinuit quod pertinet ad gladium, mu-
tavit saxum in flūctus. Nam & idemmet Eurip. Sup-
plic. Τοις οὐεταρούσια προσέλαβε με dilucet.

7. TER CONATVS, &c.] Deliberatio haec
proficiuntur vel a summo dolore. Absentius apud
Stat. lib. 5. Sylvari.

Vi iuuenis magno flammatis peitora luctu,
Nunc implet suo viduos clamore Penates,
Nunc furor laxari cupit.

Vel à gloria auditate, quam se sperabat consequi
ex voluntaria morte. Lucan. lib. 4.

Par animi laus est, & quos speraveris annos

Spernere, & extrema momentum abrumptū lucis.

Nihil enim veteres illi gloriisius esse existimantur,
quam se interficere ad fugiendam ornem contumeliam. Huius opinionis magnus patronus Seneca
est. Vel tertio demum in hanc desperationem addu-
ctus est ex repentina re mutatione. Verē enim dixit
Thucyd. Frangit hominum feraces spiritus re illa, que re-
penitēt accidit, & praeceps expectationem, ac longe aliter quam
erat opinio. Graeca si quaeras, sunt. δελοὶ τὸ τρόπιμα
τὸ οὐδιδιον καὶ διπορθόντος, καὶ τὸ πλείστη περιθύη
supradictos.

C **3. IN D V A T.**] Profert Turneb. illud fulij 7.
Gallic. se ipsi acutissimis vallis induebant. Ego Home-
rum, qui sape εἰσῆλθο in re simili; vt cūm de hasta air
13. Iliad. ιπρίδιος, & de sagitta in 4. ιπρίδιος, & εἰσῆλθο
quod verbū δελοὶ τὸ τρόπιμα, id est, induo. In quibus,
quamvis interpres reddat, adalētēt sagitta pene-
travit, &c. sed propriētēt sagitta sepe induit. Ac proin-
dit ego in Virg. hypallagen capio. Gladius enim, aut
sagitta propriētēt se induit humana carne: sed percus-
sus, non propriētēt se sagitta induit, sed per hypallagen.
Sic & Seneca in Furente, pectus in tela induit. Iterum,

— quater imperiū illi.
In medios fuit ire rāgas, quater inde repulſus
Concita membra fuga mandat.

8. ΕΣΤΥ ΚΥΕ SECUNDΟ.] Intellige Poëtam. Ma-
ria astuant propriētēt ad littora, nam videlicet ibi ma-
ior aquarum feruntur. Ergo ait, navigationem Turni
factam ad ipsas oras, & hoc propriētēt mare legere,
alibi explicui. Ita & Pliniū accepit c. 2. lib. 6. secundo
etiam nūc. Plut. in vita Marij, οὐδὲν πορθμόν
εἶπε. Quod enim nos secundum, Gracci pōpō.
9. DAVNI DEFERTVR AD VRBEM.] Ex yoto
Iunonis, quae supradicta,

— quin & pugna subducere Turnum,
Et Dauno possem incolument seruare parenti.

* At Louis interea monitis Mezentius ardens.

690 Succedit pugna, Teucrosque inuadit ouantes.
Concurrunt Tyrrhenæ acies, atque omnibus vni,
Vni odiisque viro, telisque frequentibus instant.

^b Ille, velut rupes vastum quæ prodit in æquor,
Obuia ventorum furiis, expoſtāque ponto,

Vim cunctam atque minas perfert cœlique marisque,
Ipsa immota manet. ^c prolem Dolicaonis Hebrum.

Sternit humi: cum quo Latagum, Palmūmque fugacem.
Sed Latagum saxo, atque ingenti fragmine montis

Occupat os, faciemque aduersam: poplite Palmum

700 Succiso volvi segnem sinit: armaque Lauſo
Donat habere humeris, & vertice figere cristas.

^d Nec non Euantem Phrygium, Paridisque Mimanta

Graia in Æneid. tom. 2.

Vv 3

Aqua

Aequalem comitēmque, vna quem nocte Theano
In lucem genitori Amyco dedit, & face prægnans
705 Cisseis Regina Parin creat: vrbe paterna
Occubat, ignarum Laurens habet ora Mimanta.

ARGUMENTVM.

*Mezentius pugna succedit, peritur ab omnibus, eius
virtus per comparationem illustratur, narrantur illius gesta.*

EXPLICATIO.

NVL A esset gloria Aenea si hostes vincerent
carentes duce. Ergo Mezentius pugna succedit
locō Tūni. Id dīj voluerunt ad Aenea, vt di-
co, gloriam, ideo monis Ioni. Quāsiunculas Serui
negligi, quā esse vides, duco. Tu expende appa-
ratum ingrediens in acēm, ardēs succidi, impudic.
Tyrhedi erant infessissimi Mezentio (vti apparer
ex narratione Euandri lib. 8.) horum itaque acēs
integras in illum ruit, omnes vnum petunt, vt
odīs, ita & telis.

b Vidiſti rupeſin, que prodiſt in viſtum mare, qua
ventis obvia, & expolita fluctibus, que minas omnes
perfert cœli & maris, nec mōetur ē loco, talem
puta Mezentium inter hostiles furias, euaginatos
gladios, prætentas cuspides. Expende voculam, vim
tunc tam, que signata, non omnem, ad explicandum,
ab omnibus simul iunctim oppugnari vnum, non
viciſſim.

c Sed iam ad facinora. Interficit Hebrum, Lata-
gum, Palmum, variat omnia Poëta. Nam primum
sternit, alteri faciem comminuit fāxo, tertio succi-
dit poplite, Huius arma, & cristas dat filio Lāuso:
arma ad humeros, cristas ad galeam.

d Numerat duos alios, qui interfecit ab illo,
Euanem, & *Mimanta*. Primum ait fuisse Phrygium,
& fortasse ideo *Euanem* nominat. Nam Phrygi
semp̄ bæchabundi, & Phrygios modos nemo igno-
rat, hoīamque luxuriam. Dealtero longior est ter-
mo. Erat Minas filius Amyci & Theanū, aequalis
euo Paridi, huiusque comes: nam qua nocte Theano
Mimanta peperit, eadem nocte Parin Hecuba fa-
lia Cissei. Sed vide facti extremi inaequalitatem. Pa-
ris in Troia occubuit, Minas in Italia, ita scilicet
fortuna calamites diuinit. Illud de Hecuba, que
face prægnans, refer ad somnium, quo viā est sibi fa-
cē parere, & verē peperit, nam ynicō Paridis fla-
bello tota arsit Troia.

NOTE.

i. AT LOVIS INTEREA, &c.] Que hīc Seru. de
facrilegio vana sunt: verē incitatus est à loue, etiam
si malus, ad eum modum, quo 4. Iliad. Pallas Louis
præcepto excitat in Græcos filium Lycaonis etiam
contra foderā, vt hoc statu bellum accenderetur.
Inde Hom. τὸς ἀρίστας πόλεων: peruersus animum
dēmī illi. Ut ergo hoc Pallas, cur non & Iupiter
ad bellum concitare furentem hominem? Ceterū
ad exemplum Virg. inducentis ad reparaudam
acēm Mezentium, Statius Capaneum lib. 10.

Tarhidsus interea rupis venientia poris.

A Agmina belligeri Capaneus agit equore campi.

2. ATQVE OMNIBVS VNI, &c.] Non diffimile il-
lud Liuij lib. 26. de Nauio & eius virtute: Postquam tu-
iam ad signa peruenient Hispanorum, tum vndique in eum
tragula concitā, it prop̄ tota in unum acies versa. Sed ne-
que hostium multitudo, neque telorum vis arcere impetum
eius vñpotuerunt. Similia de Mezentio Virg. nam sta-
tim illum cum rupe comparat.

3. ILLE VELVT RUPES, &c.] Illustrabam hunc Rupis im-
locum libris sexto, & septimo, vbi par comparatio, mobilis &
in sexto ad explicandam Didū immobilitatem ad paratio.

fletus Aenea, in septimo ad constantiam Latini; trans-
fer ea huic, & adiice Lucanum lib. 6. non longè ab
initio, vbi similes adhiber rupes, & Calabrum lib. 2.

B qui Memnonem, & Achillem pugnantes ita com-
parat, ἔτη τοῖς ἐσταὶς ἀδύνατοι: habent veluti immo-
biles canes, & Senecam, qui 3. de ira cap. 25. Sic immanis
fera ad laratum canum lema respicit, sic iritus ingenti
scopulo fluctus assulat. & lib. de vita Beata cap. 27. Prae-
beo me non aliter, quam rupes aliqua in vadoſo mari defi-
nit, quam fluctus non definit, unde cuncte moti sunt,
verbare: nec ideo aut loco eam mouent, aut per eis statutis
crebro inclusu ſuō conſument. & de Constant. Sapient.
cap. 5. Quem admodum proiecti in altum scopuli mare frangunt,
nec ipſi villa ſeruit vestigia tot verbierati ſacculis often-
tam. Nazianz. quoque Orat. 27. dixit, οὐτέ τις
οὐμας οὐτέ ικανάς εἰναι τοις καὶ νυκτῶν διὰ την αποστολήν:

C Non aliter, opinor, ac rupes quedam, qua ventorum fluctu-
imque impetu non concutitur. Adduco etiam Basilium
Magnum, qui in Oratione de Iulitta Martyre. οὐτέ
τινα πόπλοιον θάλασσαν γε Ερα, οὐτέ φαλαρέαν οὐτέ
τινα πόλιον, οὐτέ τινα πόλιν οὐτέ φύγοντας τοις πόλεσι. Κατα-
μην: Quemadmodum vicinus mari scopulus, qui fer-
mus ipſe, & immobilis ſuſtinet venorū & fluctuum im-
petus. Sic legendum in Basili. non, vt in vulgaris, οὐτέ
doucē. Nam ipſe poſtea in Orat. de Sancto Martyre
Gordio, eadem viens comparatione idem verbum
vñpurat, videlicet ποσθολίν.

4. OBVIA VENTORVM, &c.] Hanc rupis con-
templantis omnes impetus immobilitatem ita repre-
ſentat Homer. 15. Iliad.

D οὐς (πορῶ) τοις ιδίμουσι τοῖς μονὸν οὐταὶ τοῖς βέβηρα
πρέπει, οὐδὲ τοις πόνοις πεδίον διὰ τοῦτο
πάλαι, οὐδὲ τοις πόνοις περιπόνοις πέριττος:
Quæ (petra) difficiles violentorū ſumiorū impetus
ſuſinet, ſtatiū verò omnium aquas per campum reto-
runt.

Dispellens, neque illam frangunt cum impetu etiam in-
uadentes.

Nazianz. Orat. 28. de marinis rupibus ait, κύματα
βάλλεται.

E 5. SAXO, ATQVE INGENTI FRAGMINE MON-
TIS.] Vnum dicit per duo, vt non longè ob-
ſeruabam. Itaque ſententia eft, ferit Latagum ſaxo
fracto ab monte.

6. OCCUPAT OS FACIEM QVE.] Benc notat Vr-
ſin, dici hoc Græca figura, vt ἡποντας Αχιλλέα τὸν πόλεα ſubaudi-
percuſſit Achilleum pedem. Tale illud 4. Iliad. ὅποτε da-
reτε τοις λαζαὶ καρποῖς: ſi quando ipſum membrum oce-
paret diffigatio. Ibidem,

τὸν πόλεας πορῶς καρποῖς φέρετον:
Hinc percuſſit primus galea conum equis tate.

IN X. AENEIDOS.

vbi rō, & φάλον non concordant. Sed percuſſit rō, A
id est, hostem. iterum, vī βαλετοῦ: ipsam, id est,
hominem, percuſſit pectus. & 18. Iliad. οὐκέτι οὐ το-
μοὶ ιεδοῦ, tangat reverentia animum tuum. ad verbum,
tangat reverentia te animum. Demum, huc pertinet
tritum illud Hom. τὸν ἡ σύντονόν ἔστιν εὐαλύτερον: hunc
τοντοὺς oculos operuerunt. Sed in his omnibus ſubau-
dienda eft prepolitio η, vt dicat, η τίδε, γένετο, σύ-
ντονόν, οὐδὲ, οὐτε. Ita in Virg. syntaxis eft, occupat ſuicem
ad eos, id eft, ea parte faciem occupat, qua eft os.

7. POPLITE.] Ita lib. 9. & ſucciso poplite. Gigen ex-
cipit. Apud Hom. 13. Iliad. quipiam καὶ τοῦ βα-
θολημένον δέντε καλών.

8. ARMAQVE LAVSO DONAT.] Confule, que
dicebā ſuprā ad illud, arma Sereſlus Leclat refert ſuicem

9. VNA QVEM NOCTE, &c.] Sapit hic locus
illud Homericum 18. Iliad. vbi de Polydamante
filio Panthus,

Ἐγένετο δέ τοις ἡ ἐραφή, η δέ τοις τὸν οὐρανόν:

Ibat Hectori ſocius, fuerant enim vna nocte geniti.

10. THEANO.] Dicitur quedam Theano ab
Hom. 6. Iliad. eſte vxor Antenoris, ut etiam ab Tri-
phydoro. Aliarum, quibus id nominis, mentio in aliis Poëtis. Itaque nihil frequentius, quam no-
men vnum per alios vagari. Quæ ratio facilis ex-
pediendis multis Poëtarum locis, in quibus appetat
diffidium.

* Ac velut ille canum mortuū de montibus altis
Actus aper, multos Vesulū ſuem pinifer annos
Defendit, multosque palus Laurentia, ſylua.

710 Paſtus arundinea, postquam inter retia ventum eft,
Subſtitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos.
Nec cuiquam iraſci, propiūſve accedere virtus:

Sed iaculis, tutisque procul clamoribus instant.

b Haud aliter iuſtæ quibus eft Mezentius ita,
Non vlli eft animus ſtricto concurrere ferro:
Miſſilibus longè, & vasto clamore laceſſunt:

c Ille autem impavidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, & tergo decutit hastas.

C audient comindus aggredi; ſed e longinquō rem ge-
runt iaculis, & clamoribus; nam hoc tutō poſſunt.
Expendo aliquā. Quia dixerat de apero, nec cuiquam
iraci, ideo de Mezentio, iusta quibus eft Mezentius ita.
Quia de illo, propiūſve accedere virtus, ideo de hoc,
Non vlli eft animus ſtricto concurrere ferro.
Itaque vt iraſci & ira ſibi respondentia virtus & ani-
mus. Procedo. Quia de illo,

Sed iaculis, tutisque procul clamoribus instant,
ideo de hoc,

Miſſilibus longe, & vasto clamore laceſſunt.

Vider Seru. aliud quipiam. Vesulū mons eft Liguria
iuxta Alpes, & Liguria coheret Thuscia. Ergo
ve ab Liguria eductus aper, ita Mezentius ab coher-
ente Thuscia.

e Sunt qui hos duos versus annectant cum ſuper-
rioribus, ita vt illis continuetur ſermonis inſtitutus de
apro, atque adeo aper dicatur impavidus, & cunctarius &
infrendere dentibus, ac tergo hastas decutere. Non placet
horum iudicium. Sunt qui de Mezentio accipiunt;
ac tunc explicabis hunc in modum: Quia aper ſu-
ſtit, ideo Mezentius impavidus cunctatur in omnes partes.

ARGUMENTVM.

Comparatur Mezentij ferocitas cum apero.

EXPLICATIO.

N On facile inuenias cum quo conſeras tra-
etum illud inter Poëtas aut Græcos, aut La-
tinos. Latet aper in Vesulano monte, aut Laurentia
palude, vbi ſylvia arundinum, vnde ille paſtus: tunc
ſi canum mortibus & laterib⁹ erat, erat latebris in
ipsa retia, primū ſuſtit meditabundus quid agat,
deinde infremit, demum inhorreficit. Nemini verò
venatorum aut ira, aut virtus ſuaderet propriece acce-
dere; ſed eminens instant iaculis, & tutis clamoribus

b Sic Tyrheni, quibus iusta eft ira in Mezen-
tium, quibus animus militaris & virtus, non tamen

Vides, vt in excitata tempestate dicatur Orion pedibus per mare incedere.

Stagnum, de mari.

Palus, de mari.

Tapinoes Virgiliana.

A armantis.

11. VIAM SCINDENS.] Lucretius libro secundo, viam sed via scindere. Oppianus 1. Hal. adūvō τερπόντος θαλάσσης.

12. HVNERO SUPEREMINET VNDAS.] Tale ferme illud incrementum de Cyclop lib. 3. nec dum flatus latera arduit inxit.

13. AVT SVMMISS REFERENS, &c.] Ditabunt locum istum, quæ dixi 9. Aeneid. vbi Pandarus, & Bittias comparantur querubus.

14. TALIS.] Ita etiam post comparationes Hom. Talis, vt 4. Iliad. Τις εἰναὶ Τυρδίς. & 16. Τις Μεγάλον οὐρανὸν ἡγέτης, & sape alibi.

- Huic contrà Aeneas speculator in agmine longo
770 Obuius ire parat : manet imperterritus ille
Hostem magnanimum oppriens, & mole sua stat.
• Atque oculis spatium emensus, quantum satis hastæ,
Dextra mihi Deus, & telum, quod missile libro,
Nunc adsint : voueo prædonis corpore raptis
775 Indutum spoliis ipsum te Lause trophæum
Aeneas. • dixit, stridentemque eminùs hastam
Iecit : at illa volans clypeo est excussa, procûlque
Egregium Anthorem, latus inter & ilia figit,
• Herculis Anthorem comitem, qui missus ab Argis
780 Hæserat Euandro, atque Itala confederat vrbe.
• Sternitur infelix alieno vulnere, cœlumque
Aspicit, & dulces moriens reminiscitur Argos.
• Tum pius Aeneas hastam iacit : illa per orbem
Ære cauum triplici, per linea terga, tribusque
785 Transiit intextum tauris opus, imaque sedit
Inguine : sed vires haud pertulit. ocyus ensem
Aeneas, viso Tyrrheni sanguine, lætus
Eripit à femore, & trepidanti feruidus instat.

ARGUMENTVM.

Occurrunt Aeneas Mezentio, hic primus hastam iacit, excutitur à diuinu clypeo, & casu in Anthorem perlata illum sternit. Aeneas deinde iacula tur maiore felicitate.

EXPLICATIO.

• A FVLET GET ia Aeneas magna seges gloriae, ideo enim tot præmissa de Mezentij virtute, qui similis scopulo, apio, leoni, Orion, vt hinc maior gloria in Aenean redunderet. Ergo, generosè admundum ire in illum parat, contemptis aliis hostibus, & attente speculator, quærens vbi sit. Ille autem quasi Aenean contemnat manet imperterritus opperiens (expectans) hostem magnanimum. Addit, & mole sua stat; quia sup-comparatus cum rupe est, quæ immota manet. Expendatur versus, qui etiam non aliter ac rupte, mole sua stat.

• Ut vidit Mezentius, esse iam Aenean intra telum hastam iecit; prius tamen se impictate impedit, & qui semper Diuorum fuit contempor, nunc quoque in extremo actu vita. Nam cum soleant

B duces alii in bello ante iactum teli inuocare aliquius Numinis fauorem, tum etiam soleant promittere erecturos se trophæum Marti, verumque contemnit. Nam dextram suam & telum esse ait pro Deo, & hæc duo inuocat; deinde, Lausum filium vult indui armis hostis, contempto Marte, cui solent dicari ab aliis. Et nota, Aenean magno contemptu dici prædonem, non hostem. Ulpius. Hostes sum, quibus bellum publici Populus R. decreuit, vel ipsi Populo R. Ceteri latrunculi, vel predones appellantur.

• Post hanc impictatem hastam iecit, & ab impetu stridente: illa excussa est, vt attigit diuinum clypeum, & Anthorem figi. Signat locum vulneris inter latus & ilia, videlicet in cano, quod infra costas.

• Explicat quis hic Anthores (ira infléctitur, non C Antiorum) nimis comes Herculis, patria Argivus, Euætri socius, Italæ nouus hospes. Itaq; pro Hercule Euandrum habebat pro Argis Italæ vrbe.

• Ideo infelix, quia stratus alieno undure, atq; adeò perit nullo ostentato virtutis sua documento. Jam vero exspirans animam calum aspicit magno aspectu, vt soleant moribundi, & Argos patriam reminiscatur, & hos dulces, vt qui doleat cadere in alieno solo.

• In Mezentium impium pius Aeneas hastam iacit, quasi abolitus tantæ impictate. Ita vero virilis fuit & fortis

& fortis iactus, vt clypeum (orbem vocat) penetraret, cui triplex ærea lamina, linum triplex, pellis tauri triplex, ac tandem ima hasta hæsit in Mezentij inguine. Hypallagen hæc agnoscit Seruius, ita vt ima hasta sedit in inguine, sit, hasta sedit in imo inguine. Est hæc, sed, altius penetravit, explicatore Paſſeratio in Tibullum. Procedo. Accidit tamen, vt hasta defessa, quippe quæ perforauerat æreas laminas, & pelles taureas, minus afferret virtutem, quia lethale non fuit vulnus, sed tantum elicit sanguinem, quamobrem Aeneas statim exmit gladium, inq; eripit ad celeritatem, & ita ferridus trepidanti instat.

NOTÆ.

B Tu preses bellis, & incutibile Numen,
Te voco, te solum, Superum contemptor, adoro.

Idem Capaneus apud Eurip. Suppl. ait deletrum se Thebas, Στέλλεισθε μαζί Στέλλει, Deo aut volite, aut non volente. Deriades dux Indorum apud Nonn. lib. 21. ait se contemnere Saturnum, Ionem, Bacchum, viuum etiam Bacchi donum, & pro his omnibus esse suam hastam, σφραγίδα, ait, ipso πέμπειν ιχθες, & lib. 19. Στέλλεις φοβatur, vt qui in Deos pugnaret. Hasta Cænei Prouerbio celebrata est, quam ille à ciuibus colli, hei. & eius nomine iusurandum concipi cogebat. Lyfander apud Plut. ostentato gladio dixit, Ι τύρνης (μεραιφας) πρεσβεῖτις απειλεῖς οπαν διατείχεται: gladium qui habet, optimè dicit de finibus agrorum; quasi nulla alia iustitia, nisi quæ in vi. In Synesio lib. de In somniis impij ita loquuntur,

Οὐ θυστὸν ταλάτχων τὸ δέματα, τὰ δ' αἴρουμε ταῦτα:
Sacra nihil curio, nec vifcent, audirea sunt hæc.

Et barbarus Polyphemus in Cyclope Eurip.
Ζώνης φίλοι τε περιποιεῖσθαι ζεῖται:

Iouis fulmen non ego metuo, οἱ hæpes.

Principes quidam barbari in Ammian. lib. 17. Edu- Mucro pro etijs mucronibus, quos pro Numinibus colunt, invictive se Numine. permanentes in fide. Hæc omnia nihil abeunt à mente Poëte, in quo Mezentius & Deos contemnit, & gladium suum atque hastam pro Deo habet.

7. TELVM.] Cum hoc loco Mezentius pro Deo habeat, illustrabitur is locus illis, quæ dicam lib. 12. ubi Turnus simili imagine hastam suam inuocat, cum itad bellum.

8. VOVEO.] Lege Briss. in Form. Rom.

9. LATVS INTER ET ILIA FIGIT.] Apud Cal. lib. 12. fit iclus.

Τυρδὸν ὑπαγέλαστον, οὐδὲ οὐλαστὸν εἰ μένοι ὑπαπε:
Paululum sub laparem, & in medium hepar.

10. HERCVLIS ANTHOREM.] Variant codices.

Alij Anthorem, alij Antoren, sed & alijs Aitorem. Alciatus Antonem vult lib. 7. Parer. c. 16. Nam Antonius origo.

E DEXTRA MIHI, &c.] Procedunt hæc ex impietate Mezentij, qui dextram suam, & gladium putaret Deum esse, neque se egere veris Numinibus. De Annibale Sil. lib. 11. Cui nunc pro fædere, proq; Infirmitas est ensis. Ab eodem lib. 5. Flaminini inducitur simili impietate ita loquens, diuus sat magnus in horum Augur adest ensis. Est hoc, quod Eurip. in Ione,

Οὐδὲ οὐλαστὸν εἰ μένοι τοιοῦτον:
Quicunque clypeus, hastaf, hac tibi vniuersa posseſſio.

Et de Polynice idem in Phœniss.

Ωπλισμένος ἡ χεῖρα ποδέ φαγείνει,
Τα ποτέ μαντρα τε θράσις παρέσουσα:

Αρματος ογκόν μανην hoc ensis,

Fiduciam mihi ipsi confidentia præbabo.

Calab. lib. 3. infert Achillem pari impietate in Deos,

Alienum frequentius in Homero. Lib. 8. Diomedes Hector vulnus.

rem vult percutere, & frustrato iclusu percussit μάνειον,

angram. Ibidem Teucer destinat lagittam in eundem, & ferit Gorgythionem, Lib. 4. Antiphus iaculatur in Aiaceum, & Leucum βελάνει βελάνει. Lib. 15.

X x 4 Hector

Hector in eundem Aiacem iustum dirigit, & Lycophronem cœs. Millena haec sunt. Sed si velis veram imitationem, ea est 13, Iliad. vbi Deiphobus hastam iacit in Idomeneum, qua perlata in scutum eius inde resiliat, & percussit Hypenorē, ἔντειρας τοπίον, in hepar sub praecordiis. Similium iustum plenus Calaber, à quo nihil libo, sicuti neque ab Statio, Valerio, aliis, Cererum quod Virg. alieno undnere, pulchrè dixit Sil. lib. 7. quempiani cecidisse, tamen non in sua undnere missa. Virgilij vocem præclarè imitatur Claudi. H. Hon.

Nec solis hic cursus equis: affusa quadrigis
Cingunt arna tigres, subiteq; affectus arena
Effundit Libyos aliena valle cruores.

Cœli aspi-
ciant mo-
rientes.

13. CORVUM ASPICAT.] Tale illud lib. 4. vbi moriens Dido, quæsuit cœlo lucem. Infr. in hoc lib.

B de Mezentio, contra Tyrrenus ut auris Suspiciens hastam colim; videlicet iam moriturus. Ennius quoque,

Semianimoq; micant oculi, luceq; requirunt.

Apud Iolephum lib. 1. Bell. Ind. c. 1. moriens Herodes, curvit r̄t̄ ipso aperte. Eurip. in Herc. etiam de morituris, q̄d̄ cœlū p̄t̄ ad spiculæ lucem. Ouid. 10. Metamorph. etiam si non de moriente, timidumq; ad lumen Autellens.

14. DVLCES REMINISCITVR ARGOS.] Sumpta fortasse imitatione ab Eurip. apud quem Medea in extremo discrimine ait,

Si mortis, q̄d̄ oī kaijā r̄v̄ μετά τέχος:
O patris, quām nimūm munc tui recordor.

Imitatio.
Virgilij.

Et auriga Rhesi apud eundem,

Q̄yiaia παρεγίς, οὐδὲ ἐθέλομεν τοι:

O patria terra, quomodo moriar in te.

15. TVM PIVS ÆNEAS, &c.] Veram loci huius imitationem iam Virg. aperuit. Desumpta illa ex 3. Iliad. vbi pugna Menelai, & Paridis. Perstringam

- 790 a Ingemuit chari grauiter genitoris amore,
 vt vedit Lausus, lacrymæq; per ora volutæ.
 b Hic mortis duræ casum, tuaque optima facta,
 Siqua fidem tanto est operi latura vetustas,
 Non equidem, nec te iuuenis memorande filebo.
 c Ille pedem referens, & inutilis, inq; ligatus
 Cedebar, clypeo que inimicum hastile trahebat,
 Proripuit iuuenis se, sequitur immiscuit armis,
 Iamque assurgentis dextræ, plagamque ferentis
 Æneæ subiit mucronem, ipsūmque morando
 Sustinuit. d Socij magno clamore sequuntur,
 Dum genitor nati parma protectus abiret;
 Telaque coniiciunt, proturbantque eminūs hostem.
 Missilibus furit Æneas, tectusque tenet se.
 e Ac velut effusa si quando grandine nimbi
 Præcipitant, omnis campis diffugit arator,
 Omnis & agricola, & tuta latet arce viator:
 Aut amnis ripis, aut alti fornice faxi,
 Dum pluit in terris: vt possint Sole reducto
 Exercere diem: sic obrutus vndique telis
 Æneas, nubem belli, dum detonet, omnem
 Sustinet, & Lausum increpitat, Lausoque minatur.

A ego. Ibi Menelaus & μυτηταλων ποτες εγχος, h̄c Æneas h̄stam iicit. in Græco oriosa præpositio. Pergo. Menelai hasta penetravit δέ & αστιδος φασιν, & δέ σφην, atque etiam σφηνος γιτανε: Ænea hasta transfix triplicem laminam, terga linea, & tria terga taurorum. Illa infixa est ταραχη λαπαχη, hæc sedes in ungue. Ibi Menelaus post iactum inducitūs πρεσβυτος ξιφος, h̄c Æneas ensem eripit à femore. Ibi frangitur gladius Menelai, h̄c Ænea hasta vires hand pertulit. Reliqua noluit Virg. sed mutauit omnia, tum speciosius, tum sublimius; ira ut Græca nihil afficiat Letorem, Latina etiam afferat stuporem. Ut h̄c Æneas pius, quia in bello piostra Quinil. Decl. 352. pia arma.

16. LINEA TERGA.] Refert hæc Seru. ad lina, Lina scuto. moriens Dido, quæsuit cœlo lucem. Infr. in hoc lib. quibus tegebantur scuta, vt possent pictura inha- rere.

17. TRIBVS TAVRIS.] Cal. lib. 3. scutum vocat πολιορκειν.

18. VISO TYRRHENI SANGVINE LÆTVS.] For- Imitatio. Virgilij.

tè ex 11. Iliad. vbi Troiani viso Vlyssis sanguine eunt agminatim contra illum festinabundi. Niisi quis ducat ab 20. vbi Achilles pugnans contra Ænean, vt vedit illum perterritum ab iactu hastæ, aduoluit contra illum gladium eximens, & terribiliter clamaans.

19. ERIPIT.] Homeri, & Apollonij πρωταμφυες, Eripiere en- & primi πτερωτης, & Nonni lib. 28. πρωτες, & alio- rum ελλην, frigida omnia sunt cum Maroniano eripit.

C Pari frigore torpent Latini, qui in summa ira & precipititia educunt, stringunt, trahunt gladios. Tacitus a Nostro 1. Ann. ferrum a latero diripiunt. Ouid. 10. Metamorph. vagina diripit ensem.

20. FEMORE.] Videtur Seru. legisse female, quam lectionem agnoscit Beroaldus in Notis ad Columell. Quod Virg. à femore, Hom. προς την.

A Lausus sententiam Eurip. Supplicib.

— τετι τιμησι, §

Δύσηνος, δέ μη την ηλέναι την καιρο:

— παρεινεις enim

Filius qui viscissim non seruit, infelix est.

Filius ser-
uit paten-
tibus.

ARGUMENTVM.

Lausus pietas, virtus, encomium: Rutilorum ardor contra Æneas, & pro Lauso: Æneas virtus comparatione illustratur.

EXPLICATIO.

a ACTAVERAT Æneas hastam, & percussit

Menzentius in femore, quo vulnera debilitatus tantum ille est, non occisus. Ergo Æneas ensem nudauerat, vt hiç faceret, quod hasta nequinerat: hoc puncto temporis Lausus Mezentij filius, interposito corpore, subiecit sc̄ Æneas gladio, excepturus vulnus paternum. Hæc, vt dixi, ita sunt gesta. Sed Virg. poëticè ante illatum Lausus vulnus quedam præmittit ad pietatem Lausus prædicandam. Incipit ab eius gemitu, & lacrymis: gemitus vt in milite, & forti; lacrymæ vt in filio, & puer: & ille grauis, ha- volute: & pro patre vtrumque, nam charus.

b Lusus est Poëta pro Lauso, & quantum detur pietatem patris in octavo, & vbi que, tantum h̄c, & alibi etiam extollit pietatem, & mores filii. Ergo ait, non se taciturnum cœsum dura mortis, & præclarâ facta Lausus ab hoc insigni facto memorandi. Interponitque versum illum,

Si qua fidem tanto est opere latura vetustas. Ceterè latura, ô Maro. Nam que tam deformis posteritas, quæ tuam Musam in honore non habeat? que non Lausus facinus admiretur, te narrante: itaque, crederi vetustas, te scriptore, exstisit filium pientissimum ab impientissimo parente.

c Post hac exordia redit Poëta ad viam. Referat pedem Mezentius, vt qui inuilius iam ad bellum, quia illigatus (placuit Poëta, inq; ligatus ad venustatem) hasta Æneas, quæ hærens scuto ex eo pendebat. Tum iuuenis cedente patre ipse proripuit se, vide celeritate, & se armis immiscerit, immo subiit mucronem, ad eum imperterritus, dextra Æneas assurgentis ad iustum, & iam plagam ferentis. Atque hac mora sustinuit, determinante impetum & ardorem Æneas.

d Ad hoc facinus & pietatem, abeunte patre, obiiciente se filio, & protegente patrem clypeo, secutus est clamor Rutulorum, qui etiam conferrissima tela coniiciunt in unum Ænean, vt proturbente vndique, & auertant illius ardorem. Quippe miserabuntur Lausus fortis, videbantque non posse eripi à tam diro hoste. Itaque commoti omnes Lausus pietate, strenui sunt pro illo, & contra Ænean. Ille tum fuit, quia eruptus sibi Mezentius: tum retusus clypeo tenet se, id est, continet, donec detonet telorum nubes.

e Optima comparatio. Vidisti vt ad præcipitan tes nimbos grandinæ arator, agricola, viator, omnes fugiant lateantque sub arce tua; videlicet sub arboribus, quæ sunt in ripis arnum, aut sub fornicis alti faxi, donec, abeunte nimbo, & redeunte Sole, ipsi pariter ad opus redeant; talen finge Ænean, qui retusus sub scuto continuat se à bello, & nubem eam, dum detonaret, sustinuit; tantum tunc Lausus & increpitat, & minatur, si possit auertere à diro auso.

NOTÆ.

z. INGEMVIT CHARI, &c.] Aptabis huic facto

— τετι τιμησι, §

Δύσηνος, δέ μη την ηλέναι την καιρο:

— παρεινεις enim

Filius qui viscissim non seruit, infelix est.

Filius ser-
uit paten-
tibus.

Scipionis iuuenis in feiuando patre studi.

Filius qui viscissim non seruit, infelix est.

Confixit, madere gena, subitoq; trememem

Corripuit pallor, gemitumq; ad fidera ripit.

In quo vides & gemitu, & lacrymas, vt in Lauso.

Historiam ita narrat Liu. lib. 21. Periculum Consulis

incertus tum primum pubescens illy propulsatum.

Lati-

tor est Polyb. lib. 10. Attigit Val. Max. & Romani

omnes Scriptores, atque Stat., Syll., & Senec., Ben-

ef. c. 3. Adduxi hanc partem historie, nam ad faci-

nus Scipionis aspirasse Virgilium in hoc Lauso facta,

interpretibus omnibus in confessu est. Simile quid-

piam de Antilocho Nestoris filio Xenoph. lib. de

Antiloche, qui pro patre occubuit. Vide & Cala-

brum lib. 2, atque etiam Epigramma octauum Au-

sonij in Epith. Heroum, & Dionem Chrys. Orat.

11. Hi omnes, & plures alij meminere facti Antilo-

chi, Sophoc. in Antig. ait, optando es̄t filios, vt sint

qui iniurias vñificantur facti parentibus, οὐ γε τὸ

ἐποντος τοιούτους νοοῦσι. Non indignum est facinus

Lucilij Romanapud Plut. in vitis Antonij, & Bruti,

qui se, tanquam si Brutus esset, prebuit infrequentibus Brutum, vt Brutus interim spatiū haberet ad

fugam. Nec Timoleontis apud eundem, qui fratrem

Timoleontis protectum clypeo seruavit, vbi ex-

cepta vulnera, quæ in fratrem dirigebantur. Idem

ferme accidit Claudio Marcello seruatori fratri

Marcelli, & Otacilij, vt narrat idem Plut.

Celebrat etiam Cur-

tius lib. 3, pietatem Oxoatris fratris Dario, qui, vt re-

tardaret Alexandrum iam instantem Dario, se &

equites, quibus præcat, ante currum Regis obiecit.

& Plutarchus in vita Marcelli Brantium quendam, Brantij vit.

qui excepit, opposito corpore, tela plurima directa

tuus.

contra Confulem, qui ad Cannas cecidit. Sed inter

tot exempla, cur defit Curonis diligentia in ser-

Curonis fa-

uando Cæsare, cum enim (narrat Plut. in vita Iulij)

civis.

contra illum exceptem è Curia intenti efflidi

gladij, certè Kœivō τότε λέγεται την Κœivō πρεσβε-

ικῆς αγορᾶς, unde Curio dicitur eum tuga texisse, & eripuisse.

Se. Nam cùm saepe ad res Iulij in Æneide alludat

Virg. bñ aliquid adumbratum de Cæsare non estin-

creibile.

2. MORTIS DVRAE.] Quæsitè, & propriè. Mors Duries,

iunctum: verba dicuntur, quia immatura, ac proinde

cur de mor-

te.

etiam dura, nam hec vox dicitur de fructibus ar-

borum non maturis. Cui morti mitis opponitur, id

est, senilis.

3. OPTIMA FACTA.] Etiam hoc quæsitè. Vide

suprà, hanc facta melior.

4. SIOVA FIDEM, &c.] Claud. Bell. Get. vñane

posterioris credere?

5. NEC

*dolorum, quæ ipse dat mortalibus ias alterum nra-
m̄ dolorum, alterum id bonorum.* Vides, ut tam bo-
na, quam mala comprehendat unico domi nomine.
Sic primum apud Virg. & alios est ambiguitas signifi-
cationis. Sic & preium apud Terent. in malam par-
tem.

Premium
in malam
partem.

Initatio.

[13. INDE ALIVD SVPER, ATQVE ALIVD.] Illus-
trat Germ. ex Callimacho, qui in Apoll.

Ἄλλος ἐν τῷ ἀλλῷ βαθμῷ αὐτὸν διέτεινεν:

Αἴταν σφι αἰλιαν ιακυλάνσαν σαγίτην οὐλέμην.

Ex Calab. qui lib. 6. Ἀλλος ἐν τῷ ἀλλῷ βαθμῷ αὐτὸν διέτεινεν: *σαγίτην αἰλιαν οὐλέμην.* Sed dici quid, allusum ad illud Carull. *Hoc argue illa dies, atque alia, atque alia.*

[14. FIGIT QVB, VOLAT QVB INGENTI GYRO.] Hoc genus pugna representat Valer. 4. Arg. Mezen-
tij ait tota posita in fatigando Aenea, Aenee in se-
tuendo. Itaque ille gyrate spaciose orbes, hic se cir-
cunferre in eodem gradu. Ergo Valer. Amycus,

Contingit Bebryx, Malea velut arce fragosus

Turbo rapax, vix ora virum, vix tollere possit

Brachia, torrenti precepit agit undique nimbo,

Cursibus innoluens, totaque immans arena

Insequitur.

*Contra Pollux: vigil ille iners cum peatore & armis
Huc alternus & huc. & postea. prouidus iactus Seruat.* Apud Nonn. lib. 22. committitur pugna equitis cum pedite, nec dispar Virgiliano euentus. Apud Plut. fit incursus a barbaro pedite in equitem Pompeium.

[15. VOLAT QVB INGENTI GYRO.] Ouid. de volante volucre, ducisque per aera gyros. Itaque agno-
fice in vitroque Vate miram poësin. Ouidius autem pro-
priæ volantia dat gyros metaphorice, Virgilius equo

* Inde ubi tot traxisse moras, tot spicula tædet
Vellere, & vrgetur pugna congressus iniqua,
890 Multa mouens animo, iam tandem erumpit, & inter
Bellatoris equi caua tempora coniicit hastam.

* Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
Verberat, effusumque equitem super ipse secutus
Implicitat, eiectoque incumbit cernuus armo.

895 * Clamore incendunt cœlum Trocsque, Latinique.
Aduolat Aeneas, vaginaque eripit ensim:

Et super hæc, vbi nunc Mezentius acer, & illa
Effera vis animi? contraria Tyrrhenus, & auras
Suspiciens hausit cœlum, mentemque recepit;

900 Hostis amare, quid increpitas, mortemque minaris?
Nullum in cæde nefas; nec sic ad prælia veni,
Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lausus.

* Vnum hoc per (siqua est victis venia hostibus) oro,
Corpus humo patiare tegi. scio acerba meorum

Circumstare odia, hunc (oro) defende furorem,
Et me confortem nati concede sepulcro.

f Hæc loquitur, iugulōque haud inscius accipit ensim,
Vndantique animam diffundit in arma cruento.

ARGUMENTVM.

Ferit Aeneas Mezentij equum, hic se attollit, effundit
equitem, aduolat. Aeneas distriktu enfe, ille non orat vitam
sibi, sed sepultus am datur, & ensi dat iugulum.

EXPLICATIO.

* IDEBAT Aeneas se nihil proficere contra
Mezentium, nam tantum se tuebatur, illum
nil laedebat ipse. Trahebat quippe moras in exel-

lendis spiculis, iniqua erat pugna, nam ipse pedes. A
Ergo sibi cogitanti, qua tandem ratione bellū con-
ticeret, subiit, equum percutere: atque adeò hastam
coniicit inter equi tempora, signat trajectam equi
frontem.

b Ecce ad sensum doloris se estatim equus attol-
lit, firmaque in pedes posteriores, arrectus totus: ac
deinde subito, mutata forma, fistul se in pedes prior-
es, & calcibus auras verberat, ac tum equitem effun-
dit, incumbitque eiecto Mezentio, cadens ipse in
armum pronus, ac sic implicat, id est, impedit Me-
zentium. Itaque, Lector, non concordant *ciclo ar-
mo*, *imō, cernuus armo incumbit eiecto Mezentio.* Et nota,
impleri iam quæ dixerat ad equum suum Mezen-
tium: *Aut cris mecum vietur, aut pariter occubes.* non
primum, sed alterum. Occubuit certe pariter, nam
incubit cernuus eiecto, & cadenti domino.

B Ad hunc successum clamorem ingentem tol-
lere Troianis, & Latini: Aeneas aduolat, ensim di-
riper, hostem premere, illum increpitate verbis il-
lis, *vbi nunc acer Mezentius?* *vbi animi vis effora?* Per
cœlum hinc cape aërem. Tritum illud Lucretij, *in hoc*
caelo, qui dicimus aer.

D Colligit se Mezentius, cœlum vidit, recepit
animum quippe turbatum ex ruina equi & sua; ac
tunc ad incipitatem & interminantem Aenean.
Mori in acie virum fortem nefas non est, nec ita veni
ad prælia, vt putarem scelus esse mori, hoc enim si
existimarem, non venissim. Quid quod *Lansus meus*
non tecum popigit mihi hoc fœderia, id est, non ita à te in
certamine affectus est, vt mihi reliquerit desiderium
vita: itaque non mortrem deprecor, mori cum filio
volo, recuso esse superflus. Potest etiam sententia ali-
ter concepi hunc in modum: Non ita veni ad præ-
lia, vt tibi ii vitor esset parcerem: quamobrem,
neque volo mihi parci, quando interficiens à te meus
Lausus hac fœdera non permittebat. Vide, si placet,
Titium lib. 3. Loc. cap. 10. qui aliter explicat hos
versus. Et tu nota elegantem illam communionem,
auras suspicientibus cœlum. Auræ hauriuntur, cœlum
suspicuntur. Sed non hoc voluit, imò contraria, auræ
fecit suspici, cœlum hauriri. Hæc acumina millena
in hoc Vate, si fint oculi.

E Tantum hoc vnum oro (si vicitis hostibus dan-
da venia aliqua) vt corpus meum sepeliendum tra-
das. Ratio, cur hoc petat. Quia acerbissima sunt
meorum in me odia, ergo defende hunc furenum, ne sim
Iudibrium meis ciuiis. Hæc primæ preces Mezen-
tij. Alteræ. Fac, vt vna cum Lauso sepeliar. Credo id
petiuissime Mezentium quasi occurrentem obiectioni.
Nam posset illi dici. Quid petis sepulturam? eruent
te inde hostes tui. Ergo ille: tutus ero, si sepeliar
cum Lauso; nati mei reuerentia incolume erit se-
pulcrum.

f Hæc ille paucissim: ac ne degener videatur,
& non fortis, ipse iugulum præbuit, ensim accepit,
effudit animam largissimo cruento effuso.

NOTÆ.

Spicula vel-
tere.

i. SPICVL A VELLER E.] Non videlicet ferrum
inflectebatur in ipso scuto, hoc si esset, non euelle-
ret. Erat sanè pugnantium ars, vt tela post transi-
xos hostiles clypeos plicarentur inflecterenturque;
vt ita dependentibus hastis grauarentur, qui gesta-
bant clypeos, illōque abiicerent, & nudis essent
corporibus ad iactus excipiendos. Hoc genus belli
habes apud Plut. in vita Camilli, quæ res salutem
attulit Romanis, exitium Gallis.

2. PVGNA INIQVA.] Quia vnius equus, alter Iuqua pa-
pedes. Sic lib. 9. non equo dare se campu. quia Troiani gna que,
in mœnibus, Rutuli in solo infimo.

3. TOLLIT SE ARRECTVM QUADRUPES.] Simi-
lis successus duo sunt exempla in Lilio. Primum equus
lib. 8. his verbis. *Spiculum (Manlius) inter annas equi*
*fixit, ad cuius vulneris sensum, cum equis prioribus pedi-
bus erexit magna vi caput quereret, excisit equum:*
*quem cuspide parmagique inmixit, attollentem se à gravi
casu Manlius ab ingulo, ita ut per casum ferum emineret,*
*terre affixus. Quin, si verum est, & ita credo, Virgi- Manlij pu-
lum in seruissi suis versibus multos ac varios succel-
lus Romanorum, quis neget hunc Manlij & Metij
(hoc nomen vieto) hinc representatum? Redeo. Alter-
terum lib. 27. illis: *ibi equus pilo triectus, cum prolat-
psum per caput Regem effidet, atrox pugna virimque ac-
cessit est.* Equi atterentes ruina suos tellores dicuntur Equi fer-
ro. Ad Plat. in vita Crassi *σφυραντες τὴν ἔπλοιο.* & cœs.*

c Ad hunc successum clamorem ingentem tol-
lere Troianis, & Latini: Aeneas aduolat, ensim di-
riper, hostem premere, illum increpitate verbis il-
lis, *vbi nunc acer Mezentius?* *vbi animi vis effora?* Per
cœlum hinc cape aërem. Tritum illud Lucretij, *in hoc*
caelo, qui dicimus aer.

D Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
verberat, effusumque equitem super ipse secutus
Implicitat, eiectoque incumbit cernuus armo.

E Ad illis ait, *ἀντιπτωντι ὅδινον: εξῆλειν ad sensum*
doloris. Apud eundem in vita Timoleontis, equus
afflictus vulnere sessorem excutit. & in vita Fabij,
*παιᾶνος τρωθεὶς ἡ πτωχὴ ἀντιπτωτικός, vulneratus equus Pan-
tum excutit. Apud Calab. lib. 11. milites duo *ἀπ'*
κούροις τοῖς πτωνοῖς. Apud Herodot. Musa 9. equus
Masistij sagitta percussus praet dolore *ἵπατος ἐπλόει,* *εἰς*
δέοντες Μασίστοι, οργιζεις νεκτος in pedes, & Μασίστου
excutit. Cuius Masistij casus etiam meminit Plut. in
Aristide, *εἰς τοὺς οἱ πτωχοὺς τοὺς Μασίστοις απήριψι.* Imitationem si queras, fortasse sumpta ab illis Homericis*

C Iliae octaua:
πτωχὴ ἡ πτωτεῖος, τὸ βάλινον
Διοί Αλέξανδρος, Ελένην πόστος ικανόνος,
Ἀκριτοκορφίην, θύεται περιττας, τείχες ἡ πτωνού
Κρανίον ἐμπειρόσας, μάλιστα τὸ καιεῖον έπιπονού,
Ἀλυγάδης ἡ αντιπλάτη, βελτονοῦ εἰς ἐγκάφαλον δύει:
— equus vexabatur, quem vulnerauerit fugita
Nobilis Alexander, Helena maritus prælucratorum,
Summo in vertice, vbi primi crines equorum
Cranio in nasum turrit, maximè vero lethale(vulnus) est.
*Dolens vero resiliens (equus) telum enim in cerebrum po-
nebat.*

Vel ab Eurip. in Hippol. vbi ait,
Ορθόν τε καρπός ἐπιλέγει, τὸς τε εἰς αρπαγὸν
τοποτε.

Caput autem statuerum erectum, & autem in column
Equi.

E. ARRECTVM.] Explicui, arrectum equum in
pedes posteriores. Nam Lilio, vt vidisti, equus pri-
oribus pedibus erexit. Vide & quæ adduxi ex Herodo-
to, & Euripid. & Ammian. lib. 30. ita scripit: *Equus*
*anteriores pedes, præter morem, erigens in sublimi, inma-
teria feritate concius. Cur præter morem? Quia frequentius*
equus posterioribus pedibus insultat, hōsq; erigit,
vt impetrat calcibus. Si quando tamen velit, quod
rarius est, arrectus & sublimi stare, priores erigit.
Aliud est enim ferire calcibus, aliud stare rectum.
Primum fit sistendo in anteriores pedes, alterum
sistendo in posteriores. Sic Philost. in Heroic. *τοπο-*
τοπονοῦ ὁποιοι ἀντιπλάτην: furiosi equi erecti resiliuntur.
Nequit itaque in Poeta hic versus,

Tollit se arrectum quadrupes, & calcibus auras
verberat.

accipi de vna eadēmque figura equi. Nam illud, *Tol-
lit se arrectum*, capiendum de nīsu in pedes posterio-
res, quod sequitur, *calcibus auras verberat*, de nīsu in
priorēs. Nisi quis dicit *calces* hoc loco abusivē sumi
pro pedibus anterioribus, & vnam tantum equi si-
guram fuisse: ita ut arrectus Mezentium excuteret,
autem tunc verberans.

5. EFFV

COMMENTARII

538

Efundere
equo.

5. EFFUSUMQUE EQVITEM.] Ita suprà in hoc lib. curris effundimque ducem. Arripuit Liu: nam lib. 10. equo effusus. & lib. 22. Equis repente corruit, consiliumque lapsum super caput effudit. Nonn. lib. 11. πτερόντος μωχών. Iterum:

Γλαυκὸς δι τειχούσεας οὐδὲ καθούσεας εἴπειον:
Furiōs equi Glaucum exturbavum.

Et de rupi loquens, qui iuuenem à dorso excusit moribundum σέντησε προσάρπεντον εἰδεν ἀπετείσειον νομον. Nescio an laudem Valerium, qui 4. Arg. Amycum cadentem effusum ait; nam videlicet non ille ab equo occidit. Itaque sati fuissest fuisse, nisi quis prober referens ad magnitudinem corporis; ita enim magnus ut veluti alicunde effundi videretur. Locus, quem noto, is est,

effusumque secutus (id est, Amycum Pollux)
Haud renocare gradum paitur, turbidique, premisque.

Cernuus.

6. CERNVVS.] Est hoc, quod de equis Homerius Iliad. 17. εὐεργάτες καρπά. Latinae voci responderet καρπά, & commune attributum bestiarum, quod deorum cernant. Et hunc signatūs: ait enim precūbit cernuus, ubi exprimitur equus καρπούσης, id est, ex humeris sessorem excutens. Glossa: cernuat, καρπά. Itaque, cum de Cebitione cadente è curru ait Hom. 16: Iliad. καρπά, liquidum exprimeret cernuonem. Inde commodè illum comparat ἀπορήσεις, cernatori Sidon, Panc. Antii dixit, cernuo cernua collo ora. Versus ille Lucili (non ego hot primus dico)

Cernuus extēmō plantas conuicit beneficē, decepit multos, ut purarent esse cernuum genus calceamenti, cùm tantum explicetur habitus calceatum se.

7. CLAMORE INCENDVNT.] Qui agnoscunt κατάργησιν, id est, abſionem, ut hinc accendere, aut incendere sit idem, quod implere, non placent. Nec testimonia Luciferij, quae Gifan. aduocat, id probant. Nam illud lib. 3.

Motibus accensis nobis per viscera sensus, cur non capiatur de igne? & adhuc melius illud lib. 5. vbi de Sole,

Anticipat calum radiis accendere certans. Itaque, nescio cur in vitro testimonio explicetur Lucretius accensis, id est, compleatus. & accendere, id est, completere. Alter Virgilium explico. Nulla est κατάργησις. Verè aer constipatus vaporibus, extenuatur, & fit rarius clamoribus & tinnitibus cymbalorum. Hec verò extenuatio aeris proxima est dispositio ad calorem. Ac proinde dici aer potest accendi vocibus, accidente praesertim feruore clamantium, & veluti ignitis peitoribus aerem incendentium. Nam Stat. in floru pro defuncto Archemoro dixit, accenso clamore; quod videlicet Calab.lib. 3.

Ηχοὶ δὲ λαλεῖσθαι διὰ φωνῆς αὐτοῦ.

Singebat ingens clamor per indecessum asperem.

Est etiam alia solutio. Dicinus aliquius animum incendere, cùm illum impellimus, commouemusque ad rem aliquam. Sic ergo dicetur aer incendi vocibus, nam clamoribus percurretur, agitatur, fluctuat. Plut. in vita Pompei. οὐδὲν εἰ τοῦ σόλον καὶ κύνα ποιῶν, οὐδὲν δὲ ιχθύς οὐρανόν, id est, φωνή, nam de ea loquitur: cùm vox effusa & violenter missa motum in aere fluctuante excitauerit. Lege illum, querit enim ibi causam, cur aues ē caro decidunt, excitato hominum clamore. Eandem questionem agitat in vita T. Quinteti Flavaminij.

Incondit aer
qui dicatur.

8. LATINIQE.] Versus ex studio hypermeter ad significandum clamorem illum productum in lögum. Nō enim hæc Nota dissimilis illis, quas alibi dedi de versibus hypermetris, quoties in Virgilio occurunt.

A 9. VAGINAQUE ERIPIT ENSEM.] Iliad. 4. ἐρέσειον. Τοῦ δέξιοῦ, traxit, eduxit acutum gladium. aptius Ensem. Noster ad indicandam celeritatem. Aristoph. in Petre vagi. Vesp. καὶ ξεπρετόν τοῦ κεντρον.

10. VBI NVNC MEZENTIVS ACER, ETILLA.] Iastante &c.] Ita 8. Iliad. καὶ Ιάστην χωλαῖς quā abierunt iactantem. Et lib. 13.

— τοῦ Καὶ οὐτε λαζαί
Οιχονται, Τοῦ τρωσθεὶ πειλατον ιερον Αχαιοι;
— ubi nunc tibi mina

Abiunt, quas Troianis minabantur filii Achiorum?

Et lib. 5.

Εἴρητο δέ τοι μέν Οιχεται, δέ ποτε Ερετοι;
Ελετο, quod abit virtus, quām prius habebis?

Et lib. 20. Apollo ad Anchau,

— τοῦ Καὶ οὐτε λαζαί,
Ταῦτα βασιλεὺσιν υπέρθεον διοποτελεῖσι
— ubinam mina,

Quas iactabas in conniuisi apud Principes Troianos?

Similis locus Calab.lib. 1. ore Penthephilae,

Ιπποντος Τευθίδα θέλη; δέ τοι Αιγαίο;

Πηγὴ Αιαρές; τοῦ δέ φάτος ημερον οὐτε τούτος:

Quomodo vis Tydida? quād Εάκιδε?

Quid Αιακίς? hos enim esse fortissimos fama est.

Apud Nonnum lib. 30. reprehendens Bacchum

Dios alius ita increpat,

Πηγὴν οὐλαρα θύρα, καὶ διανεδεῖτος οὗτος;

Ubina m sunt tui thyrsi validi, ubi vita sagitte?

Oenone Paridi, qui se contempserat, ita insultat

apud Cal. lib. 10. τοῦ δέ τοι εὐτοπίαν Κοθίεται; ubi

nunc tibi est Venus coronigera? Non abit insultatio illa

in Telephum iam santic putridum, & simulacrum

hominis, non hominem, è lib. 4. Epigram.

Οὐδέ τοι Τευθίδας πόροι διχεῖσθαι, δέ τοι φοίνι

Τιθετος αἰματος φευγούσης Δαρειοῦ:

Hic est acerrimus ille Τευθίδας propagator, hic ille

Τελεφος, qui prius cruentavit horribilem Martem

Gracorum.

Cur non libem aliquid ex Latinis? Ouid. 13. Meta-

D morph.

Hoffis ubi est Ajax? ubi sumus ingentia magna?

Verba viri?

Lucanus Curioni mortuo ita insultat lib. 4.

Quid nunc Rostru tibi profum turbata, forūmque?

Lege reliqua.

II. HAVSIT COELVM.] Est hoc, quod lib. 4. de

mortiente Regina Carthaginis. Quiescit celo lucem. & Haurit-

si. de mortiente Anthore, ocellumque afficit. Sed cre-

vobus, accidente praesertim feruore clamantium, & notari ver-

bum αὐθούσια, oculos contrahollere; quod audaci-

bis dat Polyb.lib. 3. Ait enim, φόδεντες αὐθούσιαν

έρδαν. Non est hoc alienum ab hoc loco, si quis

circumstantias consideret à persona Mezentij, vt di-

catur celum respectasse cum furore.

12. MENTIMQVE RECEPIT.] Hom. Iliad. 22. Recipere

Αἴτιον δέ τοι προτυπον, οὐδὲ φύσιαν οὐκέτι οὐτε τούτοις:

Sed ut respiratur, & respirationis est in membra animus.

Calab.lib. 3. οὐ φρεσι θυμός θυμούς αὐτονομεύει: in membris

animus nominabilis respiratur. Et recipit quidem mentem,

quasi prius οὐαδιλούς fuisset, οὐ δυστατούς. Vtrumque

enim verbum Plut. inducit in vita Antonij loquens

de angustiis morientis. Idem Plut. in vita Alexand.

αἰαλακένιαν δέ, de nomine recipiente sc. & flexu alio Colligen-

colligere se ex vulnera. Homer. 4. Iliad.

Αἴσσονοι θυμός εἰνι στενοίσι οὐαδιλοί:

Iterum illi animus in pectora est respirationis.

13. HOSTIS AMARE QVID INCREPITAS? &c.] Morientis

Iliad. 20. Iupibis

παλαιόθη, μὴ διατί τετράστιον οὐτονόμος.
Ελένος δε τεττάρετοι:
σπλειδε, νεμε verbis, τι περιεντούμενος,
σπερεις ad mentem adducere.

Hec audacia Mezentij contra viatorum suum reuocat mihi in mentem verbum Lucani lib. 4.

Victorisque suis vultu spectare superbo.

Confederat Virg. lib. 1.

Non ea vis animi, nec tanta superbia viatis.

Ceterum à versu Virg. in quo increpitatis & minari,

Propter fortis versum suum Eleg. 1. lib. 1.

Affice quād senas increpet aura minus.

14. NVLLVM IN CAEDE NEFAS.] Quia, vt ait

Soph. in Aiace, κατάδε τελείωσαν τὸ έργον τοῦ θεοῦ: mortis generis.

Moritur genocles ho- mori generis.

et explicui, vt vidisti, dupliceret:

& pro altera mea explicatione est locus Plut. in vita

Lysandro, ubi Philocles mortuoris nō fractus ea cala-

mitate Lysandro dixit, μὴ κατηγόρησαι τοῖς θεοῖς οὐδενε-

Victor facit, τις, δια νοσήσει σπάτειν ἀπό την γενετήν: ne

sibi obsecrare criminis, quoniam index esset nemo, in eo vi-

ctor ageret, que passurus esset virtus. Quibus horratus est

Philocles hostem ad eadem suam, quando ipse quo-

que, si victor fuisset, interficetus esset Lysandru,

nullo interposito feedere. Imo ex ultimo rei Virgilij sumptum ab hac ipsissima Lysandri historia, &

aliam non possit esse sententiam.

15. PER.] Incertum reliquit, quid hinc subaudiendū, vt maior esse affectus. Fortasse, per veniam, si

qua danda hostibus, & danda est: vel, per te ipsum,

vel, per Lausum meum: vel proper me, qui Prin-

cipes sum: vel, per Deos ipsos, quod tamen minūs

credendum ab impio. Erit, qui putet, iungendam

præpositionem hanc cum extremo orō, vt dicat, Per-

rotore, si qua via est hostibus. quod ego in incerto re-

linquo.

16. CORVVS HVMO PATIARE TEGI.] Hoc

vnum exīde, nihil aliud petit apud Soph. Aiax ab

Ioue, & reddit rationem,

Καὶ μὴ φρέσκες οὐχ θεοῖς τοῦ περιστούσεως περιποτέ.

Εργάθιον ποτόν προσάρπεντος θεοῦ τοῦ θεοῦ:

Νε αδρούσιον ποιοπάντας προσέπειται.

Προικιανούσιον ποιοπάντας προσέπειται.

Eadem omnino Mezentij effratio: vult sepeliri, quia

scit concitata in se multorum odio. Hoc idem con-

tendit ab Achille Hector iam prostratus:

Αἰσχοντος οὐτε φρέσκου, καὶ γάνακος, καὶ Τεκτονός:

Μή μὲν οὐαδιλούς θυμόνας, καὶ δυστατούς:

Precor por animas, per genua, per parentes,

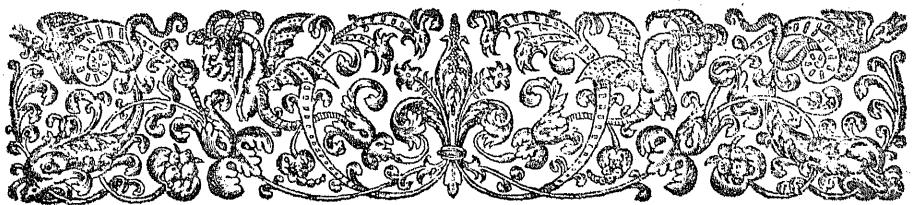
Ne me sinas apud naues vorari a canibus Gracorum.

17. MEORVM.] Addit odia, quod nemo expe-

ctaret. Prob. Sen. Rhet. Cont. 7. Magnis sceleribus

in natura intereunt. Nihil ergo mirum si Mezentium

odiō habent, propter

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBER XI.

ARGUMENTVM.

AEneas trophaeum Marti sifit hortans suos ad virtutem & pietatem, illam in peragendo bello, hanc in humandis mortuis, præcipua cura fit circa Pallantem, qui ad patrem mittitur cum captis curribus. Veniunt ad Æneam Legati Latinorum supplices peritum defunctis sepulturam, hanc ille cōcedit, commouentur hostes eius pietate, inde in illius laudes effusim crumpit Drances. Funt inducē, & paratur materia rogis cremandorum cadauerum. Fit recursus ad Euandrum, qui defundit natum excipit cum facibus, & ingenti ploratu. Troiani, & Latini suos sepeliant. Redeunt Legati, quos Latini miserant ad Diomeden spe frustati, mōret Rex Latinus, concilium cogit, iubetur Venulus Princeps legationis referre omnia: narrat ille ut Diomedes noluerit auxilia Latinis mittere, & rationes cur noluerit. Sequitur Latinus oratio detestantis bellum, & pacem suadensis, eius consilium Drances adiuniat Turno infensus, suadetque Regi, ut Æneas natam Lauiniam in matrimonium adiungat. Respondet hic Turnus eleuans eius in loquendo futilitatem, & reprehendens in agendo ignauiam, suamque virtutem attollit, & Troianos contemnit, ac Regi satisfacit, sēque dumum deuouet pro communi salute. Dum hec in concilio, Troiani rūunt, discidunt māstii qui consultabant, tuba insonat, matrone preces fundunt, armatur Turnus, occurrit illi Camilla. Describitur locus, per quem transiit Æneas, & tubi contra illum disposita à Turno insidiae. Interponitur Camilla histria, quam narrat Diana, dans Nympha Opis sagittam, qua conficiat interemptorem virginis. Accedunt iam Troiani & Rutuli congressuri, describitur apparatus armorum, & animorum furor, Acontei mors, & aliorum, Camilla inter duces reliquias exultantia, arma & pugnandi modus, conficit duces plurimos, & caderūt ingentem edit, totāque aciem Troianorum pessundat, quam ex parte restituit Tarchon editus magna virtutis exēplis. Describitur Aruntis dolus in Camillam, hac cadit, & percussor quoque eius. Mortua Camilla fit Latinorum fuga, Troianorum impressio, & cades passim misera. Audit Turnus suorum cladem, insidias deserit, ad urbem tendit, Æneas post illum, daturque libro exitus.

Ceanum interea surgens Aurora reliquit, Æneas (quamquam & sociis dare tempus humandis præcipitant curæ, turbatique funere mens est) Vota Deum primo viator soluebat Eoo.
b Ingentem querum decisus vndique ramis Constituit tumulo: fulgentiaque induit arma Mezentii ducis exuicias, tibi magne trophæum Bellipotens: aptat rorantes sanguine cristas,

Telaque

IN XI. ÆNEIDOS.

- 10 Telaque trunca viri, & bis sex thoraca petitum, Perfolsumque locis clypeumque ex ære sinistræ Subligat, atque ensem collo suspendit eburnum.

ARGUMENTVM.

Die orio, Æneas trophaeum Marti sifit.

EXPLICATIO.

a Post interficētum Mezentium nox aduenit, quierunt arma, ora est lux, & cum ea Æneas cura. Itaque statim primo Eoo, id est, prima albente Aurora, ut qui viator, soluebat Deoriū votū, trophæo excitato, tametsi premeretur tum cura humandorum cadauerum, tum vnius Pallantis funere esset maxissimus. Poëta maiore incremento turbatus. Pertinet hoc ad pietatem Æneæ, cui sacra primū cura in tantis curis, in tam acerbo dolore.

b Constituit trophæi speciem, quod sacrum Marti magno bellorum Dco. Ergo, quercus, cui vndique rami amputati, constituitur in tumulo, & ea ingens, nam arma ingentia. In hac quercu apiai crista, & has rorantes sanguine: deinde icta, & hac truncata: mox, thoracem, & hunc perfolsum itib[us] duodecim. Tandem post omnia clypeum, atque ensim, illum ex ære, id est, æreum; hunc eburnum, propter vaginam, ut vult Seru, aut propter capulum, ut ego volo. Data verò est sedes clypeo ad sinistram partem quercus, ensi ad collum eiusdem arboris: ut quercus armatum hominem, qua posset ratione, repræsentaret, verè Mezentium ipsum. In hoc enim posita trophæi ratio, ut arbor pro homine esset, captiva pro captivo.

A gere ab mari, & in libri exitu Solem mergi in mare, ut non solum res ipsa, sed etiam modus rei sibi contentiant. Quis putas, Poëtarum hoc animaduertet? Ducent te Note iste ad imitationem huius Vatis. Terrium est, ut dicas imitationem. Sumpta haec ab Iliad. 9. vbi Hom. Oceanī meminit,

Imitatio.

Hōs μέρος κρονία περιπλόκοι τοιούτοι πάντας

ἀρχόδιον ἐν αἰλαράσι φέρει, ἀδελφή τοιούτην:

Aurora quidem crocea vesta ab Oceanī flutibus

Surgebat, ut immortalibus lucem ferret, ac mortalibus.

Sed neque hoc abeat sine crisi: nam cur ἀλλαγήσιον? Dij enim semper in luce. Neque nox nostra eccl[esi]um occupat. Apparet (dices) altra. Sed hoc ex obscuritate medio, eccl[esi]um quippe semper cum luce. Redeo. Item Hom. 7. Iliad. Solem facit orientem εἰς ἀκαλαρίτης θεού διονύσου. Sed portius, Nostrum Calabro instituisse lib. 6.

Ιτις δι' Λευκοῦ οὐρανοῦ λέγεται οὐρανός

Τύθωνις, αφορτεῖται μάζας ἡ οὐρανός.

Aurora autem relīcto Oceanī flutibus, & lecto

Tuboni, ascendi eccl[esi]um in magnum.

Hoc (inquam) potius, nam hic οὐρανός, οὐρανός, αφορτεῖται, & Noster, Oceanum, veliquit, surgens.

2. QUANQVM ET SOCIS DARE TEMPUS IV. Imitatio. MANDIS.] Fortasse ab Cal.lib. 3.

Αἰχμὴν οὖν οὐρανὸν εἶησαν θαύματα.

non enim decet

Diurno (septura) negligēta mortuos dehonestare. Est quidpiam simile in Homer. Iliad. 18. etiam si de re alia.

Εἰς δὲ ἀγροὺς ἀγέρας περιπλόκοι σύρποι μέδεονται:

In concionem congregabantur, ante quam cōmū curarent. Cladis magnæ nota. Inter notas magnæ cladis adhucibet Plut. in vita Crafsi hanc, videlicet abieclam curam humandorum cadauerum. & τε Τάσσε τοῦ κεράτου πολεμού λέγεται. Nam hæc prima esse debet, scribēte Curtio lib. 5. de Mag. Alex. Rex dimitti milites inseptulos erubescet, ita mīditō more, ut vix ullum militis tam solenne efficiat mītū, quam humandi suos. In vita quoque Pompej ait Plut.

D neglegētam curam hanc à Lucullo, caulan tuisse odij in illum concepti, pūrū aītrū περιπλόκοι, quo exemplo admōnitus Pompeius, cūm incidit in cadauerā inhumata, οὐτε λαμπρούς, οὐ ποτίσας ἀποτάξει. Ennod. Declam. 10. dixit: Commissus est in universis defunctorum reseruantia, & circa religione forte ultima conditorum dignam posuit humānū asūmūrū culturaū.

3. PRÆCIPITANT CVRA.] Lucan.lib. 5. Precipitanq[ue] suos ludū. Stat. 7. Theb. præcipit pugnas. Est hoc, quod Ouid 8. Metamorph. nec plus finit tempus.

4. TVRBATA MENS EST.] Sen. Rhe. Cont. 7. Olim iam mīhi excusū mīns est, ex quo, &c.

5. VOTA DEVVM PRIMO VICTOR SOLVEBAT.] Notat Seru. Romanam consuetudinem, videlicet, ut polluti funere minimè sacrificarem. Si tamen coniungereb[us], ut vnu eodēque tempore funefarietur quis, & cogereb[us] operū in dñe sacrificiis elaborab[us], ut prius sacra compleberet, quam funus agnosceret. Hæc ergo causa, cur sacræ præponantur cadaueribus humandis. Firmat exemplo Horat. Paluilli, qui ad nuntium mortui filii noluit sacra intermittere. Positis ita. Sed ego libenter configlio ad morem alium, quo duces post bellum præclarē gestum, sacræ paragebant. Sic Appian. in Hispan. Scipionē describit post recuperatā Cerdā in Æneid. tom. 2.

Funere pol-
luti.

Sacra post
victoriā.

Z z Sagun

ellus erit Propri. Eleg. 14.lib.2.versu illo;

Vestibulum aeternum mortuus ante tuum.

Herodian. lib.4. in funere Seucriti, iuvava teneleuticibus etiā mortis in leprosibus ualibus, ut uos aperte ostendat. Defuncti imaginē supra sublimem & mexinum eboris lectum proponant in vestibulo Regia. vbi notanda verba aperteōt, & iobd. Ioannes Chrysost. Homil. 15. ad Popul. mortuum collocat in vestibulo domus, ille vocat propria r̄tis dñi uales. Hornei etiam interp. ad illud de Patroclio, nētrae r̄tis aperteōt, tacet ad vestibulum, ita ait. nētrae dñi r̄tis dñp̄tēr̄t, iacet spectans ad ianuam, & addit rationem: dñr̄t̄ p̄t̄b̄t̄c̄t̄ c̄t̄v̄p̄t̄ dñs̄ t̄d̄k̄x̄p̄t̄n̄ r̄t̄ dñp̄t̄p̄t̄n̄ b̄t̄, p̄m̄t̄r̄t̄ p̄ās̄p̄t̄n̄ r̄t̄, r̄t̄ ōt̄r̄t̄: ita enim componuntur mortui ad significandum nunquam iam deinde illos redende via ad domum reuersari. Nam videlicet ita collocahantur, vt pedes spectarent ianuam, inquit essent extra ianuam, & conuersti in publicum. Allusit Sen. ynico verbo epist. 12. Foras enim p̄t̄t̄t̄. & Pers. Sat. 3. in portam rigidos calces extendit. & Hesych. r̄t̄s v̄p̄p̄t̄ v̄t̄o p̄t̄s̄ dñp̄t̄. dñs̄ t̄d̄k̄x̄p̄t̄n̄ r̄t̄ p̄b̄t̄s̄ ēx̄t̄r̄t̄ p̄b̄t̄s̄ dñl̄t̄s̄. dñp̄t̄s̄ dicuntur mortuis ita collocahi, ut pedes habeant ad arietines iannas. Iliu. lib. 23. in funere Gracchi, madame in vestibulo Punicorum caſtorum regum exstructum esse. Sed hoc Luij tanquam affine mori nostro. Dubitabam, an hoc spectaret Eurip. in Hercul. vbi Megara ita ad Lycum,

Kōt̄p̄t̄oū p̄t̄s̄ p̄t̄s̄ r̄t̄s̄ p̄p̄t̄t̄r̄t̄ v̄x̄p̄t̄

dōp̄t̄s̄ d̄n̄t̄s̄.

Permitte mihi, ut liberis addam ornatum mortuorum
Ædibus aperitis.

Sed non dubium, quin alludat in Alcestid. vbi Chorus, vt credat non obiisse Alcestidem, dicit hoc argumentum.

πυλῶν πάρειθεν δὲ οὐχ ἔτι
Πηγαῖος, οὐ νερπεταῖος,
Τε χέρπει οὐδὲ φύσι ταῦλαις,
Χειρὶ τὸ στίξ οὐδὲ φρέβια θομαῖ.
Οὐδὲ δὲ γενέσιν πένθεσι πινεῖ:
Non enim video ante fores
Fornicam, ut moris est,
Aquam pro defunctorum foribus,
Comaq. nulla ad vestibulum
Secta est, que certe accidit in luctu mortuorum.

Et in Poeniss. clare alludit ad hunc morem, cum de mortuo ait, φρένται. Huc spectauit, credo, Plaut. Amph. homines quatuor in soporem collocaſtis mados. Sunt qui putent hucallusum in illo non lib. nec te tua fūnera mater produci. Ratio huius moris in Plin. est cap. 8. lib. 7. Ritu natura capite hominem gigni, pedibus efferti.

Positus de mortuo. 3. POSITVM.] Vox propria in re mortuorum. Pind. Od. 3. Pyth. Θέαν σύγους κέρας: cognai puellam posuermi. Lucret. de re hac lib. 3. corpore posito. Vide illud 2. Æneid. sic, δισ̄ positus. Sub hac verò voce intellige mortuum compositum defunctorum apparatus, & iam aptum ad elationem. Omnino quod dixit Eurip. Med.

— μεταθετέος χρόνον εἰς περιστελεῖν

— mortuum manibus bene componere.

Sunt qui mutent versum Virg. hunc in modum,

Corpus ubi exanimum posuit Pallantis.

Sed nemo inihi persuader scienti frequentissimas & pulcherrimas Virgilij iu-ta-lia-y-ac.

Custos defunctorum. 4. SERVABAT.] Refero hoc ad dignitatem Pallantis. Itaque adhuc custos ex honore defuncti. Alio ratio est in Apul. cur mortui sergentur. Ad-

A duco locum integrum 2. Milesiac. Conspicor medio foro procerum quandam sēnem, insistebat lapidem, clarique voce predicabat, si quis moruum feruare velleret, de pretio liceretur. Et ad quempiam præteremium, quid hoc, inquam, comperior; hincin mortui solent fugere? Tace, respondit ille. Nam oppido puer, & satis peregrinus es, meritoque ignoras, Theseus te confidere, ubi sagae mulieres ora moriorum passim demorscant, easq. sum illis artis magica supplimenta. Quin condita iam tumulus ossa affixa. Magebantur, ne maga sepulcrula adire rapturæ, quod pulca de Medea Ouid. in epist. Hypsip.

Per tumulos errat sparsis discincta capillis,
Ceratq. de repidis colligit ossa regis.

Et Ammian. lib. 19. loquens de venefico: sepulcro-r̄mque horrores, & errantium ibidem animarum ludibria colligens vana. Petron. Sat. Non contenta vulgaris more funera passis prosequi crinibus, aut nudatum pectus in consuetu frequentius plangere, in conditorum etiam profectus est, positumque in hypogao, Greco more corpus custodiare, ac flere totis noctibus diebusq. caput. Leges quaspam ad hanc rem pertinentes omitti, quia eas ad iam per Persium contulit vir doctus Marcius. Ego existimo, morem assuerandi cadavera natum ab causa, quam ex Apulcio colligis: sed nihil vetat, inde traductum ad dignitatem defunctorum, ex qua Virgilium capio: vt etiam ad amorem erga defunctum, ex quo Euripidem, apud quem Admetus promittit Alcestidi, se lecto eius mortua ascellarum, φροστεύει. Possis & in Virg. intelligere capularem custodem, is erat, qui proximus defuncto assidebat. Plaut. Asin. vocat capuli decum. Firmicus lib. 3. vespillones & funerarios facit custodes defunctorum.

5. COMES.] Noluit Poëta deesse Pallanti Regis filio, quod esset liberaliorum Principum, scilicet morum institutor, & magister. Sic Alcanio Epit. dedit 5. Æneid. Eniuit hoc studium in Marco Imperatore apud Herodian. lib. 1. qui ad insitendum Commodum vndique viros doctrina claros coniunxit. Sic Achilli datus Chiron II. Iliad. δι χειρῶν ιδίᾳ τε διατάξεις Κερταίσιον. Lege Sueton. Aug. c. 89. & me ad librum 9. Æneid. vbi latè ad illud,

Rectores iuuenient, & primos dedit esse magistros.

Est & apud Gracos ιώμην, idem qui & λαζ. αρχων, Comites quod non dissiderat à Principe Acete. A Graeca voce vnde dicitur de nostris Regulis.

6. CIRCVM OMNIS FAMVLVM QYE MANVS,] Lugentes &c. Ita etiam apud Homer. de mortuo Patroclio dauerat. Iliad. 18.

Κατθεγά εἰ λεχθεῖσι, φλοιοι δὲ μαρτσαντεῖσι ἀπόροι:

Collocarunt in lectis, chari autem circumstabant socii.

Nonnus lib. 11. hoc affectu, ἀμφὶ δὲ γερρῷ Σειληνὶ γεράχιον: circa cadaver autem genebant Sileni. & lib. 19. πολλές δὲ αμφὶ αὐτὸν ἐραποι μέρον: multi autem circa ipsam socī lugebant. His testimoniis, apparer, ita solitum defieri mortuum, ut circumdaretur a lugentibus. Sic & Plut. in vita Gracchor. loquens de Artilij funerali, expresso verbo, περιέμετ η πόμπαν. Βελὴ γραψι: Σεινος Romanus lugens circumstet, & Cal. lib. 10. in funere Paridis, σεινον/νεον. & statim: μεταπτει μαλα πολλα φέρεται. Iosephus in funere Herodis capit. vlt. lib. 1. Bell. lib. 1. οὐ μετε μόνην κλι-ην ὡς τε φετ, καὶ τὸ πλανόθρον συγκέννων, vbi signatε περι τὸν κλιν. Sed quoniam in hoc funeris apparatu haſſit Virgilii funeri Patrocli, liber audias verba Scaliigeri hæc: Inſta verò que facit ille Patroclio, hic Pallanti, Homeris si collata consideres, videas in illo materialm, in hoc formam: in illo congeriem, in hoc dispositionem: illum satis habere, si narrat;

narrat, hunc rem ipsam formare verbis: neque tam verba ex A rebus, quam res ipsa excutere ē verba.

7. ET MOESTAE ILLADES, &c.] Atrigit mortem antiquitatis illius. Erant enim circa cadaver collocati defuncti feminæ lugentium habitu, ideo hīc, crinem de more soluere, id est, de more funerum. Sed iam ad firmamenta. Apud Calab. lib. 1. in luctu Aurora erga Meimnonem, iunt uigas εὐπλάκαμα διδue, puelle diuoclic capillo decoras. In 3. etiam Æneid.

Et circum Ilides cīnem de more soluere.

Quem versum duplices explicui, nec muto. In funere etiam Patrocli inducuntur δυωμα, id est, ancilla, quæ θρηνον αὐτούμονα μετὰ ταχαν, animo afflictata alie ei labiat. & χειροποτασι ταχαν σηματηλησι, omnes manibus percuteat, ut pectora. Hic locus facit, ut credam veram esse Seruji explicationem, qui per Iladas intelligit ancillas Troianas. Nam & Hom. δυωμα inducit. Etenim honestas omnes feminae reliqua in Sicilia, excepta una matre Euryali, quæ ie sola puer, &c.

B. Ancilla cōplorantes circa cadauer. Scena lugēfit vocari hæc lugentium scēna, quæ est in Sen. epist. 99. Virgilij verbo significatur maximus lugentium clamor. Ita scilicet patabatur honestatus fusse defunctus. Loquens de funeratione Aiakis Philostrat. in Heroic. φυλακαν μετρίων αἴρετο, οὐ εἰναὶ θρηναὶ μαρτυρεῖται τοιούτοις: Tanta autem ormes, qui aderant, miseratio innatit, ut sui parum compates genitum attollerent.

8. CRINEM DE MORE SOLVTA.] Quis nescit hunc esse habitum lugentium? Lycophron loquens de Siculis,

Κρατεῖ δὲ οὐκέτε ναλλονει φέρει,

Μνήμην παλαίην τημελέος ἐμφραστον:

Ινσονα περ τεργυνούντιον καπιούντιον,

Doloris antiqui memoriam reficens.

Albinouan. ad Liuiam,

Vidimus attonitum fraternali morte Neronem,

Pallidi proiecta stiere per ora comit.

Parco, nam iam hoc tercia Æneide.

9. VT VERO ÆNEAS, &c.] Cūm dicat Seru. matrūtate esse, ui intermissa lamenta repeccantur, cūm aliquis notus aduenieret; & addat, ita in Stat. nam ingressis ducibus denū defleut Archemorus, clarum respexisse illum ad versus 6. Theb. hos,

— mox ut morentia dignis.

Urbibus Inachij penetrarum limina Reges,

Ceu nouatūm clades, & primo saucius infans

Vulnere lethaliisse irrumperet atria serpens.

Sic alium ex alio, quanquam laſſata, frigorem.

Pectora congenitare, integratim, resultant

Accenso clamore fuisse.

Et postea magno affectu,

Οὐ ποτε οὐ μετέπον Θαυτηφόρος εἰς Σειρύ αὖτος:

Membrovrum tuorum roſas non extinxit lethalis aura.

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Mortuus licet cūm sis adhuc resplendat gena,

Oculi rident etiam adhuc, duplicit vero

Aduic tu manus nūce sunt palme.

Et postea magno affectu,

Οὐ ποτε οὐ μετέπον Θαυτηφόρος εἰς Σειρύ αὖτος:

Membrovrum tuorum roſas non extinxit lethalis aura.

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat, οὐδὲ εἰ καλλος θλείτε, non ipsum dereliquerit pulchritudo. Idem lib. 29. de corpore vulnerato, ποτε γαστρα, roſei corporis. & μελαριει οὐδὲ γένονται, εἰσέστησι, δειλοί εἰσιν εἰσθιαστοι:

Et suprà dixerat,

etum amicum defumpta, credo, est ab Homero 18. A Iliad. qui de Achille vidente Patroclum, ita.

*Δέρπων θερμά χιών, ἐπὶ τούτης τοισὶ δύο ἔταιρον
καρδυόντες τοὺς δεῖται γέροντος καλεῖσθαι:
Lacrymas calidas fundens, posquam vidit fidem socium.
Iacensem in phereto, perfusum acuto ore.
Ab utroque, & verius à Virg. Valerius 3. Arg.
— circa lacrymus acumenibus egi
Stant Myrmie, delentique nefas: & cuspidiis ictus
Æsonie, fortimque ducis solanius acerbam.
Tale & illud Nonni lib. 11.*

45 *Téne, inquit, miserande puer, cùm lata veniret,
Inuidit fortuna mihi; ne Regna videres
Nostra, neque ad sedes viator vcherere paternas?
Non hæc Euandro de te promissa parenti
Discedens dederam, cùm me complexus euntem
Mitteret in magnum Imperium, metuēnsque moneret,
Acres esse viros, cùm dura prælia gente.
Et nunc ille quidem spē multū captus inani
Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.
Nos iuuenem exanimū, & nil iam cœlestibus ullis
Debentem vano mœsti comitamus honore.
Infelix nati funus crudele videbis.
Hi nostri reditus, expectatiq[ue] triumphi,
Hæc mea magna fides. At non Euandre pudendis
Vulneribus pulsum aspicies: nec sospite dirum
Optabis nato funus pater. hei mihi quantum
Præsidium Ausonia, & quantum tu perdīs lūlc!*

A R G U M E N T U M.

Oratio Æneæ, in qua affectus ad defunctionem Pallantem, maximi ad absentem Euandrum ex successu præterito, presenti, funero.

E X P L I C A T I O.

L OQUITVR cum Pallante, mouētque affectus ab aetate, puer; ab eade, miserande; ab tempore, cùm lata veniret, &c. Quasi dicat: cùm lata fulgeret fortuna, propter spem portundae Italia, tunc illa intitul mihi. & ne Regna videres nostra, quasi communia esset habiturus cum eo, si viueret. Denim à triumpho, quem habiturus in ardibus paternis, & quo iani cariturus, ideo, neque ad sedes viator vcherere patinatur.

b Hæc omnia narrat oratione nullibi enim narrantur dicta. Mouentur vero affectus à præterito successu, nam cùm discessi in bellum ab Euandro, ille monuit, Italos viros esse acres, gentem duram, prælia ardua; & ego illi vicissim promisi fore, ut te incolumem redderem.

c Hic iam à præsenti successu Euandri, & sui. Euandri, nam caput mani sp[ec]ificat vota, altaria donis cumulat. Sui, nam defler iuuenem exanimū, & mœstus comitatur vano honore illum, qui iam transit in potestatem Deorum inferorum, ac proinde nihil iuri debet ullis cœlestibus. Honor defunctorum di-

— ēt uorū dē
Κείρησον εἰς βρῶν, ταῦταν ταχεῖς περιβολῆς φανῆ.
— in puluere autem
Iacensem iuueni russum infornuit lugubri voce.

Et nota lacrymas Herois Æneæ, non ploratus, aut Lacryma eiulatus, quales interdum Achilli dat Homerius vi. Pro amicis. Loca iam censuit Scal. Verè Seneca epist. 63. Nec siccū sim oculi amissio amico, nec fluant: lacrymandum est, non plorandum. Vide eundem epist. 99. de re hac re latè differentem.

etiam si præcesserit funer, nam ille ex Graeco fonte. Sed quid si non pleonasimus? Primum (funer) referatur ad lacrymas, quæ loquuntur, & vicem habent vocis: alterum (inquit) ad verba.

3. CVM LÆTA VENIRET.] Posset usurpare Æneas illud Bassi apud Sen. Rhet. Controu. 7. Infelix futura efficiam vitioris mea.

4. SEDES PATERNAS.] Id est, domum. Ita Horat. Od. 6. lib. 1.

Tibur Argæ possum colono.

Sit mea sedes iuueni, in senecte.

Noster 2. Æneid. Hæc mihi seruissent sedes. Inde & sedere, pro domicilio figere, mihi iam obseruatum.

5. MITTERET IN MAGNUM IMPERIVM.] Posset alludere ad expeditiones Heroum; Bellerophontis, qui à Pecto mislus apud Hom. 6. Iliad. Iasonis, qui à Pelia apud Apollon. Hinc se Æneas purgat, quod non scelerit promissus, cùm Euander tamen sicut in vera Imperia aniserit, non dolo aliquo, ut Petrus, & Pelias.

6. METVENS.] Hic est cauens, ut qui prudens, Sepe eni[m] metuo, pro cauro, & prævideo. Horat. Satyr. 2. lib. 2.

An qui contentus p[ro]t[er]uo, metuēnsque futuri,

In pace, vt sapiens aptari idoneo bello?
vbi qui metuo, h[ab]e & sapiens. Sed rem hanc alijs.

7. ACRES.] In codicibus Seru. & aliis est acreis.

Scindum ex Charisio, quod & ex Plin. adducit, sole reveres scribere per is, quartos casus plurales eorum nominum, quorum patruis pluralis desinere in, ium. Sic partis, pro, partes, quia partium. Sic

Pattis, partis, pro, partes, Syrtis, pro, Syrtes, quia Syrtium, Sic tris, pro, tres, trium. Sic acris, pro, acres, quia acrion. Mox vero

vñus obtinuit, ut non iam per, is, scribantur, sed per, et. Græc diphthongū. Aduocati h[ab]e exempla, quia ea in Virg. Nam 6. Æneid. multi legunt, partis ubi se via finit in ambas. & lib. 1. in brevia & Syrtis. & 3. Treis adeo incertos. & h[ab]e, Acres esse viros.

8. FORS ET.] Albericus putat legendum forset vñica dictione, quæ vox, etiam si nunc non vñtata, olim recepta, vt dis, fuit, suixit, iusso, fixit. Imitationem huius loci debes Germano, qui ab Soph. illam petit, apud quem Tecmessa ita loquitur cum Aiace,

πατροῖς ἡγεμονοῖς μητέραι

Θεοῖς αρεταῖς Κύροις προσδόκεις μολεῖς:

— reuerere matrem

Multorum iam annorum, quæ multiplicibus votis
Deos precatur, ut domum filius redeat.

9. CVMVLAT.] Verbum sacrorum. Prudent. A-
verbū facio. poth.

Hunc ego non cumulem myrræ, & thuris, & auri
Muneribus?

Tibull. Eleg. 5. lib. 2. Dum cumulant aras. Est hoc, quod

Star. 6. Theb. auxerat aras. quod verbi arripuit, cedo, a Plauto Mercat.

— aliquid cedo,

Qui hanc vicini nostri aram augeam Syra.

Et adhuc Plaut. & alij ab Græcis. Nam Eurip. Hipp.

βέβρων Ἐλλαῖς δέξει: αὔγεται οὐδεμία bunt. Ele-

cta apud Soph. dicit, λιτηρεῖς προστείν χει. Ait videlicet, se sacrificasse manu semper munifica. Ex qua sa-

crotrum nota Stat. 4. Theb. larga cede in iunctum, & agge-

riu[er]ib[us]. dona amplissima sacris. Plur. in vita Alexand.

καταποταί αὐθιμαζεῖ.

**10. ET NIL IAM COELESTIBVS ULLIS DE-
BENTEM.**] Explicat, non iam subditum, non iam ob-

noxium Diis cœlestibus, quando transierit in potes-

tatem Deorum inferorum, utiq[ue] mortuum. Hoc enim

A verbo h[ab]e potest explicatur. Quid. ro. Metamorph. loquens cum Diis infernis,

Omnia debentur vobis, paulumque morati
Seruit, aut ciuus sedem præparamus ad vnam.

Cum Sen. Controu. 6. dixit, filius mens ait se exori par-

ridiunt debere, nihil aliud significat, quam eum, qui

est obnoxius. Horat. ad Pilon. Debenit mori nos no-

bilique. Ajax apud Soph. cùm destinat mori, ait se ni-

hilam debere Diis cœlestibus; nam de illis intelligen-

dus est, etiam si e[st] tantum dicat. Τεῦ καὶ τὴν οὐ

ἔφελεν ἔτι. H[ab]e possum trahere eundem Soph. in

Antig. vbi Theseus differtans cum Creonte prohibe-

te sepulturam mortuo Principi, ait: te Gi[er]egeti, & τό-

τούς αὐτούς θρίνου: neque tibi hoc livet, neque Diis cœlesti-

bus. Quare, neque Diis cœlestibus? quia non iam mor-

tuus in illorum potestate. Ideo subiicit,

Τίταν τε καλύπτει πόλεμός του.

Axion d[icit]ur Σεΐνης θεού.

Dicit, Furias postea sere vindices, videlicet illas, in

quarum iam potestatem transeunt mortuus. Nā mor-

tuus quidem πέσανται νήποις καὶ ταρπεῖ, ait Artem.

c. 54. lib. 2. defunctus est laboribus & ministeriis, humanis

scilicet. An aliud est illud de crine secando, & dicando Proserpine? de quo iam lib. 4.

11. VANO COMITATVR HONORE.] Hecuba apud Eurip. Troadib.

Διός ἡ θεία Σταύρος διεγέρειν θραύσαν,

Ιταλοῖς τοῖς τετραγόνοις τετράγωνοι τοῖς εἰ:

Εξιστον αυτον μηδὲν μικρόν οὐτονομεῖν,

Si quis fortius λοκηπεῖς οὐτονομεῖν,

Hoc enim tantum est in animi pompa viventium.

12. MOESTIES.] Vox funeralum, Sidon. epist. 8. lib. 2. Moesties, mortifimus hec tibi nuntio. quippe obitum nuntiabant. de funeribus.

Exempla passim obvia.

13. INFELIX NATI FVNVS, &c.] Non dissident ab his affectibus, quos Cal. excitat lib. 3. ore Aiacis

habentis ante se Achillem mortuum; vbi Ajax com- memorat lacrymas, in quas erumpit Peleus Achili-

lis pater audito nuntio mortis. Lege ab eo versu, Imitatio.

Στρατοῖς οὐδὲ πάχει καὶ οὐδὲ πάχει Πολεύς,

Οχθοῖς.

Affectus istimouentur à voto parentum, qui optant Parentum

filios esse sibi superstites. Sen. consol. ad Heliuia cap. vora.

14. DEUS ORO, CONTINGAT BANC NUBIS LIBERE SUPERFLUUM. Al-

ter Sen. Controu. 5. Ita mibi superstite filio mori licet. & Controu. 19. Si pascere non vis matrem, expediti filium ut efferas. Inde querela in vñ. inscript.

Quod decuit natum pati p[ro]fiteare sepulco,

Hoc contraria natu p[ro]fiteare ipse patens.

15. HI NOSTRI REDITVS.] Latet hic magnus Imitatio.

affectus, quasi dicat. Redit ad te, sed quidem mor-

tuus vel potius. Non ad te redit, nam qui mortuus

redit, non verè redit. Ita de Achille Iliad. 1. 8. cernen-

te Patroclum mortuum,

Τόνῳ μὲν θύμῳ τούτῳ τούτῳ οὐντοτούτῳ γεγένετο

Εἰς τούτους, οὐδὲν οὐδὲν εἰς τούτους νοστεῖται:

Quem quidem miserat cum equis & curribus

Ad bellum, neque rursum exceptit rursum.

Atqui redierat. Sed quia mortuus redit, dicitur non

reveris. Sen. Controu. 8. praetulit. Asibi non redditus,

sed relans est. Ab perlustrato Virg. loco Valer. lib. 3.

scriptis magno affectu, talisne aries, talisne triumphos

foris dabam? scilicet Dij. & statim: quinam reditus?

16. PUDENDIS VULNERIBVS.] Vulnera, ut acce-

pta peccatore, fuerunt glorioſissima; ita accepta ter-

vulnera.

Illa aduersa dicebantur & ho-

nesta, hæc auerfa & pudenda. Transcribam locum

Aelian. lib. 11. Var. Hist. c. 21. de Lacedemoniorum

institutis;

NOTÆ.

1. TENT, &c.] A sententia, & comploratione, & lacrymis Æneæ non abit vetus sepulcri inscriptio. Decipitur vñis; & tempore fallitur, & mors. Derider curia: anxiā vita nihil.

In hac autem oratione, non dubium, quin Poëta representauerit vetus Greæcæ institutum, quod & Romanæ arriperunt, celebrandi videlicet mortuorum solemnitatis & laudes oratione funebri.

2. INQUIT.] Nemo damnet hunc pleonasimum, etiam si

Oratione
funebri

Vñis

defundi

justitius: *Lacrimariorum matrona*, quicquid audirent, in pugna occidisse, abire solebant, & inspicere vulnera tam aduersi, quam auctus corporibus inficta: & si plura ex aduerso efficien' facta, cum fasti incidentes, vultusque grauem, & splendidum praeferebant, in maiorum aucta monumenta filios deforabant. Sin alio loco vulnera acceptissim', pudore ducta, lacrymus confessus, quam maximè poterant, clandestina fuga discedebant relictis mortuis, ut in communis sepulcro humarentur, aut furum surrepos in domestica sepulcra deportabant. Nolli Graeca, qui multa. Vulnera aduersa vocat τὰ οὐρανούς, aucta τὰ οὐρανά. De focis Catilinas Sallust. *Omnis aduersa vulneribus conciderant*, dicit hoc laudans. Ut etiam de se Scrutini apud Luium lib. 45. *Insigne corpus honestis cicatricibus, omnibus aduersa corpore exceptis, habeo.* Et Curt.lib. 3. *Omnis in ora proni, sicut dimicantes proculuerant, aduerso corpore vulneribus accepisti.* Marius de se apud Sallust. *Cicatrices aduerso corpore, ha sunt mea imagines. Has cicatrices vocat Plut. in Coriolano φραγίδα στρατού, εὐθεῖα, perficua virniis indicia.* Plin. de occiso Dectato c. 28. lib. 7. *Quadranginta quinque cicatricibus aduerso corpore insignis, nulla in tergo.* Plut. in vita Crassi de bello contra Spartacum ait, ex eis duodecim millibus trecentis, solos duos inuentos, qui aucta haberent vulnera, reliquos omnes aduersa. *Δέο μόνον κατανόμητον πόλεμον, & ἀλλοι πάντες εἰσὶ ταῦτα.* Basilius lib. 1. Epigram. laudans trecentos illos Lacones, qui occisi sunt duce Leonida,

— ἡλίῳ αὐτήν απέδιδε πάντα
Τραχυλαῖς, καὶ σφραγίδας τεστι μόνα.

— vide vero, ut omnia sint anteriora

Vulnera, arg. in pectoribus solis pugna apparet.
Vlysses contra Aiacem apud Ouid. 13. Metamorph., ita iactabundus,

— sunt & mili vulnera, cives,

*Ipsa pulchra loco, nec vanis credite verbis,
Aspicite en (vestemq; manu deduxit) & hac sunt
Pectora semper, ait, vestris exercita robus.*

Hoc idem fecisse Seruilium Liuius scribit adducto loco. Dux quidam apud Simocatt. lib. 5. Hist. cap. 4. *μετὰ τοῦ πορεύεσθαι τὸν πόλεμον μάλιστα. ἐν τῷ περιπέραν πολεμῶν θεοῖς θεοῖς: Nemoplagam in tergo accipiat, ignorat*

* Hæc ubi defleuit, tolli miserabile corpus

60 Imperat, & toto lectos ex agmine mittit
Mille viros, qui supremum comitentur honorem,

Intersintque patris lacrymis: solatia luctus

Exigua ingentis, misero sed debita patri.

* Haud segnes alij crates, & molle pheretrum

65 Arbuteis texunt virgis, & vimine querino,
Exstructosque toros obtentu frondis inumbrant.

* Hic iuuenem agresti sublimem in stramine ponunt:

Qualem virginæ demessum pollice florem,

Seu mollis violæ, seu languentis hyacinthi,

70 Cui neque fulgor adhuc, nec dum sua forma recessit:
Non iam mater alit tellus, virisque ministrat.

ARGUMENTVM.

Eligitur comitatus, qui deferat defunctorum: exstruitur pheretrum cadaveri: explicatur comparatione pulchritudo Pallantis adhuc mortui.

EXPLICATIO.

* Postquam hoc dixit cum lacrymis, nam hoc est defleuit, imperat corpus tolli, scilicet in pheretrum, iacebat enim in paumento. Mox eligitur comitatus,

Aduerda
vulnera vir
tutis indi
cia.

comitatus, & hic est maximus, ut decebat dignitatem Pallantis. Nam leguntur mille vires, hinc exerto agmine, videlicet ex Troianis, Hetruscis, Arcadiis. Sequitur ratio duplex, cur tam speciosus comitatus. Prior, qui supremum comitentur honorum. Posterior, intersintque puris lacrymis, qua sane solatia exigui erunt, ad ingenem latum, sed debita misere parti.

b Nemo est segnis ad vocem imperantis Aeneas. Itaque pheretrum diligentissime texunt crateribus, & virgines arbitri ac querens, atque intra pheretrum toros extenuunt, illisque concamerant obrensis frondibus. Hæc sententia: sed poetice omnia. Nam crateres & pheretrum texunt, nihil est aliud, quam pheretrum texunt crateribus. & haec crateres arbuteas, querentes, frondidae.

c Opificio facto, qui aderant ponunt, verbum suorum iuuenem in agresti stramine, & sublimem, iusserat quippe Aeneas tolli. Sequitur mira comparatio. Vidisti florem autem violæ, aut hyacinthi, cui adhuc natius fulgor, & propria pulchritudinis forma, quia videlicet demessus non manu rustici, qui statim perdit florem, sed tantum pollice virginis, talem puta Pallanteum. Mira (inquam) comparatio: quia, ut flores inter herbas inveniunt, ita Pallas inter congeriem illam frondidam. Comparatur vero cum hyacintho, quia Hyacinthus puer fuit. & hic languens, quia non iam alii tellus, &c. quo signatur molitudo, & teneritudo pulchelli corporis. Ex his omnibus exsurgit mira, & tragica commiseratio.

NOTÆ.

1. TOLLI MISERABILE CORPVS, &c.] Similem successum narrat Dionys. lib. 5. Antiquit. de Bruto Romano Consule, qui in acie cecidit, quem milites reportarunt multis cum lacrymis, & laudibus, coronis etiam vietricibus. Constat imitatione Virgilij locus Corippi lib. 3. in funere Iustiniani Imperat.

— nec plura moratus
Augustus, mutu tolli sublime pheretrum
Imperat, & tota populus processit ab aula.

Corpus, pro
cadavere. 2. CORPVS.] Tam Latinis corpus, quam Græcis
omnes, pro cadavere frequenti visu. Cadaveri propriè
respondet ὄλον, nam vt nos à cadendo, ita illi ὄλον
τὸν τετρεπτόν. ὄλον vero, quod seruet animam, ὄλον
ὄλον: sive, ut vult Plato in Cratyle, quod signum
sit ibi manentis animæ, ὄλον τὸ ὄλον εἴη τοῦ φύσης.
sed cognatus prius etymon.

3. LECTOS EX AGMINE MITIT.] Hom. 9. Iliad.

— ἔναρπαντες εἰσιν
Κενάρποντα κατὰ λαὸν Ἀχαιοῖο.
— premisi optimos

Diligens ex Achæo exercitus.

4. MILLE VIROS.] Hic numerus sape assumptus
ad dignitatem. Ita Ioseph. lib. 1. Bell. Iud. c. 10. Zing.
ap. Cœs. inducit ex honestate legationis.

5. SUPREMVM HONOREM.] Ita Ouid. 1. Am. si-
premus ignis, &c. At. extremos regos. Prop. Eleg. 20. lib.

2. extremas tenebras. & Elegia 17. lib. 1. ultimus lapis.
Omnia hæc in refunerum.

6. SOLATIA LUCTVS EXIGVA.] Stat. 6. Theb. lo-
quens de solatio simili mortuorum,

Inde ingens lacrymis honor, & miseranda voluptas.
Cum ait exigua, visum Germ. allusum ad locum Soph.

vbi Eleætra ait, capillos resectos oblatosque in ho-
norem defunctorum, esse quidem debita munera, sed

exiguæ pugnæ τὰ δὲ exigua hæc tamen.

A 7. HAVD SEGNES ALII CRATES, &c.] Ad hunc pheretrum locum, & morem Stat. 6. Theb. in superatione Ar- crateribus.

Tristibus interca rami, tenerig, ex resto
Dannatis flammatornis, & puerile pharetrum
Teximus, ina virunt agresti stramine cultu.

8. VIMINE QVERNO.] A queru querens. Qua for- Quernum: 3
ma, columnam, scindit, & regit. Seru.

9. TOROS.] Sunt que æterna Iliad. 18. Hom. & Toros mor- tuorum.

10. OBENTV FRONDIS INVMBRANT.] Nō du- Coronaram
bitem his frondibus coronas accipere, ex more tri- plenū pher-
retrum. Pelopida interfete (aut Plutar. ingesti sunt ab omnibus certatim, & ipsa Aristoph. Lyrist. cū dicat, quandam iam vocari à Charonte, osseri illi, kai τοῦ νεκροῦ κατὰ τὴν εἰσόδων. Simile studium matrona-
rum in ornando funere Virginie narrat Dionys. lib.

11. ANTIQ. & STAT. 6. Theb.

Proxima graminis operis for area frinis,

Et picturæ moriorum floribus ager.

Itaque, coronæ per totum pheretrum spargebantur. Quin, qua ibant exequiænam Plin. lib. 21. c. 3. in funere Scipionis Africani, Populus quis preferbatur, flores & propositu omni florif.

11. SVBLIME.] Ita beatulus ille Persianus compo- Sublimis
nit alto lecto. Pheretrum Archemori apud Stat. torus de-
6. Theb. affigens dicitur, tollitur, & atollitur. vbi & funerum.

multi ordines. Valer. lib. 1. Arg. de Cyzico mortuo, eminet, quia in sublimi toro, & aliena Aſſyrides, ac statim, celsoq; reponit in ofro. Dio Chrysost. Orat. 62.

C loquens de Sardanapalo ἀναβατεῖ loquitur, ut qui sublimis. Ex quo more pheretrum dici cel: in Silio lib. 10. vir eruditus Marciilius notat, & Martialis Epig. 44. lib. 8. torus crevit. & Lucian. ἀποπεποιηθεὶς πε- τριῶν, διατελεῖ πεποιηθεὶς πεποιηθεὶς. Huc trahi potest Propert. Eleg. 15. lib. 2.

Nec mihi tam fulvo sternant leonis eburno,

Nec fit in Alatice moris mea nixa toro.

12. QVALEM VIRGINEO, &c.] Fortasse ab Catull. Imitatio. qui in Carm. Nupt. de flore, tenui corporis defloruit vngui. Propert etiam Eleg. 20. lib. 1. dixit,

Quæ modo decerpens tenera pueriliter vngue.

Ouid. 4. Fast. papaveræ subsecutus vngue comis. Colum. in Hort. qui pollice molles Demetiis flores. Non hinc abeunt, quæ coniunxi lib. 9. in morte Euryali.

13. DEMESSVM POLLICE FLOREM.] Observa cō- Commuta-
mutationē metaphorarū. Hic flos dicitur demessus à rō meta-
virgine. Contrā, ab Euripi in Eleætri. virgo dicitur de- phoratum. metessus ferro, ad cædēt virginis explicandam, quasi
virgo iustas floris sit. Verba Tragici sunt,
Ανταῦ διῆρε τὸν πόνον τοῦ προτελοῦ:
Candidam demessit Iphigenia genam.

14. LANGVNTIS HYACINTHIL.] Locutus cum respettu ad puerum Hyacinthum, ut & Nicander,

νεαντὶς τοξικὸς διώνει: fructus mulierum Hyacinthi.

Non abit Ouid comparatio tui. Metamorph. buxos, si- millimus ex Paller ubi. At langvntis, ut etiam de flore lib. 9. langvntis moriens. Cum affectu Nonnus lib. 11. nupispor neccorū & iætæ. Est enim περιποτα, si cernas flo- rem iacentem & fordidatum. Non dissident affectus

sanceti Hieronymi à Virgilianis epist. ad Helioid. vbi ait. Ubi nunc decora illi facies, ubi totius corporis dignitas,

qua veluti pulchro indumento pulchritudo anime vestiebat. Marcellus ab iætæ dolor flante Agathelitum, & purpu- ra violæ in pellarum festis migrabat.

15. MATER TELLVS.] Dixi satis in Georg. Adjun- Terra ma-
gam Plinij verba cap. 6. lib. 2. vbi de Terra. Qui vni- terum naturæ partium, eximia propter meritam, cognovit indi-
dimus matrem venerationis. Pergit multis. Apul. de Mund.

Mund, genitrix, atque altrix animantium omnium tellus. A 16. VIRES.] De herbis sepe Plin. vires, potentiā, am, potestatem pollere, virutem.

- ^a Tum geminas vestes, oſtrōque, aurōque rigentes
Extulit Aeneas; quas illi lata laborum
Ipsa suis quondam manibus Sidonia Dido
Fecerat, & tenui telas discreuerat auro.
^b Harum vnam iuueni, supremum mœstus honorem,
Iuduit: arſurāſque comas obnubit amiſtu.
^c Multaque præterea Laurentis præmia pugnæ
Aggerat, & longo prædam iubet ordine duci.
^d Additequos, & tela, quibus spoliauerat hostem.
^e Vinxerat & post terga manus, quos mitteret ymbbris
Inferias, cæſo sparsuros sanguine flammas.
^f Indutōſque iubet truncos hostilibus armis
Ipsos ferre duces, inimicāque nomina figi.

75

80

ARGUMENTVM.

Obnubit Aeneas defunēli corpus, & caput: iungit prædam, que mittenda: ligat iuuenes, qui mactandi: induit armis arborum truncos, qui ferendi ad trophæum.

EXPLICATIO.

^a Ic iam spectatur non ſolū Aenee pietas, ſed etiam magnificentia, cum pretioſiflimes veftes abſumat in Pallante honeſtando. Eſtenim multiplex veftium commēdatio: à materia, nā purpureæ: ab ornato huius purpuræ, nam ea auro rigebat. & poſte signatiū, tenui telas discreuerat auro: ab arte, nam telas nominat, que auro diſcreta: ab artifice, nam has Dido, & ſuis manibus, vt in nota amoris, & lata laborum, quia in gratiam Aenea, cui illa perſtudioſe volebat placere. Dicitur Dido Sidona non tantum ornatu poētico, ſed signatè ad rem, nam Sidones principes fuerunt texture purpureæ.

^b Harum veftum vna induit corpus Pallanis, altera eius caput. Ita Seru. & alij interpretes. Quia videlicet adducta veftis gemina, que non neceſſaria, niſi inſumenda in vſum duplēm. Nota ταῦτα in illis, exſuras comas.

^c Quia haec præmiæ, niſi haſtae, gladij, thoraces, galeæ? & haec omniq; longo ordine, ad ostentationem & magnificientiam funeris: equi eriam captiui preferuntur.

^d Recocet Lector in memoriam, que premissa Aeneide decima, vbi iuuenes octo vini rapti ſunt & affluati, vt immolarentur in ſepulcro Pallanis. Hlos ibi, & hic in ſerua vocat, que cædenda. Ergo horum iuuenem manus hic poſt tergum Aeneas vincit, vt reliquam pompam funeris comitentur.

^e Denun trunci arborum induuntur armis caſorum hoſtium, ne defint trophæa in hoc appa- ratus: ſingulis trunci adiungitur nomen eſci hoſtis: ferunt hos non è vulgo milites, ſed ipſi duces. Adcō omnia in hoc funere magnifica & ſpectata.

NOTÆ.

1. OSTRÖ.] Dixi alibi, purpura ſolitos mortuos tegrid funeris magnificentiam. Hic audi verſus Ca- labri lib. 3. in funere Achillis,

— λέσσα τε νέκυον, περὶθ' ὑμᾶς ἔπειτα
καλα, τὰ οἱ πόδες τεφαδίδι φίλων διπλόφυρα μήτηρ:

— cadauer abluere, & veftibus amicere

Pulchris, quas purpura tinctas charo filio dederat mater.

Valerius lib. 3. Arg. ſpirans ad Musam Virg. in funere Cyzici,

— hunc crebris quatiens ſingulisbus ora

Allenat Eſonides, celſig, reponit in oſtro.

Dat piſtas auro, atque ardentī murice veftes,

Quas rapuit telis formosa vocantibus Austris

Hypſipyle. —

Apud Plut. Antonius, βάτρῳ ἡ τὸν αὐτὸν φοινίκα το-
λῶν ἀγνιάτων αἴσαν ἐπέριψε: Bruto magni pretij pur-
purean veftem iniecit. Apud eundem Plut. Lycurgus iubet Στρατον τε, i. omnes poſtos, ἐν φινιδίᾳ θεοῖς εἰ-
λεθῷ, indri amictū purpuro. Et Cleomenes (vt ait idē
Plut. in eius vita) Lydiadæ cadauer inbo purpura ſequiſt. Ammian. lib. 16. velamen purpureum à Diocletiani ſepul-
cro fixatus.

2. AVRO QVE RIGENTES.] Ita lib. 1. pallam ſignis au-
ro, rigentes. Huc pertinet alſeptas veftium ab auro.
Sidor. Epithal. eodem ſenſu dixit trabeas rigentes, ab
auro, quod in trabeis: nam Claud. Paneg. Probi, au-
ratus trabeas. & Auson. auratus trabea velutini amictus.

3. LATA LABORVM.] Explicat Iul. Scal. quam
laboris non pigeret. Tale & illud, forunatisque laborum.
Locutionem hanc peti ex peno Graeco multis iam
aperuit, & firmavit Broceniſ. in Minerua.

4. IPSA SVIS QUONDAM MANIBVS.] Hom. 5. Imitatio.
Iliad.

Πέτλον ρύπαντες εἰνὸν περὶ τὸν ἄδει
ποιίαν, οὐ ποτὲ ποιάζει, νεραντες χεροῖς:
Peplum quidem runc deponuit patris in paumento
Variegatum, quod ipſi fecerat, & laborarat manibus.

Ita & tercia Aeneide,

Acipe & bacm. ūmūm tibi que monimenta mearum.
Teſtificatio ita amoris in multis expreſſa, non nullos
aduocat Germ. vide etiam me a dillud. 1. Eclog. ipſe
ego cana leg.m, &c. Adiunge & Liuum lib. 1. vbi foror illa

Rigentes
auto vello
Aurum
trabeis
Lutus
Hellenicum
Calab.

IN XI. AENEIDO S.

553

illa Horatij erupit in gemitus, vt vidit in fratris hu-
mero paludamentum ſponsi ſui, quod ipſi confeceſerat.
De Etoecl Stat. 1. Theb.

Nec palla vulgare nitens opus ipſa nouarit
Maconis Argia modis, & pollice docto
Stamina purpurea ſociauerat aurea tela.

Nota mihi, Lector, munus Didonis. Veftes dedit ex
auro, & purpura. Molle munus. Nam quid aliud
expetere ab amante femina, & ad ſuū amatorculum?
Fuit enim hoc genus vefte, ex purpura (in-

Vefte ex au-
to & parpu-
ra molliſſi-
ma fuſt.

Herodiani lib. 1. vbi loquens de Commodo, qui ſibi
induerat leontin, id est, pellem leonis, ad ſimilitudinem

Herculis, atque etiam ἀλευρῆς, τῇ ἀλευρεῖς, ἐδοὺς, veftes purpura atque auro textas, ſubiicit Scriptor, οὐ
σίνα καλλιδαſas κώνου καὶ ὑφ' ἵνα ζημιαὶ θηλεῖς πολυ-
τίνειαν, τῇ πρώτῳ ἵχον περιπέμπον: ut ſe ridendum praे-
beat, quippe eadem ſchemate feminarum luxum, & Herorum

virum representabat. Athen. lib. 2. ait, Midiam his
veftibus indui ſolitum ὅτι διὰ τὴν περιπέμπον, pre-
imbecillat, & lixu. Est & præclarus Liui locus lib.

27. vbi, cū Senatus mittat munera Regi Siphaci,
ac Regina eius vxori, ait Scriptor, miſſam Regi iu-
nicam purpuream, Regina autem pallam pictam cum
amiculo purpureo. Que ſane pictura tota ab auro. Ita-

que Regi miſſa purpura non picta, Regina purpura
picta auro. Scio & purpura cum auro ſolitam da-
ri vefis foribus in præmium. Sed hoc non obſtat,
qui in ſignatis aliquot auctorum locis vefte hæc ad
molliſſem torqueatur.

5. HARVM VNAM IVVENI, &c.] Vide,
gebanus vefte dupli-
ca. — vt explicui, fuit enim moris vt veſte vna corpus in-
dueretur, & altera caput obuolueretur; quem ſatis
ex hoc loco Poëta diſciſis. Et amictus quidem ad ca-
put pertinet, vel ex illo lib. 12. caput glauco conextit
amicu. Itaque præclarè Turneb. lib. 6. Aduers. cap.
7. aduocat Varronem, qui lib. 4. de Ling. Lat. veftes
diuidit in indurum, & amictum. Ut ita videatur
Maro indutum dare corpori reliquo, amictum vni
amicu, de capiti. Huc ſpectant verſus Nonni lib. 11. vbi Bac-
vuo capite. chus curauit mortuum iuuenem, quem amabat, te-
git vefte dupli: —

καὶ περὶ ἀνεκάριον τὸ ἀπνον ὑψηλὸν ἄμβρος,
Νικεῖα ἡ Φυλοῦν δοῦλος τερπνοῖς καθαρός:

Induit mortuum ipſum chlana ſupra humerum;
Cerimiam etiam pellē ſrigido petori induens.

Vbi vefte prima, que ſupra humerum, eft amictus
Virgilij. Audi & Clement. in Protrep. Quid si etiam

Corybantum veli orgia conſiderare, hi cum ſum ſtrahem
occidunt, caput mortui purpura conexterunt. Eſt & in

Christi Redemptoris magni funeratione vtriusque
rei diſcreta notitia: fit enim mentio & ſudarij, &
linteraminum: ſudarij ad caput, linteraminum ad re-
liquum corpus. Hinc eſte credo, vt aliquando ſiat

mentio in numero multitudinis: vt cum Apollo
apud Hom. 16. Iliad. in funere Sarpedonis, οὐδὲ οὐ-
δὲ οὐδὲ οὐδὲ οὐδὲ, diuinis (illum) circuminduit vef-
tibus. Significat fortalſe vtramque veftem. Sic & Cor-
nelia apud Lucanum,

Collegit veftes, miſericōrde inſignia Magni,
Armaque, & impressa auro, quas ſeverat olīm

Exuuias, pīctūque togas, velamina ſummo
Ter confepta Ioui, ſuēfōque inuitit igni.

Eurip. etiā in Elect. loquitur numero multitudinis,
καλυπτει μάλα ματρός.

Πίπλοις καθάροις σφαγέο:
— regē membra matris,

Peplos adapta vulnera.
Hos omnes, & quoſquos ita iueneris, poſſis refer-
Gorda in Aenid. tom. 2.

A re ad duplēc illam veftem. Porro ſingulare nume-
ro qui loquantur, infiniti ſunt: & in viuis Plutar-
chi vefis magna eſt ſege. Mihi nunc ante oculos lo-
ca quartuor, videlicet in Alcibiade, Cleomene, Ale-
xandro, Lucullo. Primum viſus ſibi eft præſagio mor-
tis οὐδὲν διάνθητο εἴται. In altera leges οὐδὲν οὐδὲν
in hac. Tertius pietate in Darium, τοῦ τετραγ. Χα-
ροῦ νοῦς εἰπεῖνοι οὐδέντος, τοῦ οὐδέντος. Quartus
Zarbiensi funerationem curat πυρὶ εἴδητο κορμίλας.
Vide eundem in exitu vite Brutii.

6. ARSVASQUE COMAS OBNUBIT AMICU.]
Probo qua dixi in ſuperiore Nota, ſed nihil impedit
morē alium curſim à Poëta innui, quem explicat Se-
neca de Consolat. ad Martiū cap. 15. Tib. Cefar. & quem Cadauera
genuerit. & quem adoptauerat, amictus tamen pro Roſtris vita ceren-
laudans ſili, ſtatiue in conſelio poſto cadaueret, interiecto
tantiūmodo velamto, quod Pomifcis oculos à funere arceret.
Morem itaque a Seneca clare explicatum, Maro in-
uoluntē attingit: ſic enim ſolent Poëta, & ſape No-
ſter. Et quidem qui nescit Gentiles ea fuſile ſuper-
ſtitione, ut ſe funeratios putarent viſo cadauerere?

7. PRÆMIA.] Coniungit premia, que aggerantur, Premiū, de
& prædam, quam iubet duci. Itaque hæc duo ſepe Præda
coniungi, iam notauit Ian. Guliel. in Plautin. Quest.
& inde corrigit Plauti verſus Menach.

C Aueri prædam ab hoſtibus noſtris ſalutē ſocilim.
PE. Heuſ adoleſcens, ecquis pars in eſt premij mihi?

8. PRÆDAM LONGO IVBET ORDINE DVCI.] Præda vñ
Paria in omnibus militarium Principum funeribus. cum defun-
Exemplum ſit funus Coriolani apud Dionys. lib. 8. vbi
vbi præferuntur manubia, ſpolia, corona, imagines urbium
ab eo captiuarum. Inde & ſtarim Virg.

Addit equos, & tela quibus ſpoliauerat hoſtem.
Liu. lib. 8. in funere adoleſcentis Manili: ſpoliisque
conſectum iuuenis corpus ſtricto extra vallum rogo crema-
re. In funere Archemori Stat. lib. 6.

Arma etiam, & veterum exuuias circumdant anorum,
Gloria miſta malis, afflictaque ambitus aule.

Sil. lib. 11. etiam ſi non in funere,
— preda & captiva leguntur
Corpora, direptæ, vefis ſub Marie cruento
Exuuias, fauſi ſuperis libamina belli.

9. ORDINE.] In triumpho Aureliani Vopiscus: Ordine in-
terea talia per ordinem ducita. Ita ſolemnis fuit ordo defunctorum:
retum portandrum ad funus, vt dicat Sueton. in Iulio
cap. 84. loquens de huius funeratione: Preferentibus
veneris, quia ſufficiat dies non videbatur, præceptum eft,
ut omni ordine, quibus quicquid vellet in ineribus urbis, por-
bare in campum, quaſi neceſſaria exceptio.

10. ADDIT EQVOS.] Scilicet cremandos in ipſo Equi crema-
rogo. Id enim appetet ex Hom. Iliad. 23. nam in fu-
nere Patrocli Achilles

— πικραὶ δὲ Λειανῶν ἵπποι
Βαρυπένων εἰπεῖνοι περὶ μαραθῶν πικράζων:
— equos quatuor ceruicis elata

Rapidè igni immixtæ, plurimū impetrifcentes.
Et in ſermone etiā de rogo ciuilem Patrocli, καὶ οὐτ
θημέτε ποιοῦσθαι, ἀδpic: urebanus miſtim equique, virique.

Calab. etiam lib. 1. in funere Achilli ait, iniectos in
rogum equos virōlique, qui caſi ad eas exquias. Ver-
ba eius. Σπουδαῖον οὐκ εὐρεῖται πικράζων τὸ αἰγαλόν τι.

Et lib. 1. ait, Priamum decreuifce inſerte Pentheſileam in
ſepulcro Laomedontis, τὴν cum armis, & equo, διὰ
τικέας τὴν ἱππον. Tacit. de Moribus Germanorum:
ſuo enique arma, quorundam igni & equus adiicitur.

11. VINXERAT ET POST TERGA MANVS.] Hic Vindicta
nempe habitu talium Plutar. in Philopemone in-
ducit ιχθyoſ ſtoupi & οἰοπιτε, ſolles duciſt eam vinculis,
eos felicit, qui comitabantur offa, & vnam duciſ.

A A mortui.

lib. 8. amissis lugent dominos, lacrymatisque interdum defundere fundunt. Oppian. i. Cyneg. de iisdem uiris a se vadixi. Sed quares, an alia fera cum notis huius doloris? Certè multæ. Rex ferarum leo apud Plin. c. 16. lib. 8. dicitur lacrymas fundere. & Lucret. lib. 3.

—vis est violencia leonum,

Pectora qui frenis rumpunt plerumque gementes.

Elephant., Tauri, Canis, Asini, Iumentorum omniu-

Sed de tauris iam ego multa. Georg. Canibus hunc sensum doloris dat Calab. lib. 3. comparans cum horum lucrio Altiopum lacrymas ad inreceptum Memnonem. Asinos Mauritaniae acerrimas lacrymas fundere scribit Aelian. cap. 9. lib. 14. Sic & de iumentis in comuni. ni Cyrill. Alexand. in Ionam num. 22. Eccl. apud Propterea ovu[m] alioz, dolere una cum hominibus; Et oīo mētōis, velut in lugore. Inde generatim. Quid. ad exaggeranda sua mala Eleg. 9. lib. 5. Trist. quibus possunt illacrymare fera. De lucre auium vide me lib. 4. Georg.

Homedare ora lachrymis. 9. GVTISQVE HUMECTAT GRANDIBVS ORA.] Ab Lucret. qui lib. 1. lacrymis falsis humectam ora genitrix. Sed prius Eurip. in Ione,

Δακρυσις οὐ γέρεος οὐ νῦν τραπέδα,

Lacrymis humectans generas genas.

Et iterum, οὐχὶ βάλω δάκρυ, humidas lacrymas fundo. & in Helen. θλέφαρον θέρατο.

Imitatio. 10. TVM MOESTA PHALANX, &c.] Apparatus similis est Calab. lib. 3. in funere Antilochi.

Δὴ τότε ἀντιλόχεον νίνος ποτὶ νῆσος ἔρεναι

Αἰχματῷ Πύλων, μέτρα στραχόνες ἀναχά:

Proimis cadaver Antilochi ad naues portant.

Hastigeri Pyli, vehementer Regem complorantes.

Plutar. in vita Gracch. loquens de funere Atillij, ait portatum in forum om̄u[m] u[er]bi sp[irit]us.

11. ET VERSIS ARCADES ARMIS.] Ita scilicet in exequiis militaris. Stat. lib. 6. in funere Archemori,

Tum septem numero turmas (centus obique.

Surgi eques) versis ducunt insignibus ipsi.

Grauges Reges. —

Tacit. in funere Germanici 3. Ann. precedebant incompta signa, versi fasces. Albinouan. ad Liuiam,

Quo primum vidi fasces, in funere vidi,

Et vidi versos, indiciumque mali.

Adhuc apud nostros inoleuit haec consuetudo, vt in obitu ducis exercitus, & milites vexillis humum verant, & in eius cuspidibus hasta inclinentur, trahanturque. Ad hunc morem, vt luctuosum, allusit fortasse Ouid. lib. 3. Amor. Eleg. 8. cum Cupidini dat eueniam pharetram, id est, inueniam, vt alij etiam explicant, videlicet in memore illius. Multa in hunc locum Seru. Pet. Dan. adhibens rationes moris huius. Lege, & adiunge τετράποδον, videlicet, fuisse hoc indicium defectio- ne. Clarè Ammian. lib. 26. Eum sequi complures, iam pila, quatientes & gladios ad Imperato- rem transiunt, cum vexillis scuta peruersa gestantes, quod de- fectionis signum est aperiissimum. Morem hunc, & locum Ammiani alij adnotauerunt. quibus addimus, id vere esse, quod idem eodem lib. Hac sermoni placiditate omnes molliti, qui acriter venerant pugnaturi, signorum apicibus, aquilisque submissi desinere libentes ad eum. Qui locus superiorem explicat, & mirum, omissum ab illis, qui priorem illum notauerant. Ideo enim inuersis signis qui deficiunt, vt qui veniant non ad laendendum, sed ad parendum.

Altus gemi- tuis. 12. GEMITV ALTO.] Plut. in vita Alexan. θρησκευτικων στραγμων.

13. NOS ALIAS HINC AD LACRYMAS.] Qua-

si iam harum expers Pallas, vt qui mortuus. Itaque Lacrymas putemus allusum ad versus Eurip. in Troadib.

Δάκρυσις τὸ εὖ δάκρυνε καλεῖται

Εἴ μετροις δόμοις, δὲ θρησκευτικῶν

Δάκρυσις δάκρυνε δὲ δάκρυσις:

Lacryma stillans ex lacrymis

In noctis adibus, que vero mortuus est

Dolorum obtutus tam illacrymabundus.

Audi & Musam Silij confinem verique Vati,

I decus Astylos, quod fas est ire superbias

Virtute & factis animas, tibi gloria letho

Iam parva insigni, nos tro fortuna labores

Versat adhuc, casisque iubet necire futuros.

14. SALVE AETERNUM, VALE.] Duplicata sa-

lutariora dicebatur mortuis ex more, ideo Virg. salve, Salutem,

vale. Vetus sepulcri inscriptio Romæ, A VE D O-

MINA, VALE DOMINA. Varro apud Seru.

in libris, quos Logistors appellauit, ita ait: Ideo mor-

tuis salve, & vale dici, non quod auerare, aut salutem esse

possunt: sed, quod ab eis recessimus, eos nunquam visuvi. Ca-

tulli in inferius fratri,

Tuque in perpetuum frater ave, auge vale.

Sic & Plaut. Mercat. utrumque verbum iungit in

disecessu, quasi in re tristi,

Lumen superum & infernum salve, simul autem vale.

Hinc hodie postremum exculo mea domo patria pedem.

Existimo verba hæc Plauti dicta cum respectu ad fu-

nera: qui enim domo peregrinatur, nescit an iterum

viuus rediremus sit. Huc confero Artemidori verba

cap. vlt. lib. 1. ἐρῆσθε τοι οὐρανούς, εἴ τε λίτειν, εἴ τε ἀκάνθην

ἀγαθὸν. & γῆ πορσίνες ἀλλάζονται, εἴ τε μέλλοντες τὰ φράτε-

τεν ταῦτα λέγουσιν ἀνθρώποις, μᾶλλον ἀπαλλάξανται οἱ ἀλλάλοι,

εἴ τοις τούτοις τρεπτομένοις οὐ γέγονες, καὶ κονκύλια δίσησιν,

καὶ τοιοῦντας αὐτοὺς: vale & salve, neg, dicere, neque au-

dire, bonum est. Non enim sibi homines congregantur, neque

parantes aliquid facere (verba) hec dicunt, sed cum disce-

dunt ab se, verum inquit ad somnum. Quapropter (verba

haec) nuptias, & societas dirimunt, & agorantes interi-

munt. His aperit, vnde habuerint originem verba

hæc infausta. Hinc etiam effictio in Virg. verbum vale

respondere Graeco ἐρῆσθε, & salutem Graeco οὐταν, non

χαριν. Nam χαριν potius in re felici, non οὐταν,

vel ex adductis Artemidori. Quod firmo etiam ab

Plut. lib. 1. Garrulitate, vbi narrat Fulvium, qui

prodiderat secretum ab Augusto, occurserant Au-

gusto dixisse, χαριν Καζαρ. Mox vero Augustum re-

spondisse, οὐταν Φέλιξ. Quo verbo auditio, statim

Fulvius intellexit, se mori iussum. Vide & testimoniu-

mum Dionis, quod affero Eclog. 3. ad illud, longum vale.

Quod vero ἐρῆσθε etiam accipiatur in malam

partem, certo certius est his, qui vel Graeca libarunt.

Homerus sepiissime illud, & Roëta alij in deterius

capiunt. Hic tantum do interpretem Demosthenis

Vlpianum. Vbi enim Orator de falsa legatione dicit, ἐρῆσθε τοι οὐρανούς, εἴ τε λίτειν, εἴ τε ἀκάνθην

ἀγαθὸν. & γῆ πορσίνες ἀλλάζονται, εἴ τε μέλλοντες τὰ φράτε-

τεν ταῦτα λέγουσιν ἀνθρώποις, μᾶλλον ἀπαλλάξανται οἱ ἀλλάλοι,

εἴ τοις τούτοις τρεπτομένοις οὐ γέγονες, καὶ κονκύλια δίσησιν,

καὶ τοιοῦντας αὐτούς: est verbum ambiguum, & sumitur in malam partem. Itaque, Lector, salutem est οὐταν: & vale est ἐρῆσθε, in re tristi, & mor-

tuorum. Ergo, qui ad locum Virgilij conferunt

verba, Sueton. cap. 4. in Galba, qui illud Odys. vlt.

εἴ τε, οὐταν χαριν, à re abeunt. Obiciunt mihi con-

tra ea, quia dixi, Euripidem, apud quem jugulanda

Polyxena ad matrem, χαριν οὐταν. &c. Sed hoc ni-

hil est, nam eo ipso, quod Hecuba manebat cum vi-

ta, iudicata est à filia esse felix. Inde Hecuba respon-

det, χαριν οὐταν, οὐταν οὐταν χαριν: falseant alii,

matri enim nulla est salutis. Fortior nodus. Homericus

Iliad. 23. vbi Achilles mortuum Patroclum ita salu-

tat,

et, χαριν οὐταν οὐταν. Verbum ergo χαριν in re A sit adeuntis, vale abeuntis, non esse perpetuum. Nam Claud. i. Rap. de abeunte Cerere à Sicilia, filiae gratissima tellus. Et Hercules apud Eurip. discedens ab Amphitryone, χαριν οὐταν: salutis & finis. Et Clytamenestra apud eundem in Iphig. in Aul. discedens ab Achille, & indignabunda,

χαριν, & γῆ πορσίν εἴ τε εἰρήνη:

Salutis, non enim rectis deinde oculis te intueris.

Idem verbum est in Oretto, & in Hippolyto, & in Aeternum discessu, vt etiam in Nazianz. Orat. 32. Quæ omnia vale. testimonia refero ad catachresin, vt dicebam.

15. AETERNUM VALE.] Id est, in eternum tempus. Apage, vt aeternum sit adverbium. Apta vero in hunc locum, quæ dixi 3. Eclog. ad illud, longum vale.

16. TENDRAT.] Eadem significacione τέτενει. Preffit. — Adiicio etiam, discutiem illud multorum, vt salutis

100 ^a Iamque oratores aderant ex urbe Latina
Velati ramis oleæ, veniamque rogantes:

^b Corpora per campos ferro quæ fusæ iacebant,
Redderet, ac tumulo sineret succidere terræ:

Nullum cum vieti certamen, & æthereo cassis;

Parceret hospitibus quondam, sacerisque vocatis.

^c Quos bonus Æneas haud aspernanda precantes

Prosequitur venia, & verbis hæc insuper addit.

^d Quænam vos tanto fortuna indigna Latini

Implicituit bello, qui nos fugiatis amicos?

Pacemne exanimis, & Martis sorte peremptis

Oratis? equidem & viuis concedere vellem.

Nec veni, nisi fatala locum, sedemque dedissent.

Nec bellum cum gente gero. Rex nostra reliquit

Hospitia, & Turni potius se credidit armis.

Æquius huic Turno fuerat se opponere morti

Si bellum finire manu, si pellere Teucros

Apparat, his mecum decuit concurrere telis.

Vixit, cui vitam Deus, aut sua dextra dedisset.

Nunc ite, & misericordie supponite ciuibus ignem.

B Altera. Parceret hospitibus quondam, sacerisque vocatis. Pendet illa ex pictate, hæc ex fide. Notetur illud, ferro fusæ, quasi excusetur Æneas.

C Videt Æneas, hæc non esse aspernanda, & vt bonus precantes prosequuntur venia, quia videlicet illi ve-

nerant rogantes veniam. Deinde placuit illi altercati

cum Legatis de prestanti bello.

D Hac oratione vult Æneas se cum Latinis conciliare, vt is, qui ab bello abhorreat, qui totus in pacem inclinet, qui doleat mortuorum miseriæ. Ab hoc scopo conciliationis ortum, vt iam illos leniter reprehendat, iam se excusat, iam culp

ἀμφίκτιον, & *ἀμφίβιον*, ut Homerus loquitur. Non enim audio Grammaticos, qui putant, duplex esse substantium. Errant. Adiectuum est *bipennis*. Probo facile. Quam galeam Arifophanes vocat *τερεβίνθην*, boni interpres reddunt *quadrifidum*, id est, *quadrifidum*. Si ergo *quadrifidum* est adiectuum, cur non *bipennis*? Sic & 11. Iliad. galea, quae à tripli ciesta dicta est *τερεβίνθην*, & *τερεβίνθην*, redditur etiam *bipennis*. Et clarè Terentius Varro in Parmenone: *ferreum ferreum humero bipennis securis*, ubi *bipennis* adiectuum est. Id ego præfero subtilitati Hartungi Decur. s.c. Nam ut *bipennis* sit substantium nemo doctus credit. Illud verò Homericum, *τερεβίνθην*, aliam habet considerationem, quam ego alibi.

Arbores fe-
riles.

14. *FRAXINVS.*] Secat Virgilius *fraxinum*, *pinum*, *robur*, *cedrum*, *ornos*, ut intelligas has esse ferales arbores. Eisdem intulit in funere Mileni: tantum pro pinu subtiliter *piceam*, pro robore *lignum*, videlicet cognatas arbores. Eisdem intulit Ennius libro sexto Annal. adempta *cedro*, & addita *queru*. Statius bis excurrit in hanc rem; sed lib. 3, in genete tantum loquitur, nullam nominans arborem, in 6. multas nominat, videlicet quas vidisti, & addit de nouo funestas alias, *fagus*, *cypressum*, *tulsum*, *ibitem*, *alnum*, *elnum*. Sil. lib. decimo aliquas harum nominat, & addit *populam*.

15. *EVERTVNT.*] Excurram hic latiusculè in gratiam illorum, quibus in gulti est poësis. Virgilius tria habet verba ad hanc scissionem, videlicet *sono*, *euero*, *scindo*, propriè omnia. Nam *fraxinus*, ut clamor, *sonat*. Sic Ennius, *fraxinus frangitur*, quo verbo cape fragorem sonantis arboris. *Pinus*, ut alta, *euertitur*. *Robur*, ut durum, *scinditur*. Sed & verbum *suo* ad securis iustum referendum. ut ab Homero Iliad. vige simatertia quercus cadunt, *τερεβίνθην*, edito *magni sono*. Pari proprietate lib. 6. loquitur Virg. ubi *robur* *finduntur*, *ilex* & *fraxinus* *sonantur*, *piccas* *pro- cumbunt*, ut quæ *altae*; & *orni* *advoluntur*, ut quæ *in- genes*. Sed iam ad alios. Pulcherrima est Ennij opera, *cedrum arbusto*, *percellunt quercus*, *ilex percellitur*, *fraxinus frangitur*, *abies confunditur*, *pinus pernuntur*, *demicum*,

omne sonabat

Arbustum fremitu *filiau* *frondosu*.
Hos duos, Virgilium, & Enniūm principē loco ponno. Reliqui non ita accurati, sed obvicio quoquo verbo, & sepe vulgari, & absque studio. Adiungam tamen quæ visa exquisitoria, omisissi alii. Statius libro tertio: *filiau* *ferro retegunt*, *truncant* *apicem an-*
nosum. & libro sexto: *aderat miserabile luce excidiun-*
deinde, *cadit fagus*, *pinu* *scinduntur* *vulnere*, *alnus* & *el-*
nus *accidunt* *cacimina*. Claudianus libro secundo Eutrop. *duris baustris bipennibus* *Hēbreum*. Marius Victor libro secundo in Genesim, ad fabricam arcæ Nōe;

densas prosternere filiau
Incipit am *anno proficisci quiccius*.
Admitit lucis radios, *umbraque lenatur*

Campus, & *aqueo spoliuntur* *robore galles*.

Corippus lib. 4.

Rure sonu *luci*, *campi spoliuntur* *opaci*.
Silum mitto, ut in quo nihil exquisitur. Adiungam aliquid ex Gracis. Hom. 13. Iliad. *στένεται*, & *de rusticis*, *ζετεύει*, & libro undecimo: *παντος δέ θεος*. Nonnus libro vigesimo primo, *δρῦς εἰς τὸν πέτραν*. Calab. lib. 12. vbi secantur arbores ad fabricam equi Troiani, multa usurpat. *Εἴπων δέντε περιθετούσαν* *Εὐ-*
ρών, *κολανταί δένεται*, *ράπεται* *τερεβίνθην*. Et lib. 3. in funere Achillis, *τετέρην* *τύλων*, à quo ego illustro Va-

A lierum lib. 1. qui in fabrica nauis primæ, *Delatum ne-*
mus. Ita enim hic *delatum nemus*, ut Gracis, *τετέρην* *τύλων*.

16. *ACTAS AD SYDERA PINVS.*] In attributis arborum videas Virg. presi loqui, & ad rem. Apud esse debet. Stat. 5. Thebaid. multa est lascinia, adeò nihil presi: ad rem. multa aliena, adeò pauca ad rem. Illam ego Stat. paginam (parcant mihi illius manes) abominor. Cur enim, & ad quam rem, ad narrantas funestas arbores, quæsta illa attributa? De taxo ait, *metuendusque sicco*. De fraxino, *belli petra* crux. De abierte, *metuex*, propter nauigationes. Dealno, *amica freuis*. De ulmo, *metuenda viribus*. Quid ista oportuit, qua longè à re funerea? Satis fuerit carpisse Stat. hinc tu alios. Longè alter Virg. in quo nihil otiosum. Nā fraxinus est *alnus*, & *pinus* *acte ad sydēt*, quia videlicet eo honestius funus, quo grandiores arbores, & maior pyra. Hinc ergo quæsta attributa de magnitudine arborum, & rulte recurreret ad nauigationes, ad bella, ad vites. Sic Hom. Iliad. 2., in funere Patroclis, *τετέρην*, *magnum sepulcrum*, videlicet proper *ταντόν τούτῳ*, *immenum* *μετριαν*, atque præclarè, excisus *δρῦς*; *δι-*
κύπες, *querucus altissimus*. Vide & pyramidem altissimam, quam sibi apud Sen. parat Hercules. Appianus in Hispan. de funere Viciati parat ornatum *τετέρην τούτῳ*, *αν-*
πάς, *altissima pyra*.

17. *OIENTEM CEDRVM.*] Quia quærebantur Odore arbores odoriferæ ad vestrinam pyre abigendam. Et arboresq[ue] rebus rebus, & rebaboris. Quæ modò ratio, cur adhibita cedrus ad scinditum pyram. Poëta, etiā non esset in eo orbe, modò verè cedrum intelligat, modò iuniperum, quam Plinius cedro ait esse finilem: & verè, nam suauitate odoris, foliis, baccis, similis est cedro. Tu lege Pet. Viel. lib. 38. cap. 1.

18. *SCINDERE.*] Mortuorum funera sacra scinduntur; propriè ergo scindere, ut in re sacra. Inter- sum faciles. Aritophan. in Irene, *χίσα νεκρούς ἔνεργον* εἰ τα- λαγή τοῦ θάνατος θυσίας θύειν ζύρα: *vocabū propriè veteres ligna, que seruirent sacris*, *schizas*. Intellige per schizas, ligna fissilia, & τοῦ ζύρου, à scindendo, secando, findendo. Aduocat interpres testimonium Hom. qui, *καὶ οὐτε οὐτε ζύρος οὐ γέρων*: *vix οὐ σενεκ super schizas*.

19. *CEDRVM.*] Nulla arbor in Virgilio est otiosa, ferale multa in Silio, plurimæ in Statio, & aliis. Virgilius *cedrum* euertit propter odorem vestrinæ, ut dicebam iam Roges, cur *robora*? quia haec arbor sacertria vestrinæ omnes, propter tutelam Iouis. De fraxino, & pinu ipse explicat, quia altissima arbores cadenda ad oīnatum pyre. Sed & de pinu est ratio plus alia, quæ duci potest ab Herodot. Musa sexta, ubi habetur, Croesus aliquando inmittit Lampaceenis, excisuram fē illos ut pinuha. Redditur verò dirarunt inmarum ratio hæc. *τοι πτερις μόνος οὐ πέπει πάντας εν κοντά*, *βλαστούς οὐ δέρα μετέλει*, *αλλα τοι παντερός οὐ ξεστάνεται*: *pinum εἰς οmnib[us] arborib[us] solam effo*, quia excisa nullam sobolem remittat, sed pro sua emoriatur.

20. *NEC PLAVSTRIS*, &c.] Locus Homer. vltimi. Imitatio Iliad. vbi bobus & mulis iuncti lugere.

Εὐρυμαρ πίνεται τερεβίνθην
Per nouem dies illi veletabant immensam materiam.
Et Calaber libro duodecimo vbi in fabrica equi lignei,
μόνην τε θυμός εἰσι τέρην
Αἰγανᾶ τε, κρήνην οὐρανού
laborabat in eo opere virtus
Iuuenum, & malorum.

21. *GEMENTIBVS.*] Arripuit Sen. in Hipp. *ferunt* *Genos* *plaustro plaustru*

plaustro preda gementi, & Apollon. lib. 2. *Excid. Hieros*. A *aces rote lignis graui* & *ignato sono siidentibus*, & *propri* *clamoribus pro impensis fibi oneribus*, ibid. de axe, dixit *νατολού*, *clamorem*. Corippus lib. 4.

Robora filiarum tunc plaustre gementia ducunt,
Magnis ponderibus trahit scindente rotarum.
Gaudent, quoque Episcop. Brixiens. *iter solidum pla-*
stis gementibus commodabit. Est hoc, quod Sidonius epist. 10. lib. 2. *siidentum effodunt*, & quod Claud. de mulab. Gallic. *effeda multisonore*.

- * Et iam fama volans tanti prænuntia luces
140 Euandrum, Euandriique domos, & mœnia compleat,
Quæ modò victorem Latio Pallanta ferebat;
b Arcades ad portas ruere, & de more vetusto
Funereas rapuere faces: lucet via longo
Ordine flammam, & latè discriminat agros.
145 c Contrà turba Phrygum veniens plangentia iungit
Agmina, quæ postquam matres succedere teat
Viderunt, mœstam incendunt clamoribus urbem.
d At non Euandrum potis est vis villa tenere,
Sed venit in medios, pheretro Pallante reposito
150 Procubuit super, atque hæret lacrymansque gemensque.
e Et via vix tandem voci laxata dolore est.

B licet filius familias extra vibē decepsit. Cur illi dicant in Cereris, cōsule Gutheriū lib. 1. de Iure Manium c. 8.

c Fiant iam omnia tragica. Vides n. & planctus venientium cum cadavere, & clamores excipientiū. & in hac Tragœdia omnia propriè. Qui veniunt cum cadavere, ut vixi, ut militares, tantum plangunt: semi- na, quæ funus excipiunt, clamores attollunt, & urbem incidunt. Quæ hæc rerum facies?

d Quid si consideres Euandrum? Erat Rex, & senex: sed erat etiam pater. Itaque nec Regia severitas, nec senectus inualida patrem retardant. Ruit in medios omnium, ac statim viso Rege funus, quod procedebat, substatit. Itaque ille procubuit super Pallante, reposito pheretro, id est, substante, neque procedente funete. Ut procubuit, hæsit in vultu nati, ibi lacrymæ, ibi gemitus. Omnia ex magno decoro. Poëta alius hanc noctis occasionē, quid non fureret? Induceret patrem lacerantem comas, turpantē faciem, scandentes genas, exofculantem foramen hiantis vulneris. Non ita hic Yates. Pater erat, & Rex erat: in patre sunt lacrymæ, & gemitus: in Rege maiestas & decorum. Illud de pheretro potest aliter explicari, ut dicat, procubuit super Pallante, qui repositus in pheretro, non pugno.

e Egregius versus, & nescio an satis expensis. Sollet dolor vocē intercludere, sed ita etiam esse magnus potest, ut cogat ad loquendū, & vocē laxet. Extremi hoc Poëta volunt. Atq[ue] ita indicatur fuisse dolor admodū viuidus. Ita solet ira vocē impedire, acris tamē & summa illā aperit. Et hoc aliquando visum in homine muto, cui nunquam antea locuto ira subita & vehemens voce dedit, atq[ue] aperuit organa.

1. ET IAM FAMA VOLANS, &c.] Est hoc illud lib. 9. Famæ velocias.
Inerea

*Interea pauidam volitans pennata per urbem
Nuntia fama ruie.*

Claud. 2. Eutrop.

Iam usq[ue] pallantem densis terroribus aulam

Fama quatit.

Val. 2. Arg. de eadem, motis quatit oppida lingua. Attm.
lib. 15. *Erratica quedam antequilans prodiuerat fama. Adi-
qua iam 4. Aeneid.*

2. PRÆVENTIA.] Nonnus lib. 4. dixit, *προέγ-
νασθε.*

Romanæ hi-
storia repre-
sentata.

Exequæ
publicæ.

Faces in fu-
neribus.

Cerei,

Candelæ.

Acerba fu-
nera cum fa-
cibus.

Funus vnde.

Funera olim à prisco ævo, in quo funera semper elata noctu, in-

noctu elata, de & mos permanxit, etiam si interdiu elata cadaue-
ra. Coniunxerunt viri docti aliquos scriptores, qui
simil locuti de facibus nuptialibus & funereis lun-
ctim, ludentes ex vtræque face. Quibus indicò locu
illis illibatum Tatij Alexand. apud quem pater Char-
ielis ex eadem re affectus mouet, cum videt Char-
ielum coram se mortuum,

3. PLANGENTIA INGIT, &c. Ab toto hoc loco
Stat. 5. Theb.

laceras comitata Thoantia

Adiunctis exequiæ, contrâ subit obvia mater

Feminae cœtus, plangentiâque agmina ducens.

Nec longè ab Val. 3. Arg.

Parte alia Clite laceras super ore mariti

Fusa comas, misera in planctu vögat agmina matrum.

Neque Hom. locus vlt. Iliad.

— sibi r[ati]o civi mōrē d[omi]ni d[omi]ni

Ovidi juv. n[atu]ræ p[ro]p[ri]etate d[omi]ni r[ati]o:

Emitatio.

A — neque quib[us] ibi in urbe relictus est v[er]o;
Neque feminæ omnes enim innatis dolor ineluctabilis.
Iustinus lib. 19. dixit, *plangentia agmina iunguntur.* Rationem huius habes in Sen. epist. 99. vbi ait, *Sine spe-
Etatore crissat dolor, & præmisit, clarus, cùm audiuntur ge-
num. Quia scilicet dolor ex se ostentabundus est.*

6. INCENDVNT CLAMORIBVS VRBEM.] Ad Incendio
cum modum, quo, *Mariemque accendere canit, id est, clamor*
excitare. Sic *incendium, id est, turbant urbem clamoribus.* Nam illud *incendium, id est, complent, dicitur*
Molis inuitis. Sed iam ego aliás.

7. POTIS EST.] Id est, potest, ut etiam Lucr. lib. 5.
*Quis potis est dignum palanti pectori carmen
Condere, pro rerum maiestatisque reportis?*

Maro alibi, *potis est per tuta per hostes.*

8. PHERETRO.] Multi ita indigent. Tacitus 2. Phœnix
Annal. torum. Hom. *λεπέ ατχος.* A Gracis Latini. Nam Torus.
Suetonius in Iulium cap. 84. *leptum* vocat. Martialis Leptum
nominat *sindapilam.* Plautus *capulam.* Horatius *lithy.* Sandys
tinam. Martialis iterum *Orcinianam fonsam, & lectum Spongia.*
Stygium. Lucanus, & Horatius *arcam.* Alij arceram. Di-
ci, c[on]tra etiam *lepticum, & lepticum iam Lipsius obserua-
uit lib. 1. Elec. &c. 19. Dionys. & Plut. in vita Gracchi.*
καλλιεν. Vide, quā multis nominibus efferratur res
res illa, qua tu efferrandus es ad tumulum. Inter tot
autem propria admodū vox est *pheretrum*: nam
& Gracis *επίπω,* & Latinis *effero* de hac re. Antiphon,
*τὸν ἡρόπολιν έπέβησε τελεῖον: τερτια autem die, quis
clausus est puer.*

9. REPOSTO.] Sic 6. *tellure reposos.* & in re mor-
tuorum Prop. Eleg. 17. lib. 1. *fata reponere.*

10. PROCVBYT SVPER, &c.] Hoc affectu Val. lib. 3.
Tum super exangues conseria cadis acernos
Præcipiti plangore ruunt.

C Lineæ Virginalæ videunt ducata à Cal. lib. 3. *Initio.*
Μάνη δι μαρφαρελέγε κύρια πιπελέων Θ
Παιδες δέ, καὶ τοι ἐν Θ φέρε δεκρυχεῖται:
Mater autem in amplexum fusæ osculata est os Pelida
Filijs sui. & hanc lacrymans querimoniā protulit.

D Pari affectu apud Plut. in vita Agidis, Agistrata mater illius videns filium mortuum *τῷ υἱῷ προσεπειθεῖται,*
καὶ φιλέται τὸ πρόσωπον, in filium ruit, & faciem eius
exoscularia est. Ita & pater Glaucæ apud Euripid. in
Med. *προσεπιλεῖται, irruit in cadaver mortuus filia.* &
Sigismundus apud Greg. Turon. c. 5. lib. 13. *pater super*
cadaver exanimi ruitus flere coepit amarissime.

11. ATQVE HÆRET.] Ita Mezentius libro de-
cimo: *corpo[rum] inheret, defuncti filij.* Vterque locus
notat amplexus, & oscula, ut Calaber in adducto
loco, *κύρια* & Thisbe apud Ouidium lib. quarto
Metamorph. *amplexaque corpus amanis, id est, mor-
tui Pyrami.* Val. 3. Arg. *ariu[us] fatur cōplexus amicos.* Anna
4. Aeneid. *semianimum germanam amplexa fonebat.* Sen.
epist. 99. *Cum teneremus corpus è complexu nostro in ignem*
*transfurrum. Est hoc, quod idem ad Helu. capite secundo: In manibus & in oculis tuis mortuum funera-
ras.* Hos mortuorum amplexus vocat Plutarc. in vita
Catonis Uticensi. *κατεπλεύσεις rupi.* & in vita Cleom.
πεπλεύσεις τὸν rupi.

E 12. LACRYMANVS GEMENS QVE.] In re simili
Europid. Suppl. *λεπα δάκρυοι τέχναι, & 2. Iliad. adu-
p[ro]p[ri]etatem.* *καὶ ἀχένων, flens & dolens,* & de Pericle ad
amissum filium Plut. quem ante se mortuum habe-
bat, *τελεῖον τὸ πάθεια πρόσωπον δέψει,* *τελεῖον τὸ πάθεια πρόσωπον δέψει:* ita oppressus dolore est ad illud
spectaculum, ut erumperet in cingulatum, & magnam vim pro-
fundere lacrymarū. Ego h[oc] iudicū Virg. confidero, qui Virgilii
de sene, tantum lacrymans. Caruit eo Euripides in dicim.
Hercul. vbi *γεγαστας δακρυων πνευμα, seniles oculorum fontes.*

Non

Non enim extreme & sicce iam senectuti conuenient fontes lacrymarum, satis sunt lacrymæ. De Megera quoque anu iam grandi, *αὐθόπον δέρπου, vberes lacrymas.*

13. ET VIA VIX TANDEM, &c.] Ita in magno dolore Stat. 11. Theb.

*Nec vox illa seni, jacit, immixtusque cruentis
Vulneribus, nec verba diu rotunda sequuntur.*

— tandem laxata dolore.

Vox immiti iter, gemitisque in verbis soluti.

Et lib. 11. in re planè simili,

Tandem muta stolidus genitor suspiria soluit.

Ouid. 9. Metamorph.

Linguaeque vix tales iacto dedit aëre voces.

Andromacha lib. 3. *longo vix tandem tempore fatur.*

a Non haec, ô Palla, dederas promissa parenti,
Cautius ut saeo velles te credere Marti.

b Haud ignarus eram, quantum noua gloria in armis,
Et prædulce decus primo certamine posset.

c Primitiae iuuenis misera, bellique propinqui
Dura rudimenta, & nulli exaudita Deorum

Vota precæque meæ. d tūque ô sanctissima coniux
Felix morte tua, neque in hunc seruata dolorem.

e Contrà ego viuendo vici mea vota, superstes
Restarem ut genitor: Troium socia arma fecutum

Obruerent Rutuli telis, animam ipse dedissem:
Atque haec pompa domum me, non Pallanta, referret.

f Nec vos arguerim Teucri, nec fædera, nec quas

Iunxi mus hospitio dextras: fors ista fæcta

Debita erat nostræ. quod si immatura manebat

Mors natum, cæsis Volscorum millibus antè

Ducentem in Latium Teucros cecidisse iuuabit.

g Quinego non alio digner te funere Palla,

Quam pius Aeneas, & quam magni Phryges, & quam

Tyrrenique duces, Tyrrenum exercitus omnis.

Magna trophæa ferunt, quos dat tua dextera letho.

h Tu quoque nunc stares immanis truncus in armis,

Esset par atas, & idem si robur ab annis,

Turne, sed infelix Teucros quid demoror armis?

i Quod vitam moror inuisam, Pallante perempto,

Dextera causa tua est, Turnum natoque patrique

Quam debere vides, meritis vacat hic tibi solus,

Fortunæq[ue] locus, non vita gaudia quero,

Nec fas: sed gnato manes perferre sub imos.

B
ARGUMENTVM.

EXPLICATIO.

Oratio Euandri plena magnis affectibus, in qua inest
Pallantis gloria, sui miseria, crepta conjugis felicitas, Trojanorum laus, Aenee magnificentia, Turni detestatio, cupiditas vindictæ.

Corda in Aeneid. tom. 2.

a RIMA hæc dicta *νατα τὸ πιπελέων Θ*. Nullibi
enim legitur id Pallas promissæ patri. Sed credibile ad fenis cœsilias, vt cautele se gereret, neq[ue] audax
in bello esset, iuuenem respondile cum blandiuero
aliquo

Præclarè hi duo, nam ex præscripto Virgilij, non Ates Odyss. vlt. ait se imperfectum procos, si talis esset, qualis olim in florente ætate. & Nestor 7. Iliad.

Où τις αγρίν εστί, θεόν νύματον επιστέψει:

Non tu mihi culpanda es, dixi mihi sum culpandi.

Homeri vi-
Non enim ita palam in Deos. Itaque caute Virgil.
fors isti, seneke, &c. Similis est incogitania lib. 19.
Iliad. vbi Agamemnon ait se non fuisse culpe sue
quæstorem, sed Iouem. Verba, quæ noto, sunt hæc,
ἔποδεν αἵτιος εἴμαι, καὶ λαζάρες.

11. NEC FOEDERA, NEC QUÆ, &c.] Re-
spicit illa, quæ suprà Æneas, Hæc mea magna si-
des?

12. CÆSIS VOLSCORVM, &c.] Tale & illud præ-
conium Hectoris vlt. Iliad.

— πολέμου μάλα τολλοί Δαχαῖον

Εὐεργετοὶ εὐ παλαιόντων διάξεις εἰσερχομένοις:

— quando multi admodum Grecorum

Heckwris in manibus magnum solum dentibus moror-
derant.

13. IVVABIT.] In hoc verbo inest voluptas. Ex-
pende ergo. Iunat me & recreat in summo moro-
re recordatio celorum à te. Quasi vnicum sit sola-
tum vindicta sumpta de hostibus. Ad rem hanc Li-
uius lib. 25. Qui eam victimam præse ad inferos missit,
eum decus exanimis, ergaziamque solitum sua morti in-
venienturum. Plinius etiam solitum dixit de re eadem
epist. 14. lib. 3. Non sine vltione solutio decepit. Cassiod.
Gaudium cap. 1. lib. 7. Cofsi de operis vltione gaudem.
Hæc profecto mens est Virg. vel ex sequentibus, vbi
Euander hoc vnum gaudium quartit, interfici scilicet
Turnum ab Ænea in vltionem interfecit filij. Vel
torque alio sententiam, dicente Quinil. Declam.
377. Auidæ est gloria paterna pietas. Itaque, gloria cas-
rum minuit dolorem patris, inde in summo dolore
est iuueniæ & voluptas.

Date letho. 14. QVOS DAT TVA DEXTERA LETHO.] Ita
lib. 12.

Multa virium volvans dat forta corpora letho.

Et in 5. Millia multa daret letho. Quæ locutio sum-
pta ab Ennio, Pacuvio, Varrone, vt iam indicauit
Hieronym. Columna. Primus in Telepho, letho da-
ti. Alter in Dulereste, letho dabis. Tertius lib. 6. Ling.
Lat. Ollus letho datus est. Hæc, etiam si minutula, non
negligenda.

15. ESSET PAR ETAS, &c.] Possis referre ad
yrrumque, Pallantem scilicet, & Euandrum: sed
æquius ad Euandrum, vel ex similitudine locorum
Homeri, apud quem fenes ita solent, vt cùm Laer-

Aurora interea misericordibus altnam
Extulerat lucem, referens opera atque labores:

b Iam pater Æneas, iam curuo in littore Tarchon

Constituere pyras: hic corpora quisque suorum

More tulere patrum, subiectisque ignibus atris

Conditur in tenebris altum caligine cælum.

c Ter circum accensos cineti fulgentibus armis

Decurrere rogos, ter moestum funeris ignem

Lustrauere in equis, vulnatisque ore dedere.

Spargitur & tellus lacrymis, sparguntur & arma.

It cœlo clamóisque virūm, clangóisque tubarum.

d Hinc alij spolia occisis direpta Latinis

Coniiciunt igni, galeas, ensesque decoros,

Frænaque, feruentisque rotas: pars munera nota,

Ipsorum clypeos, & non felicia tela:

Multa boum circa maestantur corpora mortis
Setigerosque sues, raptasque ex omnibus agris
Inflammam iugulant pecudes. tum littore toto
Ardentes spectant socios, semustaque seruant
Busta, nec auelli possunt: nox humida donec
Intuetit cœlum stellis fulgentibus aptum.

ARGUMENTVM.

Troiani suos sepelunt, consumitur dies integer in pa-
rentando, attinguntur varijs mores, qui seruati in re fu-
nerea.

EXPLICATIO.

a Redit ad institutum, debes enim hæc annecte-
re cum versu illo,

Nec plausis cessum vestare gemenibus ornos.

Nam quæ pertinent ad luctum Euandri subiecta
sunt velut per parenthesin. Scias etiam in hoc li-
bro dies quinque impendi. In primo excitatur tro-
phæum Mezentij, lugetur Pallas, ornatur cius phe-
retum, mittitur ad patrem: in altero fiunt exequæ
illorum, qui interfeciti narrantur libro 10. tam ex
Troianis, quam ex Latinis: post dies tres fit osse-
gium cremitorum cadauerum, & in extremo ho-
rum trium fit concilium in ædibus Latini, & peragi-
tur bellum. Sed iam ad rem. Describit Aurora ad-
uentum, quæ lucem attulit mortalibus, signat, &
contra Homerum, vt dicam in Notis, & misericis,
quia referens opera, atque labores. Annon hæc magna
miseria?

b Æneas suos curat Troianos, Tarchon suos He-
truscos; & relinquit intelligendum, κατὰ σωτηρίου
Arcadas curatos mistim ab Ænea, & Tarchonte,
quippe mortuo Pallante. Atque adeò in Poëta
animi (mihis hoc non dubium) fuit ingens παθός;
cum nominauit Ænean, & Tarchontem, dolorque
exstitit ex suppresso Pallante. Ergo uterque dux py-
ras exstruit, & suos tumular, Æneas Troiano titu-
Tarchon Heurusco, ignis subiicitur pyris, isq; adeò
magnus ex ingenti materia, vt cœlum etiam latere
fumo videretur.

c Hinc iam varijs ritus seruati in funeribus. Arma-
ti decurrunt circum rogos, lustrantque obequitan-
tes, idque cum magno vulatu. Ait cineti, quia ex-
pediti & militari more. Accipe verò hos versus, vt D
illud, pater libamus, & auro, id est, aureis paternis. Ita-
que, quamvis duplex sit oratio, vna est sententia:
quasi dicat. Ter rogos decurrere, lustrantes ter-
ignem, &c. Sequitur ritus alijs, nam lacrymis spar-
sum solum, sparsa arma: deinde auditus clamor
omnium vociferantium, & tubarum sonitus clan-
gentium.

d Vistatum quoque, vt cum defunctis vna arma
concrementur, & hostium, & propria. Ergo dan-
tur ignigaleæ, enses, fræna, rota, omnia hæc dire-
pta hostibus: deinde clypei proprij, inde notum mune-
ra, & tela, quæ vocat parum felicia, vt quæ suos do-
minos non defendenter.

Corda in Æneid. tom. 2.

A Denique fusus sanguis ferarum, nam hoc quo-
que è ritu funerum. Itaque boues maestantur in ho-
norem Mortis, sues, & pecudes aliae, sanguisque in
flamas funditur. Quibus peractis ibi lacrymabun-
di permanent donec omnia ignis absumpit, & nox
aduenit.

NOTÆ.

1. MISERICORDIBVS.] Respondet T. Ho-
mericus Æneid. lib. 5. dixit, tales

miseris mortalibus, & Calib. 6. in exortu quoque Au-
rora, βροτοῖς οὐδὲν οὐδὲν, mortales facile pereant. Et

Poëta quidem tantum mortalibus, taxans, credo, Ho-
merum, qui 19. Iliad. ait, Autrorum lucem attulisse, Homer vi-
non solum βροτοῖς, sed etiam θεοῖς. & adhuc tium.
Iliad. 1. non solum θεοῖς θεοῖς, sed etiam θεοῖς.
Atqui Dij in perpetua luce, vt qui in cœlo, vbi nul-
la tenebra, lux ergo tantum est donū mortalium.
Porro cùm Deos istos putidos veterum in cœlo con-
stituo, loquor Gentiles interpretans.

2. EXTULERAT LVCEN.] Laudo Scruij No-
tum. Praeclarè etenim extulerat Aurora lucem, quia cœm.
in sermone funebri, & effero, verbum est mortuo-
rum. Itaque cognata sunt hæc. Italib. 4. abeun-
te Ænea, & Didonem reliquente, ait,

Tithoni crocem linguis Aurora cubile.

C Necias enim qua ratione ista cognatio laudanda
sit. Linqui Aurora cubile Tithoni, cùm Æneas
linquit Didonem: effert Aurora lucem, cùm effe-
rendi mortui. Nunc displicebit tibi Calab. libro 6.
vbi in exortu diei, cùm premiserit, παθός γε τοι γε
ασθητος, rifi tellus, & ater, mox subiicit de hominibus,
τετραγενεῖς, veniebant ad labores, quia addit φύ-
sis, vt qui perituri. Longè ista ab rifi Aurora.
Et quamvis aliquis possit Calabrum laudare ex op-
positione: sed non dubium quin maior sit concin-
nitas Virgiliana. Nonnum laudo, à quo lib. 27. Au-
rora dicitur μετεποτε, parturientes bellis: nam eo lo-
ci bella canit Grecus.

3. REFERENS OPPRA, ATQUE LABORES.] Nox ad la-
borum re-
Nam videlicet, vt nox inducit *μετεποτε λύσιν παθό-*
μετεποτε, verba sunt Calab. libro 10. forens ho-
minibus solutionem laboris: ita è contario Aurora di-
citur φέρειν. Et melius quidem referens, quia ite-
ratō sepe, quam simplex φέρει Homericum Iliad.
decimanona. Itaque ex ductu Virgilij Manilius
lib. 1.

Itlic orta dies sifitas excitat verbes,
Et cum luce refert operum audinonia terris.

4. CVRVO IN LITTOR E.] Attis Phœ-
nix. Ac ubi curvo littore latratu vnde sub vndis labunda tus.
sonit. Minutius, Orum curru molliter littoris legebamus.
Lucet. lib. 2.

B Bb 3 Littoris

funeribus virorum, ut necessariò debeamus cedere. A βαλε: *Cum diem obiisset Hephaestion, Alexander arma in pyram iniecit.* Additque etiam iniectum igni aurum, argenteum, & magni pretij vestem. Ab Plut.in Pelopid. numerantur & ἐργάται, καὶ ταναπλαταγονοι: *hōjūn trophae, & aureas omnis generis armature.* De his armis accipiendo versus versus Soph. in Antig.vbi decernat Creon, non speliendum solùm Eteoclem, sed cum illo pariter omnia obruenda,

Α τοῖς αέρσοις ἔρχεται πάτω νυμός:

Οὐε adduntur mortuis primatibus.

Nenia, defunctorum. Eurip.in Helen. ait comburenda ad sepulcrum Melnelai χαλκηναδ' ὄτα, arna ena. & addit rationem, οὐε ἢν φίλας δοει, ut qui effet armorum amans. Quin ad maiorem funeris ambitionem congerebant etiā, que non essent defunctorum, sed aut cognatorum, aut amicorum. In Iulij funere apud Sueton.c.84. tibicines, atque artifices scenici, qui aderant, ὑπενθύμητα sibi, utque discessim inieciere flamma. Addit, & veteriorum militum legionary arma sua, quibus excutis, funis celebrabant. Hac magnificentia vsus Priamus apud Galab. lib.1. qui pyramid Penthesilea imposuit πολλοῖς σὺν κτενεσι, multis cum opibus. Paria fermè idem Græcus lib.1. in funere Achillis, numerans φαρε, λεγονδι, ἀλεπον, vestes, aurum, electrum. & Philostratus de eodem Achille. Antoninus Caracall. apud Herodian.lib.4. cum peruenisset ad tumulum Alexandri, obtulit χαλκηναδ' αλεπροῦ, chlamydem purpuream, quam ipse gestabat, atque citam διευρήκε λιβανιών, ζωσφρας τε, καὶ εἰ τι πολυτελεῖ εἰσφέρε: amulos, in quibus erant gemmae pretiosae, ζόνα, & quicquid magni sumpus gestabat. Parco huic rei. Et adiicio etiā, multa congeri solita, non quidem cremanda, sed asseruanda vñ cum cadavere, siue arma, siue pretiosa alia. **Afferranda multa cum**

Curtius lib.10. scribit, in sepulcro Cyri iussu Alexandri aperto, inuentum clypeum eius purum, arcus duos Scythicos, & acinacem. Mos idem constat ex Iosepho, & Cedreno, qui dicunt, Salomonem in sepulcro patris magnum auri pondus defodisse, atque ex Quintil. Declam.369. vbi habetur actio violati sepulcri, nam quidam armæ de sepulcro viri fortis abstulit. Parco etiam & huic eruditioni.

Spoliis contra caderucremantur. 14. **HINC ALII SPOLIA, &c.**] Frequentissimum hoc in funeribus. Apud Liu. lib.8. T. Manlij adolescentis corpus crematur *spolia connectum*. Ibidem ait: *Magister equum ut ex tanta cade multis potius spoliis, congesti in ingentem aceruum hostilia arma, subditio igne concremarunt.* Et lib.45. loquens d'c Paulo Confule: *Cetera omnis generis arma cumulata in ingentem aceruum precatus Martem, Mineruam, Lunamq; matrem, & ceteros Deos, quibus spolia hostium dicare ius fuit, est, ipse Imperator, face subdita, succendit.* Quo loci Turn. legit Luam, non Lunam, & approbat Germanus. Nam haec Dea aluendo, & expiando dicta. Redeo. Calab.lib.3. in funere Achillis,

Αὐτοὶ τέχνες πολλα τονεὶ τεκνίσασθαι

Αἴνον κατεψευσται:

Circum autem plurima arma rogo accumulant
Insestorum inuenian.

Feruot, de rotis. 15. **FERVENTESQUE ROTAS.**] Ita 3. Georg. fernidus axis. Horat. fernidus rotis. Martial. Amph. fernentes currus. Ouid. 2. Art. rotis feruens. Hieronym. in vita Hilitationis: *sub horum currus rotis feruent.*

Cremabantur cū mortuis, que ipsi erant charissima. 16. **PARS MUNERA NORI, IPSORVM CLYPEOS, &c.**] Hoc quoque è more, ut quæ ipsi erant chariflma, eodem rogo cremarentur, arma, vestes, thelae. **Et Hom. Odyss. 12. de funere Elpenoris,**

Ἄντροι τερπεῖς τερπεῖς, ηγεῖται τερπεῖς.

Vides vt combustus, & defunctus, & defuncti arma.

Stat. 6. Theb.

Distantur flamme, non unquam opulentior illo

Anè cenis, crepitanti flamme, atque immane liqueficit

Argentum, & pictis exsudat vestibus aurum.

Et lib.5.

Molior igne pyram, scipitum super, armasq; patris

In inicio, & notas Regum gestamina vestes.

**Arma cre-
mabantur cum defun-
cto.** Tacit. de Morib. Germ. in re funeris, sua cuiq; arma igni adiiciuntur. Alian. c.8.lib.7. Var. Hist. 3. Ηφα-
στος πολλα ποστατα μετροι εἰς τὴν πυραν

culta, vt Dea. Illi Lacedæmonij tempora dedicarunt, auctore Plut. in Cleomone, θανάτης ιερά, aut ille. Tu vide Titium lib.4. Locor. c.20. vbi ex Aeliano, citante Eustathio, καὶ θανάτης ἀλλα, id est, ιερός & Mortis templum aliud. Vide & Lilium 1. Synt. & Alex. Neapol. Pausanias etiam lib. 3. Mortis simulaci meminit. Hæc quamvis vera sint, sed non dubium, quin simpliciter capi queat Poëta, ut mactari morti, nihil sit aliud, quam mactariac tunc erit morti, pro morte, nam Latinum casum veteres ita desincent, quod iam à me saepe obseruatum.

20. **SET GEROSQUE SVES.**] Ab Lucret. qui lib. 5. setigeris siibus.

21. **NE QVF AVELLI POSSVNT.**] Hoc studium in defunctorum illustravit Ioann. Passerat. Lucret. lib.3.

At nos horrisco cinis factum te prop̄ busto
Inflati abiliter deflebimus, sternimus.

Ouid. in Epiced. Tibull.

Cumq; tuis sua iuxerunt Nemesis, Pudorque
Oscula, nec solos destituerere regos.

Hæc parum constantem fidem Cynthia in colendo sepulcro suo timebat Propert. Eleg. 19. lib.1.

Quam vereor, ne te, contemptu, Cynthia, busto,
Abstrahat è nostro pudore iniquus amor.

22. **NOX HVMDA DONEC.**] Incepit hic tractus ab Aurora oriente, vt vidisti, definitique in diē desinentem, vt hinc facile morem possim colligere; vi-

23. **STELLIS FVLGENTIBVS APTVM.**] Seruius ex- Apum fel-
plicat, coniunctum, δὲ τὸ ἀστροστοι. Quod verbum ita
ego iam accepi. Eneid. ad illud,

Muneris, in nubes temnos aptare iuuenos.

Vide etiam, quæ dedi lib.4. ad illud,

Axem humero torquet stellis ardentibus aptum.

* Nec minùs & miseri diuersa in parte Latini
Innumeras struxere pyras, & corpora partim

205 Multa virūm terræ infodiunt, aucta que partim
Finitimos tollunt in agros, vrbique remittunt.

^b Cetera, confusaq; ingentem cædis aceruum,
Nec numero, nec honore cremant. tunc vndique vasti
Certatim crebris colludent ignibus agri.

210 ^c Tertia lux gelidam cælo dimouerat umbram,
Moerentes altum cinerem, & confusa ruebant
Offa focus, tepidoque onerabant aggere terræ:

C Nam postea vnicus tantum & magnus rogos aceruum reliquum absumpit. Itaque, multi illi capiendi εξη-
perat, vi qui præcipuo essent honore.

^b Ceteri omnes conferti in aceruum vnum, erat enim ingens & confusa cædes, concremantur, nullo nec numero, nec honore. Quod sequitur de ignibus certatim colludentibus, est tanquam epiphonema totius sermonis. Nam & innumeræ illæ pyra, & ro-
gos ille, qui seruit vniuersæ turbæ, exstrebantur à singulis, quanto poterant apparatu maiore.

^c Post tertium diem celebratum ossilegium à moarentibus; eruta enim ossa ex cinere, vt terræ mandarentur, in quam infodiebantur aggestam & oneratam. Hypallagen agnoscit Seruius, vt sit tepido aggere, pro, tepida ossa. Ait altum cinerem, id est, co-
piosum, vt ex multis cadaveribus.

ARGUMENTVM.

Latinorum exequie, ubi major cedes, distributio cædi-
rum, ossilegium.

EXPLICATIO.

^a FVERAT maior cædes in castris Latinorum, in-
de & exequiæ operosiores, hinc innumeras struxere pyras. & verè miseri, vt qui pleni tot funeribus. Distribuit verò Poëta cadauera hunc in modum. Multa ibi infossa, multa missa in agros finiti-
mos; hoc enim commodè potuit fieri, nam qui è longinquò venerant, remitti facile in patriam non posserunt: demum alia remissa in vrbem sunt. Ro-
ges. Hinc cremati, an integro cadauere sepulti; certè
cremati si attendas; nam innumeræ sunt pyra, quia
multi infossi. Infodi enim etiam dicebantur ossa &
cineres. Etenim innumeræ illæ pyra, quæ struc-
tæ nulli essent vñi, nisi ad multos illos, qui infossi-

NOTÆ.

1. **NEC MINVS INTEREA DIVERSA IN PARTE, Imitatio.**
&c.] Cognatum illud Cal.lib.1.

Ἀργεῖοι δὲ τετραῦς δέλτα τονεὶ πολλὰ κέραντα

προσειν.

Lotis manib[us], loco latidato, vbi vult legi ossa lotis manibus.
Perfusæ p[ro]pias am[er]i liquore manus.
Lacrymæ ossa perfunduntur, sit quintus, lacrymis perfundi solita ossa & cineres in ipsa lectione; quod non tantum capiendum ex pietate, sed ex vero more. Ouid. in epist. Sapph[us].
Sex mibi natales terant, cum letta parentis.
Ane diem, lacrymas ossa bibre meas.
Horat. Od. 6. lib. 2.
Ille te mecum locus, & beato
Postulamus arces: ibi tu calorem
Debita fanges lacrymae suillam
Vatis amici.
Orestes apud Eurip. in Elect.
— morte τάφον μολῶν πατέρες
Δάκρυν τὸν ἄδειαν.
Fouebantur finu. Quæ de ossilegio capi, nihil vetat. Sextus. Ossa inter legendum finu fouebantur nota amoris. Attigit Tibull. Eleg. 3. lib. 1.
Abstineat mors atra precor, non hic mibi mater,
Quæ legat in mortis ossa perusta sinus.
Sen. cap. 2. consol. ad Helviam: Modo in cunctem finum, ex quo tres nepotes emisérus ossa trium neptorum recipisti. Et Seneca pater controu. 2.2. Vnde tam graves paterni finus? nunquid ossa reportari? Mulier quedam, quæ Phocionis ossa colligit (ait Plut. in eius vita) εὐθεῶν τὸ πόλεμον ταῦτα. Septimum aperit Tibullus, cùm ait:
Poffat carboſis humorem tollere venis.
At videlicet, solita ossa attollunt in alium, ut siccaretur humor conceptus ex vino, lacte, lacrymis. Praeclarè ergo Scriptor Genial. lib. 3. c. 7. de hac re loquens: ossa bimte ventilare. Quem mo rem non vidit Tiraquell. nam ibi sancte deicerat, mendum esse, & pro venire, legendum esse velare. Falsus est, quod iam contra illum vidit Kirchman. Vocab verò Tibullus (hoc vt obiter scias) vestes tenues ventos, ut Petron. inducere ventum textilem. & statim, linea nebula. Sequuntur iam mores post ossilegium. In vnam primū condicuntur, ac tum componi ossa dicebantur. Omittit, quia iam Kirchm. Deinde coniectis ossibus vnguentata admiscebantur, & odores. Hoc satis docet Calab. lib. 3. loquens de Achillis funerazione, nam post collecta, & conclusa ossa ita sublicit.
Καὶ τὰ μέτα αὐτοῦ τὰ ἀλεπατιαὶ πάγκυ σύρρα.
Καὶ οὐ ποτὲ θύεται Αχιλλαῖα καταψήσα.
Εἰ δέ βασις δίπον θέσει, οὐ θρόνος τρέψει.
Σὺν μάτη λιπό.
Atque hec Ambrosii intus delibera, & vnguentorediderunt.
Nerei filie, Achillem magno honore afficiens,
Boümque arisitans indiderunt, permixta condicines
Cum dulci melle.
Et lib. 1. vbi sermo est de exequiis Penthesileæ,
Οὐσια δὲ ἀλεπατιαὶ, οὐδὲν ἀτέχειαν ἀλεπατια.
Ηδὲ τὴν χηλὴν θέσει, αὐτῷ δὲ τὸν αὐτοῖς
Πλέον δὲ μέρον ἔβαλλον βοῦς.
Letis ossibus admicubre affiatum vnguentum
Suave, posuerunt, in casam vnam. in super etiam ipsi
Pingnem bouis adipem adieceré.
Homer. Iliad. 23. de ossilegio Patrocli etiam adhibet iniechum adipem, & hunc duplice, διπλανα δημον. His adiungatur Tibull. Eleg. 2. lib. 3. vbi de ossibus iam conditis ita præcipit,
Ιλλο, quas mitis dines l'anchaïca merces,
Eoij Arabes, dines & Affria.
Tertio, lacrymae amicorum in ipsam vnam denuo adiiciebantur, Nam eodem loco Tibull.
Et nostri memores lacrymae fundantur eodem.

ASic ego componi versus in ossa velim.
Ita possis accipere Poëtas, quoties illis est sermo de cinere fletu, de ossibus fletis. De phiala lacrymarum lego Gutherium. Quartò, conditis ossibus regebatur vna. Hom. Iliad. 24. postquam Hectoris ossa in virnam condita citha dixit, statim subiicit.

Πορφυρες φέλαινοι παλινφέρεται μαλακώσσον:

Rupureis mollibus peplos tegentes.
Et Iliad. 23. de Patrocli, εἰσὶ λαγῆ παλινφέρεται μαλακώσσον:

Ossig[li]a lepta cada texit Corinthus abeno.

Vbi non dicit, texit abeno, sed lepta abeno mox texit. Adeò hoc solemne, ut Cedrenus in funeratione Heraclij Imperat. non factum aliquandiu notet.

ἔπειν τὸ σώμα) ἀνετεί ίμετες εἰς. Quinto, vna corobatur. Plutar. in vita Demetrij ait, ciuitates, ad quas

Coronabatur. appellebat desuneti Demetrij corpus ingessisse coronas illius vna. Verba eius. εἰς τὸν ἀνθρακαὶ τοιαύτου φέρεται τὸ ιδεῖσι. Et de vna, in qua cerebatur ossa Philopomenis ait, έπειν τὸν αλιθοὺς τραύματα, & στρέψαντο μόλις ἴρωμαν: pra multiudine vnitatum, & coronarum cerni vix posse. Hoc Propert. fieri voluit sue vnae, & lauro, quippe P. Oœta,

Et si in exiguo lauris superaddita busto.

vbi buſtum exiguum est vna. Neque, quæ sequuntur, pugnant, si examinentur. Sexto, studium erat amicorum vnam manibus contingere pre pietate in defunctum. Hoc certè factum in funeratione Philopomenis Plutar. narrat, cuius vnam amici obuij

Contingebatur ab amicis. His factis, vna nouum nomen comparabatur: non enim tum solūm dicebatur vna, sed etiam ossuarium, aut cinerarium, quod iam ex Sancto Hieronimo, & aliis astruxit Kirchmannus. Omittit, & addo nouum quoque nomen parari ossibus. Propert.

ēp[er]tū τὸ πόλεμον ταῦτα. Septimum aperit Tibullus, cùm ait:
Accipiat manes paruula testa mōs.
Id est, ossa, quæ tamen manes nominant. Quia videlicet Manes, & manes credebantur comitari ossa. Ita Sen. epist. 86.

In ipsa Scipionis Africana villa iacent hec tibi scribo, adoratis manibus eius, ut arca, quam sepulrorum esse tanus vni[us]i[us]i suspicor. Propert. laudato loco reliquias suas, & ossa dicit funus, in quem locum vide Passeratum. Dē-

Funus, ossibus.
Fragiles humanae rerum.

mum Poëta post ossa lecta, & condita erumpabant exemplando, humanarum rerum fragilitate commoti. Praclarus est Ouid. locus in Metamorph.

Iam timor ille Phrygum, decus, & tuula Pelagi.

Nominis Eacides, caput infusibile bello

Arserat; armata Deus idem, idemq[ue] crenatas:

Iam cenis est, & de tam magno restat Achille

Nescio quid, pariam quid non bene compleat vnam.

Hinc fortasse Propert. Eleg. 9. lib. 2. loquens de Bri-

feide,

& tanti corpus Achillis,

Maximæ in parua sustulit ossa manu.

Abfolni, qui promitti: & do morem alium de tem-

po, videlicet fieri solitum ossilegium nocti: quod fiebat

fatis docet Eurip. in Orest. vbi ait,

Nοτὸς φολασσον δεῖτον ἀνεψον:

Obseruant no[n]tū lectionem ossium.

Et indicat Virg. superiore tractu, vbi ait,

— semijug[li]a, seruant

Busta, nec anelli possunt, nos humida donec

Inuenit cælum bellis fulgentibus aptum.

Vides, vt quieti ad sepulcta essent usque ad noctem:

ossilegium ergo post aduentum noctis.

12. ONERABANT AGGERE.] E more hoc quo-

que. Martial. lib. 8. aggera contumulauit humum. Tacit. in

re simili 2. Ann. fructuif, aggerem. Cal. lib. 10. Cyprian

xeris adūtūs ēdāvō: imperfictis effossum terram ad tu-

mulum

mulum aggreditur. Sic 3. Æneid. aggreditur tumulo tellus. A p[ro]p[ter]o. Inde idem Iliad. 21. humationem vocat λυμπο-
Hom. etiam de hac agge stione 7. Iliad. τύμπον χέρο-
τολο ab agge ando. & Iliad. 23. τύμπον χέρο-

^a Iam verò in teatris prædiuitis vrbe Latini

Præcipius fragor, & longè pars maxima luctus.

Hic matres, miseræq[ue] nurus, h[ab]it[us] chara sororum

Pectora moerentum, puerique parentibus orbi

Dirum excrantur bellum, Turnique Hymenæos.

Ipsum armis, ipsumq[ue] iubent decernere ferro,

Qui Regnum Italæ, & primos sibi poscat honores:

^b Ingrauat hæc sœus Drances, solūmque vocari

Testatur, solum posci in certamina Turnum.

Multa simul contrà variis sententia dictis

Pro Turno, & magnum Reginæ nomen obumbrat,

Multa virum meritatis sustentat fama trophæis.

A R G U M E N T U M.

Abrot cedibus luctus ciuitum, etiam dissidia pro Turno, & contra Turnum.

E X P L I C A T I O.

^a N tibi iam παρακεν ad magnam partem huūis

Elibri, videlicet ad consilium Latini de pace, &

ad contentionem Turni & Drancis.

Quippe ab tot

cedibus ortus in Regia fragor, in vrbe luctus. Itaque

fragor speciat Regiam, vbi consilia agitantur: lu-

citus vrbem, vbi siebat comploratio.

Ergo, matres

plorabant suis liberos, nurus maritos, fatores suis

fratres, pueri patres, & omnes demum bellum exc-

crabatur, ut quod dirum, & imprimis Turni Hymenæos,

id est, nuptias, inuidiose hoc dictum, perinde ac si di-

ceret. Turni voluptas cantopere ambita emitur no-

nstrorum sanguine. Igitur, quando hoc ita est, ipse solus armis, & ferro decennat, ipse emat suo cruento Re-

gnum Italæ, & honores primos, id est, successionem

Imperi: nam hæc deoluenda ad illum, qui Lau-

nian duceret.

b Consilia hæc, & incitatum contra Turnum ple-

ben Drances incendebat se in Turnum, dicebat

quidam solum vocari ad singulare certamen, illum

pofci. Certe audierat ab Æneo,

Et quis huic Turno fuerat se opponere mori.

Si bellum sinire manus, pellerem Teucros.

Apparatus, his decuit mecum concurrere telis.

Sed plebi & Dranci multa se opponebant pro Tur-

no. Imprimis magna pro illo vmbra & defensio A-

matæ ipsa, quæ tota in eius nuptias incumbebat, &

Ænean odorat. Deinde illum tuebant magna &

præclaræ eius facinora, multos n. Troianorum in su-

periore bello interfecerat: ac propteræ tum dignus

videbatur, qui Imperio succederet: tum idoneus cre-

debatur, qui Troianos pelleret.

D

N O T A.

1. FRAGOR.] Videtur mihi locutus Poëta cum

respectu ad strepitum, qui interdum excitabuntur in

Senatu, & foro, in consiliis, & causis. Hoc vt putem,

viam mili Donatus aperit sua commentatione, qui

fragorem h[ab]et referat ad consilia perturbata in edi-

bus Latini. Qui verò nescit, que Tullius de fluctu-

bus concionavit, & forentibus tempestatis: Etenim

Cerdia in Æheid. tom. 2.

Aggerem.

2. MAGNUM REGINÆ NOMEN OBUMBRAT.] Vmbra, de

Cum dicat Seru. translationem sumi ab arboribus, nobilibus,

quia nomen nobilium tanquam vmbra est aliis, præsit mihi,

vt putem Sen. à Virg. lineas suas duxisse, cùm lib. 3.

Ben. c. 3. scriptis: vrum Octavius maius ullum beneficium

CC dedit.

dedit filio, *an patri Diuus Augustus, quamvis illum umbra A
dopini pars abscondi?* ubi sententia est, Octauii na
turalē patrē Augusti latuisse magnitudine Iulij ad
peantis Augustum, ut arbor minor latere sub magna
solet. Tum etiam Lucanum; cūm de Pompeio ait *stat
M. geni nominis umbra. Ut sententia sit, Pompeiū alius
fuisse veluti umbram;* & eo magis Lucanus à Vir
gilio, nam quae sequuntur de quere, quae

*— sublimis in agro
Exuas veteres populi, sacratāque gestans
Dona ducum.*
videtur sapere sequentem Virgilij versum,
Aulta virium meritis suffentat fama trophyis.
Itaque Amata pro umbra est Turno, ut Pompeius
suis ciuib; & Turnus glorioſus est suis trophyis, ut
querus suis.

- 225 ^a Hos inter motus medio flagrante tumultu,
Ecce super mœsti magni Diomedis ab urbe
Legati responsa ferunt. nihil omnibus actum
Tantorum impensis operum: nil dona, nec aurum,
Nec magnas valuisse preces, alia arma Latinis
230 ^b Quærenda aut pacem Troiano ab Rege petendum.
Deficit ingenti luetu Rex ipse Latinus.
Fatalem Aenean manifesto Numine ferri
Admonet ira Deum, tumalique ante ora recentes.
^c Ergo concilium magnum, primosque suorum
235 Imperio accitos alta intra limina cogit.
Olli conuenere, fluuntque ad Regia plenis
Tecta viis: sedet in mediis Rex maximus auro,
Et primus sceptris, haud læta fronte, Latinus.
^d Atque hic Legatos Ætola ex urbe remissos,
240 Quæ referant, fari iubet: & responsa reposcit
Ordine cuncta suo. tunc facta silentia linguis,
Et Venulus dicto parens, ita farier insit.

ARGUMENTVM.

Redeunt Legati ab Diomedesse frustrati. Meret Latinus, concilium cogit, conuenient processus, fit corfusus, in
bet Venulus princeps legationis referre omnia, ille se narrationi accingit.

EXPLICATIO.

^a Vrbata omnia erant in ciuitate Latini, ac
cedit noua causa turbationis. Nam Legati, qui missi Arpos vibem Apuliae ad Diomedem, re
deunt mœstissimi, quia nihil actum impensis omnibus
tamquam q̄ exim. Videcet non donis, non auro, non
magis precibus. Hec sunt impensa illa. Quin affe
rent ab Diomede, ut quærerent Latini aliunde
opem, aut pacem ab Aenea peterent.

^b Indicat *λεπτόν τιχίαν* Latini, nam quid aliud
est *luctu defici?* ideo vero in hoc deliquio, ut ad
quem magna pars clavis denouebatur. Nam in
terum aduersitatibus, Regibus imprimis pericu
lum imminet. Præterea se Rex ipse pungit noua
consideratione. Nam ex multitudine casorum,
quorum tumuli erant ante ora, conicit Deorum
iram, qui manifestis indicis Aenean vocabant, ve
lut destinatum iam fato ad amplissimum Imperium.

^c Ergo in tanta rerum perplexitate concilium
cogit, & acciri sios iubet. Convenient illi ad Re
giam, & plena sunt commenctum hinc inde ad pa
latium via. Sedet Latinus in mediis, ut qui
Rex, ut qui *ano maximus*, ut qui *primus sceptris*, id est,

B inter sceptriferos. Sed inter tot præclaraz, tamen *hanc
læta fronte*. nam cura malis altius infederat. Erat in eo
confessu Turnus. Sed hoc *τὸν σωπάλον*, nam
in superiore libro substractus pugna Ardeam iue
rat.

^d Cūm sedissent omnes, iussit Rex Legatos cun
cta ordine narrare. Tacent omnes ad imperium Re
gis, & Venulus princeps eius legationis paret ac lo
quitur.

NOTÆ.

^{1.} HOS INTER MOTVS, &c.] Nescio an ex
penderis magnam Poëta huius consecutionem in
loquendo. Ideo *inter motus*, quia *tumultus flagrante*, ut
dicat: *tumultus flagrante inter hos motus*, consequenter,
ut dixi, quia sumpta metaphora ab igne, conse
quens est, ut addat motus, flamma quippe crescit, si
moveatur. Inde vetus illud, *Fax agitando ardescit*, &
Ouid. I. Amor. Eleg. 2.

*Vidi ego iactatas moto fuce crescere flammas,
Et rufus nullo concutiente mori.*
Et Portius Latro apud Sen. controversi. 10. Non vi
des, vi immota fax ropeat, & exagitata reddat ignes? à
quo verius sios Naso. Vide ibi Senecam. Sed huius
rei, flammæ scilicet crescentis ad motum, testimonia
aliquot inuenies lib. 10. ad illud,

Ac velut optato venis effate coritis.
Ergo Poëta ex hac rei natura dixit *tumultum flagrare
inter motus*. Hanc virtutem desidero in Hom. nam Homei
tum.

IN XI. ÆNEIDOS.

*Ιδυταιρα, recta volantem. & tamen ibi non recta vo
lat via, nam οὐ τὰ πῦρ ἡ ἀσπατεῖ, ab eo quidem aber
rat. Hac non satis consequenter dicuntur. Quis
non rideret, si tu Lector loquereris ita? *Μή
μηδὲ τὴν recta via volantem, qua aberrauit ab scopo.* Hac
in Hom. vitia tot penè, quot lineæ.*

^a Tomulus,
de aulis
Principum

Imitatio.

Animus
quibus ex
pugnat

Petendum
pacem.

Præponit

Quid struit his copiis, quem si fortuna sequatur
Euentum pugna cupiat, manifestius ipsi,
Quād Turno Regi, aut Regi apparere Latino.

Quād Turno Regi, aut Regi apparere Latino

250 Qui bellum intulerint, quæ causa attraxerit Arpos.
Auditis ille hæc placido sic reddidit ore.

A R G U M E N T U M .

Aii Venulus, iuſſe ad Diomedem condonem tunc urbem, preuiſſe munera, & mandata legationis expofuſſe.

E X P L I C A T I O .

ACCIPIENDA hæc per ὅτερον τρόπον, quod genus narrationis familiare est Poëticis. Itaque prius erat, emicūs iter superauimus omnes causas viarum ac difficultates, & deinde, vidimus Diomedem, &c. Sed invenit, ut dixi, mox poëticos addere, & Rhetoricos, ut Seruius notat. Nam Rhetores quoque ita sepius similes Expende tertium versum. Nam quale est audire, apprehensam manum illam, quæ Troiam euerit? quæ re quid maius?

B Adhibet circumstantiam aliam, videlicet studium condende virbis, quo occupatum Diomedem inuenit. Ait Strabo libro sexto, & Seruius etiam, Diomedem condidisse urbem, quam vocavit Argos hippion à patria, quia videlicet δῶν τὸν ἄργος ιαπεῖσθαι, id est, ab Argō nubiente equo, ille traxit Argos hippion, id est, Argos equestre. Sed addit Strabo, corruptione declinasse hanc vocem in Argyriam, & postea adhuc maiore corruptione in Arpos. Itaque Argos hippion, Argyriam, Arpi, virbi est eadem, tantum diuersa nomina. Hanc igitur condebat Diomedes. Videndum etiam Appianus in Annibale, vbi etiam utrū virbem Arpos conditam ab Diomedes. Polybius libro tertio vocat Ἀργυραύλῳ. Sed vbi? in Apulia iuxta montem Garganum. Apulia quippe, Iapygia etiam dicitur ab flante inde vento Iapyge, id est, Cauro. Inde & Garganus mons Apulæ, Iapix dicitur, & Iapygius oto attributo.

Ab notitia locorum transit ad alias circumstantias, & omnes ordine debito. Ingressi ad eum sumus, postquam data est copia: præferimus munera, & fletcheremus; docemus nomen nostrum, & patrem, atque etiam eos, qui nobis bellum intulerint; si ita vir tantus, & pro nouis hospitibus, & contra antiquos hostes excitatetur: & hanc esse unicam profectionis nostræ causam. Nos ille ut audiuit, has reddidit, & ore placido: ut ita intelligas habitum futura orationis ad pacem spectantis.

N O T A .

Video, pro obseruo. VIDIMVS.] Non capio simpliciter, sed explico, obseruauimus, & diligenter omnia consideravimus. Nam videre antiquis fuit seruare & obseruare. Sic λιβαταγ

a O fortunatae gentes, Saturnia Regna,
Antiqui Aufonij, quæ vos fortuna quietos
Sollicitat, suadetque ignota laceffere bella?
b Quicunque Iliacos ferro violauimus agros

(Mitro

(Mitto ea, quæ muris bellando exhausta sub altis,
Quos Simois premit ille viros) infanda per orbem
Supplicia, & scelerum pœnas expendimus omnes.

c Vel Priamo miseranda manus, scit triste Minerua

Sydis, & Euboicæ cautes, vltorque Caphateus.

d Militia ex illa diuersum ad litus adacti,

Atrides Protei Menelaus ad usque columnas

Exulat, Ætnæos vidit Cyclops Vlysses.

e Regna Neoptolemi referam, veris que penates

Idomenei? Libycœ habitantes littore Locros?

f Ipse Mycenæus magnorum ductor Achiūm

Coniugis infandæ prima intra limina dextra

Oppetiit: deuicta Asia subsedit adulteri,

g Inuidisse Deos, patriis ut redditus oris,

Coniugium optatum, & pulchram Calydona viderem?

Nunc etiam horribili visu portenta sequuntur,

h Et socij amissi petierunt æthera pennis,

Fluminibusque vagantur aues (heu dira meorum

Supplicia) & scopulos lacrymosis vocibus implent.

i Hæc adeò ex illo mihi iam speranda fuerunt

Tempore, cum ferro cœlestia corpora demens

Appetit, & Veneris violaui vulnere dextram.

k Ne verò, ne me ad tales impellite pugnas.

Nec mihi cum Teucris ullum post eruta bellum

Pergama: nec veterum memini, latore malorum.

A R G U M E N T U M .

A verba. *Violauimus*, quasi sacrilegium fuerit Troianos inuadere. *Supplicia infanda*, ut quæ non facile quicquam possit fieri præ multitudine. *Panas scelerum*, quasi scelerati Græci fuerint, quo nihil dici maius potuit à Græco homine.

c Indicium magna clidis, cum vel hostis ipse misceretur. Dilabitur iam ad explicanda mala, quæ passi Graci post illud: commeniorat naufragium commune Græcorum tum priuatas calamitatis Menelai, Vlysses, Neoptolemi, Idomeni, Locorum, Agamemnonis, & denum suis, & sociorum suorum.

E X P L I C A T I O .

EXORDIVM orationis diuclum à pace, qua semper Italia floruit. Continet, nam hanc vult persuadere. *O antiqui Aufonij, fortunatae gentes, quia Saturnia Regna, nam ut habetur lib. 8.*

Aureaq[ue] ut peribent illo sub Rege fuerunt

Sæcula, sic plædia populi in pace regebat.

Cum ergo séper pacem florueritis, ut qui vèrè Saturnij, quæ fortuna quietos vos sollicitat: præsertim cum bella ista ignota sint vobis: id est, cum ignotus hic hostis: & maior vestra culpa, quod velitis lacefcre.

b Vult narrare calamitates, quas passi Graci, qui Troiam euerterunt, & incipi ab his, quas experti ipso deceñali bello, imò has omittit, ut infinitas. Qeos enim omnes bello illo exhaustæ, & muliti pro sepulcro habuerunt aquas Simoëntis. Hac itaque omnitatis, & transiit ad supplicia, quæ passi possea; & ad postas, quæ expenæ. Expende tria

Corda in Aeneid. tom. 2.

CCC 3 f Ne

ARGUMENTVM.

Sequitur Latinorū orationis pars prima, ubi extolluntur Trojanorum virtus, & proponuntur tum formidanda, que pugni Itali in bello; tum quo imminet, cūm desitūtū sint omnis spes in posterum.

EXPLICATIO.

DIXERAT, audientium ora fierauisse, nunc opponens ait, ora quietant, & iepida, quia ibi turbata, inde est, ut animi quoque placentur. Latinus itaque iam ad placatos fari potuit, premissa, ut mos est, Deorum p̄fatione.

B Initium orationis ab malo, quod iam est praesens, & in fortibus, ut ita atceret auditores, cogitare ad id, quod intendit. Prius fuerat statuendum de belli summa, non hoc tempore, cūm obſideremur. In his latenter carpit Turnus, qui noluit periculū expendere initio bellī, nam lib. 7, ad illum Latinus,

— to Turne nefas, te mifte manebit
Supplicium, vortisque Deos venerabere fors.

En laus Trojanorum ad terrorem. Gens est Deorum, contra quam pugnamus, id propter Aenean. Inuidi sunt viri, id propter reliquos Trojanos: ac proinde bellum est impunitum, nam scilicet pugnamus mortales contra Deos, vieti contra inuidos. Probat,

C quae dixerat. Dij sunt, quia nulla eos fatigant prelia. Inuidi sunt, quia si aliquando fortasse vieti, tamen, nec vieti possunt abſtine ferro.

d Possent obiciere. Vieti sumus, sed erunt auxilia. Praecedit hanc spem, nam Aetoli (Diomedem indicat) auxilia negant. Possent rursus obiciere. Si non sunt externa auxilia, quisque sibi crit spes. Praecedit hoc quoque, quia hoc angusta est. Probat, nam cetera omnia perculta sunt ruina. Testes vos effis, vt qui oculis cernatis, & manibus traclatis tam diram cladem. Dicit hoc propter mortuos, qui ante ora recentes.

e Adiicit: non ideo incuso quenquam; quia, quanta esse potuit vestra virtus, tota emittit, & certatum est tota Regni mole, totis opibus. Quasi dicat: Non vos in culpa, sed hostes, ut qui gens Deorum, ut qui inuidi.

NOTA.

1. VT PRIMUM PLACATI ANIMI, &c.] Hanc post tumultum secutam quietem comparatione illustrat Perr. Apollon. lib. 2. Excid. Hieros. quam adhibeo, quia respondet Virgilianæ sup. adductæ, etiam si contraria gustu,

Maris quietis comparatio.

Sic ubi deseruntur carcere venti
Ceruleam turbare Thetin, Sphærania sensim
Subsidunt maria, & fluctus sua litora fernant
Pacati, totque silescunt murmura ponit.

Itaque discat inuenis comparare surgentia populi murmur cum tremore ventorum, quod fecit Virgilinus, & eadem compressa cum quiete tempestate, quod Apollonius.

Praefati Deos.

2. PRÆFATVS DIVOS.] Incipiant veteres illiorationes suas à Deorum precibus, & tunc dicebantur prefari. Plin. Pang. Traiani. Bene, ac sapienter, P. C. maiores instituerunt, ut rerum gerendarum, ita descendendi injūium à p̄cacionib⁹ capere. Quid nihil rite, quia multa,

Romani in-
dicti.

6. INVICTISQVE VIRIS.] Cūm hīc representari A inanimatis? Eandem de Demetrio, cui dat ēn. ἐργάτων δημεῦν τὰ μεγάλα ἔντυχα, ex extremis difficultibus summas felicitates. Hoc verò esse propriè αἰτιώσαν, Victorius explicuit, vt dicebam. Inde Argiui, magna clade accepta ab Spartanis, dixerunt se iterum velle ἀναπάγεσθαι: quibus tamen Spartanorum Rex Cleomenes pulchre respondit, non video cur diuinum syllabarum adiectione, nunc meliores, quām paulo antea suūs, esse possūs. Alludit quippe ad p̄p̄ositōnēm ἀv. Narrat hīc Plut. in Laconic. Graeca, quibus caret Victor. sunt. Σωματίῳ εἰ μέν συλλαβῶν ἀποδίην τὴν πρεστονες ἡγένετο, ή πρόσθετη ἦν. Porro & rei Virgilianæ probè annectes versus Horatianos Od. 4.lib. 4. phos,

Doris vi illex tensa bipinnibus
Nigra seraci frondis in Alrido,
per damna percedes ab ipso
Duci opes, animumq; ferro.

Quos versus ego alibi illustrabam non vulgari-
ter.

8. PONITE.] Contraria pari verbo. Nam lib. 1. po-
metu, & hīc, ponite spem.

9. SPES SIBI QVISQVE.] Sallust. Iugurth. Neque spes sibi
alius in alio magis, quām in se p̄tem habere. In codem
opere: Mibi sibi omnes in memet sita.

10. IACEANT PERCVLSA RVINA.] Nam quid non Bellum ma-
mali a bello? vbi, vbbique pugnaciura sub ensi iactant.
Agnosce Ouid. Eleg. 8.lib. 5. Trist. Parco communī
C loco.

11. TOTO CERTATVM CORPORE REGNI.] Non Corpus, de
vanē putat Germ. allusum ad pancratistas. Nam hi Regno va-
manibus, pedibus, ipsi adhuc vngulis, omni ope,
omni mixu, totis viribus, toto corpore decertant.
Hinc ego puto illustrari posse Oppianum 2. Cyneg.
vbi fluvium astuantem, & damna plurima inferent
tem vocat δέμας αἴπερ, arduum corpus, quasi tota pu-
gnet mole, & Tullium, qui de Tuberone pugnat in
Cæfarem, que tua mens? oculi manus? ardor animi? Non
enim frustra tot membra numerata, & tot partes.
Ammian. dixit lib. 20. cuncta oppidi membra. In lib. 4.
Epst. Famil. epst. 5. inuenies, cadavera populorum, vide-
licet de Corintho, aliisque eueris.

315 a Nunc adeò quæ sit dubia sententia menti,
Expediam: & paucis (animos adhibete) docebo.

b Est antiquus ager Thysco mihi proximus amni,
Longus ad occasum, fines super v̄isque Sicanos.

Arunci Rutulique serunt, & vomere duros

Exercent colles, atque horum asperrima pascent.

c Hæc omnis regio, & celsi plaga pinea montis
Cedat amicitia Teucrorum, & federis aquas

Dicamus leges, sociosque in Regna vocemus.

Confidant, si tantus amor, & moenia condant.

d Sin alios fines, aliamque capessere gentem

320 E Est animus, possuntq; solo decedere nostro,
Bis denas Italō texamus robore naues,
Seu plures complere valent, iacet omnis ad vndam
Materies; ipsi numerūmque modūmque carinis
Præcipiant: nos æra, manus, tūtalia deimus.

Cerda in Ænid. tom. 2.

D D d 330 c Præ

COMMENTARI

330 Præterea qui dicta ferant, & foedera firment,
Centum oratores prima degente Latinos
Ire placet, pacisque manu prætendere ramos,
Munera portantes, ebonisque aurique talenta,
Et sellam Regni, trabeamque insignia nostri.
335 Consulite in medium, & rebus succurrite fessis.

ARGUMENTVM.

*Pars altera orationis suadentis pacem cum diuisione, ut
Troianis detur ager in Italia, si velint manere: vel naues,
si velint abire.*

EXPLICATIO.

A 3. **D**eo dubia menti, quia proponit duo, & vtrum
eligat, ignorat.

b Laidaini proculdubio versus, vt quibus docemur descriptiones facere in re etiam tenui optimè & eleganter. Describit itaque agrum suum Latinus ab antiquitate, à situ, à dimensione, ab vsu. Ergo, est mihi antiquus ager; en primum: proximus anni Tyberi, en situs: porrectus in Occidem, & usque Sicanos fines; en dimensione: serunt illum Arunci & Rutuli, colles etiam exercent vensem; en vsus & utilitas: nam indicat agrum frumentarium. Sed de hoc in Notis.

c Hanc igitur partem, pinerum etiam vicini montis assignat Troianis, si velint manere in Italia: ac tunc foedus constituatur, & sint socij, non stipendiarij, vrbemque adscident.

d Si autem velint abire, se naues daturum dicit

viginti; aut plures, si illæ non satis toti genti: idque esse perfacile, materia quippe suppetente ad vndas. Ac propterea ipsius Troiani statuant aut numerum nauium, aut illarum formam & modum; & Latinis suppetant sumptus, artifices, ligna necessaria fabricæ. Sumptus intelligit per terra, artifices per manus, ligna per naualia, vtique viae Egypti, aut viae Iudea.

e Demum ait Latinus, mittendam esse ad illos speciosissimam legationem ad ferienda foedera. Speciosissimam scilicet, tum numero; nam centum: tum nobilitate, nam prima de gente. Ad hæc ornata in signi pacis, id est, olea: & muneribus, talents scilicet auri atque eboris: demum, quod maximum est, cum sella & trabea, quæ duo Regum insignia.

NOTE.

Pausis do- 1. **PAVCIS(ANIMOS ADHIBETE)DOCEBO.**] Ita-
tere. Tyberinus ab Aeneam lib. 8. paucis (aduerte) docebo,
Tò, animos adhibete, ab Lucret. qui lib. 2. Nm̄ ani-
mum nobis adhibe.

Agri opes 2. **ANTIQUVS AGER.**] Sapit hoc priscam Her-
olim Heroi-
bus. Non ego nec Teucris Italos parere iubebo,
Nec mibi Regna peto, paribus p' legibus amba-
Imitatio
7. **SIN ALIOS FINES, &c.**] Hæc pars orationis de abituris Troianis, dèque Rutulis præbituris, quæ essent necessaria ad viam, videtur ducta à consilio An-

Kai τέμπος νεμόμεθα μήδα Εύθυνο παρ' ὥχθει,
Καλὸν φυταλίνε καὶ ἔρηκε πυρφόρον:
Et primum magnum columbus iuxta ripas Xanthis,
Pulchrum, soli arboribus consut, & arui frugiferi.

3. **AGER.**] Dissidet à Donato Seruius, hic enim accipit agrum Romanum, cùm Donatus accipiat de agro, qui erat in Campania iuxta fluvium Vfentem. **Ager quo Latinus** dicitur.

Ratio Seruij, quia ex Latio, Sisenia, Catone, aliisque scriptoribus Romanis habetur, Troianos accepisse à Latino agrum, qui est inter Laurentum, & castra Troiana. Quin Caro commemorat modum agri, qui habuit iugera DCC. & verba Trebatij hæc lib. 7. de Regionib. *Luci, qui sunt in agris, qui concilio capi sunt, hos lucos eadem ceremonia moreque conquiri habent, opores, ut ceteros lucos, qui in antiquo agro sunt.* Verba hæc (inquit) ait Seru. de agro Romano intelligenda. Hinc iam omnia rectè procedunt. Nam *Thyscius annis est Tyberis. Longus in Occidem, quia ad Laurentum & Hostiam tendit, fines super usque Sicanos fines; nam ea loca, vbi nunc est Roma, Sicanis tenuerunt. Vnde lib. 8. & gentes venire Sicana. Hi postea à Liguribus pulsi sunt, Ligures à Sacranis, Sacrae ab Aboriginis. Hanc de Siculis opinionem firmant verba hac Marliani in Topographia lib. 1. c. 2. Vrbe Romam in Occidente ad Tyberim conditam, cemum & virginis stadiis à mari distante, Siculus primum inhabitate constat.*

4. **ARVNCI RVTVLQVE.**] Indicat agrum vectigalem, & stipendarium. Erat enim Regis, sed ferebant & exercebant Arunci ac Rutuli. Sic lib. sequente, conductaque pater tellure serebat.

5. **SERVNT, ET VOMERE, &c.**] Puto describi à Virgilio agrum, cui triplex virilitas, vt videlicet fit instrumentaceus, ideo, *Arvnci Rvtvlq, seru.* Deinde pars altera, quæ collina, apta sit vitibus: vinum quæ collinum Cato & Varo celebrant, & ipse Virg. in Georg. vbi & ego: itaque ad vituum agrum explicandum dixit, vensem exercent colles. Demum, vt pars tertia, quæ asperima, sit pascua, seruens caprarum pastioni, nam hoc animal solet depescere, quæ sunt asperiora.

6. **FOEDERIS. EQVAS DICAMVS LEGES.**] Tria fuisse inter Romanos foederum genera ex Liu. lib. 34. apertum fit: vnum, cùm leges dicebantur bello victis: alterum, cùm pares bello veniebant in amicitiam æquo foederi: tertium, cùm ad amicitiam sociali quodam foedere coibant, qui nunquam hostes fuerant. Ergo, versus Maronis procedit ex secundo illo foederum generi. Hostes enim iam fuerant Latini, & Troiani. Ut indicat atrox bellum, quod præcedit in decimo. Id est foedus iungit Aeneas cum Latino lib. 12. his versibus.

*Non ego nec Teucris Italos parere iubebo,
Nec mibi Regna peto, paribus p' legibus amba-
Imitatio
7. SIN ALIOS FINES, &c.*] Hæc pars orationis de abituris Troianis, dèque Rutulis præbituris, quæ essent necessaria ad viam, videtur ducta à consilio An-

IN XI. ÆNEIDOS.

Alio Antenoris lib. 7. Iliad. vbi ait, Græcis (si velint abire) reddendam Helenam, atque etiam opes cum ipsa,

— Ἀργεῖν Ελένην (inquit) οὐκ περιμέθ' αὖτις ἀντιδοτοῦσιν Αργεῖσι θυσίαν.

8. **BIS DENAS.**] Quas videlicet amiserat Aeneas longo nauigationis cultu, nam ipse lib. 1.

Bis denis Phrygium confundi nauibus sequor.

9. **TEXAMVS.**] Quod Polyb. lib. 1. επειρρωτεῖ Σερ. & Plut. in Thes. συμπατεῖ, uterque de nauibus. Vide verò quæ dixi 2. Æneid. ad illud, intexum abiecoſtas.

10. **MATERIES.**] Latinis materiali dicitur, & materiali, Græcis εργατικού.

11. **MANVS.**] Dicitur vocem hanc Germanus docte, vide illum. Simpliciter tamen capio artifices cum Seru. utique εργάται. ipse lib. 1. Æneid. Artificiū cum manus.

12. **PACIS RAMOS.**] Oleam intelligit, qua de re vbertim alias.

13. **EBORIS QVE AV. I QVE TALENTA.**] Aurum dari in donum, certissimum: de ebore firmat Vrl. producto loco Herodoti lib. 3. vbi Αἴθιοπες, inter alia munera, quæ ferunt ad Cambyses, tum ελαφρῶς οὐδὲ ταχές μεγάλους εἶναι, virginis grandes elephantorum dentes.

Sella Regni. 14. **SELLAM REGNI.**] Attingit proculdubio monrem Rom. Populi, qui sellam mittebat Regibus praecipuo munere. Liu. lib. 27. loquens de Syphace: Legati dona tuideri, togamq; & tunicam purpuream, sellam eburneam, pectora auream. Diony. lib. 5. ait, Romanos misit ad Poitennam Regem Hetruscum, sellam eburneam, scapulam, coronam auream, vestem triumphalem.

Traxere fortasse morē hunc Romanos ab Hetruscis, à quibus multa manarunt in populum potentem. Nam apud eundem Diony. lib., Hetrisci afferunt

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

mata, pīcta, eadem ve-
stis.

C instar trabis pīcta auro. Itaque ab auro pīcta, pīcta: à palma, palmatæ: & quia hæc pīcta palma instar trabis, trabæ. Quæ dixi de auro clara sunt.

Nam Aufonitis, pīcta vestis non magis auro suo & ins. Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Trabæ, pal-
mata, pīcta, vestis eadem. Hoc si est, liquet iam de forma trabæ, vt esset vestis, in qua esset palma

Et noua conspicuum pondera sentit ebur.

& Horat. epist. 6. lib. 1. curilo ebor. Quod ipsum etiam ab Hetruscis manasse credibile; nam Silius de Veteri

lona vrbē Hetruricē.

Hæc altus eboris decorauit honore curules.

Notabit diligens Lector parenthesin, quam interposui, de tribus magistratibus, qui vbi sella eburnea curli, vt non ducatur Seruij errore, qui in hunc locum ait, ea tantum vños, qui triumphali curru inuenisti suis. Clare errat. Et cum Festus curules magistratus dixit, eos tres intellexit. Volo etiam scias, sella Maronis, & illam, de qua locutus Liu. lib. 27. & Diony. lib. 3. & 3. verè esse Regios thronos, qui tamen sella nomine dicuntur à Latinis. Nam Diony. lib. 3. clarè, Spōn̄ ελαφράνων. & cap. 1. lib. Esther dicitur de Attarix, ζε. Ζερούθην οὐκ οὐκ. & Ioseph. de re eadem loquens lib. 1. Bell. Iud. c. 17. Spōn̄ ζερούθην οὐκ οὐκ. Adde etiam huic doctriña, thronum, sedem, folium, can-

Thronus, sedes, folium, res eadem.

et rem, tantum diuersa nomina. Hoc iam attingit Briss. de Regno Perfar. Nam Plut. lib. 2. de Fort.

Alex. κύριος Ζερούθην dixit. & Horat. Od. 2. lib. 1. Ζερούθην ē

Gerdæ in Æneid. tom. 2.

D D d 2 & in

βελεύθην οὐκ οὐκ, & ηνολογεῖ οὐκ οὐκ. αλλά in medium.

λα. Αeschyl. Suppl. ιονομόντες οὐκ οὐκ. Hoc Germanus.

Ego incidi in Homer. qui Iliad. 2. οὐκ οὐκ οὐκ.

oùio tuo aures nostras onerabis? Pulchra est metaphora. Ita etiam lib.4. *His germana mali oneras.* Plutar. in vita Caton. Vticens. ait, amicitiam Caesaris onus fuisse, quo premerentur Pompej humeri, quodque tandem depositurus in terram esset, cum ferre non posset. Eo enim spectant verba, quae ille usurpat, putat, *βερνιθετηραν τε θερημαν τε λαθιθηναν σωτιθηναν, μη τε φεγεντηθηναν.*

Aggerat iras.] Ex virtute Graeca, nam *πολεμούσαι, καὶ διάδειν, καὶ διάδειν, καὶ διάδειν,* quae voces propriæ de aggeribus dicuntur, traducuntur interdum ad iram. Hom. Iliad.19.

Rex tuorum γέ βασιλεὺς ἐν εὐχέστατην ἀρδετή καρφί.

Rex enim maior cùm inservio viro inferiori.

CONSULIS O BONE REX.] Later diuinitas in voc. Consulta enim Deorum füre. Stat.7.Theb. de Ioue, ille refert consilia patriæ. & in re sacra 6. Aeneid. dum *consula petis.* Ad eum modum, quo *ἀγνωστοῦ* verbum oraculorum traducitur ad Reges. Nam Plut. in disput. Auat. ait, Semitamidem postulasse ab Nino, ut sibi permitteret diem unum gestare diamena, & responsa dare; pro quo Græcus, *ἐπειδὴν τὸ σῆμα μαρτιῶσαν* Simili ambitione Romani Senatus sui decreta dicebant *consilia.*

DICERE MVSANT.] Reddunt Latini verbum *μυζεῖ.* Aristoph. Thesmoph. *τι μυζεῖ;* *quid myzest?* Et hoc verbum, redire vocep, & tanquam murmur per nares oculis labii. quod murmur in vix sapienter esse, cum non audemus loqui, nam tum status quidam per nares mittitur. Ita idem Aristoph. in Beroeg.

Kαὶ εἰνόντες γε παντεῖς διέργαντες,

Οὐδὲ μὲν τέλειον, τὸν αὐτοτυπούσιν λέγον:

Et solertia nares olfactores,

Τοὺς αγγειόδηρον στόματας εἶτε arguunt.

Quem in locum interpres, *καὶ συντελεῖται τῷ μητρὶ* per dicitur *τὸν φωνήν*, tanquam nares perficiere debant & completere vocem. Ergo ait Poëta. Ocluso sunt ore ad descendum pra Turni metu, naribus admurmurantur. Contrariam huic rei sententiam video in Lucan. lib.5.vbi.

Non patiendum iam murmur erat, nec pectus rotu-

In latens.

Peigit multis. Sed paria cum Virg. Cal.lib.2.aded, vt putem huic Latinum instituisse,

αὐτὸν αὐτοῦ διεργάντες

Μόλον εργασταρίαν τὸν διορθώσας εργάτης

Αγαθόν.

non clare

Sententiam dicebant omnes enim trepidi Regem suum

Verebantur.

DICAM, ILCET ARMA MIHI.] Non abudit Hom. Iliad.10. *πεπιπτεινεσσοις, εἰδούσινοι, λι-*

cēt mīhi irasciāris, non celabo.

LUMINA TOT CECIDI SSE DVCVM.] Lumen de homine, tritum. Soph. Antig. *πάτε τὸ οὐρανόν δέματα:*

lumen in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

Oculus si calix. *lumē in familiā Oedipi.* In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

Virgilius defenditur. Cado, de fulmine. *lumē in familiā Oedipi.* In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*

lumē in familia Oedipi. In Paneg. Constantini, *Luminibus ciuitatis existimatis.* Hom. *σὺ φατε γένεσις tibis lumen.* in 2. de Hecatore, *lux Dardanis.* & sexcenta alia.

Non abeunt similes locutiones. Nam Pind. *Συνελατεῖσθαι πόσιον, σιτεῖσθαι oculūs & lib.3. Anth. Corinthus dici-*</

Cicerone, καὶ τι ὁ θεὸς πενθεῖτο: *Quāquam dīj bonū.* Sed aptius certè est, vt aduersantem putemus, dolet enim se dixisse, *inermes dextras tendamus.* Quid? quid integrū hoc *quāquam dīj*, viderur respicere illud Eurip. in Bacchis, vbi Bacchus in summa ira, cùm videat se despici à Penthe dicit, *δέλλω μέντοι.* Ac proinde *quāquam* Virgilianum respondebit *δέλλω μέντοι.* Eurip.

S. Si solitae quicquam virtutis adesseret.] Cùm sententia sit, si esset virtus, non esset desperatio, quadrat in hunc locum sententia Eurip. in Furens.

Οὐέσθι διπλάσιος θεός τοι πάτερ
Πάτερ οὐέσθι, τοῦ διοπέντε καὶ πέντε:

Ille vir est fortissimus, qui cum ἐστι
Considit semper: nam desperare ignavi est hominis.

6. FORTUNA TVSQUE LABORVM.] Hellenicum, vt statim, egregiusque animi, & iu. 2. *fides animi.*

7. ET HVMVVM SEMEL ORE MOMORDIT.] Solenine hoc multis. Hom. II. Iliad. de interfecit, *δέλλω μέντοι: mordicus prebenderunt terram.* Lycoph. in Alexander.

Πολλοί δέ τοι γάλακτος κείνους ὃδέ
Δέλλω μέντοι πενθεῖτο:

Multi prius terram ab illa demibus

Mordebant precipitata.

De Eteocle, & Polynice Eurip. Phoeniss. δέλλω μέντοι: οὐέσθις οὐέσθις. Interfecti à Penthefilea apud Calab. lib. I. dicuntur *δέλλω μέντοι: οὐέσθις*, quasi ipsi mandibulis arriperent pulucem. & lib. II. 2. *δέλλω μέντοι: terra dentes impressi.* Nonnus lib. 22. *τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτον δέλλωτι: compressit terram into dente.* Hac satis testimonia. Porro formas, quibus aliò hoc dixerint, referuo ad locum alium huius libri. Sed hī causam perseguar, cur hoc ita solemine Vatibus. Sunt, qui hoc non referant ad morem aliquem, sed ad id, quod necessariò accedit, nam cùm aliquis pronus cadit, necesse est terra os conspurget. Huc trahit Victorius Homerum, apud quem proculs interfecit ab Ulysses χθύντε τύπτει μετάποτε, fronte terram percutit. Et ego possum Agathiam, qui de Fulcati duce Herulorum moriente in acie tantum ait, *τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος.* & Virgilium, qui lib. 10. de cadente Pallante solūm dixit, *petit ore terram hostilem*, vt & Senecam in Furens. de Lyco, *terram petuit ore.* atque etiam Hesiodum in Scuto, qui, *μετά τοτε τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος.* nec non Horatium Od. 7. lib. 2. qui, *Turpe solūm teigere mento.* Hac ego attuli iuuans explicationem Victorij. Sed certè credibilius est, id ab Heroicis Vatibus scriptum, vel causā ostendandæ iræ in morientibus, ad eum modum, quo Stat. lib. 2. Theb. *immoritique cadens obmutuit hostia.* & quo Liuus de cæsis Romanis in Cannensi prælio scripsit: *Inueniunt sunt quidam meritis in effossam terram capillis, quos fibi ipsi fecisse fouerat, obruentisque ora subiecta, super humo inietta, interclusisse spiritum apparebat.* Quod triste inuentum nulla res alia excoegerat, quam ira & indignatio morientium. Sed clarè Nonnus lib. 22. ad. iram retulit, ita scribens,

— τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτον δέλλωτι:
Ενγυχαιὴ τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτον δέλλωτι:

— τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτον δέλλωτι:

Late hians compressit terram dene rebido: Sic & apud Olaum Mag. lib. 5. Epit. de Gigant. cadens Starchaterus ferocitatem indicat hac vna re. Verba Scriptoris sunt. *Quod (caput) corpore annulsum, impatiensque terra, glebam mortuam carpisse fertur, ferocitatem animi moribundi oris atrocitate declarans.* Vel id faciebant cadentes, ne quis gemitus anteacta vita indignus exciperetur à circumstantibus. Quin (quod

A Deltrius Noster commenmit in Comm. Sen.) suē Barbari hac constantia, vt cum risu etiam morerentur, olentandæ vanitatis causā. Nam de Agne o quod integrū hoc *quāquam dīj*, viderur respicere illud Eurip. in Bacchis, vbi Bacchus in summa ira, cùm videat se despici à Penthe dicit, *δέλλω μέντοι.* Ac proinde *quāquam* Virgilianum respondebit *δέλλω μέντοι.* Eurip.

8. SIN ET OPES NOBIS, &c.] Praeciatè ante auxilia & socios constituit opes suas. Nam fructu Princeps bellum illarurus alienis opibus condiderit, nisi suis nitatur. In Thucydide vidi (locus excidit) *non fidendum faderibus*, non alio sensu, quām hoc. Iosephus cap. 14. lib. I. Bell. Iud. de re eadem loquens. *οφελεταὶ δὲ λαοὶ τοῖς ιδίᾳ λογίᾳ, οἱ δὲ παροιαὶ μάθεται τοῖς πολεμίαις συλληπταὶ.* Οὐ δέ τοι ποτε: *ὑπομένων αὐτῷ Κροῖσος Φύλαρχος quendam, ut imbellē reprehendebat, dicens paramiacum illud, militarem tubam neque in sonis audire scis.* Demum hoc allusum à Iuuen. Sat. I. aspitate eruditorum collegio:

Ridendo exceptit leibum, moriensque cachinno.
9. TROIANIS CVM MVLTO GLORIA VENIT Non sine SANGVINE.] Est hoc, quod Hom. Iliad. 17. loquens labore ue de Gracis. *δέλλω μέντοι: τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος: nec pugnabant ipsi fine sanguine.* Et Ioseph. lib. I. Bell. Iud. cap. 12. *εἰνάρειαν εὐσόχων.* Καὶ γὰρ διὰ τοῦ καὶ αὐτοῦ πραιοτερούς διέτενον: *Non tamen illi omnia pro voto cedebant, sed ipsi quaque interdum cum offensione recedebant.*

10. SYNTVQE ILLIS SVA FVNERA, PARQVE, Pugnade, &c.] Germanus ait, innui pugnam illam, quam bia.

C *De Eteocle, & Polynice Eurip. Phoeniss. δέλλω μέντοι: οὐέσθις οὐέσθις.* Interfecti à Penthefilea apud Calab. lib. I. dicuntur *δέλλω μέντοι: οὐέσθις*, quasi ipsi mandibulis arriperent pulucem. & lib. II. 2. *δέλλω μέντοι: terra dentes impressi.* Nonnus lib. 22. *τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτον δέλλωτι: compressit terram into dente.* Hac satis testimonia. Porro formas, quibus aliò hoc dixerint, referuo ad locum alium huius libri. Sed hī causam perseguar, cur hoc ita solemine Vatibus. Sunt, qui hoc non referant ad morem aliquem, sed ad id, quod necessariò accedit, nam cùm aliquis pronus cadit, necesse est terra os conspurget. Huc trahit Victorius Homerum, apud quem proculs interfecit ab Ulysses χθύντε τύπτει μετάποτε, fronte terram percutit. Et ego possum Agathiam, qui de Fulcati duce Herulorum moriente in acie tantum ait, *τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος.* & Virgilium, qui lib. 10. de cadente Pallante solūm dixit, *petit ore terram hostilem*, vt & Senecam in Furens. de Lyco, *terram petuit ore.* atque etiam Hesiodum in Scuto, qui, *μετά τοτε τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος.* nec non Horatium Od. 7. lib. 2. qui, *Turpe solūm teigere mento.* Hac ego attuli iuuans explicationem Victorij. Sed certè credibilius est, id ab Heroicis Vatibus scriptum, vel causā ostendandæ iræ in morientibus, ad eum modum, quo Stat. lib. 2. Theb. *immoritique cadens obmutuit hostia.* & quo Liuus de cæsis Romanis in Cannensi prælio scripsit: *Inueniunt sunt quidam meritis in effossam terram capillis, quos fibi ipsi fecisse fouerat, obruentisque ora subiecta, super humo inietta, interclusisse spiritum apparebat.* Quod triste inuentum nulla res alia excoegerat, quam ira & indignatio morientium. Sed clarè Nonnus lib. 22. ad. iram retulit, ita scribens,

— τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος.
Iria κατέχαλος δέ:
Non tibi foli hafta est,
Neque cypraea munitus are.

Ceterum Iul. Scal. ait, hæc eo animo dici à Turno, vt leniat inuidiam contractam ex oratione Drancis, nam euentus is, qui communis est etiam hostibus, D Turnum non onerat.

11. TEMPESTAS.] Ita in rebelli Hom. 4. Iliad. de Tempetas exercitu dixit, *τοφηγέ μεμνόμενοι γάλακτος, nubem peditem.* Quin aferre bellū & fert comparationem nimbi excitati ad explicandam Nubes.

tempestatem belli. Obium hoc in Nonno, Calabro, aliis. Tale & illud. 7. Aeneid. Diluvio ex illo, &c.

De bello quoque Claud. 2. Eutrop. & si quid tem-

petas prima reliquit.

12. IN LIMINE PRIMO DEFICIMVS.] Non dubium, quin sermo trahatur ab his, qui offendunt in limine, & non audent ingredi viam, vitantes omen.

E Erant enim religiosa limina, præsertim templorum, vt apparerit ex illo Lucanilib. 2. *λαβάσκεις in limine sa-*

cro Attonea fudere comas. ex illo Paulini in tertio

Nat. Felicis: *πετῶνα liminibus sterni.* Prudent. in hymn.

S. Laurentij, *exsculanus limina.* Arnobij lib. I. Limi-

na ipsa conseruare osculus. Cùm ergo sacra essent limina,

factum, vt qui offendenter, desisterent ab in-

gressu, vel domus, vel via, deterriti omne.

13. CVR ANTE TVBAM TREMOR OC- Ante tubas

CVRAT ARTVS?] Adducit Erasm. Chil. 2. metus.

Cent. 8. cap. 69. versum hunc Maronis in speciem

Prouerbij, sed nulla re ditat. Posset Nonnum ad-

iungere, ita loquenter ad rem hanc lib. 30.

Πή φίνεται Διόνυσος; τι δέλλω μέντοι;

Ωνδρος Βασιλεὺς; quid tibi meus ante bellum?

Posset & Euripidem in Bacch.

Φέρεται Σεπτέντη, ποτὶ δέλλω μέντοι;

Metu perierfecit, priusquam hastam tangeret.

Pulcherriù de ignauis dixit Claud. 2. Europ.

— iam signa, imbæ.

Molleſunt, iſos ignavia fluit in enſas.

Germanus ait, fieri allusionem ad illud Phylachi,

quod Plutar. commenmit, & Eustathius in 21.

Iliad. Extremi verba hæc sunt. Φύλαρχος δέλλω μέντοι, εἰπὼν παροιαὶ μάθεται τοῖς πολεμίαις συλληπταὶ.

Οὐ δέ τοι ποτε: *ὑπομένων αὐτῷ Κροῖσος Φύλαρχος quendam, ut imbellē reprehendebat, dicens paramiacum illud, militarem tubam neque in sonis audire scis.* Demum hoc allusum à Iuuen. Sat. I. aspitate eruditorum collegio:

— tecum prius ergo voluta

Hoc animo ante tubas, galeatum sero duelli

Promite.

Tuba primò funerum, deinde bellī.

Dies vna multa potest commutare.

14. TVBAM.] Cùm tuba ad mortuos pertinet, vt dixi sup. in hoc libro, dubitabam aliquando, an Romani instrumentum hoc à funeribus ad bellum traduxerint, vt si quis dicat, *tocar a morir.* Itaque foras origo prima fuit funerum, inde ad bella.

15. MVLTA DIES, &c.] Ab Enn. qui 7. Annal.

— multa dies in bello conficit vnu.

Et rufus multa fortune fortè recumbunt,

Hudquaque quenpiam semper fortuna fecuta est.

Eurip. in Oedip. *ἵμερα μελέσσας πολλὰς ἔχει: Dies multa habet mutations.* Heliod. lib. I. Hist. Eth. tractat locum hunc; sententia eius est, diem vnum in termiū plurimum conferre ad maximas mutationes. Hecuba apud Eurip.

Tὸν παντάς δέ τοι ποτὲ ἔν μέρειλε:

Vniuersam felicitatem abstrusit mihi dies una.

Ioan. Chrysost. Hom. 22. de ira. *γάλλοις εἴρει τὸ τέλος ἡ θάνατος: nefasim enim, quid sequens (dies) pariet.*

Nazianz. Orat. 43. *μία βοσκὴ καρφός (όποι) πολλάς φραγμάτων μελέσσας: Affert unicum temporis momentum*

multas rerum vicissitudines. Pind. Od. 3. Isth. ad finem:

Αἰών δὲ παντούντων

Αμέρειας δέλλω μέντοι εἰς

Εἰλαζεν.

Tempus autem, dum voluntur dies, alias aliam afferi re-

rum vicissitudinem. Theoc. eid. 4.

Οροῖς γάλλοις Βάτη, ταῖς αἰλίαις ἔστε ἀμείνον:

Confidere oportet Batte, forsan cras erit melius.

Ad mentem Poëtae omnino Liu.lib. 42. *Multa diem*

tempisque afferre posse, quibus non amissa modo recuperare,

sed timendas ultra his esse, quos nunc timere posse. Et Plin. cap. 40. lib. 7. qui elegantissimè, alius de alio indicat dies. Quia videlicet sequente die multa in melius

referuntur, quæ deteriora erant in præcedente. In-

de dictum Pindaro Od. 1. Olymp.

Διάρρηση δέλλω μέντοι

— Non erit auxilio nobis Αἴτολος, & Αρπι:

At Messapus erit, felixque Tolumnius, & quos

430 Tot populi misere duces: nec parua sequetur

Gloria delectos Latios, & Laurentibus agris.

b Eſt & Volscorum egregia de gente Camilla,

Agmen agens equitum, & florentes ære cateruas.

c Quod si me solum Teucri in certamina poscunt,

Idque placet, tantumque bonis communibus obsto;</p

- 440 Ille licet. ^d vobis animam hanc, sacerisque Latino
Turnus ego, haud ulli veterum virtute secundus
Deoueo. Solum Aeneas vocat, & vocet, oro.
Nec Drances potius, siue est haec ira Deorum,
Morte luat: siue est virtus & gloria, tollat.

ARGUMENTVM.

*Pars ultima, in qua docet satis esse auxiliorum in Italia,
& se deouet pro communi salute.*

EXPLICATIO.

CONTRA Diomedem, & Arpos eius urbem opponit validiora auxilia (nam hoc restabat Turno probandum) videlicet Messapum, Tolumnium, duces plurimos ab magnis viribus. Expende hic quapiam. Diomedes *Etolus* dicitur, veluti in contemptum, non fauet ille Graecus & imbellis. nam tales Graeci habitab Romanis. Ergo, huic imbelli opponitur Messapus, qui fortissimus, *Quem nego fuis igni cuiqueam, nec sternere ferro.* Huic infelici, quod ipse Diomedes de se praedicatorat, vt Legati etiam, opponuntur Tolumnius, qui felix. Demum huic, qui vnu est, opponuntur magni & plurimi duces. Sequitur. *Nec parua sequetur,* &c. id est, (ex mente interpretum) feliciora & fortiores erimus Graeci, nam breui tempore Trojanos vincemus, non vt Graeci, qui decennio, ac vix tunc.

b Vultis adhuc & validissima auxilia? adsunt nobis Volsci, & illorum dux Camilla cum equitibus, maior viris femina.

c Restabat ultimum de se vocato ab Aenea ad singulare certamen, hoc enim Drances obiecerat. De hoc ergo differit in extrema oratione. Ostendit itaque paratum se ad pugnandum cum Aenea, adhibetque rationem triplicem, cur eat in hanc deliberationem. Prima, ne obster bono communii, & publico: altera, quia expertus est victoriani sibi comitem alijs fruiscit: tercia, quia pro tanta spe vindendi Aenea nihil recusabit. Et addit. Ite delibero contra illum, etiam si parem se Achilli praeferet, etiam si arma induat facta Vulcani opera. & paria (inquit) quia sicut Achillis arma facta a Vulcano, ita Aenea. Ita intelligenda *¶ non uideor.*

d Si quis obiiceret. Morire, ô Turne, in hoc singulari certamine. Nihil hoc est, respondet. libenter me pro vobis, & pro Latino deoueo. Rario, nam vel vincar, vel vincam. Si vincar, ipse volo Deorum iram subire, non vulgi inuidiam, si Drances fuerit: si vincam, nolo mea gloria Drances particeps sit.

NOTÆ.

Messapia.
Daunia.

1. *M E S S A P Y S.*] Ab hoc fortasse dicta pars quedam Apulia *Messapia*. Lege Polyb. lib. 3. vt & pars altera eiusdem Apulia *Daunia*, ab aucto Turno Dauno, vt commeninit idem Scriptor. Hinc credo factum, vt Turnus in tanto pretio habeat Messapum, vt à quo vna & ab aucto fluxerint nomina

A Apulia, ac proinde credibile utrumque anticitia coniunctum, Daunum (inquam) & Messapum.

2. *FELIX QVE TOLVMNIVS.*] Reculi ad bellum fe- Felix, de licitatem: sed non inscribit possim quoque ad aug- ^{auguratu-} ratum; vt indicet Poëta fuisse Tolumnium semper felicem vatem Italum, & hanc felicitatem trahere etiam ad bellum.

3. *TOT POPVL MISERE DVCES, &c.*] Cùm dicat Turnus sibi adesse magnos viros, & duces, etiam si Diomedes, potuit deriuari haec sententia ab illo Iliad. 1.

στρατός γε καὶ ἄλλοι,
Οὐ πέτη τηλόστοι, μάλιστα δὲ ματίγα Ζεὺς :

sunt & mibi alijs,

Quia me honorabim, maxime ante consiliarius Iuppiter.

4. *AGMEN AGENS EQVITVM.*] Ita & Cal. lib. 2. de Memnone, *ἀγένων φύλα λαοῦ.* Signatè vero agmen agens, indicans cymon, nam agmen propriè est, quod in via, ab agendo dictum. Inde est, vt hac vox detur serpentis, fluuii, aliis.

5. *FLORENTES AER CATERVAS.*] Signat equi- Cataphatatum cataphractorum militum. Nam hemistichiu^m hoc explicatio est prioris, vt dicat, agebat Camilla agmen equitum cataphractorum, qui toti muniti ac vestiti era. Quale agmen describit Claud. 2. Ruffin.

Hinc alij scutum crastato verice nutant,
Et tremulos humeris gaudent vibrare colores,
Quos operit, formaque chalybs coniuncta por ante
Flexiles induit (alijs, induit) hamatur lamina mem-bris,

Horribilis visu, credas simulacra moueri
Ferreæ, cognatiq[ue] viros strigare metallo.

Par vestitus equis, ferrata fronte minantur,
Ferratisque mouenti securis vulneris armis.

Idem in 6. Conf. Honori:

D *Pr chabyle induitos equites, & in ore latentes*
Vidit cornipes: quamam de gente, ragabat,
Ferrati venire viri? que terra metallo
Nascentes informat equos, simulacraque bellis
Vina dedit?

Poëticè ista, & exultabundè. Vide qua breuitate complectatur Sallustius tantam Claudiani exultantiam: *Progediebanur* (inquit) milites cataphracti, ferrea omni specie. Et Tacit. 3. Ann. *Paulum moro atulere ferri, restanibus laminis aduersum pilam & gladios.* Patri breuitate Noster, & florentes aer caterus. Volvi locum istum illustrare vnuis præcipue Claud. versibus; nam alio in loco produco Scriptores, qui de cataphractis militibus. Ait vero florentes aer, id est, Flore, fulgentes aer. Verba enim floreo, & flos dicuntur de fulgo rebus fulgidis. Quam rem satis illustrauit lib. 7. ad finem, vbi habetur hoc idem hemistichium.

6. *CATERVAS.*] Praclarè, tum quia in re militari plerunque dicebantur caterus de Barbaris, quales tum Volsci: tum quia de cataphractis, & hos inducit Virgilius. Primum firmat Tacitus lib. 4. *Caterus, Barbari caterus decurrentes.* & Ammian. lib. 19. *Barbarorum mori obstinorum caterus fener* (exercitus) ^b *immerit.* Vegetius clarè rem notat lib. 1. cap. 2. *Catibei, plurisque Barbarica nationes caterus uebantur in* ^c *prælio.*

Cataphr. ^d *litis.* prælio. Vides, vt de Barbaris dicantur caterus. Idem A notat Sallust. in Iugurth. vbi de Numidis caterus dicit. Est hoc, quod Tacit. 3. Ann. etiam de Barbaris, per globos incusaret. Alterum Amm. lib. 25. Erant autem omnes caterus ferrata; ita per singula densis laniinis testa, vt tangere rigentes compagibus armum convenienter, buoniorumque vultuum simulacra, ita capiibus diligenter aptati, vt, &c. vbi vides, caterus dici de cataphractis.

Imitatio. 7. *QVOD SI ME SOLVM, &c.*] Ductum ab illo 3. Iliad.

Νῦν δέ αὖτ' εἴ με θελειτέναι, διὸ μάχεσθαι,
Ἄλλος μόνοντεν τρόπος, τούτος τελεσθεῖται:

Nume autem si me vis predixisti, ac pugnare,
Fas sedere Troianos, & Grecos omnes.

8. *ADEO, &c.*] Hanc consecrationem vocum, vt elegantem obseruat Godesc. Ita Terent. And.

Vultu adeo modesto, adeo venusto, vt nihil supra.

Horat.

Nemo adeo ferus est, vt nini mitescere possit.

9. *IBO ANIMIS CONTRA, &c.*] Par energia (ait Germ.) in illis Iliad. 10.

με μάλα βέβαιον
Νικήτει, δέ δέ τε ταχύτατον θυμόντες:

nec me facilè admodum
Vincet, neque si ferrenus esse tuus glorietur.

Tale quid de Peuthefile. Cal. lib. 1. promittente ardua:

Η δέ δέ πατέρας οὗρον, δέ ποτε θυτός έδωλεται,

Διάστοιν ἀχιλλεῖς, τούτοις ἔργα λαδούς οἶνον

Κρείων, μῆτρας δέ ωρας καθύπερθε βαλέσθαι:

Illa verò in se fucinus recipit, quod nemo speraverit,
Debellatutum se Achilleum, & magnas copias perditur

ram

445 ^a Illi haec inter se dubiis de rebus agebant Certantes, castra Aeneas, aciēisque mouebat.

^b Nuntius ingenti per Regia testa tumultu Ecce ruit, magnisque urbem terroribus implet.

Instructos acie Tyberino à flumine Teucros,

450 Tyrrhenāque manum totis descendere campis.

^c Extremplò turbati animi, concussaque vulgi

Peitora, & arrectæ stimulis haud mollibus iræ.

Arma manu trepidi poscunt, frennit arma iuuentus.

Flebt mœsti, mœstantque patres. hīc vñdique clamor

Dissensu vario magnus se tollit ad auras.

^d Haud secus atque alto in luco cùm forte caterus

Confedêre auium, piscolovē amne Padusæ

Dant sonitum rauci per stagna loquacia cycni.

^e Imò, ait, ô ciues, arrepto tempore, Turnus,

460 Cogite concilium, & pacem laudate sedentes;

Illi armis in Regna ruunt, nec plura locutus

Corripuit se, & testis citus extulit altis.

Tu Volusi armari Yolscorum edice maniplis:

Duc, ait, & Rutulos equites Messapus in armis,

465 Et cum fratre Coras latis diffundite campis.

Pars aditus vrbis firment, turrēsque capestant.

Cetera, qua iusso, mecum manus inferat arma.

Cerda in Æneid. tom. 2.

EEC 3 ARGV

Graecorum, naues supernigri tradiditam.

IO. H A V D V L L I V E T E R V M V I R T U T E Imitatio.

S E C V N D V S.] Tale illud Stheneli apud Hom. 14.

Iliad.

Hæc ēi περίπου μηδείσιν; Εχθρούς οὐα;

Nos quidem patribus longè fortiores gloriamur esse.

II. D E V O V E O.] Alludit ad verbum κατάρ-

χει, quo vtitur Eurip. in Heracl. ad deuotionem,

& alij lepe. Repræsentata persona Deciorum in

deuotione hac Turni. Insitū verò Poëta formulæ

deuotionis. Ait enim: *Turnus ego deoueo animam*

hanc vobis, sacerisque Latino. Vis enim tota deuotio-

formula.

Bnis posita in hoc, vt fieret pro bono; & salute pu-

blea. Ita in deuotione Decij patris apud Liu. lib. 8.

& filij apud eundem lib. 10. apparet. Omitto, quia

facile adiri possunt. Ennius lib. 6. Annal. ita con-

cipit.

— andite parumper,

— *Vi pro Romano populo proquirite armis*

Certando, prudens animam de corpore mittit.

Menœceus apud Eurip. Phœniss. ita se deouet.

— εἰς τούτο τούτων,

— Φυλὴ δέ στρατος οὐ περιπλανῶν θύμοντες:

— vido, & urbem fernabo,

C *Animam dabo mortiens pro hac terra.*

Creusa apud eundem in Ione ita,

Ιερὸν δέ φέρειν τοῦ διδούτη ερείπων

Sacram hoc corpus deo habendum.

Id est, deoueo me. & in Heracl. Macaria virgo,

Θνίσκειν εῖσιμα, καὶ πατεῖσα δειρούμενη:

Πατὰ sim mori, & me præbere in victimam.

12. *TOLLAT.*] Ab Hom. qui sæpe, *ερπεσθε*

κύδος.

Ad terram defluxit equis:tum talia fatur.
⁹ Turne,sui meritò si qua est fiducia fortí,
Audeo,& Aencadūm promitto occurrere turmæ,
Solaque Tyrrhenos equites ire obuia contra.
Me sine prima manu tentare pericula belli,
Tu pedes ad muros subsiste,& mœnia serua.
⁹ Turnus ad hæc, oculos horrenda in virgine fixus,
O decus Italæ virgo,quas dicere grates,
Quásve referre parem:scd nunc (est omnia quando
Iste animus supra) mecum partire laborem.
⁹ Aeneas(vt fama fidem,misiq; reportant
Exploratores)equitum leuia improbus arma
Præmisit quaterent camposipse ardua montis
Per deserta iugo properans aduentat ad vrbem.
Furta p̄ro belli conuexo in tramite syluæ,
Vt biuias armato obsidam milite fauces:
Tu Tyrrhenum equitem collatis excipe signis,
Tecum acer Messapus erit,turmæq; Latinæ,
Tyburtique manus,ducis & tu concipe curam.
⁹ Sic ait ; & paribus Messapum in prælia dictis
Hortatur,sociosque duces,& pergit in hostem.

ARGVMENTVM

Occurrunt Camilla Turno, gratae se excipiunt, promittit virgo virilem virtutem. & munia belli diniuit, sed illa aliter disponit Turnus.

EXPLICATION

Nunc primum Camilla, & Turnus in toto hoc opere occurunt, & nunquam deinde. O quoties Poëta alij ista ad nauicam repenter! Ergo, ait, Camillam Turno obuiam occuruisse, descendisse ab equo ad ipsas urbis portas salutariam. Turnus, ut exercitus ducem, id pariter fecisse tota cius cohort ex exemplo Principis feminine. In verbo defixit ait Seru. notariarem descendendi ex equo facilem & militarem.

^b Sequitur Camillæ pollicitatum virilis, & plaus
fortis, qua promittit aufuram se occurrere Troiano-
rum turmæ, utruram obuiam, & ipsam solam, in Tyrren-
hos equites, tentaturam prima belli pericula: mon-
et que Turnum, ut ipse pedes ad murum subsistat, fer-
niaturus virbem. In summa se ipsa vult opponere in-
tegro hostium equitatu, qui vagari solet aperto cam-
po: peditibus vult ut Turnus praefit, qui solent irru-
ptiones moliri in urbes. Illud, *sui merito si qua est fiducia furi*, est, si quis habet confidentiam ex conscientia
sua fortitudinis.

^c Obstupescit Turnus ad virile promissum, fugit in ea oculos, ut attente consideret militarem virtutem, vocat illam *Italie docum*, nescit quid possit gratias audiisse, aut resurrexit. Partitur labore cum illa, cui animus supra omnem laborem. Et *parvire* ait, ut etiam Lilius lib. 21. *partiens curas bellis.*

^d Aperit consiliū suum Turnus, & partem Camillam annuit, partem abnuit; annuit ut ipsa pugnet con-

Note A

I. REGINA DESILVIT.] Latet aliqua Hom. im- Desilvit
tatio, apud quem lib. 12. Iliad. vt Hector i^e ἔχειν ἀντί quo.
χαριστής, ex curribus desiluit in terrā, statim reliqui Troia-
ni inducūtūr ἀπό τούτους, descendentes etiā ex equis. & ra-
tio. οὐτε θύει θύει Κράτη στον, ut widerint diuinum. Hectorū de-
scendit. Sylla etiā apud Plur. hoc honore Pompeiū
excipit, αποστολής τούτων, defiliens ex equo. & socij Ma-
riū apud Plut. οὐτε οὐτε θύει θύει αποστολής τούτων
τούτων Μάρκον. Locutio ipsa in Liuio est lib. 2. desiliunt ex
equis. repetit lib. 9. 24. & 35.
2. COHORS.] Hoc tu Maro poētico iure: nam
cohors peditum est, vt turma equitum. Est & aliud
effugium præter ius poēticum, nam iam ab descenſu
cohors fuit.

Et esse hoc idem, quod *νεθιτης ζεων* Germ, notat. A Sic Thucyd. *νεθιτης ζεων*. Silius lib. 12.

Premisso terrore quietit.

17. *PER DESERTA, &c.]* Ita de Rheso Eurip.

Kαι τοις ερημοις ουδεποτε απορεται

Πανταχθεις πλαταις μεσηγεροι οι αμαξειται

Et quomodo ad Ide colles iter facit

Aberans a lata via, campifri, & planifria.

Furtum, de
bello.

18. *FURTA PARO BELLI.*] Furtum de bello di-

xit Sallust, citante Seruio, *gens alfiaria bell: perditione.*

Adiungo qua sequuntur. Plutarch. in Philopœm.

σπαριτικωνται, furtius expeditiones, & in Lylandri

vita, παρατηται τα πολλα σφαγαινων τα πελματα: res bel-

litas perpetras dolis. Stat. 10. Theb. *gradiens fieri ad*

Aluvias belli. Considero in vigilatissimo Poëtahoc B

verbū datum Turno. Apage, ut illud Aenea da-

ret. Fraus enim & dolus longe, & plurimum, a bono

duce, & certe multa sunt necessaria, ut ea fraus lau-

dem habeat. De Romanis Attian. lib. 12. Var. Hist.

δι απειρος της ιεραις δια την ειναι, και μηδε την εγκριην,

Virtute vin-
gendum, no
dolo.

και προσποιει: Virtute viseve Romanis afficerunt, non

dolo, & fiero. Caut ergo Poëta, ut labem hanc daret

patri Romanorum Aenea. Celebratissima est vox il-

la Alexandri apud Plut. in eius Regis vita, *παντας τον*

πολεμον, απειρον τον δια την σοσι: Monere tantum (vos)

non eti, mi horrovi oportet, quasi abstineret ab hortatio-

ne, efficacissimo ducis verbo. Dixi, nullum esse

efficacius, quod intelligendum, nisi transeatur ad

ingra.

^a Est curuo anfractu vallis accommoda fraudi,

Armorūnque dolis: quam densis frondibus atrum

Vrget vrimique latus, tenuis qua semita ducit,

Angustæq; ferunt fauces, aditusque maligni.

^b Hanc super in speculis, summoque in vertice montis

Planicies ignota iacet, tutique receptus:

Seu dextra laevaque velis occurtere pugnae,

Siue instare iugis, & grandia voluere faxa.

^c Hac iuuensis nota fertur regione viarum,

Arripuitque locum, & syluis insedit iniquis.

ARGUMENTVM.

Desribitur locus, quo transiit Aeneas, & ubi contra

illum disposita à Turno insidie.

EXPLICATIO.

^a DESCRIPTIO loci mira. *Est (inquit) vallis frandi*

accornada, & dolis armorum. Cur? quia ea val-

lis interrupta est anfractibus, hisque curvis, id est, si-

nuolis, ac tota plena recessibus. Deinde, quia hanc

vallem ab utroque latere vrgit nemus arriū defūtare frondiū.

Tertiō, quia ingressus ad illam est per tonum se-

mitam, angustas fauces, malignos adiunis, id est, tenebri-

cos ex densitatearborum.

^b Pergit descriptio. Super hanc vallem iacet plani-

cios in summo montis vertice, eaq; ignota aduenis, & rece-

pius iuri. Ex qua planicie, tanquam in speculis indigenē

esse possunt, vt inde cernant eos, qui per inferiorem

& perplexam vallem iter faciunt. Inde itaq; possunt,

seu dextra, seculata occurtere pugnae, id est, hostibus, vel

iugis instare, & inde grandia faxa voluere,

Furtum paro bell: concesso in tramite sylue,

videtur ad verbum reddidisse Nonnus lib. 21. Dio-

nys.

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

— — — — —

COMMENTARI

inducitur *palmas* ponto tendens. Plutonis in Hom. 9. A
Iliad. vbi de femina precante Deos inferos, *μηδένιον*
κατέβησεν, & *χειραν* *αλεια*, quia videlicet,
κατέβησεν.
Inuocabat Plutonem, & grauem Proserpinam.
Ideo ergo, & geniculatum sedebat, & terram pulsabat manibus, quasi tota intenta vni terrae, & cō speans, vbi erant Dij, quos inuocabat. Neque aliam vim habet Comicum illud Plauti, & Terentij. Prior Amph.

Luccescit *Eamus Amphitruo, luccescit hoc iam.*
hoc iā, quid Posterior: Heaut.
sit. *Luccescit hoc iam, cesso pulicare ostium.*
In quibus *hoc luccescit*, est cœlum, quod intento dito signatur, & ideo hoc.

13. *NEMORVM CULTRIX.*] Hinc Horat.
Tibi, quo *Monium custos, nemorūmque virgo.*
vbi in fa-
cīs. & 9. *Æneid.* Nifus, *nemorum Latonia custos.* Expudatur & vocula (tibi) que clariis enuntianda, vt iam alij adnotarunt; hac enim forma vli veteres in re fūnili. Ita in Ecl. *Eoce dux tibi Daphni.* &, *Setosi capit hoc apri tibi Deli.* & innumerā.

14. *IPSE PATER FAMVLAM VOVEO.*] Seru. *Bene ipse pater, quia anchoramenti poestatem nisi patres non habent.* Cuiacius in Paratitlis. *Policivitatis species est votum, quod Deo fit, sed illud in copaciūnum, vt foli patres familiis ex eo obligentur, quasi actu filiorum (nam & presemibis multis sicut voti nuncupatio) aut filius familiis, & seruit inesse eius, in cuius potestate sunt. & secundum ius Virgilii, *Si pater familiam voveo.**

Ministri Deorum.

Partes ha-
bent pot-
estatem su-
storiamentē.

565 ^a At Metabus magna propius iam vrgente caterua,
Dat seſe fluiio, atque hastam cum virgine victor
Gramineo, donum Triuiæ, de cespite vellit.
^b Non illum tectis vllæ, non moenibus vrbes
Accepere, neque ipſe manus feritate dedisset,
Pastorum & solis exegit montibus ænum.
^c Hic natam in dumis, intérque horrentia luſtra
Armentalis equæ mammis, & lacte ferino
Nutribat, teneris immulgens vbera labris.
^d Vtq; pedum primis infans vestigia plantis
Institerat, iaculo palmas onerauit acuto,
Spiculaque ex humero paruæ suspendit, & arcum.
Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuuiæ per dorsum à vertice pendent.
^e Tela manu iam tum tenera puerilia torſit;
Et fundam tereti circum caput egit habena,
Strymoniāmque gruem, aut album dieicit olorem.

D

ARGVMENTVM.

Mox pater ſe fluiio committi, nec ſe vrbibus credit,
ænum agit in montibus, Camillam nutrit equino lacte, qua
iam tum à pueritia venationi aſſuet.

EXPLICATIO.

^a V ille ſe fluiio iecerat, cum hostes aderant,
quæ agit in montibus, Camillam nutrit equino lacte, qua
iam tum à pueritia venationi aſſuet.

IN XI. ÆNEIDOS.

donum Truiæ, vt quæ ſeruata Diana opera.

^b Erat Metabus natura ſieuſus, ac preinde neque receptus ab vlla eſt vrbium; neque ſi vellent, ipſe ſe in aliquam recipere p̄a feritate animi: atque adeo vitam traduxit ſolus in ſolis montibus, vbi paſtores degunt.

^c Hinc factum, vt Camilla educaretur inter vpreta, & dumos, inque horrentibus ferarum luſtri, & ferino equæ lacte, cuius beſtie vbera pater infantis ori applicabat, & eius labris immulgebat ad alimoniam. Versus ille,

Armentalis equæ mammis, & lacte ferino,

habet ſe ſuon, nam tantum dicit, nutribat illam

laſte ferino equæ, vt, pateris libamus, & auro, pro, au-

reis patet.

^d Alimoniam ſecuta eft feria educatio: vix enim firmare gressus poruit, cum pater nata iacula in manus dedit, & eius humeris ſupendit arcum & ſpicula. Pro auro, quo crines illigantur, pro palla, qua teſiſolent feminæ, geftabat illa in dorſo exuuias in templa tigridis.

^e Ab hoc habitu non aliena exercitatio, torque re tela in feras ceperit, fundam rotare, gruem fugere, olorem deiſcere. Expende mihi illud, *Tela manu, &c.* Quia *manu tenera*, ideo *tela puerilia*. Sicut conuerſim ſuprā de patre, quia *manus valida*, ideo *telum im-*

manc.

NOTA.

1. *VICTOR.*] Pro, voti compos, vt lib. 8. *mibi vi-*
tor honorem Perfolues.

2. *DONVM TRIVIAE.*] Accipiunt, quam pater exinde donum Diana dedit. Poſſunt. Sed ego ali- ter. Quam Diana dedit patri, vt ſeruatrix puellæ. Ita que gauiſus patre eft dono illo Diana.

3. *CESPITE.*] Explica, gramineo cespite, id eft, à terra herbida.

4. *NON ILLVM TECTIS, NON MOENIBVS VR-*
BES.] Talis ea discriminatio lib. 1. *vbe, domo fo-*
cias.

5. *NEQVE IPSE MANVS FERITATE DEDISSIT.*] Date ma-
nus, de vi-
eo.

6. *SOLIS EXEGIT MONTIBVS ÆVVM.*] Ita de Cyrene Nymphæ Pind. Od. 9. Pyth.

7. *ÆVVM.*] Quamvis æum fit quasi *æi ci*, *perpo-*
rum, ætum, semper durans, ac proinde de Diis dicatur;

^E Sic etiam Lucret. qui bis, aut ter, *degerere quum, & En-*
nus qui 9. Annal. quum agiabant.

8. *ARMENTALIS EQVA.*] Ita prædiuinatur vir-

tuſ militaris Camilla, quemadmodum Iamum cum laudat Pind. Od. 6. Olymp. nutritum à ſerpente; vt non immerito ſperare aliquid magnum ab illis poſſimus, erga quos tanta fuerit Superum indulgentia. Multa huius rei exempla coniungit Alex. Neap. non ſolū de equarum lacte, ſed aliarum etiam ferarum, à quibus nutriti magni Heroës. Sed de equabus le- ge, quæ Geſner. coniungit, vbi agit de equo, littera F. *Est equa armentalis, innos dylema.*

A 9. *LACTE FERINO.*] Manil. lib. 1. de Ioue lo-
quens,

Cuius ab vberibus magnum ille ascendit Olympum

Lacte fero crescent ad fulmina.

Sed Manilius de capella loquitur nutrice Iouis, quamobrem ſignatus Virgilii, qui de equa. *Fetus*, *Fetus*, pro enim pro equo impliciter. Vide me 2. Æneid. ad il- equo ſimpli-
citer. In latini inq. feri.

10. *NUTRIBAT.*] Tale illud Virg. tenibat, polibat, Nutribat. *vestibat, & Carull.*

Vellera virginis custodibant calathisci.

& Terent. Eun. neque ſibat. Fit hoc explosu vnius vocalis.

B 11. *VTQVE PEDVM PRIMIS INFANS, &c.*] Ab in-
fantia quippe probi mores diſcendi. Audi Sen. epift.

25. *Quadrigenarium pupilli cogita ſub tutela tua conin-*
reſtice exatem eius iam duram, & invictabilem, tenera
ſinguntur. Sed de hac re iam ego alibi aptissimo in loco.

12. *INSTITERAT.*] Eſt hoc, quod de Pyrrho Plut. Institerat ve-
rō patet. Ab Virg. Iuuen. Sat. 6. nec tremulis poſſunt ſtigia.

Ita Plaut. Capt. *Omnis itineris inſtituit ſua. Subau-*
diendum in, vt, inſtituit in vſtigia, in itinera, vel, ſiſtare
in vſtigia, in itinera. Porro hoc, inſtituit plantis, ſimilli-
mum eft Horatianis verbis Epift. ad Pifon.

Reddere qui voces iam ſcīt puer, & pede cerio
Signat humum.

13. *IACVLO PALMAS ONERAVIT ACVTO.*] Ta- Similitudo
lis educatio Cyrenæ Nymphæ à patre Teleſtrate historiæ.
apud Pind. Od. 9. Pyth.

— δ ἡ τάν εὐολεῖν

Θρήστος παιδία Κύπερος.

Α μόδιον ιστὸν πελτηρά.

Μετέριαν οὐδὲ,

Οὐ τε δέιπνον ὑπερεῖν

Μεθ' ἐπαγγειαν τέρψιας.

Αλλ' ἀνόρτιοι τε χαλκοῖς,

Φαρῷ ἀντε μαραρέας,

Καὶ τὸν ἀγέλας

Θῆρας.

Id eft. Ille autem lacertis decoram educavit filiam Cyrenam.

Hec neque telarum retrogradas amari vias, neque cora-
rum oblationes inter domesticas ſocias: ſed in culis eris,

eris dimicans, conficiens feras bestias.

14. *SPICVLACVB EX HVMERO, &c.*] Talis ha- Venatricis
bitus Atalantæ apud Ouid. 8. Metamorph.

Ex humero pendens reſonabat obvnea laeo
Telorum cūſtos, arcum quoque leuā tenebat.

15. *PRO CRINALI AVRO.*] Ouid. 5. Metamorph.

ſimpliciter vocat crinalē,
ornabat aurata monilia collum,
Et mididos myrra curuum crinalē capillos.

Alibi:

Nec torques collo, nec habens crinalē capillo.

Est crinalē fascia quædam, aut vitta, qua illigantur Crinalē,
crines, ne vagentur. Vlpianus vocat fasciam crinalē, quid.

Greci poſſis *κεραλδερον*, & *θηραρον*, ſive *τριπο-*
ντον. Itaque crinalē aurum erit vitta aurea ad

continendos crines.

16. *PRO LONGÆ TEGMINE PALLAE.*] Disertè, Palla longa
& ſignatè longæ pallæ: nam hæc etiam virorum fuit,
ſed non longa. Et quidem virorum fuſſe iam indi- feminarum.

caui, adductis testimonis, prima Æneide. Et hæc adiuce Marcial.

Dimidiati nates Gallica palla tegit.

Viri pallæ Gallorum reſpondere *χιστὸν* Strabonis,

vult Bayſ. producio teſtimonio. Lege illum. Signatè

etiam *tegnine*, indicans pallæ vltinam eſſe in veltitu,

FF 4 omni

omninoque exteriorem, quando etiam loco illius A penderent exuia tigidis. Huc spebat Horat. Sat. 2. lib. 1.

Ad talos stola demissa, & circumdata palla.

Palla vnde. Varro lib. 4. ait pallam dictam, quod palam & foris.

Ferarum exuia in inducit Nympham venatricem, bellum.

Succinctam pharetra, & macilosa regmine lyncis.

Apud Apollon. lib. 1. Anchaeus inferitur gestans Mav- ralim d'ntis d'ntis, Almanie urse pollem. Apud Nonnum lib. 9. Bacchus

Hinc tuorū nōpōtēs d'ntis v'c'pōr.

Suspendit ab ceruce v. r. u. hinnulum gestabundus, Iterum;

Kai Σφασὺν αἰσθόνωτας ἔχων τε Τάνος μέρον φύμα

Τιγρίς δένω μέρη τοις μεταρροῖς θελούσις.

Tenēnq; audacem, variūq; extēnū humero

Tigris saperne sub imēm lehanit extra vinculum.

Adduco & Latinos. Stat. 4. Theb.

flauem caput, torq'os, leonum

Exuia genitis hono.

Ira & de Daphne Ouidius,

Sylvarum latebris, capinarumq; ferarum

Exuia gaudens.

Et Sil. lib. 15. dat Annibali amictum ex pelle leonina, Valer. lib. 6. Arg. canit quandam cum exuia tigridis, quin perquam optima fictione ait,

Perg. lesem, & multo maculatam murice tigrim

Concita cuspis abit, subitos ex ore cruxores.

Sancia tigris b'lat, vitamq; effundit herilem.

18. TELA MANV IAM TVM, &c.] Apud. Statium C Pueritia ad Achilleide similem prædicat de se adhuc bellum in- p' p' uero institutionem vita, formata.

vif'g, decebat

Arridere feris, nec fructa iumentibus vndis

Robora, nec vasta trepidare silentia sylva.

Iam uno hasta manu, iam r'no ceruce pharetra,

Et ferri properatus amor, durataq; multo

Sole gelida cutis: tenero nec fusa cubili

* Multæ illam frustra Tyrrhena per oppida matres
Optauiere nurum, sola contenta Diana

Æternum telorum, & virginitatis amorem
Intemerata colit. Velle haud correpta fuisset

585 Militia tali, conata lacestere Teucros,
Chara mihi, comitumque foret nunc vna mearum.

* Verum age, quandoquidem fatis vrgetur acerbis,
Labere Nympha polo, finisque inuise Latinos,
Tristis vbi infausto committitur omne pugna.

590 Hæc cape, & ylricem pharetra deprome sagittam.
Hac quicunque sacrum violari vulnere corpus,

Tros Italusve, mihi pariter det sanguine poenas:

* Post ego nube caua miseranda corpus, & arma

595 Inspoliata feram tumulo, patriæq; reponam.

* Dixit, at illa leues coeli demissa per auras,
Insonuit, nigro circumdata turbine corpus.

D Diana bello illo perituram, d'ntg, Opi sagittam, qua conficit interemptorem tanta virginis. Descendit Opis ad locum bellum.

ARGUMENTVM.

Egressa Camilla pueritia annos virginitatem colit, dolet

EXPLICATIO.

* C ANTATA haecnus pueritia Camillæ, iam Cætas sequens. Postquam attigit annos pubertatis, me semper coluit (ait Diana) tela mea in pretio, & virginitatem habuit, quamvis multa matres enixi in nurum optarent. Addit Dea, dolete vehementer, Camillam flagrare amore belli, quod ni fecisset, esset proculdubio vna è Nympharum numero, qua Dianam comitantur.

* Sed quando mors in bello Camillæ impenderet, non feguis Diana est in vlciscenda sua virgine. Iaque iuber Opim descendere ad locum belli, sagitta tradita, qua interemptorem conficiat, vt is luit proprio sanguine pretiosissimam vitam, sive Troianus fuerit, sive Italus. An violatur sacri corporis (signata omnia sunt, impunè abeat?

* Promittit nouam opcram in tuendo defunctæ corpore, quod testura est nube, & sepulcro redditura vna cum armis: non enim pallura est, vt ab ullo mortalium spolietur.

* Hac Diana, & Opis statim ad bellum locum descendit, sed nube (sic solent Dij) tecta, imò nigro turbine, credo ad signandum ælum irarum, quas iam Opis conceperat contra interfectorem Camillæ: aliter placidam nubem Poëta describeret.

NOTÆ.

1. M VITÆ ILLAM, &c.] Tale illud de Lauinia lib. 7. *Muli illum magno è Latio, &c. & Catulli, Muli illum pueri, multa optauere puella.*

Et Ouid. 3. Metamorph.

Muli illum inuenies, multa petiere puella;

Sed fuit in tenera tam dura superbia forma,

Quilli illum inuenies, nulla tetigere puella.

De Daphne etiā lib. 2. ciuidem operis,

Muli illum petiere, illa aspernata perentes

Impatiens, expersi, tori nemora, aua lufrat.

Fluxere tam Virgiliana, quād Ouidiana à Catullo, nisi quis velit, omnes adhuc summissæ à Pind. Od. 9. Pyth. vbi in sermone Cyrenæ Nymphæ:

Tav. μάλα πολλάδι τε

Στρίπεις ἀνθρώπων αἴρετο

Σύληνοι, πελλοὶ οἵ τε

Είναις, ἐπειδὴ θαυμάτων εἴρεται.

Et monumenta, & columnæ, hic enim honor est mori- thorum.

C OELI DEMISSA PER AVRAS.] Cum Diana hinc abeat, neque velit spectare cadentem Camillam, & pro se substituas Nympham; libet Maronem illustrare ab Euripide in Hippol. vbi Diana eadem per euntē Hippolytum cultorem suum non vult oculis cernere, imò cum illo ita loquitur:

Οὐαὶ μοὶ γάρ οὐ Θεοῖς φειτός ἐφ' εἰ,

Οὐαὶ μοί γάρ οὐδὲ τοῦτο οὐαὶ θαυμάτων:

Πλεύσαντα μηδὲ μοι τοις οὐαὶς,

Negre polluere oculos animam cum mortiens efflaueris,

Video enim te iam vicinum esse huic malo.

Ex hac ergo Deorum lege abit apud Virg. Diana, ne videat percutiem Camillam.

9. CIRCUMDATA TURBINE CORPVS.] Ita Dea Dij nubis solent, ne videantur à mortalibus. Hom. 18. Iliad. de inclusi. Iride,

Αμφὶ δὲ οἱ περικήρυξεφε διὰ θεῶν:

Circumq; eius caput nubem induit diuina Deorum.

De Diis Calab. lib. 12.

— αἰρόντων δὲ οὐπειάτες αἰλλας

Ουαρίοις φειτοῖς οὐδὲ χθονας:

— ventorum autem procœllis confensis

— E celo deferebant ad terram.

Homerus dat Ioui (referente hoc ab Homero ipso Dione Chrysoft. Orat. 12.) τινες καὶ τῇ κεφαλῇ σφαῖς, quandam nubium circum caput coronam.

COMMENTARII

- At manus interea muris Troiana propinquat,
Hetruscique duces, equitumque exercitus omnis,
Compositi numero in turmas fremit æquore toto
600 Insultans sonipes, & pressis pugnat habenis,
Huc obuersus, & huc tum late ferreus hastis
Horret ager, campique armis sublimibus ardent.
b Nec non Messapus contra, celerisque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginiis ala Camillæ,
605 Aduersi campo apparent, hastisque reductis
Protendunt longè dextris, & spicula vibrant,
Aduentusque virum, fremitusque ardescit eorum.

ARGUMENTVM.

*Accedunt iam Troiani, & Rutuli congregantur,
describitur apparatus armorum, & animorum furor.*

EXPLICATIO.

a PRINCIPAL loco ponit Troianos, cum quibus Hetrusci, & Arcades, qui turmatim ad aciem procedebant. Equi infestant, & insultant, belumque appetunt, ac dolent se habenis reprimi & retardari, quominus ad bellum eant, sequi in omnem partem obuerunt, ex magno spiritu, quo anhelant. Tota acies Troiana videbatur horrete hastarum ferreis mucronibus, non aliter ac spiculis in agro horrent: quin, hastis erectis in sublime, campi videbantur ardere præ fulgere cuspidum.

b Posteriore loco ponit aciem Latinorum, vbi Messapus, Catillus, Coras, Camilla. Dat his eadem, que Troianis, etiam si flexu alio. Omnes enim in campo appearant, quo verbo, quid concipiatur, neque explicetur: est enim verbum hoc admodum tragicum. Omnes cum hastis erant, hisque protensis, vibrabantque cuspides, & reducuntur dextra, quasi iam parata ad iactum. Videres itaque in acie Latinorum & fementes viros, & ardentes equos.

NOTÆ.

Arcades valent equitatu.

i. EQUIVOCAL EXERCITVS OMNIS.] Accepit de Arcadibus, tum quia in hac recensione illi non erant relinquendi: tum quia Arcades equitatu valent; & hi, qui cum Aenea, equites erant, ut appareret lib. 10. vbi de illis,

*Aspera quies natura loci dimittere quando
Suefit equos.*

Vt ibi dimissi equi non paciente loco aspero, ita hic necesse aucti. Euander etiam ad Aenean lib. 8.

*Arcades huic equites bis centum robora pubis
Letba dabo, to idemq. suo tibi nomine Pallas.*

Sed Poëta consultissime, & per ingens æstus, abstinet semper ab Arcadum nomine, postquam Pallas cecidit.

2. COMPOSITI NUMERO IN TURMAS.] An sim-

A plicer loquitur, vt turma suum quæque habuerint equitum numerum? an cum respectu ad militares numeros? Hoc si est, satis illustrabitur hic locus his, que dixi lib. 7.

3. FREMITUS.] Proprietatem & Græci equum propinquari vocant, & fremitus equi est & nō rū quæque, vel propinquus. Itaque Stat. qui lib. 6. dixit, fremitum accipere leonis, & alij, qui dant ventis, mari, littoribus, adhuc & ipsis hominibus in assensu, & dissensu, hi omnes ab equo accipiunt. Dixit Virgil. unico verbo fremo, quod versu integro Silius lib. 1.

*Martini hinc sonipes campos biminiibus implet,
quod duobus Nonnus lib. 22.*

B Πόποι χαλκοχίτων επεσμαράχησεν Εννια
Αρέας Κελπίζεται ένεστοιος γεμετούσι:
Εquis ferreas tunicas habentes refonabant Bellonam.
Martem cantantes Martialis bimini.

4. INSULTANS SONIPES.] Ita in Georg. *insultare* solo. Dio Chrysost. Orat. 12. describit equos pre ardore, & bellandi cupiditate solo vngulis insultantes, & omnis mora impatiens, *τὸν ἀνεχόμενον τὸν* ζόνταν, *τὸν αὐτοῦ δὲ τὸν μὲν προθυμοτέρον τὸν δὲ φόρταν* ιδε. Cùm lego versus Virgilij, in quibus sonipes fremit, insultat, pugnat, obueritur; occurrit illud Plut. in vita Artoxerxis, vbi laudans Xenophonem ait, ab illo res describi, non ut gestas, sed, vt si tunc gererentur, spectarenturque oculis, *τοῖς πρόγνωσιν, οἷς εἰ γεννηφύοις, ἀλλὰ γνωμόροις.* Et addit, eam esse energiam hominis, ut videaris non tam esse auditor, quam socius belli, & periclitari te in acie, *συνινδυνώσει.* Vide, Lectio, an ista melius quadrant Virgilio?

5. HVC OBVERSVS, ET HVC.] Mirè exprimit que dixerat 3. Georg. *sitj laboranti similis.* Nam hic ego laborante agnosco equum. Ennius Paneg. Sonipes lituorum desiderii inquietus.

6. FERREVS HASTIS HORRET AGER.] Dicit Imitatio. Macrobi. lib. 6. cap. 4. imitationem ab Ennio, qui 14. Annal. Horretus telis exercitus. & in Erechtheo, horreum tela, aut ab Hom. qui 13. Illiad.

D Εφεξεν δι μάχην φθοιημένος ἐγχέιση:
Horruit hastis pugna, qua consumptis mortalium.

Paria Virg. & Scal. Sed locum hunc dirauit satis lib. 7. Aeneid. Non dubium, quin hi omnes ducant locutionem ab spicis ægrotum; ut etiam Eurip. Phœniss.

Δόχεν πουντασιαστι περιεκτι:
Cohortem conferis clypeis horrentem.

Arborum
andæ.

7. CAMPIQUE ARMIS SUBLIMIBVS ARDENT.] Apollon. loquens de armis, *σπάρτε, fulgoribz, videlicet, δια στεγανοφοριανα, sub Sole ingeni simillima.* Hom. 13. Illiad. citiam de armis:

*Αἴγαλη δι' ερατον θεος, ηλέαδε διαστεγανοφοριανα
Χειρίς ωντος ερεβοντες:
Fulgor autem ad easdem ibi, vidobat autem omnis circum terram.
Ab splendoris æris.*

Abnuo hunc illum in horrore armorum. Latius idem 2. Illiad.

*Hύπε τῷν εἰδούσαις θεοῖς ηλέαδε διαστεγανοφοριανα
Οὔποτε εἴ πορφύρας, εὐθύνης τε φαρεταὶ οὐδὲ,
Ως τοῦ αρχογόθρων άπο, ζελατούς θεαστούς
Αἴγαλη παραφανεστα δι' αὐθίποτον ήτι.
Velut ignis lucens comburi immensum syllatum
Montis in vetricibus, procul autem apparet splendor,
Sic his abeuntibus diuini æris
Apparens fulgor per aërem ad celum ibat.*

Est & in Phœniss. Eurip. locus elegans:

*Διμοι δι φάλαινας φέρει
Ακτιστον παντες φέρει ει
Σχῆμα εις μέρη μέρη
Circa urbem autem mubes
Densæ clypearum ardor,
Species cruentæ pugna.*

Ibidem iterum:

*Κατοχάκουον ἀπαντει
Πεσίον απράπτει:
εἜρευς ομήσιος
Campus fulgorat.*

Sed Virg. integrum versum ab Ennio accepit lib. 1. Ann.

8. ET VIRGINIS ALA CAMILLÆ.] Doctè & signatæ ala. Nam hæc vox sociorum est, & auxiliorum. Romana legio alas non habuit, sed quoties

610 a Iamque intra iactum teli progressus vterque Substitutat: subito crumpunt clamore, furentesque Exhortantur equos; fundunt simul vndique tela Crebra niuis ritu, cœlumque obtexitur umbra.

b Continuò aduersis Tyrrhenus & acer Aconteus Connixi incurruunt hastis, primique ruinaq. Dant sonitu ingenti, perfractaque quadrupedantum

615 c Pectora pectoribus rumpunt, excussis Aconteus Fulminis in morem, aut tormento ponderis acti Præcipitat longè, & vitam dispergit in auras.

d Exemplò turbata acies, versique Latini Reiciunt pumnas, & equos ad moenia vertunt. Troës agunt; princeps turmas inducit Asylas.

Iamque propinquabunt portis, rufusque Latini Clamorem tollunt, & mollia colla reflectunt: Hi fugiunt, penitusque datis referuntur habenis.

e Qualis vbi alterno procurrens gurgite pontus, Nunc ruit ad terras, scopulosque superiacit vndam Spumeus, extremaque sinu perfundit arenam. Nunc rapidus retrò, atque æstu reuoluta reorbens Saxa fugit, littusque vado labente relinquit.

IN XI. AENEID/O S.

Á haec vox in Lini, & aliis occurrit, capienda est de auxiliis. Itaque alarj equites sunt auxiliarij equites. Doctè ergo ala Camilla; nam hæc virgo in auxilio Turni. Quæ dixi multi probant. Linus lib. 40. Alarj equites postquam Romanorum equitum tam memorabile facinus videre, vbi aperte Romanos equites distinguunt ab equitibus alarj. Sed celo ab re, quam iam Lips. & Godeffal. latè, illè in Polyb. hic in Veget. Tantum indico, firmari hanc doctrinam posse ex Inscriptionibus, quas plurimas Smetius, & Gruterus supponunt, in quibus sepo videoas ala Britannicam, Pamphorianam, Indianam, Phrygiam. Alias etiam, in quibus dicitur, ala auxiliariorum, ala auxiliariorum. Et quadrat omnino cum te Camilla: nam ala constabat ex equitibus, atq; sup.

Est & Ulfurorum gregia ille genit Camilla.

B Agmen agens equitum, & florentes ore canentes. Ala equitum. Quia in re direcè oppontunt cornua, & ale, non minus atque equites, & pedes. Nam cornua pedum sunt, ala equitum.

9. REDUCTIS DEXTRIS.] De hoc habitu iaculantium iam bis, aut ter.

10. SPICULAVIBRANT.] Nescias, quo malo spiculum, inductum à pedotribis, vt spicula explicit sagittas. Cum spiculum ducatur ab spica, propriè exit ferrum aut hasta aut sagitta, aut iaculi. His ait Virg. Procedunt hastas, & vibrant (earum) spicula. Imo Veget. cap. 15. lib. 2. ait, duplex esse Romanum telum, & manus esse idem, quod spiculum: inutus idem, quod verum. Inde, qui Græci sunt σερφόει, Latinis erunt spiculatores, id est, somatophylaces, custodes corporis Principum.

11. FREMITVSQVE ARDESCIT EQVORVM.] Alilus ad equum illum, quem θεοί Græci dicunt, & Virg. in Georg. calidum animis. Sed & in genere ardor sive de equis.

non esse unum, sed multa p^{er} se fluunt. Quot? ^a Terci^o A lib. i. A^{ριθμός} θυμός, animus A^{σταύρος}.

^b I. LVNATIS AGMINA PELVIS. Ita Stat.lib. i. Lunatum Theb. lunatum agmen, & Sen. Trag. lunata pelta. Error agmen. Hesychij & Suidae pessimus est. Ait prior, πέλτη, ἀ-δελφή, δύπλη, pelta, species armorum, hastu. Posterior, πελλία, πόλχη: pelta, hastu. Manauit error à vocula militudine. Nam pelta facula sunt à vibrando dicta, & τὸ πάλλεν Xenophon libro primo παρ. vbi describit venationem Periarum, dat illis παλλία πέλται, τὸ μὴ πάλλεν, τοῦ δὲ, εἰς χεῖρας χεῖρας: pelta duo, quorum alterum mittant; altero, si opus sit, communis viruntur. Suidas quoque ipse, παλλία, & πέλται. & ipse etiam Hesychius παλλία, πέλται, λόγοι. Igitur ab hac vocula similitudine vterque aut deceptus, aut corruptus. Nam peltas ad facula retulit nemo. Sed aliquid libemus de forma peltarum, hanc enim attingit Poëta. In hac re dissidium est. Plutarchus in ^c formā Numa de re alia loquens, eas esse rotundas satis indicat, attribuens κύκλων & στρογγύλων. Scholia stes tamen Thucydide in libro secundo ad ea verba, ιντερπέτωται, ita ait, πάλτη, κύκλων, πελτα, στρογγύλων, pelta, scutum quadrangulum. Suidas quoque, πέλται, κύκλων, πελτα. Sed hos loqui non de pelta Amazonum, mihi certissimum, nam hac lunata fuit; nec aliud vult Plinius, cūm assimilat folio fucus Indice capite quinto libri duodecimi. Verba eius: *Foliorum latitudo pelta effigiem Amazonica habet.* Isidorus facit in modum Luna media, qua voce Poëtas explicat, qui lunatas cūm faciunt peltas, in modum Luna media intelligendi sunt, aut faltem, quod ego potius credo, in modum Luna cum morfu aliquo, nam ita est folium fucus Indica. Nam, quod rotundum est, & in modum Luna plena, Latinis lunatum non dicitur, sed quod est forma semicirculari, fortasse, quia hac forma, & plurimum, Luna visitur. Que de bilune pelta Amazonum in suis Analectis vir doctus scribit, non satis capio, præsertim addita rotunda effigie cum morfu duplo in modum semiflunata. Ea enim longe absit à Plinij forma de fico Indica.

^d Lectio Virgiliana. 18. THERМОДОНТИС. Legendū Thermodontis, multi enīx contendunt; & qui Græcos adeat, in id ibit:

quippe Apol.lib. 2. Θερμόδοντος. Eschyl. in Prometh. Θερμόδοντος. Nonn.lib. 16. οὐδὲ Θερμόδοντος Αμαζόνες. Orph. Arg. Θερμόδοντος νέτραι. & alij etiā non Poëta. Nā Plut. in vit. Lucull. τοῦ Θερμόδοντος θερμόν. & alibi s^epē. Strabo quoque lib. 11. αὐτὸν θερμόδοντος. Est & ratio. Nā cūm secūda vocalis sit, & peccaret versus Virgilij. Demū Stat. i. Sylla. Thermodontiacus calere turmas. Hac eō pertinent, vt intelligas in Poëta esse carmen spondaicum, & legendū Thermodontis. Si quis tamē legit, vt in vulgatis Thermodontis, sciat posse. Primo lege Dorum, qui, & vertunt in, & ac proinde constabit versus, si scribas Θερμόδοντος. Quin aliquando in Græcis inueniri Θερμόδοντος, & non semper Θερμόδοντος, testificatur Germanus. Deinde, quia Prop. clare Eleg. 14.lib. 3.

Thermodontiacus turbu lanatur aquis.

Sed hoc cludi posset. Porò synæresim Seruianam explodo. Nulla est synæresis: sed verè in Græcis est Θερμόδοντος.

19. PVISANT. Non fluvius pulsatur, sed littus, vt explicui. Ita tamē maior energia, quasi flumen sentiat vim Amazonum. Talis illa de equo Martis postis Stat. ingenti propellit Srymona flatu.

20. PICTIS. De hac armorum elegantia alibi.

Bellor. pro. 21. BELLANTVR. Pro bellanti, vt Pers. Sat. 3. trum- belli.

22. AMAZONES. Titinnius Latinè vocat uni- Vnimēmaz. mammæ.

Hippolyte. 23. HIPOLYTEN. Fuit hæc Penthesilea: ηστρυψθη, foror, ait Cal. lib. 1. ideo ex studio utrāq; Poëta coniungit. Modum cædis legē apud Cal.

Marius ant. 24. MARTIA PENTHESILEA. Datur huic Cal. tenuis.

^a Quem telo primum, quem postremum aspera virgo
Deiicis? aut quot humi morientia corpora fundis?

^b Eumenium Clytio primum patre, cuius apertum
Aduersi longa transuerberat abiecte pectus.

Sanguinis ille vomens riuos cadit, atque cruentam.
Mandit humum, moriensque suose in vulnere versat.

^c Tum Lirim, Pagasumque super: quorum alter habenas
Suffosso reuolutus equo dum colligit: alter

Dum subit, ac dextram labenti tendit inertem,
Præcipites, pariterque ruunt. ^d his addit Amastrum

Hippotaden: sequiturque incumbens eminus hasta
Tereaque, Harpalicumque, & Demophonta, Chromique:

Quotque emissa manu contorsit spicula virgo,
Tot Phrygij cecidere viri. ^e procul Orphitus armis

Ignoris, & equo venator Iapyge fertur,
Cui pellis latos humeros ercta iuuenco

^f 665 Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus,
Et malæ texere lupi cum dentibus albis.

Agre

Agrestisque manus armat sparus. ipse catervis

Vestitur in mediis, & toto vertice suprà est.

^g Hunc illa exceptum (neque enim labor agmine verlo)

485 Traicit, & super hæc inimico pectore fatur.

Sylveste Tyrhene feras agitare putasti?

Aduenit qui vestra dies muliebris armis

Verba redargueret: nomen tamē haud leue partum

Manibus hoc referes, telo cecidisse Camillæ.

ARGUMENTVM.

Interficit variis mortibus duces plurimos, horum aliquos
Poëta speciali narratione ab aliis discriminat.

EXPLICATIO.

^a A GGRESSVRVS Camille facta premitit

^b B versus duos in eius laudem, quali tanta fuerit

peritia huius virginis in tractandis armis, vt sepi vix

possit, qui primus ab ea interfecit, qui ultimus.

Videbatur furere instar nubis, quæ fulmen delicit,

quæ fundit grandinem.

^b Primum omnium Eumenium interficit Clytij filium. Adhibet modum mortis, & miseri morientis formam. Modum, nam apertum pectus transuerberat abiecte, est figurata locutio, id est, verberando aperit, vt, incensum animum inflammat amore. &

aduersi ait, ad signandam fortitudinem viti, qui

semper aduerso in hostem pectore. Perentis for-

mam, nam vomit riuos sanguinis, mandu cruentam

bum, versus sepe in suo vulnere, tragica omnia. &

verè riuos vomit, quia transuerberatus. atque adeo vomit a pedore, & a tergo, & ideo non riuum, sed riuos.

Finge aquarum originem scarurientem ab specu, &

inde in omnem partem riuiulos eiacula, ita, ille in

vtramque partem. Nota & locutionem miram, ver-

sat sepe in suo vulnere, pro, in suo sanguine.

^c Sequitur Liris, & Pagasi exitum. Liris equum

suffoderat, id est, penitore punxerat stituto, inde

impatiens equus scissoris ruinam parabat: hic haben-

nas contrahebat, ne omnino laberetur; erat quippe

iam equo reuolutus. Pagasus tum manum dabat

iamiam lapsabundo. Hoc puncto temporis Camilla

ita celeriter vrumque percusit, vt præcipites in

terrā pariter ruerent ex equis. Vocat inermem ma-

nūm. vel quia inefficax auxilio, vel quia verè iner-

mis. Dixi equum suffossum ab ipsomet scissore. Pos-

sit qui velit referre ad externam vim; ita, vt alius

equum transfixisset, vnde impatiens feri.

^d Conferit iam h̄ic Camilla multis mortalium

(Poëta quinque numerat) Amastrum gladio comi-

nūs interficit (hæc, credo, mens Poëta) quatuor re-

liquos hastas affixitque incumbens eminus: eaque

fuit iaculantis felicitas, vt quor hastas torserit, in-

terfecerit viros totidem, nullo iactu frustrato.

^e Facit moram in describendo Orphito, qui ve-

nator & in equo Iapyge, id est, Apulo, & in armis

ignoris. Sed quæ hæc ignota arma? Pro lorica erat

homini pellis tauri, qua humeros tegebatur, & quem

taurum ipse, etiam pugnatorem, tamen pugnando

vicerat, hoc enim videtur innuere Poëta, alias non

modum Horat. Od. 2. lib. 3.

^f 675 2. ASPERA VIRGO. [In verbis est acumen. Mol-

virgilius acutus est virgo, & blanda: atqui h̄ic dura & aspera men.

Attributum refero ad ferrum, quo armata: Camil-

lam enim si tangeres, asperam ferro sentires. Ad hinc

modum Horat. Od. 2. lib. 3.

^g ————— ehen, ne rudi agminum

Sponsus lacepsat Regius asperum

Tatru leonem, quem cruenta

Per medias rupit ira cades.

Sic sup. *pugna aspera furgit*, videlicet ab armis pugnantium. & Ouid. in Cydippe, *aspera pugna*. Etenim Asperitas, de asperitas semper referatur ad inaequalum tactum; ut qua re.

Adversus de asperitas semper referatur ad inaequalum tactum; ut

quod Pind. apud Erotem, *τετράδε πέντε*. Sic &

asperitas de nummis, de vestibus, de gemmis, &c. Et

nulla alia ratio, cur maria dicuntur *aspera*, nisi ab

inaequalitate vendarum & fluctuum in tempestate.

& cum Quintil. Declam. 343. vocat puellam *morbis feneram*, & *asperam*, huc referebundus est. Non ne-

go asperitatem de multis rebus dici, sed semper cum

relatu ad inaequalitatem.

Virgilij con-

cianitas.

3. D E I C I S , F V N D I S .] Laudo Virgilium,

qui ownia consequenter. Videor cernere in Camilla

ingentem & procellosam nubem, quae ex se &

fulmen demittit, quod yaltam turrem, aut montem B

deicit: & etiam fundit grandinem. Vide ergo in hoc

traetu uti Camilla iam *Clytum* deiicit virum singu-

larem & serum. Nam de illo,

Adversi longa transfuerunt abie peccati.

Ita certe fulmen arborem, aut rupe vastaret. Vis

candem cernere spargentem caedium grandinem? audi,

Terrible, Hippalictionque, & Demophontis, Chro-

mique.

Ergo, qui dicturus Clytij mortem, premisit, *deicit*:

qui deinde plures aggeraturus, premisit, *fundit*.

Somnia, dicet aliquis. & huic ego, an tu vigilas?

4. A B I E T E .] Nihil tritus. Sic fraxinus pro hasta,

pinus pro nau. & millena. Quid, quod Camilla

virtus tollitur, que abiectum regeret?

5. V O M E N S .] Sic Varro in Marcipore de nu-

bibus,

Aquam vomentes inferam mortalibus.

Imaginem specus, quam dixi, adumbrat hic Virg.

vt etiam lib. 9. de moriente Sulmone, *vomens cali-*

dum de peccore sumen, quem locum consule.

6. R I V O S .] Explicui propriè, quia ex vtroque

foramine, nam transflueratus. Sic Ouid. 9. Metamorph.

de Nessu interfecito, *sanguis per virumque for-*

ramen emicuit, quia praecessit, *fugientia terga fugita*

traxit.

7. C R V E N T A M M A N D I T H V M V M .] Homer.

Iliad. 16. *λόγος δε παγίνεις αἰρετούσιος: ornoento arre-*

pto puluere.

8. M A N D I T H V M V M .] Vide supra ad illud, &

humum semel ore momordi. Hic dabo formas, quas ibi

omisi, & promisi. Homer. *σαρπίδες εἰσειδεις.* & D

forma alia 6. Iliad. *οὐδὲ λαχεῖται γάτα*, à quo Apol-

lon. lib. 3. Arg. *καλαντούσι τοτε λαχευται.* Lycoph. in

Alex. *γατούσι τοτε λαχευται.* Nonn. lib. 11. *ισθητές γάταν*

διαφέρει. explica, *στρινεῖ, pressit.* Inuenio & duas alias

formas in Calab. nam lib. 1. *στρινεῖ μέτοι κάτιν,* & lib.

11. *γατούσι οὐδὲ λαχεῖται.* Quid Latinus? Omitto, petere,

oppetere, occubere, qua verba de cadentibus prono-

ore. Matius Poëta antiquus antiquo etiam verbo,

ille *hiatans herbas moribundo ore.* Solemne est verbum

mordeo, quod intulit Princeps Virgilius, à quo Ouidius, Claudius, Plinius. Primus lib. 9. Metamorph.

& arenas ore momordi. Alter de bell. Get. *Italiamque* E

momordit arenam. Tertius cap. 16. lib. 8. de leone:

Creditum est à moriente bimana mordere. verbum mando

hic habes.

9. S V P F O S S O .] Retulit ad stimulum, quo equus

fossus, vt lib. 6. *foderet calcaribus armos.* Possis etiam

ad alium, qui hasta traicerit. Itaque, Seruius, qui

explicat, *σφυρίον* & *cademī*, non placet. Potius

arriperem illud ejusdem legentis, *σφυρίον*, id est, catu-

ro. & adiicit: *σφυρίον* equi dicuntur, quos vulgo incipiata-

qui.

10. S V P F O S S O .] Retulit ad stimulum, quo equus

fossus, vt lib. 6. *foderet calcaribus armos.* Possis etiam

ad alium, qui hasta traicerit. Itaque, Seruius, qui

explicat, *σφυρίον* & *cademī*, non placet. Potius

arriperem illud ejusdem legentis, *σφυρίον*, id est, catu-

ro. & adiicit: *σφυρίον* equi dicuntur, quos vulgo incipiata-

qui.

A 10. AL TER DVM SVB I T.] Ita etiam Graeci de duobus, etiop.:

11. INC V M B E N S .] Describit Camillam iuvan- pēm, ταῦτα εὐαρέστων uigentem hostes. Hæc enim vox in re simili frequentissima in Hom. & incubens qui. Incumbo ut nullum, ut quæ ad exitum & mortem hostium. sic de exitio, morbo incubere dixit Sidon. epist. 24. lib. 4. cui op- ponit succubo.

12. QVOTVE E M I S S A M A N V , &c.] De Pen- thesile. Cal. lib. 1.

13. D E I C I S , F V N D I S .] Laudo Virgilium,

qui ownia consequenter. Videor cernere in Camilla

ingentem & procellosam nubem, quæ ex se &

fulmen demittit, quod yaltam turrem, aut montem B

deicit: & etiam fundit grandinem. Vide ergo in hoc

traetu uti Camilla iam *Clytum* deiicit virum singu-

larem & serum. Nam de illo,

Aduersi longa transfuerunt abie peccati.

Ita certe fulmen arborem, aut rupe vastaret. Vis

candem cernere spargentem caedium grandinem? audi,

Terrible, Hippalictionque, & Demophontis, Chro-

mique.

Ergo, qui dicturus Clytij mortem, premisit, *deicit*:

qui deinde plures aggeraturus, premisit, *fundit*.

Somnia, dicet aliquis. & huic ego, an tu vigilas?

4. A B I E T E .] Nihil tritus. Sic fraxinus pro hasta,

pinus pro nau. & millena. Quid, quod Camilla

virtus tollitur, que abiectum regeret?

5. V O M E N S .] Sic Varro in Marcipore de nu-

bibus,

Aquam vomentes inferam mortalibus.

Imaginem specus, quam dixi, adumbrat hic Virg.

vt etiam lib. 9. de moriente Sulmone, *vomens cali-*

dum de peccore sumen, quem locum consule.

6. R I V O S .] Explicui propriè, quia ex vtroque

foramine, nam transflueratus. Sic Ouid. 9. Metamorph.

de Nessu interfecito, *sanguis per virumque for-*

ramen emicuit, quia praecessit, *fugientia terga fugita*

traxit.

7. C R V E N T A M M A N D I T H V M V M .] Homer.

Iliad. 16. *λόγος δε παγίνεις αἰρετούσιος: ornoento arre-*

pto puluere.

8. M A N D I T H V M V M .] Vide supra ad illud, &

humum semel ore momordi. Hic dabo formas, quas ibi

omisi, & promisi. Homer. *σαρπίδες εἰσειδεις.* & D

forma alia 6. Iliad. *οὐδὲ λαχεῖται γάτα*, à quo Apol-

lon. lib. 3. Arg. *καλαντούσι τοτε λαχευται.* Lycoph. in

Alex. *γατούσι τοτε λαχευται.* Nonn. lib. 11. *ισθητές γάταν*

διαφέρει. explica, *στρινεῖ, pressit.* Inuenio & duas alias

formas in Calab. nam lib. 1. *στρινεῖ μέτοι κάτιν,* & lib.

11. *γατούσι οὐδὲ λαχεῖται.* Quid Latinus? Omitto, petere,

oppetere, occubere, qua verba de cadentibus prono-

ore. Matius Poëta antiquus antiquo etiam verbo,

ille *hiatans herbas moribundo ore.* Solemne est verbum

mordeo, quod intulit Princeps Virgilius, à quo Ouidius, Claudius, Plinius. Primus lib. 9. Metamorph.

& arenas ore momordi. Alter de bell. Get. *Italiamque* E

momordit arenam. Tertius cap. 16. lib. 8. de leone:

Creditum est à moriente bimana mordere. verbum mando

hic habes.

9. S V P F O S S O .] Retulit ad stimulum, quo equus

fossus, vt lib. 6. *foderet calcaribus armos.* Possis etiam

ad alium, qui hasta traicerit. Itaque, Seruius, qui

explicat, *σφυρίον* & *cademī*, non placet. Potius

arriperem illud ejusdem legentis, *σφυρίον*, id est, catu-

ro. & adiicit: *σφυρίον* equi dicuntur, quos vulgo incipiata-

qui.

10. S V P F O S S O .] Retulit ad stimulum, quo equus

fossus, vt lib. 6. *foderet calcaribus armos.* Possis etiam

ad alium, qui hasta traicerit. Itaque, Seruius, qui

explicat, *σφυρίον* & *cademī*, non placet. Potius

arriperem illud ejusdem legentis, *σφυρίον*, id est, catu-

ro. & adiicit: *σφυρίον* equi dicuntur, quos vulgo incipiata-

qui.

tur, ac proinde & illum Camillam quod necesse in gyranter circulo. Ac tandem excepto tempore (*auxiliis intelligere*) in ictum insurgens, secundum semel & iterum impedit, qua arma, & osa penetravit, caputque precabundi aperuit, & sparsit cerebrum. Intelligo preces fusas post ictum primum, quibus contemptus, iterum illa ingeminauit.

^a In exultantem post cædem hanc Camillam fortasse Aunus incidit Auni Apenninicolæ filius, natione Ligur, neque in re belli, si res agenda esset fraude, postremus.

^b Instabat ita Auno Camilla, ut ille, cum videaret, se non posse cursu euadere, doli consilium cœperit. Itaque Reginæ obiecit, non tam virtute propria, quam equi, belli gloriani comparata: videbat quippe Aunus (hæc enim mens Poëta) Orsilochum viatum à Camilla simulata fuga, inde moneretur, ut equum relinquit, & pugnet pedibus, ut pateat cuius sit gloria.

^c Arsit Camilla furore irarum, quia viderat detrahi sibi glorianam interfici Orsilochi, quem viccerat dolo equi fugientis. Itaque equum dimisit, & pedes cum enī tantum & parva fortunam belli periclitari cum Auno voluit. vocat *parum parvam*, quam nullo insignita facinore. Ait *armis paribus*, quia ita congreßum putabat Aunus.

^d Apparuit tunc Auni dolus, nam statim non tam currere, quam volare visus, habens conuersis, & equo fatigato stimulis. Tò *anolat*, est, quæ inde volando ablatus. Vide verò, ut etiam *quadrūdum que ciuum*, etiam volet.

N O T A.

Statuta militaris.

^{1.} DVO MAXIMA TECVRVM CORPORA.] De militari statuta dixi alibi, adiicio Cedren. qui loquens de Belisario, ὅπλα τέ τοις αρδεστοῖς εἴησι, τοῦ πολέμου πατέσθαι.

^{2.} SEDENTIS.] Εὐδήλων, δικυρέων, ἐποχεύεται.

^{3.} LYCENT.] Cùm huic parti corporis det lucem, videtur mihi alludere ad frequens attributum, quo colla dici solent *lactea*, *nivea*, *candida*, *eburnea*. Sic de Gallis in 8. *lactea colla*, quem locum adi. & in 10. de Ascanio, *ceruix cui lactea*, vbi, quia *ceruix lactea*, ideo *ebur*, cum quo ea comparatur, *lucet*. Ait enim,

Lucet ebur, fusos ceruix cui lactea crines.

& de Venere in 1. *nivea ceruice refusit*, vbi *fugor ab nive*. Sic ergo hoc loco lux ab fulgente ceruice.

Pendens quis.

^{4.} DEPENDET PARMA.] Parmæ, clypei, pelte, parma, quæ, & talia loro illigantur, vt, cum necesse sit, neglectim gestentur, & pendeant. Plutar. in vita *Æmilij*. *πόλεμον τούτον τὸν τοιούτον μάρτυραν* ἀπέλασθε, ei δὲ τις ἦστι, τούτῳ τέχνῃ ἔκτος εἰς ἄντες:

Enea, nunc animo confidis tuo fortissimum te esse, è tigri rem gemæ, unde etiam femina imbellis pugnat cum hostibus. Si autem aliquis tuus, sustine extra murum armatus.

Imò mihi persuasi Virgilij sententiam pendere ab hoc loco, mutata tantum turri in equum.

^{5.} ELVIT GYRO IN TERTIORI.] Consulenda hic, quæ dedi lib. 5. ad illud, *Radit inerllum interior*. Sed roges, quæ fieri potuit, ut Camilla, cum ipsa fugeret, & illam Orsilochus sequeretur, dicas illum sequi subiicit enim, *sequiturque sequentem*. Solutio est facilis: nam *interior*; cum enim illa breuiore cursu gyros duceret ex summa peritiae, periferetque velut in centro circuli, factum necessarium, ut tandem aliquando sequeretur sequentem. Expli-

cti *interior*, finitior. Sic etiam Seru. & ita est verè. Sed de hoc iam lib. 5. Porro ab hac militaris artis techna sole explicare illud Tullij lib. 1. Offic. *Homines secundis rebus effraniatos* (alijs efferatos legunt) sibique

13. *Aequo*

^a 13. *ÆQVO CREDE SOLO.*] Vt 9. Æneid. dat. A re se æquo campo, quem locum vide. *Vero gloria, de quibus.*

^b 14. *VENTOSA GLORIA.*] Sophoc. in Antig. *βροτος εργανα: ventosum confitum.* Rationem huius attributum Liu. aperit lib. 42. *Quodam venosum ingenium*, quia *Perseus magis aura populvis erat*. Ergo ventosæ gloria, quæ plena est popularitate. Sic supra ventosæ lingua de Drance, quia videbatur reu populi agere contra Turnum. Sic & Ancus lib. 6. Æneid. quia abundus, & totus popularis, dicitur *gaudere auris*, illis verbis,

— sequitur i. d' anterior Aeneus

Aura de populo. *Nunc quoque i. m. nimium gaudens popularibus auris.* Quintil. Declam. 352. *Incerti populi aura.* Ennod. in Natali Sancti Epiphani. *aura popularis existimat.* In *Lectio Virgiliana.*

^c 15. *LAVDEM.*] Commodus est tentus, si ita legas, quæ si *περιστεραὶ* dependeat laus. Multi tamen enim contendunt, legendum *frumentum*. Nam *frumentum* in iure est etiam *maxima pars*, *dominus*, *detinens*. *περιστεραὶ* *πολεμοὶ*, *Ιοσές*, cui inanis faustitia afferat noscam. *τοις* sunt *Seru.* & *Gifan.* in Indice ad Lycum, qui autem hanc esse veterem lectionem & veram, Cicero, citante Seru. *Ne frumentis cūiā qui populus est ad companionem vocavit.* Sic *Sallust.* *Catil.* *Diem fratrum*, *ameguam sine fraude liceret ab armis discedere.* & *Lucret.* *frandi esse*, pro, danno esse. Schardius quoque idem notat ex Cufacio. Et ego in confirmationem ciudem lectionis noto dictum à Poëta fer. ut. *Sunt vero multi* (vide Schard.) *qui fraudem ducent* *πολεμοὺς φέρεν.* *Sic infra, frans perferet.* nam qui dolo & fraude agunt, alienum auferunt.

^d 16. *TRADIT EQVM COMITI.*] Duxit videbatur contumelia, quod obiectum fuerat, ideo equum relinquit, ut sibi spem fugæ præcidat, quod magni quoque duces fecerunt. Julius lib. 1. *Gall.* *Cesarpri- mium suo*, *deinde omnium è conspectu remotois equis*, *ut aquato periculo spem fugæ tollerer.* & *aquato* (air) *periculo*, vt Virg. *aquo solo*, *Spartacus* quoque apud Plut. in vita *Crassi*, gladio equum admotum confudit. Sed Virg. sententia ducta videtur ab Hom. Iliad. 8. vbi *Cebritones ad pugnandum ēν σφραγίσας θύρας* θύρα, *ex curru in terram defluit.*

^e 17. *ENSE LEVIS NVDO, &c.*] Dat Camillæ velitatem habitum, qualem velitibus dat Liu. lib. 38. de qua re nihil dico in tanta aliorum luce. Ait *nudo esse*, vt Nonn. lib. 21. *γέννησε σελασθραντα μαχαριά*: *mudanit fulgentia dorso machera.* Vide & lib. 9. vbi habetur idem hemistichium.

^f 18. *PVRA PARMA.*] Lege, ut illustres hunc locum, quæ dedi lib. 9. ad illud, *parmæque inglorius alba*. Ita verò dicta *pura parma*, ut ab Iuuenal. Sat. 9. *argenti vescula pura*, & ab Plin. epist. 1. lib. 3. in *argento puro*, & antiquo.

715 ^g *Vane Ligur, frustraque animis elate superbis,*

Nequicquam patrias tentasti lubricus artes,

Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno.

^h *Hæc fatur virgo, & pernicibus ignea plantis*

Transit equum cursu, frænisque aduersa prehensis

720 Congreditur, pœnasque inimico à sanguine sumit.

ⁱ *Quam facile accipiter saxo facer ales ab alto*

Consequitur pennis sublimem in nube columbam,

Comprehensamque tenet, pedibusque euiscerat vncis,

Tum cruor, & vulsa labuntur ab æthere plumæ.

ARGUMENTVM.

Camilla pedes fugientem equo Aurum consequitur, & mactat ad satietatem: adhibetur comparatio accipitris cuius scierant columbam.

EXPLICATIO.

VOCAVANUM, vel quia frustra elatus superbis animis; quasi dicat, nequod & tu futiliter superbire. vel vanus, id est, verisimilis & fraudulentus, quod explicans addit,

Nequicquam patius tentasti lubricus artes.

Quasi dolus in bello vana sit umbra virtutis, non vera virtus: nam qui vincunt dolo, vincunt inani fortitudine. Sed qui veram seriem Virgilij amat, ita explicet: *Vanus*, quia frustra elatus. & quia frustra, ideo nequicquam tentasti lubricus artes, & quia nequicquam tentasti, ideo non fuiturus in columnis. Ne scilicet laetetur fallax pater fallacis filii, dolosus pater dolis filii. In voce *lubricus* allusum fortasse ad naturam serpentum.

Hac cum dixisset, ea velocitate volantem equum pedes ipsa anteuerterit, vt ignem dices, quo elemento nihil leuius, & celerius. Astitit equo e regione, nam hoc est, aduersi prehendit frenam, hominem interfecit. Et nota concinnitatem Poëta, quia dictum lib. 7. Camillæ cursu ne segetem quidem laedit, fit ut hinc equum volantem pedes ipsa anteuerterat.

c Comparatio & apta, & plena acuminis. Aptam, nam ut accipiter consequtur columbam in nube, id est, volantem: sic Camilla hominem equo volantem. Ideo enim sup. de Auno, auolat, quia adduturus hanc comparationem. Plena acuminis, nam videbatur potius vir comparandus accipitri, femina columba. Sed secus est: nam Liger verius erat femina, Camilla verius vir, inde commutatio. Dicitur accipiter *sacer*, quasi exsecrandus, & metuendus auibus, & obiter allusum ad Gracum ipsorum, aut ipsorum. Vox *pennis* videbitur alicui ambigua; vt accipiter dicatur assequi *pennis* columbam: vel columba dicatur *sublimis* *pennis*. Si me consulas, nihil ambiguum, nam omnis ambiguitas reponenda inter vitia est, & D ideo amanda ab auctore Latini sermonis Virgilio. Dicit ergo *pennis sublimem columbam*, vel ex nomine ipsum coniunctione. Denum expende viam descriptionem euisceratae columbae, stillantis cruoris, labentium plumarum. Videor nunc cerneare columbam hoc malo affectam inter vincos pedes accipitris.

NOTÆ.

I. VANE LIGVR.] Ab explorato hoc loco Ouid. lib. 9. Metamorph. ore Herculis videntis rapinam Nefi,

*qui te fiducia, clamat,
Vana pedum violente rapit.*

Et statim,

Haud tamen effugies, quamvis ope sudis equina.

2. PATRIAS ARTES.] Audiuerè quippe male Ligures. Cato 2. Orig. loquens de illis: *Sed ipsi unde oriundi sunt exacta memoria inliuerati, mendaces, quae sunt, & vera minus meminere. Nigidius, Nam & Ligures, qui Apenninum tenuerunt, larones, infidiosi, fallaces, mendaces. Vtrumque Seru. aduocat. Ratio videtur indicari à Nigidio. Nam qui montes habitant,*

A & sylvas, infidiosi, vt plurimū sunt, quod in hoc Ebro, & alibi astruxi. Ligures itaque, qui in Apennino, hi perfidi. Inde sup. signanter,

Apennincola bellator filius Auni, quasi tota frus ab Apennino. Quod Virg. patius artes, patrium ritum, patrium morem, Demosthen. sexissimum. *Cum audieris.*

3. AR TES.] Id est, dolos. Hac enim vox in hoc Ars pro do. us. Quidam. Declam. 30. menitus es patri, & amo. rem meritoris finisisti, plena est huiusmodi artibus vita, plena sunt eius theate. Circumscribuntur & seruorū artibus pares & mendacis filiorum. & Declam. 338. artes uercales. & Declam. 341. Mille artibus circumscribuntur. Hac exemplula, addenda aliis, quae alii.

4. NEC FRAVS TE, &c.] Ita cominodè legi post test, imò & citra vulgus. Nam quamvis fortunæ at- tribui soleat redditus in patriam, Virg. noluit forunam nominare, sed fraudem. Dixi hoc, nam non nulli legant, *Nec fors te, &c.* quia idem, *Sed queis fortuna negarit in patriam redditus.* Ita hinc aiunt, fors non te preferet in columnam.

5. PERNICIBVS IGNEA PLANTIS.] Sumpsit à Imitatio. Carullo, sed mutauit flammam in ignem. Ille itaque de Achille,

Flamea præteriens celeris vestigia cerne. Hanc celeritatem Soph. Antig. *καὶ τὸν ἐξαπατῶντα.*

7. FRÆNIS PREHENSIS.] Allusum fortasse hac vacula ad luctatorum *λαζην.*

8. QVAM FACILE ACCIPITER, &c.] Cùm ac- Accipiter. cipiter multis aliis auibus sit formidandus, vni im- comparatio. primis columbae. Ab hoc ergo timore sumpta compariatio Virgiliana. Eurip. Androm.

Πλειάδες οὐδὲν οὐδὲν φύγειν εἰσέβασται.

Columba viso accipire fugam capessit. Columba timor.

Lucret. lib. 3. specie quadam ironice,

Effugeret canis Hircano de semine saepe.

Cornigeri incursum cerui, tremereque per auras

Æris accipiter fugiens veniente columba.

Horat. Od. 37. lib. 1. *accipiter velut molles columbas.*

Hieronym. ad Demetriadem. *De agmine columbarum crebro accipiter unā separat, quam statim innadat, & lacaret, cuius carnibus, & cruento saturetur.* Ab his inimicitias consilium suum astruxit Calchas vates apud Calab.

lib. 12. vbi *ἴρητος οὐδὲν εἴλεται, accipiter persequebatur columbam.* Lege reliqua. Ab eodem Calab. lib. 1. Penthesilea dicitur esse facilis labor, vt captiatur ab Achille, *ὅτος ίρητος οὐδὲν, ut accipiri columba.* Apollon. lib. 1. Arg.

Oι δέ αλλοι εἰζαντες ὑπέρτειαν, οὐτε κίρκες

σκυνθετας οὐδὲν δύνανται πάλεαν:

Ἄλλον fugientes tremuerunt, veluti accipitres

Celeres turmatim tremunt columba.

Hom. Iliad. 15. ait Apollinem descendisse è cœlo similem *ἴρητος φασόφων, accipitri veloci occisoris columbarum.* Hom. idem de Diana loquens Iliad. 21.

φέρειν οὐδὲ πάλεα,

Ηρά θεά ίρητος κείλην εἰσεπέπειται πάλεαν:

Ἐνδιλος διμονος μηδέ τετέλεται:

Tanquam accipiter in montibus velocissimus volucrum

Facile volans post timidam columbam.

Has duas comparationes ad trutinam vocat Scal. & Accipitis,

Latino, vt solet, dar palmam. Denique inter notissimas animantium inimicitias solemnis est haec accipitrum, & columbarum, adeò vt Gracis ab hoc vni-

co timore columba dicatur simpliciter, & nulla re addita,

IN XI. ÆNEIDOS.

addita, *τετράποδος τε τετράποδος.* Inde Euripidem in Hecuba scribentem,

τετράποδος τε τετράποδος
Θεοῖς τετράποδος τετράποδος.
— adibus me quasi aenem
Cum terrorre hoc euolare fecisti,

de columba accipio; cùm prefertim addat *τετράποδος.* Hæc enim auis versatur in domibus. Notabis locum Iustin. lib. 27. vbi Ptolemaeus Hierax cognominatur, id est, *Accipiter*, quia instar huius auis inuolaret in alienas fortunas.

9. SACER ALES.] Non immerito visum Scruio al-

lusum ad vocem Græcam *ἱππος*, quasi *ἵππος*, quia haec auis nota est sacrorum peritis.

Huc pertinent, qua adduxi superiore Nota ex lib. 12. Calab. vbi ab hac

auie Calchantis augurium & cōsilia. Nec alto quidem sensu, quam ab auspiciis idem Calab. lib. 5. aquila vocat *ἱππος, σαρκαν αενem.* Vide vero vt auie hanc in re militari inferat Virg. vt alibi aquilam. Ita enim duæ volucres ad rem belli trahuntur, vt notæ rapacitatis. Hinc est, vt magni olim duces dici voluerint, non solùm *ἱππος, fulmine*, sed *ἱππος, καὶ ιππος, & accipitres*, vt auctor est Plutar. in vita Ariadne. Vide & Iustin. lib. 27. de Ptolemaeo.

10. SVBLIMEM IN NVBE.] Cycni ab Eurip. in Helen. dicuntur *οὐρανοις νεφελον δόροις: consores nubium confus.*

11. COLUMBAM.] Hæc una auis sepiissimum assu- Columba timidissima. mitur ad timidorum naturam explicandam. Inde illam dicensi absolute à Græcis dici *τετράποδος.* Soph. in Aiace,

Μέγαν δύνον ἔχω, καὶ τεφόειμα,
Ιπποῖς ως ὄμια πελεσα.
Sum trepidus & in metu,

725 **a** At non haec nullis hominum sator, atque Deorum Obseruans oculis, summo sedet altus Olympo:

Tyrrenum genitor Tarchontem in prælia sœua Suscitat, & stimulis haud mollibus incitat iras.

b Ergo inter cædes, cedentiāque agmina Tarchon

Fertur equo, variisque instigat vocibus alas, Nomine quemque vocans, reficitque in prælia pulsos.

c Quis metus, o nunquam dolituri, o semper inertes Tyrrheni, quæ tanta animis ignavia venit?

d Femina palantes agit, atque haec agmina vertit? Quòd ferrum? quidue haec geritis tela irrita dextris?

At non in Venerem segnes, nocturnaque bella: Aut, vbi curua choros indixit tibia Bacchi, Expectare dapes, & plenæ pocula mensæ.

Hic amor, hoc studium, dum sacra secundus aruspex

Nuntiet, ac lucos vocet hostia pinguis in altos.

D EXPLICATIO.

a VIDIT Iuppiter res perditas Troianorum, fessos milites, duces desides: vidit Camillæ gloriæ, ferocitatem, assaultantiam. Inde voluit Tarchontem

Tyrrenum, ducem excitare, qui milites acuieret, prælium reficeret, iras adderet. Obseruans nonnullis oculis, est, obseruans non otiosè, oculis non connuentibus, imò impigre, & oculis viuidis. rō, summo

Corda in Æneid. tom. 2.

ARGUMENTVM.

Verba exemplo firmat, nam in hostes incurrit, Venulum equo abripit: quod facinus, ut egregium, illustri comparatione exornatur aquila rapientis draconem, lacerantemq; in aere.

EXPLICATIO.

A OPERE ardore, quo milites reprehenderat, se in medium agmen concitato equo coniicit, moriuntur, & ipsa, vt mortui iam alii fuerant, qui in hostes incurrarent. Itaque noluit superstes esse suis. Sed aliter fata disposita, & eius virtus. Nam, vt erat ardore turbidus, Venulo se aduersum intulit, quem, quanta potuit vi, equo diripuit, complexus validè, transfluitque in suum equum, portauitque ante gremium. Nescio quæ hic latet coccinatus, nam Tarchon, qui erat in auxiliis Aeneas, interficit Venulum, qui petuerat auxilia contra Aenean.

b Ad infolium spectaculum, & virtutem penè ultra mortalem sublatus clamor omnium, conuersti Latinorum oculi. Tarchon in arduis toto volat æquore ferens arma & virum, id est, armatum virum. Erat Venulo hasta, cuius ferrum Tarchon diffingit, & nouum bellum genus inchoat. Tu expende quale esset spectaculum cernere. Venulū inter duros Tarchontis & hostiles complexus, & hunc quidem rimantem apertas ab armis partes ad inferendum lethale vulnus, illum contrā repugnatem, sustinentem dimouentemque ab iugulo illius dexteram, & vim viribus euitantem. An tu quicquam tezyuāt̄?

c Sequitur comparatio, quam nemo satis expendat, vbi species Tarchontis & Venuli viuidē representatur. Soler aquila draconem rapere, illi vnguisbus inhärente, ac totum implicare, ille contrā, vt semel est fauci, sinuosus se flexibus ac voluminibus versat, horret squamis, ore sibilat, altius insurgit: aquila vero lucifantem comprimit, vrgit, & tundit aduncitate rostri, neque ecclat interim à volatu: tam finge eam pugnam. Tum Tyrrheni ad Principis D sui exemplum audiē contra hostes incurrunt. Adicit Poëta etiam euēnum, quasi promitterent sibi eandem felicitatem.

NOTA.

1. MORITVRVS ET IPSE.] Talis ea Priami senis deliberatio 1. Aeneid. vbi denos ferunt moriturus in hostes. & Pallantis superioribz.

Hac ait, & medius denos prorumpit in hostes.

2. CONCITAT.] Equum admittimus intelligit, quem cursum cōtr̄vō vocat Iosephus lib. 1. Bell. Iud. c. 5.

Romanahistoria reperitata.

Similitudo historica.

3. DIREPTVM QVE AB EQUO, &c.] Volunti interpretates, atque etiam Scal. lib. 3. Poët. cap. 26. tractam hoc ab historia Iulij Caesaris, qui ita quoque ab hoste Gallo rapitus est, vt ipse in Ephemeride sua commemorat. In historia Hieropolymitanu apud Iosephum lib. 7. Bell. Iud. c. 5. quidpiam est simile, imò maius. Nam Pedanius miles Romanus, Iudaicus in fugam versis, cum iequo veheretur contra illos fugientes, tantum se inclinavit sedens ipse in equo, vt Iudaicum quandam raperet fugientem, gravem corpore, & totum armatum, talo pedis comprehensum. In quo facto ostendit (ait Scriptor) multum. sparsus et ierat, equestris perita. Simile facinus

A Romani militis apud Plut. in vita Camilli, qui sanè miles aperit uerēpōvōs ēpōvōs tēpōvōs, videlicet, molēris, valentior viribus hostem arripi sublimē. Apud Calab. lit. 1. si hoc est aliquid ad illustrationem Poëte, time Penthefilea Achilleum, qui

Hōm. pur μέλλοντα πεπελέμην εὐθέτης οὐτε
Iam ipsam à celeri equo abstrahitur era.

Apud Nonnum lib. 29. inducitur Bacchus simili virtute,

— περιέπεπεριβόστατά πέριποστα
Οδίον, διπέπτων, ἐν τετρά πεπελέμην

— ελαφεῖστος —
Rectum, altiuolum, dērias per vias
Indum attollens.

Sic & apud Hom. Illad. 16. dux quispiam alium
εἴλην ἐπέδειν τὸν αὐτοῦ πόλεμον —
Tricū super currum prebensim basi.

Et subiecte comparationem aptam reiſue, vt trahi solēt pīcīs pīcīs pīcīs hamo.

4. MVLTA VI CONCITVS AVFERT.] Iosephus in Pedani historiā, τοσκήν επεδειξαν της δεξιας τον πόλεμον, καὶ της λογικής σώματος. Ait videlicet, ostendisse illum hoc factō virtutem, firmitatemque dexterā, ac totius corporis. Et verē ad hanc rem necessaria vis, & multa.

5. TOLLITVR IN COELVM CLAMOR.] Duceit Ma- Imitatio, crob. c. 1. lib. 6. ab illo Enni,

Tollit in celum clamor tum exortus virisque.

6. CONVERTERE OCYLOS.] Lin. lib. 26. in bello Annibali loquens de bellica. Nauij virtute: *ingen* corpus erat, & arma horrefabant, & sublatum alie signum converterat ad spectaculum cines, hostiis.

7. VOLAT.] Quæstum verbum, nam comparatur statim Tarchontem cum volante aquila. De qua Virgilij obseruatione iam locis aliis.

8. ARMA VIRVMQVE.] Cūm hoc loco sententiā sit, quam attrui in Explicatione, fortasse ipsissima etiam est fauci, sinuosus se flexibus ac voluminibus versat, horret squamis, ore sibilat, altius insurgit: aquila vero lucifantem comprimit, vrgit, & tundit aduncitate rostri, neque ecclat interim à volatu: tam finge eam pugnam. Tum Tyrrheni ad Principis

fui. similitudo. D sui exemplum audiē contra hostes incurrunt. Adicit Poëta etiam euēnum, quasi promitterent sibi eandem felicitatem.

IN XI. AENEIDOS.

Zōo 17' ἀπεταιρύτα καὶ μὲν λιθοῖς χαρπαῖς,
Καὶ τὸν ὑπερισχετὴν τὸν διάβολον δεσπότην
Ιστρατικὸν δύνασθαι τὸν πόλεμον πεπελέμην.
Αλυπότες δὲ θύροι. —
Aquila altiuolum ad sinistrum populum continens,
Crucem draconem gestam vnguis immanem,
Viam adhuc palpitans, & nondum oblitus est pugna.
Percussit enim ipsam tenem ad peccatum apud colum
Renovatus retro, hoc autem à se deruisti in terram
Dolens doloribus. —

Vide, si placet, Tullium lib. 2. Diuinat, vbi Homericos versus connectit non insuauerit. Macrobius pessimo iudicio victoram dat Homero, Scaliger Virgilio iustissimo, quem si adeas, videbis & ridebis. Macrobius nugas, & admiraberis Scaligeriani ingenij felicitatem. Quantum enim inferior Homerus Virgilio est, tantum Macrobius Scaligero. Sed ego risam illam omitto, vt longissime producam, & adduco tantum ut Virgiliana comparatio respondeat rei proprieat, vt tu docearis imitari Virgilium. Venulum corripit Tarchon his verbis,

Direptumq; ab equo dextera complectitur hostem,
Et gressum ante suum multa vi concutes asper.

His paria sunt illa,

— rapum quem fulua draconem

Fest aquila, implicuit, pedes, atque vnguis hostis.

Deinde, vt ibi, volat igneus aurore T. webon, ita hīc, simul aethera verberat alis. Itaque agnosce volantem vrumque, Tarchontem & aquilam. Tereti Tarchon purus rimatur apertas, qua vnluis leb. de feru, vt aquila haud minus urget adunco luctantem rostro. Quartū, Venulus repugnat, & suflinet à jugulo dextram, &c. vt ferens versat sinistri volumina, horre squamis, ore sibilat. Sed quoniam hic locus proprius est imitationis, videamus utrū alij. Claud. in Bell. Gildon. ad vestigia Virg.

— fuliusq; tonantis

Armiger ad liquidam, cunctis speculantibus, ethram

Correptum pedibus curvis innexit hydrum,

Dumq; relinquantem mortis partitur obvno,

Hesit in vngue caput, trincatus decidit anguis.

Sil. lib. 12. de aquila contra serpentem,

Ilia hostem rostro, atque affuetis fulmina ferre

Vnguis incessus, &c.

Lator Silio Ouidius lib. 5. Metamorph.

Denique nūcūmēnē contrā elabiq; volantem

Implicat ut serpens, quem Regia suflinet ales.

Sublimenq; rapit, pendens caput illi pedesq;

Alligat, & cauda spatiantes implicat alas.

Ab Nonno etiam lib. 38. inducitur

Λιπτὸς ὑψηλεύεται φονεὺς κορύζων.

Θηραλέος ὑπέρχον:

Aquila aligrada serpentem cornuum ferens

Acutis vnguis.

Ac statim draco dicitur σφρόντης αἰλίττοντος

flectens (contra aquilam) audacem certicem. Plutar. in

vita Timoleontis, σφρόντης τοις ὕπερ τοις δια-

πεπελέμην: forebat draconem (aquila) vnguis confi-

xum. Natae omnes Poëtarum comparationes ab ini-

micitiis notissimis inter aquilam, & draconem. Plu-

tar. in Comment. de inuidia, & odio, notissimas ani-

malium inimicitias commemorans, ab hac incipit

tanquam à principe, πολεμεῖται καὶ θετοῖ, καὶ σφράγε-

ται. Nicander in Theriac. celebrat has inimicitias à

versu illo, τοις μόνοις τοις διατάσσον, &c. Inde & Soph. in

Antig. Polynicem aquila comparat, & partes The-

banorū, atque Eteoclis draconis attribuit, visus non

Cerdas in Aeneid. tom. 2.

A posse aliter melius explicare fraternas illas inimicitias. Aristot. lib. 1. Hist. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. Plin. cap. 4. lib. 10. Aerius est cum draconem pugna, multoq; magis antea, etiam si in aere. Celebratricē Lacedamō. etiam Lacedemonij, quorum sigillum erat aero. g. l. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506.

- tum fatis debitus Aruns

760 Velocem iaculo, & multa prius arte Camillam
Circuit, & quæ sit fortuna facillima, tentat.
Qua se cunque furens medio tulit agmine virgo,
Hac Aruns subit, & tacitus vestigia lustrat:
Qua vietrix redit illa, pedemque ex hoste reportat,
Hac iuuenis furtim celeres detorquet habenas.
Hos aditus, iamque hos aditus, omnemque pererrat
Vndique circuitum, & certam quatit improbus hastam.
Fortes sacer Cybelæ Chloreus, olimeque Sacerdos,
Insignis longè Phrygiis fulgebat in armis,
770 Spumantemque agitabat equum, quam pellis alienis
In plumam squammis auro conferta tegebat.
Ipse peregrina ferrugine clarus & ostro
Spicula torquebat Lycio Cortyraia cornu:
Aureus ex humeris sonat arcus, & aurea vati
Cassida: tum croceam chlamydemque, sinuque crepante
Carbaseos, fuluo in nodum collegerat auro,
Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.
Hunc virgo, siue ut templis praefigeret arma
780 Troia, captiuo siue ut se ferret in auro,
Venatrix, vnum ex omni certamine pugnæ
Cæca sequebatur, totumque incensa per agmen
Femineo praedæ, & spoliorum ardebat amore.
Telum ex insidiis cum tandem tempore capto
Coniicit, & Superos Aruns sic voce precatur,

ARGVMENTVM

*Aruntis dolus in Camillam, Chlorei armati venustissima
descriptio, Catilla ceca & inculta cupiditas.*

EXPLICATIO.

- C**ONTINENT hi omnes versus venatoriaam disciplinam, ad quam Poëta alludit, quasi Aruns prædam venetur. Inde sunt verba illa, circuit, remat, lufrat vestigia, pererrat hos, arius hos adiut, omnem undique circumuit & talia. Inde etiam Camillam vocat *velocem*, quo attributo possis ceruum afficere, & Aruns est cum iaculo venatorio. Explico nonnulla. Est Aruns *fais debitus*, vt intelligas non fore illi impunem hanc venationem, erat enim fatale mori illum, qui Camillam interficeret. *Multa arte*, id est, multa fraude. Sic *arte Pelaſga*. Ait *furuna facilissima*, id est, qua tutius, & ciuitius posset. Aruns *sabit*, vt qui cum dolo. Vocabula *furtum* noſtar bellī insidias. Sic *superprā*, *furta paro bellī*.

B Praeclarè Seru. locum istum intellexit. Queritur bona occasio ad mortem Camilla, ut Sacerdotem maioris Numinis conetur occidere, per quod quasi exanthoraur Diana fauor, interteniente majoris Numinis uacundia.

Ceo: partim Hippomatus ornatus, nam haec est *peregrina ferrugo*. Ita ex diuersis orbis partibus ducem istum exornat. Fulgor armorum varius erat, nam imprimitis ipse fulgebat. Arcus erat *aureus*. Claritudo mixta ex *istro*, & *ferragine*. Huc refer tunicae picturam, quæ ex *acu*. Ritum armorum attingit in arcu pendente ex humeris, in cinctione, qua crepantes finis carbasi collecti in nodum erant. Peculiaria ex Notis pendent. Exquisita hæc, & accurata descriptio pertinet ad illiciendum Camillæ animum, vt redderetur incauta, & ita tandem periret. Quippe quæ ingenio muliebri tota fulgoribus illis inhaeret, & minus sibi caperet. Nec alia est mens Poëtae.

En, quæ dicebam modò. Vides ut Camilla cœca, incœca sequatur *unum ex omni certamine*, ut ardeat amore præda, & spoliorum. quippe amore feminino. Ratio vero duplex. Prima, siue ut tpls preferret armia Troiana trophyi loco. Altera, siue ut se ferret in autro capitulo, cum venaretur. Indicat, quād sint feminae ia-

stantie cupidæ , & ihanis ostentationis. Ergo Aruns A tempus idoneum obseruat , cùm illa minus cauta, præmissis ad Deos precibus.

Notæ

- Debitus f-** i. **FATIS DEBTIVS.]** Eodem sensu κατέλεγεν φυ-
χλω dixit Iosephus cap. 3, lib. 1. Bell. Iud. id est, **damna-**
tam animam. Intellige fatum κατά μόρον. Fatatum enim
haec hor moris genus, cui oppone ὑπέ μόρον. Eo-
dem sensu, quo hic debitus, Horat. Od. 3, 6. lib. 1.

Placare vituli sanguine debito
Custodes Nymphae Deos.

AUNS H- 2. **ARVNS.]** Hic forasste Hetruscus genere, nam
Plutar. in vita Camilli meminit Aruntis cuiusdam
Hetrusci, sive Atrontis.

Venatio re- 3. **MVLTA PRIOR ARTE CAMILLAM CIRCvit.]**
Expliciti totum hunc tractum cum allusione ad rem
venatoriariam. Triplicem locum sumillimum in Virg.
inuenio ab hac eadem re; hunc, in quo sum, & illum
lib. 8. vbi Hercules,

— omnēaque —

Accessum lustrans, huc ora ferebat, & illuc.
Lege reliqua. Item illum lib. 9. vbi Turnus
huc turbidus, arque huc
Lustrat equo muos, adiuuūq; per aua querit.

4. **TENTAT.]** Posset Aruns, quod Horatianus il-
le Sat. 9. lib. 1.
Haud mibi deo, non desistam, tempora queram.
Est enim oratio haec tentantis omnia.

5. **QVA SE CVNQVE FVRENS, &c.]** Ab hoc ver-
su Prudent. in Psychom.

Qua se cumque fugax irrepidis fert curibus agmen.
Est apud Plut. in vita Pyrrhi quidpiam sumillimum.
Inducit Scriptor Italum quenpiam in bello ἐπιχειρεί-
σῃ Πύρρῳ, καὶ τὸν ἵππον ἀντιπαρέχειντο, καὶ συμμεθί-
σάδεσσον δὲ, καὶ συνκινέσσον, intentum uti Pyrrho, atque
infesto equo inimiciem; ac quascunque ferret & moueret,
semper affectantem. Ita vt aliis videns ita moneret
Pyrrhum: *Γε γὰρ εὐρὺ καὶ πορφητής τε τοπεῖς τονιζάτος με-*
σος ἀν καὶ θύρας, τες δὲ ἀλλες ἐπιχείρειν: Te unum in-
tuetur, tibi imminent spuriūm & animorum plenus, alios
omittit.

6. **VESTIGIA LVSTRAT.]** In Eclog. sua dum vesti-
gia lustro.

7. **QVA VICTRIX, &c.]** Inducit Aruntem Σονι-
κῶν. vbi ego noto miram poësim ex duabus per-
sonis, Arunte, & Camilla. Aruns obseruat Camilla D
vestigia, Camilla Chlorei: Auruns caute & cum do-
lo Camillam sequitur, cupidus vindictæ; Camilla
incaute Chloeyum, cupida spoliorum: Aruns perer-
rat omnem adiutum, omnem circuitum, vt vnam pe-
rat Camillam; Camilla rotunda agmen, vnam Chlo-
reum. Ita sunt humana, ille tibi insidias struit, tu
alteri.

8. **FORTE SACR, &c.]** Ductum fortasse ab
Iliad. 5.

Hv d'ris ēi Throeoī dāpns, ἀφνεοī, αρπα μωρ,
Ιεροī Ηρασοī:
Eras quifiam inter Troianos Dares, diues, optimus,
Sacerdos Ulcani. —

Virgiliani credo Sacerdotis imagine Valer. produ-
xit suum in autem lib. 6. ab illis versibus;

Indigenis sacratus aquis, magnique Sacerdos
Phaspidis, Arctis Achites errabat in armis.

Vide reliqua. Ab eadem imagine Prudentius Super-
biam in Psychom. illis versibus;

Foris per effusas inflata Superbia turmas.
Effreni volvabat equo. —

Epir. in Suppl. *οὐας κατά της σκληρῶν ἀρπές λέπτη.*
Aristophan. in Lysistr. ad explicandam apri iran, τοῦ
τοῦ δι' αὐτοῖς τὰς γένες φύσεις: *fluebat plurima per*
οὐρανού. Sed quid si etiam sudantem equum Virg.
intelligit? Nam ibidem Comicus,

Πολὺς δὲ ἄρτας
καὶ κατὰ τὴν σκληρῶν ἀρπές λέπτη:
Plurima etiam
Ibat σφυρι σιμιλ per crura.

B 11. **QVM PELLIS AHENIS, &c.]** Intelligit equum
cataphractum, aut cataphractarium. Et quidē equi-
tes cataphracti dicebantur, qui ipsi toti erant munici-
tate, atque etiam illorum equi. Quales equites de-
scribit Athen. lib. 5. *Ἐπιπτον κατά τοῦ αὐτοῦ ἔοικες μα-*
*ρον τοῦ ἐπλοκεῖ, & qualem Matisium Plutar. in Ariliti-
de, & μόρον τέρπα, καὶ μικραλεῖ, ἀλλὰ κατά τοῦ ἡγεμονοῦ,*
καὶ καλαῖς, καὶ σιδηρῷ κατέπιπρημον: non ταῦτα
πετύλι, & οὐρα, sed & reliqua membra habebat manuā
auro, art. ferro. Intelligit certè πανοπλία. Vide verò uti
Nazarius describat hanc formam in Pan. *Quae illa Cataphract*
fuisse dicitur species, quam atrox visu, quam formidolosa!
Operimento ferri equi atque homines pariter obsepti (cliba-
narii in exercitu nomen est) supernè omnibus testis equi-
rum petitoribus, demissa lorica, & crurum tenus pendens si-
ne impedimento gressus à noxa vulneris vendicabat. Loca
quapam Claudiiani de cataphractis supra attuli in
hoc libto. *Quae de cibaniis attigit Nazarius inuenies apud Amm. libro 15. & Lampridium in vita*
Alexandri.

C 12. **PELLIS AHENIS.]** Sententia est, equum Chlo-
rei ornatum pelle aliquius fere, qua pellis tota esset
concreta arcis laminis in modum pluma. Ita equus
Æneas lib. 8.

— quem filula leonis —

Pellis obit rorū profulgens vnguis aureis.
Statius lib. 4. equum producit velatum germe dicet
lyncois. De equo Superbia Prudent.

— quem pelle leonis —

Texerat, & validos villis ornauerat armos.

13. **IN PLVMAM SQVAMMIS.]** Plumariū hoc opus
attigit Sallust. citante illum Seruio. Verba Scriptori-
ris: *Equis paria experientia erant, que linteo ferreis lanu-*
nis in modum pluma adnexuerant. Hoc scilicet ante in-
uentos thoraces, qui essent, aut fusi, aut cusi arcis. In
Iustini lib. 14. sunt lorice plumata. & in Stat. lib. 11. tho-
rax plumatus. Ait enim,

Qua malis iam plumbis imus tegit inguina thorace.
Sed de hoc iam alij fuisse, ideo ego hic parce. Tan-
tum noto, cùm in autorebus legeris opus squam-
matum, posse te tutò intelligere opus plumarium, opus.
etiam si absit in dea vox. Nam Virg. adhibet squam-
mas in formam plumarum; vt cùm sit Plut. in vita
Luculli Θρακα πολὺ ἔχει τοῦ προτελείων θρακας: Cui
habens thoracem ferricum squammas refugientem. Nam,
cur non ista squammas in formam plumarum, vel ex
Virgilio coniungente vtrumque? Notò etiam, opus
hoc in vsu etiam extra squammas, & ferrum. Nam
Ammian. lib. 17. Lorica ex cornibus risis & leuigatis plu-
marum specie linteis indumentis imvere. Aut eundem
Amm. lib. 24. vt habeas causam plumarum huius ope-
ris: *Hocsterni ondique laminis ferreis in modum tenis pluma*
connectum, sidentimque, quod tela regensis ferri lapsibus im-
pacta resiliunt.

Aurum, sc
nebulia.

Ferrugo
Ibeia.

Purpureus
color in
bello.

Cortynos
vrbis.

Aurea
omnia ex
decoro.

14. AVRO.] Explicui de nebula, qua squamis A
nebulis perfusa, & intincta. Lipsius alter: *An quis aurum (inquit) squammis mistum? an quia ipsa squamis aurum innixa? Neutrum puto. Decepit illum vox conserua, quam iungit auro. Cùm tamen sententia sit, pellis conserta squamis alienis. Sed res hæc leuicula est.*

15. PELIGRINA FERRVGINE.] Hoc integro versu cape colorem, quem Hispani dicunt *mordio*, in quo est ferri color, & cum nitore. Est hæc enim vera purpura, quod in Georg. astruixi, nec vanc, vt credo. Vide, quæ dixi lib. 9, ad illud, & *ferragine clurus fibra*. Ea enim omnia & loco huc conuenient. Vtatum porrò veteribus purpurâ gestare in bello, prefertim hoc in vsu Lacedæmoniis. Vel quia hic color viros decet, ex opinione gentium. Vel quia idem hic color faceret, vt cognatione, qua est illi cum sanguine, minus vulnerata terrentur. Hac ratio est in Eustath. ad lib. 14. Odyss. vel demum, quia hic color iram acuit, vt vidi in Pluracho. Philostratus etiam in Epistolis ait paria fermè cū his, quæ iam scripsi. Ait enim gestarum in bello à Laconib. vel, vt εκτάλιστος τὸς πελεπίκης, τορνευτοῖς, vel, vt αγνώστῳ αἴμα τῷ κιναρίῳ τῷ βαζίῳ, sanguinem non agnoscere communione coloris. Utunque, color hic in bello visitatissimus est, vt probant Romane chlamydes, quæ purpureas, testæ Athenæo, & aliis. Aristophan. etiam in Pace adducit cassidem φωνίδα, purpuream. Deniq; notetur locus Platonis 12. Legum ad hanc ipsam rem. Σχολικὴ ἡ λεπτὰ φρίστονται θεοῖς εἰναι, βάρματα δὲ μη προσθέσθαι, ἀλλ' ἢ πρός τὰ πελεπίκην κορυφαῖς: Color albus præcipue decorus Deo est, in tua vero abficit, nisi à bellicis insignibus. Et quidem vox Graeca βάρμα ducit te ad tinctiōnem purpuream ex frequēti usurpatione, vt probat βαζός, vnde & dibapha.

16. LYCIO CORTYNIA CORNY.] Cortynos, aut Gortynos vrbis Creta, qua, vt tota Creta, sagittariæ diarie floruit. Inde καὶ ἔχοις σφιcula Cortynia. Plutar. in vita Cleom. βίλεται τοῖς τοῖς Κρήταις, & Plinius cap. 36. lib. 1. loquens de vls sagittarum: *principis hic usus in Creta. Sic & Lyci, ut in genere omnes Orientales. Inde arcus cornua ab illis sumit etiam καὶ ἔχοις. Sunt cornua in arcu, quæ postea Poëta vocat capita, eo versu, donec curvata coirent inter se capita, &c.*

17. AVREBS EX HYMERIS SONAT ARCVS, &c.] Aurea omnia ex decoro, qualia Eurip. in Phœniss.

Ως ὅπλοις χρυσέσσινον εὐπορηπής, γέρων,
Εἶσαι δύσια φλεγόθιν
Βολῆς αὐλίες—
Arnis aureis quam decorus, δὲ σηνεξ,
Matutini fulgurans sicut
Radij Solis.—

In ipsa auræ usurpata sepius voce, potuit hærente Calimacho, qui Hymno Apollin. ξύστοι dixit de induimento & fibula. & statim repetit, ξύστοι καὶ τὰ μίδατα, aureis etiam calcamenta. & absoluunt, πολὺς οὐρανὸς. Sed similia de auro loca adduxi lib. 7, ad illud,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent,
Tecti auro filium mandunt sub demibus aurum.

Qui duo verbi auro effulgent, vt hi, in quibus sum. E
Est enim istud venustissimum, aureis arcus, aureis caſſida fulvo in nodum collegerat auro. Tale illud Stat. lib. 6. Theb. etiam si de colore alio,

Ipsæ habiunt nubes, nubes dant colla ingales,
Concolor est albi & caſſida, & infusa criftis.
& illud eiudem, mutata materia alia,
Ferrea compago laterum, ferro arcta teruntur

Linnæa ferratis incumbunt testa columnis.
Ego aliquando ita lusi ad horum exempla,

Glares pellucens argento, argenteus annis,

Argenti rident per amona virginitas flores.

His amoenitatibus plenissimus est Plautus, vt cùm de die dicit in Capt. amoenitate amona amenes. & Catin. Mala male male monstram, & Epid. Quippe tu mihi aliquid aliqua modo alicunde ab aliquibus blattis. & Bacchidib. Bacchus Bacchus metu, & Bacchanal tum.

17. SONAT ARCVS.] Stat. 4. Theb.

—trux leua sonat arcus, & aspera plumis
Terga Cydones corylus arundine pulsit.

De Phœbo 4. Aeneid. Tela sonant humeris. De Hercule lib. 4. Epig. εὐρύτητος ἐν ἀριστῃ.

18. AVREA VATI CASSIDA.] Pari forma Pro- Cassida, per. Eleg. 11. lib. 3.

Avra cui postquam mudauit cassida frontem.

Norat Seru. ponit Virg. accusatiuum pro nominatiuo. Firmat cius mentem Passerat. in Propert. nam & Varro compedam posuit pro *comps*, & chlamydia pro *chlamys*. & Festus *Ionia* pro *Ionis*. Difficilis expeditio Poëtarum. Facilius expeditus, si dicas, formam esse harum vocum duplicum, vt inlecatum *cassis*, *caſſida*, & *cassida*, *casside*, vt & *comps*, *compedis*, & *compeda*, *compedæ*; & sic in aliis: ita tamen, vel altera formetur à quarta casu prima. Quod in verbis Græcorum visiratissimum, nam barytona multa formantur à futuris aliorum barytonorum. Festus ait: *Cassidam antiqui pro casside ponabant*. Ita enim Festi locū legit Luc. C Fruterius lib. 1. Verisim. cap. 5.

19. SINVS QVE CREPANTES.] Statius etiam in ve- Crepo, de
ste lib. 7. Theb.

—crepat aurea grandine multa

Palla.—

Hanc locationem assumpit Sidon. epist. 7. libro 1. crepantes adulatioñum bullas. Sophoc. in Antig. dixit ζεῦς τέλεσις χρυσέσσινον εὐπορηπής, γέρων. Et unius ἔργον τοῦ Θεοῦ
Εἶσαι δύσια φλεγόθιν
Βολῆς αὐλίες—

Arnis aureis quam decorus, δὲ σηνεξ,
Matutini fulgurans sicut

Radij Solis.—

D & in ea simus carbasos. Ital lib. 8. ait de Tybri, eum temmis glauco velabat amictu Carbasos. Cum glaucus color non multum abeat à croceo, videtur carbasus Carbas in hoc colore infici solita à veteribus, congruente in vnam rem utroque Virgili loco. Et quidem Chlorei chlamys fuit carbæta, ad eum modum, quo notat Plin. lib. 19. cap. 1. ad finem, induci ab Hom. pugnatores thoracibus lineis. vox Hom. 2. Iliad. est λινοθόρης. Sic ergo thorax Chlorei esse potuit ex carbæta linea infæcta colore croceo.

21. FYLVO IN NODVM COLLEGERAT AVRO.] Videtur hic nodus fuisse in pectore ex imitatione Prudentij Psychom.

Carbasæ ex humeris summo collecta coibat
Palla finu, teretem nectens à pectore nodum.

22. PICTVS ACV TVNICAS.] De pictura, qua ad pictura in acum refertur, dixi in 3. bis, & in 6. fennel. Consule. vestibus Ita accipio & Eurip. in Herc. ξύστοις φέρετ: aureis filii textum amictum, id est, pictum acu. Lazius inter genera chlamydum lib. 8. c. 10. pictam agnoscit, & eō reuocat verbum hunc Virgilij. Sed qui potest nam Poëta tunicas pingit, qua super chlamydem, non ipsam chlamydem,

23. ET

Barbari di- 23. ET BARBARA TEGMINA CRVRVM.] Id est, Phrygia regmina. Phryges enim καὶ ἔχοις di- eti barbari. Plut. in vita Periclis, βαρβαροί πόλις, de vrbe Troia. Euripid. in Helen. βαρβαροί πόλις, remo barbaro, de navigatione Paridis. ibidem, βαρβαροί χθονες, de Phrygia ipsa. Et in Androm. de ipsam Andromacha, βαρβαροί βαρβαροί. Vide 2. Aeneid. ad illud, Barbarico postes auro. Inde consequenter hæte tegmitta pista erant acu. Phryges quippe acu ptingere inueniente. Quod cui non tritum? Et quidem hoc argumentatio picturæ vestis confugio ad Phrygas. Nam, nisi hoc esset, Italica regmina intelligerem in Italico Sa-

cerdote, ex trito more, quo Italia dicta est, Barbaria;

Italia dicta
etiam Bar-
bari.

Non enim hec ptiliphagus operis fecit

Barbarus.—

Id est, Italus. Sed argumento, vt dixi pictura confugio ad Phrygas. Redeo ad Virg. Tegmen etiam de ro simili dixit Catull.

Mollia undata tollentem tegmina sive.

Et quidem in Virg. possum capere per tegmina barbaræ, non oreas, sed serica regmina, & acu pista, quæ super oreas: ad eum modum, quo super chlamydem iniecta tunica. Germanus ad *bracchias* refert, ex eo Taciti 18. Annual. *bracchias tegmen barbarum induit*. Ut velis.

24. VT TEMPPLIS PRAEFIGERET ARMA.] Dixi de hoc more 3. Aeneid. ad illud,

Ere cano clypeum magni gestamen Abaniis.

Hic audi Eurip. in Elec. vbi de Agamemnone,

—ὑπόπλοιον οἵ θητοί

Naon τέλεσις στούλα πλάτης αὐτορεπορτοί

—excelsis autem in

Temporis spolia plurima Barbarorum.

25. CAPTIVO SIVE UT SE FERRET IN AVRO.] Notat feminam κομπάδην διατέλειαν εὐρα, vt loquitur Plutar. in vita Luculli, id est, vanæ iactabundam, often tabundam. Virtus hoc mulierib; attingit idem Plut. in vita Periclis, οὐαὶ τοῖς θεοῖς τοῖς νεανίσκοις οὐαὶ τοῖς θεοῖς τοῖς νεανίσκοις: insolentis more mulieris, qua se preti

785 28. TEMPORI CAPTO.] Quod supra, arreptotem- pori Turni. Vide ibi.

29. VOCE PRECATVR.] Non est pleonasmus, sed modum explicat. Poterat enim precatio fieri missi-

uatione quadam. An voces pleonasimus, illud Di- donis in 4.

Hoc precor, hanc vocem extremam cum sanguine fundo. Non certe. Certè pleonasimus, cum sit vitiosus, no-

lo sit in Rege Poëtarum vllus, quantumvis illis Homerus scateat,

^a Summe Deum, sancti custos Soraçtis Apollo,

Quem primi colimus, cui pineus ardor aceruo

Palcit, & medium freti pietate per ignem

Cultores multa premimus vestigia pruna:

Da Pater hoc nostris aboleri dedecus armis

Omnipotens. ^b non exuuias, pulsæve trophæum

Virginis, aut spolia vlla peto: mihi cætera laudem

Facta ferent, hæc dira meo dum vulnere pestis

Pulta cadat, patriam remeabo inglorius vrbem.

^c Audiit, & voti Phœbus succedere partem

Mente dedit, partem volucres dispersit in auras.

Sterneret vt subita turbatam morte Camillam,

Annuit oranti: reducem vt patria alta videret,

Non dedit; inque Notos vocem vertere procellæ:

Præces Arunis ad Apollinem, quibus petit cadem virgini, & reditum in patriam: cadem annuit Phœbus, reditum abnuit.

^a V OCAT initio Apollinem summum Deorum ex affectu, quo illum colit, sic postea omnipoës, ex eodem affectu. Nam aliquo Iuppiter credebatur ab.

NOTÆ.

1. ILLA MANV, &c.] Est hoc, quod de Pallantein*io*.

Ille rapit calidum frustra de vulnere relum.

Quod Hom. 13. Iliad. εν γεως οχι διατασσεν. vide dictum locum.

2. LABITVR EXSANGVIS.] Calab. lib. 1. de cadiente Amazone, η τοπ έλασσην. &, ιππελάσσην μελίσσων.

Dicit, solutam fuisse & debilitaram membris. Cum ait *exsanguis*, notat alborum, quo mortui pallent. Albor mor- tuorum. Prudent. de mortuis loquens hymn. 10. Cachem.

*pallida tabo
Color albidius inficit ora.*

Inde *albori* opponit statim Poëta purpuratum colorem.

Oculi labuntur in morte.

3. LABVNT VR FRIGIDA LETHO, &c.] Ait oculos labi in morte. Huc spectauit, ni fallor, Quintil. in prefat. lib. 6. vbi de filio moriente: *Tuofne ego, ο mea spes inane, libentes oculos, tunc in fumentem sanguinem vidit?* & Ouid. 3. Trist. Eleg. 3.

Nec mandata dabo, nec cum clamore superno
Labentes oculos claudet amica manus.

Æquales.

4. AEQYALIBVS.] Ita dicuntur aulico sermone, quos Hispani vocant *meninos*. De quo l'incipium more iam lib. 3. Ænid.

5. PARTIRI CVRAS.] Ea forma, qua super, *mecum partire laborem*, quia Phcedrus in fabell. *Amplexus ille virumque, & carpens oscula,
Dulcissimum in ambo charitatem partens.*

quem in locum vide Rittershus.

6. POTVI.] Non subaudio cum Seru. potui vivere, pugnare. Inde, potui, est ιδων, valui viribus, & potens fui bello. Nam tametsi à re nihil differat, multum certè ab energia.

7. VVLNV ACERBV.] Alludit ad immaturam mortem, & indebitam florenti etati; de qua iam lib. 6.

8. TENEBRIS NICRESCVNT OMNIA CIRCVM.] Nihil frequenter in Hom. qui sapissime de his oculorum tenebris in morientibus. Libo paucula ex uno lib. 13. Iliad. in quo sum, cùm haec scribo. Ergo,

*τρόπον Τροίων ἐπεινῆν γυναικαὶ καλύψασι:
— aliquem Troianorum obscura nocte regere.*

Et iterum:

*τὸν δὲ στόλος δοκὸν ἐπάλυψε:
— hinc vero tenebra texerunt oculos.*

Et post pauca;

*Τὸν δὲ στόλος δοκὸν ἐπεινῆν γυναικαὶ καλύψασι:
Hunc autem in oculis obscura nox cooperuit.*

Demum forma alia,

*— συγέρος δὲ αἴρει μητρὸς διέλει:
— tristes illum tenebra ceperunt.*

Euripides quoque milles hanc rem. Alcestis moritura,

*Kαὶ μην οὐκοτένειν οὐμα μόνον πεπίνει,
Aiqui nebris mei granantur oculi.*

Iterum:

— Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor

Sydera: deiecta crudefecit pugna Camilla.

Incurrunt densi, simul omnis copia Teucrum,

835 Tyrrenique duces, Euandrique Arcadis alæ.

A *Σκοτία δὲ ίππος θεασιν νόον ἐπέφερε:
Tenebrosa nox adferit oculis.*

Et de moriente Hippolyto. *κατ' θεασιν κυκλέας μὲν οὐδέποτε, & de Polynice in Phenisi. ίδην γράμματα οὐδέποτε. Sed si queras imitationem Virgilij veram, ea sumpta est ex Calabro, cui has sit in toto hoc Camilla *imitatio*.*

B *Calala occasus, quod sic efficio. Camilla moriens ex equo fluit. Penthesilea θεος δὲ θεμέλιον τοπος. Camilla armis reliquit. Penthesilea εἰς θεολογον χειρὶς, μέλιται. Μετονομασθεισαν οὐδὲν οὐδὲν θεοντανταν. De Camilla, exsoluit se corpore. Penthesilea οὐτενλάθθι, μελίσσων. Vt Camilla feritur in pupilla, ita & Penthesilea. Vt Camilla nigritum omnia tenebris, ita de Penthesilea, εμφι δὲ οὐδὲ φθαληρούς οὐχισε.*

9. SVCCH DAT PUGNAE.] Mandata hoc versu similitudo contenta simillima sunt illis, quae habet in re simili historiæ. Polyb. lib. 3. vbi ad Tiberium mittuntur nuntij δηλεῖταις μηδὲ πλευρασίαιν τρόποι πολεμior, διόπειρος δὲ διενθείουν τρόποι πολεμένων, ιδην βούθειν τοις ιδίοις πράξισιν, ut certior fiat de hostiis aduentu, misericorde, que destinauerat, patria quam primum openferat.

10. LINQEBAT HABENAS.] Ita criam de morte. Lingue rient Hom. Iliad. 16. εν δέ άρπα χειρὶς ιντε ήχοισι: habenas.

C habene ex manibus defluxerant. & lib. II.

Εκ γὰρ σφίας χειρὶς φύγει οὐδεις στρατηγός:

Ex ipsorum enim manibus fugerant habena arrisiciata. Apud Stat. lib. 7. quandam equus suis, nec iam armata, aut frena tenentem portat. De moriente Pyrrho Plutar. οὐδὲ πονηται τοις ιντεσαις εἰς χειρες: habenas manus remiserit. Imitationem si queras, ea sumpta à Furio, qui lib. 1. Annal.

11. AD TERRAM NON SPONTE FLVENS.] Equo caderet hoc, quod in simili malo lib. 3. Georg. etiam si re.

D *Ad terrāmque fluit deinceps pondere cervix.* Imitatio. De Constantino illo, quem Phocas in bello interfecit, Cedren. pag. 570. Καὶ δὲ μην λεποθυμίας τῷ ἀντροποτρόφῳ δὲ πληγής, πίνναι τοξοτρίχα τῷ ἵππῳ: Inolerabilis vulneris vis, equo statim decidit, animo illum deficiente.

12. LENTA QVE COLLA.] In hac lentitie videtur spectare ad tacitam florum, aut papaveris comparationem, qua idem est virus 9. Ænid. in obitu Euryali.

13. POSVIT CAPVT.] Allusum ad verbum κατέπονο, moro, quod etiam in mortuis, & τοτεναι.

14. VITAQVE CVM GEMTV, &c.] Reddidit Imitatio. versum Hom. Iliad. 16.

*Ψυχὴ δὲ ἐν βέβεω πεπεινη, διδότης βεβηνες:
Adiuvans autem ex membris anima, iuit in infernum.*

Hoc ipso versu clauditur tota Æneis. vide, vt ibi illustrum. Qui moriuntur indignabundè, dicuntur Oppositio. mori cum gemitu, vt hic Camilla, cui morti opponit directè Theocrit. loquens de Adonide, Λεωτον δημόχον: emittens animam tenuiter.

15. Tum vero immensus surgens ferit aurea clamor

Sydera: deiecta crudefecit pugna Camilla.

Incurrunt densi, simul omnis copia Teucrum,

835 Tyrrenique duces, Euandrique Arcadis alæ.

b At

b At Triuia custos iamdudum in montibus Opis Alta sedet summis, spectatque interrita pugnas.

Vtque procul medio iuuenum in clamore furentum Prospexit tristi multatam morte Camillam,

840 Ingemuitque, deditque has imo pectori voces.

c Heu nimium, virgo, nimium crudele luisti

Supplicium, Teucros conata laceſſere bello.

Nec tibi desertæ in dumis coluisse Dianam

Profuit, aut nostras humero gessisse pharetas.

d Non tamen indecorum tua te Regina relinquit

Extrema iam in morte: neque hoc sine nomine lethum

Per gentes erit, aut famam patieris inulta.

Nam quicunque tuum violavit vulnere corpus

Morte luet merita. e Fuit ingens monte sub alto

850 Regis Dercenni terreno ex aggere bustum

Antiqui Laurentis, opacaque ilice teſtum.

A sub monte alto, & exterreno aggere. notat aggestam terram in tumulum; ac clementum tumulum opaca ilice, ad maiorem cultum, & religionem.

ARGUMENTVM.

Æneas acies acris incubit, Camilla vieta, Opis Diana famula, que pugnas spectauerit, dolet ecclidiſſe virginem, pronuntiisque vltionem. Describitur sepulcrum Dercenni Regis.

EXPLICATIO.

a TROIANORVM vires Camilla vna confre- gerat, hac ergo vieta, illi lacabundi clamoribus infiungunt, & de nouo bellum recrudeſcit. Incumbunt omnes simul, Teuci, Tyrrheni, Arcades. Quibus verbis Poëta Troianos, & auxilia numerat.

b Conquicfit Poëta, à bellis intentus vni vltioni virginis. Meminerit Leitor supra in hoc libro vltionem interfictæ Camilliæ mandatam Opi ab Diana. Opis itaque (ait Poëta) pugnas spectabar sedens summo in monte. Eānque ait ingemuisse, & fleuisse ad Camilliæ occasum, vt primum illam, videnter furentum iuuenum fremitus multatam morte.

c Sequitur Nymphe flatus, in quo flatu ira ren- gerit Poëta, vt querat laudem Troianorum, etiam in aliena re. Nam mortem, qua multata est Camilla, vocat supplicium, quod persoluit, quia aucta est Troianos bello laceſſere: quali hi sancti fuerint, & à Ioue geniti, contra quos nihil erat audiendum. Inde sequitur, nihil Camilla profuisse (est hac magna conquetio) Diana cultum; nec gessisse pharetas, quas gestare solebant hitiū Deæ Nymphe. Itaque contra Troianos nec Diana ipsa potuit.

d Pergit ad solatium vltionis, qua decoranda est Camilla. Est enim honoris argumentum habuſſe paratam vltionem: sicut contraria indecorum, inultum aliquem cadere. Ita verò loquitur de Camilla, quasi ea sacra fuerit, ideo more luet, qui iuuenum corpus violavit vltionei. Sacra enim dicuntur violari.

e Describit locum, ad quem descenderit ē monte Opis ad occidentidum interfictæ Camilliæ Aruntem. Is locus fuit sepulcrum Dercenni Regis, qui vnu fuit ex antiquissimis Regibus urbis Laurentis. Erat itaque hoc sepulcrum, & ingens, &

D

f paratam vltionem: sicut contraria est indecorum, inultum aliquem cadere. Ita verò loquitur de Camilla, quasi ea sacra fuerit, ideo more luet, qui iuuenum corpus violavit vltionei. Sacra enim dicuntur violari.

g Sed nulla tunc illi vltitas in Diana sagittigatidu-

Liceat interpretibus aliquando voces tales confi- gere.

h Describit locum, ad quem descendit ē monte Opis ad occidentidum interfictæ Camilliæ Aruntem. Is locus fuit sepulcrum Dercenni Regis, qui vnu fuit ex antiquissimis Regibus urbis Laurentis. Erat itaque hoc sepulcrum, & ingens, &

I

j per dūmis, qui in sylvis, & lucis intelligit: hęc enim campi passim, sylvas & lucos intelligit: hęc enim campi pars Diana sacra.

k Hymero gessisse pharetas. Nota poëticos flexus, vt docearis. Hęc cum humero ticus.

l Cerdia in Ænid, tom. 2.

III 2 Ænid.

Eneid. Illa pharetram feri humeris. Ista notula ducent te ad imitationem Virgilii. Ad tuco exemplum. Possum ego ita imitari. Telum humeris pender Diue. Vel, Telu humero pender Diue. De ornatu porrò pharetrae, cum ad humeros, cum ad latus, alibi.

Morslinea. 9. EXTREMA IAM IN MORTE.] Ita 2. Aeneid.

Extrema iam in morte parant defendere telis.

Verè extrema mores, quæ linea rerum, ait Horat.

Acumen. 10. NEQVE HOC SINE NOMINE LETHVM.] Nota acumen. Lethum dicitur στρόγγυλον, ab obliuiscendo. Ergo ait, lethum hoc, lethum verè non erit, nam hoc est, non sine nomine.

Inultum morierat dedecus. 11. AVT FAMAM PATIERIS INVLTÆ.] Erat hoc plenum dedecoris. Inde Romanis Lucas obiicit, conuictos ad bella ciuilia, cum Crassus erraret umbra inimici. Ioseph. lib. i. Bell. Iud. cap. 17. τιμωρεῖ πάντας τὸν θεόν οὐκέτι Μαρτίου διώσον : οὐλευτοὶ μάνες Ὑρανοὶ, & Mariannae.

Deorum iusta. 12. NAM QVICVNGVE TVVM VIOLET, &c.] Nunquam atrocius mortales puniebant Diū, quād cūm violassent, quæ sibi essent sacra. Ita 2. Aeneid.

Nam si vestra manus violasset dona Minerua, Tum magnum exitum Priamo, Phrygib[is]que fuiturum.

Et suprà in hoc libro, — infanda per orbem

Supplicia, & scelerum penas expendimus omnes, videlicet,

Quicunque Iliacos ferro violauimus agros.

^a Hic Dea se primùm rapido pulcherrima nisu Sistit, & Aruntem tumulo speculatur ab alto.

^b Ut vedit fulgentem armis ac vanam tumentem.

855 Cur, inquit, diuersus abis? huc dirige gressum, Huc periture veni: capias ut digna Camillæ

Præmia: tunc etiam telis moriere Diana?

^c Dixit, & aurata volucrem Threissa sagittam Deprompsit pharetra, cornuq[ue] infensa tetendit,

860 Et duxit longè, donec curuata coirent Inter se capita, & manibus iam tangeret aequis

Læua aciem ferri, dextra nieroque papillam.

^d Exemplò teli stridorem, aurisque sonantes Audiit vna Aruns, hæsitq[ue] in corpore ferrum.

865 ^e Illum expirantem socij, atque extrema gementem Obliti ignoto camporum in puluere linquunt.

Opis ad ætherium pennis aufertur Olympum.

ARGUMENTVM.

Opis arcum contendit, Aruntem interficit, redit in ca-

EXPLICATIO.

^a ERYLORVM Dercenni descriptum ex occasione est, nam in eum tumulum Opis se contulit, Aruntem inde speculatura. In illis, rapido pul-

A Quasi Troiani agri sacri essent Diis.

13. MONTE SVB ALTO.] Scribit Seru. Sepulcrum apud natiōes, nobiles aut sub montibus aliis, aut in ipsi montibus. monibus sepeliebantur. Firmabis ex Lucano, qui,

Et Regum cineres exruēto mone quiescum.

Ex Iuuenale, qui Sat. 5.

Clinos & ucheris dum per monumenta Latina.

Inde sepulcrum à Græcis εποντας vocantur, ut quæ in crepidinibus. Credo falli eos, qui alio detorquent hanc vocem.

14. DER CENNI.] Alij Dercenni, aut Dorenni, Leuctro Vi. & Dorenni. Quidam etiam Steveni. Putatur fuisse giliana. aut Rex Aborigenum, aut fictum. Deest lux historiae.

15. TERRENO EX AGGERE.] Alludit Agger, de proculdubio ad sepulcrorum sepimenta, quæ diec- se bantur tumuli à tumore. Ita in 7. Agger compoſitum tumuli. Catull. de eadem re loquens, excelsa cunctarum aggere. Hac sepimenta siebant ex materia aut faxa, aut terra. Extremam inducit Poëta; de qua capiendus Plin. lib. 35. cap. 12. Quin & definitos se- multi sibi filium solis condi maluere. Non enim Plin. vrnam frictum intelligit, sed terrenum tumulum, intra quem inclusa vrna.

16. BVSTVM.] Ponitur pro sepulcro, ut etiam Bustum, pro ab Catullo, sepulcro. Cum tere excesso coaceruatum aggere bustum.

17. OPACQVE ILICE TECTVM.] Ex Arboribus dignitate & more. Strabo lib. 5. loquens de Augusto sepulcro, ait, ambitum sepulcri illius fuisse minus aliis constum, ērōtē q[uod] αἰγαλούς καὶ φύλακα.

IN XI. ÆNEIDOS.

tentio. Ita cornu illud duxit longè, ut capita inter se coirent curuata. Factum ab hoc longo curuamine, ut manus dextera, qua nerus tenebatur, papillam Nymphæ artingeret, atque adeò ipse etiam nerus: sinistra vero, qua tenebatur cornu, artingeret aciem, id est, cuspidem teli emitendi. Nulla arcus intentione esse maior potuit. Qui haec non percipit, meditetur secum gestum iaculantis, & capiet.

^d Ea fuit celeritas sagittæ, ut Aruns uno tempore puncto & ferrum tenet in corpore, & teli stridorem in adsonante aura. Hac est sententia, etiam si poëticæ aliter prolatæ.

^e Pertinet hac ad vltionem: factum enim permisso Diana, ut nulla cura expirantis haberetur à sociis, nulla cadaveris. Itaque relictus à suis est Aruns inter sordes pulueris. Opis statim in cœlum remeauit, nuntiatura, credo, Diana executionem facti.

NOTÆ.

1. NIL SISTIT.] Quod lib. 4. nicens Cyleniis aliis constitut. Lucret. lib. 6. dixit, Pernarum nisu, & postea, nictari, & infestare aliis.

2. VANA TUMENTEM.] Ετοίμα ἐδίστησα dicere Hom. καὶ δύσκολον, id est, καὶ ἔρωτα. Seru. explicat per νερον οἶται.

3. CVR, INQVIT, DIVERSVS ABIS?] Ita lib. 5. Quo diversus abis? Stat. lib. 7. Aquilonis histus in diversa ferunt.

4. PRÆMIA.] Species est ἔρωτα, ut lib. 2. premia reddant debita. Sic dona, & munera, ut lib. 10. illustrauit.

5. TUNE ETIAM TELIS MORIERE DIANA.] Triplex sententia. Prima nostra, quam iam adhibui explicans. Altera Seruji, qui ait respectum ad fabulam Niobes. Tertia Germani, qui ita concipit. Tunc etiam opprimere subito mortis genere, & à Diana, cum sis vir? Quia videlicet tarda Diana telis suis in viros vtebarunt. Illud verò de subito mortis genere explicat ab Eustathio, qui in 6. Iliad. ὅτι δὴ τῇ Κρτειδι, τετέστη τῇ σελήνῃ τὰς αἴφιδας θαράτους τῇ γυναικῶν αἰτιοθεσιν ἡ Ἐλληνικὴ δίξα, διῆλθε τοι, ώστε ὁ Απόλλων πλέοντας τὸν τρόπον τοιούτοις τὰς αἴφιδας: Grecorum opinio fuit, ut Diana, hoc est, Luna, fibita menses feminarum attribuantur, quemadmodum Apollini, hoc est, Soli, fibita virorum menses. Ceterum, cur arcus & sagitta dicantur Diana tela, quis ignorat? Tantum nota ex Pausan. in Attic. hanc Deam primam vnam arcu in venatione iuxta Ilissum amnem, in loco, qui Agra dicitur.

6. THREISSA.] Cur Opis ita dicatur, apparet ex Commentatione Seruji editi ex bibliotheca Pet. Danielis, qua tamen Commentatio mendis plurimi deformata est. Inde tamen elici potest, Nymphæ ex Hyperboreis venisse in Thraciam ad Latonam, ad educandam Dianam. Vna earum fortassis Opis fuit. Si quis melius conicet ex Scruio, audiam.

7. SAGITTAM DEPROMPSIT PHARETRA.] Ad verbum Hom. 4. Iliad. οὐλα τοῦτα φαρέται. Verbo alio Nonn. lib. 29. γυμνάζεται τοῦτα φαρέται.

8. DONEC CVRVATA COIRENT INTER SE CAPITA.] Est hoc, quod Hom. ii. Iliad. ὅτι τοῦτα πάντα ἀνείλεται, ubi τοῦχον posuit pro cornu. Nonn. lib. 10. βέλος δὲ οὐκτολάθη νερον ἀλλεν: intendit telum in neru ad circulum. Ut hic οὐκ ανείλεται, ita Cala-

Cerda in Aeneid. tom. 2.

Aber lib. 10. verbum ιενίλθο, ηενίλθη (inqūit) ἢ πέρα. Ad verbum Ouid. ii. Metamorph. Nec mora, curvauit cornu. In hastis verbo alio vultus Homeri. Iliad. i. 3. ἤχα ἐπινόσοιο, fllebebantur, contrahebantur, plicabantur. Nauius præclarè, cornutus auro, id est, curuat arcum aureum. Sidon. Paneg. Anthem.

Flexa reluitantes in cornua trudere neruos.

Ouid. 8. Metamorph.

Impositis calvis patulis finianerit arcu.

Hæc curuatio tota ad vim sagittæ emitenda, scribente sic Plutarchio in vita M. Crassi. ιενίλθη ὃς arcus ad πληγας, καὶ βασις διδόντες δέοντας πρατανον καὶ μετάνοιαν. λαρ, καὶ τὴ σολούτη τὸ καρπος ἡπακανούσον τὸ βέλος.

B δοστελλον: validas autem plagas, & violentias incusserunt ab grandibus, atque formis arcibus, qui ex toruſa flexura impellebant magna velutum. Ceterum verbum Impleo, verproprium artis huius si velis scire, est impleo. Dicitur arcus uniuersus, in curuatione reddit figuram Lunæ plena. Vegetius lib. 1. cap. 15. Major adhibenda solertia, ut (tyrones) arcum scienter teneant, ut forte impletum, ut dextera cum ratione dicatur. Sidon. epist. 2. lib. 1. Spicula caput, implet, expellit. Secundo est de arcu. Hinc illustrati potest illud Zacharie cap. 5. num. 13. Quoniam extendi milbi Iudam, quasi arcum: implusus Ephraim, id est, quasi arcum impleui. Euripid. in Rheso expressit per verbum iungo, nam tum plenus est arcus, cum iunguntur extrema: Versus est.

Z. δύναται κεράδες τὸ τέλος νερον: Inglite neruis arcus cornos.

9. CAPITA.] Sidon. epist. 2. lib. 1. Acceptum Caput, de arcum infinitatis è regione capiibus intendit.

10. LÆVA ACIEM FERRI.] Hunc laue manus contactum ad teli cuspidem, dextre ad pectus aut papillam, egregie excoxitauit Virg. cum Homero tantum dixerit 4. Iliad. per Virgi-

Nerum μέσον μαζεῖ πλέασαν, τοῦτο δὲ σίδηρος: Nerum quietem mammæ applicuit, arcu autem ferrum.

D Plebeium hoc esse iam censuit Scalig. Cum Virgilius multo illustrius complexus fuerit manuum æquale officium, simul & diuersum. Nonnus lib. 29. sententiam hanc dilatat hunc in modum:

Ἴον ἐλὼν προσλίπεται, καὶ εἰρησιν οὐδέποτε, Locorum similitudo.

Τέλον διπλοθόνος παλέμην πυκλέμενον δίκην. Ακροβάτην δὲ σίδηρον ἐρεισαμένον τοῦτο τρέψει.

Φέρεια νέρη πλέασαν γεννοῦν μαζεῖ: Capiens prominentem telum traxit confutum neruum, Arcimque incurvatum ab manu retro intende.

Summum vero ferrum firmans circa arcum Leibales neruis boum applicuit vicinem mammæ.

11. DEXTRA, NERVOQUE PAPILLAM.] Commodè hunc in locum adducit Germ. verba hæc Eustath. in 6. Iliad. οὐλα τοῦτα ἀρχαῖντα τὸ σίδηρον παλέμην πυκλέμενον δίκην.

Τὸ δὲ μέσον, καὶ εἰς τὸ δέξιον τὸ αὐτὸν ἐτείνει, νεοτερος, δὲ καὶ προστότητα τὸ τέλον πλέασαν γεννοῦν μαζεῖ: Isopet:

Sciendū fuisse veteris moris nerum mamma applicare, Aces iacuquidē Amazonum fuit, ut dictum est: recentioris vero landi mos, illum ad dextram usque aurem extendere, ut Procopius scribit in Libyorum præcio.

12. TELI STRIDOREM.] Ita Virg. stri- Stridore iacula. Dicam lib. 12. Dionis Chrylost. sententiam.

13. IGNOTO CAMPORVM IN PULVERE.] Hu- Insepultus. ius contumelie plenisimius Homerus. Vide & il- lud lib. 10. Iffīc nunc metuende iace, dñeūs ἀνθελέ-

III 3 dixit

mihi Poëta loqui cum animo vel ad ignem ingruentem, corripien temque omnia, vel ad fluum grafsantem, deuantemque. Poëta alij sibi non satisfaciunt, nisi expresse comparationes adducant: vnu Virgilius tacit illas insinuat. Annon, obsecro Trojanis, qui hinc inducuntur ingruentes infensi, corripientes omnia, ferentes metum ad mœnia, aptari possent versus illi. Aeneidos?

In fœgerem velui cùm flammæ furentibus Austris
Incudit, aut rapidus montano flumine torrens

Sernit agros, sternit f. i. leta, &c.

Est hac maxima poësos virtus, & nulli Poëtarum animaduersa. Sic lib. 6. audis,

penitusque necesse est

Multa diu concreta modis inolestere miris.

vbi torus ferro tendit ad infestiones arborum, vt iam explicui alio loco libri huius undecimi. Cùm libro 4. audis,

Quæ luctantem animam, ne quisque res fueret arius,
omnia petuntur ab athletis, luctatio, nexus, resolutione, ta-
cito athletarum nomine. Sic statim vbi legis, fumantes
pulvere campos, intellige puluerem comparari ad
fumi nebulae: & cùm subficit,

Continuoque incant pugnas, & prælia tentent,
videor cernere tauros duos volentes inire pugnas,
tentare prælia. Cùm ait alibi,

Cornu in vulnus, sonum siq. er armis dedere,
quis non videt cadentem arborem? Sic expende mihi illud Apul. lib. 5. vbi ille ita loquitur ad Venerem de filio Cupidine: An quod etatē porras bellule, propriea

Portare xta tibi semper puer videatur? vbi loquitur cum respectu ad
te, de vino:

Louis pot- 4. NAM SÆVA IOVIS SIC NVMINA POSCVNT.] Expressum illud prima Iliados, Διὸς δὲ τελείσθε βολὴ.
stas. vbi si pro, γρ̄ ex interpretibus notat Vrbinus. & sic Virg. nam. Sententiam similem repetit in Epigramm. quod est apud Demosth. de Corona, οὐδὲ θυγατρίς εἰ
Διὸς δὲ τελείσθε.

Campus in 5. CAMPVMQVE TENEBAT.] Nescio an satis ce-
bello de qua perit vulgaris Lector. Campus dicitur de æqua pla-
nicie, & cum oppositione ad colles. Vnde vinum
campestre, & collum directe opponuntur auctoribus
Rei Rusticæ, quod iam in Georg. Ergo, cùm Turnus

D dicitur defuisse colles, & campū tenuisse, perinde est, ac descendisse à vertice in planum. Sic lib. 9. non
aquo dare se campo. vbi aquus campus est planus, vtique
aequor. Hæc loca rōmus ὅπης vocat Polyb. libr. 3.

Campi ery- & idem simpliciter αἱ τοποὶ. Quin si erymon campi consideres, nullum aliud, quam planicies, vbi se
equi exercent, flectuntque in omnem partem, οὐ τὸν τῆ
κανθάνειν. Hesychius ait, hippodromus, & campum sibi
respondere. Sic campa, & campare, vbi erat equorum

flexus.

6. APER TOS.] Explica, liberos iam insidiis. Itaque
Oppositio. opponuntur aperta, & obessa loca, aut insidiosa. Sic op-
ponit Ioseph. lib. 1. Bel. Iud. c. 12. οὐραπλεύ-
ροι, & λοχώτες, loquens de his, qui se impuntunt, aut
aperto, aut insidioso bello.

7. SIG AMBO AD MVROS, &c.] Plutar. in vita
Similitudo Timoleontis. καὶ παῖς δὲ αὐτῷ μέτα σωμάτων, αὐτὸς δὲ
τον διεφέρειν, τοὺς οὐαὶς φέρειν οὐδὲν, τοὺς παρ-
ότας: Accidit autem forte fortuna, dum pro se marurat vices,
ut sub idem tempus adcesserit ambo.

8. AT SIMVL AENEAS FVMANTES PVLOVERE
CAMPOS.] Simile indicium aduentantium hostium apud Liu. lib. 21. Densus deinde incessu tot hominum, equorumque oris puluis signum propinquantium hostium fuit. Similiter in Epp. 8. Ann.

9. FVMANTES.] Ut hinc fumus in re pulueris, ita

Imque ferè puluis ad cœlum usq. videtur. Imò, iam puluis pro campo militari, vt in Horat. pul- Puluis pro
uere Troico, &c. in Val. lib. 1. puluere pugna. campo mi-
litari.

9. FVMANTES.] Ut hinc fumus in re pulueris, ita

Eurip. Troad. 10. δι' ιερὸν. vbi puluerem fumo puluere.

comparat. & Val. Flacc. lib. 6. αὐτὸν in puluere. Calab.

lib. 4.

10. SÆVVM AENEAN.] Fortem explicit Seru.

Gifan. Tunib. alij.

11. ADVENTVMQVE PEDVM.] Ad hunc versum

adtingit Hieronym. Colum. illum Enn. in Thyestes,

Sed sonitus aures meas pedum puluere increpat.

Et Lucretium, qui lib. 2.

— subterg. viuim vi

Exemitur pedibus sonitus.

Suprà:

Adventusque virum, tremuntque ardescit equorum.

12. CONTINVOQVE INEANT PVGNAS, &c.] Cùm Nox pu-
fentitia sit, dirempta pugnam à superueniente gressu
nocte, pertinet huic illud Hom. lib. 7. Iliad. vbi Idæus mit.
præco,

Nῦξ δὲ τὰ τελέαι, οὐδὲν δὲ νυκτὶ πιθεῖσθαι:

Nox iam ad ist. bonum autem nocti parere.

Et lib. 18.

Nῦξ δὲ τὰ τελέαι τοδινα τολμεῖσα:

Nunc quidem nox cessare fecit velocem Pelidem.

Eodem adhuc libro,

Ηέλος δὲ τὸν τελέαν τολμεῖσα Αχαιοῖς

Φυλέσιδος κατερπός, Εὖοις πολέμοιο:

Sol occidit, & cessabant dinimini Achini

Aforti conflikti, & bello simili.

Calab. lib. 10.

— τὰ γέρα πανδομα:

— à prelio enim

Nox nigra anomaut.

Nonn. lib. 24. Dionys.

Ηέλος δὲ αχαϊοῖς τελέαν τολμεῖσα έγχιθραν δὲ

Διεν τιτανῶν θυμαρίστης τανεῖσθαι δέηται:

Iam caliginosa extenditur nox, propè verò apparens

Pugnam reprimens fulget Heffers stella.

Plaut. Amphit.

Sed prælium id tandem nox diremit interuentu suo.

Mitto Ennium, Silium, Lucanum, quos alij iam ad
rem eandem composueré, & in quos ego incideram:
& profero loca aliqua Romanæ historiæ. Sic Sabi-
ni, & Romani: Romulus, & Tatius dirempti sunt
prælio nocte aduentante, uti narrat Dionys. libro 2.
Idem successus narratur in bello, quod habuit Ro-
mulus cum Veientibus. Id creberrimum in historia
Liu. libris 3. 21. 27. in historia Iugurthina Sallust. Ad-
duxit has historias ex gusto illorum, qui purant sepe
Virg. allusio ad res Romani Populi. Id si est verum,
fortasse in hoc peculiari successu spectauit ad histo-
riam Marcelli, & Annibalism, de qua Liu. lib. 27. Cum storia repre-
sentata, Mart. agno discessum est, cœtra exiguo di-
stantia Spatio raptim ante noctem permuniua. Nam Virgil.

nec longis inter se passibus absunt.

13. INEANT PVGNAS.] Re Etè monet Germ. di-
ctum ineant, & teneant, pro, iniussint, & tentassent, ex iniussent
Grecorum, & Homi. imprimis imitatione. Sic lib. vlt.
Odyss. οὐ νοῦστος θεος κολαστικὸς εἴη θεός, pro, θεόν
τεν δι.

14. PVGNAS, ET PRÆLIA.] Est hoc, quod Hom. sc-

pe, μεχρὶ πόλεμος Ι. 8. οὐλεμπίστη, & μάχεσθ. & Lucret. lium.

Et velut aeterno certamine prælia, pugnásque
Edere turmatim certamia.

15. ROSEVS PHOEBS.] Ita ludunt Poëta. Lu-
crt. lib. 5.

Dum rosea face Sol inferret lumina mundo.

Prudent. lib. 5. in Symmach. rosis vestit rotas adhuc,
& lora Solis,

Immotaque rotas, & flecti nescia lora

Aut ornat redimita ross, &c.

De Lucifero, Aurora, Iride, Venere, stellis aliis id
tritum.

Locorum si- 16. FESSOS IAM GVRGITE PHOEBS IERO-
militudo. &c.] Arripuit Sen. in Thyestes,
— nequit fessos

Tingere currus, nec firmantes

Sudore iubas mergere pontos.

Quem in locum Hispanorum fabulas iam Noster

A Deltius commeninit, qui affirmabat Solem in ex- Hispanorū
tremis Hispania occidere in mari, cum magno stre- antiquorum
pitu, veluti candēfero in aquā immerso. Cuius rei fabula.

aduocata estores Cleomeden lib. 2. & Posidonium
apud Strabon. lib. 1. quod putandus allusisse Aufon.

epist. ad Paulinum,

Stridebag, fredo Titan insignis Ibero.

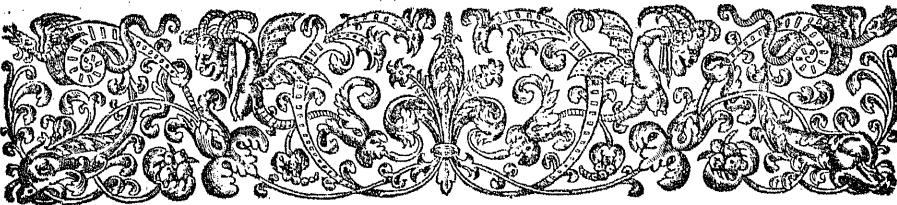
Procedunt hæc ex duplice veterum ignoratione: pri- Solis fabula.

ma, qua putabant Solem esse ignitum ferrum, aut la- pidem flamma succensum: altera, qua credebant So- lem quotidie mori in mari, & eum, qui postero die

visebatur, diuersum esse Solem. de qua re ego iam alibi.

17. NOCTEM QVE DIE LABENTE REDUCAT.] Con- Oppositi.
traria sententia Eurip. in Rhei. οὐτέ πειρα φέρει. &
νῦξ οὐτέ φέρει φέρει.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBER XII.

ARGUMENTVM.

CONVICVNT Latini culpam in Turnum rei male gesta, ille ardet & furit, poscirque ab Rege singulare certamen cum Aenea, resistitque monitis tam Regis, quam Amata, ac visum temporis Lanizia ardentiū furit, mittitque ad Aenean Idmonem, qui nuntiet singularem congressum, itque ad domum, ubi armatur: idem Aeneas facit. Interponitur luno monens Iuturnam, ut fratri saluti consulat. Procedunt ad fædus, quod ante singulare certamen solet feriri, inde Latinus & Turnus, hinc Aeneas & Ascanius, jurant Reges, maestantur hostiae, Iuturna dolos nequit pro fratre, turbantur omnia. Primus Tolumnius hastam iacit in Troianos, principium pugnae. Ab hoc initio sauitum deinde in bello acriter commisisti phalangibus fugit in urbem Latinus, & tolluntur raptim, que parata ad sacra. In ipso statim initio Aeneas vulneratur, cedit acie, Turnus animos capit, volitat, proterit, necat multos mortalium. Laboratur interim in curando Aenea, sed nihil ars proficit, & tamen diuina Veneris ope saluti redditur, reditque ad bellum: Latini ceduntur, & fugiunt, sed ille vni intendit Turno, quem cum non possit seruante Iuturna assequi, obuios quoque trucidat, ut etiam seorsim Turnus, donec integræ acies commiscentur. Adhibetur noua ineundi belli deliberatio, iubente Aenea, ut vrbis diruatur, que multipliciter oppugnatur. In hoc rerum articulo Amata sibi exitium suspendio facit, que calamitas mirum in modum omnia turbat, hanc ab nuntio Turnus accipit, ac statim decernit cum Aenea congregari, illum vocat ad singulare certamen, audit & adest Aeneas, incipitur congressus coniectis hastis, dein cominus nudatis gladiis, sed frangitur Turni gladius, & heret Aenea hasta, arma uterque recuperat diuina ope, redeuntque ad certamen. Hoc dum geritur, Iuppiter Iunonem hortatur desinat à fauientia Turni, paret illa, tantum petens, ut Latij nomen, Alba, & Rome perpetuum in Italia sit, abolito Troianorum: annuit Juppius, ac lata discedit Iuno. Hoc facto, ut inde quoque Iuturnam depellat Iuppiter vnam è Furiis mittit conuersam in noctuam, agnoscit Iuturna diram volucrem, ac proinde Iouis voluntatem, disceditque ab acie. Redeunt statim Aeneas & Turnus ad certamen, in quo Turnus vincitur, atque eius morte clauditur illustrissimum opus Eneidos.

Vrnus ut infraeatos aduerso Marte Latinos
Defecisse videt, sua nunc promissa reposci,
Se signari oculis, vltro implacabilis ardet,
Attollitque animos. ^b Poenorum qualis in aruis
Saucius ille graui venantum vulnere pectus,
Tum demum mouet arma leo: gaudetq; comantes
Excutiens ceruice toros, fixumque latronis

Impact

- Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento:
Haud secus accenso gliscit violentia Turno.
10 Tum sic affatur Regem, atque ita turbidus infit.
Nulla mora in Turno, nihil est quod dicta retractent
Ignauit Æncadæ, nec, quæ pepigere, recusent.
Congredior. fer sacra pater, & concipe fœdus.
Aut hac Dardanum dextra sub Tartara mictam
15 Desertorem Asiae (sedeant, spectentque Latini)
Et solus ferro crimen commune refellam:
Aut habeat viatos, cedat Lauinia coniux.

ARGVMENTVM

Coniunctum Latinum culpam in Tiernum rei male geste, ardor, & furor, ut solet percussus leo positiq_z ab Rege singulare certamen cum Aenea.

EXPLICATIO

TRIPLEX causa ardoris, & iracundia Turn
Prima, Latinos defecisse, vt qui iam tot be-
lis fracti essent. Altera, qua efficacior, repofci à
promissa, id est, singularē cum Aenea congre-
gata. Tertia, qua efficacissima, sc omnium oculis figurari,
imbellum, & non audenter cum Aenea congre-
gata. Hinc ergo ardor implacabilis, & ira supra modum

b Comparatio apta ab leone, qui non solum sa-
cius est vulnere, sed etiam gestat fixum telum. Qui
ille tunc: *Monet arma, toros excutit, telum frangit impa-*
dus, fremit cruento ore. Talis Turni ira.

Eadem, quare reliquos, i.e. Regem adit, docē que, velle se congregdi cum **Æne** singulari certamine, nullam in se esse moram, nihil valituram ignorantiam Troianorum, qui id recusabant. Studiosi ha pro se Turnus, nihil enim recusabant Troiani, su fiets duce, sed hoc illis Turnus appingit & affingit. Pergit Turnus hortans Regem & compellans, v ferat facia, & fœdus concipiatur solemini verborum forma.

^d Ingens pollicitatio, dextra hac, deinceps, mittam se
Tariara, locum inferni profundissimum; eo enim ne-
cessè erat ire desertorem, id est, fugacem hominem a
prædonem: &c. Aſſe, id est, imbellem planè & effem-
inatum; nam tales Asiatici. Quod h̄i id non fecerit
habeat victos, ducat Latiniam. Quid Latinis? ſed am sp
Etēnique rem plenè tragicam tamquam ē theatro al-
quo; ego enim ſolus refellam crimen, non verbiſ, vt re-
felli in foro ſolent criminia; ſed ferro, vt in bello.

NOT.

- I. INFR ACTOS.] Senius explicat iniectos, nā efficiacius: vt qui antea semper iniecti & ap. nesci fuisse, Diam tandem aduerso Marte deficiant. Nolui hoc: nam nemo ita usurpat Latinorum, apud quos infracti sunt verē fracti ac vieti. Seneca de Breuit. vita cap. 5. infractam etatem Augusti vocat, cūm ille agebat annum circiter quinquagesimum octauum. & epist. 90. mollesque cantus & infracti. Valer. lib. 4. cap. 7. infracta fortuna homines magis amicorum studia desiderant, id est, Cerdia in Eneid. son. 2.

bit illud Luciani de Gymna
KKk

C O M M E N T A R I I

Multa manu : necnon aurumque , animusque Latino est.
 25 Sunt aliæ innuptæ Latio, & Laurentibus agris,
 Nec genus indecores : sine me hæc haud mollia fatu
 Sublatis aperire dolis, simul hæc animo hauri.
 • Me natam nulli veterum sociare procorum
 Fas erat : idque omnes Diuiq; hominesq; canebant:
 Victus amore tui , cognato sanguine vietus,
 30 Coniugis & mœstæ lacrymis vincla omnia rupi,
 Promissam eripui genero , arma impia sumpsi.
 f Ex illo, qui me casus, quæ Turne sequantur
 Bella, vides: quantos primus patiâre labores.
 Bis magna vieti pugna : vix vrbe tuerimur
 35 Spes Italas, recalent nostro Tyberina fluenta
 Sanguine adhuc, campiq; ingentes ossibus albent.
 g Quò referor toties? quæ mentem insania mutat?
 Si Turno extincto socios sum accire paratus,
 Cur non incolumi potius certamina tollo?
 40 Quid consanguinei Rutuli , quid cetera dicet
 Italia? ad mortem si te (fors dicta refutet)
 Prodiderim , natam & connubia nostra petentem?
 h Respice res bello varias, miserere parentis
 Longæui , quem nunc mœstum patria Ardea longè
 45 Diuidit. ———

A R G U M E N T U M.

Oratio Latini ad Turnum, qua monet ut opes consideret, quas habet præter Regnum: neptias, quas habere potest præter Latiniā: Deorum, & hominum oracula, quæ iubent illam dari externo: clades, in quas coniecta est Italia: periculum vite, quod de nono imminet: euentus, qui varijs in bello sunt: senectutem patris, qui tunc erat Ardeo.

E X P L I C A T I O.

a Deo sedato corde, quia ad sedandos Turni imperiū. Itaq; eo verculo includitur habitus sequentis orationis.

b Exordium orationis, ubi & Turnum laudat, & reddit sermonis sui rationem. Laus in illis, præstans animi. Reddit rationem sui sermonis, cùm ait, velle se expellere casus omnes, ut qui metuat & caueat, quod pertiner ad senilem prudentiam: idq; eo impensis ab se præstandum, quo ille ferocius fecit.

c Ratio prima, qua argutissime negat illi sua Regna, quia iam sunt ibi Regna patris Dani. Deinde sunt ibi multa oppida capta manu tua. Ergo, si propter Regnum vis dimicante, habes paternum: si propter gloriam, multos virtute superasti ita Seru. sequitur, necnon aurumque, animusque Latino est. Quæ verba variè Seru. & alij explicant. Hærebo Turnebo ita explicanti, ut dicat Latinus: ut tibi sunt Regna tui patris, & alia oppida; sic mihi est aurum, & animus. Quasi dicar: Nec tu mei indiges, nec ego tui; non sunt necessaria ista nuptiae, ut tu mihi præsidium quæ-

A ras, non ut ego tibi. Sunt mihi opes & aurum; est animus ad tuenda mea Regna.

d Ratio altera. Vis Latiniā, vel quia adhuc virgo, vel quia ex Principe genere. Atqui sunt multæ aliæ innuptæ virgines in toto Latio, & adhuc in agris Laurentibus; & si non ex Principe genere, certè non indecores. Obiicit aliquis. Volebat Turnus dotatam Regno. Hoc iam excluserat superiore ratione, sunt tibi Regna patris Dani, &c. Ab his rationibus pergit ad tertium, ad quam præmitit simplicitatem dicentis, nam hoc est, sublatis aperire dolis, ut Turnus acquiescat, etiamque quæ dicturus est, molia fatu non sint.

e Ratio ergo tertia, quæ tota posita in vera narratione rei gestæ. Natam adiungere debui nulli veterum procorum, loquitur generaliter, ne putet Turnus sibi necti dolos. Ratio, quia id canebant Diui, propter Faunum; homines, propter vates. Vide vero quanta sit potentia amoris tui , cognati sanguinis (quia Venilia mater Turni, foror erat Amata) lacrymarum coniugis. Vietus his omnibus rupi vincla omnia religionis & fæderis, eripi genero Aenea promissam per Legatos filiam (sic habetur in septimo) sumpsi arma impia, quia in generum meum.

f Ratio quarta à præsenti, & futura clade. A præfenti, nam vides, & Turne, casus, in quos coniecti sumus; bella, quæ sequantur nos; labores, quos ipse imprimis patet. A futura, nam cùm bis magna pugna vieti sumus, sit proinde, ut vix tueramur fratres Italas. Argumento est Tyberis, qui adhuc calet nostro sanguine; campi, qui albent nostris ossibus. Hæc eod spectant, ut videat Turnus nullam fore in posterum recuperandæ potentie spem, cùm florentissimus quisque in acie ceciderit. Ait, recalent, ad indicandam frequentiam casorum.

g Ratio

I N X I I. Æ N E I D O S.

5 Ratio quinta, qua se insania coarguit, hunc in modum. Si, te extincho, necessariò mihi ascendiunt externi socij; cur non potius, te viuo, tollo certamina? nam Rutuli omnes, & Itali insanum me esse dicent, si te, nam meum petentem, morti (quod abit) obicerim.

h Inbet demum, ut consideret varios belli evenitus, ne eum ignauia tantum videatur arguere, ideo supra, atque omnes meueniem experiere casus. Post omnia definit in affectus vice epilogi, moxens ~~omnem~~ ab senecta Dauni patris, ab cuiusque lacrymis & mœstitia. Annebit Seru. longe mœstum, nam longè diuidit, non procedit, non enim Ardea longè Laurentio. Ut velis.

B verba hæc: Adolescens est, omnes cupidates, omnes impetus in hoc atque facilis conualescunt. Seneca in Octauia:

Inuenitis ardor impetu primo furi.
Horat.Od.4.lib.4. in bellis opponit:
— nec imbelli feruas

Progenerant aquile columbam.
Eurip.Poeniss. p.27. vocat aueniliter exultantem.
7. TANTO.] Noluit elegans Poëta vulgus sequi.
Alij tamquam, quamvis, tamquam, quamvis ab hoc (inquit) discessit. Nam cùm præcellerit quamvis, quamvis, tamquam subicit, tamme impensis. Hoc enim sublimius tanto, est, quam si diceret tantum. Non aspergetur hæc elegantiam, nisi citi aures limatissima.

8. ME IMPENSIVS AQQVM EST CONSULERE.] Se-
neca Octavia:

Principere nitem conuenit pucris senem.
Habes Lector in Latiniō typum prudentis, cuius est Prudentis manus, repræmtere ferocienter furem. Præclarè typus.

Homer. Iliad.8. singit, solam Minervam prudentie Deam, ausam fuisse louem alloqui vehementer iratum, cui sanè Dex post tot iras placidum se praebuit. Non malè huc referas etymon avulsa. Reges enim dicti non solum *βασιλεῖς*, sed etiam *ἀνδρεῖς*, vi-

spondet δὲ τοῦ ἀγένειον, quod se habeant prouide et diligenter. Eustathius in lib. 1. Iliad. *ἀνδρεῖς τιτανεῖς οἱ πατέραι τοῦ βασιλεῖον τῆς τιτανῶν, οὐχὶ θηταῖς, οὐχὶ εἰποτεῖς μόνον: Veteres vocabant Reges non solum βασιλεῖς, sed etiam ανδρεῖς, quod solici et effent præsubditis.*

Et quidem duo illa verba *ἴψε* & *με* capienda emphaticè, ut ipse Turnus iuuenis opponatur seni Latino, Prudentia in quo ab auctore senilis prudentia. Synclus lib. de in seibus.

Insomni, ita expendit Homerum. Kaj. Odysseus ἦρε τὸ τῆς Δίης γνώμην ἐπέβαλε τοῦ θεοῦ πρεξ, μάλιστη ὅτι

φρότε. Οὐ γάρ αρεῖ, καὶ πλεῖστα τοῦ εἰ.

αὐτῷ δίποτε τῷ φρεστερῷ, Οὐ τοῦ, καὶ γέ τούτου πλεῖστα εἰς τοῦτο εἰμια συντείνει τοῦτο εἴπειν, οὐτὶ συμβαίνει τοῦτο τοῦτο πάλιν γνώμην: Apud Homerum Deorum res ex arbitrio Ionis pendunt, quod

natu sit maior, plurique norit.

ob id nempe, quod natu sit grandior. Ad hoc enim statim mentionem arbitror in his versibus perinere, quod pro tempore diuinitate plura nosse comigerit. Præclarè dixit Euphr. in Phœniss.

Ωτεν, ν. ἔνδεινε τῷ γραμματῳ,

Ετελεῖες, φρότεστι. ἀλλ' οὐ μακεῖται

Ἐχετι λέχει τούτων φρεστερον;

Οἱ οἱ, οὐκ οὐκαντεῖται

Ινσιν Ετελεῖες; sed experientia

Habet aliquid sapientius dicere, quam inuenies.

9. SVNT OPPIDA CAPTA MVLTA MANV.] Manu cape-

Intelligit Turnum fuisse *ωτρησιπα*, & *ωτηρησι*. vide.

que dixi lib. 3. Georgic.ad illud,

Educi rapta manu dixerit ex hoste trophae.

10. SVNT ALIA, &c.] Locus Homeri, qui ore

Imitatio. Achillis Iliad.9.

Πολλαὶ δὲ Αχαιδεῖσιν τὸν Έλαστήτα τοῦ Φθινού

Κρητας δεσμον, οὐτὲ ηλιαθραζυρατα,

Ταῦτα λοιποι φίλων τονθοποι οὐτεριν.

Μυτια αυτην Achille sum in Graciatique, Pthitha-

que

Filiæ Principum, qui ciuitates tueruntur,

Hæram, quam valuerit dilectam faciem uxorem,

Putat & Vrsinus adiectum animum ad Theocrit. in

Dioscur. vbi præmissa mentione multarum prouin-

ciatum & vrbium, subicit,

K K k 3

furo Tuini. Joseph.lib.1. Belli cap.17. &c. *aviles* in op. A
In *is*, *ceteris* *erat* *offeratur* *sua* *inmedicabili*.
Q. incipit, 5. *SIC INCIPIT ORE.*] Non est pleonasmus, ni-
non pleo-
nasmus.
se tandem os fungi suo munere, quod prius clausum
pra ira cundia.

6. *QUAM PRO ME CVRAM, &c.*] Valer. Flacc. lib.7.
I precors, atque vitum pro me dimittit timorem.

Ceterum oratio Turni conferri queat in homines,
qui ruunt in suam perniciem, neque acquiescant
salutaribus consilii.

7. *LETHVM QUESINAS PRO LAUDE PACISCI.*] Lethem pro
laude pa-
cisci.

Ita in *viamq; volv pro laude pacis*. Neque contraria
est sententia, etiam ibi *viam*, huc *lethum* dicat.

Nam sententia est, emendam laudem ipsa vita, ipsa

morte. Omnino quod Terent. Phorm. scen. 3 aet. 2.

Ita me Di g bene ament, ut mibi liceat t. undiu, quod amo,

frui.

Iam deprecisi morte cipio.

Et Proper. Eleg. 16.lib.3.

Tale mors preio vel si emonda mibi.

Lege loca que dedi lib.9. Aeneid. ad illud,

qui vix bene credat emi, qui tendis bonorum.

8. *E F NOS TELA PATER, &c.*] Tale illud Hom.

Iliad. 20. ore Hectoris ad ministratum Achillem, *in te*

et ipso bēlos dēcū: meum est accūm telum. Neque abie-

illud Acamantis 14. Iliad. contra insultantes Gre-

cos,

Oū θη διον γε πόνος τ' εατραις & διδύς

Ημην, κλλαδ' πολ' αδε κατακρατεῖσαι & υμας:

Non quidem solis labor erit & luctus

Nobis, sed aliquando sic occidemini & vos.

Notus verius Ouidianus in epist. Paridis.

Et mihi sunt vires, & mea tela nocent.

Diomedes lib.5. Iliad. ad Mineruam fugam sibi ad-

hortantem, *έτι μοι ἔπεισθε τοῦ : αἰδού μιῃ vires sum*

integra.

9. *LONGE ILLI DEA MATER ERIT.*] Solita dari

ab heroicis Vatibus Numina heroicis viris ad horum

custodiam, vt cum ait Homer. Iliad. 20.

Aīt οὐδεποτέ οὐδεποτέ λογίον ἀπίστων:

Semper enim adeit vires Deorum, qui perniciē auertat.

Plena tora Iliai huius moris. Hoc ergo longe esse ab

Aenea vult Turnus, alluditque ad locum lib. 5. Iliad.

vbi Venus eripit. Aenean filium Dionedi. Sententia

Virgilij similis illa Statij 3. Theb.

At Regina noua pugnae conterrata forte

55. *Flebat, & ardenter generum moritura tenebat.*

b Turne, per has ego te lacrymas, per si quis Amata

Tangit honos animum: spes tu nunc vna senecta

Tu requies miseræ: decus, Imperiumque Latini

Te penes; in te omnis domus inclinata recumbit;

60. Vnum oro, desiste manum committere Teucris.

c Qui te cunque manent isto certamine casus,

Et me Turne manent, simul hoc inuisa relinquam

Lumina, nec generum Aenean captiua videbo.

A R G U M E N T U M.

Armata Turnum obtestatur, ne cum Troianis pugnet,
nam eo extincto, in quo Regia totius fulcrum, ipsa quoque

habuerat est vita exstinxit.

— *procul hac tibi molles*
Infula, terrificique aberit clementia Phabi.
De locutione ista longe erit, pro longe aberit, lege Mu- Long effe-
retum lib.10. Variar. cap.4. vbi & locum Iulij corri- git lib.1. Gall. longe his fraternum nonen Populi Romi- fum, non abfutrum, ut vulgo legitur, quia videlicet Virg. longe erit. Id ipsum sentit Lips. 2. Elec. Sed certe vulgaris lectio Iulij retineri potest, neque locus ille ea eger medicina, ut etiam putat Vrbinus in Notis ad Iulium, nam Ouid. 4. Metamorph.

— *longe tibi Iuppiter absit.*
Longe aberit.
Et Tibull. Eleg. 5.lib.1.

At nihilo nunc longe gloria fortis absit.
Cicer. etiam epist. 22.lib.12. longe gentium absunt. Quæ ista licentia trucidandi auctores Larinos? Ecce, quia Virg. dixit longe erit, pro longe aberit, nemo iam tuto potest dicere longe absit. Sunt hec aei huius monstra. Ceterum ab Nostro Plin. in Paneg. Longe tunc illi diuinitas sua, &c.

10. *NVBE FVGACEM TEGAT.*] Calab. lib.2. *άχλινη* Nube teg-
θεσσον κεκαλυμμένη: *τεττη* densa caligine. Homerus ta-
men 5. Iliad. ad quem locum hic alludit Poëta, ait
Venerem texisse filium, cum extenderet *ώντες λαγη*,
& *ώπλοι φανη* *πτύημα*: *υλης candidas, pepli fulgidi*
plicaturam. De nube tacet, & hanc dat postea Apolli-
ni, qui Aenean à periculo eripuit *κανέναν ηρώην*. Quem
vero hic *fugacem* Turnus, supra *deserto* dixit.

11. *SESE.*] Cùm sententia videatur petere id ac-
cipiendo de Aenea, quem Venus texit, tamen particula se ad Venerem nos ducent, considerata vi Virgilii. Grammaticalis reciproci. Hinc est, ut aliqui Virgi-
lum defendantur. Sed videant, an vero Poëta eas parti-
culas ad Venerem referat: nam cur non Venus cre-
atura natum sele vmbritis occultaret? dicente Cala-
bro lib.3.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*
— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

Neque vero necessaria auctoritas, cùm sciamus, Dij. tecum
Deos vt plurimum, rectos caligine apparuiss. Ergo Di. tecum
aīt Poëta: Longe erit Venus, qua tegat natum, qua
se ipsa occulat. Imò ita plenior erit sententia, nec bis
dicet rem eandem, quod esse vitium omnes faten-
tur.

Locorum si-
militudo.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

— *quando mibi cor anguratur*
Esse Apollinem, eum qui horrenda latet caligine.

— *έτεινεν τοι μοι πητερ θελπεν*
Ερμηνει *Απόλλωνα λυρη* *κεκαλυμμένον οφῆι*

COMMENTARI

—ἀλλα σ' ἐγώ γε
Παντάς θεούς κέλομαι, μή δὲ ξενθός Μενέλαος
Αντίσιον πολεμεῖν πολεμάσθηκε, μή δὲ μαχώμενος:

—sed te ego

Cessare in beo, neque flano Menelao

Hōstem te in bello, & pugna prabere.

Manum cō-
mittere.
Locorum si-
militudo.

A **Quores cumque cadent, vnum & commune periculum,**
Vna salus ambobus erit.

Et Propert. Eleg. 18. lib. 2.

Viam si viuet: si cadet illa,cadam.

Plaut. Mostell. Si cades, non cades quin tecum ca-
dam?

12. INVISI.] Quia lumen, ideo invisa. Huic, lu-
men relinquere, opponit Virg. 2. Georg. solis in oras lumi-
nis, &c. 7. Aeneid. ed. sub oras lumenis.

- a** Accepit vocem lacrymis Lauinia matris,
Flagrantes perfusa genas, cui plurimus ignem
Subiecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.
b Indum sanguineo veluti violauerit ostro
Si quis ebur, vel mista rubent vbi lilia multa
Alba rosa: tales virgo dabat ore colores.
c Illum turbat amor, figitque in virgine vultus,
Ardet in arma magis, paucisque affatur Amatam.
Ne quæso, ne me lacrymis, n'cve omne tanto
Prosequere in duri certamina Martis euntem
O mater, neque enim Turno mora libera mortis.
d Nuntius haec Idmon Phrygio mea dicta Tyranno
Haud placitura refer. Cum primum craftina cœlo
Punicis inuecta rotis Aurora rubebit,
Non Teuqros agat in Rutulos, Teucrum arma quicscant
Et Rutulum, nostro dirimatur sanguine bellum,
Illo quaratur coniux Lauinia campo.

ARGUMENTVM.

*Visa tum temporis Lauinia (cuius pulchritudo ex occa-
sione describitur) ardorem Turni acris incendit, qui Amata
lacrymas verbis castigat, & ad Aenean mittit Idmona
nunniatum singularem congressum.*

EXPLICATIO.

- a** SERVIVS sic ordinat. *Lauinia accepit vocem ma-
tris, perfusa lacrymis flagrantes genas. & deinde,
cui rubor subiecit ignem, pro, cui ignis subiecit rubo-
rem, nam hypallage est, inquit. Neutrum placet.
Non primum, quia indignum est tanto Poëta nesci-
uisse voces aliter disponere: non alterum, quia non
necessarium. Ego sic explico. *Accipit Lauinia matris
vocem vna cum lacrymis, id est, & vocem, & lacrymas,
nam respicit illud, Turne, per has ego te lacrymas. His-
panè, oyo que suamadra dabo voce cy quelloraba. & infra
fit mentio lacrymarum Amatae, ne quo n'cve lacrymis,
nunquam Lauinia. Pergit, perfusa genas flagrantes, id
est flagrantia & ardore perfusa genas. Fateor hoc es-
se difficultius. Sed mauolo Poëtam difficultem, quam
stupidum. Mihi tamen difficile non videtur. Nam,
cur non poëticè quisquam dicat *indurus corpus sola,
caput galea*. Sic etiam egregie & poëticè dicam, per-
fusus midentes oculos, pro, perfusus oculos madore. Procedit.
Adeo verò plurimus fuit rubor & flagrantia, vt i-
guem subiecerit toti corpori: quasi rubor multis**

B penè in ignem.

b Sequitur comparatio. Vidisti ebur perfu-
sum purpureum, aut alba lilia permista multis rosis, &
veluti ab istis ruborem trahentia: ergo, tales virgo da-
bat ore colores, mixtos scilicet ex candido, & purpureo.
Ordino multarosa, non lilia multa alba, vt male Ser-
uius. Illud meum multo opportunius.

c Est hoc hysterion proteron. Ex fixis oculis in
virgine sit illi turbatio, ac proinde ardenter ad
bellum. Itaque statim à virgine conuersus ad Amatam, petit ab ea ne ploret. sunt enim lacrymae aduer-
sum omen eunti ad bellum. Adiicit: neque enim Turno
mora libera mortis, id est, detrectare pugnam hanc non
possum, cundum mihi vel ad certam mortem est, res
hæc non mihi est integra. Nescio cur Seruius dicat,
locum hunc esse insolubilem. Est enim oratio hæc
effrenati & precipiti hominis, inquit Turneb. qui-
que obstinato est animo ad mortem.

d Nauctus Turnus egregiam occasionem ostendit
amoris sui erga Lauiniam, vt videat illa & audiatur
nullum pro ipsa detrectari periculum, conuersus ad Aenean
perferre, vt sequenti statim die exercitus à bello cel-
lent, & arma militum conquiescant: nam meo (in-
quit) & illius sanguine bellum dirimi necesse est, co-
campo queretur vxor Lauinia, singulari inter nos
duos tantum congressu.

NOTÆ.

- 1. ACCEPIT VOCEM, &c.]** Tria loca innuenio in Locorum
Statio, quæ fluxere ab hoc Virg. 3. Theb.

At gemi

IN XII. AENEIDOS.

A enim nulli sunt infectores choris. Imprimis ma-
gnus pondus Virgilius ipse, qui hoc non diceret, nisi
ars his aliquando suisset. Sed produco alios. Hom.
4. Iliad.

Δέ δὲ ἔτε τὸς τρίτου φοίνικα μητρίαν

Μητρίαν Κάλεσα, περιπολοῦσσαν φρεσκωπήν πότνιαν:

Κέλυνι τούτῳ μιλιάρια αἰγαλεῖαν πορφύραν

Μετονία, aut ex Caria, ut seruatis equo ad macillas.

Ab hoc Ouid. 1. Amor.

Aut quod (ne longis flavefcere possit ab annis)

Λαονίδης Αφρίνιος femina tinxit ebur.

vbi est & ratio artis, ne ebur flavefcatur, ideo infici-
tur. Claudi. 1. Rap.

non sic Deus ardet eburnum

Lydia Sydonia quod femina tinxerit ystro.

Dicit Lydia, quod Homer. Mycè, nam Eustath. ibi,
Μητρίαν γυναῖκα Λυδίας & Μαγεῖς, iudicem, qui & Λυδοί. Re-
deco. Achilleus Alexandrinus candens arcem Lydis at-
tribuit. Ouid. 4. Metamorph. loquens de colore, ait
esse similem ebori tintio. Stat. lib. 1. Achill.

Lactea Massagera veluti cūm pocula fiscant

Sanguine punico, vel ebur corrumpitur ystro.

Maximus Tyr. Disserrat. 2. 4. Ἐλέφαντος ἔπειτα γυναικείας
βαρεστροφούσιν ἐκπονοῦσι: eboris à femina barbararum purpu-
ray rubefacti. Philost. lib. 2. Icon. τούτη μητρὶς ἡ οὐρανοῦ εἴ-
στρον τερπνόν τε μητρίαν & sanguis, ut in ebo color floret, &c.

Allusit Valer. lib. 2. Arg.

Exanimum veluti multatamen arte coactum

Ardet ebur, Pavifusse notas, & nomina sumit,

Cum lapis, aut liquidi referunt miranda colores.

5. VIOLENTIA. Ita reddit Homericum μινύρων Violo, de

Propior ad Homerum. Stat. in lundato loco, vbi cor-
ruptio. Et propior adhuc Valer. lib. 4. Arg. inferens
verbū maculo, vbi ait,

Lyda rarus florido telas maculaverit ystro.

Graci alij (auetore Eustath. in locum dictum Ho-
meri) βαπτειν, & φαρμακειν, ad hanc rem. Sic Ouid. Tingo,

Claudi. & alij verbum tingo, quod respondet τὸ βαπτί-
τω. Plin. lib. 9. cap. 41. verbum inebrio usurpat loquens
de colorum mistione. Plutar. in lib. 26. τοῦτο ita tra-
stat Homeri locum. τὸ δὲ ἐπινεύει τὴν νεφελήν, ἐπί τοι
διῆ μητρὶς ἐπεροῦ ἐμαστος, ὅτι τοῦ Σωματοῦ ἐλέφαντος
τὸν φανερόν βαρεστροφούσιν μητρίαν φωτίζει τοῦ μητρόν δομάτων
ζετον. Dicit, id quod sincerum est & purum, scilicet inīceatur,
Inquino.

Purpureus color quan-
do optimus.

D. RUBOR.] Pudor maxima est virtus virginitatis. Apul. lib. 1. Virginali verecundia. Simonid. apud
Athen. lib. 13.

Περφυρά δὲ τὸν εἵδον φωτίζει:

Verecundo ex ore vocem emisit virgo.

Itaque Virgilii cūm videbit nullam pulchritudinem
esse dignam laude, nisi que pudibunda, ruborem
Lauiniae dedit. Inde Cornel. Gall. Eleg. 1.

Candida contempsi, nisi que suffusa rubore

Venerant propriis ora serena rosis.

Apuleius etiam lib. 11. rōsē rubore flammida. Plato in
Charmide, ἀντροθέας ἐν τοῖς χειροῖς τοῖς φωτεινοῖς
μελλοντοῖς ἐφαντασθεῖσι τὸ δὲ αἰχμητικὸν αὐτοῦ τὸ μητρόν τε φωτεινόν.

E. RUBOR.] Ai Charmide rubore ipso apparuisse pulchritudinem,
quoniam pudor decet eam aratem.

4. INDVM SANGVINEO, &c.] De ebore Indico,
quod aliis præstantius, dixi in Georgicis. Hic dicam,
quæ pertinent ad locum istum. Olim ebur infici so-
litum purpureo colore, multa clamant, quæ hanc

artem communíunt, etiam si desita ab nostris sit: nunc

Sic mulier rubuit seu lacte & purpura mixta.

Tam Ennius, quād Nonnus accepere (credo) ab A-
nacreonte, qui,

Γράψε πίνα, γραπτας

ARGUMENTVM.

Relinquit Turnus Regiam, itaque ad ades suas, ubi post adductos paratosq; ab antiquis ad praeclaram equos, ipse armatur lorica, infuso, clypeo, hastæ.

EXPLICATIO.

BELLANDI audium indicat ex rapiditate, qua inde recessit, ex diligentia, qua equos potuit. Vix nominat, & iam adsunt ante ora; gaudetq; audito illorum fremitu.

b Sequuntur elegia equorum. Primum à primis possessoribus, fuerit. n. Orithyie Reginę Thracum, & dati dono tanquam in decus magno Principi Italorū *Pilumno*. Quales ergo illi deinde à candore, quo niues superabant. Tertio à perniciitate, qua auras.

c En iam *stauria* aurigarum, qui circumflant, & properi. Ac *laceſſunt manib; tanquam provocaturi*, illorum pectora. Egredi illud, *planſa cauis manib;* ex blandimento equorum. Denum *peltant colla comantia*, id est, conunt & pectant colla, & iubas.

d Ab equis ad Turnum. Ante omnia loricam induit. Puto versum esse difficultem. Ego sic explico, vt materia loricæ esset ex orichalco, qua tamen auro squalueret. Itaq; circumdat hunc loricæ ex albo orichalco, sed squalidem auro. Sed Poëta poëticè. Procedit. apud sibi enſem habendo, id est, habilem. Deinde *clypeum*, mox rubra cornua crista, id est, cristas plumeas rubras, festas, diuinasque velutini in cornua. Redit iterum ad enſem, cuius peculiaris mentio, quia opus Vulcani, & dono datum Dauno parenti Turni.

e Præcipue mors in hasta; nam ea putabat Turnus configendum. Anean. Itaque hanc *corripit*, quia festinante: haric *quassat tremorem*, id est, cum quassat, facit tremere. Cum ea loquuntur ad modum vociferanter, gaudens eam fuisse Actoris Aurunci, nunc suam, petique ab ea, vt cù nunquā missa frustra fuerit, nūc præcipue adsit, cù sternendus semiuit Phryx; cùmque fœdandi sint puluere crines illi, prius vibrati ferro calido, & madentes myrra. Illud, *lacerare reuulsam loricam*, est, lacerare & reuellerre. Haber verò energiā, quasi dicit. Te hasta perforante & sternente hostile corpus, loricæ quoque perforabitur, ac proinde lacebitur facilè: deo ergo, *da sternere corpus*, ac proinde, *da loricam lacerare*, iuxta illud lib. 1. & bis sex horata petunt.

NOTÆ.

1. GAVDET OVE TVENS ANTE ORA FREMENTES. J. Gaudium videlicet à fremitu, quia ab illo omen victoriae. ita Seru. Iuuat cius mentem Tacit. de Morib. German. Hi. n. Deorum voluntatem, & futura omnia ab hac fera explorant, atq; adeo diligenter equorum hinnius ac fremitus obseruant. De Dario, & Regib. Pers. loquens Amm. lib. 2. 3. ait, *imperitandi initii equino hinniuſ ſorbi*, quem hinnitum felix inuſpicio vocat Iust. lib. 1. hist. Et Oppian. lib. 1. xv. ait Darium confitum *baſiſſa Regem* ab hinnitu equi, *zḡtēθw*, ait ille. Non frustra Sil. lib. 1.

Marius hinc ſonipes campos hinnitibus implet. Quasi ab hinnitu Martium esse & alacrem intelligat. Plin. c. 42. lib. 8. de equis, *prefagiū pugnam*. Ab Ced.

GAVDET OVE TVENS ANTE ORA FREMENTES.

Dixerat etiam de illis magno incremento, *θ̄ḡtēθw* è *ινφόρη*, eos esse *confiſcios adhuc in nocte*. Ouidio tamen *mix* placuit eo verific. lib. 1. Art. *Quaithor in niueis aureis ibis equis.* Et 8. Met. *niue candidioribus equis*. Catull. etiam, *Rheſi niueis ſcritiq; bigis*. De Adagio isto, *χρ̄v@ λδκτερον niue candidiss.* lege lun. Cent. 4. Adag. 50.

5. CVRSIVS AVRAS.

[Cal. lib. 8. de equis Achillis, Equi vobis *λογ̄l̄v̄ ἀπ̄μοτην οὐγ̄v̄l̄*: *ferum pares ventis*. Hinc de citas.

Equis volucribus, & volantibus multa apud auctores mentio. Vide de hac re Gesnerum.

6. CIRCVNSTANT PROPERI AVRIGÆ.

[Similis Locorum similitudo. *Σάτυροι ἐς οὐφοινέοντας εἰσίντω*

Παρὰ

Locorum similitudo. *Σάτυροι ἐς οὐφοινέοντας εἰσίντω*

COMMENTARII

^a Procedit legio Ausonidum, pilataque plenis
Agmina se fundunt portis. hic Troius omnis,
Tyrrenusque ruit variis exercitus armis.
¹²⁵ Haud secus instructi ferro, quam si aspera Martis
Pugna vocet. ^c nec non mediis in millibus ipsi
Ductores auro volitant, ostroque decori,
Et genus Assaraci Mnestheus, & fortis Afylas,
Et Messapus equum domitor, Neptunia proles.
^f Utque dato signo spatia in sua quisque recessit,
¹³⁰ Desigunt tellure hastas, & scuta reclinant.
^g Tum studio effusa matres, & vulgus inermum,
Inualidique senes tennes, & teata domorum
Obsedere, alij portis sublimibus astant.

A occupant ad spectandum tennes murorum, teata
domorum, fastigia portarum, concinnam omnia.

ARGUMENTVM.

Orto die sit dimensio campi ad ceruamen, afferuntur sacra, procedunt Rutuli, & Troiani ad spectaculum cum armis, qui non his apti spectant è locis urbis editis.

EXPLICATIO.

Hoc videlicet tempus Turnus praefinierat. Notetur elegans aduentatis diei descriptio à sparsa lumine, à percussis Sole montibus, ab equis linquentibus maria, à luce efflata è naribus.

^b Sententia est, Rutulos & Troianos, siam singulos partem campi accepisse purgandam, parandumque ad certamen.

^c Medius locus sacris destinatur. Est in Poëta Æsopov φόρος: nam sententia est, statuant in medio aras communis Diis communibus, & in aris focos. Pergit, forebant alij fonsque ignemque. Hic ignis aliis ab focis iam nominatis, & vsui alteri, dicant in Notis. Sequitur ministrorum ornatus. Hi velati lino; nam candida in vsu sacrorum, & cincti tempora verbena, id est, herba sacra. Describit videlicet Feciales, quos Plutar, in vita Camilli vocat γάλαξις εἰρήνης, θηρίους βιβαῖς αὐτισ, & σὺν διηγέρειν θεούντας, id est, custodes pacis, cognitores arbūrosque causarum legitimarum bellum indicendi.

^d Numerat primum agmina, deinde duces. Ergo Ausoniis, id est, Rutulis, eorumque legioni opponit Troianum, ac Tyrrenum exercitum. Rutuli fundunt se è portis, Troiani & Tyrheni ruunt è castris. & omnes armati, vti ad pugnam, & variis armis è vario gentium ritu. Sunt pilata agmina, conferta, addensata. Prudenter tacentur Arcades, nam eorum dux Pallas iam ceciderat. omnia vident Virgilii.

^e Sequentur duces. Hi insignes auro, & purpura. Et quia dixerat, Troius exercitus, & Tyrhenus; pro Troianis est Mnestheus, pro Tyrthenis Afylas, vt liquidum ex lib. 10. pro Rutulis vero Messapus. & versus Messapi opponitur superiori. Quasi dicat: si Mnestheus ex genere Assaraci, Messapus proles Neptunia: si Afylas fortis, Messapus equum domitor.

^f Habitus spectantium militum, non pugnatum, defixa hastæ, acclinata scuta.

^g Nam vero inutiles bello feminæ, vulgus, senes

NOTÆ.

^{1.} SPARGEBAT LVMINE.] Graci, Homer. Calaber, in re simili καὶ ταῦτα. Sic etiam Æschyl. Pers. ἡρών οὐδεὶς ναὶ θεῖς ἀπέντε. Boët. lib. 2. lucem spargere, loquitur de Phœbo. De quo etiam Lucan. lib. 3. spargens radios. Postquam putare hanc Poëtarum lo- Spargere la- cutionem manasse ab opinione Democriti, qui de- com, vade. finiens lumen, dicebat esse decisiones à corporibus luci- dis defluentes, & veluti atomos. Vide tamen, ut hanc refellat Aristoteles lib. 2. de Anima.

^{2.} MONTES.] Impingit quippe Sol primum in Montes Sol cacumina. Ita Lucifer surgit. ^a Æneid. *ignis summa Ida, & Titan apud Sen. in Troad. stringit summa inga.* Cedren. pag. 470. *rē ἄλιν τὸς αἴρεταις αὐγὴν τὸς: illustrante Sole cacumina.* Nota est historia illa seruo- rum, qui cum liberis omnibus sustulissent, pacisque esse- nt, se Regnum illi datus, qui orientem Solem primus cerneret: vnuus eorum retro montes respe- ctabat auersus ab ortu Solis, cum reliqui conuersi C in illum essent; & ille vnuus Regnum sibi obtinuit, ac proinde hero, cui pepercera, quippe conuersus ad montes Solem primus omnium vdit. Huc spe- ciat narratio Plutarchi in lib. de virtutibus Muller. vbi agit de Lycis explicans chimaram fusse φοροφύλακα, montem Soli oppositum. Chimara mons fuit.

^{3.} SE GVRITE TOLLVNT, &c.] Hac poësis cui non placita? Tibull. lib. 4. Equi Solis è matre. Splendidior liquidis cium Sol caput extulit vndis.

De Titane Sil. lib. 12. dum gurgite lucem spirantes pro- ferrei equos. Mitto.

^D ^{4.} SOLIS EQVI.] Pulchri sunt versus Prudent. Solis appa- lib. 1. contra Symm. de isto Solis apparatu, ratus.

*Hoc fidelis, currunt, rapidisque agitare quadrigas
Commenti, & capiti radius, & verbera dextra,*

Et frenos, phalerisque, & equorum petula anhela.

Manil. lib. 1. Phœbus moderatur habens. Theognis in sententiis dat Soli in aethere μάνχας ἦπτος. Vetus Poëta apud Censorinum de Die Natali cap. 28. *θεα- to lumine volitans, qui per cœlum candidus equitas!* lo- quiritur cum Sole. Apud Cedren. pag. 266. Sol statuitur ἐπι λευκῆ φραγῆ. Plutarch. in Convivio se- ptebr. Sap. ἔποιον ἐπι θραστος λέγοντος φραγῆ. Solem aium curr circumuebi. Horat. in Carm. Sæcul. ait, Solem ferri curr nitido. Pausan. in Corinth. adducit, ἥπας φραγῆ.

^{5.} LVCEM

IN XII. ÆNEIDOS.

Imitatio.

^{5.} LVCEMQUE ELATIS NARIBVS EFFLANT.] Aut ab Pindaro, aut ab Ennio. Ille Od. 7. Olymp.

— γενθλιοὶ ἀκτινων πατητοὶ

πέρ ποιτων ἀρπός πτερων:

— radiorum genitor pater,

Principes equorum spirantium ignem.

Lux ab eo- Lux ab eo- Lux ab eo-
quorum na- quorum na- quorum na-
tibus. tibus. tibus.

Ennius vero: funditque elatis naribus lucem. Ouid. 2.

Metamorph.

— quadrupedes animos ignibus illis,

Quos in pectore habent, quos ore & naribus efflant
Est hoc quod idein eodem lib. de iisdem equis,
ignemque vomentes. Est vero sublimius lucem efflanti,
quam ignem efflari.

^B ^{6.} IN MEDIOQUE FOCOS.] Cur hic focos, cùm
deinde, sumémque ignemque forebant? otiosum qui-
spiam putauit Virgilium. Duplex effugium. Cùm
focus sit propriè non ignis, sed locus vbi ignis foue-
tur, ac proinde queat separari ab igne, dicente

Ouid. 6. Fast. *στιγμὴ igne soci.* Cùm hoc (inquam)

sit propriè focus, potuit. Poëta primum focus nume-
rare, deinde ignem, qui imponendus foco, vnde fid. ignis ipsa flamma est, focus vero fones ac numentum

vnde di- ignis. & adducit Varronem, qui ait: focus datus, quod
datus. foneat ignem. Secundò dici potest, in hoc facro du-

Ignis duplex plicent fusile ignem, vnuus in omni facio necessaria-
in facro.

in quo fœdus feritur, necessarium, & huic usui de-
stinet ignem sequentem. Sanè (hoc iam Servij est) ad

Aqua & ignis in omni facio. *facienda fœderia semper aqua & ignis adhibentur. Iude & quos arcere volumus à nostris confortio, eis aqua & igni in- terdicimus, id est, rebus quibus confortio copularum. Ex*

videtur. *his elige utrum malis. Mihi hoc alterum placet;* nam in fratre, Tango aras, mediisque ignes, videlicet cùm

Latinus iurat in hoc fœdere. & per testationem ignis fieri iuramenta iam ex Arato Theonis interprete Tur- nebus astruxit. Et cùm Plutar. *ἐπειδὴ παριστάτε, cur sponsa ignem tangeret?* hoc referit extremo loco ad fidem & societatem, quam seruatur coniuges. Itaque

extremus ignis peculiaris his fœci, id est, federibus. Eurip. in Suppl. in querela fœdi non seruatur *πορπά nominat; ignem, immo πορπά accipit pro ara.*

Vnde ego Tertullianum illustro. Sicut enim Eurip. nominatur aram dicit *πορπά, id est, ignem: contra*

Tertull. in Apolog. *Marius doxieram suam libens in*

ara reliquit. Et ad Martyres: Marius manum suam dextram in ara tremuit, id est, in foco. Itaque est gratia vicissitudo. Nam & focus pro ara sumitur, & ara pro foco.

In medisque focos, & Diis communibus aras, possum explicare per *πορπά πορπά.* vt dicat, vel focos ararum, vel aras focorum.

^E Comunes Dij. ^{7.} ET DIIS COMMVNIUS ARAS.] Qui sunt Diis communis, cui non notum? Omittio, nam hinc tantum accipiō cum Tuir. Déos illis, quorum interuenit fœdus hoc esset peragendum, quia vide- licet communis futuris essent & Troianis, & Latinis. Sic Hercules dictus communis octava Æneide, quia cultus ab Troianis, & Arcadiibus. Eo sensu capio Proprietum Eleg. II. lib. 1.

Et solet amori labi cufoste puella

Persida; communis nec meminisse Deos.

Id est, Deos, quos & puella, & ipse amatorem cole- rent. Sic contra Appian. in Hispanic ait, vocari in

bello elephantos *τροπεῖς τροπεῖς, hostes communis;* nam vbi turbati sunt, omnes pro hostibus ex aquo

habent, ac pariter in alienos, atque in suos sauviant.

A Sic 2. Æneid. nati serua communis amore. Nihil tamen impedit allatos verè ad hoc fœdus Martem, Bellonam, victoriam, qui tres, vt plurimum, vocati communis. Dij. Et quidem Homerus Martem vocat ἀλογόποδας, Bellonam ξυννη, victoriam τριπλακέ.

^{8.} ARAS GRAMINEAS.] Turn. explicat, cespitarias, quales in castris excitabantur. Fortasse quia cespites pro ara fuit antiquis. Neque enim alio sensu cespites pro Horat. Od. 8. lib. 3. dixit, positum carbonem in cespitis.

ποτε, id est, in ara. & Calpur. in Bucol. cespite vino

Pone focum, id est, pone focum in ara. Posit sequi Turnebus; & nec, si placeat, qui gramineas aras ex-

plico, è quacunque herba factas. Nam gramen pro Gramen pro

quacunque herba apud veteres; quod astru ex herba.

*Plinio, qui lib. 22. cap. 6. loquens de corona grani- Gramineas
nen, & obſidionali, quae eadem, ita scribit: Nulla her- corona, &*

*be fœde certa in hoc honore, sed quacunque fierant in peri- Obſidionali-
cibus. Scruis etiam hīc, licet omnis herba gramen*

vocetur. Astringere quippe Poëtam ad verum tantum gramen non est necesse.

^{9.} FONTEM.] Pro aqua, vt in Georg. bibant Fons pro

violaria fontem. Sic Soph. in Eleç. την δε γάλακτον, aqua.

dixit, fontes latit, cùm lac tantum intelligat. ibidem Electra ipsa dicitur την δε ποταμίην ορεγάνην, flumi- fontibus, aut fluminibus. Hinc vicinum φρέπη, id Putens pro

est, ποτε, aqua ab Aristoph. in Iren. aqua.

Tus λαγός την δε ποτε.

Tas φρέται:

Violæ, que propinquæ

Puto.

Id est, aqua, vt explicit interpretes. Sed cui usui aqua & certè ea necessaria ex sacrificantium ritu. Vi-

Aqua ad v- me 8. Eclog. ad illud, Effet aquam. Item qua de sum facio- rum.

Idem ter socios pura circumulit vinda.

Et ad illud, corpisque recenti spargit aqua, & quæ Bro- dæus scriptis cap. 38. lib. 1. Mifcell.

^D ^{10.} IGNEMQUE.] Cui usui, dixi suprà.

^I ^{11.} VELATI LINO.] Aut quia induit lineis ve- Linum in
fibus facieis (nam Facieis hīc intelligit, vt qui ad facio- facis).

facta) quod tamē contra mortem esse

ait Seru. nam hi ministri nunquam lineis usi; sed hoc factum à Poëta ad indicandum infelice ex- tum huius facri, more suo. Firmat hoc multis. Vel

velati lino propter filii tauri laneum, quod in capite Filii lancei.

*Faciali. Varro: *flamines, quod licio in apice velati erant.**

De Legato illo, qui res repeteret, aut Liu. lib. 1. capie- velato, quod dici tantum propter filium lancei, quod velamen dicebatur, Scal. aperit in Coniect. Hinde &

vir doctus Passerat, pro eodem accipit velati lino, & velati filo. Sunt tamen, qui in Poëta lino legant, acci- Velati lino, & filo. piantque de genere velitis, quæ propriæ ab umbilico & filo.

ad pedes. Habet hoc (verba sunt Seru.) in extremo

sui purpuralimam, id est, flexuosa. Vnde & nomen ac Limum, ge- cept: nam limum, obliquum dicimus. Haec illæ firmat, nus vestis.

quia Terent: limis dicit, pro obliquis.

^{12.} VERBENA TEMPORA VINCI.] Haec voces

Facialium clare indicant hos ministros suis Facieis. Ait enim mos

& verbena, & vineti tempora. Vrbumque assumo ex

Linio. Primum ex lib. 30. Facieis, clan in Africam

ad fœdus feriendum ire inberentur, ipsi postulantibus S. C.

in hac verba fœdum est, vt prius latipes, silices, primisque

verbenas secum ferrent. Hic scilicet apparatus ad fe-

rienda fœdera. Alterum ex lib. 1. vbi, in fœdere per-

<

sacrabatur. Hi omnes ministri erant federis feriuntur. Et quidem corona in federibus meminunt Plutar. 7. Sympol. a. 5. adorat nobis utrōq; (αὐτοὶ) οὐα τῷ στόλῳ: amant federa eam (ribiam) vnde cum corona. Porro verbenam esse omnem herbā sacram, tum alibi à me dictum, tum obuium. Contendit Gorop. lib. 6. Out, vocem hanc esse Germanam, Virgiliumque eius proprietatem ab aliquo eius gentis didicisse, & ideo vñli. nam verbenam patria Germanorum lingua est herba alligans, sive quid vincens.

Vincio de corona. 13. VINCTI.] Hor. Od. 7. lib. 1. vinxisse corona, & Od. 4.

Nec vincere nos tempora floribus.

14. PROCEDIT LEGIO.] Notat incessus militaris gravitatem. Sic inf. Procedum castris. Talia, insendo, & progreder. vt, Diuturno incedo Regina. & Tandem progrediar.

Legio unde dicta. 15. LEGIO.] Ita dicta à delectu. Plutat. εὐλόγη λέγενται τὸ λεγάσας διατερεύειν μεχινεῖς εἰς παρατονεῖν: Dicta legio, quād leī ex omnibus essent militares.

16. AVSONI DVM.] Pro, Aufsonidatum, nam Aufonide.

Pilatum, pro, addensatum. 17. PILATA.] Explicui, conferta, addensata, nana nequit esse pilis armata, quippe postea, de ligno ulla re hastas. Hic ergo nullo pila, tantum hasta. Debet itaque hunc locum Seruio, non vulgari, sed Pet. Danielis. Fuit pilatum apud veteres quicquid spissum est, & densum. Scaurus de vita sua: in agrum hominum veni, pilatum exercitum duxi, id est, strictum, densatum. Ennius Satyr. 2. Contempor inde loci liquidae pilataque arberis oras, id est, firmas, stabiles, & quasi pilis fultas. Hostius lib. 1. Belli Histrici,

Percutit, atque hastam pilans prepondere frangit: id est, figens, quod est firmitudinis. Hac testimonia, & has explications adhibet correctus Seruio, quibus carer vulgaris; alia insuper, quae omisi.

Fundo, de hominibus. 18. FUNDVNT.] Victorius lib. 28. cap. 18. multa testimonia coniungit, quibus firmat pari vñli Gracos dicere ἐπειν, ἀπεχυτε, quae verba ad fluxum pertinent. Sed ego vñtum ad illud 2. Georg. iorū vñli adibū vñdam. vbi vñda de hominibus.

Purpurea vestis. 19. AVRO VOLITANT OSTRO QVE DECORI.] Intelligit vestem purpuream, cui intextum aurum. Cedrenus vocat ψευδαία γενουσθ, & χειροφός εἰς την. Hec vestis dicitur etiam pistā, quasi pistā auro, & opponitur vesti, quae dicitur ὀλυμπία, in qua nihil aut. Fortasse ab hoc auro explicari queat Horat. Od. 1. lib. 3.

Nec purpurarum fidere clarior.

Dolinit vñli. vbi claritas instat syderis tota ab auro, vt enim syrus in celo, ita aurum in purpura rutilat. In ofro agnoscere conchyliatam & muricatam purpurā, quem Sen. Rhetor Controu. 15. Ex omni rupe conchylium trahit, quo vestis ornemetur. & tu vide Brodæum lib. 1. Miscell. cap. 8. vbi discriminat vestem purpuream à coccinea, rubram à rufa, Phoeniceam à purpurea.

20. DEFIGVNT TELLURE HASTAS.] Ita vñterior pars haeraret terræ, mucro superne emicaret, vel ex Hom. qui Iliad. 10.

Oph' ēnī αὐτοτίποτε ἔλαστα, τὴν τὸ χαλκὸς Λάμφ', ὃς ἀσπερνήσατες Διός:

hasta veri ipsi.

Recte, defixa erant inferiore parte, longè autem ferrum Splendebat, vt fulgor patria Ionis.

Sic & 3. Iliad. de eodem spectantium militum ha-

bitu, τὸ δὲ τὸ πολεμόντων. Sic in 6. Stant terre defixa hastæ. Nam scilicet hic est pacis habitus. Valerius Flacc. lib. 4. fixaque filat Gradinus in hastæ. Phi. Hastæ deflostrat. lib. 2. Icon. τοιχοτερεῖ τοιχούς αἰχματεῖς τοιχούς, habitus

τοιχούς, επαλλίσοι τοιχούς, καὶ σκελοτερεῖ τοιχούς αἰχματεῖς. Affixis solo hastis, alternis insipsum pedibus, hastis

ipsi acclinati, & junior etiam Philest. in Iconib. αἰχματεῖς ἐπερέπεται: innixus iaculo. In habitu etiam pacis Eurip. vt perageretur sacrificium, ait in Helen.

λαζαρίας διετεῖ: deponentes hastas. Seneca, sive quis ille, in Theb. hastam solo defigit. Sic ergo milites non pugnatur, sed spectatur tantum pugnantes Aenean,

& Turnum, defigunt tellure hastas. Sunt vero, qui in hac defixione agnoscant morem militarem, in his Mag. 3. Miscell. cap. 2. Ferebant scilicet milites secum ferrum canum, quod terra affigerent, cum necesse esset, vt ibi hastas reponerent. Verba Eustathij in Hom. hæc sunt. Καρπῆται στρατεῖον καλον τὸ ἄρχοντος, ὃς τοιχοποιον τὸ ὅπιον ἀποτελεῖ τὸ δραπετον ὅθηντος αὐτοῦ τὸν ἀνάγνωστον πορθμόν: Σαυτορεῖ, ferrum canum in actuatum desinet, cui inservia insita pars hastæ efficit, vt recte staminatur, defixa terra. Quæ verba videntur separare Καρπῆτα ab hasta. Cùm tamen certum sit, Καρπῆτα esse ferrum, quod in extrema hastæ parte, quodque opponitur ὄντι ποτε, id est, mucroni, qui est in summa hasta, quaque fit iactus. Et interpres Casabon. & Lipsius in Polyb. Καρπῆτα reddunt imam cuspiden, quam partem etiam εἰσαγότε, & σύραν nominant Graci. & apud Suidam & Hesych. idem est omnino Καρπῆτα & σύραν. & Maximius Tyrius Dissertat. 28. σύραν, id est, Καρπῆτa directe opponit τὸ αἰχματον, id est, cuspidi, qua fit percussio. Verba eius, δὲ σύραν κανίστης παρέπιμψεν τὸν κηνον τὸν παντὸς τὸν δραπετον μέρος τὸ αἰχματον. Ait videlicet mota extrema hastæ parte missi mōnum in cuspiden. Quid, quod verba Eustathij adducta non necessariò separant Καρπῆτa ab hasta atque adē morem illum Māgij ex verbis illis agnoscere necessarium non est: præsertim cùm scribat Dio lib. 40. hastam illam, qua Aquilifer ferebat auream aquilam, desinere τὸ δέρντρο σύραν, in actuam cuspider. vt videlicet faciliter humi infigi posset, vbi non necessarium aliud ferrum ad infixionem.

21. SCUTA RECLINANT.] Quibus innitantur spectaturi certamen. In re simili 3. Iliad. ἀστονεύλητοι: acclimatæ scutis. & in 10. etiam si in re non simili; nam de dormientibus, ἔνθη κρανον τὸ ἔχον ἀπολαβεῖ: sub capitibus habebant scuta. quippe hæc indicia pacis.

Scutis indicati, habi- E 4. Iliad. occupant tū. τάχος τε ἀλοχοῖς τε ἀλοχοῖς, τὰ νάτια τέκνα: tū. b. studia in bello.

Murum coningue diletta, & infantes filii.

De feminis etiam Cal. lib. 1. οὐρανὸν ἀπάντειον τὸ παντον: pugnam ἐπὶ longinquu spectarunt. Praclarè Stat. lib. 7.

Nondum hastis coniuncta, trepido tamē agmine matres

Confendant muros, inde arma nitentia natis,

Et formidando monstrant sub casside paires.

23. INVALIDIQVE SENES.] Si. Locorum si- mile quidpiam App. in Annibal. pugnantes ei, τὸ τε milito-

nes

nes inuolidos, vt Eurip. in Hecub. ὡρᾶς ἀπόλεσε.

24. TURRES, ACTE DOMORVM OBSEDERE.] Tale spectaculum tibi offert Claud. 6. Hon.

Et quantum licuit confusare tellis,

Vna replet turbæ facies.

Et 3. Stil.

Nonne vides & plebe vias, & tella latere Maribus?

Sic & Stat. 11. Theb.

Prominet excelsis vulgus miserabile tellis.

a At Iuno ex summo, qui nunc Albanus habetur

Tum neque nomen erat, neque honos, aut gloria monti) Prospiciens tumulo campum spectabat, & ambas Laurentum, Troümque acies, vibémque Latini.

b Exemplò Turni sic est affata sororem

Diua Deam, stagnis quæ fluminibꝫque sonoris

Præsidet: hanc illi Rex aetheris altus honorem

Iuppiter erepta pro virginitate sacrauit.

c Nympha decus fluuiorum, animo gratissima nostro, Scis vt te cunctis vnam, quæcumque Latinæ

Magnanimi louis ingratum ascendere cubile Prætulerim, cœlique libens in parte locarim;

Disce tuum, ne me incuses, Iuturna, dolorem.

d Qua visa est fortuna pati, Parcaeque sinebant Cedere res Latio, Turnum, & tua menia texi,

Nunc iuuenem imparibus video concurrere fatis, Parcarumque dies, & vis inimica propinquat.

Non pugnam aspicere hanc oculis, non foedera possum; Tu pro germano, si quid præsentius audes,

Perge, decet: forsan meliora sequentur.

e Vix ea: cùm lacrymas oculis Iuturna profudit, Térque, quatérque manu pectus percussit honestum.

Non lacrymis hoc tempus, ait Saturnia Iuno, Accelera, & fratrem, si quis modus, eripe morti,

Aut tu bella cie, conceptumque excute foedus.

Auctor ego audendi. Sic exhortata reliquit

Incertam, & tristi turbatam vulnere mentis.

B b Consilium Iunonis fuit foedus disturbare, ne fieret singularis ille congressus. Ad rem hanc vult vti opera Iuturnæ, quæ Turni soror germana. Hanc ergo affatur. Sed prius, quæ hæc Dea? nimisrum, que præsidet stagnis, & fluminibꝫ. Nam Iuppiter illi honorum hunc sacrauit, id est, illam sacram fecit hoc honore. Caula, pro erupta virginitate.

c Oratio Iunonis ad Iuturnam tota suco plena, & spirans mendacia. Non enim illa ita solet cum pellicibus, sed nunc necessitate coacta ad lubidinem sermonem confingit. Itaque, vide, vt capret. Decus fluminorum, gratissima nostro animo. Nil minùs: nam quando gratae pellices? Scis, ne possit negare, vt te unam prætulerim cunctis, quæcumque ascenderé cubile, id est, lectum, Iouis, & ingratum. Ludit in vocibus, Quæ dicat: Est magnum, te mihi esse gratissimum in re

EXPLICATIO.

a V BIQVE IUNONIS fuit foedus disturbare, ne fieret singularis ille congressus. Ad rem hanc vult vti opera Iuturnæ, quæ Turni soror germana. Hanc ergo affatur. Sed prius, quæ hæc Dea? nimisrum, que præsidet stagnis, & fluminibꝫ. Nam Iuppiter illi honorum hunc sacrauit, id est, illam sacram fecit hoc honore. Caula, pro erupta virginitate.

b Consilium Iunonis fuit foedus disturbare, ne

fieret singularis ille congressus. Ad rem hanc vult

vti opera Iuturnæ, quæ Turni soror germana. Hanc

ergo affatur. Sed prius, quæ hæc Dea? nimisrum,

que præsidet stagnis, & fluminibꝫ. Nam Iuppiter illi hono-

rum hunc sacrauit, id est, illam sacram fecit hoc hono-

re. Caula, pro erupta virginitate.

in re ingrata. Nec solum pretulerim: sed locarim in A sub Diuo, est, sub aere. Et recte etiam Iuturna quid dici Deo ab religione, cui semper adnexus timor. Quid enim Gracis etiam est? vnde & iuxta aliquos Deus. Iuturna religio multis inclinavit, tum Deus, vnde. imprimis templo Catonum, quod iuxta eam aquam.

Potentia obici Iunoni impotentia. Tu ad Nymphae configis foror & coniux Iouis? Hanc a se amandat, & se tuerit fatorum decretis, qua ipsi adhuc Ditis potentiora. Quia id est, quatenus passa est foruna, quatenus Parca sinebant cedre res Latii, id est, feliciter cuncta procedere. Scholion est Serui: vel cedere, id est succedere res Latinis, scholion est Nebrisensis; runc tesi Turnum, & tua manu. Nunc iam quid possum? Concurrit enim iuuenis Turnus, non tam cum Aenea, quam cum suis, hisque impribus. Etenim prequinat dies fatalis Parcarum, & vis iniuncta, ac proinde.

Non pugnam aspicere hanc oculi, non fudera passim. Quamobrem tu, & per me, si quid audes proficiens, id est, efficacius, ut pro germano, perge, decet. Quia dicat: Non est illicitum germanum pro fratre aliquid audi- dere, etiam contra Iouem & fata. Adiicit, forsitan mi- feros meliora sequentur, si mutari omnino nequeant fata.

Pro responso fuerunt lacrymae, & percussio pectoris, & haec sepe iterata. Has lacrymas disturbat Iuno; illae enim iuriles, cum res manus postulat: nam mortuo potius danda, quam periclitanti. Itaque hortatur, sinat has lacrymas acceleret, fratrem morti cripiat, si quis modus, hic autem modus duplex est, videlicet,

Aut in bella cie, concepitique excute fadus. Quasi dicat: Vel tu pugna pro fratre singulariter cum Aenea, vel fac ut fedus executiar multa vtraque acie. Quia vero hoc magnum, ut quod contra Iouem, & fata, firmat illam istis, Aut ego audiendi. Ac statim abiit relinquens illam & incertam consilium, & turbatam mentis vulnere; de fratri exitio imminentem

NOTÆ.

1. NEQVE NOMEN, NEQVE HONOS, AVIT GLORIA.] Nulla hic tautologia, aut perifloria. Huius vesti nunquam capax hic Vates. Ait, nomen, quia tunc nondum huic monti nomen, quia Alba nondum condita. Ait, honor, quia tunc nulla res diuina eo loci, ut postea, & honor quidem respicit sacrificium, ut liquidum ex infinitis locis Virgilij, & aliorum. Vide me 3. Aeneid. ad illud, meritos avis ma- etiuit honores. Demum ait, gloria, quia Albæ fuit maxima parentem esse Romani Populi, & tunc quidem nondum parens. Praclarè ergo, & non redundanter, huic monti tunc nullum nomen, honor, gloria.

2. SPECTABAT.] Seru. agnoscit, aspectabat. Alij giliiana.

3. LAVRENTVM.] Ita dicti ab laurorum copia. Herodian. lib. 1. loquens de hoc tractu: μεγάλην κατέστη (τὸ χωρίον) διαφέροποιον ἀλοστον. οὐκ ηγί ὄντα της χωρίου: Regio multis lauro memoribus opaca, unde & illi nomen. Maro tamen lib. 17. vni lauro nomen tribuit, non earum copia.

4. DIVA DEAM.] Cum Diu propriè eterni sint, Diu assumpti ex hominibus, Seruus Poëtam expedit per hypallagen, ut dicat Diva Deam, quasi Dea Diuam. Adducit & teutorum aliud. Iuno pro aere sumitur à Poëtis, recte ergo Diu de Iunone, quia

C

10. DECVS FLVVIORVM.] Fortasse ab salubritate, que predicata de hoc fonte. Varro lib. 4. Ling. Lat. Nympha Iuturna, qui iuuaret. Itaque multi agrotigia, propter id nomen hinc aquam petere solent. Fortasse etiam ab vsu; nam de hoc fonte Romanum ad omnia sacrificia aqua adferri consueverat. Ergo, decus fluviorum, vel quia aqua saluberrima, vel quia in vsu sacrorum.

11. ANIMO GRATISSIMA NOSTRO.] Ad verbum Hom. 5. Iliad. ιμψιν ρεχεούτιν θυμός. & Thucoc. εἰ. 3. ιμψ τὸ παλλὸν πειθαρέμετρον: mibi bene chara.

12. SCIS, VTR, &c.] Aduertit Scal. orationem hanc non factam sine oratione Iunonis ad Thetidem apud Apollon. lib. 4. Itaque rametis inde non omnino orta sit, tamen non facta sine illa.

Ait quippe ibi Iuno ad Thetidem, Imitatio.

Εξέτιντεν τὴν τρίπονταδήν αὐτήν,
Εξέχον ἀλλον, εἴ τι εἰναι ταύτην.
Οὐκέτιν τὸν Δίοντα πειθαρέμετρον
Δέξασθε:

Ab ipsa infanta (te) inde alii, atque dilexi
Praealis, que in pelago degunt.

Quod deinceps in lecto Iouis cupientis
Dormire.

13. MAGNAMI IOVIS.] Cur in re Venerea, Magna- quæ mollissima, hoc attributum, tam hic, quam in- mas cur- fræ, vbi eadem Iuturna, Iuppiter.

— nec fallunt iusta superba

Magnanimi Iouis, hec pro virginitate reportis? Dico probabiliter id dictum à vi, quia vir instar militis pugnat, & oppugnat, ac vincit feminam, & prosternit. Hesiod. in Scut. de Alcmaena, quæ victa à Ioue, οὐσὶ πανθεῖται. iterum, οὐσὶ πανθεῖται. Kostov. Obvia haec in Poëtis. Quin omnis curia præf提名 afficitur tum ab aliis, tum ab Nostro lib. 11. ibi, nocturnaque bella. vbi vide me. Petron. dixit, foriter facere pro, apporundēre. Est qui Poëtam capiat εἰπονός, Nam qui in scortationibus, & adulteriis

IN XII. ÆNEIDOS.

68;

terius bellator est magnus, videtur ironice bellator dici.

Hij, allage. 14. INGRATVM.] Hypallage, pro, ingrati Iouis. Et queritur, Iouem non sibi gratiam prestitisse seruanti vxoriā fidem. Ille quippe multarum pellicum amore irretitus est, ipsa vni semper Ioui adhaesit in lecto coniugali: ideo ergo ingratus.

15. ASCENDERE.] Nihil ab Gracis frequentius in re hac. Hesiod. in Scut. νέκταρι οὐθίσται, iterum, οὐθίσται οὐθίσται. In Theog. Λέγοται οὐθίσται. Eurip. in Helen. Λόγοι οὐθίσται. Homer. 9. Iliad. οὐθίσται οὐθίσται. Cyrill. Alexand. Com- ment. in Amos numer. 18. μετρούσε πλοῦ τον θεον τον εύρεται. Infirsi verò Virg. mori, nam ideo ascendere, quia sepe gradus ad lectum. Vetus lexicon, embascato, μετρούσιν, quasi dicas, inveniūs letti. Lucan. clas- galis gradus. B rē lib. 1.

gradibusq; acclinis eburnis
Statoris.

Hos gradus satis indicat Propert. Eleg. 4. lib. 4.

Nube, air, & Regni stante cubile mei.

Et Ouid. 2. Fast. loquens de Fauno, & in eva- cia,

Ascendit, spoudaq; sibi propiore recumbit.

Plaut. Asinax. in lectum ascendet. Et Varro lib. 4. Ling. Latin. Simplici scutore ascendebat in lectum non ultum, scabello in altorem. Graci, in his Phocyllid. βαθέαν λίχος dicunt, quasi sanctorum lectum.

16. CUBILE.] Nescio, qua incuria factum, vt homines blenni, & proctus insipidi cubile semper reddant, interpretenturque apofento, cum sepe de- beant lectum. Verè enim cubile est lectus à cubando. Firmat ré hanc Maro ipse, qui, λέγοται, αὐτοῦ λίχος potius εἰσάγειν, ipse reddit, ascendere cubile. Ergo cubile, & λέγοται idem. Firmat Lucan. in exitu lib. 5. qui de Cornelia Pompeij vxore cubante sola in lecto,

Non iuuat in toto corpus iactare cubili,

Seruatur pars illa tori.

vbi, quod prius cubile, postea vocat torum. dicit enim, Corneliam non spartiātō toto lecto seruantem il- lius partem Pompeio. Quintil. Declam. 179. pudorem cubiculū dixit. & Sidon. epist. 1. lib. 2. dormitorium cubiculum. Claud. 1. Rapt.

Dicitur in thalamum virgo stat promulga iuxta
Stellantes mox pīcta finis, tangentes cubile,
Omnia perpetuo genitalia facere finit.

vbi, quem prius thalamum, qui est lectus coniugalis, mox vocat cubile. Sil. libro 7. membra cubili Eriguntur, id est, lecto. Horat. Epod. 12. tenia cubilia: vbi vetus interpres: tenia cubilia, lectus finibus, vel fasti oī ten- tūs. Ex Latinita cognitione interpres Plutarchi in vita Caton. Vticens. illud: Τετραπλεύτης, nūtrire, reddit, decidit cubili. Certum est autem, nūtrire esse lectum. Lamprid. in Heliog. Hic solidā argenteo fistos habuit le- tūs, & triclinares, & cubiculares, ita etiam accipiens, versus illę 4. Eclog.

Nec Dea hanc mensa, Dea nec dignata cubili est. Huc pertinet illud, iactatum in Clodium vxorem Metelli, in triclinio Coa, in cubiculo Nola. Vbi ex tri- clinio norat (explicatore Christian. Florent. in Vesp. Aristoph.). simplicem & naturalem εὐρυτατην, & cubiculo omnia monstrā fecitatis. Eodem sensu accipit cubiculum Tacit. 4. Ann. cap. 6. Non itaque aliud cubile, quam Σάντα Μαρία Oppiani libro 1. vñ. Corde in Aeneid. tom. 2.

21. DECET.] Vide vt explicui. Sed fortasse mens Decet, quo alia, & hoc loco decet sicut significato Græco, significato vt decens hic sit τὸ δέον. & decet τὸ δέον ad eum usurpetur.

modum, quo Demosthenes 3. Philip. dixit, δέοντος οὐρανού, καὶ βασις: eget multa cura, & consilium, id est, necessaria est cura, & consilium. vt dicat Iuno: Perge, nam decet, id est, necessaria est diligen- tia.

22. FORSAN MISEROS MELIORA SEQVENTIA.] Apollon. lib. 2. Excid. Hieros.

Forsan afflictis rebus meliora dabuntur.

23. LACRYMAS.] Has suis Ditis Gentiles passim. Lacrymae in 10. Iuno illacrymatur. In 5. Eclōg. Nymphæ de- Dorum. fluent Daphnini. In 12. Venus indignati concusso dolore. Alios quis numeret?

24. TERQE, QUATERQE.] Id est, septuaginta. Tercie, quaterque, numeri. Macrobius noto aliisque, contra quos hic leuiter. Strabo Homerum explicat in simili locutione de numero indeterminato; & Seru. Virgilium 1. Aen. ad illud, & terque quaterque beati. Quis Pro- pertium trahit ad numerum determinatum, cum scribit lib. 3. tri.

Tu petum ad Thalas tendenter linea ponis
Obvias insano terque, quaterque mari.

M. M. M. quis

COMMENTARII

Aeneadæ referent, ferrove hæc Regna lacessent.
 d Sin nostrum anhuerit nobis victoria Martem,
 Ut potius reor, & potius Dij Numine firment,
 Non ego nec Teucris Italos parere iubebo,
180 Nec mihi Regna peto: paribus se legibus ambæ
 In iunctæ gentes æterna in fœdera mittant.
 Sacra Deosque dabo, sc̄cer arma Latinus habeto,
 Imperium solemine socer, mihi mœnia Teucri
 Constituent, vrbique dabit Lauinia nomen.

ARGUMENTVM:

In iumentum Aenea, quo, post invocata Numinæ, affirmat, se si vicitur fuerit ab Turno in singulari certamine, dicesse ad Euandrum; si vicit, d. uirum tantum faciat, & Imperium fore penes Latinum.

EXPLICATIO.

a V R A T prior Aeneas, vt auditus iam pugnæ, ut cupidus feriundi pacti, & stricto ens ex forma & more iuramenti, & pīs, quia in iuramento hoc religiosus induxit.

b Primò Solem aduocat, quia ad illum conuersus: deinde, Iouem, quia omnium Pater, & omnipotens: tertio, Iunonem, vt iam deinde melior, id est, fauenter, quam haec tenus, & addit, iam Dina, precor, vt magis delinia hostilem Deam: quartò, Martem, nam Deus bellorum, & sibi bellandum cum Turno: est torques regis, sed torques, quia in bello vi omnia sunt: quinto, fato, & Iuvios, commode, quia initio admonitus à Tyberino, sexto, totam cœli religionem, ut post specialem invocationem, generatim Deos omnes includat: septimò maris Deos, fortasse propter matrem, quæ in vndis nata.

c Quid tandem post longam invocationem? Si Turnus vicitur, discedam ad Euandrum, & vna mecum Iulus filius, nunquam in posterum rebellabimus; imò, nullam belli occasionem (quod minus est) præbebimus. Quasi dicar: Non aperte bellum geremus contra vos, non occulte. Solet enim bellum inceptari contra finitos Principes, vel aperte rebellando, rupto fœdere, quod erat luctum: vel tentando aliquid, quo vicinus prouocetur. Volui hæc multis, ne quis dicat, Virgilium idem bis dicere.

d De Turno dixerat, si fors: de se plenis votis, sin vñtria annuerit, & vi potius reor, & Dij firment, non fortuna. Ait nobis, & nostrum Martem propter se, & Ascanium. Quid tamen si vicit? Proponit quæ aquifima sunt. Eos, qui se mihi hostes dant, nō cogam ad Dernitum, non ubi parere, vide sobrietatem. Ut etiam in sequenti, ne mihi Regna peto: nam quid magis coniunctum cum vicitore, quam Imperium? atque hoc abnunt. Queritis leges? pares istæ erunt. Quæratis fœderæ? æterna hac erunt. Et quia pares erunt leges, & æterna fœderæ. ideo gentes amba inuictæ. Nam nihil magis perdit Regna, quam discordia. Vnum tantum mihi ius dandi sacra & Deos, quod cui non gratum? Imperium totum sit penes socerum Latinum, nam illi erit ius armorum. Nam quid aliud est imperare,

A quam habere potestatem mouendorum armorum, cum necesse fuerit? Ergo, illi erit Imperium, quia habebit arma. Tandem, abstinebo à vestra vrbæ, quæ nota magna sobrietate; nam vñctores amant ingredi cum triumpho & plausu in vñctas vietas. Adiicit: mihi sine vestro labore Teuci confiuent mania. Quasi dicat: Non habeo vos loco seruorum ad stucuenda mea aedificia, quia videlicet Drances dixerat lib. ii.

Sax. iij. subiectare humeris Troiana iuabit. & hoc nunc respuit. Et huic meæ vrbæ nomen dabit Lauinia, vt nunquam Troia sit veste in ore.

B

NOTÆ.

1. **S T R I C T O S I C E N S E P R E C A T U R.**] Fortasse Eas. str. stricto ens, quasi imprecans sibi mortem atrocem, si falleret, ad eum modum, quo apud Ammian. lib. 21. milites Cesarii Iuliani: iussi uniuersi in eius nonen iurare solenniter gladiis cervicibus suis admotis, sub execratione būdū. Sed, nisi fallor, Potestam mihi aperit interpres Euripidis in Orest. vbi ita ait. εἰδούσας γὰς ἀνθάπτει τὴν δραγῆς, καὶ σούτε, τῷ μήτρᾳ τῷ ξιφῷ δὲ εὐνύψας, οὐρανὸν τὰ δινέας πεφωνήνειας: Conficiunt, qui alium Soli gladium in se interficiebant, in symbolum innocencie gladium Soli ostendente. Ergo Aeneas cum hoc iuramento petat Turnum ad cædem, & iustam prius gladium Soli ostendat, statim enim, Esto nunc Sol testis. Vide etiam, an hoc pertineat illud Apolloniū Magi apud Philostrat. lib. 8. c. 1. vbi dicitur, nunquā preces fudisse, aut sacrificasse εἰ μάχαιραί βλέπουν, gladium habens ante oculos. Gladium. Quasi dicat, nunquā preces fudisse cum animo inueni, alterius interficiendi. Consequens ergo, vt qui animum habet in precibus interficiendi alterius, gladium nudet, videatque illum. Videtur quoque hoc pertinere, quod ait Eurip. in laudata Tragedia, non videlicet esse honestum post cædem iniustam

C

Imitatio. Iuppiter cultus iuramentorum. Virgilij etiam. Fœdium iuramentum.

2. **E S T O N Y N C S O L T E S T I S.**] Nihil est, credo, aliud, quam sciat nunc Sol. Nam Hom. 10. Iliad, tus in iure, i. vñl. Zeū, Sciat nunc Iuppiter. Atque esto Latinum ab I. Græco. Et quidem Sol iuocabatur in iuramentis firmissimis, vt qui rerum omnium sciens & iuistrans, Ita 4. Aeneid.

Sol

IN XII.

ÆNEIDOS.

A quo præsertim in fœderibus Numina omnia inuocabantur. Plaut. Cistell. iurat per Deos Superos, In fœderibus. Medioxumos. Quid.lib. 1. Trist.

Per mare, per terras, per terra Numinis iuro.

Vbi Dij maritimi, terrestres, coelestes. Nam terra Numinis, coelestes sunt. Medea apud Euripidem vult sibi iurati Τεῦν αὐτὸν φίλον, uniuersum genus Deorum. Liuus libro 1. Audi Iuppiter, & tu Iuno, Quivine, Dicque omnes coelestes, vñque terrestres, vñque inferni audite.

10. **ÆTHERIS ALTI.**] Euripid. Iphig. in Aul. 376. ωρὶς Κην αἴθην: hic iste (testis) aether.

11. **C E R V I O P O N T O.**] Quis necit hoc esse manus & aquarum epithetum? Huc spectant, quæ scribit Appian. de Sexto Pompej Magni filio, qui Phœnicium paludamentum cōuerit in caruleum, quod veller haberet Neptuni filius. Theoc. 15. 25. γλωσσας λαμπεῖσσας.

12. **C O N V E N I T E V A N D R I V I C T O S D I S C E D E R E A D V R B E M.**] Praeclarè hoc, nam ex instituto principis populi, id est, Romani. Cauebatur enim plerumque in Romanis fœderibus, vt discrimen aliquod esset, & distantia loci inter eos, qui fœdera fœriebant, ne videlicet occasio esset concurrendi ad arma. Atque ita ex hoc more videtur locutus hoc loco Virg. Sic in fœdere, quod iustum inter Romanos, & Carthaginenses de Hispânica, conuenit, ut Carthaginensiū Imperij finis esset Iberus amnis, ultra quem nec Romanis Carthaginensiū socios armis lacessere, nec Carthaginensis bellum traducere liceret. Narrat hoc Appian. in Ibericis, & repetit in Annibalicis. Vnde in Virg. conuenit, id est, fit conuentio, & pactum. Eadem lege factum video fœdus inter Etrœclam & Polynicem Reges Thebanos apud Euripidem in Phœniss. vbi Eteocles ita ait,

13. **E T H E R I S M I H I T E R R A P R E C A N T I.**] Coniungit cum Sole, vt Homer. 19. Iliad. 150. γῆ τε, ηγετος: sciat & iurat, & Sol. Et Eurip. in Medea, Ουρανος τιθεντος, πατερας Σ' θελινον εργον:

C *Iura per terram, Solēisque patrem (mei) patris.* Ehippus apud Atheneum lib. 10. μη τινα γλω. Homer. καὶ οὐτε μη, καὶ οὐτε. Quia scilicet terra habet pro Dea. Inde Euripid. in Hecub. μητρια γλω. quod attributum Deatrum est. Per hanc iurat Hippolytus apud eundem, καὶ πέπειχθε δύναμι.

4. **Q V A M P R O P T E R , &c.**] Imitationem inuenit Germ. nam Hom. 1. Iliad. 9. θεον πελλας τε, εργαστηριον. vñtrique enim præpositio postponitur. & deinde, vt Græci, πλατηνοι: Latinus, tamis ponit perfette labores.

5. **E T P A T E R O M N I P O T E N T E S.**] Pind. in Pyth. 10. τε τε ζ. 2. ζ. 2. Sæpe & hoc Homer. De Ioue ait Euripides in Med. 10. nov. θεος τε πελλας τε: exstituit esse cœsus iuramentorum hominibus.

6. **E T V T A V R N I A I V N O I A M M E L I O R.**] Inuenit acumen Seruus, vt dicat: tu quæ Saturnia, id est, qua nocua es, sis iam melior. Quasi dicat: Eris melior, si iam deinde non sis Saturnia.

7. **T V Q U E I N C L Y T E M A V O R S.**] Respicit & hic ad iuramenta Fœdalia, qui post Iouem, deinde Martem. Polyb. lib. 1. Ρωμαϊκος δε ήσαν λαθυνετα τις αποδιδοτο. Ηδη δε τέτο τον Αρι, καὶ τον Ερεβιον. At, post Iouem Lapidem ex vetere more adhiberi ad iuramenta Marten, & patrem Gradiuin.

8. **F O N T E S Q U E F L I V I O.**] Accipe fontes, & fluuios Italiae, iuxta illud lib. 7. & adhuc ignota precatur Flumina. Nihil tamen vñtrat extendi ad fluuios alios. Nam Homer. de omnibus, καὶ πελλας, καὶ γῆ, &c. Et Plutarch. in vita Demosthenis hanc formam iuramenta adhibet, μη γλω, μη νη, μη τελετæ, μη τελετæ. Per terram, per fontes, per fluuios, per fluuios: per latices.

9. **Q V A M P R O P T E R A E T H E R I S A L T I R E L L I G I O.**] Hic coelestia omnia Virg. includit, deinde maritima, & in oratione Latini omnia inferni Numinia. Itaque non dubium, quin alluferit ad morem Romanum, nec Dij texere Cupentum, Aenea veniente sui.

Ita & Sen. ipse 2. de Benef. c. 18. Sed habuit suam Ven-

Deus cuiusque.

que suus.

E

qui nobis fauēt. Sic hoc loco, nostrum Martem. & alibi,

— nec Dij texere Cupentum,

— Aenea veniente sui.

— Ita & Sen. ipse 2. de Benef. c. 18. Sed habuit suam Ven-

Deus cuiusque.

que suus.

que suus.

que suus.

que suus.

que suus.

que suus.

Romanum
Imperium
representa-
tum.

15. SACRA DEOSQUE DABO, SOCER ARMA A rhasius epistola 50. esse putat vocarium, Atticorum forma, qui vocatiuos omnes similes faciunt rectis. Sic accipit illud Scipionis Africani ex Lucillio apud Tull. 1. de Orat. *Quid Decius, maculam, in confixum vis facere?* Sed ego puto esse rectum, tam Latinus, quam Decius. Sed Grammaticale hoc appeller Brocensis Mineruam, vbi magna exemplorum copia probat hanc Latinorum locutionem. Inde est, ut putem ego (Dens) semper esse rectum, nunquam Deos sem-
per est re-
ctus.

B Lectio Vigiliana.

—pater arma Latinus habeo,
Imperium solenne sacer.

17. IMPERIVM SOLEMNE SOCER.] Fortasse allusum ad illud Aristot. lib. 4. Politic. c. 4. quod exprefsum ab Hom.

Oὐν ἀγαθὸν τελευτοποιίν, εἰς κοπεῖσθαι
Εἴτε βασιλεὺς.

Ait, multorum imperium non esse è bono, sed vnum Princeps sit debere esse Principem, vnum Regem. Huc etiam vnuus, allusum ab Herodiano libro 4. βασιλεὺς δέ Ζεύς, οὐαὶ τε οὐρανοῖς θεοῖς, έτω καὶ διά θεούς: Οὐ πρόπτερος φοιτης Δεοντοῦ Imperium habet, ita illud dat vni mortalium. Quis nescit versus Lucani hac de re? quis non Seneca in Agamem. act. 2.

18. VRBIQVE DABIT LAVINIA NOMEN.] Non ignoratum, datam aliquando similem gloriam feminis. Sic Manto Mantua dedit nomen, Rome femina (vt volunt aliqui) Roma vibi. Notula haec Pontani est.

Femina dāt
nomen v-
ribus.

195 ^a Sic prior Aeneas sequitur sic deinde Latinus Suspiciens coelum, tenditque ad sydera dextram.

^b Hæc eadem Aenea, terram, mare, sydera iuro,

^c Latonaq; genus duplex, Ianūmque bifrontem, Vīmque Deūm infernam, & diri sacraria Ditis.

200 Audiat hæc genitor, qui foedera fulmine sancit; Tango aras, mediōisque ignes, & Numina testor.

^d Nulla dies pacem hanc Italos, nec foedera rumpet,

^e Quo res cumque cadent: nec me vis vlla volentem Auertet; non si tellurem effundat in vndas

Diluicio miscens, cœlumve in Tartara soluat.

^f Ut sceptrum hoc (dextra sceptrum nam forte gerebat)

Nunquam fronde leui fundet virgulta, nec vmbreas;

Cum semel in syluis imo de stirpe recisum

Matre carer, posuitque comas, & brachia ferro,

^g Olim arbos, nunc artifices manus ære decoro

Inclusit, Patribusque dedit gestare Latinis.

D

ARGUMENTVM.

Aenea duxit in invando Latinus sequitur, promittens eternam fore deinde pacem.

EXPLICATIO.

^a Notæ duas precantium, sublatio oculorum, & manuum ad coelum.

b Ante

A Sic sape Nisus, & Euryalus, non pro Niso, Hyrtacides. Sed in 9. tamen, ianūm Hyrtacides, quia dicturus statim, audiret mentibus aequis Æneade. ubi Hyrtacides, quia Æneade. Laudo Euripidem in Rheto, qui Oivis, & Aarpris, pro Diomede, & Ulyss. Cefso, & remitto Lectorem ad Notam dignam scitu, quam dabo infra in hoc lib. ad illud, turbamque sōnantem Agminis aligeri.

^b Loquitur sic deinde.] Particula deinde ad- b hibetur ad indicandam moram, & grauitatem inci- Deinde, ad grauitatem in orationis.

Ante omnia iurat eadem, que Æneas, terram, nam ille, & hec mihi terra precanti. Deinde, mare, nam

infornorum, sacraria diri Ditis, Plutonem principem rataxborior. Post omnes, Audiat hæc genitor Iuppiter, qui foedera fulmine sancit, vel quia sancta esse facit foedera atque stabila coruscante igne: vel quia fulmine punit foedagos, & ita tuetur ac vindicat, quod semel iustum est. Demum post tot Numina, ipse ex ritu, aras tango, ignes medios, testor (omnia) Numina. Illud, medios ignes, est hypallage, pro, ignes qui in medio.

B ^c S. SVSPICENS COELVM.] Prima precantis nota. Cœlum supere in precibus.

Homer. 19. Iliad. Eξεπιτελεῖσθαι δέ τε περιπολεῖσθαι εἰς διάτημα.

Supplicans autem dicit suspiciens in cœlum litum.

Et lib. vlt. εἰς χρήσεις, videlicet, περιπολεῖσθαι: sup-

pliante deinde cœlum affectans.

^d Promittit fore perpetuam pacem, æterna foedera; à quibus non volens recedet ad mundi usque exitum & exitum, modò aquis, modò ruina absumatur. Est hoc deinde ab rerum confusione. Quasi dicat: Omnia aquis miscubuntur; cœlum ruet sumum deinde cœlum affectans.

^e Adhibet & aliud deinde, desumptum à sceptro, quod ipse tunc gestabat, quod recisum ab sylvis semel, atque artificis manu auro inclusum, non iam frondescere denudò poterit, & umbras facere sic nec mutari Latinus. Expendit locum istum Scal. A loco, nunquam funder virgulta, quia de commissura virgultum exit. Ab officio, nec umbras, quia frondes umbras efficiunt. Illud, mure c. rei, suauissime, & cum affectu amoris, nam quale est carere matre? Cum adiicit, p. f. t. que comas, & brachia ferro, perstat in metaphora, nam dixerat, mure. Illud, olivæ arbos, mirificum est, vt etiam circumscriptio illa, manus artificis, pro artifice. Pergit aliis Scaliger.

Tenditque ad sydera dextram.] Altera precantis nota. Apud Dionys. iurans Fecialis Romanus, deinde capiti amiculu, & sublatis in cœlum manus, ut moris est. Düs precatur. Nihil frequentius in Gracis, quād aīagīzīv τὰς χεῖρας inter precandum. Eurip. in Helen.

Kritique, ἐφθατεις αλειφατεις, προς επιπονη-

πονησθεις, λα, &c.

C Petimus recta brachia ad cœlum

Iustantes, vi, &c.

Sed quare sublata manus inter ferendum fœdus?

Quia hæc est maxima nota fidei data in iuramento.

Lucan. lib. 1.

hīs cunctis simul affenere colores,

Elaudsque alre quecumque ad bella vocaret,

Promiscere manus.

^f 5. LATONÆQUE GENVS.] Sumi genus pro filio, filia, aut prole, ita tritum, ut pudeat consequi.

^g 6. IANVMQUE BIFRONTEM.] In mentione gene-

rali Deorum omnitudinis non fuit Janus, qui Deus fœdere.

patrius Italorum, idque ex more. Nam apud Polyb.

lib. 4. in fœdere, quod ferunt cum Romanis Car-

thaginenses, ante omnia iurant τὰς θεὰς τὰς θε-

ρες.

^h 7. VIMQUE DEVVM INFERNAM.] Circumlocu-

tio, pro Düs infernis, sic, i. Πειραια, vis Priami, pro

Priamo, & millena, sed aliud ago. Hoc iuramentum.

Iuramentum directè oppositum iuramento Deorum. Hi per Sy-

gem, homines per M. n. s., Infernum, Diem. Ut verò

Düs iniolabile suum iuramentum, ita hominibus suum. Itaque signatæ Latinus vim infernum, notans

vim iuramenti, quo illigatur. Apud Athen. libro 9.

cum coniunctæ vellent quidpiam scire à coquo, ille

se non dicturum iurant per eos, qui mortui fuissent

in Marathone. Quo auditio ἔδει παῖσσον δῆτα τηλε-

κον τε ὅπερ μὲν βασιλεὺς τὸν ἀριστον: visum est omnibus

cogendum non esse bonum propter tantum iuramentum.

E Neque impedit hoc iuramentum violatum postea ab coquo, ut pote homine ridiculo.

ⁱ 8. DIRI SACRARIA DITIS.] Notat Erythr. esse

hæc, que sanctaria appellat Plin. qua Plut.

Σανκτaria. Sed putemus potius altissime Poëtam, non quidem

ad cellas Deorum, que dicta sacraria, sed ad ex-

cranda inferorum loca, de quibus Homer. Iliad.

20. τὰς τε συρίας θεοὺς τε, que Düs execrantur, & odio habent.

g. AVDIAT.]

In medias dat se se acies haud nescia rerum,
Rumorisque serit varios, ac talia fatur.

ARGUMENTVM.

Mactatio hostiarum, Rutulorum fator in Titum, &
in illum commiseratio, Iturne sororis dolor.

EXPLICATIO.

Aeneas & Latinus feedus firmabant, exclusus enim Turnus, nam praesens Latinus ad eum modum, quo apud Homerum iurat Priamus, & feedus init, excluso Paride. Aderant duces alij testes foederis, ideo conspectu in medio procerum. Sequitur deinde mactatio hostiarum. Ergo ingulant pecudes, Latinus suum, Aeneas orem, & has rite sacratas, id est, exploratas, & probatas salmis frugibus, notatione ferri, libato vino. Vix jugulari, cum viuis adhuc, & palpitibus eripiunt viscera, ac statim aris cumulant oreratis lancibus.

b Indicauerant Rutuli iamdudum eam pugnam esse imparem, & ea res variis vulgi motibus in colloquis agitata erat: tum vero magis opinio hoc increuit, quo propius, praesentiisque, atque apertius cernunt illos congressuros non equis viribus. Quippe Aeneas grandaeus dux, & experientia militari, Turnus iuuenis, & nullo ante in bello versatus. Est vide eti, videbatur, insecebat.

c Opinionem illam imparium virium Turnus ipse adiuuat, nam, cum ad aram venerabundus accederet, vifa in eo sunt indicia timoris quatuor. Primum, incensus tacitus, segnissime, ac minime ostentabundus. Alterum, demissio oculorum, quos non ausus attollere contra Aenean. Tertiuum, tabentes gena, vifus enim est subita quadam macie deformari. Quartum, pallor in corpore iuueni, qui pallor secutus ab macie, qua pallidus. Hec omnia commiserationem mouebant. Nam quale est iuuenem florentem arata, & iuuenture validum induci cum tate & pallore?

d Observabat Iturna momenta omnia ad disturbandum feedus, & singularem congressum. Ergo, ut vidit variantis vulgi sententias, nulla mora interposita, Camertis formam referens, irrumpit in medias acies, incipitque rumores in vulgus sparge-re, ac tragicè perturbare omnia. Dicit bis, in medias dat se se acies, ad notandam audaciam virginis. Sunt vero Camertis elogia tria, maiorum origo, paterna virtus, propria fortitudo. Pertinent hæc ad conciliandam Iturnæ ipsi auctoritatem.

NOTÆ.

Imitatio.

1. CONSPPECTU IN MEDIO.] Tale quiddam in foedere Regum Thebanorum apud Eurip. Pheniss. & μεταρχήμενος συνάντει. In medio viris que acieris surandum commiserunt.

2. INVULANT PECUNDES.] Similem locum capenda videlicet, excorianda, & diligenter rei sacrae E administranda, habet lib. 1. Aeneid. & hic exhibet Euripedem, qui Elecst.

Oī μόνοι οφελούσι, οī δέ οφελούσι, άλλοι δέ ποιηταί ήπειρος, αī φίλοι τοῦ οφελούσι.

3. INCESSU TACITO.] Hypallage, pro tacitus ipse. Hypallage.

A. *Διεγέρει όθησιν, παραγόντες την πετράντην:*
Hi quidem victimas adducebant, alij vero forebant enstra,
Alij ignem accendebant, & circa focum
Lebetes erigebant, rotundum rectum perstrebat.
Sed cur ingulant pecudes? Quia nulla sanctio foederis absque sanguine. Ita in foedere Thebanorum, cuius mentione in superiori Nota, *μαρτυρεῖ τε τοῦ Λέωνος: vates mactabant oves. Et in flamamm ait, nam supra ipsos ignes, quod genus faciūt Persius Sat. 2.*

Totū ibi cūm in sacris iunctim omenta liquefuerint.
Sunt iunices dūpālēs.

B. *Et VISCERA VIVIS ERIPVNT.]* Nam palpitante adhuc sera, & penè viuente exta inspiciebantur. Inde sequitur apud eundem Tragicum in Thebanorum foedere, post mactatas oves, *πίζεις τ' ἐρώμενοι: & obseruabant ruptus. Ouid. 17. Metamorph.*

Protinus ereptas viuenti corpore fibras
Insipicunt, menēisque diu scutantur in illis.

Senece Tragicus in Thyestes,

Erepta viuis exta pectoribus tremunt,
Spirantque vena, cordi, adhuc pauidum salit.
At ille fibris tractat, & fata inspicit,
Adhuc calentes viscera venas notat.

Vide qua dedi lib. 4. Aeneid. vbi similis locus.

C. *CMVLANTQE ONERATIS LANCIBVS ARAS.]* Cumulatio in lacris. Est hoc, quod in Georg.

Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.
Itaque cumulatio ista tota est ab extis; neque hinc aliiquid capias de thure, etiam de thure dixerit in 8. *cumulatique oneratis lancibus aras.* Etenim hinc Poëta intelligit painariorum frumentorum, quæ Diis sacrificabantur; quales etiam in 5.

— strucrēmque suis altaria donis.
Portò partes has, quæ ab reliqua visceratione separabantur, dabaturque Diis, proficias, & profetas vocabant Gentiles, atque etiam ablegimini; sic enim Profetas legendum apud Festum, non ablegmina, notauit iam Ablegmina Scal. qua Greci δοκιμαζουσι vocarunt δοκιμαζουσι. Isidor. vocat etiam profegmina. Itaque hinc Poëta intelligit proficia, profeta, profegmina, ablegmina, δοκιμαζουσι.

De verbo *cumulo* vide quæ dixi lib. 11. ad illud, *cumulatique altaria donis.*

D. *LANCIBVS.]* Vox sacrorum. Lances enim Ter-

ulli, lib. de Idol. inter vasa sacrificiorum infert, vt etiam Aeson. in Monofyll. Ouid. alij.

E. *AT VERO RVTYLIS, &c.]* Comparat locum hunc cum Homericu Germanus. Nā etiam in singulare certamine Hectoris, & Aiacis, Troiani inducuntur Hectori metuentes & diffidentes. Cūm enim Graci gaudent, tamen Troianos inuasit timor.

Τρόδες δέ τρέμουσι απὸ τῆς ιππολύτης.
Hector quoque ipse à Poëta myticaliter inducitur, vt hoc loco Turnus,

F. *CONSPPECTU IN MEDIO.]* Tale quiddam in foedere Regum Thebanorum apud Eurip. Pheniss. & μεταρχήμενος συνάντει. In medio viris que acieris surandum commiserunt.

G. *INVULANT PECUNDES.]* Similem locum capenda videlicet, excorianda, & diligenter rei sacrae E administranda, habet lib. 1. Aeneid. & hic exhibet Euripedem, qui Elecst.

Οī μόνοι οφελούσι, οī δέ οφελούσι, άλλοι δέ ποιηταί ήπειρος, αī φίλοι τοῦ οφελούσι.

H. *INCESSU TACITO.]* Hypallage, pro tacitus ipse. Hypallage.

Sic

Timoris nota.

IN XII. ÆNEIDOS.

Sic 4. Aeneid. totumque pererrat Luminibus tacitus, id A est, tacens Dido ipsa, & Perse. Sat. 2. tacita acora, nam qui libat, tacet. Liu. de Manlio pugnaturo cum Gallo lib. 7. petitus animorum, inq. tacita plenus. Ad sententiam pertinent verba Seneca epist. 114. Non vides, si animus languet, trahi membra, & pigi moveri pedes? Quippe ab metu Turni piger illius incessus. Sed cum dicat commotus milites visa Turni agitudine, huc traho verba Curtij lib. 3. vbi languente Alexandro, militum in ipsum Regem misericordia versa, illum florē inuenire, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem diuelli ab se, & abripi quererantur.

8. DEMISSO LVMMINE.] Habitus inacti; & timens. Demosthenes de se in Coron. *αὐτὰς στένας, καὶ νοτίας τον εἰς τὸν γῆν: gembens audio, terrimque innuens.* Ouid. 15. Metamorph.

Demiserit oculos omnes, geminante dedire. Rex quidam barbarus apud Herodot. Musa terrena pro miscere *τέλεσθε εἰς τὸν γῆν, oculos humi diecet.* Plutar. in Agelilao inducit Spartanos quosdam *τραχύνες, τεύπτριτες εἰς τὸν γῆν, πρε ποδε τηρεταις στενάς εἰς τὸν γῆν: plantauerit, & seuerit sermones.* Ioann. Damascenus Orat. de Transfigurata. *λόγον τε προτερεταις.* Sed Virgilis propriæ clanculatio sermones intelligit & fortius, ad eum modum, quo Ammian. lib. 14. Per arcana suspirantes nutrita jactis criminibus subserentes. & lib. 20. differnitantes mordaces suspirios. Plutar. in Nicia ita rem hanc, *λόγος τε προπερ εἰς τὸν γῆν: & in vita Phocionis, κατωνόματες εἰς τὸν γῆν: & in vita Alcibiade alter, λόγος τε προπερ εἰς τὸν γῆν: & in Aristeide, λόγος τε προπερ εἰς τὸν γῆν: Hac omnia idem sunt. Extremum habet etiam in vita Camilli. aut enim *εἰσελεθε λόγος.**

230 *a Non pudet, ô Rutuli, cunctis pro talibus vnam obiectare animam? numerone, an viribus æquis Non sumus? en omnes, & Troes, & Arcades hic sunt, Fatalisque manus, infensa Hetruria Turno:*

Vix hostem, alterni si congregiamur, habemus.

b Ille quidem ad Superos, quorum se deuouet aris, Succedit farma, viuusque per ora feretur:

Nos patria amissa dominis parere superbis Cogemur, qui nunc lenti confedimus aruis.

c Talibus incensa est iuuenum sententia dictis Iam magis atque magis: serpique per agmina murmur.

240 Ipsi Laurentes mutati, ipsique Latini, Qui sibi iam requiem pugnæ, rebusque salutem Sperabant, nunc arma volunt, foedusque precantur Infectum, & Turni sortem miserantur iniquam.

ARGUMENTVM.

Iturna oratio pro fratre ad Rutulos, horum in animis communatio.

EXPLICATIO.

O BICIT primò pudorem Rutulis, qui patientur vnam animam obiectare pro cunctis talibus, vbi animam vnam capiunt, & cunctis pro talibus temere. Nau ille vna, qui præclarus, reliquis opponitur, qui rales, id est, imbecilli & languidi. Pergit, & alligat illos argumento efficaci, numerone, an viribus æquis non sumus? Probat de numero, tacet de viri-

bus. De numero, nam coram hostes omnes habent, Troianos, Arcadas, Herruscos. Non sunt autem multi hostes illi, qui oculis capi possunt. Ideo ait, hic sunt, δεκτικοί, quasi digito indicaret omnes. Præter hos, quos videtis, nulli sunt alii. Vos autem quot estis? certè duplo plures illis, nam

Uix hostem, alterni si congregiamur, habemus. Probavit de numero, sed tacuit de viribus. Cur? quia hoc neque ipsi negarent. Imò probatio ipsa cederet in contumeliam. Nam hoc esset vocare in dubium virtutem Rutulorum. Quasi dicat Iturna: Plures estis numero, nam si alterni congregatimi, vix habetis hostem; maiores virtute, quod, ut perspicuum vobis, relinquo.

b Adducit aliud argumentum comparans Turnum certatorem cum sedentibus spectatoribus. Turnus (inquit) in singulari hoc certamine viuus erit

9. IN MEDIAS ACIES FORMAM, &c.] Hom. Imitatio 4. Iliad.

B

H

Λαοδίῳ οὐκονεῖται:

D

ταξινομεῖται.

L

αὐτοῖς Αντονοὶδε.

T

RVMORESQUE SERIT.] Ab Funio Antiate, Imitatio.

lib. 10. Annal. vbi,

Rumorisque seruit varios, ac multa requireunt.

vel ab Cecilio, qui in Plot. sermonem seruit. Soph. in Severe sermones.

Elect. dixit,

Σπέριψ μαρτιανός βάζει τε πατέας φέλινος:

Seminet rumores inane totam per urbem.

B

Plutar. in vita Iulij, καταστρεψαν λόγοι, & de Pythie

ορaculis per initia, καρποτες λόγοι, καὶ θεοτες λόγοι:

forentes sermones, & metentes statim. Plato in Phædro,

φερόντων κατατηλόγοι: plantauerit, & seuerit sermones.

Ioann. Damascenus Orat. de Transfigurata. λόγον

τε προτερεταις.

Sed Virgilis propriæ clanculatio

sermones intelligit & fortius, ad eum modum, quo

Ammian. lib. 14. Per arcana suspirantes nutrita jactis

criminibus subserentes. & lib. 20. differnitantes mordaces

suspirios. Plutar. in Nicia ita rem hanc, λόγος τε προπερ εἰς τὸν γῆν: & in vita Phocionis, κατωνόματες εἰς τὸν γῆν: & in vita Alcibiade alter, λόγος τε προπερ εἰς τὸν γῆν: & in vita Aristeide, λόγος τε προπερ εἰς τὸν γῆν: Hac omnia idem sunt. Extremum habet etiam in vita Camilli. aut enim εἰσελεθε λόγος.

Portatio,

Explicatio.

Stringere
gladium.

Sic quo vnu-

Imber fer-
reus.

Pulsati Di-

Homei vi-
tium.

enim soluit, explicat, porrigit, extendit. Hom. Illiad. 13. ad 6. lib. 20. ἐν χθονι καὶ τὸν θεόν. Calab. lib. 11. εἰς τὸν θεόν. Ibidem, πεποντὸν τὸν θεόν. Nonnus lib. 32. ἐλαστέλλω τὸν θεόν. Ibidem, ὀφράξεις περιγένεται. Apollon. lib. 1. εἰς τὸν θεόν. Ιανόν, in arenis solitus. Euripid. in Phoeniss. ait Eteoclem, & Polynicem iacuisse εὐελπίῳ, πορρέττι. Ad hunc modum loquuntur etiam Latini Poëtae, ut cum Lucan. lib. 5. Python sagittis Explicuit. Valer. lib. 6. Arg. ingenii porrigit armo. & lib. 4. Tenditur ille ingens hominum pavor. Ad hunc sermonem aspirat Martialis Epig. 87. lib. 9.

Se dea porrexit Sporula, Paule pedes.

18. GLADIOS STRINGVNT.] Liu. lib. 38. stringit gladium. Sen. Contr. 7. ubi est gladius tuus? fringit. Suer. Calig. 3. strictrum se lucubrationis sue relinquit. Curt. lib. 3. gladios impigrū stringunt. Non dubium, quin hi à Poëta.

19. AGILLINI.] De his dictum lib. 7.

20. PICTIS ARMIS.] Vide in 10. ad illud, & ver- scoloribus armis.

21. Sic c.] Hanc particulam, & in hoc loco Virg. explicat Passeratius in Prop. adō omnino proflui, cum nihil præcesserit. Vt in Sallust. Catil. Sic quisque hostem ferire, murum confondere,

22. TEMPESTAS TELORVM.] Sil. lib. 9. telorum mu- bēm, & lib. 2. telorum nubibus. Stat. lib. 8. pulchritate tela comparat cum tempestate,

— non tanta cedentibus horis

Aēriam Rhodopen solidā nūe verberat Arētos:
Nec fragor Aēsonia tantus cū Impuler omni
Arce tonat, &c.

Illustrabis satis hunc locum his, quae dixi lib. 10. ad illud, nubem bellū dum detinet.

23. FERREVS INGRVIT IMBER.] Stat. laudato loco, loquens de armis, stat ferrea colo Nubila. & lib. 5.

Instantis iactu telorum, & ferrea nimbi
Cerat hyems.

Lucan. lib. 4. telorum nimbo. Pacuvius,
Sagittis, plumbō, faxis grandinat, nūi.
Enn. 6. Annal.

Vindicta: consenunt, velut imber, tela Tribuno
Configunt parvum.

Idem 13. 8.

Hastai, fūrgunt hastas, fit ferreus imber.

Ammian. expissimus est in hoc sermone, vt cum ait libr. 10. Sagitarum nimbi crebrū volitantes. Latini à Græcis. Pind. Od. 5. Isth. χαλαζίαν φύσεις grandinea. Nonnus libro 22. οὐθὲ διστριψιν imber sagitarum. Mitto alios.

24. PVLSATOS.] Quasi Dij ignominia affecti ef- fent infecto fœdere. Nam verē pulsatos Deos suffise, incredibile ab seruantissimo totius decoris Virgilio. Non enim is est, qui Deos induceret verberatos ab Latino. Hæc stupiditas in alios cadit Poëtas, non in eorum principem. Nam cur abstineam à nomine

ἐνθέται, cūm lego in Hom. Illiad. 21. Laomedontem comminari στρογγυλόν εἴτε χαλαζίην, abscissum aures fero. Neptuno scilicet, & Apolloni. Hæc enim, & similia βλάσφημα non cadunt nisi in impissimum, qua- lémque descripsit Julianum Gedrenus pag. 253. qui

^a Messapus Regem, Regisque insigne gerentem
290 Tyrrenum Aulesten, audius confundere fœdus,
Aduerso proterret equo, ruit ille recedens,

A exspirauit, πολλὰ δυσπεισθεῖς τὸν θεόν τοις, αὐτοῖς
τοις πλάνοις, καὶ τοῖς αἰσθανταῖς. Cum primum Deus
suis multis maledictis proficiat, vocans decaptores, fraudu-
lentes, mendaces. Itaque pulsatus Virgilij, ne capias ver-
beratos, vt quidam scoli, & plane blenni, sed indi-
gnè affectos ex infito fœdere.

25. Divos.] M. Varro, & Atteius Divos perpetuos Diui qui, dici volunt: Deos, qui ex hominibus sunt. Alij feci.

26. INFRANANT CVRRVS.] Agnosce hypalla- infranante gen. Non enim currus infranantur, sed equi qui in currus. curribus. Nec putes, hypallagen hanc esse audacem, Hypallage nam sic solent Poëtae. Aristoph. in Irene dixit, χρωστῶν τοις φάλαινοις αντικολορις strepitum freni. ad verbum, αντικολορις strepitum freni. Itaque, non dixit φάλαινοις τοις φάλαινοις, sed τοις φάλαινοις. Sic & Pind. Od. 1. Olymp. χρωτήσαντον εἰς ιππούς: Αιστρatis in equis, & tamen non equi aurati, sed eorum ornamenti. Euripides in Hercul. Furent. λόγχαι φεύγοντας: saltant hastas cupiditas. Non certè hastæ, sed qui hastas gerunt. Sed nihil tamen magis germinum, quam illud eiusdem Euripid. in eadem Tra- gedia,

Αἴστραι δέ τοις φάλαινοις
Curribus adhibet simulacrum.

Pro equis, qui in curru. & in Helen.

Δέξαι τοῖς φάλαινοις

Πάρεις αγρόταις:

Potquam rapuit lectorum tuum

Paris infelix māritus.

Id est, sponsam, quæ in lecto. Dixi de locutione, illu- stro sententiam. Ad hanc pertinet illud Curtij li- bro tertio: *Equis plerique frenabant, discors exercitus, nec ad unum intentus imperium, varia tumultu cuncta turbaverat.* Similis præcipitania apud Plutarchum in Syl- la, εἰς χαλαζίας στρατεύεται. Notetur in exitu adagialis forma, quam indicat Appian. in Syriac. vbi loquens de Romanis ait. νῦν δὲ τοις χαλαζίαις, φαστοῖς, εὐθέταις, & εἰς προστιθέ- ταις χαλαζίαις τὸν ἴντοντον αἰραβούταις, εἰς αὐτοὺς διεγέλασσον τοις λόγοις: Νῦν autem, cum frenum, ut dicitur, impos- siveint, cūm ascenderint infranant equum, nullum ex hisuf- modi verbis pacem suscepuros puto. His satis indicatur, iam decretum bellum cūm frenum iniicitur, usurpa- rīque prouterbiālē schema, frenati sunt equi.

27. SALTV.] Signat & propriè. Nam apud ve- Stapedæ teres nullus vñs stapedæ, aut subicis pedanci; Hi- non apud spani effrūs dicunt: sed saltu siebat ascensio. Senibus veteres. quidem, & Principibus tollendis vñ erat huic rei præfetus, quem Spartan. in Caracall. & Ammian. lib. 30. vocant stratiorem, Græci ἀγροταῖς. Inter equitan- Strator, quis. dum autem pedes erant penduli, & nulla re innixi, vt etiam hodie equestres status cernuntur. Omitto locum Eustathij in lib. 1. Odyss. quem iam Budæus, & Lipsius agitarunt.

28. SVBLICVNT IN EOVOS.] Id est, sursum ia- Subiicte. ciunt. Significatio hæc non est insolens. Nam Virg. 5. Eclog.

Quānum vere nouo viridis se subiicit almus.

Et 2. Georg.

Parva subiicenti matris se subiicit umbra.

Et 4. Georg.

Ter flamma ad summum testi subiecta refusa.

Et miser oppositis à tergo voluitur aris
In caput, inq. humeros: at feruidus aduolat hasta
Meflapus, etiōque orantem multa trabali
Desuper altus equo grauiter ferit, atque ita fatur.

Hoc habet, haec melior Magnis data viictima Diuis.

Concurrunt Itali, spoliantq; calentia membra.

Obuius ambustum torrem Chorinaeus ab ara

Corripit, & venienti Ebuso, plagamque ferenti

Occupat os flammis, illi ingens barba relaxit,

Nidorēmque ambusta dedit: super ipse lecutus

Cæsariem læua turbarati corripit hostis,

Impressoque genu nitens, terræ applicat ipsum,

Sic rigido latus ensa ferit. Podalirius Alsum

Pastorem, primāque acie per tela ruentem

Ense sequens nudo superimminet. ille securi

Aduersi frontem medium, mentumque reducta

Disiicit, & sparso latè rigat arma cruento.

Olli dura quies oculos, & ferrus vrget

Somnus, in æternam clauduntur lumina noctem.

A R G V M E N T V M.

Messapus interficit Aulesten, Chorinaeus Troianus Ebūsum, Alsus pastor Rutulus Podalirium Troianum.

N O T A.

A tem medianum usque ad mentum diuist. Inde arma

irrigata ab fluente largissimè sanguine. Itaque mi-

serum Podalirium inuadit, vrge potius quies, sed dura,

& somnus, sed ferens. Nam quies haec & somnus in æ-

ternam noctem.

EXPLICATIO.

1. REGEM.] Αἴστραι libentiūs ceperim, quām βασι- Rg Anax.
λι. Ut n. respectu Louis Dij ceteri dicuntur αἴστραι, cūm ipse βασιλεὺς, ita Αίνεας est βασιλεὺς, reliqui, qui in hoc opere dicuntur Reges, contrudendi sunt ad αἴστραι.

2. TYRRHENVM AVLESTEM.] Fortasse nomē hoc Aulestes, cur cum cura. Nam cūm αἴλαι inuentum sit Tyrrhenico ita dictus, rum, inde credibili est Aulesta Regis nomen indu- cītum à Poëta.

3. REGIS INSIGNE.] Non aliud, quām diade- ma, de quo iam lib. 7.

4. AVRDVS CONFUNDERE.] Hellenismus. Prop. Avidus con- cupidus attingere. Sed hoc iam alibi, prolatis etiam lenicum. Græcis testimonii.

5. IN CAPVT, IN QVE HVMEROS.] Describit πόλεις Cymba- phoroi, is est, πόλεις πολειδῶν, & ἄλλες πολειδῶν. Philost. enim chus. lib. 2. Icon. ita ait. Βόλεις ἄλλες καὶ πολειδῶν πολειδῶν πολειδῶν: Alius in caput, atque humeros facit, Poëta utique diceret, cymbachus.

6. TEL TRABALI.] Id est, magno instar trabis; Trabalis quod videlicet Poëta ipse, telum ingens arboreum. Ita hasta. Sil. malus posuit pro hasta. Sed & trabalem hastam Stat. 4. Theb. & Nazar. in Paneg. dixerunt. & Amm. libr. 16. capita discessa trabalibus relata. Sed & de rebus aliis. Nam Claud. trabali scapiro. Cic. Horat. Arnob. claus. trabales nominant.

7. DESPER. Scripta libi, solitos fieri istos cum hastis, his tamen non emissis, quod h̄c quoque fa- ciat. Desuper percussit, & ab equo, sed non hastam emisit. Tale bellū genus haberit Plutarchus in vita Ca- milli. Quis negat Romana pila (vare) ille vocat esse

Tu confer vtramque operam. Itaque Silius lib. 1. re-
lito Homero,
*Quem Bistonis latè Gradinus in oris
Belliger rapitur currus, telumque coruscans,
Titanum quo pulsa cohors, flagrantia bella
Cornipedum effusa domat, & stridoribus axis.
Neque abit flatus Claud. 2. Eutrop.
Ecce autem flavis Gradinus ab eisque Gelonus
Arus cruentato repetebat Thracia curru:
Subsidunt Pangarotis, alique sonoro
Stridunt axe nubes.*

Mars ga-
det sangu-
ne.

10. SANGVINEVS MAVORIS.] Ouid.lib. 1. Rem.
sanguinei Maris. De illo Orph. in Hym. auctor aucto-
pōdō χαρπον. Stat. de eo 7. Th. in sanguine gentis luxuriat.
Inde idē Martis iras rubentes nominat. Hesiod. Scut.
de eodem, auctor auctor. Eschil. Suppl. pōtētōn. B.
Aps. Quo attributo vñs Hom. sape, & Opp. 1. Cyn.
Ab Lianio φιλαμαρτις dicitur, quod idein cum Ho-
mérico αμοχερίς. Et hæc quidem nota est pugnacis-
simorum. De minore Africano, cùm adhuc iuuenis,
ait Plut. in vita patris Aemilij, auctor auctor τολεμίου
ανάπλατος, στηρ πολέμων γενναῖος. Recentis hostium crux
oppleris, scutū generofus canthus. & statim dat illi id vñs
aspactus in sanguine, vt qui se ad sacralem & cum
voluptate in cruentem inimergeret.

11. CLYPEO INCREPAT.] Explica, Martem ciere
strepitus illisa hastai clypeum. Nam Philost. in He-
roic. loquens de Aiace βαρύνθειον επειρατη μετά τὸν αἰχμῆν
τρόπον ἀστρίδα ιδεῖν τοις: Superbèque cum hafta ince-
dens strepitum ad clypeum edidit. Dio Cassius lib. 36. de
pugna Pompeij cum Mithridate, cùm τὰ δέπετα
τρόπον τοῦ αστρίδος επειρατη μετά τοις: scuta hastis ad sonitum
incubuit. Et hæc hunc habitum ire Ammian. scri-
bit lib. 14. hastisque (smiles) feriens scuta, qui habitus iram
pugnantium concitat. Notentur verba eiusdem lib. 15.
ita distinguenter de duplice crepitu clypei: scuta geni-
bus illidentes, quod est prosperitatis indicium plenum; nam
contraria, cùm hastis clypei feriuntur, ira documentum est,
et doloris.

12. FVRENTES IMMITTIT EQYOS. Stat. 3. Th. in-
ter notas furentis Martis facit illum intonantem a-
xe, & virgenteum curvus.

13. ANTE NOTOS, ZEPHYRVM QVE VOLANT.] Fa-
cit equos οὐλής τοῖς ποσὶ, vt loquitur Philost. in He-
roic. dolores pedibus, vt quibus ή διν τὸν Ιποχῶν σπε-
σίερπλεον, vt rideat loquitur 1. Icon. vertigo rotarum
D. plena est celeritas. Ceterum de hyperbole, qua, que-
sunt velocissima, dicuntur ventos superare, alibi à
me. Tu hīc nota pulchram poësin. Infrā in hoc lib.
venti amenuant nimbos. hīc iam ventos ipsos equi,
quals ergo horum celeritas?

14. GEMITI, &c.] Ambitiosi in hac re Poëta vel
ad ostentandam poëticam, vel ad excitandam admira-
tionem. Hesiod. Scut. περιστρέψασθε δέγαδα. Iter-
um. τὸν δὲ οὐρανούσιν κανάχειον έρεσι χθονί. & in
Theog. γῆ έρεμαρχειν. Hom. Iliad. 20. πέρηπτε δέ
γαδα ποδεστρον ορυμάνειν. Calab. lib. 2. ελεύθερον γαδα. &
γαδα έπειομαρχειν. Latinis pari ostentatione. Valer.
Flacc. lib. 4. Αντανταν γεμινιν γαδα. & lib. 6.

Iamque neci Sthenelūmque dedit, Thamyrīmque, Polūmque,
Hunc congressus & hunc, illum eminūs: eminūs ambos
Imbrasidas, Glaucum, atque Ladem; quos Imbrasus ipse
Nutricrat Lycia, paribūsque onerauerat armis,

345 Vel conferre manum, vel equo præuertere ven-
tos.
b Parte alia, media Eumedes in prælia fertur

A *Ipse rotis gemis intus ager, tremebundusque pulsus
Nivat humus, quatinus ut seu cum fulmine Phlegrum
Iuppiter.*
Retuli, vt vidisti, ad ambitionem Poëtarum, qua sol-
licitivel de ostentatione, vel de admiratione: sed
possim ad veritatem, scribente Plin. lib. 2. c. 9. 4. Que-
dam verò terre ad ingressus treuant, sicut in Gabieni agro,
non procul urbe Roma, iugera ferme ducenia, equitum
cursu.
15. **THRACA.**] Græcorum forma, qui οὐν. vt et- Thraca.
ian Val. 1. Arg. Thracapalus.
16. **ATRA FORMIDINIS ORA.**] Lucret. lib. 4. Formido-
tra.
Impendent atra Formidinis ora superñe.
Sed cùm idem Lucret. lib. 3. scripsit,
Est & frigida multa comes Formidinis aura,
sunt qui in Virg. aura potius, quam ora velint, nam Lectio vi-
tornicu repor air Germ. Sed me illi in caltra non du-
giliana.
17. **IRÆQVE, &c.**] Inter comitatum Martis adhi-
bet Formidinem, Iras, Insidias. Stat. longissimus est mitatus.
in his comitibus explicandis, cùm describit lib. 7.
domum Martis. Adhibet ibi Nefas, Iras, Insidias,
Aeneus, Mortem, Impetum, & similia. Ab Pind. (citan-
te Plut. de Fraternitate) αλλα πολέμου θυγατρα dicitur,
Tumultus bellifilia. Agath. lib. 1. Histor. ait singi-
dū pœtis pestes has, vt insuperables. Numerat ille
φένειν, εντελεχειν: Timorem, Enyo, Athen, Contentiæ.
Hesiod. Theogon. ita scribit.

C *Nivōs Κοβέρτα φέλον, καὶ δέπαινον Εὐλεύ-
στον, οἵ Τάνταρον πονεῖσθαι κλεύεσθαι φέλαργος:*
Marti
Clypeos difsecantii Venus Timorem, & Merum peperit
Graves, quique turbant densas virorum phalangas.
Stat. laudato loco vnum ante alios Martis comiti-
tem Panorem longissime describit. Lege ibi. His & aliis
pestibus habiti à Gentilibus honores, vt Diis.
Dedicauit Hostilius (Senecam adduco in fragmentis)
Panorem, atque Pallorū tētrorū hominim adfertus. Sed
de his & aliis Martis aut comitibus, aut liberis locu-
tus sum 8. Æneid. & in Georg.
Deos.

18. **ALACER.**] Militaris & ferox, μαχιμος, καὶ πρέ-
πον, velocitatem Hominis.

D 19. **FVMANTES SVORE.**] Val. 4. Arg. fumant crebro
præcordia pulsi. Crassam illam nebulam, qua ex fu-
Fumus de-
plena est celeritas. Ceterum de hyperbole, qua, que-
sunt velocissima, dicuntur ventos superare, alibi à
me. Tu hīc nota pulchram poësin. Infrā in hoc lib.
venti amenuant nimbos. hīc iam ventos ipsos equi,
quals ergo horum celeritas?

20. **SPARGIT RAPIDA VNGVLA RORES SANGVI-** Imitatio.
NEBOS.] Sic ab Hom. l. 11. adhibetur ab equoru vngu-
lis guttae cruentatae, αφ' ιππων ἵππων παλαιμυρης. &
præcesserat, auctor auctor δέξιον νέφον διπλα πεπλανων. In
quibus totus axis cruentus. Agnoscit Macrobius. parem splendorem in utroque Poëta: sed
Scal. censet additum à Virg. splendorem grandilo-
quentia.

Antiqui

Antiqui proles bello præclara Dolonis,
Nomine auum referens, animo manibūsque parentem.
Qui quondam castra vt Danaū speculator adiret,
Aufus Pelidæ pretium sibi poscere currus.
illum Tyrides alio pro talibus ausis
Affecit pretio, nec equis aspirat Achillis.
Hunc procul vt campo Turnus conspexit aperto,
Ante leui iaculo longum per inane secutus,
Sistit equos biungos, & curru desilit, atque
Semianimi lapsōque superuenit, & pede collo
Impresso, dextræ mucronem extorquet, & alto
Fulgentem tinxit iugulo, atque hæc insuper addit.
En agros, & quam bello Troiane peristi
Hesperiam metire iacens; hæc præmia, qui me
Ferro ausi tentare, ferunt: sic mœnia condunt.
Huic comitem Buten coniecta cuspide mittit,
Chloreaque, Sybarimque, Daretaque, Thersilochumque,
Et sternacis equi lapsum ceruice Thymœten.

ARGUMENTVM.

Enumerat viros duodecim, quos uiris moribus unus in-
terfecit Turnus, iam eminūs, iam cominius.

EXPLICATIO.

DIXERAT multos datos letho à Turno, pro-
tritos curru, confixos hastis; narratiam sin-
gulatim has tragœdias. Primo interfecit Sthenelum,
Thamyrin, Polum: extremos duos cominius, nam
facta cum illis impressione, primum Sthenelum emi-
nus: interfecit etiam eminūs Glaucum, & Ladem
filios Imbrasidi Lycij, quos pater ad bellum miserat
ornatos & oneratos armis paribus, quibus vicerentur:
vel cominius, nā hoc est, vel conferre manum: vel emi-
nus, nam hoc est, vel equo præuertere venos. Ita conci-
pio sententiam, alius vt volet. nam aliter insipidus
mihividetur Poëta. Est quippe necessaria celeritas
ad pugnandum eminūs. fit enim iaculatio dum per
aciem discutitur. Potest etiam concipi sententia hac
ratione, vt conferre manum sit pugnare peditatu, equo
præuertere venos, equitatu.

b Eumedis mortem multis dilatat. Erat hic filius
Doloni, nepos Eumedis. Inde, nomine auum refe-
rebat, patrem animo ac manibus, id est, imbecillitate
& ignavia. Inde illud, bello proles præclara Dolonis, ac-
cipio irrōpe & ironicè. Etenim qui legat timorem
Doloni apud Hom. 10. Iliad. & mortem latissimam
Doloni, credo, vt Homerum doceat luxuriam castigare.
Iuit Dolon ad speculandas res Græcorum missus ab
Hectori, postulatis prius in pretium facti equis Achilli. Ad speculandas etiam res Trojanorum ve-
nerant Diomedes & Vlysse, à quibus interfecitus est
Dolon, immò ab solo Diomede, ideo hīc huius tan-
tum mentio. Ergo ait Poëta, qui aufus est pretium
tanquam poscere, pretium aliud invenerit. id est, mor-
talius.

c Narrat ex occasione successum patris includens
versibus quatuor magnam partem libri decimi Illa-
dos, credo, vt Homerum doceat luxuriam castigare.
Iuit Dolon ad speculandas res Græcorum missus ab
Hectori, postulatis prius in pretium facti equis Achilli. Ad speculandas etiam res Trojanorum ve-
nerant Diomedes & Vlysse, à quibus interfecitus est
Dolon, immò ab solo Diomede, ideo hīc huius tan-
tum mentio. Ergo ait Poëta, qui aufus est pretium
tanquam poscere, pretium aliud invenerit. id est, mor-
talius.

Bacchus δρόνον άντεντα παλλών,

fūrēν αἴρειο:

Brenis ferri iaculum vibrans, & par ventis. Et quo de Co-

riolano Plut. άντεντα λέγεται, έχειδείργεις, καὶ

παρ τὸν τάχει, καὶ διλαμπεστον θυχής ακονιζόμενος, εν τῷ πί-

λεγον. Pugnam dicunt incredibilem manus promptitudine, pe-

dunt, velocitate, atque ardore animi in oppido edidisse.

f. PROLES BELLO PRÆCLARA DOLONIS.] Ma-

crobi. lib. 5. c. 16. ait, Virgilium sepe desciscere ab Ho-

mero in fabulis, aut historiis. In fabulis, nam Aegeon

- 430 ^a Ille audius pugnæ suras incluserat auro
Hinc atque hinc, oditq; moras, hastamq; coruscat.
Postquam habilis lateri clypeus, loricaque tergo est,
Ascanium fusis circum complectitur armis,
Summâque per galeam delibans oscula fatur.
- 435 ^b Disce puer virtutem ex me, verumq; labore,
Fortunam ex aliis: nunc te mea dextera bello
Defensum dabit, & magna inter præmia ducet.
Tu facito mox, cùm matura adoleuerit ætas,
Sis memor, atque animo repetentem exempla tuorum,
- 440 Et pater Aeneas, & auunculus excitet Hector.
^c Hæc vbi dicta dedit, portis secessit ingens,
Telum immane manu quatiensimul agmine denso
Anteus, Mnestheusque raunt, omnisq; relictis
Turba fluit castris. tum cæco puluere campus
- 445 Miscetur, pulsusq; pedum tremit excita tellus.
^d Vedit ab aduerso venientes aggere Turnus,
Videre Ausonij, gelidusque per ima cucurrit
Ossa tremor, prima ante omnes Iturna Latinos
Audiit, agnouitque sonum, & tremefacta refugit.
- 450 Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto.

ARGUMENTUM.

Armaur Aeneas, desculatur Ascanium, rapitur ad bellum alacer, terrenus Latini.

EXPLICATIO.

VIDE præcipitantiam viri bellatoris. Vix sanitati redditur, cùm suris induit aureas oreas, & odio habens omnem moram, hastam vibrat, clypeum sumit, & loricam: tantillamque moram facit in complectendo, & deosculando Ascanio. Ita omnia præcipitanter, quia *audius pugna*. Expende aliqua. Suras *hinc*, atque *hinc*, id est, utramque suram, odiit moras, non abicit, aut aliud obuium. Præclarè habilis lateri clypeus, & cum allusione ad *eximis*, id est, *ansibus*, quibus innectitur clypeus, quæ dicta *τερπετερον*, ab habendo. Filium complectitur armis fusis, vt decet militem, non ademptis. Quasi dicat: fundit super filium armata brachia. *Deliberat* tantum oscula, quia præ auxiliis eundi noluit plenum gussum, ideo etiam *summa oscula*, quia vix attigit. Cùm ait per galeam, decenter significat induisse quoque illam. Extremum hoc Seru.

^b Sequuntur aurei versus, quibus Aeneas vult Ascanium discere ab se militarem virtutem; *verum labore*, id est, non eum laborem, qui adscribitur, & assingitur aliis Imperatoribus, cùm caruerint. Atqui *fortunam ex aliis*, quasi hæc optanda tantum sit, & nemo eam possit promittere. Pergit, nunc te mea dextera bello defensum dabit, pro defendet. & magna inter præmia ducet, id est, magna ad præmia. Hæ sunt meæ partes, ô fili: tuæ,

NOTÆ.

I. AVIDVS PUGNAE.] Nota diligenter Lector diligenti Virgilij de personis Aeneas, & Ascanij. Quia pater est *audius pugna*, ideo filium facit *9. Aeneid. audiens pugnae*. Quia in *1. dicitur*,

Omnis in Ascanio chari stat pugna parentis,

ideo in *9. Iuli animum patrie strinxit pictatis imago*. Quia in *1. Ascanius complexus Aenea colloque pependit*, ideo hic pater vicem reddens,

Ascanium fusis circum complectitur armis.

Cmittit Aeneas Achatem ad Ascanium, vt hunc ad mœnia ducat, optans eius conspectum, neque enim parvus confidere mentem Passus amor: ita mittit Ascanius Nisum, & Euryalum, qui patrem accersant, illis versibus,

reiuocate parentem,

Red

Raddite conspectum, nihil illo trifite recipio.
Æneis in *1. horore* perfunditur, vt vir, cùm sibi patni casus: Iuli: Iulus in hoc libro *maro*, & lacrymis, vt puer, cùm videt ante oculos vulneratum patrem. Omittit multa similes diligentia loca, & hæc indicare ē re visitum ad imitationem tanti Vatis.

2. SVRAS INCLUSERAT AVRO.] Ab Euripid. fortassis, qui in Phœniss.

Ηττη δι' ερυσάνων σάμα παγκάληνος οὐθλοίς

Διασοὶ γέροντος Οδύσσεαν τελεῖσθαι:

Iam tun occulabant corpus ereis armis

Gemini sénis Oedipi iuuenes

3. HABILIS.] Homerius *εὐ ἀρνητός*, vsque ad naufragium. Quid propriè sit habile, noscere præclarè ex contrario. Ait Liu. libr. 33. nauem quandam fuisse *inhabibilis propè magnitudinis*. Ergo, vt *inhabibile* est, quod nequit commode tractari, ita *contraria habile*.

4. LORICA & TERGO EST.] Etenim arcus thorax & tergo, & peccoris applicatur. De tergo hic vides: de peccore audi Varrone: *Lorica à loris, quod de crudo corio peccordia factiebunt*.

5. ASCANIVM, &c.] Imitatio proculdubio Homeri, apud quem libro sexto Iliados Hector iturus iam ad bellum filium complectitur, osculatur, mille affici blandimentis. Ut hæc fusis brachiis, ita Græci *μετεπάλλων* ad rem hanc. Et Philostratus libro primo Sophist. *επιβαλλών τὴν οὐρανοποτίσματον*. Auctio ista Aeneas adducit mihi in memoriam Plutarchi sententiam in vita Demetrii. Cum enim Antigonus pater filium Demetrium amplectetur affarum, & ex oscularetur, subiicit scriptor, *οὐτε τινα πραγμάτων* *επιστηλῶν τὴν διάνειαν* *επιβαλλειν* *τὸν πατέρα*. Dicit videlicet, *concordiam cum filio fidemque, quam ei habebat, esse velut in novos Regiarum actionem, & ostentationem patetis*.

6. SYMMATE PER GALEAM, &c.] Stat. lib. 4. Thes.

—galei inuit oscula clasfis

Inserere, amplexusq; iruere deducere conos.

Plutarchus de Antonio, *τὸν κλεοντίγενον μετεπάλλων* *ἐν τινὶ πλοιοῖ*: *Cloparam in armis osculatus est*: Claudi. in laudib. Serenæ,

—galeasq; inserita minaci

Oscula cristi raperes fusina mariti.

7. DELIBANS OSCULA.] In *1. oscula libauit mata*. Apul. habereturq; inter fragmenta Arbitrii, *oli purpurea delibantes oscula*. Tu hæc lector *παρθενίου* Varè argosce, Rometi vi. qui tantum *delibans*, idque ex decoro Aeneas. Alius hæc lasciueret. Et notat (credo) Homerum, apud quem Hector iturus ad bellum *6. Iliad.* diu immortatur inter blanditas nat. Abstinet etiam prudenter à parte, quia impressum osculum, in qua etiam re nimis Homerius, vt cùm ait Odyss. *6. πάντα δὲ μη, non solū μετεπάλλων*, sed adhuc *μετεπάλλων*. Si à me queras, quam partem patrem osculatum Ascanij? Credideris caput, præente ratione, & auctoritate. Ratione, quia in capite osculato minus est blanditorum, & ita decebat à viro militari fieri, & in conspectu tot procerum; itaque non ex decoro videbantur attingendæ genæ, aut facies pueri. Auctoritate, quia vir militaris Philippus Alexandri filii caput osculatur, *τὸν μετεπάλλων φιλίαν*, ait Plutarc. in vita Alexandri, videlicet postquam is inspectante patre Bucephalum domuerat. Et quidem hoc genus osculi esse longè à blanditiis, & veluti militare, etiam liquidum ē verbis Ammiani lib. 28. *Osculanda capita in modum taurorum minacium obligantes*. Scio ab Apul. libr. 2, induci inter blanda oscula.

Cerdæ in Aeneid. tom. 2.

A la; sed hoc nihil pugnat, cùm simillimi spe morens usurpat soleant in re dissimili. Addo etiam in confirmationem, Eurip. auctoritatem in Medea, vbi, qui ad suum osculantur *ερθρὸν κάπα μετεπάλλων*, *flanum caput puerorum*. Itaque videretur tale osculum, deberi pueris. Et apud eundem in Troadib. inuitur Andromacha osculata filium Astyanacta in capite, nam cùm præcessisset, *εκτεύεται βοσπορον*, *exiens cesarium pueri*, subiicit statim de osculo, *φιλιππαντες τὸν πατέρα*.

8. DISCE PVERA, &c.] Cùm dicat Aeneas vel Virtus militare à se peri exemplum laboris & fortitudinis, non tamen difensio fortunæ & felicitatis; huc pertinet illud Coriolanus, da à maiori curis in exilium, qui suis liberis dixisse fertur (auctor elct. Dionys. lib. 8.) *vit illis, cùm ad etatem virilem peruenirent*, *Dij darent meliorem fortunam, quam patri*; *virtutem non deteriorem*. Nec non argumentum eiudem Dionysij, qui ait se permotum ad scribendam historiam, videlicet vt haberent filii clarissimorum virorum genus vitæ, quod sequuntur, non *incundissimum* & *facillimum*, sed *generosissimum* & *laboriosissimum*. Pericles apud Plut. in opere, quo se quis laudare sine iniuria queat, quidpiam protulit huc non dissimile. Cùm enim amici morientem circumstarent, laudarentque viatorias eius & trophae, ipse tunc Pericles, *μετρητὴς τερπετερον τοτε τοτε, οὐ νομίζω πολλῶν, καὶ τῆς πόλης ἐγκαταλεγοντας, παυλάτιμος σεβαστὴς εργάζεται*. Auctio ista Sulpitia illa Caleni coniux, cùm cecinir.

Quos inter priſi ſententia dia Catonis
Scrie ad eo magni feciſſet, virumque ſecundis,
An magis adueſiſtaret Romana propago.
Sicilic adueſiſt.

Vbi sententia est, non felicitare, sed labore partam Romani Imperij maiestatem. Geminum cum Manioniano illud Attij in armorum iudicio apud Macrob. lib. 6. c. 1.

Virtus ſis par, diſpar fortunis, patri.
Quæ verba Aiakis sunt alloquentis filium Eurytam. Credendusque Attius sumptissime hoc ab Sophocle, apud quem Aiakos instruens filium *ἀρνητός* *νόμοις* *οὐρανοποτίσματον*, ita ait,

Στρατὸν πατέρος διποτέρος επεὶ,
Ta d' αὐλή μοις, καὶ πάντα τὸν πατέρα.

O fili, filius patre fortunior,
Cetera vero ſimiliſ ita fueris haud malus.

In illis cetera ſimiliſ, labores intelligit. Sophoclem, & Attium Virfinus adducit, sed prius ego scripferam, & vtrumq; compofueram, quam in illo vidifem. Redeo. Non longè abit illud ciudem Attij in Telepho,

Nam siā me Regnum fortuna, aigue opes
Etipere quā, at virtutem nequinit.

Habet saporem cum Virgiliana ſententia Euripid. in Alcestide, vbi, habetur ſermo hic ad lectum Alcestidis de futura Admeti vxore,

Ζεφερος ωδὴ τὸν μαῖλλον, εὐτοχὴς δὲ λόγος:

Non quidem caſtor, ſed fortiaſſe felicior.

9. EX ME.] Seneca in Furiente ab voluit, co verſu,

Et diſce rerum imperia ab Alcide pati.

Plaut. in Trin. dixit, *meo modo, & moribus viuitio.*

PP 2 IO. INTER

A Inter pro ad. **7.1. INTER PRÆMIA.** Pro ad positum ait Seru. & A vires exemplis sed domesticis, & viri Atheniensis felices efficiet.

Facito. **7.5. HEC VBI DICTA DEDIT.** Hemistichium hoc Lucill. et. Macrobi. Virg.

Facito. **7.6. PORTIS SESI EXTVLIT.** Ab Hom. Iliad. 17. Imitatio. Οὐτὶ τὸν πόλεας ἔσθιε φέρεις Ἑρος: Sic locutus portis se exultit illufris Hector.

Mox cùm. **7.7. Q. ATLENS.** K. κατάπτω, πάλαι. Sup. hastam. Quare censuit.

Arborum **7.8. MATVRA ADOLEVERIT.** Vtraque vox sumpta ab arboribus. Eurip. in Heraclid. de lib. atarum. & similes sunt patribus, dixit βάστας. & Plato de Leg. Exd. in Gau. quae verba arborum sunt.

Patrum exēpla propo **7.9. ET PATER.** Aeneas, Et, &c. Vocemur his proponenda liberis exempla patrum, quibus exemplis nihil efficacius. Iactat hoc pater quidam apud Quintil. Declam. 5.8. Quod si ritter fecisti, roboris & corporis mei, nunc est animus que ad contumela periculis patratus, ex meo frustu. Ego te aīū preceptis feci vnum furem, proxime quidem citam exemplo. Philost. lib. 6. vit. Apoll. cap. 14. 4. ο διατριψεις εργα διατριψεις ητον: Sit pater filii virtutum exemplar. Pulcherrius Prud. Hym. 10. &c. &c.

Exemplum ad iſtud nitere δι fortis puer,
Ciceronis podes, matris & potentis,
Omnes capaces esse virum puer
Africani amio: neminem excepti dicim.
Ipſis triumphos annuns vagitibus.
Seneca Helvia habenti Nouatillam loco filia, ita scribit: Nunc mores eius compone, nunc firmam. Alius præpria descendunt, qua tenebris imprimumur etiabibis. nūs affuerat fermonibus, ad tuum singatur arbitrium. nullum illi labi, etiam si nibi dederis præter exemplum. Præcipue hæc exempla valent ad fortitudinem, que mens Potæ. Aristoteles libro quinto Politicorum dixit: Ηντεις ηντεις τοις διαβατοις, que verba ita reddidit Horat.

Fortis nascuntur foribus & bonis.
Et Sen. in Troadi:
G. nra si in oris semina exsurgunt suos.
Quot hæc paginae impleri possent? Sed nēfias est silexi imitationem. Fortasse haec sumpta ab Eurip. in Androm. vbi de Pyrtho (cuius pater est Achilles, Peleus auus) dicitur,

Πηλέως τε γδ ἀξία,
Πατρέστ Αχιλέως ἐργα δρῶν φυνίσται:
Peleo enim digna,
Et Achille pare facta videbitur facere.

Itaque, Aeneas pro Achille, Hector pro Peleo, Afanius pro Pyrtho. Notetur domestica adduci exempla Aeneas, & Hectoris. Itaque quadrat locus Demosthenis libro tertio Olynth. οὐ αλλοτρούς οὐ μηρούς οὐ διδέει, μαστιχαῖς διὰ δικτοῖς, οὐ αἵρετος Αδναῖς, οὐ διφυσον ξεῖται γνέσθε: Non enim alienis vos

D **455. APERTO.** Sepe occurrit haec vocula in Virg. Apertus & puto non obvio significato explicandam, sed per p. quis. eam debere intelligi id, quod in longitudinem protenditur. Itaque cum in 1. ait de equo, potum campi aperto, nihil vult aliud, quam potum spatio, vbi posset euagari longius: & hinc campus apertus est, vbi ingens spatium, nam Graci verbū εὐελ, οὐ ita usurpat. ut cum ait Xenoph. lib. 1. εἰν. οὐδὲ τοῦ γῆν διεβιβαζεῖται τῇ περιπετε, οὐ οὐρανῷ τοξεῖ τὸ ποτενον. Ad terram trimes suas subducet, cum circa Rhœteum in mare largius prodijest. Extrema respondent verbo οὐογεν, apertus.

a Qualis vbi ad terram abrupto sydere nimbus
It mare per medium: miseris heu præscia longè
Horrescunt corda agricolis: dabit ille ruinas
Arboribus stragēque satis: ruet omnia latè.

b Anteūolant, sonitumque ferunt ad littora venti.
Talis in aduersos ductor Rhœteus hostes
Agmen agit: densi cunctis se quisque coactis
Agglomerant, ferit ense graui Tymbræus Osirim

460. Archetum Mnestheus, Epulonem obtruncat Achates,
Vfentemque Gyas. Cadit ipse Tolumnius augur,
Primus in aduersos telum qui torserat hostes.
• Tollitur in cœlum clamor, versiq; vicissim
Puluerulenta fuga Rutuli dant terga per agros.
• Ipse neque aduersos dignatur sternere morti,
Nec pede congressos, nec equo, nec tela ferentes
Insequitur, solum densa in caligine Turnum
Vestigat lustrans, solum in certamina poscit.

A *Vetus autem quando à striulis ventis agitate fessimant procelles,*
Die illo, cum plurimus puluis est per vias,
Qui simul pulueris magnam excitant caliginem.
Omiffo ergo Homero, ex Cal. Lib. 1. vnam etiam propono, cum possim multas,

Αλλος δι' αλλοι ιπποι σφειραχθεισι αλλα
Σις δι' οτι θηθεισις απειροι ανιποιο
Λαυρον ουανη προτην Βαρυκλος, απουδισ αλλα
Δινη πα μεχρα οινον οντι εκ πιζανη επινοιο,
Αλλος δι' ειν πλοιο, οπιμειδει την οντη χθανει
Alius autem alium trucidauit, unde tellus longè latèque

B *gemuit,*
Et fit quando valido ingrauescente vento,
Peltemenem horison cum impetu, alia hic, alia illuc
Longè arboreos prosternuntur radicibus eruta,
In fertili loco, unde omnis circumfremet regio.

C **1. AB RUPTO SYDRE.** Cūm sydri sumatur pro tempore, vt 1. Geor. quo sydere terram Veneri Aeneas aut pro tempestate & intemperie, vt 4. Æneid. hyberno molvis sydere classem. Cūm (inquit) ita sumatur hæc vox, conseruit bono iudicio Germ. rem hanc ad ortus, aut occasus syderum. Cūm n. sub his tolent tempestates excitari, fit vt sic accipiatur more Latinorū, qui sepe confundunt causam cū re effecta. Ergo abrupti sydri erit, abrupti turbinem & tempestatem.

3. NIMBUS IT MARE PER MEDIVM. Cūm in mari tempestatem ponat, credo allusisse ad compensationem Hom. 13. Iliad. hanc,

Οι δι' Κανηρησινον ονειρων αλλαγησι δελλη,
Ηρα δι' έπον Βροντης: Διδεις ησι πέδοι διε,
Θαυμασινη δι' άριδα φάλλη μεγετη, ει δέ η πολλα
Κύματα παραδίκοντα πολυπλοιστρον Θαλάσσης.
Κυρπα, φαληρώντε, πρό μεν η αλλη, αι τηρη διλλη:
Ηι αυτειμιθη molestorum ventorum similes turbini,
Οι το τονινο λουις it per campum,

C *Magni autem cum strepitu mari miscetur, insunq; multe*
Vnde astantes milijoni mariis,
Turgida, spuma albantes, prius quidem alia, deinde
alia.

Ab utroque Val. lib. 5. Arg.

Fit fragor arborias cum Iuppiter ardus arces
Impulerit, manus aut imas Neptuna terras,
Horrific immensum ponit latius, horruim omnis, &c.

4. HORRESCUNT CORDA AGRICOLIS. Hanc

D partem comparationis sumptit ab alia Homer. Iliad. 4. Hoc enim admirandum est in Virgilio, vix multis sepe Homericis comparationibus vnam compingat. Non n. abutens otio tibi illas coniungo. Est n. pulcherrius spectaculum cernere, vt molem ademerit, & ab unaquaq; libauerit, quod idoneum ad rem suam. Sed ego iam ad meam.

Οι δι' οτι διδο σκοτεινης ειδειν νεφελης αγαπαλλοτρι ανηρ
Επρόσθιον κατησι ποτε διε, ουτο Σεφύροιο λαοι.
Τη δι' ι ανθειησι ιστηται μελαντερον ήστε αλασα
Cerda in Æneid. tom. 2.

1. QVALIS VBI, &c. Scaliger misras vocat Homericas comparationes præ hac, & enumeratis quantuor: adiicit, parvo negotio magnum fieri posse librum, si carmen condas, vti Homerus condidit. Primam tantum profeto, alias omitto, ne te onerem. Habetur ea 13. Iliad.

Ως δι' οτι διδο σκοτεινης ειδειν νεφελης,
Επρόσθιον κατησι ποτε διε, ουτο Σεφύροιο λαοι.
Οι δι' ι ανθειησι ιστηται μελαντερον ήστε αλασα

Aristoph. in Ran. *καὶ τοὺς θεούς*. Athen. lib. 5. *χριστός*. Hirundine loquacior, prouerbii. Nidus loquax, quid.

*— iam tristis birundo
Arguis reditura cibos immittire nidis
Incipit, & molli paritos ore ministrat.*

- a** Haud minus Aeneas tortos legit obuius orbes,
Vestigatque virum, & disiecta per agmina magna
Voce vocat. quoties oculos coniecit in hostem,
Alipedumque fugam cursu tentauit equorum,
485 Auersos toties currus luturna retorsit.
b Heu, quid agat? vario nequicquam fluctuat æstu,
Diversaque vocant animum in contraria curæ.
c Huic Messapus, vti læua duo forte gerebat
Lenta leuis cursu præfixa hastilia ferro,
490 Horum vnum certo contorquens dirigit iætu.
Substitit Aeneas, & se collegit in arma;
Poplite subsidens; apicem tamen incita summum
Hasta tulit, summisque excussit vertice cristas.
495 **d** Tum verò assurgunt iræ, insidiisque subactus
Diversos vbi sensit equos, currumque referri,
Multæ Iouem, & læsi testatus fœderis aras;
Iam tandem inuadit medios, & Marte secundo
Terribilis saeuanum nullo discriminé cædem
Suscitat, irarumque omnes effundit habenas.

ARGUMENTVM.

Aeneas vni intendens Turno alios non curat, sed Messapus telo irritatus in omnes saeuit absque discrimine.

EXPLICATIO.

DIXERAT Turni discursus per auia, idque dolo luturnæ cauentis congregatum fratri cum Aenea; iam contrâ adhibet Aenea in illo inuestigando diligentiam, qua, compendiosa semper via, dabant se Turno obuium, errantem præueniens, & ambages illius eludens. Neque hoc contentus, voce etiam magna illum inclamabat. Sed ea erat Iuturnæ in seruando fratre vigilantia, vt quoties Aeneas vel oculos in hostem coniecerit, vel voluerit fugam equorum Turni impeditare, toties illa habenas torso rit, imò retrorsit, quia frequenter hoc.

b Estuas hoc rerum articulo Aeneas, cum hostem debitum nequeat assequi, & tamen aliorum, quos ipse hostes nolebat, telis & cōcursu inuadatur. Nulla enim major fluctuabundi consilij occasio.

NOTE.

- 1. LEGIT.**] Nihil est aliud, quam breuiore cursu ire obuiam Turno. Itaque hoc non abit ab his, quæ dicta lib. II. de Camilla eludente hostis gyros.
2. MAGNA VOCE.] Periphrasis vociferantis. Sic vox, non infra, magnaque incusat vox Latinum. Itaque non est pleonasmus: nam posset vocare, & non vociferare.

3. OCY

Oculos coniecit, ^{in hostia} vini verbis. Ita oculos coniecit, vt veller hastam, si posset, coniicere. Ita Plut. in vita Phocionis, *πρὸς τὴν δολιάντην*, scilicet ad excitandam iram.

4. ARIVEDVM, &c.] Nihil aliud dicit, quam tentatæ Aenean cursu suo impeditare fugam equorum Turni. & vide *Æneas* currit, qui volant, & tamen vit maximum cursu vult volantes impeditare.

5. FLUCTUAT RESTV.] Apul. de Deo Socratis, *σαλομέντις ἀπὸ σοφίας* cito fluetur. Creberimæ hæc est metaphora, & alibi firmata, atque illustrata. Sed quæ eius ratio? Non certè tantum, quod qui fluctuant, variè agitentur: sed quia, qui

^B fluctuo, cur de huius in graui bus confitum, & ideo nequicquam. Itaque Græci, non solum *νερπεῖν* ad hanc rem traducunt, sed etiam *ἀλινεῖν*, quod de agrotis; ut cum Agathias lib. I. dixit, *ἀλινεῖν οἱ οἰκισταὶ τοὺς νερπεῖντες οὐδὲν*.

6. DIVERSÆ, &c.] Ab hoc verbu Tibull. Eleg. 4. lib. 3.

Diversaque suæ agitauit mens anxiæ etrus.

7. D V O.] Iam sup. ad illud, *Bina manu lato crissans hastilia ferro.*

8. PRÆFIXA HASTILIA FERRO.] Est hoc, quod I. Iliad. *καὶ τεῦθινον καλαθεὶς* & *ζεῦς νεοπυρε χαλαθεὶς* quasi indutus, & munita ero. Quod Eurip. in Herc. Fur. *ἔνοταξ δέσποτες*: armata hastæ, id est, munita ferro.

9. CERTO.] Ut sup. auris certa secat.

10. ET SE COLLEGIT IN ARMA.] Ita Stat. II. Theb. in clypeum turbatus colligit armis. Hac forma S. Ioan. Chryost. Orat. 5. de incompli. Dei Nat.

**Arma sim-
pliciter pro-
cypio.**] *στρίψαντες μέντην* colligere. Itaque Virgilianum verbum respondebit *νερπεῖν* Græcorum. Mihi certè Budæus non placet, qui in Comin. pag. 9. 41. Virgilianum *colligo*, quod est hoc loco, ait respondere *νερπεῖν* Græcorum. Nam Graci *νερπεῖν* iætræ dicunt pro, se colligere. Neque exempla, quæ adducit, hoc probant. Dicitur enim *νερπεῖν* è eo, qui se colligit, & veluti attemperat se ad iram & conatum, & hoc probant Budæi ex Polybio, Aristotele, Platone testimonia: non de eo, qui colligit se ad tectionem & defensionem. Ac proinde Budæi testimoniis illustrabitur, non Virg. sed Valer. 7. Arg. vbi, *μοιριώδεις colligit iras.*

11. IN ARMA.] Locus dignus, qui notetur. Ponit **arma** simpliciter pro clypeo, vt res ipsa loquitur, & Statius interpretans lib. II. in clypeum turbatus colligit armis. vbi, quod Virg. in *arma*, ille, in clypeum. Firmo hoc caliunde. Nota cithex Lacedæmoniorum, qui inebant puniri illum, quiarma in bello proiecerent, aut amissent. Atqui ea lex, etiam *arma* habebat in communi, tantum capiebatur de clypeo, interpræte Plutar. in vita Pelopidae, cuius hæc sunt. *οἱ δὲ ἄνδρες νερπεῖται πέρι φασιν καὶ λέγουσιν, εἰ τὸ ξίφος*.

500 **a** Quis mihi nunc tot acerba Deus, quis carmine cædes
Diversas, obitumque ducum, quos æquore toto
Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troius Heros,
Expediat? tanton' placuit concurrere motu
Iuppiter, æterna gentes in pace futuras?

b Aeneas Rutulum Sucronem (ea prima ruentes
Pugna loco statuit Teucros) haud multa moratus
Excipit in latus: & qua fata celerrima, crudo
Transadigit costas, & crates pectoris ense.

5. TUS

A *εἴδε λίγος εργάζεται:* Logistores Greconum cum, quæ clypeum præterierit, pugnū: non cum, qui gladium, vel hastam. Nihil clarus.

12. POPLITE SUBSIDENS.] Omnino ab Eurip. Subsidere, in Phœniss. vbi de Eteocle, & Polynice latentibus militare.

13. ARIVEDVM, &c.] Nihil aliud dicit, quam tentatæ Aenean cursu suo impeditare fugam equorum Turni. & vide *Æneas* currit, qui volant, & tamen vit maximum cursu vult volantes impeditare.

14. APICEM TAMEN, &c.] Ennij versum notantiam Macrob. *Vt si quis alij, tempe hunc,*
tamen inde volans secum abfiliit h[ab]it[us]

Insigne.

Tale quidpiam Plut. in vita Alexan. vbi Spithridates Regem adoritur barbarico gladio, *καὶ μὲν λόγον αὐτοῖς ἐντίπειται μετὰ βασιλέων τε καὶ ποτίοντος: εἰσιλαμένης* cum altera anelli pīma. Nec non in Hom. apud quem 4. Iliad. qui spīam *θεὰς νέρπειν* οὐδὲν οὐδὲν. & 15. alijs *πάντες ἔντενον λόγον*. & in it. sit itus *λέπον νέρπειν* *θεάς*, summam ad gætam. Homeris loca Germ. & alij integra afferunt.

15. TVM LV ROL ASSVRG VNT IRÆ.] Si Ita surgit in milis locus in 10. scis idque aliis ire Dardanis surgere aduersi.

16. PRÆFIXA HASTILIA FERRO.] Est hoc, quod I. Iliad. *καὶ τεῦθινον καλαθεὶς* & *ζεῦς νεοπυρε χαλαθεὶς* quasi indutus, & munita ero. Quod Eurip. in Herc. Fur. *ἔνοταξ δέσποτες*: armata hastæ, id est, munita ferro.

17. L EST FORDEIRIS.] Verbum sacrorum: Teredo, in saltu, de Penit. Pendo, & maceror, & excrucior, vt *eritis*. *Deum reconciliem mihi, quem delinquendo levi.* Sed hoc iam alibi.

18. A R A S.] De discrimine inter *aras*, & *alterizæ* multi multa. Sed verillimum est, illas esse, in quibus *ἀρά*, id est, *vara*, concipiuntur. Ite in bonam, sive *Aræ*, quid. in malam partem, nam *ερπεῖν* sunt, & dire, & preces, id est, *ἰεραῖς*: Alteria autem dicta ab eminentia sunt. *Altaria*, Inde Gloff, *altare*, *βασιλεῖς*. Fest. *altaria ab altitudine quid. dieta sunt, quod antiqui Diis Superis in edificiis à terra excitatis sacra faciebant.* Interpres Statij: *Nominata sunt altaria, ad que sacrificantes manus porrigitur in altum.* Ergo illi, qui *aras* distinguunt ab *altariis*, quod illæ sacre sint Diis inferni, ista Superis: aut quod illæ deprese & fossæ in terra, si non errant, non certè explent notitiam. Itaque illæ dicta à genere sacrorum, ista ab eminente forma.

19. IRARVMQUE OMNES EFFVNDET HABE- Imitatio. **NAS.**] Ab Ennio, qui (citante Seru.) *irarvmque effundit quadrigas*. Alij legunt, effudit. Silius ab Nostro,

Effundit cunctam rabiem, irarvmque procillas.

Liu. lib. 37. *effusissimis habenis stationem hostium inuidit.*

& 3. Georg. *ruunt effusi carcere currus.* Graci *ἀράνεις*, *ἐρναῖς*, *ἐρναῖς*, quart trita. Oppian. addit. 2. Hal. *λευκὸς τὸς ἵνας*. Notabis vocem *συνεδριῶν*, etiam si nihil addatur, ad rem hanc referendam; nam ea vox propria est equi refractarij, & *συνεδριῶν*.

COMMENTARII

565

Deponunt: celso medius stans aggere fatur.
 a Ne qua meis esto dictis mora. Iuppiter hac stat;
 Ne quis ob incepsum subitum mihi segnior ito.
 e Vrbem hodie, causam belli, Regna ipsa Latini,
 Ni frænum accipere, & vieti parere fatentur,
 Eruam, & æqua solo fumantia culmina ponam.
 f Scilicet expectem libeat dum prælia Turno
 Nostra pati? rursumque velit concurrere vietus?
 g Hoc caput, ô ciues, hæc belli summa nefandi.
 Ferte faces properè, fecundusque reposcite flammis.

ARGUMENTVM.

Nona & subita belli incundi deliberatio ex aspirante Venere, ex astutie Aenea: hic scilicet suos horruit, ut eam contra urbem Latinis, reliquo palante hoste.

EXPLICATIO.

A IN EIT Poëta, consilium inuadendæ urbis, & subito turbidorum ciuium, profectum à Venere, impensè curante res filij, ut ostendat perpetuam Deorum in illum indulgentiam. Ideo postea Aeneas ipse, Iuppiter hac stat. Serui enim ratio hæc, nam incongruum fuerat occupatum bello per se tale cepisse consilium, inepta est. Cur enim incongruum, ut magnus belli dux ingenij acie varias tentet in bello vincendi machinas? Cur in hoc consilii articulo Venus dicatur pulcherrima, aperio in Notis.

B Accidit ergo, vt cùm fortasse Aeneas oculos in omnem agminum partem circumferret quæsturus Turnum, tum etiam & urbem cerneret immunem omni malo, ac statim accedit illum imago maioris pugnae, aspirante scilicet tum Venere nouam belli incundi ratione.

C Illic ductores exercitus vocauit, cum illis vna concurrit rotæ legio, non armis positis. Ipse occupato tumulo, quo incliūs ex aggere cernetur, loqui coepit.

D Breue est, vt in re arcta, exordium: idque ductum à Numinis benevolentia. Ergo, nullus sit mora meis dictis, quia Iuppiter hac stat, id est, stat Iuppiter pro religione, quam fœdigrati læserunt. Lando & scholion hoc luli Scal. Iuppiter hac stat, id est, hic est modus, hac via imponendi fatus finem. Pergit. nemo eat segnior, quod incepsum fabium videat. Haec tenus exordium.

E Aperit iam sententiam suam. Ni pareant Latinis, nisi frænos imperij mei accipiant, & se viatos fatentur, non iam bellum erit, sed aperta expugnatione, nam urbem eruam à fundamentis, cauam belli, quia in ea urbe erat Lauinia, causa (vt suprà dixerat) malitiam: & quidem eruta urbe eruam ipsa (tumatis) Latinis Regna, & ponam culmina aqua solo. Vulgaris Poëta diceret, aquabo solo. Adhibet & modum, fumania, quia urbem igne extinxerit.

F Videlicet primò exordium, deinde deliberationem, sequitur iam tertio causa. Expetem ego Turni moras, & tergiuersationes? Quid, quod nunquam mecum congregietur? Ratio: nam pollet vires viri concurrere.

A En iam conclusio rei gerenda. Cùm sit hoc caput & summa belli nefandi, id est, gesti contra fœdera, ferre faces, & has properè, & flammis vindicibus fœdus reposcite. Rectè hæc Seru. Flammæ fœderis renouemus incendio urbis. nam reposcite eft, renouate, innovate.

NOTÆ.

1. HIC MENTEM AENEÆ, &c.] Hom. Imitatio, 18. Iliad.

Tοῦ δὲ ἡρῷον θύμη θεὰ γλαυκῶν Αἴθινος: *Huc in mentibus posuit Dea Minerua, cui glauci oculi.*
Nec longè abit illud Calab.lib.ii.
Δῆ τοτέ Αργείοντον ὑπέρτερον ὥρντο θάρπες
Παλλάδης ἐπειγόντος Σειρόποτος:
Tandem maior Achinus fiducia incepit
Bellacis Minerua suggestione.

2. GENITRIX PULCHERRIMA.] Seruij scholion hoc, perpetuum epithetum est, nec ad negotium pertinet, incepturn est. An aliquid Maron non ad rem pertinens? Dicitur aliquid fieri pulchre, cùm sapienter fit & opportunè. Terent. Eunuch. *Dixit pulchre,* nunquam vidi melius consilium dari. Plaut. Aulul. *Neque ligna usquam vidi preberi pulchrius.* Sic & Græci, δέον, quod sumitur pro opportunitate. Nam Plutar. in vita Cicero. quod omnes dicerent εἰς καρποφόρον ille εἰς δέοντα. Ergo pulcherrima dicitur Venus, quæ pulcherrimum attulit consilium, id est, sapientissimum, & opportunissimum. & esse quidem potest hypallage, genitrix pulcherrima misit mentem, pro, pulcherrimam mentem. Sic purpureos criftis iuuenes, pro, purpureis criftis. & millena in uno Virg.

3. IRET VT AD MVROS, &c.] Non absone Romani: huc trahetur Scipionis Magni consilium conferens: storia regis Carthaginem bellum Annibalis, ut ei finis esset. præfata.

4. VRBIQVE ADVERTERET AGMEN.] Ouid. Adverto. 1. Trist. Eleg. 2. iussi me aduertere terra. Sic & 4. Georg. terris festinem aduertere proram.

5. HIC ATQVÆ HVC ACIES CIRCVMVTAT.] Vide lib. 8. ad illud, facilisque oculos.

6. VRBEM IMMVLEM.] Doctissime, nam vox hæc è media militia. Erant immunes, qui aut ex lege, aut ex beneficio vacabant. Liu.lib. 7. Immunes operum militarium, & quidem militibus immunitibus Oppositio

7. MNESTHEA, SERGESTVMQVE, &c.] Tale quid Titus apud Ioseph.lib.7. Bell. cap. 9. αὐτὸς οὐρανὸς ἡμένος, &c. Coniungit enim, conuocatque in unum duces ad deliberandum de excidio templi.

8. NEC

IN XII. ÆNEIDO 5.

737

Militiæ armati in con- 8. NEC SCVTA, AVT SPICVLÀ DENSÌ DE- A ponvnt.] Eluet in istis mos Romanorum, qui armati aderant audituri suos Principes concionan- tes. Apud Claudian. de Bell. Gild.

flat circumfusa iumentus. Nixa hastis, prorsusque forox accommodat aures. Ammian. lib. 2. Progresus Princeps, ambitius felix tribunal secundit, signis aquilisque circumdatus, & vexillis, signisque totis armatarum cohortum globis. Sic & apud alterum Plinius loquens. Trataui tribunal inducit pilorum, signorumque horrore circumdatum. Dixi lignatè elucent Romanum morem; nam non ita semper apud Graecos. Apud Xenoph. eni lib. 2. de Rep. Gracor. audituri loquentem Thrasybulum iubentur prius θεον εἰς τὸν αὐτὸν, scita depondere. Simile ferme Plut. in vita Demet. vbi milites & densitas τελετῆς σφæros φέρουσιν ὅπλα πολεμίων, τοῖς ξερού- ταις εὐθυγράφονται. Διαφέρουσι διαφέρουσιν εὐθυγράφονται: deputatis ad peles elycis ingenti planu, & clamore horribili Demeritum sum, et de nati exiret, for- mator. & beneficiorum appellantes.

9. CÆSOS MEDIVS STANS AGGERE FAUTVR.] Hoc quoque è more ducum, qui ab tumulto, ab aggere, à cespite concionabant conspiciunt. De re hac iam plene Lips. lib. 4. de Milit. Rom. dial. 9. ego nullo utar illius testimonio. Sed profero Plut. in vita Pomp. vbi de hac re loquens, οὐ (καὶ) ποιῶν αὐτὸν θεὸν; εὐηγέρτεσσας λαμβανοντες, τοις πατριώταις τοις, quoniam frigescunt granulibus resipibus exsiccantibus accumbunt. Ammian. lib. 19. coloque aggre in speciem tribunalis crebro. & lib. 21. loquens de Iuliano, fixeo frigescit insensit. Vopiscus etiam in vita Probi meminit tribunalis resipit. & de illo Prud. Psychom.

Exfringit media cæstorum sede tribunal
Editione loco, tumulus quem vertice acuto
Exit. ut in Speculan, subiecta unde omnia latè
Liber inofficio circumspicit aera visu.
Quin non solum inde siebant conciones, sed etiam in codem duces munia aliqua administrabant. Sic Cato Uticensis inducitur à Plut. εἰς χαράδρος τοὺς πατέρας, sedens in aggre, & non quidem concionabundus.

10. STANS.] Duces quippe cùm dicebant, sta-
bant. Hom. Iliad.
Τοῖον δέ τοις ἀπειροντας πολέμοντας Αχαιοὶ τούς:
Fili exsurgens locutus est pedibus velox Achilles.
Calchas quoque locuturus ἀνέβη, surrexit. Apud eundem Homerum excusat se Agamemnon, quod propter vulnus concionaretur non stans.

a Dixerat: atque animis pariter certantibus omnes
Dant cuncum, densaque ad muros mole feruntur.

b Scalæ improviso, subitūque apparuit ignis.
Discurrunt alij ad portas, primōque trucidant.

Ferrum alij torquent, & obumbrant æthera telis.

c Ipse inter primos dextram sub mœnia tendit
Aeneas, magnaque incusat voce Latinum;

Testaturque Deos, iterum se ad prælia cogi:
Bis iam Italos hostes, hæc altera fœdera rumpi.

d Exoritur trepidos inter discordia ciues.
Vrbem alij referare iubent, & pandere portas

Dardanidis, ipsumque trahunt in mœnia Regem.

Cerda in Æneid. tom. 2.

QQq 3

Arma

11. NEQVA MEIS ESTO DICTIS MO- A imitatio, R.A.] Hom. Iliad.
Ἄλλ' ἄρεθ, οὐ δι τοιούτῳ πειθαρετες:
Sed agite, ut inferi, pareamus omnes.

12. IVPPITER HAC STAT.] Ita acris militem Deus adest. acuit. Graeci apud Cal. lib. 1.

Νέφει θεοι τρόπαια μερχοδικού πάτε:

— non enim nos

Sine Deorum munine cum Troianis hodie pugnabimus.

In codem lib. Troiani inuicem διδει: απομν άρεθι:

Deus nobis præfatio est. Eurip. quoque in Rhei. έγι

Ζεὺς πρὸς ήραν οὐδὲ: nobis est Iuppiter. Porro imitatio

(iam hæc Macrob. aperuit) tempta ab Enn. 7. Annal.

Non semper vejra cuerit, nunc Iuppiter hac stat.

13. VRBEM HODIE, &c.] Non dissimile Imitatio, consilium Diomedis apud Cal. lib. 4. vbi post interficium Achillem,

Ἄλλ' ἄρεθ, εἰ τελεσθει, οὐδὲ ἔμεσον, διδει τοιούτῳ

Γέρει αὐτοὶ πειθαρετες:

Ergo agite, instruvi armis, curribus, equis

Eamus urbem circumdatuvi.

14. CAVSAM BELLI.] Retuli ad Lauiniam.

Posit aliquis ad Amatam, nam hæc inf.

Se cansum clamat, criminque, capitiisque malorum.

15. FRÆNUM ACCIPERE.] Ad verbum Soph. in Elect. εἴη μέντης πάτε. vñ hæc metaphorice Accipere framm, ita Graeci. Nam Plut. in vita Arati, τὴν φύσιν φέρειν. Καὶ τοιούτῳ πειθαρετος: veluti frammis præsidio & obfribus. Apud Eurip. in Taur. Orestes vt dicat, immisissi sibi furias, quibus vexaretur, ait, iniecta sibi εἰναιητα σύναια, ειναιη fræna. Sic 1. Æneid. & gentes fuisse superbus. Hermione apud Eurip. in Androm. ait, debere virum οὐτε τίξειν, habere habenias, id est, potestatem in domo.

16. AEQVA SOLO FVMANTIA CVMINA.] Vñ incendibem prostratum πορταῖς vocat Plut. in die prostrata Camilli. Eurip. in Aul. dixit,

Πίπλας ναζηρες πόλεις,
Vrbem euuenient à culmine.

Ibid. ζεὺς πειθαρετος εἰναιητος.

17. FERTE FACES.] Faces ad incendum, ple- Faces viteæ rumque ex vitibus, forre & semper. Quid si has ad incendium. Aeneas poscit? Sic Cicero dixit: *Malleolor ad incendendam urbem faciliisque compare.* Ammian.lib. 21. Cum aduentarenti iam turres, comoris malleolis madentibus pice, arundine, quin etiam farnevis, ac vario famite flammam inceſebantur. Sic & Thucydid. οὐ πειθαρετον meminit lib. 7. in re incendij, id est, malleolorum. Graeci alij παρεις αὐτοὶ nominant.

COMMENTARII

- 620 ^a Hei mihi, quid tanto turbantur mœnia luctus?
Quisve ruit tantus diuersa clamor ab irbe?
Sic ait: adductisque amens subsistit habens.
^b Atque hunc, in faciem soror ut conuersa Metisci
Aurigæ, currumque, & equos, & lora regebat,
625 Talibus occurrit dictis: hac Turne sequamur
Trojigenas, qua prima viam victoria pandit;
Sunt alij, qui tecta manu defendere possunt.
^c Ingruit Æneas Italos, & prælia miscet,
Et nos saeva manu mittamus funera Teucris.
630 Nec numero inferior, pugnat nec honore recedes.
Turnus ad haec.

ARGUMENTVM.

*Erit transitus ad Turnum iam bello fatigatum, & clamore
urbis communum ac fuscum: confirmat illum soror Turnus,
ac nunc ad pacem cum Troianis bellis gloriam.*

EXPLICATIO.

^a PRÆCLARE Lectorem afficit, cum à virtute Æneæ, qui quo diutius, eo acris rem gerebat, transit ad languorem Turni, qui segnius pugnabat. Indicia huius langioris sunt, pugnare illum in extre^mo agore, id est, extrema acie, non inter primos. Deinde sequi illum paucos quidem, & hos palantes. Hæc animi infirmitas ab equis etiam proueniebat, qui tardi iam & fatigati minus alacres erant in bello.

^b Dum ita pugnat, aura ipsa attulit ad Turnum rem male geri in irbe, & tristem aliquam in ea calamitatē accidisse. Aura (in quam) attulit, nam ea plena clamoribus, & confusa urbis sonitu ac murmure parum late Turni aures impulit, fecitque attendere. Et quia auditu tantum rem percepit, non oculis, ideo terroribus cœca. Seru. arrestas aures, explicat sollicitas ad audiendum.

^c Audit gemitus, ignorat causam, ideo dubitabundus, quid turbantur? id est, propter quid turbantur mœnia tanto luctu? quis clamor ruit (εὐφορία) ab diuersa irbe? Hæc cum dixisset amens, id est, egens consilii, habens adduxit, & substitit.

^d Iturna, quæ conuersa in Metiscum equos regebat, tacitas eius cogitationes penetravit; intellexit enim fore, ut Turnus in irbe rueret, ac proinde in exitium certum, si veniret in conspectum Æneæ. Itaque occurreret eius cogitari, honestè dehortatur, monens, ut irbe relinquit, in campo persistat: relinquat irbe, quia eam alij possunt defendere, in campo persistat Trojanos persequens, quia ibi prima via pandit.

^e Pergit in dehortando à paritate gloria. Si Æneæ

^a O soror, & dudum agnoui, cum prima per artem
Fœdera turbasti, tæque haec in bella dediti.
Et nunc nequicquam fallis Dea. Sed quis Olympo

A. in irbem cedit impetus feliciter, ribi quoque pugna in campo. Imò felicior. Nam ille *ingruit* quidem, & tantum *miser* *predia* confusæ; & turbide vano effectus: nos verè dabimus *funera*: ac proinde nec numerus casorum erit inferior, nec honor pugnae.

NOTÆ.

1. EXTREMO.] Homerus diverso loco pugnatum hominem exprimit vocula *trépōtē*.
2. PALANTES.] Est hoc, quod Polyb. lib. 3. τῆς οὐρανού πάλατος. Latini non solum *palantes* dicunt, sed *palatos*, & *dispalatos*.
3. SEGNIOR.] Vox quæsita. Noluit enim Turnum vocare *languidum*, *laſſum*, *ſeffum*, aut similibus: sed illum fixit vox criminis. Est enim *segnicies* inter *segnicies*, militaria crimina. Ita 2. Æneid. *nam quia tam seru. mortuorum: non Superis, qui viuorum. Manes nihilo esse boni, id est, propitijs. nam Superi non boni, imò auctoribus.*

4. LATVS.] Istis, *m̄nis l̄t̄s*, exprimitur homo caretis inani, & futili iactantia. Quid n. propriè siignet *latitia*, vide apud Herald. in lib. 7. Arnob.

5. ARRECTA, QVE IMPULIT AVRES.] Plaut. Rud. *arrectas aures*. Illustrabis satis verba hac his, quæ aures. dixi 1. Æneid. ad illud, *arrectis auribus*. & his, quæ 4. Georg. ad illud, *maternas impulit aures*.

6. AVRES.] De etymo *aurum* dixi alibi. Dicunt *Auris*, unde Grammatici ab *aurio*, unde signatae 4. Æneid. *auribus*, *barsi*. Sed sunt, qui ducant ab *audio*, quod mihi sit probabile. Audi verba *Iliori* de spiritualibus differentiis. *Aurum* *indutum* est nomen à *vocibus* audiendis. per *immutationem* n. *littere* *avres*, *voles* *audes*, sunt nominatae. Per has n. *voles*, atque sonum quasi per cochleam descendere, qui *erectus in circulum, orbemq; moueat*.

7. ILLATIBILE.] Veteres *illatibile* dicebant, ut erat *lacryma, irroro, irriso, inflatus*. Affectant antiqua ista nostri eruditio hodie. fortasse quia grandior sonus ex difficultate pronuntiationis. Seru. *illatibile* habet.

8. SVNT ALII, &c.] Tale fermè illud 13. Iliad. Non oī μὲν εἰ μέτεγνων αὐτενὸν εἴη καὶ διάστοι: *Medis in nauibus ad defendendum sunt aliij.*
9. MITTAMVS FVNERA.] Alibi, mori mittere, & demittere moris; idque ab Hom.

- 635 Demissam tantos voluit te ferre labores?
An fratri miseri lethum ut crudele videres?
^b Nam quid agor aut quæ iam spondet fortuna salutem?
^c Vidi oculos ante ipse meos me: vocantem Murranum, quo non superat. mihi charior alter,
Oppetere ingentem, atque ingenti vulnere victimum.
^d Occidit infelix, ne nostrum dedecus Vfens
Asperceret: Teucri potinunt corpore, & armis.
^e Exscindine domos (id rebus defuit ynuo)
Perpetiar dextra nec Drancis dicta refellam?
640 Terga dabo, & Turnum fugientem hæc terra videbit?
^f Vique adeone mori miserum est? vos o mihi Manes
Este boni, quoniam Superis auerfa voluntas.
^g Sancta ad vos anima, atque istius infia culpa
Descendam; magnorum haud vinciam indignus atiorum?

A verbis; sed vt in acie, dextra. Integer versus, qui sequitur plenus emphaseon, videlicet,

Terga dabo, & Turnum fugientem hæc terra videbit?

^f Occurrit huic verbo, morietis, & responderet. hōcne est miserum? imò felix. Quamobrem coinmitto me totum Diis Manibus, qui curam gerunt mortuorum: non Superis, qui viuorum. Manes nihilo esse boni, id est, propitijs. nam Superi non boni, imò auctoribus.

^g Perinde ac si dicat. Sancte moriar, & culpa incius. Est n. fuga crimen grande viri fortis; & moriar, vt is, qui genus ducit à magnis ausis.

EXPLICATIO.

^a PROCEDEIT oratio ex duplice tempore. Agnouit. Ianpridem, & nunc te agnosco. Agnouit, cum turbasti fœdera Tolumnij opera, & cum dediti te in hec bellâ, Metisco excusso: agnoscit te nunc rationib. quas proponis. Itaq; etiā Dea, nequicquam fallis me. Admiratur deinde, cur Dea cùm sit, cælo descendit, labores belli passura? fortè an visura crudele existit frumenti miser? Scholion Seruji ad vocem *miseri* minimè curio. Potest enim vox referri ad Thurnum.

^b Cùm mortis suæ meminisset Turnus, ait se verè moritum, cùm nihil iam agat. Ductit argumentum mortis à necessitate, quia nulla fortuna salutem spondet. vbi ergo nulla est spes salutis, certa est mors.

^c Sequitur argumentum aliud mortis suæ, potius omen. Vocat me mortuus Murranus. Quid autem sperandum de eo, quem mortui vocant? additique, sibi illum fuisse charissimum. & virginis suum dederunt adiutum, visum à se, cùm is cadere. Quasi dicat: Is me vocat, quem cadentem vidi, neque virtus sum. Ergo, vocat me amicus quasi in vltionem mortis non vindicata.

^d Pergit virginis eandem rem. Vfens infelix occidit. Ratione spiceret nostrum dedecus. quin trophæi loco Teucri patinunt corpore & armis, adeo à me res gestæ est infelicitate in gratiam amici.

^e Annectenda sententia hanc in modum. Satis sit, ð soror, amicos in acie cecidisse Murranum & Vfensem, patiāne deinde exscindere domos, quæ sunt intra mœnia? Id unum scilicet robus, nūcis, defūi? Perinde ac si dicat: Satis sit amatos in acie cecidisse, parcatur vrb, Regi Latinō, Reginæ Amatae, Lauinia meæ, quæ capita in irbe sunt. Pergit, dexteræ nec Drancis dicta refellam? vt decet militem, qui non verbis debet, sed virtute etiæ rem refellere, non vt in foro,

^f non si mibi Jupiter auctor. Spondeat, hoc spem, Italiam contingere cælo. & Demosthen. 4. Philippi. aī μέν τε εἰ τοῦ εἰ λυτῆς ἡ δοξα, etiamq; Deus aliquis sponsor nobis fuerit.

^g VIDI OCVLOS ANTE IPSE MEOS.] Tale illud lib. 4. ipse Deum manifesto lumine vidi. In verbo vidi magna emphasis. Talis Andromacha R R apud

voices Gracias κατόχεις, & αὐτοδρόμος, cāsque dīs. A pag. 424. dixit, δέρπων καλαμώνα. foluit.

11. SOLI PRO FORTIS.] Contra illud. Iuturnæ, Sunt alij qui tella manu defendere possunt. 12. PHALANGES DENSÆ.] Illustrat Ursinus Virgilium verbis Diodori lib. 1. vbi Græcus phalangem dat πυκνόν, densitatem. & hanc densitatem refert ad τὸν ἐν Τροῖς τῷ σπῶν τουσατούμην, consutationem, qua uis Herōes in bello Troiano. Præclarè ergo, tum densitas, tum de Troiana phalange.
13. SEGES, de re locum multitudine. Elegans metaphora ad signandam telorum multitudinem, cuspidum, mucronum. Sic 7. horret strītis seges ensibus, & 3. ferrea telorum seges. & 2. Georg. densaque virūm seges horruit hastis. Cedren.

- 665 a Obstupuit varia confusus imagine rerum Turnus, & obtutu tacito stetit, astutus ingens Imo in corde pudor, mistoque infania luctu, Et furiis agitatus amor, & conscientia virtus.
b Ut primū discussæ umbræ, & lux reddita menti est,
- 670 Ardentes oculorum orbes ad moenia torsit Turbidus, ēque rotis magnam prospexit ad urbem.
c Ecce autem flammis inter tabulata volutus Ad cœlum vndabat vortex, turrimq; tenebat, Turrim compactis trabibus, quam eduxerat ipse, Subdideratque rotas, pontesque instrauerat altos.
d Iam, iam fata, sutor, superant, absiste morari: Quò Deus, & quò dura vocat fortuna, sequamur. Stat conferre manum Aeneas: stat, quicquid acerbi est,
Morte pati, neque me indecorem germana videbis
680 Amplius: hunc, oro, sine me furere ante furorem.
e Dixit: & ē curru saltum dedit oxyüs aruis, Pérque hostes, per tela ruit, mœstamque sororem Deserit, ac rapido cursu media agmina rumpit.

A R G U M E N T U M.

Stupet Turnus ad auditum nuntium, tacet, astutus, pudecit, iugis, infanit. Ut ad se redit, & ignem videt, decernit cum Aenea congrederi, curru deflit, sororem relinquit, ruit per media agrina.

E X P L I C A T I O.

- a INGENS est Poëta in his quatuor versibus, affigit enim Turno tot affectus ad explicandam illius animi τύχην. & ideo tot, quia multa nuntianta, Primū omnium stupor hominem inuasit à confusa, & multiplici rerum imagine. Ab hoc stupore sequitur obuius tacitus, quo stetit. Deinde astutus ingens pudor in imo corde, ut qui audierat, in curram deserit, in gramine versa? Terrius adeit infania ab prædicata hostili virrute verbis magnificis, quibus dictus Aeneas fulminator Quartus est iunctus ex indigna Amata morte. Quintus amor, ilque fuisse agitatus, ab desperatione nuptiarum Lauinia. Sextus demum stimulat hominem virūs conscientia: nam

B creditus voluisse aut fugere, aut detrectare singularem congressum cum Aenea. Video posse aliter disponi has rationes, sed non incepit, ut à me, consentientibus præsertim interpretibus in horum multis.

b Vocat umbras affectus variis, quibus mens oppresa: & lucem recuperationem mentis, qua ad se rediit. Ergo, ut se collegit ab tot affectibus, una permanit ira, qua indignabundus, & turbidus ardentes oculos torvit ad manum, & urbem reflectit. Notetur signissima circuitio, oculorum orbes, quia torvit.

c Accessit noua doloris, & irarum causa ex visis flammis, qua vndatim & vorticose tabulata turris inuaserant, quam Turnus ipse ex trabibus compigerat, eduxeratque in miram altitudinem, subditis rotis, quod posset trahi ad ea loca, quibus hostis instabat, substitutisque pontibus ad vsum propugnatorum.

d Pro explicatione sint verba ista Scal. lib. 3. Poët. cap. 20. Non deiecit animum rei difficultas, sed inflammatum. Est enim viri fortis proprium, nullum vel fatum, vel fortunam derrectare, etiam deterorem. Icciro fata superavit, ne moreris me, sequamur quod Deus vocat, quo fortuna, etiam si dura. Sed quæ hæc dura fortuna à Audi. Stat conferre manum Aenea. Deinde: Stat, pati quicquid est acerbi. At quomodo pati? moro inquit.

inquit. ut profecto (addit Scaliger) quoties ea logo, horror animalium occupet, deinde impellat ad idem agendum. Atque eis, ut quasi in ipsa statuat actione, adicit, nec me indecorum germana videbis amplius. Sed quid illud? hunc, oro sine me furere ante furorem. Seruus ita ait: Est sensus, sine bellicum furorem furere: sollicitus priusquam ad Aeneam veniam, sine ut pugnam mente concipiam, & inservietus furore ad bella prouinciam. Non placet istud de pugna concepta in mente. Certè furorem vocat impetum illum inuadendi Aeneas, cum suspicetur se moritum. Et quidem is suspicatus certè est ab illis, stat pati morte omnem acerbitudinem. Ergo ait, priusquam moriar, sine me furere, sine me in hostem ruerere, absit à mora. Est enim maximus furor ruerere ad voluntariam mortem, & ad hostem, vbi nulla est spes victoriae, sed certa mortis expectatio.

c Sequitur iam furor, quem furiit. Nam desiliens è curru ad mortem conuolat per hostes, per terram, per agmina, & cuspido, ac deserta forore, que id temporis remedium vnicum. Vide, an verè infaustus?

N O T A.

Stopor.

1. OBSTUPUIT.] Est hic affectus in Calabro libro tertio: παχῶν ὡς θυμός: animi morore dirigitur. Possit conferre in Turnum hoc stupore detentum verba Plutarchi de Magno Pompeio, qui viro cuenatu clavis Pharsalicæ, ἵστησθε μάρτιον θραύσασιν τὸν πρώτον ἔποντος, ή διὰ Σείας ινθες λέγεται πρώτη, ἀθλητική: Non fecis autē Deus ei montem ademissa, vel clade diuinis immissa expulsus, facetus abiit. Ita Turnus, videbatur ad nuntium παραδόσον, ut loquitor Polybius libro tertio. Homerus quoque simili affectu libro decimotertio Iliados; εἰ δὲ οἱ θύμοι στάλψιν φέρεται: illius auriga percussus est membris. Videz vero quod affectus coniungat in uno Turno, ad quem modum Sidon. Paneg. Auti. Afflītum socio virūsque, dolbre, & pudor.

2. ESTUT INGENS, &c.] Hoc hemistichium, & sequentes duo versus integri habentur lib. 10. in persona Mezentij. Vide, quæ ibi annotati ad verbum efficiuntur: & deinde ad illud, misericorde infirmitate luctu, vbi de coniunctione duorum affectuum, ira, & doloris.

3. UT PRIMUM DISCUSSÆ UMBRÆ, ET LVX, &c.] Est hoc, quod Claudi. 2. Eutrop. sensu reduxit. Quod Ouid. Trist. Eleg. 3.

Et tandem sensu conuoluerit me. vbi vocat nubem, quod Virg. umbras. Cicero perturbationes animi dixit. Ut Virg. discussæ umbra, ita Propert. Eleg. 16. lib. 2.

Cum mibi discussit talia visa metus. Et Poëta quidem sibi hæret; nam in Georg. cum Sol pallentes discussit umbras. quod accepit à Lucret. lib. 4. vbi, discussit umbras.

4. ET LVX REDDITA MENTI EST.] Catull. dicit, liquidaque mente vidit. Latini alij serenamente, quod idem.

5. ARDENTES.] Plaut. Afin. truculentis oculis.

6. OCULORVM ORBES.] Sophocles in Oedip. οὐκλαντον. & in Philostr. οὐκλαντον, vtrōbique de oculis.

7. TORSIT.] Irati habitus; ut postea etiam respexit. Hæc enim aut torio, aut respectio iras indicat. Dixi hac de re fatis lib. 3. Georg. ad illud,

Corda in Aeneid. tom. 2.

A Et stabula adjectiū Regnis excessit auris. Hic addicito Plut. qui de Uticensi in eius vita, ἔχει. δὲ κάτω ἀπό της βασιλείας, μετέπειτα, καὶ παραστατικής ποδιάς: Cato nouissimus lenio gradu discessit respectum, & in capita ciuium respectans. Et eundem, qui de Camillo abeunt in exilium, & diras patriæ impetrante, πεπρατείσθιαν, καὶ τὸ χρῆμα εἰσαγένεται τὸν πατέρα τοῦ Καππαδοκείου τούτου τοῦ Θεοῦ, &c. Eurip. in Medea, ἔργον τούτο, δέσποινας τρέφειται: νενεμετοντομένοις οὐρανοῖς πατέραις. & in Herc. inter notas irati Herculis, προσφέρει τὴν θύσιαν τοῖς πατέραις. Philo lib. de Charitate, πεπρατείσθιαν τοὺς πατέρας.

8. EQUE ROTIS.] Hypallage elegans pro curru. Hypallage. Prop. Eleg. 1. lib. 1.

actueta extensis Hippodamia rotis.

9. E C E B.] Inducit hæc particula in omnium Ece. παραδοξίαν ad excitandam Turni conquestiōnem. Ea enim vlos fuissē & Virgilium, & Marcum Tulium in re inopinata, & admiranda Pedianus notat.

10. TABVLATA.] Ita etiam de turri alia libro Tabulata. secundo Aeneid. inueniatur tabulata dabam, & Lucan. lib. 4.

—cunctis super ardua uoris
Eminet, & tremulis tabulata minutaria pinnis.

11. VNDABAT.] Illustrabis facis hanc locutionem his, quæ dixi 1. Georg. vbi Aetnam flamas vomenterem vndamē ait. Addidi plura 3. Aeneid. vbi ignem erumpentem ex eadem Aetna vocat nubem, quæ est aquarum vox.

12. TURRIM.] De hac bellī machina otiosum Turris ambulans. loqui in tanta luce. Scriptores ambulatoriorum vocant. Poëta huius οὐρανον, fatus notauit per rotas. Credo huius vsum nullum fuisse in antiquo auro Heroium, sed Poëtam respxisse ad posteriora tempora.

13. SVBDIDERATOQUE ROTAS.] Ita & Troiani durato subiecte lapisi rotarum. 2. Aeneid.

14. PONTES.] Vide quæ dixi libro nono Aeneidos ad illud, pontisque, & propugnacula iungunt. & iterum ad illud,

Turris erat usq; suspecta, & pontibus altis.

15. FATA SVPERANT.] In 8. fatus dicitur inelutabile. vide ibi annotata.

16. QUO DEV.] Credo hīc Dei appellatione Deus pro, intelligi malum demonem, qui mortales vexaret. malo demone. Sicut in 7. vnam & Furiis Deum vocat. Nec deinceps erantī Deus absit.

17. QVO DVRA VOCAT FORTVNA, SEQVAMVR.] Adduxi conimiles sententias libro 5. vbi vide duas Notas ad illud.

Nate Deā quō fata trahunt, retrahuntq; sequamur:
Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

18. HVNC SINE ME FVRE RE ANTE FVRO- Furere furorem.] Nobilis quidam apud Hispanos Grammati-

cus, qui multa sui monumenta iam olim reliquit in literarum arce Salmantica, insigniter errauit dicens has orationes furorem ferere, vitam vivere, ferire feruntur, & similes, furiles esse, & inutiles, ac meros pleonafmos, & redundantias: ac tum tantum debere esse illarum vsum, cum aliquid aliud adderetur, vt si quis dicat, dum feruntur ferire, vitam vivere difficilem. Tuebatur se nonnullis exemplulis,

tum isto Maronis, qui ideo furorem ferere, quia hunc. Aliter, dicebat, inepta esset, & inelegans locutio, ac merè redundans. Decreui cuerere, RR 3 prefer

11. STRIDENT.] Vide sup. in hoc lib. ad illud, Ecce viro stridens alis allapla figura.

12. SIGNIFICATQVE MANV.] Orpheus ad versum 4. xip̄o n̄t̄. Agathias verbo alio lib. 4. xip̄o n̄t̄. Vide quae dixi sup. ad illud, dextram tenebam in mem. Puto verò in hoc loco allusum ad nobilem ilam pugnam, ex qua Tito Manlio accessit Torquato cognomen, vbi Gallus ille, qui vietus postea est, utriusque summo studio pugnabim (verba sunt Quadrigi lib. 1. Hifl.) manu significare caypi, utique ut quiscerent pugnare, pugna facta pusa est. Vide significationem manus, & in re eadem, scilicet ut quiescant alii à pugna, & à Turno, qui postea est vietus. Solet enim latenter Virg. alludere ad Romanas historias. Placet verò alter Virgilium explicare, quām omnes explicant. Quid si hoc loco significat est imperio? Nam Hom. clarè 17. Iliad. ait, οὐαίρον επεις. Manus duplex significatio. Manus duplex significatio.

A que mea animas vendite. Ego periculum subibo solus, ego committam pugnam cum fratre; si sim viator, regnabo solus; si vietus, accipiter ipse Regnum.

14. INHIBETE.] Praeclatè hic Seru. Est translatio à inhibeo, natis. Nam inhibeo propriè est verbum nauticum, verbi autem cuius potestatem iam Bayf. explicit in opere de Nauigis. Estque inhibere natus, quod Gracis dicunt, οὐαύρων κατέχει, sed illud primum frequentius. Est verò natus inhibere, illam retrò agere, quasi puppim conuertere, utique renauigare: non, cessare à nauigando, vt quidam falsò putant. Hæc enim cessatio Gracis est ἐπειχή, quæ in πειχή longè distat ab hoc οὐαύρων κατέχει.

15. FORTUNA.] Accipio ναυαδίμονα, & δυσδίμονα: non οὐαύρων, & ἀγάθον αἴρων.

16. VERIVS.] Sumi hīc pro inīsius Germ. notat, verum, id firmatque ab Tullio, qui pro domo sua: sed quid ad eū, iustum te, qui negas esse verum, quemquam Reip. extra ordinem profici? Ab Horat. qui,

Actiri se quenque suo modulo, an pede verum est.

Vide hīc Pontanum. Ita & doctissimus Raderus accipit illud Martial. Epig. 15. lib. 11.

Propter te perit, hoc Labulle verum est?

Id est, hinc est instum? & laudat Liuum lib. 32. qui, ceterum & sociorum audiri postulata verum est.

17. PRO VOBIS LVERE.] Non hinc abit illud Antonij apud Appian. in Parth. precantis Deos, vt omnini indignationem in se conuerterent, & patceretur reliquo exercitu. Graeca, quæ ad rem. ἐπὶ αὐτὸν ἀλθεῖ, scilicet, νέφεν, τῷ δὲ ἀληφ σπαρτῶν εἰσεῖται, καὶ νέφεν.

18. DECERNERE FERRO.] Theocrit. Diose. Σχετωμένος Ἀρι. Hom. 18. Iliad. flexu alio, μένος Ἀρι. & στενεια. Curt. lib. 3. de Dario, statuit ipse decernere.

- At pater Aeneas auditio nomine Turni,
Deserit & muros, & summas deserit arcas,
Præcipitatque moras omnes, opera omnia rumpit
700 Lætitia exultans, horrendumque intonat armis.
Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipse coruscis
Cùm fremit ilicibus, quantus gauderque niuali
Vertice se attollens pater Apenninus ad auras.
Iam verò & Rutuli certatim, & Troës, & omnes
705 Conuertere oculos Itali, quique alte tenebant
Mœnia, quique imos pulsabant ariete muros.
Armaque deposituere humeris. stupet ipse Latinus,
Ingentes genitos diuersis partibus orbis
Inter se coisse viros, & cernere ferro.

ARGUMENTVM.

Deserit muros Aeneas ut Turno occurrat. adhucitur comparatio; abflinet à bello reliqui.

EXPLICATIO.

Niam summa votorum Aeneas, Turno occurtere, ac rem decernere singulare certamine.

D Ergo, vt adesse Turnum audiuit, statim muros, & turres deserit, quas oppugnat; abrumpt incepta bella, omnia precipitat, lætitia exsultat, inq. horrendum in modum armis intonat in miserum Turnum. Expendit locum istum Scal. lib. 3. Poët. cap. 12. reictique ad magnanimitatem, quæ est vel species, vel perfectio fortitudinis, & quæ nihil sordidum patitur. Habetiam iam penè Aeneas expugnatam vibem, & tamen victoriam penè è manibus deserit, vt cum hoste fortissimo congrederatur, & prælio quidem anticipi. Itaque, audito tantum nomine, omnia omittit, & anteponit certam victoriæ

IN XII. ÆNEIDOS.

riam incertæ fortunæ. Mutauit aliquid ex Scalige-
rianis.

b Aduertere, Lector, Argum istum, Virgilium (inquit) verè centoculum, veritus ueroθabuō. Comparauerat Turnum cum parte montis, videlicet cum rupe australi de monte vertice: ecce iam Aeneas, qui virtute Turno multo præstantior, non cum montis parte comparatur, sed cum monte integro, inq. cum tribus montibus, ut scias ab Aenea tantum superari, quantum pars montis à tribus montibus. Ergo, quanti Athos, Eryx, Apenninus ad auras insurgunt, fremuntque ilicibus; tantus Aeneas exultat, intonat.

c Itali, qui oppugnabantur; Troiani, tam illi, qui muros inscederant, quām qui ariete imam partem pulsabant, omnes ab armis cessarunt. Latinus verò stupuit, ita rem fato contigisse, vt viri diuersis orbis partibus, Asia, & Europa, geniti, inter se coirent decertatur ferro ac singulare certamine de Regno Italia, de nuptiis Lauinia.

NOTÆ.

1. DESERIT ET MVROS, &c.] Locus planè Calab. lib. 2. vbi de Achille,

Αὐτὴν κατέλαπτε Τρολοῦ ὅρκος ἔπειδε χεροὶ διέζην
Αὔφεν ἀλλαγὴν φάλαξ, ηγετος τολέμεο
Ηλύθε. οἱ κατέβατι τε—
Conſelitum omittit Troas, quos manibus conficiebat,
Aliis in ph. langibus, & pugna a dens
Contra illum tendit.

Dicit videlicet omissem ab Achille inceptam pugnam & victoriam, vt contra unum pergeret Memnonem.

2. PRÆCIPITATQVE MORAS OMNES.] Valer. de laſone lib. 4. facios precipitat, rumpitque moras.

3. HORRENDVMQVE INTONAT ARMIS.] Sibi consentit, nam sup. de Aenea, fulminat Aeneas armis. Et de Augusto repræsentato ab Aenea 4. Georg. fulminat bello. Est hinc laus penè ultra mortalem. Sic & Florus de Fabio Max. Capitis superioribus ipsis in subiectis suo more detinuit: ea namque species fuit illius belli, quasi in terrigenis è calo, ac rubibus tela miniteruntur. Laudem dixi: possem assentationem. Nam hinc quæfita Anaxandro, assentatori adulatio erga Alexandrum. Cùm enim hic iter aliquando faceret cum Rego, ac repente tonuisse, ille ad Alexandrum, pñ tu oī τοῦ ἑρακλεοῦ ἀλέξανδρον τοῦ Διὸς; tunc fecisti Alexander Ionis? Narrat Athen. lib. 6.

4. QVANTVS ATHO, &c.] Ita solent Poëta ad aīzov. Ita Ajax ab Homero monti, aut turri comparatur. A quo orationis incremento non abit Val. Flacc. qui loquitur de angue sanguinato à Medea, vt de Pado, Nilo, Alphao, magnis huminibus.

Iamque alte cecidere iube, nudisque coactum

Iam caput, atque ingens extra sua vellera ceruix
Ceu reflexus Padus, aut septem proiectus in amnes
Nilus, & Hesperium veniens Alphaus in orbem.

5. ATHOs.] Seru. in hunc locum ita scribit: Athos, vera est lethio, nam si legeris Athos, thos brevis est, & versus non constat. Errat clarè. Nam rectus huius vocis est etiam Αθος per ω, ac proinde ratio Seru's fragilis. Thucyd. lib. 4. Αθος οὐ γένεται. De excelsitate huius montis vide Plin. lib. 4. cap. 12. Hic est mons ille, qui per fossus à Xerxe quod, præter alios, extam commeminit. Aeschin. contra Ctesiph. διῆ (ait) Ιεροὺς βασιλεὺς δὲ Αθω Αιγαίου.

Eryx mons. 6. ERYX.] Mons Siciliae, de quo iam alio in loco.

7. CORVCIS ILICIBVS.] Ita in r̄tum s̄luis s̄cē-
rianis.

8. GAVDETQVE NIVALI VERTICE SE AT-
TOLLENS.] Talis descriptio Atlantis montis in 4. ab humana
civitatem affidit etenim habebus seris

Piniferum caput, & veno pulsanus, & imbris,
vbi vertex, & caput, quæ sunt hominum, dantur
montibus. Sic de Parnasso Eurip. in Ione; θεραπε, colla. Ait, niuali vertice, vt idem in Aulid. ηθολογια γιανος, & in Hecub. ζεύδην Σεγκν. & in Phœniss. Σε-
ριφορ Κιθαιρώ. In quibus vocat niuofe, & nemus, &
Thrioi, & Citheron. Sed diuersa forma.

9. PATER APENNINVS.] Est Pater noīmen re-
ligionis. Inde Neptunus, Apollo, Juppiter dicti Pa-
tētē. Ergo, quia montes religiosi veteribus, ideo Pa-
ter Apenninus. Sic quis & fluuij religiosi, ideo, Da-
munc Tybri Pater. Referreri & attributum potest ad ma-
iestatem, dignitatem, honorem.

10. PVLSABANT ARIETE MVROS.] Ouid. 3.
Pont. Eleg. 1. murus pulsatur ab hoste.

11. STYPET IPSE LATINV INGENTES, &c.] Similitudo:
Consimilis successus apud Liu. lib. 30. Exercitu
omnium animos Scipio & Amiabal, velut ad supremum cer-
tamē comparati duces. & inf. Congressi sunt, non suam
modo etatis maximi duces, sed omne ante se memoria om-
nium gentium culibet Regum, Imperatorum pares.

C Nec dissiderat periodus ista. Cedreni pag. 571. καὶ γὰρ
διὰ τούτου τοῦ πάρεργον, ἀνδρῶν δύο μονομάχοι, ἐπειδὴν τοῦτον
τὸν πόλεμον οὐκέπειρον, οὐδὲ πάρεργον μονομάχοις, οὐδὲ
ρώμια φυγῆς μεγαλορεντῶν: Et quidem pulcherrimum vi-
debatur spectaculum, magnumque stuporem spectatoribus
excitatur, singulare certamen intueri duorum virorum
audacia, arguæ animi robore prestatissimum. Sermo est
de congressu Phocæ Imperatoris, & Duris. ducis
hostium.

12. DIVERSIS PARTIBVS ORBIS.] Id est, Asia Diuersoribus, quis.

Æneas, Europa Turnus. Animaduerti hanc vocu-
lam dici sepe ad explicandam distinctionem trium
partium orbis, videlicet Europe, Africa, Asia. Sic
hoc loco. Sic & Ouid. in epist. Laodomia ad Pro-
telisam,

Dum tamen arma geris diuerso miles in orbe.

Nam ipsa ex Græcia scribēbat, quæ in Europa, ad
maritum, qui erat Troia, quæ in Asia. Sic & Tul-
lius pro Legi Manil. Βέτανοι διαβολοις in locis disiunctissi-
mis maximè diuersis, uno consilio, ab unis hostiis copiis,
bellum terra, marisque gereretur, vos anticipi concione di-
fracti de Imperio dominareis. vbi diuersa loca vocat Pon-
tum, qui in Asia; Hispaniam, qui in Europa. Mis-
erat quippe Mithridates ex Asia Legatos usque in
Hispaniam, vt bellum ibi etiam contra Romanos
vigeretur. Ita accipio & Plinii lib. 12. cap. 12. In
nostro orbe proxime laudatur Syriacum, id est, in Europâ.

13. DIVERSIS PARTIBVS ORBIS INTER SE Imitatio-
COITSE VIROS.] Locus Apollonij lib. 1.

Εὐθανάπις Αντιόχεια τοῦ Ηλιακοῦ διοί Επιπρεπες,
Αμφοτεν μοφορευται διαρροεις τοῦ Ηλιακοῦ,
Ibi quidem Apidanus magnus, & ingens Enippus,
Ambo confluent, & longinquio in unum congreffati.

14. VIROS ET CERNERE FERRO.] Ita volo. Lefto Vir-
Extricio enim illa, quam aliqui adhibent, non est giliana.
etui Maroniani. Dicunt enim ita legendum.

Inter se coisse viros, & decernere ferro.

Firmant ex veteribus libris, & adducunt confimilia.
Nam & in lib. vetere lib. 7.

Hic species horrendus, & semi spiracula Ditis.
& lib. 2. Georg. etiam in lib. vetere,

Ait ouīm fetus, aut videntes culta capellas.
Ita aiunt in horrendus, exteris ut, vt etiam in fetus. Non
placet

placet. Non quia id non factum à veteribus: sed quia A iātūdō uēwā d' xīt̄ & ðāx: festinabat vi per se ipse sum-
mum rerum cernere. Ita reddit Casaubon. & adhuc
correspondet sibi uayp̄ seūv̄ & ðāx y.vvaw: ibent op-
poriū & strenuè rēn cernere. Sequor etiam auctorita-
tem Seneca. , Serui, Mureti. At primus epist. 38.
Quādam simplicia in vī erant, scū cernere ferro inter se
dicebant. Virgilius hoc probabit ibi. mox aduocat ver-
sum, in quo sum. Alter in hunc locum: cernere ferro,
vera & amīqua lētio hoc est, nam Enniū secutus est,
qui ait:

CERNERE FERRO.] Astruō itaque dici com-
modè posse cernere. Nam Graci non solum & ḡ ex-
perī, id est, decernere, sed etiam uēnī, id est, cernere.
Hom. 18. Iliad. & ygo uēnī orat̄ Ap̄: horrendo cer-
nunt Marie. Heliodor. lib. 7. Hist. Eth. & ygo & ex-
ord. Polyb. lib. 3. T̄lēt̄ & p̄n̄ iūw̄ & x̄t̄ myōc & t̄lū
T̄lēt̄ & v̄q̄ & ðāx: Tiberius uniuersi belli fortunam
quāprimum cernere gesiebat. & post pauca iterum,

710 * Atque illi, vt vacuo patuerunt æquore campi,

Procursu rapido coniectis eminū hastis,
Inuadunt Martem clypeis, atque ære sonoro.
Dat gemitum tellus, tum crebros ensibus ictus
Congeminant. fors, & virtus miscentur in vnum.

715 * Ac velut ingenti Syla, summiōe Taburno,
Cūm duo conuersis inimica in prælia tauri
Frontibus incurunt, pauidi cestere magistrī.
Stat pecus omne metu metum, mussantque iuuencæ,
Quis pecori imperitet, quem tota armenta sequantur.

720 Illi inter se multa vi vulnera miscent,
Cornuāque obnixi insigunt. & sanguine largo
Colla armōsque lauant. gemitu nemus omnes remugit.
* Hand aliter Tros Aeneas, & Dauniūs heros
Concurrunt clypeis. ingens fragor æthera complet.

B piosissimo tunc fluente sanguine, ac toto nemo
ad vastos illorum ictus commugiente.

A R G U M E N T U M .

Aenea & Turni congressus, prius eminū coniectis hastis,
dein coniunctus nudatis gladiis. Comparatio à pugna taurorum.

E X P L I C A T I O .

N iam singularis ille congressus magnorum C educum, fato destinatus, fœderibus confitum-
tus, toto hoc libro promissus, ab Aenea expeditus, à
Turno non denegatus. Recedunt ceteri, ipsi in
campo apparent, procurrunt contra se, haftas con-
iiciunt, clypeis deinde & gladio rem gerunt, tellus
ingemit, ictus crebros. congerminant ensibus, fors
Turni atque Aenea virtus in vnum miscentur. Ex-
pendit Scal. verbū congreginant, nam propositio & au-
get sonum, & duos designat.

b Pulcherrima comparatio taurorum, qui in montibus inter se concurrunt in prælia, ac tum pa-
stores absunt: pauidi, reliquum pecus metuit, au-
uence pendent, quis futurus vīctor, quem ducem
secutura armenta. Quid verò tauri duo in tanta spe-
ctatorum turba? pugnant pro gloria, Nam & libi
vulnera insigunt multa acri pugna; tela sunt cornua,
quæ sibi insigunt quisque in alterum obnitens, co-

N O T A .

1. V T VACVO PATVERVNT AEQVORE CAM-
PI.] Est hoc, quod supra,
Discessere omnes medi⁹, spatiūmque dedere.
& quod in ro. socij cesserunt aequore inso. quod Hom. 8.
Odyss. iup̄v̄as & ȳva. Sed hic singulariter perlustra-
tus Vati Eurip. in Phœniss. vbi in singulare certamine
Eteocles & Polynicis,

Et m̄r̄v̄ eλθ̄v̄t̄ eīc μ̄l̄v̄ μ̄t̄l̄χ̄v̄o
Διοτ̄a σπαθην̄, καὶ δισδ̄a σπαθηδ̄a,
εīc εīc άγ̄v̄o μ̄v̄oμ̄v̄o:
Sisterunt venientes in locum medium inter acies
Duces duo, duobus imp̄r̄st̄ores,
Vi in certamine singulare descensari.

2. MAR

2. MARTEM.] Id est, bellum, quicunque nescit? Hom. millies. Pind. etiam Od. 5. Pyth. & Ap̄.

3. SONORO.] Hac forma Nostræ, sonorus tempo-
ratus, sonus fluminibus, ruis, &c. T. & C. & C. & C. & C.

4. DAT. SEMITVM, & PLVRA.] Ita sepe Graci.

Hi enim & vñeris ne p̄p̄as, & p̄p̄as, & vñeris, Ita-
que pro-omni strepitu Poëta dicunt genitum.

5. SYLA TABVRNO.] Monxes, primus Lucanis;

alter Campanis. Pessimè aliqui legunt sylas. Legg.

Seruum, & Turnebum.

6. INIMICA, IN PRÆLIA, TAVRVS, &c.] De hac

pugna taurorum illa Oppian. lib. 2. Cyn.

πάροπαλίοντος ἀντίσπορος ἐπικλέας ὅρδαν τε
ἀργαλεῖοντος χόντα μέγα τραχύλωτος,

Kaj ταύρον, ταύρον:

Primum quidem frumentis aduersis inuicem intuentes,

Acerbè, stūante indignatione velenenice ruunt;

Et ignem spirant,

& post pauca,

προπαλίοντος, πρέπει τε ταύρους.

Οχτα κεντήσοντος εὐαλήνοντος τρυπανού,

προσοντοντος ορινού,

Acute infrenentes Alatiis flatibus.

Ouid. lib. 9. Metamorph. de pugna Herculis, &

Acheloi:

Νην̄ αλιτροὶ φορεῖσθαι ταύρους.

Apollon. lib. 2. Arg. de pugna Amyci, & Pulluci:

ποτε ταύρων

Φορεῖσθαι μέσοι βοῶς κενοτότος, θεατέσσον:

— veluti tauri

Armentali pro bone ferentes, pugnarunt.

Et alter Apollon. lib. 2. Excid. duces exercitus Ti-

tum, & Isopethum in acie concurrentes ita com-

parat:

Vi quondam inter se demissis cornibus ambo

Propositi armentis infligunt vulnera tauri,

Sei tuor, seu hoc dilecta forma iuuencæ

Suadeat, alterni mugitus pascua terret.

Calab. lib. 4. de lucta Aiacis, & Diomedis:

Ταύροι ὄτος ουρόπολις ἀτρέπτες, οἱ τὸν ὄπει

Οερολέων μένεισθαι περιπέμποντος, εἰς τὸν τινατο:

Υἱοὶ ιντρεπidi concurrenti tauri, qui in monib⁹

Roboris audacis periculum facturi congregantur.

Ad has taurorum pugnas allusit Max. Tyrius Difserit,

36. ἦν δὲ τὸν δέλτην μηδὲ, ταῦτα ποιέειν εἴ τις τοιούτος,

εἴ τις θεοφόρος: & nūc sepe videas eodem in grege, sub eo-

dem pastore crebris contentiones, & dissidia, &c. De Her-
cule furente & parante iras Eurip. ταῦρος οὐκ εἰς τοιούτον

servos: ut taurus acer ad impressionem. Cyrillus in Io-

niam furentem hominem ποτε ταύρον vocat. Vide

& Maphaeum Vegium in Supplemento Virgiliano,

quod opus laude est dignum, si versus spectes, quia

multi ad umbram Maronis & modulum: sed in-

scientissimum, si menteum Auctoris, qui insanisimè

putauit, non finem Encidi impositum, & Virgilium

egere supplemento illo, cum nulla tam sit in

circinum dicta periodus, quam opus Virgilianum.

Sed redeo ad viam, & adduco pates locos aliorum

Poëtarum, qui in certamine magnorum ducum ad-

ducunt feras alias, quæ loca cognata sunt cum Vir-

giliano. Hom. 16. Iliad. pugnam Hectoris & Patro-

cli conferunt cūm pugna leonis & apri, qui μέτα ορο-

νεούτε πάχεται, pugnant validè acres. Ajax & Diomedes

apud Calab. lib. 4. pugnant θύεων τεντού, & ferarum

similes. Eteocles & Polynices apud Eurip. in Phœ-

niss. pugnant singulare certamine καὶ πρεστὶς, veluti

api. Cui omnino hæsit Stat. 11. Theb. qui de iisdem,

Fulmineos veluti precepit cūm comitis egit

Ira fusa.

7. MAGISTRIS.] Ita diu ferarum curatores & Magistri ca-

pastores. In Eccl. omnia magistris. 2. Georg. pecoris le-
magistris. De Aristaeo curatore apud 4. Georg. di-
cadi magistri. Manil. lib. 3.

Quadrupedum omne genus positum domini, tre magistris.

Sen. lib. 1. de Benefi. cap. 3: leonum ora à magistris im-
pune tractantur. Vocantur à Plut. in vita Emilij, πάλι
λαρ γὰρ οὐρανὸν θεωρεῖται, id est, prefecti. Quavoce
vīsus Terent. Eunuch. act. 3. sc. 1. cūm ait: elephantis
quoniam Indicis prefecrit. Idem Plut. de quo loquens in
vita Themist. τοξον τερπεῖται, doctrina autem vicina
magisterio.

8. METU MVTVM, MVSTANTQE.] Ita allite-
ratione (sic vulgo vocant) iucundæ sunt. Vides hīc
sepe repetit literas m, & t. Talis illa 1. Encid. ma-

gno misericordia, & Ennij,

Africa terribili trenit horrida terra tumultu.

Vbit, & r, sepe repertuntur, illa ad tremorem, hæc
ad ferociam. Sed hac obfervatione plenus Erythræus. Timoris
Erga sententiam nota murum cum meū coniungi.

Ita de Iphigenia Lucret. lib. 1. Ημια: meū. Cicero
etiam in Verrem dixit, meū conficiūque peccati meū;
Sic & tristabundi muti sunt tristitia enim a
metu. Hom. 9. Iliad.

— οὐτε οὐτε τριπετοί οὐτε τριπετοί:
— muti erant triplex filii Achilleorum.

9. MSSANTQV.] Dixi de hoc verbo bis, aut
ter. Coniungit Poëta cum meū, vt Plaut. Autul. per
meū mūffari. Sulpit. lib. 1. Sæc. Hist. enīmō mīseri
trepidantes mūffare.

10. IV VENCAE.] Signat̄, non iuuenci. Indicat
enīmō pugnās taurorum excitari propter amorem iu-
uenarum. Ira; & Georg.

Pascitur in sylva magna formosa iuuencæ,
Illi alternantes multa vi vulnera miscent.

Vide ibi annotata.

11. QVIS PECORI IMPERITET.] Sic Stat. 11. Regnum de
Theb. dixit regnator taurus. & Plin. cap. 44. lib. 8.

loquens de tauris, vidimus de imperio dimicantes. De
eadem fera Oppian. 2. Cyn. ηνές αρδεσσος: Rex regnans.

Ibidem, βασιλεὺς ἀγέλης τυραννού: Princeps gregi im-
peritans.

12. QVEM TOTA ARMENTA SEGVANTVR.] Est hoc, quod Stat. lib. 11. repidae, expeditant prælia
vaccae, & quod Ouid. 9. Metam. de eadem re loquens,

spectant armenta, paucique

Nescia quem maneat tanti victoria belli.

Ita quid landanus Stat. qui vacas nominat, reddens
Virgilij & Ouidij armenta. Nam armenta sunt vaccæ.
De qua rē vide, que ego iam in Georg.

13. VULNERA MISCENT.] Accepit, credo, ver-
bum a Soph. qui in Trachin. dixit,

ταύρων
ταύρησα κερατού:

Et taurorum mīstīm cornūm.

14. CORNVĀQE OBNIXI INFIGVNT.] Sibi Taurorum
haret in hac pugna scribenda consentaneus Poëta: pugna.

nam 3. Georg.

Illi alternantes multa vi prælia miscent

Vulneribus crebris, lauit atēr corpora sanguis:

Verisique in obnixis vngemur cornua vesto

Cum gemiū, rebont̄ sylueſ, & magnus Olympus.

ab regionibus, vbi nati; sic Spartani, Cretenses, & A
mille alii. Sic ergo Umbribus Vmbria Italiz. Seruus
Thuscum accepit, quia Vmbria pars Thusciae. Seneca
in Thyest:

Sic cum feras vestigia, & longo sagax
Loro teneat p' mber.

Loquitur in re Graecorum. Itaque signatus Noster,
qui in re Turni Itali canem Italum voluit:

11. H A R E T.] Huic non absimile dixi
Graecorum, & d'ouen. Vtrumque infert Plutarch. in
vita Alexandri. *Διατηρήσεις διάουν, τοιχούντων τὸν Ισπ-*
στρον πλέοντος.

Locorum si-
militudo. 12. I A M I A M Q U E T E N E T , S I M I L I S-
Q U E T E N E T I , &c.] A Virgilio nobiles duo
Poëta Ouidius, & Statius. Prior lib. 1. Metamor-
phoses,

.
Vidi, & hic pradam pedibus peti, ille salutem.
Alier' in hæsiro simili, jani amque tenere
Sperat, & extento fringit vestigia rostro.
Posterior lib. 1. Theb.

.
— qualis cum cerua cruentis

Circumuenta lupis, nullum cui peccore molli-
Robur, & in volucr'i tenuis fiducia curfj,
Precipitat suffensu fugam: amianque tereti
Credit, & elius andu concurrere morsus.

Sed negari nequit, quis Virgilii Apollonio insti-
terit lib. 2. Arg. tametsi Greca, quæ nuda sunt, ma-
gna euaserint imitatione Virgiliana, sic enim censet
Scal. Sed audiamus Apollon.

.
Ως δέ οὐδὲν κυριοῖς δέ εδαπέραιοι ἀγρυπνοί
Η' αγρυπνοῖς περπάνται λαύροις
Οτίουν, οὐδὲν δέ οὐλαύρου μόλις οὐδὲν
Αὔρης οὐ γένεσοι πατέντων δέ πάντας δέ οὐταις:
Quemadmodum quando in saltibus canes sagaces
Capras cornigeras, aut cervos indagantes
Insequuntur, paulum autem distantes a tergo
Exremis ritibus frustra collerunt dentes.

Famam te-
net. 13. T V M V R O EXOR I T V R CLAMOR:] Arripuit
Ouid. i. Trist. Eleg. 4.
Tum verò exoritur clamor, geritusque meorum.

Echus re-
sponsio. 14. R I P E Q U E, L A C V S Q U E R E S P O N S A T.] Ita
in 8. Diffidant ripe. & in 5. colles clamore resultant.
Hom. Illad. 21. οὐδέν δέ μηδέ περάδ' ἄλτον : Ripe,
qua circa transvalde inclamarunt. Lucill. dixit, resultant
ad eque lacusque.

Responsio. 15. R E S P O N S A T.] Verbum aptum ad e-
chus resultantiam. Aristotel. cap. 8. lib. 2. de Anim.
adhibet verba ἀπόδειξις, στέναξ, ἀπάρτησις, resultantare, concuti-
ātem, & ταῦθι, θετροπαρεστῆσις.

16. E T C O E L U M T O N A T O M N E T V M V L T V.] In 8. & maximis infonat eber. quem locum vide. Suprà, *Ingenus fragor aethera complet.* In 9. *cœlum tonat omne fragore.* Plaut. Amph. *hoat cœlum tremuit virum.* In his omnibus locutionibus aërem capias. Eurip. in E-
lect.

Cœlum pro-
aëre. — *ερπός ιπάνιον*
Πατένται κατέβονται: *ερπός ιπάνιον*
hinnulus califi:

Saltu se attollit. Describit quippe choreas, quas hinnuli exercent li-
brantes se in aërem. Sic & Ennius, quem citat Varro lib. 6. Ling. Lat. *ερπός ιπάνιον*

Clamorū cœlum volvendus per aethera vagit.

17. N O M I N E Q U E M Q U E V O C A N S.] Claud. 2. Stil.
& nomine quæcumque Compell. &c. Ruff. deorumque bra-

bia l'sudar Nomine quemque vocans. Valer. 4. Arg.
Hortatur, supplexque manus intendit Iason.

Nomine quemque premens.

Est hoc, quod Plut. de Minutio presso ingenti dis-
crimine in bello, ait in vita Fabij. καὶ πρός αὐτὸν ἀλλοί
τὸν ἡρόντα διεπέμποντες: iam ad hunc, iam ad illum du-
cem, in omnem partem reflectibat. neque tamē illi
quisquam aderat. De Catilina Sallust. suorum unum-
quemque nominans laudare.

18. E F F L A G I T A T.] Veluti increpanter, & cum Efflagito no-
conitio. Inde Tacitus 6. Ann. cum hoc verbo si-
tat conur-
gnatae coniungit vocalum licetum, cùm ait: multaque
in theatro licetum efflagitata, quam solitum. Dicebam
iam de hoc verbo i. Aeneid. ad illud Ulyssis, que sint
ea nomina Diutèm Flagitata. De obsecna significazione
verbi huius iam Budæus, & ab illo interpres Vir-
giliani Germanus, & Pontanius. Imitatio ducta ab
Hom. Illad. 22. vbi Heclor simili malo oppresus
petebat hastam ab Deiphobo, μηδέποτε μαρτύριον aut
ab Eurip. apud quem Hercules furens,

Tιοι διδωτέοις οὐδενός χρεῖος
Οντισθι δι τούτοις οὐδενός.

19. A E N E A S M O R T E M C O N T R A , &c.] Traxit colo-
rem ab Homero, commutata sententia Illad. 22.

Λαοίστοι δέ αἰτινεις νεφάλιοι διος Αχιλλεὺς,
Ουδέ τι εργαζόμενοι εἰς την περιπέτειαν,
Μηδένιοις οὐδένος σπέστοι Καλλάδει, δέ δευτέρος έλθοντες:

Populis autem innuebat capite dinus Achilles,
Νοέκει σινετεῖται μιττεῖται in Hectorēm leibiferas sagit-
tatas,

C Ne quis gloriam anferret insultatus, ipse vero posterior
veniret.

Homeri via diu iam Scaliger notauit. Cur Achil-
les innuebat capite, cùm posset clamare ad suos, qui tium
præsentes aderant, nemo enim Troianorum illuc circa
Hectorem? Deinde, qmmodo currens Achilles
abnuere intelligebatur?

20. Q V I N Q U E O R B E S E X P L E N T C V R S V.] Re-
spicit illud lib. 22. Illad. vbi insecente Achille He-
ctorem,

Αλλά οὐτε δέ τοτε τετέλεσται περὶ τούτοις:
Sed quando iam quarti ad fontes peruenierunt.

Et expletu dixit imitatione Eurip. Iphig. δρόμοις πολ-
λούς εξεπληγα: expleti corsus multos.

21. T O T I D E M Q U E R E T E X V N T.] Est hoc quod in

lib. 5.

Inde alios incium cursus, aliisque recursus

Adueris spatiis.

22. N E Q U E E N I M L E V I A , &c.] Hom. adducto

loco,

τετέλεσται ερπίσαις δέ βούλων

Αρπάδεισι, οὐτε ποστιν διθύρα γένεται διά πάρον,

Αλλά πει διοχεῖς Στον διέργος οὐδενός ποστινοῖο:

non enim viuimus, neque tergum bonis

Capitabant, qualia pedibus premia sunt virorum,

Sed pro anima, correbant Hectoris domitoris equorum.

Lib. etiam Odyss. 22. τετέλεσται ερπίσαις: pugna-

pro animalibus. Diotimus in pugna Herculis &

Aenei lib. 1. Epig.

Κείται δέ ορην άργαν εχαλέες ἀγτὶ δέπατος,

Αλλά δέ τις ζωὶς οὐδεταις διάβατος.

Propositum ipsis certamen est, non areo pro lebeti

Sed uter vitam ferret, vel mortem.

Et Damagetus loquens de pugna Herculis, & leo-

nis lib. 4. Epig.

Ερπίσαις δέ εις οὐρανούς, κατερπίσαις οὐρανούς

Δοξον, οὐτε ποστιν διεποτερησα:

Venient ad certamen, aspiciunt se aduersim oculis

Obliquis gerunt quippe de quinque vita:

Sed

Sed quæ ista insula gemitatio: ζωες, & θορακ. Cre-
do, ζωες ad feram, θορακ ad Herculem referri. Ceter-
rum ab hoc Poëtarum animo non mulrum abit il-
lud Quintiliani Declamatione trecentesima vigi-
ma sexta: Non enim profecto Di immortales ponunt pe-
tebant, nec in supplicium sibi hoc responsum dederam ciuitati.
A magna arcessebatur anima. Neque illud Sophoclis
in Elect.

^a Fortè sacer Fauni foliis oleaster amaris

Hic steterat, nautis olim venerabile lignum:

Seruati ex vndis vbi figere dona solebant
Laurenti Diuo, & votas suspendere vestes.

770 Sed stirpem Teucrī nullo discrimine sacrum
Sustulerant, puro vt possent concurrere campo.

^b Hic hasta Aeneae stabat, huc impetus illam
Detulerat, fixam & lenta radice tenebat.

Incubuit, voluitque manu conuellere ferrum

775 Dardanides, teloque sequi, quem prendere cursu
Non poterat, tum verò amens formidine Turnus,

Faune, precor, miserere, inquit, tūque optima ferrum
Terra tene, colui vestros si semper honores,
Quos contrà Aeneadē bello fecrō profanos.

780 ^c Dixit, opēmque Dei non cassa in vota vocavit.

Namque diu luctans, lentoque in stirpe moratus,
Viribus haud vllis valuit discludere morsus
Rororis Aeneas: dum nititur acer, & instat,
Roros in auriga faciem mutata Metisci.

785 Procurrit, fratrigue ensem Dea Daunia reddit.

Quod Venus audaci Nymphæ indignata licere,

Accessit, telumque alta ab radice reuelliit.

Olli sublimes armis, animisque refecti,

Hic gladio fidens, hic acer & arduus hasta

790 Assistunt contrà certamine Martis anheli.

B Pro me state, & contra Aenean. Pro me, qui semper co-
lii honores vestros. Contra Aenean, nam Aeneadē hono-
res vestros profanos fecrō. idque bello, quia ad vsum bel-
li erutus est ab illis oleaster sacer.

Auditus Turnus est ab Fauno; nam luctatur
Aeneas, & diu, & nequit conuellere. Ratio, quia len-
ta radix. In ea mora, ecce Iuturna conuerta iterum
in Metiscum dat ensem fratris proprium. Indignata
Venus id Nymphæ licere, accessit ipsa, & reuelliit
telum. Illi itaque resumptis armis, refecti etiam ani-
mis, qui armis amissis veluti torpuerant, rediunt ad
certamen, Turnus gladio fidens, Aeneas hasta acer,
atque arduus, id est, gloriofus.

ARGUMENTVM.

Recuperant amissa arma Aeneas & Turnus, & rediunt
ad certamen.

EXPLICATIO.

D Escribitvr oleaster ab religione, & vñu. Ab
religione, nam sacer, & Fauni. Ab vñu, nam
nauta seruati ex vndis solebant ibi dona figere. Dino Lan-
rensi, id est, Fauno, & votus vestes suspendera. Sed Teucrī
nullo discrimine, id est, nullo religionis intuitu, & ob-
seruantia sustuleram sacrum stirpem. Ratio, puto vt pos-
sem concurrere campo.

^a Aeneas ergo, cùm hastam aduersus Turnum
conieciſſet, illa delata in olastrum habebat fortis
morsu, illam Aeneas voluit conuellere, vt telo affe-
queretur, quem cursu nequibat. Quod vt Turnus
vidit amens praformidine, Faunum precatur, vt mi-
sceretur sui; Terram, vt forrum tencat. Quasi dicat:

Cerda in Aeneid. tom. 2.

i. F A V N I.] Legerem Fauno, vt dicat, oleaster Lector Vir-
sacer Fauno. Sed retenta lectio explicit puer, olea-giliana.
sacer Fauni qui sacer Fauno. Que hæc barbaries, dicet
aliquis? Non ita, Lector, nam talia multa explicanda
in auctoribus, vt cum Lucan. lib. 5. dixi, letos fe-
cūt se Consule festos, erit, ipse Consul se Consule. &
SS 3 Quint.

Quint. in Declam. *re volente missi*, id est, tu volens A testimoniis, credibile est ab Poëta per *dona fixa* intelligi tabellas pictas, ut duo dicat pleniora Musa, Tabellæ pi- & tabellas, & vestimenta. Ad quam rem etiam pertinere verbi veteris interpretis Horatij ad Sat. i. lib.

2. Scimus. vbi postquam explicuit, quid sit *vniuersitas tabula*, adiicit: *ita sollem naufragi suum naufragium in tabella depictum circumferre, & in templis alicui Deo conservatum suspenderere*. Sed redeo ad morem in communione. Attigit illum Plato in Theat. cùm ait, eos, qui ēονται ἡχειασι ταῦ, ὥς πρός θεόν ἔχειν τὰς οὐκέτι φύσεις, οὐ μήπει φρεσκόντων: *in mari fluctuant, quasi Deos habere eos, qui præstant in rebus singulis, seruatoque suis purare*. Libat quoque breviter hanc doctrinam Max. Tytius Dilect. 38. vbi ait, solere nauitas consecrare Diis maritimis temones in eminenti aliquo scopulo, quem vnde alluant. *ναυταὶ* (ait) ἦν Herculeus περιεις ἀνθεναὶ θάνατος θαλατθοῖς. Et Aristid. sacra faciat. ad Herculem, vbi scribit huic Herosi sacra facient. re ταῖς εἰς τὴν θαλατθηνόντων σφέτεροι. Incidit suspicio, an Virgilii, ut est teutus Augusti adulator, volebit indicare aliquid de templo, quod *Sebastion* Sebastian dicebatur, eratque in Ægypto, ac factum vni Augusti sub hac epigraphe, Καίσαρι θντανείω, Casari prefigi naupiganum. Cuius rei meminit Philo de Legat. ad Caium. Additique fuisse plenum donaris, pictis tabulis, auro, argento, quæ offerebantur ab his, qui seruati sunt tempore.

3. VENERABILE LIGNVM.] Non solum nauitis hæc atboi in veneratione, sed vniuerisim omnibus. Nam ex pertica huius arboris dona in templis suspendebantur. Scholiastes Aristoph. in adductum locum, ἐπὶ τὸν κοτύνων, καὶ ἀλλον δέ πον πεντετέλες ἐπὶ τοῦ προσαγαγόντος τὰ ἀναθήματα: in oleasteri, aliisque arboribus affixum donaria in templis ubique gentium. Imò versus adductus Aristophanis eandem habet sententiam. Integer locus est:

Δι. Τοῖς δὲ εὐεσθοῖς τὸ γείστεται τοὺς ἀπέμου. Καὶ τοῦτο πρὸς τὸ μέρον αὐτῆς δὲ μᾶλλον λίτερον κοτύνων προσαγαγόντων τετω.

Iust. Sed calci in quem cedent rūsum? dico mihi. Cat. Eos ego iam volo ad frontem huius viri. Velut à pertica oleasterina suspenderem.

Alludit videlicet ad morem, quo dona oleastro infiebantur. Accedit etiam religio alia huic arbori ab corona illorum, qui victores in Olympiis.

Tempesta-
te feruati
perfoluebat
Diis vota.

4. SERVATI EX VNDIS VBI FIGERE DONA,
&c.] Attingit morem, quo seruati ex vndis & tem-
postate perfoluebant vota Diis, quibus se in mari
deuinixissent. Ad quem allusit Præpert. Eleg. 3.
lib. 4.

Omnibus in portis pendunt mea noxia vota.
& Horat. lib. 1. Carm.

metabula sacer
Votiu paries indicat vuidia
Suspendisse potest
Vestimenta mavis Deo.

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.
Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.] Debes loci huius illustrationem Turnebi lib. 3. Aduer. cap. 16. Fuit veteris superstitutionis, vt ante Deorum tempora essent oleastri confititi, in quibus dona affigerentur; nam arboris huius configuratur, non laedatur. Aristophan. in Plut.

Στοιχηροὶ προσαγαγόντειν τετω:
Ceu oleastro adhagam iſt.

Sed de loco Aristophanis dicam sequenti Nota. Adiuvat etiam Turneb. Theophrastum lib. 5. Hist. Plant. cap. 3. quem omittit, quia iam Collector Symbolarum. Pro quo substituo verba Plinij cap. 39. lib. 16. qui penè ad verbum transtulit Theophrastum: *Megaris diu stetit oleaster in foro, cui viri fortes afficerant arma, que cortice ambiente atas longa occultauerunt. Fuisse arbor illa fatalis excidio urbis prononita oraculo, cum arbor arma peperisset: quod succisa accidit, screvisse hinc experitus.*

3. VENERABILE LIGNVM.] Non solum nauitis hæc atboi in veneratione, sed vniuerisim omnibus. Nam ex pertica huius arboris dona in templis suspendebantur. Scholiastes Aristoph. in adductum locum, ἐπὶ τὸν κοτύνων, καὶ ἀλλον δέ πον πεντετέλες ἐπὶ τοῦ προσαγαγόντος τὰ ἀναθήματα: in oleasteri, aliisque arboribus affixum donaria in templis ubique gentium. Imò versus adductus Aristophanis eandem habet sententiam. Integer locus est:

Δι. Τοῖς δὲ εὐεσθοῖς τὸ γείστεται τοὺς ἀπέμου. Καὶ τοῦτο πρὸς τὸ μέρον αὐτῆς δὲ μᾶλλον λίτερον κοτύνων προσαγαγόντων τετω.

Iust. Sed calci in quem cedent rūsum? dico mihi. Cat. Eos ego iam volo ad frontem huius viri. Velut à pertica oleasterina suspenderem.

Alludit videlicet ad morem, quo dona oleastro infiebantur. Accedit etiam religio alia huic arbori ab corona illorum, qui victores in Olympiis.

4. SERVATI EX VNDIS VBI FIGERE DONA,
&c.] Attingit morem, quo seruati ex vndis & tem-

postate perfoluebant vota Diis, quibus se in mari deuinixissent. Ad quem allusit Præpert. Eleg. 3. lib. 4.

Omnibus in portis pendunt mea noxia vota.
& Horat. lib. 1. Carm.

metabula sacer
Votiu paries indicat vuidia
Suspendisse potest
Vestimenta mavis Deo.

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

Et in epist. ad Pison. reprehendens ineptum pistorem ait,

fortasse cupressum
Scis simulare, quid hoc si fratri eius est es.

Nauibus, ere dato qui pingitur.

Itaque aliud agens attigit morem tabellarum & donorum affixorum ab his, qui feruati ex vndis. Attigit Cic. lib. 4. ad Attic. *Hec enim me una ex naufragio tabula delectat*, & lib. 3. de Nat. Tu. qui Deos putas humanæ negligere, nonne animaduertis ex tot tabellis pictis, quam multi votis vim tempestatis effugerim, in portu que fatus peruenierim? Itaque, consentientibus aliorum

Oleastro in
religione.

2. OLEASTER.]

COMMENTARII

- Ereptum reddi Turno, & vim crescere viisti?
 800 Define iam tandem, precibusque infletere nostris.
 Nec te tantus edat tacitam dolor, & mihi curæ
 Sæpe tuo dulci tristes ex ore recurserint.
 Ventum ad supremum est. terris agitare, vel vndis
 Troianos potuisti, infandum accendere bellum,
 805 Deformare domum, & luctu misere Hymenæos.
 Vlterius tentare veto. sic Iuppiter orsus,
 Sic Dea submissa contrà Saturnia vultu.

ARGUMENTVM.

Iuppiter Junonem bortatur definat à fuenta Turni.

EXPLICATIO.

SPECTABAT id temporis de nube pugnas Juno
 Sauda tuendi Turni, illam Iuppiter adit, & al-
 loquitur.

Hec oratio tota destinatur ad Imperium Iulio-
 rum, quod pendebat à victoria Aenea. Exorsus orationis
 est à radio ipsius Louis iam longo bello fati-
 gati. *Quæ finis, &c. quid restat? &c.* Statim ut Iunonem
 amoucas ab inani studio & spe, qua harerit in nubi-
 bus, ait, fatale iam esse, vt Aeneas sit Deus indiges,
 rapientiumque in celum, vt colatur tanquam Deus,
 quod & Iuno ipso sciebat, & se fatigabatur. Ergo,
 si ipsa scis futurum Deum, & hoc à fatis didicisti,
quid finis? quæ tua inanis, & vèr gelida spes, non
 minus ac nubes sunt gelidae, in quibus hores.

CProponit illi deinde ante oculos, quæ Iuno
 ipso & contra decorum fecerit, & contra fata. Contra
 decorum. Nam non decuit Aenean Diuum fu-
 turum violari mortali vulneri. Contra fata. Nam
 redditus est Turno ensis, qui prius eruptus, vt ita
 viro vieto creceret. Cùm air eruptum ensis, fatus indi-
 cat, non tam præcipitiantia Turni id factum, quam
 Deorum voluntate, & fato. Atqui id Iunonam fece-
 rat. Verè, sed (*quid enim sine te Deorum maxima Iu-*
nunia Nomen inferius valerer?) tu verius, quam illa,
 fecisti. Ergo, si te agentem contra decorum, & fata
 ego ipse pertuli, cur non tu tandem inflectaris meis
 precibus? cur non iam desinas? cur te magnus ex-
 dit dolor? & quidem tacitam. Imò tristes tua cura re-
 cursent ad me saepe ex dulci iuso gre, id est, age mecum, vt
 coniux, & cum coniuge, deféreret ad me querelas
 tuas, & curas, vt soleat, qui verè amant. Hac enim
 res mihi erit dulcissima.

DPost peramicam admonitionem, iam tandem
 Iuppiter cum imperio, hec locus tergiuerationi, &
 quali ratione reddat tantæ severitatis, cum qua
 imperat, proponit illi, quæ fecerit ipsa contra Iu-
 sum, & fas. Agitasti Troianos terra, & mari, accen-
 disti infandum bellum, deformasti domum Latini-
 torum funeribus, miscisti nuptias luctu & sanguine,
 fecisti tot atrocias me dissimulante. Quid ergo mi-
 rum, si iam severè imperem? vlerius sentare vero. Ad
 tam grande imperium Iuno vultum submisit,

NOTÆ.

Initio. **I**UNONEM INTEREA, &c.] Multa sunt in

A Hom. loca, ad quæ potuit alludere. Omitto, & pro-
 fero Cal.lib.4.

Kai τότε δὴ Κρονίωνα κλυτὴν προσφέντεις ἦρε.
 Ζεῦ πάτερ ἀργούχεων, τὸν Τράκην ἀρπάγει;

Interea Iouem alloquuntur Iuno inclyta.

Iuppiter fulminator, cur Troianis auxilio es?

Cum intuitu ad Virg. Valer. 4. Argon.

Atque ea non oculis Diulum Pater amplius agnis.
Sustinuit: namque pius miseratus amores,
Iunonem ardenti trepidam gravis increpat ira.

2. PVGNAS DE NVBE TVENTEM.] Ita Iuppiter
 6. Iliad.

Εἰσέρθειν τρίπον τε πόλιν, καὶ γῆν Αχαϊῶν:

Cernens δὲ υρβην Τροινορού, φένες Γρεκορού.
 & Opis Virgiliana 11. Aeneid. *Speluncaque intermixta pugnas.*

3. DE NVBE.] Ex decoro celestis Numinis. Ita
 dicto loco Iuppiter, *καὶ δὲ θέρα πολὺν ἔχειν: circum-*
fundit sibi crassum aërem. De Musis Hesiod. Theog.
περαπλεύεις μετεπολεύεις: operatus multo aëre. Vide in 11.
 ad illud, *circundata turbine corpus.* & quæ dixi in 1.
 vbi Venus filium sepit nube.

4. INPIGETEM AENEAN.] Sunt indigetes, quos Indigetes
 Graci vocant *ἀργεωνοι μυρας*, id est, *fatuos Deus af-*
sumpisque ex hominibus. Dicuntur etiam Gracis *θεοὶ*
ἐρχόμενοι, id est, *indigenæ.* quæ vox propius accedit
 Latinis *indigibus*, id est, inde genitus. Sed quare hi
 Dij dicuntur aut *indigetes*, aut *indigenæ*, aut *inde geniti*? Rem duco à prisico anno, & fabula Deucalionis,
 scribente ita Pind. Od. 9. Olymp.

Αρχαθεν τοτεινος Θεος
Φύλαξ ιδρος, κοράνε φερ-
Τάτιον Κρονιδην, έρ-
χάσιον θερινης αετοι.

Indigenæ Reges existiterunt iam inde ab initio, & stirpe
Deucalionis, atque ex eo tempore dicti sunt viri & feminae
Iouis filii. Sententiam reddidi. Itaque, quia Reges,
 qui dicti sunt filii Iouis, dicti sunt indigenæ, quia
 geniti à iactis lapidibus; factum, vt deinde, qui ex
 hominibus assumpti in Deos sunt, dicuntur indige-
 nae, vt qui non suo iure nati sint Dij, sed alterius

Dbeneficio, velut illi inde geniti ex terra. Ideo etiam
 Gracis dicuntur *μετεργονες*, atque Opici, quia terra Opici Dij.
 Gracis est *μετοι*, verè *ἐργανες.* Quod genus Numi-
 num expressum à Dinarcho contra Demosthenem,
 vocante *μετοι*. Sed de uno imprimis Aeneas
 Deum indiges Romani Scriptores. Dionys. enim lib. 1. ait,
 raptum ab amore Numico, Deumque factum, illi-
 que dicatum facillum, & cum inscriptione, qua ap-
 pellatus est Deus indiges. Luius etiam de Aenea:

Situs est, quemcumque enim dici ius fuisse est, super Numi-
cum statuum, Iouem indigetem appellant. Itaque appellatus est Aeneas, non solum *Heros indiges*, sed *Iuppi-*
ter indiges. Tibull. Eleg. 6. lib. 2.

IN XII. ÆNEIDOS.

Illie sinētis eris, cùm te veneranda Numici

Vinda Deum colo fecerit indigetem.

Cuid 14. Metamorph. de codem Ænca,

— quem turbæ Quirini

Nimicus indigetem, templique aīisque recepit.

Vistatum veteribus Gentilibus, vt quem summè

vellet honestare, Deum indigetem facerent. Ita

Thetis in Androm. Eurip. promittit Peleo, fore vt

euadat in *θεοντας.* & Rhesus apud eundem Eurip.

fit *ἀργεωνοι μυρας.* Demum, cùm Virg. assumpsit

Heroem Ænca, noluit vt hic esset inferior Achille,

quem factum Deum clamat Poëta Graci, intér-

que alios Eurip. in Androm. Sed in exitu Notæ

Ethnicorum aperio Gentilium vulnus. Ethnicos ea gloria ambi-

tio inuasit, vt, quòd Dij haberentur, in cladem ali-

quam voluntarij incurserent, ea cautione, vt à ne-

mine alio viderentur. Sic fiebat, vt cùm disparaui-

sent, putarentur rapti relativi in Deos. Non alia

fuit mens Romanorum in diuitiate Romuli, qui

raptus *πέληπτος εἰς τὸν ἄνθρακα, ad paludem Capri*, ait Plat.

in vita Camilli, quod latius idem in vita Romuli.

Sciunt omnes, quid iactum sit de Empedocle.

Omitto, & adduco narrationem Nazianzeni Orat.

2. contra Julianum, qui cùm de rebus Persicis despe-

rerat, se in flumum voluit confidere captus gloriae

cupiditate, & fecisset, nisi illi obuiam itum à pra-

sentibus esset. Inde absoluuit sacer Scriptor, nisi il-

lius conatus frustulat restitutus; *καὶ τούτοις τοῖς ἀνθρώποις*

τοῖς ἀνθρώποις νέοις εἰς τὸν ἄνθρακα: nouis utique ex cala-

mitate Deus solidis hominibus exsufficeret.

5. ET SCIRE FATERIS.] Etiam si hostis. Ouid.

2. Metamorph.

— ipsa licet hoc à Pallade queras,

Quamvis irata es, non hoc irata negabis.

Et Eclog. 3. de hoste Damone, ipso fatebar.

6. DEBERTI COELO.] Vide quæ Neptunus ad

Thetin apud Cal.lib. 3. de diuinitate Achillis, à qui-

bus non absimilia quæ hinc scribuntur.

7. MORTALIN DECVRIT, &c.] Versus planè

Eurip. Orest.

Βαλερεανή την θεον Βροτοντα χει;

An aliquis Deorum fauciabitur manu mortali?

Et in Medea dixit,

* Ista quidem quia nota mihi tua magna voluntas
 Iuppiter, & Turnum, & terras inuita reliqui.

810 **N**ec tu me aëria solam nunc sedē videres

Digna, indigna pati: sed flammis cincta sub ipsa

Starem acie, traherémque inimica in prælia Teucros.

b Iturnam misero (fateor) succurrere fratri

Suasi, & pro vita maiora audere probauit:

Non vt tela tamen, non vt contendere arcum.

Adiuro Stygij caput implacabile fontis,

Vna supersticio Superis quæ redditia Diuis.

Et nunc cedo equidem, pugnásque exosa relinquo.

c Illud te, nulla fati quod lege tenetur,

Pro Latio obtestor, pro maiestate tuorum,

Cum iam connubiis pacem felicibus (estuo)

Component, cùm iam leges, & foedera iungent,

Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,

Neu Troas fieri iubeas, Teucrosque vocari,

7. EDAT. Οὐδὲν πειράσαι εἰδέσθαι ἀνέψει:

Nefas est Deorum sanguinem cadere ab hominibus.

Sententia Virgiliana contraria est illi, quæ lib. 9.

Mortaline manus facta immortale carne

Ius habeam? —

8. EDAT. J. Locutio ducta à Grecis. Hom. 6. Edo, ad ani-

Iliad. Ηρακλεος πατέρων εἰδέσθαι μην. & 2.4. ηδεια πρασινη μην.

exedes cor. Aristoph. in Vespa. μη λατρειει τοντον: μη τε exc-

de. Huic vicina locutiones illæ, quas attuli 7. Aeneid,

ad illud, *καρεγιανης ιρεις νομιζειαν.* Quibus adiunge Ari-

stophanem, qui laudato loco ad rem eandem ιππο-

ριανης. Est enim ιπποντις, non solum interficere, sed

etiam *animus curis angere;* duclum ab his feminis,

qua Gracis dicuntur ιπποντις, quod in ollis infantis coquerent.

9. CURÆ RECURSENT. J. Ita lib. 1. cura recursat. Recurso.

Stat. 1. Theb. recursans cura. & lib. 8. flexu alio, re-
 denunt cura.

10. POTVISTI. J. Signat, vt quæ iam non poscit. Potuisti.

Sic vulgo vixit, vt qui iam non viuat & τε sint illum,

vt quod iam non sit.

11. INFANDVM ACCENDERE BELLVM. J. Respi-

ciant ista, quæ dicta sunt 7. Aeneid.

12. LVCRV MISCIERE HYMENÆOS. J. Propter

illud 7.

Sanguine Troiano & Rytalo dotabere virginis;

Et Bellona manet te promuba.

Iterum:

Talia commibia, & tales celebrent Hymenæos.

Egregium Veneris genus, & Rex ipse Latinus.

</

- 825 Aut vocem mūrare viros, aut vertere vestes.
Sit Latium, sicut Albani per secula Reges,
Sit Romana potens Itala virtute propago.
Occidit, occideritque sinas cum nomine Troia.

ARGUMENTVM.

Paret Iuno, peitque, ut Latij nomen, Alba, & Roma
perpetuum in Italia sit, abolito Troianorum.

EXPLICATIO.

NON voluntas, sed voluntas magna, videlicet ad signandum grande illud imperium, alterius tentare voto. Ergo ait Iuno, cūm scirem, te non leuiter id velle, reliqui Turnum, & terræ, quamvis imita. Respicit in hac abitione ad illud, quod praecessit in hoc libro, sic exhortata reliquias incertam. Adicit, vt Iouis animum demereatur. An, nisi tua esset voluntas, pateter tot indigna? sed erem otiosa in hac nube? annon potius flammis cincta in ipsa starem acie, & Teucros traherem in mille clades belli?

b Fatetur iam Iuno quæ fecerit in graciam Turni, abnuit quæ non fecerit; nam hæc duo Iuppiter obiecera. Feci, vt futura succurreret fratri, & misero. Vtrumque ἐποιησα. Nam cui subueniendum, si non fratri, & in miseria? & probauit ut maiora auderet pro vita fratri (Seruius non placet) respicit illud,

c Tu pro germano si quid presentius audeas. Id est, siquid maius, & maximum. En confessio. Sequitur abnitus. Ut ipsa Aenean perceruter, vt in acie se ostentaret, minime suasi. Ipsa, me non iubente, fecit sagittam ab incerto mitti. Finit hoc instrumento palidis Stygiæ, quod unum superest Diis immortalibus, aliis abolitis. Nec solùm firmat iuramento, sed & re ipsa: nam,

Et nunc cedo equidem, pugnique exosi relinqu. Postquam iam fatus demeruit coniugem, petit, vt Troiae & Trorianorum nomen aboleatur; perficit Latij, Alba, Romæ. Sed quibus rationibus expugnat Iouis animum? Prima, hoc nulla fatus tenet religione, est ergo in tua potestate; & tu quidem semper prætendis fara: hic non potes. Altera, pro maiestate tuorum. Nam qui magis tui, quam pater Saturninus, qui ab suis larebris Latio nomen indidit? Tertia. Nonne connubia, quæ felicia esse vis, & feedera, quæ eterna, fœdabuntur, si Latinus mutent nomen, vocem, vestes? quippe pro his tribus anxia est Iuno. Vult enim, pater nomen, retinere etiam vocem patriam & Latinam, nec vt Asiatica lingua inducatur: vt vestes etiam, ne exoticæ & mollia Asiarum indumenta Italæ virtutem labefactent, ideo adicet,

Sit Romana potens Itala virtute propago. Quarta demum ratio. Iam Troia occidit, cur eius nomen reuiniscat?

NOTÆ.

Digna, indigna. 1. DIGNA, INDIGNA.] Id est, omnia pati, id que prouerbialiter. A qua forma non abeunt millesimæ similes. Fanda, nefanda: funda, infunda: aqua, inqua: fulta, infecta, &c.

2. FLAMMIS CINCTA.] Qualis Iuno eadem describitur 2. Aeneid. ad Scaeras portas, ferro accincta.

3. TRAHEREM.] Alludit ad vetus illud, ἀτρεψ, α. v. Vide me 2. Aeneid. ad illud, rapiuntque, feruntque. & Demosthenem contra Aristocratem, ubi scripte hanus formam.

4. NON VT TELA TAMEN.] Hic vetus mihi scriptus videtur cum quadam Homeri fugillatione, quod is à monomachus Deorum non abstinerit, proper quod furere Homerus ab hominibus sui temporis dictus est, quod immodestus Deorum pugnas, & vulnus describeret. Maro contentus studia Deorum affectare, pugnas omisit, veritus simili caluniam. De hac re, prater Scaligerum, docte Nann. scripsit lib. 6. Mifcell. ad finem. Mitto Platonem, & Dionem Chrys. qui carpunt acriter hanc Homeri licentiam.

5. ADIVRA STYGI CAPVT, &c.] Ab Hom. qui Imitatio. 15. Iliad.

Γένεντα τέλεια, εγένετο δύσης ὑπερβει,
Καὶ τὸ κατεῖδόν τοντος οὐδὲν, θετικόν
Ὥρος, διενότερος περιτελείας μακρύπονος θεοῖσι:
Sciat nunc hoc terra, & laum cœlum desuper,
Et subter labens Stygis aqua, quod maximum

Iuramentum, horribilique est beatis Diis.

Dignatis huius duplex est ratio. Prima poëtica, altera naturalis. Poëta enim dicunt ab Styge patefactam Ioui coniurationem qua Dij inter se conuerunt de vincendo Ioue, illaque in eo periculo adfuisse, & inde ab Ioue datum honorem hunc his aquis, ab fide, quæ in illis fuit. Sed naturæ mystes Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 3, excutiens Thales' opinionem, qui dicebat, aquam rerum esse principium, ita repreſentat θεοὺς μετὰ τῶν quorundam opinionem, οἰκεῖοτε γάρ, καὶ τούτους ἐπειναὶ τὸ γενένεος πατέρας, καὶ τὸ ὄρος τῷ θεῶν νόμῳ, τὸν καλεύμαντον τὸν αὐτῶν σύγα τῷ ποιητᾷ. τηταὶ τοι τῷ γάρ τῷ φρεσὶ τοῦ. ὅπερ ἡ τοιμιά τοι τοῦ Oceanum εῖτε Tethyn generationis parentes fecerunt. Insurandum quoque Deorum, aquam esse, Stygem ab ipsi. Poëta vocatam. Honorabilissimum enim, quod antiquissimum est; insurandum autem honorabilissimum est. Que porrò pœna statuta in Deos est, qui iuramentum hoc fregissent, latè perseguitur Hesiodus.

6. SUPERSTITIO.] Non vulgariter capias, vide Superstitio. vt explicui, tantum enim dicit, hanc vnam religio nem Superis fuisse superstitem, cūm semel assumpti in Deos sunt, vt se obligent iuramento, cūm reliquias mortalium leges exuerint: vnam enim fidei legem nunquam deposuerunt.

7. REDDITA.] Scholion Seruij est, Reddita, hoc Redditum, est, data. Sed falsum scholion. Germanus docte ex quid sit.

Passatio vocem propriæ accipit haec sententia: vt loca infera, hac vna ducta de Styge religione, videantur retaliare pro infinitis aliis cœli in terram potestatibus. Terra quippe ancilla est cœli, & illi subiecta; Dij etiam inferi dicuntur cœlestibus ancillari; sed hic unus religionis metus incussus Diis reddit restitutusque infernis, & verè retaliat quicquid aliud in inferno detrahitur à cœlo. De Syge Lucan. lib. 6. Superimque sibi seruare timorem. Nam tametsi ferni

IN XII. ÆNEIDOS.

fernī cœlos timeant, sed hac vna in re cœli infernum timent. Iuppiter apud Stat. lib. 3.

Arcem hanc eternam, mentisq[ue] sacraria nostra
Teftor, & Elysios etiam mihi Numina fontes:

Initio. 8. ET NVNC CEDO EQVIDEM, &c.] Tale quidpiam Dij ad orationem Themidis apud Calab. 12.

Τεμίνει δὲ ἔχοντας χολὴν οὐδὲν νόσον βάλοντες
Ἄργυρον, φιδόντες δὲ οὐδὲν τοντοντες:

Α πυρα διέλυται, ιώνης αἰθίραν
Difficilem, inierimque amicitiam familiarem.

9. NE VETVS INDIGENAS NOMEN MVTARE.]

Perit, quod non contra fatum, sed certè contra mortem. Sall. Iugurth. Africæ pars inferior pleraque ab Numidis posse: est: vñcti omnes in genem nomenque imperantium concessere. Itaque nomen sequitur vñctores. Hunc morem vult Iuno aboleri.

10. VERTERE VESTES.] Elegansimè promutatores. Venere, pro, mutare, tare. Terull. de Cultu feminar. capitulum creco vertere. Propert. Eleg. 18. lib. 2.

Quæ mentita suas virtutis inepta comas.
Mutatio vestis: Sed quare mutari vñctes non vult Iuno? quia hæc mutatio semper ludivosa. Sic tritum illud, & alius luctuosa.

11. SECVLIA.] Si etymon sequaris admenda est Seculum, diphthongus. Nam secula dicta à sequendo, vt regula à vade dictu.

B Δeuκῶν ἀμείβεται: —
indusii corpore nigris vñctibus
Cum albis communans.

12. SIT ROMANA POTENS, &c.] Elogia virtutis Italorum, quæ pertinent ad fortitudinem, dixi abundè 2. Georg.

13. OLLI subridens hominum, rerumque repertor.

830 Et germana Iouis, Saturnique altera proles, Irarum tantos voluis sub pectore fluctus.

Verum age, & inceptum frustra submitte furorem.

Do quod vis, & me vietisque, volensque remitto.

14. SERIMONEM AUFONIJ PATRUM, MORÉSQUE TENEBOUNT,

835 Vtq[ue] est, nomen erit: commisti corpore tantum

Subsident Tucru: morem ritusque sacrorum

Adiiciam, faciamque omnes vno ore Latinos.

15. HINC GENUS, AUFONIO MISTUM QUOD SANGUINE SURGET,

Supra homines, supra ire Deos pietate videbis.

840 Nec gens vlla tuos æquè celebrabit honores.

Annuit his Iuno, & mentem lœtata retrorsit,

Interea exedit cœlo, nubemque reliquit.

C sermonem, patrias vestes. Concedit omnia Iuppiter. Primum illis, Virg. est, nomen erit. Alterum illis, tenebunt Aufoni sermonem patrum. Tertium illis, tenebunt patrum mores. Troiani verò, addit Iuppiter, dabunt Italis res duas; videlicet corpora ad nuptias, & ritus sacrorum. Iuxta illud Aeneas in feedere, Sacra Dei que dabo. Demum adiicit: faciamque omnes vno ore Latinos. Ac si dicat: Petiuerais nomen vetus retinere, & sermonem veterem; plura do tibi, nam faciam, vt vñctores nomen amittant suum, & sint Latinos, ideo faciam omnes Latinos: vt linguam amittant suam, ideo faciam vno ore. Ergo, tantum abest, vt mutant nomen, & sermonem vieti, vt etiam vñctores ipsi vñctusque inuitatur sint.

D 16. Dixerat, miscenda corpora: iam diuinans ait, ab hac in isto futurum genus, quod vincat homines reliquos, quod adhuc Deos ipsos (laus exorbitans; sed ferenda in hoc Vale, eximio Augusti sui blanditore) pietate supererit. Ut verò demereatur Iuno nomen, adiicit, ab hac gente eam impensè colendam.

17. Annuit Iuno omnibus, & mentem retrorsit à fauendo Rutulis lata de honore suo; excessisque inde nihil iam bella curans, ne lo præbens spectricem.

EXPLICA TIO.

18. VVITER IUNONI, LANDAT GENUS ROMANUM, IETNA DISCEDIT IUNO.

tricem. Ecce, quid reciderint immensae lunonis iræ, A
scopite omnes sunt una Louis voluntate. Innuit certe Poëta, nihil supra Deum esse.

NOTÆ.

1. OLLI.] Audi verba Varronis lib. 6. Ling. Lat.
Olli valer dicitum illi, ab olla, & aliis. Quod al. erum comittit, cum recitat à precone dicitur olla centuria, non illa: alterum apparet in fucibis indictiis, cum dicitur, ollus letho datus est, quod Gracis dicit λόγος, id est, oblinio.

2. SVBRIDENS.] Ita lib. 1. Æneas inducitur subridens Veneri, quo loci norant interpres decorum; nam Iuppiter subridet, non effusè ridet, notantque B
Iomerum, apud quem Iuppiter s. Iliad. παρέστηται. Is imprimis est interpres Nalim. Sed quidem Homerius alibi παρεστάτη, subridens. & 8. Iliad. Iuppiter θρασύδης, arridens. & apud Callium. πατήρ γεννάων. & apud Eurip. in Taur. πατέρα.

3. RERVMQ[UE] REPERTOR.] Annon Dij alij repertores multarum rerum, atque artium: Mitto, dico posse, repertioneini rerum ab uno Ioue manasse in reliquo Deos, ac propterea illum ναὶ τεχνῶν dici possere repertorem, ut quo inspirante alij res inuenient, quod alibi à me probatum, & illustratum. Sed hoc (inquit) misso, applaudit vchementer, vt di-
catur rerum reperior, quod atatem auream Saturni reperior re- vberem, & bonis omnibus affluentem repreferit, vt quisque sibi necessaria compararet inuenientis artibus. Extant huius rei luculentii versus 1. Georg.

— pater ipse colendū
Hand facilem esse viam voluit, primūque per artem
Mouit agros, curis acuens mortalia corda;
Nec torpore gravi passus sua Regna veterno.

Subiicit multa, & tandem addit,

Vi varias usus meditando excuderet artes.

Froles, vnde. 4. PROLES.] Duci hanc vocem à porrò, & oleſcen-
do, vt etiam proletarius, aliqui scribunt, in his Ioann. Passerat. in Propert. Ad tententiam, quam hic ex-
pendit Principibus retinentissimis irarum, adducit Seru. Dan. locum Hom. i. Iliad. vbi Calchas ait de principiō viro, αὐτὸν δε τὴν φύσιν: feruā iram in poſte-
rum. Et tu poteris Tacitum s. Ann. vbi ait, præpo-
tentēs retinere iram in longum. Sed rem hanc ali-
bi ego.

5. IRARVM VOLVIS SVB PECTORE FLYCTVS.] Illustrat Jacob. Positanius ab Lucret. qui,
Confitus magno irarum volvēre fluctus.

& Linio. lib. 35. Ingentes iam diu n̄as eum in pectore volvere.

6. VERVM AGE.] Notetur locutio Eurip. in Elect. qui pro age, dicit βάλ, eo versu.

Age, complectere corpori mortui.

Quæ vñspatio quadrat hunc in locum Iouis: age,
fuoren dimite, quasi dicat, βάλ, οὐδὲν δὲ: iram abice.

7. FVRORVM.] Furor ferarum est. Ergo, qui à mari dixerat irarum fluctus, commode nunc fuorem,

quia Graci maridant iras ferarum, nam de vndis

ἀργυρίου, & ἀργυρίου, quasi mare instar bellæ vi-

deatur effaseri. Sic etiam vnde mari dicuntur bu-

rius & bunde, quidem ferarum est, nam & equo dat Xenophon, & leoni Homerus. Ab his itaque mu-

tuis ferarum & mari, locutionibus Virg. iras Iuno-

nis comparat cum mari, fluctibus, & furore be-

rrarum.

8. REMITTTO.] Locutio fortasse sumpta ab arcu,

qui remitti dicitur cum oppositione ad contentionē.

9. COMMISTI CORPORE.] Ab Gracis, qui om-
nem in genere συνεῖναι, & eam præsentim, qua vir ^{Mitio regi}
cum coniuge συνεῖναι, vocant μῆτη, mitionem.
Quin magna est in Virg. proprietas, nam propriæ vir
mulieri μῆτη dicitur, non mulier viro. Homerus
enim 6. Iliad. de Bellerophonte,

σὺ μὲν φιλόποτι μηδὲν εἶδεν.

Scio hac interdum confundi: nam Virg. lib. 7. Mi-
ta Deo mulier.

10. SVBIDENT TEVRI.] Notari alibi hoc Subideo, verbo significari domicilium, quod adquiritur, ex notari domi-
Suetonio, & aliis. Est hæc est mens Virg. vt Troiani ciliū, in Italia domicilium habeant. Notanda hæc pro-
prietatis Virg. qui post illud *committi corpore*, adiicit, subfide, quod etiam verbum ad συνεῖναι pertinet.

11. PIETATE.] Quasi ab uno Ænea in familiam Iuliorum pietas redundarit. Et *supra Deos* ait, quia non solum Æneas, sed multi ex Iuliis assumti in Deos, Etrichio errore.

12. NEC GENS VLLA TVOS, &c.] Refert Germ. Junonia. ^{Junonia}
Iugosa hec, id est, Junonia, ad templum huius Deæ, ^{cra.}
quæ sacra celebrata magna Populi Rom. propensione. Profertque locum Val. Max. & lib. 1. Vide quæ dixi 1. Ænid. de Junone Regina.

13. ET MENTEM LATATA RETORSIT.] De eadem Junone Ouid. 14. Metamorph. & in re eadem:

Affensore Dei, nec coninx Regis vultus
Innotos tenet, placatque annuit ore.

Sed Virg. locus illustratur vnicè ap Horat. Od. 3. lib. 5.

Nostrisque dactum seditionibus
Bellum resedit. Prolixi & graues

Iras & inuisum nepotem,
Troica quem peperit Sacerdos,

Marti redonabo. Illam ego lucidas

Inire sedes, ducere Neclaris

Succos, & adscribi queris

Ordinibus patiar Deorum.
Dum longus inter se sint Ilion,

Romique pontus, qualibet exsiles

In parte regnabo beati;

Dum Priami, Paridisque brusto

Insultus armatum, & carnos fera

Celent inulta, stet Capitolium

Fulgens, triumphansque posset

Roma forox dare iura Medis.

Volui integrum locum, quia integer aspirat ad totum hunc Virg. tractum. Vult enim Juno Horatiana aboleri nomen Troianorum, vt suprad.

Occidit, occiderique sinas cum nomine Troia.

Nepotes tamen inde natos obtinere Romanum Im-

perium: sed & Romulum abscribi in Deos patitur.

mutauit quippe Ænean in Romulum. Post aliqua

Iuno eadem,

Sed bellicosis fata Quirinibus

Hac legi dico, ne nemum pī,

Rebusque fidemes, anīa.

Tecta velint reparare Troia.

Sed & huius Deoram, reconciliationis locus est in

Eurip. Troadib. vbi Minerva acerrima Troianorum milito.

inimica, fauēsque Gracis, vertit vela amoris, &

Odij: ait enim,

Tus πόλις τῷ θεῷ Γράμμα, θυσίαν θέλω,

Σεργατεῖ δ' Αχαιοὶ νέστοι έκβαλεν πτερόν:

Troianos quidem prius tristis volo exhibilare,

Exercitu vero Gracorum dare tristem redditum.

Est & locus eiusdem reconciliationis duplex in Pro-

pertie. Primus Eleg. 10. lib. 4. vbi de Hercule,

Sancte Pater false, cui iam fauerit aspera Iuno.

Alter

Alter Eleg. 3. lib. 3.

Victrixque moras Fabij, pugnāque sinistras

Cannensem, & veros ad pia vota Deos.

His locis omnibus contrarius est ille Horatij Od. 5.
lib. 1.

— heu quoties fidem,

* His actis, aliud genitor secum ipse volutat,
Iturnāque parat fratri dimittere ab armis.

845 b Dicuntur geminæ Pestes cognomine Diræ,
Quas, & Tartaream Nox intempesta Megæram

Vno codémque tulit partu, parib[us]que reuinxit
Serpentum spiris, ventofasque addit alas.

c Hæ Louis ad solium, sauique in limine Regis
Apparent, acuūntque metum mortalibus ægris,

Si quando lethum horrificum, morbōsque Deum Rex
Molitur, meritas aut bello territat vrbes.

d Harum vnam celerem demittit ab æthere summo
Iuppiter, inq; omen Iturnæ occurtere iussit.

e Illa volat, celerisque ad terram turbine fertur:
Non secus ac neruo per nubem impulsa sagitta,

Armatam sœui Parthus quam felle veneni,
Parthus, siue Cydon telum immedicabile torsit

Stridens, & celeres incognita transilit vmbras:

850 860 Talis se fata Nocte tulit, terrāque petuit.

f Postquam acies videt Iliacas, atque agmina Turni,

Alitis in paruae subito collecta figuram,

Quæ quondam in bustis, aut culminibus desertis
Nocte sedens, serum canit importuna per vmbras.

865 g Hanc versa in faciem Turni se Pestis ad ora
Fertque, refertq; sonans, clypeūmque euerberat alis.
Illi membra nouus soluit formidine torpor,

Arrectæq; horrore comæ, & vox fauibus hæsit.

B ut breuiter Poëta descripsit tres Furias à natalibus;

nam filiae Noctis: ab apparatu; nam cū spiris, & aliis;

ab officio; nam apparent ante solū Louis, & ad eius limen:

a Harum vnam (non explicat, quæ ea fuerit) cele-

riter ab cœlo mirit, quæ Iturnæ (contra quam hæ

machinæ) omen vīsa afferret.

En iam, cur dederit alas ventosas. Furia quippe vo-

lat, quæ dicitur delabi ad terrā instar turbinis celeri-

mi & procellosi, quia semper Furia cum nocuēto:

Adhibet cōparationem, vt explicet tum celeritatem,

tum nocuētum. Solerit sagitta impelli à Parthis, aut

Cydonibus ita celeriter, vt vmbrias transilit inco-

gnita; cæque cuī felle venenato atque immedicabi-

li. Talem puta Furiam, quæ è cœlo delapsa in ter-
ram est, tum cum aliis ventosis, tum cum venenatis

serpentum spiris, & venenis Gorgoneis, vt alibi Poëta.

f Vt primū furia terras attigit, stetique è re-
gione agminis Turni, collegit vastam illam formæ

magnitudinem in figuram parvam illius volucris,

quæ sero canit importunissime, aut in bustis mor-
tuorum, aut in culminibus viuorum, sed desertis.

Seruus noctuam intelligit.

g Tum dira avis se ad Turni ora spiculū obiecit, &

cum insonante alarum strepitū, queis clypeum euer-

T T berabat:

Corda in Ænid. tom. 2.

berabat: à quo monstro statim in Tuitio tempor no- A
ni, id est, ingens ex-förmidine; arrestatio comarum,
ex horrore vox haerens faucibus, ex metu.

Noræ

- Genitor, de Ioue.** 1. **GENITOR.**] Simpliciter de Ioue, ut sup. **Audiat** **hoc genitor.** Alibi, *hominum fator, atque Deorum.*

Initatio. 2. **IVTVR NAMQUE PARA.**] &c. Locus mutuò acceptus ab Hom. iiii. Iliad. vbi Jupiter Iam initit ad Neptunum cum hisce mandatis.

Recensim Deorum coniunctiones

Dimitri, militare verbū. 3. DIMITTERE AB ARMIS.] Expendit Seru. id verbi. Obiter enim Poëta vsus est verbo historico, nam qui à militia relaxabantur, dicebantur, dimitti ab armis. Firmat ab Sallust. apud quem Cotta dicit, Appij opera se non vñrum in bello, eīusque ab armis dimituit. Sed ego hīc expendo memoriam Virg. singularēm, immō oculatissimum Poëtam. Mitterit enim hac Furia, vt Iuturna ab armis discedat territa hoc omīne, non vt Turnus. Memor quippe Poëta illius lib. 10. Rex Iuppiter omnibus idem: &c, sua cīque exorsa laborem Fortunāque ferent. Itaque, si Pestis ista mitteretur directē contra Turnum, non iam Iuppiter idem fuisset vtrique duci. Neque impedit, territum quoque Turnum fuisse, nam hoc ex consequenti. Sed machina, vere fabuicata est in Iuturnā, non in Turnū.

Furie cur
Pestes. 4. PESTES. De Furis locurus illum. lib. 6. &c. & in
Georg. hic solū moneo dici Pestes ad significandas
affectiones, quas ingerunt cordibus mortalium, qua-
veræ sunt animarum pestes , putræ auaritiam, odium,
luxuriam, & mala reliqua. Inde de vna catim lib. 7.

*Iraq^j, insidieq^j, & criminis noxijs cordi
Et nostas longiora complexu.*

*Tu potes unanimis amare in prælia fratres,
Atque odii versare domos : ibi nomina mille.*

Mille nocendi artes : facundior concuse pectus.
5. *Quas, et Tartaram, &c.]* Hæc aliquando in dispositione horum versuum. Cur scilicet Poëta ita dispositus ? sunt gemina *Dira*, quæ *Nox* edidit, si mul *et Megara*. Nonne fatus fuisset ita ? sunt tre *Dira*, quas *Nox* edidit. Ego existimo ita rem dispositam, ut intelligamus missam *Megaram*, aliter frigere hac narratio. Itaque peculiauit ex eam nominavit, quam voluit mitti, ut hac peculiauit aliis secreto Lector rem tenteret. Firmabulo hoc ad sequentem illud. *Sicut quando tellus horribilium, &c.*

Furia filia illud, si quatinus tenuis burrificum, &c. **Noctis.** 6. **Nox : INTEMPERIA.** Italib. 7. **Alecto** dicitur **virgo sua** Nota, quem locum vide, & inf. **Talis se fuit** **Nota** huius. Ab Soph. in Colon. dicuntur. **Dira filia**

Partu vno. *spes operis, animi, viri, pectoris animi, & corporis.*
7. VNO BODEMQUE TULIT PARTV.] Ita dictum ab Apollon. & ab Calab. quoque
vni ab his: uno partu & lib. 4. Epig. nō spū pū: uno ven-
tre. notauit Germ. Sed & contractionem illam syllabi
bicam imitans est Ptol. Eleg. 7. lib. 4.
Eosdem habuit secum, quibus est clava, capillos,

Furit cum . . . 8. SERPENTVM SPIRIS.] Eurip. Orest. de Furiis
anguibus. Tās οὐλιατάτης καὶ θρονιστής εἰς κόρων;

- hoc loco, ubi interpretes dōθησοι. Ceterū Virgilianus locus ductus est Homeri imitatione 17. Iliad.

Hōtē παρηρέντει τε οὐδείς τάχα
Ζεὺς δὲ καὶ αὐτός, τέρπει μεγάλον ἡ πολέμου,
Ἐτ τοι Χερμός Θεοπλάκτης ποτε τε ἔργων
Διδόπτεις αὐτονομούσης χρονίας, μῆνας δὲ καὶ δέ:
Veluti purpureans Iras mortali bus cūm extenderit
Iuppiter è cælo signum ut sit vel bulli,
Vel frigida tempestatis, quae ab operibus
Homines in terra continet, nocteque pecoribus.

13. TERRITAT VRBES.] Tαρπεῖς τὸς πόλεων dixit Aristoph. in Irene. & de Furiis Eurip. in Orest. εἰποῦν, à terrore.

14. HARVM VNAM.] Εὑφαστός, vnam Megaram. Quasi hæc vna huic vni negotio, id est, Turni letho, p̄ficienda. Pender hoc ex Notis præmissis. Si quis velit, Poëtam loqui indiscriminatim, non cedam facile.

15. CELEREM.] Ab Eurip. in Orest. Furia dicuntur *Spoudæs τελεθόροι*, *coleres alatae*.

16. INQVE OMEN IVTVRVA OCCVRRE.] Præclarè. Est enim omen, quod veluti in occursum accidit, & nihil cogitanti homini. Synesius enim lib. de insomni. ita definit omnia, πονατες, καὶ συνηθεῖς εἰς ἀλλα γνώματα: voces, & fortunæ occursum fulti. Inde vox arripo de omni, vt quod subitum.

17. NERVO PER NVBEM IMPVLSA SAGITTA.] Quod lib. 9. *νερνδης οὐβεις εκινοι* Contendit relum. Hom. εἰνι γερήσι... & per nubem ait, quod lib. 10. flexu alio, *auras sonantes* de emissâ telo.

18. ARMATAM.] Sibi consentit, nam alibi, *ferrum que armare veneno*. & *calenos armare veneno*.

19. PARTHVS.] Signat; nam gens hec sagittifera. De Parthis Herodian. lib. 4. εἰς τὸν τετρακονταετελ. Dar videlicet illis peritiam, & hanc certissimam in arcubus. Sen. Epist. 36. *Si in Parthia natus esset, arcum infans statim tenderet*. Sed hoc quis ignorat?

20. FELLE VENENI.] Locutio poëtica, pro, feile venenato. Est verò hoc, quod Oppian. 2. Hal.

— φερετρούμενον δια την αντιλαβεν.
Πέρης φερουμένης δια την αντιλαβεν.
— alatis super iaculis

Perse venenari exitia excoegerant.

De arte hac, qua ferrum & sagitta veneno tingebantur, alibi sum locutus. Aduoc Pontanius versus Lucani, qui de Parthis,

Spicula nec solo spargunt fidem in ferro,
Striduli sed multo saurantur tela veneno.

21. CYDON.] Quis nefcit Cydones esse in Creta, qua tellus sagittariorum ferax? Credo hunc locum respectasse Senecam Tragicum in Herc. Oct. Nam sicut Virg. ait demissam Furiam instar sagittæ Cydonia: ita ille de Licha rotato per aërem ab Hercule, — *italis in colum exilit*.

Arundo, Geuka iessa demissi manu,
Aut quam Cydon excusit.

Neque abit longe poësis Claud. qui 2. Eutrop. de Furia, & eius aduentantis celeritate,

Nec Dea præmissa stridorem segnias habet
Consequitur.

Furiam dixi, nam ibi Bellona. Furia est.

22. TBLVM IMMEDICABILE.] Plin. de hac re loquens lib. 11. cap. 53. *Irremediable id scelus*.

23. CELERES INCOCNITA TRANSILIT VMBRAS.] Hypallage; nam sagitta ipsa celerrima. Ut verò hic *incognita*, ita in 4. de venatore, *liquique volatilis ferrum Neſcius*. Sed quas umbras transilit? An numerum? quia sup. per nubem impulsa sagitta. An est integrum? hinc deinde, quod deus, & Cestus, hinc integrum.

A celesteriter peruidit, vt neque umbram efficiat. Similis ea hyperbole currentis Camilla ad exitum lib. 7. qua ibat per segetes, *intulam*. & ferrari plantas per aquas, quas nec ingeret. Ait transilis, vt de hasta Martis Claud. 2. Eutrop.

illæ per auræ
Tot freta, tot montes, uno contenta volatiss
Transilis, &c.

24. TERRASQVE PETIVIT.] Pulcherrimè petivit, quasi malum aggressura, & factura iniurias. Ita mala. Alecto in 7.

— Laurentis celsa Tyranni
Tecta petit, taciturnaque obfidi timen Amata.
Furia apud Claud. 2. Ruff. *Turgidum aggreditur*, quo verbo exprimit Virgilianum petit.

25. ALITIS.] Servius noctuam capit, potest. Adducō pro arguento dici à Virg. eam canere *inibus*, *nu culminibus deseris*. Quæ nota cùm non cadat noctu in bubonem; nam hic edit dicta omnia in adibus ciuium, vt plurimum, & in vrbibus; vt dicebam quartæ Alitidis, sit prouinde, vt cadat in noctuam, quæ plerumque canit in desertis locis. Neque contra hoc est, noctuam esse felicem Gracis, & vnis imprimis Atheniensibus. Nā felicitas illa in volatu tantum, non in cantu. Vide Eraf. Adag. *Noctua volat*. &, *Atheniensium incunctilla temeritas*, atque etiam Zenobiū Adag. *γαλεξινη τελεται*. Diogenianus quoque in eodem diuinibio ait, οὐδὲ εἰνι γερήσιον διωρισται. Itaque volans felix est noctua, non canens. Et Suidas ait, *η νυκτὸς τοῦ λαυρῶν εἰς τὸν οὐκετον ἐλογιζεται*: noctua volatus dicebatur *victoria symbolam*. Et Plut. In vita Themist. clared ait, noctuam suisse felicem *σημερινούμενην*, volantem. Nemo certè loquitur de felicitate noctuar in cantu. Imò Architremius Poëta,

— *prænuntia fati*

Noctua præcedit properani morte propinquas.
Vbi nuntians noctua est canens, non volans. Dixi hæc confulens Seruio, & veritati. Fauer etiam, quod sequitur, *Nocte sedens*, qua particula noctuam signat, *Noctuary* quæ dicta à nocte. Quid, quod Poëta (ratio hæc Seruui est) ait *altis parva*, & hubo magna est auis? Sed si quis velit, possit bubonem capere; nam tametsi hic in vribus, vt plurimum, interdum tamen in desertis, scribente Plin. lib. 10. cap. 12. *Bubo fumebis*, *Bubo fumus*. & maximè *abominatus*, *publicis precipue auspiciis*, *desertabris*, *incolumis*, *neq; tanum desoluta*, *sed dira etiam*, & *inaccessa*, *noctis monstrum*. Ceterū, cum Poëta Furiam in aëm verterit, credo sumpsisse hoc ex Eurip. qui in Taur. inducens Orestem quiritantem de aggressione Furiarum, vnam carum ait habere formam auis, *αρπαγὴς ἵπποι*, *alii remigat*.

26. COLLECTA.] Vt in Georg. in *Spiram tractu se colligit anguis*. & Propriet. Eleg. 9. lib. 3. *in tensus humeris te colligis umbras*.

27. QVÆ QVONDAM IN BYSTIS.] Ad hanc rem aspirauit Claud. 2. Eutrop. vbi de Bellona, de qua ibi, vt de vna Furiarum, ait:

— *sic fata, repente*

In diram se vertit aueni, rostrisque recurvo
Turpis, & infernas tenebris obficior, alas
Auspicium, veteri sedis ferale sepulcro.

28. SEDENS.] Signat; nam luctuosa & plorabunda auis. Vide quod lib. 9. ad illud, *sacra valle sebebatur*.

29. SERVM.] An ferum hoc loco est wife, & *luteosum*, vt vult Seru. & alij interpretes? Non abnuo, nam lib. 5.

Sorique terifici cecinerunt ominavates.

Id est, dira prima ex mente interpretum. Quem tam locum esse dicit, non possum, sed lib. V. cap. 1. illi.

Serum quid non consensi interpretibus, ita neque hic. & serum
scit in Virgi capio de tempore, quo canit noctua, nam sero ca-
nit. Duxem habeo Apuleium lib. 2. Florid. cuius
haec sunt: *Non enim mihi Philosophia id genus orationis
largita est, ut natura quibusdam aibus breuem & tempo-
rarium cantum comodassit, bibrundinibus manutinim, ci-
cadas meridianum, noctis serum, vobis vesperinum, bu-
bonibus nocturnum, gallis antelucanum.* Roges: si tem-
pus accipit, quod hoc tempus? Existimo a Poëta si-
gnari extremam partem diei, & iam ferè appetentem
noctem, cum lux se extenuat ad imminentes tene-
bras. Itaque, qui in Virgilio capiunt serum noctis, à ve-
ro abeunt. Nam serum propriè est extrema pars diei,
id videlicet tempus quod vicinum nocti. Nam Virg.
1. Geor.

Hic sera rubens accendit lumina vesper.

Et cum Sallust. in Catill. & Liu. lib. 10. dixerit diei se-
rum, nihil aliud signari, quā tempus nocti proxim-
um. Sed efficio rem hanc codem Apulecij loco; in

quo proculdubio diem diuidit in tres partes, & no-
ctem in totidem. Dici partes sunt *meridiana, meridia-
na, sera: noctis, vesperina, nocturna, antelucana.* Ergo

pars *meridiana* opponitur *vesperina*, id est, incipiens
dies incipienti nocti. Vesper enim non est extrema

pars diei, vt plerique volunt, ne dicam onus: sed

prima pars noctis, cum iam sunt tenebrae. Nam hoc

tempus dicitur ab stella vespertina; haec autem non

apparet, nisi in tenebris. Inde Stat. 10. Theb. cum

omni proprietate, sed *vesper opacus Lunares inducit e-
quos.* Luna autem amoto iam Sole apparet, & cum

tenebrae incipiunt. Inde & Cicero 2. Nat. eadem

vix oppositione, qua Apuleius, dixit: *tum vesperis
temporibus delitescendo, tum meridianis rursum se aperiendo.*

Pergo. Pars *meridiana* opponitur *nocturna*, id est, me-
dia nocti, vt explicabo. Demum pars *antelucana* parti-
sera, id est, pars ante diem partiente noctem. Ab hoc

testimonio ita excusso patet, quod sit tempus Vir-
gilianum, quod ipse serum vocat. Apud Eurip. quo-

que in Ione per *τάναγρα ολύμπῳ*; *flamnam olimiam,*

intelligo serum diei. Nam post hanc flammam nomi-
nat statim Hesperum, qui initio noctis. Neque vero

contra ea, quæ dixi est, serum sapere in auctoribus dici

de re quacunque in longum producta sive die, sive nocte. Nam aliud est seru simpliciter, aliud seru noctis.

30. CANIT IMPORTVNA PER VMBRAS.] Haec

verbū videntur euertere superiorē explicationem.

Nam importunus hic cantus, & per umbras, quid

est aliud, quā cantus in longam noctem produ-
ctus? Expedit facile. Ceterè Maro, & Apuleius tem-

pus signant, in quo occipit cantus: nihil autem ve-
rat diutius deinde protrahi obtentis iam tenebris. Et

quidem sape audiuī noctuam incipientem diei sero,

& deinde per seiterantem ad multam noctem. Sed

esse potest alia explicatio, vt *importuna* hoc loco sit

luctuosa, & tristis. Illustrat hanc Notam idem Apul.

Præcedentem clausulam hæc cōsequitur: *Cantum
carminis galli expurgifico, bibriones gemulo, vobis querulo,
noctua intorto, cicada obstrepero, bibrundines peraranto. In
quo intortum explico importunum, luctuosum, triste, verè
cantum, qui nos torquet, & vexat; qui nos dñeget
veluti & pœnititudo. Qua notione Plin. in Epist. Re-
mitte adolescenti ipsius, remittit lacrymis, remittit indulgen-*

At procul vt Diræ stridorem agnouit & alas,

870 Infelix crines scindit iuturna solutos,

Vnguibus ora foror foedans, & pectora pugnis.

b Quid nunc te tua Turne potest germana iuuare?

De C. Graccho Plut. *τοῦ πολεμοῦ.* Terent. Eun. act. 5.
sec. 6. lingua hæret metu. Auctor Octau. cōtinet vocē timor.

Cura leues loquuntur, ingentes stupent.

Aut

*Importunus, id est, lu-
ctuosum.*

Aut

Dij defere-
bant vicis. Est hoc vicinum mori alteri, de quo i. Aeneid. quo
Dij deferrunt loca vastanda ab hostibus, excedunt
que templis, que ventura in hostem, potestatem.
Sic apud Plut. in Themist. Σερνός τεν πόλιν οὐ δέ
νομίνων: urbem Dea reliqui faber fugiens. Sermo est
de Minerua. Et apud Eurip. in Teo. Neptunus,
Δίτια τὸ κλεψύδρον, Απολεστὴν
Relinquo indutum Ilium; & meas aras.
Et addit rationem,
Εργατικὸν τὸν πόλεμον. Vicinque praeceps, supremum
Nocet τὰ τῷ θεῷ, οὐ τὰ τῷ ανθρώπῳ.
Cūn enim infelix solitudine cūnūtūm occūpabit,
Laboram Deorum sacra, neque soleat oīd.
Obscurum. 6. O BSCENAE.] Infusta, infelices, & mali omi-
nis. Sic ab Sueton. in Galb. cap. 4. ob cōnūm offensum.
Ab Arnob. mali omnis obscurum. Ab Ligi. lib. 31.
Animali obscuri foēs. Attius in Astyan. obscuri
omine. Tertull. de Pallio, Gracchi obscuri omnia. Huic
voci scutatim opponit Varro 7. Ling. Lat. Quare,
quod dixi scutum bonum omne est, obscurum vera turpe.
Attius in Oenom. fūnitatem, cūm ait;
— omnibus fūstis angustam adhucēant.
Fauentiam, ora obscurā dicta segregant.
7. ALARVM VERBRA.] Als dat verbera, vt in
IL. simili albera verbera als. & Plin. lib. 10. loquens
de aquila: multum pulchrem volutum collectum infidens
cornū excuei in oculos, pennis ora verberans.
8. LEML. QVSE SONVM.] Signatē, nam cum
responde ad illud, si quando lethum horrificum. Itaque
Mitrōr Furia totus ad mortem.
9. MAGNANIME. IOVIS.] Vide me sup. ad illud,
Magnanimi Iovis ingratuā ascendere cubile.
Virginitas. 10. HAC PRO VIRGINITATE REPONIT.] Al-
manera. ludi ad sacerdotiū; id est, munera, qua dabantur pro
virginitate delibata. Germ. notat. Profert etiam simili-
lis expostulationis locum Aeschyl. Omittit, & adi-
cio à me tria loca Eurip. simillima. Amphitryo in
Hercul. ita ad Iouem,
— Καὶ μάτην ἐρήμων οὐ έκνοδουν.
— Σὺ οὐ θέλεις οὐκέτε οὐκέτε, οὐ οὐκέτε:
O Iuppiter fruster te eiusdem tori socium habui,
Infirmior mihi amicus es, quam esse videbaris.
Creusa in Ione ita ad Apollinem,
— Ιφενέης μέλειν μέλειν
Εὔχοτος Τεί δύστερον:
Ubi me lectis miseram miseris
Iunxit infeliciem.—
Denum Musa Rhēsi mater post querelas ad Iouem,
Καὶ τῇ οὐ μαδὲ μαδὲ ξέροντες οὐ πονέας:
Et horum mercedem filium (mortuum) in ulnis
habeo.
11. QVO VITAM DEDIT ETERNAM &c.] Si-
milis conquetio Prometheus apud Aeschylum lo-
Aeneas instat contrā, telūmque coruscat
Ingens arboreum, & saeuo sic pectore fatur:
b. Quæ nūc deinde mora est: aut quid iam Turne retractas?
890 Non cursu, saeuis certandum est cominus armis.
Verte omnes tete in facies: & contrahe quicquid
Siue animis, siue arte vales: opta ardua pennis
Astra sequi, clausum que caua te condere terra.
c. Ille caput quassans, non me tua feruida terrent
895 Dicta ferox: Dij me terrent, & Iuppiter hostis.

^a Nec plura effatus, saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum, ingens, campo qui forte iacebat
Limes agro positus, litem ut discerneret aruis.
Vix illud lecti bis sex ceruice subirent,
900 Qualia nūc hominum producit corpora tellus.
^c Ille manu raptum trepidat torquebat in hostem
Altior insurgens, & cursu concitus Heros.
^f Sed neque currentem se, nec cognoscit euntem,
Tollentēm manu, faxūmque immane mouentem.
Genua labant, glidus concreuit frigore sanguis.
^g Tum lapis ipse viri vacuum pet inane volutus
Nec spatum euasit totum, nec pertulit istum.

A ^f Describit Turnum, & consilio & toro, & virtute
desperat. Carebat consilio; nam sui impos nesciebat
quid faceret, an curreret, an iret, an taxum tolleret,
& iaceret: carebat virtute; nam lapidibus genibus
tutus frigore cohorescet, sanguine praet formidine
congelato.

^g Inanis fuit hic iactus, talis videlicet, qualis
vir ipse, qui iecerat. Nam tamet lapis volutus est
per aciem, tamen non euasit spatiū totum usque ad
Aenean, nec perulit istum. Sic enim ordino, non ut
Seru. qui ita,

Nec spatiū euasit, totum nec perulit istum.
Pessimè, nam si nec toum istum, ergo, aliquem. &
hoc negat Poëta: lapis enim ad hostem non peruenit.
B Quanto est melius: non istum perulit, quia non
euasit spatiū totum.

EXPLICATIO.

^a V. & sequuntur deinde usque ad mortem
Turni plena sunt magnis affectibus, & veri-
sum ē regim. Vide hīc Aenean instantē cōtra Turnum,
& coruscantem telum, qua omnia formida-
da: & quia dux ipse est ingens, ideo telum est arbo-
reum. Accedit saeuit in ore, veniūs in pectore, quippe
collecta ab tot fundis infandisque, quæ praece-
rein hoc bello.

^b Sequuntur verba Aeneas ad Turnum, potius
mina, & tonitrua conuentientia fulmini, id est, telo,
quod statim in illum iaculaturus. Et notes, nūc
primum habitum sermonem Aeneas ad Turnum,
nunquam haec tenus in praecedenti Aeneide. Sermo
est saeūs, vt qui praecebat misero Turno om-
nem salutis spem, qua nulla in fuga, ideo cūs: nulla
in dolis, ideo verte omnes tete in facies: nulla in vi-
ture, ideo contrahit quicquid siue animis: nulla in mil-
itari doctrina, ideo siue arte vales: nulla in ipso celo,
ideo opta ardua pennis astra sequi: nulla in ipso inferno,
ideo clausumque caua te condere terra. Inde effici-
tur primum illud, saeuis certandum est cominus armis,
& non cursu, quia scilicet ipse Aeneas vulnere tardus.

^c Quassat Turnus caput, qua nota est indignationis,
& tanquam hostem contemnat, terrorem
suum in Deos, in Iouem confert. Sententia est du-
plex. Vel, terrent me Dij, & Iuppiter, qui hostis, vel
terrent me Dij, & Iuppiter, o Aenea ferox hostis.

^d Videlicet tunc fortasse Turnus ingentem lapidem,
qui quondam positus dirimendis agrorum temenis
tunc in campo iacebat. Ita verè erat ponderosus, vt
vix illum duodecim homines, quales nūc sunt,
ceruice annixi tollerent. Illud *saxum circumspicit ingens*, *saxum antiquum ingens*, ita explicata. *Circumspicit ingens saxum*, quod verè *ingens*, quia *antiquum*. Declarat enim magnitudinem sibi fuisse ibi antiquum.
Nam diu loco motum non est.

^e Hoc lapide Aenean voluit petere, quem dum
rotaret, tum altius in pedum digitos infurrit, tuni-
cutum concitauit, ad adiuuandam his artibus vir-
tem ejaculantis brachij.

^f Cerdas in Aeneid. tom. 2.

Πανθίσις ἀπετίς μεμνήσοντο, νῦν σὲ μέλα χρή
Αἰρετούνται, καὶ θεραπέοντο πολυτελεῖς,
Οὐ τοῦτο οὐδὲν οὐδὲν, ἀφανὲς οὐ σε Παλλάς Αἴθιψ
Ἐπειδὴ οὐδὲν θαύμα, νῦν δὲ δέρεται ποτίστηται
Οmnimoda virtute memento, nūc te oportet plurimum
Certatorem esse, & acrem bellatorem,
Negque hinc fuga: te enim statim Pallas Minerva
Hujta mea donabit, & affutum exfolues omnia.

^g 4. VERTE OMNES TETE IN FACIES.] Vide-
tur esse hoc, quod Julius 7. Gallic. & Tullius 1. ad in omnes
Artic. dixere, omnia experiri. Allusum fortasse ad
Protei miracula & transformationes. Graci & Plato
τέλεον τέλεον. & Plato in Phaed. τι δῆτε ξενον σπίρε.
Ad duas locutiones allusit Martial. lib. 3. in illo, nil
stropharum est.

⁵ 5. OPTA ARDVA PENNIS, &c.] Non imitatio,
dubium, qui respiciat locum Eurip. in Med. vbi
ore Iasonis:

TTt 4 88

Similitudo historica. Putarunt iam aliqui allusum fortasse ad Poëta ad historiam Scytharum, quia ad Darium (narrat Herodot. lib. 4.) miserunt hæc munera, opib[us] te, i[ps]i[us] m[er]it[us], i[ps]i[us] p[ro]m[er]ito[rum].

Oportet enim ipsum aut querere sub terra latebras, Aut tollere corpus volvare in aeris profunditatem, Alter datura est poena Principium familiæ.

Proverbii. Putarunt iam aliqui allusum fortasse ad Poëta ad historiam Scytharum, quia ad Darium (narrat Herodot. lib. 4.) miserunt hæc munera, opib[us] te, i[ps]i[us] m[er]it[us], i[ps]i[us] p[ro]m[er]ito[rum].

Hos ris. Seru. ita coniungit, ferox hostis. Sed cur non possit, Iuppiter hostis? cum præsertim Propert. dixerit Eleg. 18. lib. 3.

Imitatio. Iacetum in campo, nigrum, asperum, magnum.

Antequam progrediar ad loca alia, audi censem Homerum Scaligerum. Plus (inquit) ad rem facit antiquum, superat Viquam nigrum declarat enim magnitudinem, quia à g[ra]du nullo emotum est. & vero similis est, non esse s[ecundu]m asperum, si pro termino positum fuerat. Hæc melius, illa ampliora, campus, ager, aruum. Nam campus planiciem dicit, ager tractum terræ, aruum agri partem. Etiam etymon intendit summa illa cruditione. Lis enim à limitibus, limes à diuisione, qui soluet dominum & possessionem, mutata Graeca vocali in Latinam tenetorem. Haec tenus, & his verbis Scaliger. Redeo ad viam. Libro eriam 12. Ajax inducitur

O[ste]re γέροντος, ο[ste]ρόντος αίδειον,
Ο[ste]re πολιούσας ο[ste]ρόντος δέσματα
Τούτο δέσμους δέσμα:

Neque enim mons umbrosus, neque cali nubes,
Neque canum mare est, quod suscipiat
Istos qui me fugiunt.

C 6. CLAVSVM QVE CAVA TE CONDERE TERRA.] Graci hoc ρυθμού μολέν. & Latini, debiscat terra.

7. ILLE CAPUT QUASSANS.] De hac indignationis nota dicebam alibi. hic adiicio Soph. qui Antig.

A[ct]us μόνιμος φύροντος θρόνον ήμοι
Κροφή κάροντος:

Viri forentes admurmurdabant mihi
Clam capita mouentes.

Euripidem, qui de irato Hercule, τινάσσει κρέατος: quatinus caput. & eundem in Taur. vbi iratus Iuppiter ἔπειται

κόπων, concussum comam, Bacchus in Cyclope inducit ab eodem ξυνθει κατερούσι. Senecam lib. 1. de ira cap. 16. Hæc non frendens, nec caput quassans, nec quicquam indecorum Iudici faciens. De Marte Claud. 2. Eut.

Subrict crudele pater, cristi que micantem
Quassans galeam.

Stat. 7. Theb.
Iuppiter haud aquo respexit corde Pelusios,

Concussaque caput.
Valet. 1. Arg. Affermi his, quassaque caput. In his omnibus ex adiunctis vides esse notam iræ. Sed scias esse quoque notam doloris. Nam Lucifer, in te maxissima,

Iamque caput quassans grandis suspirat arator.
Sen. Tragicus in Oedip.

Sed quid hoc possit sonat,
Mæstus & famulus manus.

Regius quassae caput.
8. NON ME TUA FERVIDA TERRENT.] Sil.

lib. 15. Leto non terror olio.
9. DIU METERENT, ET IUPPITER.] Hom. 13. Iliad.

τι τι μάχης διελέυσεται μέν,
Αλλα διδε μάχης μάχη διάμαυρος Αχαιοι:

non sumus bellandi imperiti,
Sed Iouis flagello triquo vincimus Greci.

A Et Iliad. 17. de Ipot,
— λαυρον ἀδιαδοσεῖ, καὶ ἀσιλεῦνον:
forien virum terret, & austert victoriam.

De Annibale ait Plut. in vita Fabij, illum capturum urbem Romanum, nisi fortuna, aut Deus aliquis obstat.

Oppositio. stat. 14. Hos ris. Seru. ita coniungit, ferox hostis. Sed cur non possit, Iuppiter hostis? cum præsertim

Propert. dixerit Eleg. 18. lib. 3.

10. Hos ris. Seru. ita coniungit, ferox hostis. Sed cur non possit, Iuppiter hostis? cum præsertim

11. SAXVM, &c.] Ab Hom. qui Iliad. 21.

Imitatio. — λινον εἰδεῖς ζεῖται σεξεῖν
Κατακοντας τετράδια μέλανας σεξεῖται, τετράδια μέλανας
— lapidem accepit robustum manu

12. LITEM IN AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

13. LITEM IN AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

14. LITEM IN AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

15. LITEM IN AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

16. VIX ILLUD LECTI, &c.] Hom. sapissime hoc inculcat. vt cūm ait 5. Iliad.

17. VIX ILLUD LECTI, &c.] Hom. sapissime hoc inculcat. vt cūm ait 5. Iliad.

18. VIX ILLUD LECTI, &c.] Hom. sapissime hoc inculcat. vt cūm ait 5. Iliad.

19. VIX ILLUD LECTI, &c.] Hom. sapissime hoc inculcat. vt cūm ait 5. Iliad.

20. ALTIOR INSURGENS.] De hoc habitu militari dixi 11. Æn. ad illud, in clypeum assurgat. Addo hic, in his omnibus locutionibus artingi lignatiūs athleti- cum habitum, nam athleta ad inferendum istum erigebant se in summos digitos pedum. Orestes apud Eurip. in Elect. percussurus Ægyptum, ore nuntiis loquentis ad Elektram,

Σινχαστὸν ἀκρεπεῖ, τὰς καστρυντος σέθει
Εἰς στροβίλους ἐπιποτε, γαλούσα δὲ

Εἰρηνές αὐτοῦ:

Vnguis extremis inflexus fraterius
In vertebribus percussus sterigique

Confregit compages.

Hinc de duobus athletis 5. Aeneid.

Constituit in digitos extemplo arectus uterque.

Quem locura vide, vbi contuli Apollonium, Philo-

nem, Ioannem Chrysostomum. Est hoc quod Eu-

TTt 5. rip.

uerius indicaret rem male gestam, quod erat alterum. Ergo ait Virg. Æneid. tum quia iam non seruebat dimptioni agrorum, tum quia Troiani pendevitores eueterat terminos. Hinc colligit obiter Lector, uenient terminum, & ibidem directè opponi. De termino illo, quinon lapide constabat, sed tantum aracione, alia est ratio. Hi enim termini, cum loco erat morti, exarati dicebatur. Græci, τὰς ἀσθεσαὶ ὄπλα θεῖν.

14. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

15. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

16. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

17. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

18. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

19. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

20. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

21. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

22. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

23. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

24. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

25. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

26. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

27. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

28. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

29. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

30. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

31. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

32. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

33. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

34. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

35. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

36. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

37. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

38. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

39. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

40. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

41. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

42. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

43. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

44. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

45. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

46. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

47. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

48. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

49. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

50. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

51. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

52. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

53. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

54. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

55. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

56. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

57. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

58. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

59. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

60. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

61. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

62. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

63. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

64. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

65. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

66. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

67. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

68. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

69. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

70. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

71. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

72. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

73. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

74. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

75. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

76. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

77. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

78. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib. 5.

79. LIMES AGRO POSITVS, &c.] Ad hanc Musam Stat.lib.

Vicinus,
Procerus.

Fuit in Romano Populo proverbialis forma in can-
tu victoriae hæc, *vicinus*, ex qua Lucilius, quem aduo-
cat Donatius in Ennius Terentius.

Vicinus, & *magnam pugnauim pugnam*.
Ouid.Eleg.i.lib.3.Amor.

Vicinus, & *dominum pedibus calcamus amorem*.

Et 10. *Metamorph. gaude mea dixit diuina, Vicinus*.

16. *TENDER RE PALMAS*.] Elegansissimus locus: non enim tantum manus attollit ad precandum, ut supplex: sed in signum quo & se victimum fatetur, & alterum victimum. Attigit morem istum Hieronymus,

in Dialogo Luciferianus & Orthodoxi: *Entollam enī, cedo, vicisti*. Sanctus etiam Eligius Episcopus Nouiomensis in Homili. 8. ait, qui pœnitentem solitos porrigit manus in sublime, & hoc esse indicium pœnitentiae.

Callimachus Hymn. in Del. *τοιχεις αυστρους οπίγνωσα, τερ- dens brachia veraque*. Græci passim in hac re aperitū *τας χειρας*. De dito uno sublatto in signum *της ιτης*, vide quæ Lipsius lib. 1. Satur. c. 21. & quæ iam ex Persio, & Athen. Eraf. Ch. 3. Cent. 4. c. 14. vbi etiam ad-

uocar locum Hieronymi pœfatum.

940. ^a Et iam iamque magis cunctantem flectere sermo

Cœperat, infelix humero cum apparuit alto
Balteus, & notis fulserunt cingula bullis
Pallantis pueri, victimum quem vulnere Turnus
Strauerat, atque humeris inimicum insigne gerebat.

945. ^b Ille oculis postquam sœui monumenta doloris,
Exsuumque haesit, furiis accensus & ira

Terribilis. Tunc hinc spoliis induit meorum
Eripiare mihi? Pallas te hoc vulnere, Pallas

Immolat, & pœnam scelerato ex sanguine sumit.

950. ^c Hoc dicens, ferrum aduerso sub pectore condit
Feruidus: ast illi soluuntur frigore membra,

Vitâque cum gemitu fugit indignata sub umbras.

A R G U M E N T V M .

Mors Turni veluti in Pallantis victimam, quo nobili obi-
tui clauditur illuscrifsum opus Aeneidos.

E X P L I C A T I O .

A NEAN vbique piu proponit, etiā hoc loco, in
quo mors Turni, nā ē cūctabundus ad cardē
erat pœcibus victi hostis, nisi in humero Turni bal-
teus apparuisset Pallantis, quem ille interficerat, as-
sumptio ad gloriam eo insigni. Dicitur balteus in-
flexus, quia nulli domino felix, non Pallanti, à quo ere-
pus, non Turno, qui eripuit. In illis, *bullis notis*, est in-
gens *τάσσει*. Notat enim recruduisse Aenea dolorem, D
& pueri ait ad eandem doloris notam, cur dicat bal-
teum, & cingulum, dicamini Notis.

b Admirabilis hoc loco est Virg. Non aliter de-
cuerat piu Aenea ac mitem leuare in hostem victimum
et prostratum. Nā vīs exsūtiis, ac pœinō reuocato
in memoriam dolere amissi & interfici Pallantis,
accensus in irarum furiis, passus non est, eripi sibi ē
manibus hominem, iudicatum suorum spoliis, cūmque
tāquā victimam pro amico immolat, & amici no-
mine. Hac partem ita expedit Scal. lib. 3. Poët. c. 12.
Plutarch. in vita Nicia, *τηλετα της Νικης λέγοντος ἔπαιδος μή τι Ε φρός πλούσιον αὐτός, Ε φρός της λόγης της Ι πλατηνος: Ηας καὶ διερέπεις Νικιας, Γλυπτός commotus est, τον συμφέροντα διερέπεις ηας*. *Glyptus commotus est, tum conspectu illius, tum sermone. vbi verbū ἔπαιδος est Virgilianum flectere ex compassione. Idem in vita Eumenonis, perā μηρὸν ἡ συμφάσης θυρῷ Θεοῦ, τὰν δε τῶν τες*

A 17. *VLTERRVS NE TENDE OPIIS*.] Nihil trepidan-
tius Turno. Notat quippe eminēs Poëta timorē mor-
tis potentiorē esse omni voluptate in voluptuosis. Voluptuos
Vide quād effrenatē & inconsultō rapere Tur-mores.
nus in amorem Lauiniæ: & quād nunc cedar facil-
lē. Verē scripsit Philostrat. lib. 8. vita Apollon. c. 3.
oi μετροφεις τοιχοι, Εν εργη τελευταινον, οι διαθεματικοι,
ξιν δια: *Animos qui sunt, cum ira moriantur: qui moliores,*
cum timore. Inde hic Turnus, qui amatorculus Lau-
niæ, perquād timidus mori inducitur. Contrā He-
ctor, in quo nō hoc vitium, prostratus adhuc, & sub
Achille, ac iam expectans fatum, tamen audax est.
Ita enim ad Achillem victimum,

— γδ σοι γε τοδηρες ενδι οθι θυμός:

— vere tibi ferressint omnes animus.

18. *VOLVENS OCULOS*.] Eurip. in Orest. *θρημα τοῦ Βούλου*. — Volvete o-
pas διαφέρειν ομοιάτων, & ηλαστενούς. Iterum, *θρημα- culos*,
οι θυμοι. & in Bacch. *θρηματος θρηματος*. & Phœ-
niss. *θυμονούς φρεσσωνος*. ibid. *θυματος πολυπλάνοις*. Habes
multa 8. Aeneid. ad illud. *facileque oculos*, de codem
Aenea facile lustrante omnia.

Similitudo historie.

2. *INFELIX HUMERO CVM APPARVIT, &c.*] Nō longè abit Historia Herodian. lib. 3. etiā sermo sit dere
alia θρηματος θυμούς θεραπευτικούς τον τε Πλα-
ταινούλαγονέναν τον δια θυμοφάνην θεραπευτικούς μέτροντας θυ-
μόν: τον έποιησεν ο Θεός: Paulatim Sevenerū cuperat funde-
ris, atq; adduci Plautiani verbis, donec pars lovia per secessum
vestimenta apparet. Quo argumēto illicet obtruncatus
est Plautianus.

3. *ALTO*.] Prafero hanc lectionem, & hanc habet Ser-
pet. Dan. legunt aliqui *ingens*. Scio coniungi posse
bina adiectiva, sed id si impediti possit, melius est.

4. *BALTEVS*.] Militaris est, cuius magna mentio in
ornamentis militari. Sil. lib. 10. *tergo gusa balteus imo*. Gre-
ci ζωσηροι nominant à cinctione. Mitto rem tritam.
Nota & genus neutrum. Nam Liu. loquens de Sam-
nitibus, *aurata baltea illis erant*.

5. *ET NOTIS FVL SERVNT CINGULA BULLIS*.] Annō
pleonastus ridiculus? Nā si balteus est militare cing-
ulū, quid oporent vrāq; vocem dat? sed explicit
Virg. Var. Ait hic, *Balteū, quod cingulū corio habebat bul-
lū, balteū dictū*. Itaque balteus propriè erat, cui annexa
cinctio. Explico hoc. Duplex fuit officium baltei.
Primum, vt ab eo gladius penderet. Alterū, vt cingeret.
Isidor. clar. lib. 19.c. 33. *andē & balteus dicitur, no tam*

quod cingitur, sed etiam a quo arma dependent. Ideo vrāq;
voce cōtingit Maro nullius doctriñæ expers. Inde &
Treb. Pollio in Salonio scribit: *Cum cingula sua plen-
arie militant, qui ad cōtingit venerant, ponere horum cōtingit;*
Saloni. puer auratos cōstellatosq; balteos rapiisse peribetur.
6. *FVL SERVNT CINGULA BULLIS*.] Cum bullæ sint
(mitto alia significata) clauiculi, vt liquidum ex
Plaur. qui Asin.

Iussisti in splendorem dari bullas has foribus nostris.
& ex Tull. qui ait, Veirem bullas autreas ex valvis tē-
pli magnificetissimi ab statuiss: cū sint (inquit) clauicu-
li, hīc accipiuntur pro gēmis, & ornati illo, qui instar
clauiculorū, aut stellarū adornat balteos. Itaq; nihil
aliud sint fulgentes bullæ in cingulis, quād quod
modò dicebam ex Trebel. auratos cōstellatosq; balteos.
& quod idem de Gallieno, *geminis balteo effusus*. Au-
ton. in Cupidine: *aurata fulgentia cingula bullæ*. Simocat.
lib. 5. Hist. c. 3. *λεβαντούς τε θεραπευτικούς*: *balteum, cuī serice gemme*.
Claud. loquens de Parthis lib. 2. Rapt.

Parbīa quo tamis variante cingula gemmis.
Neque verò solidū geminis ornabantur, sed etiam
pictura: Apul. 1. Florid. *Habebat tinctū balteum, quod*
genus pictura Babylonica, mīris colōribus τεριγατον. Nōnulla ex his Lipsi. continuit.

7. *ATQVE HYMERTS, &c.*] Verē. Nam militari mo-
re balteus ex humiliis pendebat. Hesiod.

Ωρων δέ γενινού μετανέργειαν επεισεῖται
Χάλκεον επεικαρπάνεται

Erat ipsi ensis ferreus nigra inclusus vagina ex loro appen-
dens humoris. Sed de hoc more dicebam aliis.

8. *ILLE OCULIS POST QVAM, &c.* De affectu exi-
mio, qui ab re visa, dicebam bis, tum prima Aeneide
ad illud, *ipsius ante oculos tum vnde causa illud,*

Exclusi ante oculos lacrymantisque ora parenum.

9. *HAVISIT.*] Vt hīc oculis haesit. ita 4. Aeneid.

Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto.
Dicitum hoc ex cōmutatione sensu. Nā propriè au-
res haesit, vt in 4. his auribus haesit. Sed ab auribus ad
oculos. Locupletatai vberimē rem hanc 2. Aeneid ad
illud, *clarē sunt fontis*. vbi claritas, que est oculorum,
datur sono, qui est aurum.

10. *FVRIS ACCENSUS ET IRA.*] Ei δια δυον id est,
furiosa ira. Neque enim omnis ira fuit. Vt accendo

de ira, ita Liu. lib. 3. *Accendit ira animos eorum, & lib.*
42. *qua voce eum accensum restitisse.*

11. *TUNE HINC SPOLIS, &c.*] Adumbrat verba A
chillis ad Hecṭorem 22. Iliad.

Σύλορ, οταρον έπονθα Πατροκλον έπερατον
Σώμα ταρεθ.

Putabas forte Hector Patroclum interficiens,
Saluum te fire?

12. *PALLAS TE IOC VULNERE, PALLAS IMMO-
LAT.*] Claud. 1. Stil.

Pallantis ingulum Turno moriente pianuit

Aeneas.

Nō ab simile facinus Virginij apud Liu. lib. 3. vbi poit
interfectam filiam respectans Appium. Tē, inquit, Ap-
pi, tuūque caput sanguine hoc confereo. Neque verò du-
bium, quin Virg. rē pœxerit morem, quem lati aperui
lib. 10. quo hostes mactabantur pro defunctis in bel-
lo, quod Plut. in vita Themist. dixit *κατατελε, & κα-
θυπόρα*, nam sunt tanquam victimæ & hostie. Note-
tur locutio Eurip. qui in Herc. loquens de hominibus,
qui tanquam victimæ offeruntur, dixit *θύματα*, cūm
tamen *τερπαλίβι* vñstatio voce *σφάγια*, vt in Ione,
σφάγια ταρπίνεις θύματα.

13. *FERRVM AD VERSO SVR DECTORE CONDIT.*] Aeneas de-
pendit ab cōdē Turni.

Nonnulli interpres quæstionem agitat, an Aeneas
vt pientissimus debucrit ita in hostem prostratū sa-
uite an illi potius parceret? Debuit verē sauvit, ac pro-
inde absoluēdus Virg. hac calunia. Julius Scal. quæ-
stionem expedir reficiens factum hoc ad vñtione ne-
cessitudinē. Sed hoc iā attuli in Explicatione. Mo-
dicos aliter liberat Virgilium ab hac calunia, ex mo-
re gentium, quō putabant, animas interfectorum er-
rare, & essemferas, donec vñtio accederet. Debuit ergo
Aeneas Pallanti amico, socio, benefactori plus,
quād Turno hosti. Ego viam aliam sequor, & puto
nulla in readmirabiliorem Virgilium fuisse, quād in
Turni cōdē. Epica omnis (qualecūopus Virgilianū) fendit.
ad Tragācē refertur, ita ipa Epica mera est Tragā-
cē, autore Aristotele. Inde est, vt ē duabus principi-
bus personis (in Homero sunt Achilles, atq; Hector;
in Virgilio Aeneas, ac Turnus) altera debeat cadere
necessariō in acie ad explendam perfectam Tragā-
cē. Ita verò in re hac se fessit Virgilius, vt fatis nequeanu
mirari. Tragācē omnis destinatur ad affectus mouē-
dos, & excitanda rābō. Hinc est, vt Turnum descri-
perit in toro opere nobilissimum, fortissimum, gene-
rosissimum, pulcherrimum, magna aggrediente, & ma-
jiora molientem, vt cūm postea in acie cadat, permou-
reatur qui legit, horreātque ad atrocem cōdē, & in-
dignam tanto Principe fortunam; nā nisi, qui cadit,
abunder bonis animi, ac corporis, nullum excitabitur
rābō. Sed considerandum diligenter, vt ita affectus hic exciterit, vt qui cadit non dignior iudi-
cetur vñtore ipso: hoc enim iam effet monstrum in
Tragācē, aut Epica. Hinc est, vt Aenean Virg. intu-
lerit in toto opere non solum nobilissimum, fortissi-
mum, generosissimum, pulcherrimum, vt Turnū, sed
insuper dederit Aenea pietatem, religionem, prudē-
tiam, temperantiam, iustitiam, fidem, & virtutes reli-
quias, quæ sparso in toro Aeneide.

Vt ita interfectorum Turnus animos cōmóueat, vt nō tamē dignior iudi-
cetur vñtore ipso: hoc enim iam effet monstrum in
Tragācē, aut Epica. Hinc est, vt Aenean Virg. intu-
lerit in toto opere non solum nobilissimum, fortissi-
mum, generosissimum, pulcherrimum, vt Turnū, sed

insuper dederit Aenea pietatem, religionem, prudē-
tiam, temperantiam, iustitiam, fidem, & virtutes reli-
quias, quæ sparso in toro Aeneide.

Epica Tra-
gācē est.

Baltei du-
plex vñs.

Baltei ex
humericis.

Oculis ha-
bure.

uella dñs.

esse Tragica: sed ira mouendum, ut non putes interfectum dignorem esse vita interfectore. Aduoco ad exemplum duos viros qui errant, ut inde teneas prudentiam Maronis. In uno peccauit Hom. in altero Ludo. Ariostus viralio quin admirabilis. Hom. ergo cum assumperit Achillem atque Hectorum, etiamnum post tot secula Lector dubitat, utrum dignior vita fuerit, & si me cōsul, dignior certe Hector. Nam Achilles saepe impius inducitur, & etiam supra modum mollis, cum lacrymis prater decorum, aliquando vecors, temerarius, furiosus, praeceps, factitans digna indignaque, fanda & infanda: cum contra Hector plus sit & religiosus, nunquam mollis, non lacrymbundus, temperatus, mitis, & prudens, ac iustus in fortitudine vero certe pares, ac proinde dignior vita Hector indicabitur, & Homeris fabula non est bene morata. Pergo ad alterum. Debet Epica definire in Tragicam, & cadem ad permanentem affectum, quem nū illū mouet Ariostus. Nam quale est, ut ad extremam cadem seruauerit Rodamontum, quem Ruggicus interficit, hominem temerarium, praecepitem, stupratorē virginum, impium, abominandum ac nulla præditum virtute, tantum belluini viribus præstantem? Hoc tantum abest ab excitando affectu, ut potius, qui legunt, gaudeant tantam pestem abolitam. Vide, ut ab utroque scopus Virgilius cauerit, cum & dignior vita Aeneas interfecto iudicetur propter egeias præstantesque virtutes: & affectus excitet interfectus Turnus propter præclaras corporis & fortunæ dotes. Hac placuit scribere pro Marone, in cuius laudem cur non insudem? Absoluo tandem rem. Si Epica definenda est in Tragicam, qui potuit mollius Mart? non Aeneas, sed te Pallas immolat. Nihil blandius mortalium excogitabunt ingenia. Nam illud, parcere prostrato, contra legem est Epicæ in extremo actu. Deinde, frateri fœderis, & pacis turbatori parecere, contra leges humanae ac diuinæ. Quid ille, si viueret in hunc iterum arderent belli incendia? Ergo fas fuit, ius fuit illum interfici. Quid tu volebas, qui Virgilio detrahis? an ut Turnus febricitans in lecto moreretur? Quis comprimeret illam bellum scintillam, præsertim cum videret delicias suas Latiniam in alterius sinu? Certe si viuis Turnus euaderet, neque Aeneas bello suo, neque Virgilius suo operi finem adhibuissent.

C 14. SOLVNTVR FRIGORE MEMBRA. [Expressum verbum φορόφεγεν ex Passatio moneta Germanus, ut libro primo.] Exemplio Aenea solantur frigore membra.

D 15. VITAQUE CVM GEMITV, &c. Locus Hom. Iliad. 21. Οὐ τοικα δέθησεν οὐ μέλων θεάνεν. Οὐ τοτιμον γονεών, αἰτούσαν πολύτα, καὶ οὐκεν: Anima ē membris ad maxes abit, Gemens suum fatum, sanguis robur & iumentum.

FINIS LIB. XII.

INDEX

A Et notabis dici à Virg. vita, non triualiter, cū Homerus triualiter anima, & fuit, non abit, vt Homerus. 16. CVM GEMITV.] Heliod. in Scut. pugnas appellat suspicioles a suspicio & gemitu cadentium, & mortientium. De Perleo in vita Æmil. ait Plut. οὐ τοτιμον δέθησεν, miserrimum suspicuum emisit, & de mortiente Clito percutiò ab Alexadre, πεπονθεὶς μετὰ συντριβαλος, cadente illo cum gemitu & frenitu. & de Demothele in vita eius, & συνδεξας δεκα τριαντα: & gemens emisit animam. & de Pompcio Magno in Apophtheg. οὐ τοτιμον ξιφει, & συνδεξας δεκα τριαντα: & ξυνδει, &c. Homer. de Hippodamante 20. Iliad. οὐ τοτιμον ρήτραντει λαπτει οὐτε βουλεις άγνωστος: Sic huius magiam reliqua ossa superbov animus.

Etenim gemitus fuit virorum fortium, ut contraria lacryma imbellum. Probo utrumque etiam si plurulis, in extrema præcertim Nota. Primum de gemitu efficit Stat. lib. 7. Theb. qui inter reliqua, que eleganti quadam prolopopœcia in domo Martis constituit, Gemitus virorum fortium.

B *Gemitus virorum fortium.* & annunciat, & personâ facit, ut qui virorum sit fortum. Hinc Cyril. Alex. Comm. in Iōelem n. 41. veluti ad mortem rem hanc confert. ουμβαινεις οὐ τοτιμον καταστενει μηδε τοις τοις: mos est in acie cadentibus gemitus fundere, & Appian. in Libyc. quasi hoc annexum sit fortibus, qui in acie cadunt, ait πιπτόντως σώσθη. Idem 2. Civil. prodigi loco narrat, in extrema pugna, qua victus Pompeius, & vicitor Cæsar, in tam numero exercitu non auditos fluctus (οὐτε ποτε), ait ille) cadentium, tantum suspiria & gemitus, θρυχίμα & σύροι. Alterum de lacrymis, qua imbellum sunt, & à quibus viri fortes abhorabant, probant sequentia. Cratisclea virilis animi femina ad Cleomenem ita loquitur, vi in huius vita narrat Plut. οὐτε δέ βασιλεὺς λακεδαιμoniāς, θνατον τοιούτον θράματα, μηδείς οὐδὲ δακρυός τοιούτον, μηδείς, μηδείς τοιούτον τοιούτον ποιεῖται: Age δέ Rex Lacedemoniorum, caue, ubi foras egressi erimus, νέmo nos lacrymantem conficiat, an quid Sparta indignum facientes. Inter laudes Periclis Plut. οὐτε καταστο. Orest. apud Eurip. in Taur. ita ait,

Οὐ τοικα δέθησεν οὐ μέλων θεάνεν. Οὐ τοτιμον τοιούτον θεάνεν.

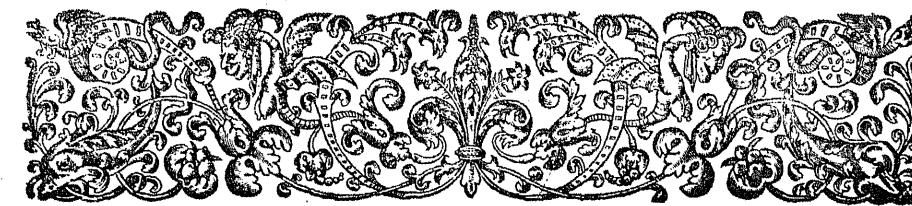
Non existim sapientem, qui moriatur, Plorando vult vincere metum exitu.

De morte Pompeio Lucan. lib. 8.

Continuitque animam, ne quas effundere voces posset, & eternam fletu corrumperem famam.

Apud Nonnum lib. 23. cadit quispiam οὐμαστάλαζοι, oculis illacrymabilibus. Apud Agathiam lib. 3. Hist.

Phartzes, cum præcessisset mentio lacrymarum in morte, subicit loquens de Gubaza viro & Rege Lazarorum, ταῦτα δέ μοχθητει μὲν λυχνίς & ἀνέροις ιστοις ἀποτελεῖ, & μὲν προσπερίον αὐτῷ λαζαρεῖ, καὶ λαζαροῦ, & Lazarī: Hac enim (id est, lacrymae & ejuslati) vitiosi effeminatisque animis forfassis conueniant, neque adscribenda sunt Regi, & quidem Lazarorum, aque adeo Gubaza.

INDEX

PRIMVS VOCVM GRÆCARVM.

PRIMVS NUMERVS INDICAT LIBRVM

Poëtæ: Secundus, eiusdem versum: Tertius, Notas nostras.

A

- Απελιππος de mortuo. IX. 199. 16. Βεβιας Hercules. VIII. 175. 15. & Απειρο respondet ex. XI. 100. 10. Βεραγος. ibid.
Αποβαθρα. X. 287. 2. Βραστ. VIII. 241. 5.
Αποβλισσον in ira. X. 481. 3. Βριμен de feris. IX. 59. 3.
Αποθη de mente. X. 453. 15. Βριμен de leone. IX. 339. 5.
Απομνημ, & ιπμανης opponuntur. VIII. 241. 25.
Αγγειον in vsu defunctorum. XI. Πλω de aquis. VII. 1. 13.
203. 11. Γεραιος quo vsu. X. 139. 5. & 163. 16.
Αγχισ. ΙΧ. 493. 10. Ρηπε unde. VIII. 102. 6. Ρηπε, pro, εξειρεν. IX. 263. 12.
Αδιληρο medici. XII. 383. 18. Γενερα quo vsu. XII. 365. 15.
Αθλης de amante. IX. 275. 5. Γλωσσης cuius Pallas. VII. 423. 14.
Αθροι in casu quid. IX. 394. 23. Γραμμη de via. VIII. 2. 5. 9.
Αθυργλωσ. XI. 336. 8. Γραμμη de incimi. XI. 486. 3. de enie. IX. 542. 9. XI. 790. 17. XII. 289. 18.
Αττιο procurum est. VII. 45. 10. Αριν prandium unde. IX. 146. 8.
Αττιο frans. IX. 420. 6. Αριν de nauib. IX. 77. 5.
Αττιο causa. XI. 357. 11. Αριν opibus. VIII. 51. 9.
Ακατηρας ον αργυρεων. X. 521. 14. Αρινay cur de opibus. VIII. 655. 11.
Ακρις dabuntur Diis. VII. 135. 11. Δ
Ακριβοισμος. XI. 532. 7. Αιται Ηρ. VIII. 18. 3.
Ακυμανθος θυμος. VIII. 18. 2. Αιται de quare. VIII. 175. 1.
Αλεγρ Hercules. VIII. 184. 6. Δεπτα quo vsu. XII. 365. 15.
Αλасφρελλα de victoria. XI. 410. 17. Δεπτα de mortuo. X. 474. 18.
Αλοχοπηπη. XI. 252. 20. Δεπτα quid propriæ. VIII. 554. 5.
Αμειβων γρ. XII. 383. Δεπτα λιγνων quid. VIII. 280. 4.
Αμιλητησιον αρμα. XII. 324. 4. Δευομα quo vsu. IX. 521. 21.
Αμφιστενη στηστη. X. 1. 13. Δευτηρα τεπιζα. VIII. 268. 8.
Αμφιβολος quo vsu. XI. 336. 12. Διεραθρ. X. 287. 2.
Αμφιφορεις in vsu defunctorum. XI. Διαντηχα μερικεζεν. VIII. 18. 4.
203. 11. Διαντηχα ab somno. VIII. 66. 3.
Αμυσις. VII. 213. 30. Διδοκαλος in bello. IX. 199. 15. Διδοκαλος de Comicis. VII. 36. 15.
Αναμαχθεις. XI. 300. 7. Διδοκανη πολέμη. X. 163. 14.
Ανδρο de barba. VII. 152. 7. Διδοκανη ταφη. XI. 100. 3. διδοκανη in
Αναρη de fame. IX. 339. 3. malam partem. X. 867. 12.
Αναρηδη. IX. 199. 8. Δισπετη simulacula. VIII. 66. 6.
Ανασφρον quo vsu in bello. XI. 609. 13. Δολιφρon Venus. IX. 542. 6.
Δ Αλλει πη in funere. XI. 182. 7. Δόμος quid. X. 1. 10. & 521. 11. de
βαλεντης, quid. 376. 10. templo. 36. 19.
Βαστωνa de coloribus. XII. 64. 5. Δόρπα έφοτιζεν. IX. 146. 16.
Βαραθρον quid. VIII. 241. 8. Δορύληπτος. XI. 365. 14.
Βαρεις de gemirib. XI. 85. 12. Δέλαι in re sacra XI. 544. 15.
Βαστηνης fluij. VIII. 66. 19. Δοχη, έσσαδοχη. VIII. 157. 23.
Βελενοπλατ. VII. 407. 4. Δρασηρη de Aurora. VIII. 25. 3.
Βέλος de fulmine. IX. 481. 21. Δύν πόνον. VIII. 66. 2.
Βερβηκω. VII. 373. 6. Δύσανος de amante. IX. 275. 5.
Βερονητη in bello. IX. 199. 2. Δυσηχης de amante. ibid.
Βηταχηδη. XII. 593. 10. Δάκε φέρετζεχεν. IX. 357. 8.
Βητερησαι in suspendio. XII. 593. 10. Δώμα quid. X. 1. 10. & 521. 11.
Βετερησαι quo vsu. X. 63. 8. Δωματιον. X. 521. 11.
Βετερησαι virgo. VII. 45. 9. ΕΦΕΔΕ

I N D E X

VOCVM. GRÆCARVM.

N ec cur templum. X. 36. 19. VIII. 33. 16.	P arvus de fortuna. XI. 410. 18.	S ymphona, pro impero. XII. 684. 12.
Naufragii quae nauis. X. 146. 16.	Perdona in bello. IX. ibid.	Silvae qui sint. ibid.
Nec sicut. XII. 18. 6.	Parcas de fortuna. XI. 410. 18.	Strenue de spe. X. 606. 19.
Nec & ceteri uti discriminetur. XII. 14. 2.	Parlamatis. VIII. 241. 5.	Suntates quo vnu. XI. 1. 650. 6.
Nemus de manu. VIII. 572. 6.	Parpa cui respondeat. X. 228. 5.	Suntates quo vnu. IX. 542. 6.
Nepos de hominib. VII. 213. 16. de exercitu. XI. 410. 11. de auib. XII. 244. 13.	Parpa auctorita. XI. 281. 2.	Suntates de barba. IX. 152. 7.
Nebula qua. IX. 691. 8.	Parpa cuius d'ejus. VIII. 115. 7.	Strenue de nautis. X. 198. 11.
Nec pro morte. X. 732. 23.	Parpa domini quo vnu. XII. 593. 10.	Strenue de aquis. XII. 521. 6.
Nec & ceteri. VIII. 225. 10. uia. de- reco. X. 362. 5.	Parpanthys media. X. 405. 4.	Strenue in edificis. IX. 703. 10.
Nostria Heroum. VIII. 175. 21.	Parpanthys quibus opponatur. XII. 311. 2.	Strenue. VIII. 175. 6.
E ntra regnante. VIII. 157. 23.	P arpanthys de secunda mensa. VIII. 280. 4.	Strenue. XII. 375. 5.
H eroes Hercules. VIII. 102. 5.	Parpanthys spiculon. XII. 383. 3.	Seruantur quae nauis. XI. 146. 16.
E poc de victimario. XII. 161. 23.	Parpanthys st. d'ejus. V. III. 18. 4.	Sullam in bello. IX. 199. 2.
E unus noster de bello. X. 608. 1.	Parpanthys. X. 163. 12.	Sumpedon. X. 146. 1.
E unus atque in bello. I. X. 199. 2.	Parpanthys milites. VI. I. 678. 17.	Sumpedon. XI. 276. 5.
O	Parpanthys in suspedio. XII. 593. 10.	Sumpedon eti. XII. 619. 3.
O dales & ceteri etiam in tactu. XII. 574. 16.	Parpanthys de Heroibus. X. 575. 4.	Sumpedon in bello. IX. 199. 2.
O cles biretentes de clava Herculis. VIII. 241. 14.	Parpanthys certati. VII. 723. 14.	Sumpedon cui respondeat. XII. 481. 10.
O ndus de aquis. X. 18. 5.	Parpanthys fenes qui. VIII. 505. 9.	Sumpionis telum. VII. 519. 5.
O nos de facultibus. VII. 45. 7. de Roma. VIII. 51. 16. de templo. X. 36. 19.	Parpanthys virgo. VII. 45. 9.	Sumpio quo vnu. XII. 161. 23.
Oripi ironicum. X. 18. 15.	Parpanthys brachov. XII. 593. 10.	Sumpio de cadavere. XI. 592. 2.
Ovoblet. XI. 243. 1.	Parpanthys. XI. 376. 7.	
Ovoblet. IX. 381. 3.	Parpanthys. IX. 199. 8.	
Ostros persona Tragica. VII. 323. 6.	Parpanthys. VII. 51. 11.	
Olatent. IX. 109. 8.	Parpanthys & meso discimen. X. I. 445. 3. parpanthys, & parpanthys quo vnu. 896. 1.	
Ombreumotri, filiofobolamis de femi- nis. XI. 498. 8.	Parpanthys. X. 198. 10.	
Ombro de sagittis. XII. 266. 16.	Parpanthys de vestib. VIII. 646. 19.	
Omenia. X. 1. 12.	Parpanthys de lride. IX. 1. 25.	
Omenia. IX. 35. 1.	Parpanthys & omnia. XII. 324. 4.	
Omelas in bello. XI. 629. 3.	Parpanthys de cycno. X. 185. 3.	
Omelas de a'rimo. X. 1. 12. 24.	Parpanthys cur Vulcanus. VIII. 407. 9.	
Omen cur de opib. VII. 519. 26.	Parpanthys quo vnu. X. 1. 13. 13.	
Omeron & tonitruo. VIII. 66. 6.	Parpanthys. X. 146. 1.	
Oenopis qua tellus. VII. 392. 19.	Parpanthys. VIII. 554. 2.	
Orephen & ceteri. XII. 574. 7.	Parpanthys in bello. IX. 394. 12.	
Ophites candida. VII. 1. 27. 12.	Parpanthys. VIII. 1. 3.	
Opprobrio militare. X. 755. 7.	Parpanthys. XI. 12. 9.	
Opprobrio militare. VIII. 1. 3.	Parpanthys. X. 2. 5. 23.	
Opprobrio. XI. 357. 6.	Parpanthys. XI. 357. 6.	
Opprobrio. XI. 376. 7.	Parpanthys. VII. 483. 1.	
Opprobrio semper tyrannica. VII. 483. 1.	Parpanthys. IX. 199. 23.	
Opprobrio quis. VII. 500. 8.	Parpanthys in denuntiatione belli. IX. 47. 9.	
Opprobrio cur de opibus. VII. 519. 26.	Parpanthys quis. VII. 500. 8.	
P	Parpanthys. XI. 287. 21.	
P axias lambda. V. III. 225. 10.	Parpanthys de monte. V. III. 225. 10.	
Parpanthys, & alalacorles oppounun- tur. XI. 725. 12.	Parpanthys & omnia. XI. 225. 17.	
Parpanthys bina. VIII. 51. 1.	Parpanthys. VIII. 280. 4.	
Parpanthys. VIII. 241. 5.	Parpanthys columba. XI. 715. 8.	
Parpanthys de feris. IX. 59. 3.	Parpanthys de vita. X. 453. 20.	
S	Parpanthys de fortuna. XI. 410. 18.	
S alene omnia. VIII. 1. 7.	Parpanthys. VIII. 268. 8.	
S amphibio. XI. 11. 20.	Parpanthys & omnia. XI. 100. 3.	
S amphibio de fame. IX. 349. 3.	Parpanthys. X. 198. 10.	
S amphibio quo. X. 732. 2.	Parpanthys. XI. 268. 8.	
T ame de animo. X. 453. 5.		
Temporis de fluuii. VIII. 66. 17.		
Tempytes filius. VIII. 554. 28.		
Tempula. IX. 498. 9.		
Tempu quo vnu. X. 606. 18. mortuo- rum. XI. 29. 23.		
Tempu de amante. IX. 275. 5.		
Tempu regnante. IX. 381. 3. tempu thymantes, ptei thymantes, a'ntymantes, synthymantes. XII. 225. 17.		
Tempu. VIII. 268. 8.		
Tempu & ceteri. VIII. 280. 4.		
Tempu cur columba. XI. 715. 8.		
Tempu de vita. X. 453. 20.		
Tempu de fortuna. XI. 410. 18.		
Tempu & omnia. VIII. 268. 8.		
Tempu de religione. VIII. 66. 7.		
Tempu in vnu defunctorum. XI. 205. 11.		
Tempu & quo superbus. XI. 12. 5.		
Tempreus in sacris. XI. 544. 15.		
Tempreus amine. VIII. 66. 3.		
Tempreus h'p'mateis. VII. 26. 13.		
Tempato, & de ultimo, & de primo. X. 55. 1.		

INDEX : VOCVM : GRÆCARVM

VII.14.4.	Φρερα, pro, φριμος. I	I X. 15.13.	Χριστονικη πολην. V III. 15.5.4.18.
γερον φροτερον	X.139.2.	Φριστελεμη equorum. X I. 5.97.3.	X I. 8.1.4.
γενικητεσι.	I X. 25.6.	Φωτis de scorto. I X. 5.9.23.	X I. 157.7.
		X	X. 336.14.
Φ		X. Αλαζα de sagittis. XII. 266.16.	X. 1.23.
Φ αοc de vita. IX. 199.10. de oculis.	X. 7.32. 22. de homine. XI. 336.18.	X. Χαλινοιquid propriæ. VIII. 157.	VIII. 1.12.
Φ αρματω de coloribus. XII. 6.4.5.	X. Χαλικριμβολci naues. I X. 108.15.	X. Χαιμα. XI. 376.7.	
Φ αργενον quo vñi. XI I. 16.1.23.	X. Χαλικρες υπνος. X. 7.32.19.	Χαρλεν λυρινθετη, καπασαι, παλιρευ-	
Φ αυλετωφαναδε. Cappadoces. VIII. 200.11.	X. Καμπριοτò cur facerdotes. VII. 8.1.9.	χενιαταφθερην. VIII. 1.13.	
Φ ερα coniuiale. VII I. 175.14. φρεν	X. Χανοι χθων. X. 6.5.1.8.		
θανατον. X. 4.53.14. φρεδη cui re-	X. Χαρατη quo vñi. X. 3.24. 12.		
spondeat. X. 345.6.	X. Χαρομετη.		
Φιλη in vñi defunctorum. X I. 203.	X. Χειμων de senecta. VIII. 505.8.		
11.	X. Χειρ de copiis. VII. 37.9. χειρα λα-		
Φιλη quo vñi. I X. 5.90.6.	βειν. VIII. 143.6.		
Φλογες Herculis. VIII. 175.13.	X. Χειροθηc fluu. VII I. 79.13.		
Φθορεs cui respondeat. VII I. 554.5.	X. Χειρ de hominibus. XI. 2.5.11. de ia-		
Φεκαδεs de sacris. VII. 59.3.	culis. 6.08.3.		
	X. Χηλη in ædificiis. I X. 703.10.		
	X. Χηληs in vñi defunctorum. X I. 203.		
	II.		

INDEX

INDEX SECUNDVS RERVM

E T V E R B O R V M.

- A
 B auro librare. IX.394.
 28.
 Ab igne. Prou. VIII.
 407.9.
 Abducere virginem,vnde.X.62.18.
 Abductor. VII.354.6.
 Abella. VII.32.9.
 Abies pro hasta. XI.664.4.
 Abiutro quid. VIII.241.25.
 Ablaquare. VIII.18.9.
 Ablegmina. XII.212.4.
 Abluebantur redeentes à bello.
 IX.80.14.
 Aborigenes. VIII.306.8. Heroës
 locorum.ibid.
 Absens,mortuus. IX.109.16. Ab-
 sentes expostis iniuriis.VII.354.
 9.
 Absides. X.690.5.
 Absite precando. VIII.387.17.
 Abundé. VII.552.1.
 Academia vnde. VII.1.4.
 Accédere ad manum. VIII.1.15.7.
 Accidit,quid. XII.593.1.
 Accipio de omne. XII.244.9.
 Accipere fænum. 554.5.
 Accipitris disciplina. VII.160.3.
 Comparatio.XI.715.8. inimici-
 tiae cum columba.ibid.
 Accire. VII.641.4.
 Accisum. VII.1.12.10.
 Acer, ^luīos,VIII.608.10. dē militari
 viro. 439.2.
 Acerba tuens.IX.788.5. Acerba qd
 quibus. X.112.24. Acerba funera
 cum facibus. 139.4.
 Acerbitas in supplicio. VIII.1.470.
 14.
 Acerui mortuorum. XI.376.11.
 Achænes panis genus. VII.483.2.
 Acherontici libri. VIII.387.12.
 Achillis templum. V.11.60.1.4.
 Fiebat illi res diuina à puberi-
 bus. VIII.350.20.
 Acies conferta. X.345.17.& 362.14.
 & 426. 6. Acies de igne. 405.
 6.
 Aclides. VIII.723.13.
 Acredula. VII.1.454.6.
 Acrotinia. XI.12.4.
 Actiaca nates ingentes.VIII.685.
 10. Acti Apollo. 704.1.
 Aculei euellendi/modus triplex.
 XII.1.83.5.
 Acumen. XII.1.481.4.
 Corda in *Ænid.* tom.2.
 Ad cantus , pedes , baculum , lites.
 VIII.1.80.7.ad dñm.X.228.7.
 Addo in artificiatis. VII.1.422.14.
 Ad limina. IX.63.8.11.
 Adolescentium meditations ad
 pugnam. VII.160.3.
 Adolescentia demens. X.811.4.te-
 rox. XII.1.8.6.
 Admissio ferarum quando ad sur-
 sum. VII.274.16.
 Admoneo de re aspera. X.146.10.&
 575.12.
 Ador & Adns,vnde. VII.1.102.8.
 Adoro,id est,ago.VII.1.48.1.& lo-
 quor.X.65.3.21.vnde. ibid.
 Adoptatio fiebat armorum tradi-
 tione. XI.54.16.
 Adria vnde. X.1.392.11.
 Aduena. VII.1.7.4.
 Adventitium, id est, Græcanicum.
 VIII.1.306.8.
 Aduersum flumen. VIII.51.6.
 Aduersa vulnera. XI.42.15.
 Aduertere proram. VII.25.19.
 Ædes angusta magnorum Princi-
 pum. VIII.459.10. Ædium Deori-
 rum positura. 66. 4. Ædifico.I X.
 63.6.14.
 Ægeon. X.550.23.
 Ægis. VIII.223.23. gestata à Prin-
 cipibus. 25. Deorum. 423.25.
 28.
 Ægri incubabant in æde *Æscula-*
pij. VII.81.9. ante fanuam. XII.
 383.14.
 Ægyptus cur latens. VIII.319.6.
 Ægyptiorum Deorum monstra.
 VIII.1.685.20.mores.704.3.
 Ænaria. VII.1.5.20.
 Ænedæ Romani. VIII.337.4.
 Æneas Iulium representat.I X.314.
 13.& Marium, 398. 3. in Numi-
 cium submersus. VII.213.7. à
 Diis. VIII.1.39. 2. Fatalis. XI.
 100.9. Indiges. XII.791.4. cur.
 Pater. 164.11. Ænealaus. X.3.6.
 24. virtus. 550.23. XI.281.2. XII.
 919.7. Fata.X.18.18.eius,& Asca-
 nijs mutua vicissitudo. XII.430.
 1. Mætestas VIII.1.52.1. Prudentia
 militaris. X.789. n. Ænean in
 quartu casu. X.633.13.
 Æneatores. IX.498.10.
 Æoli Regnum. X.36.2.
 Æqui rebelles. VII.732. 18. & ra-
 ptiores. 19.
 Æquæmentes.IX.134.1.æqualoca.
 47.12.
 Aët communis est. VII.213. 18.
 Aërem verberare.X.1.471.16. &
 XII.10.1.7. Aëtium iter.VIII.
 213.10.
 Ærata naues,rostrata. X.163.4.
 Ærcus somnus. X.732.19.
 Æs in anno Heroum.IX.4.59.17.du-
 stile.VIII.1.439.16. vox commu-
 nis. X.474.8.
 Æsculapius Deus. VII.761.9.
 Ætas & prudentia.IX.2.46.1. Ætatis
 aurea nota. VII.1.195.4.
 Æterna domus sepulcrum. X.732.
 21. Æternum , id est , magnum.
 VIII.1.387.8.
 Ætnæum , id est , magnum. VI.III.
 407.15.
 Æther vnde. X.96.9.cur pro cœlo.
 VII.1.391. 4. Ætheris & aëris di-
 scribens. X.69.6.ctynon.VIII.
 225.18.
 Ætolii monocrepidæ. VII.1.678.17.
 semper cum clypeo. XI.281.4.
 Æuum de Diis. IX.2.46.6. & X.
 228. 8. de hominibus. XI.564.
 7. Æui priisci homines. VII.1.
 319.3.
 Affari in mælcimento. VIII.26.13.
 Affectus ab ætate. VII.1.19.20.
 Affinitates Principum. VIII.1.127.
 7.
 Afri veste laxa. VIII.714.17.
 Agamemnonis mors. XI.1.52.16.
 clogia. 17.
 Ager vèctigalis. XII.500.19. XI.
 314. 4. Frumentarius. 5. Agri
 opes olim Heroibus. XI.1.314.2.
 In bello deserunt. VII.1.1.13.
 hostiles diuidebant militibus
 victoribus. XI.1.341.16. Agre-
 stes homines apti bello. IX. 1.
 20. Agrestium opes firmissimæ.
 VII.1.519.26.& X.550.21. Agricul-
 tura nota pacis. VII.1.620.23.
 illi deberunt vita humana. VII.1.
 306.12.
 Agger quid. VII.1.48.11. de sepul-
 cro. VII.1.9.& XI.1.203.12. &
 832. 15. Aggeres ducis concionan-
 tis. XII.1.554.9.
 Aggero de iris. XI.336.14.
 Agmen ab agendo. VII.803.3.clau-
 dere. IX.25.3.
 Agnati & cognati. VII.293.1.
 VVv 3 Aga

INDEX

Ago militare. XII. 632. 7. Agere
 tauros. VIII. 100. 8. fundam.
 XI. 564. 11. Agi furore baccha-
 rum est. X. 62. 2.
 Agonothetæ. VII. 249. 18.
 Agrippa non primus donatus naua-
 li corona. VIII. 671. 15.
 Agyla, & Cære eadem vrb. VII.
 641. 1. & VIII. 470. 8.
 Ala militaris. XI. 868. 2. de auxiliis.
 XI. 597. 8. Ala equitum, vt cor-
 dia peditum, ibid. Alæ pro re-
 mis. X. 198. 9. Alatus vapor. VII.
 452. 13. alata dicta. X. 575.
 10.
 Alacer quis. IX. 219. 13.
 Alba parma. IX. 542. 11. Albæ ma-
 culæ notant equos militares. IX.
 74. 5. Album pro splendido. XII.
 31. 10. de nummis. I. X. 163. 2.
 Albus pes, id est, felix. VII. 12. 20.
 41. Arbor mortuorum. X. 1. 816.
 2.
 Alba longa à sue. VIII. 36. 13.
 Alba duplex. IX. 381. 6.
 Albulæ VII. 1. 3. & 500. 21. & VIII.
 519. 13.
 Alburnea Sibylla. VII. 81. 3.
 Alcides vt humanus. VIII. 200.
 7.
 Alecto bella commouet. XII. 843.
 1. eius luctus. VII. 223. 3. etymon
 6.
 Alexicacos Hercules. VIII. 184.
 16.
 Alienum vulnus. X. 769. 12.
 Alliæ infelicitas. VII. 706. 19.
 Alliteratio. XII. 710. 8.
 Alpinæ hasta. VIII. 646. 23.
 Altaria quid. XII. 481. 16. in lucis.
 VII. 168. 4.
 Alter in consumelia. VII. 293.
 26.
 Alternatio animi. VIII. 18. 4.
 Alterni gressus. XII. 383. 3.
 Altilanea ouis. XII. 161. 18.
 Altè ferire. VIII. 846. 5. Gallorum
 mos. IX. 7. 1. 11. Altior cunctis.
 VII. 152. 9. Altissimum visu. 225.
 11.
 Amans alterius. VIII. 370. 9. Aman-
 tium bella. XI. 715. 16.
 Amarus cur fumus. XII. 574. 16.
 Amasenus flui. VII. 678. 11.
 Amazonum descriptio. X. 648. 16.
 sinistra mamma nuda. 1683. 3. &
 dextra adusta, ibid. de pauperib.
 648. 2.
 Ambiguae curæ. VIII. 554. 26.
 Ambo, pro, ambos. XI. 181.
 16. 1. 17. 1. 18. 1. 19. 1. 20.
 Amentia in graui dolore. IX. 459.
 12.
 Amentum. IX. 659. 6.
 Amicitia de matrimonio. IX. 590.
 6.
 Amicus in re somni. VIII. 264.
 11. de capite. XI. 72. 5. & XII.
 193. 7.

R E R V M E T V E R B O R V M.

les. 120. 14. 19. Pro limitibus. Anubis cur latrator. VIII. 685.
 XII. 766. 20. Arborum siboles. Arua de aquis. VIII. 685. 16.
 VIII. 306. 10. religio. XII. 766. Aruina quid. VII. 620. 8.
 5. Arboribus comparati nobiles. Arunci. VII. 195. 7.
 VIII. 489. 11. Arundine fluuij coronati. VIII. 26.
 Arca, huic etymon. X. 789. 14. Arufex, quid. XI. 725. 21.
 Arcades ante Lunam. X. 146. 22. Aruylis. VII. 678. 20.
 equitatu valent. 228. 11. & IX. Arx quid. X. 789. 14. pro mon-
 597. 1. Stupidi. X. 439. 15. horum te. VII. 691. 8. Arces di-
 migratio. VIII. 51. 1. cebantur vrbes. VIII. 337.
 Archippus. VII. 750. 3. 22.
 Arcus curvatio. XI. 852. 8.
 Ardea vnde. VII. 406. 7.
 Ardeo militare. XII. 1. 4. de amore.
 VIII. 387. 3.
 Ardor de auro. X. 258. 17. de equis.
 XI. 597. 11.
 Arena cur de campo militari.
 XII. 725. 12. Spargere. 101.
 8.
 Arcopagitæ noctu consultabant.
 IX. 219. 8.
 Argenti fontes loquuntur. XI.
 336. 5. de aqua. VII. 1. 13. Ar-
 genteus, pro candidus. VIII.
 646. 11.
 Argi plures. VII. 286. 2.
 Argilethum. VIII. 337. 9.
 Argiui Itali. VII. 783. 16.
 Argumentum in pictura. VII. 783.
 10.
 Argumentationis genus. IX. 136.
 11.
 Argus. VII. 783. 11.
 Arguties de peccine. VII. 10. 7.
 Aricinum. VII. 761. 16.
 Arietis sacrum. VII. 170. 7.
 Arisba. IX. 263. 5.
 Arista pro hasta cuspide. VII. 519.
 8.
 Athos mons. XII. 697. 5.
 Atina vnde. VII. 620. 12.
 Atria quibus rebus fernarent. IX.
 638. 11. Atriaris custos. ibid.
 Atra Clausus. VII. 706. 1.
 Attolli de fluuii. VIII. 26. 9.
 Attonitis. XII. 593. 20.
 Attributa vti. XI. 120. 16.
 Auaritia à lupis. IX. 59. 10.
 Auctor audiendi. XII. 134. 27.
 in re belli. IX. 42. 2. sup-
 pressus gloria est. XII. 311.
 13.
 Auctoritas quid. X. 62. 4.
 Audacia. IX. 314. 8. temeritas.
 123. 7. Audacia & temeritas. IX.
 1. 2. interdum cum laude. X. 276.
 11.
 Audens diuersus ab audaci. X. 276.
 11. Audentes fortuna iuuat.
 ibid.
 Audiat Iuppiter, iuratamentum.
 XII. 195. 9. Auditum. VII. 213.
 12.
 Aro liberos. X. 550. 20.
 Arpi. X. 18. 14.
 Aratra in gladios. VII. 620. 23.
 Araxes. VIII. 714. 26.
 Arbor pro hasta. XII. 887. 2. Arbo-
 res vittis cingebantur. VII. 341.
 12. sacra. 81. 2. & cum lingua.
 ibid. erant domicilia. VII. 306.
 10. ad sepulcra. X. 832. 17. fera-
 les.

9. de mensis. VIII. 175.
 16.
 Augur quid propriæ. XI. 725. 21.
 Augurum dolus. XII. 244.
 18. potestas. X. 163.
 18.
 Auguralis litius vnde. VII. 170.
 21.
 Augurium duplex. XII. 244. 18.
 Anguro. VII. 249. 21.
 Augustus Pater. XII. 1. 61. 11. Sol.
 5. creditus Phœbi filius. VIII.
 704. 1. Huius pietas. 714.
 16. triumphi. 714. 1. expe-
 ditio. VII. 601. 11. rōmā-
 separū. X. 324. 1. naues
 cum turribus. VIII. 685. 13.
 partes Senatus, & populus se-
 quebantur. 671. 9. Augusta loca
 qua. VII. 170. 1.
 Auis. Comites sunt aves Aurora, &
 fluminum. VII. 25. 16.
 Auidus confundere. XII. 289.
 4.
 Aula quid propriæ. VII. 59. 2.
 Aulestes cur ita dictus. XII. 289. 2.
 Aura cur de aduentante nocte. VII.
 1. 1. de populo. XI. 690. 14. est
 Iunonis. VII. 286. 4. pro
 notitia. 641. 8. Auræ ad ina-
 ne studium. 585. 7. Auræ vul-
 nus exceptum. IX. 731. 16. sunt
 nunij. X. 510. 1. Auræ, pro,
 auræ. X. 1. 799. 2.
 Auris vnde. XII. 514. 6. vtraque
 tegebatur tiara. VII. 213. 34.
 Aurora equis vehitur. VII. 25. 6. de
 die occidente. IX. 459. 4.
 Aurum squalens. X. 310. 8.
 signatum, factum, infectum.
 521. 14. Coronarium. VIII.
 714. 13. mensarum. VII. 213.
 30. in officina Vulcani. VIII.
 439. 7. Aurea, quæ pulchra.
 X. 1. 23. Aurea omnia Deo-
 rum. VII. 370. 4. Aureum,
 prouerbialiter. X. 1. 23. Au-
 rei anni virtutes. VIII. 319. 7.
 Aurea omnia ex decoio. IX.
 759. 16. Aurata frons vici-
 tum. IX. 621. 9.
 Auruncus Deus. VII. 723. 6. Au-
 runcorum antiquitas. ibid.
 Aut mori, aut vincere. X. 439. 8. &
 VIII. 46. 14.
 Axillatio. XII. 500. 9.

B Acche comites Bacchi in bello.
 VII. 392. 6. solutis crinib. 17.
 Bacchantium sermo ad mores. VII.
 737. 3. vulnarus. 392. 3. pelle. 6. lo-
 cus. 20.
 Bacchica saltatio triplex. XI. 725. 17.
 Bacchor in affectu lasciuia. X. 36. 8.
 Bacchus describitur. VII. 392. 7.
 Baetra. VIII. 685. 4.
 Baculus Episcop. VII. 170. 21.
 Balatus, an belatus. IX. 59. 6. Balan-
 tes.

I N D E X

tes. VII. 519. 14. Balantium. VIII. 337. 5.
Baltheus militaris. XII. 940. 4. eius
vitus duplex. 5. ornatus. 6. ex hu-
meris. 7. iuncturæ illius. 266. 14.
Barathrum quid. V III. 241. 8.
Barbari qui in comitatu Antonij.
VII. 685. 1. Phryges. XI. 759. 23.
Barbarorum nota. VII. 195. 1. vis
in virib. VIII. 470. 9.
Bärhæ elephantes. X. 258. 6.
Bartholomæi Morlanji laus. XI. 311. 12.
Barytus. X. 258. 6.
Bellaria. VIII. 280. 4.
Bellona ministra Martis. VIII. 685.
26. acutum repetit. 407. 4. eius sacra
sanguinea. V III. 685. 26. mini-
stri diuinabanc. ibid.
Bellum omnia profanat. X II. 766.
20. malorum causa. X I. 300. 10.
Cum tempestate comparatur.
V II. 519. 14. persona tragica. X.
755. 5. Varium. X II. 18. 23. Belli
anor infans. VII. 451. 8. denun-
tiandi ritus. X. 122. & IX. 47. 9.
Inconstantia. X. 146. 20. Belli ex-
trema. discrimen quod. X. I.
868. 4. Belli & prælii discrimen.
532. 7. Belli res constantie par-
uo momento. I. X. 756. 2. Mala.
X I. 357. 12. & VI. I. 60. 9. Ini-
tiaria viris. V III. 641. 11.
Cæruleum de aquis. X II. 175. 11.
Cæsar contra Antonium ignitis te-
lis. VII. 685. 14. Cæsares qui.
V II. 467. 3. vnde dicti. X. 31. 10.
Cæsaries nota virtutis. VIII. 646.
16.
Cæsariati tantum tergo. VIII. 646.
16.
Berecyntia. IX. 77. 8.
Bicolor cur populus. V III. 268.
13.
Bigæ Aurora. VII. 23. 6.
Bimembres. V III. 280. 23.
Bina tela magnis ducib. XII. 161. 8.
Bipatens pugilar. X. 140.
Bipennis. XI. 648. 7. est adiectuum.
120. 13.
Boandia quæ. VIII. 200. 10.
Boii Romanæ cuperunt. VIII. 146.
15.
Bonus, id est propitius. XII. 632.
21. peritus. X. 490. 12. sine ini-
dia. XI. 100. 5. bonus bello. X. 732.
5.
Bos ambeigna. VIII. 36. 9. Botes in-
tegrati allati. 175. 1. maestati in se-
pulcris. X. 182. 18. boim mugi-
tus deferibitur. V III. 245. 5.
Briareus. X. 550. 14.
Broites, Sterop. Pyram. VIII. 422. 5.
Brusco vnde. V III. 197. 14.
Bu infantulorum. V III. 540. 2. &
Buga. V III. 197. 14. buit. 5.
Bubo funebris. X. 84. 25.
Bubalæ pellæ in scutis. X. 474. 9.
Bucitha pastorum. V III. 500. 16.
Cæns foima. 17.
Bullæ. IX. 37. 6. X II. 490. 6.
Bustum pro sepulcro. XI. 832. 16.
Bustuarj. X. 50. 9.
Burcenæ Hercules. VIII. 373. 15.
Buxum pro turbine. V III. 373. 7. pro
tibia. X. 598. 35.

C

Caca foror. Caci. VIII. 213. 5.
Cachinus de aqua. VII. 1. 13.
Cacus quo telo vietus. VIII. 241. 3.
timidus. 213. 11. Caci domus. 184.
15. flammæ. 241. 16. feritas. 184.
11. crudelitas. 14.
Cadanera funestabant. XI. 72. 6.
Cado de fulmine. XI. 36. 18.
Bellona ministra Martis. VIII. 685.
26. acutum repetit. 407. 4. eius sacra
sanguinea. V III. 685. 26. mini-
stri diuinabanc. ibid.
Bellum omnia profanat. X II. 766.
20. malorum causa. X I. 300. 10.
Cum tempestate comparatur.
V II. 519. 14. persona tragica. X.
755. 5. Varium. X II. 18. 23. Belli
anor infans. VII. 451. 8. denun-
tiandi ritus. X. 122. & IX. 47. 9.
Inconstantia. X. 146. 20. Belli ex-
trema. discrimen quod. X. I.
868. 4. Belli & prælii discrimen.
532. 7. Belli res constantie par-
uo momento. I. X. 756. 2. Mala.
X I. 357. 12. & VI. I. 60. 9. Ini-
tiaria viris. V III. 641. 11.
Cæruleum de aquis. X II. 175. 11.
Cæsar contra Antonium ignitis te-
lis. VII. 685. 14. Cæsares qui.
V II. 467. 3. vnde dicti. X. 31. 10.
Cæsaries nota virtutis. VIII. 646.
16.
Cæsariati tantum tergo. VIII. 646.
16.
Caiare quid. VII. 1. 5.
Caietæ etymologia. VII. 1. 5.
Calanticæ. IX. 568. 28.
Calceamentum magistratum, &
Gotthorum. VII. 678. 20.
Calcitra menta vita. X. 397. 8.
Calarium æs. VIII. 143. 9. 6.
Carmenta. V III. 127. 11. Carmen-
talis porta. V III. 387. 2.
Caligulae crudelitas. VII. 470. 14.
Calices Pliniani qui. VI. II. 268. 15.
Calliope Heroum Musa. IX. 421. 5.
Callis vnde. X. I. 381. 3.
Calones vnde dicti. VII. 241. 14.
Caloris verba ad iras. X. I. 420. 3.
Camilla vnde dicta. XI. 532. 8.
Camilli Deorum ministri. X I. 544.
15.
Campæna. V III. 36. 9. Botes in-
tegrati allati. 175. 1. maestati in se-
pulcris. X. 182. 18. boim mugi-
tus deferibitur. V III. 245. 5.
Briareus. X. 550. 14.
Broites, Sterop. Pyram. VIII. 422. 5.
Brusco vnde. V III. 197. 14.
Bu infantulorum. V III. 540. 2. &
Buga. V III. 197. 14. buit. 5.
Bubo funebris. X. 84. 25.
Bubalæ pellæ in scutis. X. 474. 9.
Bucitha pastorum. V III. 500. 16.
Cæns foima. 17.
Veneræ. V III. 608. 2. Cændens
hostia. X. I. 663. 7.

R E R V M E T V E R B O R V M .

Canicæ maris. VII. 671. 2.
Canis Marti facet. VIII. 454. 12. Ca-
nes Heroum. ibid. Canibus dilata-
nari. abominandum. IX. 481. 7.
Canum verba. XI. 357. 7.
Cano. cane tibi. XI. 392. 7.
Cantus labores lenit. VII. 10. 5.
Capena porta. VII. 691. 11.
Caphareus. XI. 252. 10.
Capillus defectus Diis dicatus. VII.
373. 1. in honorem mortuorum.
ibid. Capilli promissi. IX. 100. 1.
vulsi in magno dolore. XII. 593.
12. Capilli curandi studium. 81.
22. Capillata arbor qua. X. 405.
27. Capillati id est. Gotthi. VIII.
646. 16.
Capitolinus Iuppiter fulminator.
V III. 337. 19.
Capitolium vnde. IX. 438. 14. Capi-
tolia celsa. V III. 646. 8.
Cappadocum elogium. V III. 200.
11.
Caprex. VII. 732. 3.
Capri in triumphum grandiori
corpo. VII. 704. 10.
Capua vnde. VII. 723. 12.
Caput lacrum. I. X. 296. 4. detectum
in bello. X. 118. 12. & XII. 311. 3.
pro toto homine. VII. I. 554. 16.
& I. X. 481. 22. inquinare pulu-
re. X. 833. 11. Capitis qualatio
nota iracundia. V III. 186. 9. &
X II. 887. 7. Capiti imprecari
poëtica forma. VIII. 470. 12. Ca-
piti in sexto casu. V III. 655. 10.
& I. X. 806. 4. & X. 258. 18. Capi-
ta in contis. X. 459. 9.
Care. V III. 317. 2.
Carauacensis crux. V III. 663. 6.
Carbalæ infectio. XI. 759. 20.
Carco extra vsum vulgi. X. 521.
20.
Carina Romana. VIII. 319. 4. plane
in nauibus. X. 287. 18.
Carinare. V III. 397. 8.
Caldarium æs. VIII. 143. 9. 6.
Carmenta. V III. 127. 11. Carmen-
talis porta. V III. 387. 2.
Caligulae crudelitas. VII. 470. 14.
Calices Pliniani qui. VI. II. 268. 15.
Calliope Heroum Musa. IX. 421. 5.
Callis vnde. X. I. 381. 3.
Calones vnde dicti. VII. 241. 14.
Caloris verba ad iras. X. I. 420. 3.
Camilla vnde dicta. XI. 532. 8.
Camilli Deorum ministri. X I. 544.
15.
Cæns foima. 17.
Veneræ. V III. 608. 2. Cændens
hostia. X. I. 663. 7.

Canicæ maris. VII. 671. 2.
Canis Marti facet. VIII. 454. 12. Ca-
nes Heroum. ibid. Canibus dilata-
nari. abominandum. IX. 481. 7.
Canum verba. XI. 357. 7.
Cano. cane tibi. XI. 392. 7.
Cantus labores lenit. VII. 10. 5.
Capena porta. VII. 691. 11.
Caphareus. XI. 252. 10.
Capillus defectus Diis dicatus. VII.
373. 1. in honorem mortuorum.
ibid. Capilli promissi. IX. 100. 1.
vulsi in magno dolore. XII. 593.
12. Capilli curandi studium. 81.
22. Capillata arbor qua. X. 405.
27. Capillati id est. Gotthi. VIII.
646. 16.
Capitolinus Iuppiter fulminator.
V III. 337. 19.
Capitolium vnde. IX. 438. 14. Capi-
tolia celsa. V III. 646. 8.
Cappadocum elogium. V III. 200.
11.
Caprex. VII. 732. 3.
Capri in triumphum grandiori
corpo. VII. 704. 10.
Capua vnde. VII. 723. 12.
Caput lacrum. I. X. 296. 4. detectum
in bello. X. 118. 12. & XII. 311. 3.
pro toto homine. VII. I. 554. 16.
& I. X. 481. 22. inquinare pulu-
re. X. 833. 11. Capitis qualatio
nota iracundia. V III. 186. 9. &
X II. 887. 7. Capiti imprecari
poëtica forma. VIII. 470. 12. Ca-
piti in sexto casu. V III. 655. 10.
& I. X. 806. 4. & X. 258. 18. Capi-
ta in contis. X. 459. 9.
Care. V III. 317. 2.
Carauacensis crux. V III. 663. 6.
Carbalæ infectio. XI. 759. 20.
Carco extra vsum vulgi. X. 521.
20.
Carina Romana. VIII. 319. 4. plane
in nauibus. X. 287. 18.
Carinare. V III. 397. 8.
Caldarium æs. VIII. 143. 9. 6.
Carmenta. V III. 127. 11. Carmen-
talis porta. V III. 387. 2.
Caligulae crudelitas. VII. 470. 14.
Calices Pliniani qui. VI. II. 268. 15.
Calliope Heroum Musa. IX. 421. 5.
Callis vnde. X. I. 381. 3.
Calones vnde dicti. VII. 241. 14.
Caloris verba ad iras. X. I. 420. 3.
Camilla vnde dicta. XI. 532. 8.
Camilli Deorum ministri. X I. 544.
15.
Cæns foima. 17.
Veneræ. V III. 608. 2. Cændens
hostia. X. I. 663. 7.

Canicæ maris. VII. 671. 2.
Canis Marti facet. VIII. 454. 12. Ca-
nes Heroum. ibid. Canibus dilata-
nari. abominandum. IX. 481. 7.
Canum verba. XI. 357. 7.
Cano. cane tibi. XI. 392. 7.
Cantus labores lenit. VII. 10. 5.
Capena porta. VII. 691. 11.
Caphareus. XI. 252. 10.
Capillus defectus Diis dicatus. VII.
373. 1. in honorem mortuorum.
ibid. Capilli promissi. IX. 100. 1.
vulsi in magno dolore. XII. 593.
12. Capilli curandi studium. 81.
22. Capillata arbor qua. X. 405.
27. Capillati id est. Gotthi. VIII.
646. 16.
Capitolinus Iuppiter fulminator.
V III. 337. 19.
Capitolium vnde. IX. 438. 14. Capi-
tolia celsa. V III. 646. 8.
Cappadocum elogium. V III. 200.
11.
Caprex. VII. 732. 3.
Capri in triumphum grandiori
corpo. VII. 704. 10.
Capua vnde. VII. 723. 12.
Caput lacrum. I. X. 296. 4. detectum
in bello. X. 118. 12. & XII. 311. 3.
pro toto homine. VII. I. 554. 16.
& I. X. 481. 22. inquinare pulu-
re. X. 833. 11. Capitis qualatio
nota iracundia. V III. 186. 9. &
X II. 887. 7. Capiti imprecari
poëtica forma. VIII. 470. 12. Ca-
piti in sexto casu. V III. 655. 10.
& I. X. 806. 4. & X. 258. 18. Capi-
ta in contis. X. 459. 9.
Care. V III. 317. 2.
Carauacensis crux. V III. 663. 6.
Carbalæ infectio. XI. 759. 20.
Carco extra vsum vulgi. X. 521.
20.
Carina Romana. VIII. 319. 4. plane
in nauibus. X. 287. 18.
Carinare. V III. 397. 8.
Caldarium æs. VIII. 143. 9. 6.
Carmenta. V III. 127. 11. Carmen-
talis porta. V III. 387. 2.
Caligulae crudelitas. VII. 470. 14.
Calices Pliniani qui. VI. II. 268. 15.
Calliope Heroum Musa. IX. 421. 5.
Callis vnde. X. I. 381. 3.
Calones vnde dicti. VII. 241. 14.
Caloris verba ad iras. X. I. 420. 3.
Camilla vnde dicta. XI. 532. 8.
Camilli Deorum ministri. X I. 544.
15.
Cæns foima. 17.
Veneræ. V III. 608. 2. Cændens
hostia. X. I. 663. 7.

Canicæ maris. VII. 671. 2.
Canis Marti facet. VIII. 454. 12. Ca-
nes Heroum. ibid. Canibus dilata-
nari. abominandum. IX. 481. 7.
Canum verba. XI. 357. 7.
Cano. cane tibi. XI. 392. 7.
Cantus labores lenit. VII. 10. 5.
Capena porta. VII. 691. 11.
Caphareus. XI. 252. 10.
Capillus defectus Diis dicatus. VII.
373. 1. in honorem mortuorum.
ibid. Capilli promissi. IX. 100. 1.
vulsi in magno dolore. XII. 593.
12. Capilli curandi studium. 81.
22. Capillata arbor qua. X. 405.
27. Capillati id est. Gotthi. VIII.
646. 16.
Capitolinus Iuppiter fulminator.
V III. 337. 19.
Capitolium vnde. IX. 438. 14. Capi-
tolia celsa. V III. 646. 8.
Cappadocum elogium. V III. 200.
11.
Caprex. VII. 732. 3.
Capri in triumphum grandiori
corpo. VII. 704. 10.
Capua vnde. VII. 723. 12.
Caput lacrum. I. X. 296. 4. detectum
in bello. X. 118. 12. & XII. 311. 3.
pro toto homine. VII. I. 554. 16.
& I. X. 481. 22. inquinare pulu-
re. X. 833. 11. Capitis qualatio
nota iracundia. V III. 186. 9. &
X II. 887. 7. Capiti imprecari
poëtica forma. VIII. 470. 12. Ca-
piti in sexto casu. V III. 655. 10.
& I. X. 806. 4. & X. 258. 18. Capi-
ta in contis. X. 459. 9.
Care. V III. 317. 2.
Carauacensis crux. V III. 663. 6.
Carbalæ infectio. XI. 759. 20.
Carco extra vsum vulgi. X. 521.
20.
Carina Romana. VIII. 319. 4. plane
in nauibus. X. 287. 18.
Carinare. V III. 397. 8.
Caldarium æs. VIII. 143. 9. 6.
Carmenta. V III. 127. 11. Carmen-
talis porta. V III. 387. 2.
Caligulae crudelitas. VII. 470. 14.
Calices Pliniani qui. VI. II. 268. 15.
Calliope Heroum Musa. IX. 421. 5.
Callis vnde. X. I. 381. 3.
Calones vnde dicti. VII. 241. 14.
Caloris verba ad iras. X. I. 420. 3.
Camilla vnde dicta. XI. 532. 8.
Camilli Deorum ministri. X I. 544.
15.
Cæns foima. 17.
Veneræ. V III. 608. 2. Cændens
hostia. X. I. 663. 7.

Canicæ maris. VII. 671. 2.
Canis Marti facet. VIII. 454. 12. Ca-
nes Heroum. ibid. Canibus dilata-
nari. abominandum. IX. 481. 7.
Canum verba. XI. 357. 7.
Cano. cane tibi. XI. 392. 7.
Cantus labores lenit. VII. 10. 5.
Capena porta. VII. 691. 11.
Caphareus. XI. 252. 10.
Capillus defectus Diis dicatus. VII.
373. 1. in honorem mortuorum.
ibid. Capilli promissi. IX. 100. 1.
vulsi in magno dolore. XII. 593.
12. Capilli curandi studium. 81.
22. Capillata arbor qua. X. 405.
27. Capillati id est. Gotthi. VIII.
646. 16.
Capitolinus Iuppiter fulminator.
V III. 337. 19.
Capitolium vnde. IX. 438. 14. Capi-
tolia celsa. V III. 646. 8.
Cappadocum elogium. V III. 200.
11.
Caprex. VII. 732. 3.
Capri in triumphum grandiori
corpo. VII. 704. 10.
Capua vnde. VII. 723. 12.
Caput lacrum. I. X. 296. 4. detectum
in bello. X. 118. 12. & XII. 311. 3.
pro toto homine. VII. I. 554. 16.
& I. X. 481. 22. inquinare pulu-
re. X. 833. 11. Capitis qualatio
nota iracundia. V III. 186. 9. &
X II. 887. 7. Capiti imprecari
poëtica forma. VIII. 470. 12. Ca-
piti in sext

INDUSTRIAL

Coronarium vñis. V.II.135.1. plenū pberetrum. XI.59.9. Coronis in conuiuis quod tempus. VIII.168.7.
 Coronabantur profectui, precarii. V.II.135.1. Coronati hæretes Regum. 59.16. Coronata popula. 235.12.
 Cor pro anima. X.474.16. & 575.24. Cordis tunica. ibid.
 Coritus. VII.195.10. Coriti fines. IX.117.
 Cornipedes. VII.761.18.
 Corne petere. I.X.621.12. Cornua fluminum. VII.1.66.17. in cratis. XII.81.12. victimarum deaurata. IX.621.9. in Romano exercitu. VIII.1.5. ex ære. ibid.
 Corpus de Regno. X.I.300.11. Corporis magnitudo. IX.15.6.
 Corrigæ calceamentorum Christi. VIII.454.8.
 Cortynos vrb. XI.759.15.
 Corynus quid. X.163.9.
 Cos Samia. VII.620.9.
 Cottabus. VIII.268.16.
 Crater. VII.135.11. vñs, etymon. ibid. IX.459.12.
 Creatrix, pro, genitrix. VIII.520.17.
 Credo ironicum. X.18.15. Credas. VII.685.9.
 Cremitio cadaverum. X.1203.2.
 Creta ferax monstrorum. VIII.280.25. Cretenses qediti, turpi amori. X.324.6.
 Creta ad vñsum victimarum. IX.621.20.
 Crinale. XI.564.15.
 Crinitus Apollo. IX.638.1.
 Crista triplex. VII.78.3. duplex, quadruplex. ibid. Cristæ. X.185.3. aureæ. 258.19.
 Crocotum vestis mulieris. IX.598.23.
 Crotalus, quid. VII.685.18.
 Cruelia Imperia non diuturna. VIII.489.
 Crustumeri. VII.260.15.
 Crux ad tropheam. XI.1.6.
 Cubile quid. XII.134.16.
 Cubus, factus est. X.36.12. de plantentis. VII.112.4.
 Cudones. VII.678.16.
 Cui Remulo, cognomen. IX.590.4.
 Culmen quid propriæ. VII.500.15.
 Cumulo de mensis. VIII.1175.16. verbum sacrorum. XI.42.9. Cumulatio in sacris. XII.112.4.
 Cuncus. XII.451.10. & 574.2.
 Cura, militaris vox. XI.49.8.22. Curiæ vñdare. VII.1.182. Cura cur insomnes. X.215.5.
 Curatores qui essent. VIII.597.12. ferarum. XII.1.710.7.
 Curiales mensa, vnde. VIII.579.12.
 Curia Calabra quæ. VII.1.646.9.
 Curiosi, id est, Magici. X.606.11.
 Curo de vñctu. VIII.597.12.

Curtus palmatus. VII.65.1. M.VIII.1.42.20. duplex. XI.4. affixi templis. VII.170.2. equis. 11.1.
 Carlus de pectine. VII.11.
 Custos defunctorum. XI.129.1. nister. VIII.1.
 Custodia quo vñ. IX.1.
 Curuatio arcus. XI.1.
 Curuum litus. XI.1.
 Cybebe, pro, Cybele. X.1.
 Cyclopes ferrariam inuenere 407.14. circa lapides. 423. ibid.
 Cycni ad Caystrum. VII.691.1. tus quis. 20. Musica. X.185.1.
 XI.445.10. Cycnæus col. 185.3.
 Cynodium vorabatur ab I. adeunte sponsam. VIII.1.
 Cydonia sagittæ. XII.8.
 Cyllenius vnde. X.1.
 Cymbachus. XII.1.
 Cymbalum in sacris. IX.55.
 Gymninium vnde. VI.1.6.
 Cynosarges templum. VII.12.
 Cypros ære abundat. VIII.4.
 Cyrbasia. VII.1.
 Cythera vnde. VIII.520.3. Cy insula. 1.

 D
 Dar. VII.7.
 Daedalus ingeniosus. VI.15.
 Dapes de Diis. VIII.175.1. X.19.
 Daptice, magnificæ. VII.1.
 Daunia. XI.1.
 De tranquillo, de gladio. VI.1.
 Decernere ferro. XI.1.
 Decet quo significato. XII.1.
 Decolor atas, cur. VIII.1.
 Decursio in funeribus. XI.1.
 Decus vox blandiens. XI.1.
 Decus addite. VIII.1.
 Dedere se, extremum dedecu. 690.6.
 Defuncti ueste dupliciti. XI.7 rum cura.
 Defueru equo. XI.1.
 Degusto de leui vulnera. X.1.
 XI.126.15.
 Dehiscat mihi terra. X.653.1. 869.14.
 Delicere, de claustris. VII.1.
 Deinde ad grauitatem. XI.1.
 Delicia quid propriæ. X.1.
 Deliquium in dolore. VII.1.
 Delphinorum natura. V.111.
 Demens in affectu. XI.1.
 Denicas ferie. XI.1.
 Denico. VII.1.
 Dentes duo moderiores. 54.1.6. Dentum frenum. VII.1.225.6. X.797.8. &c.
 ibid.
 Deploratum, desperatum. XI.1.

D <small>Æ.</small>	V <small>III</small> .I.714.25
Dædalus ingeniosus.	VII.274
15.	
Dapes de Diis.	VIII.175.1.XI.725
19.	
Daptice, magnifice.	V <small>III</small> .I.75.
Daunia.	X.I.428.1
De tranquillo, de gladio.	VIII.520
1.	
Decernere ferro.	X.I.213.6
Decet quo significato.	XII.1.34.2
Decolor atas, cur.	VIII.1.519.5
Decursio in funeribus.	XI.182.5
Decus vox blandiens.	XI.498.10
Decus addit.	VIII.2.280.40
Dedere se, extremitum dedecus.	X.1.690.6.
Defuncti veste duplice.	XI.725.1, ho rum cura.
Defiduci equo.	XI.498.
Decusso de leui vulnera.	X.324.1
X I L 365.15.	
Dehiscat milii terra.	X.653.18.XI 869.14.
Deiicere, de claustris.	VIII.225.
Deinde ad grauitatem.	XII.1.195.
Deliciae quid propriæ.	X.324.
Deliquium in dolore.	VIII.1.554.3.
Delphinorum natura.	VIII.671.
Demens in affectu.	IX.722.
Dentales ferie.	XI.1.
Denso.	VII.783.1
Dentes duo moderationes.	VIII 541.6.Dentum fremor notatit.
VIII.225.6.X.707.8. & timori	ibid.
Deploratum, desperatum.	XI.182.1

Digitized by srujanika@gmail.com

RERVM ET VERBORVM

12. fūctiles magis propitij, quām
 aurei. 359.8. cernebatūt in auro
 seculo. 337. 17. gentium iniqui.
 280. 21. Magni duodecim. X. 1.
 12. Quām celi partē hibent.
 1.7. recti caligine. X. 11. 41. 12.
 deferebant victos. 869.5. Patrij
 in ſedere. 195.6. Dij noſt in fuga.
 IX. 359. 1. qui mortalibus appa
 rebant. 638.16. Patrij. 146.2. Diſ
 attribuebant magia vulnera.
 VII. 1.704.2. & vchementiſſimæ
 capidatæ. IX. 176.9. Diſ geni
 tūs, & Deos genitūs. 638.5.
 Diligentia virtus magna dūcum.
 VIII. 489.7.
 Diluvium de bellī clade. VII. 213.
 16.
 Dinitio militare. XI. 1.843.3.
 Dindyma Cybeles. X. 228. 5. vnde
 dicta. IX. 598.31.
 Diomedis equi. VIII. 184.14. Dio
 medæ aues. XI. 1.252.23.
 Diphthongus quando poſlit corri
 pi. VII. 519.5.
 Dira cupido. I. X. 176. 10. 11. reli
 gio. V. 11. 337.14. dite aues. 225.
 12.
 Dirigo militare. XI. 1.648.11.
 Discedo de fulminib. IX. 16.4.
 Discinētio ignau est. VIII. 714.17.
 Discordia hypotyposis. VII. 1.685.
 malum. XI. 336.2.
 Dispergit vitam in auras. XI. 608.
 12.
 Displico, & displico. VII. 1.635. 13.
 Disſulto. XI. 1.919.8.
 Diuerſus orbis. VII. 213.11. & XI.
 697.12.
 Dini qui. XII. 266.24. Diui Potes.
 VII. 195.9. Diuorum, & Deo
 rum diſcrimen. XI. 1.34.4.
 Diuine copia faciliōres expugnatū.
 IX. 1.12.
 Diuortia. IX. 367.12.
 Do in malam partem. X. 867. 12.
 Dare manus, de vieto. XI. 1.645.
 dare neci. XII. 341. 1. XI. 1.52.
 14. dat habere. IX. 357.8.
 Doceo de fabulis. VII. 1.36.15.
 Dolon Virgilianus quis. XII. 341.4.
 Dolones. VII. 1.655. 14.
 Dolor & ira cognati affectus. I. X.
 59.12. Dolor, & pudor cognati
 affectus. X. 397.3. Dolor, & de
 cūs. 490. 21. de zelotypia. I. X.
 135.9. magnus adimit vocem, &
 fensum. XI. 139.13. Doloris nota.
 85.2. vis. IX. 459.23. femini in
 ſtrumenta. XI. 1.593.14.
 Domāquid. X. 521.11.
 Domatiua quid. ibid.
 Dominicæ diei religio. VIII. 102.11.
 Domō, pro, aro. I. X. 598.15.
 Domus quid propriæ. X. 521.11.
 pro templo. 1.2. & 36.19. VIII.
 337.16. pro familia. IX. 438.13. de
 ſepulcro, cur. XI. 203. 5. de nido.
 VIII. 215. 13. de domicilio. 102.14.
 pro familia. X. 139. 6. pars alta
 ædium. 110. pro hæreditate. VII.
 45.7. pro habitatorib. VIII. 51. 14.
 de aquis. 15. Domus religio. X. 36.
 19. ſecretior pars. VII. 1.45+16.
 Domum noctis. VII. 1.646.14. in re
 frumentaria. 175. 17. in malam
 partem. X. 867. 12. Dona Deo
 rum. XI. 281. mortuorum. IX. 1.
 199. 18. in arboribus. XI. 763.
 5. Donata triumphantibus ſunt
 corone. VIII. 714.13.
 Dormio de ſpc. X. 606.19. vnde di
 etum. VII. 1.8.1.8.
 Dorpia. VII. 1.753.1.
 Dorſum de montibus. VIII. 22.10. in
 mari quid. X. 287.21.
 Dos cruenta. VII. 293.21. àre rusti
 ca. 421.5.
 Dotalis. XI. 357.14.
 Doto Nymphæ. IX. 93.9.
 Dracones Herculis. VII. 1.280.15.
 draconis comparatio. X. 379.17.
 Dryades. VII. 1.306.9.
 Duco verbum ſacrorū. VIII. 663.7.
 Duclus, & auſpicium. XI. 1.471.18.
 Duo, pro, duos. XI. 1.81.6.
 Duplex Vlysſes. VIII. 1.554.2.
 Duplico, pro, multiplico. VII. 1.554.
 2.
 Duricies cur de morte. X. 789.2.
 Dux vigiler. VIII. 26.6. IX. 219. 6. in
 media acie. 25. 5. exemplum fit.
 459. 6. & 146. 4. bello interfit.
 590.2. ipſe eligebat præmiū. IX.
 163.12. abſens. X. 18. 11. debet pro
 ſuis mori. 653.17. Dux vexillum
 in conſcriptione militum. VIII. 1.
 1. Duciſ promptitudi. I. X. 47.2.
 prouidentia. 35.7. præſentia fatiſ
 contra hostes. 123. 11. & 59. 20.
 & 188.4. eius præconio excitatatur
 miles. 146. 1.7. Duce caſo reliqui
 proteruntur. XI. 868. 1. eo incon
 ſulto nihil conandum militi. 234.
 6. Duces magni comparati fulmi
 nibus. XII. 650. 6. ſub pelliſbus.
 VII. 81. 8. interempti vulnera
 bantur ab omni exercitu. XI. 1.
 13. Ducces oſanes in confiſio cum
 ſceptro. 225.12.
 E
 manu. X. 345.3.
 Ebrieras cauenda. IX. 344.3. in
 facris Gentilium. VII. 1.268.12.
 Ecce. XII. 665.9. VII. 1.225.3.
 Ecechiria quid. XI. 120.11.
 Echionij, Thebani. XII. 500.12.
 Echo vnde. VIII. 280. 46. Echūs
 vox. 45. Loca quatuor. 225.17.
 Etropæ. IX. 367.12.
 Edico militare. X. 2.58.1.
 Edo ad animatum. XII. 791. 8. de cu
 ris. VII. 341.6. arcuæ. X. 568.26.
 Eductus. IX. 568.21.
 Effero mortuorum. XI. 139. 8.
 eſſere ſignum. VII. 1. 1. 3. lu
 cem. XI. 1.82.2. Extulit. VIII. 585.
 7.
 Efferum, cruentum. VIII. 470.10.
 Eſſlagito notat coniuicium. XIII.
 742.18.
 Effultus. VIII. 359.15.
 Egelidum vnam tantum habet in
 gnificationem. VIII. 608.6.
 Egertia. VII. 781.3.
 Eia. IX. 35.4.
 Electrum verum quod. VIII. 617.9.
 Eleuo. XII. 2.13.19.
 Ellum. XII. 1.8.1.
 Ellipsis. VIII. 439.5.
 Emere vita. IX. 199.11.
 Eminūs. X. 345.3. XII. 919.5.
 Empedoclis opinio. XII. 195.15.
 Empirice. XII. 393.7.
 Enſa d'auſt. VII. 655.15. IX. 25.2. X.
 474.8. & 153.2. & 689.5. & 732.
 26. XII. 500.10. & 121.17. & 940.
 10. X. 18.8.10.
 En.vnde. XII. 341.15.
 Enallage. IX. 159.9. & 176.1. X. 287.
 23. & 426.1.
 Ennīus ab Meſſapo. VI. 691.14.
 Enīſis fatalis. VII. 617. 6. ſtrictus
 in iuramento cur. XII. 175. 1.
 Enſem stringere. X. 550. 27. &
 888.9. enſes paterni. VII. 720.24.
 Ephēbeum vbi. VII. 160.3.
 Ephialtes. XII. 908.1.
 Epica tragedia eſt. XI. 940.13.
 Epici praefant Tragicis. IX. 43.10.
 Epigrammata defunctorum. XI. 72.
 16.
 Epitapezij Dij. VIII. 1.68.16.
 Epolimida Atheniensium. VIII.
 268.3.
 Epule in gramine. VIII. 1.75.3. ſub
 arborib. VI. 102.7. hominum. XI.
 725.19. in tempiſis. VII. 170.6.
 Eques cataphractus. X. 1.759.10. e
 quitum numerus in legione. IX.
 367.1.
 Equina criftæ. X. 867.2.
 Equus inter præmia. IX. 1.63. 10.
 Thraciſ. 475. præſentit cladem
 domini. X. 846. 12. Particeps co
 rone. 846. 15. cuius amat, exulta
 tor. XI. 486. 19. amans aquarum.
 11. Equi domiti habitus. VII. 170.
 25. ornatus ex pelliſbus. VIII. 341.
 12. luxuria. XI. 486. 8. lacrymæ.
 85.8. velocitas. XI. 1.81.5. Equi
 ſuſſoſi qui. XI. 664. 9. cremaban
 tur cum defuncto. 72. 10. & 85.5.
 bellatores. 85. 4. maſtati. VII.
 761.19. ferociſ. X. 888.5. binidi
 principibus. VII. 274.1. in triu
 phis quot. VIII. 714.2. Thracis in
 pretio. XII. 81.2. niuei. 4. blandè
 traſtandi. 6. peſtēdi. 7. Equorum
 fremitus omen victorie. XII. 81.1.
 fermo. 908. 7. velocitas. 324.13.
 vitium. X. 571.17. ornatus. 274.4.
 10. Equarum libido extinguitur
 tonsa iuba. XII. 1.9.
 Erato cur ad bellum inuocetur.
 1. VII. 37.2.
 Eretinæmentes. VII. 706.8.
 Erigi nota furoris. VII. 435.8. in
 clveum. XI. 281.4. Eretus Ter

INDEX

minus. XII.887.13.
 Eripio in omnibus. VII.112.7. eripere ensem. X.769.19.
 Eruditus bello. IX.19.99.
 Eryx mons. XI.697.6.
 Esse, id est, vivere. XI.199.16.
 Ethnicorum ambitio. XI.179.4.
 Esu, tamen. IX.15.14.
 Etrusca pinus. IX.521.1.
 Eu mons. VII.373.10.
 Euander cur Romæ conditor. VIII.306.7. Euanders cur, non Euander. 51.2. Græca forma. 184.3.
 Euandri natales. VIII.51.2. & 127.11. paupertas. 359.1.
 Euare. VII.373.10.
 Euersor. XII.538.7.
 Enoc, & Euse. VII.373.10.
 Euocati milites. VII.691.4.
 Euboica cautes. XI.125.9.
 Euphemia Herculea. VIII.280.31.
 Euphrates cur dominus. VIII.714.22. cymon. ibid.
 Ex, &c. X.100.8.
 Excido venire, quid. X.198.21.
 Excipio insidiarum. XII.500.5. excipere sorti. IX.263.12.
 Excire. VII.641.4.
 Excubiz. IX.159.19.
 Exempla pro negotiorum qualitate. VII.293.11.
 Exercitatio Amazonum. XI.648.3.
 Exhaustum. IX.339.16.
 Eximo in re pretij. IX.438.11.
 Exordia librorum ab die oriente. XI.1.1.
 Expedire manus quid. XII.244.17.
 Experientia in artib. VIII.439.4.
 Expertis maris. VIII.306.8.
 Explico ad animum. VIII.617.2.
 Explicatio, habitus mortui. XII.266.16.
 Explorator, Explorare. XII.341.7.
 Exequiae publicæ. XI.139.3.
 Exhortia principib. VIII.541.11.
 Expectatum. VIII.164.4.
 Exstructum de abundantia. IX.314.16.
 Extra spirantia consulebantur. XII.212.13.
 Extensio, habitus mortui. XII.266.16.
 Externus hæres. VII.421.6.
 Extexo. X.405.23.
 Extra fortem præmia. IX.263.12.
 Extremum, id est, littorale. VIII.714.23. de primo, & vltimo. VII.213.6.
 Exultantia aquarum. VII.452.11.
 F
FAbiorum clades vnde. VIII.337.2.
 Fabula præcipua pars. VIII.280.44.
 Facile præceptum. IX.35.15.
 Facta, non verba. XI.376.4.
 Fallens cur sagitta. IX.568.9.
 Falisci cur æqui. VII.691.7. horum conditor. 723.2.

Fama cum alis. IX.459.15. debet esse æterna. X.453.21. obsecrator annis. V.11.195.6. eius velocitas. XI.139.1. illi tribuenda fabulosa. X.550.24.
 Fames feras reddit effractores. IX.59.10. in rabiem agit. X.719.8. agit in furias. IX.339.3. Nihil finit esse iucundum. VII.184.3. exempta. VII.11.184.1.
 Familia destinata ad sacra. VII.268.3.
 Fanaticorum nota. VII.286.9.
 Fas de religione. VII.691.2.
 Fatale de Hercule. VIII.280.20. telum. XI.1919.2.
 Fatigo. VIII.90.7.
 Fataclus. VII.45.1.
 Fatum, VII.1.45.6. inclutabile. VII.319.15. Fata viam inueniunt. X.96.15. vniuersi immutabilia. 606.15.
 Feruus pro quo. XI.564.9. de quauis bestia. VII.48.8.
 Fescennium. VII.691.6.
 Festino actiū. VIII.454.1.
 Festo die iniuria non inferendae. VIII.102.22.
 Fauna. VII.45.2.
 Faunus Rex Italæ. VII.81.1. & 45.1.
 Faunus in secundis mensis. VIII.280.4.
 Faux de locis. XI.522.4.
 Fax de Paride. VII.293.23. ad de-nuntiandum bellum. IX.47.9.
 Fixus in intuitu. XI.498.9.
 Faces in sacris. VII.1.280.2. vice ad incendium. XII.154.17. numeriales spicæ. VII.392.8. in funeribus. XI.139.4.
 Fecialium iuramentum. XII.175.7. mos. 113.12.
 Femina nihil modicum. IX.459.20.
 Femina amantissima fastus. X.1.759.25. ferociores. VII.483.12.
 Sedentes epulabuntur. VII.170.9. viriles, masculæ. X.1498.4. Pro patria. XI.1.868.19. Militiam sequi Romanis legibus vetabantur. VIII.68.5. pugnant è mucis. XI.464.4. victimæ potentiores in omni sacro. VII.1.635.9. ploratu suo omnia reddunt tragica. XI.868.13. timidissimæ. 725.13.
 Feminatum preces in extremo periculo. X.1.486.5. studia in bello. XII.113.22. Importentia. VII.1.341.5. afficitus sub bellum. VIII.58.10. Metus ingruente bello. 554.3. Constantia erga viros suos. IX.199.1. Feminas dici viros grauis contumelia. IX.598.29.
 Femoris vulnus. XII.311.11.
 Fenestræ turrium. IX.521.16.
 Feræ in comparationibus. XII.710.6. pugnacissimas pro prole. X.276.7. Cur ad comparationes. XII.1.5. inter ægypcius. X.163.5. sed non inter tutelas. ibid. Ferarum nomina in nauibus. 185.12. monumenta. VIII.337.1. in galæs feræ. VII.783.4. Ferarum exuniæ in bello. XI.564.17. & 14.

RERVM ET VERBORVM.

XI.597.3.
 Fluvius in vocatio. VII.11.66.
 Fluvij auræ. VII.25.13.
 òlum Dij. VIII.26.7. sanguinei. 520. 21. acceperunt nomina à principib. 319.13. vaticinabantur, cùm inundabant. 714.26. fluviorum sacra. VII.213.27. templi. ibid. fluvialis aqua. VIII.66.7.
 Fluxus & refluxus comparatio. XI.608.17.
 Focus pro templo. VIII.337.16. facer. 541.5. quid propriæ. XII.113.6.
 Fœdo quo vñ. VII.572.4.
 Fœdus semper cum sanguine. XII.212.2. pro fœditate. VII.601.26.
 fœderum genus triplex. XI.314.6. fœderati in aliqua loci distantiâ. XII.175.12.
 Forta mulier vñius tantum significati. VIII.626.4.
 Folliculum de corpore. IX.438.17.
 Fons pro aqua. XII.113.9.
 Forceps de complexu. VIII.241.21. cius etymon. 439.19.
 Fanus venatoria. XII.742.7.9.
 Formidofos sua amant animæ. IX.420.11. formosu vnde dicit. VIII.419.19.
 Formitum, id est, calidum. VIII.459.19. XII.81.23.
 Fortis simpliciter de iuante fortuna. X.276.11. Fortis viri nota quæ. IX.672.16. fortibus nihil horibile. 731.12.
 Fortitudo & iustitia in magnis viris. XI.120.5.
 Fortuna fortis iuuat. X.276.11. in bello dominarur. 36.11. alternâs. 12. redux. VII.135.2. Omnipotens. VIII.319.14. prior. VII.1.213.28. dæmon. XI.410.20. Cur inuocatur in telo emissio. X.403.18. Fortunæ verba. VIII.554.24. fortunam suam sibi facit quisque. X.276.6.
 Fossor de stupido. VII.706.8.
 Fotis de scoto. IX.59.23.
 Forum Romanum. VIII.359.3. foraria. 359.3.
 Foruli. VII.706.15.
 Foneo de tepida. XII.411.19. fovere castra consumeliosum. IX.47.13.
 Frana duo de vnico rantium instrumento. VII.152.15.
 Fragor de ensibus. XII.700.18. de tonitru. VIII.520.12. in concionibus. XI.213.11.
 Fluictus itarum. XII.511.20. Cura-rum. VIII.18.2. ad comparationem. VII.706.20. XII.365.3.
 Flumen calidum in cedibus. IX.394.24. flumina sanguinea. XI.392.2. sub forma dupli. VIII.66.17. in triumphis magnitudine ultra modum. 704.10. languinea indicium magnæ cladis. XII.18.19. fluminis comparatio. XI.281.
 Frenitius in assensu. IX.621.25. de leone. 339.5.
 Frenos ferarum. IX.59.3. equorum. 14.

XI.597.3.
 Tremor in assensu. XI.281.12.
 Fretus. VIII.143.1.
 Frigidus, id est, mortuus. IX.394.25.
 Frons leuis, & aspera quid. VII.783.7.
 7. fronte terram ferire. X.345.8.
 Fuat, antiquum. X.96.12.
 Fucini aqua. VII.750.13.
 Fufetius, non sufficiens. VII.1.635.11.
 Fuga ex perita militari. XI.629.1. fœcia timoris. VII.11.23. 13. in pugna. XII.341.4. sepulcrum ignavia. X.118.4. nulla est malitia. VIII.241.15. fugæ præsidia ad mendam. X.287.14.
 Fugio consumeliosum. VIII.293.6. ad celeritatem. XII.244.15. de telo. X.324.19. fugiens non interficiendus. X.732.1. fugiens locus, id est, summotus. VII.1.184.10. fugientium natura. XI.799.11. fugiendo pugnare. 648.10.
 Fulgens gladius, nudus. X.474.1.
 Fulgor de ortu diei. VII.25.4. aciculum. 519.9. ad tetrorem. VIII.423.17.
 Fulgorata vestes. XII.161.16.
 Fulmen quadruplex. VIII.423.11. ad terrem. 17. de iratis. XII.650.6. fulmine opprimi petunt infelices. IX.481.21. lanciare fœdera, quid. XII.195.10. fulminum triplex genus. VIII.423.17. & 520.11. fulmina fatidica, & bruta. VII.135.8. cur trifilca. VII.1.423.11. fulmineum de telis. IX.438.4.
 Fultum caput. XI.29.13. fultus. VII.81.15.
 Fumus de puluere. XI.896.9. de sudore. XII.324.19. fumo apes pelluntur. XII.1.574.13.
 Funda ter rotanda. IX.568.26. teres. XI.564.19. fundæ tres singulis. IX.568.26.
 Fundo de hominibus. XII.113.18. in partu, cur. VIII.127.14. deiculæ. XI.608.3.
 Funera, & præfice diuersæ. IX.481.9.
 Funesta vestes. XII.161.16.
 Funus vnde. XI.139.4. pro cadau-re. IX.481.16. funera noctu clata. XI.139.4.
 Frater fratri adsit. IX.731.9. X.575.23. fratrum similitudo. 379.12. dissidia. VII.323.18.
 Fraus de blandimento. X.62.8. pro delicto. IX.420.6. vnde. XI.690.15.
 Furæ Deæ. VII.406.3. XII.908.6. cum alis. VII.406.4. cum veneno. 341.2. cur pestes. X.11.843.4. filie noctis. 6. cum anguibus. 8. cur virgines. VII.523.1.
 Gabinus cinctus. VII.601.18.
 Galea maximum insigniæ ducum. VIII.671.12. galeæ è fetis. V.11.655.20. Hammuomæ. 783.5.
 Galerus militaris. VII.678.16.
 Galli matutini. VIII.454.6.
 Galli Gesæ, & Gefæræ. VIII.646.24. Candidi, & pulchri. 21. Gallo-rum etymon. ibid. diuersa arma. 24. mos. X.510.9.
 Gangis ostia. IX.25.7. profunditas. 9.
 Garganus. XI.243.7.
 Gaudium τὸ παρθενοῦ. X.243.5.
 Gaurus mons. VII.723.5.
 Geloni. VIII.714.21.
 Gelu durari ad labores bellæ. I. X.598.8. de senectute. VIII.505.8.
 Gemini qui. VIII.626.7. per quam similes. X.379.12.
 Gemitus ferarum. VII.1.500.3. de inanimis ad explicandum im-petum. VIII.479.15. viro-rum fortium. XII.940.16. terra. IX.705.7. XII.324.14.
 Gemma in diademate. VIII.671.12. in ornato equorum. VII.274.11. in coronis. 59.17.
 Gemo de plaustris. XI.110.21.
 Genarum laniatio in dolore. XII.593.14.
 Generofus, quid. X.139.5. & 163.16.
 Genitor de Ioue. XII.843.1.
 Genus. VIII.135.2. IX.176.10.
 Gens de feris. VIII.26.2. gens, stirps. VII.293.1.
 Gentiles cur ebitij. VIII.268.12.
 Genua amplecti. X.521.4. vnde di-cta. ibid labant. XII.887.22.
 Genus pro filio. VII.213.1. & 152.6. XX x de fecis.

INDEX

de feris. VIII. 26.2.
Germanorum dura vita. IX. 598.
6.
Geryona. VII. 655. 12. Geryonum
fabula. VIII. 200.4. arboris. 5.
Gestamen de diademate. VII. 213.
31.
Gesum Gallorum duplex. VIII. 646.
24. Cuius nationis proprium.
ibid.
Getæ qui. VII. 601.7.
Gigantes olim. XI. 887.17.
Gladiator cum gladio duplice. XII.
161.8. gladiatorum mos. X. 888.
9. sermo. VII. 678.19.
Gladiatori judeo origo. X. 510.9.
Gladius ad caput dormientium.
VII. 452.7. gladius victimarius in
magna religione. XII. 161.23.
Deus est. X. 769.6. veteribus vnde
penderet. VII. 145.9. Gladium
intueri quid. XI. 175.1. Gladij in
arara. VII. 610.23.
Glaes plumbæ. VII. 678.14. glande.
homines victimabant. VIII. 306.
10.
Glæci fluuij. VIII. 26.11.
Glico de igne. XII. 1.13.
Globus militum. XI. 351.1.
Glomerarius quis. X. 362.14.
Glomero de puluere. IX. 25.15. de
igne. VII. 241.18. Glomerata
clades. X. 811.6.
Gloria preferenda vita. IX. 199.10.
sibi est merces. 18.5.
Gnarus Poëticus est. VIII. 505.13.
Gorgon dicta est Pallas. VIII. 423.
125. descriptio eius. 29. Gorgo-
neum venenum. VII. 341.2.
Gotthi pelliti. VIII. 175.7. Gottho-
rum gestamen in gladius. 454.9.
Gtæca constructio. VII. 26.5. IX.
350.4.
Graci imbellis. IX. 146.11. Græco-
rum mos. VII. 1.1. Græcum sa-
cra. 337.8.
Gradior militare. I. 219.4. X. 550.
28. XI. 532.2.
Gramen de omni herba. XII. 113.8.
& 411.10.
Grandinis compatatio. IX. 659.14.
illi comparantur tela. X. 789.
12.
Græne opus. VII. 505.23. Grauis
de prægnantibus. X. 62.26.
Grauis cur intempestæ. X. 163.
25.
Græx de armento. VII. 519.23.
Grauen literæ. X. 258.9.
Gusto de vulnere & igne. XII. 365.
15.
Guttur træctum. X. 345.7.

H
Abena turbiniis. VII. 373.6. de
calceis. VIII. 454.8. de fun-
da. I. X. 568.27.
Habere terram de mortuis. X. 633.
4. Habet, q uid sit. VII. 289.2.

Habilis. XII. 430.3. Hiatare terræ. XI. 664.8.
Habito cur de Diis. VIII. 337.16.2.
Hiatus ferarum pro galeis. XI. 668.
Hami telorum. XII. 398.10.
Harpe. VII. 723.15.2. Hieræ. VIII. 407.11.
Hasta Facialium. IX. 47.9. proxi-
ma habitus pacis. 113.20. Ca-
pi. X. 769.6. in fine ho-
stium, bellii initium. XII. 266.
1. hasta etymon. XII. 766.
11. hasta inniti habitus milita-
ris. IX. 219.12. hasta iuuenos
stimulare. I. X. 198.18. hasta
impetus indecessus. X. 324.18.
Hastam, & caducum mittere.
Prouer. 61.19. hastarum duplex
vñs. X. 347.3. hastis ferre scu-
tum, habitus ira. VII. 1.1.
Haurire cælum. X. 888.11.
Heitor atque Æneas. X. 1.28.1. in
annum decimum. IX. 146.
12.
Hæcubæ somnium. VII. 293.23.
Hedera bacchantium. VII. 111.280.
8.
Helena fiæta. X. 633.3. filia Neme-
fis. VII. 354.8.
Globus militum. XI. 351.1.
Glomerarius quis. X. 362.14.
Glomero de puluere. IX. 25.15. de
igne. VII. 241.18. Glomerata
clades. X. 811.6.
Gloria preferenda vita. IX. 199.10.
sibi est merces. 18.5.
Gnarus Poëticus est. VIII. 505.13.
Gorgon dicta est Pallas. VIII. 423.
125. descriptio eius. 29. Gorgo-
neum venenum. VII. 341.2.
Gotthi pelliti. VIII. 175.7. Gottho-
rum gestamen in gladius. 454.9.
Gtæca constructio. VII. 26.5. IX.
350.4.
Graci imbellis. IX. 146.11. Græco-
rum mos. VII. 1.1. Græcum sa-
cra. 337.8.
Gradior militare. I. 219.4. X. 550.
28. XI. 532.2.
Gramen de omni herba. XII. 113.8.
& 411.10.
Grandinis compatatio. IX. 659.14.
illi comparantur tela. X. 789.
12.
Græne opus. VII. 505.23. Grauis
de prægnantibus. X. 62.26.
Grauis cur intempestæ. X. 163.
25.
Græx de armento. VII. 519.23.
Grauen literæ. X. 258.9.
Gusto de vulnere & igne. XII. 365.
15.
Guttur træctum. X. 345.7.

H
Abena turbiniis. VII. 373.6. de
calceis. VIII. 454.8. de fun-
da. I. X. 568.27.
Habere terram de mortuis. X. 633.
4. Habet, q uid sit. VII. 289.2.

Habilis. XII. 430.3. Hiatare terræ. XI. 664.8.
Habito cur de Diis. VIII. 337.16.2.
Hiatus ferarum pro galeis. XI. 668.
Hami telorum. XII. 398.10.
Harpe. VII. 723.15.2. Hieræ. VIII. 407.11.
Hasta Facialium. IX. 47.9. proxi-
ma habitus pacis. 113.20. Ca-
pi. X. 769.6. in fine ho-
stium, bellii initium. XII. 266.
1. hasta etymon. XII. 766.
11. hasta inniti habitus milita-
ris. IX. 219.12. hasta iuuenos
stimulare. I. X. 198.18. hasta
impetus indecessus. X. 324.18.
Hastam, & caducum mittere.
Prouer. 61.19. hastarum duplex
vñs. X. 347.3. hastis ferre scu-
tum, habitus ira. VII. 1.1.
Haurire cælum. X. 888.11.
Heitor atque Æneas. X. 1.28.1. in
annum decimum. IX. 146.
12.
Hæcubæ somnium. VII. 293.23.
Hedera bacchantium. VII. 111.280.
8.
Helena fiæta. X. 633.3. filia Neme-
fis. VII. 354.8.
Globus militum. XI. 351.1.
Glomerarius quis. X. 362.14.
Glomero de puluere. IX. 25.15. de
igne. VII. 241.18. Glomerata
clades. X. 811.6.
Gloria preferenda vita. IX. 199.10.
sibi est merces. 18.5.
Gnarus Poëticus est. VIII. 505.13.
Gorgon dicta est Pallas. VIII. 423.
125. descriptio eius. 29. Gorgo-
neum venenum. VII. 341.2.
Gotthi pelliti. VIII. 175.7. Gottho-
rum gestamen in gladius. 454.9.
Gtæca constructio. VII. 26.5. IX.
350.4.
Graci imbellis. IX. 146.11. Græco-
rum mos. VII. 1.1. Græcum sa-
cra. 337.8.
Gradior militare. I. 219.4. X. 550.
28. XI. 532.2.
Gramen de omni herba. XII. 113.8.
& 411.10.
Grandinis compatatio. IX. 659.14.
illi comparantur tela. X. 789.
12.
Græne opus. VII. 505.23. Grauis
de prægnantibus. X. 62.26.
Grauis cur intempestæ. X. 163.
25.
Græx de armento. VII. 519.23.
Grauen literæ. X. 258.9.
Gusto de vulnere & igne. XII. 365.
15.
Guttur træctum. X. 345.7.

H
Abena turbiniis. VII. 373.6. de
calceis. VIII. 454.8. de fun-
da. I. X. 568.27.
Habere terram de mortuis. X. 633.
4. Habet, q uid sit. VII. 289.2.

RERVM ET VERBORVM.

Hospitis habitus in oculis. VIII. 306.
5. hospites terram salutabant,
osculabantur, odorabant. VII. 112.
8. hospitum sacra. 135.4.
Hospitalia munera. VII. 152.12.
Hospitalitas sacra. X. 453.11. laesa.
X. 100.10.
Hostilis regio cognoscenda. IX. 234.9.
Hostis de peregrino. VII. 67.4. igno-
bilis magna miseria. X. 811.21.
queat misereri. XII. 252.7. hostes
offendendi Diis. XII. 289.10. intra
urbem extrema perniciens. IX. 722.6.
hostibus imprecari malum.
VIII. 470.11.
Huc, atque hue. IX. 47.14.
Humeri boum dati principibus in
coniuicio. VIII. 175.21.
Humicubæ qui. VII. 1.81.9.
Humidum de iuuentute. VII. 519.18.
Humilius. XII. 930.1.
Humum mordere. XI. 664.8.
Hybrides. XII. 266.10.
Hydræ capitæ. VIII. 1280.36. interi-
tus. ibid.
Hylæus centaurus. VII. 1.280.24.
Hypallage. VIII. 90.4. X. 139.2. &
680.3. & 719.4. XI. 445.9. XII.
134.14. & 212.7. & 266.25. &
468.10. & 661.8. & 684.4. & 843.
23.
Hyperbole. XII. 843.23.
Hyperbolici Poëtz. IX. 15.6.
Hyrracides. IX. 176.1.

I
Imbellis seditiosi. XI. 336.9.
Imber. XI. 544.1. ferreus. XII. 266.
22. faxeus de grandine. VIII. 413.
12.
Imbrasia que. VII. 195.9.
Imbuo. VII. 540.1. Imbuta testa.
ibid.
Imitatio. haec frequentissima est,
ideo nolui ullam adpingere..
Imunes in bello qui. XII. 554.6.
Imò ad nexum. IX. 246.7.
Imperator pugnandum. XI. 659.3.
Imperatores dicebantur
Reges. VII. 241.2.
Imperfectum tempus. VIII. 423.10.
XII. 887.19.
Imperatiuum augurium. XII. 244.
18.
Imæsto de sermone futili. IX. 621.2.
Iaculantis gestus. IX. 621.5.
Iaculari à capite. IX. 394.28.
Iamborum origo. X. 732.9.
Ianculum. VII. 337.22.
Janua Ditis. VI. 1.52.14.
Janus Mars. VII. 604.6. Quadriforis.
170.15. est Janus ad alios Deos.
60.1.6. Pater. VII. 1.337.21. Iani
etymon, & veneratio. ibid. Portæ
geminae. VII. 601.14. templū. 16.
Iapix yentus. VIII. 704.9. lapix mé-
dicus vnde. XII. 1.383.9.
Iberia simpliciter pro Hispania. XII.
368.19.
Iesus in ore. XII. 438.5.
Idæ duplex. XII. 228.4. Idæmons om-
nis editus. XII. 411.5. Idæ Cybe-
le. XII. 225.4. Idæus Iuppiter. VII.
133.6.
Inanteccsum. IX. 47.2.
Inarime. IX. 703.16.
Incaſsum vnde. XII. 406.2.
Incendi aër qui dicatur. X. 888.7.
Incertum genus. XI. 336.12. Incertus
percussor. XII. 311.14.
Incessus superbii. IX. 590.11.
Incentio militaris. VII. 170.23.
Corda in Engæ. tom. 2.

Inclinare poculum de potu sobrio.
I. X. 159.10.
Increpo. IX. 123.8. de sonitu. 498.16.
Incubare, pro oraculum accipere.
VII. 81.9.
Incumbere toto peccore, vnde. X.
287.12.
Indeploratus. XI. 357.17.
Indictio, quid. VII. 601.24.
Indictum bellum. VII. 1467.2. inde-
cta feriae. ibid.
Indigentes Dij. XII. 791.4.
Indignati aquis. VIII. 714.27.
Indignus, id est, magnus. XII. 411.2.
Inducere arma. IX. 176.4.
Indus de Æthiopibus & Africanis.
VII. 704.4.
Inertia militare crimen. XII. 723.12.
Inexpletum. VIII. 554.8.
Infandum de cædib. VIII. 554.23.
Infans prodigiosus. VIII. 470.13. In-
fantes exposti in caue arborum.
306.10. Infantiorum explorator Rhenus. IX. 98.7.
Inferis ab inimicis detestabiles. I. X.
199.17. continent fæ sex. 18.
Inferis sunt sacra Sole obeunte XII.
161.20.
Infernus moutre. VII. 123.17.
Infit. X. 223.15.
Inflatus. IX. 357.17.
Informo statuatis. VII. 1.423.6.
Infracti qui. XII. 1.1. Infractæ vires.
IX. 498.2.
Infulæ de velamentis manuum. VII.
213.24. Infulati sacerdotes. X.
537.3.
Ingens vnde dietus. VIII. 359.11. In-
gens ingenti. X. 833.8. XII. 632.13.
Ingredior de hercibus. VII. 1.306.3.
militare. X. 755.7. VII. 505.17.
ingredi grandia. ibid.
Inhælio manus quid. VIII. 115.8.
Inhibeo, nauticum. XII. 684.14.
Inimicos, adducit in concordiam
commune malum. VIII. 1.9.2.
Initia Cereris vnde dicta. VIII. 319.
5. Initiatorum mos. VII. 341.7.
Iniecio manum. X. 405.15.
Iniuges boues. VIII. 489.14.
Iniuria, id est, iniustitia. IX. 107.3.
In numerum. VIII. 439.18.
Inolesco, ab infirione. XI. 392.4.
Inopia toleranda. VIII. 359.7. Inops.
280.34.
Inorare calicem. VII. 355.12.
Iniuges boues. VIII. 489.14.
Iniuria, id est, iniustitia. IX. 107.3.
In numerum. VIII. 439.18.
Inolesco, ab infirione. XI. 392.4.
Inopia toleranda. VIII. 359.7. Inops.
280.34.
Inorare calicem. VII. 355.12.
Inscriptio de leui vulnera. X. 324.
12.
Inseptulus. XII. 365.19. XI. 852.14. In-
septulus dicuntur iacere. IX. 484.8.
Inseptus. XII. 337.21. In septe-
tus. XII. 337.21.
Inaccessum. VII. 10.3. VIII. 184.
In anteccsum. IX. 47.2.
Inarime. IX. 703.16.
Incaſsum vnde. XII. 406.2.
Incendi aër qui dicatur. X. 888.7.
Incertum genus. XI. 336.12. Incertus
percussor. XII. 311.14.
Incessus superbii. IX. 590.11.
Incentio militaris. VII. 170.23.
Corda in Engæ. tom. 2.

INDEX

Infausto verbum sacerorum. VIII. 280. 3.
 Instituo vox coniugalis. VII. 102. 7.
 Insto. VIII. I. 42. 3. 21.
 Instrumenta belli quinque. VII. 620. 25.
 Insulto verbum canum. VII. I. 554. 17. X. 18. 3.
 Integer. IX. 246. 5.
 Intentatum. V. I. I. 200. 12.
 Interior, pro, sinistior. XI. 690. 5.
 Interruptignes. IX. 234. 5.
 Intono de magnis ducib. XII. 697. 5.
 Intonsi cur vereces. X. 118. 16.
 Intra iactum teli. XI. 608. 1.
 Intuitus toruus. V. I. 392. 11.
 Inuidig in quos. IX. 638. 18.
 Inultum moxi dedecus. XI. 832. 1.
 Inuocatio ad strages. IX. 52. 7.
 Musarum. VII. 37. 1. X. 163. 1.
 Inutilis. X. 789. 7.
 Inuulnerabiles. VII. 750. 9. X. 537. 16. 41.
 Io Paean. X. 732. 9. triumph. VII. 714. 7. multorum affectuum. VII. 392. 13.
 Iouis elogia. X. 18. 1. potestas. XI. 806. 4. Lances. XII. 725. 1. maiestas. X. 1. 7. & 96. 4.
 Iphiclus. VII. 805. 9.
 Ipsum illum. IX. 263. 1.
 Ita celum facit. VII. 500. 10. In quos. IX. 638. 18. ex feroore sanguinis. X. 575. 3. vnde proueniat. 811. 5.
 Ira, & dolor cognati affectus. 867. 4. Ira omnis ex despiciatu. IX. 672. 23. calcar virtutis. XII. 101. 10. in aduersis. 481. 14. impotens. 365. 7. Ira, & pudor cognati affectus. IX. 35. 1. 2. cos fortitudinis. XII. 101. 9. feminarum. VII. 34. 1. 5. Ira esse. X. 707. 7. Ira, & infida opponuntur. VII. 123. 27. Ira, & odij detersa iura. V. I. 32. 11. Itarum fluctus. XII. 829. 3. Itaeundi factem mutant. VII. 313. 23. Irati obliuiscuntur decoris. VII. 373. 3. insani. XII. 101. 1. sedent. VIII. 225. 7. uti tractandi. XII. 45. 3. bratim consilia redunt ferociorem. XII. 101. 4. Iriscurodea. IX. 16. 6. si atque vecta. 28. Iouis, & multorum huius. 788. 9. Iridis etymon. IX. 17. 1. eitis & Mercurij discrimin. ibid. Ironia. V. I. 1. 1. V. II. 552. 6. Irrigo de barbitio. X. 24. 3. Is à Greca voce. XI. 731. 19. Itte emphaticè. IX. 135. 9. Ita me. IX. 199. 12. Italia ab Italio. VII. 170. 13. vnde dicitur Magna. 1. 7. Scytharum colonia. 19. 10. urax. VIII. 484. 12. peccofosa. 319. 2. dicta Barbaria. 4. 0. 13. XI. 719. 23. Italie huius. V. III. 319. 12. fecunditas. IX. 135. 3. vmbilicus. VII. 552. 10. Italus, pro, italicus. VII. 64. 6. IX. 691. 10.

RERVM ET VERBORVM.

Iubæ equorum sunt. X. 63. 5. & 867. 2. X. 1. 486. 13. IX. 806. 3.
 Iubeo in imperio. IX. 107. 14.
 Iudeorum mos in oratione. VIII. 66. 4. fabatha. 102. 11.
 Iugulum nudare. X. 888. 9.
 Iugum militare. VII. I. 143. 5.
 Iugurtha dolus. VII. I. 1. 13.
 Iulia familia curam habuit sacerdotum. XII. 175. 15.
 Iulij successus in Aenea. VIII. 18. 4.
 Iuliorum adumbrata. 359. 10. stella. 1. 671. 15.
 Iulus de barba. VIII. 152. 7. repræsentat lulium. XII. 175. 13. IX.
 296. 14. & Augustum. 15.
 Iunices. XII. 122. 2.
 Iuno Maxima. V. III. 79. 9. Iunonis ira. VII. 286. 8. Iunonia sacra. XII. 829. 12. Junonis duplex hostia. VII. I. 79. 8.
 Iuppiter Axurus. VII. 783. 26. puer. ibid. Cur Diuūm Pater, & Rex hominum. X. 1. 5. Olympum habet, & Dij reliqui coelum. 96. 6. custos instrumentorum. XII. 173. 5. cur reperitor rerum. 829. 3.
 Iuramentum per fata. VII. 213. 21. per aquas. 27. per canem. V. III. 454. 11. per caput. I. 296. 4. per calum. 420. 7. apprehensio igni. XI. 785. 3. hominum. XII. 195. 7. per sceptrum. 16. per flumos. 175. 8. Iuramenti genus. IX. 199. 12. probatio. 198. 7.
 Ius vnde. V. II. 112. dicere. 213. 12. Iusurandum argumentum diuinitatis. XII. 1. 1. 21. 7.
 Iustitia vnde. XI. 357. 3. Iustitia, & fortitudo in magnis viris. 120. 5. Iustitium de inducis. XI. 120. 11. Iustus dolor. V. II. 489. 5. 12. iusti etiā in bello cadunt. VII. 519. 22.
 Iuturna aqua sacra. VII. 213. 27. vnde dicta. XII. 869. 1. Iuturna fortis elogia. 134. 10. Iuturnalia. 134. 15. Iuuenis, id est, Heros. IX. 77. 16. Iuuenes appovec. XII. 1. 4. mores. VII. 435. 1. violentia. XII. 45. 3. ad consilium. IX. 219. 10. Iuuenum in bello rector. XII. 1. 1. IX. 159. 15.
 Laudes non pro virtute. X. 811. 18. Leda dicta Nemesis. VII. 354. 8. Lectio HomERICA. XII. 195. 21. Lectio Virgiliana. VII. 112. 3. & 323. 37. 23. & 373. 12. & 483. 5. & 540. 5. & 670. 1. 10. & 723. 8. & 732. 79. & 761. 4. 12. 14. & 783. 1. 4. 26. 29. VII. III. 36. 5. & 90. 8. & 143. 1. 8. 184. 4. & 387. 15. & 407. 16. & 554. 7. 8. 597. 5. & 685. 8. & 784. 13. IX. 1. 16. & 93. 9. & 107. 16. & 234. 3. & 196. 1. & 367. 13. & 381. 6. & 394. 21. & 498. 20. & 672. 12. & 756. 5. & 778. 1. X. 118. 7. & 379. 9. & 490. 2. & 833. 2. XII. 42. 8. & 243. 2. & 336. 22. & 376. 8. & 608. 14. & 629. 13. & 648. 6. 15. 18. & 690. 10. 15. 19. & 715. 4. & 799. 1. & 832. 14. & 868. 22.

Corda in Encycl. tom. 2.

5. iniuncta manibus. VIII. 241. 9.

Lyceum. VII. 1. 337. 7.

Lycus Apollo. IX. 59. 5. Lycij in Ita-

lia. V. III. 11. 803. 14.

Lydi, & Maones. X. 139. 4. Lydi, id

est, Thusei. 1. X. 1. 8.

Lycurgi lex. IX. 598. 8. de exercita-

tionib, cphborum. VII. 160. 3.

Lymphati cur ferentes. VII. 373. 4.

Lyra non de Epicis. IX. 438. 10.

Lynneus. XII. 538. 10.

M

Acrobij error. XII. 161. 1. &

341. 4. incepta. VII. 483. 1.

Macte virtute. IX. 568. 2. quibus di-

cetur. ibid. Mactare. ibid.

Magat seculera. XI. 29. 4.

Magicum dicere. X. 537. 16.

Magister Saliorum. VII. 120. 6. fe-

raturum. XII. 710. 7. cquorum. VII.

160. 5.

Magistratus qui sella vtebantur. XI.

341. 4.

Magistrati. IX. 159. 17.

Magni ludi Circenses. VIII. 635. 4.

Magnus vnde. I. X. 638. 2. Magna

verba. XI. 376. 6. Magna pugna

vinci. XII. 18. 18. Magnum de

verbis. X. 537. 16. Magnum ma-

re, quod. IX. 93. 7.

Magnanimus cur Iuppiter. XII.

134. 13.

Malacia maris. VII. 25. 7.

Maleuoli Mercurij statua. VIII. 148.

12.

Malignum quid. XI. 522. 5.

Mallcolus incendiarius. IX. 521. 17.

Mandere humum. XI. 664. 8.

Manco militare. X. 769. 3.

Manes. X. 811. 20.

Manicata vestes signominoꝝ. viris.

1. X. 598. 27.

Manipuli. XI. 868. 5.

Manuetari. VII. 160. 5.

Mantilia de equis. VII. 274. 8.

Manuleata tunica. IX. 598. 27.

Manus de artifice. XI. 314. 11. in

beneficiis. V. II. 750. 8. de pictu-

ra. 572. 1. pro copiis. 379. 9. Manus

reprehensio, quid sit. XII. 311. 1.

Manum imponere, vnde. VII.

572. 1. Contingere. XI. 243. 4.

pati. V. II. 483. 9. non pati, vnde.

XII. 81. 6. Manu terram ap-

prehendere. X. 397. 8. du-

pliciter siebat significatio. XII. 1.

684. 12. Manus nobis toti-

dem. X. 362. 18. sublatæ

cuius rei signum. XII. 930. 16.

Manum confricatio in nota

iræ. V. III. 225. 6. ablutio fun-

dendis precibus. 66. 6. Inhesio fi-

dei symbolum. 143. 6. prehen-

sione siebant foedera. XI.

281. 11. Manus demittere in fu-

ga, cur. XI. 799. 9. Manus,

pedibusque, Proverb. VII. 111.

280. 41. Illetis non sacrificandum.

IX. 16. 7.

XXX 3 Maraffa

INDEX

- Marassa vipera. VII.750.10.
 Mare quando album. VII.519.12.
 Magnum. X.362.20. vox Syra. 198.
 12. Maris locutio. VII.406.2. Ma-
 ria cur candida. VIII.127.12.
 Marica cur Nympha. VII.45.2.ca-
 dem cum Circe. ibid.
 Maritus quis esse debeat. XII.81.21.
 Marmor. pro, mari. VII.25.10. mar-
 mor vnde. VIII.714.12.
 Marrubij. VII.750.1.
 Mars in medio pugnantium. VII.
 68.23. Gaudet sanguine. XII.
 324.10. Mars vigila, verbis facio-
 rum. X.228.2. Cur Graecis Ap-
 XI.376.3. Martis ministri in bel-
 lo. VIII.685.24. filii bellicosif.
 IX.672.21. comitatus. XI.324.
 17. antrum. 626.5.
 Marsi venefici. VII.750.10. fortissi-
 mi. 5.
 Massa ferri. VII.143.9.20.
 Massicum. VII.723.5.
 Matres praeferabant facies nuptiales.
 VII.392.9. premunt filios in ti-
 more. 500.23.
 Matrimonia externa interdicta.
 VII.1685.5.
 Matronarum yittæ. VII.392.18.
 Matronalis grauitas. VII.357.3.
 Matutinus. VIII.454.15.
 Maximus vnde. I.X.63.2. de mili-
 tari viro. VII.1470.1.
 Me, me. IX.420.4.
 Medici senes. XII.398.6. olim chi-
 rurgi.7. muti sicut. 383.18. cur in-
 glorij. 19. Medicorum elogia.
 ibid. vestis. 398.4.
 Medicina vnde creuerit. XII.83.14.
 Meditor de rudimentiis. X.453.3.
 Medusa caput aureum. VII.142.3.
 26. crinis potentia. 27.
 Megæra vnde dicta. VII.323.19.
 mortes efficit. XII.843.12.
 Mel inter inferias. IX.199.18.
 Melancholici vnde. VII.1.213.7.
 Melior dicipars. I.X.146.13. Melio-
 rem esse pessimo. VII.641.17.
 Membranæ ornatus. VIII.268.13.
 Memoria mater Musarum. IX.521.
 10.
 Menelæ fabula. XI.252.12.
 Mens cuique Deus. IX.176.10. ha-
 bita, vt Deus. ibid.
 Mensa omnis facta. VIII.112.2.
 VII.268.16. mensa tertia. 280.
 4. mensa definens de secunda.
 ibid. mensa quadratae. VII.112.4.
 secunda. VII.1280.4.
 Mensaria feræ. VII.1483.10.
 Mephitis. VII.183.4.
 Merces in malam partem. VII.293.
 20.
 Mercutius Anubis. VII.11.685.21.
 Mercurij furtum. 200.18. serpen-
 tes sine crista. IX.477.
 Meretrici domus ianua Orci. VII.
 552.14.
 Meridies finis seniorum. IX.146.13.
 Mellaria. X.I.428.1.
 Messapi fabula. VII.691.1.
 Metabus. XI.532.6.
 Metallum vox communis. VII.1.
 439.8. etymon. ibid. vena. X.163.
 17.
 Metiti iter. XI.143.3. terram. XII.
 341.17.
 Meto de morte. X.510.3.
 Metuo, pro, careo. XI.42.6.
 Metus mortuus reddit. IX.339.4. con-
 silia opnia depellit. XI.887.21.
 solutus corpus, & ligat animum.
 843.34. pro religione. VII.159.3.
 interdum audax. VIII.21.14.
 Meticulosi nota. XI.192.14.
 Mezentius cur contemptor Diuini.
 VII.641.12.
 Miço de gladiis. VII.731.13.
 Miles exemplo incitandus. X.379.
 1. & 397.2. XI.263.1. malus quis.
 XI.725.15. ignanus. 799.12. Mili-
 tis somnus supra clypeum. IX.
 314.3. Militæ excitat laus. X.287.
 11. Milites armati in concione.
 XI.155.8. Militum Romanorū
 castitas. VIII.685.5. ante pugnam
 cibus. I.X.146.15. inconstantia.
 XII.229.11.
 Militæ triplex genus. VII.601.22.
 Millenarius numerus. XI.59.4.
 Militus luuenalis, & Persij. VII.
 519.26.
 Minerua præses Romæ. XI.468.6.
 pro lanificio. VIII.407.4. & pro
 oleo. ibid.
 Minimis obſtendum. X.18.13.
 Ministri Deorum. XI.544.15.
 Ministro in coniuiis. VIII.175.20.
 Minores qui. VIII.1268.1.
 Minium in Hispania. IX.568.19.
 Mirantur aquæ. VII.190.3.
 Misceo de bello. X.345.18. quid.
 719.3. XII.710.13. militare. X.18.
 7. tempestatis. IX.703.13. Statua-
 ritæ. VII.1.423.19. & 20. & 21. & 22.
 Melancholici vnde. VII.1.213.7.
 Melior dicipars. I.X.146.13. Melio-
 rem esse pessimo. VII.641.17.
 Membranæ ornatus. VIII.268.13.
 Memoria mater Musarum. IX.521.
 10.
 Menelæ fabula. XI.252.12.
 Mens cuique Deus. IX.176.10. ha-
 bita, vt Deus. ibid.
 Mensa omnis facta. VIII.112.2.
 VII.268.16. mensa tertia. 280.
 4. mensa definens de secunda.
 ibid. mensa quadratae. VII.112.4.
 secunda. VII.1280.4.
 Mensaria feræ. VII.1483.10.
 Mephitis. VII.183.4.
 Merces in malam partem. VII.293.
 20.
 Mercutius Anubis. VII.11.685.21.
 Mercurij furtum. 200.18. serpen-
 tes sine crista. IX.477.
 Meretrici domus ianua Orci. VII.
 552.14.
 Meridies finis seniorum. IX.146.13.
 Mellaria. X.I.428.1.
 Messapi fabula. VII.691.1.
 Metabus. XI.532.6.
 Metallum vox communis. VII.1.
 439.8. etymon. ibid. vena. X.163.
 17.
 Metiti iter. XI.143.3. terram. XII.
 341.17.
 Meto de morte. X.510.3.
 Metuo, pro, careo. XI.42.6.
 Metus mortuus reddit. IX.339.4. con-
 silia opnia depellit. XI.887.21.
 solutus corpus, & ligat animum.
 843.34. pro religione. VII.159.3.
 interdum audax. VIII.21.14.
 Meticulosi nota. XI.192.14.
 Mezentius cur contemptor Diuini.
 VII.641.12.
 Miço de gladiis. VII.731.13.
 Miles exemplo incitandus. X.379.
 1. & 397.2. XI.263.1. malus quis.
 XI.725.15. ignanus. 799.12. Mili-
 tis somnus supra clypeum. IX.
 314.3. Militæ excitat laus. X.287.
 11. Milites armati in concione.
 XI.155.8. Militum Romanorū
 castitas. VIII.685.5. ante pugnam
 cibus. I.X.146.15. inconstantia.
 XII.229.11.
 Militæ triplex genus. VII.601.22.
 Millenarius numerus. XI.59.4.
 Militus luuenalis, & Persij. VII.
 519.26.
 Minerua præses Romæ. XI.468.6.
 pro lanificio. VIII.407.4. & pro
 oleo. ibid.
 Minimis obſtendum. X.18.13.
 Ministri Deorum. XI.544.15.
 Ministro in coniuiis. VIII.175.20.
 Minores qui. VIII.1268.1.
 Minium in Hispania. IX.568.19.
 Mirantur aquæ. VII.190.3.
 Misceo de bello. X.345.18. quid.
 719.3. XII.710.13. militare. X.18.
 7. tempestatis. IX.703.13. Statua-
 ritæ. VII.1.423.19. & 20. & 21. & 22.
 Melancholici vnde. VII.1.213.7.
 Melior dicipars. I.X.146.13. Melio-
 rem esse pessimo. VII.641.17.
 Membranæ ornatus. VIII.268.13.
 Memoria mater Musarum. IX.521.
 10.
 Menelæ fabula. XI.252.12.
 Mens cuique Deus. IX.176.10. ha-
 bita, vt Deus. ibid.
 Mensa omnis facta. VIII.112.2.
 VII.268.16. mensa tertia. 280.
 4. mensa definens de secunda.
 ibid. mensa quadratae. VII.112.4.
 secunda. VII.1280.4.
 Mensaria feræ. VII.1483.10.
 Mephitis. VII.183.4.
 Merces in malam partem. VII.293.
 20.
 Mercutius Anubis. VII.11.685.21.
 Mercurij furtum. 200.18. serpen-
 tes sine crista. IX.477.
 Meretrici domus ianua Orci. VII.
 552.14.
 Meridies finis seniorum. IX.146.13.
 Mellaria. X.I.428.1.
 Messapi fabula. VII.691.1.
 Metabus. XI.532.6.
 Metallum vox communis. VII.1.
 439.8. etymon. ibid. vena. X.163.
 17.
 Metiti iter. XI.143.3. terram. XII.
 341.17.
 Meto de morte. X.510.3.
 Metuo, pro, careo. XI.42.6.
 Metus mortuus reddit. IX.339.4. con-
 silia opnia depellit. XI.887.21.
 solutus corpus, & ligat animum.
 843.34. pro religione. VII.159.3.
 interdum audax. VIII.21.14.
 Meticulosi nota. XI.192.14.
 Mezentius cur contemptor Diuini.
 VII.641.12.
 Miço de gladiis. VII.731.13.
 Miles exemplo incitandus. X.379.
 1. & 397.2. XI.263.1. malus quis.
 XI.725.15. ignanus. 799.12. Mili-
 tis somnus supra clypeum. IX.
 314.3. Militæ excitat laus. X.287.
 11. Milites armati in concione.
 XI.155.8. Militum Romanorū
 castitas. VIII.685.5. ante pugnam
 cibus. I.X.146.15. inconstantia.
 XII.229.11.
 Militæ triplex genus. VII.601.22.
 Millenarius numerus. XI.59.4.
 Militus luuenalis, & Persij. VII.
 519.26.
 Minerua præses Romæ. XI.468.6.
 pro lanificio. VIII.407.4. & pro
 oleo. ibid.
 Minimis obſtendum. X.18.13.
 Ministri Deorum. XI.544.15.
 Ministro in coniuiis. VIII.175.20.
 Minores qui. VIII.1268.1.
 Minium in Hispania. IX.568.19.
 Mirantur aquæ. VII.190.3.
 Misceo de bello. X.345.18. quid.
 719.3. XII.710.13. militare. X.18.
 7. tempestatis. IX.703.13. Statua-
 ritæ. VII.1.423.19. & 20. & 21. & 22.
 Melancholici vnde. VII.1.213.7.
 Melior dicipars. I.X.146.13. Melio-
 rem esse pessimo. VII.641.17.
 Membranæ ornatus. VIII.268.13.
 Memoria mater Musarum. IX.521.
 10.
 Menelæ fabula. XI.252.12.
 Mens cuique Deus. IX.176.10. ha-
 bita, vt Deus. ibid.
 Mensa omnis facta. VIII.112.2.
 VII.268.16. mensa tertia. 280.
 4. mensa definens de secunda.
 ibid. mensa quadratae. VII.112.4.
 secunda. VII.1280.4.
 Mensaria feræ. VII.1483.10.
 Mephitis. VII.183.4.
 Merces in malam partem. VII.293.
 20.
 Mercutius Anubis. VII.11.685.21.
 Mercurij furtum. 200.18. serpen-
 tes sine crista. IX.477.
 Meretrici domus ianua Orci. VII.
 552.14.
 Meridies finis seniorum. IX.146.13.
 Mellaria. X.I.428.1.
 Messapi fabula. VII.691.1.
 Metabus. XI.532.6.
 Metallum vox communis. VII.1.
 439.8. etymon. ibid. vena. X.163.
 17.
 Metiti iter. XI.143.3. terram. XII.
 341.17.
 Meto de morte. X.510.3.
 Metuo, pro, careo. XI.42.6.
 Metus mortuus reddit. IX.339.4. con-
 silia opnia depellit. XI.887.21.
 solutus corpus, & ligat animum.
 843.34. pro religione. VII.159.3.
 interdum audax. VIII.21.14.
 Meticulosi nota. XI.192.14.
 Mezentius cur contemptor Diuini.
 VII.641.12.
 Miço de gladiis. VII.731.13.
 Miles exemplo incitandus. X.379.
 1. & 397.2. XI.263.1. malus quis.
 XI.725.15. ignanus. 799.12. Mili-
 tis somnus supra clypeum. IX.
 314.3. Militæ excitat laus. X.287.
 11. Milites armati in concione.
 XI.155.8. Militum Romanorū
 castitas. VIII.685.5. ante pugnam
 cibus. I.X.146.15. inconstantia.
 XII.229.11.
 Militæ triplex genus. VII.601.22.
 Millenarius numerus. XI.59.4.
 Militus luuenalis, & Persij. VII.
 519.26.
 Minerua præses Romæ. XI.468.6.
 pro lanificio. VIII.407.4. & pro
 oleo. ibid.
 Minimis obſtendum. X.18.13.
 Ministri Deorum. XI.544.15.
 Ministro in coniuiis. VIII.175.20.
 Minores qui. VIII.1268.1.
 Minium in Hispania. IX.568.19.
 Mirantur aquæ. VII.190.3.
 Misceo de bello. X.345.18. quid.
 719.3. XII.710.13. militare. X.18.
 7. tempestatis. IX.703.13. Statua-
 ritæ. VII.1.423.19. & 20. & 21. & 22.
 Melancholici vnde. VII.1.213.7.
 Melior dicipars. I.X.146.13. Melio-
 rem esse pessimo. VII.641.17.
 Membranæ ornatus. VIII.268.13.
 Memoria mater Musarum. IX.521.
 10.
 Menelæ fabula. XI.252.12.
 Mens cuique Deus. IX.176.10. ha-
 bita, vt Deus. ibid.
 Mensa omnis facta. VIII.112.2.
 VII.268.16. mensa tertia. 280.
 4. mensa definens de secunda.
 ibid. mensa quadratae. VII.112.4.
 secunda. VII.1280.4.
 Mensaria feræ. VII.1483.10.
 Mephitis. VII.183.4.
 Merces in malam partem. VII.293.
 20.
 Mercutius Anubis. VII.11.685.21.
 Mercurij furtum. 200.18. serpen-
 tes sine crista. IX.477.
 Meretrici domus ianua Orci. VII.
 552.14.
 Meridies finis seniorum. IX.146.13.
 Mellaria. X.I.428.1.
 Messapi fabula. VII.691.1.
 Metabus. XI.532.6.
 Metallum vox communis. VII.1.
 439.8. etymon. ibid. vena. X.163.
 17.
 Metiti iter. XI.143.3. terram. XII.
 341.17.
 Meto de morte. X.510.3.
 Metuo, pro, careo. XI.42.6.
 Metus mortuus reddit. IX.339.4. con-
 silia opnia depellit. XI.887.21.
 solutus corpus, & ligat animum.
 843.34. pro religione. VII.159.3.
 interdum audax. VIII.21.14.
 Meticulosi nota. XI.192.14.
 Mezentius cur contemptor Diuini.
 VII.641.12.
 Miço de gladiis. VII.731.13.
 Miles exemplo incitandus. X.379.
 1. & 397.2. XI.263.1. malus quis.
 XI.725.15. ignanus. 799.12. Mili-
 tis somnus supra clypeum. IX.
 314.3. Militæ excitat laus. X.287.
 11. Milites armati in concione.
 XI.155.8. Militum Romanorū
 castitas. VIII.685.5. ante pugnam
 cibus. I.X.146.15. inconstantia.
 XII.229.11.
 Militæ triplex genus. VII.601.22.
 Millenarius numerus. XI.59.4.
 Militus luuenalis, & Persij. VII.
 519.26.
 Minerua præses Romæ. XI.468.6.
 pro lanificio. VIII.407.4. & pro
 oleo. ibid.
 Minimis obſtendum. X.18.13.
 Ministri Deorum. XI.544.15.
 Ministro in coniuiis. VIII.175.20.
 Minores qui. VIII.1268.1.
 Minium in Hispania. IX.568.19.
 Mirantur aquæ. VII.190.3.
 Misceo de bello. X.345.18. quid.
 719.3. XII.710.13. militare. X.18.
 7. tempestatis. IX.703.13. Statua-
 ritæ. VII.1.423.19. & 20. & 21. & 22.
 Melancholici vnde. VII.1.213.7.
 Melior dicipars. I.X.146.13. Melio-
 rem esse pessimo. VII.641.17.
 Membranæ ornatus. VIII.268.13.
 Memoria mater Musarum. IX.521.
 10.
 Menelæ fabula. XI.252.12.
 Mens cuique Deus. IX.176.10. ha-
 bita, vt Deus. ibid.
 Mensa omnis facta. VIII.112.2.
 VII.268.16. mensa tertia. 280.
 4. mensa definens de secunda.
 ibid. mensa quadratae. VII.112.4.
 secunda. VII.1280.4.
 Mensaria feræ. VII.1483.10.
 Mephitis. VII.183.4.
 Merces in malam partem. VII.293.
 20.
 Mercutius Anubis. VII.11.685.21.
 Mercurij furtum. 200.18. serpen-
 tes sine crista. IX.477.
 Meretrici domus ianua Orci. VII.
 552.14.
 Meridies finis seniorum. IX.146.13.
 Mellaria. X.I.428.1.
 Messapi fabula. VII.691.1.
 Metabus. XI.532.6.
 Metallum vox communis. VII.1.
 439.8. etymon. ibid. vena. X.163.
 17.
 Metiti iter. XI.143.3. terram. XII.
 341.17.
 Meto de morte. X.510.3.
 Metuo, pro, careo. XI.42.6.
 Metus mortuus reddit. IX.339.4. con-
 silia opnia depellit. XI.887.21.
 solutus corpus, & ligat animum.
 843.34. pro religione. VII.159.3.
 interdum audax. VIII.21.14.
 Meticulosi nota. XI.192.14.
 Mezentius cur contemptor Diuini.
 VII.641.12.
 Miço de gladiis. VII.731.13.
 Miles exemplo incitandus. X.379.
 1. & 397.2. XI.263.1. malus quis.
 XI

INDEX

Obitius in re belli. X. 379.1.
 Obumbrare cælum telis. XII. 574.
 6.
 Occasio optata. X. 276.4. articipien-
 da. 10. IX. 1.10. & 146.5.
 Occido de igne. VII. 241.30.
 Occupo militare verbum. X. 379.5.
 & 453. 8. XII. 289.12.
 Occurrentium malo. XI. 500.5.
 Ocus an Mantuae conditor. X.
 198.3.
 Octæ. VII. 617.8.
 Oculi augent dolorem. XI. 868.17.
 X. 439.5. Minerua rubidi. VI. 1.1.
 423. 24. demissi, habitus timen-
 tis & mœsti. XII. 212.8. defecti
 gratiores. X. 1468.11. clisi. VIII.
 241.23. labuntur in morte. XI.
 816.3. cani præseneture. X. 405.
 14. brarum sedes. VII. 1.241.29.
 Oculi ebrietas. VIII. 30.5. Ocu-
 lotum ardor in ita. XII. 101.4.
 defectio in virginibus. XI. 468.
 11. tenebre in morientibus. XI.
 816.8. retortio. XII. 665.7. Ocu-
 los protendere. 930.2. conicere
 in ita. 481.3. oculishaurice. 640.
 9.
 Ocyorventis. VII. 803.7.
 Odia non habent regressum. VII.
 286.8.
 Odor nota diuinitatis. IX. 638.9.
 vnde sumat locutiones. XII.
 574.16. cur ater. 20. Odorifera
 arbore ad pyram. XI. 120.17.
 Oe olim pro.u. X. 18.9.
 Oetier pro.vti. ibid.
 Oechalia. VII. 180.17.
 Olea supplicum. VII. 213.24. VIII.
 117.3. & cur supplicum. XI. 100.
 1. nota pacis. VII. 148.7. in facris.
 406.16.
 Oleaster Olympicorum. VII. 750.
 2. materia clavæ Herculanaæ.
 VIII. 241.14. in religione. XII.
 766.1.
 Olenum Cedrinum. VII. 10.6.
 Oliua nota pacis. VIII. 115.2. & sup-
 plicibus & manu & ore. 3.
 Olla, pro illa. X. 11.829.1. ollus, pro,
 ille. ibid. ollum. 18.1.
 Olorinum, album. X. 185.3.
 Olympius pro Ioue. X. 1.3.
 Olympus pro coelo. ibid. altio cœli
 pars. 7.
 Omen quid. XII. 843.16. omina
 torque in hostes. 244.18.
 Omnem lapidem mouere. VII. 293.
 17.
 Onero de mensis. VIII. 175.16. de-
 aggestione mortuorum. X. 550.
 14. in malam partem. X. 1336.13.
 Opertus Deus. VII. 323.5.
 Opes quid. X. 146.12. dicebantur
 milites. VIII. 152.19. Opum vi.
 XII. 536.13. IX. 521.14.
 Opici. V. I. 723.12. Opici Dij. XII.
 791.4.
 Opis cur comes Diana. X. 1.532.1.
 Oppetere quid. X. 474.17.

Oppidis sua sunt fata. VIII. 377.20.
 Oppidò, vnde. X. 606.1.1.
 Oppositio. VII. 500.23. & 519.18 &
 655.11. & 783.7. VIII. 66.2. & 280.
 34.39.41. & 423.24. & 439.12. &
 520.15. IX. 77.1. & 107.16. & 199.
 16. & 23.4.5. & 263.7. & 394.4.18.
 23. & 420.14. & 438.1. & 638.15.
 & 691.15. & 705.10. & 731.16.
 & 778.10. X. 64.9.24. & 118.5. &
 146.8.10.13.15. & 228.1. & 324.3.
 13. & 345.3. & 362.2. & 405.8.15.
 & 453.12. & 474.10. & 575.16. &
 789.9.15. & 833.3. XI. 316.20. &
 498.1.4. & 522.7. & 608.18. &
 664.11. & 725.7.12.13. & 816.14.
 & 868.7. & 896.6.7.1. XI. 1.54.
 12. & 229.7. & 341.2. & 538.1.1. &
 554.6. & 887.13.
 Optimus quisque delectus. VII.
 148.6. de re militari. VIII. 127.1. in
 religione. XII. 766.16.
 Optiones sunt milites adiutores
 Centurionum. VIII. 489.15.
 Opto, pro, adopto. ibid.
 Opulenti sapientes. XI. 336.5.
 Ora bellii. XI. 521.19.
 Orantum habitus. X. 65.1.13.
 Oratio moderatrix hominum. VIII.
 370.5. Orationes funebres. XI.
 42.1.
 Orator vnde. VII. 148.5. oratoris
 munus maximum. XI. 392.8.
 Orbis de mundi partibus. VII. 213.
 11.
 Orbis orbibus. VIII. 439.10.
 Orgas quæ tellus. VII. 392.19.
 Orgia quæ sint. ibid.
 Oricia terebinthus. X. 118.15.
 Orientem spectabant orantes. VIII.
 66.4. Orientales sagittiferi. VII.
 803.14. in bello adhuc luxuriosi.
 IX. 598.24.
 Orichalcum. XII. 81.10.
 Orion. VII. 803. nimbosus. 706.21.
 Orionis comparatio. X. 755.8.
 Orphanus vox communis. VIII.
 554.18.
 Parilia, vel Palilia. VIII. 626.7.
 Paris assumptus ad contumeliam.
 XI. 1.81.21. pastor. VII. 354.7.
 Pariter, vnde. XII. 574.1.
 Parmæ etymon, forma, alba, pura,
 nubigera. IX. 542.11.
 Paro. Parare abitum. VIII. 213.2.
 Pars belli de magno duce. X. 426.
 2. Pars patriæ. VIII. 505.15. Pars
 rerum altera est mare. IX. 123.
 13. pars diei. IX. 146.14.
 Parta tueri. VIII. 306.13.
 Parthi sagittiferi. XII. 843.19. Par-
 thorum triumphus. VII. 601.13.
 Partim. XII. 203.2.
 Participiorum turbatio. X. 453.10.
 IX. 1.9. X. 362.1.
 Partus pro filio. VII. 193.25.
 Parvphi virge. VIII. 646.19.
 Pascere crinem. VII. 373.13.
 Pastor de mellario. XII. 574.14.
 Pataici Dij. X. 163.12.
 Patales cerui, & boues. VII. 483.
 Ouum de aëdibus. X. 521.11.
 2.
 Patens

R E R V M E T V E R B O R V M .

Patens aqua, id est, profluens. VII.
 213.18.
 Pater de principe. IX. 438.16. no-
 men religionis. XII. 697.9. Patres
 timent filii. IX. 53.7. habent po-
 testatem auctoritatem. XI. 1.44.
 14. Patres mori prius, conuenientius
 natura. XI. 132.9. Patrum
 vota pro liberis. VII. 1.1. 554.20.
 gesta proponenda liberis. X. 276.
 8. & exempla. XII. 430.14. Pa-
 ternus animus erga filios. VIII.
 154.19. Patrij Dij culti. VII. 1.35.
 6.
 Patra, & salinum. IX. 263.3.
 Pauci fortes. X. 18.12.
 Pauperes ad bellum. XII. 500.17.
 Pauperis & mendici discrimen.
 ibid.
 Paupertas magistra virtutis. IX. 198.
 15. in laude. VII. 1.102.6.
 Pauor inter Deos. XII. 324.17.
 Pax pro sepultura. XI. 100.7. pax
 vita aurea. VII. 1.319.8. melior
 bello. XI. 357.9. Pacem praefab-
 bantur. X. 18.16.
 Peccus tundebatur. XI. 29.10. Pe-
 catoris percussio in dolore. XII.
 593.17.
 Phalera tantum equorum. IX. 157.
 4. quid. VII. 274.8.
 Pecunia vis. X. 521.11. in templis
 deponebatur pecunia. VII. 174.5.
 Percorro de fulminibus. VIII. 387.
 6.
 Pelles ferarum pro armatura. VII.
 655.17. in sacris. VIII. 1.280.1.
 Pellium vsus in religione. VII.
 81.8. vsus apud Heroas. VIII.
 175.7.
 Pello, pellas vnde. VIII. 152.10.
 Pelta. VII. 732.13. Peltarum forma.
 XI. 648.25.
 Penates parui. VIII. 1.541.4. Magni.
 IX. 1.246.9. vox communis. VIII.
 541.4.
 Pendere scopulo, tragicum. VII.
 663.11. in verbena. X. 575.11.
 Penetrabile quid. VII. 59.2.
 Penitus. XI. 383.7.
 Peniles lectuli in curribus. VIII.
 663.8.
 Peplus Mineræ. XI. 468.8.
 Per absolutè. X. 888.15. responderet
 228.5. Per sapientiam mori.
 X. 732.10.
 Percussio in doloris nota. VII. 500.
 4.
 Percutio de luce. VII. 18.7.
 Peregrina matrimonia. VII. 572.6.
 Perenne in sacris. IX. 57.3.
 Perfidus gladius quis. XII. 725.5.
 Perfuga in pretio cur. IX. 234.9.
 Periphralis responderet periphrali.
 XII. 244.8.
 Permetiri oculis. VIII. 1.52.1.
 Pero. VII. 678.20.
 Perpetuus bos, quid. VII. 1.175.21.
 Pilæ faxæ. IX. 703.10.
 Pilatum agmen. VII. 783.14. XII.
 113.17.
 Pileus. VII. 213.31.
 Pilenta. VIII. 663.7.
 Pilum, Pila non semper missilia.
 XII. 886.7. in Romana militi-
 a.
 Perfarum veçatio. VII. 274.4. lex
 circa pueros. 160.3. supplicium.
 Pilumnus Deus. X. 62.12. Pilumnus
 atatem

& Pitumnus. IX. 4.4. Pilumni
 multi dicti. X. 606.8.
 Pilus. Pilorum euulso, probatō
 victimæ. XI. 1.161.12.
 Pinarij in sacris Herculis. VIII. 268.
 3.
 Pingo de barba. X. 324.3.
 Pinguis ara. VII. 761.5. Pinguis
 ara, cur. I. 568.22.
 Pinnæ de galeis. VII. 148.10.
 Pinnata literæ, qua. IX. 459.15.
 Pinus nuptialis. VII. 392.8. in sacris
 Cybeles. IX. 77.14. Pro nauib.
 107.11. pro hasta. 521.2. cur fe-
 ralis. XI. 120.19.
 Pisces lambunt. XI. 1550.18.
 Pix de aquis inferni. IX. 93.12.
 Placabilis ara, cur. IX. 568.23.
 Plebeij ludi, id est, Circenses. VIII.
 635.4.
 Plena flumina. VIII. 1.51.15.
 Pleonasmi inutiles. X. 258.8.
 Ploro quid propriæ. XII. 341.7.
 Plumarium opus. XII. 759.12.
 Plumbum fundæ cur in ignem. IX.
 568.28.
 Plurale cum singulari. IX. 521.6.
 Pocula in mensis, non in abacis.
 VII. 1.175.2. in pretio. IX. 263.3.
 capaciflma in libatione. VIII.
 268.11.15.
 Podarces. VII. 387.12.
 Poena præpostera. XII. 593.10.
 Penitentia post inepta consilia.
 VII. 1.585.9.
 Peonia herba. VII. 761.10.
 Poëta arrogantes. VII. 641.3. men-
 daces. X. 36.4. saltatores. IX. 498.
 7. non semper κατὰ οἰκη. VII.
 423.9. Poëtarum mos. VII. 723.
 4. & 601.1.
 Polluo, quo vñi. VII. 467.1.
 Pompa de funerib. XI. 152.9.
 Pomptina paludes. VII. 783.18.
 Pomum in secunda mensa. VIII.
 280.4.
 Pono abolitè. VII. 2.7. pro, facio.
 X. 606.18. pro adifico. VIII. 515.
 3. ponere vestigia. VII. 678.19.
 Piætai. I. 25.2. Piætæ vñtes.
 VII. 249.4. Piæta purpura, id est,
 regia. V. 1.21.5.
 Pictura nauium. VII. 421.11. de
 opere acus. 274.7. Pitygium.
 VIII. 90.6. in vestibus. XI. 759.22.
 Pictura varietas. VIII. 646.10.
 Picinus Deus. X. 62.12.
 Picus. VII. 45.3. & 170.2. cius fabu-
 la. 30.
 Pieras, & iustitia ducent choros.
 VII. 1.280.9.
 Pilæ faxæ. IX. 703.10.
 Pilatum agmen. VII. 783.14. XII.
 113.17.
 Pileus. VII. 213.31.
 Pilenta. VIII. 663.7.
 Pilum, Pila non semper missilia.
 XII. 886.7. in Romana militi-
 a.
 Portentum vnde. VIII. 79.4.
 Porto, funebre. VII. 572.2. Portare

INDEX

- statem de vino. XI. 498. 13. &
 896. 3.
 Posco, pro, prouoco. VIII. 608. 10.
 Poscunt fata. 505. 16. Poscens of-
 ficia promittit sua. 143. 7. Poscere
 aciem. 520. 23.
 Posita arma qua. IX. 568. 24.
 Positio cadaveris. XI. 29. 2.
 Positus de mortuo. Ibid.
 Possum, vim auget. VII. 293. 15.
 Postur. VIII. 387. 15.
 Potit in sacris Herculis. VIII. 268.
 13.
 Precipitantia ad viuum expressa.
 IX. 39. 3.
 Preda cum defuncto. XI. 71. 8.
 Prædones virginum. VII. 354. 6.
 Praefati Deos. XI. 300. 2.
 Præfereo, amatorium. XII. 134. 17.
 Præfica. IX. 481. 9.
 Præmium in malam partem. XI.
 34. 18. X. 867. 12. extra sortem,
 p. 1. IX. 163. 12. Præmia alacri-
 rem faciunt militem. I. X. 263. 1.
 14.
 Præneste, vnde. VII. 678. 1. 6.
 Præpetes. XII. 869. 1.
 Præpositio subaudienda. I. X. 314.
 25. XI. 468. 3. VIII. 520. 1.
 Præruptus locus. VIII. 225. 9.
 Præfigumentis. X. 83. 19.
 Præfus ad vrgendum. XII. 1. 17.
 Præsentius signum, quid. XII.
 144. 2.
 Præside de Diis locorum. XII. 134.
 7.
 Præstantes eligendi ad bellum. VIII.
 541. 8.
 Præsumere bellum. XI. 12. 9.
 Prætendo. VIII. 21. 24.
 Præterita laudantur. VIII. 152. 8.
 Prandium vnde. IX. 146. 18.
 Pudenda vulnera. XI. 43. 15.
 Pransus, paratus. Prou. IX. ibid.
 Precationis Carmen. XI. 300. 2.
 Preces, magnum pretium. XII. 930.
 3. cum conuerione ad orientem.
 161. 10. Prece, & minis. X. 362. 8.
 Precum fundendarum mos. XI.
 544. 12.
 Precor cum tertio casu. VIII. 127. 2.
 Precantes sublati manibus. IX.
 16. 1.
 Premo militare. X. 36. 22. verbum
 iuris. VII. 73. 2. 5. de galea. IX. 598.
 20. Premere angues. VIII. 280. 15.
 Priamus vnde dictus. VIII. 387. 12.
 Primis & secundis mensis coronæ.
 VIII. 268. 8.
 Princeps pauca. VII. 249. 9. in pugna
 seruandus. VIII. 470. 2. quo ad-
 eundus tempore. 370. 3. natura
 cogitabundus. VII. 249. 1. vtico-
 libendus. IX. 659. 4. Principes
 iuuentus. VII. 467. 3. fiant cer-
 tiores. 435. 2. senes non vulgo in
 pretio. VIII. 505. 11. sint cum co-
 mitatu. XI. 12. 1. in templis inau-
 gurabatur. VII. 170. 4. cquos ale-
 bant. 174. 1. Principum honores
 in cōuiuio. VIII. 475. 21. Pulchri-
 tudo. VII. 420. 10. XI. 29. 12. ab podo-
 re. XII. 64. 3. de fluiis. VIII. 66.
 15. in veneracione. IX. 275. 2.
 Pullus color, id est, Hispanus. IX.
 568. 19.
 Pulmo vnde. X. 3798..
 Procœlla de hostib. X. 789. 18.
 Proceres vnde. VII. 45. 10.
 Prochyta. IX. 703. 14.
 Procinctum quid. VIII. 605. 18.
 Proco. VII. 45. 10. Proci peritores.
 ibid.
 Proculo. IX. 146. 16.
 Prodico. VIII. 280. 26.
 Prodigiun vnde. ibid. de tauru.
 25.
 Productio mortuorum ad vestibu-
 lum. IX. 481. 10.
 Produce. VIII. 268. 9.
 Profluens aqua, qua. VII. 213. 18.
 Profugus. VII. 293. 6.
 Proles vnde. XII. 819. 4.
 Prona aqua. VIII. 541. 10.
 Pronomina ad affectum. XII. 244.
 28.
 Pronuba nuptiarum. VII. 293. 22.
 Propinatio in secunda mensa. VIII.
 268. 8.
 Propero actiue. VIII. 454. 1.
 Prolora, vnde. X. 65. 5.
 Prosecta. XII. 212. 4.
 Prosicia. ibid.
 Protomytes. VIII. 268. 2.
 Prouerbiu. VII. 323. 13. & 354. 11.
 & 601. 4. & 723. 12. & 500. 8.
 VIII. 28. 18. 41. X. 139. 7. & 633.
 15. XI. 725. 3. & 868. 1. XII. 1. 21. &
 45. 8 & 81. 17. & 266. 15. & 383.
 18. & 896. 14.
 Q
 Quidam placentarum. VII.
 112. 4.
 Quadrantaria Clytemnestra. XI.
 252. 18.
 Quadratum agmen. VII. 783. 14.
 Quadrige Aurora. VII. 25. 6.
 Quadrupedem constringito. VII.
 500. 1.
 Quadrupedo. VIII. 185. 13.
 Quali incendiarij. IX. 521. 17.
 Quam longa. VIII. 79. 11.
 Quanquam, quid sit. XI. 410. 4.
 Quantum tanto. XII. 18. 7.
 Quaræ classis verba expugnantur.
 VIII. 26. 9.
 Quatit vngula campum. XI. 868.
 10.
 Quatuor vnde dictum. VIII. 200.
 14.
 Pueritia ad bellum informata. XI.
 564. 18.
 Quem primum, quem postremum.
 XI. 664. 1.
 Quercus ornata armis. VIII. 608. 11.
 ad trophyæ. XI. 1. 6.
 Quis genus. VIII. 102. 13.
 Quianam. X. 1. 13.
 Quies spatium inter mensam vtræ-
 que. VIII. 268. 8. prima qua. 407.
 1. dura. X. 731. 18. languida. XII.
 908. 2.
 Quiesco defunctorum. IX. 438. 9.
 Quirites Prisci qui. VIII. 706. 7.
 Quisquam virtusque generis. X. 18.
 19.
 Quod

RERVM ET VERBORVM.

- Quod critique repertum. VII. 500. 9.
 Reperio, & inuenio. VII. 500. 9.
 R Canina littera. VII. 620. 1.
 Rabies de bello. VIII. 319. 10. de
 fame. X. 719. 8.
 Radix in arnis. VIII. 608. 12. telarum
 qui. IX. 459. 18. duodecim in coro-
 nis Principum. XII. 161. 5. radiata
 capita Principum. 4.
 Radij maris. VIII. 225. 15. de hæren-
 te faxo. Ibid.
 Radij nauticum. VII. 18. 2.
 Ramus de clava Herculis. VIII. 241.
 14. Ramii coronati. 268. 4. & 597.
 2. supplices. VII. 213. 24. interdum
 in ore. XI. 100. 14.
 Rapio de exercitu. VII. 72. 3. Rapio,
 p. 1. X. 345. 6. Rapere pacas. X.
 62. 18. Rapi ex sinu matris. V. III.
 635. 1. Rapere de spoliis cur. X.
 490. 8.
 Raptatio supplicij genus. VIII. 635. 13.
 Raptus pugna, quid. IX. 199. 15. Ra-
 ptus virginum olim in vñ. V. III.
 635. 2. Raptu viuere olim glorio-
 sum. IX. 598. 21.
 Rara acies. I. X. 498. 17.
 Rationis egens. VIII. 280. 34.
 Ratiocinatio Virgiliana. X. 362. 17.
 Ratum, quid propriæ. X. 606. 22.
 Rhombus quid. VII. 373. 5.
 Raucedo fluuiorum. IX. 123. 4.
 Reciduum quid. X. 36. 25.
 Recipe ferrum. X. 888. 19.
 Rector iuuenum in bello. I. X. 59. 15.
 Reddo oraculorum. VII. 8. 16. Red-
 ditum quid sit. XII. 808. 7.
 Redire ad sc. XII. 665. 3.
 Redimicula. IX. 598. 18. X. 537. 8.
 Reditus negatus ad patria. X. 426. 7.
 Reditus, an redditus de anno pro-
 uento. VI. I. 19. 25.
 Reducta vallis. VIII. 608. 5. hasta. X.
 550. 4.
 Reforte in melius. XI. 410. 16. gratias.
 498. 11.
 Reflexus ex aqua. VIII. 18. 5. Reflexa
 cervix. 626. 10.
 Refluo in amnibus. VII. 225. 20.
 Refluens amnis. I. X. 123. 5.
 Refluxus fluminis. I. X. 25. 12.
 Refugis crinis. VII. 646. 16.
 Regalia que sunt. VII. 1. 24. 12.
 Regia vox communis. VIII. 24. 1. 2. de
 antro histriorum. ibid. Regiae in
 lucis. VII. 170. 3.
 Reginæ bacchantes. VII. 392. 7.
 Regio de itinere. I. X. 381. 4.
 Regnum de pastoribus. VII. 48. 4. de
 feris. XI. 710. 11. Regni deferendi
 ad alios mos. VII. 11. 505. 1.
 Regius ornatus. VII. 21. 31.
 Rego de telis. I. X. 494. 18.
 Reguli qui olim. XII. 173. 15.
 Reificere oculos quid. X. 453. 24.
 Religio vnde. VII. 597. 3. non dimo-
 uenda. 268. 3. in dextris. VII. 21. 22.
 Relinquo de sonno placido. VIII.
 66. 3.
 Remigare horros. VIII. 90. 11.
 Remitto verbum sepulturae. X. 4. 90.
 4. Remittere verbi, quid. XI. 203. 5.
 Rosa Thracinia, Pronincialis. XI.
 593. 15. Rosa dignitas. IX. 1. 6. Ro-
 sa Veneris. VIII. 280. 8. Roseus co-
 lor de aurora. VII. 25. 3. de Sole. XI.
 896. 15. Rosens ager. VII. 716. 11.
 Roseæ genæ. XII. 593. 15.

Rosarium narium. X. 1. 70. 26.
 Rosstrata naues ærate. XI. 170. 16.
 Corona. VIII. 671. 16.
 Rota vita comparatur. X. 453. 20.
 Rubonde aquis. VIII. 685. 17. de igne.
 423. 15. de Aurora. VII. 25. 1.
 Rubrini mare. VII. 685. 3. vltimam.
 1. IX. 93. 7. N. 1. ibid.
 Rudor de scis. VII. 18. 1. 13.
 Resideo militare. VIII. 489. 17.
 Responde oraculorum. XII. 18. 3.
 Reticula. IX. 598. 28.
 Retractare ferrum. VII. 1. 6. 6.
 Rex de iure ad regadum. VII. 1. 9. 6. de
 affini Regi. I. X. 390. 10. Rex, 2. 5.
 XII. 289. 1. Rex, communis elœ-
 gium Deorum. X. 557. 10. Regis
 otatio qualis. XII. 18. 2. Reges
 olim qui crearentur. VIII. 505. 6.
 res debent patres, & pastores. XII.
 195. 23. cur dicti 2. 1. 8. 8.
 Reges dicuntur etiam qui non
 Reges. VII. 59. 16. Regum comita-
 tus. XII. 161. 2. Regum dolor maior
 in communi mali. XI. 225. 7.
 Rhachia loquacior. X. 278. 21.
 Rhenus cur bicornis. VIII. 714. 24.
 explorator infantorum. IX. 598. 7.
 Rhinopspides. IX. 568. 13.
 Rhombus cur. VII. 373. 5.
 Rigentes auro uestes. X. 1. 72. 2.
 Rima ignea. VIII. 387. 5.
 Ripa de mari. VIII. 1. 79. 6.
 Rilus de aqua. VII. 1. 13. hostilis. X.
 732. 15. in dolis. 606. 11.
 Ritu niuis. XI. 608. 4.
 Robur, cur de Arcadib. VIII. 505. 24.
 Roma altera. Prou. VII. 601. 4. reli-
 giosa. 337. 13. Romæ elegia. VII.
 601. 4. VII. 1. 51. 16. Romæ tenuissi-
 ma in amplissimam mutatio. VIII.
 337. 12.
 Romanus mos in adolescentibus
 exercendis. VII. 160. 3. in mandatis
 nominibus. 706. 1. Romani inqui-
 eti. X. 300. 6. quales in bello. X.
 276. 7. olim sedentes in epulis.
 VII. 170. 9. Romani ludi, id est,
 Circenses. VIII. 635. 4. Romanorū
 imperium representatum. XII.
 175. 15.
 Romana historia representata. V. II.
 723. 9. I. X. 219. 14. & 234. 7. & 459.
 13. & 621. 1. & 722. 6. & 806. 9. XI.
 139. 3. & 759. 27. & 868. 6. 16. &
 896. 12. XII. 1. 18. 1. & 64. 16. & 161.
 15. & 324. 1. & 383. 1. & 21. 8. & 554.
 3. & 574. 9. & 684. 12. & 843. 32.
 Romana libertas. Prouerb. VII. L.
 646. 2.
 Romuli regia ex stramentis. VIII.
 646. 9. Romuli casa duplex, ibid.
 Romuli lituus prodigiosus. VII.
 170. 21.
 Ros de quoconq; liquore. XII. 500. 10.
 Rosa Thracinia, Pronincialis. XI.
 593. 15. Rosa dignitas. IX. 1. 6. Ro-
 sa Veneris. VIII. 280. 8. Roseus co-
 lor de aurora. VII. 25. 3. de Sole. XI.
 896. 15. Rosens ager. VII. 716. 11.
 Roseæ genæ. XII. 593. 15.

cremo

V R B I N D E X

tremo etiam sermone... IX.275.8.
 Samiare. VII.610.9.
 Samnites vnde. VII.655.15.
 Samos triplex. VII.195.9.
 Samothracia. VII.195.9. eius facia
 ibid. VIII.195.9.
 Sanctoria. XII.195.8.
 Sandalia. VIII.454.8.
 Sanguis pro genere. VI.1.45. inter
 inferias. IX.199.8. in sepulcris
 mortuorum. X.510.9.
 Sapinazari elegium. VII.752.1.
 Sapientia supra arcatem. IX.296.15. in
 senectute. VIII.246.11.
 Sarinus flu. VII.732.6.
 Saticulus. VII.723.11.
 Sarca palus. VII.783.21.
 Saturnia. VIII.337.23.
 Saturnus significat latenter. VIII.1.
 319.6. Saturni errores, & fuga in
 Italiam. VIII.1.319.2.
 Satyrus ad animalium. VII.193.4.
 Satyrus filio à rusticā. VIII.36.1.
 Saupion telum. VII.655.1.
 Sauroter. XII.113.20.
 Saxum pro monte. VIII.241.11.
 Scaliger Virgilij anima. XI.1.16.11.
 Scelerata magnificare. afferunt torporem.
 IX.123.1. Sceleratum magnorum
 natura. X.888.17. Scelerata porta.
 VIII.337.2.
 Scene lugentium. XI.29.11.
 Sceptrum pro Rege. IX.1.13. Sceptra
 Regum ex oleastro. VIII.505.2. cur
 adhibenetur in fœdere. XII.195.16.
 Sceptri vsus. VII.213.33.
 Scintilla in oculis iratorū. XII.101.3.
 Scindo verbum facrorum. XI.120.18.
 Scissio vestium ad effectum discor-
 dia. VIII.683.25.
 Septendius. VIII.454.15.
 Scorpius signat libidinē. VIII.387.3.
 Scorta multa à luce. IX.19.23.
 Scortatio decolor. VIII.319.9.
 Scribo, pro, do. VII.421.3.
 Scutam commune nationibus. VII.1.
 646.25. Scuta longa, & clypeus
 opposita. VIII.646.25. Scuta è crati-
 bus. VI.1.620.19. Scuta genibus
 illidere, quid. VIII.1.7. Scutis incli-
 nari, habitus pacis. XII.11.21. Scu-
 tati, id est, armati. IX.367.2.
 Scutale funde. VII.646.19.
 Scutica. VII.373.6.
 Scutulae. VIII.946.19.
 Scyphus vas Herculis. VIII.268.15.
 Scypho fiebant sacra extra'rbem.
 ibid. 365.14.
 Scytale Laconum. VII.620.26.
 Sebastian templum Augusti. XII.
 766.4.
 Sebethus amnis. VII.732.2.
 Secespsita. XII.1.61.23.
 Seco de aquis. VIII.671.6. Secare syl-
 vas. 90.11.
 Secretum vita cor. X.575.24. Secreti
 Pij. VIII.663.12.
 Seculum vnde. XII.808.11. Spatiū
 triginta annorum. VII.505.9.
 Serpens in mysteriis. VII.373.10. Ser-
 pentes crelati in scutis. 655.6. ad-
 nascentur Gigantibus. ibid.
 s. secundæ mentis elogia. VIII.
 Serra militaris. X.1.629.1.

R E R V M . E T V E R B O R V M .

Seruifugæ. VIII.36.6. & 79.7. &
 152.11. & 280.25. & 306.5. & 554.
 14. & 635.9. IX.47.7. XI.1.55.42.
 Serus filius quis. VII.1.54.28. Seruus
 quid sit in Virgilio. X.1.84.29.
 Sera vires. VIII.505.12.
 Seruo in re belli. X.521.10.
 Serui fugaces dicti cerui. VII.500.1.
 scitatis criminibus. X.118.16. Seruos
 militare vetitum. IX.542.8.
 Sessio honestior in coniuino. VIII.1.
 175.9. Sessio in epulis Herculis. 4.
 iūs sessiōis in coniuī. 5. Sessio
 ante accubitum. VII.170.9.
 Setigeri sues. XI.182.20.
 Seuerus mons. VII.706.13.
 Sexagenarij. XIII.505.9.
 Seges armorum horret. VII.519.8. de
 telorum multitudine. XII.650.13.
 Segnices crimen militare. XII.514.3.
 Sella regni. X.1.41.4. argumentum
 honoris regij. VIII.170.34.
 Selli vates louis. VII.81.9.
 Semiuir. XII.1.8.21.
 Senatores an senes. VIII.102.6.
 Seneclus arida lactymarum. IX.2.46.
 4. effeta. VIII.105.10. dicitur hyēs
 8. senectus animi. IX.598.13.
 Senectutis nota. VII.1.406.13. in-
 commoda. VII.1.505.12. onus. IX.
 246.1. diuīsio triplex. VIII.1.505.9.
 Senex grauitate. IX.234.2. senes men-
 tis imbecilli. XI.1.8.21. somni par-
 cissimi. VIII.454.3. Senes dicti qui
 præstabant virtute. VIII.1.102.6.
 Significo, pro, impero. XII.684.12.
 Signo de leui vulnere. X.324.12. Si-
 gnari oculis. XII.1.3.
 Signum in conscriptione exercitus.
 VIII.1.1. Signum tria significat.
 VI.620.27. de vocali instrumen-
 to. VII.500.16. Signa recepta. 601.
 13.
 Silentiū præco iræ. X.62.3.
 Silli Poëtæ maledici. XII.1.1.
 Simulacra è celo lapsa. VIII.663.6.
 Sepulcrum decus mortuorum. IX.1.
 5. Sepulcri eiusdem societas. 458.
 7. Sepulcra in portis. VIII.337.2. in
 montibus. XI.832.13. in agris. 203.
 4. in ædibus. 5. in foris vrbiū. ibi.
 339.6.
 Sinecphoneis. XII.536.4.
 Sinistri Dij. VII.1.20.4.1. Sinistra
 aues vnde. XII.1.34.18. Sinistra, in-
 felicia. VII.1.280.41. Sinistra ful-
 gura, cur fausta. IX.621.16.
 Sino verbum augurium. XII.1.34.18.
 Sinus in amore. XI.544.1.
 Sirius stella. X.258.23.
 Sistrum Ægyptiorum. VII.685.18.
 Slis. XII.887.15.
 Societas Romanorum. VIII.1.9. de
 rebus sacris. 152.23. de matrimo-
 nio. IX.590.6.
 Socius bellii. IX.199.2.
 Sodomorum poma. X.36.14.
 Sol, & Luna de liberis. XII.161.5. Sol
 Augustus. 4. inuocatus in iuramen-
 to. 175.2. institutæ arbiter. ibid.
 apud Persas Cyrus. 161.5. Sol Per-
 fatum fuit. 244.18. Sol ad terminos
 imperiorum. VII.213.7. Sol iniquus
 de quo. 15. nouus quis. 706.12. Sol
 medius.

Spondæ ad grauitatem. XII.18.2.
 Sponsæ adiutoræ sponsum mos. VIII.
 370.5.
 Sponsor Deus. XII.632.8.
 Sponfus de quo. VIII.9.6.
 Spuma iram notat. XI.759.10.
 Squamatum opus. XI.759.12.
 Stapeda nō apud veteres. XII.166.26.
 Stacio in re nauali, quid. X.287.15.
 etiam de nocturna vigilia. IX.176.
 Sudum quid. VIII.520.15.
 Sun. Sun & mihi mea fata. I.135.
 4.
 Summa belli à pecunia. X.62.7.
 Summoneri receſſu. VIII.104.10.
 Super, supra, subter, subtus. IX.498.
 24.
 Superbia ab nobilitate. XI.336.11.
 Superbus vnde. XI.12.5. Superbino-
 ta. XI.376.2.
 Stellarum similis. VIII.585.4.
 Sternax equus. XII.341.19.
 Sternax aquarum. VIII.79.16.
 Steropes Plinianus. VIII.423.5.
 Stibadia. VIII.175.3. in epulis. 6.
 Stimuli irarum. IX.445.4. de ira. XII.
 101.10.
 Stirps. XII.195.18.
 Stipula de senectute. VIII.505.12.
 Sto in re subita. VI.1.286.7. Stantes
 ferrarij. VIII.423.4. Stat sua cui-
 que dies. X.453.19. Stare, nūdū.
 VII.552.2. Stare ad clypeum. XI.1.
 281.2.
 Strages vnde dicta. IX.778.7.
 Stramenta equorum apud Romanos.
 VII.249.7. fors tertia,
 id est, infernus. X.36.4. Sorti, casus
 Latinus. IX.263.13.
 Spatiū de circo. IX.275.1.
 Spania, pro, Hispania. IX.568.19.
 Spargo de luce. IX.459.2. cur de telis.
 XI.648.5. Spargere lucem, vnde.
 XII.113.1. Sparlus color, quis.
 VII.170.31.
 Sparus. XI.664.15.
 Spectaculū magni populi. XII.13.24.
 Specula in navi, de puppi. X.287.5.
 Speculator, & explorator in quo dif-
 ferant. XII.341.7.
 Specus de vulnere. IX.691.12.
 Spelunca Caci. VIII.184.9.
 Spero, puto, timeo. X.36.10. vox ani-
 bigua. XI.252.27.
 Spes frustrata. X.537.18. Spes fene-
 cta. XII.154.6. Spes sibi quisque.
 XI.305.9. Spes pafere. X.606.19.
 edet. XII.1.21.27. Spes pafere, ibid.
 Sphecicon telum. VII.519.5.
 Sphinx. VII.1.184.14.
 Sphragitis. X.324.12.
 Spica de barba. VIII.152.7.
 Spiculum quid. XI.557.10.
 Spina de montibus. VIII.225.10.
 Spinae boues. VIII.489.14.
 Subitaria militia. VII.691.4.
 Sublimis. VII.274.17. Sublimis to-
 rus defunctorum. XI.59.11.
 Spoliū quid. VIII.200.6. Spolia è
 cadaveribus. X.1.182.14. Spolia è
 thalamis. VII.452.7. Spolia hostiū
 interpli. 170.19. dīcta donaria.
 ibid. nequibant refigi. ibid.
 481.12.

Tabula vitta. VII.341.12.
 Tabula pista interdona. XII.
 766.4.
 Tabulata turram. IX.521.12.
 Tacita aquæ. IX.25.10. Taciti remi
 vnde. VIII.102.9.
 Tactio in re sacra. XII.195.11. Tactio
 ignis que effet.
 Tagonium Hispania. XI.445.7.
 Tagus vnde dictus. VIII.66.19.
 Talus.
 Subseſſores adulteri. XI.252.20.
 Subſideo deſiſidi. XI.252.20. de
 domicilio. XII.829.10. militare.
 ibid. nequibant refigi. ibid.
 481.12.

Corda in Eneid.10m.2.

T E uia vitta. VII.341.12.
 Tabula pista interdona. XII.
 766.4.
 Tabulata turram. IX.521.12.
 Tacita aquæ. IX.25.10. Taciti remi
 vnde. VIII.102.9.
 Tactio in re sacra. XII.195.11. Tactio
 ignis que effet.
 Tagonium Hispania. XI.445.7.
 Tagus vnde dictus. VIII.66.19.
 Talus.
 Subſideo deſiſidi. XI.252.20. de
 domicilio. XII.829.10. militare.
 ibid. nequibant refigi. ibid.
 481.12.

Y Y y Tarpia

INDEX

Tarpeia rupes. VIII. 337.11.
 Tarchontis historia. VIII. 505.5.
 Tatijelogium. VIII. 635.6.
 Taurus simul & vacca immolabatur. IX. 621.11. Herculeus vbi. VIII. 280.25. potissima leonis præda. X. 453. 2. Tauri comparatio. 379.1.
 Tauri conuiuii Herotum. VIII. 102.8. Herculi rapti quot. 200.14.
 Taurorum iræ. XII. 101.5. pugna. 710.6.14. Taurina pellis ad vñsum scutorum. IX. 703.4.
 Tautologia nulla in Virgilio. XII. 134.1.
 Tecta acies qua. IX. 498.23.
 Tegmen capitis. VII. 620.17. de scuto. IX. 568.14.
 Tego militare. X. 18.6.
 Tellus Dea. VII. 135.3.
 Telum quid sit. VII. 500.10. de fulmine. IX. 48.21. de luce. VIII. 18.7. detortum. IX. 731.17. non semper de misili. 18.
 Tempestas de quibus. VII. 213.9. de rebelli. XI. 410.11. Tempestate seruari persoluebant Diis vota. XII. 766.4.
 Templo in honorem principum. VIII. 337.1. antiquorum qua positione. 66.4. in lucis. V. I. 170.3. olim pro curia. s. cur. 200.10. X. 36.19.
 Tempus arbitrus rerum gerendarum. IX. 1.21. Tempus de capite. 394.29.
 Tenella, vox Musica. IX. 498.9.
 Tenebra amantur in mortore. VII. 585.10.
 Teneo, nauticum. IX. 9.5.
 Tendere manus in precibus. XII. 195.4.
 Tentamenta qua sint. VIII. 143.2.
 Tento in dolo. VIII. 143.2.
 Tepida ad vulnera. XII. 411.19.
 Terque, quartus, quid sit. XII. 134.24.
 Tercentum tonat ore Deos, quid sit. IX. 367.1. X. 146.2.
 Teres ceruix. VIII. 616.10.
 Terga ad fugam esse debent plena mysteriis. VIII. 704.5. Terga sumpta, & redditia. XI. 608.13.
 Tergeminum, quid. VIII. 200.4.
 Ternini immobilitas. IX. 438.15. sacra. XII. 887.18.
 Terra tremit. XII. 430.21. VIII. 706.28. arripiebatur ab exentibus è mari. X. 287.16. Terra gemitus. IX. 710.4. Terra motuum sex genera. VIII. 241.5. Terram tenere de mortuis. X. 633.4. Terram osculantur nati gaturi. 287.16.
 Terriculamenta Tragica. VIII. 423.29. Terriculamenta puerorum unde habuerint originem. VII. 500.123.
 Territare, quid. XI. 336.21.
 Terror vnde. XI. 357.1.
 Territus. Territo instandum. VIII. 9.8. & 710.8.
 Tessera Virgiliana quæ. VII. 620.26.
 Tessera genus, quo commodissime potest Virgilius explicari. ibi deinde. VII. 454.8.
 Testamenta in procincto. VII. 601.18.
 Testis tua dextera. IX. 275.10.
 Testudo ambulatoria. IX. 498.13.
 Tetrica. VII. 706.12.
 Texo, pro, spolio. X. 405.23.
 Texta ferrea. VIII. 617.10.
 Toga ortus vnde. IX. 598.27.
 Tolero de tenui vita. VIII. 407.3.
 Toller liberos. X. 199.8. & 542.7.
 Tolicaput mera est fabula. IX. 438.14.
 Tonitruum sereno cælo faustum, & infaustum. VII. 135.7. Tonitrua laua cur fausta. IX. 621.16.
 Tono de incundibus. VIII. 407.16. de eloquentia. XI. 376.10.
 Tonfe cur de nauibus. VII. 25.11.
 Tonfio in luctu. XI. 85.6.
 Toni quinque. VIII. 1.4.
 Torquo verbum Iouis. IX. 39.1.
 Torques Gallorum. VIII. 646.22.
 Tortens qui. X. 362.2.
 Tortio de cinctione. VII. 65.18.
 Torus in conuiuiis. VIII. 175.6. mortuorum. XI. 59.9.
 Tibi licet esse bono, qua construcio. I. X. 590.4. quo vñ in sacris. XI. 544.13.
 Tibia communis multis sacris. XI. 725.18. Tibia cantus non aptus bonis moribus. IX. 598.33. Tibiae, & Tubæ in funeribus discriben. XI. 314.15. Tibia cur bifores. IX. 601.17. Triplex. ibid. Consulum, Equitum, Senatorum. ibid. Traetius Heliogabalus. VIII. 319.13.
 Tragica terriculamenta. VIII. 423.29.
 Transcribi sceptræ, quid. VII. 421.3.
 Trebulæ. VII. 706.9.
 Tremendum, id est religiosum. VII. 59.3.
 Tremor de aqua. VII. 1.14. curde aquis. V. III. 280.28. de lumino. V. III. 18.6.
 Tremulum de musica. VII. 392.3.
 Trepidus. XII. 398.9. pro festino. IX. 107.8. & de equis. ibid.
 Tribus Claudio. VII. 706.5.
 Tripodes præmia. I. X. 263.6.
 Tribubundi in tribadiis. VIII. 175.3.
 Tritonis descriptio. XI. 198.
 Triuit donum. XI. 564.2.
 Triumphiatores ruptis mortibus ingrediebantur. VIII. 714.3. Triumphatori populus occurrebat extra vibem. VIII. 1.18.
 Triumphus vnde dictus. VIII. 626.2.
 Triumphorū origo. 714.2. lætitia. 7.
 Troia ter capta. IX. 598.3. expugnata ab Hercule. VIII. 280.16.
 Troiani qui. VII. 723.1. luxuriosi. IX. 598.34.
 Trophaeum Græcorum. XII. 6.8. & 72.16. Trophæi imago. VIII. 608.11.
 Trucu

R E R V M E T V E R B O R V M.

Truculētia de religione. VIII. 337.14.
 Tuba Tyrrhenorum. VIII. 520.8. portatum instrumentum. I. X. 498.8. vnde bellum. XI. 410.14. in funeribus. 182.13.
 Titulus in trophæis. XI. 12.7. & 72.16. Titulos præferbant vieti. VII. 16.
 Togæ ortus vnde. IX. 598.27.
 Tolero de tenui vita. VIII. 407.3.
 Toller liberos. X. 199.8. & 542.7.
 Tolicaput mera est fabula. IX. 438.14.
 Tonitruum sereno cælo faustum, & infaustum. VII. 135.7. Tonitrua laua cur fausta. IX. 621.16.
 Tono de incundibus. VIII. 407.16. de eloquentia. XI. 376.10.
 Tonfe cur de nauibus. VII. 25.11.
 Tonfio in luctu. XI. 85.6.
 Toni quinque. VIII. 1.4.
 Torquo verbum Iouis. IX. 39.1.
 Torques Gallorum. VIII. 646.22.
 Tortens qui. X. 362.2.
 Tortio de cinctione. VII. 65.18.
 Torus in conuiuiis. VIII. 175.6. mortuorum. XI. 59.9.
 Tibi licet esse bono, qua construcio. I. X. 590.4. quo vñ in sacris. XI. 544.13.
 Tibia communis multis sacris. XI. 725.18. Tibia cantus non aptus bonis moribus. IX. 598.33. Tibiae, & Tubæ in funeribus discriben. XI. 314.15. Tibia cur bifores. IX. 601.17. Triplex. ibid. Consulum, Equitum, Senatorum. ibid. Traetius Heliogabalus. VIII. 319.13.
 Tragica terriculamenta. VIII. 423.29.
 Transcribi sceptræ, quid. VII. 421.3.
 Trebulæ. VII. 706.9.
 Tremendum, id est religiosum. VII. 59.3.
 Tremor de aqua. VII. 1.14. curde aquis. V. III. 280.28. de lumino. V. III. 18.6.
 Tremulum de musica. VII. 392.3.
 Trepidus. XII. 398.9. pro festino. IX. 107.8. & de equis. ibid.
 Tribus Claudio. VII. 706.5.
 Tripodes præmia. I. X. 263.6.
 Tribubundi in tribadiis. VIII. 175.3.
 Tritonis descriptio. XI. 198.
 Triuit donum. XI. 564.2.
 Triumphiatores ruptis mortibus ingrediebantur. VIII. 714.3. Triumphatori populus occurrebat extra vibem. VIII. 1.18.
 Triumphus vnde dictus. VIII. 626.2.
 Triumphorū origo. 714.2. lætitia. 7.
 Troia ter capta. IX. 598.3. expugnata ab Hercule. VIII. 280.16.
 Troiani qui. VII. 723.1. luxuriosi. IX. 598.34.
 Trophaeum Græcorum. XII. 6.8. & 72.16. Trophæi imago. VIII. 608.11.
 Trucu

Venatio ad locutiones. VIII. 225.5.
 ad militiam. IX. 598.9. Venatio canum duplex. XI. 742.8.
 Veneris magis. XI. 451.18. Venatorum generæ. VII. 467.7.
 Veneriorum tulum. XII. 1.11.
 Venatrixis habitus. XI. 564.14.
 Venatus ad victimum. VIII. 306.15. Venatu viuere. VII. 733.16.
 Venatula multi. XI. 203.6.
 Venenata sagitta. XII. 843.10.
 Veneror, pro, precor. VII. 585.9.
 Tunica cordis. X. 575.24. Tunica oræta à Phrygibus. IX. 598.27.
 Turbario appetet in oculis. VIII. 213.12.
 Turbida aqua de magnis huminibus. VIII. 51.12.
 Turbo quid. VII. 373.5. Turbo, vnde. IX. 751.7. Turbo, pro, vagor. IX. 339.2. Turbinis comparatio. XII. 919.10.
 Turpæ. XII. 595.22.
 Turris ambulans. XII. 665.12.
 Turres nauium quorum inuentum. VIII. 685.13.
 Turritæ naues. ibid.
 Tuscius etymon. XI. 468.13. Turedare. VIII. 102.7.
 Tusculanorum dolus. VIII. 1.13.
 Tutele nauium, & insignia sape diuera. X. 163.12.
 Tuteclares Dij ramis ornati. VIII. 127.3.
 Turelaria numina. X. 163.12. hæc in puppi, & prora. ibid.
 Tympanum barbarorum. VII. 620.25. in sacris Cybeles. I. X. 598.34. quod instrumentum. ibid.
 Tyrannidis domus. VIII. 184.14. Tyrannidis soluenda ratio. 489.5.
 Tyrannus pro Rego. VII. 249.18. Tyrannivit expugnandi. VIII. 489.3. Tyrannorum imperia. 2.
 Typhœus. X. 550.24.
 Tyrillus. VII. 483.3.
 V
 Vacca simul, & taurus immobabantur. IX. 621.11.
 Vacuum inane. XII. 887.24.
 Vanitas de igne, cur. VIII. 241.20.
 Varietas in lingua. VIII. 714.15.
 Vas æteri. VII. 213.30. Vasa calata. I. X. 263.2.
 Vastare. VIII. 370.6.
 Vaticiniorum morientium qua origo. X. 732.10.
 Vda vox. VII. 519.18.
 Vector passiæ. IX. 1.9.
 Vehens de eo, qui vehitur. ibid.
 Vehiculum simpliciter de pilentis. VII. 663.7.
 Vejouis. VII. 785.26.
 Velamenta supplicum. VII. 213.24. XI. 100.1.
 Velatæ manus. VII. 213.24.
 Velini. VII. 706.11.
 Vellere signa. XI. 12.10.
 Vellera pro insulis. X. 537.3.
 Venabulum venatorium. IX. 542.16.
 Venatio ad locutiones. VIII. 225.5.
 ad militiam. IX. 598.9. Venatio canum duplex. XI. 742.8.
 Veneris magis. XI. 451.18. Venatorum generæ. VII. 467.7.
 Veneriorum tulum. XII. 1.11.
 Venatrixis habitus. XI. 564.14.
 Venatus ad victimum. VIII. 306.15. Venatu viuere. VII. 733.16.
 Venatula multi. XI. 203.6.
 Venenata sagitta. XII. 843.10.
 Veneror, pro, precor. VII. 585.9.
 Tunica cordis. X. 575.24. Tunica oræta à Phrygibus. IX. 598.27.
 Turbario appetet in oculis. VIII. 213.12.
 Turbida aqua de magnis huminibus. VIII. 51.12.
 Turbo quid. VII. 373.5. Turbo, vnde. IX. 751.7. Turbo, pro, vagor. IX. 339.2. Turbinis comparatio. XII. 919.10.
 Turpæ. XII. 595.22.
 Turris ambulans. XII. 665.12.
 Turres nauium quorum inuentum. VIII. 685.13.
 Turritæ naues. ibid.
 Tuscius etymon. XI. 468.13. Turedare. VIII. 102.7.
 Tusculanorum dolus. VIII. 1.13.
 Tutele nauium, & insignia sape diuera. X. 163.12.
 Tuteclares Dij ramis ornati. VIII. 127.3.
 Turelaria numina. X. 163.12. hæc in puppi, & prora. ibid.
 Tympanum barbarorum. VII. 620.25. in sacris Cybeles. I. X. 598.34. quod instrumentum. ibid.
 Tyrannidis domus. VIII. 184.14. Tyrannidis soluenda ratio. 489.5.
 Tyrannus pro Rego. VII. 249.18. Tyrannivit expugnandi. VIII. 489.3. Tyrannorum imperia. 2.
 Typhœus. X. 550.24.
 Tyrillus. VII. 483.3.
 V
 Vacca simul, & taurus immobabantur. IX. 621.11.
 Vacuum inane. XII. 887.24.
 Vanitas de igne, cur. VIII. 241.20.
 Varietas in lingua. VIII. 714.15.
 Vas æteri. VII. 213.30. Vasa calata. I. X. 263.2.
 Vastare. VIII. 370.6.
 Vaticiniorum morientium qua origo. X. 732.10.
 Vda vox. VII. 519.18.
 Vector passiæ. IX. 1.9.
 Vehens de eo, qui vehitur. ibid.
 Vehiculum simpliciter de pilentis. VII. 663.7.
 Vejouis. VII. 785.26.
 Velamenta supplicum. VII. 213.24. XI. 100.1.
 Velatæ manus. VII. 213.24.
 Velini. VII. 706.11.
 Vellere signa. XI. 12.10.
 Vellera pro insulis. X. 537.3.
 Venabulum venatorium. IX. 542.16.
 Veneris magis. XI. 451.18. Venatorum generæ. VII. 467.7.
 Veneriorum tulum. XII. 1.11.
 Venatrixis habitus. XI. 564.14.
 Venatus ad victimum. VIII. 306.15. Venatu viuere. VII. 733.16.
 Venatula multi. XI. 203.6.
 Venenata sagitta. XII. 843.10.
 Veneror, pro, precor. VII. 585.9.
 Tunica cordis. X. 575.24. Tunica oræta à Phrygibus. IX. 598.27.
 Turbario appetet in oculis. VIII. 213.12.
 Turbida aqua de magnis huminibus. VIII. 51.12.
 Turbo quid. VII. 373.5. Turbo, vnde. IX. 751.7. Turbo, pro, vagor. IX. 339.2. Turbinis comparatio. XII. 919.10.
 Turpæ. XII. 595.22.
 Turris ambulans. XII. 665.12.
 Turres nauium quorum inuentum. VIII. 685.13.
 Turritæ naues. ibid.
 Tuscius etymon. XI. 468.13. Turedare. VIII. 102.7.
 Tusculanorum dolus. VIII. 1.13.
 Tutele nauium, & insignia sape diuera. X. 163.12.
 Tuteclares Dij ramis ornati. VIII. 127.3.
 Turelaria numina. X. 163.12. hæc in puppi, & prora. ibid.
 Tympanum barbarorum. VII. 620.25. in sacris Cybeles. I. X. 598.34. quod instrumentum. ibid.
 Tyrannidis domus. VIII. 184.14. Tyrannidis soluenda ratio. 489.5.
 Tyrannus pro Rego. VII. 249.18. Tyrannivit expugnandi. VIII. 489.3. Tyrannorum imperia. 2.
 Typhœus. X. 550.24.
 Tyrillus. VII. 483.3.
 V
 Vacca simul, & taurus immobabantur. IX. 621.11.
 Vacuum inane. XII. 887.24.
 Vanitas de igne, cur. VIII. 241.20.
 Varietas in lingua. VIII. 714.15.
 Vas æteri. VII. 213.30. Vasa calata. I. X. 263.2.
 Vastare. VIII. 370.6.
 Vaticiniorum morientium qua origo. X. 732.10.
 Vda vox. VII. 519.18.
 Vector passiæ. IX. 1.9.
 Vehens de eo, qui vehitur. ibid.
 Vehiculum simpliciter de pilentis. VII. 663.7.
 Vejouis. VII. 785.26.
 Velamenta supplicum. VII. 213.24. XI. 100.1.
 Velatæ manus. VII. 213.24.
 Velini. VII. 706.11.
 Vellere signa. XI. 12.10.
 Vellera pro insulis. X. 537.3.
 Venabulum venatorium. IX. 542.16.
 Veneris magis. XI. 451.18. Venatorum generæ. VII. 467.7.
 Veneriorum tulum. XII. 1.11.
 Venatrixis habitus. XI. 564.14.
 Venatus ad victimum. VIII. 306.15. Venatu viuere. VII. 733.16.
 Venatula multi. XI. 203.6.
 Venenata sagitta. XII. 843.10.
 Veneror, pro, precor. VII. 585.9.
 Tunica cordis. X. 575.24. Tunica oræta à Phrygibus. IX. 598.27.
 Turbario appetet in oculis. VIII. 213.12.
 Turbida aqua de magnis huminibus. VIII. 51.12.
 Turbo quid. VII. 373.5. Turbo, vnde. IX. 751.7. Turbo, pro, vagor. IX. 339.2. Turbinis comparatio. XII. 919.10.
 Turpæ. XII. 595.22.
 Turris ambulans. XII. 665.12.
 Turres nauium quorum inuentum. VIII. 685.13.
 Turritæ naues. ibid.
 Tuscius etymon. XI. 468.13. Turedare. VIII. 102.7.
 Tusculanorum dolus. VIII. 1.13.
 Tutele nauium, & insignia sape diuera. X. 163.12.
 Tuteclares Dij ramis ornati. VIII. 127.3.
 Turelaria numina. X. 163.12. hæc in puppi, & prora. ibid.
 Tympanum barbarorum. VII. 620.25. in sacris Cybeles. I. X. 598.34. quod instrumentum. ibid.
 Tyrannidis domus. VIII. 184.14. Tyrannidis soluenda ratio. 489.5.
 Tyrannus pro Rego. VII. 249.18. Tyrannivit expugnandi. VIII. 489.3. Tyrannorum imperia. 2.
 Typhœus. X. 550.24.
 Tyrillus. VII. 483.3.
 V
 Vacca simul, & taurus immobabantur. IX. 621.11.
 Vacuum inane. XII. 887.24.
 Vanitas de igne, cur. VIII. 241.20.
 Varietas in lingua. VIII. 714.15.
 Vas æteri. VII. 213.30. Vasa calata. I. X. 263.2.
 Vastare. VIII. 370.6.
 Vaticiniorum morientium qua origo. X. 732.10.
 Vda vox. VII. 519.18.
 Vector passiæ. IX. 1.9.
 Vehens de eo, qui vehitur. ibid.
 Vehiculum simpliciter de pilentis. VII. 663.7.
 Vejouis. VII. 785.26.
 Velamenta supplicum. VII. 213.24. XI. 100.1.
 Velatæ manus. VII. 213.24.
 Velini. VII. 706.11.
 Vellere signa. XI. 12.10.
 Vellera pro insulis. X. 537.3.
 Venabulum venatorium. IX. 542.16.
 Veneris magis. XI. 451.18. Venatorum generæ. VII. 467.7.
 Veneriorum tulum. XII. 1.11.
 Venatrixis habitus. XI. 564.14.
 Venatus ad victimum. VIII. 306.15. Venatu viuere. VII. 733.16.
 Venatula multi. XI. 203.6.
 Venenata sagitta. XII. 843.10.
 Veneror, pro, precor. VII. 585.9.
 Tunica cordis. X. 575.24. Tunica oræ

INDEX RERVM ET VERBORVM.

405.6. & 453.5. 17. XI. 42.2. & 336.
 18. & 799.4. XII. 45.11. & 81.2. 16.
 & 411.7. & 940.13. Virgilijacumē.
 IX. 542.25. XI. 664.2. & 832.10.
 XII. 175.6. & 7.25.9. ats in vocibus
 disponendis. XII. 64.2. concinni-
 tas. VII. 406.1. & 670.6. VIII. 200.
 13. IX. 672.20. XL. 1.1. & 225.1. &
 608.7. X. 664.3. & 785.10. XII. 1.
 23. & 195.1. & 244.8. & 289.19.
 decorum. VII. 341.1. diligentia.
 XII. 430.19. Iudicium. X. 811.13.
 XI. 139.12. XII. 45.1. 9. mos in com-
 parationibus. X. 96.1. Laus. 4. Phi-
 losophia. VIII. 585.6. varietas.
 XI. 471.17. vbertas. VIII. 200.19.
 & 241.17. vigilantia. XII. 843.3. &
 919.13.
 Virginitas horrida. XI. 498.8. Virgi-
 nitatis munera. XII. 869.10.
 Virgo matura, acerba, cruda. VII. 45.
 9. ἐπικληπος qua. 8. Virginis habi-
 tus. 9. Virginibus datus currus. XI.
 468.9.
 Virides aquæ. VIII. 90.10.
 Virtus spectanda in bello, non anni.
 IX. 234.2. dat veram gloriam. 142.
 5. difcenda à majoribus, non felici-
 citas. XII. 430.8. vnitatis fortior. X.
 405.7.
 Virtutini nihil inuium. VIII.
 241.1. Virtute vincendum, non
 dolo. XI. 498.18. Virtutes clementia-
 malia putabat Ethnici. IX. 176.10.
 Vis Herculis. XII. 45.1.
 Viscera olim in pretio conuiuorum.
 VIII. 175.12.
 Vita longissima principum. IX. 246.
 6. Vitæ amor potentissimus. X.
 521.12. breuitas. 453.20.
 Vitifator Saturnus. VII. 170.14.
 Virtus supplicum. VII. 213.24. operan-
 tum sacris. 406.15. insularum. X.
 195.4.

Z

Zofmata. IX. 598.28.

INDEX

INDEX ERYTHRÆI

VIRGILIANO OPERI

CVIVSLIBET IMPRESSIONIS

AB ANTONIO MARIA BASSO

Cremonensi accommodatus.

E, Eclogam : G, Georgicorum : A, Aeneidos librum designat.

.E.2.43.3.96.7.6.8.
 11.40.10.46. G.1.
 64.171.174.249.
 367.457.2.243.310.
 3.53.74.398.4.14.
 168.298.347.423.
 523.Æ.1.23.88.190.274.291.
 379.439.529.630.734.757.2.8.
 203.255.290.375.404.419.
 455.480.603.611.3.94.130.
 149.168.335.345.536.687.4.
 230.375.5.45.117.121.447.
 476.699.777.6335.396.500.7.
 99.132.255.708.8.51.130.207.
 331.697.9.322.566.603.10.
 270.788.11.449.577.749.12.
 225.
 Ab.E.1.8.18.54.59.8.68.9.15. G.1.
 102.34.319.434.443.2.17.53.
 497.3.35.48.187.196.181.473.
 505.4.96.286.293.4.3. Æ.1.5.
 214.164.373.376.384.489.572.
 600.646.2.2.41.65.87.9.1.274.
 282.3.24.98.239.447.553.570.
 647.4.79.278.356.377.574.
 661.5.12.43.84.175.599.428.
 452.489.542.727.810.838.6.
 55.97.123.234.385.428.7.15.
 63.106.118.141.152.18.1.209.
 219.270.281.3.10.324.454.484.
 647.770.8.1.115.142.319.423.
 460.517.524.541.619.9.35.
 111.125.255.375.417.644.668.
 769.10.28.126.148.164.179.
 198.375.454.779.11.174.226.
 281.301.317.498.721.743.802.
 853.12.101.298.412.446.603.
 621.787.844.853.
 abfque.Æ.7.289.
 abfct.Æ.8.407.
 Abante.Æ.10.427.
 Abantis.Æ.3.286.
 Abarimique 9.344.
 Abas.Æ.1.12.2.10.10.170.
 abd. G.3.96.
 abdideat.Æ.2.574.
 abdidit. G.3.422.Æ.1.64.2.553.10.
 536.11.816.
 abdur.Æ.7.387.
 abditique.Æ.9.579.
 abducere.Æ.2.43.2.10.79.
 abducte.Æ.3.601.
 abducta.Æ.7.362.
 abductis. G.1.507.
 abduxere.Æ.5.428.
 abeat. E.7.56.
 Abella.Æ.7.740.
 aberat. E.1.39.

aberit.Æ.6.91.
 abscondatur.G.1.221.
 abfcondre.G.3.558.Æ.4.337.
 abfconditus.3.291.
 abfset.Æ.8.89.
 abfens.4.8.3.84.9.361.
 abfentem.Æ.4.83.9.339.10.661.
 abfient.Æ.9.63.
 abfenti.7.280.9.215.
 abfentibus.Æ.1.1200.
 alfore.Æ.8.147.
 abfuit.Æ.7.498.
 abi.Æ.1.356.
 abibat.Æ.2.318.1.10.859.
 abibis.Æ.6.375.7.733.
 abibit. G.4.410.Æ.5.305.
 Abidy.Æ.1.207.
 abfctum.Æ.10.736.
 abies. E.7.66. G.2.68.Æ.8.91.
 abiete.Æ.2.16.5.663.11.667.
 abitibus.Æ.9.674.
 abij.Æ.10.670.
 abiff.Æ.2.25.
 ab integr.Æ.4.5.
 ab louc. E.3.60.Æ.7.219.
 abire.Æ.4.281.
 abit.Æ.10.800.
 abis.Æ.12.675.5.162.166.11.855.
 abit. G.3.225.Æ.1.419.5.156.318.
 9.386.700.
 abitum.Æ.8.214.
 abjungens. G.3.518.
 abiturabat. G.4.263.
 ablata.Æ.3.158.
 abluo.Æ.4.684.
 abluo.Æ.2.720.
 abluta.Æ.9.818.
 abnegat. G.3.456.Æ.1.637.7.424.
 281.362.471.3.29.70.166.194.
 252.346.429.492.497.558.4.
 170.225.554.Æ.1.57.61.86.
 152.175.178.289.305.325.413.
 2.169.2.216.445.511.532.553.
 626.632.3.173.2.06.236.318.
 485.561.4.90.135.144.214.
 221.231.2.60.295.402.441.477.
 613.674.5.16.41.79.464.622.
 661.715.776.860.6.287.707.
 734.7.18.77.119.160.237.330.
 398.8.70.117.243.321.326.
 686.9.17.34.59.233.343.396.
 413.441.475.506.510.589.621.
 661.790.817.10.22.272.405.
 482.522.707.803.11.103.672.
 809.854.893.12.228.284.365.
 406.521.683.715.836.908.
 acanthi. G.2.119.4.12.137.
 acanthida. G.3.338.
 acantho. E.3.45.4.20.Æ.1.653.
 abfissa.4.590.
 715.
 accidet.5.815.
 acceler.12.157.
 accelerant.9.505.
 accelerat.5.675.
 acceleratus.6.630.9.121.
 accendatque.7.550.
 accendere. G.3.414.Æ.6.165.12.
 804.
 accendit. G.4.401.Æ.5.4.
 accedit. G.1.251.Æ.4.232.7.
 482.8.501.10.368.12.426.560.
 accenfa.Æ.1.33.4.364.697.5.183.
 7.7.12.277.
 accenfa.7.392.
 accensi.9.788.
 accenso.12.19.
 accenos.10.397.11.188.
 accensus.Æ.4.203.12.946.
 accepto.11.568.12.604.
 accepterit.6.770.11.471.12.612.
 acceptisse.6.393.
 acceptit. G.4.362.Æ.1.2.279.3.544.
 5.491.601.6.414.8.124.389.9.
 233.817.12.64.
 accepta. G.2.101.
 acceptit.Æ.5.746.
 acceptite.10.11.
 acceptitis.3.441.
 acceptit. G.3.190.Æ.1.311.
 accepti.Æ.3.24.8.165.
 acceptit.12.787.
 accessos.7.11.
 accessu.3.570.
 accessum.8.129.
 accessis.1.205.
 accidit.12.593.
 accineta.2.614.6.570.
 accingar. G.3.46.
 accinge.Æ.11.707.
 accingeit.4.493.
 accingitur.6.184.7.640.9.74.
 accingor. E.2.671.
 accingunt.1.114.2.235.
 accinxerat.1.1489.
 accipe. E.6.69.8.11.Æ.2.65. No. tr.
 4. over. accipere.Æ.3.486.6.136.
 8.150.11.559.
 accipere.Æ.2.70.7.173.8.647.11.
 885.12.568.
 accipient. G.2.477.
 accipiat. G.1.28.
 accipiebat.Æ.3.353.
 accipiens. YYY 3

INDEX ERYTHRÆ

IN VIRGILIVM

INDEX. ERYTHRÆ

zethron, 17, 89.
zethra, Ab. 1, 1, 58, 11, 147.
zeta, G. 4, 173, 14, 3, 55, 34, 674.
zetam, G. 1, 472, 13, 3, 579.
zerna, 8, 419.
zeta, 8, 440.
zetaos, A. 3, 678, 7, 786, 11, 163.
zeta, 11, 139.
zelotis, 10, 28.
zelotum, 11, 30.
zelotus, 11, 128.
zeta, 11, 128.
zeta, 4, 11, 12, 139, 140.
zeta, 10, 27, 11, 10, 43, 1, 243, 1, 509, 3, 491, 9, 447, 11, 8, 5, 237.
zetaum, G. 3, 100, 4, 14, 7, 777, 6, 9, 609, 10, 53, 215, 11, 5, 69.
zetaf, G. 3, 14.
zetafar, A. 3, 492.
zetafibus, 10, 21.
zetafare, 4, 424. *N. in propriis ver. af-*
fari.
zetafari, A. 4, 779, 3, 113, 8, 335, 9, 684.
zetaffara, G. 4, 53, 10, 30, 4, 632, 6, 40, 538, 666, 8, 61, 9, 83, 12, 138.
zetaffari, 1, 644.
zetaffatu, 4, 234.
zetaffare, A. 1, 667, 2, 700, 77, 91, 544, 8, 126, 9, 198, 195, 640, 632, 10, 332, 466, 11, 10, 71.
zetaffatus, G. 4, 120, 10, 6, 455.
zetaffit, 12, 151.
zetaffare, C. 1, 670.
zetaffact, G. 4, 562.
zetaffemur, A. 7, 217.
zetaffers, 3, 10, 8, 477.
zetaffigere, G. 1, 18.
zetaffixa, A. 8, 196.
zetaffix, G. 4, 2, 18.
zetaffix, A. 9, 156.
zetaffixus, f. 8, 2, 0, 161.
zetafflata, 6, 50.
zetafflau, G. 1, 2, 50, A. 2, 649, 5, 739.
zetafflitis, 1, 456.
zetaffluit, 1, 2, 22.
zetaffluse, 2, 79, 6.
zetaffore, 7, 270, 9, 243, 10, 547.
zetaffort, 1, 580, 2, 1, 52, 6, 35.
zetaffuit, 10, 143.
africa, 4, 37.
zetaffitus, 1, 90.
afros, E. 1, 65, 18, 7, 74.
agam, A. 4, 133, 4, 546, 10, 675.
agamemnoniaque, f. 489.
agameonionas, f. 3, 14, 6, 838.
agamemnonius, A. 4, 47, 1, 7, 723.
agamus, E. 9, 66.
aganippe, 1, 0, 12.
agat, G. 1, 4, 62, A. 4, 28, 9, 7, 23, 12, 78, 486.
agathirf, 1, 146.
age, E. 3, 53, G. 1, 63, 3, 42, 4, 14, 49, 29, 1, 17, 1, 21, 707, 3, 1, 169, 33, 46, 4, 221, 3, 69, 55, 54, 8, 345, 3, 89, 53, 629, 7, 67, 17, 49, 19, 78, 39, 10, 241, 1, 1, 187, 1, 2, 832.
age verbum, G. 1, 8, 7, 9, 24, A. 1, 74.
agebant, 1, 1, 445.
agebat, G. 1, 421, 1, 18, 8, 38, A. 5, 265, 274, 83, 6, 63, 337, 8, 20, 4, 6, 9, 696.
agelli, E. 9, 3.
agendum, E. 9, 24.
agenovis, A. 1, 142.
agens, G. 4, 412, 470, A. 1, 11, 1, 195.
No. tra. 4. ver. age. 471. No. ibi-
dem, 6, 805, 7, 707, 804, 6, 678,
63, 10, 614, 11, 433.
agentem, G. 4, 510.
agents, 1, 3, 12.
ager, E. 3, 5, 67, 7, 7, G. 1, 101, 107, 1, 6, 243, 330, A. 4, 5, 5, 1, 316, 602.
agerem, f. 5, 1, 1.
agerent, 7, 481.
ager, G. 3, 10, 30, A. 6, 8, 37, 873.
aectui, 1, 173.

IN VIRGILIVM.

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

I N D E

atundine. E. 6.8.7.12. G. 3.15. AE. 5.
 544.10.20.5.12.13.87.
 arunci. 12.94.
 arundina. 10.710.
 arundine. G. 4.26.
 arundo. G. 2.1.414.4.487. AE. 4.73.5.
 52.5.7.499.8.34.
 aruns. II.75.9.78.8.80.6.81.4.864.
 aruncem. 11.85.3.
 aruo. E. 3.100. G. 2.1.4.3.136.
 arutorum. G. 2.1.177.4.559. AE. 8.
 60.1.
 arutus. S. 4.98.11.739.
 arr. 2.5.
 alcianio. AE. 1.650.663. 697.3.484.
 4.134.5.548.7.522.8.550.629.
 9.649.
 alcianum. G. 3.270. AE. 2.666.747.
 4.8.4.274.620.9.646.662.10.47.
 60.5.12.433.
 alcianus. AE. 1.271.2. 508.652.3.
 339.4.156.3.14.5.75.597.667.
 673.7.497.8.48.9.158.592.636.
 10.23.6.12.168.
 ascendebant. 1.423.
 ascende: e. 9.507.
 ascendere. 12.144.
 ascendimus. 3.193.
 asendiſſer. 2.192.
 aſcenſiſ. 3.303.
 aſciuerit. 11.472.12.613.
 aſcra. E. 6.7.1.
 aſcrumque. G. 2.176.
 aſelli. 1.1.273.
 aſia. 1.1.83.4.343. AE. 1.1.89.7.701.
 II.266.
 aſix. G. 1.17.1.3.5.0. AE. 1.557.3.1.7.
 2.14.
 aſiam. AE. 2.193.10.91.
 aſilas. 9.571.10.175. II.620.12.127.
 550.
 aſilo. G. 3.147.
 aſilo. AE. 2.1.761.
 aſylum. 8.342.
 aſpectabant. 5.615.
 aſpects. G. 3.218. AE. 6.1.86.10.
 2.51.
 aſpectant. AE. 1.14.14.10.4.12.915.
 aſpectu. AE. 1.617.3.597.4.279.6.
 4.65. N. de numeris. & caſib[us]. II.
 699
 aſpectus. E. 4.3.48.6.657.
 aſper. E. 1.89. G. 3.149. 434. N. tr. 4.
 ver. aſpermis. 4.1.45. 277. N. ibidem.
 7.647.729. 8.318.330.365.
 9.62.794.
 aſpera. E. 10.49. G. 1.152.2.413.3.
 57.3.84.5.3. E. 1.2.8.2.3.29.1.296.
 110.45.26.5.26.7.730.766.6.351.
 360.88.1.7.50.9.263. N. tr. 4.
 ver. aſperum. 667. II. 635. 664.
 902.12.12.4.
 aſperat. E. 3.285.
 aſperge. G. 4.62.
 aſperger. 3.4.9.
 aſpergine. AE. 3.1.34.
 aſpergabre. G. 1.2.28.
 aſpernanda. AE. 1.1.106.
 aſpernata. G. 3.393.
 aſpernita. AE. 1.18.11.319.
 aſpetia. 3.625.
 aſpirit. 11.734.
 aſpirē. E. 6.64.5.0.5. 68.105.9.58.
 G. 2.1.14.4.2. AE. 1.497.530.2.
 604.690.6.772.788.825.85.8.
 190.38.5.10.4.81.11.374.
 aſpicer. 12.155.
 aſpiceres. 8.650.
 aſpiceret. 11.642.
 aſpiciam. AE. 1.786.
 aſpicebat. 7.218.
 aſpiciet. 2.578.
 aſpicimus. 2.585.
 aſpicies. AE. 2.596.3.443. 6.155.
 375.11.6.
 aſpicio. E. 7.8. AE. 2.569.9.487.
 aſpicis. 4.208.

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

bacchus. G. 1, 13. 275. 455. A.E. 1.
 738
 bacca. E. 10. 27. G. 1, 18. 3. 430
 baccha. 2, 13. 8. A.E. 8. 688
 bairatum. 9. 710
 balantum. *s. omnium*. G. 1, 271. 8. 457.
 A.E. 7. 538
 balaribus. 9. 565
 balatu. G. 3, 5. 14. *onomatopœia est.*
 balatum. A.E. 9. 62
 balearis. G. 1, 309
 balsamum. 2. 11. 19
 balte. A.E. 10. 496. *biflylabicet.*
 balteus. 5. 13. 13. A.E. 12. 27. 942. N. 1. 4
 barathri. A.E. 1. 421
 barathrum. 8. 245
 barba. E. 1, 29. 8. 3. 4. A.E. 3. 593. 4. 251.
 12. 300
 barbam. 2, 27. 10. 838
 barbara. 1. 1. 53. 11. 777
 barbarica. 8. 685
 barbarico. 1. 504
 barbanus. E. 1. 72
 barbis. G. 3. 366
 barcezi. A.E. 4. 43
 bareen. 4. 632
 barium. E. 3. 390
 batulumque. A.E. 7. 739
 beatas. 6. 359
 beatiti. 1. 98
 beatus. L. 6. 82
 bebricia. 5. 173
 belgica. G. 204
 bell. A.E. 1. 625
 belida. 2. 82
 bella. E. 4. 35. 6. 7. G. 1. 465. 505. 31.
 179. A.E. 1. 52. 545. 2. 84. 439. 3.
 4. 8. 4. 14. 43. 6. 86. 82. 1. 83. 3. 891.
 7. 41. 32. 5. 444. 455. 5. 49. 6. 15. 664
 782. 8. 57. 629. 6. 5. 9. 1. 182. 279.
 642. 10. 66. 9. 3. 370. 11. 2. 54. 379.
 736. 12. 33. 158. 180. 333. 390.
 517. 633
 bellax. A.E. 7. 740. *rebellis fortasse*, Abel-
 laz.
 bellando. 1. 1. 256
 bellantes. G. 3. 22. 4. A.E. 1. 470
 bellantum. G. 3. 183. A.E. 12. 410
 bellantur. 1. 1. 660. N. de contraria
 generibus verborum.
 bellato. 8. 400
 bellator. G. 1. 145. A.E. 9. 721. 11. 38.
 533. 700. 12. 614
 bellatorius. 10. 891
 bellatrix. A.E. 1. 497. 7. 805
 bellii. 1. 18. 27. 298. 570. 2. 1. 51. 162.
 6. 843. 7. 33. 94. 6. 1. 53. 607. 8. 1.
 40. 32. 7. 683. 9. 528. 10. 55. 70.
 146. 160. 173. 427. 532. 582. 737.
 809. 11. 96. 126. 1. 6. 48. 3. 505.
 5. 15. 54. 1. 65. 8. N. *indifferens vero*
belli, *in prælia*. 12. 559. 567. 573
 belliferatos. 7. 622
 bellipotens. 1. 1. 8
 bellis. 1. 29. 9. 1. 201. 10. 87. 4. 1. 855
 bello. G. 2. 17. 10. 279. 447. 3. 28. 4. 69.
 217. 561. A.E. 1. 9. 25. 343. 448.
 549. 2. 13. 109. 193. 315. 718. 3.
 540. 603. 4. 87. 108. 229. 615. 5.
 623. 7. 34. 6. 478. 481. 879. 7. 235.
 482. 541. 572. 637. 842. 693. 761.
 8. 29. 11. 18. 146. 1. 50. 290. 374. 480.
 606. 9. 363. 511. 590. 600. 608.
 656. 7. 59. 10. 8. 185. 508. 609. 11.
 295. 3. 38. 3. 36. 299. 842. 12. 43.
 261. 347. 3. 47. 35. 779. 7. 82
 bellona. 7. 3. 19. 8. 703
 bellua. 6. 287
 bellum. G. 1. 509. A.E. 1. 267. 3. 235.
 248. 540. 6. 279. 829. 7. 80. 547.
 583. 604. 6. 47. 8. 55. 535. 637. 10.
 2. 27. 1. 18. 1. 13. 1. 116. 2. 17. 2. 50.
 279. 305. 535. 12. 79. 109. 804
 belo. 1. 734.
 belus. 1. 62. 5. 733
 benace. G. 2. 160
 benaco. A.E. 10. 205
 bens. 1. 2. 48. 3. 20. 4. 5. A.E. 4. 177
 539. 9. 15. 7. 206
 ben. facti. G. 3. 525
 benignus. A.E. 1. 308
 berecynthia. G. 7. 85. 9. 82. 619
 berœ. G. 4. 341. A.E. 5. 620. 646
 berœno. 5. 650
 binanoris. 9. 60
 bibamus. 10. 65
 bibant. G. 4. 32
 bibat. 2. 506
 bibebat. A.E. 1. 7. 55
 bicent. E. 3. 1. 11. N. de *impropriet.*
 ver. *bibere.*
 bibula. G. 1. 114
 bibulam. A.E. 6. 227
 bibulum. G. 2. 348
 bibunt. A.E. 7. 715
 bifacia. 1. 742
 bicolor. 5. 166. 8. 276
 bicornes. G. 1. 2. 64. 2. 359
 bicornis. A.E. 8. 727
 bidentem. 12. 170
 bidentes. G. 2. 3. 55. A.E. 4. 57. 5. 96. 6.
 39. 7. 93. 8. 15. 44
 bidentibus. G. 2. 400
 bifereque. 4. 119
 bifotem. A.E. 9. 6. 18
 bifornies. 6. 286
 bifornis. 6. 25
 bifontem. 12. 198
 bifontis. 7. 180
 big. 2. 27. 6. 7. 21. 7. 26. 12. 164
 biiges. G. 3. 91
 biijugue. A.E. 10. 253
 biijugs. 10. 399. 431. 575
 biingo. 5. 144
 biingo. 10. 58. 1. 72. 355
 bilcent. 12. 375
 bilinguals. 1. 668
 bima. G. 4. 199
 bimembres. E. 8. 293
 bina. E. 2. 42. 5. 67. A.E. 1. 317. 5. 61.
 306. 557. 7. 688. 8. 168. 9. 263. 12.
 165
 binax. G. 1. 172. 4. 95
 binos. E. 3. 30
 bipatenibus. A.E. 1. 330. 10. 6
 bipedum. G. 4. 389
 bipenamem. 4. 33. 1. 5. 307. 11. 651
 bipeni. A.E. 2. 479. 11. 135
 bipenibus. 2. 627
 bitemes. 1. 186. 8. 79
 bysam. 1. 371
 bis. E. 1. 443. 5. 30. 34. G. 1. 48. 491.
 2. 1. 50. 41. 10. 3. 33. 4. 504. A.E. 1. 75.
 3. 85. 397. 2. 12. 6. 24. 8. 14. 22. 6. 32.
 13. 45. 578. 8. 18. 9. 1. 61. 27. 199.
 635. 800. 1. 1. 13. 3. 26. 402. 629.
 12. 34. 164. 2. 82. 899
 bifalisa. G. 3. 461
 bifeni. A.E. 5. 561
 bitia. 1. 742
 bitiam. 9. 703
 bitias. 9. 672. 11. 396
 bitumen. 3. 451
 bitumine. E. 8. 82
 biuias. A.E. 11. 516
 biuio. 9. 238
 blanda. 5. 827
 blandis. G. 3. 18. 5. 496. A.E. 1. 674
 blando. G. 3. 127
 blandos. E. 4. 23
 blattis. G. 4. 243
 bolâque. A.E. 6. 775
 bona. G. 2. 447. N. *libello de impro-*
priis ver. bonus. 4. 56. A.E. 1. 738
 bonas. 1. 1. 658
 bone. 1. 13. 44
 boni. E. 5. 1. 1. 12. 6. 447
 bonis. 1. 1. 435
 bonus. E. 8. 106.
 1. 1. 5. 61. 6. A.E. 1. 199. 541.
 770. 9. 572. 10. 499. 11. 106
 Bootes. G. 1. 229
 borea. 2. 316.
 borea. E. 7. 51. G. 1. 93. 370. A.E.
 442. 10. 350. 12. 365
 boream. G. 1. 229

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRAEI

castrorum. G. 3, 313, 7, 159, 9, 69, 239
castrum Iovi. A. 6, 775. *vide Bolamque.*
castrum. 8, 412
cafu. G. 1, 340. A. 1, 678, 4, 560, 3, 453, 700, 869, 6, 475.
cafun. A. 3, 215, 2, 93, 507, 3, 265, 5, 310, 8, 533, 178, 10, 791
cafurale. 8, 375
cafin. G. 2, 68, 4, 451, 1, 485. A. 1, 13, 208, 677, 758, 2, 10, 563, 750, 3, 183, 299, 317, 504, 699, 5, 201, 6, 32, 377, 531, 9, 211, 2, 77, 292, 299, 514, 723, 10, 61, 316, 352, 11, 244, 12, 21, 32, 61, 311
cateas. 7, 741
cateas. 6, 558
catenae. 8, 225
catena. 1, 501, 2, 40, 370, 4, 136, 5, 76, 11, 478, 3, 33, 564
catenae. 11, 456
catenae. 7, 804, 8, 593, 10, 194, 11, 433, 12, 264
catenatum. G. 3, 556
catenae. 11, 682
catina. 8, 668
catillus. 7, 672, 11, 640.
cato. 6, 841
catonem. 8, 670
catulique. 2, 357
catulorum. G. 2, 245. N. de impro. *ver. cato.*
catulus. E. 1, 23, G. 3, 405, 438. N. *ibidem.*
caua. E. 1, 18, 9, 15. G. 1, 326, 2, 186, 4, 427, 464. A. 1, 520, 2, 360, 3, 191, 566, 548, 810, 6, 171, 293. N. de impro. *ver. caui.* 9, 633, 671, 808, 10, 476, 636, 891, 893, 11, 823
caue. G. 1, 117, 2, 391, 3, 253. A. 2, 53, 487, 9, 666
cauant. 7, 632
cauantur. G. 3, 450
cauas. A. 2, 38, 9, 534
caract. G. 1, 162, 3, 87
cauata. A. 3, 229
cauatas. G. 1, 136
cauatis. 2, 387, 4, 33
cauacalque. E. 6, 43
cauaco. G. 2, 440
caufas. A. 4, 367
cauda. G. 3, 59. A. 8, 210
caud. G. 3, 423
caudamque. A. 11, 812
caudas. 3, 428
caudibus. G. 2, 30
caudis. A. 8, 674
cauez. 5, 340, 8, 636
caucis. G. 4, 18
cauenit. A. 2, 1, 53, 8, 242
cauenas. 2, 19
cauenis. 3, 674, 8, 420
cauet. 11, 293
cauento. E. 9, 25
caui. B. 8, 599
cauis. G. 1, 184, 2, 453, 4, 44, A. 8, 69, 9, 46, 12, 86
caulas. 9, 60
caulem. 12, 413
caulonique. 3, 553
caue. 2, 260, 3, 240, 286, 4, 50, 641, 5, 434, 8, 248
cauri. G. 3, 356
caurum. 3, 278
cau. F. 1, 27, 3, 102. G. 4, 532. A. 2, 285, 3, 584, 4, 170, 290, 5, 5, 6, 93, 458, 7, 197, 42, 9, 21, 6, 376, 10, 90, 11, 178, 2, 50, 361, 480
cauaf. A. 2, 29, 7, 553
cauam. G. 4, 339, 1, 12, 567, 600
cauando. E. 9, 56
caulas. G. 2, 490, 3, 440. A. 1, 12, 418, 2, 105, 3, 32, 4, 51, 5, 788, 6, 488, 7, 10, 849, 8, 39, 9, 219
cautes. 3, 534, 699, 5, 163, 205, 6, 471, 11, 260
ceaf. 4, 366
cautus. 11, 153
cauam. 1, 85, 10, 784
cedidere. 3, 260, 6, 35, 10, 470, 11, 677
cediderunt. E. 9, 18, G. 1, 487
cedidisse. A. 1, 168, 349, 689, 8, 98
cedidit. G. 3, 488, 4, 165. A. 1, 158, 3, 2
cecinere. G. 1, 378
cecinique. 8, 533
cecinis. 8, 534
cecinis. 8, 535
cecinis. 8, 536
cecinis. 8, 537
cecinis. 8, 538
cecinis. 8, 539
cecinis. 8, 540
cecinis. 8, 541
cecinis. 8, 542
cecinis. 8, 543
cecinis. 8, 544
cecinis. 8, 545
cecinis. 8, 546
cecinis. 8, 547
cecinis. 8, 548
cecinis. 8, 549
cecinis. 8, 550
cecinis. 8, 551
cecinis. 8, 552
cecinis. 8, 553
cecinis. 8, 554
cecinis. 8, 555
cecinis. 8, 556
cecinis. 8, 557
cecinis. 8, 558
cecinis. 8, 559
cecinis. 8, 560
cecinis. 8, 561
cecinis. 8, 562
cecinis. 8, 563
cecinis. 8, 564
cecinis. 8, 565
cecinis. 8, 566
cecinis. 8, 567
cecinis. 8, 568
cecinis. 8, 569
cecinis. 8, 570
cecinis. 8, 571
cecinis. 8, 572
cecinis. 8, 573
cecinis. 8, 574
cecinis. 8, 575
cecinis. 8, 576
cecinis. 8, 577
cecinis. 8, 578
cecinis. 8, 579
cecinis. 8, 580
cecinis. 8, 581
cecinis. 8, 582
cecinis. 8, 583
cecinis. 8, 584
cecinis. 8, 585
cecinis. 8, 586
cecinis. 8, 587
cecinis. 8, 588
cecinis. 8, 589
cecinis. 8, 590
cecinis. 8, 591
cecinis. 8, 592
cecinis. 8, 593
cecinis. 8, 594
cecinis. 8, 595
cecinis. 8, 596
cecinis. 8, 597
cecinis. 8, 598
cecinis. 8, 599
cecinis. 8, 600
cecinis. 8, 601
cecinis. 8, 602
cecinis. 8, 603
cecinis. 8, 604
cecinis. 8, 605
cecinis. 8, 606
cecinis. 8, 607
cecinis. 8, 608
cecinis. 8, 609
cecinis. 8, 610
cecinis. 8, 611
cecinis. 8, 612
cecinis. 8, 613
cecinis. 8, 614
cecinis. 8, 615
cecinis. 8, 616
cecinis. 8, 617
cecinis. 8, 618
cecinis. 8, 619
cecinis. 8, 620
cecinis. 8, 621
cecinis. 8, 622
cecinis. 8, 623
cecinis. 8, 624
cecinis. 8, 625
cecinis. 8, 626
cecinis. 8, 627
cecinis. 8, 628
cecinis. 8, 629
cecinis. 8, 630
cecinis. 8, 631
cecinis. 8, 632
cecinis. 8, 633
cecinis. 8, 634
cecinis. 8, 635
cecinis. 8, 636
cecinis. 8, 637
cecinis. 8, 638
cecinis. 8, 639
cecinis. 8, 640
cecinis. 8, 641
cecinis. 8, 642
cecinis. 8, 643
cecinis. 8, 644
cecinis. 8, 645
cecinis. 8, 646
cecinis. 8, 647
cecinis. 8, 648
cecinis. 8, 649
cecinis. 8, 650
cecinis. 8, 651
cecinis. 8, 652
cecinis. 8, 653
cecinis. 8, 654
cecinis. 8, 655
cecinis. 8, 656
cecinis. 8, 657
cecinis. 8, 658
cecinis. 8, 659
cecinis. 8, 660
cecinis. 8, 661
cecinis. 8, 662
cecinis. 8, 663
cecinis. 8, 664
cecinis. 8, 665
cecinis. 8, 666
cecinis. 8, 667
cecinis. 8, 668
cecinis. 8, 669
cecinis. 8, 670
cecinis. 8, 671
cecinis. 8, 672
cecinis. 8, 673
cecinis. 8, 674
cecinis. 8, 675
cecinis. 8, 676
cecinis. 8, 677
cecinis. 8, 678
cecinis. 8, 679
cecinis. 8, 680
cecinis. 8, 681
cecinis. 8, 682
cecinis. 8, 683
cecinis. 8, 684
cecinis. 8, 685
cecinis. 8, 686
cecinis. 8, 687
cecinis. 8, 688
cecinis. 8, 689
cecinis. 8, 690
cecinis. 8, 691
cecinis. 8, 692
cecinis. 8, 693
cecinis. 8, 694
cecinis. 8, 695
cecinis. 8, 696
cecinis. 8, 697
cecinis. 8, 698
cecinis. 8, 699
cecinis. 8, 700
cecinis. 8, 701
cecinis. 8, 702
cecinis. 8, 703
cecinis. 8, 704
cecinis. 8, 705
cecinis. 8, 706
cecinis. 8, 707
cecinis. 8, 708
cecinis. 8, 709
cecinis. 8, 710
cecinis. 8, 711
cecinis. 8, 712
cecinis. 8, 713
cecinis. 8, 714
cecinis. 8, 715
cecinis. 8, 716
cecinis. 8, 717
cecinis. 8, 718
cecinis. 8, 719
cecinis. 8, 720
cecinis. 8, 721
cecinis. 8, 722
cecinis. 8, 723
cecinis. 8, 724
cecinis. 8, 725
cecinis. 8, 726
cecinis. 8, 727
cecinis. 8, 728
cecinis. 8, 729
cecinis. 8, 730
cecinis. 8, 731
cecinis. 8, 732
cecinis. 8, 733
cecinis. 8, 734
cecinis. 8, 735
cecinis. 8, 736
cecinis. 8, 737
cecinis. 8, 738
cecinis. 8, 739
cecinis. 8, 740
cecinis. 8, 741
cecinis. 8, 742
cecinis. 8, 743
cecinis. 8, 744
cecinis. 8, 745
cecinis. 8, 746
cecinis. 8, 747
cecinis. 8, 748
cecinis. 8, 749
cecinis. 8, 750
cecinis. 8, 751
cecinis. 8, 752
cecinis. 8, 753
cecinis. 8, 754
cecinis. 8, 755
cecinis. 8, 756
cecinis. 8, 757
cecinis. 8, 758
cecinis. 8, 759
cecinis. 8, 760
cecinis. 8, 761
cecinis. 8, 762
cecinis. 8, 763
cecinis. 8, 764
cecinis. 8, 765
cecinis. 8, 766
cecinis. 8, 767
cecinis. 8, 768
cecinis. 8, 769
cecinis. 8, 770
cecinis. 8, 771
cecinis. 8, 772
cecinis. 8, 773
cecinis. 8, 774
cecinis. 8, 775
cecinis. 8, 776
cecinis. 8, 777
cecinis. 8, 778
cecinis. 8, 779
cecinis. 8, 780
cecinis. 8, 781
cecinis. 8, 782
cecinis. 8, 783
cecinis. 8, 784
cecinis. 8, 785
cecinis. 8, 786
cecinis. 8, 787
cecinis. 8, 788
cecinis. 8, 789
cecinis. 8, 790
cecinis. 8, 791
cecinis. 8, 792
cecinis. 8, 793
cecinis. 8, 794
cecinis. 8, 795
cecinis. 8, 796
cecinis. 8, 797
cecinis. 8, 798
cecinis. 8, 799
cecinis. 8, 800
cecinis. 8, 801
cecinis. 8, 802
cecinis. 8, 803
cecinis. 8, 804
cecinis. 8, 805
cecinis. 8, 806
cecinis. 8, 807
cecinis. 8, 808
cecinis. 8, 809
cecinis. 8, 810
cecinis. 8, 811
cecinis. 8, 812
cecinis. 8, 813
cecinis. 8, 814
cecinis. 8, 815
cecinis. 8, 816
cecinis. 8, 817
cecinis. 8, 818
cecinis. 8, 819
cecinis. 8, 820
cecinis. 8, 821
cecinis. 8, 822
cecinis. 8, 823
cecinis. 8, 824
cecinis. 8, 825
cecinis. 8, 826
cecinis. 8, 827
cecinis. 8, 828
cecinis. 8, 829
cecinis. 8, 830
cecinis. 8, 831
cecinis. 8, 832
cecinis. 8, 833
cecinis. 8, 834
cecinis. 8, 835
cecinis. 8, 836
cecinis. 8, 837
cecinis. 8, 838
cecinis. 8, 839
cecinis. 8, 840
cecinis. 8, 841
cecinis. 8, 842
cecinis. 8, 843
cecinis. 8, 844
cecinis. 8, 845
cecinis. 8, 846
cecinis. 8, 847
cecinis. 8, 848
cecinis. 8, 849
cecinis. 8, 850
cecinis. 8, 851
cecinis. 8, 852
cecinis. 8, 853
cecinis. 8, 854
cecinis. 8, 855
cecinis. 8, 856
cecinis. 8, 857
cecinis. 8, 858
cecinis. 8, 859
cecinis. 8, 860
cecinis. 8, 861
cecinis. 8, 862
cecinis. 8, 863
cecinis. 8, 864
cecinis. 8, 865
cecinis. 8, 866
cecinis. 8, 867
cecinis. 8, 868
cecinis. 8, 869
cecinis. 8, 870
cecinis. 8, 871
cecinis. 8, 872
cecinis. 8, 873
cecinis. 8, 874
cecinis. 8, 875
cecinis. 8, 876
cecinis. 8, 877
cecinis. 8, 878
cecinis. 8, 879
cecinis. 8, 880
cecinis. 8, 881
cecinis. 8, 882
cecinis. 8, 883
cecinis. 8, 884
cecinis. 8, 885
cecinis. 8, 886
cecinis. 8, 887
cecinis. 8, 888
cecinis. 8, 889
cecinis. 8, 890
cecinis. 8, 891
cecinis. 8, 892
cecinis. 8, 893
cecinis. 8, 894
cecinis. 8, 895
cecinis. 8, 896
cecinis. 8, 897
cecinis. 8, 898
cecinis. 8, 899
cecinis. 8, 900
cecinis. 8, 901
cecinis. 8, 902
cecinis. 8, 903
cecinis. 8, 904
cecinis. 8, 905
cecinis. 8, 906
cecinis. 8, 907
cecinis. 8, 908
cecinis. 8, 909
cecinis. 8, 910
cecinis. 8, 911
cecinis. 8, 912
cecinis. 8, 913
cecinis. 8, 914
cecinis. 8, 915
cecinis. 8, 916
cecinis. 8, 917
cecinis. 8, 918
cecinis. 8, 919
cecinis. 8, 920
cecinis. 8, 921
cecinis. 8, 922
cecinis. 8, 923
cecinis. 8, 924
cecinis. 8, 925
cecinis. 8, 926
cecinis. 8, 927
cecinis. 8, 928
cecinis. 8, 929
cecinis. 8, 930
cecinis. 8, 931
cecinis. 8, 932
cecinis. 8, 933
cecinis. 8, 934
cecinis. 8, 935
cecinis. 8, 936
cecinis. 8, 937
cecinis. 8, 938
cecinis. 8, 939
cecinis. 8, 940
cecinis. 8, 941
cecinis. 8, 942
cecinis. 8, 943
cecinis. 8, 944
cecinis. 8, 945
cecinis. 8, 946
cecinis. 8, 947
cecinis. 8, 948
cecinis. 8, 949
cecinis. 8, 950
cecinis. 8, 951
cecinis. 8, 952
cecinis. 8, 953
cecinis. 8, 954
cecinis. 8, 955
cecinis. 8, 956
cecinis. 8, 957
cecinis. 8, 958
cecinis. 8, 959
cecinis. 8, 960
cecinis. 8, 961
cecinis. 8, 962
cecinis. 8, 963
cecinis. 8, 964
cecinis. 8, 965
cecinis. 8, 966
cecinis. 8, 967
cecinis. 8, 968
cecinis. 8, 969
cecinis. 8, 970
cecinis. 8, 971
cecinis. 8, 972
cecinis. 8, 973
cecinis. 8, 974
cecinis. 8, 975
cecinis. 8, 976
cecinis. 8, 977
cecinis. 8, 978
cecinis. 8, 979
cecinis. 8, 980
cecinis. 8, 981
cecinis. 8, 982
cecinis. 8, 9

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

curucit. A.E. 2, 71. 6. 694. 7. 251. 6. 54.
8, 390. 11. 296. 12. 66
cui. E. 1, 18. G. 1, 12. 14. 334. 2. 92.
204. 371. 398. 3. 6. 1. 147. 211.
258. 3. 88. 394. 4. 113. 127. 271. A.E.
1, 271. 1. 318. 349. 4. 52. 3. 66.
121. 547. 677. 3. 6. 58. 4. 59. 1. 1.
206. 212. 275. 3. 23. 5. 87. 2. 24. 3. 63.
621. 847. 6. 1. 1. 15. 6. 121. 199. 5. 1.
4. 19. 502. 598. 8. 11. 7. 12. 5. 8. 5.
654. 746. 785. 8. 12. 24. 40. 5. 64. 680.
9. 97. 2. 57. 347. 593. 77. 10. 76.
100. 1. 37. 176. 12. 10. 2. 51. 30. 38.
565. 80. 61. 621. 618. 645. 11.
708. 118. 498. 642. 674. 786. 12.
65. 1. 61. 225. 5. 18
eniquam. G. 4. 447. A.E. 7. 692. 10.
71.
enique. G. 2. 177. 3. 102. 5. 100. 7.
507. 9. 175. 185. 10. 107. 11.
467.
euium. E. 3. 1. A.E. 5. 87
euius. E. 10. 73. G. 4. 394. 437. A.E. 6.
324. 7. 97. 8. 51. 11. 147. 666.
culmen. E. 1. 69.
culmi. G. 2. 517.
culmina. E. 1. 83. A.E. 2. 446. 478.
695. 4. 671. 11. 59
culmine. G. 1. 4. 102. A.E. 1. 298. 410.
603. 4. 186. 7. 5. 12. 8. 456
culminibus. 4. 461. 5. 459. 12. 863
culminis. 2. 478
calmo. G. 1. 150. 317
calmorum. 1. 19.
calquam. 1. 32.
calmus. 1. 111.
calpus. AE. 4. 19. 12. 648
calpum. G. 2. 380. 455. 3. 458. A.E. 2.
14.
calpatus. 2. 102.
calta. E. 1. 71. G. 1. 153. 4. 116. 372.
A.E. 6. 33. 10. 141.
cultores. 1. 788
cultoribus. 2. 114. A.E. 8. 8
cultri. G. 1. 492
cultrix. A.E. 3. 111. 11. 1557
cultures. 6. 248
cultur. E. 4. 18. G. 1. 102. 2. 51. 4. 539.
AE. 3. 591. 6. 730
cultura. G. 2. 420
cultus. 1. 52. 2. 1. 3. 5. A.E. 3. 16
cum. E. 8. 16. 3. 10. 19. 77. 4. 19. 5. 12.
74. 88. 6. 3. 40. 7. 5. 16. 39. 8. 15. 28.
38. 9. 22. 67. 10. 4. 10. 6. 7. G. 1. 43.
148. 178. 187. 190. 2. 17. 288. 303.
310. 31. 3. 16. 327. 3. 61. 370. 391.
427. 438. 4. 504. 8. 4. 67. 48. 4. 93.
512. 2. 19. 3. 209. 2. 18. 179. 321. 3. 40.
403. 422. 10. 13. 13. 13. 13. 19. 196. 2. 23.
237. 303. 322. 3. 36. 3. 347. 358. 423.
437. 443. 458. 462. 4. 2. 1. 97. 103.
110. 135. 17. 1. 40. 1. 14. 1. 43. 9. 488.
524. 5. 33. A.E. 1. 40. 51. 5. 152. 197.
227. 1. 249. 1. 288. 2. 265. 4. 35. 5. 339.
589. 6. 9. 655. 691. 701. 2. 71. 1. 12.
117. 12. 2. 3. 6. 304. 4. 16. 323. 3. 378.
496. 499. 53. 2. 67. 1. 38. 627. 680.
688. 694. 73. 1. 3. 12. 51. 137. 177.
255. 353. 3. 89. 4. 16. 448. 5. 22. 5. 68.
577. 590. 599. 9. 16. 6. 64. 55. 679.
711. 4. 8. 20. 215. 2. 4. 1. 409. 425.
441. 453. 4. 661. 473. 4. 15. 52. 5. 97.
606. 6. 18. 67. 85. 4. 75. 7. 85. 2. 40.
289. 328. 3. 68. 507. 927. 6. 67. 6. 63.
804. 810. 8. 3. 88. 8. 867. 6. 45. 91.
187. 190. 372. 5. 1. 5. 64. 645. 735.
874. 880. 7. 27. 39. 61. 105. 114.
130. 148. 6. 16. 2. 64. 40. 418. 427. 462.
528. 60. 1. 667. 674. 697. 700. 720. 710.
735. 8. 28. 55. 7. 82. 9. 8. 170. 2. 213.
276. 33. 3. 1. 506. 52. 52. 5. 61.
621. 70. 3. 9. 60. 8. 108. 1. 54. 202.
249. 349. 361. 372. 3. 95. 425. 513.
562. 618. 670. 771. 793. 816. 10.
12. 98. 124. 266. 3. 37. 4. 45. 4. 483.
501. 509. 52. 1. 567. 665. 697. 764.
11. 42. 48. 104. 113. 2. 27. 6. 279. 304.
101. 1. 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
601. 6. 601. 6. 601. 6. 601. 6. 601.
659. 681. 751. 1. 78. 8. 22. 8. 31. 9. 04.
12. 76. 1. 14. 1. 15. 208. 2. 249. 3. 31.
365. 1. 15. 4. 38. 473. 5. 87. 6. 2. 685.
702. 716. 1. 73. 5. 81. 2. 18. 9. 94. 951.
cumara. A.E. 5. 98
cumazam. 3. 44.
cumarum. 6. 2.
cumari. E. 4. 4.
cum pum. G. 1. 178. *pro in primis*.
cumulant. A.E. 8. 2. 28. 1. 12. 2. 1.
cumulat. 5. 15. 32. 1. 11. 50
cumulatum. 4. 4. 36.
cumulato. 1. 109. 2. 1. 19. 98
cumulos. G. 1. 1. 105
cumulab. E. 4. 43. G. 4. 66. A.E. 1. 105
cuncta. G. 1. 2. 43. 1. 2. 43. 1. 19. A.E. 2.
77. 570. 653. 3. 3. 398. 5. 15. 5. 63. 4.
498. 8. 19. 439. 9. 345. 1. 1. 2. 44. 1. 12.
1. 18. 4. 78.
cuncta. 5. 614. 12. 2. 51.
cunctiam. G. 3. 473. A.E. 10. 695
cunctando. 6. 846.
cunctantem. 4. 18. 3. 390. 6. 2. 21. 7.
4. 49. 8. 3. 88. 1. 9. 40
cunctantes. G. 1. 2. 3. 6. 3. 4. 488. A.E. 10.
3. 31
cunctanti. 5. 585. 6. 12. 919
cunctantibus. G. 4. 07
cunctantur. 4. 2. 58
cunctatur. A.E. 9. 124. 10. 1. 7. 17. 12. 916
cuncti. 1. 52. 2. 55. 3. 2. 409. 3. 100. 189.
363. 5. 18. 70. 12. 7. 38. 5. 7. 5. 83. 8.
109. 306. 10. 96. 1. 1. 3. 34. 745
cunctis. 1. 52. 2. 57. 2. 1. 2. 18. 3. 97. 5.
2. 49. 7. 2. 3. 2. 0. 8. 1. 61. 12. 2. 19
cunctos. 5. 380
cunctus. 1. 158. 2. 37
cunei. 1. 12. 2. 69
cuneis. G. 1. 144. 1. 2. 79. A.E. 6. 18. 1. 7.
309. 1. 14. 57
cultipus. 2. 102.
culta. E. 1. 71. G. 1. 153. 4. 116. 372.
A.E. 6. 33. 10. 141.
cultores. 1. 788
cultoribus. 2. 114. A.E. 8. 8
cultri. G. 1. 492
cultrix. A.E. 3. 111. 11. 1557
cultures. 6. 248
cultur. E. 4. 18. G. 1. 102. 2. 51. 4. 539.
AE. 3. 591. 6. 730
cultura. G. 2. 420
cultus. 1. 52. 2. 1. 3. 5. A.E. 3. 16
cum. E. 8. 16. 3. 10. 19. 77. 4. 19. 5. 12.
74. 88. 6. 3. 40. 7. 5. 16. 39. 8. 15. 28.
38. 9. 22. 67. 10. 4. 10. 6. 7. G. 1. 43.
148. 178. 187. 190. 2. 17. 288. 303.
310. 31. 3. 16. 327. 3. 61. 370. 391.
427. 438. 4. 504. 8. 4. 67. 48. 4. 93.
512. 2. 19. 3. 209. 2. 18. 179. 321. 3. 40.
403. 422. 10. 13. 13. 13. 13. 19. 196. 2. 23.
237. 303. 322. 3. 36. 3. 347. 358. 423.
437. 443. 458. 462. 4. 2. 1. 97. 103.
110. 135. 17. 1. 40. 1. 14. 1. 43. 9. 488.
524. 5. 33. A.E. 1. 40. 51. 5. 152. 197.
227. 1. 249. 1. 288. 2. 265. 4. 35. 5. 339.
589. 6. 9. 655. 691. 701. 2. 71. 1. 12.
117. 12. 2. 3. 6. 304. 4. 16. 323. 3. 378.
496. 499. 53. 2. 67. 1. 38. 627. 680.
688. 694. 73. 1. 3. 12. 51. 137. 177.
255. 353. 3. 89. 4. 16. 448. 5. 22. 5. 68.
577. 590. 599. 9. 16. 6. 64. 55. 679.
711. 4. 8. 20. 215. 2. 4. 1. 409. 425.
441. 453. 4. 661. 473. 4. 15. 52. 5. 97.
606. 6. 18. 67. 85. 4. 75. 7. 85. 2. 40.
289. 328. 3. 68. 507. 927. 6. 67. 6. 63.
804. 810. 8. 3. 88. 8. 867. 6. 45. 91.
187. 190. 372. 5. 1. 5. 64. 645. 735.
874. 880. 7. 27. 39. 61. 105. 114.
130. 148. 6. 16. 2. 64. 40. 418. 427. 462.
528. 60. 1. 667. 674. 697. 700. 720. 710.
735. 8. 28. 55. 7. 82. 9. 8. 170. 2. 213.
276. 33. 3. 1. 506. 52. 52. 5. 61.
621. 70. 3. 9. 60. 8. 108. 1. 54. 202.
249. 349. 361. 372. 3. 95. 425. 513.
562. 618. 670. 771. 793. 816. 10.
12. 98. 124. 266. 3. 37. 4. 45. 4. 483.
501. 509. 52. 1. 567. 665. 697. 764.
11. 42. 48. 104. 113. 2. 27. 6. 279. 304.
101. 1. 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
601. 6. 601. 6. 601. 6. 601. 6. 601.
659. 681. 751. 1. 78. 8. 22. 8. 31. 9. 04.
12. 76. 1. 14. 1. 15. 208. 2. 249. 3. 31.
365. 1. 15. 4. 38. 473. 5. 87. 6. 2. 685.
702. 716. 1. 73. 5. 81. 2. 18. 9. 94. 951.
cumara. A.E. 5. 98
cumazam. 3. 44.
cumarum. 6. 2.
cumari. E. 4. 4.
cum pum. G. 1. 178. *pro in primis*.
cumulant. A.E. 8. 2. 28. 1. 12. 2. 1.
cumulat. 5. 15. 32. 1. 11. 50
cumulatum. 4. 4. 36.
cumulato. 1. 109. 2. 1. 19. 98
cumulos. G. 1. 1. 105
cumulab. E. 4. 43. G. 4. 66. A.E. 1. 105
cuncta. G. 1. 2. 43. 1. 2. 43. 1. 19. A.E. 2.
77. 570. 653. 3. 3. 398. 5. 15. 5. 63. 4.
498. 8. 19. 439. 9. 345. 1. 1. 2. 44. 1. 12.
1. 18. 4. 78.
cuncta. 5. 614. 12. 2. 51.
cunctiam. G. 3. 473. A.E. 10. 695
cunctando. 6. 846.
cunctantem. 4. 18. 3. 390. 6. 2. 21. 7.
4. 49. 8. 3. 88. 1. 9. 40
cunctantes. G. 1. 2. 3. 6. 3. 4. 488. A.E. 10.
3. 31
cunctanti. 5. 585. 6. 12. 919
cunctantibus. G. 4. 07
cunctantur. 4. 2. 58
cunctatur. A.E. 9. 124. 10. 1. 7. 17. 12. 916
cuncti. 1. 52. 2. 55. 3. 2. 409. 3. 100. 189.
363. 5. 18. 70. 12. 7. 38. 5. 7. 5. 83. 8.
109. 306. 10. 96. 1. 1. 3. 34. 745
cunctis. 1. 52. 2. 57. 2. 1. 2. 18. 3. 97. 5.
2. 49. 7. 2. 3. 2. 0. 8. 1. 61. 12. 2. 19
cunctos. 5. 380
cunctus. 1. 158. 2. 37
cunei. 1. 12. 2. 69
cuneis. G. 1. 144. 1. 2. 79. A.E. 6. 18. 1. 7.
309. 1. 14. 57
cultipus. 2. 102.
culta. E. 1. 71. G. 1. 153. 4. 116. 372.
A.E. 6. 33. 10. 141.
cultores. 1. 788
cultoribus. 2. 114. A.E. 8. 8
cultri. G. 1. 492
cultrix. A.E. 3. 111. 11. 1557
cultures. 6. 248
cultur. E. 4. 18. G. 1. 102. 2. 51. 4. 539.
AE. 3. 591. 6. 730
cultura. G. 2. 420
cultus. 1. 52. 2. 1. 3. 5. A.E. 3. 16
cum. E. 8. 16. 3. 10. 19. 77. 4. 19. 5. 12.
74. 88. 6. 3. 40. 7. 5. 16. 39. 8. 15. 28.
38. 9. 22. 67. 10. 4. 10. 6. 7. G. 1. 43.
148. 178. 187. 190. 2. 17. 288. 303.
310. 31. 3. 16. 327. 3. 61. 370. 391.
427. 438. 4. 504. 8. 4. 67. 48. 4. 93.
512. 2. 19. 3. 209. 2. 18. 179. 321. 3. 40.
403. 422. 10. 13. 13. 13. 13. 19. 196. 2. 23.
237. 303. 322. 3. 36. 3. 347. 358. 423.
437. 443. 458. 462. 4. 2. 1. 97. 103.
110. 135. 17. 1. 40. 1. 14. 1. 43. 9. 488.
524. 5. 33. A.E. 1. 40. 51. 5. 152. 197.
227. 1. 249. 1. 288. 2. 265. 4. 35. 5. 339.
589. 6. 9. 655. 691. 701. 2. 71. 1. 12.
117. 12. 2. 3. 6. 304. 4. 16. 323. 3. 378.
496. 499. 53. 2. 67. 1. 38. 627. 680.
688. 694. 73. 1. 3. 12. 51. 137. 177.
255. 353. 3. 89. 4. 16. 448. 5. 22. 5. 68.
577. 590. 599. 9. 16. 6. 64. 55. 679.
711. 4. 8. 20. 215. 2. 4. 1. 409. 425.
441. 453. 4. 661. 473. 4. 15. 52. 5. 97.
606. 6. 18. 67. 85. 4. 75. 7. 85. 2. 40.
289. 328. 3. 68. 507. 927. 6. 67. 6. 63.
804. 810. 8. 3. 88. 8. 867. 6. 45. 91.
187. 190. 372. 5. 1. 5. 64. 645. 735.
874. 880. 7. 27. 39. 61. 105. 114.
130. 148. 6. 16. 2. 64. 40. 418. 427. 462.
528. 60. 1. 667. 674. 697. 700. 720. 710.
735. 8. 28. 55. 7. 82. 9. 8. 170. 2. 213.
276. 33. 3. 1. 506. 52. 52. 5. 61.
621. 70. 3. 9. 60. 8. 108. 1. 54. 202.
249. 349. 361. 372. 3. 95. 425. 513.
562. 618. 670. 771. 793. 816. 10.
12. 98. 124. 266. 3. 37. 4. 45. 4. 483.
501. 509. 52. 1. 567. 665. 697. 764.
11. 42. 48. 104. 113. 2. 27. 6. 279. 304.
101. 1. 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
601. 6. 601. 6. 601. 6. 601. 6. 601.
659. 681. 751. 1. 78. 8. 22. 8. 31. 9. 04.
12. 76. 1. 14. 1. 15. 208. 2. 249. 3. 31.
365. 1. 15. 4. 38. 473. 5. 87. 6. 2. 685.
702. 716. 1. 73. 5. 81. 2. 18. 9. 94. 951.
cumara. A.E. 5. 98
cumazam. 3. 44.
cumarum. 6. 2.
cumari. E. 4. 4.
cum pum. G. 1. 178. *pro in primis*.
cumulant. A.E. 8. 2. 28. 1. 12. 2. 1.
cumulat. 5. 15. 32. 1. 11. 50
cumulatum. 4. 4. 36.
cumulato. 1. 109. 2. 1. 19. 98
cumulos. G. 1. 1. 105
cumulab. E. 4. 43. G. 4. 66. A.E. 1. 105
cuncta. G. 1. 2. 43. 1. 2. 43. 1. 19. A.E. 2.
77. 570. 653. 3. 3. 398. 5. 15. 5. 63. 4.
498. 8. 19. 439. 9. 345. 1. 1. 2. 44. 1. 12.
1. 18. 4. 78.
cuncta. 5. 614. 12. 2. 51.
cunctiam. G. 3. 473. A.E. 10. 695
cunctando. 6. 846.
cunctantem. 4. 18. 3. 390. 6. 2. 21. 7.
4. 49. 8. 3. 88. 1. 9. 40
cunctantes. G. 1. 2. 3. 6. 3. 4. 488. A.E. 10.
3. 31
cunctanti. 5. 585. 6. 12. 919
cunctantibus. G. 4. 07
cunctantur. 4. 2. 58
cunctatur. A.E. 9. 124. 10. 1. 7. 17. 12. 916
cuncti. 1. 52. 2. 55. 3. 2. 409. 3. 100. 189.
363. 5. 18. 70. 12. 7. 38. 5. 7. 5. 83. 8.
109. 306. 10. 96. 1. 1. 3. 34. 745
cunctis. 1. 52. 2. 57. 2. 1. 2. 18. 3. 97. 5.
2. 49. 7. 2. 3. 2. 0. 8. 1. 61. 12. 2. 19
cunctos. 5. 380
cunctus. 1. 158. 2. 37
cunei. 1. 12. 2. 69
cuneis. G. 1. 144. 1. 2. 79. A.E. 6. 18. 1. 7.
309. 1. 14. 57
cultipus. 2. 102.
culta. E. 1. 71. G. 1. 153. 4. 116. 372.
A.E. 6. 33. 10. 141.
cultores. 1. 788
cultoribus. 2. 114. A.E. 8. 8
cultri. G. 1. 492
cultrix. A.E. 3. 111. 11. 1557
cultures. 6. 248
cultur. E. 4. 18. G. 1. 102. 2. 51. 4. 539.
AE. 3. 591. 6. 730
cultura. G. 2. 420
cultus. 1. 52. 2. 1. 3. 5. A.E. 3. 16
cum. E. 8. 16. 3. 10. 19. 77. 4. 19. 5. 12.
74. 88. 6. 3. 40. 7. 5. 16. 39. 8. 15. 28.
38. 9. 22. 67. 10. 4. 10. 6. 7. G. 1. 43.
148. 178. 187. 190. 2. 17. 288. 303.
310. 31. 3. 16. 327. 3. 61. 370. 391.
427. 438. 4. 504. 8. 4. 67. 48. 4. 93.
512. 2. 19. 3. 209. 2. 18. 179. 321. 3. 40.
403. 422. 10. 13. 13. 13. 13. 19. 196. 2. 23.
237. 303. 322. 3. 36. 3. 347. 358. 423.
437. 443. 458. 462. 4. 2. 1. 97. 103.
110. 135. 17. 1. 40. 1. 14. 1. 43. 9. 488.
524. 5. 33. A.E. 1. 40. 51. 5. 152. 197.
227. 1. 249. 1. 288. 2. 265. 4. 35. 5. 339.
589. 6. 9. 655. 691. 701. 2. 71. 1. 12.
117. 12. 2. 3. 6. 304. 4. 16. 323. 3. 378.
496. 499. 53. 2. 67. 1. 38. 627. 680.
688. 694. 73. 1. 3. 12. 51. 137. 177.
255. 353. 3. 89. 4. 16. 448. 5. 22. 5. 68.
577. 590. 599. 9. 16. 6. 64. 55. 679.
711. 4. 8. 20. 215. 2. 4. 1. 409. 425.
441. 453. 4. 661. 473. 4. 15. 52. 5. 97.
606. 6. 18. 67. 85. 4. 75. 7. 85. 2. 40.
289. 328. 3. 68. 507. 927. 6. 67. 6. 63.
804. 810. 8. 3. 88. 8. 867. 6. 45. 91.
187. 190. 372. 5. 1. 5. 64. 645. 735.
874. 880. 7. 27. 39. 61. 105. 114.
130. 148. 6. 16. 2. 64. 40. 418. 427. 462.
528. 60. 1. 667. 674. 697. 700. 720.
735. 8. 28. 55. 7. 82. 9. 8. 170. 2. 213.
276. 33. 3. 1. 506. 52. 52. 5. 61.
621. 70. 3. 9. 60. 8. 108. 1. 54. 202.
249. 349. 361. 372. 3. 95. 425. 513.
562. 618. 670. 771. 793. 816. 10.
12. 98. 124. 266. 3. 37. 4. 45. 4. 483.
501. 509. 52. 1. 567. 665. 697. 764.
11. 42. 48. 104. 113. 2. 27. 6. 279. 304.
101. 1. 2. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1. 1.
601. 6. 601. 6. 601. 6. 601.
659. 681. 751. 1. 78. 8. 22. 8. 31. 9. 04.
12. 76. 1. 14. 1. 15. 208. 2. 249. 3. 31.
365. 1. 15. 4. 38. 473. 5. 87. 6. 2. 685.
702. 716. 1. 73. 5. 81. 2. 18. 9. 94. 951.
cumara. A.E. 5. 98
cumazam. 3. 44.
cumarum. 6. 2.
cumari. E. 4. 4.
cum pum. G. 1. 178. *pro in primis*.
cumulant. A.E. 8. 2. 28. 1. 12. 2. 1.
cumulat. 5. 15. 32. 1. 11. 50
cumulatum. 4. 4. 36.
cumulato. 1. 109. 2. 1. 19. 98
cumulos. G. 1. 1. 105
cumulab. E. 4. 43. G. 4. 66. A.E. 1. 105
cuncta. G. 1. 2. 43. 1. 2. 43. 1. 19. A.E. 2.
77. 570. 653. 3. 3. 398. 5. 15. 5. 63. 4.
498. 8. 19. 439. 9. 345. 1. 1. 2. 44. 1. 12.
1. 18. 4. 78.
cuncta. 5. 614. 12. 2. 51.
cunctiam. G. 3.

INDEX ERYTHRÆI

dardanis, 2.787
dardinium, 2.582.4.22.6.647.5, 30.
9,100.11.472.12.14.613
dardanus, E. 2.61. E.4.163.5, 711.
10,92.133.603
dardanus, 16.7.503.4.165.662
dardana, *juster posuit pro Dardania*,
AE. 6.630.7.107.4.40.8.134.111.
287
date, G.3.351.9.4.85. AE.1.67.73.5.2.
792.3.9.61.686.4.546.5.611.
5;7.598.6.570.7.433.8.708.9.
56.793.10.365.7.73.11.2
daren, 1.4.6
darent, 2.1.136
dares, 10.619
dares, 5.3.69.175.406
daret, 5.8.06.7.2.17
dareta, 5.4.60.463.476.12.1363
dares, 5.4.83
dari, 4.1.8
das, 1.3.3.2.3.N.tr.5.245
dat, G.1.405.3.55.6.4.562. AE.1.
109.160.489.2.698.3.139.5.19.
611.4.5.2.44.5.62.2.16.2.48.176.
729.758.7.243.567.676.9.206.
306.361.618.10.117.4.25.639.
11.172.377.474.12.227.245.
267.373.8.13.713;
data, 1.87.310.186.524.3.501.4.
307.7.366.709.9.484.720.11.
248.11.2.26
date, 6.43.1.10.5.17
dataim, 2.255
datas, 4.225
dataz, 4.594.683.8.275.9.37
dati, 2.219.10.472
datis, 3.705.1.623
dato, 10.646.12.129
dator, 1.718
dates, 7.103
datum, 1.143.1.291.6.477.537.9.
133
datum, E. 8.26. G. 1.261. AE.1.471.
557.3.670.5.184.844.6.240.327.
600.688.894.7.359.591.9.160.
11.193
fatuorum, 1.6.55
datus, 6.350.11.33
daucia, 10.391
dauni, 10.688.12.2.934
daunia, 8.146.12.785
daunius, 1.7.23
dauno, 10.616.12.90
dc.E.1.17.77.84.3.32.7.31.8.59.
10.20. G.1.370.402.1.14.23.64.
74.99.3.13.1.166.4.81.112.160.
269.273.471.4.74.1.281.2.1.63.
371.1.36.2.7.28.28.30.8.52.6.682.
693.1.3.3.43.45.6.62.2.1.63.
288.3.69.62.3.66.1.4.7.153.164.
317.1.34.38.7.457.1.5.1.96.1.97.
299.3.60.373.606.7.65.6.8.69.
85.460.50.1.805.864.875.901.7.
220.2.8.3.6.3.17.3.67.5.12.688.
706.71.6.442.7.50.863.8.14.69.
79.3.44.1.4.4.5.47.60.4.9.2.23.
207.72.28.4.38.7.4.14.49.1.630.
697.10.187.203.1.230.350.388.
478.4.86.7.07.719.743.11.1.5.35.
45.141.3.31.1.34.1.44.5.89.12.51.
208.4.21.2.3.684.765.7.91
dea, E.4.63. A.1.1.21.1.14.33.2.176.185.
409.416.5.85.6.19.69.6.2.289.3.
311.1.74.43.5.4.195.5.65.3.58.
474.6.77.70.6.9.1.2.28.7.19.14.6.
408.51.5.41.8.59.608.6.40.10.
636
dex, G.1.21. AE.2.170.2.27.3.2.62.5.
619.816.6.64.7.64.4.8.617.9.117.
10.1.63
decam, 2.97.1.12.1.13.8.84
dearum, G.4.541
deas, A.E.1.105.9.102.10.235
debellanda, 5.7.31
debellare, 6.8.34
debellator, 7.6.1
debeit, E.8.91. AE.1.2.19
debentur, 1.1.51
debentur, 4.17.6.6.7.14
deberit, 11.179
deberem, 8.3.379
deberi, 1.2.795
debetur, 10.443
debelte, 1.2.50
debilis, 5.271
debilitat, 9.6.11
debita, G.1.233. AE.1.538.3.1.184.7.
12.6.145.8.3.75.9.10.8.11.63.166
debitus, 1.1.739
debutum, 10.8.53
decebat, 10.6.13
decadar, G.1.2.22
decendens, E. 1.67. G. 1.381. AE.6.
5.8
decendens, 4.4.466
decendit, AE.8. 88. G.2.206.3.467.
4.23.1.186. AE.4.306.5.551.1.1.
3.25
decedit, G.1.4.50
decem, E. 1.71.4. 61. G. 1.61. AE.2.
198.8.3.99
deceptam, 4.1.7
deceptum, 3.1.81
deceptor, E.8.18.5.851
decremer, G.3.2.18. N. tr. 1. AE.11.
218.12.1.81.6.695.7.69
decernt, G.3.20
decentrum, AE.7.5.25
deceperit, E.8.14
decerat, 5.84.12.15.3
decidit, 5.17
decinam, G.1.2.84
decimum, AE.9.5.5.11.290
decisos, G.1.2.19. AE.6.8.24
decis, 10.395
decisis, 11.5
declaratus, 2.46
declarat, 1.1.2.6
declinat, 4.1.8.5
decor, 8.1.26
decoquit, G.1.2.95
decora, AE., 143.3.2.448.4.5.59
decora, 1.5.343
decoram, 1.1.592.9.3.65
decorant, 6.1.17
decorare, 1.1.1.5
decorat, 9.2.15
decori, dat, E.1.1.32. Nom. plur. AE.5.
13.3.1.12.6
decoris, 5.174.6.47
decoro, 1.1.10
decoros, 1.1.194.480
decorum, 1.3.92.4.5.89
deceut, 1.1.475. N. tr. 1. ver. decerno,
deciut, 4.197.1.0.94.11.1.17.12.797
decor, G.1.339
decurrents, AE.1.4.490
decurrere, 4.1.53.11.189
decurrit, 4.1.1.5.1.61
decurrent, E.1.8.4
decurfu, AE.1.1.2.3
decus, E.4.11.5.3.4. G. 2.40. AE.1.
5.95.2.89.4.1.1.5.1.5.12.9.262.6.
546.7.473.8.301.9.18.40.5.10.
1.35.4.07.8.5.11.15.5.508.6.57.7.41.
58.83.1.42
decurrentia, G.1.1.1.2.404
deciutat, 4.1.2
deciut, AE.10.718
decde, G.4.90
dedecus, AE.10.681.1.1.789.12.641
dedaram, 1.1.46
dederas, 1.1.12
decedat, G. 4.475. AE.1.200.33.
349.3.5.49.4.6.5.3.5.53.8.572.7.
560.8.565.10.1.172
decdec, G.1.2.87.3.8.1.17.147.378.
4.204. AE.1.402.2.5.3.2.43.5.66.
3.3.28.3.37.1.6.6.9.6.6.1.0.428.
11.190.1.6.96
decedris, 4.4.46
decedit, 10.49.11.12.8
decedunt, 9.2.92
deci, 1.1.83.9.8.9.10.93
deciugata, 4.5.56

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

docuit. E. 5, 87. 8, 47. A. 1, 745. s.
 598. 705. N. tr. 5, 65. 565
 dodona. G. 1, 15
 dodonozos. A. 3, 466
 dolebas. E. 3, 14
 dolens. A. 1, 13
 dolent. 6, 733
 dolentem. 4, 393
 dolore. 4, 434
 dolli. G. 4, 460. A. 1, 134. 2, 264. 8,
 206
 dolicanis. 10, 596
 dolis. 6, 677. 2, 44. 151. 196. 4, 118. 8,
 393. 11, 523. 12, 26
 dolituri. 1, 732
 dolio. 1, 688. 3; 4, 53. 342. 11, 712
 dolones. 7, 664
 dolous. 1, 347
 dolopum. 2, 7. 19. 415. 785
 dolor. G. 3, 102. 457. A. 1, 54. 41
 679. 5, 172. 6, 31. 38. 8, 110. 501.
 9, 66. 10, 198. 507. 12, 421. 801
 dolore. A. 1, 390. 673. 4, 474. 7, 291.
 11, 171. 709. 12, 411. 599
 dolorem. 1, 13. 2, 3. 4. 419. 693. 5.
 608. 6, 64. 9, 426. 10, 64. 11, 159.
 645. 12, 146
 dolores. 1, 29. 5. 5, 11, 880
 doloris. 9, 21. 6, 11, 945
 dolorum. 10, 833
 dolos. G. 4, 346. A. 1, 686. 2, 62. 152.
 4, 95. 296. 363. 6, 29. 567. 11,
 704
 dolusisti. 1, 673
 dolut. G. 1, 499
 dolum. E. 5, 61. 6, 23. A. 5, 19
 dolus. 2, 390
 domandæ. G. 2, 62
 domandi. 3, 164
 domandum. 3, 206
 domans. A. 6, 80
 domat. G. 3, 39. A. 9, 608
 domatur. G. 1, 169
 domi. E. 3, 3. 7, 15
 dominibus. G. 2, 443
 domina. A. 1, 1. 868
 dominabitur. 1, 289. 3, 397. 6, 766
 dominat. 3, 113
 dominata. 3, 438. 6, 397. 11, 805
 dominantur. E. 5, 37. G. 1, 134. A. 2,
 317
 dominarier. 7, 70
 dominata. 3, 163
 dominii. E. 3, 1. 6. A. 12, 473. 534
 dominis. 12, 236
 domino. 9, 32
 dominorum. 6, 61
 dominus. 1, 286. N. tr. 5, 10, 866
 dominum. 4, 214. N. ibidem. 6, 621
 dominus. 7, 163
 dominar. G. 1, 285
 domitas. 3, 30
 dominis. 1, 106
 domito. A. 9, 84
 dominor. 5, 799. 7, 159. 651. 691. 9,
 523. 12, 128. 550
 dominrix. G. 3, 44
 dominut. 2, 114
 dominuta. 4, 102
 dominus. 3, 89
 domo. 3, 96. A. 1, 604. 4, 82. 8, 114.
 10, 141. 18
 domorum. G. 4, 159. A. 2, 445. 8, 98.
 11, 88. 2, 12. 132
 domos. G. 1, 18. 2, 115. 209. 511. 4.
 446. A. 1, 144. 2, 47. 365. 635. 3,
 121. 137. 55. 0. 647. 4, 97. 311. 5.
 732. 3, 66. 2, 69. 53. 705. 7, 126.
 336. 394. 11, 140. 12. 643
 domuere. 1, 198
 domuit. G. 2, 156
 domum. E. 4, 46. 2, 1. 73. 44. 8, 68. 72.
 & c. 10, 77. G. 2, 1, 206. 4, 10. 133.
 363. A. 1, 665. 2, 579. 677. 702.
 756. 383. 7, 72. 348. 407. 492. 8.
 253. 490. 11, 163. 395. 12, 805
 domus. G. 3, 71. 2, 461. 54. 4. 209.
 481. A. 1, 172. 2, 288. 360. 641. 2,
 583. 10, 206
 247. 300. 311. 48. 448. 5, 63. 652.
 3. 97. 618. 438. 645. 6, 121. 214.
 638. 6. 17. 13. 8. 61. 673. 7, 12. 371.
 8, 39. 65. 192. 23. 25. 2. 270.
 422. 9, 448. 10. 1. 52. 101. 5, 26. 11.
 59. 119. 547
 dona. E. 5, 80. 6, 80. N. tr. 13. G. 1,
 454. 43. 22. 41. 52. A. 1, 683. 699.
 713. 2. 36. 44. 49. 189. 3, 186. 3.
 301. 464. 469. 4. 88. 4. 45. 3. 5, 101.
 266. 362. 38. 39. 1. 400. 6, 622.
 632. 871. 7. 86. 155. 8, 181. 284.
 609. 72. 71. 729. 9, 286. 361. 407.
 616. 10. 882. 1. 11. 22. 8. 479. 11. 768
 donabinus. E. 5, 85
 donau. 9, 313
 donaria. G. 3, 333
 donati. 3, 262. 2. 8. 361. 10, 701
 donata. 3, 263. 1. 4
 donati. 5, 268
 donatus. 5, 305
 donec. E. 6, 83. G. 3, 55. 8. 4. 312. 413.
 A. 1, 277. 2. 100. 630. 719. 5. 698.
 6, 745. 8. 316. 9. 442. 10. 268. 301.
 11, 201. 308. 8. 360. 12. 254
 donis. A. 1, 45. 1. 663. 718. 3, 439.
 485. 463. 5. 54. 83. 6. 885. 7. 284
 8, 61. 76. 617. 10. 10. 620. 11. 10. 352
 donysam. 3, 125
 done. E. 2, 37. A. 2, 269. 8, 658
 donum. 1, 65. 6. 2, 31. 5. 478. 6, 408.
 11, 566
 dorica. 2, 76. 18
 doryli. 5, 610. 647
 cloris. E. 10, 5
 dormiat. G. 2, 506
 dorso. 1, 172. 3, 116. 436. A. 8, 234.
 10, 226. 303
 dorsum. A. 1, 114. N. tr. 4, 11, 577
 dotaberc. 7, 318
 dotales. 4, 104
 dotalis. 6, 737. 11. 369
 dots. 7, 423
 doturo. 9, 102. al. mala. Cloto.
 draco. G. 4, 408
 draconæ. A. 1, 11, 751
 dracones. 2, 225
 draconi. 4, 484
 drance. 11. 37. 8. 384
 drances. 11, 122. 220. 336. 443
 drancis. 12, 644
 drapani. 3, 707
 dryadas. E. 5, 59
 dryades. G. 1, 11
 diyadum. 3, 40. 4, 460
 dyimo. 4, 336
 dyope. A. 10, 551
 dryopen. 10, 346
 dryopes. 4, 146
 dryros. 7, 284
 duz. G. 1, 237
 duas. E. 5, 66. G. 1, 245. A. 12, 715
 dubix. 4, 55. 11, 314
 dubiam. 2, 359
 dubij. 1, 222
 dubius. G. 4, 253. A. 2, 171. 6, 196. 7,
 86. 11, 445. 560
 dubio. G. 1, 252
 dubita. A. 3, 316
 dubitanus. 6, 806
 dubitanda. 3, 170
 dubitant. G. 3, 433
 dubitas. A. 3, 12
 dubitum. 7, 313. 1. 9, 191
 dubites. 8, 614
 dubiter. G. 4, 242
 dubius. 2, 23. 3, 289. A. 9, 979
 G. 4, 358. A. 6, 153. 11, 464
 dumcum. G. 4, 03. A. 8, 57. 9. 323
 ducantur. G. 3, 170
 ducat. AE. 1, 649. 4, 326. 636. 5,
 550
 duce. E. 4, 13. A. 1, 700. 6, 59. 10, 92.
 12, 260
 ducent. 1, 12. 4. 224. 2, 22. 371
 ducenta. 7, 159
 ducentis. 2, 188. 3. 21. 32. 371. 3. 51.
 52. 3. 53. 3. 54. 3. 55. 3. 56. 3. 57.
 58. 3. 59. 3. 60. 3. 61. 3. 62. 3. 63.
 64. 3. 65. 3. 66. 3. 67. 3. 68. 3. 69.
 60. 3. 61. 3. 62. 3. 63. 3. 64. 3. 65.
 66. 3. 67. 3. 68. 3. 69. 3. 70. 3. 71.
 72. 3. 73. 3. 74. 3. 75. 3. 76. 3. 77.
 78. 3. 79. 3. 80. 3. 81. 3. 82. 3. 83.
 84. 3. 85. 3. 86. 3. 87. 3. 88. 3. 89.
 80. 3. 81. 3. 82. 3. 83. 3. 84. 3. 85.
 86. 3. 87. 3. 88. 3. 89. 3. 90. 3. 91.
 92. 3. 93. 3. 94. 3. 95. 3. 96. 3. 97.
 98. 3. 99. 3. 100. 3. 101. 3. 102. 3.
 103. 3. 104. 3. 105. 3. 106. 3. 107. 3.
 108. 3. 109. 3. 110. 3. 111. 3. 112.
 113. 3. 114. 3. 115. 3. 116. 3. 117.
 118. 3. 119. 3. 120. 3. 121. 3. 122.
 123. 3. 124. 3. 125. 3. 126. 3. 127.
 128. 3. 129. 3. 130. 3. 131. 3. 132.
 133. 3. 134. 3. 135. 3. 136. 3. 137.
 138. 3. 139. 3. 140. 3. 141. 3. 142.
 143. 3. 144. 3. 145. 3. 146. 3. 147.
 148. 3. 149. 3. 150. 3. 151. 3. 152.
 153. 3. 154. 3. 155. 3. 156. 3. 157.
 158. 3. 159. 3. 160. 3. 161. 3. 162.
 163. 3. 164. 3. 165. 3. 166. 3. 167.
 168. 3. 169. 3. 170. 3. 171. 3. 172.
 173. 3. 174. 3. 175. 3. 176. 3. 177.
 178. 3. 179. 3. 180. 3. 181. 3. 182.
 183. 3. 184. 3. 185. 3. 186. 3. 187.
 188. 3. 189. 3. 190. 3. 191. 3. 192.
 193. 3. 194. 3. 195. 3. 196. 3. 197.
 198. 3. 199. 3. 200. 3. 201. 3. 202.
 203. 3. 204. 3. 205. 3. 206. 3. 207.
 208. 3. 209. 3. 210. 3. 211. 3. 212.
 213. 3. 214. 3. 215. 3. 216. 3. 217.
 218. 3. 219. 3. 220. 3. 221. 3. 222.
 223. 3. 224. 3. 225. 3. 226. 3. 227.
 228. 3. 229. 3. 230. 3. 231. 3. 232.
 233. 3. 234. 3. 235. 3. 236. 3. 237.
 238. 3. 239. 3. 240. 3. 241. 3. 242.
 243. 3. 244. 3. 245. 3. 246. 3. 247.
 248. 3. 249. 3. 250. 3. 251. 3. 252.
 253. 3. 254. 3. 255. 3. 256. 3. 257.
 258. 3. 259. 3. 260. 3. 261. 3. 262.
 263. 3. 264. 3. 265. 3. 266. 3. 267.
 268. 3. 269. 3. 270. 3. 271. 3. 272.
 273. 3. 274. 3. 275. 3. 276. 3. 277.
 278. 3. 279. 3. 280. 3. 281. 3. 282.
 283. 3. 284. 3. 285. 3. 286. 3. 287.
 288. 3. 289. 3. 290. 3. 291. 3. 292.
 293. 3. 294. 3. 295. 3. 296. 3. 297.
 298. 3. 299. 3. 300. 3. 301. 3. 302.
 303. 3. 304. 3. 305. 3. 306. 3. 307.
 308. 3. 309. 3. 310. 3. 311. 3. 312.
 313. 3. 314. 3. 315. 3. 316. 3. 317.
 318. 3. 319. 3. 320. 3. 321. 3. 322.
 323. 3. 324. 3. 325. 3. 326. 3. 327.
 328. 3. 329. 3. 330. 3. 331. 3. 332.
 333. 3. 334. 3. 335. 3. 336. 3. 337.
 338. 3. 339. 3. 340. 3. 341. 3. 342.
 343. 3. 344. 3. 345. 3. 346. 3. 347.
 348. 3. 349. 3. 350. 3. 351. 3. 352.
 353. 3. 354. 3. 355. 3. 356. 3. 357.
 358. 3. 359. 3. 360. 3. 361. 3. 362.
 363. 3. 364. 3. 365. 3. 366. 3. 367.
 368. 3. 369. 3. 370. 3. 371. 3. 372.
 373. 3. 374. 3. 375. 3. 376. 3. 377.
 378. 3. 379. 3. 380. 3. 381. 3. 382.
 383. 3. 384. 3. 385. 3. 386. 3. 387.
 388. 3. 389. 3. 390. 3. 391. 3. 392.
 393. 3. 394. 3. 395. 3. 396. 3. 397.
 398. 3. 399. 3. 400. 3. 401. 3. 402.
 403. 3. 404. 3. 405. 3. 406. 3. 407.
 408. 3. 409. 3. 410. 3. 411. 3. 412.
 413. 3. 414. 3. 415. 3. 416. 3. 417.
 418. 3. 419. 3. 420. 3. 421. 3. 422.
 423. 3. 424. 3. 425. 3. 426. 3. 427.
 428. 3. 429. 3. 430. 3. 431. 3. 432.
 433. 3. 434. 3. 435. 3. 436. 3. 437.
 438. 3. 439. 3. 440. 3. 441. 3. 442.
 443. 3. 444. 3. 445. 3. 446. 3. 447.
 448. 3. 449. 3. 450. 3. 451. 3. 452.
 453. 3. 454. 3. 455. 3. 456. 3. 457.
 458. 3. 459. 3. 460. 3. 461. 3. 462.
 463. 3. 464. 3. 465. 3. 466. 3. 467.
 468. 3. 469. 3. 470. 3. 471. 3. 472.
 473. 3. 474. 3. 475. 3. 476. 3. 477.
 478. 3. 479. 3. 480. 3. 481. 3. 482.
 483. 3. 484. 3. 485. 3. 486. 3. 487.
 488. 3. 489. 3. 490. 3. 491. 3. 492.
 493. 3. 494. 3. 495. 3. 496. 3. 497.
 498. 3. 499. 3. 500. 3. 501. 3. 502.
 503. 3. 504. 3. 505. 3. 506. 3. 507.
 508. 3. 509. 3. 510. 3. 511. 3. 512.
 513. 3. 514. 3. 515. 3. 516. 3. 517.
 518. 3. 519. 3. 520. 3. 521. 3. 522.
 523. 3. 524. 3. 525. 3. 526. 3. 527.
 528. 3. 529. 3. 530. 3. 531. 3. 532.
 533. 3. 534. 3. 535. 3. 536. 3. 537.
 538. 3. 539. 3. 540. 3. 541. 3. 542.
 543. 3. 544. 3. 545. 3. 546. 3. 547.
 548. 3. 549. 3. 550. 3. 551. 3. 552.
 553. 3. 554. 3. 555. 3. 556. 3. 557.
 558. 3. 559. 3. 560. 3. 561. 3. 562.
 563. 3. 564. 3. 565. 3. 566. 3. 567.
 568. 3. 569. 3. 570. 3. 571. 3. 572.
 573. 3. 574. 3. 575. 3. 576. 3. 577.
 578. 3. 579. 3. 580. 3. 581. 3. 582.
 583. 3. 584. 3. 585. 3. 586. 3. 587.
 588. 3. 589. 3. 590. 3. 591. 3. 592.
 593. 3. 594. 3. 595. 3. 596. 3. 597.
 598. 3. 599. 3. 600. 3. 601. 3. 602.
 603. 3. 604. 3. 605. 3. 606. 3. 607.
 608. 3. 609. 3. 610. 3. 611. 3. 612.
 613. 3. 614. 3. 615. 3. 616. 3. 617.
 618. 3. 619. 3. 620. 3. 621. 3. 622.
 623. 3. 624. 3. 625. 3. 626. 3. 627.
 628. 3. 629. 3. 630. 3. 631. 3. 632.
 633. 3. 634. 3. 635. 3. 636. 3. 637.
 638. 3. 639. 3. 640. 3. 641. 3. 642.
 643. 3. 644. 3. 645. 3. 646. 3. 647.
 648. 3. 649. 3. 650. 3. 651. 3. 652.
 653. 3. 654. 3. 655. 3. 656. 3. 657.
 658. 3. 659. 3. 660. 3. 661. 3. 662.
 663. 3. 664. 3. 665. 3. 666. 3. 667.
 668. 3. 669. 3. 670. 3. 671. 3. 672.
 673. 3. 674. 3. 675. 3. 676. 3. 677.
 678. 3. 679. 3. 680. 3. 681. 3. 682.
 683. 3. 684. 3. 685. 3. 686. 3. 687.
 688. 3. 689. 3. 690. 3. 691. 3. 692.
 693. 3. 694. 3. 695. 3. 696. 3. 697.
 698. 3. 699. 3. 700. 3. 701. 3. 702.
 703. 3. 704. 3. 705. 3. 706. 3. 707.
 708. 3. 709. 3. 710. 3. 711. 3. 712.
 713. 3. 714. 3. 715. 3. 716. 3. 717.
 718. 3. 719. 3. 720. 3. 721. 3. 722.
 723. 3. 724. 3. 725. 3. 726. 3. 727.
 728. 3. 729. 3. 730. 3. 731. 3. 732.
 733. 3. 734. 3. 735. 3. 736. 3. 737.
 738. 3. 739. 3. 740. 3. 741. 3. 742.
 743. 3. 744. 3. 745. 3. 746. 3. 747.
 748. 3. 749. 3. 750. 3. 751. 3. 752.
 753. 3. 754. 3. 755. 3. 756. 3. 757.
 758. 3. 759. 3. 760. 3. 761. 3. 762.
 763. 3. 764. 3. 765. 3. 766. 3. 767.
 768. 3. 769. 3. 770. 3. 771. 3. 772.
 773. 3. 774. 3. 775. 3. 776. 3. 777.
 778. 3. 779. 3. 780. 3. 781. 3. 782.
 783. 3. 784. 3. 785. 3. 786. 3. 787.
 788. 3. 789. 3. 790. 3. 791. 3. 792.
 793. 3. 794. 3. 795. 3. 796. 3. 797.
 798. 3. 799. 3. 800. 3. 801. 3. 802.
 803. 3. 804. 3. 805. 3. 806. 3. 807.
 808. 3. 809. 3. 810. 3. 811. 3. 812.
 813. 3. 814. 3. 815. 3. 816. 3. 817.
 818. 3. 819. 3. 820. 3. 821. 3. 822.
 823. 3. 824. 3. 825. 3. 826. 3. 827.
 828. 3. 829. 3. 830. 3. 831. 3. 832.
 833. 3. 834. 3. 835. 3. 836. 3. 837.
 838. 3. 839. 3. 840. 3. 841. 3. 842.
 843. 3. 844. 3. 845. 3. 846. 3. 847.
 848. 3. 849. 3. 850. 3. 851. 3. 852.
 853. 3. 854. 3. 855. 3. 856. 3. 857.
 858. 3. 859. 3. 860. 3. 861. 3. 862.
 863. 3. 864. 3. 865. 3. 866. 3. 867.
 868. 3. 869. 3. 870. 3. 871. 3. 872.
 873. 3. 874. 3. 875. 3. 876. 3. 877.
 878. 3. 879. 3. 880. 3. 881. 3. 882.
 883. 3. 884. 3. 885. 3. 886. 3. 887.
 888. 3. 889. 3. 890. 3. 891. 3. 892.
 893. 3. 894. 3. 895. 3. 896. 3. 897.
 898. 3. 899. 3. 900. 3. 901. 3. 902.
 903. 3. 904. 3. 905. 3. 906. 3. 907.
 908. 3. 909. 3. 910. 3. 911. 3. 912.
 913. 3. 914. 3. 915. 3. 916. 3. 917.
 918. 3. 919. 3. 920. 3. 921. 3. 922.
 923. 3. 924. 3. 925. 3. 926. 3. 927.
 928. 3. 929. 3. 930. 3. 931. 3. 932.
 933. 3. 934. 3. 935. 3. 936. 3. 937.
 938. 3. 939. 3. 940. 3. 941. 3. 942.
 943. 3. 944. 3. 945. 3. 946. 3. 947.
 948. 3. 949. 3. 950. 3. 951. 3. 952.
 953. 3. 954. 3. 955. 3. 956. 3. 957.
 958. 3. 959. 3. 960. 3. 961. 3. 962.
 963. 3. 964. 3. 965. 3. 966. 3. 967.
 968. 3. 969. 3. 970. 3. 971. 3. 972.
 973. 3. 974. 3. 975. 3. 976. 3. 977.
 978. 3. 979. 3. 980. 3. 981. 3. 982.
 983. 3. 984. 3. 985. 3. 986. 3. 987.
 988. 3. 989. 3. 990. 3. 991. 3. 992.
 993. 3. 994. 3. 995. 3. 996. 3. 997.
 998. 3. 999. 3. 1000. 3. 1001. 3. 1002.
 1003. 3. 1004. 3. 1005. 3. 1006. 3. 1007.
 1008. 3. 1009. 3. 1010. 3. 1011. 3. 1012.
 1013. 3. 1014. 3. 1015. 3. 1016. 3. 1017.
 1018. 3. 1019. 3. 1020. 3. 1021. 3. 1022.
 1023. 3. 1024. 3. 1025. 3. 1026. 3. 1027.
 1028. 3. 1029. 3. 1030. 3. 1031. 3. 1032.
 1033. 3. 1034. 3. 1035. 3. 1036. 3. 1037.
 1038. 3. 1039. 3. 1040. 3. 1041. 3. 1042.
 1043. 3. 1044. 3. 1045. 3. 1046. 3. 1047.
 1048. 3. 1049. 3. 1050. 3. 1051. 3. 1052.
 1053. 3. 1054. 3. 1055. 3. 1056. 3. 1057.
 1058. 3. 1059

Cerda in Eneid, tom.2,

INDEX ERYTHRÆI

lecto. *A.* 10, 694
 lectum. 4, 373, 8, 646
 leictus. 1, 582
 labitur. *G.* 1, 244. *A.* 5, 131
 lapta. 9, 632
 lapli. 9, 145
 lapli. *G.* 305. *A.* 1, 246. 2, 318.
 526, 5-326, 445, 8, 492
 lata. 6, 23
 latia. 10, 415
 late. 12, 715
 lati. *G.* 3, 108
 latit. *A.* 12, 115
 lecta. 8, 53
 lecta. 8, 135
 lectio. 8, 139
 lectio id est. *fuccino.* *G.* 3, 522. *A.* 8,
 402, 624
 Ici. *G.* 3, 202
 laufina. 1, 163
 lephantio. *G.* 3, 26. *A.* 3, 464. 6,
 895
 Iiadum. *G.* 1, 59
 licit. 1, 109
 lidis. *A.* 3, 694. 6, 588
 ligit. 7, 214
 ligitu. 6, 4296
 lixi. *A.* 4, 335. 8, 10, 513
 lisam. 3, 567
 lisita. 8, 269
 litios. *G.* 1, 38. 1, 13
 lysium. *B.* 5, 735. 6, 452, 744
 lisos. 8, 261
 loquar. 3, 39
 loquio. 11, 383
 lucent. *G.* 4, 98
 lugetabitus. 2, 244
 ludit. *A.* 11, 695
 luitur. 6, 742
 lustit. *G.* 1, 226
 luis. 12, 755
 mat. 1, 31
 machia. *G.* 4, 390
 mathiam. 1, 491
 mathiona. *A.* 9, 571
 menfa. 5, 628
 mensu. 7, 160. 11, 244
 menfo. *G.* 1, 450
 menfus. *A.* 10, 72
 mi. 9, 206
 micat. 5, 319. 3, 37, 6, 5-9; 736. 11,
 496. 12, 327. 718
 micuit. 2, 175
 mictet. 10, 227
 minus. 10, 346. 645. 776. 801. 11,
 674. 12, 342. 711. 921
 missa. *G.* 3, 5; 11, 4, 22. *A.* 11, 676
 misum. 1, 128
 missum. *G.* 4, 58
 mitir. *A.* 6, 898. 9, 52. 10, 474
 nota. 2, 610
 notax. 6, 382
 noti. 1, 2493
 nouer. 6, 1, 24
 nptum. 10, 0, 03
 nouit. 8, 227
 n. E. 1, 12, 68. 72, 5-6, 70, 8, 7, 9.
G. 3, 42, 4, 26, 495. *A.* 1, 465. 3,
 155. 4, 534-597. 5, 639. 672. 6, 346
 781. 7, 65, 2, 45. 612. 9, 7, 52. 11,
 361. 1, 2, 3, 19
 narrabile. 8, 625
 nauit. 6, 16
 ncladli. 3, 578
 ncladoque. 4, 179
 nem. 1, 2, 68. *G.* 1, 77. 2, 104. 349.
 509. 3, 70. protractio. 21. 5, 4, 207.
 407. *A.* 1, 202. 165. 647. 2, 100.
 164. 176. 4, 20, 174. 5, 396. 8, 506.
 28, 2, 1, 17. 363. 6, 195. 1, 03. 5, 33.
 581. 6, 45. 8, 84. 251. 9, 340. 3, 14.
 529. 6, 17. 696. 704. 748. 10, 217. 1
 24, 865. 11, 537. 684. 11, 74. 744.
 764. 798
 ipens. *G.* 4, 368
 iert. 4, 150
 iti. *G.* 2, 360

enixa. *A.* 3, 391. 7, 7, 10, 8, 44
 enixa. 3, 27
 enodes. *G.*, 2, 78
 enc. *A.* 6, 2, 1. 7, 640. 9, 5324. 423.
 548. 10, 414. 545. 11, 711. 12, 175.
 306. 8, 183. 89. 4, 8, 508
 enem. *G.* 1, 50. *E.* 2, 393. 553. 4.
 507. 579. 646. 664. 5, 5367. 471. 6.
 524. 8, 459. 621. 9, 303. 547. 441.
 749. 10, 105. 37. 475. 536. 577. 684.
 786. 8, 15. 907. 11, 11. 489. 12, 90.
 729. 787. 798
 enes. *G.* 1, 540. *A.* 2, 155. 3, 237. 7.
 636. 7, 32. 10, 568. 11, 194
 enis. 2, 600. 4, 262. 7, 743. 9, 43. 10.
 394. 12, 731
 enibus. 7, 516. 12, 288. 733
 entelle. 5, 389
 entello. 5, 472
 entellum. 5, 387. 461
 entellus. 5, 437. 443. 446
 enumerate. 4, 333. 4, 671
 eo. 4, 479. 7, 05. 10, 101
 eox. *G.* 1, 221
 eosas. 4, 115. *A.* 1, 493
 eodem. *G.* 8, 8. *G.* 1, 438. 2, 182. *A.* 1,
 578. 4, 556. 5, 437. 9, 689. 10, 536.
 12, 847
 eos. 3, 533. 5, 58. 11, 4
 eos. 2, 417. 6, 83
 eos. *G.* 3, 52. *A.* 1, 417.
 eos. *G.* 1, 288
 epens. *A.* 2, 264
 ephyte. *G.* 4, 343
 ephyteaque. 2, 464
 epidaurus. 3, 44
 epira. *A.* 3, 292
 epito. 3, 503
 epitos. *G.* 1, 591
 epitum. 3, 21
 epitidem. *A.* 5, 547
 epitides. 5, 570
 epula. *G.* 3, 517. *A.* 6, 604
 epulamur. *A.* 3, 224
 epulandum. 4, 602
 epulas. 4, 484. 7-146. 8, 283
 epulata. *G.* 2, 537. *A.* 4, 207. 5, 762
 epulis. *G.* 4, 378. *A.* 1, 83. 220. 727.
 63. 6, 599. 7, 110. 175
 epulonem. 12, 499
 equa. 11, 571
 equarum. *G.* 1, 59. 3, 266. *A.* 11, 494
 eques. 6, 58. 8, 10, 239
 equest. cs. 5, 667
 equi. *G.* 3, 91. 182. *A.* 1, 448. 757. 4.
 32. 150. 3. 540. 4, 545. 5, 205. 6.
 653. 881. 7, 779. 8, 550. 9, 152. 10.
 750. 891. 11, 635. 12, 115. 364
 equipolus. 9, 684
 equidem. *E.* 1, 11. 9, 7. *G.* 1, 193. 41.
 4, 116. 147. *A.* 1, 623. 4, 330. 482.
 5, 26. 56. 399. 6. 990. 7, 16. 727.
 215. 31. 369. 8. 119. 471. 9, 207.
 10, 29. 793. 11, 111. 302. 348. 11.
 818. 931
 equina. *G.* 3, 92
 equino. 3, 72. 4, 63
 equis. *E.* 8, 27. *G.* 1, 250. 5, 142. 322.
 3, 8, 35. *E.* 1, 480. 2, 418. 5, 554.
 574. 578. 739. 6, 587. 7, 163. 385.
 625. 767. 9. 124. 331. 10. 21. 3. 54.
 11, 190. 501. 871. 12, 32. 2478.
 equitatus. 8, 585
 equitauit. 10, 881
 equitem. *G.* 3, 216. *A.* 11, 517
 equites. 4, 132. 8, 518. 555. 9, 367.
 379. 1, 1464. 504. 12, 498
 equitum. *G.* 5, 60. 7, 80. 9, 48. 11.
 433. 512. 598
 equo. *A.* 2, 48. 4, 157. 5, 571. 668. 7.
 166. 9, 58. 269. 10, 181. 11, 1499.
 637. 671. 678. 706. 730. 743. 12.
 291. 1295. 345. 465. 509. 651
 equorum. *G.* 3, 44. 2, 11. 2, 50. *A.* 2,
 576. 3, 704. 5, 549. 6, 591. 20, 592.
 11, 607. 911. 12, 373. 684. 534.
 616

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRAEI

euandri. 1, 55
 euandri. 8, 360, 9, 9, 10, 370, 410,
 11, 126, 140, 394, 835, 12, 184,
 351
 euandrus. 10, 394
 euandro. 10, 148, 491, 780, 11, 31,
 45
 euandrum. 8, 12, 119, 455, 11, 140,
 148
 euandrus. 8, 100, 18, 513, 545
 euantem. 10, 702
 euantes. 6, 517
 euauit. 9, 658
 euasferat. G, 5, 485, A, 4, 685, 9, 386
 euaserit. 9, 99
 euasifit. 2, 731, 8, 282
 euasifit. 12, 907
 euboicæ. 6, 42, 11, 260
 euboicæ. 6, 12
 euboico. 9, 710
 enenunt. 2, 778
 eusentus. 8, 16
 euentus. G, 4, 397, A, 6, 158, 10, 160
 euerberat. 12, 866
 euerfa. 2, 571, 746
 euerfa. 10, 45, euerfa. G, 1, 500
 euerfor. A, 12, 145
 euerter. G, 1, 256, A, 3, 9, 531
 euerter. G, 2, 208, A, 1, 47, 2, 603
 euerturn. 11, 136
 euexit. 6, 130
 euexit. 2, 497
 eufita. 2, 630, 4, 474, 558
 eufita. A, 7, 32
 eufit. 5, 364
 eufit. 5, 494, 774
 eufit. 11, 723
 eum. G, 4, 89, 430, A, 4, 579, 5, 239,
 7, 757, 8, 33, 577, 10, 874, 11, 13
 eudem. 12, 346
 eumelus. 5, 665
 eumenides. G, 1, 278, 4, 483
 eumenidum. A, 4, 469, 6, 250, 280,
 375
 eumenium. 11, 666
 eundem. 4, 321
 eundi. 4, 554
 eundo. 4, 175
 eunt. 7, 592
 eunt. 5, 241, 6, 392, 476, 864, 7,
 813, 11, 46, 12, 73, 903
 euncis. 2, 111, 3, 130, 5, 554, 777,
 9, 243, 308
 eunci. 5, 607, 649
 euntibus. 7, 676
 euntis. 8, 55, 10, 640
 euocat. 4, 242
 eocat. 7, 389. Bacchiantum vox.
 euolat. 7, 387, 9, 477
 euolatu. 5, 807
 euolifit. G, 4, 509
 euoluite. A, 9, 528
 euomit. 8, 213
 euphrate. G, 4, 581
 euphrates. 1, 509, A, 8, 726
 eure. G, 3, 277, A, 1, 144
 euri. G, 1, 371, 2, 339, 441
 euryale. G, 9, 183, 320, 390, 481
 euryali. 5, 334, 9, 342, 467, 475
 euryalum. 5, 323, 343, 9, 373, 384,
 396, 424
 euryalus. 5, 294, 322, 337, 9, 179,
 231, 281, 359
 eurydæc. G, 4, 486
 eurydæcen. 4, 490, 5, 19, 525
 eurylum. A, 2, 114
 curis. G, 4, 192
 eurythea. 3, 4
 eurythco. 7, 292
 eurytion. 5, 495, 5, 14, 541, 10, 499
 euro. G, 3, 382, A, 1, 387, 8, 243, 14,
 733
 europa. 1, 389
 europe. 7, 224
 europam. 10, 91
 euros. G, 1, 454
 europe. A, 1, 502
 exciper. G, 2, 345
 excipiam. E, 6, 83
 eurum. A, 1, 135
 eurus. G, 2, 107, 4, 29, A, 1, 89, 114
 ex. E, 3, 70, 6, 19, 7, 70, 10, 35, G, 1,
 351
 euandrus. 10, 394
 euandro. 10, 148, 491, 780, 11, 31,
 45
 euandrum. 8, 12, 119, 455, 11, 140,
 148
 euandrus. 8, 100, 18, 513, 545
 euantem. 10, 702
 euantes. 6, 517
 euauit. 9, 658
 euasferat. G, 5, 485, A, 4, 685, 9, 386
 euaserit. 9, 99
 euasifit. 2, 731, 8, 282
 euasifit. 12, 907
 euboicæ. 6, 42, 11, 260
 euboicæ. 6, 12
 euboico. 9, 710
 enenunt. 2, 778
 eusentus. 8, 16
 euentus. G, 4, 397, A, 6, 158, 10, 160
 euerberat. 12, 866
 euerfa. 2, 571, 746
 euerfa. 10, 45, euerfa. G, 1, 500
 euerfor. A, 12, 145
 euerter. G, 1, 256, A, 3, 9, 531
 euerter. G, 2, 208, A, 1, 47, 2, 603
 euerturn. 11, 136
 euexit. 6, 130
 euexit. 2, 497
 eufita. 2, 630, 4, 474, 558
 eufita. A, 7, 32
 eufit. 5, 364
 eufit. 5, 494, 774
 eufit. 11, 723
 eum. G, 4, 89, 430, A, 4, 579, 5, 239,
 7, 757, 8, 33, 577, 10, 874, 11, 13
 eudem. 12, 346
 eumelus. 5, 665
 eumenides. G, 1, 278, 4, 483
 eumenidum. A, 4, 469, 6, 250, 280,
 375
 eumenium. 11, 666
 eundem. 4, 321
 eundi. 4, 554
 eundo. 4, 175
 eunt. 7, 592
 eunt. 5, 241, 6, 392, 476, 864, 7,
 813, 11, 46, 12, 73, 903
 euncis. 2, 111, 3, 130, 5, 554, 777,
 9, 243, 308
 eunci. 5, 607, 649
 euntibus. 7, 676
 euntis. 8, 55, 10, 640
 euocat. 4, 242
 eocat. 7, 389. Bacchiantum vox.
 euolat. 7, 387, 9, 477
 euolatu. 5, 807
 euolifit. G, 4, 509
 euoluite. A, 9, 528
 euomit. 8, 213
 euphrate. G, 4, 581
 euphrates. 1, 509, A, 8, 726
 eure. G, 3, 277, A, 1, 144
 euri. G, 1, 371, 2, 339, 441
 euryale. G, 9, 183, 320, 390, 481
 euryali. 5, 334, 9, 342, 467, 475
 euryalum. 5, 323, 343, 9, 373, 384,
 396, 424
 euryalus. 5, 294, 322, 337, 9, 179,
 231, 281, 359
 eurydæc. G, 4, 486
 eurydæcen. 4, 490, 5, 19, 525
 eurylum. A, 2, 114
 curis. G, 4, 192
 eurythea. 3, 4
 eurythco. 7, 292
 eurytion. 5, 495, 5, 14, 541, 10, 499
 euro. G, 3, 382, A, 1, 387, 8, 243, 14,
 733
 europa. 1, 389
 europe. 7, 224
 europam. 10, 91
 euros. G, 1, 454
 europe. A, 1, 502
 exciper. G, 2, 345
 excipiam. E, 6, 83
 excipiat. G, 4, 207
 exciper. A, 1, 280
 excipit. 3, 318, 5, 41, 9, 8, 58, 763, 19,
 387, 12, 507
 excipit. 5, 57, 9, 94
 excite. F, 8, 98
 excipit. A, 2, 481, 637
 excit. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. G, 4, 549, A, 1, 594, 728, 3,
 716, 727, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3, 149, 209, 232, 373,
 494, 613, 4, 138, 2, 278, 389, 401,
 410, 592, 6, 25, 44, 47, 115, 129,
 266, 305, 378, 421, 632, 773, 6,
 98, 111, 300, 407, 119, 7, 19, 29,
 343, 8, 434, 543, 9, 221
 excitat. 7, 67, 3

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

2,34,54,121,194,433,505,517,
337,375,395,444,494,717,45
20,340,440,596,614,651,678,
570,645,72,147,376,438,
511,683,759,865,882,7,234,
239,272,294,584,8,398,599,
575,731,9,94,137,204,10,35,
113,417,438,474,740,1,97,
112,160,701,12,111,395,507,
676,726
fatalis,effata,1,390,4,685,6,53,321,
398
fatale,1,163,12,913
fatem,1,1,232
fatales,11,130
fatalis,582,9,133
fatalibus,4,355
fatalis,2,237,6,409,515,7,116,12,
2,32
fatebatur,E,3,24
fatebit,3,31
fator,1,32,2,177,4,20,8,471
farentur,1,344,12,158
fator,2,134,3,603,12,813
fateri,3,609,6,567
fateri,12,794
fateru,7,433
facti,1,303,4,519,10,501
factidæ,8,340,10,199
factidi,7,82
facterumque,8,621
fatigamus,9,610
fatigant,G,3,132,2,7,581,8,94,
9,605,11,306
fatigat,1,284,320,4,572,5,253,6,
79,133,9,63,10,304,11,714
fatig,1,199,4,314,452,2,1,3,6,
4,43,143,2,13,246,2,57,3,9,17,182,
700,414,110,125,450,5,656,
725,784,6,87,546,7,79,120,
124,25,293,14,594,8,133,
292,477,9,135,10,67,109,154,
380,624,11,287,587,759,12,
149,610,795
faricat,pulvere vista,scarea,G,1,
180
faricat,2,249
fariscun,2,127,9,809
fato,G,1,416,2,1,6,2,65,3,738,4,
696,6,449,486,713,7,50,9,643
fatorum,E,4,47,2,1,266,2,294,
554
fatum,G,2,491,8,334,512,2,5,
703,7,123
faturi,1,135,269,2,76,106,147,3,
309,485,612,16,44,79,382,
44,535,547,847,6,136,7,533,
8,115,394,559,9,280,10,459,
480,556,621,11,41,501,556,
685,718,8,22,12,228,295,434,
564,888
farus,1,589,614,2,50,323,391,544,
621,721,3,50,118,55,457,0,
72,151,421,539,6,190,372,8,
520,10,451,495,535,594,12,650
fauces,G,6,107,3,508,4,67,2,6,
201,7,570,9,64,11,51,25
faucibus,G,3,497,4,428,2,1,358,
774,3,484,180,6,241,273,7,
786,8,252,267
faue,E,4,10
faunes,G,1,18
fauentes,E,1,739,8,173
fauentum,1,148
fauct,G,1,228
faute,A,9,71
fautes,G,4,145,2,1,193,2,49,31,
678,4,450,11,872,12,445
faullam,5,666,6,227,9,76
faulis,G,4,22,141,161
faun,A,11,777
faun,G,1,10,2,7,81,102,213,
254,368,8,314,12,766
fauno,7,47,10,551
faunoque,E,6,27
faux,G,1,343
fautorum,G,4,214
faus,1,344,7,104,179,243
favo,A,9,154,12,316
febris,G,3,458,1,19,2,1,190,4,
407
ferina,1,1,571
ferire,G,3,460
ferire,2,111,7,12,91
feris,A,5,18,10,559,12,414,
107,119,2,488,4,580,5,140,6,
251,8,15,10,154,11,5,315,
346,340,415,11,832,12,295,
304,458,5,11,730
feritate,1,1,568
ferunt,E,2,46,G,1,183,3,62,5,11,2,
441,4,17,377,AE,1,706,2,280,
N,tr,5,374,N,ibidem,3,416,4,
fero,2,476,2,4,703
feroces,G,3,179,2,1,267,7,384,
724
feroci,12,19
ferocia,1,306
feronia,6,300,8,564,prope Terraci-
nam,
feror,G,4,497,2,1,337,655,3,11,
16,78,4,110,376,10,442,631,
670
feros,G,2,36
ferox,AE,4,135,N,17,1,277,10,610,
711,12,895
felicius,G,1,154
felix,A,1,334,3,321,440,4,657,
490,2,1,34,3,21,1,19,2,1,440,4,657,
6,784,9,337,11,159,429
felle,8,2,20,12,857
femore,2,17,778
femur,10,344,857,12,926
fenebra,2,482
fenestras,G,4,288,2,3,152,8,534
fennas,1,198,2,3,152,8,534
fenu,8,101,1,433,3,602,2,3,462,8,
60,11,370,12,13
fena,G,2,95,10,95,11,10,12
fenvaces,G,2,79,4,114
ferz,G,1,330,2,342,2,1,312,4,
43,143,2,13,246,2,57,3,9,17,182,
700,414,110,125,450,5,656,
725,784,6,87,546,7,79,120,
124,25,293,14,594,8,133,
292,477,9,135,10,67,109,154,
380,624,11,287,587,759,12,
149,610,795
faricat,pulvere vista,scarea,G,1,
180
faricat,2,249
fariscun,2,127,9,809
fato,G,1,416,2,1,6,2,65,3,738,4,
696,6,449,486,713,7,50,9,643
fatorum,E,4,47,2,1,266,2,294,
554
fatum,G,2,491,8,334,512,2,5,
703,7,123
faturi,1,135,269,2,76,106,147,3,
309,485,612,16,44,79,382,
44,535,547,847,6,136,7,533,
8,115,394,559,9,280,10,459,
480,556,621,11,41,501,556,
685,718,8,22,12,228,295,434,
564,888
farus,1,589,614,2,50,323,391,544,
621,721,3,50,118,55,457,0,
72,151,421,539,6,190,372,8,
520,10,451,495,535,594,12,650
fauces,G,6,107,3,508,4,67,2,6,
201,7,570,9,64,11,51,25
faucibus,G,3,497,4,428,2,1,358,
774,3,484,180,6,241,273,7,
786,8,252,267
faue,E,4,10
faunes,G,1,18
fauentes,E,1,739,8,173
fauentum,1,148
fauct,G,1,228
faute,A,9,71
fautes,G,4,145,2,1,193,2,49,31,
678,4,450,11,872,12,445
faullam,5,666,6,227,9,76
faulis,G,4,22,141,161
faun,A,11,777
faun,G,1,10,2,7,81,102,213,
254,368,8,314,12,766
fauno,7,47,10,551
faunoque,E,6,27
faux,G,4,22,141,161
fautorum,G,4,214
faus,1,344,7,104,179,243
favo,A,9,154,12,316
febris,G,3,458,1,19,2,1,190,4,
407
ferina,1,1,571
ferire,G,3,460
feris,A,5,18,10,559,12,414,
107,119,2,488,4,580,5,140,6,
251,8,15,10,154,11,5,315,
346,340,415,11,832,12,295,
304,458,5,11,730
feritate,1,1,568
ferunt,E,2,46,G,1,183,3,62,5,11,2,
441,4,17,377,AE,1,706,2,280,
N,tr,5,374,N,ibidem,3,416,4,
fero,2,476,2,4,703
feroces,G,3,179,2,1,267,7,384,
724
feroci,12,19
ferocia,1,306
feronia,6,300,8,564,prope Terraci-
nam,
feror,G,4,497,2,1,337,655,3,11,
16,78,4,110,376,10,442,631,
670
feros,G,2,36
ferox,AE,4,135,N,17,1,277,10,610,
711,12,895
felicius,G,1,154
felix,A,1,334,3,321,440,4,657,
490,2,1,34,3,21,1,19,2,1,440,4,657,
6,784,9,337,11,159,429
felle,8,2,20,12,857
femore,2,17,778
femur,10,344,857,12,926
fenebra,2,482
fenestras,G,4,288,2,3,152,8,534
fennas,1,198,2,3,152,8,534
fenu,8,101,1,433,3,602,2,3,462,8,
60,11,370,12,13
fena,G,2,95,10,95,11,10,12
fenvaces,G,2,79,4,114
ferz,G,1,330,2,342,2,1,312,4,
43,143,2,13,246,2,57,3,9,17,182,
700,414,110,125,450,5,656,
725,784,6,87,546,7,79,120,
124,25,293,14,594,8,133,
292,477,9,135,10,67,109,154,
380,624,11,287,587,759,12,
149,610,795
faricat,pulvere vista,scarea,G,1,
180
faricat,2,249
fariscun,2,127,9,809
fato,G,1,416,2,1,6,2,65,3,738,4,
696,6,449,486,713,7,50,9,643
fatorum,E,4,47,2,1,266,2,294,
554
fatum,G,2,491,8,334,512,2,5,
703,7,123
faturi,1,135,269,2,76,106,147,3,
309,485,612,16,44,79,382,
44,535,547,847,6,136,7,533,
8,115,394,559,9,280,10,459,
480,556,621,11,41,501,556,
685,718,8,22,12,228,295,434,
564,888
farus,1,589,614,2,50,323,391,544,
621,721,3,50,118,55,457,0,
72,151,421,539,6,190,372,8,
520,10,451,495,535,594,12,650
fauces,G,6,107,3,508,4,67,2,6,
201,7,570,9,64,11,51,25
faucibus,G,3,497,4,428,2,1,358,
774,3,484,180,6,241,273,7,
786,8,252,267
faue,E,4,10
faunes,G,1,18
fauentes,E,1,739,8,173
fauentum,1,148
fauct,G,1,228
faute,A,9,71
fautes,G,4,145,2,1,193,2,49,31,
678,4,450,11,872,12,445
faullam,5,666,6,227,9,76
faulis,G,4,22,141,161
faun,A,11,777
faun,G,1,10,2,7,81,102,213,
254,368,8,314,12,766
fauno,7,47,10,551
faunoque,E,6,27
faux,G,4,22,141,161
fautorum,G,4,214
faus,1,344,7,104,179,243
favo,A,9,154,12,316
febris,G,3,458,1,19,2,1,190,4,
407
ferina,1,1,571
ferire,G,3,460
feris,A,5,18,10,559,12,414,
107,119,2,488,4,580,5,140,6,
251,8,15,10,154,11,5,315,
346,340,415,11,832,12,295,
304,458,5,11,730
feritate,1,1,568
ferunt,E,2,46,G,1,183,3,62,5,11,2,
441,4,17,377,AE,1,706,2,280,
N,tr,5,374,N,ibidem,3,416,4,
fero,2,476,2,4,703
feroces,G,3,179,2,1,267,7,384,
724
feroci,12,19
ferocia,1,306
feronia,6,300,8,564,prope Terraci-
nam,
feror,G,4,497,2,1,337,655,3,11,
16,78,4,110,376,10,442,631,
670
feros,G,2,36
ferox,AE,4,135,N,17,1,277,10,610,
711,12,895
felicius,G,1,154
felix,A,1,334,3,321,440,4,657,
490,2,1,34,3,21,1,19,2,1,440,4,657,
6,784,9,337,11,159,429
felle,8,2,20,12,857
femore,2,17,778
femur,10,344,857,12,926
fenebra,2,482
fenestras,G,4,288,2,3,152,8,534
fennas,1,198,2,3,152,8,534
fenu,8,101,1,433,3,602,2,3,462,8,
60,11,370,12,13
fena,G,2,95,10,95,11,10,12
fenvaces,G,2,79,4,114
ferz,G,1,330,2,342,2,1,312,4,
43,143,2,13,246,2,57,3,9,17,182,
700,414,110,125,450,5,656,
725,784,6,87,546,7,79,120,
124,25,293,14,594,8,133,
292,477,9,135,10,67,109,154,
380,624,11,287,587,759,12,
149,610,795
faricat,pulvere vista,scarea,G,1,
180
faricat,2,249
fariscun,2,127,9,809
fato,G,1,416,2,1,6,2,65,3,738,4,
696,6,449,486,713,7,50,9,643
fatorum,E,4,47,2,1,266,2,294,
554
fatum,G,2,491,8,334,512,2,5,
703,7,123
faturi,1,135,269,2,76,106,147,3,
309,485,612,16,44,79,382,
44,535,547,847,6,136,7,533,
8,115,394,559,9,280,10,459,
480,556,621,11,41,501,556,
685,718,8,22,12,228,295,434,
564,888
farus,1,589,614,2,50,323,391,544,
621,721,3,50,118,55,457,0,
72,151,421,539,6,190,372,8,
520,10,451,495,535,594,12,650
fauces,G,6,107,3,508,4,67,2,6,
201,7,570,9,64,11,51,25
faucibus,G,3,497,4,428,2,1,358,
774,3,484,180,6,241,273,7,
786,8,252,267
faue,E,4,10
faunes,G,1,18
fauentes,E,1,739,8,173
fauentum,1,148
fauct,G,1,228
faute,A,9,71
fautes,G,4,145,2,1,193,2,49,31,
678,4,450,11,872,12,445
faullam,5,666,6,227,9,76
faulis,G,4,22,141,161
faun,A,11,777
faun,G,1,10,2,7,81,102,213,
254,368,8,314,12,766
fauno,7,47,10,551
faunoque,E,6,27
faux,G,4,22,141,161
fautorum,G,4,214
faus,1,344,7,104,179,243
favo,A,9,154,12,316
febris,G,3,458,1,19,2,1,190,4,
407
ferina,1,1,571
ferire,G,3,460
feris,A,5,18,10,559,12,414,
107,119,2,488,4,580,5,140,6,
251,8,15,10,154,11,5,315,
346,340,415,11,832,12,295,
304,458,5,11,730
feritate,1,1,568
ferunt,E,2,46,G,1,183,3,62,5,11,2,
441,4,17,377,AE,1,706,2,280,
N,tr,5,374,N,ibidem,3,416,4,
fero

INDEX ERYTHRÆI

fortis.8,208.9.646.10,435.11,
 70.12,275
 formabat.9,80
 formabis.G.3,163
 formaç.Æ.1,31.6,277.193.7,18.
 43.8,383.1,188
 formam.G.1,171.2,450.Æ.9,101.
 12,124
 formas.E.6,37.G.4,411.Æ.6,616
 formica.G.1,186.3,80
 formica.Æ.4,402
 formidatus.3,175
 formidine.Æ.4,14.G.3,372.4,337.
 468.Æ.2,76.3,84.400.3,30.47.
 259.612.6,190.7,442.451.608.
 91.60.756.10.631.11,407.12.
 710.776.807
 formidinus.2,135
 formosa.G.3,219
 formosæ.Æ.7,62
 formosam.1,5
 formose.2,7.145.3,79.7,67
 formosi.5,44
 formosior.1,44.7,38
 formosissimus.3,57
 formosus.1,1.5,86.90
 formosus.4,57.7,55.10,18
 fornace.Æ.8,8.446
 formacibus. G.1,472.4,263.Æ.7,
 63.6.8,415
 fornice.6,63.1.10,806
 foros.G.4,250.Æ.4,605.6,412
 foros.2,94.1,39.6.13.2.6,5,37.7.554.
 8,476.10.458.1.1,50.12,+1.183.
 714
 forsan.1,207.4,19
 forsitan.E.6,5.9.G.2,288.4,118.Æ.
 2,106
 fortaſſe.10,548
 forte.Æ.3,29.6,87.1. G. 1, 201.4,
 28 AE.1,15.3,26.3,66.379.2,81.
 136.342.7.6.3,22.301.5,291.
 329.8,48.6.171.1,190.349.682.7.
 112.494.509.8.1.10.9,315.638.
 10.655.7.24.11.456.552.12,106.
 270.488.766
 forteſſe.1,216. N.75.5.514.616.
 4,288.9,19.10.562.1,25.13.61.
 subiecta ubique (que) particula
 enchytra, quod dignum notare
 fortex.G.1,6.5.2,196.3,30.12.1.288.
 Æ.7,135
 forti.4,115.8,80.10,238
 forta.Æ.2,4.8.Æ.1,10.645.8,150.
 509.1,36.10.369
 fortibus.G.2,8.3.Æ.9,28.1.364.10.
 735
 fortis.G.2,5.3.3.3.62.Æ.1,124.4.83.
 12,135
 fortiflava.2,3.48.5,729
 fortissime.1,100.5.1,389.8.154.513.
 10.18.5.65.12.338
 fortissimus.6.169.7,752
 fortuna.G.3,45.2.4,209.Æ.1,244.
 458.2,1.62.2,47.9.3,10.5.5,65.
 3,1.6.53.3.18.493.609.615.4.
 199.4,4.603.655.5,12.3,6.604.
 615.710.6.62.6.51.618.1,741.3.
 559.815.1,27.33.578.9.49.214.
 240.260.282.723.10.43.49.
 107.184.445.11.43.108.12.8.
 251.445.413.47.76.11.12.147.
 405.549.367.677.694
 fortune.7,14.3.12.1,80
 fortunam.10,111.42.12.436.920
 fortunata.6,683
 fortunata.G.4,287
 fortunata.Æ.11,252
 fortunatum.Æ.645
 fortunate.1,47.52.5.49
 fortunati.Æ.1,441.9,446
 fortunatorum.6,619
 fortunatus.G.4,48
 fortutatus.2,493.Æ.11,416
 foróblanca.7,714
 forum.G.2,502.Æ.5,758
 fossi.7,157
 fossi. G.1,626.Æ.10,24.1.1,381

fossiliumque.9,143
 fossas.9,314.470.5,6.5,67.11,888
 fossis.G.1,372.Æ.10,236
 fossor. G.2,164
 fotum.Æ.1,696
 foue. G.4,230
 fouebat.Æ.4,686
 fouebit.1,285
 foeteis.G.3,558
 fouemus.Æ.4,218
 fouens.G.1,46
 fouent.1,15.4,56.N.75.5
 fouere.Æ.4,193.9,57.N.75.5
 fone. E.3,44.1,22.722. N.75.8,
 338.10.838
 fouique.Æ.10,93
 foulit. G.3,420.N.75.5.Æ.12,420
 fracta.Æ.9,9.Æ.10,191
 fractæ.2,170.5,53
 fractas.G.4,140.Æ.3,556
 fracti.2,13
 fractis.G.3,161.Æ.5,222
 fractos.G.4,7.Æ.5,209
 fragiles.Æ.8,40.82. G.1,76
 fragili. E.1,8. G.1,317
 fragmenti.4,304
 fragmina.Æ.10,306.12.741. fra-
 gmina. , se. mucronis. fragmina
 autem ea forma,qua infra fun-
 damina.
 fragmunt.9,569.10,698
 fragui. G.1,358.4,493.Æ.1,158.8.
 527.1.1,214.12,724
 fragore.2,692.7,587.677.9,541
 fragolus.7,566
 fraga. E.3,94
 fragrantia.G.4,169.Æ.1,440
 frange. II,484
 frangenda.G.1,400
 frangenter.4,400
 frangeret.Æ.1,183.10,297
 frangere.1,625
 frangimur.7,594
 frangit. G.1,94.Æ.12,8
 frangite. G.1,677
 frangitur.Æ.1,165.9,413.12,732
 franguntque.G.3,441
 franguntur.Æ.1,108
 frater. G.2,533.Æ.1, 671.4,325.5,
 495.10,338.5,76.600.12,883
 fraterna.G.3,1,18.Æ.4,21.5,24
 fraternæ.9,756
 fraterni.5,610
 fratre. 1,169.4,656.10,119.11,465.
 694
 fratrem. G.1,134.5.514.6,121.10,338.
 403.600.12,157.509
 fratres.G.1,180.1,496.Æ.3,678.6.
 608.7,335.670.9,695.12,277.
 516
 fraticide.12,725.381
 fratis. G. 1, 396.Æ.7,671.9,104.
 10,11.5.34.12.6,6.844
 fratum. G.1,50.Æ.10,12.8.3,12,11,270
 fraude.4,675.5,851.9,397
 fraudem. G.1,465.Æ.10,78
 fraudi. 1,522
 fraudis. E.4,31.Æ.7,552
 fraudo.4,155
 frauds.6,609.9,483.11,717
 fraxine.6,181
 fraxinæque. G.4,319
 fraxinus. T.7,65. G.2,66.Æ.11.
 136
 frægrie. G.2,72
 frægisti. E.3,13
 tremebanc.Æ.1,163.5.385.6,175.
 6,717.10,96.11,132
 tremens.7,389.87.12,398
 tremenenti. G. 1, 12.Æ. 4, 229.9.
 703.0,572.12,373
 trementes.7,638.11,609.12,82
 trementi.12,553
 tremet.1,300
 tremit.5,55.7,460.9,60.341.11.
 496.599.11,8,702
 tremiti. G.2,160.4,216.Æ.5,148.
 228

frontipitumque
 frenitus.2
 tremor.11
 tremunt.1,
 497.9,56
 frenia.G.3,
 5,818.6
 11,191
 frenate.1,5
 frenaret. G.1
 frenat.Æ.
 frenatis.5,
 frendens. C.
 frenitis. C.
 frenitum. A.
 frequens. G.3
 frequentar.
 frequentes
 711.6,4
 frequenci.
 frequenbil.
 frera. E.1,
 AE.1,5
 4,15,43
 frerti. parti.
 freris.G.1
 fricat. G.3
 fringente. E.
 3,198.
 4,472.
 trax.5
 frigidus. B.
 484.3,
 161.Æ
 frigora. E.
 48.3.51.
 frigore. G.
 135.2
 905.95
 frigoribus.
 frigus. E.1
 N.75.5
 frondation.
 fronde. E.
 6,306.7
 fondea. G.
 frondem.
 frondent.
 frondent.
 frondentil.
 frondes E.
 305.33
 AE.3,44
 frondeſcere.
 frondet. G.
 frondi.1,
 frondis.
 7,565.
 frondis. ix
 frondosa.
 frondos.
 frondoſo.
 frondoflu.
 frons.3,
 21
 fronte. E.
 3,636
 238
 frontem. L
 N.75.4
 fronti.6,2
 frontibus.
 frontiar.4
 fructis. G.
 fruges.1,
 3,535
 frugibus.1
 48,10,
 11

frugum. G. 1, 27. 2, 17. 3, 4, 317.
 frutic  E. 7, 90.
 frumenta. G. 1, 189, 315, 3, 176. A. 4,
 406
 1. frumenti. G. 1, 134
 5. frumentis. G. 1, 150. 2, 205, 2, 28
 3. frusta. A. 1, 21. 6, 3, 62
 frustra. E. 3, 99, 7, 69. G. 1, 158, 2, 57.
 459. 5, 13, 3, 47. 37. 37. 144, 4, 333.
 A. 1, 336, 6, 243. 405. 793, 4, 415.
 5, 27. 22, 1, 346. 389. 6, 294. 701, 9,
 389, 398. 138. 10, 333. 486. 11,
 58. 1, 715, 12, 832
 frustrata. 12, 95
 frustatur. 6, 4, 93
 fruticumque G. 1, 21
 frumenti. 1, 300. E. 3, 352. 8, 468
 fusc. ro. 103. i. fuscit.
 1. fucata. G. 4, 335
 fucarum. 2, 4, 65
 fucinus. A. 7, 759
 fucogae. G. 4, 339
 fucus. 4, 168. A. 1, 439
 fudimus. 2, 421. N. tr. 5
 fudisse. 9, 5, 92
 fudisque. 5, 2, 34
 fudit. 1, 13. A. E. 1, 416. 2, 532. 5, 842.
 6, 55. 8, 139
 fucrat. 6, 603. 5, 397. 6, 166. 7, 538. 8,
 358. 10, 6, 10. 11, 15. 303. 12, 519.
 et. fudre. 8, 324
 1. fuerit. G. 4, 34, 2, 48. 393. A. E. 2, 77.
 E. 5, 06. 3, 453. 5, 475
 N. fuerit. E. 7, 31. G. 1, 67. 3, 404. A. E. 3,
 499. 6, 62. 7, 18
 fuemunt. 1, 1, 275
 4. fuga. G. 3, 31. 120. 1, 42. 201. N. tr. 5,
 412. 4, 85. A. E. 1, 321. N. tr. 5, 2,
 176. 3, 243. N. ibidem. 4, 72. 1, 15.
 281. 5, 43. 5, 18. 6, 5. 8, 21. 1, 9, 1, 5,
 577. 6, 60. 800. 10, 592. 624. 670.
 12. 757. 1, 15. 8, 15. 12, 463. 73. 742.
 22. fugacem. 0, 697. 7. 4, 12, 52
 fugaces G. 3, 35. 19. E. 9, 591
 6. fugae. G. 1, 286. A. E. 3, 160. 4, 400. 5.
 386. 769. N. tr. 5, 9. 131. 10, 122.
 378. 11, 35. 5, 7
 4. fugam. G. 4, 43. A. E. 1, 141. 3, 61. 364.
 2, 108. 610. 640. 3, 283. 6, 664.
 328. 430. 575. 7, 24. 9, 378. 539
 719. 781. 11, 706. 12, 252. 263.
 367. 484
 5. fogaiat. 5, 42. 10, 257
 fugas texture. 5, 593
 fugati. 1, 47. 6, 3, 12
 fugatis. 3, 521
 fugax. 11, 57, 13
 17. fugi. G. 1, 277. 3, 385. A. E. 2, 289. 733.
 3, 44. 1, 5
 32. fugere. G. 1, 330. 375
 33. fugerent. A. E. 1, 471
 34. fugeret. G. 4, 457
 fugi. A. E. 2, 1, 16
 fugiant. E. 9, 30
 fugiasque. E. 3, 459
 17. fugiar. E. 8, 52. 6, 892
 fugiatis. A. E. 11, 109
 52. fugiens. G. 1, 406. 409. 3, 94. 4, 19.
 234. 17. A. E. 1, 345. 478. 5, 276. 6,
 14, 8, 320. 403. 11, 694. 12, 758
 fugiente. G. 1, 26
 fugientem. A. E. 1, 410. 5, 620. 9, 17. 10,
 399. 732. 1, 2, 645
 9. fugientia. 1, 6, 54
 10. fugientibus. 9, 763. 12, 330
 11. fugientis. 6, 61. 10, 6, 56
 fugimus. E. 1, 14. A. E. 3, 268
 17. fugio. E. 3, 53
 fugis. 1, 60. A. E. 4, 314. 5, 65. N. tr. 5, 5,
 740. 6, 64. 669. 2, 90. 10, 649
 fugissa. 10, 56
 fugit. E. 3, 65. 9, 54. G. 2, 265. 3, 67.
 284. 4, 17. 462. 4, 500. A. E. 1, 223.
 24. 528. 4, 389. 473. 5, 2, 43. 5, 16
 740. 8, 123. 9, 632. 10, 247. 4, 40.
 1, 1, 405. 4, 6. 92. 559. 5, 61. 628.
 4. 806. 8, 3. 1868. 12, 256. 4, 455. 4, 211

INDEX ERYTHRÆI

genibus. *A.*, 3, 38. 60⁷
genis. 6, 68⁶
genita. G. 2, 12. 434
genitali. 3, 136
genitalia. 4, 1224
genite. *A.*, 9, 62
geniti. 6, 131, 394
genitor. 1, 159. 241. 615, 1, 635, 657.
699. 717. 734, 3, 102, 4, 208, 5, 817.
6, 695. 69, 87, 111, 3, 106, 3, 608, 572.
427, 583, 9, 201, 1, 264, 272, 583.
630, 10, 5, 310, 4, 74, 466, 668, 880.
83, 3, 848, 11, 161, 727, 11, 100,
843, 934
genitore. 3, 614. 804, 9, 257, 10, 119
genitorem. 3, 1709, 6, 364, 404, 7, 72.
1, 34
genitori. 2, 5, 48, 1, 94, 537, 10, 704
genitoris. G. 4, 355, 1. A. E., 1, 681, 720.
2, 560, 4, 84, 6, 108, 7, 81, 10, 789
genitros. 1, 708
genitricis. G. 4, 363. A. E., 693
genitrix. 1, 593, 1, 788, 8, 383, 9, 82.
94, 107, 284, 127, 10, 214, 2, 412.
554
genitum. 1, 30, 17, 47, 672
geniture. 9, 642
genitum. 5, 95, 73, 136
gens. 8, 4, 9, G. 2, 12, 5, 38, 5, 37, 3, 382.
4, 187, 430. A. E., 1, 71, 4, 207, 5, 624.
730, 6, 35, 7, 708, 746, 8, 146.
315, 48, 10, 155, 202, 2, 350, 388, 11,
840
gente. A. E., 1, 51, 277, 2, 78, 3, 235, 4.
235, 5, 373, 738, 6, 675, 875, 7.
220, 282, 1, 67, 710, 803, 8, 36, 55.
9, 184, 643, 10, 202, 350, 388, 11,
4, 8113, 305, 13, 432
gentem. G. 4, 122, 473. A. E., 1, 7, 280.
186, 449, 537, 3, 1, 33, 349. A. E., 1.
527, 4, 320, 6, 60, 92, 706, 7, 85.
238, 8, 13, 3, 18, 722, 9, 132, 10, 71.
139, 11, 2, 5, 847, 11, 191, 1, 504
genti. 1, 2, 12, 3, 101, 6, 101, 73, 9, 759
gentibus. E., 3, 41. A. E., 1, 21
gentis. G., 1, 55, 73, 15, 84, 4, 95. A. E.,
100, 435.
606, 646, 3, 105, 4.
4, 48, 3, 42, 5, 1, 99, 6, 67, 7, 71.
249, 268, 1, 1, 246, 402
genu. 1, 314
genua. 3, 607, 5, 432. N. tr. 4, genua
labant. proclivitatis. 1
genudre. , 6, 10, 1, 597
genui. 10, 848
genuit. G. 4, 324
genuit. A. E., 1, 622, 43, 66, 5, 39
genus. G. 1, 63, 2, 20, 83, 167, 240.
262, 3, 242, 164, 480, 541, 4.
208, 12, 23, 246, 282. A. E., 10, 32.
343, 383, 143, 546, 5, 69, 7, 47, 2.
468, 3, 86, 168, 67, 1, 42, 10, 2, 10.
62, 5, 45, 1, 17, 1, 23, 28, 1, 68, 61.
737, 80, 1, 62, 25, 1, 13, 500, 5, 80, 648.
728, 766, 792, 8, 34, 839, 842, 7.
196, 213, 156, 8, 27, 5, 71, 11, 4, 321.
487, 628, 7, 24, 9, 141, 10, 603, 10.
149, 101, 1, 1, 340, 12, 25, 127, 198.
245, 15, 5, 30, 838 ;
geram. 9, 179
gerant. 7, 444
gerat. 7, 816
gerefere. A. E., 192, 3, 490, 5, 412, 7.
118, 11, 52, 12, 206, 488, 944
gerenda. 6, 80, 7, 1444
gerendum. 3, 235
gerens. 1, 19, 2, 278, 9, 311, 12, 472
gerentem. 1, 2, 289
geret. 1, 2, 67
gerimus. 1, 305
geryonitis. 7, 662
geryonitis. 8, 202
geris. 12, 48
gerit. G. 2, 12, 21. A. E., 7, 58, 12, 97
geritis. 1, 17, 75
geritur. i, sit. G. 4, 305
germana. AE, 4, 478, 492, 5, 49, 675.
10, 607, 11, 679, 830
germania. G. 4, 377. A. E., 1, 55, 9, 804
germaniam. 4, 51, 68, 9, 94
germani. 1, 44, 10, 125
germania. 1, 63, G. 1, 474, 509
germano. A. E., 12, 1, 152
germanum. 1, 345, 9, 722, 12, 479
germen. G., 1, 76
gero. A. E., 1, 52, 7, 45, 5. N. tr. 5, 11, 113
gerunt. 6, 772, 7, 396, 664, 9, 171
geruntur. 7, 40, 9, 1
gesclar. A. E., 1, 56, 8, 57
gescre. G. 2, 70
geselli. G. 1, 156, 9, 203. N. tr. 5
gesimus. 1, 90. N. tr. 5
gesisse. 11, 844
gelatum. 3, 28, 6, 7, 246
gestamus. 1, 571
gestare. 1, 140, 12, 211
gestat. 7, 687
gestire. G. 1, 38, 7. N. tr. 1, 6, 5
getis. AE, 9, 1, 57
getr. G. 4, 463
getarum. 3, 462
geticis. A. E., 3, 35
getis. 7, 604
getula. 4, 40
getuli. 5, 351
getulis. 5, 11, 192
getulus. 4, 316
gya. 1, 69
gyam. 10, 1, 18
gyan. 6, 22, 6, 17, 5, 184, 223
gyarouco. 3, 76
gyrat. 1, 69
gyratum. 2, 412
grajas. 1, 598
grai. 1, 488, 142. A. E., 1, 471, 5, 34, 2.
727, 3, 16, 2, 42, 8, 135
graius. G. 2, 16, A. E., 2, 78, 6, 3, 98, 499.
6, 229, 10, 430
grao. 3, 210
grajorum. 2, 157
graios. 2, 148
graingend. 3, 15, 8, 1, 17
graium. 4, 12, 8, 6, 88, 10, 8, 1, 334, 1, 1,
1, 289, 1, 5, 38
graius. 3, 104, 10, 720
gramen. G. 4, 63, 9, 3, 3
gramina. E., 10, 29. G. 1, 56, 2, 200.
332, 3, 174, 3, 25, 520, 4, 19. A. E., 1,
471, 6, 684, 7, 5, 85, 809, 12, 415
gramine. E., 5, 46. G. 2, 219, 52, 5,
144. A. E., 3, 137, 1, 2, 664
graminaceas. 1, 19
gramineis. 6, 642
gramineo. 7, 16, 8, 176, 11, 566
gramineum. 5, 287
graminis. E., 5, 26
grandauis. apibus. G. 4, 178
grandauis. 4, 392
grandis. 2, 245
grandia. E., 1, 61, 11, 25. G. 1, 497, 4,
26. A. E., 4, 405, 11, 519
grandibus. G. 3, 47, 17. A. E., 11, 90
grandine. 4, 120, 1, 61. A. E., 5, 458, 9,
669, 10, 803
grandior fetus. G. 1, 195, fibra, intel-
lige cum Plinio.
grandio. G. 4, 149. N. tr. 4, 80
grando. AE, 8, 183
gratate. 4, 478
gratatare. 5, 40
grates. 1, 604, 2, 537, 11, 508
grati. 1, 127
gratia. G. 1, 473, A. E., 3, 1574
globum. 6, 72. N. tr. 1, ver. inter cir-
cum, & globum, & tr. 6, 5, mililitum.
9, 409
globus. 9, 36, 5, 15, 10, 373
glomerat. G. 1, 52, A. E., 4, 155, 9,
539
glomerantur. G. 4, 79. A. E., 1, 504, 6,
311, 9, 689
glomerate. G. 3, 117. A. E., 2, 315, 9,
792
glomerari. 9, 33
glomerat. G. 2, 311. A. E., 3, 577, 8,
254
glomerati. 1, 717, 9, 446
gloria. G. 1, 168, 3, 102, 4, 6, 2, 95. A. E.,
1, 2, 3, 326, 4, 49, 23, 272, 5, 39, 34.
6, 61, 757, 767, 7, 42, 278, 10, 144
grae. N. tr. 5
grae. E. 1, 50. N. tr. 5. G. 3, 415.
N. tr. 5, 16. A. E., 10, 321
graefci. G. 2, 429
grai. 1, 12, 9, 3, 415. A. E., 4, 1, 10, 6, 5,
1, 2, 5
gralia. 3, 164, 1, 10, 8, 836
grailus. G. 1, 96, 2, 88, 3, 140. A. E.,
5, 114
gralauid. G. 2, 143, 150, 3, 134, 275
gralauidam. 1, 3, 19. A. E., 4, 129, 10, 87
gralauidas. G. 2, 1424
gralauidi. 7, 507
gralauidis. 1, 111
gralauidis. 3, 155, 1, 317. N. tr. 5
gralauidis. 4, 131
gralauidus. 1, 131
gralauidor. 4, 260. A. E., 2, 43, 6, 8, 582.
N. tr. 5
gralauidora. 3, 203, 4, 502, 6, 84
gralauidus. E. 1, 36, 6, 17, 10, 75. G. 2, 234.
377, 3, 95, 506, 4, 49, 8, 4. A. E., 1, 178.
N. tr. 4, 5, 178, 174, 3, 37. N. tr. 5.
437, 4, 47, 781, 6, 516, 9, 246, 10,
207, 6, 30, 7, 755
gralauid. 10, 184
gralauid. G. 1, 88, 1, 33, 744, 4, 31, 452.
456. A. E., 1, 130, 2, 2, 88, 5, 447, 7.
733, 1, 69, 147, 789, 8, 23, 12, 295
grage. E., 3, 31, 6, 5, 6
gregem. 2, 30, 7, 326. G. 1, 272, 3, 323,
473
greges. 2, 7, G. 1, 46, 3, 287, 3, 29.
3, 6, A. E., 7, 30
gregibus. E. 5, 33. G. 1, 200, 3, 53, 5, 38
gregis. E. 1, 15, 77, 10, 56
gremnis. 9, 261, 10, 79
gremio. A. E., 68, 1, 69, 722, 3, 509,
4, 84, 5, 317, 7, 233, 8, 406
gremium. G. 2, 2, 6, A. E., 8, 7, 713, 11,
744
gremi. 6, 613
gremi. 1, 694
gressum. 1, 405, 414, 2, 753, 6, 389.
677, 3, 461, 1, 12, 9, 99, 85
gretfius. G. 1, 7, 436, 10, 6, 649, 10,
640, 12, 386
grymæ. E. 6, 72
grymæus. A. E., 4, 345
gryphes. E. 8, 27
gruem. A. E., 12, 1580
grues. G. 1, 120, 375. A. E., 10, 165
grubibus. G. 1, 3, 37, 15
gubernaculo. 6, 3, 49
gubernaculum. 6, 3, 49
gubernator. A. E., 3, 126, 5, 912, 6, 337
gurges. 6, 296
gurrite. E. 6, 76, 6, 3, 446, 4, 387, 395,
54, 2, A. E., 1, 12, 2, 4, 97, 3, 197, 421,
564, 5, 33, 160, 2, 209, 8, 14, 6, 310,
741, 7, 704, 9, 23, 8, 16, 10, 559, 1, 1,
2, 96, 6, 24, 9, 13, 12, 1, 14
gurgitis. G. 4, 321
gufasent. A. E., 1, 477
gutte. G. 2, 27, 1, 6, 3, 28
gutis. G. 4, 99. A. E., 11, 90
gutter. 8, 261
gurtura. 6, 421. tr. N. 4
gutture. G. 1, 410, 425. A. E., 7, 533, 10,
348
H
I A. E., 1, 16. particula interiedio-
nia
habe. A. E., 10, 827
habeant. C. 4, 35. A. E., 5, 717, 7, 131.
N. tr. 5, 9, 98
habac. A. E., 4, 29. N. tr. 5, 9, 188, 11,
17
habebam. E., 7, 14
habebant. 9, 12, 7
habebant. 2, 1, 3, 50, 3, 147, 4, 633.
8, 27, 100, 9, 388, 5, 94
habebis. 5, 535
habebit. E. 1, 71. G. 4, 482. A. E., 6, 381.
9, 449, 10, 423
habebos. 5, 10, 10, 1, 16
habemus. 12, 2, 33
habemus. 12, 2, 33

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIJUM.

INDEX ERYTHRÆI

illabere, 5, 89
illabitu, 2, 240
illacymians, 9, 303, 10, 616
illacywat, G, 1, 480
illæ. E, 10, 54, G, 2, 210, 420, 435, 3,
272, 546, 4, 37, 53, 257, A, 5, 676,
6, 199, 320, 12, 589
illatabile, 11, 619
illatabili, A, 3, 707
illam, G, 2, 222, 293, A, 1, 120, 2,
695, 3, 583, 4, 178, 663, 5, 219,
263, 7, 54, 812, 8, 633, 709, 11,
581, 12, 772
illas, E, 7, 63, 10, 16, G, 3, 140, 269,
A, 5, 191
illaudari, G, 3, 5
ille, E, 1, 7, 45, 2, 163, 19, 23, 61, 4,
15, 5, 64, 6, 23, 54, 71, 85, 78, 23,
8, 8, 50, 91, 103, 9, 25, 10, 316,
G, 1, 89, 129, 331, 4, 22, 434, 441,
464, 243, 397, 455, 493, 498, 3,
120, 445, 501, 4, 71, 93, 144, 215,
411, 440, 446, A, 1, 1, 143, 157,
251, 304, 312, 374, 409, 621, 72,
723, 742, 2, 76, 126, 1, 220,
ima, G, 1, 401, 2, 13, 3, 3, 59, 240, 457,
249, 287, 540, 705, 779, 3, 53,
460, 612, 4, 13, 29, 169, 215, 238,
331, 421, 438, 5, 39, 75, 90, 169,
186, 334, 394, 430, 439, 444, 457,
482, 6, 27, 79, 111, 187, 263, 326,
395, 408, 432, 482, 593, 691, 760,
767, 836, 845, 863, 872, 899, 7,
168, 349, 380, 490, 568, 638, 8,
151, 166, 21, 1287, 388, 434, 449,
617, 9, 62, 349, 362, 414, 481, 57,
704, 759, 793, 796, 816, 10, 175,
195, 274, 343, 383, 385, 409, 486,
522, 547, 552, 618, 693, 707, 717,
739, 770, 794, 82, 875, 11, 49,
246, 51, 257, 416, 440, 494, 549,
640, 668, 749, 809, 12, 5, 234,
263, 291, 306, 377, 395, 400, 430,
450, 513, 535, 557, 752, 758, 894,
901, 930, 945
illec, G, 3, 217
illi, E, 3, 61, 8, 6, 80, 9, G, 2, 378, 3,
17, 79, 106, 220, 43, 141, 174, 358,
416, A, 1, 59, 142, 214, 401, 420,
2, 86, 139, 212, 420, 548, 4, 261,
698, 5, 64, 8, 6, 162, 473, 479, 879,
7, 538, 8, 118, 358, 443, 452, 9,
221, 377, 754, 10, 130, 140, 172,
202, 219, 355, 494, 572, 619, 858,
11, 73, 445, 461, 12, 52, 140, 172,
300, 333, 617, 710, 720, 867,
951
illig, G, 1, 54, 69, 247, 251, 3, 352, A,
1, 210, 2, 783, 8, 626
illidit, 1, 116
illinc, G, 1, 509, 3, 257, A, 4, 442
illyt, E, 8, 7
illyvicos, A, 1, 247
illis, E, 3, 43, 47, 4, 16, 5, 24, 8, 19, 9, 34,
G, 1, 87, 415, 493, 2, 247, 1, 29,
319, 406, 527, 531, 4, 107, 236, A,
2, 342, 63, 98, 124, 7, 174, 685, 10,
239, 757, 11, 422
illila, G, 3, 261, A, 5, 206, 7, 690, 9,
713
illift, castus, 5, 480
illus, E, 1, 7, G, 1, 49, A, 1, 20, 6, 670,
8, 198
illus prima longa, E, 1, 64, A, 1, 687,
2, 3, 61
illo, E, 5, 49, 7, 70, G, 1, 434, 469, 2,
135, 4, 63, A, 1, 67, 2, 169, 274,
4, 149, 6, 234, 7, 228, 383, 8, 102,
324, 4, 14, 9, 19, 5, 262, 1, 275, 12,
32, 80
illolum, E, 7, 17, 7, 282
illou, 2, 43, 7, 20, G, 1, 215, A, 2, 10,
2, 59, 3, 353, 4, 157, 5, 441, 6, 315,
441, 9, 162, 10, 32, 319, 438
illorus, G, 3, 443
illuc, 2, 297, A, 4, 285, 8, 363, 5, 701,
6, 408, 8, 20, & 229, 9, 755, 10,
680, 12, 764
illud, G, 2, 338, A, 3, 173, 435, 4, 675,
173

illudatur, G, 1, 181, 899
illudatur, A, 2, 181
illudetur, A, 2, 64
illudent, G, 4, 406
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illum, E, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illumen, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43, 6, 59, 8, 43, 10, 13, 64,
G, 1, 95, 203, 2, 242, 374, 2, 495, 3,
387, 5, 13, 53, 8, 2, 215, 277, 360,
468, 6, 110, 168, 7, 219, 255, 181,
2, 529, 3, 330, 4, 83, 227, 5, 181,
363, 6, 49, 9, 170, 337, 10, 661, 750,
1, 1, 374, 5, 67, 8, 65, 12, 70, 3, 42, 351
illument, G, 1, 43,

INDEX ERYTHRÆI

incubibus. G. 2. 540. 4. 173. A. 7. 629.
 8. 419. 451
 inculta. G. 2. 430. A. 1. 3. 12. 6. 300
 inculti. G. 2. 415
 incultus. E. 4. 29
 incumbet. 8. 236
 incumbens. E. 8. 16. G. 2. 377. A. 2.,
 514. 5. 325. 8. 11. 674
 incumbent. G. 4. 249
 incumbere. 1. 2. 13. A. 2. 6. 53. 5. 15. 9.
 791
 incubit. 10. 894
 incubite. 10. 294
 incubitus. 2. 205. 4. 397. 9. 73
 incurritus. 2. 409
 incurritus. 1. 1. 613. 7. 79. 83. 4. 12. 717
 impetus. G. 3. 407
 incurvant. A. 5. 500
 incurvus. G. 1. 494. 2. 513. vide infra
 incusat. A. 1. 414. 11. 471. 12. 580.
 612
 incutia. 2. 745
 incutes. 12. 146
 incutio. 1. 11. 312
 incusum. G. 1. 275
 incute. A. 1. 73
 indagine. 4. 121
 inde. G. 1. 862. 3. 036. 367. 3. 774. 327.
 490. A. 1. 729. 2. 2. 355. 43. 473. 16.
 3. 69. 663. 666. 667. 703. 5. 139.
 223. 583. 6. 201. 385. 411. 477.
 728. 7. 303. 8. 238. 407. 587. 642.
 9. 771. 10. 249. 315. 521. 888. 12.
 743
 indecita. 6. 65
 indecorum. 1. 1. 845. 12. 679
 indecores. 7. 2. 3. 1. 11. 423. N. tr. 9. ubi
 idecoria habetur. 12. 25
 indefessa. 1. 1. 651
 indepresus. 5. 591
 indi. G. 2. 138. A. 8. 705
 india. G. 1. 57. 2. 1. 16. 122
 indicere. A. 7. 616
 indicis. 8. 211
 indicio. G. 2. 182. A. 2. 84
 indicit. 1. 635. 3. 264. 5. 718. 7. 468
 indicium. G. 2. 246
 indicitus. 7. 733
 indiga. 8. 428
 indigena. A. 8. 314
 indigenas. 1. 2. 823
 indiget. E. 2. 71
 indigete. A. 12. 794
 indigetes. G. 1. 458
 indigna. A. 2. 285. 4. 617. 6. 163. 9.
 595. 12. 812
 indignabar. 2. 93
 indignantem. 5. 651
 indignantes. s. v. venti. 59
 indignanti. 8. 649
 indignantur. 5. 229
 indignata. 1. 1. 831. 1. 2. 786. 9. 52
 indignatum. G. 2. 162
 indignatus. A. 7. 770. 8. 728
 indigo. E. 8. 18. 10. 10. A. 12. 411
 indignum. G. 1. 491. A. 10. 74
 indignus. 1. 2. 649
 indis. G. 4. 393.
 indiscreta. A. 10. 392
 indixit. 1. 1. 737
 indocile. 8. 321
 indole. A. 10. 826
 indomita. G. 3. 174
 indomitas. A. 4. 2. 945. 6. 681
 indomiti. 7. 52. 1. 8. 728
 indomitum. 2. 440
 indos. G. 4. 425. A. 6. 794. 7. 605
 induat. 10. 682. 17. 439
 indubitur. 8. 404
 inducer. E. 5. 30. A. 5. 379
 induceret. E. 9. 20. G. 1. 316
 inducit. 1. 106
 inducite. E. 5. 40
 inducitur. A. 8. 417
 inductus. 5. 3399
 induc. 1. 688

induerat. G. 4. 143. A. 7. 20
 induet. G. 1. 188
 induit. A. 3. 526. 7. 417. 9. 180. 366.
 1. 1. 677
 induitur. A. 3. 593. 7. 640
 indulgo. G. 2. 277. A. 4. 51. N. sr. 5
 indulgent. G. 4. 198. 9. 165
 indulgentia. m. p. f. G. 2. 345
 indugere. A. 2. 776. 6. 135. 9. 615
 indulger. 8. 512
 indulges. 10. 615
 indar. G. 2. 172. A. 12. 67
 indarunt. G. 3. 366
 indafria. 3. 209
 indate. 3. 364
 indate. A. 12. 1. 947
 indatos. 1. 1. 83
 indatum. 10. 775
 indatus. 2. 275. 5. 264. 674. 7. 668.
 1. 1. 487
 induxerat. G. 4. 552
 incant. A. 11. 912
 inclutio. 2. 234. 8. 334
 incamps. G. 4. 133. horis dipes in mem-
 pros appellat
 increment. A. 12. 3. 11. 734
 increment. I. 491. 10. 595. 11. 414
 increment. 2. 67
 incrementum. 10. 425. 12. 131
 iners. G. 4. 25
 incrementum. E. 1. 28. A. E. 11. 672
 incrementus. E. 8. 24. G. 1. 34. 3. 52. 3. 10.
 329. 11. 732
 incrementa. A. 12. 3. 64. 4. 1. 15. 8. 9. 55. 1. 50.
 730
 incl. 6. 26
 incant. G. 2. 381. 4. 314. A. E. 5. 164.
 583
 inexaturabile. 5. 781
 inexecta. 7. 623
 inexhaustis. 10. 174
 inexorabilis. G. 2. 491. quod infra di-
 ctis ineurabilis
 inexpertum. A. E. 4. 415
 inexpletum. 8. 559
 inextricabilis. 6. 27
 infabricata. 4. 400
 infanda. 2. 1. 23. 8. 489. 10. 673
 infanda. 1. 1. 267
 infandas. 8. 483
 infandi. 3. 645
 infando. 2. 2. 84
 infandos. 1. 1. 19. 601
 infandum. aduer. G. 1. 479. A. 1. 2. 55
 infandum. no. A. E. 2. 3. N. tr. 2. ver. in-
 fans. 4. 485. 6. 13. 7. 583. 8. 588. 12.
 804
 infans. 1. 1. 573
 infantem. 1. 1. 541
 infantis. 1. 1. 550
 infantum. 6. 426
 infaulta. 5. 635
 infaulto. 1. 1. 589
 infustum. 7. 17. 1. 1. 347
 infecere. G. 2. 128
 inficit. 3. 481
 infecta. non fuit. A. E. 4. 190
 infecta. t. arma. 5. 413. 7. 341
 infedit. 1. 0. 528
 infecto. 1. 2. 286
 infectos. 1. 0. 720
 infectum. 6. 742. 12. 2. 43
 infelicem. 3. 649. 9. 430
 infelices. 3. 613. 6. 91. 5. 3. 7. 4. 01. 9. 786
 infelix. E. 3. 3. 5. 3. 7. 6. 4. 8. 5. 32. G. 2.
 198. 2. 339. 3. 14. 3. 37. 498. A. E. 1.
 479. 7. 16. 7. 53. 2. 2. 45. 455. 7. 72. 3.
 50. 2. 46. 6. 48. 65. 50. 52. 9. 56. 5.
 20. 2. 329. 4. 65. 6. 45. 52. 2. 1.
 6. 18. 822. 7. 30. 9. 376. 9. 390. 477.
 10. 3. 325. 4. 25. 5. 96. 7. 30. 7. 81. 829.
 8. 30. 1. 1. 5. 85. 1. 175. 5. 63. 12. 598.
 6. 68. 64. 1. 870. 9. 941
 infensa. 1. 1. 859. 1. 2. 232
 infensam. 10. 521
 infensi. A. 2. 7. 4. 3. 2. 1. 5. 187
 infensis. 9. 793
 infensus. 5. 641

infus. 1. 1. 12. 3. 336
 infirat. 9. 401. 11. 467
 infirias. G. 4. 545. 5. 553. A. E. 9.
 10. 5. 19. 11. 82
 infirmus. 3. 66
 infirior. 12. 630
 inferiora. 6. 170
 inferma. 6. 138
 infernam. 12. 199
 inferna. 5. 73. 2. 8. 244
 inferni. 3. 38. 6. 1. 106
 inferre. G. 4. 265. A. E. 3. 248.
 8. 12. 10. 66. 300. 364
 inferver. G. 4. 360. A. 1. 10. 6.
 infer. 9. 53. 522
 infelta. 5. 542. 7. 2. 99. 10. 206.
 infello. 2. 25. 2. 5. 69. 1. 9. 512
 infelos. 5. 71. 1. 11. 899
 inficit. 12. 418
 infidios. G. 2. 496
 infidum. 3. 2. 54
 infigitur. A. 5. 5. 104. 9. 746
 infigunt. 12. 721
 infindere. E. 4. 33
 infindunt. 5. 142. de remigant.
 infit. 5. 708. 10. 101. 860. 1.
 30. 1. 12. 10
 infixa. 9. 579. 669. 1. 2. 375
 infixi. A. 4. 44
 infixit. 1. 49. aliquid; inflixit.
 infixum. 4. 679
 inflammatius. 3. 330
 inflammavit. 4. 54
 inflare. E. 5. 12
 inflati. G. 2. 539
 inflatu. 6. 615
 inflatur. A. 3. 3. 57
 infauit. G. 2. 193
 inflectere. A. 12. 800
 inflecta. 1. 1. 372
 inflexi. 1. 1. 22
 inflexta. 1. 1. 303
 infuit. G. 4. 373
 infod. 2. 3. 48
 infodias. 2. 2. 63
 infoldunt. 3. 1. 35. A. E. 11. 200
 infolduta. 1. 1. 248
 informant. A. E. 4. 447
 informarum. 8. 426
 informe. 3. 618. 8. 8. 264
 informem. 3. 43. 41
 informes. G. 3. 147
 inform. A. E. 6. 416
 informis. 1. 2. 5. G. 3. 354. lo-
 spendit. A. 1. 12. 603
 infra. G. 2. 1. 58. 8. 14. 8
 infra. f. 1. 100. 5. 784. 7. 3.
 73. 1. 12. 387
 infracta. A. 1. 1. 499
 infractos. 1. 2. 1
 infrenunt. 10. 711
 infrenant. 1. 2. 287
 infrendens. 3. 664. N. sr. 6. 8. 2.
 718
 infreni. 4. 41
 infrenis. 10. 750
 infula. G. 3. 487. A. 2. 430. 10
 infundam. 4. 12
 infundere. G. 1. 13. 8. 5. 3. 509
 infusa. A. 4. 2. 50. 5. 684. 6. 726
 infucatur. G. 3. 493
 infucci. 3. 389
 infuso. A. E. 9. 461
 infusam. 5. 52
 infusas. 3. 406
 ingemer. G. 1. 46
 ingeminans. A. E. 2. 770. 5. 457
 ingeminat. G. 1. 33. 411. A.
 3. 199. 4. 53. 1. 5. 43. 9. 811
 ingeminat. s. 1. 22. 7. 7. 578
 ingeminara. G. 3. 45
 ingemisse. E. 5. 27
 ingemit. / A. E. 1. 97
 ingemuit. 4. 369. 6. 92. 6. 40
 789. 823. 11. 840
 ingenit. G. 2. 177. N. sr. 5
 ingenium. 1. 1. 47

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

N V I R G I L I V M.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

ganime, 6, 17
ganimu, 6, 647, 12, 144, 878
ganimo, 10, 63
ganomimico de apibus, G. 4, 4
ganominum, AB. 1, 1, 64, 1, 204, 10,
771
ganimū, genitiv plur. G. 4, 476.
AE. 1, 1, 704, 6, 107
ganinum, 1, 1, 407
ganis, 1, 106, 173, 187, 12, 473
gan, AE. 1, 245, 6, 8, 1, 9, 49, 5, 11,
7, 49
gan, E. 4, 12, 8, 6, G. 3, 9, 1. AE. 1,
104, 2, 76, 4, 23, 5, 145, 99, 714, 6,
66, 4, 1, 7, 70, 7, 89, 1, 16, 9, 101,
118, 78, 10, 6, 344, 437, 8, 30, 11,
12, 48
ganis, G. 2, 1, 62, 33, 44, 7, 6, 15, 17, 6,
AE. 1, 2, 12, 8, 13, 3, 12, 1, 159, 126,
149, 4, 663, 5, 341, 5, 32, 6, 8, 3, 8,
3, 6, 679, 9, 7, 11, 10, 474, 11, 4, 18,
2, 19, 5, 98
gan, E. 6, 5, 6, G. 1, 1, 13, 190, 3, 81,
1, 7, 1, 32, 7, 4, 8, 3, 294, 306, 375,
1, 439, AE. 1, 19, 2, 1, 2, 157, 1, 192,
1, 484, 5, 13, 679, 2, 58, 104, 122, 193,
1, 10, 3, 49, 2, 11, 3, 30, 4, 160, 395,
1, 48, 3, 2, 5, 6, 1, 69, 22, 537, 6,
75, 747, 19, 8, 57, 7, 73, 14, 146, 379,
6, 2, 1, 87, 677, 8, 103, 7, 11, 9, 197,
9, 10, 1, 36, 377, 381, 4, 78, 503, 11,
9, 4, 500, 662, 81, 1, 12, 399, 687,
192
ganorum, AE. 1, 6, 8, 7, 18, 11,
6, 12, 6, 49
ganus, E. 4, 22, 48, G. 1, 140, 2, 169,
60, AE. 1, 173, 72, 8, 5, 412, 6, 671,
3, 41, 9, 2, 58
ganum, E. 4, 49, 6, 32, 7, 6, G. 1, 158,
3, 3, 1, 2, 20, 1, 25, 2, 48, 4, 79, 1, 88,
AL. 1, 304, 606, 7, 202, 1, 199, 3, 284,
1, 25, 9, 4, 95, 4, 28, 4, 14, 6, 8, 6, 12,
8, 12, 2, 1, 56, 8, 7, 790, 812, 7, 80,
1, 2, 70, 6, 9, 82, 1, 86, 346, 70, 5, 10,
3, 45, 9, 4, 64, 5, 97, 547, 11, 47, 123,
3, 4, 41, 8, 694
gaua, E. 3, 114, 4, 45, 6, G. 3, 327,
3, 8, 39, 2, 23, 4, 106, 6, 60, AE. 3,
3, 3, 9, 2, 08, 6, 5, 4, 10, 159, 763, 11,
55
gauo, 10, 521
gau, ablat. AE. 1, 301, nominat. 8,
38
gau, G. 1, 2, 5, de Maia plura leges
apud Macr. Sat. I. cap. II
gan, AE. 8, 1, 40
gauare, 12, 8, 20
gau, E. 5, 4, G. 1, 416, AE. 1, 1, 49, 2,
73, 6, 69, 7, 14, 7, 557, 12, 419
gaua, E. 4, 1, G. 2, 134, AE. 4, 1, 68,
8, 1, 1, 12, 814
gauare, 3, 37, 10, 4, 438
gauremeque, 7, 3, 86
gores, E. 1, 8, 4, G. 2, 1, 51
goribus, AE. 3, 374
gouis, E. 3, 12, 5, 50
gou, E. 3, 13, 5, 5, 93, AE. 2, 1, 199, 7, 45,
8, 6, 12, 74
gou, E. 1, 1, 51, 11, 7, 28, G. 1, 15, 3, 3,
16, AE. 2, 47, 1, 6, 278
gou, E. 2, 5, 1, 37, 1, 6, 62, 8, 37, 53, G.
1, 33
gou, E. 2, 282
gou, prima longa, E. 5, 436, 11, 681
gou, pr. longa, 9, 7, 5, 1, 10, 344
gou, aduerbum, G. 1, 15, 3, 360, 448,
3, 249, AE. 2, 3, 73, 1, 66
gou, exaque, 5, 193
gou, fida, 2, 23
defana, 4, 8
lesuada, 6, 76
li felicis, G. 1, 1, 127, medicum in-
telligit.
li, AE. 1, 634, 2, 97, 3, 663, 6, 69, 10,
10, 10, 843, 11, 480
lifera, 7, 740
ligna, 6, 7, 20
ligni, G. 2, 17, 6, AE. 1, 1, 525
malignis, 5, 654
maline, G. 3, 1, 59
malis, E. 0, 6, 1, AE. 1, 1, 98, 4, 549, 611,
6, 95, 1, 61, 512
malis, G. 3, 1, 63, AE. 3, 1, 57, 7, 11, 4, 12,
7, 13
malus, verbum G. 3, 69
malit, AE. 4, 1, 108
malle, E. 1, 0, 53
malo, pomio, 3, 6, 1, arbore nauis, 5,
489
malo, G. 1, 168, 1, 0, 110
malorum, AE. 4, 1, 69, 6, 1, 27, 542, 739,
7, 48, 1, 9, 1, 8, 1, 1, 28, 0, 161
malos, G. 2, 70, AE. 1, 8, 29
maluit, S. 3, 2, 12, 3, 97
malum, E. 1, 16, G. 1, 129, AE. 4, 174, 6,
7, 36, 7, 17, 5, 12, 407
Pyrgonialae, AE. 1, 3, 16
malus, /nauis Seretli, j, 505
mammæ, 1, 496
mamniss, G. 3, 110, 1, 1, 571
manabat, AE. 3, 173
manabant, G. 3, 3, 10
manate, r, 1, 8, 5
manat, AE. 3, 43
mandata, 3, 10, N. tr. 3
mandate, G. 2, 1, 29
mandat, E. 5, 1, 41, AE. 3, 444, 4, 222, 8,
506
mandata, 4, 2, 70, 3, 57, 6, 11, 6, 7, 267,
9, 3, 12, N. tr. 5, 10, 840, 1, 1, 176, 875
mandauimus, E. 5, 3, 6
mandemus, AE. 1, 1, 23
manderer, t, 1, 67
manderet, 1, 67
mander, G. 2, 5, 0, AE. 9, 214
mandit, 4, 13, 5, 9, 3, 40, 0, 11, 669
mando, E. 8, 9
mandunt, AE. 7, 279
manc, adverb. G. 1, 440, 2, 4, 462, 4, 18, 5
adi. Maa. Sat. lib. I. c. 3
manc, 3, 325
mancat, E. 3, 409, 6, 757
mancat, 2, 1, 60
mancat, E. 4, 13, AE. 3, 505
mancat, 2, 12, 455
mancat, 2, 650, 5, 73, 4, 6, 5, 68, 661,
7, 12, 8, 8, 428, 10, 39, 11, 166
mancbit, 7, 595, 10, N. tr. 5
mancbut, E. 1, 47, AE. 1, 1, 613
mancans, 10, 696
mancit, F. 1, 1, 3, AE. 1, 2, 61, 3, 447, 5,
349, 6, 7, 1, 10, 3, 8, 12, 61
mancere, t, 1, 94
mancerent, 4, 143
manceres, 2, 5, 6, 5, 643
manceret, 4, 3, 1, 10, 6, 69
manes, G. 1, 243, 4, 4, 69, 5, 05, AE. 3,
30, 5, 65, 4, 34, 387, 4, 27, 490, 5,
99, conenius, s. Eurydices, 6, 1, 19
5, 06, 743, 89, 6, 8, 24, 10, 6, 34, 39,
52, 4, 8, 10, 1, 18, 1, 12, 64, 6, 884
manet, G. 1, 16, 8, 2, 1, 29, 4, 208, AE. 1,
30, N. tr. 5, 4, 449, 7, 31, 4, 13, 19, 401,
9, 299, 10, 6, 30, 69, 7, 70, N. ibidem
manibus, G. 2, 1, 24, 9, 366, 4, 175,
377, 405, AE. 1, 418, 705, 2, 1, 167,
192, 1, 2, 6, 3, 606, 4, 205, 1, 17,
5, 179, 429, 3, 81, 8, 18, 6, 36, 5, 83,
606, 8, 8, 7, 2, 37, 8, 426, 442, 486,
9, 1, 2, 47, 6, 10, 8, 2, 80, 1, 1, 16, 7, 4,
439, 8, 61, 1, 12, 85, 1, 73, 2, 78, 327,
348, 471
manibus, 3, 6, 10, 8, 8, 11, 689
manicas, 2, 146, N. tr. 5, 9, 616, N.
ibidem
manicisque, G. 4, 439
manifesta, AE. 2, 3, 09, 3, 375
manifesti, 3, 151
manifestius, 8, 16
manifesto, 4, 35, 8, 11, 2, 31
manifestus, G. 2, 1, 46
manipili, AE. 1, 11, 870
manipilis, G. 3, 2, 97, 1, 1, 146, 3
maniplos, 3, 4, 00

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

metuisse. 10, 94
metuit. G. 1, 333
metum. S. 1, 552. 1, 1, 222, 566, 8, 431.
1, 900, 12, 110
metunt. G. 4, 54
metus. G. 2, 49. 1. AE. 1, 166, 167, 552.
3, 652, 5, 420, 6, 176. N. tr. 807.
7, 438. 9, 90, 10, 9, 11, 732, 12.
316
metuant. 6, 733
meui. E. 3, 90
meum. AE. 2, 666, 4, 518, 6, 112, 8.
144
meus. E. 3, 23, 66, 76. AE. 1, 235, 2.
321, 5, 83, 8, 168, 10, 902
mezenzij. 1, 7
mezenzius. 7, 6, 48, 654, 8, 7, 482, 501.
9, 522, 186, 10, 150, 204, 689, 714.
729, 74-76, 62, 768, 897, 11, 16
mi. *ide*, mihi. 6, 104
mican. 8, 392
mican. 7, 74-9, 189, 10, 396. N. tr. 5.
micanitia. 2, 734. N. tr. 5, 9, 733
mican. *felices equis*. G. 3, 8, 43, 9.
AE. 1, 94, 2, 475. *priore testimonia*,
et terio vittur. N. tr. 5, 7, 743.
10, 134, 12, 101
mycenæ. 5, 51. *periphraesis* 6, 7, 372
mycenæ. G. 3, 11. AE. 1, 288, 2, 25.
180, 577, 6, 838
mycenæ. 1, 13, 6
mycenis. 1, 65-8, 31, 7, 222, 9, 139
mycon. E. 7, 30
mycone. AE. 3, 76
myconis. E. 3, 10
mydonides. AE. 2, 342
migrantes. 4, 401
migrate. E. 9, 4
mihai. E. 1, 76, 45, 2, 22, 36, 40, 58, 3.
1, 21, 3, 36, 66, 76, 83, 100, 101, 4, 53.
5, 72, 7, 61, 11, 7, 43, 8, 69, 1. 95, 9.
33, 53, 10, 1, 33, 37, 41, 50, 58, 73.
G. 1, 45, 2, 43, 2, 52, 48, 5, 1, 16, 56.
43, 5, 42, 2. AE. 1, 12, 71, 75, 81.
140, 339, 578, 61, 6, 2, 70, 97, 1, 32.
157, 149, 157, 271, 58, 624, 71, 10
73, 973, 29, 18, 23, 19, 42, 51, 362.
489, 713, 4, 15, 14, 125, 315, 327.
387, 421, 43, 64, 79, 483, 634, 676.
5, 17, 28, 16, 1, 395, 397, 475, 636.
72, 789, 80, 4, 6, 266, 343, 365.
45, 6, 502, 62, 5, 74, 140, 226, 302.
33, 1, 418, 4, 58, 598, 8, 61, 65, 160.
169, 3, 82, 508, 538, 560, 575, 9, 18.
85, 137, 4, 18, 17, 194, 260, 2, 85.
297, 421, 1, 491, 10, 51, 2, 54, 333.
442, 528, 607, 613, 676, 773, 849.
902, 11, 43, 97, 275, 279, 3, 16, 343.
416, 537, 58, 591, 791, 12, 176.
190, 3, 15, 100, 639, 801, 808, 871.
881, 948, *mibi*, *tibi*, *ibi*, *cui*, *vbi*,
ibi, *quasi*, *nisi*, *finalalem communem*
habent.
miles. E. 1, 71. AE. 2, 7
milesia. G. 3, 306, 4, 334
milio. 1, 2, 16
militare. 2, 20, 495, 3, 400, 9, 161, 11,
5, 16, 546
militaria. 1, 2, 61, 585
militiam. 8, 116
mille. E. 2, 21. AE. 1, 503, 2, 198, 4.
701, 5, 9, 59, 90, 609, 6, 110, 748.
7, 337, 6, 53, 72, 5, 291, 9, 148, 10.
167, 178, 1, 1, 397, 12, 753
milia. G. 4, 473. AE. 2, 3, 11, *scilicet*
virorum. 5, 806, 9, 132, 549, 10,
761
millibus. 1, 49, 5, 7, 2, 289, 8, 496, 11,
167, 12, 125
minaces. G. 1, 484, 4, 3, 77
minaci. AE. 8, 68
minaque. 4, 88
minans. 2, 240
minanta. 10, 701, 706. Non. minanta.
. minantem. G. 2, 457
minanti. AE. 8, 649
minantur. 1, 166, 3, 540
minaris. 3, 578, 10, 900
minas. G. 3, 421. AE. 3, 1, 265, 4, 44, 6,
113, 5, 50, 10, 45, 1, 695
minatur. 2, 62, 8, 10, 196, 910, 12, 654.
760
mincius. flu. E. 7, 13, G. 3, 15. AE. 10,
206
minerua. G. 1, 18. AE. 8, 409
minerue. G. 4, 246. AE. 2, 31, 189.
404, 3, 51, 5, 2, 184, 8, 840, 7, 805.
11, 159
mineruas. 8, 699
minetur. 1, 1, 148
minime. *aduerbitum*. AE. 6, 97
minioque. E. 10, 17
minios. E. 10, 18, 13
minis. 8, 40, 371
miniftera. 7, 619
ministrum. 6, 23
ministrant. G. 1, 116. AE. 1, 217, 8, 181
ministrante. G. 4, 146
ministras. AE. 11, 6, 8
ministrat. G. 2, 21, 1, 431. AE. 1, 154, 5.
640, 9, 764, 10, 218, 11, 71
ministris. 1, 1709
ministris. 2, 580
ministro. 2, 100
ministros. G. 3, 488
minitans. AE. 12, 762
minio. 6, 140
minor. G. 4, 199, 3, 240, 306. AE. 5, 803.
9, 3, 42, 452, 10, 129
minores. 5, 93
minores. *scilicet state apes*. G. 4, 180.
AE. 1, 536, 737, 3, 165, 6, 822, 8,
268
minos. 6, 432
minotaurus. 6, 16
minus. E. 9, 64. G. 1, 193, 2, 419, 3,
311, 319. AE. 1, 637, 3, 482, 499.
561, 6, 12, 2, 47, 7, 572, 8, 465, 10,
6, 16, 745
minutamin. G. 3, 485
mita. *ab latius*. AE. 9, 304, 10, 267
mitabar. E. 1, 27, 1, 8, 1, 51
mitabre. G. 4, 60, 197
mitabile. 2, 30, 3, 2, 27, 4, 554. AE. 1,
443, 6, 56, 2, 174, 680, 3, 26, 4, 182.
7, 64, 78, 8, 1, 2, 59, 9, 120, 10, 637.
12, 251
mitabitur. G. 1, 497
mitabor. E. 1, 170
mitacula. G. 4, 441
mitans. 4, 363
miranda. AE. 1, 1, 498
miranibus. 6, 855
mirante. G. 1, 103. AE. 1, 713, 2, 32.
8, 9, 1, 9, 15
mitata. E. 8, 2. AE. 5, 555, 7, 382
mitatum. E. 6, 6
mitatur. E. 5, 1, 6, 6, 30. G. 2, 82. AE. 1,
425, 465. N. tr. 5, 6, 651, 7, 813, 8,
92, 310, 619, 730
mitatus. G. 3, 469. N. tr. 5. AE. 5, 53, 6,
317, 10, 446
mitet. 1, 1, 128
mitetur. G. 1, 8, AE. 8, 517
mitica. AE. 4, 2, 6, 10, 8, 34, 10, 13
mitis. G. 1, 474, 3, 09. AE. 1, 35, 8, 7.
89, 10, 820
mitidomum. 2, 7, 15, 2, 785, 11, 403
mito. 3, 198, 4, 418, 7, 57
mitro. E. 1, 1
mitros. AE. 7, 6, 6
mitros. AE. 7, 6, 6, 124
mitrum. AE. 7, 5, 81
mitryta. AE. 12, 100
mitryta. G. 1, 106
mitre proxima. *scilicet laurus*. E. 2,
54
mitrea. AE. 6, 443
mitretis. G. 2, 112
mitro. 1, 2, 8. AE. 5, 572
mitros. E. 7, 6, 6, 124
mitrum. AE. 7, 5, 81
mitryta. *gratitima*. E. 7, 62. G. 2, 64.
447. AE. 1, 13
mitfeebant. AE. 8, 432
mitfens. 1, 2, 205
mitfenc. G. 2, 282, 3, 220. 449. AE. 4,

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

5, 502, 7, 54, 23, 6, 7, 18, 10, 28
 multiplici, floriam, 5, 24
 multiplici, 4, 18
 multis, 3, 346, 377, 5, 75, 279, 644,
 815, 7, 56, 158, 8, 57, 9, 117, 315,
 561, 10, 620
 multo, adier, E, 3, 35, G, 1, 167, 2, 259,
 AE, 2, 199
 multo, nomen, E, 5, 69, G, 1, 197, 2,
 190, 41, 139, 168, AE, 1, 416, 2, 52,
 551, 66, 2, 151, 474, 5, 73, 65, 87,
 7, 49, 8, 74, 6, 9, 336, 4, 8, 10, 499,
 505, 11, 421
 multorum, 5, 865
 multos, G, 1, 193, 2, 208, 194, 4, 108,
 AE, 1, 35, 6, 2, 2, 3, 65, 3, 98, 7, 15, 7,
 60, 8, 48, 9, 8, 7, 2, 10, 798, 8, 39,
 11, 41, 6, 12, 32
 multum, E, 3, 18, G, 1, 94, N, rr, 6, 161,
 plus, a, multo, 2, 272, AE, 1, 7, 3, 348,
 6, 48, 19, 501, 10, 434, 1, 149
 multus, 4, 1
 mundi, E, 6, 35, G, 1, 5, 23, 2, 33, 6, 9, 93
 mundo, E, 4, 9
 mundum, 4, 50
 mundus, 6, 51, G, 1, 2, 40
 munera, E, 2, 44, 5, 61, 3, 63, 68, G, 1,
 12, 3, 7, 2, 4, 40, 5, 34, AE, 1, 640, 651,
 3, 177, 4, 217, 2, 263, 6, 24, 5, 109,
 2, 47, 3, 49, 5, 54, 8, 46, 7, 261, 8, 61,
 11, 19, 5, 249, 181, 3, 33, 1, 2, 39, 5, 20
 munere, E, 5, 51, G, 1, 7, 2, 3, 8, 3, 91,
 4, 7, 8, 1, 20, 5, 28, 1, 33, 7, 36, 1, 57,
 8, 7, 6, 37, 8, 6, 8, 273
 munibus, E, 1, 157, G, 1, 5
 munieris, 8, 464
 munier, AE, 1, 1275
 muniment, G, 2, 33
 munire, 4, 179
 munus, E, 8, 60, AE, 1, 429, 6, 47, 5, 35,
 6, 142, 5, 6, 629
 munucula, E, 4, 18
 mucil, 1, 29, 1
 muri, 9, 562
 murice, 4, 44, AE, 4, 261, N, de gene-
 re, vel, culbre nocturnum, 2, 205, pro-
 venia favorum aperitare, id, de
 impropriis, 9, 614
 muri, E, 4, 32, AE, 5, 197, 80, 5, 592,
 9, 66, 1, 73, 8, 766, 10, 26, 263, 11,
 2, 6, 9, 597, 891
 murmur, G, 1, 1, 9, N, rr, 6, ver, mus-
 fare, & murmurare, 11, 198, 12,
 239
 murmura, AE, 4, 110, 10, 99
 murmurant, 10, 12
 murmurare, 1, 59, 1, 28, 249, 3, 81, 4,
 16, 1, 6, 6, 709, 12, 591
 murmuris, 9, 58
 muro, G, 2, 53, AE, 3, 402, 5, 35, 6,
 549, 78, 7, 161, 10, 23, 6, 9, 37
 murorum, 4, 39, 9, 468, 10, 144, 1, 1,
 130, 182
 muros, G, 2, 157, AE, 1, 417, 487, 2,
 33, 46, 23, 278, 2, 290, 10, 73, 3,
 1, 32, 3, 39, 5, 63, 1, 7, 10, 409, 8, 98, 9,
 37, 5, 6, 1, 53, 1, 61, 17, 4, 196, 478,
 507, 5, 11, 357, 599, 78, 2, 800, 10,
 70, 122, 200, 286, 6, 71, 11, 17, 99,
 304, 8, 7, 468, 475, 506, 8, 76, 12,
 5, 55, 57, 58, 6, 596, 690, 698, 706
 murramen, 1, 2, 59, 639
 murum, 8, 474
 mus, G, 1, 181
 musa, E, 1, 2, 10, 191
 musa, E, 3, 60, 4, 1, G, 2, 475, 4, 315
 museum, AE, 6, 667
 musam, E, 1, 2, 3, 8, 4, 6, 8, 8, 5
 musatum, AE, 9, 775
 musas, G, 3, 11
 musco, E, 6, 62, G, 4, 18
 muscof, E, 7, 43
 museus, G, 1, 144
 musis, AE, 9, 774
 musian, G, 4, 183, E, 11, 345, 12, 718
 musiar, 12, 657
 musi, G, 1, 295
 musio, 2, 7
 mutabant, E, 5, 702
 mutabile, 4, 369
 mutabilis, 1, 3, 415
 mutabit, E, 4, 39, 44
 mutant, E, 3, 31, 61
 mutant, G, 2, 511
 mutantare, E, 10, 64, AE, 3, 415, 1, 2, 8, 23
 mutantari, G, 3, 69, 5, 48, AE, 10, 617
 mutantas, 1, 2, 597
 mutantat, E, 4, 39, 9, 61, 1, 12, 37
 mutantas, E, 8, 4, G, 2, 50, 268, AE, 5, 604,
 9, 220, 1, 5, 4, 12, 7, 84
 mutantas, 5, 679
 mutantatam, G, 2, 33
 mutantati, E, 5, 19, 12, 240
 mutantas, G, 1, 8, 2
 mutantaco, E, 1, 73, 4, 413
 mutantaco, E, 6, 676
 mutantas, E, 1, 662, 2, 274
 mutantaire, G, 1, 418
 mutantum, E, 8, 70, G, 1, 8
 mutantus, AE, 1, 2, 39
 mutantur, G, 3, 307
 mutanter, E, 1, 678
 mutantua, G, 1, 301, AE, 7, 66, 10, 755
 mutantum, 9, 3, 41, 12, 718
 mutantus, 7, 711
 N
N *Pro sua integra Ne, i, an, ut,*
Pyrrh. AE, 3, 319, 6, 779, 10,
 668, 12, 503, *vide hic Seruum.*
 797, 874
 nabat, G, 4, 506
 nabat, apes, G, 4, 77
 nabatus, 9, 3, 31, 12, 749
 nabades, E, 10, 10
 nabadium, 6, 21
 nabais, 2, 46
 nam, 7, 58, 1, 82, 6, 18, 9, 35, 10, 11, G.
 1, 36, 1, 44, 39, 5, 45, 1, 2, 212, 30, 3,
 1, 4, 5, 9, 49, 6, 1, 6, 35, 67, 9, 2, 242,
 398, AE, 1, 3, 12, 448, 5, 22, 73, 5, 78,
 2, 189, 4, 06, 3, 116, 374, 379, 385,
 630, 6, 41, 43, 2, 1, 5, 3, 1, 53, 6, 6,
 378, 66, 7, 5, 98, 8, 55, 1, 91, 1, 94,
 315, 469, 80, 3, 10, 394, 5, 8, 1, 91,
 848, 1, 2, 206
 nam, praecedente que, AE, 3, 341, 11,
 108, praecedente quia, AE, 4, 696,
 5, 13, 10, 6, sequente quad, 4, 368,
 11, 6, 37, sequitur relatio qua est
 qua, G, 2, 7, 74, 4, 2, 87, AE, 2, 373,
 6, 63, 2, 79, 5, 15, cum quis, E, 9, 39,
 G, 4, 445
 nanque, E, 1, 7, 14, 3, 2, 3, 3, 6, 8, 32,
 9, 59, G, 1, 43, 4, 2, 2, 10, 20, 4,
 398, 3, 106, 4, 79, 9, 61, 5, 1, 8, 22,
 273, 3, 291, 4, 87, 1, 30, 3, 6, AE, 1, 69,
 321, 3, 31, 3, 94, 4, 17, 47, 470, 5, 93, 2, 67,
 583, 6, 04, 68, 1, 7, 3, 6, 3, 1, 2, 4, 6, 3,
 5, 2, 2, 2, 52, 1, 73, 6, 7, 2, 117, 146,
 343, 349, 366, 5, 13, 8, 80, 7, 79, 12,
 76, 8, 49, 7, 24, 2, 9, 40, 297, 10, 19,
 1, 89, 401, 6, 14, 8, 1, 11, 12, 12, 247,
 781
 nando, 5, 594, 10, 6, 83
 nantes, G, 1, 369, AE, 1, 122
 nanti, 10, 210
 napaeas, G, 4, 535
 nar, E, 7, 517
 narcissi, G, 4, 160
 narciso, E, 1, 3, 8, 5, 5
 narcisum, E, 2, 48, G, 4, 123
 narc, apes, G, 4, 59, N, rr, 5
 nares, G, 4, 300, AE, 6, 497, 7, 486
 naribus, G, 1, 376, 2, 1, 20, 3, 8, 5, 507,
 7, 28, 1, 12, 115
 naritias, G, 2, 438
 naritie, E, 3, 3, 99
 narrabat, G, 4, 345
 narrabit, E, 9, 742
 narrantis, 5, 79
 narrare, 2, 549
 narrauerit, E, 6, 79
 narrantur, 3, 107
 nascemt, G, 1, 441, 4, 224, AE, 10, 75
 nasci, E, 4, 8, 8, 564
 nascientia, E, 3, 92
 nascensis, E, 4, 515, 1, 10, 27
 nascenut, G, 3, 390
 nascetur, E, 1, 434, AE, 3, 98
 nascere, E, 8, 17
 nascetur, 4, 2, 5, AE, 1, 290
 nascitur, E, 4, 5, G, 2, 68, 2, 279, AE, 7,
 44, 10, 275
 nascitur, G, 2, 65, 8, 5, 111
 nata, filia, AE, 7, 268, 358
 nata, partic, 8, 15
 nata, filie in genitivo excepto fo-
 cundo le co, AE, 1, 2, 6, 2, 5, 6,
 623, 7, 2, 3, 370, 398
 natatis, E, 3, 76
 natam, i filiam, AE, 7, 9, 6, 5, 87, 11, 554,
 370, 12, 7, 42
 natani, G, 1, 372
 natancem, AE, 5, 181
 natante, G, 1, 198
 natancem, i recipit, G, 4, 496, N,
 tr, s, ver, nave, 5, 8, 6
 natantum, 3, 41
 natarent, AE, 3, 625
 natarum, 1, 6, 58
 natat, G, 2, 60, AE, 4, 398
 natate, G, 4, 396, 4, 12, 531, AE, 1,
 668, 2, 59, 6, 19, 7, 04, 73, 3, 182,
 423, 3, 57, 4, 33, 6, 689, 69, 7, 22,
 78, 88, 8, 5, 69, 1, 3, 9, 8, 3, 192, 10,
 846
 natate, De, 1, 8, 6, 19, 1, 2, 19, 9, 3, 511,
 4, 160, 5, 38, 47, 4, 70, 9, 8, 5, 59
 natati, E, 5, 12, G, 1, 2, 3, 3, 12, 8, 4, 416,
 AE, 2, 3, 38, 5, 1, 789, 3, 9, 8, 391,
 480, 5, 28, 5, 1, 92, 61, 6, 1, 6, 446,
 8, 45, 6, 15, 20, 470, 800, 906, 11,
 5, 3, 12, 4, 11
 natati, particip, G, 1, 6, 3, AE, 6, 649
 natatis, 8, 379
 natato, 1, 194, 3, 12, 8, 3, 8, 3, 10, 5, 2, 187,
 1, 5, 57
 natatorum, E, 8, 47, AE, 2, 214, 5, 27, 3, 18,
 5, 645, 6, 22, 7, 532
 natatos, G, 3, 17, 8, 4, 15, 3, AE, 2, 1, 138,
 579, 4, 33, 6, 18, 7, 5, 18, 8, 8, 13, 9,
 603
 natatu, 5, 644
 natum, 1, 41, 1, 2, 6, 6, 1, 74, 4, 4, 69, 6,
 7, 5, 88, 897, 8, 3, 8, 609, 10,
 466, 11, 1, 167
 natura, G, 1, 6, 1, 9, 2, 20, 49, 178, AE, 10,
 366
 nature, G, 2, 48, 3
 naturas, 4, 149
 natus, 6, 90
 nauali, G, 3, 29, AE, 5, 49, 8, 684
 naualita, 1, 1, 28
 naualibus, 4, 593
 nau, 1, 18, 4, 97
 nauem, 1, 12, 4, 169, 1, 18, 6, 336, 10,
 660
 nauces, 1, 149, 1, 172, 3, 66, 177, 6, 648, 660,
 2, 29, 4, 62, 3, 71, 4, 25, 4, 63, 4, 398,
 5, 29, 6, 1, 2, 44, 7, 47, 1, 6, 65, 7, 4, 899,
 8, 1, 46, 9, 11, 14, 11, 326
 naufragia, G, 3, 542
 nauibus, AE, 1, 17, 4, 197, 2, 55, 3, 83,
 522, 52, 2, 25, 4, 375, 6, 13, 3, 385,
 5, 7, 13, 16, 1, 13
 naufragium, 3, 555
 nauigat, 1, 71
 nauiget, 4, 237
 nauigis, G, 2, 107, 484
 nauim, AE, 1, 188
 nauis, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 nauita, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 nauite, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3, 17
 naute, 5, 1, 6, 1, 2, 0, 6, 3, 54
 naute, G, 1, 17, 2, 1, 2, AE, 6, 3, 15
 naute, E, 6, 44, G, 1, 29, 3, 04, 4, 436, AE,
 3, 207, 4, 418, 5, 207, 8, 37, 7, 200
 nautes, 5, 170, 4, 728
 nautica, E, 4, 38
 nauticus, G, 3, 12, 8, 5, 14, 1
 nautis, G, 3, 31, 1, 4, 421, AE, 3, 275, 5,
 1, 30, 1, 99, 1, 2, 767
 nauox, AE, 3, 12, 15
 naute, E, 1, 207, 11, 477, 308, 3,

INDEX ERYTHRÆI

neccabat.8,4¹⁸
nccc.8,102
neccie.3,478.4,613.6,514.737
neci. G.3,480.4,90. AE. 1,285.3-4.
12,141,153
nectar.B.571
nectare.G.4,164.384. AE. 1,437
necte. E.8,77
nectentur.3,309
nectis.9,219
nectir. AE.4,239.12,603
nectitis.E.6,23
nefanidis. E.1,547.2,155.4,497.12,
571
nefandis.5,785
nefando. G.1,178
nefandum. AE.10,84
nefas. G.1,506. AE.1,183.4,55.658.
719.3,365.4,306.63.5,197.6.
391.624.7,386.596.8,173.10,
497.901
nefas. interieatio. 7,73. 8,688. 10,
673
negabat. E.3,24. AE.3,142
negabo. 2,78.4,334
negabunt. G.2,234.3,207
negant. G.1,215.3,131
negarat. AE.10,435
negares.10,614
negaret. G.1,149
negat. AE.3,171. 201.4,418.7,9.12,
914
neget. E.10,3
nemea. AE.8,295
nemo.5,305.349.383.9,6
nemora. E.8,86. 10,9. G.1,134.2,
120.208.1,393. AE.1,195.4,70.
6,803.7,180.11,902.12,929
nemore. 6,188
nemori.7,775
nemoris. E.6,73. G.3,436.7,566
nemorofa. AE.3,170
nemorum. E.6,57. G.1,14.35.9.2,15.
21.323.3,43.4,16.320. AE.1,314.
6,138.639.6,83.747.9,405.11,
545.557
nempc. G.3,259
nemus. E.6,11.7,59.8,22.10,43. G.1,
16.2,108.401.429.3,33.4. AE.1,
169.3,112.4,118.5,149. 6,386.
473.658.704.7,515.759.8,92.
108.216.305.345.351.190
neoptolemi.3,333.469.11,264
neoptolemum.2,500.549
neoptolemus.2,263
nepos.4,163
nepotem.2,310.701.10,47
nepotes. E.9,50. G.2,514. AE.2,
194.3,158.409.405.4,629.6,
682.737.786.7,99
nepoti.9,362
nepotibus. G.2,58
nepotis.6,835
nepotum. A.1,503.6,864.8,731
neprune. G.1,14. AE.5,14.10,5.782
nepruni. G.3,122.4,387. AE.1,360.
863.9,145
neptunia.6,263.5,3,7,691.8,695.9,
5,23.10,53,11,12,8
neptuno. G.4,29.394. AE.1,201.3,
74.19.5630
neptunius.5,779.8,699
neprunus.1,129.2,610.7,23
nequa.7,68.2,606.3,406.453.473.
8,209.9,321.11,19.12,65
neque. E.1,41.3,103.5,2,82.7,14.
9,35.38.10,116. G.1,51.5,47.
396.458.515.2,203.13.6,153.
287.293.420.498.3,152.277.
351.490.519.4,9.373.98.447.
A.1,26.340.444.21.71.78.197.
727.3,447.496.4,380.5,194.
117.413.6,347.869.7,757.8,43.
316.569.9,704.12.169.757.
1855.11,44.70.156.201.168.703.
846.12,135.4,18.64.64.903
neque.6,111.12,16.11,20.1,647.
2,376.4,170.6,368.7,195.581.
8,251.9,617.704.748.10,117.
851.11,537.684.12,74
nequam.9,239
nequante. G.3,127
nequo. AE.7,312.9,497
nequicuon.8,265
nequicuan. G.1,96. i, non. 192.
404.4,38.501. AE.2,101.510.
511.4,46.770.3,677.711.4,209.
558.1,26.3,62.3,33.6,1. vide Ser-
uum. 791. vide eundem. 860.6,
113.7,373.441.18.69.628.8,121.
370.9,219.3,64. adi. eundem.10,
112.1,574.605.11,536.716.12,403.
466.17.614.909
nequid.4,41.5,674.8,205.11,417
nequis. E.6,73. AE.1,417
nequit.1,717.8,618
nequiui.7,507
ne quo.1,678
nerea. E.6,35
nerei. AE.8,33.10,7644
nerea.9,101
nerendum. AE.3,74.5,240
nereus. G.4,592. AE.1,419. i. Neptu-
nus.
nerine. E.7,37. hoc eft. Nereia. vt AE.
9,101
netitos.1,271
nerius.9,776.10,341
neruo. G.4,313. AE.5,102.9,622.10,
131.1,186.2,18.8,6
nere. Nympba. G.4,138. AE.5,826
nescia. G.4,467.4,470. AE.1,303.
9,55.10,150.11,227
nesciar.1,569.4,292
nescinim.7,195
nescio.1,103.8,107. G.1,413.4,
55. AE.2,735
nescio. quod.2,735
nescis. E.3,123. AE.4,541
nelic. G.3,5.84
nelicu.1,391
nelicus. E.4,71
neu. G.1,180.2,37.2.5.3.301.4,47.
AE.1,417.2,188.607.6,833.7,
22.33.3.8.40.9.94.42.16.12.566.
814
neue. G.1,80.2,19.8.4,47. AE.7,202.
265.9,115.1,235
neuerat.10,818
nexa.1,152
nexanem.5,179
nexis. G.4,176.7,66
nexofque. E.4,695
nexus. G.3,423
ni. G.1,177.198.4,116.455. AE.1,62.
396.2,178.599.3,686.5,49.210.
3,56.6,34.292.359.7.433.8,510.
533.9,80.5,10,328.11,913.12,
368.733
nid.5,214
nidis. G.4,17. N. de impropriis.8,235.
11,475
nidu.4,134
nidore.3,415
nidotem.12,301
nidos.1,415.4,56
nidum.4,307
niger. f. Menalea. E.1,16. G.4,126.
478
nigerimus. f. Aufter.3,278
nigr. E.2,18.10,39. G.2,203.3,388.
AE.6,13.4,2,473
nigra. E.6,55. G.1,194.4,291.468.
AE.5,116.8,599.9,381
nigra. E.10,39. G.2,25.8,4,75.9,
714
nigram.stellarem. G.2,235.3,241.
4,45.46.3,120
nigantem.4,129.8,533
nigantes.5,97.6,143
niganti.9,87
nigaran.5,736
nigras.6,155
nigrefere.4,454
nigreflent.1,824
nigi. f. 7,150. AE.1,493.4,512
nigis. G.2,114
nigo. 1,310. AE.6,2,38.9,33.11,
596
nigrum. G.1,429.2,116.3,333.451.
AE.4,404. de formicá, vel aere,
ut eft in vulgaris codicibus Nonij
tr.5. ver obiectum.
nihil. E.2,6,3,48.8,64.103. G.1,119.
AE.2,287.4,21.65.9,43.15.6,509.
9,162.3,77.4,28.10,54.319.11,
227.80.1,12.11,405
nil. E.2,7,8,19.103. G.2,28.1,42.
AE.5,751.7,1,308.9,1,133.207.10,
42.32.10.11,51.212.365
nil.6,800
nilum. G.3,29.4,288.8,7II
nilus. AE.9,31
nimbi. E.2,113.3,198.5,13.459.
82.1.9,669.10,803
nimbis. G.1,45.6,460
nimbo. E.2,616.3,587.51.317.
666.10,634.2,416
nimborum. G.1,32.8. AE.1,55.84
nimbos.6,19.8,608
nimbo.1,3,274
nimbus.1,539
nimbus.4,120
nimbus. G.3,110. AE.4,161.7,793.
9,111.12,451
nimia.9,354
nimio. G.1,18.5
nimium. E.3,5158
nimis.9,472
nimium. E.2,17.3,94.9,28. G.2,52.
458. E.4,657.5,870.6,189.514.
816.870.9,430.1,841
nympha. G.4,43.183.473.7,47.734.
10,51.11,18.8,2,142
nympha. E.1,46.3,9.5,20.6,56.7.
21. G.4,33.4,39.1.32. AE.1,71.4.
168.7.775.8,73.314.3,16.339.12,
786
nympharum.1,172.333
nymphas. E.9,10. G.2,494.4,382.
AE.1,34.7,137.10,8,121
nymphis. L.5,21.75.10.55
ningit. G.3,167
niphatem. G.1,30
niphci, nomen proprie. viri. AE.10,570
265.9,115.1,235
nifa. E.8,26
nifa.8,18. AE.6,805
nife.9,120.2,8.4.11
nife.6,7.4,9.4,67
nife.8,6,7.9,14. G.1,155.11,112
nifo.9,134.9,223.1,00
nifu.5,437.1,1,852
nifum.9,123
nifus. G.1,405.409. AE.5, 294.318.
328.3.53.9,176.184.207.230.
553.3.86.425.438
nitens. G.3,172. N. tr.5. AE.1,380.4,
12.2.8,2,57.12,303
nitens.6,895
nitentem.3,20.9,457.12,386
nitentes.1,23.2,6,654.677
nitenta. G.1,153
nitetcit.5,135
nitidam.4,337
nitidum.4,475
nitidum.1,468
nitidus.anguis.3,437. AE.2,473
nititur.6,760. N. tr.5. AE.1,783
nitro. G.1,194
nituntur.2,428. AE.2,443.12,552
nitalem. G.4,517. AE.7,675
niuales. G.3,118
niuall. E.3,338.12,702
niuca. G.3,177.487. AE.6,605
niucaue. E.3,126
niuci. E.2,20.6,77. G.1,15.7,699.
11,39
niucis.1,554. AE.1,473.4,459.8,347
niuco. G.3,391.8,720
niucoes.1,199
niucoes. E.10,23.4,7.66. AE.12,84
niuem. G.6,14
niuia. E.1,11,611
niux. G.1,120. AE.4,250
nixibus.4,199
niyu. AE.3,37
niyx.10,736.12,393
nobile.8,341
nobilitas.1,341
nobis. E.1,6,16.19.8,1,62.1,344.7.
81.5,45.53.7,70.9,17.27.10.62.
G.1,204.242.249.104.3,305.4.
315. AE.1,548.7,57.2,371.389.3.
167.4,127.5,3.91.6,187.342.542.
846.8,37.150.185.200.272.
397.472.9,321.10.376.11,17.
24.3.84.19.419.42.12,187
nobiscum.8,174
noceat. E.7,28
nocendi. AE.5,618.7,338.51X
nocentes.2,25
nocerent. E.6,694
nocet. G.1,141
nocte. E.1,80.9,44. G.1,248.287.
189.3.32.457.1,202.3,260.401.
4,133.180.497. AE.2,420.795.
4,123.184.527.6,265.268.503.
817.7,16.87.9,33.14.414.427.
492.8,86.9,61.335.10,147.272.
497.703.12.860.909
node. G.1,469.487.3,156.379.
4,190.514. AE.1,309.666.687.
731.712.2,135.3.397.50.754.3.
193.201.8,34.4,26.300.5,11.
766.6,462.513.7,8.95.255.
411.9,16.10,237.746.11,914.
12,33.10
noctes.3,204.6,127.555.556.9,
488
nocti. E.8,88. G.3,467. AE.4,570.9,
338.378
noctibus. G.2,482. AE.1,750
noctis. E.8,14. G.1,290.366.427.
479. AE.1,361.621.630.7,138.
8,407.658.9,314.373.397.411.
10.162
noctuago.10,216
noctua. G.1,404
nocturna.1,391.4,51. AE.7,133.11.
716
nocturni.6,52
nocturni. G.2,432
nocturnis. AE.4,69.5,868
nocturnos.4,407
nocturnum. G.3,407
noctuere. G.1,378.3,517
nociuiss. E.3,13
nodantur. AE.4,138
nodis. E.5,90.8.77. AE.1,305.
5,279.7,507.8,220.9,743.11,553
nodo. G.2,76. AE.1,324.6.301
nodos. E.8,78. AE.2,220.5,510
nodum.8,160.10,428.11,776.12.
603
noëmona.9,767
nomadum.4,320.8,714
nomen. appellatio. E.6,12. G.3,147.
4,271. AE.1,252.292.380.613.
628.3,18.61.4,693.4,324.5,106.
564.N. tr.5.6,21.6,235.3,81.507.
763.7,3,6,412.717.8,339.3,58.9.
297.10.145.149.209.370.618.11.
223.2,49.12.135.194.5,15.823.
835
nomen.i. fama. E.5,78.9,27. G.3,47.
AE.2,5,8.53.6,7,8,9,99.27,1.
581.10.8,1,11,688.12,226
nomentum.6,773.712
nomina. E.3,106. G.1,137.2,103.
204.3,36.1,58. AE.3,444.6,627.
776.7,337. N. tr.5.11,84.11,
181
nomine. G.3,280.6,356. AE.1,281.
371.5,372.5,58. N. tr.5.3,18.166.
210.4,172.8,3.63.674.5,117.718.
6,70.242.441.768.776.7,607.
777.8,5,11.1,3.38.4,22.471.519.
9,343.3,87.11,73.1,246.12,348.
62.8,8

N V I R G I L I V M.

INDEX ERYTHRÆ

ut exemplis innescetur, quo **ob**
bentia sicutum vocalium sive **stria**
rum sequenti sunt infra scripta. E.
1.6.1.6.17. **ad Seruum.** hic o
brevis est. vide Seruum, & que
no*n* *infrā* *dicuntur.* 3.3.93.4.48.7.
9.9.2.39. G.2.7. **A. 1.6.17. regis**
233. 331. 440. 661. 5.495. 623. 634.
6.373. 7.19. 88.8.7.12.1.360.
8.36. 12.2.9. 77. 94. 28. 10. 294.
507. 607. 7.11. 152. 252. 344. 508.
11. 19. 74. 219. 261. 632.
o *formos.* E. 2.4.5. *lege Seruum.*
o *vos.* G.1.5. **A. 1.7.39.8.638.4.612.**
7. 12.2.9. 146. 10. 430. 676. 12.
646.
t *tuque.* G.8. 12. **B. 6.65.** 198. 8.72.
11. 1.58.
a *addir.* G.1.18. **A. 4.5.18.8.78.**
regnam. I.1.80. 1.28.
socij. E. 1.20.2. 387.3. 160.
D ea. 1.3.12. 376.
juuenis. 1.63.1.8.273.
miseria. 2.4.3. 639.7. 596.
audire. 3.10.3. 9.234.
felix. 3.3.21. 480.
virgo. 6.10.4. *vide Seruum.* 3.18.11.
vices. 9.7.83.11. 1.43. 459. 12. 572.
c *cum vocatio.* *ut* *par tamen,* *aut pler*
ribus ditionibus interictis. 6.8.
32. G.4. 353. **A. 1.** 100.4. 31.5.
870.6.8.3.258. 509.8. 499.9. 617.
11. 12.4. 361. 1.2.95.
b *o* *bis possum.* G.2.4. **A. 2.4.1.281.**
10. 38. 11. 732. *xv. m. li digna*
notari. **A. 1.** 64.4.3. 489. 539. 10.
631. 676.
s *sine casu.* E. 2. 28. 3. 72.4. 53.5.
65. 10.33. G.2.4.58.4. 86.5. 195.6.
194.8. 160. *vide Seruum.*
oaxen. E.1.66.
o *G.2.3.80.* 4.45.5. **A. 1.** 8.45.237.
255.2. 139. 571. 5. 283. 6. 612.
660.7. 18.2. 10. 681. 8.52. 11. 347.
539. 11. 156.
o *obambular.* G.3.5.38.
obducatur. E.1.46. N. tr.5.
obducta. *filicet tubes.* **A. 2.** 604.
obducto. G.1.116.
obductum. **A. 10.64.**
obducunt. G.2.4.111.
obeat. **A. 10.483.**
obfagie. G.3.80. N. tr.5.
obfessi. 3.497.
obfusantia. **A. 6.167.**
obfuit. G.1.374.
obfubat. **A. 6.167.**
obfice. G.4.422. **A. 8.2.27.10.577.**
obficitus. G.2.4.80. *vide Gellium lib.*
4.6.17. *quiper duo y scribi con-*
tendit.
obficit. 8.145.
obficit. **A. 10.90.12.372.**
obficta. G.3.5.53.
obficta. A.3.5.34.
obfictam. G.4.5.03. **A. 6.412.**
obfictant. G.2.4.128.
obfictate. 1.3.6. **A. 2.7.51.**
obfictat. 1.3.90.
obficto. **A. 12.377.**
obfictua. 1.1.64.
obficienda. E.3.7.
obficio. E.4.5.49.
obficit. 6.421. 7.480.
obficitur. 2.200. 5.522.
obficitur. 2.444. 9.45. 379.
obfis. 8.5.53. *al latr. 10.447.*
obfis. 10.6.441.
obfimque. 12.50.
obfitus. G.1.157. N. tr.5. **A. 4.694.**
obfuit. 6.8.602.
obfata. G.4.438. **A. 1.454.**
obfati. 2.3.40.
obfato. 1.1.109.
obfimer. G.3.3.36.
obfiquia. 4.2.28. **A. 1.3.337.**
obfiquia. 1.6.
obfiquum. G.1.9.8. **A. 1.5.74.**
obfiqui. G.1.2.39.
obfita. E. 9.3. *participit a depo-*
nenti pastum. G.2.59.3. 245.
A.4.45.18.9.225.
obfite. 4.2.67.
obfite. 11.8.66.
obfitor. 4.2.21.
obfium. G.3.2.36.
obfus. E.3.619.5. 174. 334. 703.
obfus. 6.7.15.
obfui. 1.1.20.
obfuit. E.2.1.48.
obfuitus. 6.4.45.
obfuctor. 3.3.8.
obfum. 4.2.79.6. 255.
obfuit. 5.21.
obfuxa. *formica.* 4.406.
obfuxi. G.4.84. N. lib. 6. **A. 3.208.5.**
206. 10. 359. 14. 721.
obfuxis. G.3.2.22.
obfuxus. 3. 233. **A. 4.332.9.725.**
12. 105.
obfuxia. G.1.397. 2.439.
obfubir. **A. 11.77.**
obforis. 3.4.24.4. 30.6. 867. 11.41.
obfucra. 1.73.5. 629.
obfuerent. 11.1.62.
obfuir. 2.4.11. 412.
obfuit. G.2.14. 14. 6.3.36.
obfuitar. 9.8.08.
obfutus. 10.8.08.
obfutus. 3.2.62. 12. 876.
obfutus. 3.3.67. N. tr.5. 7.417.
obfutus. 3.2.42.1. N. tr.5.
obfutus. 1.1.471.
obfutus. **A. 4.455.**
obfuta. G.1.229. 468.4. 424. **A. 2.**
420. 7.52.4. 80.461.5. 302.
obfutram. G.4.6. **A. 6.453.11.**
343.
obfutant. 12.1.53.
obfutio. 6.6.268.
obfutio. 7.105.
obfutis. 6.139.9. 1.44. **N. tr.5.**
obfutro. G.1.419. **N. tr.5.** *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*
reatur. **A. 1.** 415.5. 586.11. 416.
obfutus. 3.52.
obfutum. G.1.479.
obfutus. E.2.13.5. 87.
obfute. 2.3.2.4. 1.76.6. 11. 183.
obfud. 3.7.400. 7.3.43.
obfutus. 1.1.5. *vbi atria*
legitur. *ut obfutio ad cornu refe-*

IN VIRGILIVM.

omnis. E. 3, 56, 4, 39, 6, 67. G. 1, 346.
372, 2, 244, 277, 281, 390, 3, 157.
4, 281, 491, 532. AE. 1, 164, 630.
2, 16, 73, 162, 394, 415, 451, 477.
652, 72, 8, 1, 709, 4, 407, 5, 25, 669.
764, 5, 129, 554, 698, 710, 762.
824, 6, 138, 305, 325, 789, 7, 27.
85, 573, 598, 635, 680, 711, 8, 12, 8.
40, 494, 646, 705, 9, 21, 74, 1, 74.
308, 396, 418, 801, 10, 4, 10, 804.
11, 12, 94, 17, 1, 320, 327, 7, 98, 8, 34.
11, 59, 122, 443
omnium. AE. 1, 604
onagros. G. 3, 109
oneia, 4, 167. AE. 1, 418
onerabant. 1, 121
oncrabat. G. 4, 173
onerabit. AE. 10, 158
onerant. G. 4, 178. AE. 1, 267, 5, 104, 8,
180
onerat. 1, 199
oneras. 4, 549
onerat. G. 1, 74. AE. 3, 48, 5, 11, 142
oneratis. *participium*. 8, 184, 12, 215
onerauerat. 1, 344
oneravit. 9, 14, 10, 620, 868, 11, 374.
oncent. 1, 710
oncret. G. 2, 18
oncri. A. 2, 72, 73, 72, 9, 11, 550
oncrofa. 9, 384
oncrosum. 5, 352
onyces. 12, 514
onut. 10, 553
onulum. 1, 193
opaca. 2, 72, 5, 61, 9, 16, 183, 63, 3, 7, 84
opacam. 4, 123, 6, 136, 108, 11, 851.
905
opaca. 8, 6, 8, 10, 161
opacant. G. 1, 18
opacat. AE. 6, 195
opaci. *genitivus sing.* G. 1, 156. *nomi-*
nus plur. AE. 3, 508
opacis. 6, 673
opaco. 7, 3, 68, 212
opacum. E. 1, 53. AE. 8, 107
ope. 8, 683
ope, 12, 780
opera. AE. 4, 88. N. tr. 13, 607, 6, 183.
8, 415, 11, 183, 11, 419, 699
operam. 7, 432
operata. 11, 163
operator. G. 1, 339. N. lib. de docim-
dagine.
oper. G. 3, 519. AE. 4, 407, 6, 31.
operi. 1, 508, 2, 235, 8, 411, 432, 10,
792
operit. 4, 35, 2, 11, 680
operta. G. 1, 165, 6, 140
operum. G. 1, 277, 1, 15, 54, 272, 4, 184.
2, 15. AE. 1, 459, 5, 11, 3, 10, 5, 284.
9, 607, 11, 228
opers. G. 1, 707, 4, 11, 32. AE. 1, 68, 2, 4.
603, 3, 53, 4, 75, 8, 117, 364, 10,
154, 609, 11, 419
opheltes. 9, 205
opibus. 1, 535, 2, 799, 5, 44, 268, 8,
171
opim. 1, 532
opima. 2, 782
opimam. AE. 1
opimus. 1, 224, 6, 83, 10, 449, 605
Opis. G. 2, 428. AE. 1, 605, 2, 80, 8, 3,
377
opis. G. 4, 33. AE. 1, 8, 36, 867
oporet. E. 6, 5
opertens. AE. 1, 458, 10, 777
oppetere. 1, 100. N. tr. 5, 12, 543, 640
oppetisse. 9, 654
oppetit. 1, 1268
oppida. E. 4, 33. G. 1, 156, 176, 3, 402.
4, 17, 8, 8, 35, 9, 608, 11, 581, 12,
22
opponere. G. 3, 51. AE. 2, 117, 7, 100.
10, 2, 19, 11, 1, 15, 12, 874
opportuna. G. 4, 129. AE. 8, 2, 35, 9,
531
oppositas. 2, 497
oppositi. *nominipl. plural.* 2, 333
oppositum. G. 3, 2, 13, 373. AE. 10,
418
oppositre. 9, 469
oppositus. 5, 335
oppositos. 1, 133
oppositum. 9, 339
oppugnat. 5, 439
opta. 1, 182
optabam. 8, 636
optabis. 1, 157
optant. 9, 6
optantibus. 8, 160
optare. 1, 429
optas. 5, 8, 13, 7, 209
optatis. 10, 270
optat. 4, 119
optata. 6, 176, 4, 619, 10, 405
optata. 3, 13, 20, 99, 530
optate. *verbum*. 8, 503
optatis. 1, 574, 6, 203
optato. 7, 303, 10, 405
optatos. 8, 405
optarum. 1, 201, 11, 170
optante. 1, 582
optauerit. 10, 503
optauit. 3, 109. N. tr. 5, 6, 504
optem. 4, 24, 5, 29
optes. 1, 80
optima. G. 2, 10, 5, 161, 319, 3, 51, 66.
AE. 4, 291, 10, 5, 77, 791, 1, 2, 777
optim. *nonem*. 3, 519, 3, 701, 6, 669.
8, 117, 10, 402, 11, 29, 4, 353, 12,
48
optimus. 5, 35, 8, 9, 40
opto. G. 2, 42. E. 1, 6, 5, 3, 498, 7, 275
opulentaque. 8, 475
opulenta. 7, 2, 62
opulentum. 1, 451
opurn. 1, 182, 2, 11, 9, 531, 11, 338, 82,
555
opus. E. 3, 17. G. 4, 169. *opus gratum*
agricolit. dif. georgica. AE. 1, 4, 5,
119, 6, 129, 161, 7, 45, 8, 51, 169,
149, 10, 469
ora. *nomina pluralis*. 43, 135, 225.
246, 387, 3, 91, 18, 38, 99, 4, 292.
406, 4, 58, 47, 7. AE. 1, 99, 249, 3, 58.
661, 2, 1, 211, 247, 413, 53, 1, 663,
681, 3, 174, 218, 423, 57, 490, 707.
4, 62, 195, 499, 511, 673, 5, 200.
3, 40, 477, 576, 6, 308, 496, 6, 615, 10,
72, 8, 790, 8, 21, 1, 39, 86, 111, 233.
302, 387, 2, 123, 1, 573
orabat. 4, 437, 6, 124, 10, 96
orabunt. 6, 849
oracium. 3, 143
oracula. G. 1, 16, 4, 1449. AE. 2, 1, 14, 3,
4, 56, 8, 18, 131
ora. AE. 3, 4, 10
oram. E. 8, 7. G. 2, 44. AE. 3, 396
oramus. 1, 519
oranda. 2, 1, 32
orandi. G. 4, 5, 37
orando. 4, 399
orans. H. 6, 11, 6, 9, 24
orant. 5, 617, 9, 331
orancem. 4, 219, 12, 2, 94
orantes. 1, 53, 6, 3, 13, 1, 1, 885
oranti. 7, 446, 10, 599, 11, 1, 697, 707
orantius. 10, 36, 154
orato. 10, 80
oras. *f. alucariorum*. G. 4, 39. AE. 1,
161, 311. N. tr. 6, 161. *ora. orora.*
516, 2, 117, 3, 75, 1, 108, 4, 106, 5,
703, 6, 61, 9, 518. *ambit. oras. f.*
clype. 10, 343, 477, 5, 88, 12, 381
orase. 4, 205
orat. E. 2, 43. AE. 4, 451
orate. G. 1, 100
oratis. 11, 111
oratores. 7, 153, 8, 305, 11, 100, 331
oratur. 10, 613
orauerit. 6, 92
orebe. 1, 67. G. 1, 44, 5, 12. AE. 2, 117
6, 745
orebem. E. 3, 41, 4, 17, 8, 8. G. 1, 61, 209.
231, 506, 2, 114, 401, 4, 79, 435.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

830.6, 613. 769. 7. 724. 8. 444.
545.9. 182. 505. 559. 628. 10. 222.
347.7. 56. 865. 11. 192. 673. 12.
574.
parius. I. 198
parma. 9. 548. 765. 10. 800. 11. 693.
711
parmann. 2. 175. 10. 817
parmas. I. 61. 619
parnaffi. E. 10. 11. G. 3. 291
parnaffia. E. 6. 29. G. 2. 18
paro. AE. 8. 476. 11. 115
paron. 3. 126
parrochio. 8. 344. 11. 331
pars. *cumpluribus*. I. 6. 6. G. 2. 14. 4;
159. 378. AE. 1. 216. 2. 400. 4. 405;
5. 108. 558. 661. 6. 218. 22. 9. 507.
11. 195. 466. 883. 12. 278
pars, *cum infinitivo plurali*. AE. 1.
427. 6. 491
pars, *cum singulari*. E. 4. 53. G. 2. 40.
3. 286. AE. 2. 6. 6. 7. 2. 6. 8. 686. 8.
428. 548. 9. 1. 1. 1. 6. 10. 427. 727.
11. 214. 888
parta. E. 3. 68. AE. 2. 784. 3. 495. 7.
598
parte. G. 1. 35. 370. 2. 270. AE. 1. 478.
4. 153. 374. 5. 187. 277. 858. 8.
426. 43. 682. 9. 468. 521. 562.
630. 69. 1. 10. 3. 62. 11. 2. 3. 12. 145.
346
partem. E. 1. 73. *hanc aspice*. s. quar-
tam Georgicorum. G. 4. 2. 220.
AE. 3. 2. 2. 5. 187. 6. 3. 140. 61. 1.
7. 709. 8. 5. 11. 9. 540. 790. 10. 12.
11. 794
partes. G. 2. 483. AE. 4. 186. 630. 6.
540. 7. 6. 8. 21. 1. 748
parthenios. E. 10. 57
parthenium. AE. 10. 743
parthenopus. 6. 480
parthenope. G. 4. 564
parhi. 4. 314
partho. E. 10. 59
parthorum. G. 4. 11
parthos. AE. 7. 606
parthum. G. 3. 331
parthu. E. 1. 63. AE. 2. 857
partus. G. 1. 21. 1. AE. 1. 11. 7. 70.
9. 754. 12. 52. 1. 708
partim. 10. 330. 11. 204
partire. I. 11. 510
partiri. G. 1. 12. 6. AE. 1. 822
partito. S. 5. 62
partitur. I. 198
parto. G. 1. 300. AE. 2. 578. 8. 317
partu. G. 1. 278. AE. 1. 278. 6. 786. 7.
660. 12. 8. 7
partum. G. 3. 157. AE. 5. 122. 9. 298
parturit. E. 3. 5. 6. G. 2. 330
partus. AE. 6. 89. 7. 31. N. 44. 4
parua. E. 3. 54. G. 2. 18. 4. 176. AE. 2.
213. 3. 402. 4. 17. 6. 7. 24. 5. 9. 143.
299. 11. 430. 12. 475
parua. E. 3. 276. 11. 575. 12. 861
paruam. E. 3. 7. G. 4. 415. AE. 3. 349.
8. 554
parue. E. 4. 6. 6
parui. AE. 1. 563
paruis. E. 1. 24. 6. 811
parum. AE. 6. 863
parumper. 6. 3. 82
paruo. G. 2. 472. AE. 3. 685. 6. 843. 9.
907. 10. 3. 17. 494
paruos. G. 2. 514. 4. 201. AE. 8. 413.
543
parvulus. 4. 328
parvum. 2. 320. 674
parvus. E. 7. 29. AE. 2. 677. 7. 10. 723.
5563
pacant. G. 3. 143
pacat. 2. 285
pacce. B. 9. 23
paccent. I. 7. 8
paccentem. G. 2. 199. 3. 467
pacentes. E. 3. 964. 4. 455. 12. AE. 6.
199
paccentur. E. 1. 60. 5. 77
pacfere. 6. 5. G. 3. 335. AE. 6. 655. 7.
391
pacfes. G. 3. 155
pacfect. AE. 1. 612
pacfc. 2. 684
pacfis. 10. 527
pacficit. G. 2. 189. 3. 504. 395. AE. 1.
468. 7. 684
pacfite. E. 1. 6. 3. 85
pacfictur. G. 3. 219. 3. 342. AE. 1. 190.
1. 1787
pacfua. E. 1. 49. G. 3. 213. 3. 339
pacfuent. AE. 1. 6. 3. 19
pacfuntur. G. 2. 375. 4. 32. 3. 16. 31. 34.
5. 18. 41. 18. AE. 6. 653
pacfiphae. AE. 6. 2. 1
pacfiphon. E. 6. 4. 6. AE. 6. 447
pacfipa. *partic. verbis partio*. 1. 190
pacfisi. 1. 203. N. 4. 5. 6. 666. 7. 182
pacfibus. 2. 74. 6. 26. 6. 7. 157. 1. 1. 907
pacfissim. E. 4. 19. 7. 55. 4. 1. 1. 2. 4. 1. 81.
AE. 2. 3. 64. 3. 84. 5. 70. 3. 22. 0. 510.
4. 18. 16. 2. 1. 9. 5. 6. 7. 6. 6. 6. 52. 886. 8.
3. 0. 9. 3. 16. 6. 1. 3. 85
pacfis. 1. 285. 4. 84. N. 17. 5. 2. 403. 3.
2. 62
pacfis. G. 2. 193. N. tr. 5
pacfoss. G. 4. 269
pacfus. E. 8. 3. 24. G. 1. 124. 3. 141. 4.
438. 50. 3. AE. 1. 9. 6. 484. 3. 62. 85.
4. 62. 1. 0. 16. 2. 436
pacfite. E. 9. 31
pacfats. 4. 24
pacfisti. 7. 39. 44
pacfitor. 2. 1. 6. 8. G. 3. 2. 402. 4. 20. 455.
4. 317. AE. 2. 308. 4. 71. 7. 3. 6. 10.
406. 12. 547
pacfotore. 7. 13
pacfotolem. 7. 817
pacfotore. 1. 8. 11
pacfotore. 6. 4. AE. 3. 657. 12. 305
pacfotores. E. 1. 27. 5. 41. 59. 7. 2. 5. 9. 34.
G. 3. 281. 3. 39. 4. 27. 8. AE. 2. 58
pacfotobius. G. 2. 303. 435
pacfotoris. E. 10. 5
pacfotorum. S. 8. 1. 23. G. 3. 477. 4. 565. 7.
574. 4. 1. 569
pacfots. E. 5. 24
pacfuti. G. 1. 381. 4. 176. 434. AE. 7.
700
pacfutus. G. 3. 231. AE. 1. 471. 10. 710.
11. 494
pacfutui. 1. 2. 51
pacfutant. 1. 302
pacfutat. E. 3. 105
pacfutatus. AE. 2. 59
patens. 1. 1. 40
patentem. 7. 230
patentes. G. 4. 77. AE. 4. 153. 5. 552.
9. 683. 693. 11. 879
patenti. G. 2. 41
patentibus. AE. 2. 266
pater. E. 3. 33. 4. 56. G. 1. 121. 283.
3. 28. 3. 55. 2. 4. 7. 4. 2. 3. 3. 369. AE. 1.
6. 34. 349. 559. 2. 87. 6. 17. 6. 48. 65. 3.
678. 7. 10. 4. 2. 34. 372. 5. 14. 241.
sum pater. i. *Accites*. 533. 690. 6.
719. 7. 80. 863. 7. 94. 6. 1. 92. 178.
3. 27. *nature modo munus est pater*
non generationis: conuenient autem
cum sequenti verbo, oddit foro-
res. 48. 5. 58. 634. 685. 792. 8. 138.
198. 3. 57. 3. 394. 4. 444. *Lemnius*.
Vulcanus ab insula Lemno. §40.
5. 58. 9. 1. 300. 406. 449. 10. 2. 18. 62.
351. 421. 4. 50. 743. 875. 1. 1. 57.
356. 410. 5. 58. 12. 50. 52. 70. 703
pater omnipotens. G. 2. 325. AE. 1.
64. 3. 2. 51. 4. 2. 5. 6. 592. 7. 1. 41.
770. 3. 98. 10. 10. 12. 789. 12.
178
pater Aeneas. AE. 1. 584. 703. 2. 2. 3.
343. 716. 5. 130. 3. 348. 461. 545.
700. 8. 22. 1. 15. 6. 69. 1. 72. 1. 11.
183. 904. 12. 16. 66. 440. 697
pater Anchises. 2. 687. 3. 9. 2. 6. 5. 525.
530. 5. 58. 6. 60. 6. 769. 5. 54. 7. 245
pater. I. Aeneas. §. 3. 58. 4. 24. 8. 67. 7.

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

Æ. i. 408. 273. 673. s. 381. 673. penetrabilis. G. i. 93. Æ. 10. 481
10. 307. 11. 732. pedes. i. pedibus. 6. 880. 7. 624. 666.
10. 453. 7. 176. 4. 11. 506. 12. 510
pedefres. 10. 364. pedefri. 11. 709
pedibus. E. 3. 87. 5. 57. G. i. 243. 2.
232. 491. 4. 257. Æ. 2. 227. 235.
3. 233. 4. 180. 239. 401. 5. 255. 6.
256. 644. 7. 66. 100. 8. 209. 224.
264. 9. 556. 564. 619. 10. 372. 14.
390. 723. 12. 250.
pedicas. G. i. 307
pedis. 3. 460. Æ. 5. 567. 7. 690
peditem. 6. 516. 10. 751
peditum. 7. 793
pedum. E. 5. 88. G. 4. 310
pedum. Æ. 2. 732. 3. 648. 5. 67. 430.
7. 722. 807. 8. 458. 11. 573. 911.
pedius. G. i. 407. 410. 4. 73. 310. Æ.
12. 335. 445.
pegauius. nomen proprie. viri. 11. 670
peius. G. i. 200
pelagi. G. i. 383. Æ. i. 142. 178. 3.
241. 555. 708. 5. 165. 235. 617. 6.
532. 7. 304. 8. 869. 8. 333. 9. 81. 117.
10. 231. 289.
pelago. G. i. 142. 430. 2. 41. Æ. 1.
18. 250. 368. 671. 683. 2. 36.
179. 205. 300. 3. 69. 124. 204.
478. 506. 4. 52. 546. 5. 124. 212.
870. 6. 3. 8. 69. 1. 10. 165. 378.
pelagus. 5. 8
pelaga. 2. 152. 9. 154
pelaga. 2. 106.
pelagi. 1. 428. 2. 83
pelagos. 8. 600
pelagum pro pelagorum. 6. 503
peletroni. G. 3. 115
pelias. E. 2. 435. 436
pelidae. 5. 48. 5. 808. 12. 310
pelidesque. 2. 263
pelio. G. i. 281
pelion. 3. 94
pellacis. E. 2. 90
pellax. G. 4. 287
pell. nomen. Æ. 1. 722. 5. 37. 7. 688.
8. 17. 366.
pell. ver. 2. 784. 3. 812
pellens. E. 2. 41. G. 4. 342. 7. 88. 396.
8. 2. 82.
pell. G. 3. 502. 8. 553. 10. 483. 11.
679. 770.
pelopeia. E. 2. 293.
pelops. G. 3. 7
pelotri. E. 2. 411. 687
pelta. 7. 743
pelts. 1. 494. 11. 663
pelusacis. G. 1. 228
penates. G. 2. 505. 4. 155. Æ. 1. 72.
382. 531. 708. 2. 293. 5. 14. 717.
747. 8. 15. 148. 603. 4. 11. 998. 5.
62. 632. 8. 11. 39. 543. 9. 258. 11.
264.
penaribus. 3. 12. 8. 123. 679
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendebant. 8. 197
peadecib. 6. 17. Æ. 5. 511. 8. 227
pendebat. E. 4. 29. 7. 24
pendens. Æ. 10. 586
pendent. G. i. 214. 2. 523. 3. 53. 4.
257. Æ. 1. 110. 4. 88. 3. 147. 6. 617.
7. 184. 278. 11. 377
pendentem. 8. 669. 9. 562
pendentes. 8. 632
pendencia. G. 4. 374. Æ. 3. 393. 9. 331
pendentibus. 3. 170
pendere. E. 1. 38. 77. Æ. 6. 20
pendes. 6. 11.
pendet. G. 2. 89. Æ. 3. 661. 4. 179. 10.
303. 12. 374
pendoris. 7. 593
pendici. G. 4. 355
pendencia. 4. 317
pendentes. 8. 632
pendentibus.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

primum, E. 4.8. 8.73. G. 1.611. 13.6.
162. 2.20. *Serinus*, 179. 304. 475.
3. 166. 3.84. 4.29. 5.30. 6.38. A. 1.
178. 193. 4.46. 5.45. *Serinus*, 1.79.
hoc primum, i. maximum. *Serinus*,
1.37.37.5.410. 5.39. 6.36. 6.77.
3.5. 8.108. 205. 209. 437. 65. 1.4.
2.39. 2.52. 3.42. 6.77. 5. 220. 5.40.
6.04. 6.18. 2.43. 8.190.
Palatinus *cicero* *habet* iam primum,
sic in verbi sequenti detecta.
2.22. 5.42. 9.3. 20. *hoc* *cellum* *in* *initio*.
Serinus, 1.10. 2.53. 4.90. 6.03. 6.96.
1.10. 3.80. 1.1. 19. 8.2.
primum, post cum, B. 6.4.6. 7.39. G. 4.
1.13. 4.2.8. 2.30. A. 2.1.27. 7.39.
8.170. 4.08. 2.76. 1.14. 7.35.
primum, post ut, G. 2. 4.26. A. 1.3. 10.
4.42. 5. 5.86. 6.102. 4.52. 1.3. 300.
1.2. 4.7. 6.69.
primum, antea, 1.5. 40. 7.46. 1.1. 6.64.
primum, E. 1.45. alias primum, 2.1.
8.32. 4. G. 1.2.5. 2.409. E. 1.5. 2.
1.46. 3. 5.24. 4.1. 7.2. 2.8. 1.69. 5.491.
4.7. 6.76. 1.81. 10.8. 1.3. 4.9. 5.1.
2.2. 10. 3.10. 2.42. 1.1. 3.64. 3.33.
primus ante omnes, 2.1.0. 5.49. 7.14.
de *Serinus* in G. 3.70. 10.300. 1.1. 1.
primus, in iuriis verbi, G. 2.4.28. 3.
1.0. 7.7. 1.13. 1.82. 4.1. 3.4. 1.40. A. 2.
4.0. 3.70. 5.10. 3.18. 5.67. 3. 5.64. 7.8.
3.19. 9.3. 1.10. 2.42. 1.1. 3.64. 3.33.
1.2. 4.61. 1.7. 7.2. 2.2. 1.
primum quodcumque, G. 1.2.2. A. 2. 3. 2.2. 3.
2. 4.2. 5. 5.61. 4.16. 9.1. 1.5. 2. 4.5. 8.
2.69. 2.81. 1.12. 7.5. 8.426.
primum, in fine carnis, G. 3.6.4. E.
5.5.96. 6.18. 10.5.16.
principes, 5.1.60. 8.3.9. 5.3.5. 10. 166.
2.4. 11. 2.61.
principes, A. 1.3. 1.68.
principibus, 1.4.92.
principio, 4.4.terribus, G. 2.9.4. 8. E.
2.7.5.2.3. 3.81.4. 5.6. A. 1.5. 1.09. 6.
2.1.4.7.2.4.7.3.42.9.7.62. 10.2. 5.8.
principium, E. 3.6.0.8. 1.1. A. 7. 2.19.
9.5.3.
prior, E. 5.10. E. 1.32. 5.5.8.5. 4.3.2.3.
5. 1.8.5. 3.2.6. 6. 3.41. 3.87. 8.34. 7.
1.9.4. 8.46. 9. 3.19. 10.4.18. 5.3.
prioritate, prestantia, prioritas,
Serinus, 1.1.29. 1.7.5. 1.2. 1.19.
priorum, 1.5.2. 5.1.5.1. 1.70.
priores, E. 9.5.4. G. 5.59. E. 3.2.13.
6.9.3. 4.5.34.
prioris, 7.2.43.
priorum, G. 3.2.92. E. 4. 4.6.4. 8.3.12.
Prisca, 6.87. 8.9.79.
prisca, E. 4.3.1.
prisca, A. 1.7. 7.10.
prisco, 7.7.706.
priscos, 5.5.98.
priscum, 8.3.39.
pristin, 5. 2.16. 10. 2.11. *scilicet* Tri-
tonis.
pristina, 10. 1.43. 1.2. 4.24.
pristinus, 6.4.73.
priftis, 5.1.14. 1.5.1. 1.87.
priftis, A. E. 3.4.28.
pyramineque, 9.7.67.
priuero, 1.1.5.40.
princernum, 9.5.76.
prius, sequente quād, G. 1.5. 3.4.68.
A. 1.19.6. 4.7.6. 2.7.4. 1.4. 2.4. 6.3.2.8.
1.1. 8.09.
prius, G. 1.7.4. 19.4.2. 2.74. 5.3.62. 4.
2.29. 3.9.6. 5.37. A. 2.1. 19. 5.9.6. 6.
1.36. 9. 1.22. 10. 2.23. 8.82. 1.1.
1.2.6.
pro. E. 3.7.7.5. 5.8.1.7.3.5. G. 1.4.06.
4.1.5.9. 4.5.6. A. 1.2. 2.8. 7.8. 6.6.3. 2.
1.7.1.8.3. 5.3.3.2.4.7. 5.6.4. 4.3.37. 5.
4.3.0. 4.83. 5.01. 8.15. 6.3.32. 8.21. 8.
4.72. 6.48. 9. 2.52. 4.06. 6.77. 1.0. 8.2.
8.25. 8.47. 1.1. 4.37. 5.76. 1.2. 4.8.
1.12. 2.29. 5.5.2. 6.65. 8.14. 8.2.0.
pro. lante, 8.6.53. 9.1.7.5. 1.1. 8.9.5. 1.2.
6.6.

39.6.379
3,366
4,89
E.1,2,57.N.tr.5
99
1,54
1,474
2,83
6,37.N.tr.5
920
87
6,48
6,258
1,779
565 4,364
2,20
1,344
736,4,111
7,20,255,8,51
6,15
795
2,395
326
imor. i. rilus, G.4,2,5,
E.1,1,154
1,1,452
B.7,300,10,158
1,18
6,10,720
1,84, 3,459, 309. E.7,
8,4,10,154
nomen. A.4,2,6,6,462
1,1,243,2,391
E.12,263,3,141.
E.4,5,1.G.4,222. E.1,
4
de apibus: G. 1, 415. 4,
23
E. 4,7. G. 2, 341. E. 1,
565,6,790,7, 97,10,30,
1
4,180
4,15
A.E.3,300
1,4,136
3,125
8,337.11, 608. 12,219.
ide pro.
5,29
s.G.4,105
ur.E.1,444
G.3,398,4,10.AE.3,379.
.G.4,106.E.7,313
5,31,6,606,808
1,1,01.E.3,265,5,97
6,436
5,402,673,8,59,9,444,12,
E.7,42. E.3, 699. N.tr.5.
r.Satur.lib.6.cup.4
9,577,10,387.Macrob.ibi-
E.1,76.N.tr.5. AE.1,187
8,35,N.tr.5
1,361
1,383,400
AE.2,555
9,6,785
5,2,3,3,65,701,541.E.1,
180,4,234,6,717,756,10,
3,35,4,281. E.4,2,8,6.
2,6,48,763,7,50,691,761.
9,52,10,353,397,429.
8,347,830
G.3,23,34.E.12,106
G.1,482,3,543.AE.1,743.
6
8,217
am.4,335
ei.E.6,42
at.AE.1,0,549
2,96,N.tr.5
4,228
1,1,longa.E.8,34. E.1,262.
6,346,8,612,9,107
subfan. 5,386,8,31,11,
97

4,5,152,153
promillan.12,1,1
promilli.7,1,41
promills.2,1,60,5,80,
promillo.5,1,282,7,18
promite.5,1,91
promittere.8,40,9,6
promitti.6,7,93
promittit. AE.4,4,87
promiso.11,1,93
promisunt.9,1,94
promouet.10,195
promptum.G.2,2,55
promulgue. E.9,5,74
pronunt.2,2,60
prona.5,2,12,8,12,6,548,9,713
pron. G.3,1,07,3.E.,68,5,1,47
proto. G.1,2,03
pronuba.AE.4,1,66,7,319
pronum.11,1,85
pronous.1,1,19,5,332,10,9,86
propagine. G.2,6,
propaginis. G.1,2,5
propago. AE.6,8,71,1,2,827
prope. G.4,2,3,8,8, E.8,5,97
properabat.7,57
properanda. G.1,1,60
properant. G.4,1,71
properari. AE.4,4,16
properas.4,3,10
properat.7,2,64,8,4,54
properata. G.1,1,9
properate. E.1,1,42,5
properé.6,2,3,6,9,8,01,12,573
properent. G.2,4,81. E.1,7,49
properes. C.1,1,24
properet. E.4,6,35,9,401
properi.1,2,5
propexam.1,0,83
propinquabam.2,7,30
propinquabant. 5, 159. 9, 371. II,
6,21
propinquam.3,2,81
propinquant. AE.2,7,33,6,384. 634-
8,101
propinquat.5,185,6,410,9,355. II,
5,97,12,154
propinquas.10,2,54
propinquui.1,1,156
propinquos. AE.3,5,02
propinquum.2,86
propio. G.2,2,2,3,5,8.AE.3,5,31,8,
2,50
propiora.5,1,68
propiore.6,5,1
propioribus.5,2,75
proprius.G.1,1,55,4,47.AE.1,5,30,2,
706,8,78,55,6,10,7,12,12,407
propiton.5,1,64
propria. G.2,4,28.AE.6,8,71.N.tr.5
propri.3,167
propriam.1,7,7,3,85.N.tr.5,4,126
proprios.G.2,3,5.AE.7,3,1,5,229,7,
33,1.N.tr.5,1,5,59
proprium.E.7,3,1,AE.5,2,29,7,33,1.
II,359
propriet. propo.E.8,87.G.3,14.N.
tr.5,9,680
propter. AE.4,3,20,12,177
propugnacula.4,87,9,1,70,664
prora.1,108.3,277,5,206,775,6,
901
prora.9,12,12,10,22,3,naues,qua-
rum prora. littori obtunduntur.
proram.G.4,1,17,5,1,6,202,10,6,59
proras. AE.3,5,32,6,3,7,35,8,101.
10,193
proripis.5,7,41
proripit.E.3,1,9
proriput.6,472,10,796
prorumpit.G.1,9,8.AE.3,5,72,7,31,
10,379
proruptum.1,4,50
proruptus.7,4,19
profenia.G.2,3,81
proficinde.2,2,37
proficessu aquore. i. solo terræ. G.1,

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

N VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

- fermentum, G. 2, 409
ficus, AE. 7, 738
fufpedon, 1, 104
fupdon, 9, 697, 10, 125. *v. sup-
per & la pedon.* vide *Seruum*
AE. 1, nomine fupdon.
farriano, C. 2, 106
farrafes, AE. 7, 738
fat, E. 3, 11, 14, 54, 7, 34, 10, 70, G. 1,
68, AE. 1, 103, 29, 1, 34, 3, 602, 9,
135, 11, 366. *lat. decora^{tio}n* & 1-
111.
fata, G. 1, 113, 325, 2, 350, 4, 433, 1, AE.
1, 2, 306
fata, G. 3, 176, 1. *Alecto.* 3, 331, 1, 12,
860
fata, 1, 278
fatas, E. 8, 99
fate, AE. 6, 125, 8, 36
fatiast, 2, 587
faticulus, 7, 729
fatio, G. 1, 215, N. tr. 4, 2, 319
farycos, E. 5, 73
fatis, 1, 48, 6, 14, 9, 55, G. 1, 502, 2,
398, 423, AE. 2, 377, 642, 3, 318,
653, 5, 786, 6, 487, 7, 51, 1, 406,
470, 9, 10, 140, 3, 56, 6, 53, 10, 675,
772, 12, 883
fatis, i. fegetibus, E. 3, 82; G. 1, 2, 3,
106, 445, 2, 141, 4, 23, 436, AE. 3,
139, 1, 234
fator, 1, 25, 3, 13, 725
faturam, 2, 540, 10, 563
fatura, G. 3, 214
fatura, E. 10, 77, AE. 7, 801
faturantur, 10, 30
faturare, G. 1, 80
faturata, AE. 5, 608, 7, 213
faturi, G. 1, 197
fature, AE. 7, 49
fatum, G. 1, 336, 2, 406, AE. 7, 203,
12, 830
fatum, plura, E. 4, 66, 42; AE. 1, 573
facturnia, rullus, G. 2, 173, A. 8, 329
facturnia, colicet, luno, 1, 27, 3, 380, 4,
92, 5, 60, 7, 428, 50, 572, 62, 9,
2, 74, 5, 802, 10, 69, 760, 12, 156,
178, 807
facturnia, ubi's à Saturno condita, 3,
358
facturnius, 4, 372, 5, 799
facturno, 6, 794
facturus, G. 2, 53, 8, 393, AE. 7, 180,
8, 319, 357
facturo, G. 4, 395
faus Ammon, clarbas, AE. 4, 198,
5, 244, 424, 6, 331, 7, 152
faucis, 4, 1
faucis, 2, 223, N. tr. 1, 52, 2, 7, 500,
11, 753, 12, 5, 62, 762
faucis, accipit, L. 8, 6, G. 1, 110, 474, 3,
230, 3, 39, 276, 428, 5, 21, 4, 26,
1, 35, A. B. 1, 205, 428, 5, 41, 2, 609,
3, 34, 5, 432, 5, 55, 5, 59, 5, 66, 699, 5,
1, 65, 102, 62, 67, 1, 74, 5, 17, 684,
10, 363, 677, 11, 131, 628, G. 3,
237, 33, 11, 12
fava, nomi, E. 10, 15, AE. 5, 866, 7,
390, 1, 297, 12, 592. *la pelunca,*
G. 4, 50, A. E. 1, 143, 5, 67, 8, *arma*,
AE. 1, 154, 2, 467, 9, 5, 11, 12, 147,
52, 9, 12, 922. *la pondus*, vt 1, 56, 161
vel moles, 5439
fava vocant itali medius que in flu-
cibus aras, Dorsum immane ma-
tri summo, 1, 12
fava, G. 3, 745, AE. 8, 24, 1, 9, 711
favi, G. 4, 422, AE. 2, 308, 4, 152, 10,
61, 806
favis, G. 2, 156, 522, AE. 2, 603, 3,
271, 706, 5, 204, 7, 5, 678, 190,
233, 417, 9, 533, 3, 80, 10, 1, 130
favo, G. 1, 207, 1, 53, 1, AE. 1, 183, 3,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
faxum, si, lyphe, 3, 39, AE. 3, 62, 5, 5,
12, 4, 6, 61, 6, 8, 226, 3, 50, 9, 448, 10,
127, 196, 381, 12, 184, 896, 904
fabe, G. 2, 214
fabe, 2, 220
fabiens, 3, 299
fabies, 3, 441
fabies, 1, 495
fabix, AE. 3, 351
fabix, 6, 612
fabix, 2, 44, 12, 576
fabix, 9, 524
fabix, 9, 507, 10, 634
fabundit, 2, 237
fabundit, 9, 357
fabutis, 8, 662
fabutis, 10, 506
fabutin, 8, 562
fab, 3, 19, 65, 459, 6, 20, 74, 89, 97,
10, 74, G. 4, 101, 1, 27, 7, 409, 439
2, 18, 2, 18, 2, 5, 4, 363, 40, 3, 8, 4,
14, 3, 68, 40, 4, 11, 2, 42, 504, 5, 28,
A. I, 1, 153, 1, 14, 14, 43, 49, 507,
59, 630, 678, 701, 733, 749, 2,
26, 59, 370, 388, 395, 455, 189,
62, 616, 699, 723, 3, 151, 181,
205, 552, 6, 6, 4, 49, 1, 42, 192, 253,
389, 487, 556, 570, 618, 5, 29,
289, 369, 372, 383, 501, 622, 657,
808, 861, 6, 15, 187, 2, 62, 4, 507,
727, 877, 900, 7, 20, 4, 420, 448,
466, 470, 476, 492, 579, 600, 8, 12,
32, 66, 142, 170, 199, 236, 45,
541, 61, 9, 1, 43, 321, 346, 421,
secutus, E. 9, 17, AE. 3, 360, 2, 123, 229,
553, 9, 6, 11, 742, 7, 307, 11, 407
secura, G. 3, 24, AE. 1, 168
secnis, AE. 1, 434, 4, 471
secpta, E. 8, 21, 57, 4, 597, 7, 173,
2, 52, 42, 9, 9
secptis, 3, 296, 7, 369, 9, 267, 10,
8, 52, 11, 238
secptis, 9, 506
secptitu, G. 2, 53, AE. 1, 65, 7, 7,
2, 47, 12, 206
secpture, AE. 7, 474, AE. 5, 788
secylacum, 3, 553
scilicet, G. 1, 282, 494, 2, 61, 245, 534,
3, 266, 4, 225, AE. 2, 577, 4, 379, 6,
526, 750, 11, 371, 387, 12, 570
scylla, aus, G. 1, 406, monbrum, AE.
3, 420, 7, 302
scylla, nauis, 1, 22
scylla, lur, 6, 286
scylla, tabiem, 1, 204
scyllam, 6, 743, 4, 42, 432, 686
scyllamque, G. 3, 451
scindabat, 1, 144
scindebat, AE. 7, 510
scindendum, G. 2, 399
scindens, G. 1, 107, 65
scindere, 9, 146, 11, 137
scindimus, G. 1, 50
scindit, 4, 420, AE. 1, 165, 591, 8, 142,
12, 870
scinditur, 2, 39, 6, 182
scintilla, 1, 12, 102
scintillam, 1, 178
scintillam, G. 4, 393
scido, E. 8, 143, AE. 3, 602, 10, 904
scyphus, 8, 278, N. de, genere vaf-
rum
scipias, G. 2, 170, AE. 6, 844, pro-
scipionidas, vide in verbo Phae-
tonitidas
scire, G. 2, 105, AE. 1, 686, 3, 380, 11,
3, 34, 12, 39, 6, 794
sciret, G. 4, 489
sciret, E. 2, 35, AE. 1, 67
scyria, 2, 477
scis, G. 4, 447, AE. 1, 143, 794
scis, 8, 702, 9, 473, 12, 609
scit, 1, 2, 19
scitari, 1, 105
scitari, 1, 114
scytha, G. 3, 197, 349,
scytha, E. 1, 66, G. 1, 240
scytha, E. 1, 66, G. 1, 240
scopuli, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas, E. 5, 84
faxofas, G. 2, 151, 1
faxofungu, 4, 430
scopulis, G. 3, 153, AE. 1, 167, 3, 536,
8, 468, 5, 275, *la supr. Frangret*
ad faxim, 8, 478, 9, 569, 10, 415,
698, 11, 721, 1, *la pelunca*, 3, 450, 8,
211, 148
faxofas,

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

Stridens.

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

sulcant. s. 2, 3, 8
sulcari. t. 1, 97
sulci. G. 1, 216
sulcis. L. 3, 1, 6, G. 1, 134, 2, 23, 4, 24
sulco. I. 1, 46, 68, 2, 189. AE. 1, 429, 6,
8, 2
sulcos. F. 4, 3, 3. G. 1, 113, 2, 25, 18, 3,
136. AE. 1, 142
sulcum. G. 2, 6, 1. AE. 10, 196
sulcus. 2, 697
sulfura. G. 1, 449
sulfure. AE. 1, 698
sulfurea. 7, 517
sulmone. 10, 517
sulmonis. 9, 18
sum. E. 2, 19, 2, 5. G. 3, 2, 49. AE. 1, 382,
3, 613, 4, 136, 5, 95, 6, 392, 8, 62, 9,
492, 12, 38
sumat. 4, 284
sum. E. 5, 88
sumere. AE. 2, 1, 79, 6, 50, 1, 7, 390
sumit. 1, 7, 10, 12, 949
sumite. AE. 4, 10;
summa, nominatio plura. E. 1, 83.
AE. 2, 463, 10, 476. accusatio. E.
2, 4, 7. G. 2, 100, 3, 31, 4, 45, 5, 53, 9,
AE. 1, 3, 46, 2, 23, 6, 9, 5, 78, 1, 180,
81, 6, 678, 7, 808, 12, 174, 4, 43,
abilitate. G. 1, 369, 3, 195, 4, 5, 2,
557. AE. 1, 131, 2, 41, 4, 410, 6,
317, 19, 7, 570, 17, 19, 81, 417, 5, 32,
1, 13, 10, 747, 12, 552. nominatio
singu. G. 3, 493. AE. 2, 3, 22, 4, 237,
10, 100, 11, 572
summag. G. 1, 199. AE. 2, 166. 801, 9,
151
summam. substantium. 10, 70
summas. G. 2, 23, 2, 100, 361, 3, 465,
AE. 1, 1, 2, 6, 615, 6, 245, 1, 1, 477,
12, 493. N. 5, 6, 5, 6, 4, 698
summe. 5, 1, 33, 11, 178. N. tr. 5
summi. 1, 669, 2, 102, 458, 4, 186, 7,
5, 8, 8, 2, 1, 12, 381
suminis. G. 3, 118, 7, 3, 170. AE. 4, 69,
6, 2, 6, 3, 12, 6, 9, 199. N. tr. 5, 1, 27, 531,
575, 744, 10, 766, 1, 154, 7, 37
summo. G. 1, 103, 3, 171. AE. 1, 110,
114, 227, 3, 84, 742, 2, 1, 47, 682, 3,
2, 4, 5, 1, 4, 168, N. tr. 5, 197, 55, 8,
6, 12, 3, 7, 5, 1, 9, 6, 2, 9, 2, 1, 1, 5, 26,
7, 2, 6, 891, 1, 2, 1, 4, 7, 15, 8, 53
summo. 1, 12, 1, 13
summotis. E. 6, 5, 8
summotos. AE. 6, 316
summuni. G. 1, 18, 12, 1, 455, 4, 4, 385,
7, 6, 4, 2, 376, 492. N. tr. 5
sump. 12, 3, 1
sumpissi. AE. 2, 5, 85
sumpissi. G. 2, 12, 5. AE. 2, 518, 6, 6
sumunt. G. 1, 187
sumus. E. 9, 3, 10, 202, 10, 69, 230,
1, 1, 2, 1, 2, 2, 23
sumt. E. 1, 8, 1, 3, 6, 3, 6, 6, 8, 9, 3, 10, 3, 39,
50. G. 1, 204, 181, 2, 2, 2, 1, 97, 3,
5, 2, 9, 4, 2, 165. AE. 1, 7, 5, 4, 6, 5, 53,
3, 4, 6, 4, 69, 4, 181, 3, 3, 3, 6, 6, 776,
89, 7, 3, 10, 607, 730, 8, 150, 9, 136,
10, 186, 13, 5, 16, 527, 11, 1, 5, 31, 1,
42, 1, 2, 2, 2, 1, 23, 627
funto. 4, 6, 24, 6, 1, 53
fuo. G. 2, 19, 4, 2, 1, 6, 178. AE. 1,
2, 21, 2, 639, 4, 5, 3, 6, 18, 5, 780, 7,
103, 8, 1, 19, 2, 2, 9, 62, 8, 21, 6, 1, 1, 35,
2, 41, 669
fuorim. 5, 1, 57, 6, 681, 7, 317, 9, 745,
778, 11, 1, 18, 2, 34
fuos. F. 8, 4, 4, 16, 1, 5, 12, 4, 14, 4, 52,
AE. 2, 293, 1, 3, 47, 5, 6, 600, 678, 10,
51, 2, 1, 12
supplex. G. 1, 65
super cum ab. E. 1, 8, 1, G. 4, 559. AE.
1, 133. N. tr. 5, 704, 754, 5, 1dc, 1, 4, 2,
4, 2, 3, 17, 3, 6, 103, 7, 344, 358, 462,
9, 6, 1, 1. vltra medium noctem, 10,
4, 1, dc, 2, 27
super sine eas. & primo per tmesim
super tibi erum. pro supererunt. E.
6, 6, AB. 3, 1, 67, fortuna laborum

ef. 7, 5, 59. vlla pericli ef. 8, 1, 1
super. G. 2, 3, 51, 3, 2, 263, 4, 46, 1, AE. 1,
64, 72, 1, desuper. 3, 489. valde,
vehementer. N. tr. 3, 4, 497, 6, 6, 6
68, 4, 5, 3, 0, 482, 6, 697, 8, 8, 6, 2, 17,
22, 1, 2, 4, 8, 9, 168, 709, 10,
1, 8, 3, 8, 4, 48, 5, 56, 896, 11, 150,
68, 1, 2, 301
super. cum accus. G. 2, 373, 2, 1ltra,
prater. 3, 260. AE. 1, 199, 3, 83, 68,
2, 486, 6, 695, 4, 507, 5, 83, 5, 6, 2, 39,
304, 5, 1, 5, 602, 794, 7, 575, 7, 51, 80,
8, 2, 97, 9, 4, 44, 10, 7, 16, 84, 1, per
anastrophon. 1, 1, 37, 5, 2, 6, 5, 6, 570,
880, pro vltra. 8, 3, 9, 1, 2, 83
super. verbum. E. 3, 439, 8, 6, 1, no-
men. 6, 1, 41, 787, 7, 5, 62, 10, 251
superabat. 5, 5, 19
superabit. G. 2, 1, 35
superadira. E. 3, 38
superadire. 5, 42
superacuta. E. 5, 710
superans. 5, 47, 3, 1, 1, 514
superant. G. 1, 289. N. tr. 5, 3, 170. N.
tr. 5, 1, 7, 11. libidin. AE. 2, 2, 19, 5,
71, 8, 9, 5, 9, 3, 14, 2, 6, 76
superante. 1, 5, 2, 1, 2, 11, 3, 18, 108
superare. E. 5, 9, N. tr. 5, 5, 3, 141. AE.
1, 2, 48, 3, 16, 8, 5, 155, 184
superas. verbum. E. 8, 6, nomen. G. 4,
486, 6, 12, 8, 7, 768
superatistic. AE. 6, 17
superat. G. 2, 3, 4, 3, 1, 3, 6. N. tr. 5,
286. AE. 1, 3, 54, 1, 1, occidit. N. tr. 5,
339. N. tr. 5, 11, 1, 12, 6, 39, 873
superate. 6, 6, 76
superauimus. AE. 2, 6, 43. N. tr. 5, 11,
244
superba. E. 1, 157, 7, G. 1, 445. AE. 12,
877
superbam. 6, 817
superbas. 1, 5, 17, 2, 785
superbi. G. 3, 226. AE. 2, 304. N. tr. 5, 5,
268
superbia. 1, 5, 33
superbis. G. 2, 46, 1. AE. 1, 70, 1, 4, 540,
7, 3, 12, 19, 6, N. tr. 5, 72, 1, 9, 63, 4, 11,
71, 5, 1, 2, 1, 2, 36
superbo. 1, 4, 63, 3, 47, 5, 8, 1, 18. N. tr. 5,
4, 48, 1, 1, 15
superbos. G. 3, 1, 17. N. tr. 5, 217. AE. 6,
85, 3, 8, 61, 9, 655
superbum. 1, 2, 5, 1, 5, 6, 1, 2, 316. N. tr.
5, 4, 4, 4, 7, 6, 1, 6, N. tr. 5, 8, 683, 9,
324, 1, 0, 1, 14. N. tr. 5
superbus. 5, 473, 8, 102, 11, 316
supercio. G. 1, 168
superclium. E. 8, 34
superclinet. AE. 1, 50, 6, 8, 56, 10,
765
superent. i. vincit. 5, 195
superes. 8, 58
superf. G. 1, 127, 5, 6, 16, 8, 399, 9,
2, 12, 10, 47. i. superuiere. N. tr. 5,
5
superfet. G. 2, 346, 4, 51. AE. 1, 22, 5, 691
7, 98, 9, 3, 57, 11, 25
superf. E. 9, 17, AE. 2, 597
super. i. excelsi. AE. 1, 4, 79
superi. i. diu. 8, 52, 10, 3, 4, 11, 20
superiacit. 1, 1, 62, 5
superiminet. 1, 1, 306
superintonat. 9, 7, 9
superis. G. 1, 493. AE. 1, 2, 659, 3, 2, 4,
379, 6, 5, 84, 10, 40, N. tr. 5, 32, 12, 647,
8, 7
superis. i. terrenis. 2, 91
superne. 6, 6, 558
supero. verbum. E. 2, 303, 3, 20
superos. 2, 1, 41, 3, 6, 600, 5, 52, 6, 6,
4, 19, 4, 81, 5, 68, 7, 312, 11, 784, 12,
2, 34
superint. 5, 325
superit. G. 3, 10
superians. 1, 1, 546
superites. 1, 1, 160
superstitio. 8, 1, 87, 1, 2, 817
superfund. AE. 1, 384, 11, 420
superfutus. 6, 5, 79
superuenit. E. 6, 20. AE. 1, 12, 1, 56
superum. 1, 8, 6, 5, 60, 780
superuol. 10, 52
superuolitauerit. E. 6, 82
superuinas. AE. 2, 26, 1
superini. 3, 5, 55
superinis. AE. 4, 105
superios. G. 2, 176
superlet. AE. 3, 477
superleuerit. E. 7, 36
superlex. G. 4, 53, 4. AE. 1, 53, 68, 67, 3,
3, 5, 9, 2, 4, 205, 4, 14, 24, 3, 5, 5, 7, 745,
6, 91, 115, 8, 145, 3, 82, 9, 6, 14, 10,
5, 23, 11, 3, 65, 5, 59, 12, 9, 30
suppliance. 4, 667
supplicia. 4, 383. N. tr. 5, 6, 499, 740,
11, 2, 8, 274
supplibitus. 3, 439, 8, 6, 61
supplicias. 2, 542
suppliciter. 1, 4, 85, 12, 220
supplicium. 7, 19, 7, 8, 49, 5, 11, 842
supponar. G. 1, 1, 48
supponite clibus. i. nauibus. AE. 11,
119
supponunt. 6, 2, 48
supposita. 7, 183
suppositi. G. 3, 493
supposta. AE. 6, 2, 4
supra. G. 1, 64, 2, 1, 5, 8, 12, 7, 42, 36,
AE. 3, 1, 94, 4, 70, 2, 1, 10, 7, 3, 2, 1, 2, 6, 7
superat. 7, 84, 8, 149, 9, 29, 5, 5, 11,
510, 6, 8
supremâ. 3, 5, 50. 5, 190, 6, 502, 7,
22, 10, 3, 50
suprema. 6, 2, 13, 7, 12, 8, 12, 6, 53
supremenam. 6, 5, 13
supremis. 1, 1, 5
supremo. 3, 4, 82, 6, 7, 3, 5, 8, 5, 83
supremos. G. 4, 46, 6. N. tr. 5
supremum. AE. 1, 6, 1, 6, 1, 0, 3, 68, 11, 61. N.
tr. 5, 7, 16, 12, 803
furias. E. 7, 3, 2, AE. 1, 3, 41, 11, 488, 12,
4, 10
furculus. G. 2, 87
furdis. E. 10, 8
furgamus. 6, 75
furgat. AE. 9, 191
furgo. 3, 16, 9, 5, 69, 19, 59, 10, 24, 1
furgebant. 1, 1, 42
furgebat. 2, 80, 1, 5, 88
furgen. G. 2, 182, 3, 5, 53, 5, AE. 3, 130,
4, 12, 9, 5, 3, 5, 775, 9, 30, 11, 1,
832
fur gente. G. 3, 400
fur gentem. G. 1, 374, 8, 13, 4. AE. 1, 370,
4, 17, 4, 10, 7, 2, 1, 2, 172
fur gentes. G. 1, 33, 3, 3, 2, 9, 4, 12. AE.
3, 4, 81
fur gentia. 4, 4, 3, 6, 8, 50
fur gentibus. G. 1, 35, 6, 44. AE. 6, 3, 54
fur gentis. 6, 3, 64, 1, 0, 5, 24
fur gere. E. 6, 4, 6, 40. G. 1, 161, 397. AE. 4,
47, 6, 4, 13, 7, 771
fur ger. E. 4, 9
fur git. E. 5, 3, 2, 3, 5, 1, 6, 1, 447. AE. 1, 386,
3, 5, 13, 6, 1, 0, 48, 6, 8, N. tr. 5, 2, 15, 9,
667, 1, 0, 1, 7, 13, 42, 6, 3, 2, 13, 13
fur gunt. G. 2, 14, 4, 48. AE. 1, 441, 3,
1, 196, 4, 3, 52, 10, 187, 476, 814
fur exit. 8, 494
fur rigit. 4, 183, N. tr. 5
fur. G. 3, 455, 4, 407. AE. 1, 3, 9, 8, 42,
74
fulecepit. 1, 179
fulecpita. 4, 3, 27
fuleceptum. 6, 6, 19
fulecepit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0, 8, 499
fulecpita. 2, 3, 6, N. tr. 5, 2, 5, 30
fulecpitas. 4, 97
fulecipit. 6, 7, 23
fulecipint. AE. 4, 391, 6, 249, 11,
8, 6
fulecpi. G. 1, 97, 4, 456. AE. 2, 6, 18, 5,
4, 54, 7, 43, 8, 410, 4, 55, 5, 6, 463, 10,
2, 62, 1, 1, 7, 8, 12, 0,

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

teucris sanguine. I. 139.4, 230.6, 500.
648
teucris. 2, 26
teucris, dasino. I. 1, 303.2, 247.5, 66, 6,
54.90.7, 155.1, 276.3, 59. 388. 470.
8, 55.1, 9.1, 10.7, 19.10.8, 44.61.
105.1, 18.5, 12.6, 17.12, 18.9, 629
teucris. 2, 147.7.1, 279.1, 60
teuctorum. I. 42.93.2, 52.5, 15.630.2,
326.5, 7.8, 470.9, 805.11.321.285
teucros. I. 108.629.2, 571.747.3,
186.4, 349.6, 46.4, 67.7, 19.3, 301.
476.5, 47.57.8, 10.13.6.16.1, 397.
9.68.1, 49.12.8, 10.21.2.8.2.60.309
690.866.11.16.17.18.75.449.
585.842.872.12.78. 106.812.
814
teucrum. frō teuctorum. I. 1, 559.2,
281.3, 53.4, 48.5. 537.5, 592.675.
690.6, 562.7, 344.8, 154.9, 55.
22.6.105.5, 8.684.11.690.8, 54.12,
78.5, 61
geucrus. 3, 108
teuchra. 10.402
texamus. I. 1, 216
textar. G. 1, 266
texendus. 2, 71
texent. 4, 150
texere. A. E. 11. 681.12.5, 39
texi. 12.148
texit, prae. I. 10.71. G. 1, 468. A. E. 2,
43.0.3, 45.6, 12.28.10.424
texia. G. 4, 34
texilibus. A. E. 3, 485
texis. 2, 186
texum. 5, 589.8, 615
texut. E. 9.92. A. E. 5, 93.11.65
thalami. G. 4, 174. A. E. 2, 503. 4, 18.
550.6, 94.8, 180.10, 498
thalamis. G. 1, 189. A. E. 7, 97
thalamo. G. 4, 33.3. A. E. 4, 13.392.495,
6, 397.528.7, 253.8, 372. 10,
594
thalamos. 10.389.649
thalatum. 6.62.5.7, 388
thalamus. 6, 521
thalia. E. 6.1. G. 4, 38
thamytumque. A. E. 9.3, 34.12.3, 341
thasis. G. 2, 91
theamantias. A. E. 9.5.1. Iris.
theano. 10.703
theatri. 5, 228. N. in differen. 664
theatris. 1, 431
thebana. 9, 697
thebas. 4, 470
themille. 9, 176
thermodoontis. II. 6, 59
therone. 10.3, 12
therofandrus. 2, 261
theroflomque. 6, 483.12.1, 63
thesauris. G. 4, 229
thesauros. A. E. 1, 363
thesca. 6, 112.1, 83
thesidae. G. 2, 283. A. E. 6, 21
theleus. 6, 618
thefilis. E. 2, 10.43
thetidi. G. 1, 400
thetin. E. 4, 32
theritis. 1, 31.1, 825
thyras. A. E. 4, 302
thyafis. 7, 53.1
thyafis. E. 5, 30
thymbrae. G. 4, 31
thymbræ. A. E. 3, 85
thymbræus. 12, 4, 8
thymo. E. 5, 77. Hybile. 7, 37. G. 4,
169.18.2, 241. A. E. 1, 410
thymum. G. 4, 112.270.304
thyfide. E. 7, 16
thyfim. 7, 69
thyfis. 7, 120
thyfis. AE. 7, 390
thoantis. 10.415
thoas. 1, 2, 62
tholo. 9, 408
thoraca. 10.3, 37.11.1, 9, 487
thoracas. 7, 633
thoracis. 1, 2, 81

thracia. 12.3, 35
thracies. 3, 14
thracius. E. 4, 55. A. E. 5, 53.6. 565.9,
49
threicæ. 6, 60
threicæ. 1, 1, 6, 59
threiciamque. 7, 208
threicæ. 5, 312
threicio. A. E. 3, 51
threicio. 10.3, 50
threicæ. 6, 645
thurifis. G. 2, 139
thiaras. A. E. 7, 247
thure. A. E. 1, 42.1.1, 1, 81
thurea. G. 1, 117. AE. 6, 225
thurecimis. 4, 455
thuriferis. G. 2, 139
thyras. 1, 1, 2, 75
thyras. 10.403
thyras. 1, 330
thyras. vrbe. 1, 344.4, 224
thyras. 1, 392
thyras. 1, 24
thyras. 1, 16.427.711.751.4, 162.231.
6. Tyri. 1, 340.700. 736.4, 111.
54.10, 55
thyras. vide infra. Tybris.
tibi. E. 1, 27.5.4.8, 29. G. 1, 34.3.4.2, 5.
174. A. E. 3, 47.7.8, 84
tibia. E. 8, 21.2.5.3.1. 36.42.46.51.
57.61
tibia. A. E. 9.6, 18.11.7, 737
tybris. 8, 72.5.8, 580.10, 441
tybridis. 3, 00.7. 303.436
tybrium. 3, 500.1.83. 797.6.87.7, 151.
2.4.2.7.1.5.8, 531.11, 393
tybris. 1, 782.8, 86
tybris, nomen propri. viri. 8, 330.10,
124
tybrique. 7, 630
tyburi. 7, 671.9, 360. Seruius. II. 5, 19
tyburi. 7, 670
tyburtum. 11.177
tydide. 1, 101. vocatiuus Gracu. adi
Seruius.
tydides. 1, 475.2, 164.197.10.29. 11,
404.12.3, 1
tydeus. 6, 179
tignis. G. 4, 307
tigress. E. 5, 29. G. 2, 151.4, 510. A. E. 4,
367.6, 805
tigri. nomen nauis. 10, 366. vide
Scylla.
tigridis. II. 577
tigris. E. 1, 65
tigris. G. 3, 248.4, 407
tilia. 1, 173
tilia. 2, 449.4, 141
tiliam. 4, 183
timaius. E. 8, 6. G. 3, 475. A. E. 1, 248
tymber. 10.391
tymbre. 10.394
time. 2, 607
timeant. 9, 152
timebat. 2, 130
timens. 4, 98.5, 165
timement. G. 4, 53.0. A. E. 2, 729.8, 222.
10, 6.12.1, 875
timeo. 2, 49
timet. 1, 66.5.4, 502.11.550
tymceten. 12.3, 64
timidi. E. 8, 28. G. 1, 53.9
timidi. E. 6, 20. A. E. 6, 263
timido. G. 3, 409
timidum. 1, 22
tymetes. A. E. 2, 32.10.123
timor. 4, 13.8, 40. 224. 557. 9589.
38.5.11.14
timorem. 1, 20.6.454.6.352.9.719
timores. 5, 812.
timoris. 11.1, 38
tympana. G. 2, 444. A. E. 9, 619
timuerunt. G. 1, 469
timuifet. E. 6, 50
timuit. A. E. 5, 505
tyndarida. 2, 569
tyndarids. 2, 601
tineæ. G. 4, 246
tinge. 2, 8
tingere. G. 2, 481. A. E. 1, 749
tingeret. 7, 8, 11
tingi. G. 1, 246
tingue. 4, 173. A. E. 8, 450
tinguit. 3, 492
tininitu. A. E. 9, 809
tinguitusque. G. 4, 64
tinixerat. 12.91
tioxit. A. E. 3, 665
typhis. E. 4, 34
typhoe. G. 1, 269
typhoea. tela. A. E. 1, 669
typhoeo. 9, 716
typhoeus. 8, 298
tyranni. 1, 365.7, 342.8, 483.10,
448
tyranno. 12.75
tyren. 10.403
tyri. 1, 330
tyria vrbe. 1, 344.4, 224
tyriam. 1, 392
tyrias. 1, 24
tyrij. 1, 16.427.711.751.4, 162.231.
6. Tyrij. 1, 340.700. 736.4, 111.
54.10, 55
tyriinthus. 7, 662.8, 228
tyrio. G. 3, 17. A. E. 4, 262. Tyrios.
G. 3, 307. A. E. 1, 342.663.4, 104.
469
tyriusque. 1, 578
tyro. 4, 6, 63
tyros. 4, 670
tyrrhenia. 7, 209. 8, 458.507.551.1, 1,
581.12.272
tyrrhenia. 10.691
tyrrhenam. 7, 43.10.71.11.450
tyrrhenas. 7, 416
tyrrhen. 1, 686
tyrheni. 8, 55.60.10.787.11. 93.
17.17.3.3.8.5
tyrrhenis. 7, 647
tyrrheno. 6, 697.7, 663
tyrrhenos. 1, 504
tyrrhenum. aquor. A. E. 1, 71.7, 242.11,
517.727.1, 290
tyrrhenum. pro Tyrrenorim. II. 171
tyrrhenus. G. 2, 164.193. A. E. 11.6, 12
tyrhi. 7, 53.2
tyrhidæ. 7, 4.84.9, 28
tyrthus. 7, 48.5, 508
tisiphon. G. 3, 551. A. E. 6, 571.10,
761
tiran. 4, 119
tirania. 6, 58.7.23
titroni. G. 1, 448.3, 48. A. E. 4, 585.9,
460
titronia. 8, 384
titron. 6, 595
titrye. E. 1, 1. 39. 4. 13. 19. 39.3, 20.
96.6.4, 9.2.3. G. 4, 566
titryus. E. 1, 39.5.11.8, 55
titubata. A. E. 5, 332
tmarus. 9, 68
tmolus. G. 1, 56.1, 98
totagam. A. E. 1, 286
tolerabile. 5, 768
tolerare. 8, 0.8.5.15
tollant. A. E. 2, 158
tollat. virtutem, & gloriam. A. E. 11,
444
toller. E. 6, 370.10.451.624
tollemus. E. 5, 51. A. E. 2, 158
tollent. G. 1, 32.3, 307
tollentem. 3, 21. N. tr. 1. ver. tollere.
simili est. A. E. 2, 28.1.12, 904
tollere. G. 3, 19. A. E. 1, 70. N. tr. 1. 18.
2, 6.5. pro tollebant. 6, 492
toller. E. 6, 876
tollie. 6, 876
tollii. 5, 390.11.15.9.12, 795
tollimur. 3, 564
tollit. G. 4, 273. A. E. 1, 107. N. tr. 1.
ver. tollere. i. 69.6.2, 222. N. tr. eo-
dem. 3, 673. 5, 69. 37.5.7, 529.8.
141.5.41.9.12.7.10.144.2.50. 278.
891. N. eodem. 11.455
tollite. 3, 601.8, 439. N. in differ-
ter tollere et afftere. 10.295
tollitur. G. 3, 111. A. E. 7, 408.9, 567.
11.57.4.10, 461
tollo. 11.139
tollunt. G. 2, 47. 174. A. E. 6, 202.8,
452.9. 63.7.16. 162.3.57.11.37.
206.6.22.377.12.14
tolumnius. 1, 1, 429.11.1, 2.8.460
tona. 11.383
tonant. 8, 419
tonanti. 8, 820
tonare. 8, 529
tonat. G. 1, 371.3, 261. A. E. 3, 571.12,
757
tonde. G. 2, 368
tondebat. 4, 137
tondent. 1.15.3.3.12
tondentes. A. E. 3, 538
tondenti. A. E. 1, 59
tondenter. G. 1, 190.2, 431
tondere. G. 3, 561
tonitru. A. E. 4, 12.5. 6, 694.8, 591
tonfa. G. 4, 301. A. E. 5, 556
tonfa. G. 3, 1, 1. A. E. 7, 747.7, 28
tonfas. G. 1, 71
tonfis. 3, 443.4, 177. A. E. 1, 706.2. re-
mis. 10.299
tonsum. G. 3, 448
tophus. 2, 214
torique. A. E. 9, 334
toris. G. 3, 81. A. E. 1, 712.4, 207.6, 604
tormenti. 8, 487
tormento. 1, 1.61.6, 12.922
torno. E. 3, 37. G. 2, 449
toro. A. E. 22.4.5.10.8.50. 659.691.5,
388.9.22.0.7.46.6.8, 177
toros. 3, 224.6, 674.11.66.12.7,
torpent. G. 3, 370.9.499
torpero. 1, 124
torpor. A. E. 12.867
torquatum. 6, 825
torquent. G. 1, 174. A. E. 11, 284
torquebat. 11.77.12, 901
torquebit. G. 1, 247
torquens. 3, 350.43.3. A. E. 7, 448.666.
9, 402
torquent. 3, 208.5.52.4, 583.5, 5.81.
9.65.12.57.58
torquentem. G. 1, 309
torquenæ. 3, 254
torquenter. 2, 448.8. N. tr. 5
torquere. E. 10, 19. A. E. 7, 747.4
torques. 4, 10.12.1, 180
torquet. 1, 12.12.1. N. tr. 5, 4, 269.
48.2.5.1.6.5.55.5.797.8, 93.67.
724.10.585.12.136
torquibus. G. 3, 17.8.4, 276
torre. A. E. 7, 506
tortebimus. G. 2, 396
torrem. A. E. 12.198
tortens. G. 4, 41.5. A. E. 2, 305.7, 567.
10.363
torrent. 5, 103
torrentem. G. 2, 451
torrentes. A. E. 9, 105.10, 114
torrentia. 3, 254
torrentibus. A. E. 6, 550
torrentis. 10.603
torrentus. 7, 720
tortore. 1, 183
tortrete. G. 1, 267
torrida. E. 7, 48. G. 1, 234
torserat. A. E. 12.1, 461
torsifer. stelum. 10.334
torsitis. 5, 497. N. tr. 5
torsit. G. 4, 52.9. A. E. 3, 669.4, 210. 6,
547.11.578.12.760.838
torta. G. 1, 349
torci. A. E. 8, 429
tortile. 7, 351
torto. G. 3, 106. A. E. 7, 378.568
tortos. G. 3, 38. A. E. 4, 175
tortus. G. 4, 121. A. E. 5, 276
torua. E. 2, 63
toruax. G. 3, 51
toruo. 3, 677
toruos. 6, 571
toruimumque. 7, 109

INDEX ERYTHRÆI

IN VIRGILIVM.

INDEX ERYTHREI

IN VIRGILIVM.

venient. G. 2, 21. E. 9, 98. 9, 44.
venti. E. 3, 73. 81. G. 2, 263. 49. E. 2,
133. 3, 416. 63. 169. 166. 337. 5,
763. 5, 362. 7, 27. 9. 91. 10. 356.
676. 12, 337. 45.
venitus. E. 2, 26. G. 1, 356. 436. 2, 133.
3, 302. 4, 9. 298. AE. 1, 47. 323.
528. 555. 2, 649. 794. 3, 23. 5. 563.
683. 705. 4, 381. 546. 5, 211. 319.
675. 702. 7, 23. 3, 394. 88. 687. 707.
10, 69. 405.
vento. G. 1, 33. 4. 369. 432. 456. 33.
275. 4, 60. 419. 484. AE. 1, 70. N. sr.
5, 186. 311. 347. 2, 25. 180. 758. 3.
473. 4, 46. 249. 6, 209. 9. 536. 12.
685.
ventorum. G. 1, 18. E. 1, 145. 3, 1570.
ventos. G. 1, 51. 3, 52. 2, 360. 3, 233.
318. E. 1, 57. 2, 116. 3, 77. 115.
514. 4, 245. 2, 57. 430. 705. 5, 126.
59. 527. 607. 7, 807. 9, 60. 10. 37.
82. 99. 248. 12. 105. 345.
rentos ferro gaudia. 14. 652. 3, 20.
ueribus.
ventosa aquos. G. 1, 206. AE. 6, 335.
11, 390. 708.
ventosas. 1, 8. 48.
ventosi. E. 9, 58.
ventosis. AE. 8, 449.
ventem. G. 4, 112.
ventris. A. 2, 356. 3, 216.
ventum. verb. G. 3, 98. E. 4, 151. 6.
45. 8, 362. 10. 710. 12. 739. 803.
ventum. AE. 5, 16. 446.
ventura. G. 4, 393. E. 2, 47. 12. 5, 3.
458. 6. 790. 8, 550. 6, 643.
venturaque. G. 4, 156.
venturam. AE. 2, 194.
venturi. 6, 66. 8, 627.
venturo. E. 4, 52.
venturos. AE. 3, 15. 8. 186. 10. 99.
centurum. 1, 26. 6. 346.
ventus. G. 1, 422. 432. 463. 2, 311.
E. 3, 130. 269. 411. 448. 5, 68. 5.
777.
enuilo. 11, 742.
enulus. 8, 9.
enus. G. 3, 267. 4, 5, 16. pro res vene-
rica. AE. 1, 233. 329. 330. 390. 415.
622. 695. 4, 107. 5, 779. 8, 370.
590. 10, 16. 332. 608. 760. 12,
411. 416. 786.
epres. G. 1, 271. 1. 444. 8. 645. N. sr. 4.
er. E. 9, 40. G. 1, 313. 2, 149. 323.
338. 4, 77.
era. G. 4, 42. E. 1, 409. 2, 78. 149.
161. 3, 13. 16. 5, 6, 100. 8, 301.
er. Phrygia. 9, 617.
eras. 1, 413.
ciba. E. 9, 45. G. 2, 129. 3, 283. E. 2,
714. 3, 337. 3. 5, 460. 6, 50. 6, 231.
7, 237. 8. 155. 404. 11. 688. 12.
318. 912.
cerbenia. 12, 120.
erbenaque. E. 8, 65. G. 4, 131.
cerbera. 1, 309. 3, 208. 2, 52. E. 5, 147.
6, 158. 7, 336. 4, 51. 105. 62. 8, 176.
erberat. AE. 3, 423. 5, 377. 9. 669.
10, 208. 4. ferit. vñ. 3. & in 5. 893.
11. 756.
cerbere. G. 3, 106. 7. 378.
cerbis. 3, 289. E. 2, 296. 377. 7, 330.
10, 64. 11. 107. 380.
cerbo. 6, 647. 10. 547.
cerborumque. 9, 380.
cerne. nomen. E. 10. 74. G. 1, 43. 215.
340. 2, 319. 3, 24. 3. 272. 429. 4, 12.
cer. adiutor. AE. 6, 188. 9, 617.
cerbar. 9, 207.
cerium. E. 9, 63.
cercor. A. 1, 675.
ceretur. E. 3, 34.
cerigant. G. 2, 298.
cerpat. AE. 12. 727. compofitum in-
nigrit.
cti. AE. 2, 147. 4. 188. 7. 452. 20,
710.

veribus. G. 2, 395. E. 1, 216. 5, 103.
veris. 3, 43. 46. 894.
veritam. 4, 96.
veriti. E. 9, 3. AE. 6, 613.
verius. 12, 694.
verò. & cum. E. 6, 27. E. 1, 489. 1.
105. 228. 309. 62. 4, 4. 397. 450.
571. 5, 172. 227. 659. 720. 7, 376.
519. 9. 73. 3, 647. 11. 633. 832.
12, 257. 494. 756. 776.
vetio. G. 6, 69. 73. 3, 314. 4, 212. 4, 554.
E. 2, 438. 699. 4, 93. 279. 7. 8, 8.
219. 932. 9, 275. 424. 10. 762.
821. 11. 36. 127. 214. 278. 12.
216. 704.
vec. G. 2, 109. 4. 191. E. 6, 392. 431.
801.
vero. nomen. G. 3, 120.
verrant. AE. 1, 63. N. sr. 5.
verrabent. 8, 674.
verrens. G. 3, 201.
verrimus. AE. 3, 668.
verrit. abor. G. 3, 19.
verrunt. AE. 3, 203. N. sr. 5, 778. 6,
320.
verfa. G. 3, 222. 4, 85. 5, 141. 10, 7.
versa. G. 1, 481. 3, 11. 143.
versabat. 4, 630.
verfa. G. 3, 173.
verfando. 1, 119.
verfans. AE. 5, 703.
verfanti. G. 4, 83. 175. E. 6, 362. N. sr.
5, 8, 453.
verfanti. 1, 151.
verfate. AE. 2, 62. 7. 336. N. sr. 5. vere
centere. 10. 704.
verfas. 10, 262. 12. 664.
verfar. E. 9, 3. G. 3, 158. N. sr. 5. E. 1,
661. 4, 286. 5, 63. 5, 408. 460. 8, 21.
619. 9. 747. 10. 285. 11. 669. 753.
verfemus. E. 10, 68.
verfa. AE. 9, 686. 7, 16. 10. 573. 11.
618. 12. 462.
verfibus. E. 7, 23. G. 2, 42. 386.
verficolvans. AE. 10, 18. 1. ipedit.
verfs. G. 2, 399. 3. 24. 31. E. 1, 395.
8, 210. 10. 512. 11. 93. 287.
verfo. G. 1, 98. E. 3, 448. 7, 777. 10,
298. 2. verterram. 11. 412. 684.
verfos. G. 3, 120. E. 11. 264. 629.
verfu. E. 6, 11. 10. 50. G. 3, 339. triplici.
5, 119. 2. ordine termo remo-
rum.
verlum. G. 1, 506. 7, 190.
in verlum distilte. 4, 144.
verlus. E. 5, 2, 8, 21. 1. 36. 42. 4, 6. 51.
57. 61.
vertamus. AE. 5, 23.
vertar. E. 9, 6.
verte. AE. 12. 891.
vertebant. 8, 706.
vertebat. 7, 539.
vertebent. 8, 438. N. sr. 5.
vertec. G. 1, 2. 147. 2. 33. E. 1, 532.
2, 632. 3. 16. 4, 455. 4, 89. 5, 810.
6, 491. 20. vertebo. AE. 2, 12. 44. 2. 33. 1.
Gralia. 7, 112. 10. 88. 11. 82. 5.
verte. G. 3, 148. 365. E. 10. 593.
11. 798.
vertecer. G. 2, 239. E. 1, 24.
vertex. G. 4, 412.
vertex. 1, 242.
verti. paſiūnum. AE. 2, 62. 3. 7, 101.
309.
vertice. G. 1, 482. 2, 291. 3, 10. 440. 3.
11. 4. 529. E. 1, 118. 167. 229.
407. 2. 308. 629. 682. 3. 679. 49.
152. 168. 247. 445. 698. 5, 33. 444.
759. 6. 779. 85. 7. 567. 674. 784.
8, 139. 351. 681. 9, 29. 682. 732.
10. 187. 230. 270. 701. 11. 526.
577. 642. 682. 12. 493. 684.
verticite. 7, 407.
vertit. 1, 241. 264. N. sr. 5. 6, 101. 7.
3, 23. 9. 71. 180. 30. 646. 11. 734.
vertite. 6, 633. 3. 11. 282.
vertitum. E. 2, 250. 3. 376. 5, 626. 7.
784. 9. 39. 646. 10. 529.

vertute. 5, 186. 725. 9. 165. 11. 613.
vertuator. G. 1, 42. 1. E. 1, 62. 12. 915.
vertique. 7, 665.
verum. coniunctio. E. 1, 2, 5. 3. 2. 35. G.
1, 418. 3, 63. 4. 88. 147. 200. 405.
443. 2, 62. 6. 5. 448. 670. 4, 603.
7, 591. 1. 15. 587. 12. 832. nomen. 8.
332. 12. 443.
verutus. G. 2, 168.
verfnas. 9, 340. 10. 724.
verfano. AE. 10. 583.
verfcas. G. 3, 175.
verfentes. AE. 6, 657.
verfitor. 1, 1550. N. sr. 5, 3. 339. 612.
8, 182.
verfimum. G. 4, 131.
verfeno. 2, 224.
verfep. E. 6, 284. G. 1, 251. 4. 62. 3, 336.
N. sr. 4, 4. 186. 434. 474. E. 1, 378.
8, 128.
verfpe. 5, 19.
verfa. G. 1, 499. E. 1, 296.
verfa. 2, 567. 5. 744. 9. 159.
verfam. G. 4, 384. E. 2, 1296.
verfa. 2, 922. 4. 518. 687. 5, 173. 6.
359. 406. 645. 7. 167. 8. 712. 10,
539. 12. 169. 609.
verfem. 4, 139. 5. 619. 685.
verfer. E. 8, 38. E. 5, 672.
verfer. accus. G. 2, 464. E. 3, 483. 4.
648. 6, 221. 7. 349. 11. 71. 12. 769.
825.
verfets. nominatio. G. 3, 363. E. 1,
643. 5, 112. 7. 248.
verfibat. 8, 160.
verfibulo. 6, 575. 7, 181.
verfibulum. G. 4, 20. AE. 2, 469. 6.
273. 556.
verfict. E. 4, 45.
verfiga. AE. 6, 145.
verfigans. 12, 557.
verfigat. 12, 467. 482. ipfe in fuso Ad-
reno. Veltigare focum.
verfigauit. 12, 558.
verfigemus. 7, 132.
verfigia. E. 2, 12. G. 2, 258. 402. 474.
35. 59. N. sr. 5. 171. 195. E. 2, 711.
753. 3, 144. 6. 59. 669. 4. 23. 5, 331.
592. 6, 30. 1. 59. 397. 1. 31. 5. 547. 7.
689. 9. 392. 797. 10. 646. 11. 190.
573. 753. 788.
verfigia primis. 5, 156. i. exre-
mam partem. N. sr. 5. & 7. nomi-
natio. E. 4. 13. 31. 6. 58. AE. 8,
209. 10. 183.
verfige. G. 2, 38.
verfis. AE. 1, 408. 3. 765. 8. 659. N. sr.
. 1. rufus in neftes. 723. 9. 26. 614.
verfit. E. 3, 339. G. 2, 12. 19. E. 6, 645.
verfita. E. 10. 34. E. 1, 577. 1. 189. 7.
231. 10. 106. 1. 1. 687. 11. 262.
verfit. 5, 498.
verfitas. 1, 192.
verftras. 1, 144. 379. 3. 103. 5. 672. 7.
309. 11. 31. 111.
verftri. E. 10. 37. AE. 1, 136. 9. 254.
verftris. E. 10. 32. AE. 1, 542. 2. 192.
712. 3. 715. 2. 14. 9. 261. 7. 73.
verftri. E. 3, 8. 5. G. 1, 7. AE. 1, 141. 2.
432. 70. 3. 6. 266.
verftris. 12. 778.
verfrum. E. 9. 10. 10. 70. AE. 1, 154.
703. 10. 188. 1. tuum.
verfrum. 10. 709. vide vcfuo.
vertabnt. 8, 398.
vertabnt. 2, 84.
vertabit. 9, 214.
vertabnt. E. 10. 56.
vertant. AE. 1, 145.
vertat. 3, 308. 8. 131.
vertet. G. 1, 378. E. 1, 82. 6. 449.
vertet. G. 1, 2, 12. 9. 4. G. 2, 381. 5. 52.
AE. 1, 362. 7. 795. 8. 600. 10. 184.
vertet. E. 9. 9. AE. 1, 47. 219. 4. 23. 7.
204. 2. 14.
verfmo. G. 1, 124.
verftrima. AE. 5, 518.

veterum. G. 14. 176. AE. 2, 448. 484.
3, 102. 181. 5. 53. 9. 76. 6. 52. 7. 739.
7. 17. 8. 187. 3. 35. 9. 7. 86. 11. 280.
12. 27.
verritis. 9, 547.
vertris. 6, 623.
vertrum. 10. 9.
verto. 1. 12. 16.
verto. 1, 43.
veruit. G. 1, 170.
vervus. AE. 8. 33. 2. 12. 823.
vervita. 9. 23. 10. 338.
vervulas. 3. 41. 5. 10. 79. 1. 12. 686.
vervutus. 3. 8. 4. 5. 478. 11. 142.
vervutum. 2. 713.
vervus. E. 6. 76.
vervatus. AE. 4, 614.
verxit. 9. 100.
verxit. 6. 3. 6. 7. 2. 14. 9. 18. 1. 12. 641.
vifeldus. 7, 802.
vifentemque. 12. 460.
vi. G. 1, 169. 2. 479. 3. 107. 220. 4.
450. 398. 4. 8. 1. 8. 275. 3. 49. 1. N. sr.
5. 494. 4. 3. 6. 414. 4. 54. 5. 6. 14. 855.
6. 149. 8. 143. 4. 52. 9. 199. 5. 52. 724.
747. 11. 744. 12. 93. 2. 263. 5. 52.
710. 916.
via. E. 9. 1. 23. 5. 59. 64. G. 1, 438. 2. 79.
278. 3. 8. / si. viamque aditiat
olympio. 482. AE. 1, 405. 1. 249. 4. 3.
383. 6. 95. 194. 295. 3. 67. 9. 24. 3.
356. 10. 373. 879. 4. 1. 110. 5. 49. 2. 49.
vix exponit. N. sr. 5. 11. 143. 1. 152.
via. G. 2. 11. AE. 2, 739. 10. 487.
via. 9. 67.
via. G. 1. 41. AE. 1. 362. 3. 321. 5. 69.
5. 273. 7. 199. 215. 8. 7. 717. 9.
376.
viam. G. 1. 121. ire. 3. 77. 141. 164.
347. E. 1. 3. 8. 6. 422. 2. 73. 1. 3. 395.
326. 529. 63. 8. 4. 468. 4. 78. 5. 18.
526. 609. 705. 7. 260. 616. 619. 899. 7.
297. 9. 196. 10. 49. 113. 42. 477.
685. 7. 765. 8. 84. 11. 12. 8. 84. 12.
368. 388. 405. 6. 62. 619. 15. 1. neque re-
ditque viam. 6. 122. sicut Mille
fugit, refugitque vias.
viarium. G. 1, 284. AE. 1, 426. N. sr.
2. 232. 737. 3. 714. 6. 633. 8. 210.
594. 9. 318. 5. 53. 50.
vias. G. 1. 8. 19. 4. 919. 4. 277. AE. 2. 564.
697. 769. 3. 695. 5. 52. 6. 796. 6.
11. 13. Mille fugit, refugitque vias.
12. 73. 1. 73. 1. tuta est. Ite que, zoditque
viam toties.
viator. G. 4. 497. AE. 1, 175. 10. 805.
vibrant. 1. 1. 606.
vibrant. 9. 769. 10. 484.
vibrantibus. 2. 111.
vibratus. 12. 100.
vibratus. 8. 524.
viburna. E. 1. 56.
vice. AE. 6. 535.
vicem. G. 3. 182. 4. 166.
vices. AE. 1. 3. 43. 3. 376. 6. 34. 9. 154.
175. 222.
vici. 1. 1. 160.
vicio. G. 1. 75.
viciāque. 1. 1. 17.
vicina. E. 9. 28. G. 2. 224. 4. 23. AE. 1.
2. 3. 200. 506. 5. 57. 59.
vicina. G. 1. 5. 10. AE. 1. 11. 2. 299.
vicini. E. 3. 53.
vicinia. G. 4. 290.
vicino. E. 1. 54.
vicinio. AE. 3. 158.
vicinque. AE. 2. 11. 712.
viciss. 11. 712.
vicissim. E. 3. 12. 9. 5. 50. 1. alternis. AE.
4. 80. 5. 827. 6. 53. 7. 433. 1. 12. 123.
1. 2. 462.
vicisti. 12. 936.
vicit. 1. 12. 6. 688.
victa. G. 1. 180. AE. 7. 440. 4. 52.
victa. 3. 72. 11. 102.
victati. 1. 141. 4. 434. 5. 156.
victas. 8. 471.

INDEX ERYTHRÆI

victi. E.9.5. AE.10.75.11.1307. xz., 345.68
victima. E.1.34. G.2.1.47.12.192
victis. AE.1.1.28. 533. 2. 354.3.67.
452. 4. 344. 5. 353. 10. 903. 11.
104. 12. 104. 13. 114. 499. 43
95.561. AE.1.196. 6.26. 6.95. 319.
3.139. 5. 160. 2.61. 1.10. 33. 1.37.
471.484. 4.93. 6.168. 8. 59. 61. 1.03
362. 562. 6.86. 1.15. 60. 1.05. 65. 6.02.
859. 11. 4.4. 9.2. 247. 397. 5.65. 12.
383
victor regnat. scilicet ignis. G.4.307.
sic abbi, quoniam flamas.
victor. sego Virgiliius. G.3.9
victore. AE.5.1.24.5.374. 5.40. 9.573.
6.40. 7.57. 10.404. 11. 141
victores. 2.3.68. 7. 6.5. 9. 4.5. 10.
7.77
victori. 5.2.50. 3.66. 2.68
victoria. G.3.112. AE.2.1.84. 10.528.
11.2.9.4.36. 12.18. 6.16
victori. 7.5.4. N.17.5. 11.764
victu. G.1.1.50. pro victui. AE.1.1.449
victum. E.4.59.7.69. AE.10. 8.42.12.
6.40. 9.3. 6.943. nomen. G.1.1.49.
1.460. 3.320. AE.1.1.42. 4.49
victus. partic. E.3.21. G.3.22. 5. 4.
4.43. AE.2.6.99.4.370. 9. 337. 12.
1.29. 2.54. 8.33
victus animi. G.4.491
videat. E.7.41
vidaces. 7.5.6. G.1.387
videat. 3.47. AE.1.1.183. 6.617
videant. 2.1.5. 8.360. 9.471
videbar. 2.2.79. 7.10. 3.174
videbar. 1.470. 6.860. 9. 352. 6.39
videbit. G.1.3.65. 4.56. AE.4.4.490.
5.66. 6.57. 11. 1.13. 12. 67. 8.19
videbit. E.4.15. AE.2.1.79. 11. 394.
11.6.45
videbitur. E.4.1.6
videbo. 1.77. AE.5.634. 10.671. 12.
63
vid. hunc. 7.101
videmur. 1.1.971
videmus. G.4.51.2. 32. AE.3.22. 10.
11.2.58. 6.5. 1.1.349
viden' vt. 6.7.79. pro videlic.
videndi. E.1.1.27. AE.1.1.37
videndo. G.3.2.15
videns. E.1.1.70. AE.6.4.19. 8.19
viden. 2.4.48. 6.163. 8. 99. 329. 9.
317.780. 1.2.408
videntem. 2.55. 1.9. 345
videntes. G.1.3.54
videni. E.6.2.1
videtur. G.3.10. AE.1.1.400. 498.
5.2.31
video. 1.1.6.9. 2.10. 6.74. 1.1.149
videor. E.9.3.5. 10.5. 8. AE.9.1.95
videre. E.3.1.6.14. 9.5.4. G.1.491. 1.
4.48. 3.45. 5.12. AE.2.5. 18. 6.1.14
4.90. 8.18. 8.107. 21. 9. 6.83. 10.
57. 1.1.832. 1.1.447. 9.37
viderent. 1.1.170
viderentur. G.1.191
viderer. AE.4.3.30
videtur. B.6.6.7. AE.4.4.10. 8. 876.
11. 1.43. 1.1.6. 6.810
viderer. 5.51. 1.4.17. 7.79
tideti. E.3.8.5. 6.2.4. AE.2.1.391. 8.604.
1.10. 3.67. 1.1.170
videri. pro videbat. 2.4.6. 6.6.9. 1.2.
2.16
videler. G.3.4.6. 4.4.14
videren. AE.1.1.69. 9.739. 1.0.744
viderunt. 9.1.14. 10.1.39. 11. 1.147. 14.
542
vides. precedenti. nōnne. G.1.1.36. 3.

IN VIRGILIVM.

N VIRGILIVM.

INDEX ERYTHRÆI

514.10, 6.393. II, 450.12.85.
595
ca.4.223
cabal. F.2,23.G.4.526. E.3,303.
5,98.6.19.12,312
cabit.6.81
cabitur.1.494
camur.3,394
camus.3,222
canc. G.3,393. E.6.247.11,73.I.
12,759
canc. G.2,388.i.prouocans.4.76.
496. A.1,113. 614.6.147.10.
472.11.97.11,487
canula. s.357
canum. G.3, 393. 4, 266. E.5.
22.1.860.8.712.9.768.12,538
canutes. G.3,148
canute. A.1,656
canutib. G.3,322
canutis. A.4,460
canute.3.185.6.685
canuten.9.172
canutes.1.3,37
canuti. G.1,421. E.7,168.2.56.264.
578.8.32.110.241.11,220.12,
824
canutis. i.vocaques. E.3,49
canuta. A.1,62.2.94
canutes.4.678
canutter.5.234
canutis. E.5.13.vocce cornix pluviam.
G.1.388.2.529.3.43. A.1,135.
2,338.614.686.73.70.264.472.
288.303.417.5,23.547.764.6.
41.172.433.525.572.7.504.508.
614.69.8.696.9.320.619.10.2.
11.375.442.476.12.483.561.
677
vocate.7.133.8.275
vocata.2.437.5.471.581
vocatis.2.59.5.211.8.707.5.244.
758.7.246.11,105.379
vocabos.1.223
vocaturam.4.384
vocatus. G.4.7. E.3.395
vocaueris. G.1,157
vocauit. A.2.770.4.680.6.506
vocabos.3.52.5.514.7.193.471.
10.873.11.542.12.780
vocce. F.3.51.5.48. G.4.320.505. E.
1.98.212.410.2.127.378.3.68.
172.177.320.401.476.5.161.
245.6.619.7.312.544.9.17.10.3.
1.193.6.28.644.697.11.784.
12.580
voce vocat. G.1;388. E.4.681.6.
506.10.873.12.483.638
vocem.1.375.729.2.129.3.246.
457.648.3.519.55.621.5.149.
6,492.7.514.519.8.156.217.9.
324.650.10.348.11.898.12.64.
472.285.929
vocemus.12.322
vocent. G.1.547
voces. E.5.62.7. G.1,411.2.52. E.1.
473.2.98.280.768.29.3.556.
4.439.460.5.409.48.723.6.44.
426.689.7.9.698.7.10.322.11.
377.534.840.12.318
voceti.3.101.455.11.442.746.12.
125
voci.2.534.11.751
vocibus.1.68.675.3.314.4.304.
447.5.708.6.499.7.420.9.83.
11.274.730
vociferans.2.679.7.390.9.595.10.
6.51.12.95
vocifus. G.4.50
vocis. A.3, 659.5.649.7.534.11.
343
voco.3.133.12.181
vocum.6.646
volabant.6.706.7.34
volabat.4.216
volamus.3.124
volando.6.199
volans. G.4,211.3.194. E.1.160.5.
215.512.515.861.9.411.10.336.
476.664.777.11.139.751.12.
147.270.478
volant. G.4,103. E.1.154.10.584.
11.318.12.334.656
volantem.5.219.12.370
volantes. G.1.312.1.181.4.16. E.6.
191.239.4.volucres.
volantia.5.528
volantum.6.728
volare. G.4.226. E.12.596
volaret.7.808
volat ardea.G.1.364.3.107.201. E.
1.304.4.3.121.4. 184.2.5.5.5.324.
338.819.7.466.8.111.4.549.6.68.
11.746.12.450.4.80.650.923
volatile.4.71.8.694
volabant. E.7.19. N.de num. Cr. arb.
volabat. A.E.1.630
volemis.i.pyris.G.2.88
volens. A.E.3.147.6.146.10.677.12.
833
volent.6.75.86
volente.1.307
volentem. G.4.501. E.2.790.5.712.
8.133.12.203
volentes. G.3.129.4.561.8.1275
volentia.2.500
volentibus.7.216
volitabant.11.546
volitans. G.3.147. E.7.104.378.8.
655.9.473.12.328
volitantis.6.329.12.126
volitantis.3.450.7.89
volitare. G.1.368.3.9. E.5.666.6.
293.10.641
volitaurit. E.6.81
volica. A.E.7.803
volfscens.9.375.420
volfscents.9.370.439.10.563
volfcentem.9.439.471
volfcorum.11.167.432.463.498.
898
volfscopus. G.4.168
voluanter. A.E.4.671
volibile.7.382. quo modo volatile
ferrum.
voluctom. A.E.1.221.5.488.11.858
volutes. G.1.470.2.217.3.243.4.
14. E.3.241.162.4. 52.5.5.503.
713.3.8.433.11.795.12.1.141.5
volucri.2.794.5.242.544.6.702.
10.440
voluctum.3.216.361.7.705.8.235.
4.56.10.177
voluebat.9.512
voluenda.9.5
voluendis.1.73
voluens. G.2.295. E.1.266.309.3.
102.4.336.643.1.2.51.12.939.
lege voluit eculos.
voluentia. G.1.163
voluentibus. A.E.1.138
voluere. G.1.473. E.1.13.26.3.
206.11.529
voluere.6.748.prat. verbi voluo.
voluete.7.238.prat. v.volto.
voluet. G.4.525
volum. A.E.8.539
volumi. E.2.5.8. E.8.378.10.700
volumin.5.629
volumis.12.831
volumissim.2.641
volumisti.10.689
volumitis.5.50
volut. G.1.122. E.1.633.5.533.8.
128.12.635.77
voluti. G.3.85. E.1.105.3.376.7.
2.54.8.618.10.447.12.329
volutum. G.2.402.3.438. E.1.120.
2.759.6.659.7.3.509.5.36.414.
433.10.590.11.640.876.889.
12.591
volumina. G.3.192. E.5.85.408.
11.753
voluminc.2.208
volutans.6.675.12.647
volutras. E.6.65.8. G.1.120. E.
3.660.6.675.8.581.10.846
volute.11.463
volutabris. G.3.411
voluta. A.E.10.790
volutans.1.545.6.607
volutant. A.E.1.729.5.149.10.98
volutat.4.533.6.145.10.159.1.
843
volute. E.9.37. N.r.5.id est, cop.
tatione perquirro.
volutus. G.3.2.8. 521.10.403.
672.906
volumunt. AE.11.90.2.706.3.196.
182.616.9.516
volumunt. 4.449.5.24.6.581.7.5.
vomens.5.682.8.199.9.4.14.
668
volumentem.8.2.559.620
vomer. G.1.46
vomere. G.2.103.211.356.42.
51.7.758.11.318
vomeric. G.1.262.2.223. E.7.63
vomis. G.1.162.4.91.vomiter.
vomit. G.2.462.3.516. E.9.3.
10.271.349
vomunt.8.681
voragine.6.12.96.9.105.10.114
vorago.7.569
vorat.1.121
vortex.1.121.12.673
vorticibus. G.3.241. E.7.31
vos. accusativ. E.1.76.2.
108.7.46.10.9. G.3.2. E.1.
2.154.3.94.2.56.2.57.447.
619.10.3.69.3.74.677.11.
164.2.53.12.648
vos.5.21.8.6.2.10.72. E.1.
372.573.739.2.1.5.3.375.
712.3.65.4.4.6.22.5.474.6.
121.2.67.8.571.9.11.16.6.40.
39.430.676.11.2.564.646.6
vos.6 Calliope, &c.9.525. lyl.
per numeros.
vofmer. A.E.1.211
vota. E.5.74.79. G.1.437. E.3.
438.4.65.5.53.8.556.9.62.
4.50
in vota. 5.2.5.4.5.14.6.51.7.47.
780
votas.12.769
voti.5.237.11.794
votis. E.5.80. G.1.42.1.157.4.52.
1.294.3.161.2.79.548.4.1.
597.9.14.310.10.279.12.2.
votum.2.17
voueo.10.774.11.558
vox. E.9.53. G.1.477.2.44.3.
71.525. E.1.332.2.119.7.
40.2.8.4.2.6.2.616.6.626.
793.9.11.12.12.868.9.12
vpilio. E.10.19
vibe. E.8.67.2.76.79.84.9
100.104.109. G.1.275. E.1.
445.532.604.2.327.4.21.
659.213.746.3.352.4.69.
545.592.5.51.6.65.9.677.7.
367.10.705.780.111.100.
226.239.468.540.826.1.
621
vrbem. E.1.20. G.2.505. A.
251.2.61.342.5.29.5.569.qua.
two.5.77. N.r.10.10. accusativ.
quis. pro nominativo.2.265.
349.3.52.79.2.55.293.38.
447.7.5.11.11.21.266.34.
638.5.439.6.17.61.311.7.
773.810.891.7.149.19.
409.712.8.36.47.5.35.
647.9.244.639.10.87.1.
147.146.3.50.448.793.12.
558.4.84.762.5.15
int.9.1.62. E.2.192.7.573
ad.1.681.6.872.8.9.306.10.
11.26.12.7.514.12.184.67.
per.2.249.4.300.666.5.588.
8.554.665.7.16.9.473.7.
608

vibem	designat aratro, 5, 755. sic
& humili designat membra fossa,
7, 137. i. vibem.
vbres	E. 1, 25. G. 1, 486. 2, 155. 3, 30.
Æ. 3, 106. 2, 81. 25. 418. 502. 4.
173 187. 12. 509. 6. 92. 378. 785.
7, 104. 2, 107. 364. 384. 549. 8, 290.
434. 9, 10. 10, 41. 11. 296. 12. 812.
vbres, G. r. s. I. Æ. 1, 55. 3, 572.
4, 407. 6, 601. 29. 10. 23. 11. 420.
567
vbri	E. 1, 35. Æ. 1, 423. 458. 2, 47.
240. 3, 52. 6, 43. 3. 159. 4, 76. 5, 780.
8, 101. 9, 48. 729. 10, 145. 11, 206.
472. 12, 194. 555
vbribus	1, 58. 2, 8, 65.
vbvis	G. 1, 25
In brevia;	& Syretis. Æ. 1, 175.
Ex vafas	spirit Syretis. Æ. 1, 150
vibis	G. 4, 154. 9. 3. Æ. 1, 442. 627. 1.
234. 384. 3, 30. 507. 771. 3, 131.
149. 393. 4, 348. 4, 1. 19. 7. 6788.
46. 1. 4. 476. 1. 1. 466. 12. 116. 610.
619. 690
vbvis, 1, 16. N. tr. & differ. inter v-
bem, & cinitatem. 2, 363. 10, 180	
vrc	G. 4, 48. 331
vrentes, 2, 196	
vrent, 1, 85. AE. 2, 37	
vrgebam	9, 489. N. rr. 5
vrgemor	10, 375
vrgens	G. 1, 146
vrgent,	3, 100
vrgente	A.E. 11, 564. 888
vrgentl	2, 653
vrgentur	G. 3, 222. N. rr. 5, 6, 565
vrgentur,	2, 33. N. codem.
vrgeri	Æ. 3, 579. 7, 705
vrget	G. 1, 444. 3. 5, 13. N. tr. 5. 4. 177.
290. 1. 11. 5. 7. 2, 16. 442. 7. 241.
566. 9. 73. 8. 10. 373. 1. 431. 745. 11.
524. 7. 5. 12. 3, 09. 748
vrgetur	10, 889. 11. 5, 87
vii. nomen.	G. 2, 374
vris	3, 532
vrir	E. 2, 68. 8, 83. G. 1, 77. 3, 215. Æ.
1, 666. 7, 13
vritis	5, 673
vritur	4, 68
vrina	6, 22. 7, 792
vrnam	6, 432
vrfa	5, 37. 8, 368
vrfi	G. 3, 247. A.E. 7, 17.
vrunt	G. 1, 7. 8, 1. 56
vfa eff.	A.F. 1, 68
vfi quibus	, & viribus, & animis. 5, 191
vfquam	1, 638. 2, 71. 14. 2. 6, 9. 1. 7. 311.
8, 568. 9, 420. 12, 918
vlque ad	E. 3, 43. 9. 9. id eff. lugiter;
Sérinu. E. 9, 64. adeò. 1, 12. G. 4.
84. Æ. 12. 646
vlque	G. 1, 211. 4, 293. 2, 628. 5.
diu. 6, 487. 10, 321. 1. 3, 17
ab vlque	Pachyno. 7, 28. vifupati-
ue fiscus ad vlque.
quod me decet	vlque re. 5, 13. 8. 4. tmesi
pro quoque.
vfum	G. 3, 161. 11. 13. AE. 12. 396
vfus	E. 2, 71. G. 1, 13. 2, 22. 466. 3.
135. 2, 111. 3, 59. N. rr. 5. 4. 295.
Æ. 2, 453. 4. 647 viribus. 8, 441. id
eff. opus. N. rr. 5.
vt	E. 1, 946. 3, 99. 4, 52. 5, 779. 6, 15.
33. 45. 6, 8, 80. G. 1, 240. 2, 121.
5, 3. 24. 2. 20. 495. Æ. 2, 4. 272. 4.
6, 541. 5, 329. 667. 6, 513. 777. 9.
437. 814. 8, 88. 191. 2, 37. 288. 9.
47. 10. 20. 608. 847. 11. 14. 37. 796.
12, 143. 188. 218. 270
vt perhbit	G. 1, 247. Æ. 4, 179. 87.
135. 324.
vt fama	G. 4, 318. Æ. 6, 14
vt comparationibus seruitoris	E. 5, 32.
G. 1, 133. 2, 279. 3, 99. 2, 77. 4, 95.
195. 261. Æ. 1, 401. 671. 5, 448.
vt	588. 9, 551. 10. 454. 11. 11. 12.
206. 262. 587
vt scutulis	E. 7, 6. 2, 6. 6. 7. 177.

vitellus, 2, 150
vitnam, E. 10, 35, AE. 1, 579, 2, 10.
3, 617
vitraque, G. 4, 37, AE. 3, 416, 5, 460, 855
vitraque, 5, 504, 685
vitraque, 5, 233, 6, 685
vtrces, G. 2, 84
verinque, AE. 7, 566, 11, 514, 12, 662
verrique, 10, 450
verroque, G. 3, 33, AE. 5, 469, 9, 755
verunque, G. 3, 32, AE. 7, 100
verunque, AE. 2, 61, 4, 357, 9, 418
verua, E. 4, 29, 9, 49, G. 2, 60
vua, 1, 54, 2, 191
quam demittere, 4, 558
vras, 1, 449
vuidus, E. 10, 10
vuis, G. 1, 9, 1, 419
vulcani, 4, 346, AE. 8, 422, 729, 9, 148
10, 542, 11, 419
vulcania, 8, 422, 5, 55, 12, 739, acies.
10, 408
vulcano, G. 1, 2, 95, AE. 2, 311, 7, 679
vulcanum, 8, 371
vulcanus, 5, 662, 2, 198, 9, 76
vulgare, 10, 64, N. tr. 3
vulgata, G. 3, 4, AE. 1, 461, 8, 554
vulgatur, 12, 608
vulgi, de apibus, G. 4, 69, AE. 2, 119,
11, 45, 12, 223
vulgō, E. 4, 25, G. 1, 477, 3, 246, 363,
494, AE. 3, 643, 9, 283

vulgum, 2, 99, N. tr. 4
vulhus, G. 3, 469, AE. 1, 153, 104, 2,
3, 798, 12, 131
vulnera, G. 3, 157, 455, 4, 218, AE. 2,
278, 286, 3, 242, 4, 683, 5, 435, 6,
4, 46, 66, 7, 181, 787, 9, 401, 487,
N. tr. 6, ver, vlcus & vulnera, 10,
140, 560, 834, 848, 11, 647, 12,
720
vulnera, recto, AE. 10, 29, 11, 643
vulnera, G. 4, 218, 3, AE. 2, 436, 5, 29, 567
6, 278, 436, 6, 450, 497, 9, 580, 751,
10, 486, 781, 842, 857, 11, 277, 591,
792, 817, 848, 12, 51, 160, 323,
376, 422, 640, 797, 943, 948
vulnerat, 8, 58;
vulnerat, G. 3, 221, AE. 2, 630, 11,
36
vulneris, 9, 700, 748, 11, 639
vulnificus, 8, 446
vulnus, 1, 40, 42, 67, 689, 7, 533, 9,
578, 745, 10, 438, 733, 850, 11,
698, 749, 813, 12, 89, 420
vulpes, E. 1, 91
vulfr. 11, 724
vulfs, AE. 3, 650
vult, G. 2, 218, 6, 3, 18
vultu, G. 1, 45, 3, 4, 371, AE. 1, 213,
2, 994, 477, 556, 6, 156, 862, 32, 807
vultum, G. 4, 254, AE. 1, 469, 565, 3,
320, 6, 470, 8, 156, 266, 9, 251, 10,
821, talis, 5, 848, id est, faciem, vs;

Vita matris tactes.
vultur, 6, 597
vulture, 7, 729
vultus, nominatio, E. 1, 64, AE. 1,
331, 3, 216, 4, 4, 5, 549, 6, 47
vultus, accusativo, AE. 1, 688, 7, 14, 22
286, 5, 6, 3, 173, 6, 6755, 848, 7, 10,
165, 416, 12, 70
vxor, E. 8, 29
vxorius, AE. 4, 266

X

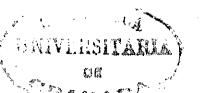
Xanthi, AE. 1, 350, 497, 4, 143
Xanthóquec, G. 4, 336
Xanthum, AE. 1, 477, 5, 634, 803, 10,
60
Xanthus, 5, 808, 6, 88

Z

Zacynthos, AE. 3, 270
Zephyrique, G. 1, 371, 2, 339,
AE. 1, 2, 3, 10, 10;
Zephyrus, E. 5, 5, G. 3, 32, 4, 305, AE.
3, 120
Zephyro, G. 1, 44, 2, 106
Zephyros, G. 4, 338, AE. 4, 22, 5, 62
Zephyrum, G. 3, 34, 273, AE. 1, 135,
12, 334
Zephyrus, 2, 417
Zone, G. 1, 2, 3

F I N I S.

UNIVERSITARIA

F I N I S.